

1990.09/2090

RL

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

XIII

2000

IULIE-DECEMBRIE

COORDONATOR GENERAL
Acad. Eugen Simion

Editura Muzeul Literaturii Române, 2016

19937

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

XIII

2000

IULIE-DECEMBRIE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Cronologia vieții literare românești : perioada postcomunistă. -

București :

Editura Muzeul Literaturii Române, 2014-

vol.

Vol. 13 : 2000 / coord. generală: acad. Eugen Simion ; coord. red.:
Bianca Burța-Cernat. - 2016. - ISBN 978-973-167-390-5

I. Eugen (coord.)

II. Burța-Cernat, Bianca (red.)

930.24:821.135.1.09"1989/..."

Editura Muzeul Literaturii Române

este recunoscută C.N.C.S.,

având categoria B.

Cod CNCS PN – II – ACRED – ED – 2012 – 0374

Tehnoredactor: Luminița Login

Coperta: Mircia Dumitrescu

STF. 029/1090

Eugen SIMION (coordonator general)

Bianca BURȚA-CERNAT (coordonator)

Bianca BURȚA-CERNAT, Carmina COJOCARU, Paul CERNAT,
Marija NENADIĆ, Andrei MILCA, George NEAGOE, Ana-Maria BĂNICĂ

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

XIII

2000

IULIE-DECEMBRIE

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

Editura Muzeul Literaturii Române

București, 2016

IULIE

1 iulie

● În nr. 19, din 4 iulie, al revistei „Observator cultural”, Ion Bogdan Lefter publică – sub titlul *Nedelitețuri și insinuări* – o replică la articolul lui Ioan Buduca, care „ocolește fondul problemei, decupează doar un detaliu și – mai mult decât atât – se ocupă de el pentru a mă acuza de un lucru pe care nu eu l-am spus, ci D.Ț. [Dumitru Țepeneag]”: „Despre ce este vorba? Despre existența sau nu a unor disidenți în generația noastră literară. I.B. consideră grav faptul că «I.B.L. afirmă că optzeciștii n-au avut acte de disidență în epoca ceaușistă» și face referire la scrisoarea de protest semnată la începutul lui decembrie 1989 de 18 scriitori care «protestau împotriva politicii culturale inchizitoriale a regimului Ceaușescu»./ Să restabilim faptele și – mai ales – ordinea lor. În «Contemporanul» din 8 iunie, D.Ț. spune, și nu eu (...): «Generația '80 a suferit de un sentiment teribil de frustrare în timpul dictaturii: ei n-au avut parte nici de privilegii și nici de disidență». Mai departe, același D.Ț. își continuă interogațiile la temă: «De ce n-au devenit disidenți? Nici măcar disidenți târzii ca un Tudoran, Dinescu sau Pleșu?». Și explică: «Pentru a intra în disidență trebuie ca mai înainte să fii cât de cât cunoscut ori ajutat de persoane care au un statut puternic, eventual în afara țării» etc., cu alte și alte speculații amabile, între care împărțirea generației noastre în «miopi» și «esteți». Toate acestea – în textul lui D.Ț., nu în al meu! E adevărat că n-am amintit nici eu în replică episodul cu pricina, preferând să comentez afirmațiile lui D.Ț. în planul mai general al demnității morale: «Și dacă n-au vrut deloc *privilegiu*?! Dacă au crezut cu adevărat în moralitatea scrisului și în demnitatea intelectuală? Dacă au preferat să nu facă *disidență* pompieristică? Dacă și-au asumat destinul în istoria culturală națională pe care alții o vedeau ca pe un fel de maidan al crâncenelor bătălii pentru *glorie și privilegii*?». Să nu fi crezut – oare – colegul nostru I.B. în moralitatea scrisului și în demnitatea intelectuală?! Și de ce nu-i va fi adresat el răspunsul său lui D.Ț., cel care i-a ofensat direct pe I.B. și pe ceilalți semnatori ai scrisorii de protest, negându-le meritul?.../ Din păcate, I.B. mai comite o – cum să-i spun? – ...nedelitețe: se întrebă de ce «uit» eu (nu se-ntrebă de ce «uită» D.Ț.) episodul scrisorii și formulează mai multe răspunsuri, ultimul dintre ele insinuând că l-aș fi evitat pentru că nu m-am numărat printre autorii ei. Or, I.B. știe foarte bine că n-aveam cum să mă alătur unui protest redactat și semnat la restaurantul scriitorilor, pe care nu-l frecventam. Mai știe și că în zilele care au urmat, ultimele ale regimului

Ceaușescu, am avut în mai multe rânduri întâlniri «conspirative» cu colegi ai noștri de generație, la Sofia Oprescu, la Florin Iaru și la Călin Angelescu. I.B. mai știe – sau va fi «uitat»? – că, în loc să sune la telefon (care putea fi supravegheat), Florin a venit la mine acasă și m-a chemat la Călin ca să-l ajutăm pe I.B., să plece pentru câteva zile în «refugiu», la Ploiești. «Conspirație» în toată regula, nu-i așa? În tot cazul, n-am nici un complex în fața colegilor mei, împreună cu care chiar am militat în anii '80 pentru moralitatea scrisului și pentru demnitatea intelectuală...».)

4 iulie

● „Observator cultural” (nr. 19) publică, sub titlul *PROEZIA: Eminescu la televizor*, transcrierea unei dezbateri organizate la încheierea unui serial despre Eminescu difuzat la PRO TV în intervalul ianuarie-iunie 2000 (*PROEZIA*). La dezbateri participă „câțiva dintre inițiatorii și realizatorii serialului, câțiva critici literari, de teatru și de media”: „Alături de echipa SMART, compusă pentru acest «turnir» din Oana Pellea, directoare generală, Cristina Rusiecki, producătoare din partea Mediafax TV, Cipriana Petre și Cristian Ionescu, și alături de echipa «Observatorului cultural», cu Ion Bogdan Lefter, Carmen Mușat și Victoria Luță (au mai asistat Diana Soare și Raluca Alexandrescu), la discuție au participat regizorul Alexandru Darie, scenograful Cosmin Ardeleanu, «sunetistul» Horea Murgu, prorector al Universității Media, criticii literari Dan C. Mihăilescu și Iulian Băicuș, criticul de teatru (și poetul) Doru Mareș, criticul media (și poetul) Bogdan Ghiu”. ■ „*Ion Bogdan Lefter*: (...) v-aș propune să deschidem discuția noastră înspre cât mai multe direcții. Pentru că ne aflăm (...) în fața unui proiect foarte interesant și foarte complex, care pornește de la literatură, de la poezie, o transpune în televiziune, în spațiul mass-media, și face acest lucru prin punere în scenă, prin teatralitate, prin mijloace cinematografice. Este – apoi – pusă în discuție relația dintre poezie și public. De asemenea – toată polemica despre Eminescu «poet național», pus în cauză în moduri foarte diferite de episoadele acestui serial. (...) / *Oana Pellea*: Proiectul a pornit din nevoia de a exista Eminescu pe un post de televiziune. Noi am dorit ca SMART-ul să onoreze cumva «Anul Eminescu». Am beneficiat de sprijinul PRO TV-ului, care a fost încântat de ideea acestui minut Eminescu pe parcursul a cinci luni. Pe urmă, am făcut apel la trei dintre cei mai importanți regizori ai momentului: Alexandru Darie, Mihai Mănițiu și Alexandru Dabija. (...) De aici încolo, opțiunea artistică a aparținut fiecăruia dintre cei trei regizori: și conceptul artistic, și viziunea, realizarea etc. (...) Mi se pare extrem de interesant ce a ieșit până la urmă: o oglindă fantastică a ceea ce trăim, oglinda unor neputințe evidente ale noastre. Am provocat un șoc (dorit de unii dintre regizori), am asistat la recitarea lui Eminescu în alte limbi, a fost un test foarte important. (...) / *Cristian Ionescu*: (...) Ideea i-a aparținut Ciprianei Petre. Am pornit de la câteva principii. Primul a fost pluralitatea

gândirilor posibile asupra lui Eminescu. N-am dorit o viziune unitară, ci au fost trei regizori care și-au ales drumurile pe care au dorit să meargă. Alte principii declarate au fost lipsa de inhibiții, demolarea clișeelelor, nefericit asociate lecturii lui Eminescu. Ne-am dorit (...) o *recitare* și nu o *recitare*. Am pornit de la un minut și am ajuns și la cinci. Am dorit ca PRO TV să fie primul post de televiziune care să se implice în producere și nu doar în reflectarea unui eveniment Eminescu. (...) Ne-am dorit – așadar – un Eminescu viu, contemporan, de astăzi, cu care telespectatorul să intre în direct și pe care telespectatorul să-l citească. Și aș mai spune că nu întâmplător emisiunea a venit după scandalul Eminescu provocat de «Dilema».../ *Bogdan Ghiu*: (...) Îmi dau acum seama că experimentul a reușit. (...) Poate a fost o reacție de filolog, poate eminescienii au o reacție mai degrabă «filologică» față de Eminescu. Exasperați că Eminescu este intraductibil lingvistic, făcând din asta un alibi, iată că ne trezim cu el tradus în alte limbaje decât cele lingvistice, în limbaje neverbale. Este clar o încercare de rupere a lui Eminescu din contextele în care a ajuns, aluvionar, până la noi și este un experiment «lovinescian» aplicat lui Eminescu. Cât rezistă aceste experimente Eminescu? Uneori, există în *PROEZIA* momente în care versul nu se mai aude. Cât din puritatea textului poate fi decontextualizat, cât poate fi Eminescu smuls din contextele care s-au format în jurul lui? Pentru că asta e realitatea noastră: nu-i putem curăța statuia, ea trăiește cu tot ce se întâmplă în jurul ei./ (...) Eminescu este aproape un poet popular necunoscut, este mai mult *citat* decât *citit*. Eu cred că această forțare a experimentului SMART a însemnat un alt fel de readucere pe buzele tuturor a lui Eminescu. (...) / *Dan C. Mihăilescu*: (...) Nu știu cum au procedat cei de la SMART, dacă au vizat un public-țintă. Eu îmi închipuiam că PRO TV-ul încearcă să acapareze publicul de *teenager*-i de la B.U.G. Mafia și mă îndoiam că *underground*-ul narcoman putea să-i atragă. Din punctul meu de vedere, eu sunt totalmente antinomic față de proiectul vostru... Pe de altă parte (...), nu avem voie să începem dialogul înainte de a lăuda, cum spune Oana Pellea, *inițiativa*. Tocmai PRO TV-ul, postul cel mai șocant, provocator, comercial – și, teoretic, mai anticultural – a găzduit proiectul. Primul șoc este acesta./ *Ion Bogdan Lefter*: (...) În același timp, proiectul însuși are o dimensiune comercială importantă: n-a fost prezentat un Eminescu epurat, foarte elită, adresat unui public-țintă filologic. Serialul a fost dramatizat și «cinematografiat», iar PRO TV-ul i-a făcut *promotion* cu spoturi publicitare difuzate de-a lungul zilei, cu accent asupra regizorilor-vedete, asupra actorilor-vedete ș.a.m.d. A existat – deci – și o dimensiune de *show TV* a serialului./ *Dan C. Mihăilescu*: Dar trebuie să vedem cum îi folosește asta lui Eminescu, nu PRO TV-ului! Nu tiparului televizistic, ci reaproprierii gustului public de versurile lui. Ar trebui să vedem dacă există vreun puștan de 16 ani care a trecut acum de la *Nirvana* lui Kurt Cobain la *Nirvana* lui Eminescu! (...) / *Oana Pellea*: (...) Așa cum fiecare avem Hamletul nostru în

cap, așa avem și Eminescu nostru: plângem la o poezie anume sau la un vers. Viziunea lui Darie este o realitate: mă întreb și eu cât de bine îi face lui Eminescu, dar este oricum un Eminescu! / *Dan C. Mihăilescu*: Eu sunt totalmente de acord cu textul Marinei Constantinescu: o blasfemie! Și am încheiat cu capitoul Darie, pentru că el mi se pare de o inaderență flagrantă la Eminescu!... (...) / *Cristina Rusiecki*: Pot să spun că, printre colegii mei de televiziune, el a fost cel mai urmărit, iar producțiile lui Ducu Darie au fost cele mai elaborate, au fost muncite din răspuțeri. / *Dan C. Mihăilescu*: (...) Ca să vă spun sincer, din toate episoadele *PROEZIEI* am rămas (...) cu *Rugăciunea Oanei Pellea*, deci cu cea mai tradițională montare. M-a șocat foarte plăcut Mihai-Răzvan Ungureanu. Cărtărescu s-a simțit, firește, la el acasă în textul pe care l-a citit. O surpriză a fost Loredana Groza. De ce? Pentru că a accentuat corect! Accentul la Eminescu este o grozăvie! (...) / *Cristian Ionescu*: (...) Am fost foarte surprins de cum și-a luat rolul în serios Artanu, solistul de la *Timpuri Noi*. El a intrat în cabină o oră și zece minute și a repetat ce avea de citit, rugându-mă să-i spun unde cade fiecare accent. (...) / *Doru Mareș*: (...) Proiectul *PROEZIEI* este formidabil, iar realizarea este și ea formidabilă, cu toate părțile ei pe care receptorul poate să le accepte sau să le respingă. (...) De pildă, eu cred că, în blocul ăsta de 109 episoade, cel mai inspirat dintre cei trei regizori este Ducu Darie. Cel mai aproape din eșantioanele prezentate acum mi-a fost litania *hip-hop* a Dorinei Chiriac, cu graffiti, cu iarbă fumată, cu siringi de dro pe jos, cu un fundal sonor pe care n-am reușit să-l depistez... (...) Mi s-a părut cel mai aproape de ceea ce aș pretinde astăzi, dar nu de la Eminescu. Pentru că eu continui să cred că textul scris este făcut să fie citit în singurătate (...). Ca atare, întâlnirea cu experimentul propus de SMART implică două variante: ori îl știi pe Eminescu și te bucuri sau nu de spectacol, ori nu-l știi pe Eminescu și poate îl și citești după aceea! Amândouă ipotezele sunt la fel de funcționale: îl regăsești pe el sau te regăsești pe tine după ce l-ai citit pe el. (...) În eșantioanele observate citesc trei regizori și vreo 20 de actori (...) și undeva în spate este haloul lui Eminescu. (...) Ce i-a plăcut lui Dan C. Mihăilescu mie mi-a displicut. Mihai-Răzvan Ungureanu mi-a displicut complet: mi s-a părut atât de tern și atât de lipsit de voce... (...) Iar singura chestie stupidă mi s-a părut recitarea lui Florin Dumitrescu. Dar acea «odă spațială 2001» făcută de Ducu Darie, cu patinarea ușor monosexuală, lesbiană, în deșert, este de mare rafinament. Ca și partea cealaltă, cu *S-a stins viața fahniceii Veneții*, unde Darie sugerează că-l înțelege pe Eminescu prin finalul de la Socola via ultima cameră din *Călăuza* lui Tarkovski. (...) În «Anul Eminescu» (...), în toată comedia asta care va dura până la iarnă și în care *PROEZIA* este o foarte OK excepție, lucrurile sunt atât de îmbătoșate și de conservatoare, încât până la urmă îți vine să dai foc operelor lui Eminescu, să-l scapi de vina de a fi folosit în asemenea hal jos și josnic. (...) / *Carmen Mușat*: Eu mă bucur în primul rând că timp de cinci luni de zile s-a auzit Eminescu la

televizor. (...) Cât despre obiectivul de a propune o *recitare* și nu o *recitare* a operei lui Eminescu, cred că cel care a reușit cel mai bine a fost Alexandru Dabija, pentru că, realmente, când avem de-a face cu poezia, atitudinea față de text a regizorului trebuie să fie cu totul alta decât a regizorului care se apropie de un text dramatic./ Ceea ce mi s-a părut neadecvat în proiectul lui Ducu Darie a fost renunțarea la text în favoarea propriei viziuni: n-am văzut Eminescu în viziunea lui Alexandru Darie, ci am văzut fantasmеle lui Ducu Darie folosind ca pretext textul eminescian. (...)/ De ce mi s-a părut Dabija mai aproape? Pentru că, pe de o parte, a reușit să scoată din convențional recitarea poeziei eminesciene. N-am văzut actori care să se pună în valoare pe ei; textul a fost citit cu o economie de mijloace evidentă. Apoi, scenografia: cred că pentru textul eminescian nu este nevoie de decor, nu este nevoie de aglomerarea de simboluri într-un platou. Mi se pare că monotonia și simplitatea dau cel mai bine pentru a pune în valoare textul eminescian. (...) La Ducu Darie, divorțul dintre text și imagine mi s-a părut evident și căutat cu tot dinadinsul. (...)/ *Bogdan Ghiu*: Încercând să-l decontextualizeze, să-l scoată din ale lui pe Eminescu, Ducu Darie nu-l dechide, ci poate îl închide în altceva, iar semnul de televiziune este mult prea încărcat, are sunet, scenografie etc. (...)/ *Doru Mareș*: Ideea e totuși dacă nu plecăm cumva de la o premisă greșită sau de la o prejudecată: am fi vrut ca un obiect cu specificul lui, care este mesajul televizat, să fie suprapozabil perfect unui obiect cu specificul lui deja supraîncărcat de secole, care este mesajul unei cărți. Or, cele două obiecte, cele două mesaje sunt incompatibile ca structură./ *Bogdan Ghiu*: Dar recunoaște că tu, ca filolog, ai fi fost mult mai încântat să apară în acest an un eseu de tip Negoitescu, care să-l reinterpreteze pe Eminescu. Aceasta nu se întâmplă, de la o vreme încoace./ *Doru Mareș*: Ei bine, o să te surprindă, dar n-aș fi fost mai încântat! (...)/ *Ion Bogdan Lefter*: Un răspuns mai general la întrebarea lui Bogdan Ghiu ar fi următorul: s-ar putea ca întreaga dezbatere provocată de «celebrul» număr Eminescu al «Dilemei», apoi scandalul manualelor alternative din toamna trecută (...), în fine, ecurile acestui serial să constituie ele, împreună, acea nouă punere în termeni și a lui Eminescu, și – de fapt – a întregului sistem de concepte ale culturii române și ale receptării noastre culturale”.

● În revista „22” (nr. 27), Ramona Avramescu consemnează, sub titlul ***Democrație și antisemitism în România***, următorul eveniment: „Luni, 26 iunie, la sediul revistei «Contemporanul – ideea europeană», a avut loc o conferință de presă cu tema ***Democrație și antisemitism în România***, prilejuită de prezența la București a lui Edgar Reichmann, scriitor și cronicar al ziarului «Le Monde». Au fost prezenți Nicolae Breban, directorul revistei «Contemporanul – ideea europeană», Nicolae Cajal, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, George Voicu, profesor la Facultatea de Științe Politice din *Universitatea București*, și Cătălin Țirlea, redactor-șef la «Contem-

poranul» și realizator la TVR. În anunțul trimis presei, organizatorii specificau că au fost invitați să participe Nicolae Manolescu, Gabriel Liiceanu, Augustin Buzura, Eugen Simion, Paul Cornea, Laurențiu Ulici, Gabriela Adameșteanu și Z. Ornea. Nici unul dintre aceștia nu au fost prezenți. De altfel, Cătălin Țirlea, care, conform propriei declarații, s-a ocupat «de partea tehnică a acestei conferințe de presă», a admis că nu a primit decât trei confirmări sau anunțuri de neparticipare la conferință, fără să citeze însă nici un nume. Invitațiile par să se fi făcut fără o consultare prealabilă cu cei convocați prin această procedură neuzuală. Conform declarației lui Nicolae Breban, conferința de presă a fost organizată pentru a lămuri, în primul rând, «scandalul stârnit de studiul lui George Voicu, care a fost recenzat de Edgar Reichmann în 'Le Monde' și care a produs o furtună enormă, disproporționată în București, în primul rând în revista '22' care, în patru numere, a dezbătut această recenzie». A doua chestiune importantă care se dorea lămurită a fost «problema evreiască» și faptul că «intelectualitatea română nu și-a făcut mea culpa față de crimele petrecute pe teritoriul nostru față de națiunea și cultura evreiască». □ Dan C. Mihăilescu (*Sublimul de pământ*) comentează volumul *Dulcea mea Doamnă/Eminul meu iubit*: „Iunie 2000 a fost cu adevărat o lună eminesciană! Într-un ritm literalmente amețitor, după dialogul Christina Zarifopol – Nicolae Manolescu, la PRO TV în 3 iunie, au urmat interviurile Christinei Zarifopol cu Ion Bogdan Lefter, în «Observatorul cultural», și cu Viorica Rusu, în «Adevărul literar și artistic», ambele din 6 iunie, apoi paginile speciale din «România literară», nr. 23 și următoarele, mini-dosarele din «Observatorul cultural» și lansarea volumului, în 15 iunie, la Uniunea Scriitorilor, unde au vorbit Silviu Lupescu, directorul editurii Polirom, Nicolae Manolescu, Mircea Mihăieș, I.B. Lefter și, firește, Christina Zarifopol (v. textul integral al vorbirilor în 22, nr. 25 din 20-26 iunie, pp. 8-10). Nu a fost nici pe departe «un tam-tam comercial», după cum – stupefiant pentru orice om cu bun-simț! – afirma, telefonic, Dan Cristea, directorul editurii Cartea Românească, în scandalosă emisiune *Punct și de la capăt*, a lui Cătălin Țirlea, de pe TV România II, 19 iunie. Cum, Doamne, iartă-mă, să califici drept tam-tam comercial două, trei interviuri, patru, cinci pagini de hebdomadare cu extrase din carte, câteva puncte de vedere, înregistrate în pripă, ale unor critici și istorici literari, semnalările de serviciu din câteva cotidiane, plus o cât se poate de obișnuită lansare la Uniunea Scriitorilor, în seria zecilor de manifestări similare petrecute acolo în ultimii ani? Ah, dacă am fi asistat – ce să zic? – la vreun concurs de *Miss România* unde să se acorde trofeul Veronica Micle, dacă am fi văzut la tot pasul banere cu Eminescu și Veronica pe toate bulevardele marilor orașe, dacă loteria națională instaura tragerea Emin/Veronica, dacă autoarea ediției s-ar fi perindat cinci zile la rând la emisiunile lui Florin Călinescu, M. Tucă, Dan Diaconescu, Mihaela Rădulescu și Stelian Tănase, dacă ediția s-ar fi vândut în foaierele celor șase, șapte Teatre

Naționale câte avem, dacă asistam la vreo sarabandă de lansări în Copou, în aula Academiei, la Cotroceni și în Parlament și dacă vedeam coperta cărții lipită de mantinela stadionului pe care România a învins Anglia... abia atunci am fi avut de a face cu un tam-tam comercial. Ceea ce, de altminteri, n-ar fi fost deloc nepotrivit, necum scandalos, fiindcă, la urma urmei, hai să spunem vorbe mari: avem de-a face cu 93 de scrisori inedite ale «omului deplin al culturii românești». Păi dacă e adevărat că abia în corespondența de iubire se dezvăluie pe deplin omul... deplin, apoi atunci devine că ne aflăm în fața unei autodezvăluiri insolite a înseși ființei naționale, nu-i așa? Cum să nu faci niscai valuri publicitare dintr-o așa întâmplare care se petrece o dată la 111 ani? Dar în incredibila emisiune a fioresului Cătălin Țirlea s-au petrecut și alte trăznăi. Enervat (pe drept cuvânt!) de calificativul «*detractor*» (al lui Eminescu) pe care (pripit) i la acordat Mircea Mihăieș, Laurențiu Ulici a reiterat convingerea expusă în interviul acordat «Evenimentului zilei» din 14 iunie, cum că o astfel de carte nu ar fi trebuit publicată *astfel*, dar a recunoscut... că nu o citise încă! Pe urmă, că de ce scrisorile nu au fost donate Academiei? Păi asta-i treaba proprietarului; dacă vrea, le dă foc, i le vinde lui Bill Gates ori le scoate la licitație. Dar de ce nu au fost supuse expertizei și stau într-un seif din SUA? Păi nu se văd perfect facsimilele? Dacă, prin absurd, ar fi o contrafacere, apoi atunci autorul e, ca să zic așa, «mai genial» decât Eminescu. În sfârșit, presupun că, dacă întregul epistolar ar fi fost donat Academiei, dacă extrasele publicitare s-ar fi tipărit în exclusivitate în revista «Academica», dacă expertizarea ar fi făcut-o Nicolae Georgescu și dacă prefața și postfața ar fi fost semnate de Eugen Simion, respectiv Nicolae Breban, atunci s-ar mai fi detensionat, poate, și mușchii faciali ai lui Cătălin Țirlea”.

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 525) este consemnată desfășurarea unui colocviu internațional dedicat traducerii, promovării și difuzării literaturii române în străinătate: „Animat și cosmopolit, colocviul a reunit traducători, scriitori și editori din mai multe țări europene (Rusia, Polonia, Ungaria, Iugoslavia, Grecia, Italia, Cehia, Slovacia, Germania, Franța, Suedia, Spania, Marea Britanie etc.), din Asia (Vietnam și Kazahstan) din SUA și Brazilia. Dacă din discuțiile de debut a reieșit că înființarea Institutului Român (în genul lui Goethe Institut, British Council, L’Institut Français etc.), deși absolut necesară, e o idee suficient de utopică, în actualele condiții, colocviul s-a încheiat totuși prin constituirea, informală deocamdată, a unei «Asociații internaționale a traducătorilor de literatură română»”. ■ Este transcrisă intervenția lui Laurențiu Ulici la amintitul colocviu: „Literatura română are o mare problemă: aceea că nu e cunoscută. E prea puțin cunoscută în raport cu cât ar merita să fie. Trebuie să recunoaștem noi înșine că n-a existat niciodată în România modernă o politică de stat în domeniul promovării valorilor culturii naționale, inclusiv a literaturii. Tot ce s-a făcut s-a datorat eforturilor individuale ale câte unui om de cultură – fie el artist plastic, scriitor, muzician

ș.a.m.d. – care, eventual cu multă carismă și cu multă contribuție personală, a izbutit să-și vadă o expoziție la Paris, să-și țină un concert în altă parte, să-și vadă o carte tradusă și publicată în străinătate. Noi credem că trebuie să depășim faza asta de participare diletantă la circuitul valorilor universale și să începem să devenim, și în acest domeniu, profesioniști. (...) Noi avem în privința asta experiențe care ar trebui să ne pună pe gânduri fiindcă destule țări din apropierea noastră au izbutit lucrul ăsta cel puțin pe piața europeană, și când zic «piața europeană» mă refer înainte de toate, pentru literatură, la Franța și anume la Paris, pentru că în continuare Parisul rămâne punctul central de difuziune, spre toată Europa, a literaturii. Este inefficient, spre pildă, să fii tradus ca scriitor român la Sofia: nu vei fi cunoscut la Sofia, dacă mai înainte n-ai fost cunoscut la Paris. (...) Există un corp important de traducători nativi din literatura română în alte limbi – după părerea mea, insuficient exploatat de noi, în acest corp au apărut figuri noi, oameni tineri care au dorit să învețe limba română și care au început să traducă dintr-însă. Sunt convins că fiecare dintre dumneavoastră cunoaște bine mecanismele de piață ale locului de unde veniți și poate da sugestii importante pentru noi, fiindcă știm bine că nu se mai poate traduce la comandă. (...) Va trebui să ținem cont, atunci când promovăm literatura română peste hotare, de orizontul de așteptare al cititorului din țara în care vrem să fim cunoscuți, și se poate întâmpla ca acest orizont de așteptare să nu coincidă în toate țările pe piața cărora am vrea să intrăm. Atunci, e foarte important ca traducătorii noștri de acolo să cunoască mult mai bine decât noi ceea ce ar merge pe piața cărții într-o țară sau alta. Aș vrea să ajungem și noi în situația în care, în oricare din țările care contează pentru a intra în circuitul valorilor europene – ca difuzare, să avem cât mai multe cărți românești traduse. Dar pentru asta avem nevoie de ajutorul dumneavoastră pentru că nu mai putem să decidem de aici, de la București, cine să fie tradus, de cine să fie tradus, unde să fie tradus, și mai ales cum să fie tradus. Într-un fel, suntem nevoiți să vă acordăm și un al doilea rol, pe lângă acel de traducător din literatura română: unul de consultantă, în privințe care depășesc aria traducerii propriu-zise, care țin mai curând de marketing decât de arta traducerii. În ultimii 40 de ani, scriitorii români care au reușit cât de cât să devină cunoscuți în afara României au făcut-o strictamente pe cont propriu: Marin Sorescu n-a așteptat nici o secundă să pătrundă nici în Franța, nici în Italia, nici spațiul nord-european, nici în spațiul extra-european prin intermediul statului român. El a fost ajutat de traducătorii francezi sau italieni, germani ș.a.m.d. Dar n-a existat o politică de stat în acest domeniu care să-l scutească pe autor de atâtea pelegrinări. Noi suntem, de altfel, foarte buni asimilatori de cultură, suntem probabil printre țările care au reușit – în materie de literatură – să traducă aproape tot ceea ce era semnificativ în literatura universală, fie aceea veche, fie aceea contemporană. Și e păcat că s-a creat acest dezechilibru uriaș între ceea ce primim, capacitatea noastră de a primi, și

incapacitatea noastră profundă de a ști să oferim lumii ceea ce și noi producem. Și producem, după opinia noastră, la un nivel de competitivitate perfect comparabil cu al țărilor cu mai mare sau mică tradiție literară”. ■ O altă intervenție consemnată este aceea a lui Marin Mincu. „Eu unul cred că literatura română poate să intereseze ca literatură în sine, indiferent de circulația redusă a limbii române, indiferent de alte criterii pe care noi le luăm în seamă cu o oarecare complexare. Cred că mai degrabă ne împiedică să devenim cunoscuți și să fim luați în seamă propriile noastre complexe pe care ni le inoculăm cu multă fervoare noi înșine. Evident că trebuie un program, trebuie să constați, când te găsești în spațiul altei culturi, care ar fi canalele de comunicare cu acea cultură, cu acea limbă, în ce măsură limba respectivă și cutuma culturală din limbajul dat ar admite inserția valorilor literare și culturale românești. Pot să spun că, aflându-mă pentru prima oară la Torino ca lector de limbă și literatură română, am constatat că exista acolo un interes minim din partea studenților, lipseau cu desăvârșire instrumentele. Studenții care au venit la mine ca să urmeze cursul de limba și literatura română mi-au pus o întrebare foarte precisă: care sunt cărțile după care să studieze? Iar eu, cu foarte mare nonșalanță, am început să arăta că existau acolo G. Călinescu, Lovinescu etc., la care, în două secunde, mi-au întors spatele și au plecat. Am vrut să aflu care era misterul: era foarte simplu, ei nu știau românește. Ei căutau material didactic în limba italiană. Așa încât după un an de zile am început să construiesc un program pentru a introduce fie material didactic la nivelul interesului studentesc, fie valorile literaturii române. Era atunci în floare moda semioticii și am reușit, de exemplu, să țin cursuri despre balada românească folosind metoda semiologică. Chestiunea era să găsești o metodă, să vorbești critic, să fii ascultat și să exemplifici prin material românesc”.

5 iulie

● În editorialul său din nr. 26 al „României literare”, intitulat *Cultura literară*, Nicolae Manolescu scrie: „E ușor de observat că interesul general pentru literatură este în scădere de la o vreme. Se citește tot mai puțin. Cartea nu se mai află în centrul atenției. Bibliografia școlară obligatorie rămâne adesea doar pe hârtie. Nici profesorii, nici elevii n-o mai iau în serios. Informația literară, în sens strict, a devenit extrem de precară. Am remarcat cu alt prilej că tinerii ori mai puțin tinerii participanți la nelipsitele concursuri televizate cu premii au dificultăți mai ales când întrebările se referă la literatură. Câți dintre contemporanii noștri mai știu pe dinafară versuri ori poezii întregi, ca altădată, când orice bacalaureat posedă un oarecare bagaj de cunoștințe de acest fel? Și câți se mai simt îmboldiți să exploateze semnificația unor titluri de cărți ori a unor nume de personaje, ca să nu mai vorbesc de citate, în împrejurări de viață cotidiene? Legat de acest din urmă aspect, să spun și că (onoare excepțiilor!) referința literară nu mai joacă aproape nici un rol în discursul politic sau în

comentariul jurnalistic. Formația multora dintre oamenii noștri politici sau dintre gazetari nu mai pare a fi preponderent umanistă și, în orice caz, nu mai este literară. Limbajul la modă indică o anume creștere a absolvenților de politologie, sociologie, științe economice și ale comunicării. Dacă politehnicienii abundă, atât în presă, cât și în demnitățile publice, literații sunt rara avis. E instructiv să constați că, din această cauză, sunt ratate ocazii excepționale de a se valorifica vorbe de spirit (dictonul latin nu mai are nici o căutare!), exprimări plastice, caracterizări memorabile, nume ori situații paradigmatică. Nu am în vedere exclusiv efectul artistic al intervențiilor publice, rostite ori scrise, evident diminuat de absența ori de sărăcia referințelor literare. Am în vedere un efect pedagogic și politic. Sloganele electorale le ignoră eficacitatea. Nu sunt convins că responsabilul cu imaginea de la partide știe că omul de pe stradă nu mai e sensibil bunăoară la comparația literară și, de aceea, o evită în textele pe care le propune. Cred, mai degrabă, că lui însuși, nemaifiind literat, nu-i vin pur și simplu în cap astfel de comparații”. □ La „Cronica melancoliei”, Ileana Mălăncioiu face o serie de confesiuni critice pornind de la lectura celui de-al doilea volum – apărut la Humanitas – al jurnalului Sandei Stolojan (*Ce mă desparte de doamna S.*): „Deși numele meu nu apare în carte, mă simt, în dublu sens, implicată. Ca scriitor român care constată cu tristețe disprețul distinsei reprezentante a exilului parizian pentru scriitorii români din țară și ca om care a publicat înainte de 1989 cele *Trei scrisori pentru S* ale lui Constantin Noica, bucurându-se cu asupra de măsură că a reușit să păcălească vigilenta cenzură./ Curiozitatea cu care am citit acest jurnal pleacă și de la faptul că o cunosc pe cea care l-a scris din 1979, când am călătorit pentru prima oară în Occident, fiind invitată la Bienala de poezie de la Knocke. Acolo l-am întâlnit pe generosul Nego, care ar fi fost în stare să mă bage în sufletul tuturor cunoscuților săi din exil ca să mă simt bine. Cu gândul acesta i-a vorbit despre mine și doamnei S, care atunci când am ajuns la Paris mi-a transmis că ar vrea să mă vadă. (...) Când am ajuns, stăpâna casei mă aștepta impacientată, pentru că trebuia să plece... la Moscova și risca să piardă avionul din cauza mea. Mi-am cerut scuze, regretând că întâlnirea a fost ratată, i-am urat drum bun și am făcut cale întoarsă. (...) Când am ajuns la hotel, am aflat că m-a căutat pictorița Magdalena Rădulescu și că mi-a lăsat la recepție ultimul număr din ziarul «Scînteia». Am răs amar, m-am gândit că acela nu era Parisul în care visasem eu să ajung și, ca să mă conving că nu eram tot la București, am umblat ore în șir pe străzi, având grijă să-mi fixezi niște puncte de reper, ca nu cumva să mă rătăcesc pentru totdeauna. A doua zi l-am văzut, cu alt suflet, pe Paul Goma, care, mai târziu mă va judeca și pentru păcate ce nu-mi aparțin, dar atunci m-a primit ca un frate. Prin el am ajuns apoi la Monica Lovinescu și la Virgil Ierunca, pe care mi s-a părut că-i cunosc de când mă știu. Dar ceea ce a depășit orice speranță a mea a fost faptul că l-am cunoscut pe Eugen Ionescu./ După un deceniu (obsedant) și ceva, citind pagina de jurnal în care

Cioran nota că ar fi fost în stare să scrie pe ușa câine rău ca să nu mai fie deranjat, m-am bucurat din tot sufletul că atunci am rezistat propunerii de a fi dusă și în mansarda sa. Tot cam pe vremea aceea, mi-a telefonat doamna S. care era în București și spunea că ar vrea să mă vadă fiindcă are de gând să-mi traducă o carte. (...) Atunci când ne-am revăzut, încă mai plutea între noi amintirea primei întâlniri, dar am reușit să trecem peste ea și să ne spunem ce-aveam de spus. După ce am terminat cu traducerea mea, doamna S. m-a întrebat dacă Editura Litera, la care eram redactor-șef, ar putea să publice o carte a sa. Impedimentul era că a fost scrisă în franceză și ar fi trebuit să căutăm un traducător, iar eu nu mai aveam timpul socialmente necesar, cum ar fi zis Marin Preda cu binecunoscutul său umor. Fiindcă eram hotărâtă să plec de la Litera, unde totul mergea din rău în mai rău. De aceea am sfătuit-o pe doamna Sanda Stolojan să meargă la Humanitas, convinsă că Gabriel Liiceanu, care după moartea mentorului său mi-a adus la «Viața Românească» *Cele trei poeme pentru S* ale acestuia, nu o va refuza./ Cartea, transpusă în cea mai frumoasă limbă română de Micaela Slăvescu, a apărut și a avut un succes nesperat, dar pe mine m-a intrigat faptul că în ea existau niște pagini care au constituit pentru detractorii lui Noica o dovadă că el ar fi colaborat. În volumul II, doamna S. revine la sentimente mai bune pentru acest prieten al său care a suportat totuși șase ani regimul unui deținut politic. Schimbarea atitudinii sale mă bucură, deși trebuie să constat că e cam târziu. Și dacă ar fi numai asta! Dar autoarea încearcă să-și repare vechea eroare săvârșind alta la fel de mare. Mai precis, în loc să-și exprime pur și simplu regretul pentru răul comis, evocă o întâlnire la care nu știu ce lucruri grave ar fi zis despre Noica monștrii sacri ai exilului din Paris și-l învinuiește pe Liiceanu că ar fi fost de față și nu i-ar fi contrazis. Procedeu denotă nu numai o indiscreție de neadmis, ci și o lipsă de sens de natură să te pună pe gânduri. Întâi pentru că imaginea lui Noica nu poate fi refăcută așa. Apoi pentru că printre personalitățile implicate incorect de doamna S., povestind o întâmplare la care n-a fost de față și nu se știe cât de exact i-a fost relatată, există și unele care nu se mai pot apăra. În ultimă instanță, pentru că ar fi îngrozitor de trist dacă prin astfel de texte (...) s-ar ajunge la ideea că n-ar fi fost un adevărat pustiu spiritual doar la nivelul intelectualilor români din țară, ci și la al celor din afară./ (...) Faptul că în volumul II infirmă ce a spus în primul volum la adresa lui Noica mă face să trag nădejde că în volumul III va reveni la sentimente mai bune și pentru Liiceanu și că nu va mai relata scene prin care e tulburată și lumea de dincolo pentru a dovedi nerecunoștința lui. Pentru că între timp a condus-o până la Păltiniș, unde, văzând camera lui Noica, a reușit să-nțeleagă că doar sărăcia și simplitatea în care trăia el te pot face să te apropii de adevărurile elementare. În ciuda obiecțiilor exprimate, trebuie să recunosc totuși că jurnalul doamnei S se citește cu cel mai viu interes și pentru că marile personalități încondeiate în el sunt tratate ca într-o operă de ficțiune în care autorul face ce vrea cu eroii

lui. Spun asta nu doar cu gândul la Eugen Ionescu și la Cioran, transformați în eroii muribunzi ai unui roman, ci și la paginile savuroase despre vizita lui François Mitterrand, cu ocazia căreia intelectualii din fosta opoziție s-au întrecut în a-i spune înaltului oaspete că nu era momentul potrivit să vină în România. Cred însă că întrebarea: când ar fi fost momentul potrivit, pusă de fostul președinte al Franței, n-ar fi trebuit să le dea de gândit doar celorlalți, ci și distinsei interprete a acestuia și a lui Ion Iliescu. Dacă nu pentru altceva, măcar pentru că întâmplarea sau destinul a făcut să fie cândva și interpreta lui de Gaulle și a lui Ceaușescu. Faptul că povestește cu seninătate cum dânsa ar fi stat în sală – lângă Gelu Voican Voiculescu – de unde ar fi privit lucrurile cu superioritate nu o avantajează. Cu atât mai mult cu cât în primele pagini scrise după 1990 declara că domnia-sa nu se mai poate identifica decât cu morții din decembrie./ Pentru că mi-e imposibil să înțeleg cum poate cineva care e viu și nevătămat să se identifice doar cu cine a fost împușcat, eu cred că autoarea jurnalului în discuție e mai autentică atunci când descrie cu ironie mesele oficiale la care a participat în calitate de interpret al șefilor de partid și de stat și când ne spune cum le-a făcut cu ochiul studenților care au boicotat vizita lui Mitterrand strigând «Jos Iliescu!». Chiar dacă între timp aceștia au început să strige «Jos Constantinescu!», iar dânsa nu le mai face cu ochiul./ În ultimă instanță, meritele mărturiei depuse de doamna S prin noua sa carte mi se par mai curând literare decât de ordin moral. Or, asta mă face să mă întreb: și totuși, de ce atâta dispreț pentru literați, tocmai acum când distinsa autoare a acestui jurnal de campanie și-a ratat șansa de-a mai ajunge ambasadoare și – în pustiul spiritual al Estului despre care vorbește cu atâta convingere – ea riscă să ajungă o mare scriitoare”. □ „Cronica literară” a lui Alex. Ștefănescu are ca obiect poezia Norei Luga din volumul *Inima ca un pumn de boxeur*, prefată de Gheorghe Grigurcu, București, Ed. Vinea, 2000 (*Întâmplări în suprarealitatea imediată*) – în următorii termeni: „Gheorghe Grigurcu este, ca de obicei, în formă, scriind despre poezie. În plus, neinfluențat de ierarhia literară existentă, o propulsează decis – și justificat – pe Nora Luga printre «vocile de seamă ale lirismului românesc actual»./ Nicolae Țone are meritul de a promova, în general, cartea de poezie elegantă, cea de acum fiind numai unul dintre exemplele posibile./ (...) Principalul element de atracție îl constituie firescul cu care poeta trece de la viața de fiecare zi la suprarealitate. Limbajul poeziei suprealiste este parcă limba ei maternă./ Place, apoi, lipsa de cochetărie – ceea ce nu înseamnă lipsă de feminitate. Așa cum o balerină apare în fața publicului fără o îmbrăcămintă sofisticată, fără mărgelile și brățări, Nora Luga ni se înfățișează în nuditatea gândirii ei poetice. Ea joacă totul pe cartea inteligenței artistice, într-un mod tranșant și curajos”. □ La rubrica „actualitatea”, Cronicarul semnalează, din revista basarabeană „Contrafort”, un interviu cu Mircea Cărtărescu realizat de Mihail Vakulosvki. Cu următorul comentariu: „Când un scriitor român are succes și de critică și de public, dar

mai ales – caz rarisim – când e tradus în mai multe țări și nu trece neobservat acolo, cronici la cărțile lui apărând în publicații faimoase, cu circulație largă, în loc să se bucure, confrății se enervează de parcă ar fi fost ei frustrați cu ceva. Și încep să «polemizeze», mediocrii cu fumuri fiind cei mai vehemenți. Pentru Cronicar e limpede că și inavuabila invidie stă la originea polemicilor declanșate în jurul persoanei și cărților lui Mircea Cărtărescu. Într-un interviu pe care i-l ia Mihai Vakulovski în «Contrafort» nr. 4-5, Mircea Cărtărescu se referă și la atacurile a căror țintă a fost: «Nu am polemizat niciodată cu nimeni, nu mi-am apărat ideile și părerile în public. Ele sunt convingeri intime și care sunt într-un fel subînțelese pentru mine. Ca să fiu sincer, abia dacă-i percep pe ceilalți. Eu nu trăiesc, după cum știi, în lumea literară, nu citesc decât foarte rar reviste literare, prefer să iau contact cu autorii prin ceea ce scriu ei, așa încât să pot ajunge la idealul după care un om îmi poate fi extrem de antipatic, dar în același timp să-i citesc cu mare plăcere o carte. Este însă pentru mine întotdeauna neplăcut să aud sau să citesc că sunt detestat, că cineva are o atitudine foarte violentă sau foarte brutală față de mine. Nu-mi plac lucrurile de felul acesta. Eu nu am vorbit de rău niciodată pe nimeni și, în general, cred că este complet lipsit de sens să polemizezi. Nimeni nu învață nimic niciodată dintr-o polemică, unei cărți nu i se poate răspunde decât printr-o altă carte, nu poți desființa pe nimeni, decât pe cei care se desființează singuri prin ceea ce scriu»”.

● În „Luceafărul” (nr. 26), Marius Tupan semnează articolul *Cultura, eterna imagine*: „Cu prilejul numeroaselor ocazii – mai mult sau mai puțin aniversare – intelectuali de prim rang (din dreapta sau din stânga) par să intre în rezonanță: literatura noastră e puțin cunoscută în lume. Alte diagnostice sunt și mai drastice: suntem ignorați datorită poziționării noastre în zonă; mercenarii culturali au acoperit vocile autorilor autentici; guvernele, confruntate cu atâtea situații rebele, au trecut în plan secund cultura; luptele pentru supraviețuire au stimulat mai ales instinctele primare; conjurația internațională a pus România în inferioritate; traducerile selectiv (politice) i-au desințonizat pe români de-a lungul deceniilor; absența unor contacte culturale ferme și fructuoase au avut efecte secundare etc., etc. După un deceniu de libertate, timp în care multe ar fi trebuit să se schimbe, orice întrunire culturală ajunge, în final, cam la aceeași concluzii. Așa s-a întâmplat și la recentul Colocviu al traducătorilor de pretutindeni din literatura română, organizat de Uniunea Scriitorilor pe terasa Casei de Creație din stațiunea Neptun. Cauzele sunt multe, întotdeauna dol-dora de motivații, dar un fapt e cert: cultura română n-a devenit – încă! – o politică de stat, de vreme ce e lăsată la voia întâmplării, pe mâna unor instituții particulare sau semiautorizate, la discreția unor persoane mult mai interesate de propria-și imagine și visterie, decât de imaginea instituțiilor pe care le reprezintă. Debusolarea guvernamentală se răsfrânge, firesc, și în cea artistică. Schimbările mult așteptate de la ambasade nu s-au produs, iar oamenii de

cultură, chemați să schimbe imaginea României în lume, au fost rechemati la vatră. Unii culturnici (acest termen peiorativ nu poate să dispară curând) plasați în diferite țări să facă management cultural, nici nu vor să ia legătura cu traducătorii de limbă română. (...) În aceste condiții vitrege pentru cultura română, când procentul acordat de la P. I. B. e de domeniul absurdului (de la un an la altul tot mai redus), Uniunea Scriitorilor a organizat colocviul de care tocmai pomeneam, pentru a trage un nou semnal de alarmă în domeniu, dar și pentru a descoperi noi căi de atac întru promovarea valorilor artiști(nu numai literare) în lume. Pe bună dreptate se sublinia, pe malul mării, că imaginea culturii române e în directă legătură cu imaginea politică a României: în ultimii zece ani, mereu controversată. Mineriadele numeroase, ca și prezența unor partide naționaliste și neocomuniste la cârma țării au adus mari deservicii, fiindcă revanșele și nostalgiile unora au bulversat viața socială și culturală a României. În acest climat impropriu, s-au plătit polițe, s-au vânat adversari, pentru că realele valori să rămână tot în umbră. Cei care au fost în poziții decizionale, în comisii speciale (nu specializate!), din ignoranță sau după calculele meschine, au contribuit la verdicte scandaloase. (...) Dincolo de simpatii și idiosincrasii, dincolo de grupuri și orientări, trebuie să se instituie fair play-ul, fiindcă numai așa ne vom salva de la o accentuată ignoranță, la noi și aiurea. (...) Centrele culturale din lume rămân încă niște cluburi pentru români, nicidecum lăcașe pentru promovarea și susținerea culturii noastre peste hotare. Șut trimise în misiuni diplomatice persoane care-s în mari dispute cu arta și cultura, iar atunci când cineva vrea să-și onoreze mandatul e împiedicat s-o facă. Retragerea, în grup, a scriitorilor de la ambasade, e deja un fenomen de notorietate. Nu uniunile de creație stabilesc atașajii culturali, așa cum ar fi firesc, ci niște servicii care nouă ne scapă. Prin ciudate recomandări, capătă premii în străinătate și-și traduc operele persoanele care nu s-au impus prin nimic în țară. Nepotismele și încrângături bizare reîntregesc mioritica noastră tradiție". □ Marin Mincu publică un articol intitulat *De la târgul de carte: omul cu treizeci și șase chei la gât*: „La a VIII-a ediție, Târgul Internațional de Carte Bookarest a devenit ceea ce era normal să devină, adică Evenimentul cultural anual cel mai important din România. Întors cu câteva zile înainte de la Fiera del Libro di Torino – un eveniment pe potrivă al Italiani – am constatat că Târgul nostru poate concura fără complexe cu acela italian. Îmi pare bine că Mihai Oroveanu a fost înțelept și nu a schimbat locul «sufocant» de la Teatrul Național, cu altul mai «aerisit» dar mai lipsit de agon. (...) În treacăt ar fi de semnalat doar faptul că «capul limpede» Ion Bogdan Lefter e prea limpede când selectează/ cenzurează cine să intre și cine nu în buletinul/foaia zilnică a Târgului de carte; cine să iasă cu fotografie sau fără, cine să-și dea cu părerea despre cărți sau autori, cine să fie pe prima pagină și cine să nu fie deloc. Prea seamănă această publicație a Târgului (ce ar trebui să

fie mereu «jună» și «liberă») cu atât de radicalul «Observator cultural» ca să nu se vadă că este o anexă a acestuia”.

7 iulie

● Într-un editorial din „Ziarul de duminică” (nr. 7), *Spectacolul care nu există*, Bogdan Ghiu se întreabă: „Care sunt polemicile, dezbaterile, controversele, temele de discuție, provocările culturii noastre de azi? Dar frământările ei? Există ele? Ce se vede din cultura română, fie și doar în filigran? Cum se dezvoltă ea, cum crește și cum se înmulțește? Cum se arată?”. Și mai departe: „Cultura română e mută. Mai nimic, în cuprinsul ei, nu face, pe față, eveniment. Nimic nu pare a o agita. Delimitează cultura română un spațiu de dialog? Cum arată (...) spațiul academic? Ce falii, ce clivaje îl traversează? Există o avangardă a gândirii și cercetării? Au loc experimente? Dar rezistențe? (...) Pentru ce se războiesc oamenii de cultură români? Luptă ei pentru ceva?/ Nu putem deveni interesați pentru câmpul cultural internațional decât în două feluri: raportându-ne la «obiectele comune» care sunt marile teme de discuție ale acestui sfârșit de mileniu (...); și venind cu propriile noastre teme de controversă, arătând că suntem un spațiu capabil de discuție și de reflecție./ În România, cultura e nevorbită. Se fac de toate, dar nimeni nu vorbește despre ce se face. (...) Cultura română nu e organizată «mediologic», nu știe să se transmită, să facă spectacol, să devină eveniment. Cultura română nu are (supra)față. E conținut pur, dacă, firește, așa ceva poate să existe. Îi lipsesc departamentele de marketing și comunicare. Care (...) nu sunt niște anexe, ci constituie însăși esența. Cultura este comunicare, transmitere, rețea, canale etc sau nu este deloc./ Suntem în întârziere și ne aflăm la margine. Dar de ce n-am transforma aceste neajunsuri istorice (...) într-o șansă (...)?”.

□ Constantin Stan formulează o serie de concluzii cu privire la soarta manuscrisului și la condiția autorului în lumea contemporană. (În pagina întâi, unde începe articolul, titlul este *Manuscrisul. O marfă ieftină pentru o industrie bogată*. În pagina 5, unde este publicată cea mai mare parte a materialului, sub genericul „Anchetă”, găsim un al doilea titlu: *Câți oameni trăiesc de pe urma unui manuscris? Mulți, dar nu autorul...*) „Înțelegând angrenajul în care este cuprins un manuscris ca pe o afacere, supusă legii cererii și ofertei, a cheltuielilor și profitului, ca pe o industrie – de tip special, dar tot industrie –, vom vedea cât de productivă și lucrativă este această lucrare a spiritului./ În amonte, investiția cade strict pe umerii autorului. Nimeni nu o ia în calcul atunci când produsul muncii sale este gata. Și, în această fază a elaborării, investițiile nu sunt de neglijat, referindu-ne la costuri pentru instrumente de scris (...), materiale – hârtie, cărți (...) –, formarea ca intelectual (studii, specializări, eforturi pe cont propriu). Fiecare scriitor ar trebui să funcționeze ca SRL pentru a-și putea deduce din venituri cheltuielile făcute în faza inițială. (...)/ Când scrie, autorul întreține, din buzunar, industriei

și comerț. El face o investiție care nu i se mai întoarce niciodată. (...)/ Când manuscrisul este gata, investiția începe să dea de lucru. Cui? Mai întâi, dactilografei sau operatoarei. (...)/ Urmează un intermediar între manuscris și public. Acesta este editorul. Pe baza autorului, iată, a apărut o nouă profesie. Editorul pune la cale strategii culturale, investește, asigură baza logistică. (...) Toți aceștia nu s-ar pune în mișcare dacă nu ar exista materia primă – manuscrisul. (...) Orice editură funcționează ca o societate comercială. Vrea profit și realizează profit. Editorii se plâng de faptul că uneori publică manuscrise care nu aduc profit, ci pierderi (cazul poeziei). Perfect adevărat, dar, atenție, pierderile sunt compensate de profiturile pe care le aduc alte manuscrise, alte cărți. Astfel, subvenționarea se produce în interiorul breslei scriitoricești. (...)/ Al doilea aspect este chiar subvenționarea, în forme diverse, a cărților. Ministerul Culturii subvenționează programe editoriale, autori sau cărți. Dar, în orice situație, meritul și munca revin autorilor. Subvenționați sunt autorii. În fișa de antecalcul, se înscriu drepturile de autor care, după lege, ar trebui să fie de minimum 6%. Restul – 94% – se distribuie către cheltuieli de regie, computerizare, tipografiere etc. Este proporția, după cum spune o glumă, ideală a salamului de Sibiu: un pui și un cal!/ O a doua cale de împărțire a riscurilor – și de diminuare până la anulare a pierderilor – o constituie sponsorizarea, care (...) se definește ca un mecenat modern. Nu este cazul în România! Autorul își află un sponsor. Care acoperă toate sau parte a cheltuielilor legate de producția cărții. Toți cei aflați în lanț își trag cota-parte conform valorii muncii, valoare stabilită de ei sau de reglementările legale. Toți, cu excepția autorului, căruia îi rămâne satisfacția apariției”. □ Sub titlul *Pictorul dezastrelui*, Dan C. Mihăilscu recenzează un recent volum al lui Cristian Tudor Popescu, *România abțibild* (Ed. Polirom): „În persoana lui Cristian Tudor Popescu, România de azi și-a găsit Cioranul, simfonistul catastrofei generale (...). Nu avem alt condei mai cuprinzător de rele (...). Oarecum Octavian Paler, în zilele lui cele mai posomorâte, mai poate concura cu Cristian Tudor Popescu în precizia formulărilor apocaliptice, a imprecățiilor politice și deznădejzii agresive”. □ La rubrica „Atelier”, Marius Ianuș consemnează proiectele imediate ale Norei Iuga: traduceri din Eginald Schlatter, Thomas Bernhard și Aglaja Veteranyi, dar și un volum de poeme, Autobuzul cu cocoșați, „de fapt un roman în versuri, o carte suprarealistă, cu personaje absurde puse în situații absurde” (*Nora Iuga, o autoare tot mai tânără pe zi ce trece*). Este transcrisă și o confesiune a Norei Iuga: „Am încercat mereu să fiu în rând cu poetica timpului meu, așa că mă transform mereu, datorită impulsurilor pe care le primesc din alte sensibilități poetice – acum din cea nouăzecistă, Ioan Es. Pop, Daniel Bănulescu... Și vreau să scriu multe alte cărți”.

● Dosarul tematic realizat de Magdalena Boiangiu în „Dilema” (nr. 386) – *Europa europenilor* – îi are printre contributori pe Victor Neumann, Daniel

Barbu, Adriana Babeți și Liviu Papadima. Potrivit lui Victor Neumann (*Crezul european*), „reforma școlară este cea dintâi care va putea contribui decisiv la instituirea normelor de coabitare europeană. Doar astfel se pot produce schimbări ale reflexelor mentale, evitându-se compromiterea unei idei generoase: arhitectura viitoarei Europe”, iar „procesul de conștientizare a unității supranaționale europene este necesar să fie extins și la populațiile vest-europene. (...) cum să combați teoriile puriste din Europe Est-Centrală și de Sud-Est, comportamentul electoral aberant al adeptilor lui Miloșevici, Meciari, Funar, de îndată ce știi că în anumite regiuni ale Franței unde imigranții sunt în număr insignifiant, mai mult de o treime a populației votează pentru un partid xenofob? (...) Cred că rezolvarea problemelor Europei stă mai ales în construcția unui ideal, și, de ce nu, a unei utopii în jurul căreia oamenii să-și refacă raporturile interpersonale și intergrup. Pacea europeană depinde în primul rând de asemenea opțiuni ideologice, și nu de teoria pașilor mărunți, a formulilor birocratice. Faptul că în Balcani tensiunile nu au fost stinse – ele nu sunt doar ale zonei, ci ale Europei în ansamblul său – este o dovadă că trebuie schimbat ceva în chip major. Inventarea sau reinventarea politicii flexibile și pan-europene are nevoie nu doar de suportul unei elite intelectuale responsabile, dar și de acela al burgheziei, al clasei de mijloc, al societății civile. În primul rând, de susținerea celor mai influente și mai credibile categorii de politicieni. Toate aceste segmente se vor regăsi atunci când vor realiza de ce este mai important acum crezul european comparativ cu acela național”. Daniel Barbu (*Europa ca metodă*) e, în schimb, de părere că „Europa nu este un scop, ci un mijloc. Uniunea Europeană este o *metodă*, nu o stare de spirit sau o resursă”. Grupajul se încheie cu un fragment din Conferința Reuter susținută la Wissenschaftskolleg Berlin, pe 22 iunie 200, de Andrei Pleșu, despre metamorfozele și problemele sistemice ale elitelor românești postcomuniste (*Elitele*): „După 1989 (...) nu mai avem de a face cu o critică socialistă, ci cu o critică *capitalistă* a capitalismului. George Soros însuși are multiple rezerve în legătură cu funcționarea contemporană a pieței financiare și a organismelor financiare internaționale (...) iar teza celei de-a treia căi, lăsând în urmă binomul comunism (respectiv social-democrație) – capitalism (respectiv liberalism) are, de la Anthony Giddens încoace, o tot mai largă audiență. (...) pentru starea noastră de acum, Fukuyama e inadecvat și iritant. Avem sentimentul că trecuie să ne regăsim identitatea (...) suntem în situația de a propune un proiect de reconstrucție elitară pe fondul unei retorici anti-elitiste. (...) Cred că e preferabil să ai dinainte perspectiv unei refaceri a elitelor, decât pe aceea a nivelării lor. (...) Cred, mai mult, că tendința la modă de a diminua autoritatea elitelor e neproductivă și va fi întotdeauna neavenită. (...) România postcomunistă trebuie (...) să-și *inventeze* o elită din nimic sau din rămășițele șubrede ale celei vechi. Fosta nomenclatură se dovedește, inevitabil, o «pepinieră» de cadre încă frecventabilă. Alături de ea apar

veleitari, șmecheri și romantici nebuloși, dispuși să asume interesat sau candid dezordinea momentului. În joc intră și «elita de seră», care trebuie să-și redefiniească statutul și să compenseze printr-un activism în sfârșit curajos și, în plus, lucrativ – pasivitatea vinovată de dinaintea lui 1989. O parte din intelectuali simt că vremurile noi vor impune un alt tip de vedete și își reorientează cariera în funcție de criteriile actualității: devin gazetari, politicieni și, mai rar, întreprinzători. În general, se poate vorbi de o spectaculoasă redistribuție a meseriilor. (...) Unii – *j'en sais quelque chose* – ajung miniștri, parlamentari, patroni. Mai toți se înghesuie în mediul «select» al «societății civile» care are tendința să devină, în perioada de tranziție, un omonim al «elitei». Restructurarea profesională echivalează, cel puțin eocamdată, cu o deprofesionalizare generală. Toată lumea, de la președinte și miniștri până la cel mai modest proprietar de chioșc, se află în condiția debutantului (...) Sentimentul general este că «nu avem oameni», că nu putem confecționa, pentru nici un domeniu, un catalog convingător al «experților». (...) Caracteristic este faptul că țărâniimea și muncitorimea, adică masa propriu-zisă a populației, se implică minimal în treburile țării. Dimensiunea lor elitară fiind amputată, nu mai au interese limpezi dincolo de exigența cotidiană a supraviețuirii, nu mai au criterii, convingeri, inițiativă. Ușor de manipulat, ei explodează, din când în când, gregar, mânați de tropisme vagi sau de lideri abili și impuri. Obținerea elitei conducătoare prin alegeri presupune competența politică a masei și, mai mult decât atât, o anumită sensibilitate a masei față de virtuțile elitei. Elitele adevărate nu sunt o minoritate autosuficientă, un club solitar întruchipând un superlativ abstract. Ele sunt expresia nevoii de elite a organismului social, proiecția unui afect comunitar. (...) Elitele sunt corelativul unei comunități care are intuiția performanței de elită și o admiră. (...) Or, lucrul cel mai dramatic care s-a întâmplat în fostele țări comuniste a fost, pe lângă subinarea elitelor, erodarea strategică a respectului pentru elite. (...) Țările răsăritului european se confruntă, în acest moment, cu un inventar de urgențe, în care nu se poate stabili o ordine prioritară (...). În realitate, un om întreg și o societate sănătoasă au nevoie *in același timp* de beneficiile subzistenței și ale reflexiei, de șosete și vise, de pâinea zilnică și de utopii. În est, ne lipsesc, deocamdată, și unele și altele. Și nu putem accepta că lotul generației actuale e al lui «vivere», filozofia urmând să fie finanțată mai târziu”. □ În partea a doua a articolului **Români și cultura Europei**, Mircea Vasilescu trece în revistă, pornind de la un recent simpozion cu acest titlu organizat de Fundația Culturală Română, o serie de probleme de promovare culturală aflate pe agenda discuțiilor: „...s-a discutat, printre altele, problema manualului de limba română pentru străini (...) în ultimii ani, spre exemplu, spre limba și cultura română se îndreaptă, pe lângă cei care studiază filologia romanică, și foarte mulți studenți la istorie, pasionați de istoria Europei de Est ori de istoria comunismului, sau studenți la antropologie, care descoperă la noi o cultură

tradițională numai bună de studiat. Pentru aceștia (ca și pentru numărul tot mai mare de persoane interesate de România din motive practice – afaceri, carieră etc.) ar fi necesar un manual *practic*, care să nu facă apel într-o măsură prea mare la cunoștințele gramaticale. Iar un asemenea manual, însoțit eventual de casete audio-video și de un CR-ROM interactiv, nu există. (...) Tot «tehnică», dar esențială, este problema cărților care ajung sau nu la catedrele și lectoratele de limbă română din alte țări. La acest capitol, nu știe stânga ce face dreapta (...). Marile biblioteci (Biblioteca Națională, Biblioteca Academiei) își au propriile lor relații de schimb, în timp ce Biblioteca Centrală Universitară, care a asigurat ani întregi un schimb destul de eficient, nu se mai ocupă de așa ceva, atribuțiile sale fiind preluate de nou-înființatul Institut al Limbii Române, subordonat MEN. Dincolo de bunele intenții, întrucât aceste instituții nu au totdeauna aparatul birocratic și comercial necesar, ele apelează la diostribuitori de carte privați. Astfel că «pe traseu» prețurile cresc absurd: unii dintre participanți au primit, la universitățile lor, liste cu oferte în care cărți valorând sub o sută de mii de lei în România le erau propuse la prețuri de 30-40 de dolari, mai mari decât în Europa Occidentală ori în SUA. Adică o manifestare tipică a atitudinii haiducești a negustorului român: să luăm de la Bogați (=Occidentul) ca să dăm săracilor (=nouă). Ceea ce s-a conturat cel mai clar la reuniunile româniștilor organizate, din 1996 încoace, de Fundația Culturală Română, a fost însă necesitatea ca între catedrele și profesorii de română din lume să existe contacte permanente, o *rețea* consistentă care să permită schimbul de informații între ei și, totodată, legături sistematice cu lumea academică din România și cu instituțiile românești. O astfel de rețea ar trebui, evident, coordonată din țară. Ea s-ar putea realiza foarte bine printr-un site pe internet, dar nu știu dacă până acum s-a gândit cineva să-l facă...". □ La rubrica „Bon de lectură”, Cezar Paul-Bădescu comentează laudativ (cu incidente polemice) romanul *Muzici și faze* al lui Ovidiu Verdeș (***Ce să caute englezul la București?***): „...cartea lui Ovidiu Verdeș a primit un vot negativ (...) încă înainte de a apărea. Să ne amintim – Ovidiu Verdeș a fost pus la zid, împreună cu alți scriitori tineri (printre care Simona Popescu sau Caius Dobrescu), de către cei ce sunt considerați ilideri de opinie, cu ocazia «scandalului manualelor alternative». Ce s-a întâmplat: cei de la Editura Unievrs au găsit de cuviință să publice un fragment din romanul *Muzici și faze* în manualul alternativ de română pentru clasa a noua, apărut la aceeași editură. Romanul încă nu fusese tipărit, dar, se pare, nu aceasta a fost adevărata acuzație a contestatarilor. Liderii de opinie (printre care intelectuali de marcă precuym Marius Tucă sau Mircea Badea, de exemplu) au fost scandalizați de faptul că textul din manual înfățișa un adolescent preocupat mai degrabă de formații de muzică, chefuri sau revista «Playboy» decât de istoria și valorile culturale ale neamului, așa cum îi stă bine oricărui adolescent. Cum s-a putut una ca asta? Acesta este exemplul pe care Editura Unievrs împreună cu

necunoscutul Ovidiu Verdeș înțeleg să-l dea tinerei generații? Problema este că, în realitate, nici măcar liderii de opinie nu s-au prea interesat în adolescență de valorile culturale ale neamului – și lucrul acesta se vede la ei cu asupra de măsură (Lasă că, de fapt, ei nu se interesează nici în ziua de astăzi – dar aceasta este deja o altă chestiune) Romanul *Muzici și faze* «păcătuiește» prin faptul că îi înfățișează pe adolescenți așa cum sunt ei în realitate. Nu le cosmetizează limbajul, nu îi pune să *aspire înalt* sau să fie cetățeni destoinici ai patriei (ca în cărțile cu UTM-iști). (...) *Muzici și faze* este povestea tribulațiilor, vreme de șapte zile, a unui adolescent în anii '80. În vremea aceasta – după cum e și normal, și cum se întâmplă și cu tinerii de astăzi sau de mâine -, băiatului nu-i prea stă mintea la valorile promovate de bravul nostru învățământ. Iar atunci când este să le pună în discuție pe acestea, din obligație școlară, se dedublează și își construiește un discurs mental ironic, demitizant. (...). Asta e: oricât s-ar scandaliza unii domni de vază, tinerii de ieri și de astăzi vor gândi că discursurile despre popor sunt (...) bla-bla-uri. *Fazele* adevărate sunt altele. Romanul *Muzici și faze* nu va fi, cum ar fi meritat, un *best-seller*. Este, în schimb, unul dintre cele mai frumoase și mai autentice romane despre adolescență din literatura noastră. Unul care are deja un loc asigurat în marea carte a culturii neamului. Pe bune!”.

11 iulie

● „Observator cultural” (nr. 20) conține un grupaj consistent dedicat evocării lui Mircea Nedelciu, la un an de la dispariție (*Mircea Nedelciu – după un an*). ■ Un text semnat de Ion Bogdan Lefter prefătează un interviu inedit realizat de Bogdan Rădulescu, pe 20 noiembrie 1998, la București, cu autorul *Tratamentului fabulatoriu* („*Era un fel de privire suverană față de literatura care se publica oficial*”) – despre biografia intelectuală (dar nu doar intelectuală a) prozatorului, despre cenaclurile literare bucureștene din anii '80, despre experiența de ghid ONT a lui Nedelciu sau despre arestarea sa, în 1977, „pentru implicare într-o rețea mai mare de individi care făceau schimb de valută”, despre, în fine, diferențe intergeneraționiste și platforme artistice. ■ Scriu despre Nedelciu: *Gheorghe Crăciun (Fotografii cu Mircea)*, Daniel Vighi („*Ce faci, bătrâne*”, *mă întreba Mircea din dosul tejelei*), Sorin Preda (*Ficțiune și realitate*), Carmen Mușat (*Comedia narațiunii și structurile romanului latent*) ș.a. □ Sub genericul „Polemici”, Gabriel Andreescu semnează articolul *Cultura română împotriva acțiunii afirmative*: „Nicolae Manolescu, Alexandru Paleologu, Dan C. Mihăilescu, Alex. Ștefănescu, Gabriel Liiceanu, Horia Patapievici, Virgil Nemoianu, Dorin Tudoran, alții pe care nu am ajuns să-i numesc, iată deja o categorie, o serie, un front: frontul anti-multiculturalist. Cei numiți, aproape toți cu un prestigiu cultural câștigat înainte de 1989, aproape toți ideologi ai «rezistenței prin cultură», au fost asociați, după 1989, mai ales revistelor «22» sau «României literare» unde,

totuși, au evitat în textele lor detaliile concepțiilor sociale. Lucrurile s-au schimbat semnificativ, la sfârșitul decadei. Vedem astăzi o interesantă solidaritate intelectuală a unui grup care cuprinde cel puțin două generații, împotriva unor atitudini și concepte ce țin de strategii socio-culturale cu o logică foarte tehnică, precum «acțiunea afirmativă», «corectitudinea politică», «multiculturalismul». Tendința a creat «vedete» de o zi – cazul lui Ovidiu Hurdzeu, publicat de «România literară» – sau alianțe cu un tip de discurs de ordin mai curând subcultural – vezi articolele absolut antologice ale lui Cristian Tudor Popescu – având de multe ori, drept corolar, anti-americanismul. (...) / Nu se prea observă, în revistele care au devenit vocea anti-multiculturaliștilor, prezentări care să circumscrie pentru cititor subiectul damnat. Așa se face că astăzi avem o mulțime de texte de acuzare a acțiunii afirmative, a corectitudinii politice, a multiculturalismului, fără să existe texte despre acțiunea afirmativă, corectitudinea politică sau multiculturalism. / (...) Argumente despre necesitatea unor măsuri speciale în favoarea grupurilor defavorizate sunt vechi, se găsesc între ideile prime ale primilor militanți și analiști ai egalității, dar astăzi ele au ajuns un adevăr banal pentru explicarea dreptului internațional. (...) / Ca o componentă a sistemului de măsuri speciale, acțiunea afirmativă nu este un specific american. Oriunde te duci în Europa civilizată, vei descoperi o mulțime de strategii dedicate sprijinirii unor grupuri defavorizate. (...) / Cele câteva minore argumente critice aduse la noi împotriva acțiunii afirmative invocă transformarea acesteia într-o discriminare îndreptată împotriva minoritarilor. Desigur, membrii majorității nu trebuie discriminați. (...) / Dar numai o atitudine anti-intelectualistă care-și asumă refuzul faptelor și al conceptelor poate trata tema acțiunii afirmative din Statele Unite în termenii caricaturali în care a fost ea tratată la noi. (...) Este o aberație susținerea ideii că măsurile de promovare a minoritarilor – în particular, a afro-americanilor – marginalizează albi, transformă rasa albă din America într-o categorie de rangul doi. (Culmea, idee repetată cu nonșalață la București. Rămân la exemplul oferit de un om cu vioiciunea minții, care e Nicolae Manolescu: «În ziua de azi, în Statele Unite cel mai rău lucru care ți se poate întâmpla este să fii bărbat și nu femeie sau copil, alb, celebru și în viață»»). □ Sub titlul **Concluzia – în secolul următor**, Ilinca Anghelescu semnalează volumul Mihaelei Constantinescu *Forme în mișcare: postmodernismul* (Ed. Univers Enciclopedic, 1999), „o teză de doctorat cu adevărat dezinvoltă și, nu în ultimul rând, o lectură plăcută și incitantă”: „Pericolul pe care și-l asumă un cercetător al postmodernismului, la această «oră a secolului» și în acest context oarecum marginal al curentului, este ca orice discurs despre subiect să se transforme într-o reproducere de citate, fără idei de primă mână. În cazul cărții Mihaelei Constantinescu, acest pericol este îndepărtat în două moduri. Primul este onestitatea și evidenta plăcere cu care autoarea (...) iese din rând, discret și abil, pentru a continua sau completa «povestea» spusă de alți critici

cu propriile sale remarci sau analize; ba chiar, capitolul *Cultura simulacrului*, dincolo de a schița preocupările mai profunde ale autoarei (și profesoarei) Mihaela Constantinescu, oferă și un mic îndreptar de îndemănare critică”. □ La rubrica „Tehno”, Ion Manolescu se întreabă: ***Cine administrează globalismul?*** – „În mod paradoxal, cel puțin din punct de vedere al *structurilor politice* care o instrumentează (partide, *congress-men*, guvernatori etc.), generalizarea practicii tehno-culturale a globalismului – pretins infailibilă – poate însemna chiar sfârșitul acestora: într-o atare situație, ansamblul global își înghite sau se dispensează de propriii săi administratori la vârf, incapabili de viteza de reacție (legislativă, să zicem) cerută de rețea. (...) În noua societate, «puterea» ar fi transferată mai întâi de la stat la marile companii și apoi de la acestea la grupuscule de inițiativă (comitete, mici adunări etc.) și la indivizi./ Fără îndoială, și aici avantajele ipotetice ale apariției societății de *Netizens* (democratizarea drepturilor; dispariția diferențelor rasiale, etnice, economice; respectarea diferențelor culturale; în general, diversificarea «localului» în «global») ar trebui puse în balanță cu dezavantajele potențiale (dispariția justiției; dispariția sistemelor publice; accentuarea segregăției culturale și economice; în general, izolarea, alienarea sau absorbția «localului» în «global»). Între cele două extreme ipotetice (*descentralizarea democratică* și *centralismul autoritar sau totalitar*), evoluția rețelei planetare rămâne încă un subiect în dezbatere, nici unul din cele două «pronosticuri» nefiind de la sine legitimat sau înțeles”.

● „Cronica română” titrează: ***Manolescu le cere politicianilor de vârsta a treia „să stea acasă”***: „Liderul liberal, Nicolae Manolescu, declara recent, într-un interviu acordat RRA, preluat prin RADOR, că «este cazul ca treburile politice să fie trecute, una câte una, în mâna generațiilor din urmă». Cele două motive pe care Nicolae Manolescu le invocă, în susținerea acestei teorii, sunt date de faptul că oamenii trecuți de 60 de ani «sunt la capătul puterilor, iar această categorie pe persoane continuă să fie baza electorală majoră a partidelor conservatoare și retrograde». În opinia liderului liberal, această categorie reprezintă o frână extraordinară care începe de la mentalitate și se termină la interesul imediat. «Oamenii cei mai săraci din această categorie, care nu își pot plăti întreținerea la bloc, telefonul sau celelalte lucruri dau naștere conservatorismului și rezistenței la schimbare». Deși face parte din această categorie și este înconjurat de oameni care au aceeași vârstă, Manolescu îi sfătuiește pe cei din generația a treia să renunțe la a mai face politică. «Ei ar trebui să stea acasă, să se uite la televizor, la telenovele și să lase țara în pace». El mai apreciază că «trebuie să iasă din joc, cumva, acești oameni politici de vârsta asta, care au exact mentalitatea electoratului despre care vorbeam, în speranța că și electoratul cu pricina se va duce mai rar la vot de aici încolo și se vor duce mai des, în schimb, tinerii”.

● Într-un editorial din revista „22” (nr. 28), *Cu cine ne întovărășim?*, Livius Ciocârlie scrie: „Astăzi, domnul Iliescu este o struțo-cămilă: deși și-a pierdut din aură, el rămâne *omul providențial* pentru cei care nu vor reformă și este *omul care aduce voturi* pentru partidul său. Sigur, domnul Iliescu n-ar recunoaște în ruptul capului că nu vrea cea reformă pe care i-o cer partenerii apuseni. Cineva din Germania mi-a trimis un interviu în care, între altele, îl întreba ce fel de legi va modifica, odată reînscăunat. Senin, cel chestionat a răspuns că există în momentul de față un mare haos legislativ ce trebuie înlăturat. Nici o vorbă despre felul cum parlamentarii PDSR – inclusiv domnia sa – au respins legi esențiale și chiar au reușit să le blocheze, în cărdășie cu alți mari «reformiști». În campania electorală, domnul Iliescu va vorbi din nou pe două voci. Una dulce ca mierea, pentru uz extern, și alta, stângistă, în teritoriu – pentru cei ce așteaptă de la el să taie avântul veleităților reformiste, în care ei identifică, greșind, cauza actualei situații a economiei românești. Oricum, cu sau fără discursuri despre moșieri revendicativi și hulpavi capitaliști, acești alegători îl simt, au încredere în el și îl vor vota. (...) Deocamdată, partidele care ar fi vizate de un pact cu PDSR caută, dimpotrivă, soluții pentru a-l contracara. În efortul lor, încearcă să-și atragă pe unul dintre «providențialii» Mugur Isărescu și Theodor Stolojan. Din punctul meu de vedere, amândoi fac parte din categoria aducătorilor de voturi. E drept, domnul Stolojan le-a lăsat multor români, după ce n-a mai fost prim-ministru, o reală nostalgie. De atunci încôace, dar numai din timp în timp, se vorbește cu speranță despre domnia sa, într-un fel nu destul de inflammat ca să-l numim om providențial. Nu prea știu pe ce înfăptuiri se întemeiază speranța. Ce știu este că, după ce, în 1996, domnul Stolojan s-a găsit în colectivul de susținere a domnului Iliescu, acum se declară liber. Faptul nu-mi inspiră încredere. Sper ca suspiciunea să fie împărțită și de liberalii de drept. De aceea, sunt de partea aceluia dintre ei – unul e Nicolae Manolescu – care, rezervați față de cuplul Meleșcanu/Stolojan, îi preferă celălalt tandem, Constantinescu – Isărescu”. □ Dan C. Mihăilescu publică a doua parte a textului *Sublimul de pământ*, cronică la *Dulcea mea Doamnă/Eminul meu iubit. Corespondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle*: „Spre a putea citi cu folos, nu doar cu delectare, acest roman de iubire, e nevoie în prealabil de o operațiune de imbricare, ca să zic așa, adică de stabilire a cronologiei, punând față de față ediția Polirom cu (dacă nu chiar vol. XVI al ediției de *Opere*) ediția îngrijită de Simona Cioculescu la Cartea Românească în 1998, *Când te-am văzut, Verena. Mihai Eminescu – Veronica Micle, scrisori de dragoste*. După ce ați fixat întrepătrunderile și ați detectat firul lipsurilor (despre care vom vorbi săptămâna viitoare), bine ar fi să citiți, tot în prealabil, ediția tipărită recent la Muzeul Literaturii Române de Lucian Chșu, *Eminescu în corespondență. Scrisori și acte oficiale despre M. Eminescu*, ce reunește 223 de documente, unul mai ajutător decât altul, inclusiv în ce privește iubirea pentru Veronica. În acest din urmă volum se

află, poate, cel mai adecvat punct de plecare pentru înțelegerea deplină a ceea ce s-a numit «marele roman de dragoste» al literaturii române. Mă refer la scrisorile Henriettei Eminescu către Cornelia Emilian, în special la cele din aprilie-decembrie 1888, cu un an înaintea sfârșitului, și, deci, la mulți ani de la petrecerea șirului despărțirilor. (...) De aii, se cuvine, poate, început *flash-back-ul*”.

12 iulie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 27 al „României literare” (***Rolul literaturii***) revine asupra marginalizării literaturii în discursul public, pornind de la un „studiu extrem de interesant”, *Globalism, multiculturalism și literatură*, publicat de Virgil Nemoianu în „Vatra” (nr. 3, 2000), tradus de Alexandru Vlad și reprezentând sinteza unor conferințe ținute la mai multe universități americane între 1993 și 1995. În prelungirea considerațiilor formulate de profesorul româno-american, N.M. afirmă: „Chiar și modurile în care literatura însăși s-a schimbat și probabil se va mai schimba pot fi relevante pentru istoria generală. A existat mereu în epocile de schimbare a standardelor literare un echilibru între canoanele pe cale de a fi abandonate și cele pe cale de a fi însușite. Tradițiile au renăscut de mai multe ori în plin proces de inovare canonică, așa încât temerile conservatorilor, care se vedeau înfrânți, n-au fost niciodată pe deplin confirmate, după cum speranțele moderniştilor de a lua repede și definitiv în stăpânire orizontul de așteptare al cititorilor au fost neconținut frustrate. S-ar părea că singură evoluția literară cunoaște acest joc în care descentrarea unor forme, teme sau genuri, după epoci de dominare, nu se realizează pur și simplu prin înlocuirea lor cu altele, marginale și dominate, până atunci, dar implică negocieri și pacte delicate, o coexistență complexă, adică, nu lipsită de dramatism și de neprevăzut./ Disciplina literaturii comparate îi servește lui Virgil Nemoianu câteva argumente în plus pentru rolul literaturii. (...) E destul să observ că natura relațională și interactivă a disciplinei face din ea un «moderator» ideal în disputele și trendurile ideologice; de pildă, astăzi, între globalism și multiculturalism. Dacă e să așteptăm un nou umanism, crede autorul studiului, acela va fi estetic și va media, după modelul literaturii comparate, între universalitate și specific, între globalizare și idiomurile culturale de tot felul”. □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu taxează vehement volumul eseistic *În răspăr* al lui Dan Petrescu (Nemira, 2000) într-un articol intitulat ***Dan Petrescu enervat de literatura română***: „Ajuns la maturitate, Dan Petrescu continuă să scrie note și să facă paradă de cultură și spirit critic. Mai mult decât atât, își adună aceste note într-un volum de peste patru sute de pagini, încercând să le prezinte ca pe o operă ordonată «în jurul unor linii de forță»./ În marea lor majoritate, textele au apărut inițial în «Național», un ziar popular, ca să ne exprimăm eufemistic. Publicate alături de glumele deocheate făcute de Simona Catrina & comp. și de

ştirile de un senzaționalism ieftin, de genul celor din «Evenimentul zilei» al lui Ion Cristoiu, ele se remarcă prin ținuta intelectuală și păreau... nelalocul lor. Era ca și cum într-o crăsmă plină de inși dezmațați și de fum de țigară ar fi intrat un domn cu costum și cravată./ Citindu-le acum pe toate, cu atenție, constatăm însă că nu erau chiar nelalocul lor. Dincolo de stilul prețios și de selecta bibliografie folosită, există o vulgaritate de fond, o plăcere suspectă de a batjocori tot ceea ce inspiră altora respect. Dan Petrescu îndeplinește riguros protocolul exprimării elevate, al citării surselor, al ascultării eventualilor preopinienți, dar o face numai pentru a-și legitima o atitudine teribilistă, distructivă și necooperantă. Domnul cu costum și cravată este de fapt un scandalagiu care ma:muțarește lumea bună, dintr-un capriciu sau poate ca să o ridiculizeze o dată în plus. De fapt, ce anume îl nemulțumește pe Dan Petrescu? Îl nemulțumește totul. Occidentul (pentru că înainte de 1989 nu i-a lăsat pe diplomații săi să-i susțină în mod declarat pe opozații regimului din România), Andrei Pleșu (pentru că nu este sincer în *Jurnalul de la Tescani*), Ion Cristoiu (pentru că, «fonf» fiind, mai are și o atitudine antioccidentală), Sergiu Nicolaescu (pentru că într-o carte a sa despre revoluție face numeroase greșeli de gramatică), poezia românească (pentru că nu s-a demodat ca gen, ceea ce dovedește primitivismul culturii noastre), balada *Miorița* (pentru că prezintă faptele din perspectiva persecutorilor), balada *Meșterul Manole* (din același motiv), Mircea Dinescu (pentru că în calitate de președinte al Uniunii Scriitorilor l-a reangajat pe Traian Iancu), postul de radio Europa Liberă (pentru că nu mai plăește 200-250 de dolari pe o colaborare, ca înainte de 1989), Mihai Ungheanu (pentru că apare la emisiunile TV ale armatei), Ștefan Bănulescu (pentru că datoriile mari de la Fondul Literar i-au fost «șterse dintr-un cordei») etc., etc. Amestecarea problemelor reale cu problemele false și, mai ales, punerea la zid a unor oameni de valoare alături de tot felul de impostori sunt expresia unui negativism iresponsabil. Când îl persiflează pe Alexandru Mironov, «care a recunoscut că a dat note informative Securității», Dan Petrescu ni se înfățișează pentru o clipă ca un om de atitudine, demn de încredere. Dar când în același paragraf descoperim o referire batjocoritoare și la adresa lui Gabriel Liiceanu, nu mai putem lua în serios presupusa lui intransigență. Începem să credem că justițiarul nu este cu adevărat un justițiar, ci un maniac al denigrării semenilor, că – imatur – își găsește o plăcere vinovată în scandalizarea celor din jur./ Impresia este atât de puternică, încât ne întrebăm dacă nu cumva înainte de 1989, când a protestat împotriva lui Ceaușescu, Dan Petrescu a făcut-o nu ca «dizident», ci pur și simplu ca o persoană recalcitrantă, care s-ar fi răzvrătit împotriva oricărei autorități. (...) Cartea lui Dan Petrescu este plină de nedreptăți. Autorul are aerul celui adolescent american care a ieșit într-o bună zi cu mitraliera pe stradă și a tras în cine s-a nimerit să treacă pe acolo. Scriind despre controversa din jurul lui Eminescu, îl atacă din senin, cu o surprinzătoare vehemență, pe Eugen Simion.

(...) De ce trebuie persiflat astfel Eugen Simion, unul dintre cei mai valoroși critici literari de după război, a cărui prezență într-un post rezervat prin tradiție unor oameni de știință s-ar cuveni să ne bucure pe toți cei ce ne ocupăm de literatură? De ce trebuie ridiculizată astfel Academia însăși?/ Scriind despre Ovidiu Hurduzeu, un strălucit intelectual român, care, stabilit în SUA, analizează critic stilul de viață american, Dan Petrescu îl prezintă ca pe un adversar al democrației, ca pe un antioccidental. Nimic mai departe de adevăr. Ovidiu Hurduzeu este în realitate un apologet al democrației, a tot ceea ce are mai bun Occidentul. El critică, de fapt, discretele tendințe comuniste care se manifestă în SUA, sub forma ideologiei «corectitudinii politice» și a multiculturalismului. (...)/ Dan Petrescu urmează exemplul nefast al lui Paul Goma, denigrând orbește, cu ifose de intelectual (pe care, cel puțin, Paul Goma nu le are), viața literară din România. Dan Petrescu, pentru noi, este Paul Goma doi”. □ La rubrica „Diagonale”, Monica Lovinescu semnează un articol îndoliat despre Jeanne Hersch, dispărută la 90 de ani, pornind de la volumul *Mirarea filosofică* al profesoarei pariziene de filosofie (*Jeanne Hersch*). □ Sunt publicate, într-o secțiune de „Inedite”, eseurile *Șase teze și Treuga Dei* din volumul în pregătire *Pomul vieții* (1947) al lui Petre Pandrea; textele au fost recuperate din arhivele fostei Securități de fiica eseistului, Nadia Marcu-Pandrea, cu un șapou de Alex. Ștefănescu. □ Gelu Ionescu semnează un articol omagial despre S. Damian cu prilejul împlinirii a 70 de ani (*S. Damian la 70 de ani*): „De 5 ani, ne întâlnim în fiecare marți la ora 10,30. Sami intră pe ușa biroului de la Seminarul de romanistică a Universității din Heidelberg, birou care a fost al lui timp de aproape 20 de ani și care acum e al meu. (...) Facem schimb de ziare, de comentarii, de noutăți, stăm de vorbă cam o oră. La un moment dat, vine și Domnul Profesor Heitmann, căruia îi semnalăm noutățile mai importante din țară și-i dăm, uneori, fotocopii după textele ce bănuim că l-ar interesa. Domnul Heitmann care ne-a adus pe amândoi, pe rând, la lectoratul de română al cunoscutei universități./ (...) De cunoscut, ne cunoșteam de prin 1973, când el era redactor șef adjunct la «Luceafărul» și a avut curajul să-mi publice un capitol din cartea mea interzisă despre Eugen Ionescu. Apoi, câțva timp, am avut, tot de el dată, o rubrică lunară ce a încetat odată cu alungarea sa din conducere. (...)/ S. Damian, de-a lungul anilor jalnici, a făcut să treacă și să conferențeze LIBER la seminarul de română din Heidelberg, pe cei mai importanți scriitori români, inclusiv și mai ales pe cei mai contestatari. Sprijinit de Domnul Profesor Heitmann, făcea invitații și oferea câte o răsufare de libertate multor, foarte multor scriitori ce abia reușeau să mai iasă din țară. Au fost oaspeții seminarului de la Ana Blandiana la Paul Cornea, de la Mircea Dinescu la Gabriela Adameșteanu, de la Ștefan Bănulescu la D. Țepeneag – mulți, foarte mulți. Va trebui odată să refac lista completă, ca să nu se uite și asta.../ (...) Este singurul fost comunist în tinerețe ce cunosc, care s-a vindecat total de această rătăcire. (...) Este unul din puținii ce au recunoscut

și cezavuat public această rătăcire, în câteva ocazii – ceea ce a făcut pe unii dintre vechii săi comilitoni să-l socotească un renegat. (...) A devenit un apărător necondiționat al valorilor occidentale, valori pe care le-a descoperit, și le-^z însușit și cultivat mai ales după stabilirea sa în Germania. El scrie și gărdește numai în numele lor, iar cărțile sale de după 1989 sunt expresia acestor convingeri pe care le-ar dori încetățenite și în țara de unde a plecat și de care rămâne atât de legat. Aceste cărți sunt dominant polemice și deci au supărat pe mulți din cei vizați. Unii au răspuns aducându-i aminte de trecutul său comunist, alții că e evreu și deci un înstrăinat, în fine cei mai mulți nu au răspuns. (...) Eu cred în importanța acestor cărți și împărtășesc, de cele mai multe ori, punctul de vedere al autorului. Îl găsesc rareori excesiv de sever, dar îi admir talentul de polemist, răbdarea cu care el și-l pune, tacticos, în valoare, frachețea și tonul de clară civilitate. Iar faptul că textele sale nu convin multora, nu nă poate face pe mine să nu le apreciez valoarea. E o intransigență în ele care e vecină cu cea a lui Virgil Ierunca sau cea a lui Gheorghe Grigurcu. În fine, apreciez la prietenul meu extraordinara sa generozitate, colegialitatea perfectă, faptul că nu face nici o deosebire între un evreu și un creștin – ambii români sau nu. Lucru rar și la români și la evrei. (...) Știu că Sami are două mari slăbiciuni: destinul țării și culturii noastre și... femeile frumoase și tinere. Slăbiciuni, de altfel, mărturisite...". □ Dispariția Andrianei Fianu, secretara revistei, este comemorată de redactorii revistei într-un grupaj special. ■ Nicolae Manolescu (*Sunt lucruri pe care numai ea știa să le facă*): „Pentru Adi (cum îi spuneam de-^o viață), singura lume bună nu putea fi decât aceea care-i oferea ceva de făcut în redacția «României literare». Era cel mai vechi redactor al nostru. S-a aflat printre cei care au editat primul număr al «Gazetei literare», în 1954, a trecut apoi la «România literară» în 1968, de unde nici anii, nici pensionarea n-au putut-o ține departe. A fost contemporană cu trei sau patru generații de redactori. (...) Nu era doar nelipsită, dar indispensabilă. Sunt lucruri pe care numai ea știa să le facă. În tinerețe, a fost asistentă de regie, apoi a tradus cărți, a scris ea însăși și a publicat comentarii despre cărți. Treptat însă toate acestea s-au uitat sau pur și simplu s-au făcut nevăzute în spatele unei activități redacționale multiple și laborioase care a identificat-o pe Adi cu «Gazeta» și «România literară». Ea a devenit una cu hebdomadarul principal al Uniunii Scriitorilor. (...) Venea prima și pleca ultima din redacție. Știa tot ce se publica, sau nu, ca și toate golurile. Dacă uitam ceva, la ea apelam. Ea întocmea staul de plăți și dădea colaborările. Dacă voiam să-i convoc pe redactori, să schimb o pagină sau să solicit o colaborare, pe Adi o sunam la telefon. Adi era, în același timp, secretară, redactor, casier, contabil, corector, colaborator și director al revistei, fără să fi avut una sau alta dintre aceste funcții precise. Muncea din plăcere și devotament, de la o vreme, aproape neplătită. Când reparații ale clădirii ne-au ținut în frig o iarnă, la Adi acasă ne-am adunat, în ședințele săptămânale. Puțin a lipsit ca tehnicul și corectura să nu se oplo-

șească și ele tot acolo. Pierzând-o pe Adi, nu pierdem doar un coleg și un om de nădejde. Întorcem o pagină din istoria sentimentală a revistei”. ■ Alex. Ștefănescu (*Era purtătoarea unui mesaj*): „Știa întotdeauna ce se cuvine și ce nu se cuvine într-o anumită împrejurare. În mijlocul unui oraș în care se trăiește dezământat, ea își ridică degetul de dirigintă severă ca să-l dezaprobe pe purtătorul unei cravate cu un desen neinspirat./ O urmăream uneori cu privirea, înduioșat, străbătând strada plină de oameni agitați – mulți dintre ei grosolani – și de gunoaie. Cu părul strâns într-un coc auster, slabă, îmbrăcată în haine închise la culoare, încă mai credea că lumea poate fi schimbată. Nu ezita să se oprească și să facă educație unui bărbat care-și arunca pe jos biletul de autobuz sau unor copii care jucau fotbal printre trecători. Ineficacitatea intervențiilor nu o descuraja. Era purtătoarea unui mesaj al civilizației dinainte de război și voia să-l transmită cu orice preț./ Andriana Fianu n-a reușit să schimbe lumea, dar în felul ei și-a făcut datoria. Când m-am apropiat de firavul ei trup neînsuflețit, așezat pe catafalcul din biserică, am simțit nevoia s-o întreb dacă se cuvine sau nu să o mângâi pe frunte. Am mângâiat-o și ea nu mi-a reproșat nimic”. ■ Gabriel Dimisianu (*Punctul fix*): „În primăvara lui 1958, când eram încă studenți, eu și Nicolae Velea am fost convocați de Paul Georgescu la «Gazeta literară», spre a ne da să întocmim niște recenzii. Dorea să ne încerce condeiul critic. Am fost întâmpinați de o tânără cu aspect de creolă, care, înainte de a ne introduce la redactorul-șef, ne întrebă scurt cine suntem și ce vrem. Privirea pe care ne-o aruncă exprima o oarecare nedumerire. I se va fi părut bizar tandemul nostru, dacă nu chiar suspect./ Tânăra mefientă era Andriana Fianu, Adi, cum îi spuneau cei apropiați, și cum i-am spus și noi mai târziu, când i-am devenit colegi și prieteni. (...) Nimic nu conta mai mult pentru ea, dacă era vorba să-i ofere cuiva prietenia, decât argumentul meritului și al bunului renume în profesie. Cine aspira să-i fie prieten trebuia să fie cineva în profesiunea lui, iar dacă se afla la început de drum, ca noi atunci, trebuia să dea semne clare că va fi cineva în viitor. (...) Părea capricioasă și schimbătoare, celor ce nu o cunoșteau bine, pentru că era impulsivă și rebelă, neipocrită și repede la mânie, însă dominantă firii ei adânci era statornicia”. ■ Constantin Țoiu (*Miezul unei existențe*): „Se poate spune că Andriana Fianu era ca o ambasadoare a revistei, răspunzătoare de treburile din afară și de relațiile de bune purtări și de bun simț (...). Generații de colegi, redactori, scriitori se succedară, de la Zaharia Stancu pînă la N. Manolescu, fără ca ceva din firea aleasă și din caracterul ei ferm să se modifice cu trecerea timpului. Aveai nevoie de un sfat, de o informație, de vreun amănunt din viața unui confrate, de vreo dată din lucrările lui – te duceai imediat la Adi și ea te lămurea numaidecât. Sau cine știe ce regulă ortografică, sau gramaticală îți scăpa în focul redactării – ea rezolva totul pe loc./ (...) Cu Adi, cu tactul și cu finețea ei bizantină, în înțelesul bun al cuvântului, se puneau la cale cele mai greu de închipuit apropieri între scriitori”. ■ Adriana Bittel (*Adi sau despre*

fidditate): „Spre sfârșitul lui mai, venea încă la ședințele de sumar, vioaie și participativă, fără să mărturisească nimănui semnele brutale ale bolii. Deși abia se mai ținea pe picioare, s-a dus să vadă repetiția dragului ei prieten Liviu Ciulei, cu *Hamlet*. Apoi s-a internat și nu ne-a venit să credem când s-a stabilit diagnosticul. Adi ni se părea veșnică. Abia atunci am înțeles, dureros, cât de atașați eram de ea și cât de neobișnuite întrunirile fără prezența ei vivace. Colegi, colaboratori, prieteni au vizitat-o zilnic la spital, și nu despre sine vorbea Adi cu ei, ci tot despre subiectele care o preocupaseră întotdeauna. A cerut și a citit revista până în ultima ei săptămână și a comentat-o, așa cum făcise mereu, gășind puterea să și glumească./ Vrînd să-mi alung din minte ultima ei imagine, în agonie, care mi-e insuportabilă, o imit pe Adi și mă gîrdesc la o zi mirifică, din vara anului trecut, când, pentru a scăpa de cariculă, ne-am dus, invitați de Eugenia Vodă, să ținem o ședință de sumar la Breaza”. ■ Constanța Buzea (*Triste tandre*): „Adi povestea cu lux de amănunte despre o lume care pentru mulți se șterge vertiginos, despre tinerețea prietenilor ei, personalități din lumea artelor, teatru, balet, literatură, presă literară și nu numai, despre călătoriile pe care le-a făcut cu sacrificii dar și cu o ardare de om care știe să vadă, să caute și să găsească și să se bucure profund. N-am să înțeleg niciodată de ce nu și-a pus pe hârtie în timp util amintirile, de ce a ezitat. S-ar fi adunat un număr de cărți importante de memorii, de călătorie, portrete, o lume interesantă, contradictorie, fascinantă, istoria unei epoci teribile și o cronică cinstită despre puterea oamenilor de a îndura, prin artă, îndelung, lentoarea unor chinuri în atingere cu moartea. Adi a fost un monument de discreție, de farmec și de bun simț, chiar dacă impetuoasă în a te obliga să ții seamă de reguli pe care ea le urma cu sfințenie, corectă, generoasă, cu simțul acut al datoriei, al lucrului bine și la timp făcut. A fost o doamnă, un suflet mare, de care ne este și ne va fi mereu dor. Asimilată în ecu și păstrată cu iubire, amintirea ei se varsă deja într-un tezaur de evocări triste-tandre”. ■ Ioana Pârvulescu (*Doamna F.*): „Avea o personalitate puternică și, pentru lumea de astăzi, aproape romanescă. Pe scurt, un personaj, unul asenănător cu cele despre care ne povestea pe-ndelete, cu alambicate detalii și cu o memorie de invidiat. Era foarte prietenoasă, dar știa să fie și colțuroasă, veselă, dar cu tristeți îngropate adânc, idealistă până la exaltare, dar și cu picioarele pe pământ, și era mai ales fidelă pînă la uitare de sine. Dacă ar fi să-i inventez o meserie, cea care i s-ar fi potrivit cel mai mult ar fi fost aceea de păzitoare a unui foc mereu amenințat și care nu are voie să se stingă. I se potriveau vorba tare, rostită cu glas tare, dintr-o trăire tare. I se potrivea bruschețea și privitul țintă, în ochi. Neașteptate sfîeli și infinite menajamente avea numai atunci când dorea să-și arate prietenia. Era fericită să-ți păstreze o care în dulapul ei, să-ți dea o revistă de care aveai nevoie, să-ți facă un mic serviciu; comunicarea unui telefon oarecare pe care-l preluase pentru tine lua dimensiuni de eveniment formidabil, iar faptul că putea să te anunțe că s-a

modificat ora ședinței redacționale era pentru ea o bucurie autentică. Săptămâni la rând m-a întâmpinat la redacție rostind cu glasul ei răspicat câte un titlu în loc de salut și însoțindu-l cu o privire strălucitoare și caldă: era titlul articolului pe care îl scrisesem în numărul revistei din acea săptămână”. ■ Andreea Deciu (*Energică și vitală*): „În redacție, laolaltă cu toți ceilalți, a fost ani la rândul o figură autoritară: ne știa slăbiciunile tuturor, ne certa, ne punea mici interdicții (Genua/ Eugenia Vodă nu avea voie alune, Alex. Ștefănescu doar un pahar de alcool dacă era cu mașina), dar când o întâlneai doar pe dânsa, față în față, fie în birou când nu erau și alții prezenți, fie pe coridor, fie acasă, devenea dintr-o dată (cel puțin cu mine) caldă și sfioasă și șovăielnică. Adi Fianu a fost singura persoană în vârstă pe care am cunoscut-o care să nu-mi dea niciodată sfaturi. Nu cred că nu mi le-a dat pentru că ar fi crezut că nu am nevoie de ele, sau că nu aș fi știut să le apreciez, ci mai degrabă pentru că înțelegea că viața fiecăruia dintre noi e o poveste unică, fără pereche. (...) N-am apucat să o văd pe Adi Fianu bolnavă. Întoarsă după o perioadă de absență, chiar într-o joi, zi de ședință de sumar, am găsit scaunul dânzei, cel din dreapta domnului Manolescu, gol. Am tot amânat să mă duc să o vizitez acasă sau la spital, până când a fost prea târziu. Îmi fac și acum reproșuri amare, cu toate că am fost consolată că poate e mai bine că rămân, astfel, cu imaginea doamnei Fianu așa cum o știam, energică și vitală. (...) În vehemența tonului ei (când îi sărea țandăra), în pitorescul limbajului pe care îl folosea, chiar și în țigara veșnic nestinsă, ori în pașii apăsați și scrisul așijderea, era enorm de multă viață. Atât de multă, încît moartea doamnei Fianu nu mă întristează, ci mă sperie”. □ Sub titlul *Misterele Botoșanilor*, Andreea Deciu comentează ironic romanul *Adorabila româncă* (tradus la Editura Est) al avangardistului franco-român de origine evreiască Isidore Isou, pe care-l confundă pe întreg parcursul articolului cu o autoare frivolă: „Tare mă tem că, prezentând cititorilor cartea *Adorabila româncă*, autoare Isidore Isou, intru pe teritoriul Ioanei Pârvulescu, fără să am însă nici răbdarea, nici umorul și nici priceperea ei în domeniul producțiilor pașoptiste. Deși e scrisă de o contemporană, asociată orientărilor românești avangardiste din prima parte a secolului, *Adorabila româncă* are acel melanj de ridicol, naivitate, umor involuntar, patetism, amatorism și sentimentalism caracteristice în bună măsură textelor literare care au văzut lumina tiparului în România secolului trecut”. □ La rubrica de „Revista revistelor”, Cronicarul comentează caustic o reacție a lui Nicolae Breban: „Luăm cunoștință din presa verbală (TVR 2) și scrisă («Adevărul», «Cotidianul», «22») de mânia ce-aprinse pe dl. N. Breban când se văzu tratat cu mult refuz de colegi ai d-sale invitați să participe, în saloanele «Contemporanului» la o discuție cu dl. E. Reichmann pe tema *Europeism și antisemitism în cultura română*. Scriitorii cu pricina au dovedit, o dată în plus, că nu iau în serios mesele rotunde și dezbaterile pe care dl. N. Breban le propune, nu de azi, de ieri, ci de pe vremea când conducea «România literară». Ne aducem aminte cu

emoție cum se străduia dl. Breban, acum vreo trei decenii, să redeștepte interesul nostru pentru realismul-socialist (îngropat de ceva vreme, dar fără forme legale, așa că putând lua lesne înfățișare de moroi în fantezia culturală a proa) al românilor (altfel spus, de necesitatea ivirii pe scena istoriei naționale a unui tânăr voievod cu numele de, eventual, Nicolae Ceaușescu). Istoria nesând pe loc, dl. Breban și-a actualizat preocupările și a ajuns la tema întâlnirii din 26 iunie. Furios nevoie mare pe absenteismul nostru cel din toate alegerile, s-a lansat într-un atac la baionetă contra d-lui Liiceanu, vinovat de a fi publicat la Humanitas cărți ale unor legionari, extremiști de dreapta și profasciști. Din relatările presei nu am reținut că ar fi fost pronunțate nume de autori, dar ne hazardăm să ghicim că ar fi vorba de Mircea Eliade, Emil Cican, Constantin Noica, Nae Ionescu și alții *ejusdem farinae*. În ce-l privește pe dl. Nicolae Manolescu, acesta și-ar fi permis să dea lecții în «România literară» prestigiosului cotidian francez «Le Monde», în aceeași «R.L.» «care l-a lins în fund pe Ceaușescu cu o nerușinare fără margini». (...) Faptul că dl. Manolescu n-a scris niciodată nimic de acest fel are prea puțină importanță pertru justițiarul domn Breban. Ca și faptul că, în primul număr de după 22 decembrie 1989 al «României literare», a apărut singurul articol din întreaga presă românească în care li se cereau scuze cititorilor pentru ororile la care gazetarii români fuseseră siliți de cenzura comunistă”.

● În „Lucefărul” (nr. 27) apare nota nesemnată *De la lume adunate...*: „Fapt îmbucurător (și de domeniul evidenței!) că paginile de cultură de la ziarul «Cotidianul» s-au înviorat și s-au înviorat și s-au deschis spre arta veritabilă, purând în umbră încropelile și adunăturile de mai ieri, în care derizoriul și ancinul erau performanțele redactorilor de serviciu și de servicii. Vina schimbărilor poate fi pusă pe seama lui Ioan Buduca, spirit ludic și imprevizibil, care agită apele oriunde ar înota. Dar – fiindcă există un dar, care nu-i sinonimul cadoului! – în graba lui de a ne lua fața, Buducadamul amestecă manuscrisele cu tăieturile din revistele literare și, astfel, descoperim în sus-pomenitul ziar un text semnat de Marin Mincu, *Moartea neelucidată a lui Marin Preda*, publicat mai întâi în «Lucefărul». Spre stupoarea noastră, nu se face nici o precizare în acest sens. O vom face noi în tribunal, când vom cere despăgubiri minime, adică tipografia unde se editează ziarul cu pricina. «Cotidianul» îl lăsăm pentru alte dispute. * În plin proces de închezare se află primul roman al lui Ioan Groșan care, deocamdată, n-a căpătat și un nume. Pertru inspiratul condeier, depistarea acestuia e o joacă, importante rămânând doar filele ce se rânduiesc (și se leagă) unele cu altele, pe terasa Miezului Literaturii Române, în aer liber, unde imaginile și ideile roiesc ca albinele în stuină, dar numai I.G. le poate împlânzi și folosi în scopuri nobile. Inovația vine totuși din altă parte. Impunătoarea operă groșaniană se scrie (sau e scrisă) pe șervețelele de bucătărie, astfel că, în vreme ce șiroiesc frazele creatorului, se observă, tot la vedere, și chinurile creației, care nu-și deloc puține. Fac doar

parte din încercarea autorului, ca să pasișăm un inspirat academician, și reprezintă o premieră la răscrucea de veacuri și milenii. Premiile și recompensele, pregătite pentru un astfel de zilier al licorilor parfumate, sunt stocate deja într-o cameră obscură”. □ Caius Traian Dragomir publică articolul *Antisemitismul românesc actual (Aspecte constante ale formelor răului)*: „Pare, mai ales, important să se remarce, în cazul tendinței antisemite prezente în intelectul român actual, virajul acesteia din locul în care a fost multă vreme adăpostită – protocronismul de extremă stângă, evident comunist – către dreapta și, desigur, către extrema dreaptă. Cărui alt proces îi este simultană această evoluție? Derivei populiste a unei părți a intelectualității de dreapta i se poate constata o creștere paralelă. Antisemitismul are, în mod net, un punct de sprijin în manipularea maselor, fiind în același timp atât un instrument al acesteia, cât și un rezultat al ei. (...) Schema de evoluție a tendinței antisemite venite, acum, dinspre sectoare ale dreptei este următoarea: ca primă treaptă, instituirea în judecător (de exemplu, al «lichelelor», deci împărțirea politică a lumii în maniera Karl Barth sau Lenin: noi și ceilalți) ca mod de salvare a lipsei de relief a personalității proprii, organizarea, apoi, intoleranței personale, critica dezlănțuită, fără recurs sau excepții de principiu, a românismului (prin natura sa de a fi o realitate, deci rezistentă la extremism, la justițiarism radical), insuficiența acestui mecanism de apărare a unei personalități, avidă de hiperinflație și, în sfârșit, eșuarea în atracția antisemită. Am notat în chip repetat, nonoccidentalitatea ideii antiromânești, generalizată într-o încercare dogmatică sau în alta”. □ Aceeași chestiune este abordată și de Marin Mincu în *Sfidarea imposturii (tot despre „antisemitism”)*: „Mă uimit enorm această repetată sfidare, venită din partea unor inși care vor să reducă la zero cultura română numai pentru că ei nu s-au eliberat complet de niște *complexe istorice*, reativate în mod periodic, fără a aplica nuanțările necesare. Este foarte adevărat, cum a spus Nicolae Breban (...) că noi «trebuie să ne asumăm ca români» orice acte de intoleranță, dovedite cu documente irefutabile, dar în nici un caz nu avem de ce să stăm cu ochii în pământ și să ne punem cenușa în cap ori de câte ori apar asemenea figuranți mărunți, drapați în judecători morali ai elitei intelectuale românești. Este timpul să se deschidă o discuție serioasă despre așa-zisul «antisemitism» românesc; dacă a existat acest fenomen cu adevărat, ce a însemnat și cine au fost reprezentanții pentru a se termina cu apăsarea ideologică permanentă menținută cu premeditare de către ideologi inventați conjunctural tocmai pentru a împiedica universalizarea firească a culturii noastre”.

14 iulie

● În „Dilema” (nr. 387), Cezar Paul-Bădescu semnează, la rubrica „Trecerea prin reviste”, un text despre poetul Cristian Popescu (*Popescu*), prilejuit de recentul număr dedicat acestuia de revista „Manuscriptum”: „Puțină lume a

auz de Cristian Popescu (nu este vorba, desigur, de Cristian Tudor Popescu). Puțină lume a auzit de el, deși a fost unul dintre cei mai importanți poeți ai literaturii noastre, unul care a produs o adevărată revoluție în limbajul poetic contemporan, comparabilă cu cele ale unui Nichita Stănescu, Gellu Naum, Lecnid Dimov sau Mircea Cărtărescu. Schimbarea de discurs poetic operată de el a fost atât de importantă, încât astăzi mulți dintre poeții tineri înțeleg să fie originali și novatori scriind, de fapt, *a la* Cristian Popescu. (...) putem spune că el e pentru generația 90 ceea ce este Mircea Cărtărescu pentru optzeciști. Cu o precizare în plus, dacă Mircea Cărtărescu nu are epigoni în rândul colegilor săi de generație, foarte mulți scriitori nouăzeciști își revendică (char dacă nedeclarat) *sound*-ul poetic sau concepția asupra literaturii de la Cristian Popescu. Așa stând lucrurile, este de mirare că, la cinci ani de la dispariția poetului, nu s-a editat nimic din volumul important de manuscrise pe care le-a lăsat, nu există nici un studiu critic despre opera lui, nici măcar nu s-au strâns într-un volum cele două cărți și jumătate pe care le-a scos în timpul vieii (...). În toată vremea care s-a scurs de la prematura lui moarte, singurele referiri la Cristian Popescu sunt de ordin nostalgic și evocator (...). Asta o fac prietenii. Ceilalți confrați de breaslă, în virtutea resentimentelor ce există între așa-numitele «găști literare», pur și simplu îl ignoră. În acest context, nu poate fi decât lăudabilă inițiativa Muzeului Literaturii Române de a-i dedica lui Cristian Popescu un număr din revista «Manuscriptum» (1-4/1999) și, mai ales, de a edita în facsimil, ca anexă a revistei, unul din caietele poetului. Numărul (...) al cărui responsabil a fost Saviana Stănescu, cuprinde pe de o parte, un grupaj de fotografii realizate de Dora Stănescu în 1994, cu prilejul lansării cărții *Arta Popescu* în Piața Universității și, pe de altă parte, o secțiune cu texte semnate de câțiva dintre cei care l-au cunoscut. (...) texte cu amintiri despre Cristian Popescu au tot apărut de cinci ani încoace și semnificativ este faptul că au și început să se repete – așa cum se întâmplă, în numărul de față din «Manuscriptum», cu două dintre ele: cel al lui Radu Sergiu Ruba și cel al lui Cristian Tudor Popescu. S-ar putea, până la urmă, ca aceste texte să fie apreciate așa, în exces numai de cei care l-au cunoscut, publicul să-și dorească și altceva, de pildă contactul direct sau intermediat – prin discursul critic – cu opera poetului. În acest sens, publicarea anastatică a caietului din 1989 (ce cuprinde poeme, variante ale poemelor, însemnări, desene, colaje) nu poate fi decât un eveniment cultural. Unul pe care îl dorim un început pentru o serie de alte astfel de evenimente”. □ Din grupajul tematic revistei (*A scrie, a citi*), realizat de Simona Sora, rețin atenția eseul lui H.R. Patapievici *Despre performanța improprie* (reluat în volumul *Omul recent*) și glosele subiective despre scris și lectură ale lui Alexandru Mușina (*Paradisul artificial – fragmente*). H.-R. Patapievici: „Astăzi, s-a reușit ca facultatea mobilizată în vecerea sesizării seriozității unei lucrări să nu mai fie discernământul, ci statistica – treabă pe care o poate face și computerul (...). Nu contează că nu

spui nimic, contează că o faci cu un aparat de citate *secundare* perfect. (...) Prestigiul oferit de *stilul* erudiției recente manipulatorilor ei nu mai permite unei minți educate în spiritul referinței exacte (dar, în spirit, false!) să mai distingă între o judecată cuminte și una ineptă”.

● Nicolae Manolescu publică în „Ziarul de duminică” (nr. 8) un editorial cu titlul *Scrisoarea poetului chiriaș*: „Auzisem de ceva vreme despre necazurile poetului Geo Dumitrescu (proaspăt octogenar, sărbătorit în toată presa românească!) Silit de restituirea către proprietari a casei unde locuia cu chirie să se mute într-un apartament, tot cu chirie, Primăria Capitalei i-a repartizat unul, cu acte în regulă, dar în care s-a instalat, fără nici un act ori cu acte în neregulă, o revoluționară care a plantat o solidă ușă metalică și s-a dat dispărută. (...) Fapt e că, de o jumătate de an, poetul nu reușește să-i dea de urmă, prins între Scylla proprietarilor care vor să-și intre în drepturi și Charybda falsei chiriașe care se socoate în drepturi. (...)/ Poetul s-a adresat, firește, autorităților. A început cu Poliția și a sfârșit cu Guvernul, parlamentul și Președintele. Ziarul «Adevărul» din 8 iulie a publicat lungi extrase dintr-o scrisoare a poetului chiriaș. (...)/ Cum nici dl Dudu Ionescu, nici dl Ion Caramitru, nici dl Emil Constantinescu n-au urechi de auzit necazurile poetului chiriaș, presa (...) a preluat sarcina de a face tam-tam. Nici nu poate face altceva, presa nefiind nici poliție, nici justiție. (...) În tam-tam-ul cu pricina s-a strecurat și câte o notă falsă. Autorul articolului din «Adevărul» a profitat de prilej spre a reaminti de vorbele noului Primar General despre chiriașii cu care s-a întâlnit câteva zile și nopți la rând: «pătura de cetățeni aruncați în stradă». Nu mă așteptam de la dl C. Stănescu să cadă în demagogia dlui Băsescu, mai ales că poetul Geo Dumitrescu nici nu se află în situația aceasta (...). Problema dlui Dumitrescu, a altora, nu e că au fost scoși ilegal din case de către proprietari, ci că statul nu-și face datoria de a împiedica abuzurile unor indivizi certați cu legea care dau sau primesc repartiții duble ori își instalează uși metalice la apartamente în care au intrat prin efracție. Și cum tot răul e spre bine, chiar dacă dl Geo Dumitrescu și-a pierdut vremea și și-a tocat nervii, literatura română s-a ales cu o pagină superbă, scrisoarea poetului chiriaș, care poate sta alături de oricare dintre poeziile sale”. □ Sub semnătura Cristinei Ardelean, apare un interviu cu György Konrád („*Europa Centrală e capacitatea noastră de a visa*”). G.K.: „Europa Centrală a devenit foarte mare în ultima vreme. Și devine tot mai mare. Chiar și Germania de Est este o zonă a Europei Centrale. Berlinul este un oraș din Europa Centrală, Viena este un oraș din Europa Centrală. Treptat, și Kievul va deveni un oraș al Europei Centrale. De fapt, toate popoarele aflate între Rusia și Germania formează Europa Centrală. Europa însăși este o Europă Centrală, având o poziție centrală între Rusia și America. Rusia are o poziție centrală între China și America. Fiecare ocupă o poziție centrală față de altceva, în locul în care se află. Europa Centrală este capacitatea noastră de a visa”; „Nu cred că există

națiune fără naționalism. Dar poate că e important caracterul acestui naționalism: dacă este un sentiment calm, de mulțumire de sine, al unei națiuni care are anumite reușite, dacă nu implică elemente istorice, dacă nu e legat de ura față de o altă națiune (...), dacă se poate alătura unei companii în care cu toții surtem europeni (...), atunci e un naționalism bun, pentru că trebuie să iubim ce avem”.

● Într-un articol din „România Mare” (nr. 522), *Cameleonism – specialitatea casei*, Ileana Vulpescu acuză „o improvizație de dragul improvizației: un act grotesc și inutil, în care în loc de mititei tradiționali și de bere, ne îndopăm cu hotdogi și tragem la măsea Coca-Cola”. □ Mircea Micu publică parodia *Nichita Stanescu. Cifra de U*: „Cifra cea de U/ magneto potcoavă,/ mi se pare cu mine foarte gravă/ (...) Că piatra de-i piatră/ singură mă latră/ și de-o pui în praște/ nu te mai cunoaște”. (În aceeași line, parodia din nr. 523 semnată de Mircea Micu: *Foaie verde și albastră*.) Același Mircea Micu schițează un portret al poetului parodiat: „Nichita n-a aparținut nimănui, niciodată, decât siei sale – Nichita n-a fost niciodată un soldat al regimului, n-a cerut și n-a beneficiat de nimic; intervenea mereu pentru alții și târziu, înainte de curemurul din '77 a beneficiat... de apartamentul din Piața Amzei (mutare care s-a dovedit fatală pentru el) și, în loc să revină... mai casnic și mai așezat, locul s-a transformat rapid într-un fel de club literar – Nichita intrase într-un vâtej și nu mai putea fi oprit; cedase autodistrugerii, adulația zgomotoasă îi făcea bine și-l ferea de singurătatea lungilor nopți de insomnie. (...) Era un meșteșugar desăvârșit, avea un simț al limbii de excepție și compunea impecabil și în *dulcele stil clasic*. Obsedat de absolut, de misterele perfecțiunii sferei, creator al unei filosofii poetice proprii, Nichita a constituit și constituie încă o provocare pentru cititor. Opera sa va fi receptată de generațiile viitoare cu aceeași uimire și respect. Trecând meteoric printre noi, risipitor și mereu neliniștit, presimțind *măreția frigului* singur și profund melancolic, Nichita parvine din eternitate mai viu ca niciodată”.

15 iulie

● Într-un articol din „Orizont” (nr. 7), *Puțină oceanografie*, Cornel Ungureanu conentează în marginea corespondenței dintre Mihai Eminescu și Veronică Micu: „Iată, o carte uluitoare de Eminescu se încheagă nu la București, ci în Statele Unite, vegheată nu de eminescologi de profesie, ci de americaniști emeriți! Doamna Christina Zarifopol-Illias, domnul Matei Călinescu, domnul Mircea Mihăieș au trecut oceanul ca să poată descoperi cele 93 de scrisori, fără încoială senzațională! Cum au trecut nemaipomenitele documente oceanul, ne lănurește în prefața cărții doamna Christina Zarifopol-Illias, posesoarea conorii. Cum scrisorile au rămas intacte până azi, ne lămuresc în câteva interviuri atât doamna Christina Zarifopol-Illias, cât și domnul Mircea Mihăieș. Scrisorile au rămas intacte fiindcă urmașele Veronicăi au plecat din

țară și, încet-încet, au abandonat *ideea Eminescu*. Strănepoții, de fapt nici nu mai știau românește. În casele urmașilor Veronicăi Micle, Eminescu a devenit un personaj oarecare”. ■ Despre apariția volumului *Dulcea mea doamnă/ Eminul meu iubit. Corespondență inedită Mihai Eminescu – Veronica* este scrie și Adriana Babeți (*Coregrafii erotice*): „Și iată-mă ajunsă la numele care a pus în mișcare totul: Christina Zarifopol-Illias (îngrijire de ediție, transcriere, note, prefață). Eroina vie, prezentă a evenimentului. A dat zeci de interviuri, a relatat în amănunțime istoria scoaterii la iveală a prețioaselor documente, a semnat prefață în totul lămuritoare, din care oricine poate reconstitui drumul făcut până la noi timp de 117 ani (ultima epistolă eminesciană datată e din 1883) de cele 93 de scrisori. Am cunoscut-o pe Christina în 1992 la Bloomington, preț de două zile și cred că am reușit atunci să înțeleg ceva din esența patetică a stării de exil. (...) Despre existența fabuloasei corespondențe am aflat însă mult mai târziu, prin vara lui '99. Întors de la București după o întâlnire cu Christina, Mircea Mihăieș mi-a aruncat într-o doară, molfăind un langoș pe lângă BRD: «Amice, să vezi ce nebunie o să iasă cu scrisorile lui bădia către madam Micle, când o să le scoată la iveală Christina.» L-am privit lung, cu superioritatea celui care a absolvit o secție de română «principal», i-am măsurat de sus până jos tricoul negru, cu harta tricoloră a României mulată pe piept, primit în dar de la Christina (tricolul-emblemă de la cursurile ei de la Universitatea Indiana din Bloomington) (...) și i-am aruncat scurt, nici măcar enervată: «Amice, ești idiot». (...) Până când, în primăvara lui 2000, pregătindu-se de o documentare în SUA, MM a început să își depeze orarul de lucru, în care răsăreau câteva zile bune la Bloomington pentru «chestia cu Eminescu». Mărturisesc că nici atunci nu am avut tăria să-l cred. Au început să curgă însă emailuri din Washington, anunțând zi de zi plecarea la Bloomington ca o lansare NASSA. Și, în sfârșit, câteva mesaje criptice din casa Christinei: «Amice, pe aici, deși paradisiac, se lucrează în prostie. Vei afla la momentul oportun ce și cum. Deocamdată vreau să spun că e vorba de o mare lovitură culturală, pi buni! Nu am nimic de povestit, pentru că toată ziua am trebăluit pe la computer, corectând și răscolectând texte. Sper că și pe acolo sunteți la fel de harnici etc. etc. Același amic.» (...) Deși tot nu înțelegeam nimic din povestea cu Eminescu și computerele, am tăcut chitic și am început să lucrez mai cu zel la «Orizont». Când, o săptămână mai târziu, întors la Timișoara, M.M. mi-a pus în brațe un dosar cu facsimilele scanate după zeci de scrisori semnate de Eminescu, am amuțit. Aproape o oră l-am ascultat vorbind cu însuflețire și emoție, fără întrerupere, depănând o poveste incredibilă despre comoara tocmai adusă din America, desper vechile familii moldovenești și muntenesti, despre destinele lor întortocheate, despre fiicele, nepoatele și strănepoatele Veronicăi Micle, și mai ales despre prietenia mamei Christinei, Maria Economu, cu ultima descendentă a Veronicăi Micle, deținătoarea manuscriselor, Anna Maria Grigorcea Messeri. (...)/ Toate cele 111 scrisori sunt strict

private. Spre deosebire de atâtea alte cupluri de îndrăgostiți, cei doi romantici români de la finele veacului trecut își adresează epistolele cu o libertate totală, dezinhibați, cu impudoarea plină de farmec a intimității, pe care orice ochi străin riscă să o banalizeze și să o arunce în ridicol. El e deja celebru, ea – o poartă destul de cunoscută, însă nici unul nu dă vreun semn că scrisorile s-ar doni vreodată deschise și citite de altcineva, fie și după moartea lor, ca literatură (chiar dacă așa se va întâmpla). Să fie însă compuse aceste texte fără nic o intenționalitate literară? Greu de tranșat, atunci când protagoniștii sunt scriitori. Și mai ales când nu știu de fapt mare lucru despre codul epistolar din România anilor 1880, spre a putea vedea cât de aproape sau de departe de acesta sunt cei doi. Cum absorb sau cum refuză stereotipurile, imitând, parafrazând, parodiind”. ■ Volumul *Dulcea mea Doamnă/Eminul meu iubit* este comentat și de Alexandru Ruja (*Un poem epistolar*): „La începutul secolului, Titu Maiorescu a donat manuscrisele eminesciene Bibliotecii Academiei, fapt ce a deschis drumul editării operei eminesciene și al unei alte perspective de interpretare o dată cu publicarea postumelor. La sfârșit de secol se publică un masiv corpus de scrisori inedite (...), întâmplare literară fericită ce deschide o altă perspectivă de discutarea a capitolului *Eminescu și dragostea*, completează unele momente din viața și din activitatea literară ale lui Eminescu și aduce elemente de autoanaliză privind preocupările și atitudinile sale. (...) *Dulcea mea Doamnă/Eminul meu iubit* – cum inspirat a fost intitulat volumul după titlul unor scrisori – este un vast poem epistolar, în care vocile se armonizează sau sunt în disonanță, funcționează perfect dialogul sau dinpotrivă, se apasă clapa monologului, în momente de restriște”. □ Lucian Alexiu realizează o anchetă pe tema *Unde începe, unde sfârșește exilul scriitorului?*, consemnând răspunsurile formulate de: Alexandru George, Nicolae Breban, Mihai Ursachi, Eugen Uricaru, Gheorghe Schwartz, Cassian Maria Spiridon, Ion Miloș, Ioan Flora, Ioan Holban, Nicolae Popa, Aurel Busuioc. ■ *Alexandru George*: „Nu, eu nu cred în exil. În primul rând, cred că ar fi o gravă falsificare a istoriei să compari situația unor oameni care au plecat din România din diferite motive, uneori din motive politice, dar nu întodeauna din motive politice, cu actuala lor situație de rezident în străinătate. Ei nu se mai pot considera exilați. Bineînțeles că, în principiu, i-aș invita pe toți să se întoarcă. Mai greu pentru Monica Lovinescu și Ierunca, care sunt la o anumită vârstă, sau chiar pentru Pavel Chihaia sau Alexandru Lungu. Dar, cei mai tineri, și sunt numeroși aceștia, ar trebui să renunțe la titulatura de oameni în exil. Regimul comunist, care s-a continuat, este adevărat, și după '90, în mai multe formule, putea să facă orice cu oamenii din România, eventual să-i și asăzineze, dar nu putea exila pe nimeni. Cei care nu se întorc, au motivele lor să nu se întoarcă. (...) Dar este într-adevăr o situație a scriitorului, o situație specială pentru că el poate plecând în străinătate, să se rupă complet de spațiul cultural autohton și să și-l renege, cum a fost cazul lui Petru Dumitriu, sau să-l

ducă cu el, cum a fost cazul Monica Lovinescu-Ierunca, care au fost niște scriitori români în permanență, chiar în anii '50-'60, integrați în literatura română și răspunzând problemelor literaturii române, dar locuind la Paris”.

■ *Nicolae Breban*: „Cel mai profund exil e nebunia. Eu am mai vorbit despre vocația noastră care e o manie, care e o nebunie. În acest fel suntem în exil toată viața și într-un exil interesant, un exil benefic, dacă îl suporti. Deci exilul vocației. În timp au apărut și alte exiluri, exilul clasic, fuga, care, în vremea noastră, are un sens invers decât exilul la greci. Exilul la greci era o pedeapsă – Aristide etc. – exilul în vremea noastră a fost o binefacere, o salvare, un fel de mântuire care însă pe unii i-a adus în nevroză, aolo, în Occident. Acum a apărut ceva absolut nou, exilul interior, în care în ultimii ani ai dictaturii a fost împinsă întreaga literatură bună, au fost împinse aproape toate generațiile de scriitori buni. Există și un altfel de exil, poate al patrulea, cenzura interioară, care e un exil adeseori inconștient, e ca o umbră pe care o simți seara, când se apropie, așa, la liziera pădurii, și care te împiedică să vezi, deși nu este. Eu am trăit aproape toate felurile de exil, chiar și, cu intermitență, pe acel al nebuniei, adică el se termina când terminam o carte, când reveneam la bunul simț normal sau mă prefăceam că am normalitate, ca să nu trezesc și mai mult suspiciunile contemporanilor mei”.

■ *Mihai Cimpoi*: „Eu cred că exilul apare atunci când scriitorul nu poate crea în matricea stilistică ce-i este firească, adică în arealul cultural în care s-a născut. Separat de tradiție, de rădăcinile spirituale, de tot ce are cultura în dedesubturile sale ancestrale și tradiționale. Am putea bineînțeles vorbi de mai multe feluri de exiluri. Cred că basarabienii, bunăoară, au avut un exil interior, deci s-au aflat într-o situație de exil interior, nu de exil ca atare, dat fiind că ei fiind ruți de matricea stilistică românească, au fost izolați de ea și înstrăinați, deșărați, cum am spune, și incluși abuziv într-un spațiu spiritual străin, adică s-a încercat o includere într-un, știu eu, erzaț cultural care era străin, și de aceea a apărut o reacție care era firească de conservare, de perpetuare, prin rezistență și prin ceea ce eu am denumit în Istoria deschisă a literaturii române din Basarabia, cultură rizomică, adică o cultură ale cărei rădăcini sunt ascunse. Toate aceste rădăcini ascunse sunt caracteristice pentru exilul interior, al culturii române din Basarabia”.

■ *Dinu Flămând*: „Trebuie să începem întodeauna când vorbim de exil prin a afirma ceea ce este mai evident, și anume că este o a doua naștere pentru fiecare dintre noi, indiferent de zona în care se activează, indiferent de faptul că ești scriitor, medic, muzician sau muncitor cu sapa. Deci o a doua naștere, în care încerci să te strecoari pe sub pielea unei realități sociale pe care n-o cunoști, evident, în momentul când ajungi într-o altă țară și o a doua naștere și pentru că te rupi de ceea ce-ți era ritmul zilnic, bioritmul tău până atunci. În ceea ce-l privește pe un scriitor, după părerea mea el este și mai afectat de această experiență traumatizantă, pentru că vine în contact cu alte mentalități și cu o altfel de indiferență față de literatură, pe care o acceptă cu greu. În Occident

există o anumită indiferență față de literatură, care uneori îi face și bine, în sensul că relativizează lucrurile și poziția literatului în societate. Și deci, după ce te obișnuiești cu faptul că nu mai ești buricul lumii, poate că îți găsești, și e bine să îți găsești locul în Occident și în literatura occidentală și, probabil, în propriile tale planuri de viață”. ■ *Mihai Ursachi*: „Cuvântul exil are o conotație strict politică. Un exilat este o persoană care a fost constrânsă, deci împotriva propriei voințe, a fost constrânsă să-și părăsească țara, de obicei din motive politice. De regulă un exilat este un exilat politic. El este obligat din motive preponderent politice sau morale să-și părăsească țara de baștină, căutând adăpost în altă țară. O dată exilat, țara sau regimul din patria sa natală al cărei cetățean a fost sau continuă încă a-i mai fi, nu-l mai primește”. ■ *Eugen Urcaru*: „Pentru mine, un adevărat scriitor, și atrag atenția asupra acestui termen, adică un om dedicat scrisului, care trăiește pentru că scrie, e, de fapt, tot timpul în exil. El poartă cu sine limba, cultura, ideile sale, și față de societate el se consideră tot timpul un exilat, pentru că el privește lucrurile din țări. Atâta vreme cât este scriitor, el se găsește într-o situație de *out* față de lume. Ca persoană publică, ca persoană socială, ca să spunem așa, poate să fie în patrie, poate să fie în călătorie, după cum poate trăi departe de patrie – poate să iubească concepții politice care nu coincid cu concepțiile politice ale majorității. Se poate considera exilat și în interior, deși ții minte că am avut acest termen și în perioada dictaturii, erau așa numiți exilați în interior și aceștia erau cei despre care se spunea că ar fi în dizidență față de puterea politică. Niciodată un scriitor adevărat nu s-a confundat cu puterea politică. Întodeauna însă a fost de partea culturii și a națiunii sale. Că au trăit în America, că au trăit în Germania sau au trăit în România, ei, ca scriitori, au fost într-un perpetuu exil, pentru că aveau lumea lor. Dar, în același timp, au aparținut mereu culturii în care s-au format și culturii căreia se adresează”. ■ *Gheorghe Schwartz*: „Scriitorul român are vocația exilului. Aceasta poate datorită faptului că posibilitățile de afirmare, până acum, și nu știu până când va mai fi așa, poate vreme îndelungată, nu s-au realizat decât în afara granițelor țării. Dovadă Enescu, Caragiale, Brâncuși, dovadă Tzara, Victor Brauner, Cioran, Eliade – și așa putea să continui pe tot parcursul revistei. Dar cred că există și o doză de masochism în toată povestea aceasta, în sensul că ne-am obișnuit cu gândul că aici nu se mai poate face nimic și atunci foarte mulți dintre noi încearcă să compenseze acest lucru afară. Nu știu dacă aceasta este o soluție. Pentru că scriitorul român din exil, și aici mă refer în primul rând la scriitor și nu la ceilalți, este un scriitor minoritar acolo, chiar dacă se integrează perfect în cultura țării respective, cum a făcut Cioran, Celan sau Ionesco. Dar scriitorul român este totuși scriitor român și eu cred că fiind atât de legat de limbă, locul lui este aici. Este blestemul nostru că acest aici nu se poate maturiza cum trebuie. Societatea noastră actuală nu ne dă nici o speranță pentru un viitor apropiat, ca să ne putem realiza aici, dar, cine știe, totuși măcar postum cei

care au ceva de spus o vom putea face și de aici”. ■ *Cassian Maria Spiridon*: „Cred că trebuie să începem metodic. În primul rând, cred, exilul are două aspecte: unul, cel real, cel provocat de condițiile politice, de situația în care se află scriitorul într-un anumit context politic, și care îl obligă – din nefericire până în '89 țara noastră a fost în această situație – îl obligă ca o soluție de a intra în libertate, de a scăpa de cenzură, de impunerea unor comandamente ideologice, să se exileze. Celălalt exil este exilul interior. De exilul interior cred că nimeni nu scapă. Nici un scriitor autentic nu poate spune că nu cunoaște starea de exil interior. De fapt cred că acest lucru ține chiar de natura creației. Te exilezi, când scrii, nu poți scrie în lume; așadar pleci din lume, dar cu tot cu lume, ca să folosim aici un noicism. Lei lumea cu tine și pleci în lumea ta pentru a crea și pentru a te întoarce mai apoi. Când «revii» pe pământ, o faci ca participant la viața socială, nu ca scriitor. Despre exil, putem spune că acesta începe atunci când ne aflăm la masa de scris, și se sfârșește atunci când ne ridicăm de la masa de scris. Aș vrea aici să mai subliniez un lucru extrem de important: anume că la ora aceasta nu mai poate exista, în ce ne privește, exil politic. Aceasta dacă vrem să fim cu adevărat responsabili. Exilul real a încetat în momentul în care a dispărut dictatura. Acum putem vorbi eventual despre emigrație, despre diasporă, îi putem da orice nominalizare; dar nu mai există exil. Exilul, pentru români, a luat sfârșit”. ■ *Ion Miloș*: „Exilul meu a început în embrion, dat fiind că eu sunt născut în străinătate, deci străin, și voi fi toată viața mea străin, până la groapă”. ■ *Ioan Flora*: „Ce înseamnă exilul propriu-zis? Înseamnă să trăiești cu limba ta, cazul scriitorului exilat, și acolo unde ai fost surghiunit. Ovidiu a trăit în și cu limba sa și la Pont. Nu e singurul exemplu. Sunt atâtea alte exemple posibile. Îmi trece prin minte în momentul de față un alt surghiunit – de data aceasta al secolului douăzeci, îmi vine în minte Celan. A fost un exilat și în momentul în care scria românește în Bucovina, și bineînțeles că a fost exilat și în momentul în care scria în limba germană, la Paris. Exilul său s-a terminat în Sena. Sunt însă și situații când te simți exilat și când ești în țara în care te-ai născut. De obicei, exilul ține de cultură, de accesul la propria ta cultură”. ■ *Ioan Holban*: „Exilul interior, dacă vorbim despre el, a luat sfârșit, cel puțin așa îmi place să cred, în 1990. (...) De asemenea, cred că și temele literare, constituite ca atare în literatura exilului, și există asemenea teme specifice acestei literaturi, și-au pierdut din actualitate în acest moment. De exemplu tema înstrăinării, a dezrădăcinării, și toate celelalte care au decurs din însăși acea situație, din situația existentă la un moment dat, dar care crea și teme literare. În acest moment nu văd de ce s-ar mai perturba această înțelegere a noțiunii de exil, de exilat – din punct de vedere literar, am spus. Din punct de vedere al stării civile, e cu totul altă problemă, fiecare are viața lui și și-o duce unde dorește. Suntem liberi să plecăm unde vrem. Eu cel puțin așa văd lucrurile”. ■ *Nicolae Popa*: „A vorbi de exil la București, cred că presupune un anumit unchi de vedere, a vorbi

despre exil la Paris sau în Germania alt punct de vedere, și altul în Basarabia. La Chișinău ne apare o altă fațetă a exilului, pentru că, într-un fel, noi ne-am simțit în exil indiferent dacă am făcut-o personal sau dacă cineva ne-a exilat de undeva. Starea de exil exista fără să fii exilat ca atare. Eu înțeleg că Radu Gyr sau ceilalți din marii noștri exilați sau cei plecați în diasporă din alte motive, trăiau acest fenomen la modul direct, și conștienți fiind că împărtășesc soarta exilului, acționau ca atare. Pe când noi eram într-un fel de exil pe care nu ni-l puteam însuși ca atare și nici nu-l puteam declara ca fiind așa ceva, dar imaginați-vă că nu puteam spune că suntem scriitori de limba română, nu puteam avea nici un contact cu literatura din țară decât prin intermediul altor metropole, din Rusia sau Ucraina. (...) Cred că a venit timpul să se realizeze nu atât o istorie a exilului, pentru că pe tema exilului s-a scris, dar ceva de felul unei antologii conținând mărturisiri ale autorilor și comentarii ale specialiștilor cu anumite referințe la politic. Pentru că atunci când vorbim despre exil, pur și simplu, și despre opera celui din exil, este una, și altceva când îl punem în contextul politic al vremii. Noi nu știm de ce spunem doar atât. Trebuie să vorbim despre regimurile totalitare ca atare, indiferent că acestea au fost de tip stalinist, ceaușist – mâine ar putea fi de cu totul alt ordin. În fond, e vorba de aceeași lucruri”. ■ *Aurel Busuioac*: „Eu nu cred în exil, sau cel puțin nu cred că exilul este o chestie de deplasare în spațiu, este mai degrabă o problemă de opțiune. Am locuit aproape patruzeci de ani în afara granițelor țării aflându-mă în același timp în țara mea. Îi pot spune exil, deși am fost cetățean al unei țări românești numită altfel și ținând de imperiul rus, sovietic, dar nu m-am simțit în exil pentru că am avut cu mine primul instrument care poate atesta că ești român, adică limba [...]. Și pentru că am folosit-o întodeauna și am scris în ea, m-am simțit în patria mea. Exilul bineînțeles că e o pedeapsă. Exilul nu este un desin și din aceste motive nu este bun. Dar poate fi și benefic, pentru că uneori când e vorba de un scriitor, dă posibilitatea să te concentrezi în așa măsură, încât să poți realiza ceva. Nu e o rețetă pentru nimeni, așa a fost însă pentru mine”. □ *Marcel Corniș-Pop* publică partea a doua a articolului ***Ronânia la răscruce***: „Scena literară est-europeană poate apărea multora drept confuză, un mozaic de curente contradictorii. Formele de artă alternativă au fost recuperate și integrate în *mainstream*, dar așa cum remarca Alexander Zinoviev într-un interviu – această integrare a venit în multe cazuri prea târziu (...) Literatura rezistenței anti- și «meta-utopice», gen Zinoviev sau Ștefan Bărulescu poate apărea anacronică în contextul ideologic (...) al Europei Centrale postcomuniste care a pus sub semnul întrebării semnificația politică a intelectualului și a rezistenței estetice. (...) În absența unei profunde «culturi a libertății» (...), lărgirea libertăților creatoare după 1989 a dus în mare parte la o dezorientare și fragmentare a producției culturale. Primejdia care confruntă artiștii epocii postcomuniste nu este «sfârșitul istoriei», ci mai degrabă «sfârșitul culturii» (...), cel puțin în sensul unui sistem coerent de strategii și

valori care să asigure continuitatea demersului artistic. (...)/ Și totuși, o analiză atentă a contextului sociocultural prezent sugerează faptul că literatura – mai ales literatura experimental-revizionistă – nu numai că nu și-a pierdut actualitatea, dar că ea-și găsește o nouă justificare în tranziția postcomunistă. Amestecul derutant de modele ideologice în care «idila postcomunistă cu Occidentul» (...) coexistă cu o formă de separatism etnic. O concepție adesea naivă despre capitalismul de piață interferează cu neîncrederea față de consumerism, și un estetism elitist încearcă să supraviețuiască între moduri suprapolitizate de cultură și literatură de consum. Toate acestea au nevoie de tipul de analiză critică-deconstructivă pe care îl poate oferi teoria și paractica literară. (...) Pentru a putea juca acest rol reformulant, literatura actuală trebuie să-și definească strategii noi de intervenție în cultură. Magnitudinea problemelor care se decid azi în câmpul ideologiilor culturale, nu mai permit scriitorului să se retragă în marginea politicului, într-o atitudine de expectativă. Literatura și arta post-comunistă nu mai pot duplica strategiile «rezistenței» estetice și culturale care s-au dovedit eficace sub puterea centralizată a statului comunist dar care ar putea părea anacronice în noul context, sugerând – precum stilul parodic-aluziv care continuă să caracterizeze o parte din proza și teatrul român – o «evaziune» (...) mai degrabă decât o confruntare cu prezentul. (...)/ În mod cert, procesul de transformare literară postcomunistă abia la începutul lui. Miza acestor schimbări este prea complexă pentru a admite răspunsuri și soluții unilaterale. Conversația intra- și interculturală a literaturii române trebuie să rămână deschisă la experiențe – elevate și triviale, estetice și politice, interne și diasporice. Numai astfel va putea juca rolul de interpret și mediator cultural reclamat de acest moment prelungit de tranziție”. □ Sub titlul **Fanii nu reprezintă o generație**, Eugen Bunaru transcrie un dialog cu Robert Șerban: „*Ce credit acorzi conceptului de generație literară, și dacă ar fi să ne oprim la generația '80 și '90, căreia dintre ele îi acorzi prima șansă?/* Generația – cuvântul și... conceptul – s-a transformat, treptat; din «salvatoarea» literaturii române, într-un loc comun. Ca acum să fie o groapă comună. Sunt vreo câțiva scriitori care iubesc atât de mult ideea de generație, încât îmi creează impresia că au trăit la orfelinat sau că sunt văduvi. Că n-au (avut) familie. Eu cred în prietenie, cred în individualitate, cred în șansa fiecărui scriitor, indiferent de vârsta la care s-a lansat sau la care se află./ *Vorbeai, la un moment dat (cu niște ani în urmă), despre sfârșitul literaturii și adăugai cu o doză de umor negru, că important va fi ca funeraliile să fie frumoase. Îți menții părerea?/* Îmi mențin umorul. S-a mai decolorat nițel de atunci, dar cred că literatura va dispărea, iar prima fază va consta în dispariția cărților. Ele vor fi înlocuite de CD-uri; de altfel, e o prostie să tai copacii și să-i transformi în hârtie. Nostalgicii paginii scrise – dacă peste o sută-două de ani ei vor mai exista – vor merge la muzeu, sau va trebui să-și procure «scule» performante ce vor reproduce, HIFI, foșnetul duios al paginii (...). Nu va mai fi timp pentru

literatură, din nefericire. Câți scriitori de azi fac numai literatură? Extrem de puțni, dar sper ca strănepoții noștri să aibă haz și să inventeze alte jocuri ficționale, mai strong (...)/ *Ce trebuie să nu-i lipsească unui poem pentru a satisface așteptările estetice ale lui Robert Șerban, poetul?/* Dacă te referi la definiția clasică a poemului, adică narațiunea în versuri, cu intrigă și personaje, atunci tocmai aceste lucruri nu trebuie să lipsească. Când un text nu are în el o poveste e condamnat la moarte. Îmi plac poeziile/ poemele cu acțiune, cadentate, scrise alert. Nu poți să scrii bine dacă nu ai verb. (...)/ *Apropos de prefeințe, crezi că se practică în viața noastră literară o anumită politică a prefeințelor (subiective din varii motive) în stabilirea unor ierarhii, în acordarea unor premii etc? Crezi că, sub acest aspect, se comit nedreptăți care vizează însăși autenticitatea criteriilor axiologice puse în joc?/* Orice viață e subiectivă, ar spune un filosof de la Pădurea Verde, prima pe dreapta. La fel și viața literară. Știm prea bine că există amiciții, dușmăni, interese, chiar politici. Politica generaționistă, de exemplu. Îi cunosc pe oamenii care o practică, îi citesc și mă fac să zâmbesc. Toate aceste sforării au ca deviză conștientă (sau nu) «bani și glorie». Ori invers. Nu cred însă că nedreptățile care se fac – și se fac! Atentează la axiologia literaturii române. Profesorul Nicolae Manolescu spunea, într-un interviu, că un critic, indiferent cât de important ar fi, nu poate scoate din literatură un scriitor valoros. Cel mult, îl pure, pentru un timp, într-un con de umbră. (...)/ *Ești unul dintre scriitori timșoreni care-ți mai găsești timp pentru a poposi, uneori, la întâlnirile de ateier literar, de la cenaclul «Pavel Dan». Ce șanse întrevezi pentru generațiile care, iată, continuă să apară – aproape miraculos în literatura ronână?/* (...) Generațiile de condeieri care continuă să apară au o șansă enormă: pregătesc, nu ți-am spus? Funeraliile pompoase ale literaturii. Iar ultima generație de scriitori îi va aprinde lumânările. Sau laserii. Atunci, cel mai important reprezentant al acestei generații, un fel de Cărtărescu, va ieși din rând, va scoate reportofonul din teacă și va face un interviu cu literatura, mama noastră, a lor și a tuturor. Iar ea, muribundă, îi va șopti: Eu v-am făcut, eu vă omor!”. ■ Eugen Bunaru semnează totodată un articol despre poezia lui Robert Șerban, *Poetul, succesul, meseria*: „Poemele lui Robert Șerban lansează, iubitorului de poezie, adevărate provocări în care pulsează deopotrivă tinerețea și gravitatea. Sunt acolo provocări pe care le resimți când un vers, o metaforă, o imagine, o asociere rebelă de cuvinte, te obligă să te despovărezi de tot felul de reflexe de... apărare, să te eliberezi din tot felul de capcane ale atâtor conformisme și anchilozări estetice, spirituale, morale chiar”. □ Paul Eugen Barciu este prezent cu un eseu despre criza literaturii și a lecturii (*Amurgul zeibr*): „Lumea arată din ce în ce mai mult și pe arii tot mai largi ca un imens bălci. Un imens festival al berii, vinului, saltimbancilor, unde nu-și găsesc locul produsele artei culte, ale literaturii și gândirii, ale spiritului în general. Entomologii sunt niște singuratici ca și botaniști, filosofii, istoricii și scriitorii.

Sunt profesioniști străine lumii de azi, cum scripetele sacre nu-și mai găsesc locul decât înăuntrul pereților unor biserici, în taințele pustnicilor sau în mănăstiri. Bâlcii n-ar trebui să le ajungă, să le atingă măcar cu sunetul pereților exteriori ai clădirilor sau pădurea unde-și află liniștea monahală călugăriei. (...) Se rupe lumea în două: mulții și puținii, după un criteriu interior, după spiritul de imitație și căderea în plăcere și orbire. Ce se face scriitorul profesionist fără public? Mai există el? Mai are rost construcția lui din cartoane de cărți de joc, din care a ridicat o cetate, un oraș, să se adăpostească o lume imaginată? Cititorul lui de odinioară se apropie de carte tot mai rar, iar de cea de literatură, doar când e obligat să o facă. Entomologul are nevoie de alți entomologi să-și poată expune colecțiile de fluturi și teoriile lui. Filosoful știe din start că se adresează unei elite care-l va lua sau nu în serios. Dar scriitorul? El, ca și interpretul dintr-o orchestră, are nevoie de public, iar când constată disperat că singurul lui public este orchestra se simte inutil, învins. Și cu toate acestea, fără numele lui bâlcii cel mare ar fi mai sărac. (...) Variantele se rezumă la una singură: să rămână fidel construcției sale din nisip și să-și accepte izolarea și singurătatea. Nu o ratare asumată, cu exemplaritatea înțelegerii cât mai exacte a lumii în care, și pe care, o trăiește și îl trăiește, ci o retragere spre taină”.

18 iulie

● „Observator cultural” (nr. 21) găzduiește un grupaj despre reforma învățământului, cuprinzând articole de Liviu Papadima (*Un sfârșit, un început și câteva temeri*) și Oana Chelaru-Murăruș (*Universitatea între milenii*), precum și un interviu cu Dakmara Georgescu (secretar de stat în Ministerul Învățământului) realizat de Iulian Băicuș (*Reforma învățământului trebuie continuată*). ■ *Liviu Papadima*: „În România postdecembristă, educația a fost supusă unor modificări radicale nu numai pentru a se acomoda la noul climat social și politic, ci pentru a deveni ea însăși o sursă generatoare de reformă. Într-o formulare puțin patetică, se poate spune că reforma educației și-a propus să tragă după ea societatea românească. (...) Atipică a fost și este derularea reformei. (...) Din foarte multe motive (...), nu ne putem permite, nici în învățământ, luxul normalității. Reforma are un ritm extrem de alert, ceea ce înseamnă alt factor de risc deloc neglijabil, așa cum s-a văzut cu asupra de măsură în anul școlar ce se încheie. Nici în această privință nu cred însă că am fi avut de ales./ Pentru învățământul preuniversitar (...) evenimentul anului a fost introducerea noilor programe de clasa a IX-a. (...) Dfefinirea din mers a strategiei curriculare generale (...) și, nu mai puțin, ezitățile și tergiversările parlamentare privind planul de învățământ – clasa a IX-a ca ultim an gimnazial sau ca început de liceu – au îngreunat în plus proiectarea curriculară. Difuzarea defectuoasă a noilor programe, editarea manualelor pentru clasa a IX-a într-un tempo infernal și ajungerea lor târzie în școli (...) au creat confuzie, derută și

eneivare. Istoria și, în siajul ei, limba și literatura română, discipline cu amprentă ideologică puternică și cu o investiție simbolică pe măsură, au putut lesre converti șocul noutății în vituperări publice doritoare de popularitate, de afirmare personală sau de capital politic. (...) / 1999-2000 a fost, pentru reforma învățământului liceal, anul unui sfârșit și al unui început. S-a încheiat o construcție conceptuală dincolo de care începe realitatea învățământului românesc actual: realitate tulbure, greu controlabilă și greu previzibilă”. □ La rubrica „Structuri în mișcare”, Ion Bogdan Lefter (*Doctoratul – între viață și text*) semnaleză un recent studiu al lui Gheorghe Crăciun, *Dimensiuni tranzitive în poezia modernă* – de fapt, o teză de doctorat susținută pe 13 iulie 200) la Facultatea de Litere din București. (Articolul conține date/aprecieri despre omul și scriitorul Gheorghe Crăciun – în particular, despre producția sa esestică). „Se poate recunoaște în atare proiect vocația explorării realului, atracția autenticității, interesul față de omologiile dintre viață și text. Tipul conrapus astfel poeziei *reflexive* și celei *manierizante* e – în fond – o reconcepualizare în manieră personală a modelului central al poeziei postmoderne, narativizante și biografizante. Marea problemă a teoriei decurge din transferul prea rapid din succesiunea diacronică a formelor retorice în sincronia tipdogiei supraistorice, unde specificitatea *tranzitivității* actuale tinde să se dizolve, fără – cred – mare profit, în schimb cu pierderi grele pentru descrierea evoluțiilor literare recente și actuale. Temă – iarăși – de discutat pe îndelete, poae atunci când teza (...), finisată pentru publicarea independentă de rigorile doctoranturii, va deveni o carte propriu-zisă”. ■ Alăturat acestui articol, este publicat – sub titlul *Ontologie și limbaj, poezie și realitate* – un fragment din mai înainte amintita teză de doctorat a lui Gheorghe Crăciun. □ Este publicat (în traducerea lui Dan Petrescu), un eseu al lui Ioan Petru Culianu, *Notă despre opss și teoria în poezia lui Eminescu*.

● În revista „22” (nr. 29) apare împreună cu nr. 16 din suplimentul «22 Literar», dedicat celei de-a treia Conferințe Internațională a Centrului PEN România, desfășuratp la Iași, în zilele de 21-23 aprilie 2000, cu temă *Mai multe literaturi, o limbă – mai multe limbi, o literatură*. ■ În cadrul acestui supiment, Ana Blandiana semnează un text intitulat *Venind din pagină ca dinr-o țară*: „După ce, în anii trecuți, temele conferințelor internaționale zonile (zona fiind aceea a Europei Centrale și de Est) organizate de PEN Clujul România au fost o formulare a obsesiilor scriitorului abia ieșit din zoda nelibertății și încercând să înțeleagă ce și de ce a trăit astfel (*Scriitorul și Puterea*, Neptun, 1994; *Scriitori în închisori: raportul între libertatea interioară și libertatea exterioară*, Sighet, 1997), cea de a treia conferință a avu ca titlu: *Mai multe limbi, o literatură – mai multe literaturi, o limbă*. O temă de data aceasta încercând să rezume probleme cu o arie mai largă decât cea a lumii ex sau postcomuniste, chiar dacă izvorâte din aceeași dependență a scriitorului de istoria (și geografia) în care a trăit. Este vorba despre drepturile

minorităților lingvistice, deci și literare, și de o problemele pe care ele le pun pe o hartă unde granițele limbilor nu coincid cu cele ale statelor”. ■

Evenimentul celei de-*A treia Conferințe Internaționale a Centrului PEN România* este consemnat pe larg, sub semnătura R.A.: „În perioada 21-23 aprilie, a avut loc la Iași a treia Conferință Internațională a Centrului PEN România, organizată în colaborare cu Fundația «Konrad Adenauer». Iașul a devenit în acele zile o adevărată capitală culturală a românilor de pretutindeni, găzduind alături de Conferința PEN numeroase alte manifestări: decernarea premiilor revistei «Convorbiri literare», deschiderea *Anului Eminescu* la Iași, lansări de carte, colocvii, expoziții de fotografie, prezentări de reviste literare. La recepția de deschidere a Conferinței, a fost prezent ministrul Culturii, Ion Caramitru. Desfășurate sub genericul *Mai multe literaturi, o limbă – Mai multe limbi, o literatură*, dezbaterile conferinței-au referit la implicațiile în literatură ale limbii în care scriu autorii, inclusiv în ceea ce privește drepturile minorităților literare și lingvistice. Scriitorii prezenți la Iași au încercat să stabilească un model viabil de coexistență și comunicare, pornind de la numitorul comun care i-a adus împreună: literatura. Acest mesaj a fost transmis în deschiderea lucrărilor conferinței de Ana Blandiana, președinta Centrului PEN România (și organizatoarea conferinței, alături de Denisa Comănescu, secretara Centrului PEN România), de Alexandre Blokh, vicepreședinte al International PEN și președintele Centrului PEN Francez, și de Norbert Chauvistré, reprezentantul Fundației «Konrad Adenauer» în România. Saultările Centrelor PEN participante la conferință au fost prezentate de: Huguette de Broqueville, președinta Centrului PEN Belgian de Limbă Franceză, Jean-Pierre Moulin, președintele Centrului PEN Romand din Elveția, KjellOlaf Jensen, președintele Centrului PEN Norvegian, Hubay Miklós, președintele Centrului PEN Maghiar, Andrei Burac, președintele Centrului PEN din Republica Moldova, Gálfalvi Zsolt, președintele Centrului PEN al Scriitorilor Maghiari din România, Joachim Wittstock. Printre participanți s-au aflat: Mircea Martin, președintele Asociației Editorilor din România, Gabriela Adameșteanu, vicepreședinta Centrului PEN România, Cassian Maria Spiridon, redactor-șef al revistei «Convorbiri literare» și unul dintre organizatori, Mihai Șora, Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor din România, Romulus Rusan, Adrian Alui Gheorghe, Vasile Baghiu, Annie Benteoiu, Nicolae Breban, Aura Christi, Dan Cristea, Marius Ghica, Micaela Ghițescu, Bogdan Ghiu, Ioan Holban, Ioana Ieronim, Andrei Ionescu, Nora Iuga, Ion Moldovan, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu, Gheorghe Schwartz, Petre Stoica, Doina Uricariu, Mihai Ursachi, Lucian Vasiliu, Ioan Vieru (membri ai Centrului PEN România), Dávid Gyula, Kelemen Hunor (membri ai Centrului PEN al Scriitorilor Maghiari din România), Leo Butnaru, Vitalie Ciobanu, Emilian Galaicu-Păun, Vasile Gârneț, ArcadieSuceveanu (membri ai Centrului PEN din Republica

Moldova), Gina Sebastian – Alcalay (membră a Centrului PEN din Israel), Lora Bostan, Grigore Bostan, Ștefan Hostiuc, Ilie Zegrea (invitați de la Cernăuți), Michael Astner, Daniela BoltersAstner, S. Damian, Roland Erb, KiraIorgoveanu-Mantsu (invitați din Germania), Aleksandr Tkacenko (secretar al Centrului PEN Rus), Magdalena Lászlo-Kuțiuk, Miodrag Milin, LiubițaRaichici (invitați ai Centrului PEN România). Dezbaterile celor două zile se conferinței au fost moderate de Laurențiu Ulici, Mircea Martin și Gabriela Adameșteanu, Mihai Șora și Romulus Rusan”. ■ Diana Zaharia realizează un interviu cu Norbert Chauvistré (*Sprijinim procesul democratic din România*): „Am putea considera literatura o formă de dialog între minorități și majoritate? Sunt conștient că discuțiile asupra problemei minorităților, în această zonă a Europei, mai ales când ești direct interesat, sunt foarte importante. Fiind o temă politică, ne-a interesat și pe noi. În general, minoritățile sunt considerate de majoritate o problemă, în sensul negativ al cuvântului. După ce am lucrat în mai multe țări ale Europei de Est, am ajuns la concluzia că existența minorităților într-o țară reprezintă, de fapt, o șan, o oportunitate pentru cele două popoare de a se cunoaște reciproc. De altfel, având în vedere că minoritățile au legături strânse cu popoarele cărora aparțin, și în același timp trăiesc în mijlocul poporului țării în care s-au născut, au un rol major în comunicare, schimburi culturale etc. Majoritatea nu trebuie să vadă numai dificultățile, să considere minoritatea o povară. O atitudine pozitivă, de toleranță, încredere este benefică pentru că, numai într-un climat de înțelegere, minoritățile pot contribui la îmbogățirea unei culturi”. ■ În *Conviețuirii și confluențe în Transilvania de sud-vest*, Gheorghe Schwartz scrie: „Progresul, atât cât este, se referă la tehnică și nu la morală. Conviețuirile și confluențele din Transilvania de sud-vest nu mai sunt posibile pe un spațiu limitat. Nii măcar teoretic. Până nu se înțelege că Europa în întregime este singura șansă, «salvarea numai prin noi» nu face decât să grăbească repetarea istoriei. Conviețuirile și confluențele nu mai pot avea loc pe insule izolate. Ele se vor generaliza sau nu vor mai fi deloc”. ■ KjellOlaf Jensen este prezent în sumarul suplimentului cu două texte: *Situația lingvistică în Norvegia: două limbi oficiale, nici o limbă minoritară* și *Un exemplu de acțiune reușită în favoarea libertății de expresie*, iar Gyula Dávid, cu un text intitulat *Literatura minoritară – literatură universală*: „Scriitori maghiari transilvăneni, în efortul lor de fundamentare a unui climat literar propriu, au considerat extrem de importantă menținerea contactelor spirituale cu literatura universală. Nu există revistă literară cât de cât exigentă din perioada interbelică în paginile căreia să nu putem citi tălmăciri de proză sau poezie clasică, dar și contemporană”. ■ Este transcrisă și o intervenție a lui Gálflavi Zsolt (*Fântânile*): „La actuala noastră consfătuire, această temă complexă și complicată va fi, desigur, abordată de către conferențieri și participanți din multiplele unghiuri și în mod specific. E limpede că experiențele și punctele de

vedere ale unor scriitori din Franța, Elveția sau Belgia, care se exprimă în aceeași limbă, în speță franceza, diferă de cele ale unor scriitori din Republica Moldova ori Ucraina, sufocați de cu totul alt gen de probleme, care își asumă ca limbă maternă româna. După cum, iarăși, literatura maghiară universală, ale cărei ateliere activează în mai multe țări, are o situație specifică. Toate acestea avertizează asupra șanselor și necesității unui dialog inteligent, capabil să cumpănească argumentele reciproce, dialog care impune criteriul valoric”. ■

Sub titlul *Scriitorul, stăpân sau prizonier al limbii sale?*, sunt reproduse fragmente de la Masa rotundă moderată de Romulus Rusan și Mihai Șora, duminică, 23 aprilie 2000; participanți: Nora Iuga (cu precizarea că textul său a fost publicat în «România literară» nr. 15/2000), Emilian Galaicu-Păun, Vasile Baghiu, Marius Ghica, Annie Benteoiu, Ana Blandiana, Leo Butnaru, Ștefan Hostiuc, Liubița Raichici, Pavel Balmuș, Ioan Holban. *Mihai Șora (Între comunicare și comuniune)*: „Nora Iuga spunea adineaori că se consideră stăpâna limbii ei (materne) doar atunci când traduce din altă limbă. (...) Ca să revin, înainte de a încheia, la spusele Norei Iuga, cred că, pentru a ajunge să fii stăpânul limbii pe care o vorbești și o scrii, trebuie neapărat să începi prin a-i fi în întregime prizonier, prin a te lăsa în întregime *fasonat* de ea”; *Leo Butnaru (Scriitorul, prizonier sau stăpân)*: „Și totuși, avea dreptate Ana Ahmatova când exclama: «Dacă ați ști din ce gunoi se pot naște versurile!», zic, gândindu-mă cu admirație la cărțile rezistente sub aspect artistic ale colegilor mei, scriitorilor români din Basarabia, cărți apărute, de altfel, și la unele edituri prestigioase din țară. În fine, cele spuse până aici au avut modesta intenție de a sugera că, în ceea ce privește scriitorul din Basarabia, relațiile sale cu limba română sunt unele speciale: relații de refuz al prizonieratului și sclaviei”; *Romulus Rusan*: „Concluziile unei astfel de discuții nu pot fi trase niciodată, pentru că tema a fost dată la modul simbolic. Evident că, într-una sau alta din situații, scriitorul singur decide în ce măsură este *prizonier* sau *stăpân* al limbii: prin talentul, prin demnitatea și, în ultima instanță, prin eroismul cu care se înarmează în calitatea sa de ambasador al propriei personalități și totodată al celor pe care acceptă să-i reprezinte.”; *Liubița Raichici (Cuvântul – umbra cunoașterii)*: „Sigur că este nevoie de limbi în care să ne informăm în cotidian, dar aceste lucruri nu au stingere cu adevărata cunoaștere. Problema noastră, a tuturor limbilor și literaturilor, trebuie să meargă în două sensuri. Cum să ne conectăm la limbajul divin și cum să-l transcriem în limba noastră. Pentru că toți scriitorii sunt produse ale limbii, dar problema e alta. Cum să produci limba care să cuprindă atât cât te-a luminat pe tine adevărul. Nu văd în scriitor nici prizonierul, nici stăpânul limbii. Limba este o invenție omenească ținută în viață de duh, spre folosul omului. Este materie. De cele mai multe ori este o haină cu mâneci scurte. Relația ei cu cel care o folosește este aceeași cu atitudinea față de propriul corp”; *Annie Benteoiu*: „Eu am ales exprimarea în franceză în timpul comunismului, ca un refugiu, ca un

motiv de a experimenta libertatea care nu era interzisă în limba română – deci a fost o soluție poate de facilitate – și am încercat să fac traduceri din literatura română în franceză tocmai ca să încerc să fac o punte, să nu mai existe falii prea grave, prea greu de trecut. (...) Deci, tot ce am să vă spun este că orice efort pe care îl facem spre înțelegerea celuilalt este profund benefic și pe plan existențial, și pe plan artistic”; *Ștefan Hostiuc*: „Domnilor și doamnelor! La Cernăuți scrisul românesc a avut aproape întotdeauna o soartă tragică. Istoria lui a fost o istorie a devenirii neîmplinite. Rareori cei care l-au slujit de-a lungul secolelor au reușit să-l cinstescă așa cum se cuvine. Și nici n-au ajuns să se bucure îndeajuns de rezultatele muncii lor. Căci fortuna i-a hărăzit acestei provincii, situată la răscrucea drumurilor dintre imperii, expusă mereu vânturilor potrivnice ale istoriei, o viață culturală zbuțuită”; *Emilian Galaicu-Păun*: „Leo Butnaru spune foarte bine: nu eram captivi numai ca scriitori într-un limbaj, era captivă limba într-o formulă greșită, adică o limbă într-o denumire greșită – «limba moldovenească». (...) Și marea explozie care s-a întâmplat după '89 încoace este că limba a ieșit cel puțin dintr-o captivitate. E vorba de grafia latină. Din păcate ceea ce se întâmplă... Ceea ce este esențial ca scriitor de limbă română de la Chișinău este că parte dintre aceștia au reușit să rupă aceste frontiere și să afirme o singură literatură – pe cea română”; *Pavel Balmuș*: „Parafrazându-l pe Eminescu, noi suntem stăpânii limbii, ci limba este stăpâna noastră. Transportând această apreciere la condiția scriitorului de la Chișinău, sunt momente riscante, în sensul că poți fi stăpân al unei limbii, în măsura în care o stăpânești. (...) Mi-a plăcut precizarea d-nei Gina Sebastian Alcalay vorbind despre faptul că scriitorii evrei de limba română din Israel nu se consideră exilați. Dacă ne referim la situația noastră, noi ne considerăm încă exilați în propria țară. Adică este acest penitenciar, încât nu ne simțim nici acasă, nici stăpâni”; *Ana Blandiana*: „Nu voi încerca să trag vreo concluzie. Tot ce pot să spun este că vă mulțumesc pentru participarea din aceste două zile, pentru toate ideile și sentimentele care s-au produs și care au dovedit în ce măsură scriitorii veniți din atâtea țări pot să fie toleranți și să își gândească destinul împreună”. ■ Gina Sebastian Alcalay (*Mai multe limbi – o literatură, mai multe literaturi – o limbă*): „Dacă am înțeles bine tema conferinței noastre greutăți pe problemele literare ale minorităților lingvistice, ea se poate diviza în două interogații: 1) se poate concepe ca autori scriind în aceeași limbă să aparțină unor literaturi diferite? 2) este de conceput ca lucrări literare create în limbi diferite să aparțină unei unice literaturi – literatura națională, în cazul în speță? (...) Cred că răspunsul este ambivalent și s-ar cuveni găsit, cum spuneam mai înainte, mai degrabă de la caz la caz, în funcție de o serie de factori complecși – chiar dacă în plan teoretic o asemenea abordare nu pare satisfăcătoare. Dar contururile unor probleme nu se lasă întotdeauna delimitate cu rigla și echerul”. ■ Vasile Baghiu (*Himerismul, o perspectivă transnațională*) „În fine, cred că este necesar să se facă efortul de desprindere

temporară de rădăcini pentru a ajunge în situația aceluia cetățean universal care se simte bine oriunde: la Roma, la București, la Londra, la Montevideo, la Tokio, la Viena. Limba, în această situație, nu mai constituie un impediment, ci doar un mijloc oarecare de a comunica lumii întregi. Cred cu toată tăria că forța marii literaturi, indiferent de limba în care a fost scrisă sau în care este scrisă, rezidă în primul rând în puterea spirituală a personalității care se află în spatele ei". ■ Michael Astner („*Despre Veneția*” sau *încercarea de a-mi găsi un loc*): „După căderea Cortinei de Fier multe, foarte multe s-au scris despre cenzura sub comuniști. O formă specială a ei o reprezintă autocenzura: se camștia ce nu merge, iar cei voia să reducă din start – mai mult sau mai puțin conștient – riscul de a-i fi respins un text îl redacta în așa măsură încât să nu atingă teme tabu, să nu folosească termeni tabu etc. Pe urmă, după dispariția cenzurii politico-ideologice comuniste, s-a tot vorbit despre faptul că locul ei l-ar fi luat cenzura economică. Dar nu prea s-a mai vorbit despre autocenzură, creându-se impresia că libertatea de expresie dobândită – unii au susținut că ar fi una din puținele libertăți câștigate după '89 – anulează suportul autocenzurii. În ce mă privește, sunt convins că ea a existat întotdeauna, a existat în forme disimulate sau atenuate înainte de '89 chiar și în țările democratice și continuă să existe atât în Occident, cât și în țările fostului lagăr socialist, după '89. Un loc comun, poate". ■ Roland Erb (*Alterarea conștiinței unității literaturii de limbă germană și consecințele sale*): „După sfârșitul celui de-al doilea război mondial în Europa s-au format două mari grupe de țări, având concepții politice și ideologice opuse. Drept urmare, în 1949, din cele patru zone de ocupație ale Germaniei s-au născut două state germane foarte diferite. Berlinul, vechea capitală, a fost și el împărțit în două părți, la început fără închiderea graniței. Pentru! Majoritatea scriitorilor germani națiunea continuă, într-un fel, să existe și după înfrângerea definitivă, pierderile teritoriale îndeosebi dinspre răsărit și împărțirea restului teritoriului în două părți destul de inegale. Autorii încă scriau convinși de existența unui spațiu unitar comun al literaturii germane. Mai mult, ei se priveau în contextul tuturor literaturilor de limbă germană, simțindu-se deci apropiați de literaturile de limbă germană din Austria și Elveția. O parte a autorilor de limbă germană care locuiau în străinătate își aveau și ei un loc propriu în această concepție, în ciuda faptului că această imagine tradițională fusese întinată de evenimentele din perioada nazismului, războiului, holocaustului și exilului. (...) Desigur, evoluțiile de după 1989 au arătat că o parte a vechilor împărțiți supraviețuiește. Suntem încă departe de a fi obținut egalitatea în privința condițiilor de viață în cele două părți ale țării. Situația scriitorilor din vechea RDG a fost și rămâne încă precară. Noile edituri est-germane sunt în general foarte sărace, iar cele din Vest nu sunt interesate de ansamblul noii literaturi din Est care aspiră să fie luată în serios. Prin efectul special și regretabil al revanșei, nici Estul nu este interesat mai mult de literatura autorilor care atâta timp au trăit într-o societate

complet diferită sau care au plecat din Est în perioada care a precedat cu puțin sau imediat după *Wende*, «schimbarea» din 1989”. ■ Adrian Popescu (*O conștiință literară comunitară*): „În excelența organizare a Anei Blandiana și Denisei Comănescu Iașul a fost, de Florii, gazda întâlnirii participanților la Cea de a III-a Conferință Internațională a Centrului PEN România. Cu invitații de marcă din Franța, Germania, Belgia, Elveția, Moldova, Ucraina, succesul era ca și asigurat, dezbaterile interesante, dincolo de protocolul previzibil, cu o temă de discuții incitantă: *Mai multe literaturi, o limbă. Mai multe limbi, o literatură*. (...) Așadar, limbi care unesc, nu divid, care au maturizat, din punctul meu de vedere, o conștiință literară comunitară, europeană, asumarea unei responsabilități de tip comunitar, care îl face, bunăoară, pe scriitorul norvegian prezent la Iași să discute cazul dramatic al unui confrate kurd, iar pe Vitalie Ciobanu, dinamicul nostru coleg de dincolo de Prut, să ne reamintească dificultățile afirmării identitare românești în Republica Moldova, altele decât cele rezultate din amestecul benefic, lent, într-un creuzet multinațional și multicultural, ca în imaginea colorată și savuroasă a prozatorului Gheorghe Schwartz, referindu-se la conviețuirea și la confluențele culturale din Banat și Ardeal, la îmbogățirea reciprocă a sașilor, românilor, șvabilor, maghiarilor, evreilor etc.”.

19 iulie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din numărul al „României literare” (*Minorat cultural*) încearcă să ofere o explicație a cauzelor nerecunoașterii culturii române în afara țării și a complexelor aferente: „Mi se pare neîndoielnic (...) că explicația pentru perpetuarea minoratului nu trebuie căutată în elemente originare, constitutive, ținând de natura civilizației și culturii românești. Nu e vorba de un dat. Nu împărtășesc părerea tânărului Cioran că România și cultura ei ar fi condamnate la un destin mediocru. Nu cred în tragedia fatală a culturilor mici. Toată problema este ideologică și s-a ivit târziu în câmpul speculației culturale, ca un complex de superioritate izvorât dintr-unul de inferioritate și pe care se străduiește să-l mascheze. Forma grotescă a acestui complex este protocronismul din anii '70, reînviat după 1989. Dar toată istoria din ultima sută și jumătate de ani e plină de sulfuroasa lui respirație, în special după ce junimiștii au câștigat bătălia canonică, în deceniile 7 și 8 ale secolului trecut, cu pașoptismul (și postpașoptismul) romantic și naționalist./ Reacția minoratului cultural la tendința de deschidere și universalizare n-a fost pur și simplu o parte dintr-un cuplu de forțe rivale, ci singura parte care s-a realizat integral, valorificându-și până la capăt potențialul. Cealaltă forță a fost frânată, dacă nu stopată. Cultura românească n-a jucat, de aceea, niciodată în cultura europeană rolul de care ar fi fost în stare. Nu și-a ocupat locul cuvenit. Nici un scriitor român nu e cuprins în canonul occidental stabilit de Harold Bloom. Pe o listă a poeților importanți ai

secolului (...) nu regăsim nici pe Arghezi, nici pe Blaga, nici pe Botta. Celan și Tzara sunt, dar pentru că au scris în germană și respectiv în franceză. Singura excepție, Gellu Naum, își are explicația, dar nu acum și aici o voi lua în discuție. Ideea mea este că zadarnic am căuta drept cauză limba fără circulație ori faptul că România e o țară mică. Nici poloneza nu este o limbă de circulație, nici Polonia o țară mare. Și totuși premiul Nobel nu a ocolit-o. Rebreanu nu e inferior lui Reymont, dar romanul *Țăranii* al ultimului și nu *Ion* al celui dintâi a luat Nobelul./ Adevărata cauză constă în sabotarea permanentă de către ideologiile minoratului localist a examenului de majorat, cu efecte directe și profunde asupra mentalității scriitorilor și asupra operelor lor. Nu prezența în sine a notei specifice e de vină. (...) *Suflete moarte* e romanul unei maxime specificități rusești. Dar și o capodoperă universală cum nu e nici un roman românesc. Problema e alta și anume atitudinea implicită față de tema locală, națională, în general, față de om, natură, divinitate. Deficitul de universalitate al literaturii noastre nu ține de tematică, ci de atitudine. N-am spațiu să argumentez. Geniala proză a lui Sadoveanu, unul din marii scriitori ai secolului, n-a fost decât prea târziu și nu radical scăpată din chingile morale ale stupidului sămănătorism de după 1900. Ce exemplu mai înfricoșător aș putea da? Întorcând o vorbă a lui Soloviev, citată de Cioran în *Schimbarea la față*, aș încheia spunând că națiunile sunt, în primul rând, ceea ce ele înseși (sic!) gândesc despre ele. Minoratul nostru cultural nu e un fatum, e ceea ce gândim noi despre noi, este rodul ideologiei naționale cu cea mai mare putere de influență, așadar, nu o realitate, ci o reprezentare”. □ Alex. Ștefănescu prezintă noua ședință de alegeri a PEN Club România, cu considerații asupra obiectivelor instituției (*Ce nu se știe despre PEN Clubul român*): „Despre PEN Clubul Român nu se știe aproape nimic. Și aceasta nu pentru că nu ar merita să se știe, ci pentru că așa suntem noi, românii: risipitori, amnezici, obișnuiți să lăsăm totul la voia întâmplării. La această vocație națională a nepăsării se adaugă faptul că presa nu-și face datoria de a ne informa în legătură cu ceea ce este cu adevărat important în România. În loc să aflăm ce mai fac scriitorii, aflăm ce mai fac boschetarii și aurolacii. În loc să ni se spună ce cred despre viața noastră Ana Blandiana sau Gabriel Liiceanu, trebuie să ascultăm toată ziua opiniile lui Ion Cristoiu sau Marius Tucă./ PEN Clubul Român se numește în mod oficial Centrul PEN Român (PEN Romanian Center) și are în prezent 71 de membri. Este o organizație importantă și prestigioasă, care îi integrează pe scriitorii români în ceea ce s-ar putea numi viața literară a lumii. Este, în același timp, o organizație marcată de precaritatea condițiilor materiale de care au parte toate instituțiile culturale din România. Centrul PEN Internațional a stabilit pentru fiecare scriitor român membru PEN o cotizație de 10 dolari pe an. În realitate, fiecare scriitor român plătește mult mai puțin, și anume câte 50 000 de lei pe an. În aceste condiții, conducerea Centrului PEN Român trebuie permanent să se străduiască să găsească surse suplimentare de finanțare.

Problema se redeschide ori de câte ori Centrul PEN Român organizează o întâlnire internațională sau participă la o asemenea întâlnire, organizată de alt centru, peste hotare./ Alegerea noii conduceri a PEN Clubului Român s-a efectuat anul acesta prin corespondență, respectându-se cu strictețe regulile jocului democratic. În ziua de 13 martie 2000, în cadrul unei întâlniri la care au participat 25 de membri PEN bucureșteni, s-au deschis plicurile cu voturi – trimise de 42 de membri. Ana Blandiana a fost reconfirmată ca președintă (42 de voturi), iar Denisa Comănescu – ca secretară (42 de voturi). În urma retragerii lui Mircea Martin din funcția de vicepreședinte, au candidat pentru această funcție Gabriela Adameșteanu, Bogdan Ghiu și Mihai Ursachi. Gabriela Adameșteanu a câștigat scrutinul cu 20 de voturi (Bogdan Ghiu obținând 12, iar Mihai Ursachi – 10)./ În zilele de 21-23 aprilie 2000, Centrul PEN Român a organizat o conferință internațională la Iași, cu tema *Mai multe literaturi – o singură limbă, mai multe limbi – o singură literatură*. Au participat, în afară de numeroși scriitori români, președinții centrelor PEN din Franța, Elveția, Belgia, Norvegia, Republica Moldova, Ungaria, președintele Centrului Scriitorilor Maghiari din România, precum și scriitori de origine română din Israel și Ucraina. Au mai fost prezenți scriitori reprezentând diferite etnii din România, ca și toți membrii Centrului PEN Român care au dorit să fie prezenți. Întrucât reuniunea a fost deosebit de costisitoare, a trebuit să se apeleze la ajutorul Fundației «Konrad Adenauer». □ Ioana Pârvulescu sermează un eseu (*Enigma jurnalelor*) în care schițează premisele unei poezii a genului, cu exemple din diaristica autohtonă. □ Sub titlul *Un antcomunist*, Gheorghe Grigurcu prezintă laudativ („o onorantă fișă de conștiință a autorului său”) volumul de atitudini politico-literare al lui Cassian Maia Spiridon, *Atitudini literare* (Ed. Cartea Românească, 1999). □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea întâmpină sărbătorește publicarea corespondenței necite Eminescu-Veronica Micle (*Un excepțional eveniment editorial*): „Mi-a fost dat să trăiesc, ca istoric literar, un eveniment extraordinar, al cărui precedent nu îl cunosc într-o viață de șapte decenii. E, negreșit, un noroc al sorții mele. A fost descoperit și făcut public un stoc masiv de corespondență – 93 scrisori inedite – purtând semnătura lui Mihai Eminescu. Ce poate egala în valoare o astfel de senzațională descoperire? Cred, îndrăznesc să cred, că nimic. Sunt scrisori eminesciene către Veronica Micle, întregind romanul lor epistolar de dragoste. Fiicele Veronicăi Micle au decis să nu încredințeze publicității acest tezaur epistolar, socotindu-l o chestiune strict privată de familie. Depozitara a devenit fiica mai mare a Veronicăi, Valérie (...). Depozitul epistolar a trecut de la Valérie, de la mamă la fiică, până la strănepoaa de azi Anna Maria Grigorcea-Messeri. Actuala depozitară care, tot peregrinând, inclusiv prin America de Sud, a pus scrisorile la adăpost într-un seif din Elveția, unde au stat câteva decenii bune. Mama d-nei Christina Zarfopol-Illias, prietenă bună cu strănepoata Veronicăi, a depus infinite

stăruințe pentru restituirea acestui fond epsitolar extraordinar. Până la urmă, s-a lăsat convinsă. Mai ales că fiii săi (doi la număr) se consideră italieni, nemaștiind românește. Se pierdea, în acest fel fatal, interesul (în familie) pentru acest tezaur documentar. Încât, probabil și din cauza aceasta, strănepoata Veronicăi s-a lăsat înduplecată pentru a se restitui literaturii și culturii române un fond documentar de o valoare efectiv inestimabilă. Ediția dnei Christina Zarifopol e un dar nu de preț, ci aproape de neprețuit, făcându-ne un serviciu imens. (...)/ Mărturisesc că împărtășeam și eu opinia – bine stratificată și transmisă prin biografia eminesciană datorată lui Călinescu (1932) – că acest amor a fost unul oarecare și exagerat în viața poetului. Se credea că Veronica îl asalta cu amorul ei interesat pe poet și că acesta rezista tenace, neacceptând decât periodic asalturi amoroase. Dar de marșat, cu inima toată deschisă, n-ar fi marșat deloc. La aceasta a contribuit și acutul dezecilibru dintre corespondența – cunoscută – dintre cei doi. Erau știute 48 de scrisori ale Veronicăi și numai 18 (dintre care trei bănuite a fi fabricate de în veci blestematul Octav Minar) ale lui Eminescu. Această denivelare, repet, creia convingerea că Eminescu a fost destul de reticent la avansurile amoroase ale Veronicăi. Acum, cu cele 93 de scrisori ale lui Eminescu, se vede că această ipoteză e falsă”. □ La „Cronica melancoliei”, Ileana Mălăncioiu – stimulată de un editorial anterior al lui N. Manolescu – abordează frontal, pornind de la investigațiile Marianeii Sipoș, controversale privitoare la moartea lui Marin Preda (*O filă pentru „Dosarul Marin Preda”*): „Poate că nu aș fi intervenit totuși în această dezbatere, pe care amănuntele repuse în circulație pot s-o coboare iarăși în derizoriu, dacă nu aș avea câte ceva de spus cu privire la documentarea pentru volumul II al romanului *Delirul*, la care se fac trimiteri, și despre unul dintre manuscrisele aflate în camera de la Mogoșoaia a autorului său./ După publicarea primului volum al acestui roman am asistat la o discuție în care Eugen Jebeleanu l-a întrebat pe Preda ce are de gând să facă mai departe cu eroul principal, care nu i se păruse prea convingător. Răspunsul a fost că nu știe; deocamdată lucrează la altceva. Apoi ne-a explicat că greutatea cea mai mare stă în faptul că în volumul II trebuie să ajungă la procesul lui Antonescu. Îl considera un personaj tragic, care nu a plătit doar pentru faptele sale, ci și pentru consecințele neprevăzute ale acestora. De aceea a fost profund afectat pentru că la noi se spunea că l-ar fi reabilitat la comandă, iar la Moscova era vehement atacat pentru că a repus în discuție acest caz. Nu de mult îi făcuse o vizită la editură ambasadorul sovietic, pentru a-l intimida. Ne-a repetat de câteva ori, cu vocea lui înimitabilă, cum începea reprezentantul Kremlinului: (...)/ Pe la sfârșitul anului 1979, am aflat de la consăteanul meu Aurelian State, fost prizonier în URSS (...) că o cunoștință comună i-a dat lui Marin Preda memoriile sale. Nu peste mult a fost convocat la o întâlnire care a avut loc la editură. După cum mi-a relatat el, Preda i-a spus: domnule, pe mine m-a interesat foarte mult ce-ai scris dumneata, dar nu te pot tipări. Așa ceva n-

aș putea să public nici eu. La care State a răspuns: dumneavoastră n-ați putea să scrieți, nu să publicați așa ceva. Ați putea să scrieți un roman formidabil, ceea ce eu nu pot să fac, dar asta e altceva. Autorul *Moromeților* a fost contrariat de acest răspuns, dar demnitatea celui care i l-a dat i-a împus. Drept pentru care i-a cerut să-i mai lase manuscrisul, fiindcă ar vrea să mai zăbovească asupra lui. Ca să se asigure că nu va fi refuzat, a adăugat că oricum e mai bine să stea la el. Lucru pe care celălalt îl știa. Pentru că Securitatea descinsese de mai multe ori și răscolise tot ce se afla în garsoniera lui confort trei, sub pretext că ar fi fost reclamat că deține valută./ A doua zi după moartea lui Preda, l-am întâlnit pe State, căruia îi spuneam prietenul meu, prizonierul, în fața Editurii Cartea Românească. Venise să-și recupereze memoriile. A fost prima și ultima oară când mi-am îngăduit să mă cert cu el. Nu înțelegeam cum poate să se gândească atunci la asta. Din păcate, nu peste mult a trebuit să recunosc că el avusese dreptate. Fiindcă experiența îl făcea să știe ce va urma./ Citind cartea Marianeii Sipoș, am constatat că pe lista manuscriselor din camera de la Mogoșoaia, sub cele 17 pagini disparate pe care scria Generozitate, apar și cele trei volume ale memoriilor lui Aurelian State (cu titlul *Drumul*, și nu *Drumul crucii*, pe care-l aveau în realitate). Desigur, e greu de crezut că un manuscris al acestui necunoscut ar fi putut să fie căutat printre cele aflate în camera lui Preda. E mai plauzibil ca el să fi constituit o descoperire colaterală. Dar ea infirmă declarația potrivit căreia toate manuscrisele ar fi fost predate la Uniunea Scriitorilor și restituite ulterior celor în drept pentru că nu ar fi prezentat interes pentru organele de cercetare (sau pentru Securitate)./ Aceste memorii, pentru care autorul a intrat din nou în colimator și au fost plătite cu viața, erau căutate pentru că anonimul care le-a scris era departe de a fi un caz oarecare. (...)/ N-ar fi deloc exclus ca Preda să fi ținut la Mogoșoaia memoriile acestui om pe care istoria lăsase urme de neșters (și încă mai lăsa), fiindcă i-ar fi putut servi la documentarea pentru volumul II al romanului *Delirul*, a cărui abandonare dezavantajoasă la jumătatea drumului îl obseda. Dat fiind că ironia soartei face ca imaginea acestui mare scriitor să fie cea acreditată de «Săptămâna» și de Securitate, aș vrea să mai spun că întâmplarea a făcut să asist la frământările lui dinainte de a intra în partid. Într-o zi spunea: n-am încotro, pentru că altfel ne ia editura, peste noapte se răzgânde, iar apoi o lua de la capăt. După această cedare care îl întrista, s-au făcut totuși presiuni pentru ca editura să fie mutată la Casa Scînteii și aliniată cu cele de stat, care nu publicau toate la un loc atâtea cărți de valoare câte apăreau la Cartea Românească. Atunci l-am auzit spunând revoltat: asta nu se va întâmpla decît dacă vor trece peste cadavrul meu./ Nu știu dacă moartea (violentă) a lui Marin Preda ar fi putut însemna trecerea peste cadavrul său pentru a se ajunge la documentele dispărute atunci, la editură, ori la altceva, și nu mă hazardez să fac o astfel de afirmație. Pentru a înlătura varianta incorectă pusă rapid în circulație prin Serviciul de Dezinformare, mă alătur celor care

cer redeschiderea dosarului penal 1595, aflat în arhivele Procuraturii Municipiului București (care cuprinde documente privind acest caz adunate de-a lungul a cinci luni de zile, păstrându-se tăcerea ca asupra unui secret de stat) ca să putem afla dacă inadvertențele constatate în el nu ascund totuși un asasinat”.

21 iulie

● Într-un editorial din „Ziarul de duminică” (nr. 9), *Seduție și viol*, Alex. Ștefănescu scrie: „Nimic nu mi se pare mai comic decât ca un scriitor să se plângă că nu i se cumpără cărțile. Și să dea vina, pentru eșecul lui, pe publicul care s-a îndepărat de literatură sau pe... statul român care nu-l ajută să aibă succes./ Creația literară este un act de seducție, iar de eșecul unui act de seducție răspunde numai seducătorul. (...)/ Pretinzi că ești scriitor? Fii scriitor! Ai la dispoziție cuvintele limbii române, cu care alții, înaintea ta, au cucerit milioane de oameni. (...) Nu poți? Renunță la scris și învață o altă profesie!/ La fel de ridicoli sunt scriitorii care își înscenează succesul, obligându-i pe criticii literari să scrie despre ei, obținând premii literare prin presiuni făcute asupra juriilor, traducându-și singuri textele în alte limbi și rugându-se de editorii străini să le publice, intrând cu forta în Uniunea Scriitorilor, agasând redacția revistei «România literară» cu cererea de a li se menționa ziua de naștere ca un eveniment etc. etc. (...)/ Succesul obținut prin insistență, prin agresivitate nu mai e seducție, e viol”.

25 iulie

● „Observator cultural” (nr. 22) dedică un grupaj consistent proiectului „Literatur Express Europa 2000/Trenul Literaturii Europa 2000”: „Timp de o lună și jumătate, o sută de scriitori din toate țările Continentului au parcurs cu trenul un traseu care a pornit din Sud-Est și a ajuns în Nord-Est, entru a se încheia în inima Europei, la Berlin”; „Călătoria a durat 45 de zile: 2 iunie-6 iulie 2000. Au fost parcurși 7 000 de kilometri pe căi ferate (...). Au fost străbătute 11 țări (...). S-au făcut opriri în 19 mai orașe./ Traseul a fost următorul: Lisabona-Madrid-Bordeaux-Paris-Lille-Bruxelles-Dortmund-Hanovra-Malbork-Kaliningrad-Vilnius-Riga-Tallinn-Sankt Petersburg-Moscova-Minsk-Varșovia-Berlin”; participanții români: Andrei Bodi, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu, Vitalie Ciobanu, Vasile Gârneț. ■ Grupajul conține articole (sau, după caz, confesiuni) de Ion Bogdan Lefter, Andrei Bodi, Nicolae Prelipceanu, Joachim Sartorius, György Konrád, Adrian Popescu, Vasile Gârneț, Vitalie Ciobanu, Jörg Magenau. □ Într-un articol intitulat *Ieșirea din modernism*, Carmen Mușat scrie: „Refuzul sistematic și ostentativ al compromisului și implicării în minciuna politică, promovată de ideologia comunistă, ca și independența – atât față de canonul cultural al momentului, cât și față de «linia» trasată de propaganda de partid – caracterizează atitudinea

publică a majorității scriitorilor optzeciști. Vocația subordonării le este în mod cert străină, iar luciditatea raportării la falsul instituționalizat îi face incapabili să se autoiluzioneze în privința sensului istoriei. De altfel, caracterul subversiv al atitudinii lor – evident, deopotrivă în plan literar și politic – a contribuit în mod decisiv la declanșarea unei violente campanii de presă anti-optzeciste, instrumentate în special de gruparea de la revista «Săptămâna», condusă de Eugen Barbu. (...) Aș spune chiar că redescoperirea realului netrucat și reflecția pe marginea lui, coordonate esențiale ale fenomenului optzecist, sunt semnele evidente ale unei atitudini *etice* în primul rând și abia apoi estetice. (...)/ *Paradoxul modelului literar optzecist stă în faptul că reîntoarcerea către banalul cotidian este filtrată prin experiența livrescă.* (...) Încă și mai spectaculoasă este schimbarea paradigmei poetice: ludicul, prozaicul, biografismul, *psiheismul* (termen utilizat de Călin Vlasie) și parodicul devin trăsăturile definitorii ale poeziei anilor '80, atât de diferită de cea a generației '60". □ Din sumar: reflecții de Gheorghe Crăciun, sub titlul *Eu – Eul*, precum și un fragment din *Ochianul întors* de Radu Petrescu (*Despre univers*). □ Raluca Alexandrescu realizează un interviu cu Amelia Pavel (*Portret cu autoportret*): „Din punctul dumneavoastră de vedere, cum a reușit să se «descurce» arta după 1989?/ Era firesc să apară, după 1989, un interes foarte mare pentru neoavangardă, pentru arta alternativă sau experimentală. Cu toate «trăznăile» posibile, din care unele extrem de interesante (...) (trebuie spus că în țările Europei Centrale, neoavangarda a avut un moment de mare dezvoltare)./ În acest timp, Occidentul, sub conducerea unor mari critici, specialiști în arta modernă, cum este Jea Clair, directorul Muzeului Picasso, regăsește marea artă, inclusiv avangarda clasică, pe care n-o contestă nimeni. Argumentul este că, indiferent dacă este vorba de artă modernă sau postmodernă, care poate da lucruri superbe (...), lucrările trebuie să păstreze valorile culturii elino-iudeo-creștine, adică acele valori în care credem și care sunt legate de ideea durabilității. Kandinsky, Picasso vor fi întotdeauna durabili, ca și mulți alții. După 1970, postmodernismul a înțeles să accepte mult mai multe lucruri decât înainte, dar a sprijinit și revenirea la arta veche. Din păcate, există acum anumite aspecte ale neoavangardei care nu mai mizează pe aceste valori”.

● Revista „22” (nr. 30) se deschide cu un editorial al lui Ion Vianu, *Dezamăgiri și nădejdi*: „Emil Constantinescu ne înștiințează că nu se va mai prezenta pentru un nou termen prezidențial. Pentru noi, cei care ne-am găsit alături de el în încercarea din 1992, în victoria din 1996, această veste aflată împreună cu toți românii, într-o seară, într-un moment de impas în care toate jurămintele păreau că asfințesc, ridică o mulțime de întrebări, trezește grele amintiri. (...) A socotit, pesemne, că face poporului român darul cel mai mare pe care putea să i-l facă: acela al unei reflecții morale. Nu toată lumea știe cât e de mare beția puterii, ce greu e să te desparți de bună voie de calitatea cvasisacramentală de șef de stat. «Emil» a făcut-o, când dovadă de o tărie neobișnuită.

A făcut un gest istoric într-o formă și de o substanță cu care nu suntem prea obișnuiți, în istoria noastră. (...) Când ne vom gândi mai târziu la ce au însemnat acești patru ani, vom fi obligați să recunoaștem că, în pofida dramaticii hotărâri a președintelui, țara s-a schimbat în bine din mai multe puncte de vedere. În special, poporul e mai conștient de necesitatea reformelor. Comunismul s-a îndepărtat nu numai în timp, ci și în mentalități. Ceva ireversibil s-a produs în mintea oamenilor care, altfel, nu se putea întâmpla”. □ Într-un text intitulat *Realitatea românească în limba vorbită*, Vasile Dan notează: „Starea unei țări – sub orice aspect – este sublimată cum nu se poate mai bine în limba vie, vorbită la un moment dat. Asemenea unui burete însetat, și limba română reține tot ceea ce atinge în jur, frumos sau urât, sublim sau abject, subtil sau frust. (...) Chiar și limba se poate îmbolnăvi, nu doar oamenii, iată o certitudine. Iar limba română vorbită astăzi e una neîndoios bolnavă. Etiologia acestei patologii trebuie căutată numai în starea de criză prelungită a țării, cauzată, la rândul ei, de frânele vechi, încă în funcție, ce opresc sau întârzie nepermis de mult o schimbare reală, în profunzime, în bine a țării”. □ Livius Ciocârlie se întreabă: *De câți bani speranța?*: „În urma anunțați ieșiri din scenă a președintelui Constantinescu, viața politică românească a devenit atât de agitată și de confuză încât, din perspectiva unui simplu cetățean (sintagma e din nou actuală), este de nedeslușit. (...) Unii spun că, în absența lui Emil Constantinescu, domnul Iliescu își pierde substanța discursului electoral – înfierarea eșecurilor adversarului său – și va fi nevoit să ofere soluții reale pentru ieșirea din impas. Nu știu ce fel de electorat au în vedere acești analiști. Cel real se va mulțumi – ca și din partea Convenției, în 1996, să n-o ascundem – cu promisiuni. Din același motiv, mă îndoiesc că, într-o confruntare cu Ion Iliescu, Mugur Isărescu, nevoit să spună și adevăruri neplăcute despre costul reformei, îl va domina. Cel mai mult mă tem, însă, de excesiva flexibilitate a politicianului român. Departe de a se lăsa impresionat de gesturi ca acela al domnului Constantinescu, el rămâne în stare de orice. Cât timp rămâne în stare de orice, a nu spera decât cu extremă circumspecție mi se pare realist”. □ Gabriel Liiceanu scrie despre *Nevoia reformei în justiție*: „Toată lumea este, probabil, de acord că, în cadrul eforturilor României de integrare europeană, reforma justiției reprezintă o verigă esențială. Cum să «intri în Europa» cu un *Cod penal* și un *Cod de procedură penală* adesea desuete? Zece ani scurși din 1990 au mai cârpit, desigur, legea fundamentală penală și civilă, dar nevoia de reformă rămâne imperioasă. Nu întâmplător d-l Valeriu Stoica, ministrul Justiției, vrea acum să promoveze reforma în justiție dintr-o lovitură: asumarea răspunderii Guvernului! Cât de necesară este reformarea se poate vedea, după părerea mea, fie și examinând un singur caz – cei drept, extrem de important, căci privește chestiunea libertății de expresie”. □ În partea a patra a articolului *Sublimul de pământ*, cronică la volumul *Dulcea mea Doamnă/ Eminul meu iubit. Corespondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle*,

Dan C. Mihăilescu observă, între altele: „Dacă vom accepta cu calm, cu discernământ și cu sufletul deschis un exercițiu de câteva minute – acela de a citi iubirea dintre Eminescu și Veronica (în latura ei epistolară, cel puțin) în cheia erotică din O noapte furtunoasă –, vom fi forțați de texte să acceptăm, pe de o parte, natura cât se poate de profundă a pasionalității personajului caragialian, indiferent de șarjările care-i sunt impuse de matrița socio-pedagogică a scriitorului, iar, pe de altă parte, natura cât se poate de firească – pe deplin în stilul epocii și în retorica sentimentală a acesteia – a cuplului... eminescian”.

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 528), la rubrica „Revista revistelor culturale”, C. Stănescu (Interim) expune situația dificilă a poetului Geo Dumitrescu: „Cazul poetului Geo Dumitrescu, a cărui locuință repartizată cu acte în regula de Primăria Capitalei a fost blocată samavolnic printr-o ușă metalică plantată de o revoluționară pe care nimeni n-o mai poate găsi, e perceput diferit de condeiele elitei noastre culturale. Nici n-ar fi rău, dacă situația locativă a poetului n-ar fi devenit un simplu pretext pentru câțiva dintre cei ce se prefac, plini de bunăvoință, că sar cu condeiul! – în ajutorul d-lui Geo Dumitrescu. Astfel, pentru dl. Nicolae Manolescu necazul poetului e un bun prilej (pretext) de răfuiala cu noul primar general, Traian Băsescu, pe care într-o notă din «Ziarul de duminică» (14 iulie 2000) îl tratează de sus de tot, ca pe un demagog. Așa o fi. Mă tem însă că disprețul d-lui Manolescu pentru acest marinar de cursă lungă are cu totul alte cauze decât sincerul interes pentru «cauza» neglijată a poetului Geo Dumitrescu: gălăgiosul «demagog» l-a făcut «lingvist» pe distinsul critic literar și, în plus, și-a mai permis să conteste vehement reforma din justiție întreprinsă de liberalul Valeriu Stoica, un important coleg de partid al d-lui Manolescu. În fine, «tot răul e spre bine», scrie cu un umor cam deplasat N. Manolescu, văzând în «suplica» poetului Geo Dumitrescu «o pagină superbă» care îmbogățește literatura română, ceea ce, din punct de vedere maiorescian, se poate susține. Neputincios în planul realității, poetului nu-i rămâne decât să mai facă «literatură» din necazul pe care-l îndură de doi ani și mai bine, spre înalta satisfacție estetică a eminentului critic literar. E un punct de vedere. Și pentru dl. Mircea Mihăieș «cazul» cu locuința d-lui Geo Dumitrescu este tot un pretext: de a se răfui cu același «demagog» Traian Băsescu, despre care aflăm că e de o «ignoranță admirabilă», până acolo încât nu știe cine este Adam Michnik! Autorul articolului din «România literară» (*Problema spinoasă a yalelor*) găsește potrivit să-l mediteze gratuit pe Traian Băsescu: «Pentru Traian Băsescu – scrie el –, poate ar trebui spus că poetul octogenar e autorul volumelor *Aritmetica* (1941), *Aventuri lirice* (1963), *Nevoia de cercuri* (1966) (...). Geo Dumitrescu a condus prima serie a *României literare postbelice...*» etc. Inutil și ridicol însă a-i «încărca» memoria primarului general cu aceste titluri și merite literare (în treacăt fie spus: anul trecut Geo Dumitrescu era, în ochii lui M. M., «un stâlp

al realismului socialist»: ele nu sunt, vorba lui Maiorescu, «în chestie», ignoranța literară a primarului n-are nici în clin, nici în mână cu problema locuinței «sechestrare» de revoluționara violentă. Că locuința poetului a devenit un simplu pretext pentru exerciții stilistice și încă un prilej de răfuieți fără nici o legătură cu subiectul propriu-zis stă mărturie și demagogica invocare a «spiritului de solidaritate»: (...). Desigur, nu trebuia scăpat «prilejul» ca, din «spirit de solidaritate», să fie pus la punct Adrian Păunescu... În fine, M.M. ajunge, pornind de la «drama» poetului pentru care atâta suferă, până la «spinoasa problemă» a flotei de care s-a ocupat același Traian Bănescu. Intervențiile «literaților» în «prozaica» dramă a poetului sunt savuroase, în felul lor, în special printr-o ridicolă inadecvare. Din articolele acestor «avocați» patetici și specialiști în floricele de stil nu lipsesc nici enormitățile: Mircea Mihăieș devine prăpăstios când afirmă că «poetul era, practic, scos din locuință», iar un altul, Ion Buduca (în «Cotidianul») îl «improprietărește» pe Geo Durnitrescu cu o... garsonieră la Sinaia! Cu astfel de «apărători» poetul își poate spune: Ferește-mă, doamne, de prieteni, că de dușmani mă apăr singur...».

● În „Academia Cațavencu” (nr. 29), la rubrica „Anacronica TV”, este publicat, sub titlul *Lingăii de la miezul nopții* și sub semnătura *Botu' și iubirea*, următorul comentariu: „Că Adrian Păunescu e megaloman și narcisist, asta nu mai e un secret pentru nimeni: când avea o fițuică botezată «Vreamea», el pune pe fiul Andrei să-i ia interviuri, ba chiar odată, fiind Andrei plecat, și-a luat el singuri interviuri. Fiindcă pe 20 iulie a împlinit vârsta rotundă de 57 de ani, Păunescu și-a închinat sieși emisiunea de la Tele 7 ABC. Autoomagiu! a ținut nenumărate ore și Păunescu s-a dovedit a fi propriul lingău. (...) Delirul a mers în crescendo. Fiindcă obosea să se laude atât de tare, din când în când se mai băgau în seamă și erau lăsați să-l laude și alți lingăii” (sunt enumerați Florin Condurățeanu, N. Cervenii, M. Ungheanu, H. Gyozo, Romulus Vulpescu). □ Într-un articol de la rubrica „Show biz da' culți”, *Mincu are picioare scurte* (semnat *Premia Farroco*), sunt persiflați Adrian Păunescu și Marin Mincu: „Cititorii noștri n-au prea auzit de Marin Mincu. Domnia sa este poet, prozator, eseist, critic literar, ziarist, profesor universitar, italianist, editor. Or mai fi și altele, da' nu știm noi. Personajul este irascibil cam fără măsură, indiferent pe care din meseriile de mai sus o practică. Săptămâna trecută i-a sărit țandăra ca ziarist și a hotărât să dezvăluie culisele premiilor Uniunii Scriitorilor pe 1999. (...) De exemplu, dânsul crede că a fost o tâmpenie să nu se acorde premiul pentru proză atâta timp cât în 1999 au apărut cărți semnate de Breban, Goma, Buzura, Țepeneag, Olăreanu, D.R. Popescu și alții, mai puțin importanți. Numai că domnul Mincu se face că nu știe regulamentul de premiere al Uniunii Scriitorilor. El spune clar: nu pot lua premii scriitorii care în ultimii 3 ani au mai fost premiați. Cu excepția lui Goma și a lui Buzura, ceilalți nu puteau lua premiul. Goma nu a îndeplinit alt punct al regulamentului, care spunea că autorii pot candida la respectivul

premiu numai dacă își depun cărțile în vederea jurizării. Domnul Goma n-a făcut-o! Iar cu Buzura, lucrurile au stat așa: juriul a considerat că a scris o carte proastă. (...) În final, nu ne rămâne decât să-l felicităm pe domnul Mincu că un juriu atât de criticat a premiat-o pe soția domniei sale, Ștefania Mincu, pentru traducerea (excelentă) a romanului *Petrol* de Pasolini”.

26 iulie

● Într-un editorial din „România literară” (nr. 29), *Peștele pe uscat*, N. Manolescu îi dă o replică lui Cristian Tudor Popescu în privința implicării personale în politică: „DI Cristian Tudor Popescu scria că demisia mea din P.N.L. reprezintă un mare câștig pentru literatura română. Și subînțelegea probabil că pentru politica românească, în schimb, ea nu reprezintă nici o pagubă. Nu eu voi fi acela care să-l contrazică. Din modestie, firește. Sunt tentat să fac totuși câteva observații. Nu înainte de a spune că, în toți anii în care m-am lăsat prins în jocul politic, n-am lipsit din literatură. Fără să mai țin cronică literară, am fost prezent în critică. DI Popescu a putut constata și personal acest lucru. Ceea ce m-a deranjat în viața politică, până la a mă simți ca peștele pe uscat (spre deosebire de cum s-a simțit Llosa, care și-a intitulat amintirile din campania prezidențială *Peștele în apă*), a fost să constat, zi de zi și ceas de ceas, valabilitatea celebrei formule prin care Machiavelli atrăgea atenția lumii moderne că politica își are morala proprie pe care morala n-o recunoaște: și anume că, în politică, scopul scuză mijloacele. Aceasta explică probabil tot inconfortul meu sufletesc și cea lipsă de motivație, care mi-a fost, pe drept cuvânt, reproșată, în candidatura din 1996. N-am nimic contra ideii că, în politică la fel ca oriunde, nu poți câștiga dacă n-ai mentalitatea unui câștigător. Adică, moralul. Însă moralul e una, iar morala, alta”. □ Sub titlul *Un mare lingvist și profesor*, Mioara Avram semnează un articol evocator despre colegul lingvist Alexandru Graur, de curând dispărut: „După studii strălucite la Universitatea din București, unde în 1922 își ia licența în filologie clasică, este numit profesor secundar și poate adăuga 20% din salariul de la catedra unde era suplinit la bursa primită pentru studii la Paris. În 1929 obține, aproape simultan, doctoratul de stat la Sorbona și titlul de diplomat al prestigioasei École Pratique des Hautes Études. Deși fusese apreciat superlativ de specialiști străini și români pentru pregătirea și activitatea sa științifică, în țară nu a putut accede, în perioada interbelică, la o catedră universitară, iar în 1940 a fost îndepărtat și din învățământul secundar de stat, în care funcționase la liceele bucureștene «Gheorghe Șincai» și apoi «Gheorghe Lazăr». Democrat convins din tinerețe, este atras de mișcarea antifascistă și de cea comunistă din ilegalitate, în urma persecuțiilor a căror victimă directă a fost (în 1941 prietenul său Al. Rosetti l-a salvat în ultimul moment de la deportarea în Transnistria). Ascensiunea sa socioprofesională petrecută după 1944 (titlul de profesor universitar în 1946 și de membru al Academiei – corespondent în

1948, titular în 1955 –, funcții de conducere în învățământul superior, în știință și în cultură, diverse distincții) a fost pe deplin meritată prin operele publicate – care atestă o productivitate rar întâlnită la universitarii epocii – și nu trebuie confundată cu promovarea, după criterii exclusiv politice, de către regimul de atunci a unor nonvalori. Din partea regimului comunist nu a avut parte numai de recunoaștere și onoruri, ci și de critici dure, umilinte și sancțiuni. (...) După oarecare reparații acordate un timp tot în perioada dejistă, în perioada ceaușistă a fost treptat marginalizat de forurile conducătoare și chiar supus, cu aprobarea acestora, unor noi atacuri. Ultimii ani ai vieții i-au fost umbriți de amărăciunea de a constata contradicția dintre realitatea trăită și crezurile sale politice din tinerețe”. □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu comentează favorabil (*Poezie fără frontiere*), două noi apariții editoriale ale unor poeți nouăzeciști: *Republica Federală Daniel Bănuțescu, Statul de Nord & Statul de Sud* de Daniel Bănuțescu, ediție și postfață de Nicolae Țone, cuvânt înainte de Z. Ornea (Ed. Vinea, colecția «Nouăzeci», 2000) și *Spirt. Muzeul întâmplărilor de ceară* de Lucian Vasilescu, cu o prezentare de Al. Cistelean (Ed. Nemira, colecția «Purgatoriu» 2000). □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea prezintă laudativ volumul biografic al lui Constantin Călin, *Dosarul Bacovia, I. Eseuri despre om și epocă* (Editura Agora, Bacău, 1999) (*Viața lui Bacovia*): „Dl. Constantin Călin a scris o carte bună, informată până la infinitul mic, ce va rămâne drept lucrare de referință pentru cunoașterea omului Bacovia. Îi aștept, încrezător, al doilea volum”. □ La rubrica de „Comentarii critice”, Antonio Patraș publică un fragment eseistic despre volumul lui Petru Poantă, *Cercul Literar de la Sibiu* (Editura Clusium, Cluj, 1997). □ La rubrica de „Revista revistelor”, Cronicarul prezintă, între altele, un epistolar poetic inedit între de curând dispăruții Ștefan Bănuțescu și Florența Albu, restituit de revista „Viața Românească”.

28 iulie

● În „România Mare” (nr. 524), Ileana Vulpescu publică un pamflet la adresa lui Emil Constantinescu – *De ce acum ?*: „Domnul Emil Constantinescu ne-a dat de veste acum câteva zile că n-are să se mai prezinte, în calitate de candidat, la viitoarele alegeri prezidențiale. (...) La urma urmei, sincer decepționat de eșecul evident a tot ceea ce și-a propus, precum în basmele cu zâne (vezi *Contractul cu România* și ale sale 200 de zile), domnul Președinte vrea să fugă de politică, speriat ca dracul de tămâie. (...) Am mai scris cândva, tot în «România Mare», că dacă zisul contract a fost un truc electoral, promisiunea fără acoperire intră în ordinea firească (!) a propagandei. Dacă vreunul dintre autori a crezut în el, acea persoană este un personaj tragic, dovedind o fantezie bolnavă și o imaginație fără frâu; ceea ce, la rigoare, ne îngăduie în artă, fiindcă – teoretic – nu omoară pe nimeni, dar nu și în politică, unde poate declanșa dezastre și molimi. Cât despre decizia domnului Emil

Constantinescu de-a nu se mai prezenta la viitoarele alegeri, în ceea ce mă privește, crezând în justetea principiului de drept al prezumției de nevinovăție, merg pân-acolo încât o consider o decizie sinceră: generată de regrete pentru ceea ce n-a realizat și de neputința recunoscută în fața *corupției*, care, sub președinția domniei-sale, a ajuns prima putere în Stat”. □ Rubrica parodică a lui Mircea Micu îl are în vizor pe Romulus Vulpescu: *Carte poștală* – „Pitoresc până la extravaganță, nonconformist, inteligent și erudit, conversativ în exces, spontan dar și meticulos, Romulus Vulpescu face parte din categoria intelectualilor rasați și fără ifose. (...) Romulus Vulpescu a trudit la multe instituții culturale și nu pricep cum de nimeni n-a avut generozitatea și obligația să-i dea pe mână conducerea unei edituri. E adevărat că nu era membru de partid, că era boem de elită, că era greu de manipulat. (...) Omul care tradusese din literatura franceză medievală ca nimeni altul, poetul subtil și cu fantezie debordantă, avea o sinecură pentru care făcea lucruri lipsite de relevanță. (...) Poet din stirpea rară a celor născuți, meșteșugar de excepție, Vulpescu este astăzi un clasic în viață, păstrându-și nealterată atitudinea și verticalitatea într-o vreme în care atâția au năpârlit, devenind fie miei, fie lupi”.

[IULIE]

● Nr. 7 din „Apostrof” se deschide cu un articol de Gelu Ionescu, *Un obiect de cult: Eminescu* (de fapt, un cuvânt rostit în deschiderea unui recital de poezie Eminescu susținut de Ion Caramitru, Valeria Seciu și Ovidiu Iuliu Moldovan la München, pe 2 iulie 2000): „El a devenit de-a lungul veacului acum trecut, treptat-treptat, obiectul unui adevărat *cult*. (...) Și noi, cei de față, fie din inerție, fie din convingere, am contribuit la întreținerea acestui cult. Eminescu este cel dintâi nume ce se pronunță atunci când vorbim despre cultură română. Lăsând la o parte întrebarea dacă în marile literaturi există astfel de culte monoteiste – o las și pentru că răspunsul e negativ –, lăsând la o parte și faptul că acest comportament socio-cultural e tipic numai pentru micile literaturi, rămase aproape necunoscute de cele mari, să ne întrebăm ce anume a făcut ca această cultură să apară și să-și motiveze vitalitatea? Explicația fundamentală este, cred, aceea că prin Eminescu apare în cultura și literatura noastră *geniul* (...) Eminescu reformează limba poeziei românești, îi dă dimensiunea metafizică, îi adaugă sunetul cristalin al perfecțiunii, se luptă cu ea, lasă în urmă ezitări, dar îi aduce triumful definitiv al capodoperei. (...) Trebuie să va spun că eu refuz acest festivism, adică latura ridicolă și chiar umilitoare a acestui cult. (...) Și apoi, ce înseamnă «cel mai mare» când e vorba de artă sau de poezie? (...) Eminescu este primul mare poet al nostru, dar nu cel mai mare dintre marii poeți ai literaturii noastre. (...) E ușor de văzut exagerarea, azi inacceptabilă, oricât ne-am regăsi în unele poeme sau unele idei ale geniului. Ideea că el ne reprezintă în fața umanității ca *summum* al specificului mi se

pare de-a dreptul falsă, inadmisibil reducionistă. Și asta nu numai pentru că au trecut 150 de ani de la nașterea sa, ci și pentru că lumea s-a schimbat în profunzime de la moartea sa. Citită ca o Evanghelie, opera sa își schimbă destinul și își micșorează valoarea. Poetul Eminescu are numai de câștigat în inevitabila dar implicita confruntare cu Blaga, Barbu, Arghezi sau Bacovia. O confruntare întru cultură și artă a versului”. □ Ștefan Borbély (*O literatură pentru neliniștea noastră*) comentează volumul Sandei Cordoș *Literatura între revoluție și reacțiune* (Biblioteca Apostrof, Cluj, 1999): „Titlul lucrării (...) pare să prejudicieze cartea la recepție, fiind mult prea vag și polisemantic. Lucrarea – excepțional gândită, și scrisă cu o precizie stilistică arareori văzută la un om aflat, editorial cel puțin, la început de drum – trasează, contrastiv, două paliere de criză înregistrată de cultura și politica europeană: criză decadentistă postnietzscheană, specifică Occidentului, cu prelungiri în avangardă, Spengler și Valéry (...) și criza ideologiei înregimentate și a artei controlate din Răsărit, instaurată după Revoluția bolșevică din 1917. (...) Sanda Cordoș e mai puțin interesată de reflexele simbolice și decantate metaforic ale acestor doua tipuri de criză (pentru a da un exemplu, nu analizează tipologii sau teme spirituale, cum sunt absurdul, neantul sau mitul, că refuz al istoricității), ci este preocupată în mod prioritar de modul în care cultura și literatura își interiorizează discursiv și practic, fără intermediari metaforice, disoluția valorilor, criza fiind resimțită de ambele părți ale cortinei care, ulterior, va deveni una de fier. Tema volumului o reprezintă, astfel, radiografierea crizei în care a intrat «discursul cultural» de ambele părți ale cortinei ideologice. (...) Între cele două versante studiate există însă un dezechilibru de cantitate în volum, crizei răsăritene oferindu-i-se mai mult spațiu, fiindcă lucrarea e una de reflecție ideologică mai cu seamă, atrocitățile anticulturale ale Estului fiind mai cunoscute și mai ușor catalogabile dacă le raportăm la documente. (...) Astfel, excepționalul debut al Sandei Cordoș, cu o carte de sinteză academică strictă, elaborată, sugerează și faptul că există cazuri în care adevărul tăcut al arhivei nu confirmă prezumția zgomotoasă a foloclorului intelectual de azi. (...) Tema cărții – delicată – și metodologia ei (impecabilă ca invitație neconcesivă de a reveni la surse) demonstrează că drumul literar al Sandei Cordoș, înrudit cu acela al Anei Selejan, nu va fi unul presărat cu flori. Dimpotrivă : ea este, de pe acum, un exeget care neliniștește. Adică : unul foarte bun”. □ Diana Adamek (*Cantemir*) scrie despre o carte a Adrianei Babeți, *Bătăliile pierdute* (Ed. Amarcord, 1998): „[Autoarea] reface la modul exemplar unul dintre traseele cele mai spectaculoase ale vârstei timpurii a literaturii române. Protagonistul acestui demers rămâne să fascineze și prin scenariul tensionat al unei existențe patronate de semnul răspântiei, al dublului interval, Cantemir situându-se, observă autoarea, în punctul dramatic de interferență a unor epoci și arii de cultură polare, dar și complementare; între Occident și Orient, nord și sud, într-un spațiu spiritual dispus să conjuge

accentele și să răspundă simultan medievalității, renașterii, barocului sau iluminismului. Rezultatul e o operă complexă, totală, ale cărei semnificații de adâncime și jocuri intertextuale sunt deciptate de Adriana Babeți cu instrumentele criticii stilistice, tematice, arhetipale sau ale psihocriticii. Apelând la o metodologie critică modernă, la teoria textului, pragmatică și estetică receptării, autoarea realizează o lectură dinamică, decisă și decisivă a unei opere de prima importanță pentru destinul culturii române, de o pronunțată actualitate. Studiul pune în lumină formele explicite sau implicite prin care o epoca de criză și-a fixat amprenta în textura operei, analizează apoi cu finețe triplele sale ipostazieri, spirituale, intelectuale și estetice, pentru a ajunge la concluzia că «Dimitrie Cantemir devenea, peste veacuri, 'contemporanul nostru', scriitor câtuși de puțin 'vechi'», ci, dimpotrivă, de o noutate și o actualitate cu adevărat excepționale». □ M. Vakulovski (*Despre propria-mi viață ca despre o carte din biblioteca personală*) comentează în marginea unui dialog purtat de Mircea Mihăieș cu Nicolae Manolescu, *Arhivele paradisului* (Ed. Brumar, 1999): „Sunt cărți a căror apariție dă naștere la legende. (...) Cea mai interesantă parte a *Arhivelor*... rămâne cea biografică, momente pe care le putem afla doar de la Nicolae Manolescu, biografie îmbinată inevitabil cu livrescul, începând cu mirosul de cretă și de motorină din școală unde părinții săi erau profesori și până la fragmentele prin care se ajunge la condiția criticului literar. (...) N. Manolescu reușește să ia o distanță față de propria viață, care îi apare ca o carte, a sa sau a altcuiva, pe care o scrie și o citește pur și simplu. *Viața lui Nicolae Manolescu povestită de Nicolae Manolescu* (...) îl contrazice până și pe Jack Kerouac, care spune că viața nu-i ca-n filme. *Arhivele paradisului* de Nicolae Manolescu este o carte despre tinerețe, curaj și inconștiență, optimism, disciplină, despre paradigmă și schimbarea ei, despre generația '80, și cum (și) discipolul poate să-și ajute («enorm») profesorul, despre critici, scriitori și despre receptarea lor, despre tipurile de lectură, despre cum a fost scrisă o anumită carte și cum se scrie alta, despre mentalitate, civilizație și curățenie, despre oamenii care citesc cărți”. □ Sub titlul *Amintiri și considerațiuni asupra Mișcării Legionare din România*, este publicat un fragment dintr-un volum al lui Zaharia Boilă, în curs de apariție la Editura Dacia). □ Marta Petreu îl intervieuează pe Z. Ornea (*Patria mea e literatură și cultura română*): „Nu puteai analiza prob opinii totalitare, și încă în modul critic, într-un regim totalitar. Pentru că între extrema dreaptă și extrema stângă, pe plan doctrinar, nu există deosebiri însemnate”; „Originea mea ovreiască a fost un constant handicap. A trebuit să investesc pentru orice un dublu sau chiar triplu efort ca să ajung la starea sau situația unui coleg neevreu”; „Am sperat mult că din 1990 peisajul (și politic) dar, mai ales, cultural și sufletesc, se va schimba în bine. Am fost, ca toți intelectualii, naiv. Toate au renăscut parcă mai abitir decât înainte. Mi-e nu numai lehamite de tot și toate câte ne izbesc ochii și urechile, dar și silă profundă și generalizată.

Sunt sătul și de mine, o spun cu înfinită sinceritate. Și, cum spuneam, nu am nicio speranță că voi apuca lumina izbăvirii. Are dreptate Cioran, singura izbăvire e în moarte”. □ Numărul include și un supliment *Despre roman*, apărut cu sprijinul Fundației pentru o Societate Deschisă, în cadrul programului *Interferențe Culturale Româno-maghiare*. Este transcrisă aici o dezbatere (din 14 iunie 2000) la care au participat Gabriela Adameșteanu, Alexandru Vlad, Ion Mureșan, Mircea Popa, Adrian Marino, Marius Tabacu și alții.

■ *Adrian Marino*: „Voiam să vă spun doar două cuvinte. În primul rând sunt total de acord cu doamna Adameșteanu când spune că viața, societatea, evenimentele depășesc romanul. E mai inventivă viața pe care o trăim decât romanul. Asta e una din crizele romanului. Dar constat că nimeni dintre dumneavoastră n-a amintit o altă cauză, televiziunea. Este esențial. Lumea percepe ficțiunea la nivelul telenovelelor, la nivelul serialelor. Aceasta este epica actuală. Și romancierii care sunt într-adevăr, care au sensul vieții, se transformă în scenariști, în autori de telenovele. E un lucru esențial, clar. Noi, în România, încă nu avem acest tip de scriitori. Da, e adevărat că viața este infinit mai romanescă decât romanul”. ■ *Alexandru Vlad*: „Ce se întâmplă cu romancierii noștri de azi? Da, totuși se întâmplă ceva cu autorii, chiar cu acei autori consacrați, admirați, de la Buzura până la Mihai Sin sau Uricaru, care au încercat după '89 să revină cu romane. Acele romane fie n-au fost la înălțimea celor anterioare, fie n-au fost citite cu aceeași atenție sau lectorul a urmărit ceva care trebuie să fi fost ascuns după perdea, un fel de Polonius care să iasă de acolo și să spună: eu sunt adevăratul romancier, cel care a scris Romanul domnului X până acuma. (...) Noi, în primul rând, nu mai citim cu aceeași ochi pe acei prozatori minunați care refuză să ne dea romanele lor viitoare. În acest timp s-a întâmplat ceva și cu scriitorul. Asta nu se poate să nu recunoaștem. De ce scria el? *De ce scrie un scriitor?* (...) Există ceva care ne face să creăm, există o combinație secretă între dorința de a da o replică vieții, dorința de a rezolva pariurile cu noi, de a ne lua revanșa pe micile umilințe, de a ne lua revanșa cu o replică bine găsită, dar prea târziu...deci, această combustie pe care am folosit-o până în '89 nu mai e valabilă astăzi. Marta Petreu cândva a remarcat o glumă destul de otrăvită de a mea în care spuneam, de exemplu, că *scriitorului român înainte de '89, cărțile îi țineau loc de călătorii și, din '89 călătoriile i-au ținut loc de cărți*. Ei, nu era chiar o glumă. Deci, undeva, noi, discuția noastră cu realitatea, n-o mai rezolvăm cu ajutorul cărții prin care ne luăm revanșa”. ■ *Gabriela Adameșteanu*: „Pentru mine, romanul nu se închide. Sigur că există această modalitate a unui roman făcut din inele perfect închise, închizându-se unele pe altele și la sfârșit întâlnind alte semnificații din ciocnirile acestor cercuri. Dar, așa cum îl văd eu, romanul este o construcție care înaintează spre ceva cvasi-nelămurit, pe care autorul îl dibuie până la sfârșit. Am început să scriu târziu. N-am scris nimic până la 28 de ani. Am avut vreo trei fragmente și, arătându-i-le unui prieten, care s-a întâmplat să fie

Mircea Martin, el mi-a spus: tu nu scrii proză scurtă, tu scrii un roman. Și era romanul meu de debut. (...) Și al doilea roman, *Dimineață pierdută*, a vrut să fie o povestire: o povestire tragică despre bătrânețe, sărăcie și moarte. A ieșit o construcție foarte mare. (...) Eu vreau ca în continuare, literatura «să mă fure». Prefer un roman extrem de bine construit, epic, continui să cred în personaje, *văd oamenii ca personaje, văd viețile că destine*. Există câteva explicații pentru această criză a romanului- este sigur că există o criză. Viață a năvălit pur și simplu peste noi și ne-a amuțit. Lângă ea, ficțiunea s-a văzut schematică și săracă”. ■ *Ion Mureșan*: „Eu nu sunt ca romancierii. Eu sunt poet, vorbesc mult și spun totul. Și ce am uitat. Sau poate că o să vorbesc despre ce am uitat și nu vorbesc despre ce am vrut să vorbesc. Pentru romancier este astăzi un gest de curaj să scrie un roman. Sigur, domnul Breban spune că cultură înseamnă construcție. Dar cine locuiește în casă pe care o faci tu, cineva îți vizitează oare muzeul? Sau facem niște muzee fără vizitatori? (...) Eu ca poet m-am pus în slujba romanului (...). Consider că orice *Dimineață pierdută* nu s-a pierdut în zadar și e o *Dimineață a tinerelor doamne* și că se mai poate merge”. ■ *„Mircea Popa*: Pot să va spun că epoca romanului a trecut. Epoca romanului românesc a fost cea interbelică. Atunci a existat un adevărat cult/interes pentru roman. (...) Majoritatea romanelor din '45 până în '89 sunt dezastruoase. (...) Ele și-au pierdut, ca să spunem așa, recordul la timp, pentru că există timpul istoric respectiv. (...) Rezistă, prin urmare câțiva romancieri și, hai să zic, *Biserica neagră* a lui Baconsky, care e totuși un prim roman ce anunță o dizidență în literatură noastră. Rezistă Bănulescu în niște scrieri, fiindcă el a încercat o modalitate sud-americană pe care a plasat-o cumva în zona noastră. Rezistă poate și *Moromeții* lui Preda, iar *Cel mai iubit dintre pământeni* a fost făcut praf recent. Rezistă, să zic, din Bălăiță ceva, mai rezistă din Sorin Titel, din Buzura, din Guga, din... În sfârșit, avem câteva nume, dar majoritatea scrierilor lor sunt supuse acestor eroziuni care vine din partea timpului pentru că, implicit, politicul a acționat asupra mentalității cum au fost scrise. Restul sunt scrieri la comandă și e foarte trist să găsești acum, într-o înșiruire de 150 de romane prezentate într-un an doar un singur roman care să mai trezească azi interesul. Restul este maculatură./ *Adrian Marino*: Domnule Popa, dumneavoastră ați uitat un singur lucru esențial, opera lui Petru Dumitriu. Se vede talentul de romancier. Există măcar în unele capitole ale operei lui, categoric, să știți. Imposibil de ignorat. Nu-i o concesie pe care mi-o faceți. (...)/ *Alexandru Vlad*: S-a și trăit la comandă. Unii au trăit la comandă. Au avut trăirile care li s-au dat. (...) De fapt, romanul înainte ținea loc de presă, spunea Adevărul, așa cum memorialistica ține loc de roman pentru unii. (...) Deci există de recuperat un limbaj, ceva se întâmplă. Noi stăm o clipă pe tușă, ocupați cu alte treburi. (...) Viața merge înainte – și cu ea, și spectacolul. Romanele apar, există scriitori cum e Cimpoșu sau alte nume chiar pe nedrept uitate acolo unde sunt. Mai sunt încă și surprize. (...)

Literatura este transmiterea sentimentului, nu trăirea lui în timp ce scrii. De altfel, ne-a avertizat și Flaubert că și viața oricărei slujnice e un roman, dar nu știe ea să scrie. Dar la noi se zice: *ia încearcă*. (...) / *Gabriela Adameșteanu*: Dar s-a scris și ca o motivație a vieții. A existat *scrisul ca motivație a vieții*. Asta ca să nu spun rezistență prin cultură, pentru că toată lumea ironizează chestia asta. (...) De asemenea, nu cred că dacă luați toate cărțile alea... Da. În cărțile alea sunt multe absențe. De exemplu, eu mi-am recitat ca să-mi reeditez cele două romane. Și nu-s așa de pesimistă ca dumneavoastră [Mircea Popa], cărțile mele rămân, așa cred. Da, pentru că am avut o miză exagerată în ele, chiar am ținut să fie rezistente. Am o problemă și cu ele. Sunt romane. Au o relație foarte dificilă cu realitatea. Pentru că, și din romanele mele, și din toată literatura lipsește ceva care era prezent în permanență în viața noastră: Nicolae și Elena Ceaușescu. (...) Iată, Norman Manea. El, cu cărțile lui, incluzând romanul *Plicul negru*, scrise în timpul acela, a fost tradus în multe literaturi mari și a putut să stârnească interes. O carte care, deci, nu era atât de apăsată de conjunctura și care a rezistat nu numai ieșind din spațiul asta, ci intrând în concurență într-un alt spațiu. Nu cred că sunt atât de condamnate cărțile noastre, cred că unele pot rezista foarte bine! (...) / *Alexandru Stănescu*: Cred că, totuși, două temeri foarte importante trebuie să avem... Prima temere este aceea de a ne găsi într-o *criză a criteriilor*. Aceasta este prima bubă, care conduce spre o mai mare atenție în teoria valorilor. (...) Aici cred eu că se găsește cauza pentru care ajungem să premiem cărți care ar trebui să nu intre în atenție, ajungem de asemenea să stabilim topuri și ierarhii care îl intrigă și îl revoltă adesea pe cititorul nu foarte avizat. (...) A doua temere importantă ține de *educația noastră și de atitudinea față de valorile estetice*. Totuși, prea dese sunt cazurile de corupție în privința asta în jurii. Și nu numai în literatură. Prea dese sunt aranjamentele între editură și autori, prea dese posibilitățile de-a apare maculatură despre care vorbea profesorul Mircea Popa și nu știu dacă, discutând despre roman, n-ar trebui să facem un fel de extensie și să ne referim la întregul domeniu al creației literare la ora actuală. Cred că aici trebuie să focalizăm mai multă atenție și mai multă exigență – și discernământul acesta despre care vorbim mereu și, după aceasta, apar și iar apar – inclusiv în ceea ce privește studiile de critică și istorie literară”.

● În „Jurnalul literar” (nr. 13-14), Gheorghe Grigurcu (*Între „a îndura” și „a face” istoria*) comentează volumul *Trecut-au anii... Fragmente de jurnal, întâmplări și accente. Scrisori nepierdute* de Virgil Ierunca (Ed. Humanitas, 2000): „Volumul lui Virgil Ierunca (...) stă mărturie a paradoxului conștiinței de exilat, care-și clarifică și consolidează simțământul de patrie. Distanța acordă intensități nostalgice și dramatice contururi vetrei părăsite. La antipodul patriotismului profesional, lucrativ al discursului patetic-agresiv, de alură cațavenciană, Virgil Ierunca își declară o *convertire* cu atât mai credibilă cu cât e mai sobră, răsfrântă înăuntru (...). Intelectual de factură occidentală,

Virgil Ierunca simte – cât de mișcător! – nevoia unor inversări de valoare, al căror statut pur simbolic și a căror miză afectivă le absolvă de enormitate: *azi Creangă îmi spune mai mult decât Balzac!* (...) *Îndurând* istoria, Virgil Ierunca ni se înfățișează, în același timp, și chiar grație acestei împrejurări, drept unul din factorii apți a o făuri, la nivelele conștiinței netrădate, cea care, până la urmă, corijează erorile vieții politice și sociale. Unul din exponenți acelei lucidități aspre, care, producând imaginea autentică a unui răstimp, participă la dinamica lăuntrică a mântuirii sale. E unul din acei *maitres penseurs*, nu prea mulți în existența unui popor, a căror menire apare excepțională în contextul perioadelor când abuzul își face de cap, ca o monstruoasă dereglare a puterii. (...) Cuvântul lui Ierunca strică acest joc prin simpla rostire a adevărului-virtute”. ■ Despre același volum se pronunță Cornelia Ștefănescu (*Nimeni nu-mi poate însă spune...*): „Jurnalul se încheie abrupt, la 31 mai 1960, după ce fusese reluat la 1 ianuarie al aceluiași an. Firul întrerupt înseamnă pagini albe pentru cititorul sincer frustrat, după ce se recunoscuse tot așa de sincer sedus la lectură. Conținutul notei finale nu mai pare întâmplător, raportat la întregul text al jurnalului și accentuat de zbuciumul și lupta inegală dusă de la Paris de Monica Lovinescu pentru eliberarea mamei, de o profundă, tulburătoare demnitate, între zidurile pușcării de la Malmaison. Există în această notă finală o acerbă dezbateră critică a *socialismului* și a *revoluției* rusești, sub semnul obsedantei tragedii a lui Boris Pasternak, mort chiat în ziua respectivă”. ■ Cele două recenzii deschid grupajul mai amplu rezervat aniversării lui Virgil Ierunca la 80 de ani. Semnează articole omagiale: Sanda Stolojan (*Lui Virgil Ierunca*), Alexandru Paleologu (*Stilul și spiritul unei amiciții*), Pavel Chihaia (*Câteva mărturii despre rolul gazetarului*). ■ Reținem articolul lui Nicolae Florescu (*Pentru libertate și adevăr*): „În cazul lui Virgil Ierunca însă, aspectul ziaristului militant – în cel mai profund sens al cuvântului – anticomunist, devine expresia fundamentală a preocupărilor sale intelectuale și a resorturilor sale artistice. Poetul și eseistul sunt aproape de neconceput în lipsa afirmării unei *teze*, a unei ideologii, ce trec în planul secund valențele estetice ale demersului, izvorând și relevând răspicat poziția luptătorului. E cu atât mai interesantă de descifrat reacția interioară care zămislește intervenția publicistică a sa cu cât cel mai violent și mai notabil polemist al Europei Libere nu deține harul polemicii, nu are atributul speculației cu orice preț, în stare să alimenteze în permanență sensul dizertației gazetărești”. ■ Sunt publicate, de asemenea, poeme de Virgil Ierunca, aforisme inedite (sub titlul *Corespondențe*) și sunt reluate articole de atitudine ale autorului, din anii '50, semnate în exil. □ În *Politețea de a fi*, Dan Stanca recenzează volumul lui Al. Paleologu *Politețea ca armă* (Editura Dacia, 2000): „Ce poate fi la urma urmei mai sănătos decât să discuți pe marginea unui anumit fenomen fără crispă și fără prețiozități inutile, ca și cum ți-ai povesti viața, dovedind în acest fel că orice idee până la urmă, cum spunea cineva, nu este decât un sentiment profund./

Cam asta face d-l Paleologu. Toate interviurile sale din carte sunt o demonstrație a ceea ce ne-am obișnuit să numim libertate de gândire, dar în realitate este vorba de *fericirea gândirii* și a trăirii fiecărui gând ca pe o mare sărbătoare. Nu se teme să-l critice pe Clinton și NATO, consideră că occidentalismul cu orice preț face aproape la fel de mult rău ca și subordonarea față de răsărit, iubește Europa și râde cu un dispreț, totuși, blând, față de stupida teză a lui Huntington despre împărțirea Europei între cei *civilizați* și cei *necivilizați*, neuitând să amintească tuturor politologilor îngâmfai ai prezentului că în trecut Bizanțul a reprezentat adevărata civilizație și nicidecum Apusul devastat de invaziile migratorilor”. □ În ***Personalități în conștiința contemporanilor***, Al. Săndulescu recenzează două volume semnificative: *Memoriile mandarinului valah* (2 vol., București, Ed. Albatros, 1999) de Petre Pandrea și G. Călinescu în *conștiința contemporanilor* de Dinu Pillat (București, Ed. Albatros, 1999), carte apărută sub îngrijirea lui George Muntean. Al. S.: „Spuneam într-un articol despre memoriile lui Petre Pandrea, apărute la Editura Albatros, că autorul crezuse multă vreme în utopia comunistă, pe care, cunoscând-o aplicată, a rămas adânc dezamăgit, bolșevizantul din tinerețe și publicistul antifascist ajungând, în cele din urmă, un antifascist feroce. Regimul instaurat în România după 1945 este supus unor critici severe pentru suprimarea tuturor libertăților democratice, pentru metodele lui represive și sângeroase, mai pe scurt, pentru caracterul său totalitar. El constată că huliganii de dreapta au devenit huliganii de stânga, mai exact, punând un semn de egalitate între fascism-hitlerism și comunismul importat din mărirea Uniune Sovietică”; „Nu se gândește nimeni, repet, să nege concepția și structura clasică a celor mai importante opere ale lui G. Călinescu, dar nu e deneglijat nici filonul romantic, fie subiacent, fie răzbătând la suprafață, care tulbură puritatea apolinică, făcând ca imaginea scriitorului să se reflecteze poliedric, nefiind reductibil doar la o singură trăsătură, care ar sărăci-o. Clasicismul, ca și romantismul, o spusese cândva G. Călinescu însuși, nu sunt ca substanțele imaculate în retorta chimică, ele se interferează, se combină, desigur, în doze variabile, ajungând să se îmbogățească reciproc și uneori să dea naștere la altceva, în cazul de față, cum observă Vladimir Streinu, *barocului*, ca stil ce definește în primul rând personalitatea”. □ Elvira Iliescu se întreabă dacă ***Mai poate interesa astăzi Baconsky?***: „Într-un *Monolog cu otravă*, Baconsky spune VETO obișnuinței de a pactiza cu *zeități de-mprumut*, conformismului monstruos, frecventării *templilor streine*, ale căror lespezi sunt *tocite de frunțile închinătorilor fără credință*,/ *jefuitori de morminte goale, de false tezaur, false*. Cutremurat de imaginea schizofreniei morale, poetul condamnă: *Nu mai urlați, nu mai cădeți în extaz, nu mai lingeți!// destul!* Și cel care a trecut de bunăvoie în deșertul cu monștri, pentru a-și încunoștiința congenerii despre pericolul transformării omului în fiară, într-o beție supusă, însă, cu sângele mândriei împuținat, care răspunde la lovituri cu un zâmbet

slugarnic, exclamă: *nu mai vreau să zâmbesc, vreau să fiu!*". □ Apare un interviu realizat de N. Florescu – „*Cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca recapitulând exilul*”: „*Când v-ați pus problema că trebuie să rezistați în exil ca oameni de cultură români? Vă întreb, fiindcă nu este greu de bănuț că ați fi putut să zidiți în această jumătate de veac o carieră, cel puțin publicistică, dacă nu scriitoricească în mediul intelectual parizian.* / Monica Lovinescu: Eliade îl bătea mereu la cap pe Virgil să dea un manuscris pentru Gallimard. Vorbise chiar acolo. (...) / Virgil Ierunca: Eu am plecat din România, detestând-o. Mă interesa atunci numai ceea ce era occidental, ceea ce n-avea nicio legătură cu românismul. Au venit comuniștii și am pierdut țara. S-au întâmplat ca atare două lucruri. Marxismul m-a făcut o ființă morală, ceea ce nu credeam că e posibil... / M.L.: Nu marxismul, ci lupta împotriva lui. / V.I.: Marxismul ca pretext istoric, primejdiile și ravagiile lui. Iar când am rămas fără România nu m-a mai interesat nimic din realitățile culturii occidentale. Asta nu înseamnă că am părăsit cultura occidentală. Am folosit-o doar ca instrument. (...) / M.L.: „Sufeream, bineînțeles, căci voiam să o aduc cât mai repede pe mama aici. Din alt punct de vedere, încercam o experiență nouă: trăiam în mizerie și nu trăisem niciodată până atunci în sărăcie lucie. Trăiam studențește și înfruntam, sau, mai bine zis, învățam să înfrunt lipsurile de toate felurile. La un moment am rămas fără absolut nimic. Se punea problema să nu mai aveam ce mânca. / V.I.: Povestea asta-i cu totul remarcabilă. / M.L.: Atunci mi-am adus dintr-odată aminte că vrând-nevrând când omul e sărac mănâncă mămăligă... / V.I.: Era în primii ani după '50, iar la Paris mălaiul nu se găsea decât la farmacie. Costa, prin urmare, enorm de mult”.

● În „Cronica” (nr. 7), Valeriu Stancu publică un editorial politic, *Un deceniu de singurătate*: „Anul acest s-au împlinit zece ani de la înfrângerea rezistenței anticomuniste din Piața Universității, s-au împlinit zece ani de la masacrele comuse de hoardele de mineri care, veniți în Capitală la chemarea președintelui de atunci al țării (tovarășul Ion Iliescu, promotorul făuririi societății socialiste cu față umană și multilateral zâmbitoare) și înfrățiți cu securiști, comuniști, turnători, imeghebiști, i-au luat în șuturi pe bucureștenii anticomuniști, pe studenți, pe intelectuali, pe creatori, pe toți cei care dorea să scoată România din marasmul roșu, să o readucă pe un fâgaș de normalitate, pe toți cei care dorea reforma și integrarea euro-atlantică, pe toți cei care doreau libertate și democrație. / (...) Au trecut zece ani de când victimele minieradelor strigă după dreptate, zece ani de când vinovații precum crimele comise în Piața Universității, de fapt în tot Bucureștiul, în iunie 1990. Au trecu zece ani de când victimele minieradelor strigă după dreptate, zece ani de când vinovații își văd bine mersi de treburi, protejați de legi, de interese politice, de frica, de tăcerea, de indiferența, de uitarea și de iertarea noastră. Și asta în ciuda faptului că există probe irefutabile și mărturii ale unor lideri de sindicat din Valea Jiului care relevă o cruntă realitate: în iunie 1990 nu a fost doar un

simplicu apel al unui conducător comunist care se ținea cu dinții de putere după ce și-a înlăturat mentorul, ci o lovitură bine pusă la punct, plănuită cu mult înainte și în cele mai mici detalii pentru zdrobirea rezistenței anticomuniste, pentru a da un avertisment clar tuturor celor care ar fi încercat să ridice împotriva nomenclaturii pecere, reconvertită în emanație fesene, pentru consolidarea regimului comunist al lui Ion Iliescu și al comilitonilor săi”.

● În „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 26-29), Dora Pavel realizează o anchetă cu tema **Cum, când și cu ce scriu scriitorii români**. (Se precizează că unele răspunsuri au apărut și în revista „Apostrof”.) ■ **Nicolae Balotă**: „Există în scrisul meu și o anumită ușurătate și o dificultate. Elaborarea este, fără îndoială, dificilă. Elaborarea înseamnă reflecție, înseamnă note luate oarecum la întâmplare, apoi tot mai organizat, urmate de o anumită cristalizare a gândirii, a textului, deci un proces dificil, pentru ca, după aceea, când parcă s-a umplut un fel de rezervor, din acesta să curgă șuvoiul de cuvinte, mai mult sau mai puțin ușor. Deci elaborez dificil și creez ușor”. Nicolae Balotă ține să sublinieze că nici una din cărțile pe care le-a publicat „în toți anii aceia nu mi se pare purtând pecetea epocii totalitarismului comunist”: „Le-aș fi publicat pe toate, oriunde în străinătate, în același fel, oricând. De aceea și reeditez, de altfel, în serie, cărțile mele mai vechi, care nu se mai găsesc pe piață. Asta nu înseamnă că sunt la fel de satisfăcut de toate cărțile pe care le-am scris. După ce am încheiat o carte, există o perioadă, mai ales imediat după apariția ei, în care mă îndepărtez oarecum de ea, ma înstrăinez întrucâtva, parcă nici nu-mi place atunci să o iau în mână. Cu o singură sau foarte puține excepții. Una dintre ele este tocmai această carte pe care am publicat-o acum, *Caietul albastru*, probabil și pentru că este mai placentară la existența mea, este mai legată de cele trăite, știu eu, parcă cordonul ombilical nu s-a rupt între mine și această carte”. De asemenea: „Îmi place mai mult să fiu în mijlocul cărților mele, fie că sunt la Paris, fie că sunt aici, e bine să am în spate peretele acesta solid de cărți, de volume. Nu-mi prea place să mă aflu într-o încăpere în care biroul, masa de lucru să se afle spre un perete. Nu, asta în nici un caz. Îmi place să fie orientată spre fereastră, să aibă o anumită perspectivă. De aceea, mărturisesc, încăperea în care lucrez, biroul meu de la Paris au o perspectivă frumoasă asupra Parisului: în fața mea, în depărtare, se vede Turnul Eiffel, ceea ce te îndeamnă la o anumită viziune de sus și de departe. Sau, dacă sunt undeva la mare sau la munte, îmi place să se vadă undeva mai departe, peste valuri, peste copaci. Pe măsura ce au trecut anii, anotimpurile cele mai bune pentru mine, cele mai fecunde sunt, cred, cele de tranziție, primăvara, toamna, și nu cele bine definite, iarna sau vara”. ■ **Ion Pop**: „Prefer creionul pentru că mi s-a părut că pot comunica mai bine emoția prin mina de cărbune, care mă înrudea un pic – ca să poetizez puțin, cum ar zice Gellu Naum – cu filioanele subterane ale pământului. Dincolo de orice metaforă, el părea un instrument mai bun conducător de poezie. Are o anumită căldură acel lemn, pe care o

simțeam mult mai apropiată, și această mină de cărbuni a creionului nu a putut fi înlocuită decât cu stiloul, cu cerneala, pentru că, la urma urmei, și cerneala are o materialitate a ei și lasă o urmă mai vie pe hârtie decât cea pe care o imprimă mașina de scris. (...) La calculator n-am fost în stare decât să-mi copiez un număr de versuri, pentru a le depozita. E un depozit oarecum inert, un mic cimitir avânt la lettre, înainte de termen, înainte de a face ca poemul să intre definitiv în cavoul unui volum”; „De foarte multe ori se întâmplă să-mi vină un vers, printr-o asociație imprevizibilă de idei, și asta mai ales pe stradă, dar și acasă. (...) Dar acesta e adevărul, adesea apar versuri, apar asociații, imagini pe care, dacă nu le uit, dacă reușesc să le transcriu, ele sunt acelea în jurul cărora se construiește un anumit nucleu care se dezvoltă apoi într-un poem. Bineînțeles, sunt reveniri, sunt ștersături, sunt rescrieri, adică eu sunt foarte departe de ceea ce se numește un poet spontan. (...) Nu am asemenea pretenții și probabil că n-am nici mobilitatea necesară pentru a mă caracteriza drept un poet spontan. Sunt foarte fericit, însă, când, în procesul acesta al revizuirii textului, apar noi deschideri, îmi dau seama cu un fel de spirit critic, care este totuși îndulcit de ceea ce se poate numi încă inspirație, că am greșit undeva, că sunt alte căi, că este o altă asociere, o altă scânteie care apare, un neprevăzut, un element de hazard, care se introduce. Și atunci, textul se construiește și apare, să spunem, un poem cât de cât rotunjit”. Fără să regrete ceva din ceea ce a publicat, cu excepția a „trei, patru poezii, nu de elogiu al Partidului Comunist, dar, în orice caz, poezii patriotice, care erau condiționate”, la debut, Ion Pop spune că, neavând „o înclinație anume pentru a scrie asemenea versuri, nici nu le-am mai scris. Evident că acum, cu un alt spirit critic, la o altă vârstă, cu o altă lectură, cu altă experiență chiar a scrisului, atâta câtă este îmi dau seama că anumite piese nu mai rezistă și, dacă ar fi să fac o antologie, pe care odată va trebui s-o fac, cred că voi ști ce să aleg. Ceea ce este important pentru mine, ca încurajare pe plan interior, este că am totuși conștiința, foarte modestă și lipsită de orice orgoliu, că ultimele vreo trei cărți sunt cele care mă reprezintă și, de acolo, într-adevăr, aș renunța la puține lucruri”. Și încă: „Prefer să scriu în camera mea, în care pe toți pereții sunt cărți, în care este o anumită liniște, și mă conturbă grozav orice alt zgomot în afara muzicii – desigur, nu poate fi vorba de zgomot în cazul ei. Un fond muzical îmi place. Bineînțeles, nu întotdeauna. Dar e singurul lucru pe care îl suport. Prin urmare, prefer spațiile acestea mai închise”; „Când eram mai tânăr, îmi plăcea noaptea foarte mult, era timpul când mă puteam concentra, având nevoie de mare liniște. Acum, noaptea lucrez mai greu, s-a schimbat ritmul biologic și mai degrabă dimineața pot face lucrurile mai serioase, iar poezia este un lucru serios. Dar, de fapt, de unde mai demult dimineața era timpul lecturii, timpul fișelor, un timp mai degajat, mai liber, iar seara, până pe la miezul nopții, lucrez foarte mult, acum, nu. Îmi face plăcere să văd ziua, mă trezesc tot mai devreme, ca bătrânii. Discutam, într-o vreme, cu Livius

Ciocârlie și mă miram când îmi spunea că la ora 5 el este în bucătărie, își bea cafeaua și începe să scrie. Asta era cu vreo cinci, șase ani în urmă. Ei, bine, am ajuns și eu acolo și mi se pare că dimineța este foarte fructuoasă și promițătoare din toate punctele de vedere, în timp ce celelalte momente ale zilei scad”. ■ *D. Țepeneag* despre scrisul pe computer: „Este o mașină de scris perfecționată, care îți dă posibilitatea să introduci, să ștergi unde vrei, totul rămâne la urmă curat, frumos și ai impresia că ești foarte spontan. Acum scriu direct la el”. În tinerețe „scriam chiar în cap, ceea ce numai poeții fac de obicei. Primele mele romane, de exemplu, *Zadarnică e arta fugii* l-am scris părți întregi în cap. Sau *Nunțile necesare*. Eram la Viena și îmi era lene să iau creion și hârtie și scriam în cap. Dar aveam atunci o memorie pe care n-o mai am azi. Azi, dacă îmi vine o idee și sunt în pat și mi-e lene să mă duc până la masa, am un carnetel și scriu în două cuvinte acolo. (...) Cred că lui Breban și mie ne place tot ce am scris. Suntem, cred, printre puținii care simțim astfel. Nu știu ce să spun, sunt unele cărți pe care nu mai am chef să le citesc, dar să zic că nu mai îmi plac, sincer să spun, nu. Iar dacă le recitesc, mă mai recunosc în ele, pentru că eu am un proiect muzical. De pilda, în *Hotel Europa*, e un capitol, care e capitolul prelucrat, însă, din *Zadarnică e arta fugii*, deci la 20 de ani diferență. Adică, nu numai diverse creaturi, diverse simboluri, care revin, recurente, deci, dar chiar un capitol întreg. Eu numesc asta scriitura muzicală”. □ Este publicat un dialog al Ameliei Calujnai cu Ionel Jianu: „Generația mea a avut niște idealuri în comun care au început, treptat sau brusc, să fie înlocuite de ideologii. Ideologiile însă, ne despărțeau. Noi voiam să dăm visului dimensiunea realității și realității dimensiunea visului. Am reușit în prima parte, când visul a determinat anumite realități: prezența în contemporaneitate, valorificarea culturii românești. Am eșuat însă complet în a doua parte pentru ca ne caracteriza un umanism bazat pe dragoste de oameni într-un moment în care în Europa se ridicau fascismul, hitlerismul, comunismul! Acestea au fost mai puternice decât umanismul nostru «copilăresc». (...) Ruptura adevărată între noi s-a produs după asasinarea lui I. G. Duca, în 1933, când s-a trecut la exterminarea fizică a adversarului”. Despre Mircea Eliade: „Mircea ne uimea pe toți! Încă din adolescență reușise să-și stăpânească voința, să lucreze câte 16 ore pe zi, să studieze cele mai variate domenii ale cunoașterii. Ne întrecea pe toți prin vastitatea și universalitatea preocupărilor sale, prin informațiile noi pe care le aducea în viața noastră culturală. Avea o extraordinară putere de muncă, o memorie fantastică și o voința de nezdruncinat. El a fost un înfăptuitor!”. Despre Constantin Noica: „L-am cunoscut în 1929. Petru Comarnescu alesese doi tineri din promoția anului 1928 a liceului Spiru Haret din București care să colaboreze la pagina a doua a ziarului «Ultima Oră». Amândoi erau pe atunci poeți, dar se preocupau de probleme culturale diverse. Amândoi erau cultivați, bine crescuți, oarecum intimidați și aveau cultul prieteniei. Unul era Dinu Noica, celălalt era Barbu

Brezianu. M-am împrietenit cu ei pentru o viață întreagă. Prietenia cu Dinu Noica a fost înlesnită de interesul nostru comun pentru filosofie. (...) Dinu era de o rară cinste sufletească și intelectuală. Minciuna, intriga, chiar eroarea i se pareau «risipiri în neființă». (...) Era un om întreg, bun, inteligent, cultivat, înțelegător față de ceilalți, exigent, curajos. Dintre toți, el a fost filosoful adevărat care a scris o ontologie și o metafizică, care a fundamentat o filosofie folosind semnificațiile proprii ale unor cuvinte intraductibile din tezaurul limbii române. (...) A știut să trăiască la Păltiniș singurătatea și înțelepciunea ca fapte de viață. (...) Dinu Noica este unul dintre cele mai frumoase cadouri pe care mi le-a făcut viața”. Despre Petru Comarnescu: „Comarnescu era entuziast, spontan, gata oricând de acțiune, un animator. Avea idei surprinzătoare, era un pasionat care se risipea în multe. Lui Comarnescu i se datorează acea vitalitate, acea vervă polemică și acea aspirație spre modernitate care au definit pagina a doua a «Ultimei Ore». El a fost reprezentantul cel mai tipic al teoriei «trăirismului»”. „Un alt coleg de generație era Mircea Vulcănescu, un tânăr înalt, voinic. Îl poreclisem «biblioteca ambulantă» pentru că avea o competență enciclopedică. Nu exista domeniu cultural în care să nu-ți ofere oricând o documentare fabuloasă. Spre deosebire de Eliade și Comarnescu, care aveau o remarcabilă ușurință la scris, Vulcănescu avea un fel de ezitare în fața hârtiei albe și un sentiment al răspunderii care îi făcea elaborarea unui text foarte penibilă. De aceea bibliografia lui este foarte redusă. Vorbea frumos și s-a bucurat de un mare prestigiu în rândul generației noastre.” Cât despre Cioran, acesta „a fost un exaltat, un profesionist al disperării. În 57 de ani a rămas la fel. Are un talent remarcabil la scris, a impus chiar un stil în literele franceze, dar nu a ajuns la un sistem filosofic, nu a reușit să propună ceva valabil”. Considerând inoportună publicarea, în țară, a *Schimbării la față a României*, Ionel Jianu o cataloghează drept „un fel de carte legionară”.

● În „Cuvântul” (nr. 7), Tudorel Urian publică un editorial intitulat *Ce este o revistă de cultură?*: „Este cunoscut faptul că, an de an, revistele de cultură de la noi primesc subvenții de stat prin intermediul Ministerului Culturii. Deși apare din 1995, în actuala formulă de revistă de cultură, «Cuvântul» nu a apelat niciodată la astfel de fonduri, asigurându-și existența din profitul celorlalte publicații tipărite în cadrul societății. În acest an însă, confrunțați fiind cu unele probleme financiare, am adresat o cerere Ministerului Culturii pentru a beneficia de acest sistem de subvenții. Nu am primit nici un fel de răspuns oficial, dar în urma unor telefoane am aflat că cererea noastră a fost respinsă. Motivul acestei decizii, aflat pe căi lăturalnice, a fost acela că membrii Comisiei care a avizat publicațiile ce urma să beneficieze de subvenții au considerat că revista «Cuvântul» «nu este o revistă de cultură»./ Revista «Cuvântul» a apărut în 1995 în actuala sa formulă cu intenția declarată de a oferi repere într-un climat cultural invadat de subproduse și false valori. Așa s-a născut ideea topurilor (de proză, poezie, eseu, carte străină, teatru, muzică,

plastică) care, dincolo de aspectul lor punctual, mai mult sau mai puțin discutabil, indică etalonul de valoare spre care trebuie să se îndrepte iubitorii de literatură, spectatorii de teatru, melomanii sau vizitatorii sălilor de expoziție. Cronicile revistei, dedicate producțiilor aflate pe primul loc în aceste topuri au fost și sunt susținute de specialiști recunoscuți în domeniul respectiv: Radu G. Țeposu, Ioan Buduca, Dan-Silviu Boerescu, Alexandru Cistelean, Mircea Mihăieș, Octavian Soviany, Ion Simuț, Marian Popescu, Oltea Șerban Pîriu, Viorel Cosma. «Cuvântul» este prima revistă de cultură din România care deține, cu titlu permanent, o cronică ortodoxă, susținută de Dan Ciachir. Alături de cronicarii noștri permanenți, în revista «Cuvântul» au scris constant de-a lungul celor cinci ani de existență personalități marcante ale culturii române, nume ce nu mai au nevoie de nici o prezentare: Alexandru Paleologu, Nicolae Manolescu, Alexandru George, Adrian Marino, Vladimir Tismăneanu, H.-R. Patapievici, Theodor Baconsky, Neagu Djuvara, Stelian Tănase, Dan Pavel, Victor Neumann. (...) Pe lângă articolele având diferite genuri și specii ale artei, revista «Cuvântul» a încercat să ofere cititorilor săi chei pentru a putea înțelege mutațiile (politice, economice) care au loc în societățile postcomuniste. Articolele de analiză politică și economică susținute de profesioniști ai domeniilor respective (Varujan Vosganian, Costea Munteanu, Constantin Rudnițchi, Dan Pavel, Emil Hurezeanu, Vladimir Tismăneanu, Adam Michnik – cunoscutul disident polonez a oferit revistei noastre un interviu și un articol original) au promovat valorile democrației de tip liberal, singurele capabile să scoată România din marasmul tranziției. Decizia specialiștilor de la Ministerul Culturii aduce, prin motivația ei, o nemerită prestigioșilor colaboratori ai revistei noastre. Vina îmi aparține în totalitate, pentru că m-am adresat cui nu trebuia. Câtă vreme în România de azi altele sunt valorile care trebuie promovate, revista *Cuvântul* nu va mai solicita subvenții de la Ministerul Culturii”.

● În „Ateneu” (nr. 7), Sergiu Adam realizează un interviu cu Dan Perșa, din care cităm: „Dacă până în 1989 literatura română a trăit drama culturii dirijate, din 1990 în România nu mai pot exista scriitori. Toți cei care scriem, suntem de fapt slujbași, facem o meserie sau alta, pentru a ne duce zilele. Și nu poți face literatură sub presiunea timpului, nu te poți așeza în fața mesei de scris cu gândul că urmează ora când pleci la slujbă. Întreruperea scrisului e atroce. Să ieși din ficțiune, să-ți întorci cu 180 de grade mintea în câteva secunde, ca să faci față agresivității relațiilor cotidiene. Dar, în fond, cui îi pasă dacă literatura română se îmbogățește sau nu: cai verzi pe pereți. Nimeni nu strigă: «Mai dă-ne, Agopian, un *Manual...*», cum îi strigau în Franța hulitului Céline: mai dă-ne o *Călătorie...* Specificul fiecărei meserii, mai cu seamă aceea de scriitor, cere înțelegere și dragoste din partea celorlalți. Cum să fie România o țară prosperă, când totul parcă se face pentru a ucide entuziasmul? Probleme nu ridică doar statutul scriitorului, ci al tuturor oamenilor care trăiesc aici.

Nervozitatea ridicată desfigurează sentimentele și fără sentimente normale nu poate exista înțelegere și dialog. Căci s-a întâmplat un fapt grav: din pornire venală, bună parte a mass-media, a fost condusă iresponsabil. Fiindcă e știut: oamenii trăiesc doar parțial în concret. Ei trăiesc mai mult într-o realitate, care este o creație spirituală, imagine, viziune a lumii. Responsabilitatea de a nu oferi o viziune falsă, incumbă tuturor celor ce folosesc cuvântul”; „Actul lecturii e un dialog – pe mai multe nivele. Cineva care nu are habar de cultura română, care nu a gustat un bob măcar din spiritualitatea ce a născut-o și o naște, nu poate purta acest dialog. Numai dacă privim cele mai apreciate filme românești și e de ajuns pentru a ne da seama că fiecare dintre ele țintește spre un substrat interpretabil. Așisderea stau lucrurile în literatura noastră. Substraturile interpretabile sunt valorificări, într-o formă artistică sau alta a unei spiritualități. Un străin de aceasta, va citi într-o traducere doar un text, din care va înțelege numai cuvintele și nimic altceva. Să ne recunoaștem însă și păcatele. Substratul interpretabil trebuie susținut de o claritate a epicii fără cusur. Or, filmele și proza românești suferă, dincolo de opacizarea subiectului, râvnită aceasta de autori și specifică nouă, de un grad mai mare sau mai mic de nebulozitate, prin nimic voluntară. Idealul literaturii române e, probabil, balada *Miorița*. O poți repovesti cu simplitate, dar câte râuri de cerneală au curs și vor curge pentru interpretarea ei. Limpezimea epicii face străvezii profunzimile semnificante. Spiritualitatea iradiază din ele, pe înțelesul tuturor... Mai sunt, desigur, și condițiile externe. Când piața românească se va satura de inițiativa câștigurilor masive și sigure, diversificarea activităților economico-financiare va fi obligatorie. Poate că, în acea zi, se va întâmpla să apară și în România agenții literare”. □ La rubrica „Revista revistelor”, Ioana Parava își exprimă o nedumerire cu privire la un răspuns dat în „Cuvântul” (nr. 6/2000) de Adrian Marino lui Cristian Bădiță, „în seria polemicii iscate și din care, s-o recunoaștem, avem și noi de învățat de la un mare maestru al culturii, implicit al polemicii autentic culturale, românești!”: „N-am înțeles însă o afirmație a domniei sale: «Că noi înșine am contribuit în felul nostru la valoarea de circulație a unui reprezentant al acestei generații, prin *L'Herméneutique de Mircea Eliade* (Paris, Gallimard, 1981, în treacăt fie spus, nu numai prima carte românească editată în România, dar și în Franța despre acest autor), începem sincer să regretăm». De ce va fi voind Adrian Marino să se molipsească de la metodele inamicilor săi, rămâne de aflat!”.

[IULIE-AUGUST]

● În „Mozaicul” (nr. 7-8), Gabriel Coșoveanu publică un articol intitulat **Stranietatea intelectualului**: „Pe scurt, îmi pare că tranziția a clarificat lucrurile: a omologat *omul nou*, pe de o parte, și a furnizat ținta pentru defulările sociale, în persoana intelectualului, pe de altă parte. Modulând *zoom-ul*, distingem niște trepte de «înstrăinare» față de majoritatea pivotantă pe

telenovele. O treaptă ar fi ocupată de intelectualitatea umanistă în genere. O alta, mai «enervantă», în cadrul primeia, cuprinde dăscălimea. Fantasticul banalității emanat de ea se reflectă eclatant în statutul cadrului didactic – drepturi puține și interpretabile, îndatoriri din care rezultă că orice disfuncție socială, trecută, prezentă, și, foarte liniștitor viitoare, îi e imputabilă profesurului, care n-a fost destul de Pygmalion în raport cu anumite pietroaie de rebut. Altă treaptă, încă mai iritantă, îi grupează pe criticii literari, care cu apetitul lor pentru *împlântarea semnului adevărului* (cu vorba lui Maiorescu), au pretenția ca, fără pedigree de Ștefan Gheorghidiu sau titluri validante, să vadă prestația jalnică a cutărui politician, întâmplător (sau nu) adulat de mase. Elita națională, constituită preponderent din universitari, joacă tristul rol de *corp străin* într-o societate ce dă semne insistente că *nu dorește*, prin cultură perturbarea confortului micului șpriț. Suprastructura nu reflectă baza, cum susțineau marxiștii, ci îi este antagonică. (...) Dar cred că în zadar vom căuta mari proiecte *politice* interesate de upgradarea învățământului; atitudinea normală față de tânărul școlit, revenit cu idei «imperialiste» de la vreo bursă anglo-saxonă, e tot aceea paternalistă. El să facă bine să înțeleagă că «realitatea e altceva» decât ce-a învățat «pe-acolo», că vorba echilibratului *average man* din Humulești, unul s-a dus la Paris bou și s-a întors vacă. Așadar, pentru că, se știe doar, unde-i multă minte e și multă prosie, intelectualul, cel căruia nu-i e suficient un colț din Hyde Park și nici berăria din colț pentru a problematiza soarta comunității sale, ajunge un *alien* pentru «realitate»./ (...) Imaginea intelectualului nesclifosit, care nu strâmbă din nas la alogen, e înțeleasă de câțiva și accesată încă de mai puțini. Spiritul critic ce-o subîntinde nu prea permite începerea unui număr prea mare de propoziții cu pronumele *eu*. Iată o mostră de înțelegere curentă a străinului care e intelectualul, preluată dintr-o revistă foarte populară, care știe, vorba ceea, ce e *realitatea*. E vorba de tipuri masculine estivale (*cuceritorul, militantul, cățelușul, însuratul, tipul VIP* etc. – fiecare în parte scuzabil pentru tarele sale, simpatice în fond pentru frivolitatea freatică), dintre care se detașează unul imers în morozitate: *intelectualul*. El «critică tot ce este în jur, de obicei nu vine la mare, e doar o întâmplare; răsăritul, apusul, marea – niște aiureli. Vorbește în citate sau citește mereu câte ceva. Râde doar la jocurile de cuvinte nemțești, poartă bermude și maiou, nu face baie. E alergic la apă, la distracții și la sex. Atenție să nu-i provoci o criză de astm!» Indezirabilitatea unei astfel de persoane nu se reduce, evident, la cronotopul menționat. Din câte se vede, *impulsul ei critic* pare să provoace repulsia generalizată, nereformabilă. Sigur că un sociolog ori un etnopsiholog ar adăuga aici multe nuanțe, dar mă tem că greu am găsi o mai concisă și mai clară reprezentare a *alien*-ului. Iar cine își închipuie că portretul reprodus este o excepție își face iluzii”. □ Ion Buzera publică articolul *Autobiografismul ca reconstrucție a identității*): „Cei mai realiști dintre autobiografi au observat (...) că pe măsură ce *se scriau* se și negau, se

contarafăceau, desenau de fapt capcane ale Eului, grație acelor operații incontrolabile și perverse, care se rezumă la alienarea prin scriitură, dar și la elocvența paradoxală a spațiilor vide, a tăcerii (aproape cosmice) de care pe bună dreptate era înspăimântat Pascal. Aceste drame generice ale scriiturii (autobiografice) au fost strălucit sintetizate de Eugen Ionescu în aprecierea: «Orice rând scris e o falsificare». Ceea ce mai pot spera cei mai iluștri reprezentanți ai genului autobiografic este să găsească în marea disperării urme ale credibilității în fața propriilor ochi. (...)/ În cazul lui Mircea Eliade, pot fi urmărite câteva proiecte reconstitutive ale personalității, care se completează reciproc sub tutela inevitabilului discurs de tip «totalizant» care este autobiografia". □ Sorina Sorescu scrie despre I.D. Sîrbu (*Controverse: semnătura și aporiile situației*): „Prin chestionarul semnăturii care stă la baza monografiei mele despre Ion D. Sîrbu, am încercat să descriu o tensiune între premisele axiologice explicite ale «operei», pe de o parte, și criteriile de situare și ierarhizare ale ambientului ei literar, pe de alta. Este (îmi permit să spun, cu toată modestia formală cerută de astfel de destăinuiri) propunerea mea de concept. Pe scurt, «semnătura» se referă la modul în care un scriitor își asumă propria literatură și se manifestă ca un principiu de «închidere» a operei. De aici, decupajul obiectului monografiei, cu atenție specială pentru latura dogmatică a proiectului auctorial (...). Indiferent de sistemul conceptual și de miza teoretică a investigației, o întrebare inevitabilă pentru orice proiect monografic rămâne: care este locul în literatură al autorului studiat? Sigur, în acest caz, există deja un majorat atribuit, printr-un mecanism cultural relativ ușor de rezumat. Cota actuală a lui Sîrbu își are originea în cronicile de întâmpinare, foarte generoase, la începutul anilor '90, cu ceea ce s-a numit atunci «literatura de sertar». Este, însă, un majorat politic, rezultat al unei operații generale, absolut necesare la timpul ei, de recuperare și reabilitare a victimelor totalitarismului. Fără a nesocoti acest principiu al memoriei îndoliate, am încercat să aduc discuția în plan literar, unde am considerat ecuația «Sîrbu = mare scriitor» mai mult o ecuație de rezolvat, decât una pentru totdeauna rezolvată. (...)/ Chiar dacă nu știu cât de corect este clasamentul, admit că se poate vorbi despre Sîrbu ca și despre «cel mai ghinionist scriitor român» (este ghinionul istoriei cuantificabil?). Însă aceasta nu este o judecată literară. În vocabularul exegezei, «victima» este un concept slab, fără asprimi critice și, deocamdată, nefuncțional. În negativele ei, victima rămâne victimă". □ Ovidiu Ghidirmic este prezent în acest număr cu articolul *Eminescu între contestație și mitizare*: „Eminescu a avut, după cum se știe, încă din timpul vieții, mulți denigratori, recrutați, de regulă, dintre adversarii «Junimii». (...) În perioada interbelică, în lucrarea sa *Eminescu din punct de vedere psihanalitic*, medicul C. Vlad îl făcea pe Eminescu un caz patologic, un infirm și un inadapdat la viața erotică. (...)/ Mai interesant ar fi de văzut cauzele denigrării lui Eminescu, din ultima vreme, care sunt, după părerea noastră, mai

mult de natură sociologică, decât estetică, avându-și punctul de plecare în nevoia de reconsiderare, care s-a resimțit, la noi, în perioada postdecembristă și care, din nefericire, a luat forma unui nihilism acut, situat la antipodul spiritului critic, prin definiție, constructiv și echilibrat. În această perioadă au fost contestate și alte mari valori ale literaturii noastre, ca Sadoveanu, Arghezi, Camil Petrescu, G. Călinescu și alții, tot pe criterii extraestetice. (...) Unii denigratori eminescieni, mai subtili, de astăzi, aduc în discuție difuziunea operei, faptul că Eminescu nu este prea bine cunoscut în lume, că nu figurează (sau se scrie prea puțin despre el), în unele enciclopedii sau dicționare de prestigiu. Dar, aceasta nu este vina lui Eminescu, ci a noastră, a propriei noastre strategii culturale, care n-a știut să facă prea binecunoscute marile noastre valori în lume. Toți aceștia confundă, însă, valoarea cu difuziunea. Faptul că Eminescu nu a fost tradus, în timpul vieții, nu înseamnă că este un poet mai puțin valoros, decât unii poeți contemporani, care au fost traduși în numeroase limbi străine. Datele s-au schimbat complet și circulația valorilor se realizează, astăzi, mult mai rapid, în lume, decât pe vremea lui Eminescu. Astăzi situația receptării și difuziunii operei lui Eminescu, în lume, este cu totul alta, decât în trecut. Opera lui Eminescu este tradusă pe toate meridianele lumii, s-au scris numeroase lucrări și teze de doctorat despre Eminescu, aparținând unor prestigioși exegeți străini. (...)/ Publicistica pare să fie latura cea mai contestată, astăzi, a creației eminesciene, tocmai pentru naționalismul și patriotismul ei. Termenul de «naționalism» a căpătat, în ultima vreme, din păcate, o conotație exclusiv peiorativă, fiind confundat, sistematic, cu «șovinismul» și «xenofobia», atitudini străine lui Eminescu care spuneau că : «Națiunile sunt nuanțele prismatice ale omenirii» În realitate, publicistica eminesciană este vie și mai actuală, ca oricând, în multe privințe. (...) Cealaltă tendință, contrară ce se manifestă în eminescologie, este cea de *mitizare*, de idolatrizare și fetișizare a marelui nostru poet, am zice, mai degrabă, decât de supraevaluare sau supradimensionare pentru că Eminescu este un creator de geniu și reprezintă o valoare absolută în planul artei, așa cum au stabilit cei mai importanți exegeți ai săi. Conform acestei tendințe, viața marelui nostru poet este transformată în hagiografie, iar opera sa într-un «obiect de cult, văzută ca o catedrală fără fisuri».

● În „Paradigma” (nr. 3-4), Marin Mincu scrie despre apariția, la Editura Polirom, a volumului *Dulcea mea doamnă/Eminul meu iubit*, corespondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle, ce deschide „o altă perspectivă asupra dramei amoroase, atât de speculate de biografii mai vechi sau mai noi”: „Înainte de a face un comentariu mai adecvat – ocolit cu abilitate de recenzentii de până acum – este extrem de incitantă o trecere în revistă, oricât de sumară, a unora dintre reacțiile imediate ale criticilor. Voi postula un enunț banal, avut în vedere implicit sau explicit de către toți cei care au analizat dintr-o perspectivă sau alta binomul Veronica-Eminescu: relația erotică trăită

de cei doi a fost atât de vie în intensitatea ei efemeră încât a conservat în permanență o cotă de mister, subiacentă oricărei inițieri originare, imposibil de relevat prin comentariul demistificator. Astfel, s-au construit diverse ipoteze, mai mult sau mai puțin valabile, mai mult sau mai puțin impropii, tocmai datorită absenței documentelor concrete care să probeze o alternativă sau alta. Iată că, după circa 130 de ani, se publică încă o parte din scrisorile autentice ale celor doi actanți îndrăgostiți, care conturează, prin cantitate și profunzime, tensiunile maxime ale unei iubiri fatale, transformate tragic într-un *instrument textualizant*. (...) Cel care se arată cel mai impresionat de apariția acestor documente noi este criticul Nicolae Manolescu, semnalând importanța scrisorilor fie în rubrica sa televizivă, fie în editorialul intitulat *«Eminescu inedit!*» («România literară», nr. 23/14-20 iunie 2000). Criticul este convins că «întregul capitol (relația cu Veronica) din biografia marelui poet va trebui rescris» și că «istoria literaturii române s-a îmbogățit cu un mare roman de dragoste». Este totuși ușor de decelat și din documentele anterioare că «sfîșietoarea tragică iubire» a existat și că aceasta a amplificat combustia interioară a poetului, după cum s-a încercat să se illustreze de către unii critici, sau de către scriitorii care au «fictionalizat» aleatoriu iubirea dramatică dintre Eminescu și Veronica. La polul opus, apare – destul de curioasă – părerea lui Laurențiu Ulici, conform căreia «publicarea scrisorilor e o chestiune de mondenitate, la limita de jos a bunului gust» («Evenimentul zilei», 14 iunie 2000); în realitate, contrar oricăror contestări, orice text care documentează *în plus* viața sau creația unui mare poet constituie totdeauna un indiciu sau o sugestie nouă pentru a schimba *orizontul receptării* și descoperirea scrisorilor devine un asemenea argument/pretext pentru «o binemeritată recontextualizare» (cum scria Victoria Luță în «Observatorul cultural», nr. 17/ 2000). Oricât de «personale» cu atât mai mult – ar fi epistolele schimbate între «Eminul iubit» și «Dulcea doamnă», acestea sporesc, complică și exemplifică substanțial autenticitatea existențială a celor două ființe de sânge și carne. De aceea, un critic adevărat trebuie să se folosească de orice «ocazie» de acest fel pentru a oferi o altă lectură plauzibilă a eminescianității, verificându-i periodic potențialul semiotic. Mai reală mi separe îndoiala lui Ion Buduca («Cotidianul», 11 iunie 2000) în ceea ce privește «tensiunea sincerității» din scrisorile lui Eminescu; este firesc să ne interogăm în ce măsură discursul epistolar comunică într-adevăr acel cutremur real/visceral al eului biografic supus dilematic unei opțiuni definitive. Nu cumva Eminul se sustrage retoric unui plonjon abisal distrugător pe când biata femeie chiar a murit din iubire? Celelalte probleme ridicate de către unii cârtitori, în legătură cu non-autenticitatea posibilă a scrisorilor, nu cred că sunt demne de vreo atenție din moment ce ni se dau textele facsimilate. Cred că, în transcrierea acestora, ar fi trebuit să existe o «lecțiune» mai filologică și mai îngrijită din partea unui specialist recunoscut, ceea ce se poate remedia din mers. Oricum, semnatarilor atât de «intransigenți» și țăfnoși din faimosul

număr «Dilema» li se dă un răspuns esențial care demonstrează irechivocabil că Eminescu nu este deloc «muzeal» și «datat» și că personalitatea sa puternică reușește să ne suscite/incite către evaluări deschise, polivalente ce-i activează permanent acțiunea catalitică. În fond, corespondența inedită publicată deschide din nou și încearcă să rezolve acele câteva probleme insurmontabile ce s-au pus mereu în legătură cu cuplul Eminescu-Veronica Micle. (...) Se clarifică oarecum «intrigile» obscure ce s-au țesut mai bine de un secol în jurul «intruziunilor amicilor» Caragiale și Maiorescu în viața intimă a lui Eminescu. În strinsă conexiune cu aceste interogații imperative ni se oferă ocazia așteptată/documentată pentru a adânci/dilematiza unele aspecte biografice dificile, imposibil de tranșat definitiv până acum din cauza unor argumente insuficiente. Desigur că ceea ce lipsea era chiar autenticitatea mărturiilor invocate. Nu întâmplător epoca noastră, postmodernă, a pus accentul pe documentul trăit, traversându-se aproape o stare maladivă din partea cititorului/receptorului care nu mai este satisfăcut de produsele ficționale. (...) Se poate afirma că fără intensitatea tragică a biografiei eminesciene, atracția către nucleul arhetipal nu s-ar fi realizat și probabil că mitizarea nu s-ar fi produs. De aceea suntem foarte atenți astăzi când, după o sută treizeci de ani, ni se dezvăluie documente de o importanță extremă pentru cunoașterea omului de carne și sânge care a scris *Luceafărul*; altfel vom recepta mesajele multiple ale textului când avem acces, prin mărturiile poetului, la resorturile concrete, existențiale, ce au declanșat mecanismele creației. Putem să apreciem, în același timp, capacitatea schopenhaueriană de abstragere din cotidian a lui Eminescu și vom citi altfel reperele stricte ale umanității sale generoase, niciodată abandonate în conflictualitatea biografică. (...) Abia acum se constată și se documentează cum a trăit realmente poetul și care au fost preocupările sale de zi cu zi, adică se pătrunde în zonele interstițiale ale vieții sale intime și se poate măsura cu instrumente indubitabile cât de «omenească» a fost ființa sa, cât de mult a crezut în idealurile sale, cât de îndrăgostit a fost și cât de exact l-au înțeles și respectat contemporanii săi în frunte cu Maiorescu. (...) De asemenea, din scrisorile Veronicăi reușim să descifrăm cât de înaltă a fost (dacă a fost?) confruntarea intelectuală a acesteia cu Eminescu, cât de «cochet» s-a comportat ea în prima fază și cât de tragic s-a livrat apoi sentimentului de iubire, ajungând pînă la derapări de disperată neputință și de răutate vindicativă. Vom afla aici acele indicii mocninte ale geloziei nedomolite ce traversează ca o dâră de foc corespondența; abia acum putem să găsim argumente decisive despre trădarea cu Caragiale, chiar în permanentizarea disprețului poetului față de acesta ce transpare din orice epistolă. În absolut, Eminescu nu poate s-o absolve pe Veronica pentru că a dat dovadă de ușurătate nepermisă în această relație și oricât de generos ar fi fost în plan uman, vom fi mai aproape de restricțiile punitive pe care le-a aplicat chiar la modul involuntar; se întrevăd și motivele amănării instinctive a

căsătoriei proiectate și se citește printre rânduri și amărăciunea funerară a acestui eșec. Indiferent cât de puternic activat este sentimentul erotic al celor doi poeți, se reperează imediat dorința reciprocă a reconcilierii definitive după ruptura gravă, provocată de intruziunea iresponsabilă a pajului Caragiale. În acest context peratologic, gestul marelui dramaturg este de o mare abjecție tocmai prin faptul că parodiază și transformă în derizoriu parametrii arhetipali ai inițierii/trăirii erotice instituți de cei doi protagoniști recunoscuți. Dacă într-un plan uman, lejeritatea capricioasă a femeii ar fi motivabilă, în nici un caz marele scriitor Caragiale nu avea nici o justificare pentru un comportament atât de ingrat, de Don Juan ieftin. Se verifică abia acum că a procedat astfel în mod deliberat, dintr-o invidie meschină, descalificantă, care se pare că a funcționat deși diferit – și din partea lui Maiorescu./ Am enumerat doar câteva aspecte «biografice» care cer o altă «lectură» evaluativă, asupra cărora aș dori să stăruim pe cât ne permit datele noi puse la dispoziție de publicarea acestui roman epistolar”.

● Sub titlul *Confesiunea unui editor*, Dora Pavel publică în „Familia” (nr. 7-8) un interviu cu Călin Vlasie: „Cred că în România, în momentul actual, sunt cel puțin trei tipuri de editori. Este, mai întâi, editorul care face acest lucru din conștiință profesională, culturală, și-l face pentru că-și dă seama că aceasta activitate editorială este o alternativă intelectuală la propria lui construcție spirituală. În această categorie îi putem numi și pe Liiceanu, și pe Călin Vlasie, în general pe scriitori sau oameni de cultură care au mai lucrat înainte, care au scris cărți, care s-au dedicat profesiei. (...) O a doua categorie este cea a editorilor care nu au avut nimic cu activitatea editorială, adică nu au fost înainte nici scriitori, nici măcar ziarști ocazionali, devenind editori peste noapte, conform unui raționament simplu: dacă nu merge prea bine vânzarea de cârnați, de obiecte de uz casnic, de mărfuri etc, hai să m-apuc de o editură, că am auzit eu că ar merge cu cărțile foarte bine. Aceasta este o categorie foarte largă și aici au reușit cei care au știut să-și angajeze consilieri specializați. Sunt multe edituri în situația aceasta, unele chiar notabile. O a treia categorie de editori în România o reprezintă editorul care a prestat acest lucru și înainte de '89, și a continuat și după '89, dar într-un sistem tot socialist, cu așteptare de subvenție. Din 100 de cărți, 99 sunt subvenționate. Acest editor nu a făcut nici un efort de manageriat, nu a făcut nici un efort pentru a-și crea o bază, pentru că el a avut baza. Pentru mine, de exemplu cel mai dificil lucru a fost, în primii ani, să-mi pot cumpăra un calculator, un birou, să am sediu, lucruri pe care ei le aveau deja și astfel le era mult mai simplu. (...) Faptul că editura domnului Liiceanu pare mai aristocrată și Paralela 45 mai populară sunt chestiuni care țin de strategie, pur și simplu. Humanitas a mers pe ideea unei cărți scumpe, accesibile unui public restrâns, cu tiraje mici, pentru că tirajele mici produc prețuri mari per exemplar. Este o strategie pe care Humanitas o are de ani de zile. Doar că eu aș avea o nelămurire: Humanitas a beneficiat de

foarte multe copyright-uri, în special pe cartea de filosofie, pe carte cerută în mediile niversitare. Or, aici e contradicția: îi propui studentului o carte foarte scumpă, când se știe foarte bine că studentul nu are foarte mulți bani. Deci, strategia Editurii Humanitas este că produce puțin, la prețuri mari, iar câștigurile sunt destul de mari. O a doua strategie este una mai populară, cum bine ați remarcat. Se tipăresc foarte multe titluri, în tiraje foarte mari, însă cu prețuri foarte mici, așa încât cartea respectivă să fie accesibilă ca preț și să ajungă la orice student, la orice elev. Am fost avantajat și prin faptul că, după doi ani de la înființarea editurii, cumpărând propria tipografie, prețurile editoriale au scăzut, nemaifiind obligat să plătesc și profit pentru producția tipografică. Acest profit l-am inclus într-unul singur: în prețul de librărie. Așadar, nu am aplicat două tipuri de profituri: unul pe producția cărții, a mărffii ca atare și altul pe producția editorială. Humanitas nu a beneficiat de acest avantaj, nici acum n-o face, și nu e singura editură. Acestea sunt strategii. Important este ca editorii să aibă conștiința că fac cultură în adevăratul sens al cuvântului, că fac direcție culturală la un moment dat. Și Humanitas este o editură care a propus și propune o direcție culturală, ceea ce înseamnă foarte mult”. Și mai departe: „La început, cum spuneam, am plecat dintr-o profesie sigură (psiholog, n.n.) bugetară, unde salariul nu era o problemă. Am trecut la o revistă autofinanțată, unde am realizat, în scurt timp, că ea trebuie să-și facă proprii bani ca să poți lua un salariu. M-am deprins din primele luni ale lui '90 că trebuie să-ți faci singur bugetul, că nu trebuie să aștepți bani de la stat, de la Guvern sau de la vreun consiliu județean, primărie, prefectură etc. Dar, la început, n-am gândit că lucrurile pot lua o asemenea amploare. O vreme, am stat liniștit. Treptat, făcând bine prima carte, făcând bine primul număr de revistă, am constatat că sunt foarte multe oferte. Cred că, de fapt, cel mai greu lucru pentru un editor este să fie corect. Să fii corect în primul rând cu salariații pe care îi ai, să fii corect cu autorii, să-ți convingi toți furnizorii, tipografii, să-i plătești la timp, să nu-i minți, să nu-i escrochezi. Există un lanț întreg de acțiuni în care se cere corectitudine. Dacă tu ești corect, și ceilalți pot avea încredere în tine, când ești în dificultate. Cam așa am pornit lucrurile. Mulți cred că nu se poate începe nimic acum în România, că nu mai merge nici o editură. Este absolut fals. Ar însemna că, într-o țară în care nu a existat fragmentarea asta istorică, gen comunism, cum ar fi, de exemplu, în Franța, nu mai desfășoară nimeni o activitate editorială, pentru că ea s-a făcut acum 100 de ani. E o idee greșită. Cred că și acum se poate porni la noi o editură, fără nici un fel de pierdere”; „De câțiva ani, nu mai reușesc nu să scriu, dar să pot avea câteva zile libere și să pot pregăti pentru tipar trei cărți pe care le-am scris dinainte de '89. Deci, dacă există o atrofie și o imensă părere de rău este faptul că, dedicându-mă total editorului, am lăsat deoparte autorul care eram. Eu nu mai pot scrie poezie din februarie '89, a fost o decizie pe care am luat-o singur, pentru că singur m-am apucat de poezie și singur trebuie să te oprești la un

moment dat. Aveam senzația că tot limbajul poetic este ceva împotriva naturii, a naturii nenorocite în care trăiau românii în momentul acela. Mi se părea că limbajul este un joc le societate, propus unei societăți nenorocite, că limbajul este mincinos, că el se detașează de adevărata situație a românilor, a tuturor și a mea, și mi se părea că mă mint pe mine însumi. Și atunci, n-am mai vrut să scriu. Simțeam că scrisul nu mai are nici un rost, că orice alt proiect care se baza pe cuvânt era precar. (...) Niciodată n-am putut despărți poezia de reflecția interioară despre poezie. Niciodată n-am putut scrie un vers iară să știu de ce scriu versul acela. (...) Poezia durează atâta timp cât durează identificarea cu sine. (...) Revenind la cele trei ipostaze, eu le-aș alege pe toate, deopotrivă. Însă fiecare a fost în vârste diferite. De exemplu, acum sunt foarte sedus de articolele pe care le scriu, de publicistica pe care o fac. E-adevărat, am scris mai puțin în ultimii ani dar ceea ce am scris și recitesc acum îmi place. A fost chiar o rubrică pe care am ținut-o cu oarecare succes prin anii '90-'92, după aceea, când conduceam «Calendele» eram foarte polemic, toate articolele și notițele mai polemice eu le scriam, pentru am vrut să fac după '90 ceea ce nu putusem să fac până atunci. Or, mi se pare că publicistica este mai implicată decât poezia și că, după '90, noi avem nevoie de implicare mai multă și mai puțin de poezie”; „Comunismul a produs imaginea poetului atârnat în turnul de fildeș. Dacă un poet cobora puțin în lumea reală, pentru a face, de exemplu, o revistă, lucrul părea nefiresc și nepoetic. Mi se pare o imensă prostie care ține de acea mentalitate întreținută de comuniști. Ei n-au avut nici un interes să aducă scriitorul într-o lume reală, pentru că, dacă-l aduceau, scriitorul acela ar fi dezertat din ideologia respectivă și atunci, scriitorului român i se crea iluzia că el participă prin anistorism. (...) Este o capcană în care au căzut *șaizeciștii* imediat, de când erau foarte tineri, dându-li-se funcții, dându-li-se sinecure ș.a.m.d. Din cauza asta, comunismul mergea pe ideea de șef de generație. Se spunea: ăsta e șef de generație, ne-am liniștit, e băiat cuminte, nu ne face greutăți, îl observăm tot timpul. Îl mai lăsau să scrie și câte ceva cu subtext, cu subteranitate semantică, dar totul era controlat. Este o mentalitate cu care încă mai trăim și acum. După părerea mea, scriitorul trebuie să fie om, în primul rând, trebuie să aibă un psihism al lui, un psihism care generează un tip de psihism poetic, literar-artistic. El nu se poate detașa de propria lui structură. Nu poți să scrii într-un fel și să gândești în alt fel. Asta mi se pare o formă de nebunie, de schizofrenie, de psihoză. Cred că scriitorul trebuie să trăiască într-o anumită normalitate a relațiilor cu sine și cu ceea ce se întâmplă în jurul lui. De fapt, în asta constă și profesionalismul scrisului. În acea identificare perfectă a lumii din afara lui cu lumea dinlăuntru lui. Câtă vreme se produc aceste tipuri de contradicții, apare patologia. Patologie care a fost foarte bine speculată de ideologia comunistă. Or, ca să revin la conținutul întrebării, eu nu cred în scriitorul actual care se plânge de faptul că, pentru a scrie, trebuie să fie și ziarist sau redactor undeva etc. Pentru că nu există încă o

profesiune de scriitor, pentru care să primești bani de la buget. Fiindcă profesiunea de scriitor este puțin mai anapoda față de celelalte profesii. Aici nu te obligă nimeni să faci lucrul acesta, îl faci dintr-o conștiință. Cu cât conștiința ta e mai puternică, cu atât necesitatea de a fi mai puternic implicat în această relație de conștiință între tine și conștiința socială este mai vizibilă. Cei mai importanți scriitori care există în acest moment în România sunt scriitori implicați în diverse activități «exterioare» scrisului. Ei sunt prodecani, decani, șefi de catedre, conducători de reviste, de edituri, gazetari, și asta nu-i împiedică cu nimic de a fi scriitori. Este absolut falsă și absolut păguboasă o astfel de mentalitate”.

● Un interviu realizat de Romulus Diaconescu cu Sorin Alexandrescu apare la rubrica „Dialoguri” a revistei „Ramuri” (nr. 7-8). Sunt trecute în revistă, la început: contextul emigrării în Olanda, în 1969, la invitația profesorului romanist și medievalist, Paul Zumthor, înființarea Asociației Internaționale de Studii Românești și a *The International Journal of Romanian Studies*, cu sediul la Amsterdam, organizarea muștor congrese în Occident ale specialiștilor în română acolo, în decursul anilor '70 și '80: „Acest gen de implicare culturală m-a făcut să nu aleg explicit exilul, sau autoexilul politic, și să «rămân» în Olanda fără a «fugi» din România. Am plătit din greu însă această atitudine «atipică». Din 1975 nu am avut curaj să revin la București: tot un fel de exil, dacă vrei, dar neînsemnat la vreun birou de poliție. Nu am vrut niciodată, în mod deliberat, să «părăsesc» România, declarând acest lucru la un asemenea birou. Nu m-am întors în România, pe de-altă parte, pur și simplu pentru că mă temeam că nu voi mai putea «ieși» din locul în care «intrasem». Nevoia de libertate a fost mai puternică decât dorul de casă. Utopia mea personală, dacă vrei, era că «odată» voi putea reface normalitatea, adică «naveta» dintre «acasă» și «serviciu», adică Universitatea din Amsterdam. Acest lucru nu a devenit posibil decât după decembrie 1989. Până atunci, am persistat în a nu vrea să devin «olandez», în a refuza să mă integrez cu orice preț. (...) Am cerut cetățenia olandeză abia în 1986. (...) Acesta a fost și momentul, în care, brusc, am reconectat cultura la politică și am intrat activ în rezistența anticomunistă: am înființat la Amsterdam un comitet al drepturilor omului din România, am scris cu regularitate în presa olandeză și am vorbit la televiziune și radio, am popularizat dizidenții români, astfel necunoscuți, și am organizat manifestații de protest în fața ambasadei României din Haga. Acolo m-a prins ziua de 22 decembrie 1989”. Sorin Alexandrescu remarcă schimbări „enorme”, după această dată, „anevoie de rezumat”: „Economia de piață în cultură a schimbat cultura: descentralizarea; echipele locale reunite în jurul vreunei reviste ori alte instituții, precum «Ramuri», care au luat locul vechii polarității capitală/provincie; dispariția inexorabilă a creativității generației '60, generația mea, înghițite de politică și de management cultural; dominarea pieței culturale de către generația '80, ea însăși amenințată de «esuflare» și de

încercare în management; moartea genurilor sau hibridizarea lor; dispariția ierarhiei valorice consensuale și apariția subgrupurilor și a ierarhiilor locale, incomensurabile la nivel național; desinsularizarea culturii române și reconectarea ei în culturile vecine, nu numai la marile culturi occidentale; dispariția sau ignorarea canonului; noile medii; dizolvarea granițelor dintre cultura înaltă și cea joasă, sau dintre literatură și alte genuri de texte, între pictură și design, între cultură și comerț cu cultura; într-un cuvânt, dispariția însăși a culturii unice, deși nu a culturii naționale, numai că aceasta nu mai este una singură, ci a devenit o serie de culturi competitive”. Cât despre „evoluția scriitorilor tineri, dacă prin ei înțelegem același lucru, anume așa-ziii optzeciști, ajunși de fapt, generația de mijloc a literelor românești”, „problema este că în afară de Mircea Cărtărescu, Gheorghe Crăciun, Sorin Antohi, Bogdan Lefter, Carmen Mușat, Magda Cârnelci și poate încă câțiva – dar toți s-au ilustrat recent numai prin eseu – ceilalți nu prea mai scriu. Mi-e teamă că productivitatea lor propriu zis literară a încetat. Și acest lucru în timp ce „nouăzeciștii” nu au încă un profil clar, cu excepția unui Ion Manolescu, Simona Popescu sau Caius Dobrescu. Este vorba, cu alte cuvinte, de o criză a formelor tradiționale, care depășesc problema generațiilor și este prea complexă pentru a o ataca aici”.

[IULIE-AUGUST-SEPTEMBRIE]

● „Echinox” (nr. 7-8-9) este așezat sub titlul *Orașe*, conținând texte semnate de: Ștefan Borbély (*Cu Boris Polevoi prin orașele Americii*), Ruxandra Cesereanu (*NYC*), Ioan Curșeu (*Orașele lui Céline*), Anda Codariu (*Poveste despre Banja Luka*), Monica Brînzei (*Urbanitas despre urbanitas*), Casandra Cristea, (*Provocarea „orașelor invizibile”*), Simona Corlan-Ioan (*Un miraj al deșertului: Tombouctou*), Silviu Lupașcu (*Orașul pelerinilor*). □ la rubrica de „Cronică literară” scriu: Marius Voinea – despre *Oniria* de Corin Braga (Ed. Paralela 45, 1999); Ruxandra Cesereanu – despre *Baumgartes al II-lea* de Jehan Calvus (Ed. Universal Dalsi & Arhipelag, 1999); Anca Hațieganu – despre *Literatura între revoluție și reacțiune* de Sanda Cordoș (Biblioteca Apostrof, 2000); Doru Pop – despre *Dinspre Sud-Est* de Mircea Muthu (Ed. Libra, 2000); Ancuța Pârveu – despre *Eseul. O formă a neliniștii* de Alina Pamfil (Ed. Dacia, 2000); Andrei Goția – despre *Rațiuni de a fi* de Marian Papahagi (Ed. Atlas, 1999); Ioan Curșeu – despre *Pagini de critică și de teorie literară* (Ed. Ardealul, 2000); Ioan Curșeu – despre *Sfârșit de partidă* de Samuel Beckett (traducere și prefață de Ștefana Pop, Biblioteca Apostrof, 2000); Marius Voinea – despre *Împărțit la doi* de Simona Tache (Ed. Crater, 2000); Ovidiu Mircean – despre *Optzecismul și promisiunile postmodernismului* de Mihaela Ursa (Ed. Paralela 45, 2000). □ Publică literatură: Ștefan Manasia (poeme: *Sunetele, Obiectele, Parano', Sală de lectură, Cântecele (cu tandrețe), Saxul lui Charlie, ***, Inocent ca Salinger?, Cântecele (paranoic), Finală*), Corin Braga, *Luiza zboară deasupra orașului* [fragment din romanul

Luiza Textoris) ș.a. □ Marcel Corniș-Pop publică studiul *Cultura tranziției și sindromul „sfârșitul istoriei” interpelări teoretice și literare.*

● În „Arca” (nr. 7-8-9), Vasile Dan semnează editorialul *Literatura nonfictivă*: „Care este marea, așteptata noutate pe care o aduce literatura română după anul 1989? Literatura de sertar de dinainte de această fractură istorică? Dar în afară de I.D. Sîrbu mai știm oare vreun nume autentic? E adevărat, au existat câteva cărți inoportune (*Luntrea lui Caron*, romanul autobiografic postum al lui Lucian Blaga, *Jurnalul lui Mihail Sebastian*, *Caietul albastru* al lui Nicolae Balotă și altele câteva, apărute acum, fie prin dorința expresă a autorilor sau, în cazul *Caietului albastru*, prin hazard), dar ele nu intră în categoria propriu-zisă a literaturii de sertar, prin care eu înțeleg nu doar o literatură diferită de canonul ideologic comunist (mai lax sau mai sever în diferite perioade de timp), ci una polemică la el fără echivoc, contestatară, chiar incompatibilă cu el. Dar iată că așa ceva nu am avut. Atunci noutatea să vină din altă direcție? Să zicem dinspre autorii «rinocerizați»? Mari talente pervertite cumva împotriva voinței lor de către ideologia comunistă? N-am asistat însă nici imediat după 1989, nici mai târziu, la răsunătoare convertiri morale, pauline, ideologice sau măcar estetice. La punerea cenușii în cap, cum se spune. Mari romancieri – generația '60 – ai «obsedantului deceniu» (în sensul *despre* «obsedantului deceniu», adică cel rău, singurul, anii '50 – '60, anii staliști, ai Colectivizării și represiei politice pe față, ai Canalului și deportărilor în Bărăgan, cel de dinainte de Nicolae Ceaușescu, care ar fi îndreptat, vezi Doamne, lucrurile), scriitori care au avut o perioadă de glorie literară – și de critică, și de public, și de librării – răsfățați cu o jumătate de gură chiar de activiști de partid luminați (gen Gogu Rădulescu) – toți aceștia nu s-au raportat ei înșiși critic, după '89, la propria operă. Nu în a și-o nega (multe dintre romanele «obsedantului deceniu» au suficientă valoare să reziste timpului, chiar dacă vor fi citite cu alt ochi decât la apariție), ci, doar, în a dezavua jumătățile de măsură, semi-adevărurile conținute, omisiunile vinovate, legitimarea, fie și echivocă a regimului comunist. Nu doar Dumitru Popescu («Dumnezeu»), Dinu Săraru, Titus Popovici, dar și romancierii redutabili, Augustin Buzura, Constantin Țoiu, D. R. Popescu – că Marin Preda nu mai putea – erau așteptați la rampă. Nici acestea nu au constituit, din păcate, noutatea literară, la zece ani de la implozia din decembrie 1989. Atunci care să fie? Igienizarea critică, revizuirea curajoasă a valorilor pe o scară mai dreaptă? Dar instituția criticii literare însăși s-a ruinat în acești ani. Mari critici, în frunte cu Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Mircea Iorgulescu, Mircea Martin, dacă n-au abandonat întru totul oficiul critic, atunci măcar și-au luat un mic «la revedere» pentru un concediu prelungit: unii au descins în politică, alții au înțeles că e momentul să-și consolideze, firească, o carieră universitară sau academică, să intre în afaceri, inclusiv cu cartea (vreo doi au devenit, profesional, impecabili editori). Așadar, din câți au fost odată (critici) au rămas

numai vreo trei (Al. Cistelean, Gh. Grigurcu, Alex. Ștefănescu). Așa că, singura noutate vizibilă cu ochiul liber, în literatura postdecembristă e literatura nonfictivă, una importantă atât cantitativ cât și valoric. (...) O adevărată avalanșă de titluri. Mari personalități sau nume ieșite brusc la lumină au publicat în acești ani cărți despre experiența lor concentraționară, despre detenția propriu-zisă (închisoarea politică) sau despre cea generală (regimul comunist însuși era o mare închisoare), despre anii de exil. De la M.S. Regele Mihai (*Convorbirile* realizate de regretatul Mircea Ciobanu), Doina Cornea, Paul Goma, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Ion Ioanid, până la scrierile foștilor deținuți politici din țară, Corneliu Coposu, Ion Gavrilă Ogoranu, I.P.S. Ioan Ploscaru, episcop greco-catolic, Viorel Gheorghită, Petru Pecican ș. a. ori cele ale Doinei Jela, excepționale reconstituiri de caz. Moda literaturii biografice i-a prins, culmea, și pe cei care ar fi fost mai interesați, la o adică, în a-și șterge propria biografie decât în a o aduce la cunoștința publică (Ion Iliescu și Silviu Brucan sunt doar cele mai cunoscute cazuri, epidemia pare să fi atins și mai tinerii lor competitori politici). Fragmente autobiografice ori rezultând din reacția autorilor la provocările – prin cărți, seriale TV, interviuri în media – unor martori oculari sau congeneri de suferință și supliciu din timpul detențiilor, închisorilor, deportărilor, anchetelor), amintiri, confesiuni, scrieri documentare, reconstituiri de caz”. □ La rubrica „Vitrina“, sub titlul generic **451 Farenheit**, găsim o notiță despre „Observator cultural“: „În «Observator cultural», (nr. 19/4-07.10.07) e de urmărit dezbaterea (lungă, interesantă, ocupând o bună parte a numărului respectiv) asupra emisiunii *Proezia* la Pro TV. Pentru o țară în care legea proprietății intelectuale (sperăm) contează, e de semnalat și un volum de versuri: Mircea Țuglea, *Proezia*, editura «Pontica», 1996, ISBN – 973-9224-06-7“: i mai departe: „**Cultura română împotriva acțiunii afirmative** este verdictul pe care îl pune Gabriel Andreescu (în aceeași revistă, nr. 20/4.07-11.07.2000). Lista membrilor unui «front anti-multiculturalist» se îmbogățește; ea îi cuprinde, acum, pe Nicolae Manolescu, Alex. Ștefănescu, Gabriel Liiceanu, H. R. Patapievici, Virgil Nemoianu și Dorin Tudoran (ce-i drept, aceștia doi din urmă, scuzați, pe temeiul că, domiciliind de ani buni în Statele Unite, vorbesc în cunoștință de cauză). Totul pare o nouă mișcare pe frontul campaniei care caută antisemiți, anti-europeni, anti-occidentali în *the wrong place*. Cu o mică înțepătură la adresa lui Liiceanu și a editurii «Humanitas», muștruluiți pentru publicarea cărții lui Behr despre America, «un alt aport alături de voga creată în jurul tradiționaliștilor și al naționaliștilor interbelici la stimularea antipatiilor față de lumea modernă». De parcă aceasta ar trebui să inspire, automat, simpatie... Pentru autor, acțiunea afirmativă implică măsuri speciale, «până la introducerea unor cote în ocuparea funcțiilor în stat, în favoarea unor grupuri dezavantajate». Întrebăm imediat, *de ce?* Și *cum?* Care sunt acele cote? Cum se stabilesc ele? Care este procedura de urmat după ce, eventual, ele au fost atinse? Este vorba despre

«tema realizării concrete a egalității». (...) Și, de altfel, nu un astfel de egalitarism a stat la baza ingineriei sociale comuniste, cu anti-selecția ei, cu diversele școli serale, facultăți muncitorești, cu promovarea celor cu «origine socială sănătoasă» (proveniți din categorii sociale defavorizate), cu procentele de femei, tineret, minorități etnice promovate în funcții de conducere și în organisme reprezentative? Drumul spre iad e pavat cu intenții bune. Nu văd de ce am putea suspecta, aprioric, de ipocrizie un astfel de discurs, acordându-i, în alb, credit moral celui alt. Iar dacă ne referim la rezultatele dezastruoase ale unei astfel de politici, de ce am aștepta să vedem dacă, în cazul acțiunii afirmative, al discriminării pozitive, obținem alte rezultate? Dacă experimentul dă greș, cine plătește?». ■ Tot la rubrica „Vitrina” este consemnată o polemică în care sunt implicați Ion Bogdan Lefter, D. Țepeneag și Alex. Ștefănescu: „Ion Bogdan Lefter e preocupat de *Literatura ca «luptă» – vai! – între «jivine»* (tot în «Observator cultural», nr. 18/27.06 – 3.07). Mai pe înțeles, îi răspunde lui D. Țepeneag, a cărui viziune rudimentară asupra vieții literare (rezumată în titlu) e, cu tristețe, amendată: «'onirism'? ce tristețe...», autorul văzând în aceasta o ilustrare a căderii din planul principiilor în acela, mult mai terestru, al jocurilor de putere. Și se pare că realitatea îi dă dreptate: Alex. Ștefănescu îi dedică *Lipsa de fair-play în viața literară* («România literară», nr. 30/2 – 8 august 2000), dând el însuși exemple de cum ar trebui să fie acest fair-play: «gruparea literară din care face el parte (este vorba de câțiva scriitori împreună cu care s-a afirmat acum douăzeci de ani și de alți câțiva mai tineri, printre care o rudă apropiată)». Nu ni se spune dacă acești scriitori (nenominalizați) care pentru Lefter ar reprezenta literatura română sunt scriitori adevărați (și atunci discuția nu prea are sens, pentru că nu poți incrimina pe nimeni pentru opțiunile sale estetice) sau veleitari (ceea ce domnul Alex. Ștefănescu se sfiește să scrie negru pe alb), și, iarăși, e de neînțeles ce caută soția lui Lefter în discuție? Există vreo relație directă între legăturile de rudenie și înzestrarea literară? Sau domnul Ștefănescu ține să illustreze, asupra domniei sale însăși, acuzația că Ion Bogdan Lefter «face să dispară treptat orice urmă de eleganță în relațiile dintre scriitori»? Nu mai vorbim de alte exemple de rea-voință (că doar nu l-om acuza de improprietatea termenilor folosiți), atunci când își face preopinentul autorul sau coautorul unor *pliante*... Dar nu are nevoie Ion Bogdan Lefter de apărarea noastră: îi răspunde, în articolul *O minciună revoltătoare* (I-II), în «Observator cultural», nr. 24-25/2000. Și ce e mai trist e că o parte a scriitorilor români nu reușesc să înțeleagă faptul, elementar, că se află într-o *competiție continuă*, că nu te așezi să te odihnești bazându-te pe ce ai făcut pînă acum – asta o faci după moarte; pînă atunci, ești viu și trebuie să dovedești asta. Cum e și cazul «României literare» – nu *ce-a fost* (o admirabilă revistă de cultură) contează acum, ci *ceea ce este*, dacă mai este. Adică, gloria trecută nu constituie un capital suficient». □ Revista „Arca” publică următoarea scrisoare a lui Bogdan S. Pecican, adresată lui Nicoale

Manolescu: „Arad, 28 ianuarie 2000/ Stimate Domnule Nicolae Manolescu, N-am avut până acum onoarea de-a vă întâlni personal. Am, în schimb, insolența de-a vă scrie. O insolență scuzabilă, totuși, și, veți vedea, mai ales *necesară*. Mai întâi, îngăduiți-mi, vă rog, să mă recomand: mă numesc *Bogdan S. Pecican* și faptul că numele meu nu e notoriu se datorează unor circumstanțe cu totul accidentale. Apelez, dar, la amabila dumneavoastră complicitate pentru a corija cât mai prompt o atare eroare. Așadar: textul pe care îl supun atenției dumneavoastră conține o provocare. Una imperativă, majoră (demnă, desigur, de paginile «României literare»). Adresată criticii literare românești în general și dumneavoastră în particular. Teza pe care o susțin cu obstinție este *perfecta inutilitate a criticii literare*. Concis și abrupt, ca o lovitură de ghilotină. Punctul acesta de vedere nu e cu totul genuin. L-a mai avansat și Eugen Ionescu, în urmă cu mai bine de cinci decenii. Atunci, critica a tăcut. O somez să nu tacă din nou. Cu reverență, Bogdan S. Pecican“. În continuare este publicat textul lui Bogdan S. Pecican – destinat lui Nicolae Manolescu –, ***Despre nerușinările unei instituții inoportune***: „Critica e derizorie, critica e neserioasă. Aceasta nici n-ar fi în sine o tragedie: printre atâtea alte delectări anodine, survenite la vremea vreunui *loisir* pasager, ca, de pildă, pescuitul de agrement, turismul sau jocul de arșice, s-ar găsi, desigur, loc și pentru exercițiul hermeneutic. Însă critica literară nu se mulțumește nici pe departe cu atât. (...) Critica s-ar voi prevăzută cu prerogativele unei instituții fundamentale, indispensabile. Regretăm, nu le deține! Și iată că ne și grăbim să asertăm în chip de premisă ceea ce se va desprinde abia ulterior din analiza noastră, sub formă de concluzie: *critica literară e perfect superfluă; ea poate fi redusă fără nici o pierdere din câmpul nostru de preocupări diurne*. Aspirația cea mai intimă a criticii literare a fost dintotdeauna aceea de a se constitui într-un studiu *sistematic și științific* al literaturii. (...) E locul în care ea se atinge cu o altă disciplină inutilă: estetica. (...) Desfidem critica literară să ne demonstreze riguros că Dante Alighieri i-ar fi superior lui Ion Minulescu, Thomas Mann – lui Raymond Chandler sau Sandra Brown – inferioară Doamnei Murasaki! Nici un dubiu: nu va izbuti! Nici acum, nici în viitor! Concluzie: critica literară e aleatorie, *ergo* e inutilă. Q.e.d. (...) La drept vorbind, majoritatea criticilor literari sunt literalmente incapabili să distingă pe Brentano de Bolzano, așa după cum confundă senini *Critica experienței pure* cu *Critica rațiunii dialectice*, și pe ambele cu *Critica rațiunii pure*. Tot așa, habar n-au de diferența dintre *ontic* și *ontologic*, dintre *transcendent* și *transcendental*, ceea ce nu-i împiedică, însă, să facă apel la asemenea binoame conceptuale tot din trei în trei rânduri (e ușor de recunoscut aici simptomul descris mai sus: nevoia de a conferi discursului o prestanță pe care n-o posedă). Cu toate acestea, membrii disciplinei exhibă foarte adesea infatuarea de-a aparține unei loji foarte selecte și exclusiviste, singura chemată, pasămite, să regleze adeziunile și idiosincraziile «vulgului» în materie de literatură. Atitudinea aceasta nu e numai

deplasată, ci de-a dreptul scandaloasă. Căci, de vreme ce ei nu dețin un criteriu axiologic demn de încredere, cum vor fi îndrăznind să îndrume pe alții?!... (...) Îndeobște, criticii literari sunt niște făpturi neterminate, dezastruos imperfecte: dornici *ab origine* de-a se ilustra în vreunul dintre domeniile «tari» ale cunoașterii raționale (științele formale sau factuale) ori în activitatea speculativă, dar – ce tristețe! – mult prea inconsistenți pentru așa ceva. Estropiați. Beneficiari ai unei sensibilități esențialmente castrate. Și-atunci, nesiguri pe propria intuiție estetică (nulă) și total deconcertați de solicitările mării mase a consumatorilor de literatură, ei se autoclaustrează în interiorul unei caste extrem de elitiste, conspirând în jurul unor coduri terminologice pe cât de ermetice, pe atât de fortuite“. Textul este urmat de următoarea precizare: „N.A.: Prezentul text, împreună cu succinta epistolă ce-l «prefățează», i-au fost expediate d-lui Nicolae Manolescu de trei ori până acum, la intervale de câte o lună, pe adresa redacției «României literare». Cu toate acestea, d-sa nu mi-a răspuns, consimțind – tacit, dar nu mai puțin neechivoc – la concluziile mele. Îi mulțumesc.“, și de o notă a lui (Vasile Dan): „Tânărul și distinsul domn Bogdan S. Pecican este un mai vechi colaborator al nostru. Are deja 17-18 ani și a terminat cel mai titrat liceu arădean, «Moise Nicoară». Așa încât scrisoarea de mai sus este și una, să zicem așa, din partea unui posibil student în litere către un maestru-profesor, Nicolae Manolescu. Deocamdată, ucenicul se mulțumește să conteste, pe fond, instituția criticii literare, personalizată în maestrul Nicolae Manolescu. Mai departe, Dumnezeu cu mila...“.

AUGUST

1 august

● „Observator cultural” (nr. 23) are în prim-plan un dosar *Gellu Naum – 85*, la care participă: Paul Cernat (*Tineret și fără bătrânețe*), cu un text despre *Întrebătorul* (Ed. Eminescu, 1999), Simona Popescu, care publică, sub titlul „*Natürlich mai există locuri pe care nu le știe nimeni*”, un fragment dintr-un volum în curs de apariție, *Suprarealismul și Gellu Naum*, Iulian Băicuș (*Teatrul funambulesc*), Ion Bogdan Lefter (*Avantajul lui Gellu Naum. Mic portret cu Avantajul vertebrelor*) – despre volumul *Copacul-animat urmat de Avantajul vertebrelor* (Ed. Dacia, 2000) – și C. Rogozanu (*Numele propriu, propriul nume*). □ Ștefan Borbély publică prima parte dintr-un articol (*Atributul excelenței*) care pornește de la volumul Martei Petreu *Un trecut deocheat sau „Schimbarea la față a României”* (Biblioteca Apostrof, Cluj, 1999): „Profesionalismul Martei Petreu este impecabil. Indiferent de ce întreprinde lidera «Apostrofului». (...) Linia majoră a poeziei românești de acum coboară din Angela Marinescu, trece prin volumele Martei Petreu sau ale Magdei Cârneți, și se duce mai departe, spre psihismul vizionar al lui Judith Mészáros, atingând în treacănt alte personalități și cărți (...). O viitoare

istorie a presei culturale postrevoluționare nu va putea omite «Apostroful» (și seria de cărți din Biblioteca Apostrof, complementară), din care tandemul Marta Petreu-Ion Vartic au făcut nu numai un pol al normalității spirituale clujene în vreme de secetă prelungită, derizorie, ci și o instanță majoră de recuperare culturală a unor valori autentice, multe dintre ele fiind resuscitate prin intermediul unor documente la care nimeni nu a avut, până acum, acces./ Puțini știu că *Sfârșitul istoriei* al lui Fukuyama s-a tradus pentru prima oară în românește, integral, în «Apostrof»; că numele lui Evelyn Underhill a apărut tot aici, într-un climat ușor jenant pentru adulatorii trecutului nostru cultural irațional. Nimeni nu va putea omite, pe viitor, formidabila serie de recuperări a «Apostrofului», de la personalități din jurul Cercului literar de la Sibiu, la cele, mult controversate, ale generației Cioran-Eliade-Ionescu, pentru a termina cu atmosfera de admirație obiectivă întreținută în jurul lui Norman Manea, exilatul. Alexandru Vona a fost restituit critic aici, deși editat în altă parte. Marta Petreu a fost aceea care a demonstrat că sursa de inspirație a multor pagini din Nae Ionescu o reprezintă ocultata *Mistică* a lui Evelyn Underhill. (...) Nu în ultimul rând (...), Marta Petreu a impus la noi, cu prețul unor scăpărări publice iritate, distanța critică lucidă, tranșantă în recuperarea generației majore interbelice (Cioran-Eliade-Ionescu), opunând unui climat politic și cultural de apologie irațională hipertrofiată (...) academismul erudit și avizat al recepției restitutive obiective, practicat în Occident”. În altă ordine de idei: „Exegetul din 1999 al eseistului [Cioran] (...) are de ales între ediția abreviată din 1990, decretată ca fiind «definitivă», «singura versiune autorizată», și cea originală, din 1936. Dilema nu e superfluă, mai ales în cazul corecțiilor pe care reprezentanții «generației '27» s-au simțit obligați să le facă în percepția publică a propriilor biografii. Criticul de azi are libertatea de a accepta pactul cosmetic sau de a-l refuza, coborând la surse – cu prețul, uneori, al iritării autorilor cu pricina, a descendenților acestora și a unor adulatori hiperbolici. Pentru a deschide un exemplu, *biograful* Mircea Handoca e, în cărțile sale despre Eliade, o calamitate, edulcorând prin omisiune voluntară. Culianu, în monografia sa dedicată aceluiași eliade, s-a lăsat ghidat de temerile acestuia, omițând din trecutul profesorului de la Chicago segmente definitorii. (...) Humanitas-ul, care deține exclusivitate la noi pentru editarea operii lui Eliade (...) păstrează o tăcere interdictivă asupra cărții despre Salazar. (...) Nu cred că publicul românesc de azi nu rezistă la proba adevărului în cazul lui Nae Ionescu, Cioran, Eliade sau Noica. (...) / O perspectivă critică difuză, persistentă aleatoriu în cercuri dintre cele mai diverse (...), tinde să relativizeze participarea lui Eliade și Cioran la legionarism, socotind-o drept o «rătăcire» scuzabilă de etinerețe. Cum bine se știe, cu Noica lucrurile stau altfel, el aderând la legionarism ostentativ”. În fine, despre *Un trecut deocheat...*: „Premisa de lucru a cărții Martei Petreu afirmă răspicat (...) că aderența lui Cioran la iraționalismul legionar și hitlerist a fost conștientă, chiar dacă

decantarea acestei fascinații se produce prioritar într-o direcție speculativ-filosofică, nu pragmatică”. (Articolul are o continuare în numărul din 8 august al „Observatorului cultural”.) □ Într-un interviu acordat Ralucăi Alexandrescu (*Matematica și arta: în căutarea numitorului comun*), Solomon Marcus formulează reflecții despre transdisciplinaritate, despre „poeticitatea esențială” pe care o include matematica, despre legătura dintre limbajul natural și cel artificial sau despre interacțiunea localului cu globalul. S.M.: „Postmodernismul trebuie și el privit interactiv și global, asociat cu emergența paradigmei informației, în a doua jumătate a secolului al XX-lea, și cu schimbarea statutului paradoxului, de la unul patologic și de marginalitate la unul de normalitate și cnetralitate; dar pentru a înțelege acest proces, trebuie să urmărim evoluțiile care au avut loc în acest secol în matematică și logică, în fizică și biologie, în informatică și în lingvistică, în științele sociale și în viața socială, în artă și literatură. Cultura actuală se află sub interacțiunea puternică a localului și globalului, a părții și întregului”.

● Nr. 31 din revista „22” se deschide cu un editorial al lui Ștefan Aug. Doinaș, *Paradoxul săgeții liberale*: „Se știe că, într-o viziune atomistă asupra spațiului, orice mișcare este imposibil de conceput rațional. Anticul Zenon a «demonstrat» că Ahile nu poate ajunge din urmă, în fugă, o broască țestoasă, pentru că – oricât s-ar micșora distanța dintre ei – aceasta nu poate fi niciodată redusă la zero. Tot el a arătat că o săgeată în zbor nu se poate deplasa, deoarece – ocupând mereu locul în care se află – se află... în repaos. Aș face un ușor salt cu imaginația și m-aș întrebă: oare liberalii vor să dovedească faptul că săgeata liberală își va atinge mai repede și mai eficient ținta, dacă i se agață în coadă o garoafă care miroase încă a trei trandafiri?”. □ Sub titlul *Un excelent studiu despre tinerețea lui Cioran*, Livius Ciocârlie comentează *Un trecut deocheat sau „Schimbarea la față a României”* de Marta Petreu: „O spun de câte ori am ocazia, cu riscul de a trece drept demolator de idoli: dacă noi înșine nu-i comentăm pe extremiștii anilor treizeci – oricât de importantă le-ar fi fost opera ulterioară, de care nu ne vom despărți – ca să ne delimităm net de ceea ce nu se poate accepta din ideile lor, atunci vor veni alții care o vor face, iar în noi vor vedea continuatori ai acelor extremiști. (...) Scriu toate acestea ca introducere la comentariul unei cărți relativ recent apărute în Biblioteca Apostrof – *Un trecut deocheat sau «Schimbarea la față a României»* – în care autoarea, Marta Petreu, face tocmai ce trebuie făcut. Departe de a pronunța un verdict dinainte dat, Marta Petreu examinează, *sine ira et studio*, toate piesele din dosar. Nu tratează opera de tinerețe a lui Cioran ca pe un fenomen singular, ci o așază în contextul vremii. (...) În general vorbind, Cioran nu și-a schimbat ideile, ci atitudinea față de ele. A învățat să fie tolerant, continuând să-i admire pe tirani, s-a simțit bine într-o țară democratică, a recunoscut că numai în democrație e bine de trăit, dar a continuat s-o perceapă ca efect al devitalizării și de aceea expusă agresivității aricărilor «barbari». Nici ideea

despre români nu și-a modificat-o Cioran. Însă n-aș insista ca Marta Petreu, numai asupra rușinii de a fi român, a suferinței provocate de rădăcinile lui românești. În fond, în Franța Cioran a devenit așa cum îi văzuse pe români. (...) Autoarea n-a acordat destulă importanță obiectivului cultural al cărții. Acesta nici nu era atât de idealist cât poate să pară. (...) Nu trebuie să se înțeleagă din cele spuse că Marta Petreu i-ar nega orice merite încă tânărului eseist. Găsind îndreptățite până și unele critici formulate de legionari, cu atât mai mult le justifică pe multe dintre cele ale lui Cioran. (...) Marta Petreu are dreptate să combată părerea lui Sorin Alexandrescu (din *Paradoxul român*) despre expresivitatea limbajului acestora [Cioran și Ionescu]. În realitate, ei recurgeau la o înflăcărată limbă de lemn, pe care și-o asumă și străluciții intelectuali când se găseau în misiune. (...) Încă o dată, studiul Martei Petreu oferă un admirabil model al felului cum trebuie să citim textele spinoase ale înaintașilor noștri, oricât ar fi de importanți. O ultimă precizare: Cioran n-a fost analizat, n-a fost tratat anacronic, de la «înălțimea» concepțiilor noastre. Ideile lui Cioran din *Schimbarea la față* sunt actuale: ele atârnă asupra noastră, dacă nu le respingem pe cele mai multe, și, încă mai primejdios, mai pot să facă prozeliți”. □ Despre cartea Martei Petreu scrie și S. Damian (*Disecția*): „Ea n-a mai ascultat de consemnul tainic al oculirii temelor delicate, s-a avântat într-o dispută aprigă, fără false pudori, fără tentative de fardare, cu inocența celui care n-are ce ascunde. Vorbesc de Marta Petreu și de studiul *Un trecut deocheat sau «Schimbarea la față a României»* (...). Poetă distinsă, apreciată și premiată de câteva ori, ea s-a evidențiat și în sectorul investigației filozofice și istorice (a făcut furori, bunăoară, dizertația despre autenticitate și plagiat în cursurile universitare ale lui Nae Ionescu). Ocupându-se de faimosul eseu al lui Cioran, Marta Petreu năzuie să risipească îndărătnice echivocuri în tâlmăcirea sensurilor. Spre deosebire de unii colegi de profesie, dânsa nu a fost inhibată de prejudecata că trebuie să-l apere cu orice preț pe autor de vinile prea grave. (...) Verdictele pe care le rostește, după sistematice confruntări de laborator, sunt grave și taie în carne vie. Ea e incitată de întrebarea-cheie și nu vrea să se derobeze: de ce e nociv în ultimă instanță eseu *Schimbarea la față a României?*”. □ În partea a cincea a articolului consacrat volumului *Dulcea mea Doamnă/Eminul meu iubit. Corespondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle* (articol intitulat *Sublimul de pământ*), Dan C. Mihăilescu scrie: „Nu sunt nici pe departe singurul pentru care Veronica Micle a rămas fixată decenii de-a rândul în ruginita ramă a formulei «femeie ușoară», «cochetă capricioasă», sirena ispititoare și hârțuitoare de Eminescu, ori, și mai rău, femeiușca plină de farmec, dibace și posesivă, obsedată să-l tragă pe Hyperion în ogradă, să-l depoziteze de putere precum Dalila, să domesticească geniul dându-i acea identitate maritală care ucide idealurile și casnicizează ireversibil elanul metafizic... Teribil a funcționat – și aici! – voința, antumă și postumă, a instanței maioresciene de – cum să-i zic? – instaurare a embargoului pe calitățile

Veronicăi Micle. Avea, ce-i drept, niscăi motivații bine încrustate în mîntea epocii, dar de aici și până la disprețul în eternitate al jucăușei demimonde e-o cale nedrept de lungă”.

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 529) este transcris un dialog cu Virgil Nemoianu, invitat, pentru început, să exprime un punct de vedere cu privire la situația în care filosofiei românești la sfârșitul secolului XX: „De fapt, privind în urmă, spre secolul care tocmai s-a încheiat, filosofia română nu are motive de rușine. În prezent există cel puțin două curente mai ample și câteva (re)începuturi mai modeste, dar promițătoare. Școala de la București, descinsă mai ales din Noica, accentuează filosofia antică (platonice- aristoteliană) și se îndreaptă apoi spre contemporaneitate, spre Heidegger și Derrida. Ea este influentă, deși mai puțin productivă decât am dori: Liiceanu, Pleșu, Patapievici (...) sunt figuri destul de respectabile, dar active în prea multe domenii. Școala de la Cluj (l-aș pune în frunte pe Andrei Marga) merge spre pragmatism și spre o filosofie mai raționalistă și mai sociologică, una care caută răspunsuri nu în primul rând la întrebări eterne, cât la multe, la unele din cele actuale. Mircea Malița și cei încurajați de el merg incontestabil, paralel, în aceeași direcție. Vedem apoi reluări ale filosofiei analitice (Sorin Vieru ar fi un exemplu printre destule altele), vedem începuturile unei tinere filosofii teologice de o prospețime și abundență surprinzătoare. Cristian Bădiliță, Ion Ică, Teodor Baconsky, Robert Lazu (plus cei din străinătate: Anca Vasiliu) dacă se țin de treabă, ar putea constitui, nu m-aș mira, peste două decenii o școală comparabilă cu cea rusă post-soloviană sau cu cea greacă din ultimele decenii. Nici privind filosofia mai veche nu avem motive de jenă. Iraționalismul grupat în jurul unor Blaga, Noica, Cioran, Eliade, Vulcănescu, post-junimismul unor Rădulescu-Motru sau P.P. Negulescu, raționalismul viguros al unor Mircea Florian, D.D. Roșca, Anton Dumitriu – toate au dus la rezultate meritorii. Mai mult, există între aceste mișcări diverse și un soi de numitor comun. Mi se pare că acești filosofi români de orientări diferite lucrează totuși împreună la un anume proiect: acela de a stabili statutul filosofic al nuanței, al flexibilității, al raportului mereu schimbător, mereu constant, între certitudine și incertitudine. Este aceasta o temă mai rar atinsă de specialiștii apuseni, în vreme ce gânditorii din emisfera sudică și din lumea asiatică (preocupați și ei de temă) nu o tratează totdeauna, mi se pare mie, cu destulă rigoare conceptuală. (...) Regret două lucruri. Că perioada marxistă, cu monotonia ei letală, a împiedicat creșterea unor valori extrem de promițătoare (Titus Mocanu, Radu Enescu, Alexandru Dragomir printre alții), fără ca ea însăși să producă gânditori de talie semnificativă. Țsta e unul. Celălalt este că filosofia română tinde, în cercetările ei, să sară peste etape lungi: de la Antichitate legătura se face brusc cu ultra-modernitatea, cu secolul XX. Or, cineva ca mine, care se simte acasă în lumea lui Schelling, a lui Dilthey, a lui Simmel, Cassirer, sau Max Weber, dar și a medievalilor, are senzația unei pierderi. Unde sunt Leibniz, Vico și Descartes?

De aceea, mă simt mai acasă în preajma scrierilor lui Tudor Vianu și ale lui Mihai Șora (acesta din urmă, prin miracol a scăpat de stâlcirea celor «50 de ani pierduți», dar nici el nu a putut – evident – să dea măsura deplină a posibilităților sale). Separat de aceștia, filosoful meu român favorit rămâne Mircea Florian. Chiar atunci când, selectiv, îi gust mult pe Blaga și pe Cioran. Nu i-am simțit însă apropiați niciodată pe Noica și Eliade, chiar dacă le respect mult realizările autentice. Rămâne, în sfârșit, chestiunea ecoului în străinătate, pe planul mondial al mișcărilor filozofice. Aici s-a dat dovadă de foarte multă neîndemânare și de lipsă de simț practic. În conținutul ei, filozofia română era adesea pe lungimea de undă a mișcărilor occidentale, în forma lingvistică, în discursul comunicativ rămânea ceva ireductibil străin. Eu cred că, din nou, Mihai Șora ar fi avut cele mai bune șanse de inserare în contemporaneitate, dar circumstanțele i-au fost adverse. Mai îngrijorător este că acest proces de integrare pare să fie destul de leneș și târăgănat și în ziua de azi. Ne mai rămâne speranța că secolul XXI se va dovedi mai propice în această privință”. De asemenea: „Eu aș vrea ca un specialist într-un domeniu să se atirme în acel domeniu, să dea tot ce are mai bun. Nu mă încântă că Octavian Goga a devenit om politic, nici Nicolae Iorga, probabil și Titu Maiorescu ar fi reușit mai multe în calitate de critic și gânditor. În ziua de azi, aș fi preferat să nu-l văd pe Andrei Pleșu ministru de Externe (mă rog, hai să zicem că de cultură, da). Deprofesionalizarea: asta e chestiunea țărilor «tranzitionale» (câteodată și ale occidentalilor în decursul secolelor, dar să-i lăsăm pe ei în pace, că – de bine de rău – se cam descurcă ei și fără comentariile noastre). Vreau să spun, revenind la România de la care am pornit, că asistam îngrozitor de frecvent la fenomenul următor. Un tânăr e deștept, are idei, scrie timpuriu câteva eseuri (sau chiar volume) de valoare. În acea clipă societatea, autoritățile validatoare îl proclamă și îl consideră «deștept», «excepțional» chiar. Ce mai are nevoie omul să demonstreze? Să-l facem ministru, să-l decretăm glorie națională, să-i ridicăm un pedestal! Nu și-a terminat doctoratul? Ce contează? Nu a prea continuat să-și constituie opera, sistemul? Fleacuri! Noi suntem convinși că ar putea să o facă, asta e principalul. Deci să-l avansăm, să-l împingem cât mai sus. «Îl întrece pe Kierkegaard», ba nu, «îl întrece pe Hölderlin». Nu mai trebuie să ne mai convingă de nimic, știm noi prea bine că e genial, e limpede chestia. Cazul clasic e Mihai Ralea, o timpurie și veșnică speranță – da, pe drept cuvânt; nerealizată, dar exemplele asemănătoare sunt enorm de multe, de la 1860 până la 1990. La bătrânețe, oameni de felul acesta ajung niște acriți cu resentimente, care se plimbă prin Cișmigiu și se bârfesc pe unii și pe alții, pe alți genii ca ei. Eventual, ajung figuri de «genialitate orală», precum sârmanul Petre Țuțea – un om cu multă inteligență, alături de care mai sunt și atâția alții, vai, mult mai puțin merituoși”. Despre așa-numita „chestiune românească”: „Pe scurt și simplificator, văd lucrurile așa. Primul pas ar trebui să fie renunțarea odată și pentru totdeauna la conceptul de «unicitate incomparabilă»

a României și a românilor. Țara și oamenii ei nu sunt cu mult mai buni, nici cu mult mai răi decât atâtea și atâtea state sau ființe) aflate în situații similare, adică de «tranziție», ca să revenim la acest termen. Țări sud-americane, est-europene, afro-asiatice trec prin aceleași dureri, se bucură de succese asemănătoare, sunt capturate de perplexități aproape identice, suferă înfrângeri analoge, le reușesc victorii cam la fel. În România nenorocirea este că lumea (necăjită: adică vreau să spun că au oamenii aceștia grijile lor cotidiene și perfect îndreptățite) nu mai are timp sau chef să privească împrejur, să vadă ce fac alții, ce complicații și probleme au. Lipsește deci, ca să ne exprimăm mai «științific», o serioasă contextualizare. O contextualizare a trecutului, o contextualizare a viitorului posibil, o contextualizare a prezentului mai cu seamă. Aceasta mi se pare, la bază, «problema românească». Dacă s-ar face acest pas, renunțarea la himera unicității, s-ar putea trece la măsuri de îndreptări modeste și treptate care, cumulativ, ar schimba situația, ar schimba și oamenii. Ar avea loc atunci acea «re-socializare» și acea «re-normalizare» de care e atâta nevoie. Spunând asta, nu pledez deloc pentru renunțare la identitatea personală a unei comunități istoric constituite, așa cum pledează mulți alții. Să mai adaug, în paranteza, ceva: dezvolt aceste idei mai amănunțit într-un articol ce mi-a fost cerut de valoroasa revistă «Polis», de directorul ei, profesorul Adrian Paul Iliescu, unul din cei mai remarcabili intelectuali români (nu e apreciat la justa lui valoare, tocmai datorită confuziei generale din România care își construiește tot soiul de valori imaginare!): din păcate, va apare în engleză, mi-a fost mai la-ndemână sa-l scriu astfel, dar poate că se va găsi cineva sa-l traducă”. □ Sunt transcrise și alte intervenții (în continuarea celor din numărul anterior) ale unor personalități prezente la colocviul cu tema traducerea literaturii române în străinătate. ■ *Nicu Ciobanu* se întreabă „cât sunt de importante traducerile din literatura română în literatura sârbă, având în vedere că spațiul lingvistic s-a redus mult în ultima vreme, deși mi-e teamă că nici interesul autorilor români ca să apară în limba sârbă nu mai e cel ce a fost. Or, spațiul acesta lingvistic nu s-a redus chiar atât de mult încât să nu mai fie important pentru un scriitor român să fie tradus în sârbă./ Limba română se studiază la facultățile din Belgrad, Novisad și în alte locuri, și cred că e important ca literatura română să fie prezentă și în spațiul iugoslav. E important pentru că ea e deficitară, dar și pentru că e valoroasă. Lipsește proza, din păcate. Mai lipsește promovarea unor reviste, de exemplu, prin care s-ar putea atrage atenția asupra unor autori, asupra unor momente importante din literatura română, în care s-ar prezenta eventual unele manifestări literare, cum ar fi «Zilele Blaga», de exemplu. Cred că și detaliile de acest fel sunt importante pentru promovarea literaturii române și nu numai traducerile ca atare, prezente în volum. Cred că, în Iugoslavia, nu avem informațiile necesare când este vorba de literatura română, despre ce se petrece în literatura romană; nu ajung nici un fel de reviste la noi. O să vi se pară paradoxal: dacă până în

1989 ne soseau revistele literare, astăzi nu ne mai sosește nimic”. ■ *Ilie Constantin*: „Merit foarte puțin să mă aflu aici: eu nu sunt un traducător de literatură română în limbi străine, am făcut foarte puține lucruri pentru asta și mă întreb dacă voi mai face. A traduce înseamnă a transmite viu un poet important într-o altă limbă. Am citat undeva, într-un studiu, un gând al unui autor francez care împarte poezii în păsărari și vânători, ca să zic așa, în masă. Autorul respectiv vede în Rimbaud un păsărar, acela care prinde materie vie și o păstrează în viață, pe când alții doboară mult mai multe păsări, dar ele nu mai sunt vii, ci sunt terminate. Merit foarte puțin să mă aflu aici: eu nu sunt un traducător de literatură română în limbi străine, am făcut foarte puține lucruri pentru asta și mă întreb dacă voi mai face. A traduce înseamnă a transmite viu un poet important într-o altă limbă. Am citat undeva, într-un studiu, un gând al unui autor francez care împarte poezii în păsărari și vânători, ca să zic așa, în masă. Autorul respectiv vede în Rimbaud un păsărar, acela care prinde materie vie și o păstrează în viață, pe când alții doboară mult mai multe păsări, dar ele nu mai sunt vii, ci sunt terminate. Singura mea experiență de a traduce poezie românească în limba franceză este relativ recentă; ea nu a fost ușuratică, mi-a luat mult timp să lucrez la ea, și am reacții – de la niște oameni de încredere – potrivit cărora poezii au trecut vii, și erau vreo 70. Antologia fiind propusă de mine, trebuie că este foarte aproximativă. Este o antologie neoficială, făcută de mine pentru propria mea plăcere și pentru o teză de doctorat. Treaba s-a terminat, am prezentat-o editorului meu, Gallimard. Cei de acolo s-au uitat foarte nedumeriți la aceste texte și mi le-au dat înapoi în câteva minute. Ca atare, cele două tomuri au apărut la Editura Fundației Culturale Române în 1995 și 1996. Tirajele au fost însemnate, iar aspectul cărții era foarte plăcut”.

2 august

● Nr. 30 al „României literare” se deschide cu un editorial al lui Nicolae Manolescu, *Politiștul și literații*, în care criticul reflectează asupra cenzurii în comunism, pornind de la exemplele din cartea istoricului francez al mentalităților Robert Darnton, *Marele masacru al pisicii*, recent tradusă la Editura Polirom: „Parcurend schița despre cenzură a d-lui Marino, după ce am citit și studiile pe aceeași temă care o preced, la noi, m-a frapat, în toate, convingerea că cenzura, ca și prostituția, e de când lumea și că aceea comunistă a fost doar forma desăvârșită a unei instituții străvechi. Eu am crezut mereu că numai insuficiența vocabularului ne determină să numim cu același cuvânt realități complet diferite: cenzura comunistă are altă natură decât toate cele de dinainte. Capitolul din cartea lui Darnton mă încurajează să o țin pe a mea: între rapoartele din *Cartea albă a securității*, privitoare la scriitori, și rapoartele inspectorului francez de poliție din secolul XVIII e o deosebire de natură: supravegherea și cenzura cărților nu sînt deloc același lucru în Vechiul Regim (sau în oricare altul) și în comunism”. □ La rubrica

„Actualitatea”, Gina Sebastian Alcalay intervine cu argumente de echilibru în chestiunea Holocaust vs. Gulag (*Ce morți trebuie plânși?*): „Rezultatul comparației echivalează oare cu semnul egalității dintre diferitele feluri de genocid? Între deportarea, torturarea, arderea de vii a unor oameni la Auschwitz și uciderea altora prin spânzurare, înfometare, bătaie, tortură, tratamente psihiatrice și mușcăirea în temnițe, penitenciare și lagăre de exterminare secrete? Chiar dacă nu, chiar dacă semnificația lor istorică și politică nu este nici ea identică, pe plan moral, ca și în planul codului penal, ele pot fi echivalente și merită aceeași condamnare./ E normal ca cei care au suferit să-și plângă în primul rând propriii lor morți și să încerce prin toate mijloacele să le perpetueze memoria, să-i apere de uitare și de obnubilarea conștiințelor. Dar și mai de admirat sunt aceia care, precum Vassili Grossman, după ce au luptat împotriva nazismului au denunțat cu aceeași înverșunare opresiunea comunistă. Sau cei care, după ce au ieșit din lagărele morții naziste, au simțit nevoia să militeze împotriva tuturor lagărelor concentraționare. Cei pentru care, cum frumos scria Virgil Duda într-un apendice la romanul său *A trăi în păcat*, pogromul de la Iași va înceta să reprezinte exclusiv «o problemă a evreilor», genocidul din Turcia de la începutul secolului, «o tragedie a armenilor», iar acela de la Canal «o treabă a românilor»”. □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu comentează preponderent negativ volumul eseistic *Riscul în cultură* al lui Nicolae Breban (Polirom, Iași, 1997) (*Nicolae Breban, eseist amator*): „Articolele din *Riscul în cultură* au ca dominantă afectivă o nostalgie a deceniului șapte, deceniu în care Nicolae Breban, alături de Nichita Stănescu, Matei Călinescu, Cezar Baltag și alții, a cunoscut gloria. Gloria concretă, constând în aplauze, succes la femei, cronici literare elogioase, premii, călătorii în străinătate etc. Așa cum Adrian Păunescu nu mai poate concepe existența fără Cenaclul Flacăra, Nicolae Breban nu se poate obișnui să trăiască fără atmosfera din anii afirmării sale./ Dacă ar fi suficient de lucid, el ar înțelege că succesul generației lui, deși meritat, a fost unul facil, favorizat de politica lui Nicolae Ceaușescu de alungare de pe scena vieții publice a generației de scriitori anterioare, prea strâns legate de amintirea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. N-a fost vorba de o «luptă», și cu atât mai puțin de una «acerbă», ci de folosirea promptă a unor uși deschise și, bineînțeles, de inevitabila intrare în tot felul de dispute – nesângeroase – cu vechea generație./ Era încurajator, fără îndoială, ca la douăzeci-treizeci de ani să ți se publice cărți în serie, să câștigi bani mulți, să figurezi în manualele școlare sau chiar să devii membru supleant al CC al PCR. Aceste onoruri reprezentau însă și o formă de cumpărare – la început discretă, apoi din ce în ce mai explicită – a scriitorilor./ Este adevărat că mulți dintre ei, printre care Nicolae Breban însuși, s-au trezit la timp și au refuzat înregimentarea, însă afirmarea impetuoasă a unei întregi noi generații în deceniul șapte rămâne și expresia voinței liderului comunist de a-și crea propriul lui anturaj cultural./ Nicolae

Breban tună și fulgeră împotriva criticilor areactivi de azi, împotriva frigidității manifestate de statul român față de literatură, împotriva lipsei de solidaritate a scriitorilor și chiar și împotriva lipsei de interes cu care sunt primite propunerile sale de dezbateri. El nu înțelege că ceea ce a fost în tinerețea lui glorioasă nu mai poate fi. (...) / Toată strădania sa – cu accente uneori dictatoriale, alteori isterice – de-a aduce timpul înapoi este inutilă și are ceva ridicol. În schimb, găsim și în această carte numeroase pagini demne de interes, chiar pasionante, în care eseistul amator lasă locul marelui romancier”.

□ Tot Alex. Ștefănescu semnează o replică polemică la adresa lui Ion Bogdan Lefter (*Lipsa de fairplay în viața literară*): „Ion Bogdan Lefter nu a publicat până acum nici o carte semnificativă de critică literară. În schimb și-a creat o faimă de expert în literatură, ca membru în tot felul de comitete și comiții./ Fără îndoială că el are unele dintre calitățile unui expert. Este informat, știe să-și argumenteze opțiunile, într-un stil avocățesc, și folosește o retorică a justiției care instaurează într-o discuție calmul și încrederea (deși este, ca și «corectitudinea politică», o formă discretă de teroare ideologică). Îi lipsește, însă, lui Ion Bogdan Lefter acel devotament față de literatură care asigură judecăților un anumit grad de obiectivitate./ Pentru Ion Bogdan Lefter nu literatura este importantă, ci gruparea literară din care face el parte (este vorba de câțiva scriitori împreună cu care s-a afirmat acum douăzeci de ani și de alți câțiva mai tineri, printre care o rudă foarte apropiată). (...) Dincolo de aparența civilizată a atitudinii sale, există un fanatism rar întâlnit în viața noastră literară, un fanatism care generează spirit organizatoric și eficiență în lupta cu ceilalți. Ion Bogdan Lefter și-a instituționalizat solidaritatea tribală cu grupul său literar, a recurs la mijloace moderne, de inspirație occidentală, pentru a-și promova exclusivismul visceral. El este președintele unei asociații de scriitori autointitulată ostentativ și provocator Asociația Scriitorilor Profesioniști din România (ASPRO), ca și cum Uniunea Scriitorilor din România n-ar fi o organizație a scriitorilor profesioniști. El este directorul unei reviste de curând înființate, «Observator cultural», în paginile căreia se duce o adevărată campanie împotriva revistei «România literară». El este autorul (iar uneori coautorul) unor pliante – traduse în engleză – care prezintă tendențios literatura română contemporană, minimalizându-i sau trecându-i sub tăcere pe mari scriitori ca Marin Preda și Nichita Stănescu pentru a-i aduce în centrul atenției pe componenții grupării lui literare. Și tot el devine de fiecare dată – prin ce întâmplare? – consilierul organizatorilor unor târguri de cărți, al redacțiilor din străinătate care pregătesc numere tematice consacrate literaturii române etc. etc., calitate în care face bineînțeles jocul preferațiilor săi./ Acest mod organizat și ofensiv de a obține succesul în literatură prin altceva decât prin textele literare propriu-zise este cel puțin lipsit de grație, ca să nu spunem dizgrațios. El instaurează în viața literară o competiție cinică, în care apartenența la o grupare contează mai mult decât valoarea și recunoașterea instituțională (...).

Ca să nu mai vorbim de faptul că face să dispară treptat orice urmă de eleganță în relațiile dintre scriitori. (Noi am salutat, de exemplu, cu simpatie revista «Observator cultural», pentru că ne bucură în principiu orice relansare a concurenței în viața literară, dar revista «Observator cultural» s-a angajat într-o campanie de denigrare a noastră. În această situație ne vine greu să mai facem observația că publicația lui Ion Bogdan Lefter a devenit repede anostă, în conformitate cu lipsa de temperament artistic a directorului ei. Dacă am face această observație, s-ar putea crede că trecem la represalii pentru modul incorect în care am fost tratați. Orice incorectitudine în viața literară provoacă fie alte incorectitudini, fie un climat de suspiciune, care inhibă spiritul critic)./ (...) De curând Ion Bogdan Lefter a făcut un gest de o reavoință care depășește orice practică (și orice imaginație): în calitate de expert al comisiei care distribuie fondurile EuroArt a depunctat «România literară» (aflată printre solicitanții de subvenții) și a eliminat-o din competiție încă din faza de preselectie. Un al doilea expert consultat i-a conferit revistei noastre un punctaj foarte bun, dar «media» la care s-a ajuns a fost totuși prea mică, din cauza penalizării la care ne supusese Ion Bogdan Lefter./ Așa ceva nu se face în viața literară. Pot exista oricâte divergențe și rivalități, dar nu este admisibil să se ajungă la tentative de suprimare (financiară) a adversarului. Dacă această lipsă de fair-play s-ar extinde, aproape că n-ar mai merita să fii scriitor. Poate însă că Ion Bogdan Lefter chiar aceasta urmărește: să părăsim cu toții lumea literară, ca să o locuiască numai el și ai lui./ Un cititor dornic să fie imparțial ar putea să întrebe: (...) dacă Ion Bogdan Lefter a crezut în mod sincer că proiectul cultural prezentat de «România literară» nu merită un punctaj mai bun?/ Îi răspundem acelui cititor ipotetic. Proiectul prezentat de «România literară» era chiar «România literară», o revistă prețuită – și, îndrăznim să spunem, iubită – de foarte mulți cunoscători. Ion Bogdan Lefter însuși obișnuia până nu de mult, când avea de publicat un articol pe care îl considera important, să se adreseze redacției noastre (unde era primit de fiecare dată cu sollicitudine). (...) Ca să nu mai vorbim de faptul că în calitatea sa actuală de director al «Observatorului cultural», revistă aflată într-o rivalitate declarată cu publicația noastră, Ion Bogdan Lefter avea obligația – cel puțin morală – să se recuze din calitatea de evaluator al proiectului prezentat de «România literară», pentru a evita un conflict de interese./ Ion Bogdan Lefter ne-a folosit ca pe-un tramvai, pentru a ajunge la o anumită destinație. Foarte bine. Iată însă că, odată ajuns, ar vrea să dea foc tramvaiului. Nu e totuși prea mult?/ P.S. Aflu că, în aceeași calitate de «expert», Ion Bogdan Lefter a avut grijă să fie respins și un proiect al Uniunii Scriitorilor. Dar are oare dreptul președintele unei asociații care se află într-o rivalitate declarată cu Uniunea Scriitorilor (își dispută cu ea timbrul literar) să se pronunțe asupra unui proiect al Uniunii Scriitorilor?». □ La „Cronica melancoliei”, Ileana Mălăncioiu ia ca pretext volumul memorialistic *Elegii la sfârșit de secol* al lui Ștefan Bănulescu, de la a

căruia moarte se împlinesc în curând doi ani, deplângând relativa cădere în uitare a cărții și a autorului (*Umbra din jurul lui Ștefan Bănuțescu*): „În contextul în care trăim, nu e de mirare că nu numai cartea, ci și moartea lui Ștefan Bănuțescu a trecut aproape neobservată. (...) N-aș fi crezut că se poate să moară un om ca domn' Bănuțescu și să nu vină la înmormântarea lui mai mult de cinci-șase scriitori... spunea acest om simplu și mi s-a părut de prisos să-i răspund că se poate. Și că nici Hortensia Papadat-Bengescu, de care nu știam dacă auzise, n-a fost condusă pe ultimul drum de mai mulți confracți”.

□ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea scrie despre N. Iorga, *Generalități cu privire la studiile istorice*, Ediția a IV-a. Introducere, note și comentarii de Andrei Pippidi. Nota asupra ediției de Victor Durnea, Iași, Polirom, 1999 (*Nicolae Iorga, teoretician al istoriei*), elogiind calitatea ediției. □ Ioana Pârvulescu comentează empatic volumul diaristic *Trecut-au ani...* al lui Virgil Ierunca (*Viață de boem*): „Se spune adeseori că a face foame la Paris nu e totuna cu a face foame la București. Atât jurnalele cât și romanele arată că în orice oraș, fie el real sau imaginar, foamea se simte la fel. Nu și libertatea”. □ La rubrica „Opinii” este publicată o *Convorbire cu Pomogáts Béla, președintele Uniunii Scriitorilor din Ungaria: Integrarea din perspectiva Ungariei* de Farkas Jenő: „Această uriașă schimbare în care noi vedeam o revoluție și începutul unei înnoiri spirituale și morale nu ne-a confirmat speranțele deoarece în primăvara lui 1990 începuse deja procesul de reinstaurare a vechii ordini. Au prevestit acest lucru nu numai pogromul antimaghiar de la Târgu-Mureș, care l-a costat pe Sütő András un ochi ci și alte evenimente mai puțin importante. Îmi amintesc, spre exemplu, că în toamna lui 1990 am fost invitat la deschiderea cursurilor Academiei U.D.M.R.-ului. Pregătisem o conferință despre transilvanism și era cât pe ce să întârzii, auditoriul a fost nevoit să aștepte o oră întreagă. Când am trecut granița, vameșii au găsit în portbagaj vreo 30 de exemplare din cel mai nou număr al revistei «Nyelvünk és Kultúránk» («Limba și Cultura noastră»), care de-abia dacă avea vreun articol cu referire românească. M-au reținut și le-au verificat, întocmai ca altă dată. La apelurile mele repetate, mi s-a răspuns că însuși ofițerul se ocupă de cazul meu. Atunci mi-am permis necuviința să întreb dacă ofițerul nu este cumva același cu cel care altă dată răspundea la apelul de «tovarăș», după care m-au lăsat să trec. Într-adevăr, se putea simți că situația se reaseza, că regimul Iliescu dăduse mână liberă acelor forțe politice care înainte sprijiniseră dictatura. În acea perioadă s-au întâmplat lucruri infame sub bolta politicii. Acea garnitură care, în cadrul Securității, al aparatului de partid sau în conducerea economică, chiar cei din presă și din cultură care dețineau funcții importante în regimul anterior, pornise într-o serioasă contraofensivă la începutul anilor '90. Acțiunea antimaghiară de la Târgu-Mureș și alte câteva au fost expresia acestei ofensive cu caracter de provocare. Cred că vina și neglijența istorică a lui Iliescu tocmai în asta constă că, deși probabil a realizat că forțele fidele

fostului regim nu încearcă decât să păstreze puterea prin această contraofensivă, le-a îngăduit să și-o pună în aplicare. Nu s-a străduit ca revoluția începută în decembrie să continue a se amplifica și să consemneze începutul unei noi epoci capabile să apropie România de scena politicii europene, să-i deschidă drumul spre Uniunea Europeană. Dimpotrivă, a facilitat dezvoltarea unei mișcări cu sens opus. Din toamna lui '90 până în 1996 (când politica și-a schimbat din nou direcția), s-a produs reinstaurarea pe poziții a vechilor forțe la foarte multe nivele. Acesta a fost sensul ascuns al provocării din martie de la Târgu-Mureș. În legătură cu aceasta am o serie de experiențe directe, deoarece am fost prezent la dialogul româno-maghiar inițiat de Fundația Ferenczi care s-a desfășurat aici la Budapesta, în casa de oaspeți a Ministerului de externe. Am amintiri personale legate de acest eveniment. Discuțiile decurgeau excelent, desigur și datorită și delegației române remarcabile, în frunte cu Gabriel Liiceanu. Erau prezenți distinșii noștri prieteni Mircea Dinescu, Alin Teodorescu, Smaranda Enache, Marius Tabacu și alții. Eram pe punctul de a stabili un pact de colaborare strategică, deja discutasem despre chestiunea reînființării universității maghiare, cu care erau și ei de acord. Atunci ne-au rugat pe câțiva – pe Mircea Dinescu și pe Alin Teodorescu din delegația română, pe Konrád György, Köteles Pál și pe mine din cea maghiară, iar dintre ardeleni pe Gálfalvy Zsolt – să elaborăm textul unui comunicat comun./ Ne-am retras într-o altă încăpere și, comunicând în franceză am început să redactăm acest text care avea deja o versiune maghiară și una în limba română. Iar când ne-am reîntors în sala mare pentru a citi textul comun, a apărut Szokai Imre, secretarul de stat în Ministerul de Externe, pentru a ne anunța că la Târgu-Mureș a izbucnit un conflict interetnic. Acest anunț a făcut inutilă această întâlnire. Partenerii români au încercat să se retragă, i-am înțeles pe deplin. Evident că, în timp ce acasă avea loc o nouă manifestare antimaghiară, ei nu-și puteau permite să arunce ulei pe foc și să se întoarcă acasă cu o înțelegere încheiată la Budapesta. Asta ar fi afectat situația lor de la București. Eram dezamăgiți, însă nu supărați, nici nu simțeam că ar trebui să tragem pe cineva la răspundere. Evident, inițiativa Fundației Ferenczi nu s-a împlinit. În acea perioadă era la putere guvernul Németh, iar ministru de Externe Horn Gyula – care a avut un aport însemnat în realizarea acestui dialog./ De-atunci n-a mai avut loc o întâlnire de asemenea proporții, cu personaje atât de reprezentative, o întâlnire capabilă să pună în mișcare forțe intelectuale de mare însemnătate, deși am încercat să organizăm o astfel de întâlnire. (...) Sunt convins că problema transilvană ar putea fi rezolvată în mod satisfăcător în cazul în care Transilvania va fi prezentă în integrarea europeană, împreună cu România”. □ La rubrica „Revista revistelor”, Cronicarul semnaleză laudativ apariția unei publicații electronice. „Norii”: „Cronicarul semnaleză prin iarnă prima revistă literară românească în variantă exclusiv electronică, «Norii», editată de Ștefan Bălan. Acum, la adresa ei de pe Internet (...) se poate citi nr.

2 al acestei publicații trimestriale, care ne confirmă bunele aprecieri inițiale. Izvorâtă din pasiunea pentru literatură a tânărului editor, el însuși poet și critic, revista conține și de această dată literatură inedită – teatru, proză, poezie, exegeze, traduceri – toate selectate cu gust sigur. Avantajul Norilor – ce ar arăta în variantă de hârtie ca o carte groasă – e că revista are destul spațiu pentru a publica integral texte lungi, ce n-ar încăpea în paginile unui periodic obișnuit”.

● În „Luceafărul” (nr. 30), Marin Mincu semnează un text intitulat *Năpârlirile criticului*: „La rubrica sa «Incidențe critice» din revista «Convorbiri literare» (iunie 2000), Gheorghe Grigurcu semnează toate necroloagele dedicate recent lui Ov. S. Crohmălniceacu și conchide tranșant că Moise Kahn (alias Ov. S. Cronhmălniceacnu) «n-a fost un nou Titu Maiorescu». Înclin să-i dau dreptate criticului de la Târgu Jiu, întrucât luciditatea este extrem de necesară mai ales în această bizară perioadă de tranziție prelungită când se demolează valori autentice și se construiesc false mituri. (...) Lăsând la o parte chestiunile de substanță, în societatea literară, Crohu a fost un personaj agreabil, un bun *causeur*, săritor la nevoie, bine informat din ce parte bate vântul și dornic de bârfe literare benigne. (...) Cred că Gheorghe Grigurcu a dorit să atragă atenția că abilitatea omului social – oricât de distinsă ar fi fost aceasta și oricât de utilă unora dintre confrății mai tienri – nu trebuie să fie confundată cu valoarea minoră a criticului și istoricului literar”. □ În *Mahalaua „pe două voci”*, Octavian Soviany scrie: „Volumul *Mahalaua de azi pe mâine* (Editura Vinea) reprezintă un «concert pe două voci», de-a lungul căruia poezii Dan Mircea Cipariu și Traian T. Coșovei se întrec în vervă și ingeniozitate, realizând nu doar o savuroasă parodie a kitsch-ului suburban, ci și harta sufletească a unei lumi, care, privită cu luviditate nu e doar pitorescă, condensând, în tabuurile și în legile sale nescrise, materia unui «rău moral» care ține, frrp doar și poate, de aria «demoniei meschine», capabilă să genereze monștrii cei mai terifiți, căci, mai înainte de a fi un spațiu de pe harta unui oraș, mahalaua se definește ca un «orizont ontologic», ca o formă malignă dde existență”.

4 august

● „Ziarul de duminică” (nr. 11) găzduiește un grupaj (realizat de Constantin Stan) cu titlul *Cui folosesc premiile literare?*. ■ În centrul grupajului: un text al lui Constantin Stan – „Primul premiu literar decernat la noi a fost atribuit lui Timotei Cipariu pentru *Gramatica limbii române*. Valoarea lui era de 300 de galbeni. Distincția fusese acordată de către Societatea literară română, devenită Academia Română. Se întâmpla în 1868. De atunci au trecut 132 de ani. Suficient timp pentru ca premiul literar, în România, să devină o instituție. Din păcate, nu s-a întâmplat așa./ Dacă nu au fost politice, premiile literare au fost deseori contestate din pricina caracterului lor partizan. În lumea literară s-a vorbit și se vorbește adesea de bisericuțe, grupuri de influență, pe scurt de

găști. Acesta este unul dintre motivele pentru care încrederea în premiile literare a fost subminată în mod constant. Dar nu este singurul./ În lume există această instituție a premiului literar. Cel mai solid exemplu îl constituie Nobelul./ (...) Latura tehnică de funcționare a lipsit mai mereu la noi. Supusă aleatorului, premiarea s-a bazat pe jurizarea de către niște competențe (alt motiv de contestare!) a unei producții editoriale. Urmărirea, înregistrarea, monitorizarea cărților apărute într-un an nu reprezintă un efort constant, remunerabil, deci organizat. Fiecare premiu literar de la noi își are propriul regulament de înregistrare a producției. Atitudinea este peste tot însă de factură defensivă (...), lăsându-se autorilor și editorilor libertatea aparentă de a-și semnala aparițiile și de a se înscrie în cursa pentru obținerea unui premiu sau altul. (...) O puzderie de premii se dau pe criterii geografice, zonale, ori pe criterii de apartenență (publicarea sau nu într-o revistă etc.). Cel mai frecvent, autorii sunt cei care depun cărțile la diversele organisme care acordă premii. Editurile încă nu și-au creat departamente proprii pentru astfel de servicii, ceea ce nu înseamnă că ele nu-și arată interesul de a-și semnala și înscrie în concurs cărțile. (...) Ce se întâmplă cu autorii nebătăioși, cu cei care au șanse mai mici de a freca toată ziua niște holuri sau străzile bucureștene, cu editurile care, împovărate de grijile supraviețuirii, numai la premii nu se gândesc? Nu se întâmplă nimic. Din start, sunt scoși din competiție, ceea ce, tot din start, ciunțește din prestigiul premiului la capitolul «toată producția editorială»./ Jurizarea comportă sumedenie de discutii legate de competențe. Multe organisme merg pe jurii ce se schimbă de la an la an. Câte competențe poți avea într-o țară? Multe sau puține, ele se rotesc, întră într-un carusel, la un moment dat ajungându-se la clientelism: cei ce au scos cărți în acel an nu vor fi membri în juriu, dar vor fi la anul, când membrii de acum ai juriului vor scoate cărți. Se plătesc polițe sau se întorc serviciile făcute. (...)/ Ideal, cartea ar trebui însoțită de un dosar cu o fișă a autorului, cronici sau semnale despre volumul respectiv pentru ca părerea, abia creionată, poate sub presiunea timpului, să fie confruntată cu alte tipuri de receptare. (...) Nu-i poți cere unui om, chemat cu câteva săptămâni (zile?) înainte de decernare, să ordoneze o materie imensă și difuză. Obiecția principală (...) ar fi că avem de a face cu specialiști, cu oameni extrem de avizați, care, prin natura profesiei sau statutului, urmăresc cu multă atenție fenomenul literar și că le-ar fi practic imposibil să scape o carte extrem de valoroasă. Argumentul se susține numai în baza principiului notorietății: este imposibil ca un autor consacrat să scoată o carte care să fie trecută cu vederea, dar este foarte probabil ca un autor ce bate la porțile consacrării să nu fie auzit. (...)/ Există mai multe forme de jurizare. Pentru a lărgi aria de competențe, ASPRO apelează într-o primă fază la toți membrii săi. Ei primesc catalogul aparițiilor și fiecare punctează. (...) Mărturisesc că eu însumi am votat adesea după ureche: fie că întâmplător citisem o bună parte a volumelor (mai ales de proză!), fie că auzisem despre autori sau

despre cartea respectivă. În faza următoare, aria competențelor se restrânge la critici de meserie, care punctează cărțile rămase în competiție. Faptul că în ultimul an, preferințele ASPRO au coincis cu preferințele Uniunii Scriitorilor ne dă semn că sistemul este bun, dacă (...) nu cumva au avut o situație fericită în care două-trei cărți s-au impus în mod evident. Fundația Națională pentru Știință și Artă a adoptat modelul suedez cu un juriu perpetuu, personalități care astfel au renunțat ca vreodată să obțină premiul de excelență acordat de Fundație. Tot un fel de juriu perpetuu are și ASPRO pentru un premiu de experiment. (...) Editorii ar trebui să fie cei care să intre în scenă. Unii nici nu sunt prezenți la festivități. (...) Premiile ar trebui să însemne un spațiu de licitație, de ofertare a scriitorilor. Câți editori se bat pentru a obține o exclusivitate de la un scriitor premiat (...)?” ■ Pe o coloană purtând titlul *Curtea cu juri*, sunt prezentate succint principalele premii literare din România: *PremiileUSR* („Chiar dacă se dorește ca ele să devină o instituție – și probabil singura – a premiului literar, sistemul în care se lucrează între două festivități de premiere este departe de împlinirea unui asemenea vis. Juriile se schimbă în fiecare an, fapt ce, uneori, stârnește vii reacții vizavi de competențe. «Amendamentul Mălăncioiu» – un scriitor nu poate lua, la același gen literar, decât după trei ani, premiul Uniunii – judecă literatura ca industrie, ca serie. Principala obiecție: un scriitor poate să tacă 10 ani și să tipărească două cărți extrem de valoroase în doi ani. Una va fi sacrificată prin regulament. (...) Valoarea financiară este fluctuantă, în funcție de sponsorii atrași. Oricum, ea este una modică”), *Premiile ASPRO* („Baza de jurizare este mult mai largă, la o primă fază participând toți membrii asociației care-și exprimă preferințele. Este mai degrabă un vot de notorietate sau de amicitie, puțini fiind cei care au citit tot ceea ce a fost monitorizat în acel an. (...) În cea de-a doua fază a jurizării, componenta echipei este sibilinică adesea. Fluctuantă, fie ar trebui și ea votată de membrii organizației (...), fie ar trebui redusă (lărgită?) la membrii fondatori. (...) Financiar, nici premiile ASPRO nu depășesc cuantumul unui ajutor social”), *Premiile Fundației Naționale pentru Știință și Artă* („...modelul Academiei suedeze, cu un juriu perpetuu – din care fac parte Mircea Dinescu, Augustin Buzura, Maia Morgenstern, Dan Erceanu, Eugen Simion, Viorel Barbu, Maia Simionescu, Andrei Pleșu, Alexandru Beldiman. Premiul de Excelență nu este numai pentru literatură (...), de aici și multe dispute, mai ales la alegerea premiantului: notorietatea sau excelența operei?! SE acordă doar de doi ani și a fost decernat regizorului Andrei Șerban și scriitorului Alexandru Paleologu. Valoarea declarată a premiului – 50.000 de dolari – îl așază în fruntea premiilor acordate în România. Are cele mai multe date pentru a se întemeia ca instituție. Rămâne să confirme la capitolul număr de ani”), *Premiile Academiei Române* („Au cea mai mare tradiție din România. (...) Din 1868 și până-n 1947, Avademia Română a acordat 120 de premii scriitorilor români pentru poezie, proză, dramaturgie, critică și traduceri. Au fost deseori

contestate sau au fost semnalate mari nedreptăți. Mult timp, în special după anii 1980, premiile Academiei au trăit numai din prestigiul și simbolul instituției, onorarea financiară fiind aproape simbolică (...). Sistemul este unul hibrid: sunt premiați academicieni, dar și personalități din afara Academiei”).

■ Pe o altă coloană, câțiva scriitorii răspund la următoarele întrebări: „1. Care credeți că este cel mai prestigios premiu literar din România?/ 2. De ce?/ 3. Cum v-au influențat cariera premiile obținute?”. *Iolanda Malamen*: „1. (...) Cred că singurul premiu literar românesc care se justifică pe deplin este «Opera Omnia»./ (...) 3. Viciul unui premiu dat unei cărți este acela că, o dată acordat, nu mai poate fi retras și acordat altei cărți. Cele trei premii obținute prin voia unor distinși confrăți nu mi-au dat «aripi», nu mi-au rezolvat probleme financiare și nu au făcut ca anonimatul de care se «bucură» cu multă voluptate scriitorul român să fie înlocuit măcar o clipă cu deșertăciunea copilărească a triumfului”. *Traian T. Coșovei*: „1. Autoritatea morală și axiologică a premiilor din România – nu ne referim numaidecât la cele literare – a fost deseori contestată și rămâne contestabilă. (...) Un premiu (...) trebuie să îndeplinească trei calități: să fie atribuit constant, să fie decernat de oameni de adevărată valoare și (...) să reprezinte el însuși o valoare... (...) Recent, am primit (pe lângă premiul Academiei Române) un premiu «afectiv»: Marele premiu «Nichita Stănescu». Din juriu au făcut parte președintele Academiei Române, prof. Eugen Simion, poetul Adam Puslojic și romancierul Nicolae Breban. Numai această înșiruire de nume, cât și numele premiului arată prestigiul moral al recunoașterii unei opere. (...)/ 2. (...) În România de azi se acordă foarte multe premii, multe din ele nesemnificative și care, deseori, enervează populația. (...) În lumea literară, sub patronajul moral al unor distinse personalități culturale, cred că cel mai important premiu este cel al Academiei Române”. *Paul Vinicius*: „1. Mă încăpățânez să cred că «cel mai» nu a fost încă inventat. (...) Însă (...) mă încercă un răspuns, din transformarea lui «cel mai» în «cele mai» (două) prestigioase premii acordate de USSR și ASPRO”. *Cornelia Maria Savu*: „1. Eu cred că sunt două premii importante în România: Premiul național de literatură acordat de comitetul director al Uniunii Scriitorilor și Premiul național de poezie «Mihai Eminescu», pe care-l acordă forurile administrative și locale în urma deliberării unui juriu foarte serios, de multe ori mai competent decât alte jurii de la București. (...)/ 3. (...) Pentru ca un premiu să schimbe într-adevăr destinul unui scriitor, el ar trebui să fie o instituție care să atragă atenția asupra valorii scriitorului respectiv, un angrenaj: editor, librar, difuzor. Atât timp cât la noi nu se întâmplă așa, premiul literar rămâne prilej de satisfacții orgolioase pentru scriitor”. □ Dan C. Mihăilescu (*Încă un dosar Eliade*) recenzează „*Dosarul*” *Eliade*, vol. III. *Elogii și acuze* (cuvânt înainte și culegere de texte de Mircea Handoca, Ed. Curtea Veche, 2000). □ Tudor Călin Zarojanu consemnează un dialog cu Solomon Marcus („*Matematica e confundată cu altceva*”): „Învățământul

românească are o structură foarte conservatoare. Un exemplu edificator este cel al relației matematicii și informaticii cu lingvistica, literatura și artele. Suntem una dintre puținele țări ale Europei în care nu există în universități specializări dedicate acestor interferențe. În anii '60, profesorii Moisil, Rosetti și Vianu căzuseră de acord să înființeze o secție de acest fel la Facultatea de limba și literatura română, dar inițiativa lor a fost blocată de unii colegi mai tineri, adică tocmai de către cei care ar fi trebuit să arate mai multă deschidere spre nou. Pașii timizi făcuți în această direcție în ultimii ani se referă la folosirea informaticii și a calculatoarelor pentru unele prestări de servicii în favoarea domeniilor umanist-sociale și nicidecum, așa cum ar trebui, pentru un metabolism conceptual și metodologic al disciplinelor implicate./ Probabil că lucrurile se vor rezolva în timp, prin influența și presiunea pe care le vor exercita numeroșii tineri care, întorși de la burse și stagii în Occident, vor impune și în țara noastră noua mentalitate”.

● „România Mare” (nr. 525) reproduce – din „Jurnalul Național”, 25 iulie 2000 – *Noi pamflete împotriva țapului satanist – Snop de cozi de șoarece* de Fănuș Neagu: „Crescut la școala de pițigoi și ciocârlani a lui Ion Caramitru, actorașul acela de duzină, care se crede șmecher cu ghivent în valul de caracadă ce fojgăie prin subteranele teatrelor, președintele Constantinescu pare ursit să se usuce toate jurubițele de aur din care spera să ne țesem niște zile bune. După ce a dus Țara în săpă de lemn, a vândut Sudul Basarabiei, Nordul Bucovinei și Insula Șerpilor Unrainei, ne-a înveninat relațiile cu Iugoslavia, a împins în disperare și moarte mase întregi de oameni și a pustiit de români județele Hunedoara și Covasna, a ținut din nou să ne întărească în credința că diavolul n-are umbră, anunțând, cu gesturi și vorbe din arsenalul cabotinilor de cea mai joasă plămădă, că renunță (dar nu irevocabil!) de a mai candida pentru obținerea unui al doilea mandat de șef al statului. (...) Ziariștii de prestigiu spun că aceasta va fi «comedia omului» și totodată «culmea ticăloșiei». Servitorii la grămadă ai președintelui, aflați sub unghia saltimbancului Ion Caramitru, afirmă contrariul: «Prejudecățile legate de interpretarea modului în care președintele și-a transmis mesajul ar trebui abandonate. Discursul a fost rostit într-o anumită cheie și un anumit ton care au căutat un acces direct spre ascultători». Păpușă masculină și gonflabilă (te știi tu care) multă vreme te-am crezut nătăfleț, dar ești o lichea sadea. «Pe tigva-ți goală mii de cozi de șoarece» – *Hamlet*”.

8 august

● În „Observator cultural” (nr. 24), Ion Bogdan Lefter semnalează, la rubrica „Structuri în mișcare”, apariția unei ediții integrale (în 2000, la Editura Allfa) a Dicționarului onomastic al lui Mircea Horia Simionescu (*Reeditare & premieră: cu dicționarul prin viață, prin literatură...*): „Ceea ce uimește la *Dicționarul onomastic* e concurența fără învingător și învins dintre cele două

dimensiuni definitorii ale sale: cea realistă, de panoramare a realității, și cea livrescă, retorizantă, care complică mereu lucrurile. Pe de o parte, Mircea Horia Simionescu e un mare prozator al concretului, un descriptiv cu vocația observării detaliilor caracterizante și cu puternice înclinații moraliste. (...) Pe de altă parte (...), jocul cu antecedentele culturale n-are pauze. (...) Realistul-caracterolog se dovedește nu mai puțin un livresc pur-sânge și un prozator cu insașiabile porniri ludice”. ■ Despre *Dicționar onomastic* scrie și Gheorghe Crăciun, într-un eseu mai amplu (*How to Do Characters with Words*): „...dicționarul lui MHS (...) e (...) un tratat indirect despre modalitățile posibile în literatură, ca și în viață, de a crea oameni/personaje cu ajutorul numelor”. □ Simona Popescu (*Emblemata lui Calvus, scriitorul închipuit*) comentează pe larg un roman-experiment, *Bumgartes al II-lea* de Jehan Calvus (ED. Universal Dalsi, 1999), unde „o imaginație bruegeliană se amestecă cu viziuni rousseliene și fragmente din nescrisele cărți proiectate” și unde „se întâlnesc într-o colcăială barocă personaje reale sau imaginare, autori și cărți reale sau fictive (...), obiecte ale trecutului și ale lumii moderne”: „După ce înghite, ca Grummer al lui Urmuz, cam tot ce e mai bun în cultura universală, își țese cartea cu o urzeală bogată, deasă, în zeci de fire livești din toate domeniile. Desenul din covor e complicat, structurile lui mici se repetă în mereu alte configurații. Jehan Calvus e un scriitor straniu care refuză «canoanele universale de aur ale academiei universale a scrisului». De aceea nu l-am numi «postmodern» (căci acesta a devenit deja un termen academic!)”. □ Paul Cernat (*Pulp nonfiction*) scrie despre romanul de debut al Cludiei Golea, *Tokyo by night. Planeta Tokyo 2* (Ed. Nemira, 2000), „un *psychothriller* «exotic» și nonficțional aflat la frontiera dintre *mainstream* și paraliteratură”, o „carte «consumistă», dar de o ironie atroce”.

● Nr. 32 al revistei „22” apare împreună cu suplimentul „22 literar” (nr. 17), în centrul căruia se află o masă rotundă cu tema *Poezia lui Gellu Naum* (discuțiile fiind transcrise de Mădălina Șchiopu: „La data de 30 martie 2000 a avut loc, la Muzeul Literaturii, o masă rotundă cu tema *Poezia lui Gellu Naum*, moderată de Ioan Flora. A fost prezenți, alături de Gellu Naum și soția sa, Laurențiu Ulici, Ion Pop, Dan Cristea, Constantin Abăluță, Simona Popescu. Redăm, în continuare, fragmente din discuții”. Despre Gellu Naum s-au pronunțat: „*Laurențiu Ulici*: Citind poezia lui Gellu Naum, sunt de constatat mai multe niveluri de realitate ale ei. Primul este cel oferit de cele șase/șapte tipuri de ambiguitate pe care le descria William Emson – nivelul care face definiția oricărei poezii. Al doilea nivel de realitate al textului lui Gellu Naum este cel oferit de sfidarea logicii formale produsă prin «logica» sau «supralogica» dicteului automat, nivel care este în bună măsură propriu discursului de tip suprarealist (eu aș spune, printr-o extensie care mi se pare naturală, discursului de tip avangardist). (...) Al treilea nivel de realitate din textul lui Gellu Naum este cel oferit de anvergura lui filosofică, pe care eu o

văd în plin heraclitianism. (...) Al patrulea nivel de realitate este tot o sfidare logică, dar, spre deosebire de al doilea nivel, care era sfidarea logicii formale în spiritul unei «logici» a dicteului automat, aceasta se produce în spiritul noncontrarității, practic în spiritul terțului inclus, prin evitarea sau abolirea terțului exclus, în favoarea terțului inclus. (...) Cred că poezia domniei sale este, într-un anumit sens, mai elaborată decât a celor mai elaborați poeți pe care i-a cunoscut poezia română – și avem mari poeți ai elaborării. Dar, datorită acestor niveluri de realitate pe care le-a inclus în text, a reușit, ca nimeni altul din toată poezia română, să ascundă acest caracter elaborat al poeziei sale. Mai mult decât atât: să-l sfideze, prin crearea aparențe de spontaneitate, care este proprie poeziei suprarealiste. Din punctul meu de vedere, Gellu Naum este un poet al transavangardei, dar nu un poet suprarealist./ *Ion Pop*: Sunt perfect de acord cu punctele la care se referă Laurențiu Ulici, care propun o sinteză a tot ceea ce poate fi mai productiv în sensibilitatea poetică de astăzi și, de fapt, dintotdeauna. Cred însă că, dincolo de ambiguitatea comună, în excepția ei, pentru orice poezie și de «contravențiile» pe care orice poet le plătește logicii obișnuite, găsim totuși la Gellu Naum o foarte puternică marcă avangardistă și, în particular, suprarealistă. Ca atare, eu nu aș susține atât de ferm că Gellu Naum nu este un poet suprarealist. (...) Superioritatea poeziei despre care vorbim vine din faptul că a încetat de mult să fie naivă. Nu spun că nu crede în dicteul automat. Lui Gellu Naum i-a chiar intrat în sânge dicteul automat, dar sângele acela nu e numai căldură organică, ci conține și un strop de luciditate, de acid care dizolvă și reîncheagă lucrurile, structurând aleatoriul și jocul fragmentelor... Poezia se joacă foarte mult cu fragmentul, își presară bucățile, resturile, urmele de formulări mai mult sau mai puțin intrate în uzul comun, după care le părăsește, provoacă asociații insolite, revine, lasă că în basm fărâme de pâine sau cenușă ca să se recunoască drumul, reassemblează toate aceste elemente într-un fel de retorică, mimată și ea. (...) Este deci o poezie tot timpul subversivă, care construiește mereu și deconstruiește, își pune propriile «bombe», dar le pune, totuși, la modul... constructiv./ *Ion Flora*: (...) Aș spune că, în cazul lui Gellu Naum, poate că gestul profund avangardist este tocmai acela de a se simți om liber. (...) Probabil că și de aici s-ar putea începe o discuție la un alt nivel sau pe alte cărări, unde primatul libertății asupra actului de creație este evident. (...)/ *Laurențiu Ulici*: Acesta nu e un gest de avangardă, e un gest de ariergardă. Nu trebuie să legăm numaidecât sentimentul libertății de avangardă. Nici măcar în literatură nu e adevărat, darămite în viața de toate zilele. Într-un plan extrem de general, cred că avangarda are alte calități la d-l Gellu Naum, nu pe aceea că îi acordă o libertate. Libertatea și-a luat-o prin el, nu prin avangardă. Nu există nici o dovadă a participării domniei sale la avangardă, ci mai curând dovada participării avangardei la domnia sa./ (...) *Ion Pop*: (...) Cred că miezul, și al poeziei, și al viziunii lui Gellu Naum, este că, oricât am vorbi despre lumea asta, oricât am vrea noi,

poetii liberi, să vorbim în fața misterului, despre acest mister, va rămânea întotdeauna un rest. Poezia și proza lui Gellu Naum ne transmit în chip minunat acest sentiment că rămâne un rest de reinterpretat și de neepuizat prin interpretare. De fapt, Gellu Naum este mereu poet”. ■ Dan Cristea scrie despre *Zenobia* de Gellu Naum (*Gellu Naum și partea cealaltă a autobiografiei*): „Gellu Naum nu scrie o povestire despre «viața mea», așa cum s-ar defini în mod obișnuit o povestire autobiografică. El scrie despre «fapte» și «stări», nefăcând între ele nici o deosebire și cerând cititorului să creadă că nimic nu este imaginat, că «toate s-au petrecut exact cum le relatez»”. ■ Gabriela Adameșteanu semnează un articol intitulat *O secundă de consens*: „S-a vorbit, pro și contra, despre necesitatea unei reaşezări a valorilor, după o lectură nouă a cărților apărute vreme de o jumătate de secol sub o cenzură permanentă – uneori devastatoare, alteori doar deformantă. (...) Târzia și unanima recunoaştere a locului lui Gellu Naum în literatura română opreşte pentru o secundă tirul dintre Uniunea Scriitorilor și ASPRO, se înalță deasupra polemicilor dintre revistele culturale”. ■ De asemenea, Gabriela Adameşteanu publică, sub titlul *Africa de Sud în 12 zile*, un jurnal de călătorie. ■ Carmen Muşat (*Epifaniile banalului*) comentează *Studii pe viață și pe moarte* de Andrei Bodiu (Ed. Paralela 45, Piteşti, 2000): „...este cartea unui poet matur, cu o voce distinctă za care s-a scuturat de stridențele unei desperări jucate, ce răzbăteau uneori în paginile volumelor anterioare. El se impune, cred, prin aceste variațiuni despre dragoste și moarte, în rândul celor mai autentici poeți care s-au afirmat în ultimii ani”.

9 august

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 31 al „României literare, *Despre colaboraționism*, contestă valabilitatea autohtonă – în cazul unor filogermani și pronaziști – a acestui termen brevetat în Franța de după ocupația hitleristă: „Părerea mea este că termenul nu e potrivit. Și, în tot cazul, el nu trebuie extins la o perioadă nedefinită. România n-a fost o țară ocupată de germani, ca Franța. În război, România și Germania au fost aliate. Colaboraționismul implică un ocupant. Se știe refuzul lui Titu Maiorescu de a avea de a face cu autoritățile germane de ocupație din timpul celui alt război, care l-a prins pe bătrînul critic și politician în București. El n-a vrut să colaboreze, deși era filogerman. După cum n-a colaborat P.P. Carp, care, în Consiliul de Coroană din septembrie 1916, votase pentru intrarea României în război alături de germani. În schimb, au colaborat cu ocupantul Arghezi, Slavici și alți scriitori, care au semnat în foaia finanțată de autoritățile de ocupație, și au fost ulterior arestați. Lor, cuvântul li se potrivește în bună măsură. Situația de după 1944 nu e însă aceeași. Nae Ionescu sau Crainic nu sunt, ei, colaboraționiști propriu vorbind. Au aparținut extremei drepte și au avut simpatii pentru naziști, dar acestea nu țin de colaborarea cu un inamic care ne-a ocupat țara. Presa

românească era liberă (nu, desigur, ca înainte, dar cauza știrbirilor era războiul și alianța militară cu germanii). Nu discut acum îndreptățirea ideologiei lor. E incontestabil că n-a fost una democratică și trebuie judecată ca atare. De colaborat, ei n-au colaborat cu dușmani declarați sau ocupanți ai țării. Dar Rebreanu ori Goga? Al doilea a murit în 1938, așa că întrebarea cu privire la colaboraționismul lui e absurdă. Rebreanu a fost filogerman, nu însă nazist iar onorurile de care e acuzat a fi beneficiat (de către Ion Caraion și Nicolae Carandino, în articole scrise la moartea sa, în septembrie 1944) trebuie așezate la locul lor în împrejurările date și nu transformate în trădare de neam. E mai mult problema biografilor scriitorului decît a istoriei literare”. □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu scrie laudativ (cu unele rezerve) despre volumul *Arena actualității. Confidențe* de Ion Simuț (Editura Polirom, Iași, 2000) (**Privirea care înobilează textele**): „Este o plăcere să citești o carte de critică literară de Ion Simuț. Autorul este plin de solitudine față de cititor. Îi pune la dispoziție toate datele necesare pentru înțelegerea «discuției», schițându-i aproape de fiecare dată și un istoric al problemei, îi explică sincer ce anume rămâne greu de clarificat, îi mărturisește cum a ezitat el însuși înainte de a ajunge la o concluzie pe care să o facă publică./ (...) Se observă imediat că el nu face o politică literară, că pur și simplu citește cărți și reviste și se pronunță asupra lor. Subiecte de multă vreme litigioase, pe care criticii bucureșteni au început să le evite, pentru că nu vor să fie considerați ca aparținând uneia sau alteia dintre părțile implicate, sunt reanalizate cu candoare, sistematic și tacticos, de Ion Simuț. (...) Lui Ion Simuț îi lipsește un anumit realism în evaluarea literaturii. El nu se întreabă dacă o carte emoționează, dacă servește la ceva (în plan spiritual, bineînțeles). Așa se explică de ce adeseori ia în considerare și texte care nu există din punct de vedere literar, folosindu-le în tot felul de demonstrații./ Că o pretinsă operă literară este de fapt inexistentă se poate înțelege și din împrejurarea că nimeni nu o citește. Nu cred, de exemplu, că poate fi identificat vreun iubitor de literatură care, întorcându-se acasă de la serviciu, se grăbește să ia din bibliotecă o carte de Paul Goma, sau de Gheorghe Crăciun, sau de Norman Manea (decât, bineînțeles, dacă este critic literar și îl obligă profesia să analizeze cartea respectivă). Cine stă să-și bată capul cu abuzul de oralitate și cu jocurile forțate de cuvinte din proza lui Paul Goma, cu complicatele și inexpresivele întretăieri de planuri narrative din textele lui Gheorghe Crăciun, sau cu stilul chinuit, de inginer care a dat de gustul filosofării, folosit de Norman Manea în romanele lui? Ion Simuț nu-și pune asemenea probleme prozaice. El judecă totul cu o eleganță care îl face vulnerabil. Când primește o bancnotă falsă, nu o cercetează, ci o bagă încrezător în buzunar”. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea comentează apreciativ volumul-restituire *Cărți și o altă carte* de C. Fântâneru, îngrijit de Aurel Sasu, Ed. Dacia, Cluj, 1999 (**Un scriitor de raftul doi**). □ Gheorghe Grigurcu scrie despre volumul *Veninul metafizic* al lui Dan Stanca (Ed. Timpul, Iași, 1999)

(*Arta și sacrul*). □ Cu ocazia împlinirii a 70 de ani de viață de către profesorul Klaus Heitman, Mariana Șora semnează un articol omagial (*Profesorul Heitmann*): „Ca faptă bună în adevăratul sens al cuvântului trebuie să consemnăm neapărat sprijinul acordat de profesorul Heitmann prietenului comun Croh în ultimii ani ai vieții, asigurându-i posibilitatea elaborării și publicării lucrării sale despre Cercul de la Sibiu, cu sprijinul DFG-ului (Deutsche Forschungsgemeinschaft) care, împreună cu Universitatea din Heidelberg, a și finanțat tipărirea în limba română a cărții. Spre inexprimabila noastră tristețe, ea avea să fie ultima sa afirmare. Cuvântarea vibrantă rostită de profesorul Heitmann la înmormântarea mult regretatului nostru prieten comun Croh și a soției sale Ruth, la cimitirul evreiesc din Berlin, a fost o ultimă dovadă de afecțiune și considerație”. □ Sub genericul „Noi contribuții”, profesorul german Horst Fassel publică un articol de istorie literară despre *Eminescu și colaborarea la Brockhaus*. □ Într-o pagină intitulată „Controverse”, S. Damian polemizează cu comentatorii recentți care îl preferă pe tânărul Cioran din *Schimbarea la față a României* parizianului Cioran, care și-a abjurat vechile credințe legionare (*Lancea ruptă*): „Găsesc în acea înfruntare enunțul unei dileme care stă la baza disputei în aprecierea eseului. (...) / Pe o treaptă, apărea bătrînul Cioran, înfățișat ca un zburător cu aripile tăiate, stereotip și stors de vlagă, vegetând sihastru în mansarda pariziană. Pe o altă treaptă, înregistrat într-o etapă timpurie, ocupa ecranul rebelul abia ieșit din adolescență, neînfricoșat, răsând de primejdii, vagabondând pe aleile cugetului, împușcând cu arma scrisului în dreapta și stînga, nepreocupat de consecințe. Apogeul fecundității se afla undeva în trecut, pretindea sentențios comentatorul, atunci Cioran fusese legat magic de solul natal, era de nestrunit, efervescent, viu. Smuls din matca familiară, a pășit spre neautentic și artificial. Cum a decurs vestejirea falnicului copac? Darnic cu amănuntele, recenzentul creiona o spirală descendentă. «El pleacă dintr-o cultură pe care o disprețuiește și o neagă, dar care îi lasă libertatea interiorității, ambiguitatea ei către o cultură pe care o admiră, chiar dacă o și neagă, dar care îi răpește dacă nu libertatea interioară, cel puțin libertatea de a da expresie ambiguităților ei». Drama pe care comentatorul o bănuia, îi răpea bruma de liniște. El insinua că s-au petrecut scene apăsătoare. Vestul l-a încorsetat pe pustnicul obosit, l-a constrîns să se ploconească în fața «exigențelor lingvistice» și a «procedurilor democratice». Ca să dezvelească lumii supliciu autorului favorit, recenzentul nu tărăgna să pună punctul pe i: «în lumina criteriilor și a regulilor de joc ale unei asemenea culturi, intelectualul poate fi vinovat dacă încalcă anumite tabuuri ideologice sau ale drepturilor minorităților». Iată, așadar, mărul discordiei”. □ Într-un articol intitulat *Procesul Caracostea*, Mircea Angheliescu comentează apreciativ volumul Ioanei Bot, *D. Caracostea, teoretician și critic literar* (Ed. Minerva, 1999: „Ioana Bot știe să extragă din această cascadă de intenții, justificări și căutări neterminate grupuri coerente de motivații și să le ordo-

neze, tematic și cronologic, într-un demers care se dovedește a fi marcat întreaga viață a lui Caracostea și a fi motivat subteran întreaga sa operă, dincolo de tema precisă a fiecărei cărți. El apare astfel nu doar drept cel mai «modern» critic din generația lui, mai accesibil înnoirilor și plasării dezbatărilor pe terenul inconfortabil al interdisciplinarității, dar și cel mai interesat de justificările teoretice ale acestor căutări”. □ La rubrica „Revista revistelor”, sub titlul **Cult și cultură**, Cronicarul semnaleză nr. 7-8 al revistei clujene „Apostrof”, unde este reprodus și comentat un discurs despre Eminescu ținut la München de către Gelu Ionescu: „«Grav este că teoriile politice ale lui Eminescu, desprinse din contextul lor, au hrănit și hrănesc încă naționalismul extremist românesc și de dreapta și de stînga, că spiritul reacționar a găsit în el o autoritate mereu invocată și mereu fals actualizată. Nu e vina poetului, desigur. Dar a amenda, a renunța sau a denunța formula de ‘poet național’ mi se pare o necesitate. Căci valoarea lui Eminescu nu e reductibilă la clișeele pe care am încercat a le demonta mai sus. E poate timpul să dăm la o parte coroanele de formule putrede ce-i sufocă posteritatea.» Orice posteritate nu poate fi decât critică. Fronda tinerilor din faimosul număr al «Dilemei» («unii dintre ei interesanți, alții doar scandalagii») nu este pentru Gelu Ionescu lipsită de semnificație: «pentru noi, români care trăim în străinătate, lectura unei poezii de Eminescu poate declanșa emoția dorului. E normal, și nu avem de ce ne rușina pentru o lacrimă a desfătării. Dar, să nu uităm, noi trăim într-o lume care nu-și transformă geniile, cu mult mai numeroase, în tot atîtea obiecte de cult, o lume în care festivitatea nu se confundă sistematic cu festivismul. Trăim în cultura democrațiilor, în care geniile coexistă pașnic, aș spune natural, nu se transformă în intangibile, monstroase totemuri»”.

11 august

● În „Cronica română”, Mădălina Firănescu consemnează un interviu cu Nicolae Manolescu. „– **Domnule profesor Nicolae Manolescu, cum v-a venit ideea constituirii unui grup de sprijin pentru candidatura lui Mugur Isărescu la Președinție?** – M-am gândit mai demult – observând atât sondajele, cât și tendințele de opinie – că o bună șansă vor avea la alegerile prezidențiale de anul acesta acei candidați care nu vor fi neapărat legați de un partid. Din motive pe care nu e cazul să le discutăm acum, există un anumit discredit al politicii, confundată – pe drept sau pe nedrept – cu politicianismul. Și am considerat, în momentul în care dl. Isărescu a anunțat că ar accepta să candideze ca independent – primul care o face, iată, în 2000 – că sprijinul cel mai bun care i s-ar putea acorda ar fi din partea unor independenți. Asta nu înseamnă neapărat oameni care nu țin de partide. Pot fi în grupul de sprijin și membri ai formațiunilor politice. Dar nu ca membri de partid vin ei acolo, ci ca personalități cunoscute în diverse domenii de activitate. De aici am plecat, amintindu-mi și un celebru eseu politic al lui Havel, care ilustra într-un fel

teoria primului președinte al Cehoslovaciei de după întâiul război mondial, Masaryk: teoria lucrului bine făcut. Iată motivul pentru care m-am gândit la un grup de sprijin, formal din oameni care știu să facă bine lucrul lor și care nu pretind că se pricep lu toate./ – **Credeți că, așa cum câțiva deja foști țărăniști au aderat la mișcarea pro-Stolojan, vor exista și liberali care-l vor susține pe Isărescu?**/ – Fără îndoială! Eu am deja câteva semnături ale unor membri ai PNL – și aș spune chiar dintre cei mai remarcabili –, dar n-am să le fac cunoscute până când lista nu va avea totuși o formă aproape finală. Iată, este o reciprocitate, diferența fiind că oamenii din PNL care au aderat la ideea sprijinirii lui Isărescu sunt peste cei care au aderat din partea PNTCD-ului la «mișcarea pro-Stolojan»./ – **Și care au fost deja excluși din PNTCD.**/ – Da, dar eu sper că PNL, respectându-și programul său de partid liberal, nu-i va da afară pe cei care nu-l sprijină pe dl Stolojan./ – **Cum pot intra simpatizanții lui Mugur Isărescu în legătură cu dumneavoastră?**/ – Nu voi aștepta să fiu contactat. Sunt eu cel care «provoc» semnăturile, caut oameni pe care-i cunosc mai mult sau mai puțin, din diferite domenii, și pe care contez și, în funcție de răspunsul lor, îi trec sau nu pe listă. Eu nu doresc să adun 300.000 de semnături. Lista mea nu va fi foarte bogată, va fi una de sprijin – cum am avut eu însumi în 1996 – unde contează calitatea oamenilor, nu numărul lor./ – **Grupul pe care-l constituiți va cuprinde numai reprezentanți ai elitelor din diverse domenii sau se va deschide și către «simplii cetățeni»? Vă întreb pentru că deja s-a spus că dl Isărescu, la eleganța care-l caracterizează, nu poate coborî prin noroaiile patriei, să cunoască «nevoile norodului».**/ – Am văzut și eu declarația nu știu cui pe tema asta a «maselor populare», dar eu mă refer evident doar la elite. Grupul de sprijin va fi format numai din oameii binecunoscuți. Asta nu înseamnă că alții, care vor dori să subscrie moralmente la campania dlui Isărescu, n-o pot face. O pot face prin numeroase alte mijloace. Există ziare, există inițiative personale de toate felurile, există și un partid nou-înființat, care deja strâng semnături pentru candidatură. Eu mă ocup de elite, în cazul de față./ (...) – Nu vă temeți că veți fi acuzat conform obiceiului pământului că urmăriți un interes prin această inițiativă?/ – Am declarat deja și o repet: nu candidez la absolut nimic în viitorul apropiat, îndepărtat mai îndepărtat. Nu doresc nimic pentru mine, nici măcar să-i fiu d-lui Isărescu – dacă va ajunge președinte al țării – consilier pe probleme de cultură. Sunt ieșit din politică, nu și din viața publică. Or, până una-alta, nefiind chiar uitat de tot, mă gândesc să mai fiu și eu de folos”.

● În „România Mare” (nr. 526), Ileana Vulpescu publică un articol (*Clementă*) despre „prăbușirea planificată a sistemului nostru bancar”, ca și despre „globalizare, un nume mai romantic pentru neo-totalitarismului capitalist internațional economic și nu numai”: „După unii observatori, sistemul bancar național s-ar prăbuși «cu metodă» (și conform unei planificări din afară) nu doar în România, ci în toate țările foste comuniste. Peste tot, creditele

neperformante – eufemismul pentru *delapidare* – sunt băgate-n seamă de Banca Națională a fiecărui Stat la mult timp după ce banii depunătorilor au făcut aripă. Statul nostru, prosper și clement, ia la iuțea asupra lui acoperirea acestor pagube, făcând-o în dauna populației. (...) Bănuitori, unii văd în această prăbușire o acțiune *planificată*, având ca scop discreditarea sistemului național bancar al țării cu pricina și înlocuirea lui cu Bănci solide occidentale, reprezentând, de fapt, concerne internaționale. (...) Prin urmare, scopul este încă un pas către *globalizarea* mult-lăudată și mult-dorită (!). Care globalizare – este un nume mai «romantic» pentru «neototalitarism» capitalist internațional economic (și nu numai). În loc de «Proletari din toate țările, uniți-vă!», lozinca (mascată și nu prea) a devenit «Proprietari din toate țările, uniți-vă!». Sau bancheri... Seninătatea și clemența față de fărâdelege sunt mai alarmante chiar decât fărâdelegea”.

15 august

● Sorin Alexandrescu publică în „Observator cultural” (nr. 25) un amplu comentariu la volumul Martei Petreu *Un trecut deocheat sau „Schimbarea la față a României”* (**Marta Petreu sau despre fascinația – malignă – a lui Cioran**): „Cartea Martei Petreu este prima încercare de analiză serioasă, la nivel de volum, a unei cărți și a multor articole ale lui Cioran, considerate a fi «legionare». *Schimbarea la față* este fără îndoială acum, la fel ca în momentul apariției, și după, o carte stupefiantă. Reacțiile au fost mai întotdeauna violent partizane, fie de indignare în fața «denigrării» României, fie de aprobare, cu aceeași furie față de «imperfecțiunile» României. (...) De fapt, cred că atenția care s-a dat acestei cărți este revelatoare nu numai pentru calitățile ei, ci și pentru slăbiciunile intelectualului român, ale noastre ale tuturor, deci, prăbușiți, de la Maioreșcu încoace, într-un «complex SM» din care nu mai reușim să ieșim. Căci mă întreb în câte alte culturi europene (...) mai este astăzi posibilă identificarea cu un asemenea efort de autodemolare. (...)/ Marta Petreu *încearcă* să iasă din complex, ceea ce este meritul principal al cărții ei, printr-o analiză lucidă a textului; ea refuză deci circumstanțele atenuante – Cioran provocator, Cioran atât de tânăr, deși asta tot mai apare, incidental – și discută *ce scrie* Cioran. O abordare excelentă, dacă nu i-ar lipsi partea a doua, răspunsul la întrebarea *când* scrie Cioran ceea ce scrie. Analiza textuală nu este deci întovărășită de contextualizarea ei, de plasarea în istorie a textelor respective, și nici de discutarea *Schimbării* în raport cu cărțile franceze de mai târziu ale lui Cioran (cu mici excepții). În fine, aș mai aminti la capitolul «abordare» excesul unei rigori: dorind a demonstra toate aserțiunile cu citate, autoarea neglijează *interpretarea* citatelor: analiza ei proprie rămâne cumva suspendată în golul dintre fragmentele cioraniene și asamblarea lor prin parafrază, în concluziile cărții. Or, golul acesta intermediar face posibile *diferite interpretări* ale fragmentelor, ca și *alte concluzii*, prin asamblări./ (...)

Eu nu cred că se poate, și mă întreb dacă este de dorit, ca «binele» și «răul» din cartea lui Cioran să fie despărțite. Marta Petreu vorbește undeva (...) de «nucleul valoros, progresist» al afirmațiilor cioraniene, respectiv «legătura dintre Cioran și Lovinescu», care trebuie valorificat și deci salvat din zgura aferentă, adică «puseele xenofobe (antimaghiare și antisemite)» (...)./ Nu știu dacă acest gen de «recuperare», obișnuit în alte perioade, mai este încă potrivit. (...) Procedeu acesta de de-contextualizare nu susține nici centralitatea ideii lovinesciene, nici lipsa de importanță a unor marginale «pusee». (...)/ Chiar dacă, să zicem, «nucleul» cărții [*Schimbarea la față a României*] n-ar fi lovinescian, ci doar general democratic, el tot nu ar putea «salva» restul volumului. (...) Chiar și pentru Cititorul Martei Petreu care nu ar fi și un cititor al lui Cioran, este, cred, evident, chiar din citatele din cartea ei, că enormitatea unor afirmații ale lui Cioran *nu poate fi prin nimic răscumpărată* la cântar: declarațiile lui fâțiș pro Hitler (...), condamnarea în bloc a democrației românești, chemarea fâțișă la dictatură. (...)/ Aș dori să opun (...) o judecată *etică* sau etic-politică celei estetice. Cutare fragment poate fi brilliant, dar argumentele fundamentale ale cărții sunt indigeste, chiar nocive. Oricum am lua-o (...), cartea lui Cioran rămâne, în aserțiunile ei politice fundamentale, inacceptabilă. Îmi pare rău că trebuie s-o spun, pentru că sunt convins că Marta Petreu, un mare democrat, judecă politic la fel: constată totodată că autoarea, din cauza acestui mit personal al «salvării nucleului progresist», alunecă mereu în atitudinea contrară, reperând mereu în ceața *Schimbării* presupuse limpezimi. (...)/ O altă întrebare este dacă *Schimbarea la față* este o carte legionară sau nu. Marta Petreu compară cu (aceeași) rigoare texte din Cioran cu altele din Vasile Marin, Codreanu etc. Din aceste comparații reies asemănări, dar și diferențe, puse corect una sub alta: ambele poziții sunt totalitare, toți autorii sunt vitaliști, iraționali, dar Cioran nu este creștin ortodox, pe când Codreanu da, primul este ambivalent față de unguri sau evrei, iar Codreanu este clar contra etc./ Hai să zicem că Cioran nu a fost cu totul antisemit, deși a fost într-o mare măsură. Putem invoca însă acest argument pentru a trage concluzia că, *din această cauză*, Cioran nu ar fi legionar? (...) Nuanțările extrem de atente la fragmentele cioraniene nu pot conduce în nici un caz, cred eu, la răspunsul pe care-l dă Marta Petreu privitor la relația lui Cioran cu Legiunea: «Puse în balanță, elementele care îl apropie pe Cioran de gardă și cele care îl separă dau un rezultat incert». Mai bine zis, acest răspuns poate privi, eventual, *Schimbarea la față*, deși nici aici el nu este convingător, dar răspunsul nu poate defini în nici un caz atitudinea lui Cioran față de Garda de Fier. Analiza internă a cărții nu este deci suficientă: se cere plasarea cărții în biografia lui Cioran și în epocă. Ceea ce Marta Petreu nu face”. □ Este publicat (în traducerea lui Dan Petrescu) un eseu al lui Ioan Petru Culianu despre proza lui Eminescu (în particular, despre *Geniu pustiu*), *Fantasmalele fricii sau cum ajungi revoluționar de profesie*.

● În revista „22” (nr. 33), Sorin Alexandrescu semnează un editorial intitulat **Vidul politic**: „Retragerea din cursa prezidențială a lui Emil Constantinescu a fost văzută până acum numai în termenii ei proprii, adică liberarea unui loc de candidat și apariția unei urgențe: cine și cum, să ocupe acest loc. A urmat un dans de soliști care, la ora când scriu acest articol, nu este încă terminat, dar a cărui formă finală se configurează deja: Theodor Stolojan se adaugă, din partea liberalilor, candidaților mai vechi: Iliescu, Roman și Meleşcanu. CDR 2000 nu are încă un candidat, el va fi poate Mugur Isărescu sau poate un altcineva, oricare ar fi el, nu va putea fi mai puternic decât Isărescu. (...) Am impresia, cu strângere de inimă, că repetăm a nu știu câta oară un gest despre care am mai scris, gestul demolării, pe la vreo 8-9 ani o dată, a tot ce am făcut mai înainte: *blestemul manolic*, îngroparea a ceea ce am iubit în vreun zid de mănăstire, căci altfel decât mitic nu pot înțelege nici gestul președintelui, nici indiferența care i-a urmat”. □ H.-R. Patapievici se întreabă dacă **Este rațională politica suspiciunii**: „Dacă am compara lupta electorală din România cu lupta electorală din țările cu veche cultură democratică am remarca imediat ceea ce le deosebește de o manieră radicală: pasiunile politice din țara noastră sunt vehemente, suscită partizanatul încrâncenat, sunt aproape întotdeauna lipsite de eleganță și par incapabile să evite atacul la persoană. (...) Pe scurt, reacția observatorului detașat va fi să constate că în România mediul politic este structurat pe neîncredere, suspiciune, iar acțiunile actorilor politici sunt subteran ghidate de logică bănuielii”. □ Ștefan Aug. Doinaș publică un articol cu titlul **Viața postumă a lui Marx**: „Ultima lozincă perfidă pe care o lansează mai nou unii politicieni și unii ziariști este aceea că, în prezent, opoziția politică între comuniști și neocomuniști nu mai interesează electoratul nostru, întrucât singura preocupare a poporului român ar fi acuma una de un ordin strict economic: cum să scape cât mai repede de mizeria actuală. Ba, un ziarist a găsit chiar formula următoare: inamicul comunismului nu mai este, la noi, anticomunismul, ci capitalismul. Iată aruncat peste bord întreg capitalul moral-politic-spiritual al lumii în care trăim, și păstrarea exclusivă a argumentului economic. Din rama lui învechită și spurcată de muște, ne surâde imperturbabil un bărbos Marx *redividus*... (...) În loc de ramă la nepieritorul său portret, venerabilul Marx este «încadrat» de fibră morală, ferfenițită, a poporului nostru, pe care – deși șterse cu mare artă – se văd totuși câteva pete spălăcite de sânge...”. □ În **Ultima lege a tranziției**, Nicolae Manolescu observă: „Pe scurt, n-avem meseriași. În nici un domeniu. Și cei mai puțini, în politică. Politicianul român de tranziție își înțelege rolul ca pe o profesie din cele mai mari, nicidecum ca pe o meserie din cele mai mici. S-ar simți înjosit să fie comparat cu un meseriaș. Preferă să se creadă profesionist. Și nu e, de obicei, nici una, nici alta. Ideea lucrului mărunț îl deprimă. El se închipuie lucrând pe scară mare și de aceea se simte îndreptățit să trăiască pe picior mare. Meseriașul e, sufletește, onest și modest”. □ La rubrica „Revista presei” apare

nota *Alex. Ștefănescu versus Ion Bogdan Lefter: „România literară”*: „În articolul intitulat *Lipsa de fair-play în viața literară*, Alex. Ștefănescu îl acuză pe Ion Bogdan Lefter că «îi lipsește acel devotament față de literatură care asigură judecăților un anumit grad de obiectivitate» și că «și-instituționalizat solidaritatea tribală cu grupul său literar». Alex. Ștefănescu consideră că «Ion Bogdan Lefter a făcut un gest de rea voință care depășește orice practică (și orice imaginație): în calitate de expert al comisiei care distribuie fondurile EuroArta depunctat «România literară» (aflată printre solicitanții de subvenții) și a eliminat-o din competiție încă din faza de preselecție». «Observator cultural», nr. 24, 8-14 august 2000. Ion Bogdan Lefter semnează sub titlul *O minciună revoltătoare* prima parte a răspunsului său la articolul lui Alex. Ștefănescu. După ce face o scurtă istorie personală a relației sale cu «România literară», Lefter amână explicația pentru următorul «Observator»: «Din senin, A.Ș. mă proclamă acum adversar al «României literare»! Cum? Drapând recenta lui adversitate față de mine în argumentație obiectivă. Pentru a construi, minte mistificând o situație anume: demască faptul că aş fi împiedicat primirea de către revistă a unei finanțări din fondul euroart. Așa să fie, oare?» □ În *Substituții politici electorali*, Vasile Dan scrie: „La știrea că, în sfârșit, după lupte seculare, care au durat atâtea luni de zile, unul dintre eroii mediatici al clipei, d-l Theodor Stolojan, s-a hotărât să accepte candidatura la Președinție din partea PNL, reacțiile contracandidaților la Cotroceni n-au întârziat să apară. Trebuie să ne dăm bătuți și să recunoaștem că reacția cea mai plină de miez este cea a d-lui Ion Iliescu. Domnia sa a declarat, în esență, că «apelarea la outsiders (de către PNL și alte partide din actuala putere, n.n.) este expresia cea mai clară a handicapului și impotenței politice» a partidelor de centru-dreapta care n-au fost în stare, într-un deceniu de activitate politică, să-și creeze propriii lideri politici, credibili, compatibili cu doctrinele lor, cu charismă și cu vocație pentru această înaltă funcție în stat”. □ Nina Cassian e prezentă în sumar cu *Ultima vară a lui Babu Ursu*. □ La rubrica „Polemici”, apare un text semnat Esprit: „E greu să-ți faci o părere despre un text fără a-l fi citit. Și totuși, numeroase polemici orchestrate de presă îndeamnă, din ce în ce mai des, să facem tocmai acest lucru. «Tribunalul opiniei publice» e convocat prin intermediul «tribunelor libere» și al altor «puncte de vedere» publicate în ziare, fără însă a i se oferi elementele dosarului. De aceea nu s-a părut necesar ca, legat de dezbateră iscată în jurul unui text al lui Gabriel Liiceanu, să publicăm acest text. Publicarea lui permite rectificarea unor procese de intenție, ba chiar a unor categorice deformări ale textului, pe care nu ne putem mulțumi să le socotim inevitabile câtă vreme citatele sunt reluate de la un autor la altul. (...) Cititorul va fi poate surprins de demersul lui Liiceanu care, în omagiu adus lui Sebastian, departe de a se ține în umbră, vorbește despre itinerariul său, punându-l în paralel cu acela al scriitorului evreu. El se expune prin aceasta reproșului de a se supune logicii nefaste a «competiției între

victimă». Lăsând deoparte tema principală a *Jurnalului* lui Sebastian – gradul de șovinism și de pro-germanismal tuturor marilor nume ale anilor '30 –, care ar îndemna la reflecție asupra semnificației sale pentru politica și cultura română, Liiceanu își afirmă statutul de victimă a comunismului, fără să țină seama de teza implicită a echivalenței pe care o comportă comparația sa. Or, se știe, obiectul comparării totalitarismelor nu e acela de a căuta o imposibilă «echivalență» a victimelor (orice victimă fiind singulară), ci de a compara sisteme de putere, ceea ce este altceva. Disidența nu poate scuti de reflecția asupra naționalismului. Cu toate acestea, deși permite incriminarea unei eludări păgubitoare a analizei critice care se cuvine făcută istoriei, în cazul de față logica suspiciunii procedează prin derapaje argumentative discutabile.” În continuare e publicat studiul introductiv la textul *Sebastian, mon frère* de Gabriel Liiceanu, apărut în revista franceză *Esprit*, iulie 2000, semnat de Mihnea Berindei (istoric cercetător la Centre Nationale de Recherches Scientifiques) și François Gèze (directorul editurii La Decouverte, editură la care a apărut și *Jurnalul de la Păltiniș*, ediția în limba franceză); textul e tradus de Vlad Russo.

● C. Stănescu comentează, la rubrica „Revista revistelor culturale” din „Adevărul literar și artistic” (nr. 531), un articol semnat de Alex. Ștefănescu în „România literară” (nr. 30/2000): „Scris cu pixul, cu mașina de scris ori direct la calculator, textul lui Alex. Ștefănescu intitulat *Lipsa de fair-play în viața literară* (...) pune un important «punct pe i», dincolo de persoana vizată. Întâmplător sau nu, această persoană este Ion Bogdan Lefter, directorul «Observatorului cultural» și președintele ASPRO (Asociația Scriitorilor Profesioniști din România). Concret, Ion Bogdan Lefter a făcut, pretinde Alex. Ștefănescu, «un gest de reavoință care depășește orice practică (și orice imaginație)»: în calitate de expert al comisiei care distribuie fondurile EuroArt a depunctat «România literară» (aflată printre solicitanții de subvenții) și a eliminat-o din competiție încă din faza de preselecție. Un al doilea expert consultat i-a conferit revistei noastre un punctaj foarte bun, dar «media» la care s-a ajuns a fost totuși prea mică, din cauza penalizării la care ne supusese Ion Bogdan Lefter. Așa ceva nu se face în viața literară – scrie Alex. Ștefănescu, și adaugă: «Pot exista oricâte divergențe și rivalități, dar nu este admisibil să se ajungă la tentative de suprimare (financiară) a adversarului. Dacă această lipsă de fair-play s-ar extinde, aproape că n-ar mai merita să fii scriitor. Poate însă că Ion Bogdan Lefter chiar aceasta urmărește: să părăsim cu toții lumea literară, ca să o locuiască numai el și ai lui». Ce ar fi trebuit să facă Ion Bogdan Lefter ca să evite «un conflict de interese»? El ar fi avut obligația morală – spune Alex. Ștefănescu – să se recuze din calitatea de «evaluator al proiectului prezentat de *România literară*». Sigur că «România literară» va surclasa consecințele ce decurg din acest nefericit incident. Regretabil este că într-o perioadă în care cenzura economico-financiară

amenință permanent revistele, asemenea gesturi «ucigașe» vin din interiorul breslei. Lipsa de «fair-play» este vădită, dar, din păcate, ea nu constituie o noutate pe un teren ce niciodată n-a fost idilic. Cu atât mai puțin acum, când, în general, strategia succesului se întemeiază pe spiritul ofensiv, chiar «sălbatic» pentru care unii sunt mai «dotați» decât alții. (...) Desigur, probabil că nu era nevoie să aștepte neplăcutul incident cu subvenția EuroArt pentru ca Alex. Ștefănescu, redactorul-șef al «României literare», să descopere brusc toate aceste trăsături ori însușiri reunite în acidul portret pe care i-l face lui Ion Bogdan Lefter...”.

● În „Academia Cațavencu” (nr. 32), la rubrica „Show Biz da’ culți”, este publicat, sub pseudonimul *Ion Bogdan Alexter*, articolul ***Când doi se bat, unul rămâne lefter***: „I.B. Lefter nu a publicat până acum nici o carte semnificativă de critică literară. În schimb, și-a creat o faimă se expert în literatură, ca membru în tot felul de comitete și comiții. Cu cuvintele astea a început războiul între bătrâna doamnă numită «România literară» și încă feciorelnicul «Observatorul cultural». Prima copită, cea de mai sus, o ia Alex. Ștefănescu. Motivul e simplu ca bună ziua. Lefter s-a opus în calitate de «expert al comisiei care distribuie fondurile EuroArt» ca bătrâna doamnă să primească și ea un os cu măduvă și puțină cârnică, pentru ciorba săptămânală. De aici mânia ce-aprinsese năvalnicul critic, care cu opera lui este în spate, porni la bătălie. (...) De ce a avut nevoie de zeci de ani ca să-și dea seama că Lefter nu prea are operă? Sau că directorul «Observatorului cultural» dă dovadă de «lipsă a temperamentului artistic» și nu că faima, atât cât o are, Lefter și-a făcut-o pe foile «României literare»?”.

● În „România liberă”, Gh. Grigurcu îl omagiază pe Virgil Ierunca („senior al conștiinței românești”) la împlinirea vârstei de 80 de ani: „Virgil Ierunca a demonstrat cu claritate că, având un ethos specific, opera literară nu poate să nu sufere din pricina compromisurilor pe care le face autorul său, compromisuri ce au loc în verb, alienându-i în diverse grade tocmai menirea estetică. Dacă în țara comunizată conștiința literară nu se putea rosti în voie din pricina cenzurii, Virgil Ierunca a afirmat frecvent ceea ce noi gândeam în tăcere”.

16 august

● În „România literară” (nr. 32), Gheorghe Grigurcu semnează un eseu aniversar despre Virgil Ierunca, cu numeroase acroșuri la actualitatea politică imediată (***Glose la Virgil Ierunca I***): „Nu ne putem, în unele momente, desprinde de gândul că justețea acută a analizelor practicate de Virgil Ierunca devansează momentul în care au fost scrise, păstrându-și semnificația într-o durată indeterminată. Unele din ele dobândesc un ton vaticinar. Într-o Românie ce se vrea democratică, nu bântuie oare fantoma naționalismului deșănțat, de la Vadim și Păunescu la Funar și la îndeajuns de numeroșii lor suporteri ce oglindesc cu fidelitate ceaușismul? Oare PDSR nu mizează, la

rândul său, pe un «patriotism» pe cât de rânced pe atât de agresiv? Oare național-comunismul nu e încă suficient de vivace în straturile înglodate în ignoranță și indigență ale populației?”. □ Împlinirea a 80 de ani de către Virgil Ierunca prilejuiește și alte articole aniversare: ■ **Sub semnul libertății** de Alexandru Niculescu („80 de ani? Nu se poate! (...) Omul acesta vioi, calm, iradiind o mare putere de a exista, zidit printre tăceri lucide, a fost întotdeauna (...) perfect stăpân pe voința și pe opțiunile sale. Fumează țigări de foi – atâtea câte medicul îi permite – dar probleme de sănătate nu-și pune decât arareori. Descins din dealurile și munții Vilcii, nu are nevoie decât de zile senine./ Într-o viață și o activitate pline de contradicții./ Mai întâi, această originară sete de a cuprinde orizontul literar al Franței. Profesorul său, Lucian Bădescu (despre care ne-a vorbit de atâtea ori) a fost cel care, prin valorile culturii și ale demnității civice, a imprimat tânărului său emul, decisivul primum movens: literatura franceză (mai ales cea contemporană din jurul lui André Breton) și pasiunea de a gândi independent, european./ De aici încep aparentele sale contradicții sau, altfel spus, încăpățânările sale contestatate! Transferat (pentru merite deosebite) într-un liceu militar de elită, el renunță peste noapte la uniformă, obediență și grade ofițerești și intră în viața civilă (liberă!). În timpul anilor zbuciumați din istoria noastră, în care mulți tineri valoroși se aruncau în mrejele naționaliste, Virgil Ierunca era, bineînțeles, «de stânga». Când au ajuns legionarii la putere, în 1940, el era «troțkist» (precum André Breton!), «nifilist», anti-totalitar. La cântecele legionare el rămânea inert, așezat pe scaun (ceilalți se ridicau în picioare!) și se trezea aruncat afară din sălile studențești. «Ceilalți» erau mulți; Virgil Ierunca era cu cei puțini (Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Miron Radu Paraschivescu, George Ivașcu, Mircea Grigorescu) – așteptând sfârșitul războiului și al dictaturii”) și ■ **Autoportret din anii săraci** de Vasile Popovici („Ar fi fost normal ca Monica Lovinescu și Virgil Ierunca să fie scutiți la mai bine de un deceniu de la căderea comunismului de spectacolul indecent pe care-l montează împotriva lor câțiva scriitori români de la Paris și București, aflați în plin delir paranoic și de mult timp în mare lipsă de talent și de caracter, dacă – unii dintre ei – le-au avut vreodată. Prea mare a fost prețul pe care l-au plătit cei doi pentru cultura românească pentru ca gazete și posturi TV să nu se gândească de două ori înainte de a găzdui poziții lipsite de un elementar bun simț. După tot ce a fost, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca încă nu și-au câștigat – în mintea tulbure a câtorva scriitori chinuți de frustrări – dreptul de a fi respectați. E o pată, încă una, pe care acești detractori și-o adaugă la o biografie tristă. Numele lor? Inutil, căci numele comun detractor ajunge./ La scurt timp după ce a scos jurnalul Monicăi Lovinescu, *La apa Vavilonului*, Editura Humanitas scoate și jurnalul lui Virgil Ierunca sub titlul *Trecut-au anii...* Suntem avertizați că nici jurnalul lui Virgil Ierunca nu redă integral și *ad litteram* textul inițial. Ni se oferă la rînd anii 1949, '50 și '51, pentru ca deodată să facem un salt și să

ajungem la anul 1960, după care nu știm dacă va mai urma sau nu un al doilea volum. Tot ce putem spera e că autorul nu a făcut cu adevărat ce a scris, anume să-și arunce la coș jurnalele din exil. E cazul să ne întrebăm de ce și Virgil Ierunca, și Monica Lovinescu au găsit de cuviință să-și cenzureze textele. (...) Din delicatețe! N-au vrut nici să rănească peste măsură și nici să îndulcească portretele contemporanilor. Acolo unde nu era de ales au tăcut. (...) Putem presupune că această adevărată instituție care a fost acest cuplu de critici a generat, de-a lungul a câtorva zeci de ani, o impresionantă arhivă. Mulțimii de texte radiodifuzate, jurnalelor, adevărate documente de istorie literară, li se adăuga o enormă corespondență. Cine a scris, cine și cum s-a explicat, cine și cum a evitat sau înfruntat vămile comuniste, cine a folosit dublul limbaj...? Deocamdată primim fărâme”). □ La „Cronica melancoliei”, Ileana Mălăncioiu glosează entuziast în jurul corespondenței Eminescu-Veronica Micle (*Acum și pururi și în veci, Emin*): „Citesc corespondența inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle cu întârziere. După ce am ascultat-o pe Christina Zarifopol-Illias, vorbind la emisiunea *Profesiunea mea cultura* astfel încât să fie păstrat tot misterul pe care l-a dezlegat. După ce l-am citit pe Mircea Mihăieș, care a asigurat expertiza ediției apărute la Polirom cu sentimentul că ne aflăm în fața unui eveniment cultural de zile mari. După ce am luat act de constatarea lui Laurențiu Ulici că scrisorile inedite ale lui Eminescu n-ar avea nicio valoare și de amendarea acesteia de către Nicolae Manolescu ca o prostie care nu merită să fie comentată. După analize stilistice datorate unor eminescologi și istorici literari, menite să arate că aceste documente care ne-au picat ca din cer tocmai în anul Eminescu reprezintă efectiv o minune și nu o plastografie. După textul șocant al lui Cristian Tudor Popescu, Eminescu personaj al lui Caragiale care poartă marca inconfundabilă a autorului său. După împlânzirea ideii lui de către Dan C. Mihăilescu care preia și pledoaria Tiei Șerbănescu pentru a-i da Cezarei ce este al Cezarei etc., etc. Așteptând scrisorile, pe care nu le aveam, am zăbovit o vreme asupra *Fragmentariumului* constatănd cu uimire cât de actuale pot să fie reflecțiile lui Eminescu despre estetica vieții ori cele despre moartea lui Socrate, adusă în discuție pentru a demonstra că accentul trebuie să cadă pe individ și pe ce poate însemna el pentru societate. (Lucru cu atât mai însemnat cu cât la noi pare să nu se fi aflat încă ori deja să se fi uitat că într-o democrație reală omul contează și altfel decât ca electorat)”.

18 august

● Într-un editorial din „Ziarul de duminică” (nr. 13), *Spleen de vară*, Stelian Țurlea scrie: „În lumea culturii, dacă nu se doarme, se picotește. (...) Unii spun că e la fel ca în fiecare altă vară. Alții spun că niciodată n-a fost atât de rău. (...)/ Editurile n-au bani să publice cărți. Sponsorii au cheltuit fondurile pentru anul acesta. Se anunță destul de puține titluri incitante pentru la toamnă./

Scepticii susțin că vor apărea degeaba, nici noutățile admirabile lansate la Târgul de la începutul verii nu s-au vândut, pentru că publicul n-are bani. (...)/ Oricum, par să fie din ce în ce mai puțini redactorii de carte exaltați, care să nădușească asupra unor file, indiferent de căldura de afară./ N-are rost să cauți o galerie de artă în care să-ți bucuri ochiul, sunt puține noutățile, ca și cum ar fi dispărut pictorii și sculptorii (...)/ Puțini anunță evenimente pentru toamnă, premiere de teatru sau concerte. (...)/ Concomitent, prostul gust pare că s-a înstăpânit peste țară./ Puținii care mai scriu, mai organizează un concert, mai deschid timid o expoziție, mai insistă să pregătească o premieră sau mai continuă tradiția unor întruniri/reuniuni/festivaluri locale sunt atât de puțini, încât sunt priviți ca păsări ciudate. (...)/ Iar peste toată această amorțeață leșioasă, se întinde ca un abur, ca plasă fină, o așteptare./ (...) În toate se întâmplă la fel, în economie, în politică e aceeași amorțeață greșit pusă pe seama toropelii de mult nemaivăzute a verii. În toate se așteaptă ceva. Venirea toamnei. Providențialul./ Care poate fi un om, o idee, un ceva care să dea un alt suflu. Să te scoată din tranziție”. □ Octavian Soviany atrage atenția asupra unei arhive aflate în custodia lui Nicolae Țone (*Inima Avangardei bate în strada Antim*): „Puțini sunt cei care știu că, într-o casă oarecare de pe strada Antim, există o colecție de manuscrise, cărți, publicații și documente literare care i-ar putea face să pălească de invidie pe mai-marii oricărei instituții arhivistice sau ai oricărui muzeu al literaturii./ (...) Vei avea mai întâi senzația că te afli într-un soi de scriptotecă borgesiană, unde te copleșește mulțimea de broșuri și reviste, cărți și cărțoaie, carnete și carnețele cu file îngălbenite (...). Atmosfera de ireal este sporită de prezența unei pendule gigantic, care pare să măsoare cine știe ce timp paralel, timpul hârtiei și al prafului de pe cărți (...)/ Ți se atrage atenția că pendula cu pricina este chiar celebra pendulă a lui Geo Bogza și că te găsești în arhiva Avangardei românești, al cărei «custode» este directorul Editurii Vinea, Nicolae Țone. (...)/ Ți se dă prilejul să răsfoiești pentru prima dată în viața ta un manuscris al lui Geo Bogza și (...) să compari între ele diversele versiuni ale *Poemului-învectivă*. (...)/ În scriptoteca din strada Antim se găsesc numeroase unicate de cel mai mare interes pentru istoricii literari./ Totul urmează să fie publicat sau republicat, începând chiar de anul acesta. Iar arhiva Avangardei va fi pusă la dispoziția cercetătorilor (...). Într-o perspectivă mai îndepărtată, se are în vedere și amenajarea unui muzeu./ În baza participării la un program european («Europa avangardei și avangardismul românesc»), *Panorama Avangardei*, care o să apară în toamnă, va fi tradusă în toate limbile Bătrânului Continent. Și tot la toamnă se va desfășura un colocviu internațional consacrat suprarealismului. Nicolae Țone îmi vorbește despre toate acestea cu o pasiune neobișnuită”.

● În „Dilema” (nr. 392), Radu Cosașu marchează împlinirea a 70 de ani de la nașterea celui care a fost dramaturgul și prozatorul satiric Teodor Mazilu (pe care l-a cunoscut îndeaproape) printr-un articol intitulat *Mazilu și răzbunarea*,

cu trimitere oblică la actualitate: „În fond, epntru a fi demni până la capăt – trebuie să admitem că ignorarea lui Mazilu/ignoranța cu care e interpretat când și când, cunstituie o bună răzbunare a proștilor sub clar de lună sau caniculă, a oportunistelor și maniheismelor care de zece ani încoace, în deplină libertate de expresie și tiranie semidocță, își elaborează clișeele lor, înspăimântate de orice este inteligent, nuanțat, ambiguu, complicat. Căderea vechilor coduri produse de cenzura ceaușistă e un alibi pentru a impune noile prostii, cu cenzura lor exercitată prin cultură și vulgaritate, «fizică și psihică, Gogule!». Poate fi omul atât de...? Poate! Dar și când vor birui simultan adevărul și dreptatea, să te ții, frate!”

20 august

● Într-un articol din „România liberă”, *A fost Eminescu „suprimat” de mentorul său Titu Maiorescu?*, Ion Zubașcu dezaprobă teoriile conspiraționiste despre boala și moartea lui Eminescu, formulate de Theodor Codreanu, N. Georgescu, Ovidiu Vuia, Ion Filipciuc sau Călin L. Cernăianu.

22 august

● Gabriel Andreescu publică în „Observator cultural” (nr. 26) articolul *Cultura română împotriva corectitudinii politice*: „Între obiectivele atitudinii politice corecte intră creșterea diversității culturale prin deschiderea unor paradigme noi de cercetare cu accent pe rasă, gen, etnicitate, orientare sexuală și, simultan, prin reducerea spațiului acordat referințelor canonice ale culturii tradiționale. Ar mai fi de notat opunerea la dominația perspectivei eurocentrice sau americano-centrice, a atitudinii heterosexuale, a apelului la adevărul absolut, la obiectivitatea și imparțialitatea pură etc./ Majoritatea referințelor din presa noastră nu au în vedere acest sens larg al atitudinii politice corecte. Sau, cel puțin, nu o asociază curent dezbaterilor privitoare la feminism, la relativism, care se desfășoară deja în paginile unor reviste culturale. Mai curând, antițipatizării atitudinii corecte au în vedere «codurile de exprimare». (...) / Prima observație care trebuie făcută criticilor români ai corectitudinii politice este eroarea de a o prezenta drept un fenomen global american. O astfel de tratare, care s-a răspândit în toată presa românească – H.-R. Patapievici și Dan C. Mihăilescu/ revista «22», Cristian Tudor Popescu/ «Adevărul», mare parte din redactorii «României literare» sau ai revistei «Cuvântul» –, constituie și ea o caricatură a societății americane. (...) / Să lăsăm însă deoparte lamentările intelectualilor români pentru cele ce se întâmplă pe Noul Continent. «Bătălia cea mare» pentru salvarea democrației americane nu reflectă nimic mai mult decât autismul fundamental al curentului care citește «cultura» în sensul psihanalizabil al «operei celor 12 mari». Dar poate acest autism este și expresia unei anumite tradiții culturale. Asta ar putea explica cum rămâne rezistent la intelectuali care au ajuns demult pe malurile

Potomac-ului. Faptul că o personalitate de anvergura lui Virgil Nemoianu declară că America are victorii exclusiv «materiale și utilitare», uitând că aceasta este cel mai mare producător de valori culturale al lumii de azi, constituie pentru mine un mister./ Ce îi irită pe unii dintre intelectualii noștri? Ce ar dori ei să spună și au sentimentul că nu o pot face pentru că un deget *politically correct* se va îndrepta spre ei? În legătură cu ce văd ei în principiul atitudinii politice corecte un precedent periculos?/ Pe scurt, ceea ce unii dintre ei, membrii ai unei categorii selecte, ar dori să strige în gura mare și trăiesc frustrarea de a nu se simți liberi s-o facă, ar fi cam asta: țiganii sunt hoți și necivilizați; ungurii au gânduri ascunse; albi sunt superiori; femeile sunt ființe emoționale și mai puțin inteligente (eventual, bune pentru bucătărie, spre deosebire de bărbați, care sunt mai raționali, dar mai nesimțiți); evreii sunt revendicativi și prin *lobby*-ul internațional, bine pus la punct, controlează resursele destinate intelectualilor; homosexualii sunt depravați și reprezintă un pericol pentru sănătatea publică etc.”. Pe de altă parte, Andreescu nu ignoră nici „pericolul real” reprezentat de „abuzul invocării atitudinii politice corecte”: „Dacă cineva cu greu poate proba, cu adevărat, efecte negative ale acțiunii afirmative, în schimb, abuzul invocării atitudinii politice corecte este cât se poate de real. (...)/ Un tip de abuz ar fi «inversarea erorii», și anume, considerarea unei calificări individuale drept una colectivă. Am impresia că cel mai des asta se întâmplă în invocarea comportamentului antisemit, atunci când o persoană nu obține, dintr-un motiv cât se poate de personalizat, ceea ce se cere. Am ascultat și citit multe astfel de «plângeri». Am fost la rândul meu pus în astfel de situații. (...)/ De altfel, dezbateră în jurul «antisemitismului» unor intelectuali români democrați, în plină evoluție, ar putea fi, din acest punct de vedere, un bun material de analiză./ Dacă suntem la corectitudinea politică motivată de respingerea antisemitismului, aş introduce aici și problema sancționării negaționismului. Negaționismul reprezintă fără doar și poate o atitudine politică incorectă. A contesta eroarea camerelor de gazare și genocidul evreilor rănește și are consecințe antisemite reale. Dar a cere sancționarea prin lege a ceva ce rămâne delict de opinie (pentru că negaționismul nu este totuși o invitație la discriminare și violență) reprezintă, după opinia mea, cel mai grav – și rușinos – atentat la adresa libertății de opinie de pe continentul european. Așa ceva nu s-a făcut și nu se putea face în Statele Unite. (În acest caz se vede diferența fundamentală între normarea limbajului «prin legea statului» și acceptarea unor reguli în interiorul unei instituții – independente, cum este o universitate americană.) (...)/ Un alt abuz este confuzia dintre «temă» și «atitudine». Un caz notoriu ar fi hărțuirea pe care o practică de un număr de ani doamna Denise Rosenthal asupra lui Horia-Roman Patapievic. Despre ea a scris mai demult, în câteva articole din «România literară», Dorin Tudoran. Dar pot confirma la rândul meu continuarea hărțuirii prin «denunțuri» la unele ambasade./ Horia-Roman Patapievic a scris mai multe

articole neinspirate despre feminism, despre minorități și despre multiculturalitate. El și-a asumat statutul de bărbat-alb-ortodox cu o încântare inocentă care contrasta cu problematizarea actuală a temelor identității. Dar ratarea temei este una, atitudinea incorectă este alta. Nimic din spiritul a ceea ce a scris H.-R.P. nu probează vreun fundamentalism – fundamentalismul fiind ținta de fond a corectitudinii politice. Eroarea doamnei Rosenthal este confuzia pe care o face între asumarea unei identități și negarea altora. Domnia sa consideră că H.-R.P. este antisemit pentru că s-a declarat ortodox, este misogin întrucât a spus lucruri negative despre feminism, e pe punctul de a deveni rasist, având în vedere mulțumirea sa de a fi alb. Mă întreb: care ar fi atitudinea doamnei Rosenthal, dacă cineva ar fi vânat prin denunțuri pentru că s-a declarat evreu practicant?”. □ Apare prima parte a unui interviu cu Mihai Șora realizat de Raluca Alexandrescu (*Proiecte culturale îndreptate către spațiul public*), incursiune în biografia intelectuală a acestui intelectual – cu insistență asupra activității de redactor-șef la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (în anii '50-'60) și asupra unor proiecte editoriale precum relansarea colecției „Biblioteca pentru Toți”. E adusă în discuție și excluderea lui Mihai Șora din Partidul Comunist, în 1982; ca și, de altfel, despărțirea sa simbolică de iluzia comunistă, încă de la sfârșitul anilor '40. (A doua parte a interviului va fi publicată în numărul din 29 august 2000.)

20 august

● Într-un articol din revista „Orizont” (nr. 8), *Școala ardeleană – ultimele știri*, Cornel Ungureanu comentează în marginea apariției, la Cluj, a *Dicționarului analitic de opere literare românești* (coordonator: Ion Pop): „Actualul *Dicționar* este important pentru că evocă forța unei Universități și calitatea unei catedere de literatură. Încântați de spectacolele publicisticii culturale, de artiștii criticii și ai istoriei culturale, suntem tentați să trecem prea repede peste profesioniștii istoriei literare – ai literaturii comparate. Ne-am dezobișnuit să apreciem performanța colectivă, în care munca fiecăruia devine o componentă a efortului de construcție. Cei treizeci și unul de autori (coordonator, revizie științifică Ion Pop) formează o echipă. Nu toți sunt cunoscuți sau foarte cunoscuți, nu toți sunt autori de cărți, de cursuri, de ediții. Dar toți se supun comandamentului – toți știu că trebuie să slujească ideea de informație corectă a celui ce studiază literatura. Toți... dar nu toți mai sunt. Livia Grămadă, Ioana Em. Petrescu, Liviu Petrescu au semnăturile în chenar negru. De fapt, prima are doar două articole. Următorii sunt prezenți prin studenții lor, prin tinerii alături de care au stat ani în șir. (...) Revin întrebări obsedante pentru actualitatea culturală – pentru anul 2000 al literaturii: Care sunt cărțile pe care mizăm? Care e patrimoniul literar românesc, așa cum e el adunat între coperte de carte? Partea frumoasă a dicționarului e că refuză efortul de a decanoniza cu orice preț. El este interesat de cărțile fundamentale, dar și de

cărțile care, într-un moment sau altul, și-au avut semnificația lor. Dictionarul nu sancționează autorii, cărțile, atitudinile. În linii mari, el este conservator, preocupat să nu piardă, să nu excludă, să nu cedeze somațiilor momentului”. □ Sub titlul *Gadamer între adevăr și metodă*, este publicat un interviu realizat de către Călin Petcana cu profesorul Günter Figal, discipol al lui Hans-Georg Gadamer. □ Într-un articol intitulat *Un personaj – Tzvetan Todorov*, Dana Chetrinescu comentează cartea Magdei Jeanrenaud *Tzvetan Todorov. De la hegemonia modelului lingvistic la orizont etic* (Editura Universității «Al. I. Cuza», Iași, 1999): „«Personajul» principal al cărții este nu doar teoreticianul Tzvetan Todorov, ci intelectualul Tzvetan Todorov, văzut ca un fel de catalizator al unor individualități disparate: R. Jakobson, S. Doubrovski, J.P. Richard, M. Riffaterre, G. Genette. Magda Jeanrenaud propune o tehnică de lectură a poeziei lui Tzvetan Todorov *à rebours*, din perspectiva evoluției sale ulterioare structuralismului. Autoarea distinge de fapt așa cum o sugerează și titlul cărții, două perioade în creația teoreticianului: cea a poeziei, marcată de ruptura «Tel Quel» și de structuralism și cea dialogică, etică, întoarsă spre lumea ideilor”. □ Annemarie Sorescu (*Trăgătoarea la țintă*) semnaleză volumul de poezie a Aneimaria Pop *Trăgătorul la țintă* (Ed. Paralela 45, Pitești, 1999): „Cu toate că apărută în Colecția '80 a Editurii Paralela 45, cartea Aneimaria Pop se sustrage experimentalismului exploziv, jocurilor uneori gratuite și facile de limbaj, dorinței nemăsurate de spectacol caracteristice generației '80. Poeta nu se raliiază direcției urmate cu consecvență de colegii de generație, rămânând fidelă vocii sale distincte și autentice”. □ Paul Eugen Banciu publică un eseu intitulat *Centrul și periferia*: „Circulația informației are avantajul rarcordării interculturale a periferiei cu centrul, a zonelor mai puțin cunoscute – care au propagat o specificitate locală, dusă până la enclavare, prin eresuri și cutume –, cu marea creație culturală. Densitatea informației ar necesita ani de așezare comparatistă, de găsire a punctelor de interferență, de aflare a diferențierilor, pentru care ar trebui să fie angrenate echipe complexe de etnologi, etnografi, istorici, istorici ai culturii și artei (...). Dar informația curge, inundă, vine amestecată cu date netrebuincioase, efemere, parazite, de suprafață, și-atunci, firesc, se ajunge la procedeul tezei preconceptuate. «Așa trebuie să fie» sună la fel de imperativ ca orice dogmă totalitară. Generațiile ce vor veni, mult mai grăbite decât a noastră, vor gusta selectiv din tumultul adunat și vor emite concluzii prea puțin apropiate de realitate, dar mult mai la îndemâna unor necesități ale momentului și contextului politic. Evoluția spre mizerie a unei mari mase de indivizi îi rupe pe aceștia de nevoia unui act cultural major. Îl refuză deja, purtați de grijile zilei următoare, de nevoia de supraveghere. Un trup bolnav, hrănit artificial, să-și afle obștescul sfârșit agonizând îndelung. Și atunci, dincolo de imediatul unei culturi facile, sau chiar subculturi, se întinde ca o pecingine periferia și înecă total centrul, îi bulversează sistemele de valori constituite în timp și le

înlocuiește cu propriile produse, aflate în cel mai fericit caz la marginea kitschului, dacă nu chiar în plină deșănțare a lui. (...) Un prim semnal e dat de multitudinea cărților ce teoretizează un fenomen, o creație, în comparație cu puținătatea creației propriu-zise. Un al doilea semnal, ce vine dinăuntru artei veacului ce ia sfârșit, e nepermisa intruziune a teoreticului în creația pură, prin nevoia susținerii roadelor cu araci teoretici mai mulți ca număr decât plantele pe rod. Ca în final să se ajungă la imixtiunea dintre creație, teorie, politică, economie, panseuri psiho-socio-istorico-filozofice într-un talmeș-balmeș eteroclit numit postmodernism. (...) În acest context de forțe inegale, unde periferia se poate regăsi chiar și în plin centru, spiritele libere, lucide se simt izolate. Nu acceptă înregimentări, nu acceptă ideile de-a gata, cu jocul lor perfid ce atrage după sine comentarii gratuite, teoretizări, replici, bătălii în argumente pro și contra, la care iau parte câțiva, ca într-un talk-show, ca în final să rămână doar cei direct implicați printr-un interes țintă. Vremea cercetărilor multidisciplinare ale căror concluzii fac deliciul doar pentru universitarii pensionați pare să fie depășită în restul lumii. (...) Astfel că spiritul liber se retrage din jocul partizan al feluritelor grupuri, refuză teza pusă înaintea documentării, și-și ascultă cugetul, în răstimpul în care nu intră în panică previziunile viitoare. (...) Ce mai înseamnă centrul, ce mai înseamnă periferia când se instalează starea de haos? Ce mai înseamnă racordarea periferiei la un centru ce a devenit, între timp, el însuși periferie, într-un joc al evenimentelor ce se succed cu o repeziciune dementă?”. □ Alexandru Ruja (*Despre cercul literar*) comentează favorabil, dar cu anumite rezerve, volumul lui Ovid S. Crohmălniceanu și al Klaus Heitmann, *Cercul literar de la Sibiu* (Ed. Universală, București, 2000): „...este o carte bizară, cuprinzând pagini de încântătoare analize și comentarii, dar și de surprizătoare și plictisitoare platitudini, cu informații sub care se poate observa o muncă serioasă de documentare, dar și cu lipsa de informație acolo unde ea, totuși, stătea la îndemână sau putea fi obținută. (...) Proiect vast, lucrarea încearcă să se ocupe de întreaga activitate a cerchiștilor, de la formarea și afirmarea Cercului Literar până la ultimele apariții editoriale ale membrilor acestuia (...) Le lipsește autorilor forța de a materializa un asemenea proiect, atât în profunzime cât și în vastitatea sa. Dacă la capitolul critica, istoria literară și eseistica se scriu lucruri interesante, deși incomplete, despre I. Negoitescu, Nicolae Balotă, Cornel Regman, nu același lucru se întâmplă cu Ovidiu Cotruș sau Eugen Todoran. Lectura acestor autori pare că s-a făcut mereu în grabă, sub presiunea timpului. (...) Deci, în destule părți ale ei cartea pare neterminată, neîncheiată; rigoarea științifică nu însoțește peste tot o muncă grea, depusă pentru elaborarea cărții. La lectură, trăiești o stare ciudată, că în faza finală a cărții cineva trebuia să mai facă unele completări și nu le-a mai făcut”. □ Același Alexandru Ruja semnalează apariția unei ediții de poezie eminesciană realizate de Dumitru Irimia (*Opera poetică*): „O amplă ediție din poezia eminesciană, în

bune condiții grafice, a realizat Dumitru Irimia – *Mihai Eminescu. Opera poetică* (Editura Polirom, Iași, 1999, 712 pagini). Ca și Pepessicius la începutul activității sale de editor în descifrarea manuscriselor eminesciene și Dumitru Irimia consideră actul (re)editării unul temerar, «ți-l asumi numai cu condiția smereniei și conștiinței că peste toate neîmplinirile, ediția pe care o pui în circulație trădează cât mai puțin identitatea cea adevărată a lumii poetice eminesciene». (...) Volumul este organizat pe două secțiuni mari: antume și postume. Ediția nu cuprinde toată opera poetică eminesciană, dar cum scrie Dumitru Irimia «poate da o imagine a universului semantic și a structurilor de limbaj prin care această lume de sensuri s-a întemeiat și se desfășoară în permanență»". □ Robert Lazu (*Cultură și politică*) publică un comentariu pe marginea unui recent volum al lui Virgil Nemoianu, *România și liberalismele ei* (Ed. Fundației Culturale Române, 2000): „Încadrat de o serie de medalioane ale câtorva personalități autohtone marcante – Mircea Eliade, Mihai Șora, Ștefan Aug. Doinaș, Ion Negoieșcu, I.D. Sirbu, Nicolae Manolescu, Norman Manea –, nucleul volumului (...) are un caracter preponderent politologic. (...) Alături de temele politologice menționate, multe altele sunt abordate cu aceeași erudiție debordantă: tirania, egalitatea, pluri-elitismul, neconservatorismul lui Aurel C. Popovici, identitatea ș.a. Fiecare reprezintă o veritabilă lecție de politologie, aptă să suscite dezbateri întinse și analize copioase”. □ Sub titlul *Elita culturală română și problema identității naționale*, Victor Neumann scrie despre o carte a lui Imre Pászka, *Elita profesională română*: „Cartea *A Român hivatáselit* este o perspectivă sociologică asupra evoluției intelectualității române, urmărind să descopere principiile care au stat la baza activității acesteia în procesul de emancipare socială și națională, precum și felul în care ea a gândit și formulat idealurile politice. Autorul are în vedere nu doar informarea publicului de limba maghiară asupra reperelor culturii române – dar, mai ales, interpretarea evoluției ideii de națiune și stat-națiune la români, proces în care rostul intelectualității (devenit intelligentsie) este așezat în prim plan. Autorul deschide cartea cu un capitol dedicat dilemelor modernității (...). Imre Pászka prezintă teoria lui Titu Maiorescu privind formele fără fond, vorbind despre eterogenitatea structurală și logica bipolarității, respectiv, despre consecințele semiculturii în viața socială românească la sfârșitul secolului al XIX-lea. El observă (...) trasarea semnelor de continuitate între medieval și modern, adică între două modalități distincte de organizare și desfășurare a vieții sociale și culturale. Este vorba despre una din confuziile majore care au alimentat fanteziile unui număr important de intelectuali. Învățați precum Aurel C. Popovici, N. Iorga, C. Noica nu neapărat refuză să facă diferența dintre cele două societăți – aceea patriarhală și aceea modernă – cât înțeleg evoluția națiunii în termenii în care o înțeleseseră istoriografia și filozofia secolului precedent. Adică: romantic și tradiționalist-conservator. Ei par a fi încredințați că geneza națiunii române este indisolubil legată de așa-

numita etnicitate ce se conservă din timpuri imemorabile. (...)/ În loc de concluzie, aş spune că volumul *A Român hivatáselit. Identitás-és legitimitásválság* scris de Imre Pászka este unul care continuă seria dezbaterilor în jurul temei identităţii naţionale la români, deschizând perspective interesante, unele dintre ele inedite. Recomand cititorilor să reţină că abordarea se înscrie în suita acelorora – chiar dacă mai mult în străinătate scrise – care pun semne de întrebare în legătură cu forma şi fondul noţiunii de naţiune în cultura română, stăruind asupra importanţei evaluării critic-raţionale a modelelor tradiţionaliste construite în cursul secolelor al XIX-lea şi al XX-lea. Remarcabilul efort intelectual al lui Imre Pászka de a parcurge o amplă bibliografie în limba română, de a selecta textele de referinţă şi a le interpreta într-o cheie modernă s-a soldat cu o reală contribuţie ştiinţifică. Detaşarea autorului, ca şi aplecarea asupra unei probleme-cheie a culturii române moderne şi contemporane sporeşte meritele cărţii, motiv pentru care o recomand experţilor în ştiinţe socio-umane interesaţi să asimileze noi puncte de vedere privind definirea identităţii naţionale”.

23 august

● În cadrul rubricii „La microscop” din „România literară” (nr. 33), Cristian Teodorescu semnează un articol memorialistic, în amintirea fostei sărbători naţionale (**August 23**): „Când se apropie câte o fostă zi de sărbătoare, nu mă pot împiedica să nu-mi amintesc de atmosfera de pe vremea când ea era o zi de sărbătoare. Am prins câteva zile de 23 August în redacţiile revistelor «Contemporanul» şi «România literară». La «Contemporanul», cam 80% din numărul consacrat Zilei era de necitit. O spun din experienţa de corector, ce eram la revistă. Se scriau şi se comandau articole despre epocă, despre realizări, despre viitorul luminos, asta în afară de spaţiul lăsat pentru cuvântarea Tovarăşului. La «Contemporanul» formatul coloanelor se potrivea cu cel din «Scinteia». Cuvântarea era preluată, în plumbul original, ca să zic așa, şi transferată cu titlu şi subtitluri în paginile revistei. (...) Pe atunci aveam impresia că marea majoritate a colaboratorilor care scriau asemenea articole n-ar fi avut chef să le scrie, dar o făceau din frică unii, alţii pentru că o mai făcuseră. Mai erau şi unii care visau să obţină promovări cu ajutorul acestor articole. Spectacolul era interesant, dacă stau să mă gândesc acum, la fel cum interesante erau şi măsurile de securitate suplimentare care erau luate înainte şi după. O ţară întreagă intra în regim de strictă supraveghere tot mai fâţişă pe măsură ce se apropia 1989./ La «România literară», numărul de 23 August era format din două numere puse laolaltă. Primul era alcătuit din tributul politic, iar celălalt din numărul propriu-zis. Nici acesta nu scăpa tocmai teafăr, dar vorba lui Roger Câmpeanu, când dădea liber rotativei, mai era şi ceva de citit. Optimistul fără margini din '88 era profesorul Manolescu, cel pe care strângerea tot mai puternică a şurubului îl făcea să zâmbească şi care nici nu

voia să audă de ipoteza plecării din țară. Mircea Zăciu a notat asta în jurnalul său, iar în ceea ce mă privește am auzit o formulare asemănătoare, care mi se adresa. Nu era un sfat, ci un fel de provocare. În '89, ultimul 23 August căpătase un aer anacronic și faraonico-funerar care îi înspăimânta chiar și pe zeloșii regimului. Aceștia aveau deja un aer de victime, în ciuda faptului că se aflau în apropierea mecanismelor puterii care continuau să funcționeze. Cred și astăzi că așa-numita abandonare a lui Ceaușescu din decembrie, în legătură cu care se mai caută explicații secrete, s-a produs treptat, în grade diferite, la niveluri diferite. Ciudat, până la un punct, e că sunt foarte mulți cei care văd în societatea mortificată a lui Ceaușescu un model de ordine și de disciplină socială. Unii dintre ei au aclamat în '90 venirea minerilor în Capitală, văzând în asta o încercare de restaurare a ordinii. Printre cei care au asaltat aceste acțiuni de «pacificare» s-au numărat și scriitorii, puțini, dintre care unii au dispărut. Unii dintre ei scriau cu sincer regret despre dispariția zilei de 23 August. Sau despre ignorarea frăției de arme dintre armata română și cea sovietică, producând chiar exemple pozitive în privința atitudinii ostașului sovietic”. La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu publică prima parte dintr-un comentariu favorabil despre volumul-antologie *Povestiri alese* al lui Ioan Groșan (Ed. Allfa, 1999) (*Ioan Groșan și problema nemuririi sufletului*).

□ La rubrica de „Comentarii critice”, Gabriel Dimisianu scrie despre romanul *Viață cu efect întârziat* al lui Virgil Duda (*Cronica unei nevroze*): „Virgil Duda și Alexandru Sever fac parte din categoria discrețiilor, specimene rare ale faunei scriitoricești, de la noi și de oriunde. Se comportă în emigrație cum s-au comportat și în țară. (...) Virgil Duda și-a fructificat numai literar condiția de emigrat, transpunându-și experiențele în cărți și numai în ele”. □ Grigore Ilisei îi ia un interviu lui Zoe Dumitrescu-Bușulenga, călugărită la Mănăstirea Văratec (*„Impresia mea, din ce în ce mai puternică, este că au dispărut modelele”*). Interlocutoarea își încheie astfel intervențiile: „Am ales Văratecul, pentru că, așa cum știți, de peste 20 de ani vin aici. Asta datorită dragei Valeria Sadoveanu, prietena mea dragă, și eram aici o lume întregă, Lily Teodoreanu și atâția, și atâția. Am socotit că un creștin intelectual trebuie să-și petreacă ultimii ani ai vieții așa cum se făcea pe vremuri, și mai cu seamă soțiile care rămăneau singure, se retrăgeau la mănăstiri. Era o frumoasă obișnuință, mai ales în lumea boierească”. □ În cadrul rubricii „Lecturi la zi”, Alexandra Olivotto taxează drastic volumul lui Răzvan Codrescu, *De la Eminescu la Petre Țuțea* (Editura Anastasia, Colecția Dreapta Europeană, București, 2000) (*„Dreptăciuni” pseudocritice*): „Autorul nu înțelege miza «Dilemei» (VI/265), un act de igienă culturală, deopotrivă revalorizare și recontextualizare, și nici enunțarea următoarei teorii a conspirației: «Reviste precum 22 sau *Dilema* (dar, mai puțin constant, și *România literară*), care fac opinia intelectuală a noii stângi gălăgios democratice, duc de mai mulți ani o campanie, evident concertată din culise, împotriva valorilor românești tradiționale

(asimilate, cu sau fără dreptate, ideologiilor de dreapta). Mihai Eminescu, Nicolae C. Paulescu, Octavian Goga, Nichifor Crainic, Nae Ionescu, Petre Țuțea, Radu Gyr, Mircea Eliade, Constantin Noica, Emil Cioran, ba chiar un Ion Barbu, un Vasile Băncilă, un G. Călinescu, un Mircea Vulcănescu sau un N. Steinhardt, au fost stigmatizați pe rând, pe rând, într-o frondă ideologică fățișă sau deghizată sub felurite pretexte culturale, jenant de asemănătoare cu axiologia procustiană a comunismului». Așadar, iată ce reprezintă cultura pentru Răzvan Codrescu – un ring de box în care stânga aplică upercuturi drepte. Acest tip de reduționism trivial, această deversare a ideologiei în literatură nu reprezintă decât reziduuri ale gândirii «omului nou», incapabil să opereze o separare a domeniilor. Efectul este o cădere pe scara din spate a culturii./ De altfel, abia acum iese la iveală adevărata miză a cărții: deoarece cei opt (Eminescu, Paulescu, Crainic, Nae Ionescu, Blaga, Băncilă, Codreanu, Țuțea) au fost denigrați, ei trebuie apărați, cel puțin din solidaritate politică, de Răzvan Codrescu – purtător al ștafetei de extremă dreaptă. În concluzie, nu căutați critică literară în această carte; citiți-o doar dacă vreți partizanat ideologic sau viciu de percepție aplicat unor oameni de cultură ce ar fi meritat o abordare dacă nu ceva mai nuanțată, atunci măcar una mai onestă”.

25 august

● Nr. 393 al revistei „Dilema” are în prim-plan un grupaj tematic realizat de Tita Chiper (*Ce limbă vorbim*), la care colaborează lingviști și scriitori precum Mioara Avram, Sanda Golopenția, Andra Șerbănescu, Nicolae Manolescu, Szabolcz Szonda, Rodica Zafiu, Vasile Gârneț, Liviu Papadima.

■ Nicolae Manolescu (*Limba ce vorbim*): „O agenție națională pentru protecția limbi nu e o idee absurdă. Cu condiția ca ea să aibă putere de legiferare. (...) Academia și-a încercat puterile, când cu reforma ortografiei. N-a izbutit s-o impună, fiindcă n-a procedat bine. Primii care s-au opus au fost lingviști din sânul Academiei, ceea ce n-a dat nici un fior intelectual celorlalți membri. (...) Eșuând în acest proiect, Academia nu mai pare acum dispusă să vină cu altul. (...) Eu, personal, sunt convins că frumusețea exprimării (vorbire, scriere), e condiționată de corectitudinea ei. Nu există exprimare fumoasă, dar incorectă”.

■ Vasile Gârneț (*O filosofie de viață*): „Dublul standard, dublul limbaj, dihotomia dintre vorbă și faptă fac ravagii în lumea românească. Alienarea e prea veche pentru a putea spera că vom scăpa de ea în 10-20 de ani. De la fanarioți încoace, și potențați de simulacrele comunismului, românii s-au perfecționat în arta minciunii, a disimulării, care la noi poartă nobilul nume de «adaptare». Asta a fost eroarea noastră cea mai mare: în loc să luptăm să schimbăm niște realități, noi am dorit să ne *adaptăm* lor. Să «îmblânzim» obstacolul, după expresia atât de plăcută a lui Noica, nu să-l *îvingem*, nu să-l depășim. Limba română, din păcate, a urmat meandrele acestui fel păgubos al vorbitorilor săi naturali. Iată cum ajungi la concluzia că pentru a reuși să

restituim cuvintelor sursele adevărate, trebuie să ne schimbăm comportamentul, filosofia de viață. Ceea ce o pot realiza doar câteva generații. Efortul lor însă nu va mai exista, dacă azi, când condițiile ne permit, nu vom face un prim pas în această direcție, printr-o igienizare personală a actului de *a vorbi* și a actului de *a trăi*”. ■ Liviu Papadima (*Aproape/nicidecum lingvist*): „Între șansele pe care le-am ratat în viața mea a fost și cea de a deveni consultant lingvistic la redactarea noii Constituții a României. Lucrurile s-au petrecut cam așa: trecusem pe la soția mea, care lucra pe vremea aceea la Institutul de Lingvistică. Pe când ne pregăteam să plecăm împreună acasă a apărut secretara Institutului, cu o mină ușor panicată. Tocmai primise un telefon de la Senatul României, de la cabinetul domnului senator Iorgovan, prin care se solicita de urgență colaoirarea unor specialiști în probleme de limbă la definitivarea Constituției. (...) Într-o jumătate de oră eram primiți de către un senator, militar de profesie, după cum știam din presă, care coordona munca de elaborare a Constituției. (...) Trecând la chestiunea pentru care fuseserăm chemați, îmi dau seama că elaborarea era la fel de migăloasă și în privința formei de redactare. Domnul senator ne lămurește importanța acestui aspect. Constituția, spune domnia sa, va ajunge pe banca oricărui elev din România și trebuie astfel redactată încât orice cetățean să o poată citi și înțelege cel puțin o sută dacă nu două sute de ani de acum încolo (mă gândesc, ascultându-l, la cum se scria românește pe vremea lui Asachi și a lui Heliade). Îl rugăm să ne arate, ceva mai concret, cam ce fel de dificultăți de formulare s-au ivit pe parcurs. Domnul senator ne previne că s-au cerut deja numeroase expertize lingvistice într-o serie de aspecte neclare. De pildă, dacă se folosește «a» numai la început, la început și la sfârșit sau de fiecare dată. Un exemplu lămurește misterul: e vorba de articolul posesiv-genitival în enumerări de felul: «în administrarea județelor, a orașelor, a comunelor și a satelor». Din păcate, adaugă domnul senator, specialiștii referenți se contrazic, așa încât până acum nu s-a putut lua nici o decizie care să stabilească forma corectă. Explicația, însoțită de o notă de nerăbdare în glas, se încheie cu o privire întrebătoare./ Mă uit și eu la Dana și ea la mine. Ea spune că e o situație de «variație liberă» ceea ce pare să sporească nota de nervozitate. Eu încerc să sugerez că oricum e bine, depinde numai de cum am vrea să sune: fără repetarea articolului e mai aproape de limba curentă, de elevii pe ale căror bănci ar urma să ajungă Constituția, cu repetarea lui de fiecare dată e mai formal și mai solemn, ca pentru cititorul din secolul XXII, când cine știe cum va mai fi româna vorbită. Rămâne ca forul constituant să decidă ce variantă preferă. Domnul senator ne urmărește cu atenția tot mai încordată și, când se așterne tăcerea, întrebă: «Și cum e corect?» (...) Noi, Dana și cu mine, ne-am uitat discret la ceas – trecuseră vreo două ore – și am tranșat problema rugându-l pe domnul senator să ne dea textul acasă, unde să-l putem parcurge pe îndelete și să revenim cu propuneri scrise de îmbunătățire. Nu am mai revenit la Senat. Eu unul am avut

o scurtă tentativă de lectură filologică a textului. Mi-am dat seama că îmi lipsește «tăria opiniunilor» în materie de corectitudine și am abandonat. Spre rușinea mea, constat că nu am în casă nici varianta intermediară a Constituției primită de la domnul senator și nici pe cea definitivă, ca să văd ce s-a întâmplat cu «a». Peste câțiva ani am primit propunerea de a adera la Comisia de Apărare a Limbii Române, patronată de Academie. M-am simțit onorat, neputându-mi opri totuși gândulș de cine ar fi urmată să apăr limba română? De cei care o vorbesc, pesemne. Invitația a fost însă uitată, ca și referatul promis odinioară. O altă șansă ratată”. □ În câteva considerații adiacente articolului său despre limbajul poetic modern și contestatarii săi de la începutul secolului XX (*Două feluri de a vorbi liric*) Z. Ornea se pronunță cu privire la problemele neologizării contemporane și a recrudescenței limbajului licențios: „Să procedăm, în fața acestei avalanșe, ca puriștii intratabili, un Georgescu-Cocoș de odinioară? Nu cred că e bine și nici eficient. Chiar dacă s-a invoca nu știu ce fulminante pericole naționale, stricătoare de limbă (și, deci, de neam). Timpul, repet, își va rosti verdictele și e sigur că unele anglicisme (americanisme) vor intra în compoziția limbii, restul dispărând firesc și de la sine. Deocamdată, însă (...) trebuie să ne obișnuim cu noua realitate chiar dacă, adesea, ne supără, chinându-ne rău urechile. Cât despre vulgaritățile injurioase care au infestat azi limba (...) am constatat că (...) au pătruns și în literatura tinerilor scriitori, pe care îi citesc, totuși, cu încântare (vezi ultimul volum de versuri al lui Daniel Bănuțescu, pe care, într-un fel, l-am și prefațat). E și în acest caz o tipizare (dacă îmi este îngăduit să folosesc acest termen vechi de teorie literară) prin limbă a tăirilor omului contemporan. Va rămâne aceasta o stare de fapt estetică? Cine ar putea spune?”. □ Pe ultima pagină, Tita Chiper îi ia un interviu lui Mihai Zamfir (*România unică nu există*), cu referire specială la discursul public, la limbajul dublu din timpul cenzurii și la „discursul anilor '90”: „Constat cu regret, dar fără surpriză, că mulți critici, esteticieni, istorici literari români se dovedesc astăzi, pentru a spune astfel, «incapabili de libertate». Oameni culți, autori ai unor lucrări de referință, ei scriu, în anul 2000, exact la fel cum scriau în 1975 sau 1980. Limbajul dublu i-a castrat. Oricâte virtuți am încerca să găsim formulării aluzive, realitatea e una singură: ca eficiență, cel mai subtil text esopic este inferior celui mai pedestru text direct...”.

● În „România Mare” (nr. 528), Ileana Vulpescu semnează articolul *Balamucul e cu noi!*: „În România, nimic nu se mai prevede, nu se mai anticipează, nu se mai ia în calcul, nu se mai plănuiește, nu se mai..., ci se «anvizajează», se «preconizează». Cu atâția globaliști, cu atâția euro-unioniști, cu atâția socialiști în piei de cloșcă și cu atâtea discursuri democratico-sentimentale, cu atâtea vajnică tâlhărie fără perdea, cu atâtea minciuni (manichiurate, machiate, pomponate), cu atâtea promisiuni fără acoperire – altfel spus, fiind tratați de autoritate drept niște iremediabil tâmpiți, singurul lucru ce

ne mai rămâne de făcut este să ne-ncolonăm de bunăvoie și să strigăm din toți bojocii un adevăr incontestabil și definitiv al timpurilor noastre: *Balamucul e cu noi!* Și să vedem și noi pe ăl care ne-ar contrazice”.

29 august

● „Observator cultural” (nr. 27) conține un dosar dedicat jocurilor pe computer (*Computer games*), cu articole de Cristian Munteanu (*În loc de introducere*), Florentin Stoica (*Scurtă istorie evenimentială*), Cătălin Mihăilă (*Lungul drum al jocului către piață*), la care se adaugă (în traducerea și adaptarea lui Cristian Munteanu) un interviu cu programatorul Mike O’Brian (*Despre niște importanți pași înainte în programarea jocurilor pe computer*), precum și un *Mic dicționar de termeni utili* sau diferite casete semnate de Cristian Munteanu și Cătălin Mihăilă. □ La rubrica „Structuri în mișcare”, Ion Bogdan Lefter prezintă succint (într-un articol de trei coloane – *Despre filozofie, mâncăruri, păduri, melopoetică și informații*) niște „lecturi de vacanță”, recomandând următoarele patru titluri: *Pânțelezele filozofilor. Critica rațiunii dietetice* de Michel Onfray (apărut și în traducere românească, la Editura Nemira, în 2000), o antologie coordonată de Radu Cârneli, *Poezia pădurii* (Editura Orion, București, 5 volume, 1998-1999), *duet/lul celor două muze* de Maria Foartă (Ed. Brumar, Timișoara, 2000, 113 pagini) – o teză de doctorat apărută postum – și *Un secol de agenții de presă românești (1889-1989)* de Florica Vrânceanu (Ed. Paralela 45, 2000). □ Recomandări de lectură face și Mircea Anghelescu (*Vara, la Berlin...*), oprindu-se asupra unor cărți despre România (și/sau asupra unor cărți românești traduse) apărute de curând în Germania. ■ William Totok semnalează, la rândul său, *Apariții noi în Germania*, citându-le, de exemplu, pe Aglaja Veterany și pe Herta Müller. □ Paul Cernat comentează o ediție din Constantin Fântâneru realizată de Aurel Sasu: *Cărți și o altă carte* (Ed. Minerva, Colecția „Restitutio”, 1999): „Într-o recentă cronică a ediției (v. «România literară» nr. 31/2000), Z. Ornea îl categorisește – cu o formulă a «registratorului» Perpessicius – drept un «scriitor de raftul doi». Nu împărtășesc acest mod de a ierarhiza. Prin *Interior* Fântâneru rămâne un autor vizionar extrem de viu, care are multe de spus sensibilității actuale. Opera i-a fost, într-adevăr, devorată de o biografie teribilă. Impresionantă prin valoarea ei umană, cartea de față (...) ni le restituie însă, într-o sinteză de raftul întâi, pe amândouă” (*Cartea imposibilă a lui Constantin Fântâneru*). □ C. Rogozanu aduce în discuție *Un eseu scris pentru străini* – e vorba de ediția a doua din *Spiritul românesc în fața unei dictaturi* de Nicolae Breban (Ed. Ailfa, 2000): „*Riscul în cultură* este un efort de autolegitimare postdecembrist în care găsim atacuri violente, reglări de conturi și... literatură din plin. În *Spiritul românesc în fața unei dictaturi* toate acestea sunt slab reprezentate. Textele sunt scrise, după spusele autorului, înainte de ’89. Cartea era destinată publicului străin – prezentarea generală a

propriei culturi s eîntrepătrunde cu relațarea situației grave în care se găsea România comunistă./ (...) De multe ori Breban se lasă purtat d eval și înșiruire cu mult patos istoria culturală a românilor (...). Scrie, încercând să atragă atenția acelor străini «arogați și indiferenți». (...) Cititorului român i se amintește tot timpul că, de fapt, cartea nu îi este adresată. Așadar, să fie indulgent și să ierte didacticismul exagerat din unele pagini, generalitatea unor afirmații despre spiritul poporului etc. O strategie retorică destul de interesantă care nu îi este specifică lui Nicolae Breban. El este obișnuit cu schimbul precipitat de registre, cu delirul textual. (...)/ Printre filozofări și prezentări generale putem distinge un fir general al eseului: condiția intelectualității române postbelice. Proletcultismul este tratat pe larg cu toate figurile sale importante. (...) Estetismului ca formă de rezistență îi este dedicat un capitol special. Toate sunt prezentate cu un patos mai scăzut decât cel obișnuit brebanian. Paradoxal, tocmai de aceea povestea e mai puțin credibilă. (...) Autorul își apără generația vorbind despre diferite grade de compromis. Este interesant că nu își condamnă anumite fapte particulare, ci aruncă vina pe context, estompând responsabilitatea, punând-o în cârca unei întregi generații. (...) Și totuși, cartea poate ajuta mult la o reconstituire rapidă a epocii. Narativizarea care micșorează calitatea informației aduce în schimb un plus de coerență, o versiune încheată, ușor de aprobat sau de combătut”. □ Odată cu articolul **Reglajul etic** (despre „blocarea cronotopică definitivă a semnificației”, ca efect al „globalizării simulacrului”, în directă legătură cu o „viziune tehnologic-apocaliptică”), Ion Manolescu anunță că pune capăt rubricii sale – „Tehno”. □ Adina Dinițoiu recenzează un volum de cronici al lui Traian T. Coșovei, *Hotel Urmuz* (Ed. Călăuza, 2000) (**La Hotelul Urmuz**). □ Geo Șerban publică o amplă evocare: **Crohmălniceanu în purgatoriul criticii. Note retrospective pentru mai târziu**: „Un protagonsit prestigios al scenei literare din ultimele decenii a dispărut odată cu retragerea în neființă a lui Ovid S. Crohmălniceanu. Cortina definitiv căzută găsește opinia noastră publică prea puțin inițiată în dedalurile istoriei spre a putea să discearnă de pe acum ponderea prezenței lui îndelungi, pe multiple planuri. (...) Un șir apreciable de confrăți, de la Marin Preda la juni «desanțiști», au beneficiat de opiniile sale avizate, pe parcursul definitivării manuscriselor proprii”.

● În revista „22” (nr. 35), Livius Ciocârlie publică un editorial intitulat **Lamentabil**: „Mă uimește să constat că nu numai oamenii neavizați, dar până și comentarii politici dau o disproporționată importanță alegerilor prezidențiale față de cele legislative. Aceasta, deși – prin *Constituție* – adevărată putere în România o deține Parlamentul și Guvernul agreeat de majoritatea lui, președintelui revenindu-i responsabilitate limitată. Oricât de reformist ar fi președintele, dacă îi stă împotrivă un Parlament retrograd nu va reuși mai nimic. Mărturisesc că am semnat pentru candidatura lui Isărescu în primul rând cu gândul la CDR. Chiar declarându-se – și chiar fiind – independent, cu

excepția cazului că s-ar manifesta ostil Convenției, domnul Isărescu o va trage în sus. Absența posibilă din Parlament a partidelor care o compun ar fi extrem de păgubitoare, căci ar dezechilibra cu totul raportul de forțe pe eșichierul politic românesc”. □ La rubrica „Revista presei” este publicat un text cu titlul *Alex. Ștefănescu versus Ion Bogdan Lefter (II)*: „«Observator cultural», nr. 25, 15-21 august 2000. În numărul 30 al «României literare», Alex. Ștefănescu l-a acuzat pe Ion Bogdan Lefter, directorul «Observatorului cultural», că este promotorul unei «campanii de denigrare» împotriva «României literare», pe care a depunctat-o neloyal într-o competiție de proiecte culturale pentru obținerea unor subvenții oferite de *euroart*. După ce, în numărul 29 al «Observatorului», a prezentat istoria colaborării sale cu «România literară», Lefter revine cu explicația promisă în legătură cu *euroart*, care «încuraja proiectele axate pe valorile cooperării, ale multiculturalismului și ale bunelor relații interetnice, în perspectiva aderării la UE». După ce expune amănunțit sistemul de jurizare propus de administratorii programului (British Council și FDSC), Lefter motivează modul în care a punctat «România literară»: «Nu puteam acorda nici «României literare», nici nimănui o notă bună la criteriul dimensiunii interetnice a proiectului dacă ea nu există! La fel, la rubrica de evaluare a cooperării cu alte instituții, nota a fost zero la toate propunerile care nu presupuneau parteneriate (...) Am punctat-o foarte bine acolo unde era posibil (de pildă, la calitatea profesională a responsabililor proiectului), am menționat faptul că e vorba despre una dintre cele mai importante reviste culturale de la noi și am notat în rubrica de comentarii finale că juriul propriuzis, recte comitetul director, din care a făcut parte și A.Ș., trebuie să ia o decizie de principiu: finanțează sau nu publicații periodice? (...) Nu eu, ci A.Ș. poartă responsabilitatea acestor decizii!». Lefter îi reproșează lui Alex. Ștefănescu că a încălcat confidențialitatea asupra jurizării pe care, fiind membru în comitetul director, era obligat să o respecte”. □ Mădălina Șchiopu semnează articolul *Ridicolul? O frază de dânsii inventată...*: „Emisiunile-maraton cu diferite titluri și pretexte realizate și moderate de Adrian Păunescu pe Tele 7abc, ca și prelungirea lor poetico-muzicală de cenaclu au asupra mea același efect ca filmele produse în Coreea de Nord: o bună dispoziție de excepție. Aceste emisiuni sunt niște mostre de național-comunism ceaușist transportate prin tunelul t, printr-o eroare a naturii, în anul 2000. (...) În bună parte, ele sunt furnizate de părerea extraordinară pe care o are despre sine dilatat la dimensiuni cosmice al d-lui Păunescu. Este de admirat siguranța cu care A. Păunescu citește acele mesaje de la telespectatori care îl compară cu eroi, genii și conducători de la noi sau de aiurea – mai ales de la noi, în concordanță cu ideologia la care a aderat, pe viață, poetul – fără A cuprins de stânjeneala absurdă pe care ar simți-o un om obișnuit. Beția dulce a cultului personalității nu trece așa simplu, de pe un deceniu pe altul. (...) Invitații d-lui Păunescu merită o tratare aparte. Pe lângă figurile cunoscute (colaboratorul

neobosit Florin Condurățeanu, C.V. Tudor, Niculae Cervenii, Alex. Stoienescu, Mihai Ungheanu, Ion Cristoiu etc.), pe platou de emisie își găsește sălașul o varietate de tipuri umane ciudate, în acord cu cele care apăreau odinioară în paginile revistei «Flacăra»: securiști, astrologi, oameni de afaceri dubioși, bioenergeticieni, vindecători, scriitori obscuri și specialiști de circumstanță în te miri ce domeniu. Cu egal entuziasm se rostesc versuri păunesciene despre eroii neamului și jugul puterilor străine și se meditează diferite variante de tratamente naturiste”.

● În „Academia Cașavencu” (nr. 34), Mircea Dinescu semnează un articol intitulat *Adevărul despre răpirea Europei*: „Pe cât de tare a tropăit Istoria prin centrul orașului meu de provincie în anii '50, pe-atât de timidă și discretă a pășit prin cartierul muncitoresc în care m-am născut, de parcă s-ar fi descălțat de bocanci să nu-i trezească cumva pe cei ce locuiau pe străzi mărginașe. Dacă în zgomotul și furia războiului rece exploataorii care avuseseră neșansa să se nască în centru vorbeau în șoaptă în așteptarea noilor etichete ce li se lipeau de spinare: *pușcărie politică, expropriere, domiciliu forțat*, dincolo de buricul orașului se vocifera fără complexe, cuvintele acela mai des aruncate peste gard în mahalaua noastră de foștii exploatați fiind: «pâine pe cartelă, depășire de plan, bulion, mobilă în rate, fotbal, ceapă, cincinal». Pe vremea aceea noi nu ne situam câtuși de puțin în Europa, ci în lagărul socialist – și spuneam *lagăr* cu aerul că spunem *scrânciob*, fiindcă ne legănam veseli în lanțurile unei ideologii primavaratice. Europa era un moft burghez și o prejudecată geografică. (...) Au trecut de atunci mai bine de 40 de ani. (...) Noi mai avem de așteptat puțin”.

30 august

● În editorialul din „România literară” (nr. 34), Nicolae Manolescu revine asupra unei chestiuni abordate anterior în repetate rânduri – *Politizarea bolii lui Eminescu* –, pornind de la o recenzie a lui Theodor Codreanu: „Un articol al d-lui Theodor Codreanu din «Cronica» ieșeană (nr. 7), intitulat Noi dovezi despre «suprimarea gazetarului» Eminescu, este consacrat unei relativ recente cărți despre boala și despre sfârșitul poetului. E vorba de cartea d-lui Călin L. Cernăianu, *Recurs Eminescu. Suprimarea gazetarului*, de la Editura Semnele Timpului, București, 2000. Ecouri de la apariția cărții am mai avut. N-am citit cartea, pe care am căutat-o zadarnic prin librării. Nu mă pot pronunța, așadar, asupra ei și nici asupra valabilității în sine a recenziei d-lui Codreanu. De altfel, mi-am propus cu totul altceva. Dl Codreanu pornește de la ideea că în reconsiderarea biografiei eminesciene s-ar fi produs, în deceniul din urmă, o cotitură spectaculoasă, prin interpretarea complet nouă a ultimilor șase ani din viața poetului. Pionierii (sau deschizătorii de drum) ar fi, în afara d-lui Codreanu însuși, d-nii N. Georgescu, O. Vuia, Ion Filipciuc și, acum, Călin L. Cernăianu. La ce fel de cotitură se referă autorul recenziei din «Cronica» nu

mai e cazul să spun. Am mai comentat acest subiect, în legătură cu o carte a d-lui N. Georgescu. În «România literară» au fost publicate și articolele lui Z. Ornea despre ipoteza avansată de dl N. Georgescu și reluată cu energii noi (dar nu și cu dovezi sau argumente noi) de tovarășii săi pe drumul transformării bolii lui Eminescu dintr-o problemă medicală într-una politică. Deși se intitulează cum am văzut, nici recenzia d-lui Codreanu nu aduce vreo dovadă în plus. Dacă am considerat necesar s-o discut în editorialul meu este pentru alt motiv și anume acela că, pe măsură ce sporește numărul paginilor despre sfârșitul lui Eminescu, problema bolii și morții lui se «clarifică» într-o manieră pe cât de neștiințifică pe atât de vehementă, ajungându-se la un fel apodictic de a trata lucrurile, care nu mai admite nuanțe”. □ Mihai Zamfir publică un eseu de reconsiderare (actualizare critică) a operei eminesciene (*Un Eminescu între două secole*): „Schița a ceea ce ar putea reprezenta un «viitor Eminescu» pentru începutul de secol se află încă, fără îndoială, în stadiul de supoziție: ea reprezintă doar un proiect deductiv, purtând stigmatul oricărui proiect de acest fel. Își arogă doar meritul de a da preeminență textului eminescian, încercând să înlăture mitologiile parazitare. Cu fața întoarsă către poetul noptatec, către autorul de proiecte gigantice niciodată duse la bun sfârșit, către poetul care și-a făcut din nedesăvârșire categoria tutelară, avem șansa de a descoperi un Eminescu al viitorului. Șansa, nu și certitudinea. Acest Eminescu, personaj încă fluctuant, se recompune încet din fragmente ale unui «Eminescu clasic», dar și din imensitatea lumii de versuri lăsate până acum pe planul al doilea ori pur și simplu ignorate. Versuri care se cer analizate în noua perspectivă a geniului spontan și colosal, a romanticului pur de primă generație; și examinate fără prejudecățile estetice imprimare de singura ediție antumă. Imensa operă poetică eminesciană e încă, în partea ei cea mai originală, prea puțin cunoscută. Să nu uităm că, după fericita expresie a lui Petru Creția, «uneori Eminescu nu era decât scribul neglijent și grăbit al propriului său geniu». Tocmai acest Eminescu trebuie descoperit”. □ Alex. Ștefănescu semnează un medalion intitulat Z. Ornea la 70 de ani: „Z. Ornea iubește literatura română. O iubește lucid, în cunoștință de cauză. O iubește discret, fără să-și declame iubirea în fraze grandilocvente și fără să aștepte vreo răsplată. Și, mai ales, o iubește eficient. Opera sa de critic și istoric literar, la care continuă să lucreze, cu modestie și răbdare, cu o hărnicie care ar trebui să-i facă și roșească pe mulți tineri inactivi de azi, explică literatura română și, în același timp, o îmbogățește”. □ Același Alex. Ștefănescu răspunde unei replici a lui Ion Bogdan Lefter (din „Observator cultural”) cu privire la o intervenție anterioară în chestiunea finanțării AFCN (*Dai în mine, dai în Occident!*): „Răspunsul lui IBL, o imensă vorbărie reproducă pe spațiul a două pagini din revista «Observator cultural», are un titlu șocant, *O minciună revoltătoare*, dar nu cuprinde nimic care să-l susțină./ Ca să-și dovedească bunăvoința față de «România literară», IBL face un istoric al colaborării sale la această revistă.

Publicarea articolelor sale nu dovedește însă bunăvoința lui IBL față de «România literară», ci bunăvoința «României literare» față de IBL. Alt «argument» adus în discuție de IBL îl constituie relațiile sale cordiale cu unii membri ai redacției noastre: «De câte ori mă întâlnesc cu (...), ne salutăm cu zâmbete calde». Asemenea zâmbete nu dovedesc însă nimic, decât, cel mult, ipocrizia lui IBL care simulează prietenia cu oameni pe care îi aduce în situația de a se asfixia financiar./ Până aici îți vine să crezi că IBL n-a făcut ce-a făcut, că totul este o invenție (a mea). Iată însă că mai departe el își recunoaște faptele, pretinzând însă că activitatea sa de expert a avut un caracter confidențial și că eu nu trebuia să o divulg. În ce mă privește, am altă concepție. De ce să păstrăm secrete faptele rușinoase? Mai sănătos este să le discutăm de fiecare dată, deschis, cu speranța că astfel nu se vor mai repeta./ IBL mai pretinde, apoi, că a acordat un punctaj mic proiectului «României literare» pentru că nu merita mai mult. În realitate, el a aplicat grila de evaluare într-un mod pur formal, făcând abstracție de conținutul revistei. În felul acesta, se poate ajunge la depunctarea oricărui proiect, oricât de valoros./ Tot IBL transferă, avocățește, responsabilitatea respingerii proiectului asupra mea, invocând faptul că eu am făcut parte din comitetul care lua deciziile finale. Da, am făcut parte, dar «România literară» n-a trecut de faza de preselecție. Iar dacă totuși ar fi trecut, eu aș fi ieșit din sala de ședință și n-aș fi luat parte la evaluarea proiectului ei, pentru că așa se stabilise anterior (și alți membri ai comitetului au ieșit din sală când s-au evaluat proiecte de care erau într-un fel sau altul legați.)/ În sfârșit, IBL răstălmăcește tendențios o afirmație a mea și anume aceea că el folosește, în mod surprinzător, mijloace moderne, de inspirație occidentală, pentru a-și promova solidaritatea tribală cu colegii de generație. «Cam... anti-occidentală formulare!», murmură IBL, sperând să se facă auzit unde trebuie. Cum adică «anti-occidentală»?! Anti-occidentală mi se pare, dimpotrivă, utilizarea unor mijloace de inspirație occidentală pentru susținerea unei atitudini exclusiviste și nedemocratice./ Insinuarea lui IBL nu este doar reprobabilă, ci și comică. Ea se bazează pe «logica» lui dai în mine, dai în Occident, în vigoare în România și înainte de 1989, este drept, într-o altă variantă”.

[AUGUST]

• În ediția din august a revistei „Contemporanul – Ideea europeană” – care însumează patru numere (30, 31, 32, 33) –, este publicat un interviu al Dorei Pavel cu Adrian Popescu, noul redactor al revistei „Steaua”. A.P.: „În 1964, am debutat cu poezie, la o rubrica «Condeie noi», în revista «Steaua». Erau două pasteluri în tradiția revistei, care publica poezie de notație, poezie care se opunea, cum ne amintim, unei poezii angajate, militante, retorice, patriotarde, în fond. Ca student al Facultății de Litere, am activat mai întâi la revista «Echinox», fiind printre cei care au întemeiat această publicație, alături de

Marian Papahagi, Eugen Uricaru, Petru Poantă, Olimpia Radu. După această perioadă, la absolvire, în 1971, în mod aproape firesc, câțiva am fost cooptați la revista «Steaua» de către redactorul-șef, Aurel Rău. Era prozatorul Eugen Uricaru, era cronicarul revistei «Echinoc», Petru Poantă și subsemnatul, în calitate de poet. (...) În momentul în care intram noi ca tineri redactori în cadrul schemei redacționale, revista «Steaua» avea un prestigiu imens, se bucura de o audiență destul de largă, se bucura de gloria bătațiilor purtate pentru afirmarea esteticului în special în deceniile 5 și 6, se bucura, de asemenea, de aura pe care i-o imprimase A.E. Baconsky, de independență estetică, de revistă antidogmatică, așa cum reușise să afirme, ca un exemplu de poezie independentă, poezia de notație, împotriva poeziei patriotarde, lozincarde, și a epicului care era în mare vogă și impus de oficialități deja cu câteva decenii înainte. Sigur, climatul era mult mai sobru, mai convențional într-un anumit fel, cenzura mult mai riguroasă, presiunea politicului mult mai mare la o revistă de prestigiu «Stelei» față de «Echinoc», care era o revistă a tinerilor și de aceea supravegherea ideologică nu era chiar atât de aspră, de sistematică, pentru că forța ei de impact era socotită ca fiind mult mai mică. După părerea mea, noi am adus o oarecare prospețime, o oarecare energie tânără la «Steaua», totuși structura seniorilor, a lui Aurel Rău, a regretatului Aurel Gurghianu, a lui Virgil Ardeleanu, era puternică în tiparul, în modelul ei. Concepția era dată de aceștia trei, în special de Aurel Rău, care își impusese viziunea, și și-a menținut-o, desigur, de-a lungul anilor, asupra unui fel de a nu se implica în mod direct în aceste bătații de care ai amintit. Deci o anumită neutralitate, un anumit echilibru, o anumită neimplicare, cu riscurile aferente, în imediat, în bătațiile acestea mai mult sau mai puțin politice, dar de politica literară, toate acestea erau cultivate la revista «Steaua». Așadar, «Steaua» nu era o revista partizană, pe de o parte, ceea ce era un lucru pozitiv, dar, pe de altă parte, se menținea într-o neutralitate excesivă, în sensul că mulțimea pe toată lumea, nu-și strica amicițiile cu nimeni. În același timp însă, nu reușea să aibă o poziție foarte fermă în probleme de principiu. Nu reușea să aleagă clar între o linie sau alta. Era un eclecticism superior, era o privire detașată, dar izolată de bătațiile literare”. Despre noua formulă redacțională a revistei: „Nu suntem chiar foarte mulți, este vorba de Ruxandra Cesereanu, de Octavian Bour, alături de mai vechii ei redactori și, desigur, și actualul redactor-șef va fi binevenit la revista «Steaua», pe care a condus-o timp de patruzeci de ani și căreia i-a imprimat, într-un fel, un tipar, după Baconsky, sau a continuat, îmbogățind acest tipar. Avem toată grațitudinea pentru ceea ce a făcut Aurel Rău, pentru felul cum a reușit să impună acest model stelar. Dar, în același timp, orice lucru este perfectibil, deci și „Steaua”, pe care am dori să o dinamizăm, să-i imprimăm o linie mai exigentă în privința amintiiților amatori, a celor nume care, cu depunerile lor de alge mediocre printre elicele revistei, îi frânează mersul, să o smulgem, de fapt, dintr-un localism, ceea ce nu

înseamnă că porțile ei sunt închise celor care trăiesc în Transilvania, în Cluj. Vreau ca nimic să nu oprească înaintarea elegantă de vas suplu a «Stelei». (...) Vom încerca o dinamizare a revistei (...) prin menținerea cronicii literare, dar, în același timp, dorim mai multe analize foarte scurte, foarte la obiect, incisive, despre cărțile care apar aproape zilnic. Cred că va fi mai prețuită această cronică de carte scurtă, concentrată. Vreau să antrenez mai mulți critici tineri, cărora, bineînțeles, n-am să le cenzurez sub nici o formă opiniile. Deja s-a realizat, într-un fel, prin Ruxandra Cesereanu, această predare de ștafetă critică, prin cooptarea, de la Facultatea de Litere, a Mihaelei Ursa, a lui Horea Poenar sau a lui Călin Teuțișan, tineri universitari foarte capabili, care scriu absolut dezinhibat și cu substanță. În acest fel, cu aceste nume noi, vrem să facem revista mai vie, mai atrăgătoare. (...) Vreau să renunț la studiile de mare întindere, neatragătoare, cu bibliografiile imense, cu trimeri, cu note, care nu sunt specifice, după părerea mea, unei reviste lunare și nici unui săptămânal, cu atât mai puțin. (...) Va fi tot o revistă gen magazin, dar mult mai vioaie, cu articole mai comerciale, mai vii. În fond, lipsește o anumită energie tânără la revista noastră, o anumită vitalitate, lipsește chiar acel spirit ludic, care era în tradiția «Echinoxului», prin Groșan, Buduca sau prin regretatul Țeposu, care cultiva ironia, tot ceea ce face ca astăzi, bunăoară, un Mircea Dinescu – care a fost recent la Cluj, de aceea nu e deloc întâmplătoare legătura mea afectivă – să aibă câteva săli pline citindu-și versurile. Deci ar trebui și o anumită inventivitate, proșpețime, în fond, a formelor, care, altfel, se sclerozează și devin plicticoase de-a dreptul. (...) Aș fi bucuros însă să-și reia cronică de poezie Petru Poantă, cu o anumită ritmicitate, la «Steaua», mă gândesc chiar la Gheorghe Grigurcu, dacă ar dori să facă cronică literară constant sau eseu. (...) Sigur că ideile există și planuri se fac, dar, pentru a nu ajunge în postura nedorită a multor literați români care vorbesc prea devreme, prefer să tac. La noi, în cultura și în literatura română, există o boală a începuturilor, a începuturilor care nu se maturizează, care nu se desăvârșesc, care nu duc de fapt la o stabilitate, rămânând doar frumoase aventuri ale începutului, fără rodul maturității, rodul cel mai important. Așa încât aș vrea să continuăm discuția, dacă ești de acord, după câteva luni bune de la aceasta lansare la apă a noii serii a revistei «Steaua» sau a noii formule a revistei, unde, spuneam, vreau să mențin din ceea ce s-a făcut bun, și s-a făcut mult, dar să imprim și un impuls mai tineresc, mai vii, și o anumită actualitate”.

● În „Convorbiri literare” (nr. 8), Cassian Maria Spiridon publică articolul *Virgil Ierunca, o conștiință critică a exilului românesc*: Virgil Ierunca, „este unul dintre puținii critici care au monitorizat cu acribie viața literară culturală românească, din perioada regimului comunist, pe toată întinderea lui. (...) Prin articolele sale critice, el a propus o altă scară de valori în literele românești, mult mai aproape de adevăr decât cea impusă de partidul comunist. Prin tezele și antitezele de la Paris, susținute la microfonul Europei Libere, cel care a scris

Dimpotrivă a impus o adevărată școală a bunului simț și a buneii măsurii. (...) Virgil Ierunca nu s-a considerat niciodată hirotonit de cineva «cu căderea judecății sau cu aruncarea pietrei», dar a crezut neclintit că prin tăcere ar necinsti libertatea. Ca atare, a simțit ca o datorie necesitatea de a mărturisi, chiar cu riscul de a greși: «E mai bine să greșim mărturisind, decât să înecăm în iremediabil tăcerea celor care nu pot vorbi dincolo, în Țară, pentru că soarta le-a legat limbile». (...) Ce înspăimânta, între altele, ideologia totalitară, sunt îndeosebi filosofia și poezia. Unul din «comandamentele» vremii a fost exilarea, anihilarea pe toate căile și prin toate mijloacele a acestora. Panica puterii bolșevice era firească, «fiindcă, ne explică Virgil Ierunca, filosofia, de când s-a pomenit, a pus pe om să întrebe – în libertate – despre adevăr. Panică tot atât de firească, fiindcă poezia apare în spațiul acela de har și tăcere ce ia naștere după întrebarea, răspunsul sau lipsa de răspuns a filosofului». Condiția esențială de existență și manifestare a actului poetic este libertatea. (...) În articolele sale critice, cu eleganță și fermitate își apără și impune opinia sa, în fața criticilor din țară, cum ar fi Eugen Negrici, Nicolae Manolescu și nu numai, ori de câte ori scrie despre autori ce au fost comentați, se înțelege și de către aceștia. Când e cazul, știe să fie în «răspăr» cu critica curentă, cu argumente și precizări greu de combătut, ca-n diagnoza la poezia lui Ștefan Aug. Doinaș (la care scriitura se confundă cu etica), sau Angela Marinescu. (...) Dacă în *Dimpotrivă* sunt vituperate atâtea condeie neinspirate și aservite unei puteri vremelnice, în *Semnul mirării*, spiritul critic e un regal al măsurii, în care toate cele cu adevărat valoroase pentru literatura și cultura națională, editate și afirmate în aceiași ani în care proletcultiștii și neoproletcultiștii se manifestau, sunt marcate și așezate la locul ce li se cuvine. Vocațiile de critic și culturolog sunt exemplar prezente în această carte. În totul, ne aflăm în fața unei conștiințe mereu trează și trezitoare, care a dat și ne-a redat adevărul, în împărăția falselor valori care a fost comunismul, fără exagerări, fără *parti pris*, dar de fiecare dată îndurerat și întristat de toate cele abătute peste țară și cultura națională. (...) Într-un dialog purtat în «Vatra» (277/1994), despre *Măștile oportuniștilor*, criticul îi plânge pe aceștia (oportuniștii); cauza: «în primul rând oportunistul este mereu încordat, trăiește sub o tensiune de fiecare clipă (de altfel oportunistul și-a pierdut timpul, pentru a trăi în clipe succesive, fiecare clipă constituindu-se într-o monadă fără viitor). În al doilea rând – și lucrul acesta mi se pare și mai greu de îndurat –, oportuniștii trăiesc într-o singurătate uluitoare. Și, mai ales, o singurătate deosebită. A nu se confunda singurătatea esențială (ca o muzică a existenței), cu singurătatea oportuniștilor care e una spectrală. Și spectru la spectru trage. Iată de ce – ca să vă răspund – Eugen Simion caută 'alianța' cu Adrian Păunescu, iar Marin Sorescu pe aceea cu Grigore Vieru. Din singurătatea lor fără orizont, ca să poată spune 'noi', un intelectual ca Eugen Simion are nevoie de fantasma obscenă a lui Adrian Păunescu, iar un Marin Sorescu se înhăitează cu un rămător circumstanțial ca

Grigore Vieru. Și așa mai departe». Tot aici, în dorința de a lămuri încă o dată faptul că nu a încercat niciodată să izgonească din patrimoniu pe Sadoveanu, G. Călinescu, Arghezi, Mihail Ralea etc, ci doar a-i prezenta și cu marile lor umbre de colaboratori fervenți ai bolșevismului, se explicitează: «Cică niște cronicari (ca să spun așa) se pun de-a curmezișul istoriei. Pentru ei și pentru voința lor de 'totalitate', operele lui Sadoveanu, Arghezi, Călinescu nu pot fi primite decât în integralitatea lor. Astfel, cronicarii noștri devin niște apologeți fără-voie ai totalitarismului. Pactul cu totalitarismul al scriitorilor-stalui nu e un accident, o azeziune nevinovată, ci o fractură de existență. Ei au girat prin talent, nume, notorietate comunizarea țării. Comunizarea tot ar fi avut loc – tăvălugul sovietic fiind implacabil – dar altfel. Una e să pășești în noua eră sub îndemnul unor Chișinevschi sau A. Toma și alta sub chezașia 'luminoasă' a unor Sadoveanu, Călinescu sau Arghezi. Tratând această fractură esențială drept un fapt divers exegeții lor fără deferență (față de situație) și fără deferență (față de o țară captivă), lasă impresia că și totalitarismul comunist a fost un fapt divers»". * Mircea A. Diaconu publică, la rubrica „Critica poeziei”, un articol despre stilul artistic al lui Liviu Ioan Stoiciu. „În zece ani, Liviu Ioan Stoiciu a publicat cinci cărți de versuri, fără să ținem cont de celelalte cărți – proză jurnalistică etc. – și de paginile risipite săptămânal și lunar în, poate, o duzină de reviste, ar trebui să ne întrebăm: e mult? e puțin? La rigoare, o carte la doi ani ne-ar permite să spunem că în acest punct de primă mână nu este decât un profesionist al scrisului, care «se așază la masa de scris» din devotament; oricum, nu din inerție. Dar nici devotamentul nu e acela rece, calculat, aristocrat. Nu aici trebuie căutată semnificația unui titlu: *Poeme aristocrate*, până la urmă cuminte și, dacă vrei, totuși, burghez. Nu cred că «ritualul» scrisului s-a transformat în acest caz în habitudine. Eu descopăr în spatele scrisului său o feroare demonică și neliniștea celui care își ancorează conștiința în disperarea cu care recunoaște identitatea morală și ontică a timpului său”.

● Sub titlul *Marginalul și neînsemnatul devin figuri emblematice ale unei noi poetici*, este publicat în „Tomis” (nr. 8) un interviu cu Constantin Abăluță realizat de Ovidiu Dunăreanu – acesta din urmă, interesat să afle ce reprezintă în contextul operei poetului volumul de versuri *Cărțița lui Pessoa*, distins cu premiul Uniunii Scriitorilor: „Într-un climat de libertate a expresiei dar și de cvasi-indiferență a publicului (...), problemele pe care artistul trebuie să le rezolve sunt legate, mai cu seamă, de urgența restabilirii comunicării. Primii ani de după revoluție au arătat că e o iluzie a crede în valențele catalitice ale limbajului extremist: pornografia, violența, alogicul, neoașismul se consumă ca un pumn de semințe, și chiar de a doua zi tăcerea se instalează asupra producțiilor în cauză. Lipsa cenzurii nu trebuie confundată cu libertatea de a te încredința nimicului, moftului lingvistic. Structura artistică văzută ca liant între creator și lector e, cred eu, una dintre premisele de la care scriitorul

contemporan trebuie să pornească. Evident, cititorul nu trebuie măgulit printr-un demers de tip populist (o parte din opera lui Minulescu și Sorescu chiar asta face), dar nici nu-i cazul să fie îndepărtat din start prin compoziții criptice, opace, prin simple exerciții de laborator. Așa că, întorcându-mă în propria ogradă, voi spune că, după 1990, am simțit tot mai imperios nevoia de a-mi simplifica și esențializa expresia, în atâtea volume publicate (și în destule altele rămase în sertar), ca și în cadrul scriptural oferit de traducerea unor poeți atât de diverși (...), făcusem de altfel destule experimente, și foamea de noutate nu se mai cantona în invenția lingvistică. Litota, ca procedeu integrator și vector al interiorității, începe să-și facă simțită prezența. Iar umanismul își capătă sensul lui cel mai direct, desemnând acea lipsă de emfază a discursului adresat celuilalt, acea urmă caldă și nesofisticată a unei experiențe comune, acel firesc al impresiei nemijlocit co-sanguine. Ca urmare a acestor schimbări venite dinlăuntru, poezia mea se democratizează, devine accesibilă unor categorii mai largi de cititori, iar mesajul ei, din claustrofob și elitist, se îndreaptă spre zona mai generoasă a empatiei cu toate ființele vii, umile și neajutorate. Marginalul și neînsemnatul devin figuri emblematice ale noii mele poetici. Între orgolioasa singurătate a ciclopului și umilul drum al furnicilor se află câteva trepte de sensibilitate. (...) Cred că am ales a publica *Cârțița...* înaintea celor trei volume pomenite, tocmai pentru a oferi cititorilor un demers cât mai apropiat de timpul prezent: biografismul himeric și fantasticul personalizat, întrevăd complexitatea acestui volum ca venind din acumulări contradictorii: pe de o parte din orficul cotidian, din banalitatea cea mai palpabilă, iar pe de altă parte din simularea unor existențe ubicui, generos marginalizate în spații/timpuri imprevizibile. Anti-eroul și mini-evenimentul sunt procedeele mele favorite, golul și plinul sunt fruntariile energetice care-si dispută arhitectura volumului. (...) – *La aceeași editură urmează să vă apară o antologie, Poezia română după proletcultism. Cum s-a născut această carte?* (...) – Cele două volume, însumând 1.200 de pagini, ale acestei crestomații, poartă, imediat după titlul citat de Dvs., subtitlul *Generația anilor '60-'70. Antologie comentată*. Asta deoarece ea se ocupă numai de o perioadă limitată a poeziei de după stupidul flagel căruia i-au căzut pradă atâția scriitori nelipsiți de talent, perioada pe care bună parte din criticii literari au convenit să o considere o singură generație de creație. (...) De altfel, dovada că este așa o constituie faptul că această generație are cel puțin douăzeci de personalități de prim rang, dintre care unele foarte cunoscute (Stănescu, Sorescu, Blandiana, Petre Stoica, Buzea, Mălăncioiu, Ion Gheorghe etc), iar altele, cu o operă tot pe-atât de incitantă, în curs de a fi cunoscute (Mircea Ciobanu, Mazilescu, Almosnino, Vasile Vlad, Vasile Petre Fati, Nora Iuga, Angela Marinescu, Grigurcu etc.). Comentariile ce însoțesc fiecare poet, ca și prefața, țin a da seama de noile raporturi de forțe intervenite în decursul timpului pe măsură ce seria a doua a acestei generații se dezvoltă, inter-reactionând fără voia ei cu

generația mai tânără (optzecismul și nouăzecismul), ca și cu noile modele culturale apropiate din toată lumea. Întrevăd în viața noastră literară un singur demers compatibil, ca rigoare și oportunitate, cu spiritul care a generat această antologie, și acesta mi se pare a fi colecția de Ediții definitive a Editurii Vinea. Asta deoarece este singura colecție ce își propune să reflecte într-un mod critic tocmai devenirea poeziei generației de care ne ocupăm, înlăturând complezențele și dând câștig de cauză valorilor”.

● În „Cuvântul” (nr. 8), Tudorel Urian scrie despre *Cuplul mitic al culturii române*: „Virgil Ierunca și Doamna sa, Monica Lovinescu, au deja asigurat un capitol distinct în istoria culturii române postbelice. Într-o perioadă în care «demisiile morale» (sintagmă inventată chiar de Virgil Ierunca, după cum mărturisește undeva Octavian Paler) veneau de unde nici nu gândeai, Virgil Ierunca și Monica Lovinescu au fost adevărate etaloane ale spiritului critic și ale demnității umane. Fără a avea aerul că urmăresc neapărat să instaureze un spirit de frondă, cele două mari personalități ale postului de radio «Europa Liberă» au impus cu tenacitatea picăturii chinezești, dreapta judecată, lipsa de inhibiții în actul critic, dezideologizarea faptului cultural, reintroducerea criteriului estetic în analiza literară. Corespondentul acestor spirite europene în țară era, în anii '80, Nicolae Manolescu. Și nu de puține ori Monica Lovinescu și Virgil Ierunca lăudau de la microfonul Europei Libere cărți și autori despre care scrisese deja cronicarul «României literare». Privite retrospectiv, intervențiile culturale ale lui Virgil Ierunca, Monica Lovinescu și Nicolae Manolescu (pe atunci cu valoare mitică pentru mințile dezinhibate) au reprezentat adevărate școli ale spiritului critic. Era suficient să te întrebi de ce a spus Virgil Ierunca un anumit lucru despre o carte sau de ce a scris Nicolae Manolescu ceea ce a scris despre o altă carte, pentru ca, pe nesimțite, să deprinzi un sistem de valori repudiat de instituțiile comuniste, dare care te putea face să vezi adevărata dimensiune a lucrurilor. Este o mare șansă pentru cultura română că Monica Lovinescu și Virgil Ierunca au existat într-un moment dificil din istoria țării și că, mai ușor sau mai greu, vocea lor a putut fi auzită de milioane de români. Și este o mare șansă pentru noi să-i putem ura lui Virgil Ierunca ani mulți și fericiți, alături de distinsa sa Doamnă, cu speranța că vom mai vedea la București acest cuplu mitic al culturii române”.

[AUGUST-SEPTEMBRIE]

● În „Jurnalul literar” (nr. 15-18), Cornel Munteanu (*Diagnoza spiritului critic*) comentează trei volume semnate de Ion Simuț: *Critica de tranziție* (Ed. Dacia, 1996), *Confesiunile unui opinioman* (Ed. Cogito, 1996) și *Arena actualității* (Ed. Polirom, 2000): „Regăsim vectorul moral al opiniei critice, ca instituție a enunțării, în acest sentiment cuibărit tragic, ca și în perspectiva neutră a actului critic, o dinamică a criticii eseistice de tip diagnostic. Ion Simuț are în aceste trei cărți nu numai ambitusul necesar prin care translează

fragmentul spre sinteză, dar și dispune de arcul voltaic al polemistului de idei, pentru care literatura rămâne încă în spațiul deschis al unor dezbateri de calibru intelectual. De altfel, și compoziția celor trei cărți împacă într-un fel retorica atitudinală cu cea constatativă, printr-un joc subtil al spectacolului faptelor criticului: *simptome* – o critică – diagnostic a manifestărilor literaturii – *cardiografe* – o stetoscopie a formelor literaturii – și *egografii* – autodenunțare, prin formula interviurilor și a jurnalului. (...) În schimb, atunci când criticul se întoarce la libertățile eseistului de diagnoză dă excelente pagini de profil (Gheorghe Grigurcu, Paul Goma, Ștefan Borbély, Marian Papahagi, Norman Manea, M. R. Paraschivescu). Ne-am fi așteptat ca și aici criticul să-și pună în acțiune același vector analitic al textelor acestora, pentru a intra cu folos într-o proiectată istorie actualizată a literaturii române. O spunem în cunoștință de cauză, fiindcă și celălalt vector credibil pentru un spirit critic deschis dialogului, polemica de idei, pasiunea și tenacitatea angajării și implicării în proiecte de anvergură culturală (dicționarul scriitorilor români sau, de ce nu, o istorie academică a literaturii) pot avea în Ion Simuț un reper cultural de substanță”. ■ Gheorghe Grigurcu (*A aduna merele cu oile*) formulează, la rândul său, o serie de observații pe marginea volumului *Arena actualității* de Ion Simuț: „Alte aserțiuni extrem de îndoielnice pe care le găsim în paginile criticului orădean : *Gheorghe Grigurcu, Alexandru George sau S. Damian întreprind revizuri morale cu un pronunțat și inevitabil caracter polemic*. În ce ne privește, așa cum am subliniat de nenumărate ori, nu judecăm de dragul moralei (deși e verosimilă și o asemenea judecată), ci al moralei esteticului, condiție a existenței imanente a acestuia, a cărei încălcare îi aduce grave prejudicii, până la anihilare. Reproșându-ne că ne situăm în postura unui moralizator, deci în afara perimetrului estetic, Ion Simuț se apropie – și nu e singurul punct – de *apolitismul* sau *echistanța* unor E. Simion sau M. Iorgulescu. E o dovadă de tendenționism care decepționează, ca orice rea înțelegere programată din start. Căci incriminând criteriul politic și moral al revizuirilor pe care le practicăm, interlocutorul nostru se face a nu vedea că aceste criterii ne-au fost induse chiar de scrierile colaboraționiștilor și, implicit, se opune purificării climatului literar infestat încă de tolerarea (uneori de-a dreptul elogiul) compromisului”. □ Gheorghe Glodeanu (*Un insolit roman epistolar de dragoste*) scrie despre *Dulcea mea Doamnă/Eminul meu iubit. Corespondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle*, ediție îngrijită, transcriere, note și prefață de Christina Zarifopol-Illias, Editura Polirom, 2000: „Fapt important, din scrisori se desprinde profilul spiritual a două caractere distincte (...). Mai mult, în cazul Veronicăi Micle există o dublă perspectivă asupra corespondenței: atât o lectură apropiată de momentul redactării scrisorilor, cât și o lectură posterioară, atunci când ea reface o serie de adnotări și când retrăiește romanul epistolar de odinioară/ (...) Dar Veronica Micle nu este numai muza care a inspirat numeroase din versurile

poetului, ci și o cititoare atentă a acestora, asupra cărora se și pronunță. Recitind scrisorile lui Eminescu, Veronica Micle completează datele consemnate lacunar de către poet, facilitând astfel munca istoricilor literari de azi. Ea adaugă, de regulă, anul și/sau luna în care a fost redactată misiva respectivă. Alteori, la sfârșitul mesajului primit, ea își consemnează propriile sale opinii. Ba mai mult, există și cazuri când ea intervine în text (ca în epistola 62), ștergând anumite rânduri ce ar putea deveni, probabil, compromițătoare la adresa ei". □ Elvira Iliescu (*Scrisuri și semnificații*) semnalează un volum al lui Paul Goma, *Scrisuri* (Ed. Nemira, 1999): „Să presupunem că un cititor al recentului volum de publicistică n-ar ști nimic despre biografia lui Paul Goma, ar putea afirma despre scriitor că de 22 de ani trăiește în afara țării? Cu siguranță – nu, ar fi chiar descumpănit aflând acest fapt, din moment ce scriitorul e mai în miezul evenimentelor decât toți trăitorii pe sol românesc. Nu s-a rupt, ca atâți alți expatriați de problemele românești, căutând-și și noi forme de exprimare în limba țării de adopție; dimpotrivă, cu obstinație s-a concentrat asupra contextului natal, neacceptând să scrie decât în limba maternă. Paul Goma este incompatibil cu izolarea, sustragerea, fentarea realității; mai mult, s-a dovedit un neobosit luptător în bătălia pentru recuperarea adevărurilor cardinale. (...) Scriitorului îi repugnă figuri ca Gogu Rădulescu (cărui, mai toată crema noastră *rezistentă prin cultură* i-a făcut temenele), D. R. Popescu, *fost scriitor*, sub președinția lui, Uniunea Scriitorilor încetând, practic, a mai exista, omagiatorii de toate calibrele, începând cu Beniuc, Tulbure, Frunză, Andrișoiu, Lăncrăjan, Săraru și continuând cu Balaci, E. Barbu, Țoiu, Dodu Bălan, Iacoban și mulți alții". □ Paul Goma publică o scrisoare deschisă către Nicolae Florescu, redactorul șef al revistei. Prozatorul reia disputa, purtată de la distanță, cu spațiul literar al României comuniste, enunțând nedreptățile, pe care, din punctul său de vedere, le-ar fi suferit în țară în anii 1970: „Dar bineînțeles! *Cronicarii noștri*, cei care posedă *stricte-opțiuni* – ei, de capul lor (nesupuși influențelor, cu atât mai puțin sugestiilor) au decis să nu scrie despre cărțile mele! În 1972, într-o emisiune în duplex Radio Paris-Radio București, la întrebarea gazetarilor francezi: de ce romanul *Ostinato* de Paul Goma, publicat în traduceri în Franța și în Germania, în 1971, nu a fost editat în România, în românește, limbă în care fusese scris?, predecesorul lui Buzura la conducerea Unității Militare MAI de export a *culturii*, pe numele său Virgil Cândea a răspuns că... muncitorilor tipografi nu le plăcuseră cartea, deci refuzaseră să o culegă!, iar Zoe Bușulenga care tocmai îl comparase pe Ceaușescu cu Eminescu, a motivat nepublicarea lui Goma prin... pornografie a textului". Ținta acestei intervenții este și un grup de scriitori, care i-ar fi sabotat activitatea de după 1989, susținuți, din umbră, de Augustin Buzura: „Așa au făcut și G. Adameșteanu (dimpreună cu G. Andreescu): a refuzat să publice în revista 22 răspunsurile mele la atacurile Biancăi Balotă, ale lui Paul Barbăneagră, ale lui Mircea Martin.// Desigur,

Curierul, Dilema, Contrafort nu sunt proprietatea lui Buzura, el fiind doar tovarășul plutonier păstrător al cheilor magaziei; le fel: *România literară* nu este moștenire de familie a lui Manolescu și nici 22 nu este cadou de nuntă primit de Adameșteanu de la un unchi. Numai că intelectualul (!) român gândește (!!) cum *se gândea* la (legendarul) post de radio Erevan – în acest caz: / *Adevărat: maisuspomeniții nu sunt proprietari ai publicațiilor în chestie, ci doar garanți – înșă ei nu știu asta*". □ Radu Mareș (**Pro Handoca**) laudă monografia lui Mircea Handoca *Viața lui Mircea Eliade* (Ed. Dacia, 2000): „Ca biografie literară (...), e exemplară în multe privințe. Întâi teza pe care și-o asumă, chiar dacă nu originală, e de luat în seamă: biografia unui scriitor e biografia operei sale. (Din păcate, noi n-avem profesioniști serioși pentru biografii romanzate!). Reconstituirea genezei unei opere atât de diverse cum e cea a lui Eliade are de digerat un copleșitor materiale documentar-factologic. Ca nimeni altul, Handoca știe tot (fără glumă!) despre autorul său, a citit tot, a și transcris, cuvânt cu cuvânt, tot, semnificativ în ordinea valorii sau nesemnificativ, fiecare hârtie, fiecare informație referitoare la ceva în legătură cu Eliade i-a trecut prin mână”. □ *Un salut radiofonic de departe pentru octogenarul Virgil Ierunca* îi adresează Geo Dumitrescu prietenului său din studenție, căruia îi cedase, în anii 1940-1941, pseudonimul „Ierunca”, în urma unei tratații la Berăria „Gambrinus” din Capitală: „Mi-ați amintit, stimată doamnă, că, la câteva luni după mine, Virgil Ierunca *schimbă și el prefixul* (cum se spune acum, în zilele noastre, de unanimă și irezistibilă tranziție!...) și intră și el în tagma venerabilă a octogenarilor. Și mi-ați stârnit astfel un adevărat vârtej al amintirilor – din care se ivesc, mai întâi cinematografic, cele două siluete subțiri (în toate sensurile!...) ale studenților Untaru D. Virgil și Dumitrescu V. Gheorghe, bântuind cu aviditate prin amfiteatrele Facultății de Litere și Filosofie, între franceza lui Basil Munteanu și româna veche a lui Cartoian, ori punând la cale, cu exces de entuziasm și risipă de energie, ceea ce s-a numit *aventura Albatros*, foaie frugală, de existență efemeră, dar de fecunde succesiuni, *aventură* petrecută cu fervoare și fantezie în grupul de colegi – studenți în toate zările scrisului frumos și ale artelor surori, *aventură* juvenilă desfășurându-și imprezvizibilele acțiuni, provocări și imprudențe, timpuria luptă cu cenzura, între culoarele Facultății, luminișurile Cișmigiului, sau bodegile limitrofe ale epocii”. □ Adrian Marino e prezent în acest număr al revistei cu un *Profil de savant: Alexandru Ciorănescu*: „În sfârșit, ceea ce n-a făcut la noi un întreg institut de lingvistică, a realizat, singur, Alexandru Ciorănescu, în insulele Canare. Este vorba de un impunător *Diccionario Etimologico Rumano* în 7 volume, publicate între 1958-1966 (Universidad de la Laguna). Fără a fi cătuși de puțin specialist, mi-am amintit de două recenzii ostile, de o rară suficiență, publicate în reviste specializate din țară. Foarte onest, mi-a recunoscut că a făcut doar 4 (patru) erori. Probitate de adevărat savant, care – cu o mare putere de muncă – avea și preocupări pur literare. Un

model pentru întreaga cultură română. Ea are acută nevoie de astfel de lucrări monumentale de referință și sinteză”.

SEPTEMBRIE

1 septembrie

● Nr. 394 al revistei „Dilema” conține un text polemic-ironic al lui Mircea Iorgulescu la adresa unui eseu politic al lui H.-R. Patapievici (*Elogiul fandaxiei*): „...articolul lui H.-R. Patapievici (eseul?! «analiza», cum îi spune autorul însuși?!) nu este o tentativă de interpretare a piesei lui Caragiale, aceasta nu este nici măcar pomenită, chiar dacă e produs un citat din autorul ei. Acest articol a apărut în pagina de *comentariu politic* a revistei «22» (nr. 33, din 15-21 august) și se numește, fals interogativ, *Este rațională politica suspiciunii?* Fals interogativ fiindcă e de fapt un procedeu retoric ținând de o atitudine didactică. Iar analiza e mimată: în realitate, nu se propune o dezbatere, ci se produce o demonstrație. Anume, că în România de azi suspiciunea generalizată și vehementă nu e doar explicabilă, ea este și necesară, «justificată», cum scrie (...) H.-R. Patapievici. În acord cu sensul demonstrației, titlul articolului trebuie citit un pic altfel: *Politica suspiciunii este rațională!* (...) Atâta doar că *logica bănuielii* nu funcționează doar în mediul politic, funcționează la fel de intens și în mediul publicistic, veritabil spațiu de amplificare a suspiciunii; ba chiar își găsește, cum e cazul acum, nu doar agenți, ci și teoreticieni; însă pentru a face constatarea aceasta nu e nevoie să fii «observator detașat», ajunge un pic de bun simț. Fiindcă nu toată lumea e isterică sau isterizată în România, ncii în mediul politic, nici în mediul publicistic și încă și mai puțin în acea lume, mult, înfinit mai alrgă a celor care nu sunt nici politicieni, nici jurnaliști și nici analiști politici, ci, cum li se spune cu un infect dispreț neociocoiesc bântuit de obscure porniri fascistoide, *simpli cetățeni*. Iar fractura dintre *această* lume mare și *acea* lume mică, la fel de închisă în sine ca și conul Leonida și Efîmița lui zăvorâți în *modesta* lor *odaie de mahala* și înnebuniți de propriile *fandacsii*, nu încetează să crească. Ficțiunea «observatorului detașat» era însă probabil necesară pentru a se interzice legitimitatea unui asemenea tip de observator în România; condițiile de aici ar face legitimă, dimpotrivă, figura observatorului care produce, întreține și amplifică suspiciuni. De ce? Simplu, explică H.-R. Patapievici, fiindcă unii, «care, la ultimele alegeri, au votat CDR *se simt amenințați* de opțiunile *presupus* antiproprietate, antiprivatizare, prorusești și anti-NATO ale celor care votează PDSR» (s.m., M.I.) Și merge curgător *analiza* din «22», întrucât *se simt amenințați*, amenințați de *ceea ce presupun*, «judecă eșichierul politic în termeni apocaliptici și exterminatori». Dacă frângem explicația lui H.-R. Patapievici și ne gândim că, după sondaje recente, partidele din fosta CDR au cam un sfert din electorat, iar PDSR între o treime și jumătate, rezultă că

România se află în pragul războiului civil. *Apocaliptic și exterminator!* Ce altceva decât *anihilarea* adversarului *presupus* îți mai rămâne de făcut dacă *te simți amenințat?! N-are nicio importanță* că e vorba de o presupunere (știm de la Conul Leonida: *și nimica mișcă!*, adică în termeni staliniști oricui i se poate întocmi un act de acuzare beton). Proiectezi presupunerea la nivel de *amenințare extremă*, de *catastrofă*, inevitabil *națională*, ce e făcut în numele *națiunii* fiind, nu-i așa, în afara normelor și regulilor comune (Ceauescu nu gândea altfel!), și consideri că totul e *rațional, permis și legitim*". □ La rubrica „Situațiunea”, Mircea Vasilescu propune o nouă conceptualizare pentru formele derutante ale culturii de consum (*Multura*): „Ne trebuie un termen simplu și eficient pentru a denumi acea sferă de produse culturale care include literatura de consum (romane erotice, de aventură, polițiste etc.), benzile desenate, muzica «ușoară» cu toate derivatele și suratele ei (pop, disco, *dance* etc.), telenovelele, *sitcom*-urile, filmele de serie cu clasificările lor fără dileme (dramă, acțiune, erotic, aventură etc.), videoclipurile, spoturile publicitare și altelșe asemenea. Deși asemenea produse sunt prizate, pe față sau într-ascuns, și de elita intelectuală (...), numitorul lor comun este că se adresează *celor mulți*, construind, până la uniformizare, o medie rezonabilă a gusturilor. Așa încât propun, din acest colț de pagină, cu toată gravitatea necesară momentului (în definitiv, intervin în organismul limbii române) și cu toată admirația pentru talentul întru calambur al colegului Dan Stanciu, care a inventat cuvântul (și pe care mă îndoiesc că cercetătorii și marele public îl vor prelua și îl vor impune prin uz) și mi-a cedat dreptul de folosință, un termen care ar putea lămuri dilema terminologică și ar defini mai corect și mai sugestiv «cultura pentru cei mulți»: *multura*”.

5 septembrie

● Se decernează (la Palatul Elisabeta, în prezența primului-ministru Mugur Isărescu și a președintelui URSS Laurențiu Ulici) premiile Asociației Scriitorilor din București pentru anul 1999. Juriul compus din Iosif Naghiu (președinte), Marin Mincu, George Bălăiță, Gheorghe Iova și Dan Tărchilă a decis ca premiile să fie acordate următorilor: ■ la „Poezie”: Gabriela Crețan, *Soare din Macbeth* (Ed. Eminescu), și Paul Daian, *Stângăcia în salut a femeii* (Ed. Paralela 45); ■ la „Proză”: Costache Olăreanu, *Scrisoare despre insule* (Institutul European), Vasile Andru, *Păsările cerului* (Ed. Allfa), Nicolae Stan, *Apă neagră* (Ed. Nemira); ■ la „Critică-eseu-publicistică”: Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc* (Ed. Humanitas), Ioan Lăcustă, *41 de luni care au schimbat România* (Ed. Viitorul Românesc); ■ la „Traduceri”: Gabriela Abăluță, *Toamnă la Pekin* de Boris Vian (Ed. Univers), Ioana Crăciun, Merlin de Tankred Dorst (Ed. Unitext); ■ „Literatură pentru copii și tineret”: Vasile Poenaru, *Cartea sărbătorilor școlare* (Ed. Coresi); ■ „Teatru”: D.R. Popescu: Actori la Curtea Prințului Hamlet (Ed. Viitorul Românesc), Iuliu Rațiu,

Telefonul galben (Ed. Deliana); ■ „Debut”: în proză: Elena Passima, *Tormdass* (Ed. Paralela 45), în poezie: Liviu Uleia, *Cântecele întunericului* (Ed. Vinea), la care se adaugă un premiu special pentru debut acordat lui Gelu Vlașin, pentru volumul de poezie *Tratat la psihiatrie* (Ed. Vinea) (cf. „Observator cultural”, nr. 29, 12 septembrie 2000).

● Sub genericul „Instituții culturale”, revista „Observator cultural” (nr. 28) propune un bilanț al celor zece ani de existență ai Uniunii Teatrale din România (după ce UNITER fusese recunoscută, grație unei recente ordonanțe guvernamentale, ca instituție „de utilitate publică”): **UNITER – persoană juridică de utilitate publică**. Se pronunță în această chestiune: Raluca Alexandrescu (*Un cerc al consacării*), Marian Popescu (*O aventură – și după...*), Dan C. Mihăilescu (*Din unghiul literatului*), Tania Radu (*Casa 4, din Piața Chibrit*), exprimându-se, fără excepție, favorabil în privința dinamismului și a eficienței UNITER. □ La rubrica „Structuri în mișcare”, sub titlul **Sighișoreni**, Ion Bogdan Lefter scrie un scurt articol despre literatura (viața literară) sighișoreană a ultimilor ani: „Necunoscut de către publicul larg însă reputat în mediile literare, se desfășoară tot la Sighișoara, în fiecare an, un Festival de poezie intitulat la ultimele ediții Poezia în avangardă. Istoria lui postcomunistă numără deocamdată cinci ediții, însă există și un trecut mai complicat al Festivalului. (...) Era un foarte frumos grup de tineri intelectuali la Sighișoara, marcat îndeosebi de influența «Echinoului» clujean. Ion Neagoș, sufletul Festivalului, și Marius Iosif fuseseră studenți la Filologia din Cluj (...), ca și mai tinerii frați Sofalvi, Andrei și Artur, vedete ale poeziei echinoxiste din prima parte a anilor '80, sub numele de Andrei Zanca (celălalt nume de familie al celui dintâi) și – respectiv – Artur Larion (pseudonim, cred). Și mai era la Sighișoara – firește – Dan Lotoțchi, bun prieten al cândva sighișoreanului... Gheorghe Crăciun, care își făcuse acolo liceul. (...) Nu-l pot uita pe formidabilul Mihai Pinte, care ne strângea ca un bunic bun în jurul lui: un bătrân uscățiv, coborât între tinerii anilor '80 de undeva, din Ardealul interbelic, autor de versuri «vechi», pe care le citea cu patosul de altă-dată”. I.B.L. semnalează, mai departe, trei cărți noi publicate de doi dintre mai înainte amintiții „sighișoreni”: eseul *Mircea Eliade. Mitul iubirii și Poezii și Poeme* de Ion Neagoș, precum și un volum al lui Marius Iosif, *Tragedie și haiku. Eseu despre devenirea sensibilității moderne* – toate trei apărute la Editura Paralela 45, în 1999. □ Andrei Bodiu (*Despre firescul singurătății*) comentează succint cel mai recent volum de poezie al lui Viorel Mureșan, *Lumina absentă* (Ed. Paralela 45, 2000): „Una dintre mizele esențiale ale cărții este de a resemantiza o temă marginală în discursul poetic dominant după 1980, natura. Nu cotidianul trepidant se află în miezul acestei cărți. Ritmurile sunt mai destinse, observația și meditația luând locul acțiunii”. □ Mariana Ilie [?!] (*Mitizări și/sau mistificări literare*) recenzează defavorabil volumul lui Eugen Simion *Fragmente critice, III. Mit. Mitizare. Mistificare* (Fundatia Scrisul Românesc/

Univers Enciclopedic, 1999): „Miza (...) e istoria literară căreia Eugen Simion i-a pus bazele încă din *Scriitori români de azi* și care, ca orice istorie, se repetă. (...) Sunt tablouri de tip bio-bibliografic (și adesea hagiografic) despre autori preferați ai criticului, iar acestea, la rândul lor, sunt alcătuite din... fragmente mai vechi sau mai noi scrise despre ei de Eugen Simion, de obicei în «Caitete critice». Aspectul volumului este deci unul de mozaic./ Subiectivitatea istoricului literar e vizibilă în primul rând din decupajul pe care acesta îl operează în peisajul literar. (...) Și dacă lui Eminescu îi este consacrat cel mai vast capitol al primei părți (...), nici în privința selecției celorlalți autori discutați cititorul nu poate fi surprins. Căci «lista lui Eugen Simion» nu s-a schimbat prea mult de-a lungul ultimilor ani: de la Vianu și Călinescu, trecând prin Țuțea, Vulcănescu, Caraion și recent (re)descoperitul I.D. Sîrbu, până la Nichita Stănescu și Marin Sorescu./ «Oglinzile» clasicilor nu sunt, în ciuda titlului primei părți a cărții, din cale-afară de moderne; ele sunt tot cele «clasice». (...) Deși autorul se vrea creator de canon, el este și un «conservator» al canonului, al unei istorii de manual după care literatura se cere mai curând admirată decât discutată. (...)/ Textele care denunță cel mai clar ideologia... culturală a lui Eugen Simion (și în același timp o subminează prin exces) sunt: *Sfaturi pentru tânărul critic*, *Mit. Mitizare. Mistificare* și *Ce-mi place, ce nu-mi place*. (...)/ Impresia generală este că Eugen Simion «protestează prea mult»: el are aerul că fiecare rând pe care îl scrie trebuie să fie o replică la ceva, o justificare a activității sale critice. Referirile la diferiți scriitori par simple pretexte pentru ca autorul să-și amintească de cutare critic «elitist», de manualele alternative sau de «vânătoarea de statui» (...). Omisiunile care apar în analiza globală a fenomenului literar nu sunt nici ele inocente (de exemplu, cei «câțiva prozatori» afirmați după '89 ar fi, în opinia lui Eugen Simion, «Cătălin Țirlea, Mladin, Bogdan Popescu, Răzvan Petrescu, Horia Gârbea, Daniel Bănulescu», iar cei din generațiile vechi care au continuat să scrie ar fi «N. Breban, D.R. Popescu, D. Țepeneag»...). □ Ioan Stanomir scrie un eseu despre publicistica lui G. Călinescu din anii 1948-1949, când „instrumentele legale ale totalitarismului capătă contur și, în plină explozie de entuziasm al criticului (...), se deschide unul din primele procese ale industriașilor sabotori, anticipând naționalizarea” (*G. Călinescu – un optimist în Utopia*). □ Carmen Mușat publică prima parte dintr-un articol intitulat *Actualitatea teoriei și diversitatea Europei. Hans-Georg Gadamer și echilibrul între antiteze* – comentariu în marginea volumului gadamerian *Elogiul teoriei. Moștenirea Europei*, publicat în traducere la Ed. Polirom, în 1999. (Partea a doua va apărea în numărul din 12 septembrie 2000.) □ Sub genericul „Bibliografie”, este publicat un studiu mai vechi semnat de Ana Șincai (datând din 1988 și rămas inedit – cu valențe subversive la momentul scrierii lui), *Edițiile în engleză ale poeziilor lui Eminescu*. □ Două pagini de revistă sunt rezervate unui text inedit – din 1956 – al lui Radu Petrescu, intitulat (ca și

volumul din 1977) *Oceanul întors*. □ Sub titlul *Editurile formează bunul gust*, Raluca Alexandrescu transcrie prima parte a unui interviu cu poetul și editorul Călin Vlasie (director al Editurii Paralela 45). C.V.: „În iunie 1993 am renunțat la conducerea revistei și editurii «Calende», unde, deși obținusem un premiu național pentru cea mai bună revistă a momentului, și creasem o adevărată instituție culturală, treceam drept incomod, dictatorial și imprezvizibil./ Ceea ce nu am putut edita la «Calende» am reușit la «Vlasie» în 1993 și 1994 – o suită de antologii reprezentative ale literaturii anilor '80. Ofertele au venit dinspre Crăciun, cu a sa *Competiția continuă – texte teoretice ale generației '80* și dinspre Mușina prin *Antologia poeziei generației '80*, cărți clasice astăzi, din păcate ultima prea restrictivă într-un moment în care literatura optzeciștilor era puțin cunoscută și când gașca lui E. Simion cânta prohodul generației '80, considerând-o o altă «generație pierdută». Mușina n-a avut conștiința importanței unei antologii care să pună în valoare diversitatea și amploarea poeziei optzeciștilor. Nu i-am cerut să antologheze 300 de poeți, dar nici o duzină nu era suficientă pentru a demonstra inegalabila schimbare produsă în poezia românească în ultimele decenii ale secolului. (...)/ Conștient că această generație este una dintre cele mai valoroase din întreaga literatură română (...), în clipa în care am înființat Paralela 45 cea mai mare dorință a mea a fost să public cu precădere această literatură. (...) Singurul care a înțeles, necondiționat, ceea ce voiam eu a fost Gheorghe Crăciun. Mai târziu și alții. (...)/ Am început extrem de greu. Nu aveam cunoștințe economice, nu mai lucrasem vreodată într-o altă editură, nu puteam face un buget pentru că nu aveam bani, nu știam ce titluri trebuie tipărite cu precădere și în ce tiraje, nu aveam logistica minimală, nu aveam un sediu, ce să mai vorbesc de o rețea de difuzare sau de o tipografie. (...) Am reinvestit toate profiturile permanente. Pentru că în Pitești nu aveam specialiști am deschis filiale în orașe cu tradiție, în Cluj, în Brașov și de foarte curând în București. (...)/ Beneficiind din 1997 de o tipografie proprie modernă, dar și de o rețea de distribuție autonomă, editura publică în acest moment în jur de 200 de titluri anual cu tiraje cuprinse între 500 și 40.000 de exemplare, cu o medie per titlu de 3.200 exemplare. (...) Odată cu punerea în funcțiune a noului sediu central de la Pitești la sfârșitul lui 1999 (...), editura și-a mărit capacitatea de creație și producție cu peste 30%. Sunt peste 20 de colecții cu caracter didactic și informativ. (...)/ În ultimii 3 ani, prin cele 21 de colecții, editura a acordat o atenție deosebită cărților de literatură, studiilor critice și eseistice, debutanților, dar și scriitorilor consacrați, în special autorilor contemporani. De aceea a fost înființată o colecție specială dedicată literaturii actuale, intitulată *Colecția 80*, în cadrul căreia au apărut până astăzi peste 130 de titluri”. În altă ordine de idei: „Nu mai scriu poezie din februarie 1989 și mă simt foarte bine. A fost o decizie luată într-o perioadă când nici nu bănuiam ce va fi peste 10 luni. Este o decizie estetică, nu conjuncturală. (...) Abia după 10 ani, în 1999, am publicat cartea care m-a

obsedat în adolescență și tinerețe. Vorbesc despre *Acțiunea interioară* în care se cuprinde toată poezia mea și care reia în cea mai mare parte volumele, puține, anterioare”. (Partea a doua a interviului va apărea în nr. 29 – din 12 septembrie 2000 – ale revistei.)

● În revista „22” (nr. 36) este publicată o notă intitulată *Ion Iliescu și intelectualii lui*: „Luni, 28 august, la Clubul Diplomatic, a avut loc prima reuniune a Comitetului de sprijin al candidaturii lui Ion Iliescu la Președinția României. Printre cei circa 500 de nume din Comitetul de sprijin al candidaturii lui Ion Iliescu se numără: Beatrice Bleonț, Claudiu Bleonț, Ștefan Cazimir, Dina Cocea, Ion Cojar, Cornel Dinu, Anghel Dumbrăveanu, Zoe Dumitrescu – Bușulenga, Paul Everac, Nicolae Florei, Tudor Gheorghe, Grigore Gonța, Mircea Radu Iacoban, Ileana Stana Ionescu, Antonie Iorgovan, Dan Iosif, Ion Irimescu, Anastasia Lazariuc, Liviu Maior, Draga Olteanu Matei, Mihai Mălaimare, Lucia Mezincescu, Mircea Micu, Alexandru Mironov, Adrian Năstase, Iulian Neacșu, Fănuș Neagu, Sergiu Nicolaescu, Virgil Ogășeanu, Sorin Oprescu, Ecaterina Oproiu, D.R. Popescu, Horia Popescu, George Pruteanu, Colea Răutu, Petre Sălcudeanu, Ion Scurtu, Ion Solcanu, Ludovic Spiess, Ioan Talpeș, George Țârnea, Neagu Udroi, Emanuel Valeriu, Dan Vatmanu, Dorel Vișan, Mădălin Voicu, Dan Voiculescu, Gelu Voican Voiculescu, Ileana Vulpescu”. □ Andrei Oișteanu publică un text cu titlul *Evreul de bun augur. Eseu de imagologie magică*, fragment din volumul în pregătire *Imaginea evreului în cultura română. Studiu comparativ în context est-central european*, realizat cu sprijinul Centrului Internațional de Studiere a Antisemitismului, din cadrul Universității Ebraice din Ierusalim. □ Ion Vartic scrie despre „*Evreul*” *Cioran*: „Mă îndoiesc că Cioran a mai recitat vreodată *Cazul Maurizius* de Wassermann. Cum s-a întâmplat, însă, cu alte cărți ce i-au dat, mai târziu, impresia că el însuși este un Oblomov, un Kirilov și un Adolphe. (...) Dezrădăcinat, mereu în aer, Cioran circulă dezinvolt, atras de «rudele» pe care și le află în cele mai neașteptate locuri”. Textul compară pe Cioran cu Gregor Waremme, în același timp folosindu-se de *Schimbarea la față a României* pentru a argumenta că Cioran nu era antisemit, ajungând la afirmația: „Ca ucenic al acestor singuratici, Cioran a devenit, cu timpul, un «evreu» autentic. (...) Astfel, acel Cioran care nu izbutește să se înrădăcineze nicăieri devine dublul evreului rătăcitor, adică «goi-ul rătăcitor»”.

● Intitulat *Despre răzbunarea lui Mazilu, inamovibilitatea „crocodililor” și superioritatea „limbajului spontan”*, articolul apărut la rubrica „Revista revistelor culturale” din „Adevărul literar și artistic” (nr. 534), semnat Interim (C. Stănescu), aduce în discuție un text al lui Radu Cosașu din „Dilema” (nr. 392) „O furie rece și bine temperată sau o duișie mânioasă se degajă din *Mazilu și răzbunarea* al oximoronicului «extremist de centru» Radu Cosașu. Autorul *Supraviețuirilor* l-a celebrat în felul său pe Teodor Mazilu «săptămâna

trecută», când părintele *Proștilor sub clar de lună* a împlinit 70 de ani: a intrat la «Cina», unde a rostit, «în gând», în chip de «rugăciune», câteva din replicile lui nemuritoare: «Gogule, eu te iubesc nu numai fizic, ci și psihic!», «Beethoven? Compozitorul?», «Cu sânii mei mici, ce viață monotonă duc!», în fine, celebra «Poate fi omul atât de ticălos? Poate!» care-i plăcea mult lui Marin Preda, într-o vreme când se face multă demagogie pe tema «rezistenței prin cultură» (ce copioasă temă «maziliană»!), opera celui mai rezistent dramaturg român postbelic rămâne încă să fie descoperită și adusă pe scenă într-un chip adecvat. Radu Cosașu scrie: «Am o crescândă stinghereală în a mă supune la subiect, explicând azi, în 2000, în ce constă geniul lui Mazilu, da, geniul în a fixa prostia nudă și rece, chiar talentată până la poem, ipocrizia atotputernică (inclusiv cea disperărilor!), mitocănia sentimentelor autoproclamate înalte, ticăloșia mică, dar voinică, dusă până la lirismul atroce, intrinsec oricărei comedii umane valabile. în ultimii 50 de ani, nimeni n-a făcut ca Mazilu o comedie umană, o antimelodramă română (...). Și mai umilitor ar fi dacă m-aș angaja în a-l apăra, invocând furia cenzurii pe fiecare rând al său, interzicerea după premieră a *Proștilor sub clar de lună*, sub Dej, cu Ceaușescu de la organe în sală, atunci când dramaturgul a fost nevoit, cum zicea el, să înapoieze 2000 și ceva de felicitări, începând cu Maurer și Crohmălniceanu. E stupid, dar asta e: în anul 2000, la un deceniu după căderea tiraniei, Mazilu e ignorat, jucat prosteste atunci când e, rar, pus în scenă, total neînțeles de totalitarismul prostului gust și politicii la zi (...). În fine, Radu Cosașu persiflează invocarea «căderii codurilor» ca explicație a intrării lui Mazilu într-un con de umbră: «Dar căderea codurilor – scrie el – afectează micile talente, efemeridele, micile și chiar măricelele șopârle foind cu har uneori, cu humor deseori; ea nu mai ține la cetacee, la crocodili, la monștri de talent. Mazilu era un asemenea monstru de talent. (...) Căderea vechilor coduri impuse de cenzura ceaușistă e un alibi pentru a impune noile prostii, cu cenzura lor exercitată prin incultură și vulgaritate (...)» Totuși, într-un număr ulterior din «Dilema», această «teorie» despre inamovibilitatea «crocodililor» în raport cu schimbarea «codului» este contrazisă (...) de profesorul Mihai Zamfir. Într-un interviu consemnat de Tita Chiper, profesorul universitar bucureștean și ambasadorul nostru lusitan nu acordă nici o «șansă» ambiguității «vechilor coduri» impuse de cenzura ceaușistă: «Oricâte virtuți am încerca să găsim formulării aluzive – spune el – realitatea e una singură: ca eficiență, cel mai subtil text esopic este inferior celui mai pedestru text direct, pentru că acesta din urma e conceput în libertate și beneficiază de condiția fundamentală a scrisului, aceea de a spune adevărul fără reticență». Să fim noi sănătoși, câte prostii nu se spun în texte «concepute în libertate», într-un «limbaj spontan»! Mihai Zamfir crede că «Limbajul spontan s-a opus dintotdeauna limbajului strict codificat, specific totalitarismului»: avem aici un exemplu «ideal» de opoziție de tip maniheist, respectiv una din acele prostii ce nu pot ieși, uneori,

decât din gura oamenilor foarte inteligenți, iată acum și părerea profesorului Zamfir despre zonele în care limbajul liber, «spontan», n-a putut fi «pervertit» de «codul» totalitarist: «Din fericire, nici o dictatură n-a reușit să fie perfectă (...) așa că spontaneitatea limbajului s-a menținut (...) de-a lungul celor patru decenii. Unde? În discursul marginal al presei studentești, prin câteva articole ce scăpau cenzurii în unele emisiuni radiofonice (nu însă și de televiziune!), în literatura refuzată de edituri» (...). Ce să zicem? Foarte exigent și extrem de «restrictiv» dl. profesor Zamfir! Vai de cei care n-au izbutit să fie «refuzați» de edituri, ca Mazilu!, pe vremea totalitarismului, căci, vorba lui M. Zamfir, «ca eficiență, cel mai subtil text esopic este inferior celui mai pedestru text direct...» Nu mai puțină dreptate avea însă și Radu Cosașu: «Căderea vechilor coduri («esopice»! – n.n.) impuse de cenzura ceaușistă e un alibi pentru a impune noile prostii...». Cum vedem, cele două păreri despre «căderea» vechilor coduri ne aruncă într-o... dilemă din care nu putem ieși decât într-un singur fel: meditănd la *actualitatea* lui Teodor Mazilu și a operei lui, cu «cod» și cu Esop cu tot”.

● În „Academia Cașavencu” (nr. 35), Mircea Dinescu publică un editorial intitulat *Marian răstignit a doua oară* (despre Marian Munteanu, fost lider al Ligii Studenților, devenit candidat la președinție din partea partidului lui Virgil Măgureanu, ex-director SRI): „Pe vremea când Ana Blandiana îi aranja noului Mesia coroana de spini pe frunte, să vadă și televiziunile occidentale ce merituos anticomunist poa’ să iasă din burta comitetului PCR al Universității din București, în «România liberă» se scria negru pe alb că Marian vine de la mare și Munteanu de la munte. Cu alte cuvinte, băiatul era cât țara. Între timp, lucrurile au intrat în albia lor firească, atât Marian cât și Munteanu venind de la Măgureanu. (...) După ce, cu 10 ani în urmă, între donator și primitor s-a manifestat un ușor sindrom de respingere în văzul lumii, pe dedesubt s-a petrecut un și mai apăsător fenomen de atracție reciprocă, ce-a culminat cu candidatura preasfântului la președinție, din partea celor care l-au operat pe spinare în ’90. Spre deosebire de omologul său, care a intrat la Devisalina călare pe măgar, martirașul nostru a intrat în cursă călărit el însuși de măgărean”.

6 septembrie

● Într-un editorialul lui Nicolae Manolescu din „România literară” (nr. 35), Nicolae Manolescu ia atitudine împotriva sancționării publice a poeziei lui Mihail Gălățanu și Marius Ianuș, denunțată ca antinațională și obscenă (*Poezia și codul penal*): „În «România liberă» din 28 august, dl N. Prelipceanu face public un document uluitor: o scrisoare a Inspectoratului de Poliție al Județului Brașov către Uniunea Scriitorilor prin care sunt solicitate câteva informații «în interesul soluționării unei cauze penale aflate în lucru la I.P.J. Brașov». Este vorba despre un apel al unor români din țară, dar și din SUA, Austria și

Canada, publicat în «Gazeta de Transilvania» din 15 martie 2000, în care este reclamată «o campanie de denigrare a valorilor culturii naționale, de distorsionare a adevărului istoric și a tradițiilor strămoșești, promovând contracultura și creațiile obscene, decadente» și se cer măsuri contra vinovaților. În apel se specifică faptul că «această campanie este propagată în România îndeosebi de Grupul pentru Dialog Social (Generația '80) și în SUA prin intermediul Centrului Cultural din New York al Consulatului Român (ex. Festivalul dadaist Zen Dada)». Cetățenii cu pricina au solicitat parchetului «efectuarea de cercetări sub aspect infracțional și pedepsirea autorilor» Mihai Gălățanu, pentru poezia *O noapte cu patria*, și Marius Ianuș, pentru poezia *România*. Deși «cei doi autori nu au fost încă identificați», șeful I.P.J. Brașov care iscălește adresele, colonelul Scurtu Constantin, e informat că poeziile lor au fost citite în două cenacluri./ Trec peste menționarea GDS în context, pe care n-o înțeleg (poate că autorii apelului ori colonelul cred că GDS și generația '80 sunt unul și același lucru), spre a veni la semnatarii textului. Nu cunosc toate numele, căci nu sunt un cititor al «Gazetei de Transilvania». Dl Prelipceanu dă numai trei nume în articolul său: dnii profesori universitari și scriitori Romulus Zaharia și Nicolae Novac, de peste granițe și dl prof. univ. Ilie Bădescu, de dincoace de ele. Nu știu nimic despre scriitorul Nicolae Novac, dar știu ceva mai multe despre ceilalți doi. De aceea, văzând de la cine emanează, ca să zic așa, apelul, nu sunt deloc mirat. Nici felul în care I.P.J. Brașov se sesizează, probabil la solicitarea parchetului și dorește să soluționeze respectiva «cauză penală» nu mă umple de o uimire mai mare. Sigur că dacă mă gândesc la câte grave cauze penale zac prin sertarele procurorilor și polițiștilor, în vreme «numiții» infractori se plimbă liberi printre noi, mă cuprinde o tristețe iremediabilă. Dnii Gălățanu și Ianuș n-au devalizat nici o bancă, n-au călcat pe nimeni cu mașina, n-au violat nici o octogenară, nu fac parte din nici o bandă de recuperatori și nici de automobile furate nu se ocupă. (...) Nu cunosc competențele literare ale dlui Scurtu și nici nu văd numaidecât în d-sa capul răutăților. D-sa a primit un ordin și nu și-a dat seama ce i se cere. Îl bănuiesc doar că gândește literatura cam în același fel cu dnii Bădescu et. comp. Aici e miezul problemei. Când am reclamat într-un editorial educația naționalist-șovină a tinerilor din școlile SRI, primul adjunct al instituției mi-a telefonat să mă asigure că greșeam. Dar eu rămân la ideea că școlile de poliție sau militare se fac răspunzătoare de tot acest spirit cultural antioccidental care suflă ca un taifun mititel prin apelul româno-american, prin capul dlui Bădescu (faimosul autor al tezei după care Eminescu a fost marxist) și prin chipiele unor înalți ofițeri M.I., M.A.P.N., S.R.I. sau S.I.E./ Recitiți pasajele din adresă (care reproduc probabil pasaje din apel) și veți vedea că duhul național-comunismului e treaz: considerarea dadaismului ca obscen, convingerea că libertățile de expresie pe care și le ia un poet sunt în stare să distrugă valorile morale ale neamului vin din rezervoarele, amestecate, de imbecilități comu-

niste și hitleriste. (...) Nu poliția în contra literaturii, cum ar fi înclinați unii a crede, este ceea ce mă îngrijorează, ci modul de gândire pe care se bazează apelul și adresa, puntea «intelectuală» dintre profesorul Bădescu și colonelul Scurtu, boltită peste parchetul brașovean și peste alte instituții plătite din banii noștri să se ocupe nu de poeziile coruptibile de lui Gălățanu sau Ianuș, ci de proza coruptă a lui Tartagă”. □ Ion Simuț propune o variantă de recredibilizarea a premiilor literare în fața contestărilor multiple (*Cum reabilităm instituția premiilor literare*): „Ultimii doi-trei ani au acutizat insatisfacția hrănită de modul cam neprofesionist de acordare a premiilor literare de către cele două instituții consacrate: Uniunea Scriitorilor din România și ASPRO. A provocat o adevărată furtună arbitrariul cu care juriul condus de Eugen Negrici a decis, în urma unei obtuzități flagrante, că în 1999 nici o carte de proză nu merită atenția unui premiu. Pe de altă parte, ASPRO persistă într-o practică bizară de a-și desemna aleșii prin votul comunicat telefonic, în două etape de selecție: prima în care se aleg nominalizații, iar a doua se votează unul din cinci. Nimeni nu poate spune cine asigură onestitatea contabilizării voturilor comunicate telefonic, așa încât rămâne spațiu deschis arbitrariului și suspiciunii. Ambele asociații de scriitori păcătuiesc printr-un sectarism mai mult sau mai puțin evident. A fost evidențiată perindarea sau succedarea premițiilor în juriu și abonarea foștilor membri ai juriului dintr-un an anterior la premiul Uniunii Scriitorilor. Ambele organizații sau asociații de scriitori păcătuiesc printr-o mare secretomanie în jurul premiilor, când ele ar trebui să facă publică desfășurarea competiției dintre cărți, să conlucreze cu presa în cunoașterea etapelor de discuție sau de selecție. În altă ordine de idei, Consiliul Uniunii Scriitorilor se face vinovat de o desemnare neglijentă a unor membri în juriu, membri care nu-și pot proba prin nimic competența în cunoașterea producției literare a ultimului an. Sunt destule argumente care ne îndreptătesc temerea că Uniunea Scriitorilor și ASPRO se apropie, dacă vor proceda tot așa în continuare, de momentul în care va fi evidentă incompetența lor în jurizarea producției literare. Pe de altă parte, o serie de precizări din așa-zisele regulamente de acordare a premiilor micșorează iresponsabil posibilitatea de a se acorda premiul celor mai bune cărți, pentru că fie se cere ca autorul să fie membru al asociației sau uniunii respective, fie se precizează că un autor nu poate dobândi doi ani la rând același premiu (fiind în drept numai după trei ani). Asemenea restricții și altele viciază tabloul adevăratelor valori dintr-un an, prin tot felul de eliminări. În aceste condiții nefavorabile, trebuie căutată o altă instituție care să desemneze prin premii cărțile cele mai valoroase ale unui an./ Întrucât Uniunea Scriitorilor și ASPRO procedează din ce în ce mai neglijent și mai amatoristic în acordarea premiilor de creație, am impresia că speranța se poate îndrepta spre Asociația Editorilor din România, ca instituția organizatoare care să acumuleze cel mai mare credit. Propun ca ea să desemneze un juriu competent (de critici-cititori dovediți și iubitori ai literaturii

contemporane) și să stabilească o singură regulă: participă toate cărțile dintr-un an și câștigă cartea care obține cele mai multe voturi, indiferent dacă autorul e membru sau nu e membru al nu știu cărei organizații, indiferent dacă a mai primit premiul anul trecut sau acum doi ani. (...) Asociația Editorilor din România ar putea colecta, printr-o solicitare adecvată, sponsorizările necesare în acordarea unei valori materiale premiilor./ Desemnarea juriului nu mai trebuie să lase loc versatilității, jocurilor de culise, reciprocității, sub masca desemnării unor scriitori versați, cu veche experiență, creditați pe degeaba ca obiectivi din moment ce nici măcar nu cunosc producția editorială a anului și nu au dat dovadă printr-o activitate susținută (în cronici, rubrici permanente din ziare, suplimente sau reviste) că o cunosc. Directorii de edituri (un consorțiu desemnat de președintele Asociației Editorilor) aleg prin vot secret sau prin opțiune deschisă, de la început, președintele juriului, unul din criticii experimentați ai momentului, activi în receptare: Nicolae Manolescu, Gabriel Dimisianu, Ion Pop, Cornel Ungureanu, Eugen Simion, Alex. Ștefănescu, Irina Petraș, Dan C. Mihăilescu, Ștefan Borbély, Gheorghe Grigurcu, Al. Cistelean, Florin Mihăilescu, Ioan Holban (am dat destule exemple, dintre cele mai bune și prestigioase) – pe cât se poate, critici care nu sînt implicați în procesul editorial. Știu că se vor ciocni interese de editură, dar să sperăm că un juriu bine ales se poate plasa deasupra lor și în afara presiunilor. Președintele juriului, împreună cu președintele Asociației Editorilor, desemnează prin consens (două persoane se pot înțelege relativ ușor), cinci sau, mai bine, șase membri ai juriului (să facă o sumă impară de șapte votanți). Juriul trebuie făcut cunoscut cel mai târziu la sfîrșitul lunii ianuarie. Modul de lucru al juriului trebuie și el consemnat într-un regulament nou, diferit substanțial de strategia compromisă a juriilor Uniunii sau a falselor jurii ASPRO de până acum. Iată câteva propuneri la acest capitol. După ce se stabilește ce premii se acordă și câte (două sunt suficiente la fiecare categorie), se convine asupra numărului de nominalizări: să zicem de cinci ori mai mare (ca să fie suficient de larg) decât numărul de premii ce se vor acorda. Nominalizările sunt făcute de către membrii juriului în prima ședință, în urma trecerii tuturor propunerilor printr-un vot secret, eventual în mai multe runde, dacă e necesar. Rămân astfel, la fiecare categorie, zece (să zicem) nominalizări, a căror listă se dă imediat publicității. Această etapă se poate consuma până la sfîrșitul lui februarie (mai mult de atât nu e normal să fie așteptate cărțile întârziate ca apariție din anul anterior). În prima jumătate a lunii martie poate avea loc finala mică, momentul unui alt filtru de selecție: din cele zece nominalizări se aleg, tot prin vot secret și în urma unor dezbateri ale juriului (dezbateri ce pot fi parțial publice, prin astfel de întîlniri comunicându-se o impresie generală a juriului asupra anului editorial și a caracteristicilor lui). Lista celor cinci cărți rămase în competiție la fiecare categorie e făcută din nou publică. Până la sfîrșitul lunii martie sau, cel târziu, în prima jumătate a lunii aprilie, poate avea loc marea finală: votul

secret al celor șapte membri ai juriului, pentru a desemna cele două titluri câștigătoare la fiecare gen. Procedura e, bineînțeles, perfectibilă în detaliu, la toate punctele și capitolele: desemnarea membrilor juriului, calendarul sedințelor, număr de premii acordate etc. Proiectul acestui regulament trebuie supus unei dezbateri publice. Unul din principiile care trebuie respectat de-a lungul selecției este transparența, comunicarea cu presa, care se poate implica astfel în dezbaterile despre valorile anului în discuție. Pariez pe prezența în juriu a criticilor tineri, a junilor necorupți, care se văd în paginile publicațiilor din ce în ce mai bine, de către cine vrea să-i vadă. Se renunță astfel la prescripția Uniunii ca din juriu să facă parte numai membri ai Uniunii Scriitorilor și la prescripția ASPRO să voteze telefonic numai membrii fondatori sau membrii mai apropiați de conducere sau pur și simplu cei care sunt găsiți întâmplător la telefon. De altfel trebuie să spun, oricât s-ar supăra cineva, că asistăm la o tot mai accentuată brașovenizare a ASPRO, a topului național de carte din «Observatorul cultural» și, în general, a întregii generații optzeciste. E interesant de observat și ciudata migrație a centrului generației '80 dinspre huilitul București spre idealizatul Brașov și de aici mai «departe», printr-o nevăzută buclă de întoarcere la orașul primei tinereți și al primelor cenacluri, spre Pitești ca El Dorado editorial./ Îi văd prezenți în juriu pe Iulian Boldea, Nicolae Bârna, Dan-Silviu Boerescu, Paul Cernat, Daniel Cristea-Enache, Andreea Deciu, Mircea A. Diaconu, Carmen Mușat, Ioana Pârvulescu, Octavian Soviany, Ioan Stanomir, Robert Șerban, Nicoleta Sălcudeanu, Mihaela Ursa, Tudorel Urian – critici activi și onești receptori ai fenomenului literar actual. O revigorare a instituției premiului literar se impune de urgență, deopotrivă cu o scoatere a ei din regimul de superficialitate, clientelism, coterie, secretomanie și inerție”. □ Gheorghe Grigurcu publică prima parte a unui comentariu despre *Jurnalul lui Victor Felea*. □ Mircea Handoca prezintă un fragment inedit din romanul lui Mircea Eliade *Dubla existență a lui Spiridon Vădastra*. □ Mircea Anghelescu semnează un articol de istorie literară despre *Destinul postum al lui Grigore Cugler*. □ Sub titlul *Erori și inadvertențe*, Ilderim Rebreanu – nepot al Ludvicoi Rebreanu – trimite la redacție o serie de completări și corectări la volumul *Adio până la a doua venire*, apărut în 1998 la editura clujeană „Apostrof”. □ Adriana Bittel realizează un interviu cu universitara și românișta italiană Luisa Valmarin (*Trei decenii de românistică la Roma*): „Cel mai bun prieten al meu era Marian Papahagi, o prietenie veche, de când a studiat el la Roma. Pierderea lui m-a lovit teribil și încă nu pot să o accept. (...) În afară de Marian, celălalt prieten român foarte, foarte apropiat e Mihaela Mancaș. Ne cunoaștem din tinerețe și avem același fel de a vedea lucrurile nu numai în planul științific al profesiei noastre. Îmi plac discuțiile cu ea fiindcă știu că, de fiecare dată, plec cu ideile clarificate. Îi admir calmul și capacitatea de a discuta constructiv. Am mulți prieteni și la Cluj, unde am fost mai des în ultimul deceniu din cauza lui Marian Papahagi. Dintre clujeni, țin în

mod special la lingviștii Sabina Teiuș și Mihai Gherman – acesta din urmă și paleograf și filolog, specializări tot mai rare în România, unde, din păcate, științele filologice atrag tot mai puțini tineri... Fiindcă e o muncă deosebit de grea, cvasi-anonimă și foarte prost plătită. (...) Care tînăr ar mai fi dispus să-și piardă ani buni din viață descifrînd manuscrise, răsfoind mii de pagini pentru alcătuirea unor note etc.? Iar pe de altă parte, nici edituri capabile să scoată aceste ediții scumpe, laborioase și neprofitabile nu mai sunt. (...) Filologi de vocație mai sunt. La București lucrează Mihai Moraru, care e o personalitate de prim plan, și cu el colaborez foarte bine, ne pasionează pe amîndoi apocrifele, el are o pregătire desăvârșită. Acuma, de lucru pentru filologi ar fi destul, căci o parte din patrimoniu e încă în manuscris. Am prieteni și în generația tînără și lucrez cu ei cu cea mai mare plăcere, Mircea Vasilescu, de pildă, sau bulgarista Elena Siupiur, care mă ajută în partea de slavistică. Cea mai mare bucurie a mea, când vin în România, e să lucrez în bibliotecă, la București sau la Cluj. Am remarcat și eu că secția de manuscrise de la Biblioteca Academiei e în ultimii ani foarte puțin frecventată, ceea ce m-a întristat. Pentru mine acolo e locul minunilor și sufăr că niciodată nu pot să stau atît de mult cît aș vrea”.

8 septembrie

● În „Dilema” (nr. 395), Mircea Iorgulescu glosează, în cadrul rubricii sale „Situațiunea”, pe marginea jurnalului *În fine acasă. Note zilnice decembrie 1989-decembrie 1990* de Ion Rațiu, Editura Univers, 1999 (*Sub camuflaj*) cu următoarele concluzii: „Ceea ce descrie Ion Rațiu este o *sordidă luptă pentru putere* dusă pretutindeni: în interiorul partidelor politice abia apărute sau reapărute, între aceste partide, între o opoziție ivită mai mult din aspirația preluării puterii și o putere obsedată de supraviețuire. Camuflajul sub care s-a dat această luptă a fost cel al confruntării dintre anticomuniști și cripto- sau neocomuniști; camuflaj (ori alibi) ce a deturnat, falsificat și întărit stabilirea realei linii de demarcație, cea dintre *democrați* și *non sau antidemocrați*. O distincție care nici astăzi nu se face, deși camuflajul s-a schimbat”. □ Grupajul tematic realizat de Cristian Ghinea („*Foștii*”) îi are în vedere nu numai pe foștii lideri totalitari, ci și pe „foștii” din toate domeniile – artistice, sportive ș.a.m.d. În cadrul grupajului semnează articole Paul Cernat (*Cultură cu înlocuitori*), Matei Martin (*Utopii diferite*), Radu Pavel Gheo (*Palavră de slavă*) ș.a. Criticul de film Valerian Sava, la capătul unui articol despre „foștii” filmului românesc din anii `50, formulează considerații despre actualitatea fenomenului „reflectată” la TV: „Privită astăzi la televizor, vedem zilnic în emisiunile curente cele două categorii: «foști» și *foști*. Primii – reabilitați, repuși în drepturi, eliberați de stigmate, dar chinându-se să scape de ele, recăștigând cu greu autoritatea clasei și a partidelor lor democratice. Ceilalți – în continuare necondiționat surâzători sau omniscienți-secretoși, oricum siguri

de succesul lor: vezi linia Iliescu-Năstase-Meleșcanu, preungită grotesc ori printr-un desen mai subțire de Păunescu-Vadim-Măgureanu, până la cutare incitator ori protagonist al unui talk show de la Antena 1 și Tele 7 abc (a nu se confunda cu «ABC», supliment literar-artistic al ziarului «Azi» – «SLAST-ul» de altădată de la «Scânteia tinertului») cu ideologia lor cu tertipuri, pretextând pluralismul și mimând echidistanța (când cu unii, când cu alții, pentru că – nu-i așa – intelectualii sunt totdeauna cu opoziția), dar militând *ipso facto*, printre zigzaguri, pentru restaurarea actualilor *foști*”. □ Pe ultima pagină, Tita Chiper îl intervieveză pe sociologul și fostul ilegalist comunist (și disident marxist) Pavel Câmpeanu, într-o discuție despre personajele propriului trecut politic (*Trecutul ca ocupație*). În privința perioadei de după 1989, observă P.C., „...o mare parte a populației numai cu asta se ocupă, fie cu producerea unui trecut, fie cu ștergerea unui trecut. Mai sunt și unii care-și amintesc că, de fapt, ei, prin încrengături de neamuri îndepărtate și hârtii nu se știe cât de adevărate, ar putea reclama calitatea de «foști», ca să pună mâna pe o moștenire, eventual. Trăim un prezent strivit de trecut. Ne «foștim» tot timpul, într-un fel sau altul. Majoritatea foștilor nu vor să fie foști sau nu vor să își mai aducă aminte că au fost. Mare producție de «trecuturi alternative», asta-i performanța tranziției, și una din pricinile pentru care ne merge atât de bine”.

● În „Ziarul de duminică” (nr. 16), Dan C. Mihăilescu (*Argoul și vârsta de aur*) semnalează romanul de debut al lui Ovidiu Verdeș, *Muzici și faze* (Ed. Univers, 2000), a cărui lectură o propune „în succesiune, dacă nu chiar în paralel” cu un alt debut românesc, acela al lui Dima Bicleanu, *Buimatic prin lume* (Ed. Polirom): „Pe cel dintâi [*Buimatic prin lume*] l-am prefațat, după ce, prin intermediul lui H.-R. Patapievici, i-am citit forma dactilo, pentru ca, la două luni după lansarea de la librăria «Noi», să votez hotărât, în juriul pentru debuturi al editurii Univers, alături de Ioana Ieronim și Mircea Martin, pentru premiera și publicarea romanului lui Verdeș./ Două mari tendințe au structurat, în esență, proza noilor scriitori români, în deceniul care se încheie acum. Una este cea a realismului cinic, grotesc, argotic și cu fibră apocaliptică (Radu Aldulescu, Daniel Bănulescu, Caius Dobrescu, Dan Stanca, Adrian Oțoiu, Petre Barbu, Răzvan Petrescu, Răzvan Popescu etc.) prin care se încearcă exorcizarea «prezentului» prin sarcasm, mizerabilism, demonie și verbozitate argotică. A doua tendință vizează, dimpotrivă, «trecutul», conștiința captivă în mitul copilăriei, cu eul proiectat fabulos în «vârsta de aur», fie la modul oniric luxuriant, ca în *Orbitorul* lui Cărtărescu, fie cvasi-proustian și cu autenticități eliadești, prin îmbibarea psihismului infantil sau a reveriilor adolescente cu seve livrești și estetizări programate (v. *Alexandru* de Ion Manolescu, *Exuvii* de Simona Popescu, *Oniria* lui Corin Braga, un trend în care intră binișor, la rigoare, *Zbor în bătaia săgeții* de Patapievici, jurnalele lui Cristian Bădiliță ș.a./ În această a doua tendință se înscriu romanele lui Dima Bicleanu și Ovidiu Verdeș: liceanul bucureștean de la finele anilor '70 și

începutul deceniului nouă, generația evadărilor pe verticală, rock & blugi (...)/ Plăcut, reconfortant și instructiv, atât simpatetic, pentru cei care au astăzi între 40 și 50 de ani, cât și retroactiv, pentru... copiii acestora. Cât a trecut de la teribilul îndemn «Să nu uiți, Darie»?!

12 septembrie

● „Observator cultural” (nr. 29) rezervă două pagini unui grupaj cu titlul *Dimensiunea iudaică a culturii române*, în cadrul căruia scriu Andrei Oișteanu (*Dublă identitate sau nici o identitate*), Amelia Pavel (*Pictura evreilor din România: interferențe culturale*) și Ion Bogdan Lefter (*După zece ani*). ■ *Andrei Oișteanu*: „Pentru mulți est-europeni, dacă este adevărat că «străinul e dușman» (...), înseamnă că și reciproca este valabilă: «dușmanul e străin». *Iudaizarea adversarului* este un discurs uzual în fostele țări comuniste, inclusiv în România, și trădează existența unei acute «probleme evreiești». Un exces de tăcere înainte de 1989 a fost înlocuit după 1989 cu un exces de zgomot. În Polonia dinainte de război, de pildă, erau înregistrate 3 milioane de evrei. Azi mai trăiesc acolo doar 5000. (...)/ Situația din România este asemănătoare. După ce, în 1940, în România trăiau circa 850.000 de evrei (a treia țară din Europa, după Polonia și URSS, și a patra din lume, după aceleași țări și SUA), astăzi mai sunt înregistrați doar 12.000 de evrei (jumătate din ei în București), dintre care 2/3 sunt de vârsta a treia. În această situație în ce ar mai consta azi «chestiunea evreiască» în România? Cui i-ar mai folosi articolele antisemite, s-ar putea întreba cineva; ce rost ar mai avea polemicile din presă, simpozioanele academice (...)?/ O «problemă evreiască» va exista atâta timp cât va fi crată de antisemiți. Antisemitism fără evrei? Da! în România zilelor noastre, se poate antisemitism și fără evrei și fără antisemiți (cum l-a definit Andrei Cornea), atâta timp cât nici un antisemit nu se recunoaște ca atare. Ca să existe, antisemitismul nu are nevoie de «evrei reali», îi sunt suficienți «evreii imaginari». (...)/ Portretul robot al «evreului imaginar» este compus dintr-un șir nesfârșit de stereotipuri, clișee, prejudecăți, spaime, legende, superstiții, cunoștințe prost digerate etc. În cartea pe care o pregătesc, *Imaginea evreului în cultura română*, încerc să stabilesc modul cum s-a născut această imagine în cadrul mentalității și culturii tradiționale românești și cum a supraviețuit apoi, fiind preluată (și adaptată) de «cultura înaltă» și de literatura politică, de la jumătatea secolului al XIX-lea până în zilele noastre”. ■ *Ion Bogdan Lefter*: „În februarie 1991 am alcătuit la «Contrapunct», împreună cu colegii mei de redacție de atunci, un număr aproape în întregime consacrat *Scriitorilor români de origine evreiască*. (...) Era al treilea și ultimul grupaj dintr-o serie așezată sub genericul *Minoritate și libertate* (celelalte numere speciale se ocupaseră de literatura germană și – respectiv – de cea maghiară din România)./ (...) Numărul «evreiesc» al «Contrapunctului» a stârnit senzație în mediile noastre intelectuale, cu ecouri prelungite și în străinătate. (...)/ La

1991, în agitația momentului, simptomele agresive ale noului antisemitism postcomunist irupeau în câteva periodice extrem-naționaliste alimentate de mentalitățile, obsesiile și metodele fostei Securități. Temele etnicității fuseseră – în genere – puțin sau deloc discutate de-a lungul lui 1990, În locul unor dezbateri de substanță apăruseră manipulările politice ale stereotipurilor naționaliste, iar elitele noastre intelectuale, energic angrenate în campanii anti-comuniste, nu prinseseră încă gustul reîntoarcerii la moda interbelică a speculațiilor substanțialiste asupra românismului și a destinului românilor în istorie (...)/ Destule s-au schimbat de atunci în peisaj. Au trecut aproape 10 ani și, chiar dacă politica n-a încetat să pasioneze mai mult decât o face în democrațiile occidentale, societatea românească a evoluat (...) către o mult mai largă diversitate de preocupări, de opțiuni, de gusturi, de orientări culturale. Despre problematica evreiască în istoria noastră culturală, în special despre valul de antisemitism din epoca interbelică și din timpul celui de-al doilea război, au apărut cărți importante semnate de Z. Ornea, Leon Volovici, Victor Neumann și alții. (...)/ Din păcate, s-au acumulat în ultimii ani și unele tensiuni absolut regretabile. Prin decizii ale unor organisme de stat, ale administrației locale sau ale justiției, a fost atribuit numele mareșalului Ion Antonescu unor străzi din câteva localități din țară (...). Și mai sunt și derapajele unor personalități intelectuale, altfel de orientare limpede democratică – vezi punerea superficială în paralel a Holocaustului și a Gulagului, neînțelegerea sensurilor *corectitudinii politice* sau ale *multiculturalismului* etc. etc. (...)/ În atari contexte problematice foarte largi, «chestiunea evreiască» rămâne un «turnesol» al mentalităților”. □ La rubrica „Literatură”, Luminița Marcu comentează antologia Norei Iuga *Inima ca un pumn de boxeur* (Ed. Vinea, 2000), subliniind „discreția poetei care nu s-a afiliat manifest nici unei generații” (*Nora Iuga – discreție și singularitate*), iar C. Rogozanu se oprește asupra recentului volumul de *Poezii* al lui Geo Dumitrescu (Ediție completă și definitivă, Ed. Curtea Veche, 2000): „Pentru balada câinelui Degringo și pentru alte poeme cu mesaje care rămân pe tărâmul literaturii (*Biliard, Intrarea în atelier, Școala frumuseții* etc.), pentru valoarea acestor texte trebuie apreciat Geo Dumitrescu. Textele «angajate» (mai blând spus: contextualizate excesiv) domină din păcate opera acestui poet și tot din păcate (sau din fericire) de multe ori ele ascund o poezie adevărată. Și după acest nou bilanț intitulat *Poezii*, statutul lui Geo Dumitrescu rămâne ambiguu: este un mare poet sau doar un mare «caz literar»?” (*Geo Dumitrescu – un nou bilanț*). □ Sub genericul „Studii culturale”, Ion Manolescu publică un amplu eseu intitulat *Videologia. O teorie a imaginii globale*. □ Alexandru Matei reține atenția cu un prim articol dintr-o serie mai lungă dedicată unor scriitori francezi contemporani (*Scriitori francezi în serial. Episod pilot*); iar Victoria Luță semnalează un opuscul al lui Adrian Marino, *Cenzura în România. Schiță istorică introductivă* (Ed. Aius, Craiova, 2000) (*Avatarurile cenzurii româ-*

nești). □ Marian Popescu semnează un articol despre **Politicile culturale românești**: „Devine tot mai clar că, până la corectarea legii sponsorizării și dezvoltarea corectă a mediului de afaceri, gestionarea banilor pentru cultură ar trebui să urmeze o nouă concepție privind relația culturii române cu aceea a Europei occidentale, pe de o parte, și cu aceea a Europei Centrale și de Sud-Est, pe de altă parte. Aceasta vrea să spună că deficitul de reprezentare în relație cu zona căreia îi aparținem geografic se mărește continuu: sindromul post-lagăr, al ușilor deschise către comunitatea europeană, după căderea Zidului de la Berlin, este de înțeles ca *atitudine umană*. E o jenă să ne întâlnim, cei mai mulți marcați de lipsa libertății de exprimare, cu frustrările, angoasele și modificările operate insidios de regimurile totalitare, să vrem să știm mai mult unii despre alții, despre literatura, ideile, gândirea noastră post-cenzură. Ne atrage și acum foarte mult Occidentul, dorim să participăm *acolo*. (...) Și totuși, destinul acestor limbi de mică circulație, polonă, cehă, slovacă, maghiară, română, sârbă etc. și al culturilor pe care le dezvoltă de secole (...) devine pentru mine de tot mai mare actualitate în contextul scenariilor de integrare europeană. (...) *Textul* are întotdeauna nevoie să treacă granița cu un «pașaport» care e traducerea. Dar spațiul Schengen al literaturilor în limbi de mare circulație va rămâne încă multă vreme protejat de masivul suport economico-financiar”.

● În revista „22” (nr. 37), H.-R. Patapievici semnează editorialul **Discreditarea politicului și mirajul democratic**: „Teza pe care vreau să o susțin este că neîncrederea copleșitoare manifestată de opinia noastră publică față de unele din instituțiile politice esențiale ale oricărei democrații liberale (Parlament și partide politice) și speranța nemăsurată pusă de electorat în «mântuirea prin tehnocrație» sunt fețe ale aceluiași proces, în opinia mea deosebit de îngrijorător, de respingere (deocamdată doar implicită) a celui tip de societate care e bazată pe existența dezbaterii publice. (...) Știința certă din care tehnocrații pretind că își revendică competența cu care vrăjesc mințile concetățenilor noștri sătui de politică și de politicieni pur și simplu nu există: împăratul tehnocratic este, și el, complet în pielea goală”. □ Vasile Dan scrie **Despre sălcii gust electoral**: „Nu mai există nici o jenă în a promite orice, marea cu sarea, în a culpabiliza, fără nici o grijă de argumentare, adversarul. Se minte ușor, fără să se clipească. Dintr-un foc patru milioane de locuri de muncă noi (la o țară, *nota bene*, cu o forță de muncă disponibilă sau disponibilizată inferioară unor astfel de cifre). Se promite căldură la iarnă, butelii și mâncare tuturor, mai pe nimic. De unde și mai ales cum se pot realiza asemenea proiecte nu ni se spune. (...) Un candidat – prezidențial, parlamentar – care să se pună deschis pe sine în discuție, umanizându-se, am putea avea și noi? Eu, ca alegător ce mă aflu, îl caut încă. Îl aștept. Altfel, puterea se vrea doar pe sine, cum spunea și un filosof neamț din veacul trecut”. □ Sub titlul **Elitele – Est și Vest**, este publicat un amplu text (întins pe trei pagini) al lui

Andrei Pleșu, transcriere a unei conferințe susținute la Wissenschaftskolleg din Berlin (22 iunie 2000). Fragmente din acest text au apărut în revista „Dilema”, din 7 iulie 2000. □ Gabriela Adameșteanu scrie despre *Ioana Ieronim la „Librăria pe roți”*: „La ediția de joi, 20 iulie, emisiunea TVR 1 *Librăria pe roți*, a fost dedicată lansării volumului *Triumph of the Water Witch*, de Ioana Ieronim, versiunea engleză de Adam J. Sorkin în colaborare cu autoarea, volum recent publicat la prestigioasa editura britanică de poezie *BloodaxeBooks*”. □ Mircea Cucu semnează articolul *Destinul unui românist străin*: „Marți, 5 septembrie, în Aula Academiei Române a avut loc ceremonia acordării titlului de Membru de Onoare al Academiei Române profesorului Klaus Heitmann de la Universitatea Heidelberg, Germania. Printre participanți s-au aflat Eugen Simion, președintele Academiei Române, acad. Ștefan Aug. Doinaș, Augustin Buzura, președintele Fundației Culturale Române, Angela Martin, directorul FCR, istoricii literari Paul Cornea și Geo Șerban, Elena Siupiur, arheologul Dinu Adameșteanu, invitați străini, un public numeros. (...) Hotărând că rostul său cel mai potrivit ar fi acela de «mediator», profesorul Klaus Heitmann a acționat în direcția lărgirii cunoștințelor despre literatura română în spațiul germanofon. Astfel, a fost ani în șir «șeful românisticii» la *Universitatea din Heidelberg*, a scris articole, cărți, a ținut conferințe despre diverse aspecte ale spațiului literar românesc”.

● În „Academia Cațavencu” (nr. 36), la rubrica „Munca cu cartea”, este publicat (sub semnătura *Thomas Mann*) un articol intitulat *Litterare Simionum est*, în care este discutat manualul de clasa a X-a de Limba și literatura română, coordonat de Eugen Simion, Florina Rogalski și Diana Hărtescu – Editura Corint: „Anul trecut, pe vremea asta, izbucnise un scandal cât Casa Poporului în legătură cu manualul alternativ pentru clasa a IX-a antinaționaliști de toate culorile făcuseră spume la gură tot combătând la ele. Mult mai calm, președintele Academiei, domnul Eugen Simion, nu s-a declarat hotărât împotriva acestor manuale, dar nu vedea cu ochi buni schimbările de optică în legătură cu valorile naționale. A trecut anul, spiritele s-au mai calmat și iată că au apărut și manualele alternative pentru clasa a X-a – unul dintre ele, cel de *Limba și literatura română*, este coordonat chiar de E. Simion. Este așa cum ar trebui să fie orice manual gândit de un academician, adică scris foarte corect, dar lipsit de strălucire. Dar marea lui vină este alta: edulcolarea prin omisiune a literaturii române, dar mai ales a vieții scriitorilor români. (...) Să legitimizezi dictatura comunistă printr-o formulă juridică oribilă e un act incalificabil – Vasile Voiculescu a intrat la pușcărie datorită (sic!) unui sistem dictatorial ce a trimis acolo... zeci de mii de intelectuali. Un asemenea manual e bun pentru nepoții de securiști și demnitari comuniști, pentru ca ei să nu afle că tot ce au făcut buncii lor a fost o crimă”. (Într-un articol din numărul următor – nr. 37, din 19 septembrie – i se reproșează tot coordonatorului și faptul că în manual nu apare nici un scriitor român în viață: „Curios lucru pentru domnul Simion,

fiindcă din câte ne aducem aminte, domnul coordonator e autorul a patru volume masive numite *Scriitori români de azi*. O fi uitat ce-a scris acolo sau scriitorii care n-au murit încă au început să-i pută”.)

13 septembrie

● În „România literară” (nr. 36), Mircea Mihăieș semnează un text de atitudine, *Autoritarismul de bodegă*, în care critică vehement prestația noilor lideri politici non-PDSR, în special Theodor Stolojan și Traian Băsescu: „Dl. Stolojan vorbește nu ca un tehnocrat, ci ca un avocat al neo-comunismului iliescian și al securismului retrograd. Doar acele categorii umane s-au obișnuit să manifeste un astfel de dispreț față de moralitate și față de bunul-simț. Prin eliminarea componentei etice, vom fi reduși – dacă nu suntem deja! – la inconsistența tinichelei ce-acoperă circuitele și sărmușițele roboților bleg-nevrotici peste care se visează înscăunat domnul Stolojan. Mă trec sudorile spaimei în fața unor astfel de viziuni articulate cu toată încruntarea de care e capabil fostul premier al lui Iliescu, pentru care liberalismul e doar rima scrâșnită a coloanelor de cifre aliniate ca la armată./ Marea problemă a candidatului liberal e că fiecare propoziție a sa îl îndepărtează de cei care-l aud. Cei care pricep pentru că-l pricep, cei care nu pricep pentru că nu-l pricep! Probabil cineva i-a spus că în România acestui moment se poartă autoritarismul. Dar a uitat să-i spună că e vorba de autoritarismul de bodegă al d-lui Băsescu, și nu de cinismul pro-securistic pe care a ajuns să-l fredoneze, vai, după ce-a tăiat atâta frunză la câinii de pe 19th Street din Washington!”. □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu sancționează din unghi moral-estetic volumul de versuri *Memorialul plăcerii* al lui Mihail Gălățanu (Asociația Scriitorilor din București și Ed. Coresi, București, 2000) (*Mihail Gălățanu și-a pierdut răbdarea*): „Titlul ultimei cărți a lui Mihail Gălățanu, *Memorialul plăcerii*, este o impietate. Autorul face un ieftin joc de cuvinte plecând de la un serial TV care a zguduit conștiințele. Titlul a fost preluat de la un poem în care Mihail Gălățanu, la fel de neinspirat, găsește o similitudine între voluptățile paroxistice, generatoare de gemete, ale actului sexual și chinurile la care au fost supuși deținuții politici în închisorile comuniste: «O să fac în tine, mai târziu, ca la Sighet, un memorial al tuturor plăcerilor mele. Un/ muzeu în care tu apari cu vătraiele aburinde ale picioarelor tale/.../și mă torturezi mereu./.../ Să-mi scoți ochii din orbite cu țepușa îndelung vătămătoare/ a gurguiului tău /.../ Să-mi scoți dinții, pe rând, și plombele, și măselele/ cu ventuza sărutului tău./.../ Tu ești sighetu’ fără de sfârșit/ și fără de ieșire/ al dezmățului meu. Aici au venit și-au făcut după tine seriale/ lucia hossu-longin și cameramanu’ său. Au filmat scenele/ iubirii noastre cele mai pline de oroare». Autorul s-a specializat în ultima vreme în scrierea unor astfel de texte menite să-i scandalizeze pe cititori. A făcut, după cum se știe, până și din patrie eroina unui imaginar film porno, atrăgând asupra sa fulgerele de mânie ale opiniei publice. Recent,

un ofițer de poliție a vrut chiar să-l pună sub urmărire penală, dar lumea literară a reacționat cu promptitudine, luând apărarea poetului teribilist./ Poliția, într-adevăr, nu are dreptul să se amestece în asemenea probleme, care țin de libertatea de exprimare și pot fi judecate exclusiv în plan estetic./ Din nefericire, însă, în plan estetic «provocările» la care recurge tot mai frecvent Mihail Gălățanu nu prezintă interes. Așa cum faptul în sine că un poet își omagiază patria nu garantează valoarea literară a textelor lui, nici faptul în sine că este ireverențios nu o garantează”. □ La rubrica „Lecturi la zi”, Iulia Popovici desființează volumul *Sauna* al lui Petre Sălcudeanu (Ed. Biblioteca Bucureștilor, 1999) (*Misterele literaturii de trei parale*): „Amestec haotic de clișee de serial hollywoodian de duzină și situații gen Comisarul Moldovan, ultima apariție editorială semnată Petre Sălcudeanu pare mai curând o ciornă la prima mână decât o producție destinată tiparului”. □ La „Cronica melancoliei”, Ileana Mălăncioiu evaluează drastic scena politică românească și perspectivele electorale după retragerea din cursă a președintelui Emil Constantinescu (*Simplii cetățeni de la Cotroceni*): „Ieșirea din cursă a lui Emil a făcut din el un simplu cetățean mai repede decât ar fi fost de așteptat. (...) Ultimii săi adepți ne dau cu sâc din Isarlik pentru că am fi rămas fără țap ispășitor, dar eu cred că îl nedreptățim pe actualul președinte tratându-l altfel decât pe înaintașul său, pe care atenția acordată de presă și după ce a părăsit Cotrocenii îl ține viu. (...) După atâtea erori de calcul, care s-au dovedit a ne fi fatale, mi se pare totuși explicabil să fie preferați tehnocrații. Numai că, din păcate, până la ei ne omoară diplomații. Deși eu cred că nu sunt nici ei cei mai răi dintre cei intrați în joc. La urma urmei, cum am mai putea spune, cu mâna pe inimă, cine e bun și cine e rău, de vreme ce liderul neîncoronat al zonei libere de neocomunism din Piața Universității, de la care se revendică atâta lume bună, a ajuns să-și dea mâna cu fostul director al SRI?/ În acest context, lansarea la apă a d-lui ministru de Externe de către căpitanul Traian Băsescu mi s-a părut îmbucurătoare. Fiindcă el poate. Nu să fie chiar președinte, ci arbitru. Cu condiția să mai aibă ce arbitra. Dar campania americană a înaintașului său în ale diplomației, tinde s-o întrecă pe a sa. Dacă nu prin altceva, măcar prin cantitatea de baloane colorate menite să mai învie atmosfera cenușie a tocmelilor pentru înscrierea pe listele electorale. (...)/ Cel mai rău dintre rele ar fi ca, după atâtea calcule eronate, bătălia finală să se dea între Iliescu și Vadim, așa cum visează Adrian Năstase”. □ Annie Benteoiu publică un text-replică (*Despre brambureală*) la adresa lui Mircea Mihăieș, luându-i apărarea președintelui Constantinescu: „Recentele articole ale domnului Mircea Mihăieș au un aer concludiv și chiar ușor melancolic, ca și cum îndepărtarea calului d-sale de bătaie i-ar fi luat însăși rațiunea de a fi. Mă voi referi aici doar la textul din «România literară» nr. 32 (*La adio*) dar și, din păcate, la amintirea amară ce mi-au lăsat-o textele semnate de dânsul în rubrica sa permanentă din ultimii ani. Pentru mulți dintre noi, accesul la președinție al domnului

Constantinescu a însemnat dintru început nu numai speranță, dar și un sentiment de demnitate regăsită. Pentru prima oară după cincizeci de ani, mai exact din 1948 încoace, țara noastră avea să fie reprezentată, la întâlnirea șefilor de stat ai Europei și ai lumii, de către un om calm, civilizată, înzestrat cu umor și mai ales, lipsit de viclenia murdară ce-i caracterizase între timp pe mai toți reprezentanții noștri politici sau diplomați. / Prestația, pe plan extern, a președintelui Constantinescu a confirmat această intuiție și cei care neagă contribuția sa la ieșirea țării noastre din izolarea în care se afla pe plan internațional nu pot fi decât de rea-credință. (...) Alții sunt doar uituci: se plânseseră, cândva, că «n'avem și noi un Vaclav Havel», dar când acesta, adunându-și puterile, a venit să-și mărturisească prietenia ce i-o poartă președintelui României, gestul său n-a părut să mai impresioneze pe nimeni – și, în nici un caz pe domnul Mihăieș. / După cum o mărturisește singur, acesta a început «din prima clipă a sosirii la Cotroceni» a noului președinte, o campanie de denigrare de o violență și continuitate neasemuite. Săptămână de săptămână, fiecare dintre noi a fost supus riscului de a-și murdări mintea și inima, urmărind niște texte otrăvite de ură: ca și când am fi fost încă într-un stat totalitar, președintele purta vina, personal, pentru toate disfuncționalitățile din țară. Astăzi domnul Mihăieș, cu un accent de auto-compătimire destul de surprinzător, ne mărturisește că n-a «încercat nici un dram de satisfacție» în cursul activității domniei-sale. Nu mă interesează psihologia intimă a unui comentator care, pe toată durata unei guvernări de patru ani – desigur imperfectă, dar prima în care am simțit cu toții că s-a urnit ceva din înțepeneala în care ne aflăm – n-a văzut nimic pozitiv, nici o realizare, nici un element care să merite o apreciere cât de cât favorabilă. Textele sale au creat în schimb în cititorii săi o stare aproape depresivă, contribuind astfel din plin la acel marasm general care a făcut și mai insuportabile greutățile obiective”.

● Într-un articol din „Luceafărul” (nr. 31), *Apostrofarea „Apostrof”-ului*, Marin Mincu scrie: „În numărul 4 al revistei Uniunii Scriitorilor, «Apostrof», din Cluj, citim un text polemic, *Grigurguiala*, semnat anonim Praetextatus, în care cunoscutul critic Gheorghe Grigurcu este tratat într-o manieră grosieră și aculturală. Nu pot înțelege cum redactorul-șef al revistei, Marta Petreu, o poetă cu pretenții de mare intelectuală, a putut admite/comite un gest atât de lipsit de eleganță. [...] Desigur, în poetică, se poate spune că totul este admis. În cazul de față nu văd care e obiectul polemicii. Faptul că Grigurcu ar fi scris nu tocmai encomiastic despre distinsul critic Nicoale Balotă sau, probabil, acele așa-numite «somații» la adresa «președintelui țării»? Deci filosoafa Marta Petreu se face purtătoarea de cuvânt a domnului Emil Constantinescu?! Tot ce e posibil. Dar mai degrabă se pare că a fost enervată de îndrăzneala lui Gheorghe Grigurcu de a-l fi comentat pe strălucitul gazetar Nae Ionescu. (...) O poetă adevărată n-ar fi procedat nicidecum atât de infam. Dezavuez public acest gen de răfuială «scriitoricească»”.

15 septembrie

● Nr. 396 al revistei „Dilema” conține un grupaj tematic realizat de Cezar Paul-Bădescu despre *Specific național, identitate națională*. În interiorul său, Ioana Bot revine asupra chestiunii mitului eminescian (*La ce bun... poetul național*): „...cultul poetului național (în toate formele sale) constituie recunoașterea, dezvăluirea, explicitarea unei stări de fapt suferitoare a culturii și a istoriei românești. (...) Convingerea noastră este că discuția actuală asupra mitului eminescian concretizează o (aceeași) criză a culturii române (într-o altă vârstă a sa) și că numai văzând-o astfel vom putea să îi înțelegem semnificațiile, rupturile, devenirea. (...) Nu îndrăznesc să generalizez acum, spunând că numai națiunile mici și suferitoare au perpetuat, în Europa, mitul poetului național, dincolo de marginile istorice ale romantismului. Dar pentru a avea o imagine asupra a ceea ce i se întâmplă lui Eminescu (sau – pentru a fi exacti – ni se întâmplă nouă, românilor, cu Eminescu) de un secol încoace, voi cita un paragraf dintr-o tabletă omagiantă dedicată poetului, un text (involuntar) ambiguu, destinat a perpetua mitul poetului național, și care dezvăluie foarte bine cauzele și strategiile respectivei nevoi de mit: «Dar Eminescu nu este numai un mare poet al lumii, el este poetul nostru național. Din paginile cărților de citire, el trece firesc în paginile cărților de rugăciune și din dicționarele istoriei literare, în pomelnicele cu arhangheli și martiri. Eminescu este asemenea Ciobanului din Miorița, cel frumos și blând, cel bogat și bătut de nenoroc, cel ce își contemplă destinul, neîncercând să și-l schimbe. Acesta este prototripul, aceștia suntem noi, mult dincolo de poezie și fără încetare eminescieni» (Ana Blandiana, *Prototipul*, în «România literară», nr. 24/1979). Lipsa de profesionalism care a caracterizat primele etape ale dezbaterii, în presa românească a ultimilor ani, nu este de natură să faciliteze cercetarea, decât, eventual, oferindu-i alte exemple pentru o tipologie a comportamentelor (noastre) mitice. Și confiormând faptul că, astăzi, cultura română continuă să traverseze «vremi de restriște», dacă ea continuă să se raporteze la figura poetului național!». □ Mihail Gălățanu (*Specific național & penal*): „În primul rând, specificul național la români are o trăsătură concludentă: românul nu poate tolera prea mult adevăr crud. Asta am putut-o simți de curând, pe propria piele. Ceea ce am scris (și a declanșat un adevărat scandal) este mai puțin nuanța vituperantă (specifică) a pamfletului – un adevăr aproape palpabil (...). Ceea ce e și mai grav e că mistificarea continuă: numitul Ștefan este sanctificat, sărbătorirea a 150 de ani de la nașterea lui Eminescu, la care am fost prezent la Botoșani, se transformă într-o comemorare sinistă, într-o mascaradă în care armata este invitată să bată pas de defilare în fața statuii nemuritoare și reci din piața publică. Codul Penal se substituie Codului Estetic. Valorile literare încremenite în tabloul anilor '60-'70 fac și acum legea. Scriitori trecuți de 42-45 de ani, cu o operă în spate, sunt denumiți, în continuare, cu apelativul «tineri» și ținuți, în consecință, pe bancă, la tineret-

rezerve (cu călușul în gură). (...) Adevărul este că suntem o țară nici bună, nici rea, aflată la mijloc de bine și de rău. Departe de aspirațiile noastre, dar nu un neam cu totul netrebnic. Mai avem o singură salvare: să fim cât mai nemiloși cu noi înșine, asta ca să nu ne înșelăm pe degeaba. Satira și pamfletul ar putea fi salvarea noastră. Dacă ne flagelăm îndeajuns, generațiile următoare s-ar putea să se trezească. De aceea, deceniul ultim a fost marcat de mari contestări: momentul patapievici, momentul contestării lui Eminescu, memoentul Piața Universității. (...) Trebuie să ne schimbăm și să facem saltul într-o istorie care, vorba Moromeților, s-a săturat să tot aibă răbdare cu noi”. □ Radu Pavel Gheo (*Noi toți, bunii români – sau despre cum am ucis etnostereotipiile*) își rememorează, ironic, „conștiința apartenenței la un neam cu o existență multimilenară” dobândită inclusiv „pe calea regală a educației” postdecembriste, prin frecventarea ideilor etnicist-dicriminatorii ale lui Nae Ionescu, și dispărea ei prin confruntarea cu realitatea multietnică în anii studenției timișorene: „Nu pot să-mi imaginez ce aș fi devenit într-un alt spațiu. Dar am rămas și acum cu nostalgia Timișoarei, un Babel de intermedium al «bunilor români»”. □ Z. Ornea face o trecere în revistă a teoriilor interbelice asupra specificului național (*Formula sufletească a românului*), înistând (interogativ) asupra teoriei „adaptabilității” formulate în 1927 de Mihai Ralea. □ În pagina „Din polul plus” e publicat textul unei conferințe în cadrul seminarului internațional „Modernizzazione senza modernita. Religione e societa in Romania oggi” (Fireze, 8-9 septembrie 2000) de către ambadorul României la Vatican, Teodor Baconsky (*Noua economie a visului american*): „Va fi Europa o Casă a națiunilor – pe linia sugerată de generalul De Gaulle și reiterată de Mihail Gorbaciov – sau ea va fi doar un colegiu privat pe a cărui ușă scrie *members only*? Primează politicul, economicul sau responsabilitatea civică? Ne interesează protecția bunăstării unui grup de state bine plasate sau salvarea a ceea ce filosofia culturală a anilor '30 numea *ideea europeană*? Avem nevoie unii de alții doar pentru a ne apăra patrimoniile și pentru a nu provoca noi conflicte mondiale sau dorim să contribuim la construirea unei veritabile *identități europene*? Dacă Europa nu este o bătrână cochetă, care ascultă în salon muzică bună, în vreme ce umbra hoților se profilează pe ferestrele din spatele casei, atunci ea are datoria să parieze pe scenariul prim, acela al Casei națiunilor. Națiunea este un concept modern, iar modernitatea este produsul civilizației euro-atlantice. Dacă Europa mai are ceva de spus, ea trebuie să-și îmbingă propria creație – epoca modernă – până la ultimele sale consecințe. Una dintre aceste consecințe este însăși depășirea ideii naționale în direcția unei viziuni simfonice sau – cu vechea expresie a lui Jacques Maritain – a unui *umanism integral*. (...) Lumea secolului XXI va fi dominată de două mutații fundamentale: pe de o parte transformarea în marfă a relațiilor umane, monopolizarea ideilor și exploatarea patrimoniilor intelectuale; pe de altă parte, înlocuirea proprietății, a bunurilor și banilor printr-o economie a

serviciilor, în care marketing-ul și accesul separat la anumite stiluri de viață vor caracteriza ansamblul relațiilor sociale. Dacă acest hipercapitalism imponderabil își va menține actuala rată de creștere, atunci vom fi obligați să introducem datele sale esențiale în ansamblul strategiilor de unificare a continentului. Atât cât pot să-mi dau seama, Noua Economie este pe punctul de a declanșa o revoluție cu importante consecințe trans-economice. După cum se știe, din 1789 până astăzi, democratizarea a fost direct proporțională cu centralizarea puterii. Marea noutate constă în necesitatea tehnologică de a construi un sistem de guvernare desfășurat ca *rețea*. Tocmai această democrație *online* va determina UE să permită *accesul* europenilor din Est la sistemul de valori al unei europenități redefinite. Lucrurile nu se reduc la ecuația *bani contra stabilitate*. E nevoie de respectul efectiv al diferențelor și de sublimarea constituțională a sentimentului național. A bloca această *deschidere integratoare* din rațiuni de conjunctură înseamnă a confunda izolaționismul perdant cu prudența salvatoare. Ideea este că UE trebuie să devină principalul *provider* al clientelei din Europa de Est, dacă nu vrea ca această importantă clientelă să se orienteze spontan către alți furnizori de servicii, cum ar fi cei asiatici sau nord-americani. De un lucru putem fi siguri. Sub presiunea Noii Economii, fostele state comuniste *nu vor mai avea timp* să repete fazele istorice prin care a trecut Occidentul secolului XX; Nu vom mai avea trei generații de burghezi avari și fricoși, care-și transmit averi sau le toacă la ruletă. Nu vom mai asista la o epocă fordistă, consumată în decorul filmelor unui Fritz Lang. Dacă UE va fi gata să o ajute, Europa centro-orientală va pătrunde direct în postmodernitate vărsând în tezaurul comunitar acea bogăție imaterială care – neglijată până de curând – se dovedește acum inestimabilă. (...) Din perspectiva Noii Economii, țărani din Carpați și vioii creatori de programe pentru computer sunt la fel de interesați atât ca furnizori, cât și ca posibili clienți (...). Așa cum există monahi care utilizează dezinvolt ultimul model de telefon celular, există și manageri occidentali dornici să participe la misterul unei liturghii ortodoxe, în piesajul virgin al mănăstirilor din nordul Moldovei. Dematerializarea proprietății, explozia comunicațiilor și generalizarea serviciilor ca acces la o experiență specifică schimbă substanțial raportul dintre bogați și săraci pe continentul nostru. (...) Se poate presupune că, în următorii 20 de ani, majoritatea mijloacelor de producție se vor transfera în Europa orientală și că statele occidentale ale Uniunii vor produce pe propriul lor teritoriu numai expertiză și consulting în cel mai diferite domenii. Europa occidentală va deveni un super-centru pentru managementul și amrketingul resurselor umane și materiale din fostul lagăr comunist. Există însă riscul ca procesul politic de integrare europeană să nu țină pasul cu viteza de implementare a Noii Economi. Există pericolul ca Bruxelles-ul să nu înțeleagă că nici o normativă protecționistă nu va bloca expansiunea spre Est a capitaliștilor din statele Uniunii. În următorii ani, transformarea șomerului din

Vest în promotor al unor afaceri orientate spre Estul continentului va deveni poate o problemă mai urgentă decât stoparea imigrației clandestine sau devalorizarea monedei euro în fața dolarului american”. □ Eugen Istodor semnalează într-un scurt text o nouă manifestare creativă autohtonă (**Ion Barbu și Humorror**): „Marile idei plutesc în aer. (...) Ion Barbu, inițiatorul acestui festival de umor negru, a avut ochi pentru umorul negru. Când a propus CONNEX-ul această idee s-a conceput un plan de bătaie pentru un festival mondial. Și așa a fost atunci, participare gigantică, artiști de primă mână. Cea de-a treia ediție, cea de față, are un salon de caricatură (greșit intitulată *Schizografia*, umorul negru nefiind o dereglare a miștii) și o secțiune de teatru (*LeThalia*), cu participare românească. Cred că e singura manifestare complexă de umor negru din sud-estul Europei, poate și din lume, oricum acest lucru e insuficient mediatizat. La secția caricatură sunt 250 de planșe din care 101 selectate (am forțat noi cifra, ca să fie mistică), făcute nu neapărat de profesioniști, ceea ce a îngreunat alegerea. Juriul este însă, ca totdeauna, mai consistent decât concurenții: Patapievici, Chirnoagă, Barbu, Mardale, Poch, Tudor Jebeleanu și eu, ultimul pe listă, Tudor Octavian”. □ În incipitul tabletei sale de la rubrica „Roluri”, Dumitru Solomon constată amuzat, în prag de campanie electorală (**Iar forme fără fond?**): „În vremuri definitiv (sper) apuse, se zvonea la un moment dat că s-ar desființa, firește de către partidul unic, Fondul Literar, organism complementar al Uniunii Scriitorilor, cel care, de bine-de-rău, asigură unele ajutoare și împrumuturi membrilor săi. Parafrazându-l pe Maiorescu, Paul Georgescu a rostit atunci o butadă: «Uniunea Scriitorilor va deveni, în felul acesta, o *formă fără fond*». La Titu Maiorescu și la Paul Georgescu m-a dus gândul, văzând la televizor fastul transoceanic cu care unele partide și-au lansat candidații la președinția României”. □ La rubrica ludic-miscelanee „Cu ochii-n 3,14”, R(adu) C(osașu) semnalează: „Lansarea dlui Marian Munteanu în cursa prezidențială a constituit o sărbătoare a caragialismului nostru sănătos și vesel. Simultan, telepatic, într-un același elan al inspirației, dl. Io(a)n Groșan (în «Ziu») și dl. Nicolae Prelipceanu (în «România liberă») l-au slăvit în editorialele lor pe nemuritorul Coriolan Drăgănescu. «Academia Cațavencu» a fixat situația, antologic, pe prima ei pagină: «Trădat toți Piața Universității». Titlul anului 2000”.

● La rubrica „Atelier” din „Ziarul de duminică” (nr. 17), Octavian Soviany avertizează: **Marin Mincu face iarăși pregătiri de război** – „Una din următoarele sale cărți se va intitula *Polemos* și va cuprinde o parte dintre articolele și interviurile autorului, ce vor readuce în actualitate polemicile sale mai vechi și mai noi pe parcursul cărora s-a duelat cu Al. Paleologu, Nicolae Manolescu, S. Damian, Dumitru Țepeneag, dovedindu-se un spadasin pe cât de arțăgos, pe atât de redutabil, care știe să găsească numaidecât punctele slabe ale adversarilor și să-i execute cu eleganță și sânge rece./ DE altfel, cel poreclit cândva de Nicolae Manolescu «muschetarul» e conștient de faptul că nu se

simte nicăieri mai în mediul său decât într-o situație polemică. (...) Marin Mincu și-a făcut din stilul cârcotaș o filosofie de viață, posedă o întreagă artă a provocării, adoră să șocheze și să contrarieze. (...)/ E privit în general cu o abia disimulată ostilitate, fiindcă lecția sa e înțelepciune este una cam în răspăr, și foarte puțini au catadicsit să bage de seamă că în spatele aerului belicos Marin Mincu are mari și imprevizibile fiłoane de generozitate”.

● În „Dacia literară” (nr. 3), este o publicată o „Prelecțiune susținută la Muzeul Literaturii Române din Iași, Casa Pogor, în ziua de 11 iunie 1987”, intitulată *Eminescu, azi* de Mihai Drăgan. Conferențiarul sugerează că, pornind la editarea volumului al XII-lea din M. Eminescu, *Opere. Publicistică* (1985, coordonator D. Vatamaniuc), s-ar putea impune o nouă abordare a profilului intelectual: „Dacă am încerca o paranteză, să vedem cât a publicat Eminescu, atunci am putea să spunem că poeziile publicate de el totalizează ca pagini cca 7-8%, iar publicistica, înțelegând publicistica literară, cronicile dramatice, articolele de cultură și articolele politice, cam 90-92%. Ediția care apare astăzi și care, după spusele editorilor, se va încheia în 1989 este o dovadă elocventă că nu mai putem să ne limităm la interpretarea operei lui Eminescu numai la poezie și proză, ci trebuie să privim foarte atent și să analizăm cât se poate de riguros publicistica creatorului. Această disociere trebuie făcută numai într-un anumit plan pentru că, altfel spus, publicistica îl completează foarte bine pe poet, iar poetul foarte bine pe publicist. Eminescu refuză însă un paralelism direct între poezie și politică și, luând apărarea lui Alecsandri, rău înțeles de un publicist rus (care se face a-l confunda pe Alecsandri poetul cu fratele său, Iancu Alecsandri, care era și scriitor, dar atunci era diplomat), Eminescu dă un răspuns la care merită să ne gândim. Pretinsul paralelism între poezie și politică nu este exact, scrie Eminescu. Poeții se găsesc foarte rar, politiciii câtă frunză și iarbă. Politica poate crea sau stârpi condițiunile de rezistență ale unei culturi. (...) O cale posibilă de lectură este deci, cum spuneam la început, o lectură simultană, integratoare a operei lui Eminescu și, deopotrivă, o lectură a poeziei, a prozei, a teatrului, a publicisticii, a însemnărilor manuscrise, a corespondenței, fără să mai apelăm la împărțirea tradițională «antume» și «postumele» și să dirijăm discuția când spre o direcție, când spre alta. (...) Biografia însă este foarte importantă, nu ca un studiu în sine, ci ca o înțelegere a epocii, a determinantelor istorice, sociologice, psihologice, deci o viziune totală asupra epocii. Și aceasta este foarte necesar, cred, pentru că astăzi omul a fost expulzat din operă, pentru că aplicarea unei perspective sau a unei grile, fără să înțelegem specificul personalității lui Eminescu a putut să ducă și duce, nu o dată, la perspectivele sale a unei grile, fără să înțelegem specificul personalității lui Eminescu a putut să ducă și duce, nu o dată, la perspective pe care le putem așeza sub semnul întrebării”. ■ Dan Mănuacă întâmpină culegerea Mihail Eminescu, *Gedichte*, Herausgegeben von Simone Reichers-Schenk und Christian W. Schenk

(Kastellaun, Dyonisos Literatur und Theaterverlag, 2000) – în articolul *Eminescu în germană* –, scoțând în evidență: „atenuarea tonalităților ușor melodramatice, uneori supărătoare în textul lui Konrad Richter”: „Eminescu se înfățișează astfel cititorilor germani contemporani mai prezent și mai dramatic, purtător al unui mesaj mai apt de a fi perceput. Este drept că, uneori, urmărind prea îndeaproape textul original, s-a ajuns la construcții care, evitând echivalentul lui Richter, au eșuat în discursivitate”. ■ Șerban C. Andronescu (S.U.A.) (*Scrisorile Eminescu – Veronica Micle*) formulează o serie de considerații pe marginea ediției „*Dulcea mea Doamnă/ Eminul meu iubit*”: *corespondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle*, ediție îngrijită, transcriere, note și prefață de Christina Zarifopol-Ilias: „Ceea ce este într-adevăr demn de discutat cu privire la volum, în afară de expertiza literară a Christinei, este istoria descoperirii scrisorilor, păstrate aproape o sută de ani incredibil, în sertarele câtorva descendenți ai Veronicăi Micle, emigrați în Italia și înstrăinați de cultura română. O singură persoană mai știa de existența lor și, bănuind că sunt importante, i-a solicitat, ani după ani, pe deținători să le dea publicității. Persoana aceasta era mama Christinei, Maria Economu. De-a lungul anilor, a fost regulat refuzată de deținător pe motivul că erau prea intime. Sunt, într-adevăr, scrisori de tipul obișnuit între îndrăgostiți. În speță, protagoniștii se aflau la mare distanță, Eminescu la București, Veronica la Iași. Ei se adresau unul altuia cu diminutive ca «Momoți dragă», «Nicuță», «Eminul meu iubit», «Momoțel» și altele, multe conținând numeroase scuze ale poetului explicând că n-are bani ca să-i trimită Veronicăi, altele justificând de ce poetul nu putea veni la Iași ca să-ți vadă iubita, altele arătând cauza pentru care nu se rezolva cererea Veronicăi de a obține o pensie alimentară după decesul soțului; alte scrisori conțin invectivele lui Eminescu la adresa «putorii grecești» (I.L. Caragiale, cum notează doct Christina) sau că Dl. Chițu (care trebuia să aprobe cererea Veronicăi) era la Craiova; altele aveau caracter erotic, enumerând locurile de pe trupul Veronicăi pe care Eminescu ar fi vrut să le sărute. Majoritatea scrisorilor conțin numeroase cacofonii, ceea ce arată că au fost redactate în grabă. În ciuda diminutivelor și cuvintelor de dragoste, textele lasă se întrevadă indispoziția mascată a lui Eminescu de a se deplasa la Iași (motivele invocate sunt clare, dar nu credibile la un mare îndrăgostit) și o foarte difuză plictiseală a poetului (perceptibilă în subtext). Numeroase paragrafe în care Eminescu își justifică imposibilitatea de a veni la Iași denotă că apelurile Veronicăi erau foarte insistente. Aceste fapte, poate și posibilitatea că Veronica cererea bani, au constituit desigur motivele care i-au determinat pe primii posesori de a nu publica scrisorile”.

19 septembrie

● În „Observator cultural” (nr. 30), Paul Cernat comentează în marginea premiilor recent acordate de Asociația Scriitorilor din București (*Tristefea*

unor premii de rezervă). Premiera volumului *Stângăcia în salut a femeii* de Paul Daian e considerată ca „un gest «onorabil», având avantajul de a împăca și talentul autorului, și Editura Paralela 45 (discriminată la Premiile UR), și viziunea despre poezie a juriului, apropiată de modernismul târziu al anilor '70". Și mai departe: „Se știe că premiile ASB (...) «recuperează» volume care, dintr-un motiv sau altul, nu au intrat pe lista câștigătorilor de premii naționale (în acest sens, consider că premiera de către ASB a *Postmodernismului românesc* al lui Mircea Cărtărescu, care ar fi meritat cel puțin un premiu «mare», reprezintă mai degrabă un mărunț gest consolator – și minimalizator – decât un act de dreptate)". De asemenea: „Volumul de debut al nu tocmai tânărului Liviu Uleia (boem de serviciu în zona Muzeului Literaturii, autor cu o plachetă experimentală în tiraj confidențial la activ, publicit în timpul liber) beneficiază de susținerea și prefața unuia dintre membrii marcanți ai juriului ASB, Gheorghe Iova. Tot Gheorghe Iova a reușit să impună, pe lista premiilor pentru debut ale ASB, dar la secțiunea «proză», romaul *Tormdass* al unei tinere și sofisticate autoare «ioviste». Cele două debuturi au ratat premiul ASPRO pentru experiment, la egalitate cu alte două cărți, mult mai spectaculoase și mai atractive: *Bumgartes al II-lea* și *Tescani...*". □ Carmen Mușat semnează o cronică negativă la volumul (de 1328 de pagini al) lui Adrian Păunescu *Cartea Cărților de Poezie* (Ed. Păunescu, 1999) – reunind în integralitate producția poetică a autorului: „Dedicată de autor, după cum aflăm de pe pagina de gardă, «prietenului meu Sorin Vântu» (celebrul domn «SOV Invest»), antologia păunesciană cea mai recentă (și cea mai neprofesionist alcătuită) relevă un adevăr greu de acceptat, desigur, pentru un autor cu mari orgolii: Adrian Păunescu a debutat ca un poet și a ajuns, în anul de grație 2000, la stadiul de versificator de duzină. (...) / Adrian Păunescu este un caz singular în literatura română. Nu lipsit de talent și de inteligență, autorul celei mai mari cantități de versuri care s-au produs vreodată în limba română se dovedește, la capătul acestui veritabil maraton al rimelor și-al versurilor albe (...), un «fiu risipitor» și un poet ratat. În goana sa după celebritate și putere, el a reușit performanța de a trece pe lângă poezia adevărată pe care a confundat-o, adesea, cu rechizitoriul sau cu lecția de istorie" (*Nimic nu se pierde, totul se transcrie. Cartea cărților... à la manière de Cațavencu*). □ Codrin Liviu Cuțitaru (*Intervenția textuală*) recomandă două titluri de curând apărute în spațiul anglo-saxon: *The English Studies Book* (1999) și *Textual Intervention* (2000), ambele avându-l ca autor pe profesorul Robe Pope; iar Alexandru Matei își continuă serialul dedicat unor scriitori francezi contemporani cu un articol intitulat *Gin sec cu Jean Echenoz*. □ La rubrica „Învățământ", sunt prezentate succint șase dintre cele treisprezece manuale alternative de limba și literatura română pentru clasa a X-a. Textele de prezentare – nu doar descriptive, ci și evaluative – sunt semnate de R.A. [Raluca Alexandrescu], P.C. [Paul Cernat] și C.M. [Carmen Mușat]. Manualele de la Editura Humanitas (autori:

Alexandru Crișan, Liviu Papadima, Ioana Pârvulescu, Florentina Sâmihiian, Rodica Zafiu) și de la Editura Sigma (coordonator: Nicolae Manolescu, autori: George Ardeleanu, Matei Cerkez, Dumitrița Stoica, Ioana Triculescu) beneficiază de considerații elogioase. Favorabil este evaluat și manualul de la Editura Univers (coordonator: Mircea Martin, autori: Carmen Ligia Rădulescu, Elisabeta Roșca, Rodica Zane). Celelalte trei – de la Editurile Didactică și Pedagogică (coordonator: Nicolae Constantinescu, autori: A. Gh. Olteanu și Vasile Teodorescu), ALL (autori: Silviu Angelescu, Nicolae I. Nicolae, Emil Ionescu) și Teora (autori: Doina Ruști și Adrian Costache) – sunt întâmpinate cu serioase rezerve. (Prezentarea manualelor pentru clasa a X-a va continua în nr. 31, din 26 septembrie, cu alte trei „alternative”: manualul de la Editura Teora realizat de Florin Ioniță și Adrian Săvoiu, acela de la Editura Petron, avându-i ca autori pe Marin Iancu, Andreea Vlădescu și Rodica Lăzărescu și, în sfârșit, manualul de la Editura Corint, coordonat de Eugen Simion și realizat de Florina Rogalski împreună cu Diana Hărtescu – cele mai numeroase obiecții vizându-l pe acesta din urmă).

● Ștefan Aug. Doinaș publică în revista „22” (nr. 38) un editorial intitulat *Pe drumul Damascului*: „Cui i-ar veni să creadă că pe drumul politic al Damascului românesc e atâta îmbulzeală de turiști parlamentari?! Acum, în aceste zile care prefigurează prin febrilitate atmosfera de confuzie și fripturism electoral a clasei noastre conducătoare, personaje pitorești – unele având mutre de-a dreptul patibulare – se convertesc cu o repeziciune incredibilă, multe din ele devenind peste noapte contrariul a ceea ce fuseseră... (...) Cea mai spectaculoasă convertire politică a fost reușită, însă, de un tânăr pe care nimeni nu l-ar fi bănuțit că poate trece, fără pic de efort, de pe culmea Căpățânilor – cum i se zicea Golgotei – spre culmea Cotrocenilor. Cine ar fi putut presupune că Marian Munteanu, liderul subțirel și emaciat, cu figura lui de Crist bărbos, umil și răbdător, al studențimii, «martirul Pieței Universității», adică cel bătut măr de foștii securiști reciclați, ar avea veleități de președinte al țării?! (...) Să fie, oare, adevărat că fostul răstignit pe fațada Universității de Arhitectură ar fi astăzi un prosper om de afaceri, cu limuzină și bodyguarzi la scară? În acest caz, este evident că nu i se mai potrivește vechea coroană de spini...”. □ În *Nimic nu ne e peste puteri*, Livius Ciocârlie constată: „La noi se poate orice. Se poate, de pildă, să devii candidatul la Președinție al celor care te-au maltrat. Măgureanu și-a trimis oamenii să-i aducă pe mineri (nu e o bîrfă sau un zvon, e un fapt constat de anchetatorii), «minerii» l-au rupt în bătaie pe Marian Munteanu și iată-i acum împreună pe cei doi. Aș spune că întâmplarea e profund semnificativă. E sigur, Marian Munteanu nu va fi Președinte, dar de ce să nu avem noi un simbol, încă unul, al lipsei de caracter la români?!”. □ Ion Bogdan Lefter semnalează *Jocul periculos al PSDR*: „Nu demult, negocierile dintre Partidul Social Democrat Român și Partidul Democrați Sociale din România s-au încheiat, cel dintâi alăturându-se PSDR și Partidului

Umanist Român în Polul Democrat Social. PSDR și PUR vor primi – se pare – câte 15 locuri eligibile pe listele pentru Parlament ale noului «pol» și îl vor susține pe liderul PDSR, Ion Iliescu, în cursa pentru Cotroceni. După alegeri, PDSR și PSDR urmează să fuzioneze, formând Partidul Social Democrat. Multă lume a fost surprinsă neplăcut – eufemistic spus – de acești pași făcuți de PSDR. Presa a reacționat când malițios, când caustic. Câțiva membri ai partidului n-au rezistat și au demisionat. PSDR în derivă?”. □ Pe două pagini de revistă se publică un text al lui Klaus Heitmann, *România a jucat un rol însemnat în viața mea (I)*, fragmente din Discursul de recepție de la Academia Română. □ Nr. 18 din suplimentul „22 literar” îi este dedicat lui Virgil Ierunca, despre care scriu: ■ Gabriela Adameșteanu („*Un act gratuit*”): „Dar cum a ajuns tânărul poet melancolic, cu gustul derizoriului, rafinatul meloman, împătimitul de arte la această limpezime tăioasă? Fragmentele de jurnal salvează miraculos de excesiva severitate a autorului lor (întoarsă într-un gest sinucigaș și spre sine) ne lasă să întrezărim un drum pe care îl contemplăm cu atât mai multă nostalgie cu cât capriciul autocenzurii îl plonjează, la un moment dat, în întuneric. Virgil Ierunca este un dublu învingător: orizontul s-a deschis, dar pentru ceea ce unii dintre noi, iubitori de iluzii și utopii, așteptam – o lume curățită ca prin miracol – glasul său a sunat în deșert”; ■ și Livius Ciocârlie (*Virgil Ierunca* – despre cum s-au cunoscut și despre jurnalul celui omagiat). ■ Gabriela Adameșteanu realizează un interviu cu Gabriel Liiceanu, *Declarație de iubire*, despre Virgil Ierunca: „*Gabriel Liiceanu, Humanitas a inaugurat la 1 septembrie librăria Virgil Ierunca în orașul Râmnicu Vâlcea. Se obișnuiește ca o stradă, o bibliotecă, o școală sau un teatru să primească numele unei personalități din momentul când acestea nu mai e printre noi. Nu te-ai sfiit să încalci această regulă nescrisă botezând librăria Humanitas din Râmnicu numele contemporanului nostru?! Mărturisesc că nu am avut nici cea mai mică inhibiție și că lucrul mi s-a părut de un firesc desăvârșit. Sigur, ai dreptate în ceea ce spui: o instituție primește îndeobște numele cuiva după ce acesta s-a săvârșit din viață. Dar poate că în cazul lui Virgil Ierunca și al librăriei de la Râmnic să fi fost ceva special. Poate vom reuși să vedem împreună despre ce este vorba. Lasă că dacă e să fiu rău am aflat că la Constanța un stadion a primit numele Hagi. Am putea spune că, dacă românii nu s-au sfiit să boteze un stadion cu numele unui fotbalist de 30 și ceva de ani, de ce s-ar sfi să dea unei librării numele cuiva care, oricum, până la 80 de ani a apucat să-și dea măsura. Dacă există stadionul Hagi poate să existe și librăria Ierunca... (...)/ Ce ai răspunde dacă unul dintre tinerii din Râmnicu Vâlcea, care n-a apucat să audă vreodată «vocea» lui Virgil Ierunca și care nu a citit nici o pagină a lui, te-ar întreba cine este Virgil Ierunca și de ce poartă librăria aceea numele lui?/ I-aș spune mai întâi ce funcție îndeplineau «vocile» Monicăi și a lui Virgil Ierunca în anii '70-'80. Acești doi oameni au vorbit enorm, desfășurându-se în timpul istoriei și recuperând teritoriile*

pierdute ale cuvintelor. Au vorbit *din ce în ce mai mult*, exact în măsura în care în noi se articula, progresiv și iremediabil, tăcerea”.

20 septembrie

● În „România literară” (nr. 37), Gheorghe Grigurcu comentează din unghi etico-politic atitudinile publicistice postdecembriste ale prozatorului D.R. Popescu, căruia îi face un portret vitriolant, pornind de la volumul *Complexul Ofeliei* (Ed. Viitorul Românesc, București, 1999) (*O legendă spulberată*): „S-a creat legenda că, după 1989, D.R. Popescu ar fi tăcut. Că s-ar fi cufundat benevol într-o tăcere ce putea sugera multe: un examen de conștiință, regret, penitență etc. O tăcere ca o pauză între Rău și Bine, precum între două acte ale unei piese de teatru. Însă adevărul, inclement, este altul. Chiar dacă, din motive lesne de înțeles, n-a mai putut ocupa prim-planul, ex-președintele Uniunii Scriitorilor s-a rostit nu o dată, și încă apăsător. Dar nu cum ne-am fi așteptat, în sens autocritic. Nu printr-o despărțire de trecutul său comunist, cum a cutezat, bunăoară, Titus Popovici, ci printr-o încrâncenată, ursuză, veninoasă, frecvent trivială, după cum vom vedea, solidarizare cu trecutul în cauză, asociată cu un refuz total al prezentului. D.R. Popescu a fost – cine nu știe? – ultimul președinte al Uniunii Scriitorilor din «epoca de aur», cu circumstanța agravantă că, spre deosebire de predecesorii săi, care de bine-de rău erau aleși de obște, a acceptat a fi numit de dictator, în disprețul statutului Uniunii și împotriva majorității membrilor săi. Postură dezonorantă, la care se adaugă calitatea de membru al Comitetului Central. Postură de nomenclurist sadea, pe care acest satrap literar a ilustrat-o cu o slugărnicie pe măsură, cuvântând în numele breslei, trimitând în numele ei o puzderie de adeziuni și telegrame de felicitare. (...) Texte ce merită a figura în edițiile ulterioare ale operei d-sale. La capătul unei serii ce începe cu Mihai Beniuc, D.R. Popescu o încunună în chip malefic, prin radicalizarea abuzului. Compromisul cel mai cras, minciuna sfruntată și adulara fără margini au constituit vectorii carierei acestui produs tipic al mediului totalitar, în perioada sa de disoluție (...). Așa cum spuneam, nici o urmă de căință nu atinge azi discursul întunecat al scriitorului. Departe de a-și pune, măcar de ochii lumii, cenușă-n cap, așa cum a făcut Petru Dumitriu, fostul nostru președinte persistă în mentalitatea sa (apropiat, nu numai onomastic, de un Dumitru Popescu-Dumnezeu), împroșcând cu ură tot ceea ce a încercat a fi, în ultimii ani, înnoire purificatoare. Într-un stil căznit (nici pamfletul, indiferent de miza lui, nu-i prea reușește, fiind vădit sub cota lui Adrian Păunescu și chiar a lui Corneliu Vadim Tudor), d-sa incriminează, dorindu-se «spiritual», «mania idealismului de dreapta (dreptaci)» și «eticismul moraliștilor de ambe sexe»”. □ La rubrica de „carte străină”, Ioana Copil-Popovici prezintă, în avantpremieră, romanul *Ravelstein* al lui Saul Bellow (*Saul Bellow, Alan Bloom și Mircea Eliade*): „Atunci când va apărea în versiunea română, *Ravelstein*, – ultimul roman al lui Saul Bellow, publicat în

aprilie 2000 la Ed. Viking – va stârni un ecou puternic, nu atât în rândul criticilor literari, cât în tabăra filosofilor, a istoricilor și, mai ales, a admiratorilor lui Mircea Eliade. Vor fi destui care să-l judece pe Saul Bellow și foarte mulți care să uite că literatura, spațiu prin excelență al imaginației, ne atrage adesea tocmai prin tabuurile pe care le ignoră și prin legile scrise sau nescrise pe care le încalcă ficțiunea. Căci capcana romanului lui Saul Bellow este apropierea lui amețitoare de realitate prin detaliile autobiografice și galeria de protagoniști clonați după persoane reale”. □ Scriitorul francez Michel Tournier îi acordă un interviu poetului Radu Sergiu Ruba (*Michel Tournier, între mituri și documente*), cu multe trimiteri la geneza propriei opere, dar și la scriitori de origine română pe care i-a cunoscut, în special Cioran și Martha Bibescu. Despre ultimii ani ai vieții celei din urmă, Tournier își amintește următoarele: „Când te văd pe dumneata sau când îmi parvin cărțile mele traduse la București, îmi amintesc întotdeauna de prințesa Martha Bibescu. Am cunoscut-o bine mai cu seamă în ultimii ei ani de viață. Fusese o celebritate a lumii mondene și literare pariziene, se bucurase de notorietate internațională înainte de 1939, dar după război lumea a uitat-o. Trăia singură într-un somptuos apartament din insula Saint-Louis, la Paris. Sărăcise și n-ar fi putut să întrețină acel apartament dacă nu l-ar fi închiriat unor americani bogați pe timpul verii. (...) M-am ocupat de editarea la Plon, unde lucram pe atunci, a ultimei cărți a Marthei Bibescu, un text pe care nu a izbutit să-l termine, dar care poartă un titlu incitant: *Nimfa Europa*”. □ Într-un articol intitulat *G. Călinescu și cenzura*, Ștefan Cazimir reproduce, pe coloane, un mare număr de intervenții ale cenzurii comuniste pe marginea *Vieții lui Mihail Eminescu*, la reeditarea din 1964, cu precizarea: „Datorez soției mele, fost redactor la ESPLA-EPL-Minerva, salvarea de la pieire a unui prețios document de istorie literară: un dosar cu șpalturi ale *Vieții lui Mihail Eminescu*, purtând corecturile autorului”. □ La „Cronica melancoliei”, Ileana Mălăncioiu semnează un articol moralistic de observații preelectorale (*Agresiunea electorală*): „Deunăzi, trecând prin fața sediului unui partid, unde se afla o măsuță pe care strălucea în soare portretul unui candidat ce nu poate fi ignorat, aruncându-mi fără să vreau ochii spre el, am fost luată drept un posibil sprijinitor și rugată cu cerul și cu pământul să-mi pun și eu numele pe listă. Și trebuie să recunosc că nu mi-a fost ușor să ies din încurcătură. Până la urmă cred că am reușit să-l conving pe cel care n-ar fi vrut să mă piardă că eu aș semna, dar nu pot. Fiindcă rubrica asta mă obligă să mă iscălesc doar pe ceea ce scriu./ Din păcate, îmi va fi mult mai greu să-i conving că nu am putut face altfel și pe cei care m-au acuzat cândva că nu aș mai fi de partea cea bună a lucrurilor pentru că eu nu am scris despre Marian Munteanu, iar apoi m-au scos din categoria intelectualilor pentru că nu am semnat celebrul apel pentru susținerea lui Emil Constantinescu, socotit de ei a fi singura soluție; pentru ca, nu peste mult, să-l preia, la fel de convinși, pe Mugur Isărescu. Care, după opinia mea, reprezintă efectiv altceva și nu e

normal să fie privit ca un înlocuitor al regretatului Emil. Măcar pentru că acesta se află încă la Cotroceni și nu se cuvine să fie tratat ca și cum nu ar mai exista. Ca și înaintașul său, el trebuie să răspundă pentru ce s-a-ntâmplat cu țara asta sub administrația sa”. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea comentează drastic noul volum de eseuri pro-legionare al lui Răzvan Codrescu (Ed. Anastasia, București, 2000) (*Un doctrinar legionar de azi*): „Dl Răzvan Codrescu este un doctrinar al reanimatei mișcări legionare despre care dl prof. Neagu Djuvara a apreciat, în a sa *Istorie a Românilor*, că e «cea mai teribilă aberație» a zilelor noastre. Dl Codrescu nu se încurcă însă cu astfel de aprecieri îndreptățite și scrie de zor cu numele său sau cu pseudonime (Adolf Crivăț Vasile, Adolf Vasilescu, Vasile Al. Marian, V.A.M.) în periodicul legionar *Puncte cardinale*, fiind acolo doctrinarul prin excelență. Și-a adunat aceste texte doctrinare legionare în două precedente volume (*Spiritul dreptei. Între tradiție și actualitate* și *Exerciții de «reacționarism»*). *Între zóon politikón și homo religiosus*) și acum revine cu al treilea *De la Eminescu la Petre Țuțea*, cu subtitlul *Pentru un model paideic al Dreptei românești*. Primul fals pe care îl introduce, chiar din subtitlu, dl Răzvan Codrescu este ideea că personalitățile pe care le invocă (inclusiv Corneliu Zelea Codreanu) ar aparține de orientarea dreptei românești. În realitate ele se subsumează extremei drepte românești. (...) Tot dl Codrescu nu ezită să-i considere (cum fac azi toți legionarii, cu deosebire octogenarii legionari nostalgici) să-i considere pe asasinii lui Iorga și Madgearu că au ascultat de forțe ostile României, adică agenți de spionaj străine. Aici doctrinarul legionar se transformă, prea zelos, într-un pledant în favoarea legionarismului, pe care îl absolvă de toate fărădelegile comise. Nici asasinatul evreilor în timpul rebeliunii nu sînt adevărate iar atîrnarea unora din cadavrele acestor evrei pe cîrligele de la Abator sînt socotite o invenție. Dar în cartea sa recentă, *România în al doilea război mondial*, dl Dinu C. Giurescu citează, la acest capitol, un document care atestă găsirea la Abator a cinci cadavre de evrei. Tot acest capitol din cartea d-lui Răzvan Codrescu este fals în concepție și în scopurile, degradante, urmărite. Pentru a se edifica asupra personalității funestului C.Z. Codreanu și a Gărzii de Fier, l-aș invita să ia cunoștință de opinia din 1970 a lui Emil Cioran, fost și el, timp de opt ani, simpatizant al acestei mișcări legionare”. □ La rubrica „Revista revistelor”, Cronicarul elogiază (cu mici observații critice) prestația tânărului critic Daniel Cristea-Enache: „Ni se pare că, dintre tinerii critici literari, Daniel Cristea-Enache, cronicarul «Adevărului literar și artistic», ar putea să capete autoritatea pe care o aveau cândva Nicolae Manolescu, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Eugen Simion... Judecățile sale de valoare, vădind lecturi serioase și bun gust, sunt exprimate cu naturalețe cuceritoare. Fără prejudecățile, prețiozitățile sau teribilismele celor din generația lui, Daniel Cristea-Enache analizează și argumentează, relevă calități și defecte, pe un ton ponderat, din care răzbate însă pasiunea cu care trăiește «romanul literaturii». În nr. 354,

scriind despre *Saludos* de Alexandru Ecovoiu, cu ocazia reeditării acestuia (...), cronicarul îl recunoaște, în bună parte, ca pe o carte mare care însă, de la un moment dat, o ia într-o direcție greșită: „...*Saludos* putea fi un mare roman și multe din paginile sale confirmă talentul, rafinamentul și originalitatea unui prozator pe care, la o adică, se poate conta”. Păreră Cronicarului este că pe talentul de romancier al lui Ecovoiu se poate conta tot timpul, nu doar la o adică (și care ar fi aceea?), tot așa cum se poate conta pe exercițiul care-i va perfecționa la toate adicăle stilul cronicarului literar Daniel Cristea-Enache”.

● Într-un articol din „Orizont” (nr. 9), *Despre cercul literar de la Sibiu*, Cornel Ungureanu aduce în discuție cartea recent apărută a lui Ovid S. Crohmălniceanu și a lui Klaus Heitmann: „Titlul cărții, *Cercul literar de la Sibiu și influența catalitică a culturii germane*, mi se pare a fi o inițiativă în spiritul comparatismului care poartă marca Heitmann. La șaptezeci de ani, ilustrul profesor propune, în alianță cu Ov. S. Crohmălniceanu o cercetare sugerată de Lucian Blaga. O cercetare care îi pune alături pe autori și pe cerchiști, într-o operațiune de regăsire a unei generații fracturate. (...) Cartea este solidă și trebuie citită dacă vrem să înțelegem valoarea proiectelor și a realizărilor cerchiste. Informațiile privind formarea *Cercului literar*, cele legate de *Resurecția baladei*, cele privind Teatrul euphorionist, dar și paginile care se ocupă de critica, istoria literară, eseistica scrise de cerchiști merită toată atenția. Sunt într-un cuvânt, substanțiale. Sunt scrise cu sobrietatea necesară unui Manual de literatură. (...)/ Desigur, în fața acestui volum, cu analize profunde, cu sugestii dintre cele mai felurite, ne dăm seama câte au mai rămas de făcut pentru buna cunoaștere a Cercului literar. În primul rând, poate că n-ar fi inutilă reșezarea la locul meritat, a unor profesori. Liviu Rusu sau Victor Iancu, esteticieni importanți, au fost mentori și colegi, parteneri de proiect și dascăli într-o măsură mai mare decât lasă a înțelege această carte. În jurul Cercului au fost mai mulți poeți, mai mulți dramaturgi decât arată analizele «tradiționale» ale Cercului. Și, în fine, să scriem că memorialistica, domeniul epistolar atât de abundent ilustrate în ultima vreme merită o atenție specială. Carte temeinică, volumul Crohmălniceanu – Heitmann face posibil studiul aprofundat al unui fenomen cultural esențial”. □

Adriana Babeți realizează un interviu cu Dumitru Radu Popa (*Pești cu strabism în Queens*): „*Radu, hai să depănăm o istorie care ar putea începe acum 30 de ani, în iunie, la un colocviu național de literatură, pe când eram studenți.*” Tocmai încheiaserăm anul trei, parcă. Colocviul la care ne-am cunoscut cred că a fost important și pentru că ne definea pe noi ca generație, ca promoție, cum vrei tu să-i spui. Eu unul sunt complet aiurit în raport cu taxinomia asta care tinde să înlocuiască axilogia. De fapt, noi suntem pe niciunde. Nu recunosc decât o singură categorisire acceptabilă, aceea pe care o folosea Vianu: *generația creatoare*. Adică un grup de oameni care nu sunt legați neapărat nici de criteriul vârstei, nici de criteriul sexului, ci aparțin

temporal aceleiași secvențe de creație. Deci în aceeași generație creatoare pot să intre și oameni mai tineri și oameni bătrâni. A porni cu un demers atât de procustian și a spune tot la zece ani că avem «șaptezeciști», «optzeciști», «nouăzeciști» ș.a.m.d mi se pare complet eronat. Înseamnă a impune un lucru nefiresc. Pot, la limită, să deslușesc o componentă foarte clară a optzeciștilor. Eu am debutat, din nefericire, abia în 1980, cu critică și în '82 cu proză. Îi iubesc pe optzeciști, sunt prieten cu mulți dintre ei, dar literar nu semănăm. Mă simt mult mai apropiat de cei care, în 1969, ieșeau în literatură (prin cenacluri, reviste sau chiar în volume): Ion Mircea, Dinu Flămând, Eugen Uricaru, Ioan Petru Culianu, Paul Drogeanu, Victor Ivanovici, Silviu Angelescu, apoi voi, timișorenii, câțiva ieșeni foarte buni. Ce facem cu echipa asta care a debutat în același moment? Ce suntem? Grup, generație, promoție? Am ieșit la iveală atunci și am fost lăsați ca într-un fel de nimb. Pentru noi nu a existat ceea ce a fost pentru optzeciști: un program. (...)/ Țin minte că ne vizitam unii pe alții, mutam cenaclurile dintr-o parte în alta. Al nostru «Atlantida», a fost scufundat din cauza unui poem pentru Jan Palach și a trebuit să ne întoarcem la Junimea, pe care o numeam Juncimea pe vremea aia. Am reușit să dăm afară partida cu frunte lată și să ne impunem propriul nostru cenaclu, sub oblăduirea decanului Dim. Păcurariu, care, fără să fie un mare profesor, a dovedit o deosebită înțelegere și îngăduință. I-am avut ca mentori – aleși de noi – pe Paul Cornea, pe Savin Bratu și, o vreme, pe Nicolae Manolescu. Ceva mai târziu, pentru proză, pe Crohmălniceanu. Cenaclul funcționa. Aici au debutat apoi Doina Uricariu, Victor Ivanovici, Adriana Bittel. Aici au început să se manifeste Nedelciu, Crăciun, Iova. (...) Organizam niște happeninguri poetice – scriam poeme «în cinci» amuzante. Era o atmosferă de mare luciditate. Am fost apoi la Cluj, clujenii au venit la noi, a urmat vizita noastră... Deci se înfiripa ceva./ *Spui undeva, declarând unui reporter, că te simți făcând parte dintr-o generație pierdută, care, după ce s-a lansat în perioada «dezghețului ideologic» de la noi, s-a inhibat și s-a descurajat «uneori până la sterilitate». Cred că ai prins cel mai dureros adevăr despre generația noastră. Mă întreb de ce în România a contat mult faptul că ai fost născut într-un an, și nu în altul. În 1949, și nu în 1950 sau 1951. Că un singur an sau doi puteau marca mentalități, biografii, cariere. Uneori în bine, alteori în rău. Să fie și faptul că am prins o modificare a sistemului de învățământ, că am fost prima generație tânără, în plină formare, care a apucat «dezghețul» ideologic din România, că am avut o formație dominant francofonă și francofilă? Dar altceva m-ar interesa să îmi spui: care să fie cauza de fond a sterilității noastre?! (...) Îmi aduc aminte că Nene Culianu spunea, Dumnezeu să-l ierte: vedeți că cercul e magic, dar are și partea pozitivă și cea negativă a magiei. Eu cred că noi ne-am constituit în cerc, în cercuri, mult mai mult decât cei care au venit după noi. Ce vreau să spun cu asta? Că am profitat de iluzia de eliberare de după '65, până când au ieșit Tezele din iulie, în 1971, după întoarcerea lui Ceaușescu din*

China. Până atunci am trăit în această iluzie că mergem înainte și individual, și ca grup. Ne era foarte bine, pentru că nu înâlneam nici un fel de opoziție fățișă. Numai că asta ne-a făcut să nu avem pregătite armele de apărare. Ceea ce s-a întâmplat cu cei de după noi a fost deja altceva. Ei aveau de luptat cu marmurul ideologic. Trebuia de la început să aleagă pe ce căi vor merge și cum anume. Au avut apoi și șansa că s-a implicat Manolescu profund în promovarea lor. Noi, ca grup, aveam sistemul imunitar slab, nu eram pregătiți pentru înfruntare, așa că reușitele, câte au fost, au fost individuale. În ce îl privește pe Culianu, în aceeași măsură în care era fondatorul cercului, coloana lui vertebrală, în aceeași măsură era și ex-centric față de toată gruparea asta. Apoi plecând în străinătate atât de timpuriu, s-a distanțat total. Dar ceilalți, care se anunțau ca niște mari promisiuni, au debutat târziu, chinuit./ *Însă cine vede că ai publicat patru cărți în patru ani ar zice că ești de-a dreptul Balzac.* Da, numai că aceste cărți s-au scris în timp. Începeam ceva și continuam după 12 ani, de pildă. Pe urmă, din cauza emigrării, nu am putut apărea în România, oricât aș fi scris. (...) Să îți răspund și la întrebarea cu francofilia noastră și anglofilia celor de după noi. Cred că sunt matrici culturale diferite. Noi ne extaziam în fața modelului francez. După aceea, când unii dintre noi au făcut în exil experiența Franței, și-au mai nuanțat extazul. Evident, nu în raport cu modelul cultural, ci cu anume asperități ale concretului. Dar, avea, oricum, o altă vultură, un fel de a vedea realitatea, un alt gen de umor decât cel cinic și sec al optzeciștilor, un alt tip de sentimentalitate. Nu spun că mai bune sau mai rele, nu e vorba acum de ierarhii valorice. Spun doar că aceste modele erau și sunt diferite. Noi eram mai analitici; ei sunt mai sintetici. Cărtărescu e mult mai puțin proustian decât s-ar crede (în *Orbitor*, de pildă) și mult mai aproape de cultura anglo-americană. Vezi, astea sunt lucruri care identifică și fac să contrasteze două grupuri literare la un interval de generație biologică minim. E, oricum, greu de categorisit./ (...) *Nu crezi că în cazul generației noastre a funcționat și ceea ce Czeslaw Milosz numea incapacitatea răsăritenilor de a finaliza, de a încheia forme; sau mai bine zis, tendința acestora de a lăsa totul în stare de proiect?* Cred că neputința de a ajunge la un rezultat palpabil, bine finisat, important la nivel continental face parte din complexe culturale «mici», care au o imensă fascinație a «centrului», dar și un imens complex de inferioritate, care îi face pe oamenii acestor culturi să fie câteodată extrem de subtili, formidabili cunoscători ai valorilor «centrului». Și atunci devin perfecționiști. Practic, nu își dau seama când proiectul lor s-a terminat, pentru că îl «ciocănesc» prea mult. Sau devin sterili./ (...) *Spuneai într-un interviu că ai încă încredere în alegorie și fantastic? Te întreb cu ușoară uimire: cum așa?* Am asistat la o serie de dezbateri fie în presa literară românească, fie chiar la Neptun, unde lumea se întreabă dacă alegoricul și fantasticul nu erau decât o modalitate de a eluda realul (cel de dinainte de '89). Pentru mine nu a fost și nu este așa. Eu așa am scris întodeauna și probabil că așa și gândesc.

Am reușit să poleiesc, chiar în viața mea concretă, realități destul de dure și negre, cu proiecția asta în alegoric și fantastic. Literatura și viața, nu? Îmi spunea Damian Necula ceva foarte interesant. Că, pentru a face să treacă de cenzură o carte, un roman, alegorizase și simbolizase teribil. După '90, vrând să reia romanul și să-l rescrie liber, și-a dat seama că nu mai știa despre ce era vorba. Mi se pare un caz dramatic, cu siguranță. Pentru mine alegoria nu e un procedeu de voalare a realului. Îmi e consubstanțială./ *Nu ți se pare, însă, că estetic ea e cam epuizată?*/ Nu. Eu așa simt. Un muncitor muncește la strungul lui și brusc îi cresc patru mâini. Eu așa văd problema. El citește o lozincă din fața lui, pe care scrie «să ne dublăm capacitatea de muncă». Și îi cresc la propriu patru mâini. Asta e hiperrealism, nu alegorie. Ei, sigur că e alegorie... Acum scriu ceva despre care credeam că e extrem de realist. Sunt niște *looseri* români într-un cabinet medical de prin Queens, la capătul New-York-ului. Reproduc chiar niște conversații foarte amuzante. Transcriu fonetic engleza asistentei, a femeii de la ghișeu, în fine, ceva pitoresc... (...)/ *Adevărul e că una din instituțiile literare cele mai marcate din istoria ultimilor 10 ani este critica. Și mai ales cea de întâmpinare. Majoritatea profesioniștilor consacrați au cam abandonat-o, iar transferul spre foarte tinerele generații are și avantajele, dar și dezavantajele sale, despre care nu e cazul să vorbim acum.*/ Așa e. Iată cum o mai veche anomalie se repară cu o altă anomalie. Înainte se citea critică așa cum se citea literatură. Era anormal. Aveam prieteni ingineri sau prieteni fără așa-zisele «studii superioare», care citeau critică, pentru că multe dintre romane nu se puteau citi, ziarele nu se puteau citi. Critica suplinea mult mai multe lucruri decât era cazul. Iar acum e altfel. Ar trebui să analizăm paradigma acestei situații. (...) Eu văd revizuirea valorilor estetice ca pe un proces al organismului sănătos. Un asemenea proces nu se face cu pricaz, ci în fiecare zi și din amândouă direcțiile. E sincronia în diacronie, nu? (...) E nevoie de ierarhii? Da, e nevoie tocmai pentru ca să ai istorii literare bine constituite, dicționare care să fie nu strict descriptive, ci și evaluative. Deci impasul cel mare e paradigmatic. Resorturile lui ar trebui analizate, pentru că nu sunt, probabil, strict estetice. Ele țin de politic, cu tot ceea ce presupune, în fond, orice luptă pentru putere". ■ În prelungirea acestui interviu, Ioana Copil-Popovici scrie (sub titlul *Partituri transatlantice*) despre două cărți ale lui Dumitru Radu Popa: *Panic Syndrome* (Ed. Univers, 1997) și *Traversând Washington Square* (Ed. Cartea Românească, 1999): „Dumitru Radu Popa aparține unui spațiu dintre două lumi. Scrisă cu hipersensibilitate, inundată de umor și imagini alegorice, proza lui decupează o lume de dincolo de ocean, instanțe traumatizante ale visului american, cu obsesiile, prejudecățile și valorile atât de străine nouă. Și totuși, avem de-a face cu o «literatură română»". □ Alexandru Ruja (*Operele imperfecte*) semnalează republicarea integralei volumelor de poezii antume ale lui Nichita Stănescu – *Opera poetică* (ediție și prefață de Alexandru Condeescu, Ed. Humanitas, București, 1999;

vol. I – 776 pagini; vol. II – 724 pagini). □ Dana Chetrinesu consemnează desfășurarea, la Timișoara, a unui *Seminar Jacques Le Rider* (mai 2000): „Inviat al Fundației «A Treia Europă» în cadrul proiectului finanțat de Pro Helvetia, Jaques Le Rider, unul dintre cei mai mari specialiști în studiul comparat al istoriei ideilor culturale din Europa Centrală, profesor la reputata Universitate Paris IV (Ecole Pratique des Hautes Etudes) a participat în 26-28 mai a.c. la o suită de acțiuni din cadrul programului *Travers*: o conferință, urmată de o amplă dezbateră, care vor face obiectul unui nou volum din seria «Seminar» a colecției «A Treia Europă» de la Editura Polirom. Au participat la discuții (în ordine alfabetică): Dana Chetrinescu, Livius Ciocârlie (moderatorul întâlnirii), Ilinca Ciomăgeanu, Ilie Gyurcsik, Robert Lazu, Victor Neumann, Cristian Pătrășconiu, Ciprian Vălcan, Gilda Vălcan, Cornel Ungureanu, Dan Ungureanu”. Sunt transcrise, în continuare, fragmente din dezbateră menționată: „*Livius Ciocârlie*: (...) Se poate observa o distincție netă pe care domnul Jaques le Rider o face între două noțiuni sau curente, și anume, pe de-o parte, Mitteleuropa ca noțiune geografică și istorică, concentrată în jurul unui soi de expansionism german și, pe de-altă parte, Europa Centrală, un concept socio-cultural concentrat în jurul Vienei. Cred că acesta este un bun punct de plecare pentru discuțiile noastre./ *Jaques Le Rider*: (...) Mitteleuropa este o noțiune ideologică, ceea ce s-ar putea numi o hartă mentală, o realitate istorică, o noțiune care ține de istoria culturii, de istoria socială, mai mult decât de o realitate geografică, ea corespunzând constituirii unei comunități culturale pornind de la imperiile centrale care domină această regiune a Europei de la sfârșitul secolului al XVIII-lea până la primul război mondial și ale căror urme sunt atât de profunde încât nu au putut fi șterse complet nici de cel de-al doilea război mondial, nici de dictatura sovietică stalinistă și neostalinistă. Mitteleuropa este, așadar, o hartă mentală cu frontiere variabile și la răsărit și la apus, în funcție de momentul istoric în care se găsește, un spațiu al cărui nucleu originar este Sfântul Imperiu Romano-German, înțeles ca o prelungire, o înnoire, o translație a Imperiului Roman. Dacă Imperiul Roman era centrat (...), în jurul Mediteranei, Sfântul Imperiu German începe să se dezvolte în jurul Rinului. Cele mai multe dintre studiile leagte de istoria Europei, de identitatea europeană, de exemplu studiile inițiate de Fernand Braudel și continuate de discipolii săi au grupat discuțiile în jurul Mediteranei – o abordare absolut legitimă, pentru că Mediterana este leagănul civilizațiilor monoteiste: civilizația iudaică, creștină și islamică, cele trei mari familii monoteiste, Grecia și Roma rămânând rădăcinile cele mai profunde ale istoriei culturale Europene. Dar această abordare nu ține cont de Existența Europei Centrale, deci al unui alt pilon al civilizației europene, de Sfântul Imperiu German./ (...) *Ciprian Vălcan*: Există termeni pe care – îi folosește toată lumea – foarte puțini sunt în stare să-i definească: de pildă, identitatea națională. Eu, de exemplu, n-aș putea spune exact ce este o etnie, ce este o națiune. Se vorbește despre identitate.

Sunt eu identic cu mine însumi? Nu știu. (...) Se poate vorbi de identitate etnică, de puritate rasială sau etnică, germană sau franceză? Europa a fost, de două mii de ani încoace, marcată de marii migrații, de mișcări masive de populații, de invazii vizigote, longobarde etc. În acest caz se poate vorbi de o identitate europeană, de o cultură europeană, pur și simplu? Ce este, la urma urmelor, Europa? Vorbim despre o Europă culturală, despre o Europă geografică, etnică. Există o identitate europeană? Singurul lucru care pare să-i lipsească acesteia este o limbă europeană. (...) / *Jaques Le Rider*: Aveți dreptate. Una din marile lecții pe care le-a dat modernitatea vieneză de care mă ocup deja de câteva decenii este neîncrederea în cuvinte, scepticismul față de limbaj. Este una din temele recurente în acest peisaj intelectual și estetic al Vienei între sfârșitul secolului al XIX-lea și mijlocul secolului XX, de la Hofmannsthal la filosofia lui Wittengenstein: profunda conștientizare a infirmității limbajului conceptual pentru a exprima esențailul. Adică, esteticul, metafizicul, teologicul, eticul. Cred că dincolo de considerațiile istorice, trebuie să recunoaștem că demersul prealabil al oricărei munci științifice, mai ales în cazul disciplinelor interpretării, al disciplinelor sensurilor, deci cele despre om și societate, presupune o clarificare a vocabularului și a conceptelor cu care se operează. (...) Înțeleg, așadar, ceea ce spuneți în legătură cu identitatea. Nu există cuvânt mai dificil și mai complex decât *identitate*. În fiecare context, el capătă un alt sens. (...) Cred că în discuțiile noastre din cadrul acestui colocviu, am folosit cuvântul identitate în contexte specifice care permit o înțelegere a termenului. Eu nu pretind că propun sau dezvolt o teorie a identității. Pretind doar că dezvolt anumite sensuri pe care termenul le poate avea în context pe care încerc să le prezint cât mai coerent și convingător, nelăsând loc confuziilor și vagului. Răspunsul meu la întrebarea dv. despre Europa și identitatea europeană este doar improvizat, dar aș trece în revistă câteva reflecții care se degajă din studiile mele în legătură cu Europa Centrală. Nevoia de Europa se face simțită întodeauna în perioadele de criză și de amenințare din exterior. Una din primele manifestări clare a acestei nevoi s-a făcut simțită în Europa Centrală în timpul Războiului de 30 de ani și al ravagiilor pe care acesta le-a rovat. Perioadele dificile dau naștere unor viziuni de echilibru, de pace perpetuă (...). Istoria Europei, ca idee europeană, este marcată de discontinuitatea provocată de perioadele de criză care dau naștere nevoii de Europa, în timp ce în perioadele fericite, Europa nu mai este un subiect atât de urgent. / *Robert Lazu*: Există vreo tensiune între ideea de Europa și ideea de ordine universal? / *Jaques Le Rider*: Există, așadar, în același timp, un conflict între Europa culturală și cea politică, dar și conflicte în interiorul ideii de Europa culturală. Se pare că abordările culturale în definirea Europei sunt ambivalente. Multe figuri retorice opun, de pildă, Europa creștină Europei liberale, Europei otomane și musulmane, Europei iudaice. (...) Există, așadar, o mulțime de Europe care pot fi privite din alte unghiuri, ele apar ca fiind incompatibile și

conflictuale. Elementul de conflict cel mai cunoscut, perceptibil la Timișoara care a fost atâta vreme un oraș frontieră, este cel dintre Europa creștinătății și cea bizantină; Europa catolică și reformată și Europa bizantină, moștenitoare a Bisericii Orientului. Interesant este că, în ciuda acestei comunități de origini a istoriei religioase și culturale, există o linie de demarcație reală trasată între Occidentul și Orientul creștinătății”. □ Eugen Bunaru realizează un interviu cu Rodica Draghinescu (***Cu cine să disociezi plaiurile românești?***): „*Rodica Draghinescu, ești o poetă și o prozatoare foarte apreciată de critica literară. Faptul că figurezi în cele mai importante antologii de poezie și în dicționare literare, apărute după 1990, e o consecință firească a aprecierilor de care vorbeam. Am reținut, fie din... presa orală, fie din cea scrisă, că ultima ta carte de proză a fost nominalizată pentru un premiu al Uniunii Scriitorilor pe anul 1999. Cât de importante sunt premiile literare?/ Tu vorbești de romanul Craun (prezentat de Mircea Mihăieș pe coperta IV, de George Crăciun la lansarea de la târgul «Gaudeamus»)? Dragă Eugen, nici măcar nu s-a aflat pe «masa» juriului (în juriul împetricinat aveam trei prieteni...) S-a zvonit că nu l-ar fi trimis editura (...), că nu, că da, că vai, că oho, ce păcat... N-am făcut reproșuri nimănui, deși bucureștenii mă sunau (în perioada jurizării), îmi povesteau ce măgării fac unii, câte telefoane de influențare zbârnâie... Mă sunau arătându-i cu degetul, prin telefon, pe cei care ar fi trebuit să... Din punctele mele de indiferență: să-și dea premii între și printre, pe sub, pe la, în (...) pungațe cu doi bani. De ce să mă amărăsc pentru atâtica?/ Nu sunt un sclav al televizorului și nici un adept al publicității ieftine. Totuși, te întreb: e un semn al întoarcerii la... normalitate faptul că un poet, că un scriitor, în genere un artist autentic, a devenit, în ultima vreme, un fel de rara avis a emisiunilor micului ecran, în timp ce vipuri de ultimă oră, de o crasă și agresivă mediocritate intelectuală, invadează la ore de maximă audiență, programele zilnice ale posturilor TV./ TV – SEX – TV? PROSTIME! Decadență. Lume sordidă. Subsolică. Apocaliptică. Profilată pe incultură, tupeu, prostituție, nonvaloare. Redactorii puținelor emisiuni de cultură, scriitorii și ei, vânează cu satisfacție deplină, interese strict personale. Până și TVR-ul bănățean (în colaborare cu Televiziunea Română) dă dovadă de amatorism. Vipuri românești? Vrei să-ți schimb o literă? Să greșesc un plural? (...)/ Ești, de câțiva ani, membră a Filialei din București a Uniunii Scriitorilor. Riscând să fiu indiscret sau inoportun, te-aș întreba, de ce – din nou! – nu ai ales Timișoara? Oferă Bucureștiul, scriitorilor, față de provincie, unele «avantaje»?/ Sunt membră a Asociației Scriitorilor din București, fiindcă Asociația Scriitorilor din Banat a încercat să nu mă vrea, să nu îmi acorde atenție, să mă boicoteze, să mă țină în sertare ascunse, să mă umilească, în ciuda foarte bune recepțări – de către critica literară – a cărților subsemnatei. (...) În plusul plusului, eu nu bat la/ în uși, nu deranjez, nu mă umilesc! În minusul plusului: îmi lipsesc libidinoșenia, felinismul de joasă speță. În atunci-ul 1996, intenționam să mă*

stabilesc la București. «Avantaje»? Mai mult respect, mai multă considerație, din partea Asociației Scriitorilor din București”. □ Robert Lazu scrie despre *Conceptul de „mentalitate” la Mircea Eliade*.

21 septembrie

● Într-un editorial din „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 35), Nicolae Breban schițează un portret al lui D.R. Popescu, evidențiind câteva momente ce „au punctat acel *contra-timp* al carierelor noastre”: „În anii '56, '57 am fost student la Cluj și acolo l-am cunoscut pe D.R., redactor la «Steaua», revistă ce, pe vremea aceea, avea faima – cel puțin printre noi, «tinerii veleitari» ai literaturii – de a fi cea mai «curată, mai îndrăzneată», se-nțelege, mai non-conformistă revistă a țării. (...) Deja glorios – la anii aceia când gloria sau gloriola par o amprenta cvasi-divină pusă pe fruntea unui post-adolescent, lui D.R. îi apăruse primul volum de nuvele, avea cronici «cu poză» în revistele literare – puține, în epocă, dar extrem de citite, de «circulate»! Mugur, primul meu prieten literar din București, m-a sfătuit să fac «o vizită» la «Steaua»: *ai să vezi, m-a îndemnat el, ai să întâlnești acolo băieți de vârsta noastră, talenți, care or să te ajute*. M-am dus, într-adevăr, la redacția revistei conduse de elegantul și inabordabilul – pentru mine! – Baconsky și am întâlnit «băieții» care «m-au ajutat» într-adevăr, dar nu cum speram eu!... La această unică și timida vizită la revistă m-au primit D.R. Popescu – căruia intimii îi spuneau, parcă, Trafulică! – și Leonida Neamțu, un fel de «prieten-aghiotant» al lui, în anii aceia. Nu mai țin minte ce am vorbit, rețin doar câteva ironii pe care mi le-au făcut cei doi la adresa «prieteniilor mele evreiești» din capitală. N-am mai insistat dar, cum de curând se înființase la Cluj «Tribuna», mi-am îndreptat diligențele spre această nouă foaie, săptămânal ce moștenea titlul lui Slavici, ale cărei prime numere fuseseră scoase de Ioanichie Olteanu. (...) D.R. a condus și el această revistă, câțiva ani mai târziu, dar nu a investit în ea prea multă ambiție literară, «Tribuna» a rămas ani de zile o revistă provincială, să mă ierte condeiele de mâna întâi ce au colaborat atunci, nici D.R. și nici secretarul de redacție, Buzura, scriitori de primă mărime, nu s-au investit în acest săptămânal ce, decenii, a fost singura «tribună a Ardealului literar». (...) Acolo, la «Tribuna», printre alții – Sandy Căprariu, Dumitru Mircea, N. Mărgeanu, etc. – am dat peste un fel de trepăduș-șef, pe numele lui Grigore Beuran ce conducea «Dumineca dimineața», un cenaclu literar. Deși Mircea Zăciu a încercat să-mi «vâre» vreo două schițe în revistă și n-a reușit, textele mele și persoana mea erau privite «de la distanță», așa cum te uiți la o scamă agățată de costumul de Dumineca! (...) În '69, am fost amândoi [N. Breban și D.R. Popescu] «aleși» membri supleanți C.C. și, în acest moment contrapunctul nostru de existență socială părea că s-a anulat; fals: după nici doi ani, eu protestez la Paris contra începutului dictaturii, mă întorc, sunt «expulzat» din casă, partid, funcții, prerogative, etc., «fîresc», nu-i așa, D.R. se ține bine în șa, în '81 este adus la București președinte al Uniunii Scriitorilor și «conduce»

breasla noastră ca și «România literară» și «Contemporanul» până la căderea dictatorului, dându-mi mie ocazia, mie și altora, de a face anticameră adeseori la biroul său de președinte, pentru un împrumut ocazional sau o viză de plecare în străinătate. Se spune că a fost un «bun președinte», adică mai ajuta pe unul pe altul, ceea ce-i reproșez eu azi nu e faptul că a «rămas» în nomenclatură, cauționând-o cu marele său talent și forța de muncă, ci faptul că, după cei patru ani statutari nu s-a retras, totuși, în fața refuzului dictatorului de a convoca un congres al scriitorilor români!... În '89, în zilele Revoluției, el se retrage, și în luna martie '90 eu mă întorc de la Paris și Andrei Pleșu îmi propune «Contemporanul». D.R. se retrage într-o pudică marginalitate dar în '97 suntem, ambii, aleși membrii corespondenței ai Academiei Române. Sigur, este și va fi misia criticilor, mai știi, poate chiar a istoricilor literari, să ne judece scrierile, dar, îl asigur că nu rareori, *sine ira et studio*, cât e uman și bărbătește posibil, am meditat asupra carierelor noastre contrapunctate aproape didactic, aproape simbolic, deși, cum o spun adeseori, viața unui autor nu are vreo legătură directă cu opera sa, imixtiunea unui punct de vedere așa-zis «moral» – cum încearcă unii «dezamăgiți» precum Goma sau unii tineri nerăbdători ce riscă să frizeze oportunitismul în literatură – este aproape întotdeauna dăunătoare. Și... apropo de est-etica doamnei Monica Lovinescu: în anii lungi de exil petrecuți la Paris, întâlnindu-mă nu rareori cu stimata doamna citată mai sus, mă întreba, uimită, de ce D.R. Popescu, pe care ea îl admira fără rezerve, rămâne «totuși» în funcțiile politice și scriitoricești?! Nu știu ce-i răspundeam dar... iată o contradicție de fond a autoarei est-etismului: pe Nichita Stănescu sau Marin Preda, infinit mai puțin «angajați» în treburile dictaturii, d-sa și ciracii ei de la Cenuclul d-lui Mămăligă îi treceau, cu regularitate, prin furcile caudine, pentru câteva fraze sau vreo apariție neizbutită la televiziune – iar cel mai aspru, mai necruțător, era țintuit Nichita la «stâlpul infamiei», cel mai original, mai mare poet după război ce a locuit abia în ultimii săi ani într-un apartament de două camere, ce n-a avut vreodată o altă «funcție» decât cea de redactor-șef-adjunct, din perioada directoratului meu la «România literară», ce era umilit cu împrumuturi precare la Fondul literar în timp ce cărțile sale se topeau în câteva ore, în timp ce primea zeci de studenți și de tineri poeți în camera sa sărăcăcioasă, mobilată de prieteni, în timp ce «murea» ca un frumos și simbolic poet romantic, reeditând, cumva, legenda lui Eminescu! Unul din cei mai mari poeți europeni, după părerea unora dintre noi, cel ce, suntem convingși, ne va spăla și justifica epoca noastră contradictorie și ezitantă în mari proiecte literare, minată din interior și din exterior nu atât de «dușmani» cât de o insistentă și robustă mediocritate a gustului literar!”.

22 septembrie

● În „Dilema” (nr. 397), Mircea Iorgulescu atacă „o concepție, dar și o tehnică foarte răspândită de anihilare a neconvenabilului” în viața publică românească a momentului: *Două șuturi în fund!* – cu exemplificări de genul: „...desem-

narea fostului erou și martir al Pieței Universității, Marian Munteanu, drept candidat la alegerile prezidențiale din partea unei formațiuni considerate nepotrivite cu valoarea lui simbolică, i-a atras alungarea *cu șuturi în fund* din istoria celui moment. Între altele, un delicat poet și fin eseist a sevăluit, *acum*, că în primăvara lui '90 cel care a fost, orice s-ar zice, sufletul întregii manifestații, iar fi apărut drept «ceva între cleric și urangutan». Ne putem totuși imagina și indignarea delicatului poet dacă ar fi îndrăznit cineva să spună în 1990 despre întâiul președinte al Alianței Civice că e un fel de «urangutan»...: cu aceeași radicală și combativă promptitudine, îndrăznețul ar primi sigur *două șuturi în fund*". □ Adrian Cioroianu acuză folosirea inadecvată și abuzivă, în mediul intelectual românesc, a referințelor la (între alții) Eminescu și Caragiale (*Cei abuzați cu obstinație (despre Caragiale, Eminescu and Comp)*): „Din Eminescu, cu puțină abilitate, poți să scoți exact ce vrei (...). Mi se pare de bun simț că Eminescu – adevăratul, din păcate singurul care a existat – e străin de toate acestea; el nu a fost nici proto-legionar, după cum nu a fost nici proto-marxist și, mai ales, e clar că pe el nimeni nu l-a întrebat ce *cuiloare* vrea să poarte în secolul ce va urma după moartea sa. (...) În fine, un alt abuzat este Caragiale. Pare neverosimil, pentru că, dată fiind actualitatea sa, am curând se poate spune că niciodată nu e *destul* Caragiale. Și totuși, deseori auzim! Suntem țara lui Caragiale!, *cel puțin cu frecvența cu care auzim* Numai la noi nse poate așa ceva! Sigur că ecoul hărmălaiei Miticilor și Cațavencilor este prezent în ziarele, Parlamentul, talk-show-urile noastre; dar din punct de vedere istoric, întâmplarea face ca cei parodiați cu dragoste și geniu de dramaturg în secolul trecut să fi fost, pe termen mediu, ctitorii României moderne. (...) Cel puțin trei sferturi din problemele prin care acum trece România au fost sau sunt probleme și pentru celelalte țări din Est. Or, cu toate acestea, explicația noastră rămâne cantonată în *Caragiale*, iar abuzul persistă (precum în articolul d-lui M. Iorgulescu din «Dilema» nr. 394 a.c., unde citirea în cheie caragialescă a unui editorial semnat de H.-R. Patapievici conducea spre ideea – șubred argumentată, în opinia mea – *instituționalizării politice a teoriei fandacșiei* de la Conul Leonida citire)". □ Grupajul tematic al revistei – *O altă cale (la centru-mprejur)* – realizat de Magdalena Boiangiu propune o reflecție asupra ideii celei de-a „treia căi” în contextul politic (și electoral) românesc. ■ Daniel Barbu (*Un nume de cod: a treia cale*): „Mugur Isărescu poate fi astăzi un filo-european sincer, dar el rămâne membru al unui grup de oameni – Grupul de la Trocadero, *alias* «Un Viitor pentru România», *alias* Inițiativa Social Liberală – care reprezintă în modul cel mai direct și concret legătura neîntreruptă dintre elitele regimului comunist și elitele postcomunismului românesc. *A treia cale* nu este decât numele de cod al acestei legături”. ■ Sorin Vieru („*A treia cale*”: *către a treia lume?*): „Cu împleticirile și revenirile de rigoare, a treia cale duce direct – s-ar putea spune – către lumea a treia, adică spre starea de înapoiere cronică a țărilor subdez-

voltate. (...) Cazul României – un caz nu tocmai unic – pare să fie tocmai acela al unei dubdezvoltări economice progresive, care accentuează decalajele, contrastele, rămănerile în urmă. (...) Așa că discursul despre «calea de mijloc» sau «a treia cale», în România zilelor noastre, intră în aceeași categorie cu afirmațiile despre «economia socială de piață», «capitalismul creștin și social», «modelul suedez», «modelul japonez» etc. (Aici este cazul de a deschide o paranteză: acum zece ani se discuta cu seriozitate dacă modelul japonez de capitalism n-ar fi pentru România ceva mai convenabil decât cel suedez. Ceea ce îmi aduce aminte, ca și discuțiile despre al treilea drum românesc, de reacția lui Teodor Mazilu la spusa unei poete hiperperformante care, pe plaja de la 2 Mai, îl anunțase că lucrează la ceva de calibrul unei *Divine Comedii*: «Zi mersi dacă te bronzezi!»). ■ Alina Mungiu-Pippidi (*Categoriile intermediare*): „Nu erau mari speranțe ca proiectul PNL-ApR, cea mai recentă încercare de a treia cale la noi, să reușească. Tot mai sigur e că ApR se va întoarce de unde a plecat. Dar am fost printre puținii dintre cei care nu aveau nimic de câștigat care au susținut proiectul. Nu numai pentru că era singurul de pe piață – acum nu mai e nici unul, am rămas iarși cu un partid dominant – ci pentru că pragmatismul celei de a treia căi e singura soluție ca săracii dintr-o țară săracă, întotdeauna majoritari, să nu mai voteze stânga care nu-i poate scoate din sărăcia lor, ci altceva. Și cred că acest ideal modest e realizabil și suficient. (...) Ce contează este că există o cale de ieșire din războiul simbolic, și că noi nu ne putem permite s-o ratăm, mai ales când n-am fost în stare să mergem pe nici una dintre celelalte două căi. Dar sunt sceptică: tocmai pentru că e o cale eminentemente practică, o combinație de tehnologii de devenire, care necesită aplicație, eficiență și pricepere, adică aptitudini care au la bază capacitatea de a fi modest și de a învăța, nu pare o cale pe care elita noastră să se poată angaja cu ușurință. Politicile simbolice nu au nevoie de nimic din toate astea și de asta suntem obligați să ne alegem președinții în funcție de credința lor în Dumnezeu, sau de alte lucruri irelevante pentru slujba de președinte. În politică, simbolurile trăiesc din afecteș a treia cale e eminentemente rațională. Se poate găsi cineva să-mi replice că inima știe uneori mai bine decât capul să facă diferența dintre bine și rău. Și am să-i răspund că da, dar numai în telenovele”. □ Continuă publicarea conferinței *Noua economie a visului american* de Teodor Baconsky: „După anumite opinii, comunismul a fost înfrânt de fotocopiatoare. Evident, nu există nici o asemănare ideologică între totalitarismul marxist-leninist și principiile fondatoare ale Uniunii Europene. Cu toate acestea, UE se sprijină pe o birocrație, și orice birocrație încearcă să-și mențină privilegiile prin diminuarea transparenței. Din acest unghi, Noua Economie ar putea reprezenta (...) o alternativă imparabilă, care schimbă regulile jocului *din exteriorul spațiului politic*. Pentru a transforma exploatarea neocolonialistă în parteneria (...) mi se pare imperativă coordonarea dintre acțiunea politică mși mersul real al revoluției tehnologice la care asistăm. Vechiul paternalism al statelor bogate,

dornice să tuteleze guvernele lumii a treia prin arogante silogisme financiare, își va pierde treptat relevanța. (...) Se cuvine mai curând să ne întrebăm *cum putem intra, ca europeni, într-o societate post-industrială care va modifica reflexele, practicile și dorințele tuturor?* Organismele comunitare trebuie să înțeleagă că națiunile europene nu-și pot renega identitatea de dragul apartenenței la o abstractă configurație supranațională.. Guvernele trebuie să înțeleagă că Europa nu se va construi prin decrete, ci prin evoluția conștiințelor individuale, la confluența dintre reinterpretația tradiției și emergența Noilor Economii. O asemenea evoluție este blocată în condițiile unei secularizări excesive, dar ea ar putea fi stimulată de renovarea spiritualității creștine din care s-a născut ideea europeană. În sfârșit, nu putem avansa în prezența unor grupuri dominante, care se cred locomotiva imperială a unui marfar pestilențial (...). Avem de-a face cu un nod gordian. Dar sabia capabilă să-l taie nu pare a fi politica tradițională și nici rețeta economico-financiară revelată în Olimpul tehnocrațiilor superinteligenti. Ne lipsesc sfinții, poeții, vizionarii, pe scurt, oamenii capabili nu să *decidă*, ci să *întrezărească* destinul nostru comunitar. (...) Fără ei e cu neputință să pricepem ce *scop* vor fi avut două milenii de exclusivism brutal, asortat cu păci fragile și relansări utopice. Eu cred că Europa centro-orientală are încă asemenea resurse de *inocență creativă* tocmai pentru că nu a consumat integral experiența modernității. Nu vreau să cedez prejudecății potrivit căreia sărăcia este intrinsec merituosă și nici nu mă simt chemat să reciclez mitul rousseauist al bunului sălbatic. Nutresc doar convingerea că tinerele generații din Est sunt mai puțin blazate și că din sânul lor se vor desprinde acei *idealiști practici*, ale căror lupte nu se prefac în cruciade politice și ale căror proiecte nu se pietrifică în stereotipuri ideologice. Asemenea oameni ar trebui angajați în *Celula Prospectivă* de pe lângă Comisia Europeană, pentru a analiza, împreună cu colegii lor occidentali, dinamica imaginarului comunitar la începutul secolului XXI. Ei – și cei asemenea lor – vor fi heraldii unei epoci de reabilitare filosofico-socială a diletantismului. O epocă în care libertatea impreciziei, armonia jocului și jubilația metaforei nu vor mai fi blamate de corul intransigent al experților. Chiar dacă va fi *plătit* sub forma accesului la un terminal oniric, enigmaticul nostru vis se va ridica, elegant, deasupra cenzurii”. □ În pagina „Din polul plus”, Anca Manolescu rememorează perioada cursurilor de literatură veterotestamentară și de imnografie creștină timpurie pe care Ioan Alexandru (de curând dispărut) le-a ținut în anii '80 la Filologia bucureșteană. Destinat unui număr special al revistei „Martor”, editată de Muzeul Țăranului Român (având ca temă „Bucureștii în vremea comunismului: rezistență, normalitate, supra-viețuire”) textul (*Un spațiu de respirație*) era – precizează A.M. – „încheiat când, acum câteva zile, Ioan Alexandru a murit după ani destul de lungi de imobilitate și boală: „Ca apariție fizică, combina nonșalanța intelectualului indiferent la ținută (păr răzvrătit, pulover larg, deseori murdar de cretă) cu o

constant urmărită tentă țărănească (căciulă mare de oaie, straiță maramureșeană, bocanci grei). Ca atitudine, era un amestec de entuziasm religios și de smerenie, care, deși uimitor (mai ales în contextul cenușiu, inert al anilor cu pricina), emana sinceritate și angajare. Cursurile sale erau și ele un lucru curios. Ajunsesem să le frecventez, la fel cu covârșitoarea parte a publicului lor, fiindcă aflasem de ele din auzite, de la prieteni sau cunoștințe care se duceau acolo. În ce privește limba ebraică, Ioan Alexandru nu a depășit niciodată predarea câtorva rudimente de gramatică și punerea pe tablă în caractere ebraice a câtorva versete din Geneză. (...) Nu a izbutit să treacă de aceste prime elemente pentru că nici publicul și nici profesorul nu aveau asemenea interese. Tumultuos, asociativ, cu o imaginație poetică de bună calitate și o reverberație a cuvântului aproape palpabilă, Ioan Alexandru începea să-și reverse propria lectură și interpretare a câte unui capitol vechi-testamentar. Semăna cu un șuvoi ce aducea într-o convingătoare consonanță date ebraice și creștine, chestiuni de morală și teologie, teme poetice și liturgice, anecdote din viața imediată și din *Apostefgme*. Era o lectură personală intensă, pasionantă de cele mai multe ori, a brupt cuceritoare, ce devenea încet, încet previzibilă în liniile ei mari. Câteodată, entuziamul, «trânta» lui cu textul începeau să sune a predică, alteori a transă – și nu puteai spune dacă asști la un om mișcat de Duh, ori la unul care funcționează exploziv, purtat de propriul temperament. Dar, pe ansamblu, era un lucru pregnant, autentic, prețios și, în orice caz, foarte singular în contextul universitar al vremii... Studenți efectivi erau acolo prea puțini; în rest amfiteatrul era plin de oameni tineri (și câțiva în vârstă) cu chipuri reculese, pentru care tema cursului nu era, evident, o simplă temă de studiu teoretic. (...) Formau un fel de grup legat mai ales prin prezența la aceste prelegeri. Când se întâlneau pe stradă, la expoziții, la concerte, la biserică, își comunicau ora și sala următorului curs, dacă el se ținea sau nu. Fiindcă, deși aprobat de Universitate drept curs facultativ pentru câțiva studenți, el era tolerat în foirma și cu audiența pe care le căpătase. «Tolerat» însemna, pe de o parte, că nimeni nu ne-a interzis vreodată să participăm la el. (...) Ioan Alexandru era un personaj de frontieră: cu medierea și ambiguitatea pe care ea le implică. Deși intelectual ca formație, și universitar, el părea, după ton, mai mult un «misionat», un interpret, de remarcabilă forță poetică, al textului sacru. Exaltarea lui, lipsită de distanță deliberativă, tonul profetic, câteodată moralizator, faptul că u discuta colaboraționismul ierarhiei ecleziastice cu regimul comunist putea stârni reticențe (și le stârneau printre alți intelectuali, mai riguroși, atrași de religios). Pe de altă parte, el dădea acces (...) la texte cu totul absente în spațiul public (în afara cursului de la Filologie, a ținut la Facultatea de Arte Frumoase un curs unde a tradus și a comentat poezia liturgică a lui Roman Melodul și a lui Efrem Sirul). Era un mediator, foarte personal, foarte persuasiv, foarte imaginativ, între textul sacru și un public instruit, interesat de religios, dar lipsit de posibilitatea orientării în

domeniu (în afara celei autodidacte). În acei ani, când lucrurile autentice erau extrem de rare, când religiosul era o chestiune privată sau de parohie, Ioan Alexandru a vorbit despre textul sacru, *l-a rostit* s-ar spune, într-un mod furtunos, puternic, captivat. În acei ani, când atmosfera era extrem de opacă, cursurile lui au fost un soi de spărtură către aer, o posibilitate de respirație. Îi mulțumesc”. □ Magdalena Boiangiu realizează un interviu cu prim-vicepreședintele PDSR Adrian Năstase („*Nu trebuie să renunțăm la ce ne identifică*”): „În primul rând nu se vor încheia alianța cu partidele care manifestă tendințe radicale sau xenofobe. Aceste partide trebuie să depună mari eforturi de moderare a comportamentului lor politic. (...) Dacă analizăm situația politică din diverse țări (...) în nici unul dintre cazuri nu se mai poate vorbi despre aplicarea unei formule doctrinare pure. (...) Nu veți găsi nici un exemplu în care să fie promovate politici exclusiv în favoarea păturilor sărace sau a celor înstăriți (vedeți dificultățile stângii europene de a-și contura o nouă identitate politică). Nici în cazul nostru nu va fi posibilă adoptarea unor răspunsuri maximaliste, ci mai degrabă exprimarea unor răspunsuri punctuale, fiecărei probleme în parte”. □ Z. Ornea trece în revistă dezbaterile ideologice ale anilor '20 despre orientarea politică, identitară și culturală a României, insistând pozitiv asupra soluțiilor liberal-burgheze de dezvoltare ale lui E. Lovinescu și Ștefan Zeletin, considerate a fi, și în prezent, obligatorii pentru România: „a ne încadra, cu orice preț, în structurile europene. Altă cale nu există” (*O singură cale*). □ Tânărul sociolog și antropolog Liviu Chelcea, doctorand în antropologie la Michigan, inițiază în pagina „La singular și la plural” – o nouă rubrică, dedicată analizei „practicilor legate de consum și cumpărare” în țările foste socialiste (*Cultură cu frontiere. Comerțul prin turism și obiecte „călătoare” în Europa Centrală și de Est în perioada comunismului*), ilustrate prin fragmente – traduse și adaptate de L.C. – din lucrări ale unor sociologi ai Estului european. Pe ultima pagină, Adrian Severin – în calitate de fondator al grupului de reflecție și inițiativă „Social-democrația 2000” – formulează constatări îngrijorate despre condiția ambiguuă a stângii politice românești (*Noua stângă social-democrată – a treia cale sau al treilea val?*): „...social-democrația românească nu pare a avea aceleași preocupări și a merge pe aceeași linie cu gândirea noii stângi social-democrate europene. Stânga românească rămâne în continuare atașată unei viziuni care astăzi aparține dreptei. Viziune caracterizată prin autoritarism și autohtonism, paternalism și intervenționism etatist, prin naționalism și discriminaări tradiționaliste, precum și, foarte ciudat, printr-un anume clericalism. Abordarea democrației este formalistă, democrația electorală excluzând și substituind aproape în întregime democrația liberală, pluralistă și participativă, iar democrația paritară este un concept complet necunoscut. Asistența socială nu este concepută în afara centralismului, iar solidaritatea socială este îngrădită de provincialism. Personalismul nu se poate nici el dezvolta într-un mediu în care

elitismul este detestat în timp ce xenofobia este simpatică. În măsura în care se vrea ca România să se racordeze la modernitate este obligatoriu ca social-democrații români să intre în dezbateră de idei a noii stângi europene și euroatlantice. Pentru aceasta e nevoie, în primul rând, de luminare internă, de scuturarea de prejudecăți și de renunțarea la nostalgiile unui socialism desuet de secol XIX”.

● În „Ziarul de duminică” (nr. 18), Dan C. Mihăilescu (*Rezervația de suflete*) recomandă un roman al lui Dan Stanca, *Domnul clipei* (Ed. Allfa, 2000; prefață de Dan Grădinaru): „Dan Stanca este realmente o figură insolită în cuprinsul prozei postceaușiste. A debutat editorial în 1990 și a publicat până acum 12 volume (roman, proză scurtă, eseu), unul mai șocant decât altul. Forjat sufletește și îndopat cultural cu tot ce va să zică spiritualitatea Tradiției hermetice în linia René Guénon-Julius Evola-Vasile Lovinescu, el și-a concentrat energiile în acel punct esoteric și însumător de contrarii, care este tema Graalului./ (...) Sunt convins că Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu ar fi citit cu mare interes romanele lui Dan Stanca. (...) Este o lume a subteranelor hohotitoare (...), a maleficului invadator. (...)/ Breșa în real a fantasticului, ruptura ontologică, zborul icaric, ascensiunea inițiativă, paralel cu coborârea în infern, apoi pulsionile eretice și fagocitarea satanică a corpului social de către sectarismul proteic-ispititor sunt elemente ce declanșează, în proza lui Dan Stanca, succesiunea actelor bizare”. □ Angela Marinescu inaugurează o rubrică: „Poemul de duminică” – „Voi propune, în acest spațiu îngăduit, un poem, o dată la două săptămâni, pe gustul meu. Cum se spune, voi face abuz de putere. Adică, voi învârti în degetul meu mic puterea de a fi (fost) poet” (*Tot ce este viu este imperfect*). Un poem al lui Eduardo Sanguineti este însoțit de un mic eseu: „Ce este un poem? Este o ființă vie, un unicat existențial, cu nas, gât și urechi. O ființă «de limbaj». De aceea, un poem, ca tot ceea ce este viu, este imperfect./ (...) Imperfecțiunea poemului este vie și mă rănește. Îmi rănește comoditatea. (...) Imperfecțiunea (poemului) este o acțiune care culege, în mers, viața. Este deschisă ca o fereastră, este un limbaj al vieții”. Sanguineti „...a experimentat și în viață. A fost membru al Partidului Comunist Italian, imediat după al doilea război mondial, intelectual autentic de stânga, ca orice intelectual care se respectă. (...) Poemele lui (...) sunt o căutare înfrigurată a unui limbaj în care orice cuvânt reprezintă viața sau ceea ce credem noi că ar putea fi viața. Jocurile de cuvinte din poeme, nenumărate, sunt de o precizie a sugestiei care înfioară. (...)/ Poemul prezentat aici este mărturia unui limbaj experimental și experimentat pe toate căile posibile și imposibile, semn al imperfecțiunii reale a limbii”.

● În „România Mare” (nr. 532), Mircea Micu schițează un portret al lui Adrian Păunescu: „Pentru mine, Adrian Păunescu este un prilej de perpetuă uimire. N-am avut niciodată relații apropiate cu dânsul (...), am scris despre formidabila sa personalitate cu entuziasm și juvenilă grandilocvență (...), denumindu-l

cu emfază Zimbrul. Simbolul i se potrivește perfect. Fiindcă dânsul e un zoon-politikon pe cale de dispariție. Nu ultimul poet cu satu-n glas, ca Esenin, ci ultimul poet cu... poezia-n glas. Ingenios și mereu în ofensivă, agresiv, neliniștit, inteligent și fin știitor de limba Română, ineputabil și insomniac mereu în alertă, înotând mereu «în sus», ca păstrăvii împotriva curentului, actor și narcisist cu drept de la mama natură. (...) Instituția Adrian Păunescu funcționează, iată, și azi cu aceeași forță care mă uimește. (...) El este un amestec straniu de cetățean luptător și ins răpus de melancolia toamnei și a iubirilor spulberate. Este Maiakovski și Esenin... Este Goga și Bacovia (ca atitudine lirică) și este eminescian în nimicitoarele pamflete politice. (...) Prodigios până la năucire, unic în literatura română din acest punct de vedere, poetul își risipește «combustibilul» cu aparentă nepăsare, de multe ori riscantă. E ca un miner convins că filonul galeriei sale este ineputabil. (...) Mulți mi-au reproșat caracterul laudativ al acestui profil de poet și cetățean dar cred în continuare că Păunescu este, în felul său, un fenomen care a marcat anii '70 și '80. (...) Adrian Păunescu era o adevărată uzină literară, cu strălucirile și zgura de rigoare. (...) Desigur, există mult balast (firesc de altfel) în piramida lirică a celui mai prodigios poet român. Efervescența sa, febra poetică constantă îl fac, de multe ori, vulnerabil pe autorul *Repetabilei poveri*. Un orgoliu nemăsurat (altfel justificat), o tendință de autocompătimitate aproape copilărească, tandră aș zice, izbucniri de frondă și autoritate, dar și infinite sensibilități viețuiesc de-a valma în versurile sale. (...) În tot acest aparent «chaos liric», în amalgamul de pretext poetice dintre cele mai insolite, se simte suflul dominator al unui neostenit irositor de metafore, strategia lui este ofensiva lirică, amestecul de bucolic și pragmatism mobilizator, sentimentalismul trucat și dezarmante mărturisiri erotice, neliniști, îndemnuri, reverii istorice, toate acestea concepute într-un uriaș creuzet. (...) Păunescu poate fi comparat cu o enormă antenă atentă la mișcările aerului, ale stelelor, ale lumii în care viețuiește și pe care o receptează poetizând-o". □ Este semnalată dispariția unui „mare poet creștin”. Ioan Alexandru. □ Mihai Ungheanu scrie despre Eugen Barbu: *Un clasic reprimat* (cu o continuare în nr. 533, din 29 septembrie): „Istoria ascensiunii și căderii literare a lui Eugen Barbu este Istoria războaielor cu coercitive partinice, deghizate, pentru împrerurare, în veșmintele profesionalității, deontologiei scriitoricești. (...) Firesc, Eugen Barbu a fost urât și contestat, deoarece prezența lui literară era plină de urmări. (...) Eugen Barbu a intrat în conflict cu strântelespații acordate literatului, spații controlate de partid, de rivali literari și de intermediari diverși, adesea mai vajnici reprimatori decât cei care-i abilitaseră. (...) Personalități ale elitei culturale postbelice ca Eugen Barbu trebuie îndepărtate de falsul portret care li s-a făcut și întreținut cu metodă și înfățișare în lumina adevăratei lor condiții și chemări literare și sociale. Conflictul lui Eugen Barbu n-a fost cu societatea românească, pe care a iubit-o și o iubea, dovadă a adeziunii și aprecierii

cititorilor români față de proza lui, ci cu un grup politico-literar, fidel ideilor Kominternului [n.b. – Zaharia Stancu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Dan Deșliu, George Macovescu, etichetați de Ungheanu ca *barbofobi*]. Această coterie, cu puternice legături în lumea vechiului și înaltului activ de partid, a făcut totul pentru a scoate din rolul pe care chemarea și statura lui de mare literat i-l impuneau. Exmatricularea lui Eugen Barbu s-a făcut de mai multe ori (1968, episodul *Luceafărul*, 1979, scandalul *Incognito*), culminând cu excluderea din Uniunea Scriitorilor din 1990. Opinia lui Eugen Barbu, vocea lui critică, supărau poate pentru că erau independente și severe. A fost urmărit, din 1969 – de la *Princepele* – de toți scriitorii certați cu literatura, pentru a-i fi îngustate toate căile de acțiune literară, cu orice mijloace. (...) S-a dorit reducerea lui la tăcere, la tăcerea completă, a acestui mare talent, ieșit din comun, unul din marii prozatori din toate timpurile”.

23 septembrie

• Încetează din viață, la Iași (fiind ulterior înhumat la Cimitirul Bellu din Capitală), prozatorul Costache Olăreanu.

26 septembrie

• În cadrul unei anchete despre *Dezincriminarea homosexualității – între Codul Penal, Uniunea Europeană și Biserica Ortodoxă Română*, „Observator cultural” adresează mai multor scriitori și intelectuali (Sorin Alexandrescu, Mircea Anghelescu, Florian Baiculescu, Iulian Băicuș, Horia Bernea, Mircea Cărtărescu, Livius Ciocârlie, Bogdan Ciubuc, Nora Iuga, Adrian Marino, Ioana Părvulescu, Monica Spiridon, Mircea Vasilescu) următoarele întrebări: „1. Cum priviți dezincriminarea homosexualității prin modificarea articolului 200 din Codul Penal?/ 2. Considerați că scrisoarea adresată Parlamentului de către Sinodul Bisericii Ortodoxe Române e o intruziune în activitatea legislativă? Cum priviți atitudinea Bisericii Ortodoxe Române pe această temă?”. ■ *Sorin Alexandrescu*: „Abrogarea articolului 200 din Codul Penal mi se pare un act de instaurare a normalității, înțelegând prin aceasta decretarea faptului că viața personală a fiecărui individ (...) îl privește numai pe acesta și pe nimeni altul. (...) Dacă aceste remarci sunt simple banalități în Occident, ele par a fi încă neînțelese de unii indivizi și de unele instituții din țara noastră”; ■ *Mircea Anghelescu*: „Cred că ceea ce face individul în spațiul său privat îl privește exclusiv. (...) Nu știu dacă scrisoarea Sinodului către Parlament este o intruziune în activitatea legislativă; cred că oricine, și cu atât mai mult o instituție atât de respectabilă (și respectată, după sondajele de opinie) are dreptul să se adreseze Parlamentului în probleme specifice. Mai departe, democrația își spune cuvântul și Parlamentul va vota o lege (un articol) cu mult mai multe implicații de ordin general și cu mult mai puține de ordin practic, cum pare să se fi speriat o parte a opiniei publice,

respectiv a Sinodului”; ■ *Horia Bernea*: „Prohibirea prozelitismului homosexual din articolul 200 al Codului Penal este un lucru folositor în încercarea de a bara puțin calea ridicolului existențial al unor dezvoltări recente din societatea occidentală. Știu că lumea e condusă, în bună măsură, de o mafie homosexuală, dar asta nu trebuie să ne impresioneze prea tare. A merge «în ton cu spiritul vremii» este un lucru pozitiv, dar e un act în care trebuie să domine discernământul. În general e jenant că realitatea ne obligă să vorbim despre și să dezbatem lucruri ce au un caracter intim. Problemele de mare interes, cele ale Bisericii și ale credinței de exemplu, au devenit lucruri de interes privat, iar problemele intime legate de sex au ajuns lucruri de interes general...!/ Consider că scrisoarea adresată parlamentului e firească, mai puțin amenințarea cu referendumul. Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române nu are cum să fie altfel, ea este conformă cu Sfânta Scriptură și cu Tradiția Creștină, mediteraneană și apuseană”; ■ *Mircea Cărtărescu*: „Ideile șovine sunt primite de-a gata, în blocuri prefabricate: cine crede că un român este mai bun decât un țigan și un bărbat decât o femeie – acela va crede, desigur, și că heterosexualitatea este normală și valoroasă în sine, iar homosexualitatea, o monstruo-zitate. De asemenea, cei care-și închipuie că «invertirea» sexuală este «străină de modul de viață și gândire al poporului român» trebuie să fie tot cei ce mai cred și că noi, românii, am ieșit mereu victorioși în bătălii, sau că haiducii luau de la bogați ca să dea la săraci. Din păcate, acești originali formează și azi majoritatea populației la noi. (...)/ Nu cred că e cu adevărat o intruziune în prerogativele legislativului, căci o scrisoare e, la urma urmelor, doar o scrisoare. Dar, în orice caz, cred că e un nou act pripit (...). Așteptam de la Biserica Ortodoxă Română mai întâi puțină căință pentru marile erori ale trecutului, și mai ales o adevărată implicare în opere de binefacere și ajutor social”; ■ *Livius Ciocârlie*: „Sunt împotriva oricărei discriminări. (...) În schimb, aș legifera sancțiuni severe pentru pedofili./ Îmi displace orice fel de exhibiționism, fie el hetero- sau homosexual./ Nu mă atrage perspectiva discriminării pozitive a homosexualilor. În numele «gândirii corecte», aceasta se practică în Statele Unite. Dar dacă, într-adevăr, homosexualitatea «nu face parte din tradițiile poporului român», nu ne vom contamina./ Nu mă miră poziția adoptată de Biserica Ortodoxă. Prin natura ei, Biserica este conservatoare. Să amintim poziția Papei față de avort.. Nu cred că Biserica Ortodoxă a comis un abuz adresându-se Parlamentului. Oricine are acet drept, cu atât mai mult o instituție de importanța Bisericii./ Grav mi s-ar părea dacă Parlamentul ar lua protestul Bisericii drept directivă căreia este ținut a i se conforma”; ■ *Nora Iuga*: „Cred că pentru o societate evoluată, modernă, democratică, menținerea articolului 200 din Codul Penal este absolut inacceptabilă. (...)/ Scrisoarea adresată Parlamentului de Sinodul BOR e un act abuziv prin care Biserica vrea să-și impună supremația asupra legislativului, demonstrând încă o dată o gândire fanatică, inchizitorială, culmea, care nu îngăduie ceea ce însuși Dumnezeu a

lăsat. (...) Nu pot să nu mă gândesc acum la zecile de mii de homosexuali exterminați în lagărele naziste...". □ Într-un articol publicat sub genericul „Structuri în mișcare”, „Clasicizarea” unui scriitor experimental. Pe marginea „noului val” de manuale școlare, Ion Bogdan Lefter urmărește „frecvența cu care apare în noile manuale Mircea Nedelciu, regretatul nostru prieten”: „Dintre noile manuale de a X-a, puține îl ignoră. E adevărat că în programă e propus (...) la bibliografia temei *Estomparea granițelor dintre speciile tradiționale ale prozei* cu «volumul *Aventuri dintr-o curte interioară*, 1999», deci «integrala» prozei scurte./ Totuși, ceea ce apare selectat din opera lui Nedelciu e de o diversitate remarcabilă. Nu sunt două manuale care să preia același text! (...)/ O primă observație: mi se pare ciudat faptul că un singur manual s-a oprit la *Femeia în roșu*, opera «în trei» pe care Nedelciu a compus-o împreună cu Adriana Babeți și Mircea Mihăieș și care a fost validată de critică drept «etalonul» romanului românesc postmodern. (...)/ Merită – apoi – remarcat că Nedelciu beneficiază aproape peste tot de prezentări îngrijite: note biobibliografice, pasaje din reflecțiile sale teoretice și din comentarii critice pe marginea operei, explicații și îndrumări de lectură, exerciții pe text, conform obligațiilor didactice. (...)/ Cum se explică – oare – diversitatea textelor alese? E o dovadă indirectă cum că nu există un text, un singur text reprezentativ pentru maniera Mircea Nedelciu, o «capodoperă», o singură «capodoperă» a sa, deasupra restului, precum *Ion* și *Răscoala* în cazul lui Rebreanu, *Moromeții* la Marin Preda (...). Din punctul de vedere al școlii, în ordinea – așadar – didactică a lucrurilor, e un mare dezavantaj, de vreme ce știm bine că învățământul a promovat cu tenacitate și – să fim realiști – va continua să promoveze «capodoperele» și stereotipurile de interpretare care le parazitează. Dar e și – invers – o probă de vitalitate, de excepțională rezistență la absorbția în clișeele lecturii. (...) Vocația experimentală a lui Nedelciu a produs o operă pe care ți-o imaginezi cu greu fixată în istoria «muzeală» a literaturii, «mitizată», împodobită cu elogi redutive. (...) Poate că – de fapt – e de «clasicizat» tocmai această diversitate rebelă, mișcătoare, *vie*, tocmai «non-clasicitatea» experimentalismului postmodern”.

● Într-un editorial din revista „22” (nr. 39), *De sus până jos*, Livius Ciocârlie scrie: „Nu e multă vreme de când Valeriu Stoica îl admonesta pe Emil Constantinescu pentru că le ceruse magistraților (târziu, prea târziu...) urgentarea rezolvării unor cazuri. Vina președintelui era, pasămite, aceea de a nu fi ținut seama de separarea puterilor în stat. Acum, ministrul de Justiție, neținând seama nici el, le cere la rândul său magistraților ceva ce nu intră în atribuțiile lui: să nu rezolve niște cazuri. Soluția aparentei contradicții este simplă: e vorba de aceleași cazuri, iar ele îi au ca obiect pe prietenii pedeseriști ai lui Valeriu Stoica. Argumentul său spune, în esență, că astfel de procese ar fi exploatate politic și electoral. Cu alte cuvinte, după părerea ministrului de Justiție (același care a decis că bancruta frauduloasă reprezintă o culpă mai neînsemnată decât furtul a trei pâini), aplicarea legii nu trebuie să se facă decât

în anumite condiții politice”. □ O notă semnată D.Z., **Premieră literară pe Internet**, conține următoarea informație: „Vineri, 22 septembrie, la Casa Uniunii Scriitorilor, a fost lansată prima carte virtuală din România editată pe internet, în format Microsoft Reader. Cartea se intitulează *Antologia Virtuală Noesis* și va putea fi accesată începând cu data de 20 septembrie de pe situl www.noesis.home.ro. Ea cuprinde peste 200 de pagini de eseistică, poezie, proză scurtă, teatru, semnate de peste 30 de autori tineri, majoritatea premiați la concursuri literare au publicații de edituri și reviste culturale”. □ Sub titlul **Casa și patria scriitorului**, Carmen Mușat comentează volumul de dialoguri cu Norman Manea *Casa melcului* (Ed. Hasefer, 1999): „Cel mai recent volum, publicat în România, care îl readuce în prim-plan pe Norman Manea, *Casa melcului*, cuprinde un număr de 15 dialoguri purtate de autor între 1980 și 1999 cu diverse personalități ale vieții culturale din România și din Occident, cei mai mulți scriitori ei înșiși și prieteni ai prozatorului – Mihai Sin, Gerrit Bogaard, Jan Willem Bos, Gabriela Adameșteanu, Leopold Ferdinand, Philip Roth, Marta Petreu, Alexandru Vlad, Marco Cugno, Ilan Stavans, Constantin Severin, Claudio Magris, Edward Kanterian, Dora Pavel. (...) Unui cititor obiectiv, lectura dialogurilor din *Casa melcului* îi prilejuiește întâlnirea cu o conștiință critică pregnantă, care sancționează prompt orice deviere de la principiile morale și orice abandon social sau politic”. □ Suplimentul „Bucureștiul cultural” are în sumar articole de: ■ Dan Cristea (**Festivaluri, concursuri, saloane de carte**): „Literatura care se scrie azi nu e nici mai bună, nici mai rea în comparație cu ce s-a scris. Se citește însă mai puțin și, pentru a nu intra în detalii ce nu-și au locul aici, aș recurge la exemplul pe care îl oferă în aceste zile Olimpiada de la Sydney. Zeci de sportivi români, dar nu fotbaliști și nici frecventatori de *talk-show-uri*, se acoperă acolo de glorie, în timp ce, acasă, puțini o cunosc numele sau știu să-l pronunțe. Mediatizarea și absența mediatizării fac totul. În absența unei mediatizări cât de cât oferite scriitorilor români contemporani, un rol benefic din acest punct de vedere cred că îl au numeroasele festivaluri, concursuri, târguri și saloane ale cărții ținute în aproape toate colțurile din țară, de la Sighetu Marmăției la Galați și de la Iași la Deva sau Târgoviște. Toate acestea îi aduc pe scriitori mai aproape de cei care îi citesc și vor să-i cunoască”; ■ Mircea Cucu („**Am trăit o viață de cărturar**”): „Joi, 14 septembrie, Fundația Culturală Română (FCR) l-a aniversat pe istoricul, criticul literar, editorul și publicistul Z. Ornea, care a împlinit 70 de ani. Sărbătoritul a fost înconjurat de prietenii și colegii (mai vechi sau mai noi) acaf. Ștefan Aug. Doinaș, Augustin Buzura, Angela Martin și Mircea Anghelescu, președintele și, respectiv, vicepreședinții FCR, acad. Nicolae Cajal, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, și membru în Consiliul Director al FCR, Mircea Martin, Denisa Comănescu, director și, respectiv, director adjunct al editurii Univers, Adriana Bittel, Alex. Ștefănescu, Gabriel Dimiseanuși Ioana Pârvulescu, de la «România literară», Tita Chiper,

Magda Boiangiu, Mircea Vasilescu, Adrian Cioroianu și Alex Leo Șerban, de la «Dilema», Dorel Dorian, deputat și director la «Realitatea evreiască», Datcu Iordan, de la editura «Minerva». Au mai fost Andrei Oișteanu, Ion Ianoși, Geo Șerban, Nicolae Prelipceanu, Costache Olăreanu și alții care au ținut să fie împreună cu Z. Ornea la acest moment festiv”; despre Z. Ornea s-au pronunțat: *Augustin Buzura (Reabilitează ideea de scriitor, de profesie, de cultură, de muncă)*: „La noi, valorile sunt cam amestecate. Ideea de scriitor a fost de foarte multe ori compromisă, pigmeii se cred astăzi Munții Himalaya ori și mai mult. În Z. Ornea am văzut, vedem și vom vedea cu adevărat scriitorul, marele scriitor. N-a făcut decât să scrie, o viață întreagă, o bibliotecă, n-a făcut decât să muncească, cu o seriozitate imensă. El, în ochii mei și ai multora, reabilitează în aceste momente destul de confuze și de triste pentru cultură ideea de scriitor, ideea de muncă”; *Nicolae Cajal (S-a dedicat cărții laice, trudind ca un sfânt în bibliotecă)*: „Sărbătorim aici pe unul dintre acei oameni de cultură care și-au dedicat întreaga viață cărții laice, trudind ca un sfânt în Biblioteca Academiei, în redacția de edituri și reviste, pentru a sluji cu înaltă competență și devotament cultura română. Continuând o bogată tradiție cu care ne mândrim, istoricul și criticul literar Z. Ornea a dat culturii românești un șir de cărți referitoare la curentele ideologice din literatura română, la corifeii ei și la operele literare care marchează evoluția creatorilor de valori. Prin opera sa, Z. Ornea este unanim recunoscut ca o autoritate a istoriei și criticii literare, precum și ca un editor exigent, preocupat să dea cititorului român acele cărți care asigură nu numai o bună cunoaștere a istoriei și culturii, ci și bucuria lecturii, sursa de înțelepciune și exemplara moralitate cu care poate păși în lumea de astăzi”; *Mircea Anghelescu (Un om al cărții și un om de caracter)*: „Z. Ornea – un om al cărții, un savant, istoric literar, îngropat în folii la Biblioteca Academiei. Așa și este, un fel de Silvestre Bonnard, care, ca și acum 100 eroul lui Anatole France, trăiește mai mult în realitatea culturii decât în cea înconjurătoare. (...) Z. Ornea este unul dintre puținii noștri confrăți care a spus toată viața același lucru. Profesiunea aceasta de credință nu este numai teoretică sau numai intelectuală, este și morală. Cu Z. Ornea nu-ți este frică niciodată că un lucru pe care ți l-a spus ieri poate să-l conteste astăzi. Este o calitate extrem de importantă pentru că ea este armătura cărților sale care au resuscitat un gen”; ■ *Z. Ornea (Rezistența prin cultură)*: „Am trăit, înainte de toate, o viață de cărturar, în bibliotecă și la masa de lucru, o viață bogată în renunțări. Dar m satisfacția – asta ține de bilanț – că am izbutit în cărțile mele, în decenii grele, să rostesc și adevăruri. Colegii care au scris despre cărțile mele, de-a lungul anilor, au recunoscut aceasta. E ceea ce eu numesc, și că mine mulți alții, rezistența prin cultură, de care unii, din păcate, își bat joc. (...) Am proiecte, aș vrea să mai scriu două -trei cărți. Asta depinde de destin și de sănătatea pe care mi-o va dărui. Vă mulțumesc și vă rog să aveți încredere că ceea ce am făcut, când o să mai am puțină, voi mai face”. ■ Diana Zaharia

realizează un interviu cu Nicolae Țone, directorul Institutului pentru Cercetarea Avangardei Românești și Europene și al editurii Vinea (*O „casă a Europei” în inima Bucureștiului*): „*Studiați exclusiv avangarda literară?! Avangarda trebuie abordată în totalitatea ei. În primul rând trebuie să vorbim despre avangarda literară, dar și despre avangarda plastică, iar aici, plecând de la Brâncuși, trebuie să ne referim neapărat la M.H. Maxy, Victor Brauner, artiștii care s-au format în România. În clipa de față operele lui Brauner se vând foarte bine, un tablou de mărime medie costă cca 40-50.000 dolari. Este artistul cu cea mai bună cotă dintre pictorii români. Nu vorbim de Brâncuși, care este o valoare recunoscută în sine. Însă el nu poate fi încorporat numai în avangardă. Între timp am adunat foarte mult material: manuscrise, fotografii./ (...) Activitatea Institutului se rezumă doar la proiecte editoriale?! Institutul înseamnă, în primul rând, arhiva de manuscrise, cărți, reviste, dar este numai un aspect. Pe de altă parte, vom face muncă de cercetare. Studenții, elevii, criticii literari din țară și din străinătate care vor să scrie despre avangardă și să cerceteze această arhivă vor avea acces în Institut. Mai avem două proiecte mari, tot în direcția valorificării: vom republica, prin facsimilare, deci respectând întocmai edițiile originale, toate revistele de avangardă. (...) Mai mut, vom tipări toate volumele de avangardă, cca 80, în ediții facsimilate. În doi-trei ani vor fi la îndemână celor interesați. (...) Proiectul cel mai apropiat pe care cred că-l vom finaliza anul viitor este o mare antologie a artei și literaturii românești de avangardă. Spre deosebire de Sașa Pană, de Marin Mincu, noi cuprindem și artiștii plastici și muzicienii. Această lucrare, de peste o mie de pagini, va avea pe lângă antologarea versurilor și un mic eseu de prezentare unde se va pune accent pe biografia, dar și pe valoarea estetică a autorului respectiv. Ne propunem să o traducem și să o tipărim în toate limbile Europei”.*

□ Se publică o notă privitoare la *Premiile Asociației Scriitorilor din București*, semnată M.C.: „Marți, 8 august a.c., juriul Asociației Scriitorilor din București, compus din Iosif Naghiu (președinte), Marin Mincu, George Bălăiță, Gheorghe Iova și Ștefan Tărăcilă (membri) a decis acordarea următoarelor premii literare pe anul 1999: poezie: Gabriel Crețan – *Soare din Macbeth*; Paul Daian – *Stângăcia în salut a femeii*; proză: Costache Olăreanu – *Scrisoare despre insule*; Vasile Andru – *Păsările cerului*; Nicolae Stan – *Apă neagră*; critică – eseu – publicistică : Mircea Cărtărescu – *Postmodernismul românesc*; Ioan Lăcustă – *41 de luni care au schimbat România*; traduceri: Gabriela Abăluță – Boris Vian, *Toamnă la Pekin*; Ioana Crăciun – Tankred Dorst, *Merlin*; literatură pentru copii și tineret: Vasile Poenaru – *Cartea serbărilor școlare*; teatru: D.R. Popescu – *Actori la Curtea Prințului Hamlet*; Iuliu Rațiu – *Telefonul galben*; debut: Elena Pasina – *Tormdass* (proză); Liviu Uleia – *Cântecele întunericului* (poezie); Gelu Vlașin – *Tratat la psihiatrie* (poezie)”.

□ Gabriela Adameșteanu publică un text intitulat *Mitologia Bucureștiului*, anunțat ca fragment dintr-o carte aflată în pregătire, *Haos și coerență*.

27 septembrie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 38 al „României literare” taxează nostalgia marxistă asumată de către Jacques Derrida în volumul *Spectrele lui Marx*, recent tradus la Editura Polirom din Iași (*Despre strigoi*): „O carte care dezvoltă două conferințe din 1993 de la Universitatea California. (...) *Spectrele...* e scrisă în bine cunoscutul stil al lui Derrida, bazat pe o ambiguitate fără sfârșit, aproape insuportabil, ca de altfel și prefața lui C.M. Ionescu, amândurora potrivit-li-se de minune «împletitura» de «jucăuș și ambiguu» sub semnul căreia începe atât una, cât și cealaltă. Reminiscență din Barthes, structuralism, post-structuralism și deconstructivism, acest stil manierist încearcă să facă mai degrabă din lume un text decât din text o lume și, obligându-te, într-un fel, să citești lumea, te dispensează, în alt fel, să o iei în serios./ Fiind vorba de Marx, această «neseriozitate» devine extrem de riscantă. Derrida se consideră pe sine un «moștenitor îndoliat al marxismului». Autocaracterizarea este ea însăși echivocă: să poarte comentatorul doliul cuvenit după cineva apropiat și drag? Să fie el conștient că marxismul a murit? Dacă citim cartea la care mă refer, răspunsul pare să fie cel dintâi. Căci, pentru Derrida, marxismul nu numai n-a murit, dar nici nu va muri vreodată”. □ La rubrica „Actualitatea”, Monica Spiridon evaluează drastic prestația noului primar general al capitalei, fost ministru al transporturilor – Traian Băsescu, pe care sondajele de opinie îl indică, în acel moment, cel mai bun ministru român (*Prof în ochi*): „Prevalându-se de incoerența și de haosul legislativ românesc, domnul Băsescu a luat măsuri abuzive și în forță, punând pe picior de egalitate comerțul ilegal cu cel legal, care dispune de autorizații emise tot de Primăria Bucureștiului. (...) Pe lângă asta, creșterea valorii de licitare a spațiilor comerciale (valoare care nu este sigur că va sfârși integral în buzunarele primăriei!) va avea de asemenea, pe termen lung, o influență importantă asupra escaladei prețurilor./ Trecând în revistă atât modelul aplicat cu răsunător succes în transporturi, cât și pe cel ce se întrevide deja pentru București, probabil că la sfârșitul mandatului Băsescu, marile probleme ale urbei se vor rezolva global și de la sine, prin exodul majorității locuitorilor săi, care nu-și vor mai putea permite să trăiască în oraș. Poate că sondajele de opinie care evaluează acțiunile gălăgioase și în trombă ale Domnului Băsescu ar trebui să conțină o unică și esențială întrebare: «Cui prodest?»”. □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu comentează, pe ansamblu, favorabil volumul lui Adrian Marino *Cenzura în România, schiță istorică introductivă* (Ed. Aius, Craiova, 2000), căruia îi reproșează mai ales excesul de răceală științifică (*Terifianta cenzură ca inofensiv obiect de studiu*): „Adrian Marino privește cu detașare științifică această distrugere sistematică a unei culturi, trecând în revistă instituțiile care se ocupau de cenzură, evocând câteva cazuri de scrieri cenzurate etc. Era de așteptat ca un savant de prestigiu să «povestească» străinătății, fie și în câteva cuvinte, ce tragedie s-a petrecut în România./ În

rest, lucrarea este instructivă și, fără îndoială, necesară. Ea nu va putea fi ignorată de cercetătorii care vor reveni asupra temei”. □ Sub titlul **Revolta împotriva maselor**, Gheorghe Grigurcu comentează apreciativ volumul de atitudine publicistică *Frica de diferență* al criticului basarabean Vitalie Ciobanu (Editura Fundației Culturale Române, 1999): „Acest «cosmopolitism luminat» reprezintă reacția previzibilă la naționalismul exacerbat, rudimentar, prin care s-au manifestat primele încercări ale comunității basarabene de a-și descoperi identitatea”. □ Mircea Horia Simionescu publică un articol amical despre scriitorul Iordan Chimet: „Ceea ce m-a uimit și încântat, după numeroasele sonde trimise interogativ în spațiul Chimet, și mi-au sporit admirația pentru travaliul neobosit al acestui gânditor și fin caligraf, a fost modestia fără de măsură a unui luptător neînfricoșat de violențele, intoleranțele, ispitele murdare de cumpărare a conștiinței, amenințările totalitarismelor, urii și prea răspânditei prostii. Biografia sa, a unui mândru rezistent înaintea primejdiilor – nu printre ultimele xenofobia, disprețul primitiv pentru principiile democrației occidentale, antisemitismul, celelalte josnice isterii și extremisme – apare în ochii mei de romancier și colecționar de fișe caracterologice ca aparținând unei ficțiuni migălite de un idealist: cu o inteligență neobișnuit de ascuțită, cu un simț al frumosului cum rar se întâlnește, cu un altul, paralel, critic și selectiv, daruri conduse de un spirit polemic nu rareori vehement dar nicidecum trădând eleganța dialogistului, Iordan Chimet trăiește în miezul fierbinte al actualității, în realitatea pe care o somează să fie a oamenilor. Ideile și proiectele lui sunt idei-forță, nici o clipă lăsate libere din frâul rigorii, inteligenței și al visului”. □ Eugen Negrici prezintă elogios debutul poetic (însoțit de un grupaj ilustrativ) al tinerei Catrinel Popa. □ Criticul de artă Amelia Pavel scrie despre **O expoziție revelatoare: artiști evrei din România**: „Cu prilejul zilelor culturii iudaice în Europa, desfășurate sub patronajul Președintelui Emil Constantinescu, a avut loc la Palatul Cotroceni o amplă expoziție de pictură și grafică de artiști evrei din România, activi între 1800-2000, de la C.D. Rosenthal și Barbu Iscovescu la Vasile Kazar și Jules Perahim./ Pe lângă valoarea estetică, interesul expoziției este și antropologic, fiindcă România are, din punct de vedere artistic, o situație specială față de alte țări cu o numeroasă populație evreiască din centrul și estul Europei: Polonia, Ucraina, Rusia, Țările Baltice. Spre deosebire de aceste țări, în România n-au existat niciodată ghettouri, ci doar cartiere evreiești. Dacă în ghettouri mentalitatea era conservativă, cu mari reticente față de arta plastică, iar accesul unor eventuali amatori în școlile superioare de artă cvasi-imposibil, în România biografiile și programul de viață al artiștilor plastici evrei era același cu al colegilor lor români”. □ Dispariția poetului Ioan Alexandru e marcată printr-un articol îndoliat al congenerii Constanța Buzea (**Oglinda**): „Era mai tânăr ca mine, era copilăros în sinceritate, tot ce ne spunea avea un aer definitiv și pur. Promoția noastră se bucura de o frumoasă faimă, eram foarte mulți poeți în an. Noi nici nu realizăm atunci

practic proporțiile acelei stări de grație în care eram izolați, împreună, ca într-un halou colectiv, la vedere. Ne-am tipărit glorioși cărțile de debut, și următoarele, care au făcut vâlvă, care au găsit ecou instantaneu. Gloria cărților noastre ne-a făcut viața de studenți ceva mai ușoară, examenele le luam în piept cu detașarea celor care aveau nu o singură șansă, nu o a doua șansă, ci o infinitate de posibilități în absolut. În studenție ne-am și căsătorit, Alexandru cu iradianta lui Ulvine, eu, cu cine se știe. Curaj inconștient? Pasiune? Eroism? Ne vizitam cu un formidabil sentiment de rudenie, de frăție. Venea la noi din călătorii. Puneam ceva pe masă, hrană, vin, ce aveam. El extrăgea dintr-o trăistuță ardelenescă țesută din lână în vergi, o folie de hârtie de dimensiuni apocaliptice. Metri întregi de hârtie de împachetat, pe care erau transcrise în cruciș și în curmeziș, pe o parte și pe cealaltă, zeci și zeci de poeme, pe care ni le citea până în zori, stând în picioare, cu spatele la o oglindă a noastră așezată între două rafturi de cărți. (...) Și Doamne, casa aceea a părinților mei, nu mai există, cum nici bătrânii noștri nu mai sunt. Oglinda aceea însă, prin care poetul tânăr încercase atunci, viu, să treacă dincolo, s-a păstrat pe undeva, l-a urmat oriunde s-a dus prin lume, și iată, la 59 de ani, i-a absorbit într-însa pentru totdeauna sufletul lui minunat de copil etern, sufletul lui de mare poet”.

■ Un grupaj de versuri ale lui Ioan Alexandru este însoțit de un șapou redacțional sintetic (scris, probabil, de Alex. Ștefănescu): „A murit Ioan Alexandru, reprezentant de frunte al celui de-al doilea val poetic șaizecist, alături de Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Constanța Buzea, Gheorghe Pituț, Gabriela Melinescu. Lovit năpraznic de o grea boală, poetul a trăit în ultimii ani în Germania, pentru a-și îngriji sănătatea în condiții mai bune decât în țară. Acolo l-a ajuns ceasul din urmă. (...) Motivul liric al tinereții și mitul poetului tânăr au fost bogat cultivate, la începutul anilor '70, de exponenții generației literare din care Ioan Alexandru a făcut parte. Le exprimau vârsta biologică dar și aspirația către o eliberare de prejudecăți, dogme, idei și atitudini rigide, mecanicizate. Și Ioan Alexandru a frecventat mitul tinereții și al poetului tânăr, nu însă în nota expansivă și jubilativă comună congenerilor săi, ci în aceea gravă. Evocarea lui Labiș, precursorul apropiat cu destin tragic, simbolizează sacrificiul și martirizarea (...). Ciclul vast al *Imnelor* (...) se constituie într-un capitol aparte al liricii lui Ioan Alexandru, nu lipsit totuși de punți de legătură cu ceea ce scrisese el înainte. Elementul confesiv aproape dispare și apar marile înscenări mitologic-biblice, încadrate istoric. Vocea poetului se obiectivează, devenind exponențială, profetică. Religiosul și naționalul, prezente și înainte în poezia lui Ioan Alexandru, dobândesc acum o mare pondere, în desfășurări proiectate pe uriașe panouri. Un alegorism care eșuează adesea, cum s-a observat, în retorică monotonă, repetitivă, descurajând prin cantitate. Acești munți de retorism conțin totuși filoane de metal poetic prețios, ce n-ar trebui abandonate./ Recuperarea lor este necesară, benefică./ Revoluția din decembrie 1989 l-a făcut pe Ioan Alexandru să alerge în stradă. În seara zilei

funeste de 21 decembrie, putea fi văzut, însoțit de un tânăr preot, la Scala. Ținea, cu brațele ridicate deasupra capului o icoană și-i îndemna pe soldații M.A.I., aduși să bareze accesul spre sala Dalles, să nu comită păcatul groaznic al vărsării de sânge. Firesc, după '89, ca intelectual ardelean și bun creștin, s-a îndreptat către partidul lui Corneliu Coposu în cadrul căruia, ca membru al Camerei Deputaților, a militat pentru moralitate, credință, bună-cuviință și toleranță. A fost, credem, singurul mare orator autentic al Parlamentului nostru postdecembrist. Drept este că a vorbit în pustiu, dar din aceasta nu i se poate face o vină. Mai important însă decât omul public rămâne poetul, marele poet Ioan Alexandru". □ La rubrica „Revista revistelor”, Croncarul face o selecție critică din presa cotidiană, semnalând câteva episoade relevante: „Înainte de a fi ajuns la soluția Marian Munteanu, spune un lider al PUNR, Alianța Națională alcătuită din partidul d-lui Tabără (Valeriu) și cel al d-lui Măgureanu s-ar fi tocmit cu Florin Călinescu pînă în ultima clipă pentru a-l face să accepte să candideze la președinția României. Florin Călinescu ar fi preferat să rămînă la Pro Tv din motive financiare. Știrea apare în «Național». Poate că așa vor fi stat lucrurile. Dar de la Florin Călinescu, persoană care ar fi avut oarece șanse să aducă voturi Alianței nou apărute, la Marian Munteanu care nu poate aduce decât regrete, distanța e ca de la Pro Tv la Tele 7 abc. Și dacă tot am adus vorba de Tele 7, Adrian Păunescu se laudă că nu primește onorariu pentru emisiunile pe care le realizează la acest post TV. Iar mai de curând, același Adrian Păunescu se plînge că nu se mai înțelege cu conducerea de la Tele 7. Și atunci care e problema? Adrian Păunescu ar avea toate motivele să se retragă de la un post de televiziune pentru care muncește pe gratis și cu a cărui conducere se află în conflict. Dacă nu se retrage, atunci bardul realizator o fi avînd motive personale să n-o facă. Iar unul dintre ele pare a fi și acela că e puțin probabil să-și mai găsească debușeu la un alt post TV. Retragerea – cu emisiuni de felul celor pe care le face la Tele 7 – seniorilor din PNȚCD, mai bine zis a unora dintre ei, îl face pe Cornel Nistorescu să scrie un editorial în «Evenimentul zilei» despre acest tîrziu act de renunțare. Nistorescu salută decizia venerabililor din partidul lui Maniu, dar nu se poate împiedica să nu observe că această retragere se produce mult prea tîrziu. În acest caz, remarcă și Croncarul, ideea că mai bine mai tîrziu decît niciodată, nu se aplică”.

● În „Luceafărul” (nr. 33), Alexandru George publică articolul *Emil Cioran sub noi lumini*: „Cioran mi se pare a nu aparține unei «categorii» care să se definească strict atunci, în acel moment istoric. Era un anarhist cu accente bolșevizante, care nu trăise niciodată pînă atunci în cadrul unei celule sociale oricât de restrânse în care să se simtă solidar cu ea, profitor obligat în oarecare măsură, dar și o forță care contribuie întrucîtva la propășirea aestaia. (Asta în deosebire de Eliade, Vulcănescu și, bineînțeles, Noica) Apropierea de Léon Bloy (mult citit de el în tinerete) mi se pare pilduitoare, ea depășind situația oricărui «evreu» mai mult sau mai puțin autentic. Căci această etnie cunoaște

solidaritatea de grup și asocierea, în care devianța și revolta sunt mult mai rare decât le cred cei care îl observă din exterior. E. Lovinescu, un liberal conservator, un adevărat aparat de înregistrare a «bolșevicilor» îl punea pe Cioran alături de Geo Bogza, la primele lor întrevederi – și nu greșea, oricât s-ar mira tinerii de azi de această categorisire”. □ Horia Gârbea scrie despre *Profesiunea domnului Danilov*: „Până deunăzi nu cunoscusem nici un ambasador. Îmi închipuiam că trebuie să fie ceva cu totul special, un domn înalt, distant și puțin naiv (o ziaristă să-l poată duce de nas). Am dat-o iar în bară, ca de obicei. Singurul ambasador pe care-l cunosc e Nichita Danilov care nu-i nici înalt, nici distant. Și deloc naiv. El a studiat economia și arhitectura. Apoi a fost economist, corector, profesor, muzeograf, editor, director de teatru și secretar literar. Vă dați seama cât s-a zvârcolit, aproape cincizeci de ani, un suflet de ambasador până să pogoare la noi. Sunt sigur că, așa cum zice o reclamă, «profesia te alege pe tine». Pe Nichita Danilov toate profesiile sale succesive l-au ales și l-au părăsit. E cernă că are alt destin care nu s-a lăsat încă descoperit? Mă gândeam la toate acestea citind *Suflete la second-hand*, cea mai recentă carte a lui Nichita Danilov, de la Editura «Vinea». Să fie oare meseria de poet aceea pentru care a fost făcut omul acesta? Iar celelalte meserii să fie doar haine purtate vremelnic și date mai departe spre a fi purtate «second hand» de alții. La asta nici nu mă pot gândi. Pentru că, prin comparație cu scrisul celor mulți care-și zic poeți, cel a lui Nichita Danilov apare cu totul altfel: mai ciudat, mai profund, mai liniștit, mai matur. Oricum altfel și neasemănător. De aceea cred că sufletul adevărat al lui Nichita Danilov e încă purtat de altcineva, în Tibet sau chiar pe o planetă paralelă și abia peste încă vreo 50 sau 500 de ani va coborî să fie purtat la second-hand de poetul de azi. Până atunci, el încearcă neîncetat alte și alte suflete care-l fac să nu semene cu nimeni”.

28 septembrie

● Într-un editorial din „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 37), Nicolae Breban scrie: „Consacrăm numărul de față și cel viitor prezenței și creativității evreilor în cultura română a acestui secol și găzduim conferința de presă a revistei noastre ce a avut loc în iulie, a.c., ce a tratat despre iudaism – sau «real-semitism» după expresia dr. acad. Nicolae Cajal – și anti-semitism în cultură, masă rotundă ce a avut ca invitați, în afara distinsului nostru prieten citat mai sus, pe dl. prof. George Voicu și pe vechiul nostru prieten și «complice» în sprijinirea literaturii române la Paris în ultimele trei decenii, romanțierul și publicistul francez de origine română Edgar Reichmann. Ne facem ecoul unei discuții ce a avut loc, în presa culturală, în iarna acestui an, discuție ce a derapat, din partea română, după prostul și «barbarul» nostru obicei, în puneri la punct insolente, semi-calomnii și invective dezamăgitoare pentru autori ce pretind un statut înalt în stricta contemporaneitate românească,

găzduite în reviste, precum «22» (cca. șase numere). O altă revistă, «România literară», se întreabă cu obrăznicie de ce «îndrăznim» să ne spunem și noi cuvântul – pe marginea unei teme delicate, actuale și care ne interesează pe toți –, de parcă nu am fi creatori și martori vii ai acestei culturi! România, care prin mareșalul Antonescu, aliat al lui Hitler, a fost direct implicată în al doilea război al acestui secol și, care, spre deosebire de Ungaria și Polonia, a știut să pună o limită persecuției minorității evreiești – fără să uităm, totuși, masacrele legionare sau pogromurile de la Iași și genocidul, tolerat dacă nu inițiat de armata română în Transnistria! – are o parte de vină și noi credem că este de datoria noastră de a ne-o asuma, așa cum au făcut și alte state europene angrenate în marele conflict, așa cum credem că e de datoria noastră de a ne asuma, de a «privi în față» și de a răspunde pentru întreaga istorie a ultimei jumătăți de secol. O intelectualitate de înalt nivel, cum a arătat și arată și azi țara noastră, înlăuntrul și în afara granițelor, în timpuri «de pace» (dacă barbaria comunistă poate fi privită ca o perioadă pașnică, neconflictuală!), ca și în vremuri extreme, belicoase, o intelectualitate cu pretenții legitime de a fi luată în seama în marele cor al culturii europene, este obligată să-și asume timpul trăit, chiar dacă el, acest timp a fost al părinților autori de dicționare ale limbii noastre, neîntrepuți nici azi! Apoi de marii cărturari și scriitori ce au onorat literele noastre, un Tudor Vianu, un Fundoianu – târât și ucis în lagărele naziste! – un Paul Celan, cu părinții morți la Auschwitz, probabil cel mai important poet al Germaniei postbelice, o ironie cumplită pentru această țară ce a trecut ca și noi printr-un cumplit și nesfârșit coșmar social; apoi, atâția, patetici și gravi condeieri, de la M. Blecher, I. Peltz și Ury Benador până la colegul nostru Norman Manea ce trăiește în Statele Unite; nu ezit să-i citez și pe colegii noștri cu care am împărțit vitregiile și erorile stalinismului și poststalinismului, precum Mihail Petroveanu, autorul, printre primii ai unei monografii despre Bacovia, Nina Cassian și Maria Banuș, poete sensibile, pe nedrept trecute sub oclădarea sau tăvălugul criticii, uitându-se că, dincolo de «vina lor literară», ele au fost pedepsite, ca și întreaga lor literatură, cu ratarea și rătăcirea multor ani din timpul lor cel mai viu și mai creator! – dramaturgii Al. Mirodan și D. Solomon, criticul S. Damian, exilat mai bine de două decenii la Heidelberg unde a «predat» literatura română «și» contemporană – așa cum alți «români» și prieteni nu prea au făcut-o, drapându-se într-o fină «uitare» a literelor ce i-a format și i-a susținut!, Z. Ornea, erudit al publicisticii și literaturii române interbelice, ca și de curând dispărutul Ov. S. Crohmălniceanu, H. Zalis, teoreticianul naturalismului românesc în proză și, tot în această înșiruire grăbită și desigur nedreaptă!, spiritul neliniștit și marele prozator ce semnează Radu Cosașu și ultimul, dar nu cel mai neînsemnat – prietenul, fermentul și marele amfitrion cultural, viul și pateticul Iosif Sava ce infirmă încă o dată sloganul comuniștilor și resentimentarilor că «oricine poate fi înlocuit!»! În ce mă privește, ca să închei, am trăit și m-am format, eu și prietenii mei din tinerețea noastră

literară, dintre care unii au ajuns creatori de primă mărime alături de «evrei», și ajutat de unii dintre ei. (...) Eu le mulțumesc încă o dată, aici, pe această pagină ce va intra, promit, într-una din cărțile mele viitoare, evreilor și scriitorilor evrei pe care i-am cunoscut, care m-au ascultat cu atenție chiar și atunci când discursul meu nu excela prin coerență, le mulțumesc în numele meu și al literaturii în limba căreia am publicat atâtea pagini”. ■ Aceeași temă este abordată și de Cătălin Țirlea în articolul *Date noi în chestiunea evreiască*: „Pentru generația mea, născută și crescută în anii relativei relaxări de la sfârșitul anilor '60, chestiunea evreiască privită ca raport între majoritate și elementul alogen a fost practic inexistentă. În școala primară, de pildă, coabitarea cu acei colegi care s-ar fi încadrat în categoria denumită în discursurile oficiale «și de alte naționalități» se petrecea, ca să zic așa, în necunoștință de cauză. Abia prin clasa a patra aveam să sesizăm anumite diferențe, în urma unui control colectiv la cabinetul medical. L-am băgat pe «diferit» la mijloc și l-am întrebat, îngrijorați, dacă nu-l doare. Nu, nu-l durea. De altfel, îl chema Stanciu și era căpitanul echipei de fotbal a clasei, desemnat în această poziție de lider chiar de noi, majoritarii, întrucât era posesorul unui dribling devastator. (...) Cred că tot în aceeași perioadă întâlneam, pe la serviciul mamei, care lucra în administrație, bărbați simpatici despre care se spunea că sunt foarte capabili și conștiincioși ori doamne elegante și sobre. Din când în când, la intervale regulate, plecau unul câte unul în Israel. Toate acestea se întâmplau pe la mijlocul anilor '70. Cu totul alta era situația cu numai 50 de ani în urmă, în tânărul stat rezultat în urma Tratatului de la Trianon. La sfârșitul anilor '20, România Mare era o țară în care minoritățile naționale reprezentau, după calcule aproximative, mai mult de 25% din populație. O situație ce trebuie să fi fost cu adevărat dificil de gestionat, mai cu seamă de către o administrație neobișnuită să acopere un asemenea teritoriu amplu. În asemenea condiții, chestiunea evreiască putea căpăta pe alocuri, mai ales în Basarabia, accente stridente, care impuneau astfel de intervenții moralizatoare din partea intelectualilor, cum ar fi aceea a lui Onisifor Ghibu, din 1927, în revista «Cuvânt moldovenesc» din Chișinău. (...) Onisifor Ghibu constată că latura gravă a chestiunii evreiești nu este cea religioasă, ci aceea de natura politică. Iată: «Căci Evreii basarabeni, în absoluta lor majoritate, nu sunt periculoși prin religia lor mozaică, ci prin filorusismul lor îndreptat, direct sau indirect, în contra ideii de stat român. Și aici, problema evreească nu este altceva decât o mască pentiv politica rusească». Iată o idee care avea să mai aștepte exact 20 de mii pentru a începe să facă o reală carieră. O carieră tragică, atât pentru români cât și pentru evrei, punctată pe parcursul acestei ultime jumătăți de veac de perioade și de momente triste: proletcultismul și ideologizarea forțată, apoi începuturile naționalismului comunist românesc, apoi, în fine, anii '90. Pentru că dacă există, din păcate, o problemă evreiască în România anului 2000, atunci ea își are originile în aceeași teză a relației

dintre evrei și comunismul sovietic, mai precis a contribuției acestora la instaurarea comunismului în România. Toată lumea intelectuală românească este astăzi convinsă de un adevăr indiscutabil: anume că în România anului 2000 nu mai există antisemitism. Argumentul forte în susținerea acestei afirmații este în primul rând acela ca în România nu prea mai există evrei, într-adevăr, numărul extrem de redus de etnici evrei (de ordinul miilor numai), pare a fi un argument greu de răsturnat. Numai că lucrurile nu stau deloc așa. Argumentul este fals în totalitatea lui, deși constatarea inițială rămâne corectă. (...) În primul rând că nu este obligatoriu ca antisemitismul să existe doar în prezența evreilor, într-un spațiu și într-un moment date. Antisemitismul ține de domeniul ideologiei, iar o ideologie transcende conjunctura; ea poate sluji foarte bine unor scopuri cu totul diferite de cel primar. Așa cum există, de pildă chiar în România, dar nu numai, evrei antifasciști în absența fasciștilor, tot așa ar putea exista și antisemitism în absența evreilor. Și totuși, în România nu există antisemitism, asta e cert. Pot exista doar anumiți români antisemiți, dar asta deja nu mai face obiectul acestei discuții, Și-atunci, care ar fi și în ce ar consta, la urma urmei, problema evreiască, astăzi? Răspunsul, așa cum am demonstrat, nu poate fi obținut din raportul antisemitism vs. evreitate, ci, paradoxal poate, din acela români vs. comunism. După Revoluția din 1989 și abolirea regimului/sistemului comunist la nivelul organizării politice a statului, societatea românească și în primul rând intelectualitatea s-au văzut confruntate cu o problemă delicată: asumarea, într-un fel sau altul, a celor peste patru decenii de suportare a comunismului în forma lui cea mai despotică și mai «asiatică» din întreaga Europă de Răsărit. În vreme ce mult clamatul proces al comunismului se tot amâna (din rațiuni de procedura în ultimă instanță: cei care voiau să-l «facă» nu admiteau decât o formulă instituționalizată, cu tribunal și pușcărie, în vreme ce el era, în fapt, un proces moral!), din ce în ce mai puține rămâneau, în jurul nostru, țările care să nu fi rezolvat, o dată pentru totdeauna, această problema a asumării trecutului imediat. Chestiunea devenea, deci, presantă, nu atât pentru imaginea externă, oricum deplorabilă, cât pentru presiunile venite din chiar lăuntru sistemului de funcționare al societății, care nu se poate nici astăzi, după 10 ani, debloca din regimul de uzură al dihotomiilor viscerale: comunism/anticomunism, Iliescu/antilliescu etc. etc. Asumarea trecutului era necesară tocmai pentru că o societate nu poate funcționa în acest cerc vicios care doar dă iluzia mersului înainte și care îi aduce motoarele în pragul exploziei. Din dorința neinspirată de a găsi o rezolvare rapidă la problema asumării trecutului a apărut în discuție, din nefericire, și chestiunea evreiască. Intelectualitatea românească a încercat un răspuns grăbit și comod: mai întâi s-a polarizat aproape în totalitate la dreapta (un fel foarte rudimentar de «dreaptă», bazată doar pe precare sloganuri anticomuniste), iar apoi, din această poziție convenabilă, a început să transmită pe diverse canale mesajul: «Nu noi, românii, am adus comunismul în

România; și nu noi l-am acceptat. Cei care l-au adus și ni l-au impus, în anii '50, au fost evrei». E de prisos să mai vorbesc aici despre argumentele care au fost aruncate în joc, de la invocarea, cu teamei, a perioadei proletcultiste până la comparațiile de tot hazardate între Gulag și Holocaust sau Shoah, de la alăturarea unor suferințe discutabile (cele ale d-lui Liiceanu sub comuniști, de pildă) de altele autentice și dramatice (cazul Sebastian) până la halucinantă propoziție, tot a d-lui Liiceanu, potrivit căreia evreii au schimbat statutul de victimă cu acela de, nici mai mult nici mai puțin decât... călău. S-au adăugat la toate acestea diversele «memoriale» de tot felul, excepționale mărturii despre suferințele anticomuniștilor români, dar care le ocultează într-un mod reprobabil pe cele ale evreilor antifasciști, ca să nu mai vorbesc despre umilințele îndurate de aceștia chiar în timpul național-comunismului ceaușist. A fost și este încă folosit un arsenal destul de eficient de instrumente-simbol, manipulate prin intermediul celor mai importante canale mass-media, totul pentru a obține o iluzorie exonerare a societății românești de «păcatul comunismului». Este, desigur, o prostie să vorbești astăzi despre antisemitism în România. Sau despre antisemiți chiar, în sensul clasic și brutal al cuvântului. Cine-și mai poate închipui astăzi o imagine precum aceea despre care scria Onisifor Ghibu acum 70 de ani, cu români care *să-i bată pe jidani, să le taie perciunii și să le spargă geamurile*. Dacă ai în minte aceasta imagine despre antisemitism, atunci este desigur ridicol să-l împovărezi cu ea pe dl. G. Liiceanu... Dar este aceasta oare singura formă de antisemitism?!". ■ D. Țepeneag publică o corespondență cu S. Damian, de la sfârșitul lui 1999, legată de „un vânt de antisemitism” care bătea asupra literelor românești: „Un german, originar din România, W. Totok, a strâns laolaltă articolele apărute mai ales prin «România literară», unde N. Manolescu, secondat de Dorin Tudoran, sub privirile oblăduitoare ale Monicăi Lovinescu, polemizau de mama focului cu oricine îndrăzne să nu fie de acord cu ei în această delicată și plină de spini «problemă evreiască» înlăuntrul și în afara comunismului. Această culegere de «texte alese» circulă de câțiva timp pe rețeaua internetului și probabil că a contribuit și ea la tot mai proasta reputație pe care o are România în lume. Pe S. Damian îl cunosc de aproape 40 de ani. El mi-a publicat primele schițe fără să-mi ceară să fac concesii rușinoase. E prietenul meu. Dar am avut și pentru Ioan Buduca simpatie și amicitie și n-aș vrea să mă dezic de el în pofida unui articol al său de un antisemitism fantasmatic. Eu nu cred că antisemitismul e o boală incurabilă la români și cer să ni se acorde și nouă răgazul care li s-a acordat germanilor, după război. Nu m-aș încumeta să cer asta dacă nu m-aș angaja, în interiorul țării și numai în interiorul ei, împotriva aberației anacrorice care e antisemitismul. Schimbul de scrisori cu S. Damian e legat tocmai de această dezbatere”. D. Țepeneag către S. Damian: „Scrisoarea pe care ți-am trimis-o acum două-trei zile a fost redactată într-un moment de indignare, de furie. A fost o reacție directă la articolul lui Buduca: antisemit și

delirant. După aceea am vrut să scriu un articol de «atitudine» pentru «Contemporanul». Și am început să mă gândesc mai serios la tot ce se întâmplă în România. Și în jurul României. Îți scriu și ca să-mi clarific ideile. În plus, sunt convins că un dialog între noi ne poate fi folositor amândurora. Distincția pe care am făcut-o în scrisoarea trecută cred că e corectă: rasismul popular e realist și se manifestă împotriva țiganilor, pe când rasismul intelectual, antisemit, e fantasmatic. Dar chiar dacă e corectă, asta nu înseamnă că putem trage o concluzie liniștitoare și să ne culcăm pe urechea aceea. Intelectualii sunt în stare să pună pe foc o întreagă colectivitate. Au mai făcut-o. Delirul lor poate fi molipsitor. Asta cel puțin în teorie... Practic e mult mai complicat. Știi și tu foarte bine că nu mai sunt în România decât câteva mii de bătrâni evrei, iar pe cei tineri îi numeri pe degete. E oare posibil un antisemitism fără evrei? Nu știu. Tocmai asta aș vrea să discutăm. Un asemenea rasism ar fi în primul rând păgubitor României, culturii române. Eu nu am încercat niciodată cu tot dinadinsul să trec cu arme și cu bagaje din literatura română în cea franceză, chiar dacă am flirtat cu ideea și am și scris trei cărți în franceză. Mi-am dat seama că și armele, dar mai ales bagajele mele, erau românești și strămutarea s-ar fi efectuat cu mari pierderi de substanță. Așa că pot spune cu o resemnare calmă că aparțin literaturii române. Tu la fel. Și alții precum Manea, Nedelcovici, Raicu, Papilian etc. Ca să nu mai vorbesc de Goma. N-are importanța că Manea e mai cunoscut în lume decât tine sau eu decât Nedelcovici. «Lumea» ne va uita, tot în literatura română vom rămâne îngropați cu mai multe sau mai puține onoruri. De aceea mă interesează ce se întâmplă în cultura românească, în societatea românească. Și nu-mi convine ca România să fie arătată cu degetul de comunitatea internațională. Nu din naționalism! Ci din cel mai elementar egoism... Patria mea e limba română: l-am *parafrizat* și eu pe Herder de nu știu câte ori. Patria mea e literatura română. Dar limba și literatura română au nevoie de cultura română ca de o matcă, în afara ei nu pot dura! Când România, cum se întâmplă deja, e arătată cu degetul, eu însumi sunt atins, eu însumi sunt arătat cu degetul. Și nu numai eu. Dar și tu, dar și Manea, dar și alții... De aceea socotesc că nu e de ajuns să denunțăm diversele manifestări de rasism, de antisemitism și apoi să ne spălăm pe mâini fiindcă nu suntem implicați. Bineînțeles, e necesar să le condamnăm, dar nu mai trebuie și să punem paie pe foc!... Am auzit că deja Soros a hotărât să-și retragă o parte sau toți banii cu care ajută cultura română. E grav! Iar cei care l-au influențat în aceasta hotărâre nu fac bine, pentru că nu lovesc numai în antisemiți, ci în toată cultura românească și-așa într-o stare jalnică. Extremismul xenofob și rasist înflorește în condiții de penurie culturală, frustrarea alimentează rasismul, izolarea zămislește tot felul de aberații ideologice. (...) Nu vreau să mă înțelegi greșit. Eu nu spun că rasismul în general și antisemitismul în special nu trebuie condamnate cu toată vigoarea, dar atâta timp cât ele pot fi condamnate chiar acolo unde se manifestă (și slavă

Domnului că nu ne împiedică nimeni s-o facem!), atâta timp cât acestea nu sunt decât amenințări ideologice care mai pot fi corijate, eu cred că nu trebuie să se treacă la represiuni globale privind întreaga cultură a unei țări. Și mai grav decât articolul unuia ca Buduca e faptul că *Mein Kampf* se vinde, la București, pe stradă. La Paris, cartea lui Hitler nu e în vânzare liberă. Există o lege împotriva afățării la ură rasială. Și e foarte bine așa! De ce în România libertatea aduce după sine o anumită iresponsabilitate? De fapt, lucrurile sunt încă și mai complicate. Hai să cădem de acord asupra unei simple aserțiuni. Într-o țară unde nu mai există decât o mână de evrei, antisemitismul nu poate trece din stadiul fantasmatic la acela de amenințare reală, concretă. Bineînțeles, antisemitismul e o poluare morală într-o societate, și oricum trebuie înfierat, dar eu cred că, în pofida vigilenței legislative și politice, antisemitismul are în mod evident mai multe șanse să devină concret în țări ca Franța sau Statele Unite, unde evreii trăiesc în comunități masive decât în prăpădita de Românie de unde, din nefericire, au plecat cu toții. Și atunci nu trebuie să-l combatem? Ba da. Dar publicând articole în România, așa cum ai făcut tu, nu în Statele Unite, așa cum fac alții. (...) Ezit să aștern toate cele de mai sus într-un articol pe care să-l public apoi în presa românească, pentru că nu vreau nici să dau apă la moară celor care nu pricep că antisemitismul e nu numai o aberație ideologică, dar și o fantasmă fără suport real. Poate că despre asta ar trebui să scriu, despre caracterul fantasmatic al antisemitismului. Ana Blandiana afirma, la începutul anilor '90, că gândirea românească a fost ca și băgată în frigider în momentul instalării comunismului. Cu alte cuvinte, ea n-a mai evoluat, ci a rămas dominată de ideile care circulau înainte și în timpul războiului. E o oarecare exagerare în chestia asta, mi-am zis eu, și m-aș fi dat pe mine însumi drept exemplu: cât am stat în România mîntea mea a funcționat de parcă m-aș fi aflat în deplină libertate. Dar Ana Blandiana nu cred că se referea la gândirea individuală și la excepțiile care confirmă regula, ci la situația generală a mentalității românești. Iar în cazul acesta e grav, pentru că, ia să vedem, care era mentalitatea predominantă înainte și imediat după război? În privința aceasta *Jurnalul* lui Mihail Sebastian e edificator: înainte de război, intelectualii români cei mai străluciți alunecau spre extrema dreapta. Câțiva, mult mai puțini, spre extrema stângă. Cioran – vezi *Schimbarea la față...* exaltă la un moment dat amândouă extremele, până când o călătorie la Berlin să-i fixeze..., calea cea dreapta. Anti-semitismul făcea ravagii, chiar dacă în mod concret victimele au fost mai puține decât în alte părți. (...) Eu cred că antisemitismul în România e o reacție, acum, în 1999, a frustrării și a marginalizării intelectualității românești fără nici o legătură organică cu evreii. Vreau să spun că, după schimbarea regimului, toată lumea acolo aștepta marea cu sarea, mai ales intelectualii care se credeau, nu se știe de ce, un fel de eroi. (...) Firesc ar fi fost ca o mare parte din acești intelectuali să alunece spre stînga și să devină eventual chiar anti-americani. Și nu s-a întîmplat așa (abia

de curând, după evenimentele din Iugoslavia, au început să mârâie împotriva Occidentului), *politically correct* era să rămâi la dreapta, să te întorci mai mult sau mai puțin la mentalitatea românească dinainte de război, ba chiar să te arăți antisemit. Neîndrăznind să fie anti-americani, intelectualii români au continuat să fie ce-au fost dintotdeauna, cu sau fără evrei în România: antisemiți: în loc să critice, ca atâția intelectuali francezi, germani, englezi etc. fenomenul mondializării, intelectualii români, bazându-se pe tot felul de cărți depășite, denunță rolul evreilor în lume, vorbesc despre solidaritatea lor ca despre o mafie etc. Înțelegi, totul e anacronic în România, și instalațiile tehnice, și cărțile din biblioteci. Româniii trăiesc cu mintea într-o altă epocă. Și vor plăti cu vârf și îndesat hăbaucia lor...” (scrisoare datat, 9 noiembrie 1999).

■ *Răspunsul lui S. Damian la scrisoarea lui D. Țepeneag* (datat 12 noiembrie 1999): „Dragă Țepe, am primit azi o nouă scrisoare de la tine și încă n-am răspuns la cea precedentă. De obicei sunt mai prompt, de data asta invoc unele circumstanțe atenuante. Am fost două săptămâni plecat în România. Abia ieri m-am întors. Acolo am fost antrenat în tot felul de treburi, n-am prea avut timp să răsuflu. L-am întâlnit și pe Breban, pe care l-am felicitat că i-a dat o replică lui Buduca. Firește, Buduca spune ceea ce alții n-ar rosti cu voce tare, deși nici el nu-și duce ideile până la capăt. Într-o conjunctură mai favorabilă ar formula și mai deschis teoria sa și ar ieși probabil și în stradă ca să aplice programul de eradicare. M-a impresionat faptul că te tulbură problema și o întorci pe toate fețele. (...) Sunt rari cei care gândesc ca tine, asta e convingerea mea. Cei mai mulți dintre reprezentanții elitei autohtone apar contaminați de prejudecăți pe care, când sunt numai între ei, le scot la iveală fără jenă, ca un lucru natural. În tot ce-am scris în ultima vreme, eu am dat mai mult târcoale temei, șovăind s-o abordez frontal. Nu doream să fiu taxat un obsedat al problematicei iudaice, deoarece în genere nu mă restrâng la o privire unilaterală, încerc să discut mai larg, arborând un steag în favoarea echității și a dreptului la opinie care divizează categorii mai întinse ale societății. Toată analiza ta cu privire la fenomenele de xenofobie (împotriva țiganilor, a ungarilor) determinate și de extinderea mizeriei, de ignoranță și de nevoia de-a găsi un țap ispășitor – o împărtășesc. Ai perfectă dreptate. Tu susții însă în continuare că fără evrei în România nu prea mai există bazele pentru antisemitism, că răbufnirile sunt un rod al întâmplării, fără a trăda un resentiment general. În acest punct te contrazic. Din contactele mele cu felurite pături ale populației (cu toate că oamenii nu vor fi în fața mea complet transparenți), din lectura presei, constat că predomină antipatia care merge până la ură împotriva evreilor. Circulă păreri care azi nu mai sunt învăluite prudent sau deghizate precum că: a) evreii au adus comunismul în țară; b) ei conduc finanța mondială care decide și soarta României; c) ei monopolizează motivul suferinței, deși cele petrecute în epoca hitleristă n-au fost evenimente chiar atât de tragice și că oricum nu se pot compara ca intensitate și cantitativ cu traiul sinistru sub comunism; d) ca și

acum, în vreme ce majoritatea populației suferă de foame, de boli și de lipsă de perspective, din nou puținii evrei rămași primesc ajutoare masive din străinătate (în plus, se reîntorc și cei plecați în Israel, în America, plini de bani, învârt, afaceri la București, irită pe localnici prin luxul, risipa și aroganța lor. La trepte diferite, în funcție de nivelul intelectual al emițătorului, aceste opinii sunt difuzate peste tot. De doi ani însă survine un proces ciudat de molipsire a unor cărturari, oameni fini, competenți în domeniul lor de specialitate; în focul unei polemici, ei dezvăluie nu numai un fond de mitocănie, în contrast cu aparența de distincție spirituală pe care o cultivă, dar nu pregetă, în acele momente să se manifeste agresiv și ca antisemiți. Bănuiesc că în forul lor intim au păstrat mereu aceste convingeri urâte, până acum, însă s-au ferit să le destăinuie, n-au vrut să se compromită. Ceva a acționat însă în ultimii doi ani în sens invers, frâna a slăbit și un anume huliganism cultural e promovat pe față. Și la aspecte de această natură m-am referit în cartea mea *Aruncând mânușa* (în ciocnirile cu Alexandru George sau Sorin Alexandrescu, care, bineînțeles, sunt prin structură democrați, dar, dezvăluie și prejudecăți, blocaje de natură retrograde). Cu un an în urmă, un cercetător de la Europa Liberă, Michael Shafir, și-a luat inima în dinți și a compus un lung eseu despre «rinocerizarea» unor intelectuali. Principalii acuzați erau N. Manolescu și Dorin Tudoran. I-am transmis autorului că mă raliez la observațiile sale, dar nu aprob lărgirea cercului (operație fără îndreptățire și, din punct de vedere tactic, greșită). În ce îl privește pe Manolescu, critica la care a fost supus era justificată doar în cazuri izolate, dacă mă gândesc la pledoaria lui în favoarea cărții lui Garaudy, ca o dovadă a libertății de exprimare într-o democrație. În antiteză cu Tudoran, el a intuit însă primejdia ca publicația să fie etichetată drept xenofobă. De aceea a evitat ulterior să se mai implice personal în discuțiile pe această temă și a acordat ostentativ spații unor colaboratori evrei. (...) Mi-a mai zis cineva (un lucid observator al scenei) că nu e recomandabil să se arunce dezinvolt învinuirea că o persoană precisă e antisemită. Incriminarea duce la rețezarea carierei (dacă respectivul speră să primească stipendii din Vest, să călătorească peste hotare, să fie sprijinii financiar de Soros etc). Trebuie să ții seama însă și de cealaltă față a medaliei. Eu sunt sigur că dacă America n-ar fi supravegheat starea de lucruri în statele din Est și n-ar fi intervenit în cazuri grave prin presiuni, amenințări și sancțiuni, situația s-ar fi deteriorat mult mai mult, tăvălugul retrograzilor n-ar mai fi întâlnit nici un obstacol. Intern, forța democrației e însă necoagulată. Și în problema antisemitismului, frica de Vest reține încă pornirile de revanșă și răzbunare. Din acest motiv, implicarea Occidentului pe acest teren are într-adevăr două tăisuri. (...) În fine, ajung și la amicul nostru comun Marin Mincu. M-am angajat să nu-l mai iau în seamă, după peripețiile din trecut. Noi doi suntem edificați că e un fals erudit (numai spumă) și că, rătăcit pe aria criticii, se poartă cu o fudulie tembelă și cu o mărlănie de derbedeu. Totuși Breban nu l-a

dat afară, cum ar fi fost normal, i-a rezervat chiar cronică săptămânală. E socotit în unele medii un priceput analist al liricii și un elegant mânuitor al stilului, certificate aberante. L-am prins cu mâța în sac și nu m-am putut stăpâni, într-un text polemic, am dovedit recent ignoranța sa, gafele strigătoare la cer pe care le comite, limbajul dâmbovițean. (...) Folosesc ocazia să mai includ printre materialele trimise un articol mai vechi, o reproducere în mic a intervențiilor mele de la Neptun, care a fost găzduită în «Lucașfăruș». Te-am invocat aici, precum și într-un lung interviu din «Adevărul literar și artistic», gazetă unde m-am jurat să nu mai semnez. O doamnă pe țărnuț m-a rugat să răspund la unele întrebări, făgăduind să reproducă și obiecțiile la adresa redacției (s-a și ținut de cuvânt). Deocamdată, atât. Când vii la Heidelberg? Te îmbrățișez cu afecțiune, Sami”. ■ Pe 18 noiembrie, D. Țepeneag răspunde: „Eu n-am știut să mă fac înțeles în anumite privințe, iar tu te-ai grăbit să înțelegi puțin alături. Nu mai știu exact ce-am scris în prima scrisoare, pentru că am scris-o dintr-un foc, de mână și la mânie, dar în a doua, păstrată în memoria ordinatorului, n-am spus în nici un moment că răbufnirea antisemită a lui Buduca ar fi un «incident netipic». Dimpotrivă, am insistat asupra dezvoltării aberante a unui antisemitism fără evrei. Nu știu dacă expresia de *antisemitism fantasmatic* e foarte nimerită. Poate că nu e. Oricum, prin antisemitism fantasmatic eu înțeleg acest discurs teoretic, abstract și anacronic pe care unii (ba chiar mulți!) l-au moștenit dinainte de război și-l continuă și acum, pentru că gândirea intelectualului român n-a avut timp să evolueze, a rămas «în frigider», iar antisemitismul ține loc și de critică social, și de anti-americanism (acesta a început să se manifeste abia în momentul intervenției NATO în Iugoslavia). Ceea ce nu înseamnă că e mai puțin virulent. Recitesc scrisoarea mea și văd că vorbesc și de rolul de țap ispășitor pe care continuă să-l joace evreul în România. E adevărat, la începutul scrisorii, îmi pun retoric întrebarea: *E oare posibil un antisemitism fără evrei?* Răspunsul, dezvoltat pe încă trei pagini pline, scrise la ordinator, este *afirmativ*. Din păcate, un asemenea rasism e posibil și chiar există. Antisemitismul în România e acum o figură retorică. Imbecilă, anacronică, dar retorică. Încearcă să înțelegi treaba asta. Tu ai dreptate să te indignezi că intelectuali așa-ziși subțiri, floarea, intelectualității românești, foști disidenți sau semi-disidenți dau dovadă de antisemitism, calcă în strachini pe urmele unor Vadim Tudor sau C.T. Popescu (în ziarul căruia tu publici, nu eu!...). Să nu-ți închipui că eu nu sunt indignat și chiar am scris în privința asta și o să mai scriu, o să iau, cum se zice atitudine, din ce în ce mai puternic. Dar ia să vedem cam cum a început toată chestia. Eu n-am studiat problema ca un istoric și s-ar putea să mă înșel la cronologie. Să încerc totuși... După mine, intelectualii subțiri (subțiri, dar plini de ifose, iar îngâmfarea te blochează – prostia și îngâmfarea sunt cele două mamele care îl împiedică pe Dorin Tudoran... la mers; dar pe Manolescu?), «reprezentanții elitei autohtone» (cum zici tu) s-au trezit aproape fără să-și dea seama în căruța

hodorogită a antisemitismului. Nici n-ar fi îndrăznit să se urce direct. La început, au pornit-o vitejește, pe jos, adică cerând dreptate pentru ce-au îndurat în timpul comunismului. De-aici s-a declanșat totul. De la *semnul egal pus între Holocaust și Gulag*. Iar la început n-au fost intelectualii români care au cerut despăgubiri (cui?), ci disidentul rus Bukovski. Pe urmele lui Bukovski, Monica Lovinescu, care o dată cu înaintarea în vârstă nu mai face efortul de-a se stăpâni și de-a se arăta altfel decât cum e, a ridicat și ea problema asta. În ultimul timp, nici măcar nu se mai ascunde; citește articolul ei *Unde ne sunt disidenții*, publicat recent în «România literară». La un congres al disidenței (post-coitum!) la Cracovia, deja în 1991, ea revendica o «punere în paralelă a sistemului concentraționar nazist cu Gulagul comunist». La acest congres, alături de amazoana de la Free Europe, mai erau și Ana Blandiana (altă amazoană pe care tu o aperi cu ghearele și cu dinții) și Gabriel Liiceanu. Ți trimit articolul, pentru că văd că tu citești cam la întâmplare. De ce s-a bucurat și încă se mai bucură Monica Lovinescu și soțul ei de atâta considerație evlavioasă în România? Nu e ușor de răspuns și asta oricum depășește scopul scrierii mele. Voiam doar să schițez punctul de plecare al acestui antisemitism sui-generis al intelectualilor fini, foști sau preținși disidenți. Să nu ne pierdem în paranteze. Suntem deci de acord că în România există antisemitism și antisemiți. De acord că, în România, numărul evreilor – *deci al virtualelor victime* – e infim și tinde spre zero. Suntem de acord că antisemitismul e o crimă și o aberație a gândirii umane. Și deci România, țară unde există antisemiți (fără semiți!), e amenințată să fie arătată cu degetul (deși în țările din jur, mentalitatea nu e mai puțin antisemită; vezi mai ales Polonia și toată vânzoleala din jurul Auschwitz-ului). Până aici cred că suntem de acord. S-ar părea că suntem de acord și mai departe: dacă nu există un pericol real pentru cei câțiva evrei care au rămas în România, dacă antisemitismul în România e mai degrabă retoric, adică nu trece de la discurs la faptă, combaterea lui trebuie făcută în interiorul țării. De ce? Pentru că eticheta de antisemitism care e deja lipită pe cultura românească ne atinge și pe noi, cei dinafară, evrei sau neevrei (dar nesuferind de boala antisemitismului). Și tu și eu plătim oalele sparte de Tudoran și de Manolescu. Ba chiar și Manea, deși într-un prim moment își poate face iluzia că el nu are nici în clin nici în mănecă cu cultura românească. Punctul meu de vedere nu e naționalist, e pur și simplu egoist. Aș vrea să scriu un fel de scrisoare către antisemiți în care să încerc să arăt aberația absolută de-a fi antisemit într-o țară fără evrei. Poate că aici există un dezacord între noi. E și firesc ca tu, cu sensibilitatea acelor scăpați dintr-un genocid, să nu suporti rățoielile lamentabile ale antisemiților de două parale, ale tuturor acestor «mahalagii ai spiritului» (Dimov) etc. Eu, deși îi disprețuiesc ca și tine, am posibilitatea să rămân mai la distanță, judecata mea e rațională, mai rece; cred (sper) că antisemitismul se va estompa în România în măsura în care intelectualii români vor putea evolua într-un context european

sănătos. Nu văd de ce nu li s-ar acorda și lor această șansă care le-a fost acordată chiar și germanilor (care au fost adică la rădăcina răului!). Ești de acord cu mine că între nemții din Vest și cei din Est e o deosebire. Oricum rasismul e în est și evreei în vest. Ciudat! Alain Paruit (Herscovits), căruia i-am citit și scrisoarea mea către tine și răspunsul tău, mi-a atras atenția că ideile mele ar putea fi rău văzute și de unii și de alții, că mă voi trezi între liniile frontului și vor trage și unii și alții în mine. S-ar putea să aibă dreptate...”.

■ Ana Barton semnează un articol intitulat *Mihail Sebastian – între confesiune și ficțiune*: „Apariția *Jurnalului* lui Mihail Sebastian a reprezentat un eveniment editorial și s-a constituit într-un adevărat scandal pentru lumea literară și chiar pentru societatea civilă. Punctul nevralgic l-au constituit notațiile diaristului în legătură cu marile personalități ale epocii. De foarte multe ori atunci când inserează discuții purtate cu aceste personalități sau opinii disparate ale lor, Sebastian ține să adauge cuvântul *textual*. Aceasta pentru că nu voia să uite că a reprodus întocmai o anumită convorbire. Dar acest *textual* exprimă stupefacția lui față de ceea ce notează. (...) Publicarea *Jurnalului* a determinat reacții din partea scriitorilor și nu numai. Polemicile care s-au iscat, extrem de vii și foarte numeroase au monopolizat presa culturală din acel moment și, la patru ani de la apariția *Jurnalului*, articole pe această temă încă apar. Fiecare dintre cei care au scris despre *Jurnal* a aplicat, evident, grila sa de lectură, de receptare. În afara demitizării anumitor personalități, condiția evreiască dramatică a autorului a fost unul dintre subiectele preferate. Problema antisemitismului și a asimilismului (a condiției evreiești în genere) au constituit nucleul discuțiilor purtate pe marginea *Jurnalului*. Dar au fost dezbătute toate palierele volumului: jurnalul politic, literar, de război, muzical, erotic etc: Între polemiciști au existat neconcordanțe de opinii pe fiecare dintre aceste paliere. Gabriel Liiceanu a publicat în revista «22» un articol cu titlul *Sebastian, mon frère*, în care vorbește despre similitudinile dintre opresiunile asupra lui Sebastian și cele asupra sa. (...) Dar poziția lui Mircea Eliade față de problema evreiască a reprezentat subiectul celor mai vii polemici, ca și relația Eliade-Sebastian, care a fost văzută din perspective foarte diferite. S-a considerat cel mai adesea că acest *Jurnal* este un document istoric al epocii, vorbindu-se nu foarte mult despre subiectivitatea funciară pe care o implică un asemenea tip de literatură. În funcție de afinitățile pe care le aveau polemiciștii față de personajele *Jurnalului* s-a decretat sau nu onestitatea autorului. (...) Cred că se poate vorbi despre un complex al ficțiunii în ceea ce l privește pe Mihail Sebastian. Mărturisirile sale din *Jurnal* îndreptățesc o asemenea ipoteză. Jurnalul său de creație este marcat, definit chiar, de tatonările lui, de neîncrederea în forța lui scriitoricească, de o anumită spaimă față de cuvânt, spaima care vine din responsabilitatea extremă pe care o are în relația cu textul de orice tip ar fi el. Conceptul de autenticitate pe care o structurează sufletească și mentală ca a lui Mihail Sebastian s-a pliat perfect a

generat în personalitatea lui complexă și o anumită spaimă de consacrarea textului prin tipar. El este întotdeauna nemulțumit de felul cum scrie. Uneori afirmațiile sunt mai moderate, altele radicale. În *Jurnal* se lamentează adeseori din acest motiv. Are obiceiul să-și recitească volumele. Și *Jurnalul*. Iar când din întâmplare își regăsește manuscrisele, suferă drame. (...) Într-un articol referitor la *Jurnalul* lui Titu Maiorescu. Mihail Sebastian vorbește despre imposibilitatea ca jurnalul unui scriitor să fie într-un tot sincer pentru că teama de a nu fi *descoperit* vreodată determină o anumită cosmetizare. Jurnalul i se pare adesea fals, mistificat. (...) Este evident că Mihail Sebastian se raportează la *Jurnalul* său ca la un roman. Vrea să fie bine scris, cu o sinceritate brută, autentic. Își reproșează stilul și lipsa acestei sincerități, *Jurnalul*, romanele, teatrul și publicistica sa, privite ca un întreg, revelează la fiecare nouă lectură alte perspective asupra autorului”.

29 septembrie

● În „Dilema” (nr. 398), Mircea Iorgulescu comentează polemic o intervenție a ambasadorului american la București împotriva birocrăției autohtone căreia îi declară „război”, dezamăgit fiind de „discrepanțele între sistemul românesc și cel american” (*Sincere nedumeriri*): „...de zece ani încoace mii, poate zeci de mii de persoane au fost la stagii, diplome, formații, perfecționări etc. etc. în Occident, inclusiv în țara ambasadorului *care a declanșat războiul*. Rari, foarte rari, tot mai rari sunt demnitarii, înalții funcționari, consilierii de toate felurile și de pretutindeni, de la președinție la guvern și de la guvern la ministere, la numirea cărora să nu se precizeze că au făcut, urmat, efectuat stagii, cursuri și formații pe te miri unde, dar exclusiv în Occident (...). CV-urile (...) lor sunt atât de împodobite cu titlurile obținute și cu denumirile instituțiilor *occidentale* unde s-au *format* încât arată ca piepturile unor generali ai Armatei Roșii, zidite în ordine și medalii. Ei ce-au văzut? Ei ce-au învățat? *Ei ce-au aplicat?* Ei, cei *formați în stil și spirit occidental*, iar apoi *numiți*, presupun că tocmai în virtutea acestor diplome și stagii, în funcții administrative?! Și nu numai ei, ci și *consilierii străini* importați la București, a căror prezență a fost adesea exhibitată ca un certificat de garanție de *occidentalitate*? Nu e, totuși, păcat de timp și de cheltuială, dacă până la urmă, după zece ani de burse și stagii și formații, vine un ambasador mai energic și *declanșează războiul* – în aplauzele, *încântate* de tărașenie, ale opiniei publice exprimate prin profesioniștii săi reprezentanți?”. □ Z. Ornea semnează un articol – *Antisemitismul ca idiosincrazie* – în care afce istoria și etiologia antisemitismului autohton, cu punctele sale sensibile, și conchide: „Astăzi, în România, nu mai trăiesc decât vreo 12.000 de evrei, restul – majoritatea imensă – plecând spre Israel (lozinca lui Cuza și a antisemiților în general «Jidanii la Palestina» s-a înfăptuit) și în alte țări. Cu toate acestea, antisemitismul, ca idiosincrazie colectivă, n-a dispărut. Îl aflăm, din păcate, latent în general și agresiv, în publicații știute și

în mișcarea legionară renăscută, care și-a reeditat toate cărțile și broșurile comandanților săi. Există, din fericire, și o atitudine tolerantă din partea majorității populației. Dar așa observa, nu de toleranță au nevoie puținii evrei ce mai trăiesc în țară, ci de considerarea, cu sentimente egale, a «celorlalți» drept semeni cu drepturi similare legitime”. Cu un P.S. îndoliat: „Am aflat, cu infinită durere, de moartea intempestivă a prietenului meu Costache Olăreanu, prozator de mare însemnătate. Deși o boală necruțătoare îl însemnase mai demult, moartea lui ne-a copleșit. Destinul n-a fost bun cu el, răpindu-l la 71 de ani, lăsând literatura română în grea suferință”. □ Pe ultima pagină, Alex. Leo Șerban publică un interviu cu Dan. C. Mihăilescu (*Atenție la gărgărițe*). La o întrebare-capcană a interviewerului („Când scrii o cronică la o carte care ți-a plăcut, dar al cărui autor nu ți-e simpatic, et comporti altfel decât atunci când scrii una la o carte care nu ți-a plăcut, dar al cărui autor ți-e simpatic”) D.C.M. răspunde astfel: „...dacă-mi displace ca om (mai ales de la o vreme încoace, devenind el un soi de Marin Sorescu al optzecismului, prea negustor pentru marele artist care este) – zic de Mircea Cărtărescu, ce să fac? Să-i rad *Orbitorul*? Ar fi absurd. Și ce să fac, să mă apuc să rad recenta carte a lui Dan Petrescu numai fiindcă insul Petrescu m-a făcut de două parale într-un mod absolut inexplicabil? Mai bine tac. Fac parte dintre criticii care preferă verdictul subînțeles prin tăcere. Uite, eu n-am scris în viața mea vreo cronică la Eugen Barbu, Lăncrânjan, Paul Anghel & Co, dar nici despre Sorescu, Doinaș, Jebeleanu, Breban. Ori nu mă pricepeam (ce naiba să scrie un diletant ca mine despre ditamai Adrian Marino?!?), ori eram prea apropiat de autor, dar cartea lui nu-mi dădea fiori, ori autorul mă înjurase mai demult și nu voiam să-mi fie interpretate rezervele drept răzbunări etc. etc. Nu e o cronică fără povestea ei, asta o știe orice cronicar. (...) Sunt calofil, recunosc, adesea fac *one man show* în loc să dau analiza & verdictul, însă lupt în fiecare cronică pentru – măcar o iluzie de – obiectivitate. Diplomat sunt când nu mă pronunț. De ce să faci rău când poți – dacă nu să faci bine – măcar să te abții? Șerban Cioculescu spunea că abia atunci când trebuie rasă o nonvaloare, abia atunci se vede ce critic ești. Nu neg, așa o fi, dar eu prefer să nu-i atac și să sprijin, fie și pieziș, o idee, un autor, o tendință”. D.C.M. se referă, de asemenea, la activitatea sa, mai nou, de prezentator TV e carte: „Nu m-am gândit în viața mea la cronică radio-TV, fiindcă eram convins că n-am nici o legătură cu domeniul. Acum, sunt îngrozit văzând că simplul epitet «remarcabil», scris la gazetă, nu înseamnă nimic. (...) Vorbele au o cu totul altă încărcătură pe ecran, iar eu am fost obișnuit 25 de ani cu stilul artist, logoreic, nepăsător. Acum, când am de prezentat o carte în două minute, mă ia cu leșin. Dar o fac tocmai din această iubire îngrozitoare pe care o am față de obiectul-carte”. □ În pagina de spiritualitate „Din polul plus”, Andrei Pleșu publică prefața cărții părintelului Andrei Scrima, *Timpul „Rugului Aprins”*. *Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană (Andrei Scrima – configurația unui destin)*, la patruzeci de zile după dispariția fulgerătoare a

acestui („Cosmopolit și totuși român, călugăr și totuși om de lume, ortodox, dar cu o anumită aromă iezuită, Andrei Scrima recită îndelung din Djalal ed din Rumi și din Rilke, din Emily Dickinson și Ion Barbu, din Upanișade și Evanghelie”). Prezentarea textului îi aparține Ancăi Manolescu, care îi face un succint portret spiritual dispărutului.

● În „Ziarul de duminică” (nr. 19), Marcela Zamfir transcrie o confesiune a lui Costache Olăreanu: ***Eroul care dă declarații false sunt eu*** – „Când, cu două săptămâni în urmă, am realizat, acasă la Costache Olăreanu, aceste confesiuni, nu aveam de unde să știu că era ultima mărturisire pe care marele prozator o făcea presei. Ar fi trebuit să ne revedem după publicarea materialului, pentru a-i returna fotografiile”. Costache Olăreanu: „Scrisul este singurul lucru bu la care mă pricep. (...) / Sunt născut la Huși, moldovean get-beget. Primii ani ai copilăriei, până în clasa a treia, i-am petrecut acolo. Pe urmă, tatăl meu a fost numit prim-procuror la Parchetul Dâmbovița. Astfel încât, din '39 până în '45 am stat la Târgoviște. Aceasta a fost perioada mea decisivă, perioada mea de formare, dar și perioada cea mai liniștită din viața mea. Acolo m-am împrietenit cu Radu Petrescu și cu Mircea Horia Simionescu (...). Nu știu când am trecut de la jocurile copilăriei la lucrurile serioase: poezia, revistele într-un singur exemplar. (...) Am un roman, *Confesiuni paralele*, în care eroul dă mereu declarații false. Eroul acesta sunt eu. Pentru că eu, ca să termin facultatea, am tot ținut-o cu autobiografii false. (...) Am reușit s-o duc în felul ăsta până în 1952, când Gheorghiu-Dej a hotărât să fie exmatriculați toți fiii de «foști». Absolvisem [Facultatea de Pedagogie-Psihologie], dar nu mi-am putut da licen, dar nu mi-am putut da licența și am rămas fără diplomă. (...) Cel care m-a ajutat a fost Mihail Ralea. De pildă, în iarna lui '49 mi-a dat un palton, fiindcă mă tot vedea pe ger cu un surtuc pe mine. Ralea mă ajuta și cu bani...”.

[SEPTEMBRIE]

● În „Apostrof” (nr. 9), Dora Pavel consemnează un interviu cu Gabriela Adameșteanu: ***Opțiunea mea pentru roman este totală*** (datat 15 iunie 2000): „Mi se pare justificat să aștepti romanul acestui timp atât de intens, doar că istoria și șocul libertății, mai dur decât ne așteptam, ne-au dat pur și simplu peste cap și au perturbat mersul intrat într-o normalitate (bună-rea) a literaturii. Și, în schimb, nu mi se pare deloc justificat reproșul – individual sau colectiv – adresat romancierilor de către critici sau colegi ai lor pentru această atât de lungă absență a romanelor ori pentru «părăsirea» literaturii. Ea dezvăluie o gândire «stahanovistă» (...) despre literatura văzută ca un proces mecanic: te închizi în turnul tău de fildeș, te pironesti la masa ta de brad și scrii capodopere. Ce prostie !... Romanele românești au fost scrise pentru piață, pentru cititorii de aici, cu convențiile de cenzură, de lectură, locale și mi se pare firesc să nu creeze mare ecou atunci când sunt oferite unui alt cititor, trăind într-o lume total diferită și așteptând o literatură scrisă după alte

canoane. Din ceea ce s-a publicat aici și a trecut dincolo, noi știm un singur caz de succes în ultima vreme. El a trecut cu brio acest prag cu cărți scrise aici pentru cititorul român, și a fost omologat «dincolo» de o critică de cea mai bună calitate. [Eu] întâi am citit – am fost absolut bolnavă de literatură, citeam în clasă, în tren, în autobuz, la cozi, la ședințe (...), eram un cititor bun, dezordonat și vicios. (...) După ce am scris, foamea de lectură s-a atenuat. Am avut o viață oarecum grea și niciodată nu am putut nici să citesc, nici să scriu, așa cum am vrut. Nici nu știu cum e să ai timp de scris. După multă presiune de viață, și scrisul și cititul s-au restrâns, s-au chircit. Surpriza mea a fost să văd că scriu altă literatură decât cea pe care preferam să o citesc”. □ Sub titlul *Poeții sunt inima umanității*, revista găzduiește o masă rotundă (din 12 iulie 2000), organizată la Cluj, în cadrul programului *Interferențe culturale româno-maghiare*, și la care participă: Ion Pop, Ion Mureșan, Mircea Petean, Marta Petreu, Visky Andras, Balazs Imre Jozsef, Laszloffy Alador. De notat, între altele, un punct de vedere exprimat de Mircea Petean: „Sunt poeți, de pildă, căroră le place, ca și lui Păunescu, să iasă pe stadioane. (...) Sunt poeți gregari. (...) Eu nu fac parte din această categorie. Sunt alți poeți care lucrează. (...) Hai să facem o tipologie aici. Sunt alți poeți care sunt foarte atenți la ce spune critica, sunt teribil de încâlciți în ceea ce scriu. Citesc realmente tratate de teorie literară ș.a.m.d. Foarte pedanți. Îi interesează publicul, evident, dar dacă un critic mare a spus ceva e extraordinar, sunt fericiți în sinea lor. Aștia sunt – să le găsim un nume... sunt intimiști... În fine, a patra categorie o formează poeții aristocrați, căroră nu le pasă nici de reacția critică, nici de cea a bunilor cititori”. Ion Pop, moderator al întâlnirii, trage și concluzia acestui simpozion organizat de „Apostrof” împreună cu revista maghiară „Korunk”: „Pentru mine [întâlnirea de azi] a fost stenică, este încurajatoare, și faptul că am descoperit că sunt niște proiecte mai concrete, care să dezvolte un asemenea dialog în sensul atelierului poetic româno-maghiar mi se pare excelent. (...) Din când în când să intrăm într-o zonă de modestie productivă, de modestie a lucrului. E o expresie potrivită pentru că foarte multe vorbe mari se spun, este în continuare epoca vorbelor mari de alt tip decât au existat acum 10 ani, și poate că în felul acesta inima despre care tot vorbim va începe să fie o inimă mai umană. *Omenie* cred că e cuvântul cu care putem încheia de fapt”.

● Într-un articol din „Viața Românească” (nr. 9), Marin Mincu aduce în discuție procesul demitizărilor, pornind de la un articol semnat de Livius Ciocârlie în „România literară” (nr. 16/2 mai 2000): „Abia crezusem că – situați la o anumită cotă critică – am depășit nivelul simplelor supoziții pripite, menite să ne înscrie în programul cultural al «globalizării» anonime, adoptat cu repeziciune de cei mai subțiri dintre literații noștri, nu altfel decât se adoptase «sovietizarea» în anii '50, pe care ne-au «implementat-o» cu frenezie ideologică unii esteți improvizați, fără studii terminate ca S. Damian și Paul Georgescu. Cum afirmam deja, imperativul slăbirii postmoderniste ne-a împins haotic pe toți către un

proces artificial de demitizare/dezmetafizicizare. Dar, așa cum e firesc, nici nu se poate «prograsa» în plan spiritual fără acest act permanent de autoreglare. Pe de altă parte, nici nu se poate ieși definitiv din mit și din metafizică fără riscul ieșirii din cultura adevărată. După cum se cunoaște, Roland Barthes a dedicat un intens efort teoretic modalităților semiotice prin care se produc noi «mituri astăzi», iar Martin Heidegger a demonstrat că este imposibilă «ieșirea» definitivă din metafizică, astfel că italianul Gianni Vattimo a adoptat recent operatorul de *pietas* ca atitudine mai nuanțată în fața complexității axiologice a mitului. Mitul e esențial valoare. De aceea, nu pot fi distruse valorile umanității ce derivă din cunoașterea dogmatică ci, în cel mai bun caz, acestea pot fi slăbite în mod periodic, în vederea unei receptări mai pragmatice, în conformitate cu noul orizont al așteptării. Asemenea demersuri epistemologice par extrem de clare pentru criticii de pretutindeni dar la noi nimeni nu le ia în-deajuns în considerație. La această concluzie negativă m-a condus și articolul polemic al lui Livius Ciocîrlie din «România literară» (nr. 16, 2 mai 2000), intitulat *Eminescu, sau despre poet și despre mit*. Mimând stilul tranșant al lui Cioran din tinerețe, el construiește un șir de false silogisme care ar trebui să ne inducă sentimentul paralizant al absenței totale a istoriei modelizante și a valorilor omologate la români, ceea ce reprezintă un punct de vedere extremist, absolut riscant sub semnătura unui eseist în general circumspect și nuanțat până la complexare. Am admirat mereu reflexivitatea angajată și autoresponsabilitatea intelectuală ale prietenului meu, Livius Ciocîrlie, așa încât aserțiunile sale din acest articol bătăios, tendențios prin negativismul generalizat, m-au obligat să-mi exprim franc opinia fără a vrea să polemizez inutil. Enunțurile eseistului-prozator sunt vagi postuleri cioraniene niște butade incitante ce nu cer să mai fie argumentate. Se caută modalitatea cea mai percutantă, în direcția sugerată de faimosul număr al «Dilemei» (din 5 martie 1998), de dezamorsare a miturilor fondatoare ale istoriei și ale culturii noastre. Procedeu e simplu și la îndemâna oricui; se ia în răspăr istoria cea mai intensă și se decretează cu nonșalanță ironică nefundarea acesteia. Astfel, «noi am creat mitul lui Ștefan cel Mare, învingătorul turcilor, apărătorul creștinătății, reazemul întregului Apus. De rândul acesta amplificăm, nu modificăm lucrurile (câtă bătaie de cap n-a dat autorilor de manuale îngenuncherea din cortul polonez tras de sfori!). Ștefan cel sfânt a fost, e sigur, un mare luptător. Sporadic i-a învins pe turci. La capătul domniei lui, Moldova era supusă și stătea economic mai rău decât înainte de înscăunarea lui. Iar Apusul nu apucase să bage de seamă din ce încurcătură fusese scos». (...) Ce rost mai are ca acest principe aducător de Renaștere să «mai dea bătaie de cap autorilor de manuale»? Mitul marelui Domnitor e pulverizat. Nici Iorga și nici Xenopol nu știau istorie mai multă decât Livius Ciocîrlie, așa că mai bine să-i ștergem din memoria tribului. Expertul în textualism francez și în nihilismul lui Cioran se ambalează și nu se lasă până nu-l aranjează și pe celălalt «aventuros» pretendent în a fi introdus

în lecțiile de istorie, Mihai Viteazul. (...) Simțindu-se europeni, scriitorii români n-au fost preocupați – cum ar fi fost firesc – de receptarea, omologarea și difuzarea operelor lor și această gravă neglijență s-a agravat în timp și a dat naștere apoi unui mare *handicap* de omologare; mi-am pus problema de mai multe ori de ce Maiorescu nu a făcut nimic pentru introducerea clasicii într-un cadru mai larg de audiență pe cale diplomatică. De ce apoi generația interbelică nu a dat nicio atenție *universalizării*? (...) Probabil că s-a considerat atât de importantă că a așteptat ca Europa să învețe românește din proprie inițiativă de a ne omologa și traduce. (...) Situația descrisă pentru trecut nu diferă de prezentul cel mai apropiat; nu de mult am citit un articol al lui I. Buduca în care era acuzat poetul Cărtărescu fiindcă declarase într-un interviu publicat în Germania că el ar fi unicul autor demn de atenția Occidentului ca și cum în jurul lui toți ceilalți poeți ar fi nuli. Poate că și acest egoism individualist caracteristic nouă, românilor, a funcționat ca o frână eficientă pentru ca literatura noastră să nu fie tradusă, omologată și receptată la timpul potrivit. Am mai vorbit despre acest «handicap» și ar mai fi multe de spus despre «complexul nostru european», cum îl numește Livius Ciocârlie. Întorcându-ne la Eminescu, nu este adevărat că «din frustrare», s-a născut sentimentul întemeiat, repet, pe valoare reală – că avem un poet universal. Dacă «sentimentul universalizării» se «întemeiază» pe o «valoare reală», atunci nu mai poate fi vorba de vreo «frustrare». În sine, un poet de valoare este universal, indiferent că i se recunoaște sau nu acest atribut imediat. Sunt de acord cu Ciocârlie când afirmă și el că «Eminescu este un poet de valoare universală, dar unul în mare măsură ignorat». Este rostul nostru să facem ca această «ignorare» să se micșoreze și eventual să dispară. De exemplu, de când *Luceafărul* a apărut în Italia în traducerea poetului Sauro Albisani la prestigioasa editură de poezie, Vanni Scheiwiller (Milano, 1989), au început să vorbească despre el mari poeți italieni ca Mario Luzi și Piero Bigongiari, iar un critic de talia lui Cesare Segre i-a dedicat un studiu, analizând registrele narativității în romanul *Geniu pustiu* publicat în traducerea Silviei Mattesini și a Monicăi Farnetti sub titlul *Genio desolato*, editora Lubrina, Bergamo, 1989). Sperăm că după ce a apărut aproape toată proza lui Eminescu, sub titlul *La mia ombra e altri racconti* în colecția de *literatură universală* atât de cunoscută a editorului Rizzoli (Milano, 2000), «universalizarea» lui Eminescu – măcar în Italia – să sporească. În această tentativă premeditată a lui Livius Ciocârlie de «dez-universalizare» a lui Eminescu se mai afirmă falsificator: «O mână de specialiști pot fi interesați de Eminescu, dar criticii nu, fiindcă ei nu lucrează pe traduceri». Dar cum pot să se refere atunci criticii la unii scriitori mari ce scriu în limbi complicate (japoneză, chineză, persană, suedeză etc.) altfel decât prin intermediul traducerilor? Pe ce pot să «lucreze» aceștia atunci când scriu studii de literatură comparată? Oare toții criticii cunosc germana ca să se intereseze de Goethe? Este ușor de observat cât de puerile sunt silogismele lui

Livius Ciocîrlie când pledează împotriva «universalizării» lui Eminescu. Mai departe el adaugă: apodictic și irevocabil: «Cu atât mai puțin ar putea fi atras un cerc larg de cititori. Deci Eminescu este o cauză pierdută în planul literaturii universale». Dacă a fost tradus în Italia pentru Biblioteca Universală Rizzoli se pare că totuși a «atras un cerc larg de cititori» și că nu e chiar atât de pierdut pe cât ar dori unii. Dacă șansa «italiană» va fi repetată și în alte limbi/literaturi, «ignorarea» se va diminua și... Dar, inexorabil, prietenul nostru parodiază mai departe posibilitățile «logicii» paradoxale, continuându-și enunțurile demolatoare: «Fiind o cauză pierdută, este un mit exasperat. Cum am putut vedea – constatând situația din Italia – «cauza» universalizării lui Eminescu nu este cu totul «pierdută», oricât de «exasperat» se străduiește criticul de la Timișoara să «ajusteze» mitul lui Eminescu. Speculativ, ca să ne «liniștească», dl. Ciocîrlie mai postulează încă promițător: «Putem să presupunem că surescitarea pe care o provoacă Eminescu se va liniști când vom avea, în fine, un număr rezonabil de mare de scriitori internaționali recunoscuți», ceea ce confirmă observațiile noastre anterioare despre «scriitorii internațional recunoscuți» fără a se recunoaște concomitent că aceștia sunt români și în același timp nu infirmă cota de universalizare românească atinsă deja. Cu peste 30 de ani în urmă, criticul Eugen Luca se înverșuna să susțină că n-are rost să vorbim despre Sadoveanu ca «scriitor național» până când nu va fi recunoscut ca «scriitor universal». Cam același lucru vrea să ne inducă și Livius Ciocîrlie când ne îndeamnă să nu «surescitem mitul» lui Eminescu în țară până nu e «recunoscut internațional»... Lăsând la o parte anecdotică mărunță, după ce l-am urmărit eseișând cu elanuri samidamieniste despre probleme atât de grave ce umplu o pagină de revistă și după ce ne-am prefăcut că-i luăm în serios asemenea confuzii programate, în sfârșit apare și obiectul real al polemicii: «Decât să tot vorbim de mituri fondatoare, mai bine ne-am vedea cum suntem în fiecare zi». Adică apare politizarea lecției sale, exact ca pe vremuri la cursurile de «învățământ ideologic». Abia acum dl. Ciocîrlie se arată deranjat de întâmplarea că Mircea Eliade și Cioran «au devenit și ei fondatori». Vasăzică pe dânsul îl supără faptul că miturile istoriei și culturii noastre mai funcționează activ și că unii filosofi, etichetați astăzi drept «antisemiți», «au devenit» și ei «fondatori»! Aici atingem miezul polemicii nu tocmai gratuite, cum ar fi putut părea pentru profani această speculare inteligentă a unor aserțiuni aleatorii derulate cu eleganță eclatantă, aparent în afara oricărei finalități politice. Pe Ciocîrlie nu-l irită orice mit, căci – cum spune el însuși – «poate e ceva bun în mituri», ci numai miturile fondatoare. Polemica sa întregă se îndreaptă împotriva unor astfel de mituri și polemistul improvizat se alarmează enorm că «nici pe Mircea Eliade și nici pe Cioran nu e voie să-i zgârie cu vreun spin». Iată, el, exegetul ultim al lui Cioran, declară indirect că vrea să-i «zgârie», tocmai acum când s-a declanșat în toată presa o polemică dură împotriva așa-zisului «antisemitism» al acestora: «Zgârietura» lui

Ciocîrlie (îmi imaginez că zgârietura unei ciocârlii trebuie să fie foarte rea!), însă, se îndreaptă tot împotriva lui Eminescu și aceasta se înscrie abil în perimetrul acelei politizări actuale nefaste a culturii noastre, la fel de nocive indiferent de direcția manipuloare. «Problema e alta» – insistă guru-ul timișorean – și anume aceea că «Eminescu e un mit amestecat» întrucât «interferează poezia cu ideile». Ca și pe alți internaționaliști autoprocamați ad-hoc, pe Ciocîrlie îl sperie «naționalismul și xenofobia» poetului. Îmi reamintesc că și Ion Negoitescu valoriza antieminescian acest «naționalism» într-o scrisoare ce-mi adresa în Italia în urmă cu mai bine de zece ani (după ce fusese reideologizat la fel de eficient de același S. Damian în locuința acestuia de la Heidelberg) când i-am cerut colaborarea pentru volumul de exegeză *Eminescu e il romanticismo europeo* (Bulzoni, Roma, 1990). Deși Livius Ciocîrlie încearcă «să-i înțeleagă naționalismul și xenofobia» (*id est* «antisemitismul» scos din nou din panoplia ideologică a «globalizaților» noștri de ultimă oră), el nu știe «câți dintre străinii care se ocupă de noi sunt dispuși s-o facă». Tocmai din lașitate atavică și din idioată «previziune politică» (nu altfel decât S. Damian pe când implementa «sovielizarea»!) nu se poate abține să decreteze că «în asemenea condiții, dintr-unul amestecat Eminescu devine mit impur» și că «prin urmare, a-l discuta este necesar». Și fiindcă «e necesar a-l discuta» (în conformitate cu noua «etică» a «globalizării»), nu mai este indicat «a-i preamări caietele» și «a-l pune pe Eminescu, ca gânditor, în rând cu Hegel și cu Kant». (...) Într-o risipă scilicet de enunțuri contradictorii, prin citarea autoritaristă a lui Patapievici, cititorul este făcut să girueteze între opțiuni antitetice, fără a putea să aleagă vreuna. Se amestecă deliberat planurile (ce legătură ar fi între Rabelais și Eminescu numai Ciocîrlie știe!), intersectându-se acela propriu-zis exegetic cu receptarea comună pentru a se discredita orizontul de așteptare întreținut activ în permanentă de către Eminescu. Ca auxiliu subtile, se sugerează mutațiile facile de gust pentru a învedera faptul – dat ca sigur de către criticul Ciocîrliei – că în nu știu ce context nici «Bacovia nu va mai fi un mare poet» și nici «Caragiale nu va mai fi un mare scriitor». Cu asemenea posibilă revizuire a valorilor, se conchide diabolic că «nu e nici o vină în a nu-l (mai) gusta pe Eminescu». Dar poate că se confundă «importanța» cu «valoarea», mai insinuează el; situându-se sub auspiciile incerte ale unor astfel de ambiguizări axiologice, atacul ciocîrlesc se încheie în isonuri de prohod «adulatoriu». Oricum, îmi fac datoria să consemnez echidistant că nu trebuie să ne lăsăm ademeniți de seducțiile silogistice ale unui eseist excepțional a cărui «importanță» ne împiedică să-i apreciem «valoarea». A ne pronunța în favoarea lui Ciocîrlie ar fi prea «juvenil». A-i nega discursul otrăvit de praful politizat e mult mai «salutar». În acest pariu axiologic va tranșa numai timpul, însă este important să veghem și să nu ne lăsăm prostiți de cântecul sirenelor”.

● Nr. 9 al revistei „Vatra” conține un amplu dosar tematic anunțat de pe pagina întâi: ***Iată ce, cum și despre ce scriu ungarilor*** și deschis printr-un text asumat redacțional, ***Popas în literatura maghiară contemporană***: „Revista noastră a dedicat anul trecut, aproape integral, un număr special (8/1999) literaturii maghiare din România, o necunoscută (sau aproape) pentru publicul românesc. Ecourile stărnite de acest număr, atât printre români, cât și printre maghiari, ne-au îndreptățit să transformăm acea inițiativă într-o linie programatică. În această idee am cuprins în structura revistei, cu oarecare consecvență, o rubrică de traduceri din poezia mahiară din România, rubrica intitulată *Gesta Hungarorum*. Cu timpul vom deschide această rubrică și creației eseistice și epice, cu speranța că ea va contribui la *buna cunoaștere* a acestei literaturi. Profitând de relația amicală stabilită (cu ajutorul doamnei Anamaria Pop, directorul Centrului Cultural Român din Budapesta) între redacția revistei noastre și redacția revistei «Tiszataj» din Szeged, am lărgit cercul acestei acțiuni maghiare contemporane. Ne facem o datorie de recunoștință mulțumind colegilor noștri de la «Tiszataj» pentru ajutorul dat în selecția numelor și textelor de față. Numărul acesta nu e o apariție spontană. Și cu atât mai puțin sporadică. El va fi urmat, în fiecare an, de unul similar, «la schimb», de altfel, cu numerele românești ale revistei «Tiszataj». În anul ce vine, de pildă, vom propune cititorilor noștri un număr consacrat avangardei maghiare, urmând ca, în perspectivă, să dăm atenție altor fenomene de mare interes din cadrul aceleiași literaturi. *Vase comunicante* devine, deci, o rubrică programatică. Nu ne rămâne decât să mulțumim tuturor colaboratorilor din spațiul acestei rubrici și să sperăm că, pentru cititorii noștri, ea va fi o inițiativă de interes”. □ Eva Mathe și Al. Cistelecan realizează un interviu cu Pomogáts Bela, președintele Uniunii Scriitorilor din Ungaria, „***În Ungaria nu au existat niciodată atâtea reviste literare ca acum***”: „– *Cât de profund vi se pare «dialogul» dintre literatura română și cea maghiară? Cât de eficiente sunt traducerile în cunoașterea reciprocă și ce credeți că s-ar mai putea adăuga, în acest sens, la simpla operă de traducere?*! – În această privință eu sunt foarte nemulțumit. După câte am observat, până în a doua parte a anilor optzeci s-a tradus foarte mult din literatura română în limba maghiară. Cu un pic de exagerare aș putea afirma că în anii aceia cele mai valoroase opere române au apărut întotdeauna în două limbi: în română și, nu mult timp după aceea, și în limba maghiară. Acest fapt s-a datorat mai ales scriitorilor maghiari din România, pentru că ei au tradus aceste volume. (...) După anul 1990 în aproape fiecare țară din centrul Europei a început publicarea operelor din Occident, ca o consecință a erei comuniste, când nu am avut acces la această literatură. Acest fenomen nu ne-a mirat, fiindcă sunt o serie de scriitori, istorici, filozofi occidentali ale căror opere nu le-am putut cunoaște. (...) Cu președintele Uniunii, domnul Laurențiu Ulici, cu care sunt în relații bune, personale, de mai multă vreme plănuiam o întâlnire scriitoricească «cu

patru laturi», în cadrul căreia se vor întâlni sriitori români, moldoveni-români, maghiari din Ungaria și din Ardeal, în patria lui mai restrânsă, adică în Maramureș. În această lume cu patru colțuri vom încerca să fim folositori viitorului nostru comun. (...) / – *Ce e nou în literatura maghiară de după 1990?* / – S-a întărit foarte mult curentul așa-zis postmodern, care înseamnă o mai mare interiorizare a operelor literare care încearcă să atingă lumea interioară a personalității, iar literatura este folosită ca mijloc pentru cultivarea terenului artei limbii. În acest domeniu în Ungaria, într-adevăr, s-au născut opere remarcabile. (...) / – *Ce știți despre/din literatura română?* / – În primul rând cunosc literatura clasică românească. Și apreciez această literatură care are multe trăsături comune cu literatura clasică maghiară. Dar și în secolul nostru au fost, sunt scriitori români pe care îi apreciez în mod deosebit. De exemplu Lucian Blaga, care este un poet de talie europeană. Dar pot să-l amintesc și pe A.E. Baconsky, care nu e atât e cunoscut ca Blaga, dar pe care eu îl consider un mare poet, am și scris despre el în revista «Nagyvilág». Îmi pare foarte rău că literatura zilelor noastre nu ajunge nici la mine, nici la tabpra largă a cititorilor maghiari. Despre acest lucru am mai vorbit. Eu nu cunosc limba română, traduceri nu există, deci cercul se închide... Tare mult aș vrea să citesc operele contemporanilor”. ■ Interviu este urmat de un articol al lui Pomogáts Béla, în traducerea lui Marius Cosmeanu, *Idee transilvană – literatură transilvană* – despre literatura maghiară din Transilvania. □ Sub genericul „Vase comunicante: poeme ungurești”, sunt publicate texte de: Orcsik Roland, Bordás Sándor, Bozsik Péter, László Noémi, Vörös István, Schein Gábor, Fekete Vince, Beszédes István, Jász Attila, Szálinger Balázs, Sántha Attila, Csonka Zoltan, Lövétei Lázár László și Térey János. ■ În secțiunea „Vase comunicante: proză maghiară” reunește texte de: Darvasi László, Balogh Tamás, Kolozsi László, Szathmári István, Mirnics Gyula, Orbán János Dénes, Kontra Ferenc, Hász Róbert, Grecsó Krisztián, Szántó T. Gábor și Gángoly Attila. Traducerea poemelor și a prozelor din acest număr îi aparține lui Kocsis Francisko. □ Rubrica „Eveniment editorial” este dedicată volumului *Trecut-au anii...* de Virgil Ierunca (Ed. Humanitas, 2000), despre care scriu: ■ Cornel Moraru (*Jurnal de exil*): „Fragmentele publicate recent în volumul *Trecut-au anii...* (...) reprezintă numai o mică parte, infimă, din jurnalul întreg, ținut de Virgil Irenuca încă din primii ani ai exilului său la Paris. (...) Altminteri, citim jurnalul cu un interes dublu. Mai întâi, pentru referirile la sine ale autorului: la început își consemnează cu minuție lecturile, participările la cursuri și conferințe, vizionări de spectacole, apoi pasiunea cu totul specială pentru muzică (cu timpul aceasta ocupă spații tot mai ample în jurnal). Mai ales lecturile și audițiile muzicale provoacă adevărate comentarii critice concontrate, din care s-ar putea extrage un grupaj separat de texte, rezultând o lucrare ca și autonomă, de sine stătătoare. Poate că toate aceste idei și opinii în stare de ebulație s-au absorbit, cu timpul, în substanța operei critice

propriu-zise a lui Virgile Ierunca... În jurnal au însă o prospețime și o tensiune a gândului cu totul aparte, legate de momentul unic (irepetabil) al notației propriu-zie. Pe de altă parte, atenția e îndreptată, consecvent, asupra problemelor exilului, în contextul mai larg de politici, alianțe, polemici ale momentului. Spirit incomformist, cum spuneam, autorul se menține tot timpul pe o poziție independentă: scrie și analizează cu implicare, dar și cu vădită echidistanță- nediscriminatorie. Imaginea globală a exilului așa cum se reflectă în jurnal este pe cât de autorizată, pe atât de credibilă în esență. (...) Jurnalul lui Virgil Ierunca oferă o asemenea oglindă, justă și neiertătoare, care nu face decât să aducă în memorie adevărul curat, așa cum l-a trăit autorul în acei ani, numai aparent departe de țară”; ■ Iulian Boldea (*Memorie și adevăr*): „Jurnalul de exil» a lui Virgil Ierunca are însă și o altă menire, restitutorie și compensatorie, în măsura în care propozițiile și cuvintele ce-i dau viață – unele acide și vehemente, altele învăluitoare, de o melancolie de taină și aseză – caută să scoată din anonimatul timpului și din tainițele memoriei figuri destrămate, identități pe nedrept pierdute, siluete ce au căpătat nedeterminarea depărtării. (...) Există, aici, de asemenea o stare de aleră a eului, de urgență a trăirilor și scriiturii, compensată de nostalgia purificatoare. Echilibrul – instabil ca orice echilibru –, dar și armonia acestor enunțuri reies tocmai din această dialectică a sarcasmului și dorului, a verbului insurgent și a mângâierii, pentru că exilul înseamnă, deopotrivă, intransigență a neuitării și a demnității, dar și semn al destinului, privilegiu al întoarcerilor spirituale în spațiul matricial care a modelat sensibilitatea «destăratului». (...) *Trecut-au anii...* e o carte care expune, u febrilitatea și asetismul memoriei afective, ardorile și interogațiile unei conștiințe stăpânite înainte de toate de responsabilitatea și reculegerea în fața adevărului, de-atâtea oriîntinat și mistificat de convulsiile istoriei”. □ La rubrica „Transfocator Angela Marinescu” semnează: ■ Nicolae Coande (*Antiscrisa. După „poezie”*): „Nu se poate înțelege scrisul, poemul Angelei Marinescu fără minuțioasele autoscopii din *Satul prin care mă plimbam rasă în cap*, un fals jurnal al, într-adevăr, unei ființe greu de mulțumit. (...) Interesată de Putere, Forță și Instinct, Angela Marinescu refuză până și poezia pe care s-ar putea întâmpla să o moșească și simplul refuz provoacă avortul poemului la pubela unde limbajul dă târcoale îmbăloșat și negreu. Cred că în această auto-provocare permanentă în a depăși «poezia», în a o înjosi, în a o seduce după toate regulile artei stă capacitatea și forța sa de a propune ceva de înregistrat ca o nouitate după poezie. (...) Nihilistă cu credință, poeta este o ființă androgină obișnuită să scrie cu o singură mână, singura pe care o are de fapt: cea stânhă. Căci nu trebuie să ne lăsăm înșelați că ea ar fi avut vreodată și mână dreaptă”; ■ Al. Cistelean (*Conspect cu Angela, I*): „Poeta din seria '70, Angela Marinescu n-a fost, pe traseul primelor cărți, un nume în nomenclatorul de referință al «promoției». Odată însă cu *Blindajul final* din 1981, ea a rupt rândurile, nu numai năpustindu-se pe locurile de marcă, dar și devenind un fel

de «patroană» a lirei feministe din optzecismul imediat și din postoptzecismul de apoi. Traducerea iubirii într-o fiziologie grotescă și descompunerea ei în elemente chimice ori reducerea la stricte reacții glandulare, sub imperativul unei autoscopii nemiloase, deși lățite într-un fel de retorică generală a pandaliilor în secțiunea feminină a generației '80, rămân inițiativa ei, poeta jucând atât ca inspiratoare a denunțul tandreții, cât și ca instigatoare a deriziunii farmecului. Cu toate că primele volume sunt receptate fără a li se evidenția voluntarismul paroxistic al confesiunii, poeta nu era, din capul locului, o sfoasă care să-și ascundă senzualitatea, mai curând stridentă decât debordantă, în spatele unui limbaj pudibond. Poezia ei enunța o urgență confesivă care brava de pe atunci convențiile, anunțând vertijul confesiv de mai târziu și prevestind alergia la eufemism, utopie și hieratică. (...) O mică avalanșă editorială s-a pornit, după '89, în poezia Angelei Marinescu. Această frenezie reciclează și principiile scriiturii automatizante, recucerind aplombul perioadei retorice și transformând obsesiile în teme, ispitite să se organizeze în viziuni sistematizate, sub bolta unui concept poetic tot mai ofensiv". □ Sub genericul „Transfocator Aurel Pantea” scriu: ■ Dumitru Mureșan (*Imagini din Valea Plângerii*): „În anii debutului, poezia lui Aurel Pantea ne apare, la relectură, în mai mare măsură decât în volumele publicate după '89, unde poemele sunt concentrate și esențializate, apropiabilă jurnalului existențial. (...) El este, fără îndoială, unul dintre poeții optzeciști care au realizat deja, un unvers, un limbaj și o viziune inconfundabilă”; ■ Virgil Podoabă (*Între extreme, I*): „Fascinată de adâncimile întunecate ale propriei ființei și ale ființei umane, în genere, dar agățându-se mereu de limanul conștiinței limpezi, poezia lui Aurel Pantea (...) se zbate mereu între aceste două extreme: la un capăt, abisul visceralității confuze și al psychei freudiene și jungiene, iar la celălalt, exercițiul spiritului de contemplație ca eufemism al dezastrelor și haosului descoperite la extrema cealaltă”. □ Secțiunea „Transfocator Ioana Drăgan” conține texte de: ■ Nicoleta Sălcudeanu (*Literatură unisex*): „Limbajul mânuit cu virtuozități dezinhibate, absorind cu ușurință golăniile eclatante, clișee de folclor urban clasicizate în autobuz, stradă sau apartament, naturaletă deplină a acestuia rămâne vedeta textului. El e fundal și protagonist în același timp. Colecția de vietăți, în schimb, în loc să se comporte ca dosar de Stare Civilă, e mai degrabă alcătuită de omuleți Lego interșanjabili, mult prea asemănători în anonim și confraterni în abrutizare. Ioana Drăgan se chiar joacă cu deficitul lor de contur, întreținând voit asemănarea-confuzia dintre personaje. (...) Dintr-o pudoare trans-sexualizată, la urma urmei tot bă(ie)țoasă, scriitoarea – foarte talentată altfel – își propune să vadă monstruos, dar își strunește încă, spartan, pornirea firească de a simți enorm”; ■ Nicoleta Cliveț (*Ieșiri din decor*): „Cele paisprezece proze care compun volumul *Vietăți și femei* ar putea fi descrise prin referire la «fantasticul banalității» identificat în literatura lui Gogol de Lucian Raicu. O umanitate marginală, măcinată de

mizerie, frustrări și complexe, trăind cel mai adesea într-o iluzie din care se trezește prin violențe ce nu reușesc să întemeieze o nouă ordine, este organizată de un scenariu epic în care viața concurează cu șanse de izbândă ficțiunea. (...) Un hiperrealism care se învecinează, la limita inferioară, cu naturalismul și, la limita superioară, cu vizionarismul, constituie nota dominantă a volumului. (...) Situate tot pe linia debutului, *Poveștile Monei* sunt mult prea apropiate de constantele a ceea ce se numește «proză feminină»: reverie, evaziune, victimizare, retorică intimistă. Ele ar fi putut fi depășite prin detabuizarea incursiunilor în sfera senzualității, ceea ce nu se prea întâmplă (de vreme ce majoritatea personajelor feminine fac figură de misandrine și preferă să nu intre în detalii). Rămân valabile, deci, mai ales peagunile de observație realistă, tăioasă, Ioana Drăgan fiind un ochi atent la cenușiul cotidian, dar și la psihologiile deviate de la normal, ieșite din decor. Totuși, pentru ele, autoarea se află încă în căutarea unei noi retorici”; ■ Vasile Spiridon (*Ochelari de vedere, de soare și de cal*): „După debutul promițător cu schițele ce alcătuiau volumul *Vietăți și femei* (1997), Ioana Drăgan vine să confirme prin *Poveștile Monei* realele ei calități pentru proza scurtă”. □ Sub genericul „Transfocator George Cușnarencu” semnează: ■ Nicolae Oprea (*Parodia requiemului*): „Sub pavăza parodiei – pusă în evidență de la bun început prin discrepanța dintre titlul de sorginte religioasă și conținutul lipsit de sacralitate – romancierul cultivă în *Requiem* un gen de literatură a absurdului, utilizând absurdul existențial pentru a-și valorifica, de fapt, predispoziția satirică. Într-o narațiune caleidoscopică, fără evenimente majore și, mai ales, fără evoluție în ordinea logicii narative sunt aglutinate scene, cele mai multe grotești, și conversații cotidiene fără legătură aparentă între ele”; ■ Camelia Crăciun (*Despre sine la persoana a treia*): „O carte a dizolvării eului în sine, a ființei în trup, a spiritului în arme, o reducere la incipitus, însă unul ce are conturile neclare, falsificate. O sexualitate fără țel, o goană a acuplărilor pur și simplu lipsite de orice finalitate de esență metafizic-superioară, clasică, în paralel cu fiziologia întreruptă de vocabolarul exersat doar de «amorul artei», elemente între care adesea se fac schimburi utile și sugestive completează imaginea destructurată până la vidare a universului interior. Pierderea esențelor, a rafinamentului interior duce la o accentuare a secundarului, a fenomenelor lipsite de importanță altădată și care primesc acum o falsă valorizare, forțate să substituie și să susțină greutăți mult mai «semnificative». Reducerea la elementarul existenței e sugestivă și simptomatică pentru o întreagă epocă. Depersonalizarea, manipularea la care realitatea obiectivă supune individul apar ca evidente în roman”. □ Sub titlul *Amanta/Amantul anului 2000 – un concurs pentru măestrul erotic (VI)*, citim următoarea notă a redacției: „Încă o rugămintă redacțională către cititori, pe care îi avertizăm că rolul lor devine foarte serios după apariția, în nr. 12 a.c., a ultimelor poeme din concurs. Pentru că îndată după aceea așteptăm din partea lor buletinele de vot, într-o epresie

foarte oncisă a motivației pentru opțiunea făcută. Le reamintim că intenția noastră e de a publica, oată cu antologia, și aceste micro-motivații, ca un exercițiu transparent de receptare. Mulțumim tuturor poezilor prezenți până acum în concurs (*Andrei Bodiș*, nr. 3, *Viorel Mureșan*, *Ioan Radu Văcărescu*, nr. 4, *Aurel Pantea*, *Iustin Panța*, *Nicolae Coande*, *Marius Ianuș*, nr. 5, *Nora Iuga*, *Daniel Pișcu*, *Mihai Vaculovski*, *Dorin Ploscaru*, *Augustin Ioan*, nr. 6-7, *Ovidiu Genaru*, *Liviu Ioan Stoiciu*, *Doina Ioanid*, *Zamfira Zamfirescu*, *Gheorghe Izbășescu* și *Zeno Ghițulescu*, nr. 8), celor din numărul de față și celor care vor intra în numerele următoare. Nu mai puțin celor care, în puținul timp rămas, se vor decide să înfrunte această provocare. Și, se-nțelege, tuturor mult succes!"; în acest număr sunt publicate poeme de: Magda Cârnecki, Rodica Draghinescu, Silvia Obreja, Emilian Galaicu-Păun și Leo Butnaru.

● La rubrica „Autorportret” din „Familia” (nr. 9), Ion Simuț publică un interviu cu D. Țepeneag: „- *Relațiile politice încordate cu Securitatea și cu regimul comunist vi s-au tras de la literatură? A avut onirismul un asemenea impact? A putut el crea o astfel de panică?!* – Bineînțeles că nu! Aș fi putut scrie liniștit literatură onirică fără să mi se întâmple nimic. Uneori aș fi reușit chiar să public. De fapt, eu am politizat mișcarea onirică cu bună știință. Dimov mi-a reproșat-o încă de la început. Nu știu dacă nu avea dreptate... Dar atunci eram convins că numai așa putem crea un impact suficient de puternic pentru a fi băgați în seamă și pentru a ne promova literatura. Și cum eu am mai multă putere de convingere decât el, îmi impuneam până la urmă punctul de vedere. Și mai era ceva. Turcea zicea că eu orișice fac, tot în picioare cad. Vorbea la mod aproape mistic de norocul meu. (...) E adevărat, aveam o îndrăzneală ieșită din comun, de sinucigaș. De aceea, „grupul înclina să-mi dea mie dreptate, nu lui Dimov care oricum sfârșea prin a veni alături de mine. La început, nu se prea înțelegea bine ce vrem. Nici măcar colegii noștri scriitori nu pricepeau. Eram, în cel mai bun caz, considerați un fel de suprealiști epigonici. Nici asta nu era puțin lucru, pentru că realismul socialist, care cam agoniza, nu-și dăduse încă duhul. Securitatea era în alertă, probabil, dar nu ne socotea periculoși în nici un fel. În plus, eram și cam bețivi. Mă rog, darul beției îl avea mai tot românul, dar noi eram și «scandalagii». A venit anul de grație 1968. A fost o vară ușor isterică: cu Ceaușescu la balcon și cu grupul oniric pe mesele de la restaurantul scriitorilor. Așteptam să intre tancurile rusești. Într-o zi ne-au dus să facem instrucție pe stadionul tineretului. Dar fără pușcă! Oniricii au ținut morțiș să rămână toți împreună. Pentru că eram soldați neinstructiți, noi, oniricii, eram comandați de Petru Popescu, care avea gradul de locotenent. Seara, în grădina-restaurant de la Casa Scriitorilor, era tevdură mare, vodca și vinul curgeau gârlă. Așteptam veneau jurnaliști străini, venea și Gogu Rădulescu, protectorul așa-zis al scriitorilor. Îi așteptam pe ruși. Numai că rușii ocupau Praga, România nu-i interesa. Toată gesticulația lui Ceaușescu știau ei foarte bine că nu contează. Pe fondul ăsta mai degrabă euforizant, am

lansat teoria onirică. Mai întâi în câteva articole în «Luceafărul», apoi într-o masă rotundă în «Amfiteatru», la care au participat Dimov, Turcea, Ulici și cu mine. (...) Leonid Dimov a fost omul pe care l-am prețuit cel mai mult dintre toți câți am cunoscut în România și în lumea largă. Diferența de vârstă nu conta. (...) Teoria onirică s-a făcut, ca să zic așa, din mers. Nu ne prea luam noi în serios. Abia după ce-am publicat, mai întâi eu în «Gazeta literară», în toamna lui 1964, pe urmă Dimov, în «Viața românească», ne-am gândit să articulăm teoretic viziunea noastră poetică. Într-un interviu mai vechi, am încercat să explic că între noi erau și diferențe importante de viziune și am vorbit de elipsă cu două focare. Bineînțeles, ideile comune constituiau esențialul. Una din ele a fost formulată de Dimov cu o concizie inimitabilă: «Visul e pentru noi un model legislativ». Cu alte cuvinte, nu e o sursă ca pentru suprealiști ci un criteriu, legile visului ne interesează, nu conținutul său, materialul imagistic. / – *Din grupul oniric, care s-a amplificat considerabil din 1965 până în 1970, cine v-a dezamăgit cel mai tare, fie prin comportamentul politic sau moral, fie prin inconsecvența estetică sau chiar inconsistența propriei literaturi? Virgil Tănase?* / – Nu, eu n-aș spune Virgil Tănase. Prima defecțiune, ca să zic așa, a venit din partea lui Iulian Neacșu. Eu nu vreau să arunc cu piatra în nimeni. Am oroare să acuz în dreapta și în stânga, sunt departe de-a avea temperamentul de procuror al lui Paul Goma. Încă din anii '60, s-a spus despre Neacșu că are legături cu Securitatea. Dar nu există, deocamdată, nici o dovadă. Mai grav, pentru mine, e că Neacșu, care avea un talent real, a încetat la un moment dat să mai scrie ceva ca lumea, din punctul meu de vedere (și nu numai al meu!), și-a irosit talentul în jurnalistica epocii ceuășiste. La fel s-a întâmplat și cu Sânziana Pop. Și cu alții. Unul ca Florin Gabrea și-a pierdut și el talentul în exil, în orice caz, n-a mai scris sau a scris doar scenarii. Cu Virgil Tănase e mai complicat. Nuvelele și primele două romane ale lui Tănase sunt excelente. După aceea, a fost nevoie să scrie ca să se întrețină. Eu m-am întreținut din șah, am noroc. El s-a apucat de ziaristică. Ziaristica în Occident nu e cu mult mai prielnică talentului literar decât era și este în România. Cu Virgil Tănase e mai complicat și pentru că, într-o carte de memorii, *Ma Roumanie*, a mărturisit – ca și Alexandru Paleologu de altfel! – că în tinerețe a lucrat pentru Securitate. Eu cred că amândoi se cam «lăudau»... Oricum, e cam curios că mărturisirea lor s-a bucurat din partea confrăților de o primire cu totul diferită. Paleologu a fost admirat pentru curajul sincerității sale (a fost – se pare – ajutat să fie curajos și de o dactilografă care a bătut la mașină ce nu mai era destinat tiparului, dar să nu intrăm în hățișul de amănunte... că nu mai ieșim), iar Tănase a fost disprețuit. Explicația, printre altele, trebuie căutată în atitudinea politică de după răsturnarea regimului. Paleologu, după ce-a acceptat să fie ambasadorul regimului Iliescu, și-a dat demisia, pe când Tănase a primit să fie directorul Centrului Cultural românesc la Paris. Față de mine, Tănase și-a plătit măcar o parte din «datorii», contri-

buind să fiu publicat în Germania. Alții nu numai că nu s-au arătat recunoscători pentru tot ce am făcut pentru ei, dar au încercat să mă bălăcărească în fel și chip. De pildă, Paul Goma”.

● La rubrica „Interferențe critice” din „Convorbiri literare” (nr. 9), Gheorghe Grigurcu scrie despre *Estetica lui Gabriel Dimisianu*: „Câmpul criticii care se exercită în libertate este unul brăzdat de tendințe contradictorii. Unele țin, natural, de tensiunea inovației, altele de direcția, la fel de naturală, a mentalității convertoare, într-un joc în care «dreptatea» e anevoie de stabilit, rămânând un factor al fiecărei conștiințe participante. (...) O prejudecată curentă pretinde ca obiectivitatea trebuitoare echilibrului să excludă ori să atenueze obiecțiile până la extincția spiritului critic. Nimic mai flas. Fără instrumentele elective și de apărare, ca o «albină fără ac», exegetul degenerază. După cum există un pseudoapolitism care disimulează o adeziune politică nu tocmai onorabilă, există și o pseudopolitică atoașteînțelegătoare, obiedientă, care, nepermițându-și nici o cârtire, eşuează într-o iremediabilă mediocritate. Gabriel Dimisianu nu figurează în acesta zonă amorfă. D-sa își are propriile exigențe întemeiate pe bun-simț, care coincid cu linia estetică și etică ilustrată de critici uneori mai «ofensivi» și, prin urmare, mai «în văzul lumii». Iată cum înțelege Gabriel Dimisianu problema reizuirilor: «După 1989 am fost printre criticii care au considerat că este necesară o revizuire amplă a trecutului nostru literar, îndeosebi a epocii postbelice în care au acționat atâția factori deformativi, împiedicând afirmarea liberă a valorilor, impunând nenumărate false prestigii. Trebuia reimpusă supremația evaluării estetice și arătate consecințele cedărilor la presiunile politicului, ale abdicărilor, nu totdeauna obligate, de la moralitatea artei. Unii din pur conservatorism, alții interesați de păstrarea unor poziții convenabile în ierarhia de valori configurată în anii comunismului, se opun din răspuseri inițiativelor revizuitoare, condamnându-le din principiu». (...) E remarcabil, în scrisul lui Gabriel Dimisianu, tendința de nuanțare a aprecierilor. Din dorința, cu substrat temperamental, de-a nu înclina balanța prea tare într-o parte sau alta, criticul de la «România literară» nu se abandonează mai niciodată acceptării totale, entuziasmul imprudent. Evitarea negației ascutite se compensează astfel prin subțierea precaută aprobării. Dacă evită a discuta frontal gloria ce ni se pare excesivă a lui Nichita Stănescu, o «împunge» totuși ușor, menționând inflația de texte apologetice care i se închină poetului. (...) Pentru osârdia cu care Gabriel Dimisianu caută elementele valabile până și acolo unde ele par a se găsi cel mai puțin, e doveditor comentariul d-sale consacrat lui Dan Zamfirescu, personaj faimos înainte de-a fi un autor demn de luat în seamă, un cinic pitoresc, nu fără o «mare știință de carte», însă «gata a-și pune semnătura pe orice». (...) Dar capitolul cel mai interesant al *Esteticii* lui G. Dimisianu îl considerăm a fi cel intitulat *Din critica lui Eugen Simion*. Acesta e un critic instituționalizat, puternic înrădăcinat în învățământ, ca și în mediul unui public dominat de prestigiul formal al

pozițiilor oficiale de pe care sunt emise opiniile literare. Din care pricină propozițiile d-sale conservatoare și de aderență (disimulată) la anume orientări postideologice au un ecou deloc neglijabil. Să amintim și împrejurarea că numeroși confrăți îl «menajează», evitând a-i analiza dintr-un unghi imparțial discursul atât de controversabil, ori colaborează la «Caiete critice», creând impresia unui front de solidaritate, din varii pricini între care nu tocmai onorabila sumisiune, la noi de fanariotă sorginte, față de «putere» și «succes». Gabriel Dimisianu are curajul de-a sparge acest «cerc al complezențelor» din jurul actualului președinte al Academiei Române. (...) Mentalitatea alarmistă este frapantă, trădând neliniștea unui grup literar și, bineînțeles, a autorului în cauză, de a-și pierde poziția privilegiată. Trei ar fi «relele» abătute, conform lui Eugen Simion, asupra literaturii române: «1. amestecul politicii în literatură; 2. demolarea scriitorilor importanți, de ieri și de azi, sub pretextul, revizuirilor critice necesare; 3. abandonarea criteriului estetic de mulți critici care, înainte de 1989, l-au avut drept reper». Fiecare din aceste puncte primește replica pertinentă a lui Gabriel Dimisianu: «Desigur, desigur, criteriile nu e bine să fie amestecate, politica nu are ce căuta în literatură, operele nu trebuie să fie judecate după opiniile politice ale autorilor, toate acestea le știm foarte bine și încă de mult. Nu am văzut însă, la noi, azi, politică făcută în literatură și prin literatură (ar fi, de altfel, atât de ineficace!), iar cât despre pedepsirea scriitorilor care se țin departe de politică, nu prea am observat să se fi petrecut. Apolitismul unor Mircea Ivănescu, Ștefan Bănulescu, Mircea Cărtărescu a fost oare anatemitat?». Deoarece «nu abținerea de a face politică a fost incriminată după 1990, ci falsa, prefăcuta abținere de la politică, nu apolitismul a fost dezaprobat, ci pretinsul apolitism». Pretinzând că are loc un dezmăț «negativist», o vandalică «demolare a valorilor», Eugen Simion evită, de fapt, a lua în seamă normalul proces de revizuire și a discuta argumentele ce se aduc în cadrul său. Cu un aer de pseudosuperioritate, se retrage din fluxul istoriei. Voind a păstra un *statu quo* favorabil unui grup de scriitori bine cotați înainte de 1989, d-sa nu pregetă a se rosti nu doar apodictic, ci și insultător: «Că unele prestigii vor suferi de pe urma revizuirilor, că ierarhiile în vigoare se vor clătina și chiar prăbuși, acesta e un risc pe care o literatură trebuie să și-l asume în interesul propriei evoluții. Nu se va putea orienta, în viitor, după acele indicatoare ale unui ceasornic rămas în urmă. Eugen Simion, deși le acceptă în principiu, cum am văzut, este totuși mereu iritat de revizuiți și mai ales de revizuitori, către care privește prea des cu suspiciune și chiar cu ostilitate. (...) Ce nu înțeleg însă este de ce Eugen Simion, el însuși polemist redutabil, nu i-a ripostat altfel lui Gh. Grigurcu decât ocărându-l, adică de ce nu a intrat în polemică propriu-zisă cu mult sâcâitorul adversar, opunând susținerilor acestuia propriul set de idei și de argumente. Căci simpla aruncare a unor vorbe despre asemănarea acțiunilor lui Grigurcu cu acelea, din alte

vremuri, ale lui Sorin Toma nu rezolvă disputa în favoarea sa, ci mai degrabă invers»”.

● În „Cronica” (nr. 9), Cristina Agache publică prima parte a unui studiu intitulat *Etape în receptarea eminesciană în universalitate*: „Stadiul literaturii contemporane din epoca sa [epoca lui Eminescu] nu atinsese acel prag valoric care ar fi putut să propulseze în universalitate un mare poet; nici marii umaniști, nici luminisții, nici pașoptiștii francofoni și francofilii nu se bucuraseră de recunoașterea străinătății la vremea lor. (...) Pe de altă parte, interesul general, concentrat asupra marilor literaturi, reprezenta o frână de afirmare firească a lui Eminescu. Handicapul literaturii române era în general, caracteristic micilor literaturi, la nivel de limbă de circulație și interese politico-culturale, în fața mării literaturi a Occidentului care nu trebuie să facă niciun efort pentru a-și propulsa valorile. (...) Puținătatea lucrărilor de referință din literatura română din acele timpuri, întârzierea predării manuscriselor, editarea târzie a *Operelelor*, a edițiilor critice, lipsa unor repere critice solide până la Călinescu, au întârziat așezarea lui Eminescu pe locul ce i se cuvine în spațiul literaturii universale. Desigur că a fi inclus în enciclopediile lumii înseamna a face deja parte dintr-o ierarhie a valorilor, din acel summum universal, dar în ceea ce-l privește pe Eminescu, notațiile informative sumare cuprinse în unele dintre acestea, stereotipia formulării, șablonizarea, uneori chiar deformarea adevărului, n-au fost în favoarea percepției lui reale. Adevărat că în destule enciclopedii este prezentat prin sinteze care ating uneori dimensiunea unui articol, semnate de români (Titu Maioresu, Nicolae Iorga, George Călinescu, K.F. Popovici, Gr. Nadriș, Moses Gaster, George Ivașcu etc.) dar, mai ales, de străini (Angelo de Gubernatis, I.N. Polovinkin, Mario Ruffini, Rosa del Conte, Alain Guillermou, Gino Lupi, J. A. Kojevnikov, Beatrice P. Patt etc.), care se adaugă simplelor considerații (Eric D Trappe, Denis J. Deletant, Pierre Gamara etc.), dar și unele din acestea au păcătuit în direcția amintită. Cât privește istoriografia străină, s-au scris despre el articole, studii, în spații culturale cu greutate în cultura europeană, dar cel puțin până la apariția ediției Perpessicius, cu impunătorul ei aparat de variante, a monografiilor călinesciene sau a studiilor lui D. Popovici și D. Caracostea, acestea au fost mai mult opere de informare și de recunoaștere generoasă, cu judecăți și interpretări limitate, nereușindu-se decât târziu, o dată cu apariția marilor exegeze străine, să fie relevantă complexa sa personalitate, cultura sa excepțională. (...)/ Nu a existat și nici nu există nici acum o politică concentrată de răspândire a comorilor limbii române în străinătate, fără de care o literatură nu devine cunoscută. Prea mult s-a așteptat ca alții să traducă (sau să scrie despre) poetul național al românilor. «A-l traduce pe Eminescu nu este numai o necesitate, ci este și o datorie pentru a-l integra cu adevărat culturii europene» – susține unul dintre marii lui traducători de expresie franceză, Jean Louis Courriol. Dificultățile transpunerii sale în altă limbă constituie un alt aspect.

(...) / Cu toate că opera lui a fost tradusă în 64 de limbi, în cele de circulație internațională (engleză, germană, franceză, italiană, spaniolă), ca și în limbi de circulație mai restrânsă (suedeză, rusă, polonă, cehă, ungară, bulgară, sârbă, estoniană, armeană, albaneză, etc.), în limba latină sau în cea sanscrită, aceste transpuneri, mai reușite sau mai puțin reușite nu și-au atins decât parțial scopul propus, Eminescu rămânând în continuare, pentru o mare parte a lumii, un necunoscut. Contează cum este tradus și cum s-a impus prin intermediul actului de traducere. (...) / *O primă etapă în receptarea universală a lui Eminescu* ar fi aceea din timpul vieții poetului și imediat după intrarea lui în neființă. În spațiul german a fost cel mai de timpuriu și cel mai mult tradus sau curprins în enciclopedii și, cu toate acestea, nu a fost receptat cum ar fi meritat cel format la școala modelelor acestei culturi, el neavând șansa pe care poezii germani au avut-o”. Articolul continuă în nr. 10 (octombrie 2000) al revistei.

● „Mozaicul” (nr. 9) se deschide cu un articol al lui Adrian Marino, *Precizări despre „Al treilea discurs” (I)*: „Formula al treilea discurs nu ne aparține. Ea a fost propusă de Sorin Antohi, în cărțile și studiile sale. Este cel mai dotat și personal critic al ideilor din generația sa. (...) Pentru a reduce totul la esențial și a reveni cu noi precizări formula sa urmărește depășirea relației adversitate prin găsirea unei soluții de colaborare și de sinteză între cele două orientări ideologice fundamentale ale culturii române: «autohtonism» (primul «discurs») și «europenism» (al doilea «discurs»), cu toate implicațiile și ramificațiile acestor «discursuri». Ele au în vedere definirea unui nou raport între tradiționalism și modernism, între izolarea specifică și integrarea europeană, respectiv «globalizarea» sau «mondializarea». (...) / Deși problema integrării europene revine și se pune cu cea mai mare acuitate, pe toate planurile (ideologic, politic, economic și cultural) după 1989, ea face parte dintr-un proces mult mai larg definit în limbajul actual prin termenul amintit de «globalizare» sau «mondializare». (...) Se omit, mai întâi, câteva realități fundamentale, inevitabile, care definesc în termeni strict obiectivi întreaga problemă. Anterior, oricărei «mondializări» economice (respectiv «americane»), mult mai influente decât acest factor (neîndoielnic important), au fost și vor fi, în linie constant ascendentă, progresele tehnologiei moderne în domeniul vast și eficient al *mediilor* electronice. Globalizarea este, în primul rând, electronică, mediatică, respectiv informațională. Unele radiofonice și difuzarea intensivă a programelor T.V. printr-un sistem tot mai dezvoltat de sateliți, fac imposibilă orice blocare a circulației informației libere auditive și vizuale. (...) / Se «uită» – în același timp – și o altă realitate fundamentală: «globalizarea», chiar și în «zona albă» (și exemplul cel mai concludent îl oferă Europa occidentală), nu poate uniformiza, nivela integral și, mai ales în adâncime, diversitatea și specificitatea culturilor. Existența unor informații generalizate, mult mai variate totuși decât se crede, cu diferite aspecte și nuanțe, sau a unui «lanț» de larg consum, nu anulează – și de fapt nici nu pot să desființeze – vechi tradiții

culturale, mentalități și moravuri adânc înrădăcinate, ceea ce se numește *l'air du pays* etc. Uniformizare face, într-adevăr, mari progrese în zonele citadine, dar în primul rând, la nivelul informațiilor și al economicului, nu și în zonele «profunde», unele rămase la un stadiu arhaic, arhetipal, al conștiinței colective. (...) Globalizarea este, prin esența sa, laică, areligioasă, indiferentă la fenomenele mistice de orice tip. Iar când acestea se manifestă extrem de puternic, devin efectiv populare, mediatizarea lor, subit rentabilă, le golește de fapt de orice conținut. Le transformă într-o «informație», și o «marfă» ca oricare alta, în evenimente senzaționale, excepționale, repede alungate de micul ecran de următorul eveniment senzațional, excepțional, imediat difuzat. Din acest punct de vedere, al supraviețuirii specificităților culturale (...) nici o primejdie. O falsă alarmă, alimentată, repetăm, doar din rațiuni polemico-ideologice. Filmele din seria James Bond, de pildă n-au cum să distrugă, să desființeze, să scoată din circulație – pentru a ne menține doar în zona superioară a culturii – pe marii clasici. Ei au fost totdeauna citiți, studiați, cultivați, doar de o elită. Dar extraordinar de rezistentă. Și, la drept vorbind, invincibilă, iar folclorul de orice tip, suferă – oriunde și oricând – un proces natural, foarte lent, dar real, de eroziune, de perimare. Devine obiect de muzeu, de etnografie, ceea ce-i anulează toate funcțiile originare. De altfel, *tempora mutantur*. (...) / Tot de ordinul pseudo-truismelor – necesar totuși a fi reamintite într-o astfel de discuție – este și sublinierea energică a imposibilității evitării sincronismelor. Țările, culturile, civilizațiile nu se pot izola. Totdeauna au existat influențe, contaminări, o circulație de idei și valori, într-o măsură mai mare sau mai mică, într-un sens sau altul. Autarhia culturală este o imposibilitate manifestă. Mai mult chiar: o absurditate. Deoarece contactele și influențele străine sunt foarte adese fecunde, stimulative, creatoare. Totodată, libera circulație a ideilor pe calea undelor distruge barierele ideologice, combate cu succes cenzura, dogmatismele oficiale, utopia represivă a adevărului unic. (...) / «Al treilea discurs» respinge în același timp și în egală măsură și orice formă de autohtonism: naționalism, etnicism, izolaționism, în toate variantele și urmările lor, multe catastrofale. (...) Că ideologia naționalistă este și fundamental antidemocratică aproape că nici nu mai trebuie subliniat. Se înțelege de la sine că «al treilea discurs» este în mod esențial democratic, împotriva oricărei extremisme, de stânga sau de dreapta. Ideologia sa este centralistă, pluralistă, «liberală», «deschisă», partizană decisă a «integrării europene». Din toate aceste motive, «al treilea discurs» intră în conflict declarat și cu orice formă de comunism rezidual, camuflat – inclusiv în România – în naționalism izolaționist, anticapitalist («Nu ne vindem țara»). Alianța dintre stânga și dreapta radicală este, de altfel, un fenomen european contemporan notabil, comentat și publicistic pe scara largă”. □ În *Capcanele autorității*, Ion Buzeranotează: „Ce înseamnă, în fond, autoritate? Etimologia cuvântului trimite, fie și prin ricoșeu, la *auctoritas*, termen care l-a generat inclusiv pe cel de «autor». Autoritatea

presupune, prin urmare, o asumare subiectivă și, în al doilea rând, o validare exterioară a acestei asumări. Ambele etape intră obligatoriu în ecuația ei. În absența unuia dintre parametri, apar distorsiuni dintre cele mai variate care pun sub semnul întrebării funcția dominată a autorității, aceea de a marca ordinea și de a înscrie comandamente, de a «legifera» sisteme și ierarhii. Una dintre acestea a fost cea literară. Ajungem, astfel, într-una dintre proximitățile noastre. Aici se poate observa o deficiență insistentă: incapacitatea (dezinteresul) teoriilor poststructuraliste de a rezolva spinoasa problemă a granițelor ontologice ale literarului. Concepute când în manieră prea fluă, aleatorie, când sub forma unor mixaje sau cocteiluri conceptuale greu de suportat pentru o minte ordonată, wittgensteiniană (ca să nu spun searleană), formele de validare a existenței literare au fost mult prea perturbate în ultima vreme pentru a se mai putea vorbi despre o perspectivă imanentistă, autoreglatoare, așa cum putea fi și era cazul pentru teoriile literare romantice sau moderne (...). Pulverizat din cauza asaltului metalimbajelor critice, dezorientat și multicentric, produsul estetic postmodernist a încercat să-și recicleze «imposturile», să le descopere utilitatea și să-și axeze modelele explicative, «exterioare» pentru folosința proprie. Această astuție a fost dejucată cu promptitudine de teoriile care veghează atente la umbra oricărei apariții postmoderne și încearcă, în virtutea principiului dominator care le animă, să tragă spuza oricărei astfel de producții pe turta proprie./ Pe de altă parte, nici o poziție de tip Harold Bloom, negativă fără restricții la adresa a tot ceea ce nu intră în canonul «măreției» lecturii, nu mi se pare suficientă. Sintagma lui, «școala resentimentului» a fost preluată la rândul ei, necritic. Care resentiment? Acela de a accepta să trăiești în prezent și marcat de predispoziții, problematici, idei (de care – oricum – nu poți să scapi), chiar dacă îl citești pe Shakespeare? Marele resentimentar îmi pare a fi chiar bulimicul, autocentratul cititor Bloom. La provocările fără precedent ale timpului nostru nu se poate răspunde cu rictusuri, cu ură abia camuflată, cu desenarea orgolioasă a unui tablou care *trebuie* să fie acceptat de către cititori, eventual de toți cititorii aflați în postura unor școlari cumiți. Nostalgia lui Bloom este, de fapt, o utopie totalitaristă. Din acest unghi, erudita postfață a Mihaelei Anghelescu Irimia la ediția românească a cărții lui Harold Bloom, *Canonul occidental*, mi se pare prea cuminte. (...)/ Pentru a repune la locul ei ideea de autoritate – indiferent de domeniu – este nevoie de acceptarea fracturilor, manipularea constructivă a parcelărilor cunoașterii și operaționalizarea pozitivă a disputelor, diferendelor și, dacă se poate, chiar a intolerabilităților. Indiferent de steagul sub care se vor plasa aceste căutări (transdisciplinaritatea, tehnicile multimedialității, inventarea de noi discipline sumative etc., etc.), nu prin negativisme frivole sau contestații conjuncturale se va urni ceva în direcțiile dorite. Reformarea mentalului public, a practicilor politice are nevoie să meargă la noi mână în mână cu asumarea *critică* a tuturor ideilor de mare circulație, inclusiv cele referitoare la postmodernism”.

● Gabriel Dimisianu scrie, în „Ramuri” (nr. 9), despre *Deceniul Jurnalelor*: „Poate cel mai căutat produs, pe piața literară internă post-decembriștă, au fost jurnalele și literatura de memorii. M-am mai referit la cauzele acestui fenomen. În lunga epocă în care a funcționat cenzura, românii avuseseră doar un acces parțial la adevăr, atâta cât a putut să răzbată prin sitele controlului ideologic, cu ochiuri când mai largi când mai strâmte, după cum dictau directivele politice de moment. Jurnalele, memorialistica fuseseră cel mai sever triate, întrucât produceau mărturii despre evenimente trăite direct, mai niciodată convenabile, aceste mărturii, celor care ajustau realitățile, istoria, după canoanele oficializate. Când interdicțiile au căzut, în decembrie 1989, și au început să apară o mulțime de jurnale și cărți de memorii, cititorii s-au aruncat cu aviditate asupra lor, însetați de dezvăluiri, de documente mărturisitoare, complete și credibile. Nici în prezent această sete nu s-a stins, și azi publicul spre aceste scrieri mai întâi se îndreaptă și abia apoi către literatura de ficțiune. (...) Câteva jurnale apărute în anii din urmă au redimensionat imaginea care se instituiseră despre autorii lor, unora chiar conferindu-le un loc mai proeminent în literatură decât ocupaseră înainte. Jurnalul lui M Sebastian, de pildă, dincolo de discuția despre comunism și fascism pe care a alimentat-o, în care a fost luat cam abuziv ca reper, dincolo de aceasta, deci, jurnalul lui Sebastian realizează o spectaculoasă *relansare scriitoricească*. Până la jurnalul publicat la cincizeci de ani de la moarte, vedeam în Sebastian pe autorul unei rafinate eseistici și critici literare, pe romancierul de cotă medie, în raport cu alți romancieri interbelici. (...) Scrise toate în timpul comunismului, și neapărute atunci din motive lesne de înțeles, aceste jurnale, ca și cel al lui N. Steinhardt, ca și altele, reprezintă o contribuție considerabilă la ceea ce am putea numi literatura română a clandestinității”.

[SEPTEMBRIE-OCTOMBRIE]

● În „Steaua” (nr. 9-10), Ion Pop semnează o evocare Ioan Alexandru: „Poetul cel adevărat, marele poet Ion Alexandru e însă cel pe care, în 1964, îl anunțau vremurile năvalnicei tinereți, deci cum să vă spun. Era acolo, desigur, încă mult Labiș, cu aliajul tulburător de candoare copilărească și neliniște a maturității supuse «legilor» severe ale reflecției, cu vitalitatea frenetică a preîn-câlcitei vieți, ce se vroia «distilat» în ritmuri ». Dar se afirmă, mai ales, vigoarea frustă a unui «zeu al tinereții, mai degrabă dionisiac, comunicând prin laturi și seve cu lumea Transilvaniei sale țărănești, aspre și natale, încețoșate și tragice...» Pentru istoria mai nouă a poeziei românești, Ion Alexandru cel «blond, cârn și cu urechi barbare», «răzvrătitul presupus» despre care vorbea un *Portret din Viața deocamdată*, adică poetul unui «loc și timp anume», neliniștit și tragic, va rămâne, oricum, cu mult mai viu decât Ioan, definitiv înseninatul său frate imnic. Sub numele celui dintâi a trăit și a scris poate ultimul mare poet al Transilvaniei” (*Ultimul rapsod al Transilvaniei*). ■ Despre

același autor scrie, la despărțire, și Iuliu Pârvu: *Mitul Ioan Alexandru*. □ Un grupaj *in memoriam* îi este dedicat, de asemenea, lui Tudor Dumitru Savu – cu articole de Viorel Cacoveanu (*La despărțirea de Tudor*), Mircea Vaida (*Remember*) și Mircea Borcilă (*Spre țărnul zorilor*). □ Sumarul include articole precum: *Z. Ornea la aniversară* de Iuliu Pârvu, *Poetica temporalității și Timp și poezie*, ambele de Dumitru Chioaru; *Un poet din Țara Sfântă* de Ion Cristofor (despre Shaul Carmel); *Seniorul de la „fereastră” a plecat...* – un text al lui Vistian Goia despre Costache Olăreanu, de curând dispărut.

[SEPTEMBRIE-OCTOMBRIE-NOIEMBRIE-DECEMBRIE]

● Revista „Caiete critice” (nr. 9-12), publică, în cadrul rubricii „Dosar”, o anchetă despre *Fenomenul nouăzecist*, cu întrebările: „1. Ce-i diferențiază, după opinia dumneavoastră, pe debutanții din anii '90 față de colegii lor, optzeciștii?/ 2. Credeți că ei afirmă un nou spirit și constituie o nouă generație în literatura română? Dacă da, cum o definiți?/ 3. Puteți cita câțiva scriitori reprezentativi din această generație?/ 4. Cum a receptat critica literară fenomenul nouăzecist?/ 5. În ce raporturi vă aflați cu Uniunea Scriitorilor și Asociația Scriitorilor Profesioniști? Mai reprezintă ele o formulă viabilă pentru un scriitor român de azi, tânăr sau vârstnic?/ 6. Care este condiția materială a scriitorului tânăr?/ 7. Ce așteptați de la literatură, ce-i puteți oferi, acum, la începutul secolului XXI?”. ■ *Horia Gârbea (Importante sunt cărțile)*: „1. «Nouăzeciștii» s-au format și au debutat în alte condiții istorice. Au fost obligați la aproape un deceniu de tăcere. Cărțile optzeciștilor au mai apărut, dar mutilate de cenzură. Ca să publice au învățat să scrie într-un anume fel. Asta n-a fost fără consecințe. Când au debutat, după 1990, nouăzeciștii au fost complet liberi. Răgazul impus i-a maturizat. O altă diferență este aceea a experienței existențiale diferite. Optzeciștii aveau în majoritate studii umaniste, se formaseră cam în același mediu universitar, frecventaseră de foarte tineri și apoi ani de zile la rând același cenaclu. Absolvind, au «pățit» în viață cam același lucru cu toții: au fost întâi profesori la țară sau în orașe mici, apoi au ajuns în munci sub pregătirea lor și uneori sub demnitatea lor. Unii au descris cu umor ambele ipostaze în literatură. Există și excepții de fiecare dintre aceste trăsături, dar vorbim acum de majoritatea semnificativă. Schimbarea din '89 i-a prins pe optzeciștii la 10-15 ani de la terminarea studiilor, în mijlocul vieții, după ce exersaseră multe «tehniile de supraviețuire» și acumulară multe frustrări. Ei s-au apucat de gazetărie și politică mult mai frenetic decât oricare altă promoție, au devenit elementul majoritar în câteva reviste, au fondat altele. S-ar fi zis că acum vor rupe inima târgului, dar n-a fost tocmai așa. N-au ajuns prea sus în politică. Dar, mai ales, majoritatea cărților importante optzeciste au fost scrise înainte de 1989. (...) Lor nu li s-au adăugat multe volume valoroase compuse după 1990. Ocupați să «recupereze» ceea ce n-au trăit, n-au mai avut timp sau inspirație pentru scris. E semnificativ că numeroșii critici promițători

ai promoției '80 nu au publicat mai nimic în ultimii 10 ani. Volumele, câte sunt, sunt culegeri de articole. În schimb, nouăzeciștii au avut mai mult noroc și o viață diferită. Cei 8-10 ani de «stat pe bară» nu i-au afectat prea tare. În acest răstimp au publicat puțin sau deloc. Au avut timp să-și lucreze mult prima carte și s-o scoată după '90 în forma necenzurată. Când a intervenit liberalizarea, nouăzeciștii erau în primii ani ai carierei sau încă studenți. Cei mai mulți dintre scriitorii nouăzeciști sunt de formație ingineri (cei mai mulți), arhitecți, medici, fiziceni, istorici. Unii cu performanțe în domeniile lor. Sunt și câțiva filologi, dar apar și autodidacți, ceea ce la optzeciști se întâlnea rar. De fapt, majoritatea nouăzeciștilor n-au învățat literatura în universități. Cele două trăsături: tăcerea impusă întreruptă tocmai la timp și background-ul profesional influențează esențial scrisul nouăzeciștilor și-l diferențiază de al altor generații de scriitori. E interesant că «nouăzeciștii târzii» (Răzvan Rădulescu, Cezar-Paul Bădescu, T.O. Bobe, Nina Vasile) sunt din nou filologi./ 2. Spiritul nouăzecist este greu de definit în acest moment, suprapus cu însăși producerea fenomenului. Esențial este că nouăzeciștii nu au avut și nu și-au impus prejudecăți și limite. În deceniul trecut, pentru că știau că tot nu vor publica; iar în acesta, pentru că știu că oricum vor publica. Să nu uităm că este vorba de prima generație, din ultimii 50 de ani, care debutează în condiții de libertate. Desigur, mai important decât existența unui «spirit» sau a «generației» sunt totuși cărțile individualităților care compun generația și creează spiritul. Valoarea acestor volume. Aici stăm bine./ 3. Întrebare grea care presupune «pomelnice» și supărări de la cei (involuntar) omiși. Să numesc totuși poeți foarte interesanți, remarcați aproape unanim, începând cu regretatul Cristian Popescu și continuând cu Lucian Vasilescu, Daniel Bănulescu, Savina Stănescu, Iustin Panța, Simona Popescu, Mihai Gălățanu, Marius Oprea, Rodica Draghinescu. Au ajuns mai târziu în cărți dar nu pot fi omiși Paul Vincius, Diana Manole, Iulia Pană, Valentin Iacob. Un optzecist anexat: Radu Sergiu Ruba. Excelențe lirice ivite mai de curând, autori nouăzeciști sub 32 de ani din «al doilea val» sunt Cristina Cîrstea, T.O. Bobe, Nina Vasile, Florin Dumitrescu (cel cu «Sarmalele reci»), Sorin Gherguț, Adela Greceanu. Toți nouăzeciști, nici unul «douămiist». Sau poate da și nu ne dăm seama încă? Trecând la proză, trebuie să remarcăm neapărat că mulți prozatori nouăzeciști sunt poeți «reorientați». Unora le-a plăcut atât de mult încât n-au mai revenit la versuri. Și aici lista e lungă: Cătălin Țirlea, Ioana Drăgan, Răzvan Petrescu, Dumitru Ungureanu și, din nou, Bănulescu, Ruba, Gălățanu, Draghinescu. Poate și Horia Gârbea, ce ziceți? Să nu uit debutanții de mare talent Costi Gurgu și Jean Lorin Sterian. Dramaturgia e totdeauna mai subțire. Îi avem totuși pe Răzvan Petrescu, Diana Manole, Dan Mișu, Alina Mungiu, Petre Barbu, Ștefan Caraman, Radu Macrinici. Savina Stănescu a făcut și ea pasul de la senarii lirice la teatrul cu personaje. Cap de scrie ar putea fi Vlad Zografii, dar el ține să spună de fiecare dată că nu se raliază nici unui grup. Spiritul

nouăzecist transpare și în lucrarea unor regizori care au început și ei să monteze după 1989, unii venind în teatru din alte domenii, și neocolind literatura nouăzecistă spre deosebire de confrății lor mai vârstnici. Astfel trebuie citați Gavril Pinte, Vasile Nedelcu, Felix Alexa, Bogdan Voicu. În critică și istorie literară, nu cunosc situația exactă din toată țara și ca atare s-ar putea să ignor pe cineva. Trebuie să-i citez oricum pe Dan-Silviu Boeresu, Răzvan Voncu, Daniel Cristea-Enache. Și alți nouăzeciști, citați mai sus la alte genuri, au avut contribuții critice. În afara genurilor consarate, enumerate înainte, spiritul nouăzecist transpare în alte tipuri de scrieri precum cronica de teatru (Sebastian Vlad Popa, Costin Manoliu, Cristina Modreanu și alții, nu puțini), eseul despre arhitectură în care excelează Augustin Ioan, cel politic în care s-a remarcat Caius Dobrescu și «gazetăria culturală» care implică o mare diversitate de specii literare. În concluzie, numeri și valoric, generația '90 stă bine și, mai ales este foarte activă./ 4. Critica de toate generațiile a primit literatura nouăzecistă la fel de bine ca și pe cea a optzeciștilor. În nici un caz nouăzeciști nu au fost în situația de a se lăuda doar între ei. Din unghiuri diverse, toți criticii importanți au avut cuvinte bune despre cărțile noastre chiar dacă totdeauna s-au referit la «spiritul nou, nouăzecist». Nici autorii de antologii n-au ocolit poezia și proza generației. După cum nici premiile, în primul rând cele ale USR și ASPRO nu au lipsit. Sigur că unul sau altul dintre critic au preferat unii sau alții dintre autori. Scorul total este însă net favorabil. Se pune problema dacă literatura nouăzecistă a fost înțeleasă corect de critică. Și aici răspunsul meu e categoric afirmativ. (...)/ 5. Raporturile mele cu USR și ASPRO sunt politicoase. Sunt membru USR, particip, când pot, la «acțiunile» la care sunt invitat. Din păcate ssunt acțiuni cam festiv-decorative. Congrese-colocvii-dezbateri se țin prea rar. Nu înțeleg nici acum ce este cu ASPRO și cum poate cineva să fie membru și la USR și la ASPRO. Ca și cum ai juca și la Steaua și la Rapid. De la USR nu aștept avantaje, nici măcar ajutoare. Dacă voi putea să fac, prin intermediul Uniunii, ceva pentru scriitori, voi face. Cheia activității USR stă în existența fondurilor. Pentru un scriitor e onorant să fie membru al Uniunii. Și atât./ 6. Condiția materială e rea. Nu se poate trăi din scris. Editurile cer să vii cu sponsorizări. Adică cerșești tu în locul lor. Subvențiile se zice că se dau preferențial și îmi vine să cred. Revistele literare nu plătesc grozav. Și atunci ce să facă scriitorul? Își vinde și el talentul pe unde poate. La televiziuni, la agenții publicitare, la gazete etc. În teatru onorariile pentru traduceri și chiar pentru piese originale sunt scandalos de mici, mai ales în raport cu ale regizorilor. Căutarea căilor de supraviețuire îndepărtează scriitorul de la treaba lui". ■ **Radu Aldulescu (Cred în salvarea prin literatură)**: „1-7. Generația nouăzecistă – nu-mi sună bine termenul, mi se pare depășit și funcționând în virtutea unor obișnuite formale și pe undeva impuse de cei care făceau legea în literatură înainte de '90. Atunci scriitorii se adunau în generații literare, care-și revendicau eventual dreptul la existență printr-un

program sau doctrină estetică de grup... Nu. Sriitorul este un animal enorm, cu posibilități multiple, imprevizibil, veșnic nemulțumit, neadaptabil și în permanentă contradicție cu ceilalți, drept pentru care nu prea aderă la o comunitate, fie ea formată și din confrăți. Existența generațiilor literare, și mai cu seamă a generației optzeciste, a înlesnit publicarea într-aperioadă când se răzbătea extrem de greu. Antologiile de debut în grup făceau parte din strategia celor care țineau în mână frâiele cenzurii ideologice, strategie preluată, de nevoie, și de bieții tineri scriitori care ardeau de nerăbdare să publice și să fie luați în seamă. Cenzurii ideologice de atunci i-a luat locul astăzi cenzura economică și cea impusă de presiunea intereselor de grup politice și de politică literară. Simplul fapt de a scrie pe fruntea ta nouăzecist, nu-ți conferă însă un privilegiu literar, ba tocmai dimpotrivă. Schimbarea produsă în România de Revoluție e mult mai profundă decât ne-ar lăsa să vedem tendința general umană de a ne agăța de trecut și de a trăi în trecut cu o bună parte din ființa noastră trupească și sufletească. La fireasca ruptură de oriunde și de oricând dintre generații, literare sau pur și simplu biologice, vine de se adaugă altceva, pe cât de vast și complex, pe atât de greu de obiectivat. Oricum, azi se trăiește cu totul altfel și se scrie altfel în România decât în anii optzeci. Chiar și numai faptul că s-au publicat mult mai multe cărți după '90 și au apărut mult mai mulți autpri decât în anii '80, e pe cale să te facă să vezi o diferență substanțială între tipurile de literatură practicate de cele două generații literare. (...) Rezumând: scriitorii numiți optzeciști sunt câteva zeci, onorabili în ansamblul lor și având unele vârfuri de o valoare incontestabilă, în timp ce scriitorii numiți nouăzeciști sunt de ordinul câtorva mii, nimeni nu i-a citit încă pe toți și se constituie în ansamblul lor într-un fenomen de o complexitate năucitoare. (...) Dacă scriitorii de acum afirmă un nou spirit, nu-i tocmai ușor de dovedit, și nu prea văd în România instanțe culturale pe care să le frământă cu adevărat această roblemă. Cu doi-trei ani în urmă scriam asta într-o revistă literară, anume că într-un clasament al nenorocirilor în cultură provocate de comunism, pe primul loc s-ar afla cinematografia, pe urmă romanul, pe urmă proza scurtă, eseul, critica etc. Îi spuneam, tot în sensul ăsta, unui critic (C. Stănescu) cum că a făcut mult rău comunismul scriitorului și literaturii în general, că mulți scriitori și-au distrus cărțile și s-au distrus și pe ei datorită normelor impuse pentru a putea publica... Domnul Stănescu m-a contrazis, replicându-mi că de fapt scriitorii de atunci, mai mulți sau mai puțin valoroși, și-au dat adevărata măsură, că au fost ce au fost și au scris ce au scris pentru că așa le-a fost datul și destinul literar, care afirmă independent de contextul politic, mai cu seamă când are forța... Nu i-am dat atunci dreptate, gândindu-mă că el trage de fapt spuza pe turta carierei de critic literar al «Scînteii», dar mai apoi am început să mă înclin și să mă răsucesc, observând cum scriitorii de azi ce au vădit sclipiri în primele cărți, au continuat prin a scrie lamentabil și doar din dorința de a mai publica încă o carte, sau au lăsat baltă literatura, și

asta aparent tot din pricina vremurilor. Vremurile adică i-au împins spre tot felul de compromisuri și îndeletniciri mai profitabile decât literatura. Așadar, faptul că epoca tranziției sau comunismul ar fi pe cale să împiedice un scriitor să se desfășoare, e valabil doar la nivel de expresie. (...) Critica literară va avea mult de lucru pentru a defini acest nou spirit – o muncă de durată, extrem de laborioasă și delicată, dacă se va hotărî și va fi dispusă, fiindcă tot ce s-a făcut până acum n-a prea trecut de faza de tentativă. Dumitru Ungureanu, Daniel Bănulescu, Claudia Golea, Iolan Benedek, Emil Mladin, Petre Barbu, Radu Jorgensen, Dan Lungu, Alexandru Ecovoiu, Marian Ilea, Vlad T. Popescu... Sunt doar câțiva dintre prozatorii reprezentativi apăruiți în ultimii zeci de ani pe care am apucat să-i citesc. Ca și înainte de nouăzeci, poezia ocupă primul loc în literatura română azi. Pe măsură ce scriitorii se îndesesc, criticii devin tot mai rari – un fenomen la care-i ine să iei aminte de pe o poziție detașată, mai ales când te privește în mod direct. Oricum, nu mă număr printre scriitorii cărora le dă mâna să învinuiască pe critici pe motiv că și-au abandonat temporar sau definitiv profesia dintâi, care i-a format ca oameni de cultură și le-a permis să evolueze ai în alte domenii, procurându-și astfel satisfacții la care nici nu visau pe vremea când nu făceau altceva decât să citească literatură și să scrie despre ea. (...) O bună parte a criticii literare bate apa-n piuă despre haosul valorilor postdecembriste – un subiect ce se pretează la nuanțări tendențioase (n-a apărut nimic remarcabil în literatură după '90, tranziția e o catastrofă pentru scriitor și literatură, marile opere ale literaturii române au apărut tot în peoca comunistă). În ce mă privește, sunt apt să înțeleg, desigur, este o manifestare a omenescului, un mod de a răzbate în această lume întoarsă cu fundul în sus – înțeleg, dar nu pot să accept, ca tocmai cei care se plâng cu orice prilej de haosul valorilor, justificându-și astfel ne iubirea și impotența față de literatură, să-l, producă promovând non-valoarea. A se vedea în acest sens premiile Uniunii Scriitorilor din România, acordate de juriu alcătuite de critici notorii și aprobate de conducerea respectivei Uniuni, compusă și ea din ceea ce se consideră a fi crema scriitorimii din România... Niște impostori care încurajează și promovează impostura – asta au făcut pe vremea comuniștilor, asta fac și acum, și cât vor trăi altceva nu vor face. Scriitorii numiți nouăzeciști au avut până acum un an și ceva un critic de generație, pe D.S. Boerescu, care se ambiționa să cuprindă și să gestioneze întreg fenomenul. Ar fi vrut să fie cam ce a fost I.B. Lefter pentru scriitorii optzeciști, dar istoria nu avea cum să se repte, chiar dacă și pentru D.S.B. și pentru I.B.L. critica literară a însemnat o haină de vreme rea. Oricum a dispărut și criticul ultimei generații literare din România, ceea ce poate justifica întrucâtva afirmația pe care o făceam la începutul acestor însemnări, cum să socot perimat conceptul de generație-grup literar. (...) Raporturile mele cu U.S., în care am nimerit la un moment dat dintr-o greșală a destinului, datorită premiului de debut al Uniunii primit de primul roman publicat (socot azi că premiul acela a fost o greșală, fără să mă

gândesc la arte, cât de bună sau proastă este și dacă ar fi meritat sau nu, ci gândindu-mă la cei care au susținut tânărul scriitor de patruzeci de ani care eram, are ulterior le-a înșelat așteptările nesustținându-i la rându-i, nefiind activ pe lângă ei și printre ei...), așadar, raporturile mele cu U.S. sunt eminentamente pasive. Știu adică în mare ce se întâmplă acolo – lucruri pentru care n-am nici un fel de atracție, cu unele mici excepții: cine știe ce puseu de slăbiciune mă face uneori să-mi aduc aminte că am publicat niște romane în limba română, că sunt scriitor român și s-ar putea să am niște drepturi în această calitate... Așa se face că pe la începutul acestui an am depus o cerere de ajutor bănesc la U.S., iar când m-am dus să ridi banii mi s-a spus că nu, nu sunt pe listă. Mi-am înaintat atunci demisia, în care am scris printre altele că din momentul de față refuz să mai fac parte din această Întreprindere de Hoteluri și Restaurante condusă de critici de poșta redacției, gazetari sportivi, scriitori de omagii prezidențiale și note informative pentru uzul Securității, că nu mai sunt dispus să-mi dau girul unui grup de interese ce practică un banditism economic de cea mai joasă speță la adăpostul statului de uniune de creație, care sub masca bunelor intenții face mult rău literaturii și scriitorilor etc... Cam așa arată joaca frustratului care dă uneori să scoată capul din mine. Și cu mine și fără mine, ei își văd de treabă. N-am cum să-i împiedic și nici nu mă frământă să revoluționez treburile pe acolo. În sfârșit. Asta a fost prin februarie. Prin iunie m-am pomenit cu 300.000 de lei trimiși prin poșta de U.S. N-am decât să înțeleg din gestul ăsta că s-au prins și ei în joaca mea, evaluând prețul scriitorului care sunt și care le-ar putea fi de folos. M-am dus să le atrag atenția că nu mai face parte, că am demisionat aproape șase luni. Mi s-a spus ceea ce așteptam să mi se spună: să înapoiez banii pentru a-mi fi luată în considerare demisia... Cam astea-s relațiile dintre uniune și scriitori: banul vorbește și mânjește până și-n contul literaturii. Cred ei, se amăgesc... Pe moment n-am posibilitatea să returnez cei 300.000 de lei, așa că joaca continuă. Cam asta-i condiția scriitorului prea absorbit de lucrul său, care tinde să-și piardă deprinderea de a se adapta lumii în care trăiește. Ce i-aș fi putut răspunde bunăoară directorul uneia dintre cele mai importante edituri din România (Nemira) în momentul când mi-a declarat textual: Nu am o *sursă de bani nemunțiți* din care să te plătesc. Orice replică mi se pare neavenită, deoarece, în pofida oricăror aparențe sau evidente, omuș acela s-a pricopsit și și-a câștigat un statut de persoană publică de pe urma cărților, haar n-are pe ce lume trăiește de fapt”. ■ *Daniel Bănuțescu (Literatura bună, o îmbărbătare spirituală)*: „1. Într-o lume agonică, nici optzecismul, nici nouăzecismul nu sunt curenți, ci doar adieri literare. Optzecismul și nouăzecismul sunt termeni de salon literar. În jurul căușului inimilor lor zumzăie superficialitatea. Coerența lor e minimă. Linia de demarcație dintre domeniile lor a fost trasată de o mână împlecită. Totuși, o rațiune a folosirii lor există. Ea înlătură câte-o gingașă confuzie. Contribuie reconfortat, când și când, la comoditatea conversației. Situația e oarecum

asemănătoare aceleia în care tu, împreună cu prietenul tău, v-ați afla pe un trotuar, iar prin apropierea voastră ar zbughi-o două fete. – Dik! Uite ce recital e picioare știe tipa să arunce din ea! Îți răsucești leneș tendoanele gâtului într-acolo. – Care? întrebi tu, pentru o clipă, derutat. – Cea dinspre mezlărie!... Blonda! În general, bolnda este nouăzecistă. Într-o rapidă trecere în revistă a reliefului ei morfologic, Cristian Popescu i-ar fi părul. Horia Gârbea, calota craniului. Răzvan Popescu, linia nervoasă și seducătoare a buzelor. Ioan Es. Pop, pomeții înalți și căutat severi, de intelectuală. Dan-Silviu Boerescu, ochii. Mihai Gălățanu, eroticul ei gât de girafă. Lucian Vasilescu, umerii așa și așa, jumătate os de porumbel, jumătate rotunjime de odaliscă. Radu Sergiu Ruba, sâni. Emil Mladin, torsul în întregime. Vasile Baghiu, buricul. Cătălin Țirlea, ornamentul din jurul șalelor, un șnur. Cornel George Popa, linia de gimnastă a spinării. Ștefan Draghici, subțioara din dreapta. Pe'a din stânga, Ștefan Caraman. Radu Aldulescu, șoldurile. Doina Tudorovici, Claudia Golea, Simona Popescu, Rodica Drăghinescu, Dana Opriță, Ioana Drăgan, Adina Dabija, Saviana Stănescu, Diana Manole, Ana Mizumschi, Svetlana Cârstean, Simona Șerban, Ruxandra Cesereanu, Cristina Cârstea sunt coapsele și întreaga parte interioară a coapselor. Cei nepomeniți aici sunt nementionați, din pricina uitării mele din această clipă. În ceea ce mă privește, firesc, eu doresc să fiu doar domnul, care este cu doamna. Cu «nouăzeista»./ 2. O generație este un cor. Când o parte din componenții unui cor se maturizează și devin soliști, ei își descojesc vocile din acel cor și pleacă spre un alt loc, către care îi conduc mințile și vocațiile. Nouăzeiști sunt, chiar în acest moment, un cor, din care deja au început să plece soliștii. Ei nu au fost percepuți ca o nouă generație, pentru că literatura, în România, este o artă în curs de dispariție. De altfel, literatura mondială este în curs de dispariție. Lumea, așa cum este cunoscută de cele câteva mii de ani, este în curs de dispariție. Singura trăsătură indiscutabilă a generației nouăzeiste este că, biologic, ea este cea mai sănătoasă generație, de zece ani încoace și pentru următorii câțiva ani. Ei sunt cei ce vor privi cu ochii ceea ce toate generațiile dinaintea lor doar au presimțit: Sfârșitul lumii. Și aceasta nu mai e doar o temă literară./ 3. Da. Îi pot cita și în sensul că îi pot reproduce în ceea ce au scris sau au spus la un moment dat. Da, pot consemna, alături de numele deja amintite, și numele scriitorilor: Daniel Cristea-Enache, Răzvan Voncu, Nicolae Bârna, Marius Oprea, Caius Dobrescu, Andrei Bodiu, Augustin Ioan, Marius Ianuș, Sorin Gherguț, Nicolae Țone, Ovidiu Verdeș, Cezar Paul Bădescu, Răzvan Rădulescu, Silviu Lupașcu, Doru Mareș, Mariana Codruț, Lucian Dan Teodorovici, Dan Lungu, Ionel Ciupureanu, Emilian Galaicu-Păun, Radu Macrinii, Augustin Frățilă, George Arun, Cristian Tudor Popescu, Petre Barbu, Dan Stanca, Vlad T. Popescu, Valentin Nicolau, Ion Manolescu, Marian Ilea, Mihai Ignat, Letiția Ilea, Nina Vasile, Stelian Tănase, Dumitru Ungureanu, Pavel Șușara, Sabin Gherman, T.O. Bobe, Horia Roman Patapievici, Marian Drăghici, Alexandru Ecovoiu,

Adrian Oțoiu. Simpla înșiruire a acestor nume e îndeajuns de expresivă pentru tendințele contradictorii ale generației. E mai cuminte deci de spus, că este, mai puțin o generație. Și mai mult, un Babilon literar. Totuși, membrii ei sunt și uniți prin meșteșugul lor, prin ticăitul prezent al ceasornicelor lor biologice și prin încercările prin care vor trece./ 4. Simplificând, dintr-o singură lovitură de paloș: doar Dan-Silviu Boerescu a receptat, până acum, fenomenul nouăzecist. Astăzi, plictisit de atâta receptare, preocuparea mentală a domniei sale e la cu totul altceva. La ceva complet opus spiritualității trezită de literatura bună nouăzecistă. Cei câțiva mari critici literari români s-au autosuspendat până în prezent. Vor fi goniți din locurile în care se află și vor scrie, din nou, cărți. Nu statute. (...)/ 5. Aș dori să scriu în înțelepciune despre acest subiect. În ultimii ani, Uniunea Scriitorilor se pare că a fost sedată și transportată acasă la dânsii, de către trei-patru inși. Ei îți arată un anumit spațiu, în care se străduie să te convingă că ar mai fi Uniunea Scriitorilor. Dar ea, săraca, se aude horcăind, zăvorâtă pe la domiciliile domniilor lor. Nici bine. Nici merți. În acești ultimi ani, sunt semne că Uniunea Scriitorilor a fost siluită. Pusă să joace pe masa unor partide și partidulețe. Snopită să desfacă șlițuri ori să ajute la îmbrăcarea anumitor domni în pantaloni de partide politice. Arsă cu țigara și torturată ca Uniunea Scriitorilor să chivernisească și familiile acestor lupi răpitori. Dacă am vorbit cu păcat și în necunoștință de cauză rog să fiu iertat. Sunt însă, la data de 26 iulie 2000, când scriu aceste rânduri și câteva lucruri certe: Uniunea Scriitorilor n-a funcționat în beneficiul majorității membrilor săi. Statutul Uniunii Scriitorilor este încălcat. Regulile de control fixate de stat sunt încălcate. Legile onoarei și ale solidarității de breaslă sunt încălcate. Prin patrimoniul și prin sprijinul ei, Uniunea Scriitorilor ar trebui să fie pentru scriitorul român o împărăție. Poate eu greșesc și Uniunea Scriitorilor a fost condusă, în chip strălucit, de către o echipă strălucită de dregători. Dacă așa este și se vor vădi aceste lucruri, vor recunoaște sincer și fără nici o crispă, meritele domniilor lor. Dar dacă presupunerea mea, cea cu răpirea Uniunii Scriitorilor de către cei trei-patru inși, este corectă?! Să analizăm împreună ce s-ar întâmpla, într-un asemenea caz, într-o țară în care domnește legea: a) «Băieții răi» devin, pe neașteptate, buni și eliberează, de bunăvoie, fata. b) Intervin forțele de ordine ale statului și, dacă ele sunt și bine pregătite și norocoase, fata sapă cu viață în ea. c) «Băieții duri» taie, dintr-un început, jugulara victimei și trupele de eliberare nu mai au ce elibera. Dintre toate, ultima variantă trebuie, cu apăsare, evitată. Toți ei e pot să ajute Uniunea Scriitorilor să funcționeze cinstit și eficient, s-o ajute. Vor exista scriitori și fără Uniunea Scriitorilor. Doar atât că vor fi și mai multe cadavre de scriitori crăpați din pricina înfometării, pe străzi. Nu sunt membru al Asociației Scriitorilor Profesioniști. Am prieteni înscriși aici, am multă prețuire pentru operele câtorva dintre ei. Din păcate, există, se pare, o nepotrivire între activitatea redusă a acestei instituții culturale și numele ei extrem de orgolios.

Din două, una: Ori își înzecesc activitatea. Ori ar trebui să-și modifice titlatura. Spre exemplu, adăugând o paranteză, s-ar putea numi: «Asociația Scriitorilor Profesioniști (Am glumit)». Lăsându-i pe dâșii să-și aleagă singuri titlurile cântecelor sub care defilează, e de datoria mea să observ că de la Asociația Scriitorilor profesioniști au izvorât câteva programe serioase și însemnate. Totuși, trebuie răspicat exprimat că Asociația Scriitorilor Profesioniști nu este. Nu are putere. Și, se pare, că nici nu-și dorește să fie o variantă la Uniunea Scriitorilor”. ■ *Emil Mladin (Revenirea literaturii și a cititorului)*: „1-4. În anii '80 se pătrundea – poate justificat – mai greu în lumea literară. În afara furcilor ideologice, exista o cenzură la nivelul textului literar în sine. Critica literară știa cu cine avea de-a face, iar acei câțiva reprezentanți cu adevărat talentați au rămas să-și consolideze opera și în anii '90. *Optzeciștii* au fost folosiți de critică, în acești ultimi ani, drept armă de atac pentru deliberata minimalizare a unor reprezentanți ai generației '60 și, totodată, scut în fața *nouăzeciștilor*. Acest fapt nu înseamnă că nu li s-au recunoscut meritele, dar a pus și un semn de întrebare. Cititorii nici nu au observat stratagema. După 1989, în literatura română au debutat mulți, chiar prea mulți. Se publică mai ușor, rânduiala valorică poate fi dată peste cap, critica nici măcar nu mai știe pe cine să dea la o parte și pe cine nu. Au apărut autori mai tineri, unii chiar talentați, și-au scos din teacă săbiile cei nepublicați în anii '80, iar o divizie de mofluzi și-au publicat pe cont propriu ineptiile, totul semănând unui talcioc de unde nu știi ce să alegi, dacă ai ceva de ales. Nici măcar nu cred că la nivelul debutului, se poate face vreo legătură cu generația '80. Peste câțiva ani, vom ști dacă debutanții anilor '90 își merită locul în literatura română, dacă se va vorbi de o «generație '90». Deocamdată, nu pot vorbi concret de un spirit novator. Dacă, în afara unor scriitori care încearcă alte modalități de expresie, o abordare în forță a temelor sociale, o sancționare a clișeelelor textuale ce au anchilozat multe condeie, nu se mai vede nimic la orizont, «generația» va fi înghițită de valul veleitarilor care abia așteaptă să ne copleșescă. Pentru o «generație» este nevoie de un spirit comun, de o promovare masivă a unor nume care să rămână, să se impună. Există Ioan Es Pop (un optzecist întârziat), Paul Vincius, Lucian Vasilescu, Saviana Stănescu, Daniel Bănulescu și încă șase-șapte care își revendică de drept locul în poezia anilor '90 și nu numai. În proză, lucrurile sunt oarecum mai greu de definit. Prozatori precum Răzvan Petrescu, Cătălin Țirlea sau Horia Gârbea stau alături de Radu Aldulescu, Adrian Oțoiu sau Daniel Bănulescu (prozatorul, de data aceasta), chiar dacă merg pe căi cu totul și cu totul diferite. Mai sunt nume la care mă pot referi, dar este vorba de prozatori cu reveniri spectaculoase în prezent, după mult timp de tăcere. Alexandru Ecovoiu este cel mai bun exemplu. Critica literară, instituția care ar trebui să facă departajările necesare, nu se obosește deloc cu acest lucru. Confuzia generală îi ajută din plin pe unii. Cu puține excepții, se merge pe simpatii, pe

momente în care conjunctura politică poate fi speculată, deși credeam că am scăpat de așa ceva. Nu e mai citesc decât parțial cărțile recenzate și se dau note la întâmplare. Există critici cu vechi state de serviciu, care nu au citit decât pe sărite cărțile unor scriitori *nouăzeciști* și i-au declarat nuli. Sau geniali. În funcție de autor, nu de textul literar. Situația este cunoscută, dar nimeni nu face nimic pentru a schimba ceva./ **5.** Sunt membru al Uniunii Scriitorilor. Cred că Uniunea Scriitorilor va reprezenta o formulă viabilă pentru membrii săi, atunci când conducerea își va lua în serios rostul pentru care a fost instalată. Când se va termina cu trocul premiilor literare, cu plimbările costisitoare și inutile, când nu se vor mai invoca acele câteva sufertașe cu mâncare date ca un fel de pomană unor scriitori, când ei, scriitorii, vor avea în Uniunea Scriitorilor un agent literar pentru contacte cu editurile europene și atunci când tot ei, scriitorii, vor ști exact de cine și pentru ce mai sunt reprezentați într-o uniune de creație”. ■ *Dan-Silviu Boerescu (Există o generație '90):* „**1.** (O precizare: nu toți debutanții din anii '90 sunt și «nouăzeciști», lucrul fiind valabil și pentru colegii lor mai vârstnici cu un deceniu – convențional, relativ, cu excepțiile de rigoare). Aplicând strict criteriul deceniului de debut (cum procedază L. Ulici), se produc destule confuzii. Un singur exemplu: poate fi Doru Mareș, la un moment dat lider al Cenaclului de Luni, însă debutat editorial în 1998, nouăzeist? Diferențele între optzeciști și nouăzeciști apar atât din faptul că ei provin din cenacluri și medii culturale relativ diferite (Luni versus Universitas). În plus, cei mai mulți nouăzeciști au avut șansa de a debuta efectiv după 1989 și, implicit, de a-și refuza tentația esopică și vocația autocenzurii (ulterior provocatoare de mari frustrări)./ **2.** Da, sunt ferm convins că există o *Generație '90*, cu personalități distincte, bine conturate nu doar bibliografic, ci și axiologic. Pot să mă autocitez: nouăzeciștii «avansează considerabil în direcția demontării mecanismelor de (auto)mistificare și devin producătorii unor noi sisteme mitologice care reciclează paradigma post-modernității, oferind un nou proiect de sinteză, care – deși nu este încă e deplin actualizat – ar putea fi cel al inventării Apocalipsei, o apocalipsă ce poate modifica structural triada ins poetic-text-societate, atât pe coordonata cotidianului și a biograficului auto-ironic, cât și pe cea a transcendenței imediate». Am scris aceste rânduri în 1989.../ (...) **5.** De vreun an de zile, Uniunea nu mă mai convocă la nici una dintre ședințele Comisiei de Validare, al cărei membru cu onoare sunt. Nu sunt membru ASPRO. În orice caz, o structură organizată a scriitorimii este necesară. În momentul de față, mă reprezint singur și conțez prea puțin pe un asemenea suport”. ■ *Lucian Vasilescu (Un nou spirit):* „**0.** Iată că, înainte de a deveni «obiect» de studiu pentru o așteptată istorie a literaturii române contemporane, am devenit subiectul unei anchete. Nu-i rău nici așa. Acum, la anchetă ca la anchetă – o să spunem ori ce vrem noi să spunem, ori ce vor «anchetatorii» să audă. Sau, poate, cine știe, «anchetatorii» vor să audă chiar ce am vrea noi să spunem...”

Om vedea.../ 1. Întrebarea s-a mai pus și, orice răspuns ar căpăta, acesta n-ar face decât să adâncească «șanțul» săpat (mai degrabă de comentatori decât de autorii înșiși) între cele două generații aflate în atenția prezentei anchete. Personal, cred că între «optzeciști» și «nouăzeciști» există mai degrabă asemănări decât deosebiri. Debuturile noastre sunt separate, în timp, de vreo douăzeci de ani, vreme în care, îndrăznesc a spune, și unii și alții am asigurat «tranziția» literaturii române peste «momentul '89» – unul dintre punctele tranziției izbutite. Astfel mă simt un «moștenitor» al optzeciștilor și m-aș bucura dacă și ei m-ar considera «urmașul» lor în dinastia întemeiată în literatura română de la descălecătorul Eminescu încoace./ 2. Da, o nouă generație, cu un nou spirit. Dacă n-ar fi așa, discuția de față n-ar avea nici un rost (ținând seama de prestigiul publicației culturale care o găzduiește și de prestigiul personal al «gazdelor» noastre). Cum definesc generația '90? Cea mai bună definiție ar putea fi dată după lectura celor câteva rafturi de bibliotecă pe care nouăzeciștii le-au «produs» până acum. Adaug: cred că textele (cărțile) generației '90 sunt sincrone cu sensibilitatea contemporană așa cum numai textele (cărțile) generației sulimilor proletcultiști au mai izbutit să fie, cu nesimțirea vremii, în ultimii cincizeci și ceva de ani, în literatura română. Observație: aceștia din urmă erau, în adevăratul înțeles al cuvântului, scriitori profesioniști: trăiau din scris și trăiau al dracului de bine. Noi, ăștialalți, nu mai putem fi considerați profesioniști atâta vreme cât trăim doar pentru scris, nu și din acesta./ 3. Aș putea, dar n-o fac. Aștept să se rostească în această privință *criticii* literari. Sper s-o facă înaintea *istoricilor* literari. Afirm, însă, că înlăuntrul generației '90 se găsesc scriitori reprezentativi nu numai pentru momentul literar actual, ci și pentru *literatura română*. Argument: aceleași cărți despre care pomeneam în răspunsul anterior./ 4. Chiar așa: cum o fi receptat critica literară fenomenul nouăzecist? Câți critici literari au citit toate cărțile noastre? Câți dintre ei au ostenit la masa de lucru scriind despre «fenomenul nouăzecist»? Câți dintre ei vor zăbovi măcar asupra răspunsurilor noastre la această «anchetă»? Câți critici literari au supraviețuit profesional «tranziției»? Cărți etc.../ 5. Cu Uniunea Scriitorilor mă găsesc în raporturi de membru. Cu ASPRO mă găsesc în raporturi de prietenie cu o seamp dintre membrii săi. Așadar, la partea a doua a întrebării voi răspunde referindu-mă strict la Uniunea Scriitorilor; la banii pe care-i câștigă, anual, din nobila îndeletnicire a jocurilor de noroc și de pe urma instituției cărciunii de lux, câte o avere în dolari (sute de mii, mai exact), US ar putea reprezenta (ar trebui să reprezinte) o formulă viabilă «pentru un scriitor român de azi, tânăr sau vârstnic». Poate că și reprezintă, dar nu-mi dau eu seama... 6. Din fericire, zic eu, condiția materială a scriitorului tânăr de astăzi nu are nici o legătură cu scrisul său. Din nefericire: cel care scrie astăzi este liber de orice «motivație financiară». Faptul că suntem (cu mult) mai săraci decât înaintașii noștri (majoritatea contemporani cu noi) va aduce, în timp, o serioasă economie la

bugetele primăriilor care, chiar de vor voi, nu vor mai avea pe pereții căror case să atârne plăcuțe comemorative. Și nici la Bellu nu mai sunt locuri”.

■ **Silviu Lupașcu** (*Cuvintele au venit de la sine*): „1. Am convingerea că scriitorii care au debutat la începutul deceniului nouă reprezintă nu numai un alt timp, ci și o altă... configurație hexagramatică, în concordanță cu fascinatul model de înțelegere a lumii, propus, încă din antichitate, de *Y Ching*: atunci când vor înnegri hârtia, fie că o vor face cu stiloul sau cu imprimanta, gesturile lor vor avea drept fundal poziții noi ale constelațiilor, un nou ritm de socializare a spațiului, un nou mod de a gândi și a fi în labirintul puterii, deșertăciunii.../ 2. (...) O înnoire de vârste nu se putea petrece fără o înnoire de stil, mai ales pentru o generație care contemplă, ca să zic așa, abisul viitorului, care crește cu ochii plini dă strălucirea timpului necunoscut. Pelerinajul cuvintelor este dublat de entropia estetică a călătoriilor de nicăieri spre nicăieri, iar această mobilitatea a unei ontogeneze perpetue se va solidifica, foarte probabil, cu o intensitate paroxistică a «confuziei genurilor», așa cum a fost ea postulată de post-modernism, cu fragmentarea apoteotică a «mozaicului spart» în vremuri imemorabile, grație căreia adevărul inefabil al marginalilor va converti centrul nestinși la o resemnificarea spectaculoasă, prin ipostazierea infinită a ideii de centru, prin autonomizarea fiecărei ipostazieri, în cadrul unei armonii a tuturor posibilităților./ 3. Cu voia «anchetatorilor», aș dori să fac trimitere la «Echinox», nr. 6-7-8-9/1995 (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj)./ (...) 5. ASPRO a finanțat Premiul Totem, pe care Editura Nemira mi l-a acordat în decembrie 1998, pentru un volum de eseuri intitulat *Pelerinajul senzual*. Un an mai târziu, în decembrie 1999, Editura Nemira mi-a argumentat imposibilitatea de a publica manuscrisul în cauză: relieful calamitat care domină piața cărții, nevândabilitatea autorilor tineri & autohtoni, blocajul financiar... Bineînțeles că de publicarea textului nu se mai preocupă nici editorii virtuali, nici finanțatorii premiului, iar eu încerc în continuare să înțeleg logica irațională prin care în România se întâmplă astfel de lucruri: ridicarea anti contractualismului la rang de principiu, care guvernează nu numai activitățile economice-bancare sau elucbrațiile politice-juridice, ci și, iată, viața literară. Un scriitor nu poate decât să scrie în mod onest, cu un bun randament intelectual. Nu este just ca el să fie făcut responsabil pentru obturarea politică sau economică a sistemului vasculat prin care *logos*-ul îl leagă de comunitatea receptorilor de literatură. Mai mult, este scandalos ca limba maternă și cetățenia trecută în pașaport să-i fie imputate drept o vină ocultă de către «sindicatul» negustorilor de cărți. De aceea, consider că atât Uniunea Scriitorilor, cât și ASPRO, sunt necesare ca forme de asociere, comparabile, să zicem, cu *United Artists*, după săvârșirea unui înțelept ritual de purificare (menit să instaureze nu numai ieșirea din comunism, dar și ieșirea din post-comunism), cu condiția să nu-și trădeze menirea, să nu adultereze viața veșnică a Cuvântului...”. ■ **Vasile Bardan** (*Scrisul între OK și KO*): „1. Debutanții în literatura română a dece-

niului '90, față de predecesorii lor imediați, optzeciștii, dar și față de toate celelalte generații anterioare lor, se diferențiază prin câteva trăsături distincte și definitorii: demitizarea, demistificarea creatorului, teribilism axat pe afirmarea agresivă a propriului eu creator, globalism, universalism, agenerationism. Mai e și o bună doză de «schizofrenie» manifestă./ 2. Trăsăturile de mai sus ne obligă să definim această mișcare drept prima amplă manifestare globalistă din literatura română. E generația ce va avea, poate, fericirea să facă legături spirituale și valorice durabile, funcționale în era postcomunistă a secolului XXI. (...) Ei au o reală deschidere universală. *Merită să-i zicem așadar – Generația Internet, Egocentrică și Schizofrenică*. Se impun, totuși, câteva nuanțări și precizări referitoare la funcționarea internă a noii mișcări. În linii mari, nou-nouța generație literară se prezintă ca o rămășiță a optzeciștilor. Unii sunt nedecuplați complet de cei care i-au remorcat la garnitura «expresului» lor literar. Există vagonul cu noii scriitori, cu noii contestatari înrăuriți viologic, iografic și formativ, purtând amprenta sau marca celor care i-au altoit și moșit. Avem astfel o ramură literară vulgarizatoare, marca Dan Silviu Boerescu, una demitizant-universalistă, marca I.B. Lefter – Cărtărescu, de extracție universitară, alta a realului tern, anodin, impusă de Alexandru Mușina, li altele cărora nu le știm încă impactul, dar ele există la Cluj, Constanța, Piatra Neamț etc./ 3. Da! Sunt sau tind să devină voci reprezentative Daniel Bănulescu, Horia Gârbea, Ioan Es Pop, Saviana Stănescu, Lucian Vasilescu, din gruparea lui D.S.Boerescu. Am analizat în «Caiete critice», o parte din aparițiile lor editoriale, mai ales după lansarea colecției «Poezii orașului București», devenită ulterior «Biblioteca București», prin anii '97-'98. Dar zona literară cea mai exotică, unde se produc dese turpitudini și turbulențe literare, este aceea dirijată și formată de universitarii I.B. Lefter și Mircea Cărtărescu. De aici s-au lansat marile demitizări ale scriitorilor clasici moderni și contemporani, percepute en gros ca valori «uzate moral» formate din «oameni de prisos», în termenii tânărului chibiț literar Paul Cernat, mare amator de ritualuri demolatoare în viața lumii literare, prin afirmarea agresiv-ostentativă a propriei identități, prin crearea unui «spațiu vital» cultural, pentru a fi cât mai «vizibil», prin orice mijloace, fără scrupule valorizatoare, integratoare, abolind până și principiul autonomiei estetice a unei opere literare. Aici se vede clar cum generația cea «nouă» (zecistă) funcționează ca o anexă, unde impresarii și propagandiștii culturali practică o neoidolatrie jenantă, bățătoare la ochi și dubioasă. Glorificăm produsele noastre, mitizăm mentorii noștri și idoli noștri, minimalizând sau spulberând scrierile, creațiile, altora. Imaginea de generație anexă a grupării literare în discuție e dată și de formula deuterilor în grup, prin volumele *Ficțiuni*, *Tablou de familie*, *Marfă*, *Ferestre '98* și recent controveratul *40238 Tesacni*, în realitate ele fiind o prelungire în spirit și expresie artistică a ceea ce au fost în anii '80, volumele colective optzeciste, *Aer cu diamante*, *Desant '83*, *Cinci* ș.a. Diferă doar detașarea noilor veniți,

dată de totală libertate de expresie. Prin volumele colective amintite mai sus, dar și prin volume individuale, prin reviste literare sau de profil cultural, cum sunt «Dilema», «Interval», «Echinox», «Art Panorama», «România literară», «Caiete critice», «Contrafort», ș.a. și-au făcut remarcată prezența creatoare și o anumită libertate artistică, ba chiar o eliberare de sub tutela generației optzeciste, acei «prea tineri pentru a fi scriitori și prea bătrâni pentru a fi debutanți», cum bine zicea tânărul scriitor abia ieșit din «găoace», Iulian Băicuș. Pentru complexitatea și diversitatea fenomenului literar tânăr, voi aminti aici pe Vasile Gârneț, Vitalie Ciobanu, Emilian Glaicu-Păun și Valeriu Matei, pe amintitul radical-schizofrenic Paul Cernat, dar și pe criticii autentici Vasile Baghiu, Daniel Cristea Enache, Răzvan Voncu, Ioana Părvulescu./ 4. Critica literară a recepționat «fenomenul» destul de bine și de... consistent. Revistele «Interval», «Echinox», «Poesis», «Orizont » și «Caiete critice» au dedicat numere întregi și pagini substanțiale noilor contingente literare, celor care scriu din impulsuri interioare, din necesitate și nu din frondă sau interes./ 5. Cu Uniunea Scriitorilor al cărui membru sunt mă aflu în raporturi civilizate, normale de bun simț. Cu ASPRO nu am nici un fel de raporturi, atâta vreme cât văd cum sunt tratați drept inamici cei din afara grupării lor. Unii narcisomani frustrați de aici au pronunțat înclinație spre agresiune, combătând și ridiculizând pe alții care nu fac parte din cercul lor. Probabil că vor mai rămâne viabile cele două formule de convețuire și supravețuire a scriitorului român de azi, tânăr sau vârstnic. Pot fi alternate de afirmare și independență totală pe care viitorul le poate oferi. În creația spirituală totul e posibil și literatura nu face excepție. Eu cred de exemplu că un scriitor bun se poate afirma internațional și fără a fi membru al vreunei uniuni de creație. Globalizarea oferă rampe de lansare ideale, mai ales pentru cei tineri și talentați. Timpul va lucra în favoarea lor". ■ **Ștefan Drăghici** (*Un alt termen al aceleiași generații*): „1. Optzeciștii și nouăzeciștii sunt variantele aceleiași paradigme culturale. Diferențele sunt rezultante ale chiar timpului/perioadei debutului și, ulterior, confirmării. Astfel, *optzeciștii* sunt obligați să cultive o literatură livrescă, cu un limbaj esopic, limbaj care se constituie într-un refugiu în fața unei lumi/realități tiranice, deposedată de sentimentul valorii și controlată până în mecanismele sale cele mai intime. Subversitatea textului optzecist făcea savoarea lecturii/satisfacția «citirii printre rânduri». Optzeciștii au, în același timp, o dimensiune caragialiană și eminesciană. Ei sunt vizionari, dar și relativști în raport cu socialul. *Nouăzeciștii* se prezintă după părerea mea ca un fenomen etroclit, cu o mare priză la real și anume la partea neprelucrată a realului. Lipsa oricărui complex, nonconformismul le sunt cultivate de perioada pe care-o trăiesc și explorează. Solidaritatea de grup s-a realizat pentru a facilita accesul la zonele realității nemijlocite. Nu mai puțin important este împingerea literaturii spre bussines. Ei păstrează doar dimensiunea caragialiană, fiind direcți, fruști și relativști, în raport cu socialul./ 2. Nu cred că

nouăzeciștii sunt o generație, ci mai degrabă un alt termen al aceleiași generații. Mai realist, mai nonconformist, punând accent pe caragialesc, ei sunt, după cum aprecia și Laurențiu Ulici, mai degrabă o promoție./ 3. Cristian Popescu (poate legătura între cele două variante), Lucian Vasilescu, Horia Gârbea, Rodica Draghinescu, Daniel Bănulescu, Cristina Cârstea, Cătălin Țirlea, Dan Silviu Boerescu etc./ 4. Într-o primă etapă, critica a primit cu «îngăduință», acest grup care după ce a «ucenicit» pe lângă Mircea Martin, era «încălzit la sân» de Laurențiu Ulici. Apoi, ea a fost contrariată, când grupul a «explodat» și a început «lupta pentru independență» pentru afirmare în contextul social nou, de după '89. În sfârșit, ne putem referi și la un moment conflictual-polemic, atunci când individualitățile «generație» s-au impus, dovedind și alități-calitate și un pragmatism nemaiîntâlnit până la ele. 5. În raporturi normale. Plătesc cotizația și «mă descurc» cum pot. Ca organizații de breaslă, US și ASPRO au șanse să reziste și chiar să se dezvolte/redreseze, ele fiind de mare utilitate, dincolo de greșeli, «structuri de gașcă», lipsa de transparență și de acces la decizii. Sunt însă realități care le conferă perspective: – menținerea, prin subvenționare, a unor reviste care altfel ar fi dispărut de mult; – acordarea de premii – care radordează creația dintr-un an la anumit standard valoric; – organizarea de manifestări de gen: lansări de carte, editare, simpozioane, aniversări, sprijinirea literaturii tinere și a cărții românești, burse; – reprezentarea breslei în relațiile cu străinătatea/chiar dacă uneori se pot face reproșuri; – monitorizarea cărții din librării; – asistența socială acordată mai vârstnicilor scriitori etc.”. ■ *Mariana Codruț (Mai multă autenticitate)*: „1, 2, 3. Îi diferențiază totala libertate de expresie, dată de șansa istorică a ieșirii României de sub tutela comunismului. Nu mai există cuvinte interzise, teme sau atitudini tabu. E o enormă noutate, după 50 de ani de cenzură, dar nu și dacă ne raportăm la avangardiștii români sau la literatura de aiurea. Libertatea de expresie e suficientă pentru a diferenția o generație de alta, dar nu știu dacă e suficientă pentru a aduce, prin ea însăși, «un nou spirit». Adică eu – teoretic «optzecistă» – nu simt o ruptură între modul meu de-a vedea lucrurile și cel al unor Simona Popescu și Caius Dobrescu, Radu Andriescu și Ovidiu Nimigean, Michael Astner și Vitalie Ciobanu, Dan Lungu și Rodica Draghinescu, Cristina Cârstea și Ioana Drăgan, Saviana Stănescu etc./ 4. Criticii literari i-au receptat favorabil pe cei valoroși dar, dacă nu mă înșel, nici ei n-au semnalat vreo ruptură semnificativă între aceștia și optzeiști. Au amendat însă... excesiva libertate de expresie a unor nouăzeciști, adică alunecarea în porno-grafie sau folosirea termenilor licențioși doar de dragul de-a șoca./ 5. Am așteptat, și de la US, și de la ASPRO, să-și ducă la capăt promisiunile referitoare la apărarea drepturilor de autor. Și presa scrisă, și ea audio-vizuală, și editurile, cu vagi excepții, consideră în continuare că scriitorul român se poate hrăni cu aer. Plata muncii unui scriitor a rămas tot simbolică, deci nu e taxată drept muncă, deși pe spatele nefericitului Scriălău trăies destui... În rest, văd și

eu, ca și mulți alții, cât de contestabile sunt unele premii ale US și cât de mediocri sunt unii favoriți ai US. 6. Scriitorul tânăr din România – ca și universitarul, cercetătorul, medicul, profesorul tânăr, de altminteri – e oribil de sărac, spre deosebire de majoritatea restului scriitorilor, care e doar... foarte săracă. Diferența vine din faptul că majoritatea foarte săracă are cel puțin, prin grija defunctului PCR, un acoperiș deasupra capului. De, PCR-ul îl considera și pe scriitor «om al muncii»./ 7. De la literatura română aștept mai multă autenticitate. Ce-i pot oferi? În calitate de cititor – totul, adică interesul și pasiunea de a citi cărțile la care am acces, puține, e drept, sscriitor foarte sărac fiind și eu. Cred că nu e chiar neînsemnat acest interes, într-un context în care el pare a si în (s)cădere liberă. Ca scriitor, sper să apar curând «pe piață» cu un nou volum de poezie și, probabil, cu unul de proză”. ■ *Lucian Dan Teodorovici (Ar fi bine ca scriitorul să poată trăi din scris):* „1. În ceea ce privește modul în care este abordată literatura, diferențele sunt evidente. Iar ele se datorează în mare măsură transformărilor politco-sociale de la sfârșitul deceniul trecut. Pentru scriitorul debutant în anii '90, literatura nu mai poate fi privită nici ca rampă de lansare pentru politicaștri, nici ca mod de subzistență, nici măcar ca mijloc de a-și asigura un prestigiu în comunitate. Din acest motiv, literatura anilor '90 are, cel puțin teoretic, o mai mare șansă de a se îndepărta de veleitarism (și chiar, din câte cunosc, pare s-o facă). Tot la nivelul acesta, al modului în care este abordat scrisul diferențele față de optzeciști se conturează, în favoarea celor debutati în anii '90, pe o (mult) mai accentuată deschidere culturală. Alte diferențe? Poate cea mai importantă, tot în favoarea scriitorilor mai tineri: libertatea de a nu scrie decât ce vrei, fprp diverse obligativități./ 2. Nu știu dacă până acum s-a conturat un spirit nou, deși, având în vedere diferențele enunțate anterior, s-ar presupune că acest spirit există. Pot vorbi însă de ceea ce cunosc, de ceea ce se întâmplă la lași, spre exemplu, unde, scriitori tineri (și foarte tineri) au înființat două grupuri literare: *Club 8* și *Outpos*. Care, la rândul lor, s-au reunit în paginile revistei «*Timpu*». Aici, cel puțin, sunt semne evidente ale unei alternative, atât în planul mentalităților culturale, cât și în cel al literaturii propriu zise. Să afirmi, însă, că s-a *constituit* deja o nouă generație a literaturii române e, măcar din punctul meu de vedere – ușor superficial./ 3. Nominalizări se pot face cu ușurință, însă ele, fiind subiective, au și darul de a nedreptăți pe mulți. Din acest motiv, asumându-mi și aici riscul de a supăra, mă voi referi tot la cei pe care-i cunosc mai bine, la ieșeni. Daccă e vorba de scriitori reprezentativi, nu pot fi trecuți cu vederea O. Nimigean, Radu Andriescu, Dan Lungu sau Șerban Alexandru, spre exemplu. O să-mi permit să amintesc, însă, și câțiva scriitori mai tineri și implicit, mai puțin cunoscuți, cum ar fi poezii Ștefan Baștovoi, Dan Sociu, Șerban Axinte, Codrin Dinu Vasiliu ori prozatorii Florin Lăzărescu și Otilia Vieru. Cum, însă, mi-e greu să limitez generația la așa-numitul «fenomen nouăzecist» și să-i asept încadrarea într-un singur deceniu, sunt convins că, supuși aceleiași estetici

literare, în următorii ani cinci-zeci vor apărea și alți scriitori notabili./ 4. Deocamdată, din diverse motive, critica literară nu pare dispusă să se concentreze asupra scriitorilor debutanți după '90. Nicolae Manolescu afirma într-un interviu publicat în «Timpul» (adresându-se acestor scriitori): «Un prag mai bun decât 1989 n-am. Dar, dacă scrieți cărți foarte bune, poate mă răzgândesc și mă ocup și eu de voi». Probabil că întreaga critică aseptă acele cărți bune. Mă tem însă că s-ar putea ca ele să fi apărut deja, iar cei care ar trebui să le descopere nu au chiar cele mai potrivite mijloace pentru a o face. Dacă tot vorbim de generații, poate ar fi timpul să apară una nouă și în critica literară./ 5. Despre Uniunea Scriitorilor nu vreau să vorbesc. Cât despre ASPRO... Mi-aș dori să dea ceva mai multe semne că există”. ■ Ștefan Caraman (*Generației '90 îi lipsește spiritul de gașcă*): „1. Cred că, sintetic, mai multe lucruri: a. vârsta; b. foarte mulți dintre ei ('90-iști) nu sunt absolvenți ai unei instituții de învățământ superior umanist și nici nu practică vreo activitate umanistă; c. '90-iștii nu sunt exclusiviști precum colegii lor mai vârstnici (tributari unei anumite teorii lansate de regretatul Nedelciu, care amesteca talentul literar cu orele petrecute în bibliotecă și cu apartenența la un anumit nivel «mediu academic» – lucru reproșat de multe ori autorilor debutanți după 1990); d. generația '90 este mult mai bine repartizată în teritoriu (valorile nu sunt concentrate doar în București); e. generației '90 îi lipsește spiritul de gașcă (calitate? defect?); f. etc. 2./ Sunt de acord că ei afirmă un nou spirit în literatura română. Numai și pentru faptul că autorii sunt mult mai personalizați, mai aproape de ceea ce se scrie astăzi în lume și mai puțin preocupați de locul lor pe diferite socluri. Oricum, consider că literatura noastră are nevoie de mai mulți scriitori valoroși și nu de generații. Îmi place să cred că ultima promptie trăiește deja cu idea asta. 3. Desigur: Daniel Bănuțescu, Răzvan Petrescu, Ioan Es. Pop, Dumitru Ungureanu. Aș avea o listă mult mai largă pentru cei nereprezentativi și care se cred reprezentativi, dar pe cine interesează? În plus, sunt deja notorii./ 4. Cred că de la amestecat până spre ignoranță. Nu trebuie uitați însă criticul Alex. Ștefanescu, care a plasat mulți debutanți în literatură de după 1990, unii dintre ei chiar valoroși și Dan-Silviu Boerescu, căruia generația aceasta îi datorează destule. Astăzi, totuși, critica literară din România este mult sub valoarea literaturii, așa că, personal, sunt mult mai atent la reacțiile cititorilor, ale pieței și, nu în ultimul rând, ale celorlalți scriitori, decât ale criticii. Finalmente, cine mai poate judeca credibil ceea ce scriu eu astăzi? Mă gândesc că s-ar umple de penibil./ 5. (...) U.S. este o organizație anacronică și care nu mai reprezintă pe nimeni, poate doar pe cei câțiva bătrâni fomiști care mai trec pe la câte o lansare unde se servesc pișcoturi. Dacă un scriitor român are nevoie de ceva astăzi, atunci acesta este un sindicat puternic, condus, evident, de un cioban, sau un tractorist. Nu de alta, dar managementul «subțire» și-a dovedit pe deplin calitatea. 6. Poate nu veți crede, dar mult mai bună decât a unui vârstnic. Scriitorii de după 1989, așa cum am mai spus, au

trecut prin alte forme de învățământ (și de experiență, așadar), motiv pentru care își pot câștiga pâinea ceva mai liniștit decât eilalți (atât ât se poate câștiga o pâine liniștit în România). Gălățeanu muncește la PLAYBOY, Ungureanu la CONEL, Răzvan Petrescu la trustul ALL (dar e medic), eu însumi lucrez într-o bancă. Probabil ă nu voi face niciodată coadă la pensiile Uniunii. Eventual îi voi acorda, într-o zi, subvenții”. ■ *Radu Andriescu (Necesitatea unei alternative)*: „1. Deoarece informația circulă greu în lumea literelor românești, care tinde să ia aspectul unui arhipelag de centre culturale izolate, mai curând decât acela al unui organism concret, cu scriitori – mă refer mai ales la cei foarte tineri – care de regulă reușesc cu greu să-și facă numele cunoscut, în special atunci când au contactate mai puține cu Bucureștiul, voi răspunde la întrebări pornind de la situația de aici, din Iași (referindu-mă, de fapt, la scriitori care provin nu numai din Iași, ci și din Botoșani, Brașov, Brăila, Năsăud, Neamț, Sibiu sau Timișoara). Au fost două valuri succesive de debuturi, după '89. În primii ani au debutat câțiva scriitori a căror loc între «generații» nu au fost niciodată foarte clar, ei fiind cam cu cinci ani mai juni decât optzeciștii, și cu vreo cinci-zece ani mai bătrâni decât debutanții ultimului val. În 1992 Ovidiu Nimigean publică *Scrieri Alese*, într-un tiraj de 50 exemplare – la un preț de 1 000 000 + 3 lei T.L. – și, un an mai târziu, *Week-end printre mutanți*, într-un tiraj de 5 000 de exemplare, vândute la prețul de 1 leu (ambele cărți sunt scoase de minuscula editură «Pan», din Iași). În aceeași perioadă apar și volumele lui Constantin Acosmei (*Jucăria motrului* – Ed. «Pan»), Cristian Tănăsescu (*La răsăritul temniței* – Ed. «Pan») și Radu Andriescu (*Oglinda la zid* – Ed. «Canova»). Chiar dacă-și publică primul volum doar în 1999 (*Despre calitatea unui timp* – Ed. «Outpos»), Michael Astner face parte din același «contigent» scriitoresc. Toți acești scriitori debutează cu poezie (ceea ce-i apropie mai mult de spiritul anilor '80) la edituri mici, cu o existență efemeră. La sfârșitul anilor '90 – de fapt, chiar anul trecut și în primele luni ale acestui an – apare un al doilea val de debuturi. De data aceasta, este vorba în special de prozatori: Dan Lungu (*Cheta la flegmă*), Lucian Dan Teodorovici (*Cu puțin timp înaintea coborârii extraterestrilor printre noi*), Florin Lăzărescu (*Cuiburi de vâsc*). Nici această serie de scriitori nu este lansată de editura de tradiție din Iași («Junimea»), ci de «Outpos». L.D. Teodorovici revine, la doar câteva luni după debutul editorial, cu un volum de proză scurtă (*Lumea văzută printr-o gaură de mărimea unei țigări marijuana*, Ed. Fundației «Constantin Brâncuși»). Pentru a reveni la întrebare, aș spune că accentul s-a deplasat, în ultimii zece ani, dinspre poezie spre proză, chiar dacă ar putea fi citate câteva nume ale unui nou val de poeți ieșeni talentați (Horațiu Decuble, Dan Socu, Codrin Dinu Vasiliu, Livia Iacob sau basarbeanul-ieșean-timișorean-tirapsolean Ștefan Baștovoi – înainte ca acesta să-l descopere pe Dumnezeu la porțile antihristului, mai exact, la Mănăstirea Neamțul Nou din preajma Tiraspolului, uitând însă cu desăvârșire cum se scrie literatură).

Interesant este și faptul că editurile de tradiție joacă un rol secundar în promovarea scriitorilor tineri. Edituri noi cum ar fi «Outpos» la Iași, «Axa» la Botoșani, «Marineasa» și «Brumar» la Timișoara sau deja foarte puternica «Paralela 45» sunt mult mai active în această direcție./ 2. Rămânând la aria culturală ieșeană, probabil cel mai important fenomen din viața literară a ultimului deceniu a fost conștientizarea necesității unei alternative puternice la ceea ce se numește «cultura instituționalizată». După '89, cele mai multe dintre instituțiile de cultură ale Iașului (Asociația Scriitorilor, *Convorbiri Literare*, *Cronica*, Teatrul Național, Muzeul de literatură, Ed. «Junimea» etc.) au fost monopolizate de un grup de scriitori optzeciști – a vârstă, mai puțin ca spirit – care au bruiat sistematic orice tentativă de fundamentare a aprecierilor critice pe criterii estetice. Pe fondul de nemulțumire a scriitorilor tineri au apărut grupări literare independente, cum ar fi *Club 8* și *Asociația culturală Outpos*. Începând cu primele luni ale acestui an, noua serie a revistei *Timpul* i-a strâns în jurul său pe cei mai mulți dintre tinerii scriitori ieșeni, dimpreună cu un număr de scriitori optzeciști (Liviu Antonesei, Mariana Codruț, Șerban Alexandru) sau reprezentanți ai unor generații anterioare (Val Gheorghiu, Paul Miron etc.). Deoarece solidarizarea în jurul ideii de alternativă culturală nu ține cont de vârstă, ci mai curând de afinități și de respectul față de un cod deontologic ridiculizat de instituțiile de cultură ieșene, conceptul de «generație nouă» nu este operant. De altfel, solidarizarea în jurul alternativei culturale funcționează și pe orizontală: în zona artelor plastice situația este similară, iar *Perifericul* ieșean – cel mai important festival internațional de artă contemporană din țară, născut la inițiativa lui Matei Bejenaru și ajuns, anul acesta la a patra ediție – este un punct de convergență a artelor./ 3. Cum miza cea mai importantă a alternativei culturale despre care vorbeam este potențarea «capacitatea de omologare» a criticii ieșene (sintagma îi aparține lui O. Nimigean), trebuie menționate numele unor tineri critici care încearcă readucerea criteriului estetic în primul plan al evaluării critice: Gabriela Gavril, O. Nimigean, Constantin Acosmei, Radu Pavel Gheo. La nivelul «criticii ideologice», des întâlnit în revistele de cultură este numele lui Codrin Liviu Cuțitaru./ 4. Critica «așezată» privește literatura scriitorilor mai tineri de la distanță, condescendent. Realitatea este că termenul *nouăzecist* nu a prins cine știe ce pe teren moldav. În reviste mai vechi ale Iașului – «Convorbiri literare», «Cronica» – există rubrici dedicate «nouăzecismului», dar pe de altă parte scriitorii tineri de aici preferă să vorbească despre o «nouă literatură» (vezi și *Colecția Noua Literatură* a Ed. «Outpos», în care au apărut, în ultimile opt luni, aproximativ zece volume de proză și poezie, unele de excepție, altele mai slabe, ale scriitorilor tineri din Iași). Este totuși greu de afirmat că s-ar putea ajunge la o nouă paradigmă literară pornind de la ansamblul volumelor publicate în ultima vreme de tinerii de aici. Așa cum este normal, cărțile reușite sunt cele care mizează pe autenticitatea trăirii și nu pe poză și clișeu. Acesta e punctul în care se despart

apele și din care spiritul critici ar putea renaște, substituindu-se intereselor personale sau de grup./ 5. Cei mai mulți dintre tinerii scriitori ieșeni doresc să fie membri ASPRO. Nu același este interesul pentru Uniune. Personal, admiram modul în care Mircea Nedelciu făcea ca fiecare membru al Asociației să aibă sentimentul participării al un proiect de mari dimensiuni. Aici era diferența uriașă dintre ASPRO și Uniune, unde se luau decizii într-un grup restrâns, imposibil de penetrat de către cei ce nu respectau cel mai impotrânt tabu al literelor ieșene: nu ai dreptul să te atingi de anumiți scriitori ai locului (Mihai Ursachi, Lucian Vasiliu, Cassian Maria Spiridon, Adrian Alui Gheorghe, Daniel Corbu etc., etc.). Nici slăbiciunea omului («magistrul», Mihai Ursachi, un poet cu adevărat excepțional, tolerează, sau chiar cultivă mediocritatea în jurul său), nici lipsa (temporară sau totală) de talent a «colegilor de breaslă» nu trebuie puse în discuție. Revenind la Asociația Scriitorilor Profesioniști: odată cu pierderea lui Mircea Nedelciu, ASPRO a reușit într-o mult mai mică măsură să asigure sentimentul participării membrilor săi. Energia Asociației s-a concentrat pe «Observatorul cultural», o revistă absolut necesară în peisajul publicistic românesc, prin încercarea pe care o face de a cartografia lumea literelor din între ținuturile oarecum izolate. Vorbind însă despre *participare*, nimeni nu percepe (cel puțin aici, la Iași) cum funcționează topul pe care îl propune săptămânalul bucureștean. Librarilor nu li se mai cere de mult părerea, iar membrilor Asociației cu atât mai puțin. Mai rămâne o singură treaptă de coborât pentru ca Asociația și Uniunea să semene leit: ar mai rămâne ca membrii ASPRO să devină, și ei, alergici la observații și critici. Din acel punct s-ar putea spune că nici una dintre cele două uniuni de creație nu «nu mai reprezintă o formulă viabilă pentru un scriitor de azi, tânăr sau vârstnic». Până atunci, simpatia noastră merge în continuare spre ASPRO./ 6. Mulți dintre scriitorii tineri din Iași nu au nici o sursă de venit, participarea lor la proiecte culturale de genul revistei «Timpul» pornind, deocamdată, strict din entuziasm și din dorința de a aduce un suflu nou în litere ieșene./ 7. Scriam la început că în anii nouăzeci accentul s-a deplasat de pe poezie pe proză. Nu sunt însă convins că aceasta din urmă poate rezista mult timp în fața unei culturi a imaginii. John Barth spunea, într-o conferință, că romanul – produsul literar cel mai «popular» care, serializat, juca la un moment dat rolul pe care azi îl au telenovelele – are șanse să reziste mai mult timp, ca gen, în țările din răsărit și în țările sărăve, unde tehnologia pătrunde mai greu. Poate fi și acesta un atribut al sărăciei: literatura întârzie să moară. Mai mult, datorită sărăciei endemice care aproape a sugrumat cinematografia română, un regizor de excepție precum Mircea Daneliuc (ieșean și el, prin naștere) este în ultimul timp mai prezent pe rafturile librerărilor decât în cinematografe. Prin urmare, numărul mare de scriitori și de cărți – uneori foarte bună calitate – este un simptom spectaculos al unei boli sociale cronice: sărăcia”. ■ *Luminița Marcu (Un fenomen cultural)* „1. O privire obiectivă asupra producțiilor culturale ale

ultimului deceniu nu red că poate configura o imagine coerentă a unui curent de gândire, cel puțin nu a unuia singular. De asemenea, pluralitatea de stiluri literare care se manifestă azo descumpănește orice încercare de unificare su o etichetă unică. O generație literară există, în măsura în care considerăm ca aparținând aceleiași generații scriitori care au debutat în acest deceniu, dar nici în acest caz nu cred că poate fi vorba despre o generație care în mod implicit s-ar putea coagula ca grupare declarat «nouăzecistă» este aceea din jurul revistelor «ArtPanorama» și «Nouăzeci», centripetă față de tradiția și amintirea poetului Cristian Popescu. Rămâne de văzut în ce măsură această grupare a adus sau nu un suflu cu adevărat nou în literatura română. Nouăzecismul mi se pare însă mult mai interesant privit ca fenomen cultural, ca sumă a faptelor artistice în general care s-au putut manifesta liber după '89. În primul rând, este vorba despre evoluția postdecembristă a marilor scriitori consacrați înainte: Nicolae Breban, Costache Olăreanu, Mircea Horia Simionescu, Mircea Nedelciu, Nora Iuga, Ileana Mălăncioiu, Ana Blandiana și mulți alții. Fie că au publicat volume inedite, au reeditat anumite volume mai vechi sau pur și simplu s-au manifestat civic într-un fel sau altul – toate acestea mi se par demne de analizat. Aelași lucru rămâne valabil și pentru marii critici din perioada comunistă care au suferit în majoritate revirimente spectaculoase. Este vorba apoi despre generația '80 care continuă cu mijloace noi și eficiente competiția începută la sfârșitul anilor '70. Presa culturală este cu totul alta după '89 și o analiză amănunțită a acesteia ar da măsura schimbărilor majore petrecute în lumea culturală românească a anilor '90. Volumele colective numeroase apărute de asemenea în acest deceniu (de la antologiile lui Dan Silviu Boerescu până la *Ficțiuni*, *Tablou de familie*, *Ferestre 98* sau *Tescani*) nu pot fi trecute cu vederea. Interesantă de urmărit în acest sens este desprinderea individuală a unor autori din aceste acțiuni colective prin volumele personale pe care le-au publicat ulterior câțiva dintre ei: Ion Manolescu, T.O. Bobe, Marius Ianuș, Doina Ioanid. Tot aestei perioade îi aparține și volumul colectiv *Pauză de respirație* a grupului «brașovean» format din Simona Popescu, Caius Dobrescu, Marius Oprea și Andrei Bodiu. Cel puțin trei dintre ei au publicat în continuare literatură pe cont propriu, abordând genuri diverse. Romanul Simonei Popescu *Exuvii* este probabil cel mai spectaculos, dar nu mai puțin interesante sunt două volume aparținând lui Caius Dobrescu: romanul *Balamuc sau Pionierii spațiului* și poemele din placheta *Deadevă*. Nouăzecismul cred că înseamnă și completa schimbare la față a vieții culturale în sensul apariției unor noi strategii de promovare și receptare a literaturii. Editurile și planurile editoriale sunt complet schimbate, de asemenea instituțiile literare, asociațiile, cenaclurile și strategiile de acordare a premiilor literare./ 2. Pot cita un număr de apariții importante, «nouăzeciste» pentru că au apărut în anii '90 și nu pentru că autorii lor ar fi «nouăzeciști», reprezentative fiind fieare în alt sens: *Levantul* și *Orbitorul* (Mircea Cărtărescu), *Exuvii*

(Simona Popescu), *Femeia în roșu* (Mircea Nedelciu, Adriana Babeți, Mircea Mihăieși), *Balada lui Daniel Bănulescu și Cei șapte regi ai orașului București* (Daniel Bănulescu), *Amantul colivăresei* (Radu Aldulescu), romanele lui George Cușnarencu, toate volumele lui Șerban Foarță, *Alexandru* (Ion Manolescu), *Scrisori către Mona Lisa* (Anamaria Beligan), romanul recent apărut al Norei Iuga, *Sexagenara și tânărul* sau volumul de versuri al foarte tânărului Marius Ianuș. Manifest anarhist, literatura SF a lui Sebastian A. Corn. (Selecția este exclusiv literară, este bineînțeles chiar și personal incompletă, iar criteriile țin de importanța acestor cărți ca indicatoare ale unui alt fel de literatură, dar și de calitatea lor estetică)./ 3. Răspunsul la această întrebare implică ideea că putem vorbi despre un model nouăzecist coerent. Nu cred că poate fi vorba despre asta și nu știu cât este de benefică nici unificarea într-o imagine schematică a generațiilor '60 și '90, singurul răspuns, banal și sec, la această întrebare ar fi: generația '90 se află într-un raport de succesiune temporală față de generațiile anterioare. Dacă ar fi totuși să speculăm, mi se pare mult mai important raportul scriitorilor de acum cu generațiile următoare, cu «douămiiștii» să spunem, în lipsa unui alt termen, o generație pe care aceștia ar trebui să o ia în considerare cel puțin ca pe o nouă generație a publicului cititor. În acest sens, cred că se poate face o delimitare aproape manicheistă: o parte a scriitorilor nouăzeciști scriu pentru publicul generațiilor anterioare, iar manifestările lor publice arată chiar o nostalgie a boemei dinainte care avea nevoie literalmente de regimul comunist pe care îl parazita cu profit. De cealaltă parte se află scriitorii tineri sau nu, a căror flexibilitate literară, psihologică, filosofică le permite să-și gândească literatura în funcție de cititorii care vor veni, de cei care azi învață literatura română după manuale alternative”.

■ C. Rogozanu (*Majoritatea optzeciștilor sunt nouăzeiști*): „1. Dacă nu există o mișcare nouăzecistă, ea ar trebui inventată. Cam aceasta ar fi pe scurt opinia mea despre literatura «foarte» contemporană. Schimbarea produsă în decembrie '89 a fost mult prea mare: tot ce s-a publicat în deceniul zece intră într-un posibil curent nouăzecist – sunt cărți publicate *în libertate*. Poate că discuțiile «generaționiste» ar trebui să înceteze. Odată cu momentul '89 paradigma culturală s-a schimbat vrând-nevrând. Cărțile au intrat în economia liberă; literatura nu mai este parte integrantă dintr-o politică de stat. Atomizarea culturii este din ce în ce mai evidentă: fiecare dintre orașele mari își are propriile edituri, propriile câmpuri de influență (ceea ce nu e un lucru rău; pasul următor ar fi deprovincializarea acestor puncte culturale). Toate aceste noi caracteristici determină o eterogenitate structurală a culturii. Nu mai putem vorbi atât de siguri pe noi despre o «generație», așa cum se făcea în anii '60 sau '80. Așadar, nu poate fi vorba (încă) de un curent de gândire, sau, mai precis, de un singur curent de gândire. Într-un fel se dezvoltă «grupul» filosofic de la Craiova (Mihai Ghica & comp.); cu totul altă direcție este *psihistorismul* pe care încearcă să-l impună Ștefan Borbély la Cluj. Și analiza

poate continua. În literatură s-a observat deja continuarea unor forme de expresie anterioare anilor '90. Este vorba, în special, despre optzeism – ofensiva acestei generații este, aș spune, tipic nouăzecistă, pentru simplul fapt că în alte condiții politico-sociale nu s-ar fi putut manifesta ca atare. Paradoxal, generația '80 este primul exponent al nouăzecismului. «Nouăzecismul» sunt și zecile de jurnale publicate în ultimul timp; la fel și *noile* cărți ale *vechilor* autori. Marea regăsire a literaturii libere este principala «vinovată» de umbrirea unei literaturi pur nouăzeciste. Nu avem prea multe lucruri noi pentru simplul fapt că nu a existat cerere pentru așa ceva: cititori români i-au redescoperit pe Cioran, Eliade sau Vulcănescu; au dorit să citească literatură memorialistică; ficțiunea a rămas pentru specialiști. (...) Mulți dintre autorii nouăzeciști rămân, într-adevăr, în sfera de influență a modelelor anterioare (în special optzeismul). Marele câștig constă în resuscitarea tematică. Voi da un singur exemplu: sexualitatea a fost redescoperită cu mai consecințe asupra limbajului literar. O concluzie a acestei priviri generale ar fi că nouăzecismul înseamnă în primul rând un deceniu de literatură (cultură) liberă. Autorii nouăzeciști sunt încă la început. Foarte puțini s-au autoproclamat membri ai unei generații. Tentația de a stabili imediat dacă o astfel de generație există, vine dintr-un reflex nefericit al culturii centralizate. Acum nu mai sunt posibile astfel de «priviri generale» va trebui să așteptăm pentru a ne pronunța. Sau, eventual, să ne pregătim să pândim apariția unei alte «generații», cea douămiistă./ 2. Autori reprezentativi și câte o carte «reprezentativă» pentru fiecare: Simona Popescu (*Exuvii*), Caius Dobrescu (*Deadevă*), Ion Manolescu (*Alexandru*, nu trebuie uitate articolele critice extrem de importante pentru coerențizarea unui posibil curent nouăzecist), Adrian Oțoiu (*Stângacii și enormități*), Daniel Bănulescu (*Balada lui Daniel Bănulescu*), T.O. Bobe (*Bucla*), Andrei Bodiu (*Studii pe viață și moarte*) etc. Nu trebuie uitată critica: au fost reveriri importante (Sorin Alexandrescu, Toma Pavel) și confirmări importante (Ioana Pârvulescu, Ion Manolescu). În rest, Breban, Buzura au scris literatură în acești ani; unii optzești au debutat individual abia acum; literatura memorialistică a invadat librăriile – toate acestea sunt esențiale pentru o corectă înțelegere a nouăzecismului./ 3. Raporturile u cele două generații menționate în întrebare ('60 și '90) sunt extrem de diferite. Generația '60 este «aproape» istorie. Lectura cărților acestor autori trebuie făcută la rece; unii autori trebuie recuperați, alții coborâți de pe un pedestal artificial. Literatura șazecistă poate fi un model pasiv, influența sa asupra noii literaturi va deveni curând una calmă, complet canonizată. Insist pe importanța regăsirii acestei literaturi și nu de către vechii lectori, ci de către valul nou de cititori tineri formați după '90. Acesta ar fi un alt paradox al nouăzecismului – el nu-și are încă o pătură de cititori formați într-o cultură democrată. Relațiile cu generația '80 sunt mult mai organice. Cum spuneam, majoritatea optzeștilor sunt, de fapt, nouăzeciști. Câțiva dintre exponenți importanți ai acestei mișcări se află în plină manifestare. Ei

influențează puternic acest deceniu – autorii care au debutat după '89 evoluează în umbra (binefăcătoare sau nu, altă discuție) aestei mișcări”. ■ *Dan Gulea* („*Ultimă oră*”): „După cum îi arată «numele», nouăzecismul este cea mai 9 literatură într-o viziune a criticii pe decade. Un cuvânt (...) care deocamdată iese de sub vreo acoperire istorică, deși el este chemat tocmai pentru o astfel de denotație. (...) Un concept leneș, retroactivat până la urmă cu suficiență milenaristă, la îndemână încă doi-trei ani, până purcedem la o nouă închegare. «...zecismul» este răspunzător cu partea de investire a unui scriitor și datează o contiuitate: X este valoros pentru că aparține de «...zeciști». (...) Literatura mai nouă decât literatura nouă (în traducere liberă) este o repercusiune tematică a celei din anii '80. Și astfel observatorul se află în poziția ingrată de a da verdicte în manieră interbelică, de a supune cine are și cine nu are talent. Plecând de la cchiar baza omună de referință, de la dezo-lanța proletcultistă, fiecare decadă (decadă în înțelesul acesta al unui anumit discurs, care numără mărgelile pe ață) recuperează, interacționează și experimientează diferite «paliere de sensibilitate», cu alte cuvinte telescopează și proclamă noi teritorii de exprimare. O viziune deopotrivă imperialistă și reduționistă. Revizitarea unor situri stârnește mari pasiuni: «Dilema» 265 antinomează mituri proletcultiste cu bătaie herderiană, «Modernitatea ultimă» a lui Caius Dobrescu deranjează tocmai la acest nivel de receptare ca manifest – ș.c.l. (...) Fenomenul cel mai interesant al anilor '90 este conturarea unui alt fel de scriitor; cu greu se mai poate distinge astăzi un poet care scrie doar poezii, un prozator care face doar proză etc. Portretul nu neapărat virtual al scriitorului presupune exersarea, prestiidigitația unui număr complex de scriituri, în același interval de timp. Nu mai asistăm la «căutarea unei vocații» a unui scriitor, e.g., debutant cu proză, apoi afirmat cu poezie și onsarat astfel. Criticul (literar) în nici un caz nu mai ratează genuri de încadrare. Acest nou profil este o latură a scriitorului profesionist, iar *Grupul de la Brașov* (Andrei Bodi, Caius Dobrescu, Marius Oprea, Simona Popescu) are o asemenea reprezentanță. De la *Pauză la respirație* (1991), obligatoriul volum colectiv, Caius Dobrescu este autorul pe care l-am conturat: cel care scrie poezie («Deadevă») (1998), cel care scrie proză («Balamuc sau Pionierii spațiului» 1994), cel care scrie eseu («Modernitatea ultimă» 1998). Un «caz» este andrei Bodi, *so far* poet, dublat însă de un universitar sever. (...) Se cuvine semnalată o nostalgie: cea a scriitorului popular, cu zeci de mii de exemplare/ediție sau imprimare. Difuzată în «Săptămâna», scriitorii din anii '80 aveau și ei parte de o largă circulație, negativă, dar în relație cu o anumită concepție despre ceea ce se numește receptare. «Nouăzecismul» mai întreține o legătură ombilicală cu anii anteriori prin «...zecism»; el are însă gratuitatea istoriei, arbitrariul ei de a semnifica schimbarea. Cu toate acestea inerțiile, pragurile subliminale inseerate încă din generația modernității ultime își au ponderea lor deloc de neglijat; reevaluarea intertextului, intertextuală (gen Sorin Gherguț

din *Time-out* 1998) este desigur timidă; până la urmă și ecemplul scriitorului complet ași are un antecedent în Mircea Cărtărescu; ceea ce confirmă scriitorii din anii '90 este un model instaurat de o decadă mai devreme, asistăm acum la instituționalizarea lui, la crugul său. (...) Marea inovație-schimbare punctului de vedere – o datorăm anilor '80, care aduc acest dualism, această posibilitate combinatorie de tip binar. Nu este deloc întâmplătoare, e.g., obiecția de evazionism adusă unor scriitori din anii '80 de către alții mai tineri. Dar ideea că de atunci («illo tempore») începe ceea ce numim postmodernism românesc nu are nevoie de alți apărători. Nouăzecismul? Continuarea de ultimă oră”.

■ **Cristina Ionică (*Prima literatură liberă*):** „1. Dacă ne gândim la faptul că anii '90 sunt primii ani post-Revoluție, ne-am aștepta ca «nouăzecismul» să desemneze prima literatură liberă, ruptă de relația cu mecanismele cenzurii, orientată către ceea ce am putea numi o «nouă sincronizare» cu literatura occidentală (de exemplu, e nevoie, cred eu, de o accentuare a laturii de «entertaining» a literaturii contemporane, pentru a lărgi zona de adresabilitate). Nu cred că nouăzecismul este cu adevărat un nou «curent de gândire», din acest punct de vedere. Revenirea la normalitate se produce, în domeniul literaturii ca și aiurea, în timp. Scriitorii care au debutat după '90 privesc, în general, literatura ca pe un spațiu al manifestării unui nonconformism care nu mai spune foarte mult în condițiile în care nu mai reprezintă un risc real (nerepublicarea cărții sau mai rău). Va mai trece, poate, ceva timp până când noii scriitori vor înțelege că nu e cazul să le servească unor cititori liberi la rândul lor, ceea ce le lipsea înainte de a fi astfel./ 2. Cărțile importante ale anilor '90 – *Femeia în roșu* (Mircea Nedelciu, Adriana Babeți, Mircea Mihăieș), *Orbitor* (Mircea Cărtărescu), *Exuvii* (Simona Popescu) etc. – aparțin unor scriitori «cu antecedente», care fac literatură *up-to-date*, de altfel, dinainte de '89./ 3-7. Literatura nouăzeciștilor se situează, față de literatura anilor '60, «în răspăr» – ca și optzecismul. Caracterul experimentalist moștenit de la generația '80, mai noii scriitori ai adaugă, poate, o atitudine mai dextrinhibată (evidentă în primul rând la nivelul limbajului) și o mai apropiată relaționare cu *realul* – apropiere riscantă, cred eu, de vreme ce ddestul de des ondue la o ineficientă convertire a realului în artă. Eșec la baza căruia stă nu apropierea, ci lipsa de «metodă» și de... exercițiu...”. ■ **Magda Răduță (*Marele atu*):** „1. Dacă într-adevăr există o singură generație '90, acest fapt nu se datorează decât nevoii de clasificări, rigoare și rânduiești din viața literară românească. Criteriul generaționist e gata să lovească și în primii scriitori care au debutat după Revoluție; aceștia, mai mult sau mai puțin conștienți de faptul că sunt «nouăzeciști», se dovedesc a fi mai degrabă din generațiile 91-93-95-98... O triadă de genul Simona Popescu-Ion Manolescu-Marius Ianuș își justifică foarte greu puritatea generaționistă (fie și numai pentru că ultimul e studentul primilor doi). S-ar putea spune că nici o generație literară nu e omogenă și că e absurd să militezi pentru purități artistice în interiorul unei

mişcări prin definiție neunitare. Dar, înainte de a fi «generația '60», șizecești au fost o enclavă de gândire literară dorită de predecesori. La fel – optimiști: până la ruptura asumată. Pentru nouăzeciști, «diferitul» e marea slăbiciune, dar și marele atu. Așezați chiar de unul dintre mentorii lor, Mircea Cărtărescu, într-o prelungire prea netedă a mișcării optzeciste, debutanții ultimului deceniu s-ar vedea osândiți la permanența etichetei de continuatori. Ai tuturor temelor postmoderniste fost-inedite: biografism, microreal, textualism (în grup sau nu – vezi 40238 Tescani), intertext și joc literar foarte gustat de olegii filologi. Nici o ruptură, ca la maii lor maeștri, va chiar păstrare suminte a liniilor și conservare totală a tradițiilor de asediu literar 9volumele colective, cinci în opt ani, sunt încă mijloacele ideale de impunere – pentru cât timp, însă?). A nu proclama «diferența» (fie chiar aceea obținută prin reciclări succesive) e pentru eterogenii nouăzeciști semnul unei înnoiri; ei nu mai caută locuri foale de acoperit cu vehemență și nu se mai declară deschis împotriva unuia sau altuia dintre strămoșii direcți. Se evită astfel definirea grupărilor prin distanțare programatică – procedeu esențial restrictiv și păgubitor. Nouăzeciști (mai ales cei din a doua parte a deceniului) se impun exlatant, în spiritul epocii, dar nu cu zgomot de paradoxe – prin aceasta ei ar fi, într-o oarecare măsură, solidari. Asumarea rolului de ucenici talentați, dar și silitori, pare a fi trăsătura generaționistă a anilor '90. Scriitorii «lierului val» nu-și propun să schimbe/strie/sufoce nimic, vrând să se impună tocmai prin practicarea temeinică a unei literaturi pe care o tratează «firesc», adică pe jumătate cordial, pe jumătate deferent./ 2. Enumerări dintr-un deceniu trăit, iar nu citit în istorii: nici «criză monșer», nici boomuri publicistice justificate neliterar – o viață a cărților care începe să se normalizeze (acut, ca în orice dezintoxicare). Pentru nouăzeciști – impuneri, cenacluri, reviste și manifeste; printre ele, cărți mari și mici. La «mari»: *Exuviile* Simonei Popescu, *Bucla* de T.O.Bobe, *Time out* al lui Sorin Gherguț, *Vietăți și femei* de Ioana Drăgan, eseurile lui Caius Dobrescu, manifestul postmodern al lui Ion Manolescu (nu e chiar o carte, dar e mare). La «mici»: fracturismele de tot felul, mixtură de BEAT și avangardă istorică (=état d'âme: «Fracturismul este o mișcare independentă care se revendică de la propriile lor experiențe existențiale, aculturale și profund senzoriale» – O anexă sau câteva reflecții despre mecanismele poeziei de astăzi, în *Paralela 45* nr. 1-2/1999, pag. 14-15), un mix care beneficiază de foarte contemporane tehnici promo./ 3-7. În materie de război al generațiilor, nouăzeciști de dovedesc a fi, cel puțin la prima vedere, soldați fiddeli ai celor care le-au sprijint (fie și moral) lansarea. Promoțiile 93-95-99 ale generației bucureștene, crescute cu profesori, literatură, edituri și spirit optzeist, nu par a pregăti curând vreo răsturnare a titanilor, cel puțin în viața literar-universitară, unde '80 + '90 (perceput aglutinant) înseamnă ceva între experimentalism și «libertate». Firesc este, așadar, ca nouăzeciști să moștenească și conflictul optzecist cu generația '60 (= «modernism anacronic»), și revendicarea de la

liniile recunoscute de scriitorii deceniului 8 (suprarealism, generația pierdută, L. Dimov, Școala de la Târgoviște și atâtea altele). Surpriza ar putea veni, în scurt timp, de la și-mai-tinerii *post-nouăzeciști* (cum se vor numi ei, *milenariști*?). Aceștia, cunoscători din interior ai sistemului '80 + '90, par a fi gata de intervenții critice adevărate – fără tutelă, fără obligații cenacliste și fără cocomplexe de complezență, pentru grupul aflat deocamdată în pregătiri de concurs, războiul generațiilor pare să nu se mai amână pentru mult timp”.

■ Daniel Cristea-Enache („*Pe e te bazezi, monșer?*”, datat 2 decembrie 2000): „1-2. Debutanții din anii '90 au avut, față de promoția anterioară, un mare avantaj: *libertatea*. Practic, ei sunt primul eșalon de scriitori care, în perioada postbelică, n-au mai avut de-a face cu mecanismele și criteriile cenzurii; nu au mai scris cu gândul că va veni cineva să le taie cuvinte, nume, teme neconsonante cu «horizontul de așteptare» al ideologiei oficiale. Discursul scriitorului tânăr din anii '90 a fost complet liber, viziunea lui s-a putut concretiza fără nici un fel de travesti sau disimulare, obsesiile sale au fost exprimate de-a dreptul, fără înconjur parabolic. De aici, o direcție a tonului care, la scriitorii mai puțin semnificativi, alunecă în vulgaritate fratuită, fără suport estetic. În timp ce optzeciștii își găsiseră în Bibliotecă, în Text, refugiul ideal, ajungând să propună (prin Mircea Cărtărescu) termenul de «textistență», nouăzeciștii au ieșit – cum era și firesc, în condițiile date – *în stradă*, făcând din nou realism (de data aceasta, post-socialist), cu accente uneori naturaliste. Și unii dintre prozatori optzeciști (Mircea Nedelciu, Ioan Groșan) fuseseră, e drept, atrași de «mica istorie», aceasta aducând, a un mic ventilator, puțin aer proaspăt de afară în atât de alboratul, de savantul interior textualist; însă la nouăzeciști, realismul suculent e o regulă, nu o excepție. Nu e o întâmplare că numărul poezilor nouăzeciști valoroși este sensibil mai mic decât cel al prozatorilor. Se mizează din nou pe roman, și romanul e placat pe o realitate ce și-a redobândit, după atâta îngheț, culorile și mirosurile (uneori, pestilențiale). La prozatorii șazești, a fi realist devenise un test de curaj; la nouăzeciști, a fi realist e lucrul cel mai firesc. Ei constituie, într-adevăr, o nouă generație: au un set de valori comune, au o sensibilitate acută la real și un dispreț caracteristic pentru calofilie, pentru stilul frumos și cuvintele bine aduse din condei. *Autenticitatea* e din nou la mare cinste, ca în perioada interbelică. Dar asta înseamnă că spiritul acestei noi generații nu este, el, deloc nou. E vorba de o continuitate, de selecția deloc întâmplătoare a unor modele, iar nu de cine știe ce revoluție literară. De fapt, noi toți suntem noi: în urma Revoluției din Decembrie '89, aproape toți scriitorii s-au schimbat (chiar dacă nu totdeauna în bine), adaptându-se la noile circumstanțe ale libertății de expresie./ 3-4. Vorbesc numai despre ceea ce am citit. În ordinea lecturilor: Adrian Oțoiu, cu *Coaja lucrurilor sau Dansând cu Jupuita* (proză, de fapt, textualistă, dat atât deună încât nu ne mai formalizăm); George Cușnarencu, prin *Ultimul Isus – magnificul* (Cușnarencu fiind un optzecist din generația lui și ilustrând foarte

bine noul realism nouăzecist); Răzvan Petrescu, prin *Eclipsa* (proze formidabile, profund originale) și *Primăvara la bufet* (teatru); Horia Gârbea, prin *Căderea Bastiliei* (un savuros roman de «moravuri» scriitoricești) și unele din prozele scurte și piesele sale; Cornel George Popa, cu *Nesimțitul* (roman pe care l-am citat de mai multe ori, ca exponențial pentru realismul nouăzecist); Alexandru Moraru, prin *Casa îngerilor* (un roman despre aurolici al unui scriitor nouăzecist prin structură, iar nu prin momentul debutului); Ioana Drăgan, cu *Vietăți și femei* și mai ales *Poveștile Monei*; Cătălin Țirlea, cu *Anotimpuri de trecere* (roman puterni până la un punct, și numai bizar după aceea); Dan Lungu, cu *Cheta la flegmă* (titlu oribil, dar proza scurtă remarcabilă). Iată așadar cel puțin zece ărți de proză importante scrise, după Revoluție, de autori tineri și foarte tineri. Iar în poezie: Augustin Frățilă, cu *Gramatica morții* (un debut atât de mult amânat, încât a «prins» nouăzecismul); Daniel Bănulescu, prin *Balada lui Daniel Bănulescu (culeasă și prelucrată de el însuși)*; Cristian Pavel, cu *Decapitat la masa de scris* (un titlu ce dă frispene); Saviana Stănescu, prin *Sfaturi pentru gospodine și muze. Proscrisa*; Letiția Ilea, cu *Eufemisme* (tot așa, un debut mult amânat al unei poete «optzecist-nouăzeciste»); Nicolae Coande, cu *Fincler*. Încă șase cărți reprezentative, de data aceasta de poezie. Sunt altele pe care nu le-am citit (și deci nu mă pot pronunța asupra valorii lor), astfel că «bilanțul» este – și prin ceea ce nu conține – mai mult decât încurajator. Critica literară și-a făcut, cred, datoria în ceea ce privește fenomenul nouăzecist; scriitorii menționați anterior (și alții alături de ei) au fost citați, analizați, întorși pe toate fețele și priviți, în general, cu simpatie și prețuire. Obiectivitatea (și numai ea!) mă obligă să amintesc, la acest punct, de eforturile lui Alex. Ștefănescu de a descoperi și a promova tineri prozatori nouăzeciști; și tot obiectivitatea mă obligă să constat veritabilul boicot la care este supusă această nouă generație de către critica optzecistă (atâta și așa cum este ea). Mentalitatea de «clan» generaționist a făcut, practic, din optzeciști și nouăzeciști două *tabere*, care comunică una cu alta mai ales prin invective. Situația poate fi înțeleasă, dar ea rămâne aberantă./

5. În opinia mea, Uniunea Scriitorilor și-a pierdut foarte mult din prestigiul și forța pe care le avea înainte de Revoluție. Președinții ei (mai întâi Mircea Dinescu, apoi regretatul Laurențiu Ulici) au fost preocupați mai mult de interesele personale, decât de cele ale breslei pe care o reprezentau. Un cerc restrâns de scriitori s-a bucurat de anumite avantaje ieșite, pur și simplu, din relațiile bune cu conducerea Uniunii, în timp ce restul, adică majoritatea scriitorilor români, au fost apărați, sprijiniți și susținuți (financiar și moral) de Uniune exclusiv *prin vorbe*, pe cât de mari, pe atât de goale. Îmi permit să fac public extraordinarul ajutor pe care l-a primit de la actuala Uniune familia lui Valeriu Cristea, la moartea scriitorului (autorul unui raft de cărți, unele premiate de Uniunea Scriitorilor *înainte de 1989*): 200 000 (două sute de mii) de lei, ajutor de înmormântare. Doina Cristea, mama mea adoptivă, păstrează

și astăzi chitanța cu pricina, pentru a nu uita cât datorează Uniunii Scriitorilor din România. Cât despre Asociația Scriitorilor Profesioniști (ASPRO), ea nu a reușit să profite de această degringoladă (inculsiv morală) a Uniunii Scriitorilor, pentru a ocupa locul rămas, de fapt, gol. Propulsată de ambițiile lui Ion Bogdan Lefter (un excelent *salesman* cultural optzecist, așa um Dan-Silviu Boerescu e un excelent *salesman* cultural nouăzecist), ea e minată de un sectarism vizibil și rizibil. E suficient să arunci o privire asupra topului de cărți publicat în revista «Observator cultural» ca să vezi principialitatea, obiectivitatea celor ce-l alcătuiesc (după reguli și criterii absconse). Topul «geme» de cărți apărute la Editura Paralela 45, editură la care – ce coincidență! – își publică masiv cărțile și broșurile partea «bună», *politically correct*, a optzeciștilor. Noi și-ai noștri!... Personal, n-am nici un fel de contact nici cu Uniunea Scriitorilor (cu o excepție: omniprezentul și inimosul ei secretar, Balogh Josef), nici cu ASPRO. Poate că de aceea am și putut vorbi atât de liber și deschis despre cele două instituții. Oricum, e păcat, mare păcat că scriitorii români și-au pierdut, practic, Uniunea; căci era – și nu mai este – Uniunea lor.../ 6. Condiția materială a scriitorului tânăr, *ca scriitor*, e deplorabilă. Am mai spus-o și o repet pentru că, între timp, nu s-a schimbat nimic: cu banii pe care îi iau pe ceea ce scriu și public săptămânal nu pot să-mi plătesc nici măcar întreținerea. Și adaug, din nou, deja vechea completare: nu am absolut nici o ranchiună, și nici o nostalgie după trecutele vremi ale comunismului «generos». Important, infinit mai important e că pot scrie tot ce cred, fără să-mi clămpănească cineva o foarfecă pe deasura capului./ 7. Mai mult decât «ofer» literaturii, ținând cronică literară săptămânală la «Adevărul literar și artistic», scriind cronici și comentarii la «Caiete critice» și în alte reviste, făcând articole despre scriitori români și reviste culturale la Dicționarul Academiei și la Dicționarul «esențial» Zăciu-Papahagi-Sasu, predând literatura română interbelică și postbelică studenților la Facultate, redactând cărți la Editura Fundației Culturale Române și la alte edituri, făcând un doctorat despre Ion D. Sîrbu, mai mult decât atât, nu văd cum aș putea oferi literaturii (celei române, în special). Mai bine, mult mai bine, desigur că se poate; mai mult, însă, cred că e destul de greu. În ceea ce privește cantitatea «ofertei» și tenacitatea «producătorului», simt că nu am ce să mai reproșez. (...) Încerc prin tot ceea ce fac să impun, în judecarea literaturii, un *criteriu estetic*, în absența căruia ierarhia valorică e un nonsens. Iar fără ierarhie valorică, literatura se transformă într-un fel de bâlci al tuturor impostorilor și grafomanilor. Cel mai bun scriitor nu este acela care scrie mai bine, ci acela care strigă mai tare, li care, făcându-și loc cu coatele și îmbrâncindu-i pe alții, ajunge mai în față. Pe ce te bazezi, monșer?». ■ **Bogdan Popescu (Cărțile și pantalonii rupți în tur)**: „1. Fără vreo intenție polemică, fără să-mi propun să supăr pe cineva, voi începe prin a spune că există o diferență chiar și la nivelul bagajului cultural și al transpunerii lui în creație. În general, Optzecistul este

imaginat (nu fără temei) ca un «soarece de bibliotecă», extrem de citit, cu (în majoritatea cazurilor) studii filologice, degustător al fel de fel de teoreticieni ai literaturii. El pare a-și scrie cărțile conform unor cheme alambicate găsite prin tratatele de teorie literară. El nu mai face literatură ci metaliteratură. De aceea nici nu mai are nevoie de critici literari. Și tot de aceea, cărțile sale sunt greu lizibile și descurajante pentru un cititor neavizat, chiar și înarmat cu multă răbdare și bunăvoință. Nouăzecistul, în schimb, nu suferă cu nici un chip de complexe înalt-culturale. Chiar și atunci când are o cultură vastă, el se ferște s-o amestece prea brutal sau prea vădit în cărțile sale. El nu este numai absolvent de Filologie, ci și medic, inginer, profesor de educație fizică sau regizor. Nu se arată prea preocupat de CUM se scrie o carte. O scrie pur și simplu. Generația '90 e o generație ce se înfige puternic în solul realității. Eu aș pune acest fapt în legătură și cu explozia mediatică de după 1989. Setea de real încă nu s-a potolit. Nouăzecistul își plimbă sărăcia prin mahalale marilor orașe, intră prin cârciumi sordide, prin apartamente descurajante, printre oameni simpli, printre oameni pur și simplu, alcătuiți din carne și oase, oameni prin vinele cărora nu curg idei și concepte filosofice sau literare, ci banalul sânge. S-a făcut auzit și numele unei «doctrine» literare: realismul semnificativ. Nu știu dacă a prins. Formularea mi se pare inspirată, dar nu-mi pot da seama ce capacitate de cuprindere are. Astfel, scriitorul deceniului ce se va încheia (odată cu secolul și mileniul) se apropie (sau măcar încearcă) de cititor. Acesta ar putea mult mai ușor digera literatura ce i se propune. Spun «ar putea» pentru că, vai, cititorii de literatură sunt prea puțini./ 2. Din cele de mai sus ar rezulta că generația '90 este una destul de bine conturată. Poate fi considerată și așa. Însă nu avem de-a face cu aceeași coeziune vădită de scriitorii generației '80. Aș spune că nouăzeciștii formează generația literară a libertății totale (e vorba, evident, de libertatea de expresie). Pe ei nu-i încorsetează nimic (sărăcia, poate?), strigă în gura mare ceea ce vor să se afle, nu caută ascunzișuri de nici un fel și chiar, mergând până la nivelul limbajului, nu se dau îndărăt de la folosirea unui vocabular departe de a fi elegant. Nu trebuie să se înțeleagă, din ele de până aici, că procentul de talente este mai mare sau mai mic decât la generațiile precedente. Talentele sunt puține, iar opere susceptibile de a intra în patrimoniul literaturii, și mai puține (sau chiar lipsesc, deocamdată). De altfel, în deceniul al zecelea, operele cele mai puternice au fost date de generațiile mai vechi./ 3. În continuarea celor afirmate la răspunsul 2, m-aș feri să vorbesc, deocamdată, de scriitori reprezentativi. Voi înșira, totuși, câteva nume de autori ale căror cărți au fost semnalate și comentate în «Caiete critice»: Răzvan Petrescu, Emil Mladin, Radu Aldulescu, Daniel Bănuțescu, Caius Dobrescu, Horia Gârbea, Ion Manolescu, Ioan Es. Pop, Cristian Popescu, Mihai Ignat, Cornel George Popa, Saviana Stănescu, Cătălin Țirlea, Rodica Draghinescu, Cristian Bădiliță, Ioana Drăgan. Și au mai fost și alții./ 4. «Greii» criticii literare i-au privit cu simpatie pe noii veniți, dar nu

s-au grăbit să le dedice studii aprofundate. Așa că generația a beneficiat de serviciile unui critic născut pentru a fi nouăzecist, critic ce (în consecință) a fost considerat de unii drept superficial: Dan Silviu Boerescu. Până să dea o scriere cuprinzătoare despre generația pe care a păstorit-o în bună măsură, domnia sa și-a luat o dinmeritată pauză, devenind șeful unei publicații u frumoase femei dezrăcate. Ce atitudine, gestul e nouăzecist pur-sânge! (Deschid aici o paranteză și spun că revista *Caiete critice* a beneficiat de talentul unor tineri critici – aflați astăzi în jurul vârstei de treizeci de ani. Ca vârstă, ei sunt încadrabili la nouăzeciști. Ca simțire și cuget, nu știu. Iată câțiva dintre ei: Sebastian Vlad Popa, Răzvan Voncu, Daniel Cristea-Enache (toți trei fiind niște «grei» în devenire), Alunița Cofan, Ileana Comănescu, Cristina Necula, Alexandra Crăciun, Mircea Cau – acesta din urmă e nu numai un fin analist al fenomenului literar actual, ci și cel mai înzestrat și mai «vânos» poet generației sale; din păcate, poemele lui au putut fi citite numai în paginile «României literare», poetul dezinteresându-se programatic de publicarea vreunui volum.) / 5. Nu am nici un fel de legături cu US sau cu ASPRO. Habar nu am ce se întâmplă pe acolo. Când voi fi considerat scriitor, voi deveni, poate, ceva mai interesat. (...) / 7. De la literatură aștept, cum e și firesc, o capodoperă. Tânjesc după o carte capitală. Vreau să fiu contemporan cu ea. Cer prea mult? Ce-aș putea eu oferi literaturii e un «oarece» simplu și lipsit de modestie: eu însumi”. ■ *Răzvan Voncu (Nouăzeciștii încearcă să redea literaturii noastre un suflu natural*, datat 10 octombrie 2000): „1) Mi-e greu să generalizez. Nu pot fi comparate, de pildă, vârfurile promoției '90 – Daniel Bănulescu, Cătălin Țirlea, Horia Gârbea, Ioan Es. Pop, Saviana Stănescu, Radu Aldulescu, Răzvan Rădulescu – cu optzeciștii minori, gen Cristian Teodorescu, Ion Bogdan Lefter ori Adina Kenereș. Nici la nivel programatic nu e posibilă o comparație; fenomenul optzecist e deja istorie literară, iar receptarea noastră, azi, nu poate să nu țină cont de tot ceea ce s-a petrecut în acești douăzeci de ani. Pe de altă parte, între cei numiți – în lipsa de alt termen generic – «nouăzeciști» sunt mulți scriitori extrem de valoroși, aparținând biologic optzeismului, dar care din diferite motive s-au afirmat de-abia după 1990: Emil Mladin, Alexandru Ecovoiu, Ioan Es. Pop. Există, de asemenea, poetul sârb Miljurko Vukadinović, afirmat în anii '80 în țara de origine, care a trecut după '90 la limba română, prin câteva volume importante în contextul poeziei nouăzeciste. Cu ei e facem? În ce sertar îi înghesuim? Dacă însă ne îndepărtăm de fenomene, putem observa că literatura afirmată după '90 se întoarce a) în poezie – la lirism, stil înalt, îmbinare de natural și livresc, b) în proză – la scriitura aventurii. Notaibilă și fructuoasă mi se pare atenția pe care nouăzeciștii o acordă teatrului, cel puțin trei nume fiind de reținut pentru viitor: Horia Gărea, Saviana Stănescu și Emil Mladin./ 2) Nu. Nu afirmă un nou spirit și nu constituie o generație. Nouăzeciștii încearcă doar să redea literaturii noastre un suflu natural și autenticitatea unei ocupații în sine, după

ce optzeciștii au încetat-o în eseistică fadă, bisericește literare și oportunism politic (înainte și după '89!). Nouăzeciștii nu reprezintă o generație și din cauză că nu au critici care să-i reprezinte și să-i structureze, singurele nume afirmate în acești ani – Nicolae Bârna, Daniel Cristea-Enache și Octavian Soviany – având preocupări destul de depărtate de literatura noului val, în ciuda unor întâmplătoare cronici, comprehensive și competente, dedicate celor câtorva cărți nouăzeciste importante./ 3) Cred că i-am citat deja pe cei mai valoroși. Mai adaug un singur nume, poate al celui mai bun prozator al promoției, dar care – ghinion? inabilitate? –, spre deosebire de colegii săi, mai întreprinzători la acest capitol, nu a fâsit încă editorul care să-l debuteze. Este vorba de Bogdan Popescu, ale cărui proze publicate, până acum, în reviste amintesc de pregnanța și rafinamentul barbar al primelor povestiri publicate de Fănuș Neagu ori Nicolae Velea./ 4) Diletant, electoral, în spiritul gășcar specific anilor noștri. Oricum, critica a fost cu mult sub nivelul *literaturii* publicate de nouăzeciști, simptomatic fiind faptul că însuși cel ce promitea să devină unul din criticii promoției, Dan-Silviu Boerescu, deși indiscutabil de inteligent și talentat, a rămas cantonat într-o regretabilă suficiență, ce nu îi permite să treacă de nivelul criticii orale, cenacliere./ 5) Mă întrebați de o organizație moartă de mult, respectiv de alta care – în ciuda vioiciunii lustruite a președintelui ei – a murit înainte de a de naște. Nu am față de aceste instituții decât un firesc și creștinesc sentiment de pietate pentru cei decedați./ 6) «Treceți, pietoni, nu insistați...»/ 7) Nu cred în viitorul literaturii, pentru că nu cred în viitorul ființei umane. De-abia mai găsesc resurse să mă gândesc la prezent".

■ Eugen Simion (*Fervoarea libertății*, datat 3 decembrie 2000): „1. Dintr-un fel de manifest mai vechi publicat de Cristian Popescu – poetul care se profila a fi liderul născândeii generații – am înțeles că «nouăzeciștii» vor să recupereze metafizica și să diminueze ludicul, biografismul, dimensiunea cotidianului în poezie. Mi-am dat seama, apoi, citind pe poeții tineri pe care i-am putut citi, că ei n-au ajuns încă la metafizică, n-au renunțat la biografism și nici n-au părăsit terenul cotidianității. Mai mult: au făcut din ludic elementul esențial al ecuației lor literare. Poeții, ca și prozatorii și dramaturgii. Chiar și criticii literari, dacă mă iau după Dan-Silviu Boerescu, se joacă «miștocăresc» (cum se spune în argou) în discursurile lor spunoase, «haioase», deștepte și, vorba lui Ion Barbu, «înfipte»... Unele au haz (mă refer la toate genurile literare), altele nu. Nu poți construi, la infinit, în deriziune. Mai trebuie, din când în când, să dai și comicului (din existență și literatură) șansa de a se odihni. Cât despre *zeflemea*, în care scriitorii români – tineri și vârstnici – sunt doctori docenți, ea împiedică, aveau dreptate filosofii din anii '30, accesul nostru la contemplație și la marea reație. Cine vrea să-l ia, la acest punct, ca aliat pe I.L.Caragiale trebuie să fie prudent pentru că autorul lui Mitică era în ranița comicului său și alte instrumente decât zeflemeaua. Ironia lui, din care nu lipsește nici măcar dimensiunea bunătății, este complexă și creatoare. Ce-i deosebește, totuși, pe

nouăzeciștii de ei dinainte lor, *optzeciștii*, *șaizeciștii* etc.? Fervoarea Libertății, cred. Am sentimentul, când îi citesc pe tineri, că ei se simt proprietarii libertății infinite. Își iau libertatea de a scrie orice – și asta este splendid – chiar și libertatea de a nega libertatea. Asta-i privește în chip personal. Nu mai respectă nici un tabu – și asta-i oarecum inevitabil la niște oameni tineri – chiar și pe acelea pe care, de regulă, omul cultivat le cruță. Cum ar fi, de pildă, ideea de ccultură, părinți, națiunea din care face parte, ideea de divinitate (dacă este ccredincios), mitul iubirii, valorile morale și spirituale ale comunității sale... E bine, e rău? După opinia mea, nu-i bine să pângărim totul, nici atunci, chiar, când o facem cu talent. Trebuie un mare talent, dacă nu chiar geniu, să-l înjuri pe Dumnezeu și să faci indecențe pe statui. Numai Arghezi a îndrăznit să-l pună în discuție, cu geniul lui de Toma Necredinciosul, pe Dumnezeu pentru a putea, apoi, să-l regăsească și să-l roage să-i ierte necredința ca evanghelistul Marcu: «Cred. Doamne, ajută necredinței mele» (Marcu 9.24). Vreau să spun că «nouăzeiștii» trebuie să se buure de fervoarea libertății lor, dar să-și asume și responsabilitatea libertății lor. Ei n-au cunoscut constrângerea, duplicitatea și n-au fost siliți să facă nici un fel de compromis moral și intelectual, pentru că n-au trăit, ca scriitorii, într-un regim totalitar. Istoria i-a cruțat, dar atenție, istoria nu oferă nimic de-a fata și, dacă dă o șansă, cea din urmă este șansa ccreației mari. Ea trebuie construită, spun o banalitate, îne și cu infinită răbdare.../ 2. Cred siner că un *nou spirit* este pe cale să se constituie. După baia (cam prelungită, într noi fie vorba) de *râsu-plânsu*, după răsfățul jocului și al demitizării, scriitorul de orice vârstă treuie să regăsească omul, așa cum se configurează el în pragul revoluției informaționale. Omul și-a pierdut imaginea lui de marcă și sensul unității sale interioare în secolul al XX-lea... Trebuie ajutat să și-o regăsească, urgent. Cu riscul ca Mircea Cărtărescu să mă considere «conservator» întunecat și îndărătnic, nu «reformist» luminat cum se consideră el și cum se consideră prietenii săi, nu mi-e rușine să mărturisesc că mi-e dor de un roman care să construiască fir cu fir «istoria unei inimi» oneste și simțitoare. Romeo este azi specialist în informatică, iar Julieta tocmai și-a trecut doctoratul în relații internaționale. La ora cinci, după amiază, ei se întâlnesc pe strada Apolodor, colț cu Sfinții Apostoli, acolo unde altădată era cărciuma «Columbia», nu departe de locul unde a locuit, o vreme pe strada Bateriilor, poetul român Nichita Stănescu, pe la mijlocul anilor '70, pe când era îndrăgostit de o Rodica modernă și inclementă./ 3. Nu-i cunosc, din nefericire, pe toții. În haosul în care trăim, cărțile bune nu ajung, totdeauna, la mine. Aștept să-mi fac timp să-i citesc sistematic pe toți sau, mă rog, aproape pe toți scriitorii tineri. Nu mi-au scăpat, totuși, câțiva autori care promit sau chiar mai mult decât atât: Cătălin Țirlea, Daniel Bănulescu, Ioana Drăgan, Daniel Cristea-Enache, Bogdan Popescu (un prozator excelent, cunoscut doar de cercul colaboratorilor revistei noastre), Răzvan Voncu.../ 4. Incomplet, haotic, ne-critic. Stilul este cunoscut: înjură

cine poate (și poate mai toată lumea, injuria este un produs care se cere pe piața publicistică), laudă dedinteresat cine mai crede în autonomia esteticului... Instituția criticii nu mai funcționează decât rar și... cu toane. Criticul independent este, practic, complet anihilat. Dacă n-ai grup și acces la surse, poți să-ți dai demisia din literatură. Tinerii scriitori sunt victimele singure ale acestei confuzii generale./ 5. Întrebarea nu mi se adresează, cred. Dar dacă, totuși, ați formulat-o, răspund: de 11 ani n-am pășit niciodată în incinta Uniunii Scriitorilor și nici n-am primit, vreodată, nici cea mai vagă invitație. Așa că suntem chit: divorț absolut. Nu sufăr... Îmi dau seama, de la distanță, că Uniunea Scriitorilor, așa cum este azi, nu mai reprezintă nimic și pe nimeni. Poate doar pe cei care profită de ea./ 7. Aștept, în continuitate, capodoperele, aștept pe marii poeți care să reabiliteze metafizica și marile mituri lirice, aștept, în fine, mai multă îngăduință în lumea literară. Eu, personal, nu-i pot oferi decât ceea ce sunt în stare să-i dau: talentul, atât cât este, loialitatea mea față de critica literară. Oricum, nu-i ofer resentimentele mele, nici intoleranțele mele". □ Numărul conține numeroase cronici/comentarii de carte: ■ Răzvan Voncu (*Shakespeare și Ceahlăul Piatra Neamț*): „În preambulul cronicii dedicate volumului *Complexul Ofeliei* (vezi *Caiete critice*, nr. 6-7/1999), scriam că Dumitru Radu Popescu pare a se afla într-un soi de «pauză» publicistică, între două cicluri epice ori dramatice. Dacă ultima parte a enunțului s-a dovedit corectă, prozatorul publicând *Săptămâna de miere*, începutul unei trilogii care va mai cuprinde *Delta* și *Oglinda* – trilogie interesantă prin schimarea de tehnică narativă, D.R. revenind la (un fel de) realism-, prima parte a fost mai puțin inspirată. Ea ignoră, cu adevărat, dimensiunile impresionante și caracterul permanent al publicisticii scriitorului, din care au rezultat, numai anul acesta, volumele *Actori la curtea prințului Hamlet* și *Dudul lui Shakespeare*, ambele la excelența editură bucureșteană «Viitorul Românesc». Pe acest din urmă volum îmi propun să-l comentez în cronica de față, *Actori la curtea prințului Hamlet* presupunând o experiență teatrală ce depășește cu mult modestele mele posibilități în materie. (...) Ceea ce admir, de fapt, în textele lui Dumitru Radu Popescu este amestecul subtil de luciditate și admirație. Cu alte cuvinte, D.R. este un moralist care nu-și disprețuiește poporul, chiar când acesta se comportă aberant (vezi textul *În aer liber, morgă*, dedicat țăranilor din Hobița lui Brâncuși, care, după '89, spre a-și lua pământurile înapoi, au distrus cu sălbăticie lucrările taberei de sculptură ce aspira la perpetuarea memoriei Magistrului, consăteanul lor!). Nu este axat, de altminteri pe patologia politică și nici nu vede în tembelismul clasei politice cauza uniă a dezastrului românesc de azi. (...) E aproape o banalitate să spun că, și în acest volum, Dumitru Radu Popescu și-a respectat blazonul și nărvul – arghezian! – de a debuta cu fiecă nouă apariție editorială. Și ca publicist, scriitorul este la fel de surprinzător, de insitant, de proaspăt. *Dudul lui Shakespeare* încununează o activitate gazetărească de patru decenii, prin care

D.R.P. se înscrie, alături de colegii săi de generație (Fănuș Neagu, Adrian Păunescu, Ion Băieșu, Teodor Mazilu), în galeria marilor scriitori-ziarști ai literaturii noastre.” Textul este urmat de un P.S.: „Un băiat cu privire nedefinită și profil literar incert, Paul Cernat, pre numele lui, s-a trezit (nici el nu știe cum!) critic literar și a tăiat, cu laba-i de leu, literatura noastră în două: de-o parte, *Ei*, revoluționarii, europenii, spiritele postmoderne; de cealaltă, se-nțelege, *Noi*, retrograzii, conservatorii, *kulacii*, doar pentru că scriem (și) despre «învechiți» ca Marin Sorescu, Nicolae Breban, Fănuș Neagu sau D.R.Popescu. Îi atrag atenția, la modul cel mai serios cu putință, că se pot oricând găsi o multitudine de elemente «postmoderne» în opera lor. Îi recomand o analiză a nuvelei *Leul albastru*, sau chiar a volumului de față. La rigoare, aș putea s-o fac chiar eu însumi – retrogradul de mine! -, dacă al crede măcar o secundă în beția de cuvinte «textualistă». Nu «ismele» contează, copii ai durerii, ci talentul, poate chiar *geniul* scriitorului. Or,... tocmai asta e chestia care cam lipsește în postmodernismul românesc!...”. ■ Nicolae Bârna (*Bășcălie și gravitate* – cronică la *Cei șapte regi ai orașului București* de Daniel Bănuțescu, Ed. Nemira, 1998): „Tonul, limbajul, viziunea, ingredientele, tehnicile, «dicțiunea» (scriitura) sunt profund originale. Putem vorbi de o calofilie – de factură proprie – a autorului, calofilie «revoluționară», în răspăr cu canane deșuete ale «scrisului frumos», de fapt nu mai puțin riguroasă decât demersul oricărui stilist împătimit. Remarcăm – la nivelul progresiei narațiunii – și o anumită stagnare digresivă – și «provocatoare» la adresa cititorului – în desfășurări redundante, stranii, improbabile, derizorii, așa-zis «inexplicabile»: e o marcă distinctivă a unei estetici ostile concepțiilor convenționalizate despre «armonie», o estetică, în fond, în felul ei, «realistă», căci vizzează, se pare, obținerea omologiei ficțiunii cu entropia și dizarmonia existentului extratextual, deci, în ultimă analiză, un grad cât mai mare de «adevăr». (...) Ludic, burlesc, fantasmagoric, romanul lui Daniel Bănuțescu e unul cât se poate de serios, cu o miză mare, cu obiective estetice și etice demne de toată atenția. [...] Prin multe din însușirile sale originale, *Cei șapte regi ai orașului București* se recomandă ca unul dintre cele mai interesante romane apărute în România după 1989, meritând cu prisosință o recunoaștere pe măsură”. ■ Daniel Cristea-Enache (*Literatura-cocktail*, o cronică literară la *Decembrie, în direct* de Horia Gârbea, texte pentru teatru, cuvânt înainte de Dan-Silviu Boerescu, Editura ALLFA, 1999): „Ca orice mișcare generaționistă, nouăzecismul a pornit «la atac» în grup, în falangă, pentru ca, pe parcurs, câteva individualități să se etajeze de restul plutonului. Printre scriitorii nouăzeiști, Horia Gârbea face deja figură de autor consacrat; numele îi apare pe copertile unor cărți în mai multe genuri (proză scurtă și roman, poezie și teatru), dedesubtul (sau deasupra!) multor articole publicate în revistele culturale – dar mai apare, acest nume, și în discursul altora, al criticilor și istoricilor literari interesați de mersul literaturii române contemporane. (...) După ce am citit de două ori ultimele «texte pentru

teatru» ale lui Horia Gârbea, după ce mi-am citit cronicile mai vechi dedicate cărților sale de proză, am ajuns săomi preiez mai exact ce-i lipsește acestui autor talentat și cultivat, inteligent și sarcastic, pentru a fi cu adevărat un scriitor important. Îi lipsește *forța* – pe care, poate (sper!), și-o va descoperi în volumele următoare”. ■ Bogdan Popescu (*Un „nouăzecist” cu năbădăi*): „Nu, nu voi începe prin a spune că prozatorul Cornel George Popa s-a autopromovat cu prilejul debutului (1993 – *Cincizeci și șase de blitzuri și alte chestii*) cel mai mare scriitor român în viață. Nu numai pentru că nu are dreptate nici pe departe. Ci și pentru că, uite-așa, n-am chef să răspund la provocările lui. Iar dacă răspund (cum iată că deja s-a întâmplat), este pentru că mă enervează. Și asta înseamnă că și-a atins scopul. Cornel George Popa scrie enervant și atrăgător. Îl incită pe cititor, îl împunge, îl înțeapă, îl zgândăre și, prin asta, îl ține aproape. Cei zece ani de jurnalism câți avea în spate în perioada scrierii romanului *Nesimțitul* (asupra căruia vom zăbovi în cele ce urmează) și-au pus serios amprenta pe modul de a scrie al neliniștitului moldovean (născut la 6 iulie 1957 în Popricani, Iași). (...) Să ne întoarcem din drum la Cornel George Popa și să spunem despre acest prozator lipsit de modestie că (cel puțin în *Nesimțitul*) știe despre ce să vorbească (bogăție, sex, sărăcie, viața vagabonzilor) și ce personaje să manipuleze prin cartea sa (tineri frumoși și bogați, târfe, ziariști, călugări, homosexuali, vagabonzi) pentru a trezi interesul unui public cât mai larg. Un public care, îndrăznim să ne închipuim, nu respinge telenovela din sudul și soap-opera din nordul Americii. (...) Dar să nu exagerăm. Chiar avem de-a face cu un autor de talent. Un talent neliniștit și cu năbădăi. Și care nu pare (cel puțin până acum) că ar fi capabil să nască o capodoperă. Pentru că, măcar în teorie, orice scriitor ar trebui să-și închipuie că poate scrie o carte mare. Altfel n-ar mai fi scriitor, nu? *Nesimțitul* lui Cornel George Popa e un roman care se citește ușor. [...] Printre toate acestea ziaristul din autor nu se poate abține și debitează și o sumă de banalități cu pretenție de filosofie, de truisme exprimate într-un sentențios (chiar așa!) limbaj de cartier [...]. Iată de ce consider, având în vedere toate cele înșirate până aici, că romanul *Nesimțitul* este un jalon important al literaturii celor pe care-i numim, generic-simplificator, «nouăzeciștii». ■ Mircea Cau (*Între limba iadului și limba edenului*): „Am mai scris și altă dată despre influențele stilistice pe care le are gazetăria în literatura din ultimul deceniu. Dacă pomenesc de ea în ceea ce-l privește pe Cristian Popescu o fac pentru că tipul său de umor este mai ușor de pus în evidență pe două «genuri» publicistice – anunțul de mică publicitate și necrologul. Dacă la cei mai mulți efectul contactului cu presa este nociv și influențele mai mult involutare, la el este vorba de preluări conștiente de modele și de tratare a lor în registru parodic. (...) E un umor negru în toate aceste exemple, adesea grotesc și uneori cinic, dar cu o deschidere către tragic cum numai Caragiale a mai avut-o”. ■ Alunița Cofan (*Poveste fără happy-end*): „Scriitorii generației mele, cea a anilor nouăzeci, s-au

săturat, remarcam mai demult, într-o altă recenzie, de uscăciunea convorbirilor textualist-postmoderniste și își întorc privirea și interesul spre materia vieții trăite, cea a celor zece ani de la sfârșitul acestui mileniu de după înlăturarea regimului comunist. Consecințele de la nivelul scriiturii se văd cu claritate prin apariția unui *realism dur*, dezbărat cu totul de reverii romanțioase și dublat de crude descrieri, aparținând unor cunoștiințe hiperlucide care știu foarte bine că fericirea nu mai e cu puțință în societatea vremii lor, fiindcă și-au pierdut toate iluziile. Iar a fi fericit presupune că mai poți încă visa, amăgindu-te. (...) Mărturisesc cu o oarecare stânjeneală că n-am avut prilejul de a parcurge prima scriere *Vietăți și femei* a prozatoarei nouăzeciste proaspăt premiate, Ioana Drăgan, dar, în schimb, am luat cunoștință, la modul indirect, de cuprinsul aceluși volum de povestiri prin recenziile care i-au fost făcute. (...) Ei bine, din anumite motive, independente de voința mea (prin această formulă stereotipă mă refer la faptul că n-am putut să-mi procur cartea respectivă, căci autorii zilelor noastre nu se mai gândesc, ca cei de altădată, să trimită criticului cartea despre care își doresc să se scrie câte ceva), am fost nevoită să mă abat de la aplicarea acestui sănătos principiu și, fiind presată și de timp să mă mulțumesc doar cu lectura celei de-a doua scrieri a Ioanei Drăgan, *Poveștile Monei* (Editura Atlas, București, 1999). De fapt, în ciuda pluralului din titlu, este o singură poveste, o biografie postdecembristă, a unei femei de la vârsta adolescenței sprintare până la senectutea senilă. (...) Parcă ar fi vorba de o răzbunare prin scris (un fel de pamflet mascat), o reglare de conturi tardivă, dar binevenită, după ani de suferință și de chin. Nu știm cât de promițătoare sunt poveștile de dinaintea romanului de față al Ioanei Drăgan. Avem totuși o strângere de inimă: să nu fie cumva și autoarea, ca undeva Mona însuși, o aventurieră a scrisului”. ■ **Aceeași Alunița Cofan (*O cronică postdecembristă*):** „Iată romancierul și iată romanul nebunilor ani '90! De când așteptam să se ivească o panoramă artistică a evenimentelor majore din acei ani! (...) Dar după opt ani de la evenimentele incriminate de instanța Istoriei, tânărul prozator Cătălin Țirlea, exersat în scrieri epice de mai mică întindere, de genul poveștilor din volumul de debut *Povestiri cu pensionari* dau schițelor-tablete din *Prostia la români*, iese, temerar, la rampă cu romanul *Anotimpuri de trecere* (Albatros, București, 1998). Contribuie la fierea impresiei și de roman-reportaj și văditele accente memorialistice (mediile descrise au făcut și mai fac încă parte din viața scriitorului), la care se adaugă și stilul cu totul aparte al acestui prozator, aspirant la «funcția» de romancier. Marcat puternic de oralitate, de limbajul vorbit în viața cu toate zilele, ceea ce include, lexical vorbind, nivelele terminologice ale familiarității, vulgarului, popularului și ale exprimărilor antinormative, greșite, stilul său pare să execute un decupaj riguros din segmentul de realitate «investigat», ca și cum ne-am plimba cu o dubiță de filaj, dotată cu aparatură modernă de ascultare, cu căștile la urechi – auzind «pe viu», netrucat, limbajul oamenilor de pe la colțurile străzilor sau

din alte spații ale traiului lor cotidian. [...] Singura lui «vină», dacă are vreuna, este că a încercat să fie o oglindă a zilelor noastre. Și, oricât ne-ar dura, trebuie să recunoaștem că este una fidelă, de un realism sfâșietor”. ■ Cristina Necula („*Eclipsa*” – o lumină asupra ființei): „Răzvan Petrescu impune în contextul literaturii contemporane o «lumină» asupra unei «realități»: criza identității, determinată de «eclipsa» realului. (...) În *Eclipsa*, Răzvan Petrescu structurează datele realității, caracterizează și interpretează atitudini sau evenimente cotidiene, raportându-le la tiparele ficțiunii devenite model, punct de referință permanent pentru existența de zi cu zi. Realul se articulează ca replică a ficțiunii, considerată, la rândul ei, multă vreme, reprezentare a realității”. ■ Vasile Bardan (*Ioan Es. Pop sau drumul poeziei de la leud la Pantelimon*): „Debutând relativ târziu, la 36 de ani, cu volumul «*Jeudul fără ieșire*», editura Cartea Românească 1994, premiile pentru debut ale U.S.R. și Republica Moldova, după care a urmat «*Porcec*», 1996, premiul Primăriei Capitalei, la a treia sa «ieșire» poetică, prin volumul «*Pantelimon 113 bis*», apărut la aceeași editură, Cartea Românească, București, 1999, obținând și prin acesta al patrulea premiu literar, în cadrul unui discret Festival Național de Poezie «București 2000», unde s-au făsit și unii chibiți celebri care au spus că «poezia nu folosește la nimic, nu aduce nici un venit, ba din contră, se cere susținută material». Dar nu despre faptul că poezia ar fi un antidot pentru chibiți, deși rolul ei de antidot pentru orice idiot este imens și nu despre chibiți anonimi sau celebri ai poeziei voi scrie aici. În cronica mea succintă voi scrie chiar despre drumul de țară, anonim și aspru al poeziei lui Ioan Es Pop, de la leudul din care poetul a evadat în 1989 (forțat de poezia sa), ajungând în «*Pantelimon 113 bis*», șosea și cartier din București. (...) Ultima generație pro(creatoare) de poezie, descoperi motivul liric al mileniului – Patria ca obiect sexual. Dar despre «memorialul plăcerii» de a scrie poezie și mai ales de a cuceri și a-i descifra misterul eternului ei feminin, în viitoarea noastră întâlnire dintr-un episod viitor”. ■ Răzvan Voncu (*Un debut și o confirmare* – recenzie la Dan Mircea Cipariu & Traian T. Coșovei – *Mahalaua de azi pe mâine. Poeme trăite*, Ed. Vinea, București, 2000): „Nu am mai scris în ultimul timp cronică literară, și aceasta nu numai pentru că publicațiile care acceptă să mă găzduiască s-au împuținat și au dificultăți de apariție. În ciuda optimismului manifestat recent de Nicolae Manolescu într-o revistă populară, impresia mea este că literatura română se află într-o criză gravă, fără precedent. Nu standurile pline cu carte atrăgătoare (și scumpă) ale târgurilor de carte reprezintă condiția curentă a literaturii noastre, ci metastaza generalizată a instituțiilor – reviste, edituri, biblioteci –, care a spulberat circuitul firesc al valorilor și a alungat singura rațiune a culturii, anume *bucuria* de a face cultură; bucuria unui debut strălucit, a unei cărți bune, a unei expoziții, a unei polemici de idei. Cred că spun o banalitate când afirm că semnul esențial al modernității și universalității unei literaturi este prezența dominantă a spiritului

critic. Or, la noi, acum, acesta este în mare suferință, cu consecințe vizibile în ceea ce privește confuzia de valori și de planuri la nivelul literaturii care se face, îngreunarea până la absurd a debuturilor, avalanșa de gongorisme critice de tot soiul etc. Mai cu seamă debuturile plutesc într-un adevărat haos: editorii sunt foarte fragili financiar și, prin urmare, năucii de avalanșa de informații contradictorii provenite din viață literară («cutare e un geniu», spun unii; «ba e un dobitoc», afirmă alții), preferă să nu riște. Situația nu diferă foarte mult – și totuși, diferă radical! – de cea din urmă cu niște ani. În ultimii ani ai regimului trecut, când numărul debuturilor era redus artificial (din obscure rațiuni politice), editurile recurgeau tot mai des la practica deuterilor colective. Îndelung criticate de unii, complet repudiate de alții, debuturile colective deveniseră, cu toate acestea, o modalitate curentă, uneori (cazul volumelor *Aer cu diamante* și *Desant*) chiar acte de naștere ale unei generații. Practica a fost abandonată după '90, însă, din păcate, cenzura economică s-a substituit cenzurii ideologice – cu efecte poate la fel de nocive –, iar situația debutanților, mai ales a poezilor, a devenit tot mai grea. Când nu sunt pur și simplu refuzați, tinerii scriitori de se văd nevoiți să-și editeze volumele pe speze proprii, la edituri obscure, în condiții nefericite de tipărire și difuzare. Spre a evita aceste inconveniente și a lansa un tânăr poet de valoare pe un circuit normal de receptare, Traian T. Coșovei și Nicolae Țone (directorul Editurii «Vinea») au recurs la o nobilă stratagemă: volumul *Mahalaua de azi pe mâine. Poeme trăite*, avându-i coautori pe Dan Mircea Cipariu – aflat la un binemeritat debut, după o notorie activitate *underground* – și pe mult mai cunoscutul Traian T. Coșovei, una dintre figurile remarcabile ale generației '80. Nu ne aflăm în fața unei experiențe de tip *renga*, nici măcar a unui volum scris în comun, ci a două cărți distincte, reunite doar prin subtitlu, mai exact spus, prin tipul de poetică definit în subtitlu. Există, negreșit, și o *atmosferă poetică* unitară, rezultat al prieteniei dintre autori și al unor *topoi* existențiali comuni, fapt subliniat de iconografia inspirată a volumului. Traian T. Coșovei fiind un nume de referință în poezia română de azi, mă voi opri mai întâi asupra jumătății de volum semnate de Dan Mircea Cipariu, intitulată *vatra luminoasă calea lactee-i șampanie spumiasă* așezată generos de editor la începutul cărții. O prima constatare ar fi aceea că textele puteau figura foarte bine și ca volum de sine-stătător, având o evidentă unitate de conținut și de temperatură lirică. Dan Mircea Cipariu este, încă de la acest (semi-) volum de debut, un poet adevărat, pentru mine chiar o revelație, pe care mă grăbesc a o saluta cu toată căldura. Am găsit între poemele sale câteva absolut notabile, cu imagerie, viziune și versuri de o mare originalitate. Însăși alegerea modalității «poemelor trăite», în răspăr față de inflația de «textualisme» și de poezie de cuvinte de pe piața noastră literară, este un semn clar de autenticitate, de asumare a unui drum propriu în poezie. Dovadă de maturitate, a atâtea altele din textele tânărului poet. Ce sunt, până la urmă, aceste «poeme trăite»? Nimic altceva decât o

întoarcere cu 180 de grade față de poetica textualistă: o întoarcere la lirism, la metafora existențială, la «viziunea sentimentelor» (nu la sentimentalism ca atare!). Dan Mircea Cipariu trăiește (în) starea de poezie, din care se alimentează în chip natural – nu fără subtilități care dovedesc lectura optzeciștilor – poemele pe care le scrie. (...) Nu cred că exagerez spunând că *Mahalaua de azi pe mâine* reprezintă un eveniment poetic, în acest an 2000 atât de sărac din punct de vedere literar. Un debut reușit și un moment de vârf din cariera unuia dintre cei mai valoroși poeți români de azi, îngemântate între copertele aceluiași volum, superb și ca realizare editorial-tipografică; în concluzie, o carte pe care orice amator de poezie și-ar dori-o în bibliotecă. Se cade să le mulțumim celor trei complii (Dan Mircea Cipariu & Traian T. Coșovei – autori, Nicolae Țone – editor și prefațator) care au uneltit această *carte frumoasă*, în plină secetă poetică și editorială”. ■ Oana Soare publică articolul *Angoasele lui Paul Everac* (despre volumele *Iară noi, noi democrații...*, Editura SC UMC SRL, București, 2000; *La poarta din dos a Europei – tablete* – Editura Bren, București, 2000; *Mic breviar despre lume și viață*, Editura Bren, București, 2000): „Paul Everac își structurează angoasele prin ciclul dramatic *Iară noi, noi democrații*, cuprinzând cinci piese (*Lichidarea, Delirul și plăcinta cu mere, Trei ceasuri rele, Mânăria, Ultima delegație*), le reia obsedat în *La poarta din dos a Europei* (reunind articolele sale din diferite publicații), ca apoi să prezinte în *Mic breviar despre lume și viață*, «didahiile unui bunic la sfârșit de mileniu». Prima mare angoasă, din care se nasc toate celelalte, este teoria spurcată de practică. Într-o masă de teorii politice mânjite prin aplicarea lor, omul se zbate neputincios, dezvoltându-și adesea o teorie a lui, secundă, derivată de prima, pentru a-și crea iluzia implicării. Teoria lui personală, cea secundă, îi rămâne fidelă; prima însă este alterată de ceilalți. Iată prima lui dramă. Cea de-a doua este că, o dată «consumată» teoria în care el a crezut, este și el respins și izolat cu brutalitate. În acest sens este sugestiv și locul în care se desfășoară dramele eroilor: interioare ușor desuete de vile sau vilizoare, odinioară elegante. Personajele dramelor lui Paul Evarec sunt sau chinuite, contorsionate de eșec, pentru că modelul în care credeau a fost devorat de alt model, sau înțelepte, pentru că sunt deasupra teoriei”.

OCTOMBRIE

3 octombrie

● Sub genericul „Polemici”, George Voicu publică în „Observator cultural” (nr. 32) un text intitulat *13 îndreptări. Răspuns la articolul domnilor Mihnea Berindei și François Gèze*: „Având în vedere că în textul domnilor Mihnea Berindei și François Gèze intitulat *Gabriel Liiceanu și antisemitismul în România, o dispută nelalocul ei*, apărut în revista «22», nr. 33, 15-21 august 2000 (traducere a articolului *Gabriel Liiceanu et l'antisémitisme en*

Roumanie, une mauvaise querelle din revista franceză «Esprit», iulie 2000), numele meu revine insistent, că aproape de fiecare dată mi se atribuie idei care nu-mi aparțin, mă văd nevoit să fac precizările care urmează./ N-aș fi vrut să răspund acuzațiilor din articolul dlor M. Berindei și Fr. Gèze pentru simplul motiv că în fondul lor nu aduc nimic nou. Le-am răspuns în două rânduri. De data aceasta, ele au însă o altă formă. (...) Limbajul urban, tonul calm și aparent obiectiv, citatele și notele ș.a.m.d., toate acestea sunt menite să arate că articolul în chestiune este în mod dezinteresat de partea adevărului. Dar aceste procedee sunt doar formale, puse în slujba persuadarii cititorului, nu a adevărului. A cititorului francez, care nu are acces la versiunea românească a textului meu, respectiv a cititorului român, care nu are acces la versiunea franceză a aceluiași text. Așa se face că omisiunile, deformările, răstălmăcirile, sofismele sunt prezente – precizez: discret, cu o bună știință a măsurii – în aproape toate pasajele articolului apărut în «Esprit» și în «22». (...) / 1. Referindu-se la textul meu din «Les Temps Modernes», cei doi autori afirmă: «Teza centrală îi aparține într-adevăr lui G. Voicu: intelectualii români s-ar împărți astăzi în două *tabere*. Este o rezumare nu numai incorectă, ci și tendențioasă. (...) Altfel spus, obiectul studiului apărut inițial în «Sfera Politicii» și reluat în «Les Temps Modernes» este polemica derulată în perioada 1997-1998 în spațiul cultural românesc, și nu inteligența româna în ansamblu. Or, se știe, orice polemică opune două părți. Le-am spus acestora, întotdeauna folosind ghilimele, «*tabere*», având totodată grijă să arăt că ele sunt mai degrabă o construcție analitică. (...) / 2. Cei doi autori mai afirmă (...) că o frază importantă din versiunea franceză a articolului meu – «De l'autre côté de la barrière se profile un autre groupe, lui aussi hétéroclite, très nombreux, mais visiblement solidaire [et auquel certains intervenants manifestent une allégeance inconditionnelle]» – pur și simplu «nu există în versiunea românească a textului». Ea ar fi fost adăugată de traducătoare. Afirmatia aceasta este un fals deplin. (...) / 3. «Lipsa» frazei sus-citate și faptul că mi-am intitulat articolul în versiunea românească **Reacția de prestigiu** ar fi responsabile – afirmă imaginativ cei doi autori – de tăcerea cu care a fost întâmpinat în spațiul cultural românesc. «Lipsa», am văzut, este închipuită. (...) / 4. Dacă cei doi autori voiau într-adevăr să inventarieze erori de traducere, atunci, desigur, ar fi putut găsi erori reale. (...) Așa stând lucrurile, sunt dispus să le sar în ajutor. Iată o nepotrivire: în versiunea românească dl G. Liiceanu este socotit «după toate indiciile, real lider ideologic al acestei grupari», în vreme ce – regretabil, recunosc – în versiunea franceză despre Domnia să stă scris că ar fi «fără îndoială adevăratul lider ideologic al grupului». (...) S-a dovedit însă între timp că eroarea traducătoarei a fost – cum să spun? – vizionară, căci a devenit... corectă. Pentru că dl Liiceanu este într-adevăr – interminabilă «*mauvaise querelle*» a arătat-o – «fără îndoială adevăratul lider al grupului»... / (...) 6. «G. Voicu a negat că l-ar fi *etichetat*, chiar și indirect, pe G. Liiceanu și *grupul* în chestiune ca antisemiți: ar

fi vorba de o interpretare abuzivă a lui E. Reichmann» – mai scriu cei doi autori. Iată însă ce am afirmat și ce am negat eu: «Eticheta antisemitismului și-a aplicat-o dl Liiceanu singur în scrisoarea adresată *Le Monde*-ului. Asemenea etichetare nu se găsește în articolul meu (și, *expressis verbis*, nici măcar în cel al dlui Reichmann)». Parcă nu-i totuna cu ceea ce spun d-nii M. Berindei și Fr. Gèze. În legătură cu aceeași «etichetă» a antisemitismului, se cuvine menționat că nici Alexandra Laignel-Lavastine nu o aplică. Cercetătoarea franceză constată doar că dl G. Liiceanu folosește «stereotipul iudeo-comunismului». Nimic mai mult./ 7. O altă acuză: «ca să rămânem doar la exemplul lui G. Liiceanu, presupusul său antisemitism se sprijină pe interpretarea unui fragment dintr-un singur text: acela al conferinței *Sebastian, mon frère*». (Las deoparte deocamdată expresia «presupusul său antisemitism», dar voi reveni la ea.) Apărătorii dlui G. Liiceanu susțin că o frază precum aceea pe care am citat-o – «cum de e cu puțință că acela care, într-un ceas al istoriei, purtase uniformă victimei să o îmbrace acum pe cea de călău?» – n-ar fi edificatoare întrucât ar fi singulară și, pe deasupra, scoasă din context. Să mi se dea voie să răspund fiecărei obiecții în parte. (I) În privință singularității presupuse a acestei idei în scrierile dlui G. Liiceanu, s-ar putea deduce că d-nii M. Berindei și Fr. Gèze socotesc că o singură faptă rea nu ar fi suficientă pentru a trage o concluzie critică: trebuie mai multe! Obiecția această este însă de două ori superflua. O dată, pentru că n-are în sine nici o valoare. A doua oară, pentru că n-are obiect. Am arătat într-o replică, pe care cei doi o citează și pe care deci o cunosc, că ideea «evreului-victima» devenit «evreul-calau» nu se găsește doar în *Sebastian, mon frère*, semn că ea nu este un accident. Astfel, referindu-se la cartea unui «autor evreu», editorul scria: «Este greu de imaginat că figurile istoriei se pot recompune prin discursul celor care sunt oricând gata să vorbească în calitate de victime, dar care uită să se mărturisească în calitate de călăi». Se poate constată cum dl G. Liiceanu utilizează același vocabular provocator de frisoane. (II) Cât privește contextul, care chipurile l-ar apăra pe dl G. Liiceanu de critica pe care i-am adus-o, nu e greu de observat, din chiar aceste două exemple disparate, că ideea «evreilor-victime» deveniți «evreii-călăi» are autonomia sa în scrierile filozofului român. (...)/ 8. Asemenea fraze în care e vorba de «călăi» n-ar avea – susțin d-nii M. Berindei și Fr. Gèze – relevanța reclamată de mine. Nici vorba n-ar fi – se spune – de «clișeu *participării evreiești* la instaurarea regimului comunist și la exercițiul terorii», și nici de blamarea evreilor, așa cum interpretasem eu. (...) E, recunosc deschis, stupefiant să văd asemenea prestidigație, care truchează însăși evidența. Căci «stereotipul iudeo-comunismului» în aceste pasaje e limpede ca lumina zilei, ca și generalizarea blamului. Dl G. Liiceanu nu are nici măcar șansa ambiguității și a echivocului. Chiar dacă retoric repudiază «logica colectivelor», în fapt Domnia sa o aplică./ 9. N-am vorbit în articolul meu de «antisemitismul» dlui G. Liiceanu și al «grupului» sau, ci de un «potențial antisemit» al ideilor

de acest gen. Este un diagnostic pe care-l mențin. Cred și azi că asemenea teze nu sunt manifest antisemite, ci potențial antisemite. «Potențialul antisemit» se nutrește în general din clișee, din stereotipuri, idei de-a gata, prejudecăți ș.a.m.d. legate de evrei, toate abundente în lumea în care trăim și, câteodată, presante, insidioase. Între altele pentru că se sprijină pe autori de anvergură culturală./ 10. Atunci când am vorbit de «indecența comparativă», m-am referit exclusiv la dl G. Liiceanu, nu și la faptul că «soarta unui evreu sub dictatura Antonescu nu poate și nu trebuie să fie comparată cu soartă unui neevreu sub regimul comunist». Interpretarea această este o răstălmăcire. (...)/ 12. Uimitor este, însă, că d-nii M. Berindei și Fr. Gêze își bazează demersul și pe o notă din «Le Monde», semnată Mirel Bran, în care falsul se lăfăie chiar în titlu – *Intelectualii români răspund la «Les Temps Modernes»* (or, intelectualii în cauza au răspuns la... «Le Monde») – și care mai apoi alterează fiecare frază. Dl G. Liiceanu este prezentat acolo că «disident» (și, sub vraja flateriei, Domnia sa nu a avut de făcut nici o corectură la un asemenea calificativ; și nici fideli săi), iar numărătoarea celor care au protestat împotriva articolului meu seamănă cu felul în care Pristanda inventaria steagurile din oraș./ 13. Și, totuși, există cineva – susțin d-nii M. Berindei și Fr. Gêze – care a trimis la «Les Temps Modernes» «un text de răspuns lui George Voicu»: Vladimir Tismăneanu. Textul în cauza nu s-a publicat însă până acum nicăieri, așa că a-l invoca nu poate să nu mire. Cu toate acestea, dl Vl. Tismăneanu este numărat printre cei care «au ținut să se disocieze public» de articolul meu. (...) Cititorul acestui număr din revista «Esprit» va fi contrariat să descopere că numele dlui Vl. Tismăneanu este prezentat o dată ca fiind apărătorul dlui G. Liiceanu (în articolul dlor M. Berindei și Fr. Gêze) și altă dată – criticul aceluiași (în *Sebastian, mon frère*). Pentru că iată ce susținea dl G. Liiceanu în celebra conferință: «Tismăneanu în America, Edgar Reichmann la Paris în *Le Monde* mă denunță ca editor al extremei drepte: Eliade, Cioran, Noica...». Conferențiarul viza de bună seamă un articol pe care dl Vl. Tismăneanu îl publicase în «Partisan Review», în care directorul Editurii Humanitas era sever amendat pentru felul necritic – cvasi-complice chiar – în care reeditează scrieri de extremă dreaptă din perioadă interbelică. Mai mult, dl Vl. Tismăneanu nu-și limita critică doar la editorul Humanitas. Referindu-se la cartea lui G. Liiceanu, *Cearta cu filozofia*, dl Vl. Tismăneanu sublinia că această scriere este «un veritabil tur de forță care examinează tribulațiile teoretice ale lui Cioran, fără nici o referință la trecutul sau fascist». Or, aceasta e chiar una din temele articolului meu din «Les Temps Modernes»: complexe idolatre ale multor intelectuali români și tabuurile instituite de ele în cultură română. Era de așteptat, în virtutea coerenței, că dl Vl. Tismăneanu să mă confirme în demersul meu critic, nicidecum să mă infirme. Acum, aflu, dacă e să dau crezare celor doi parizieni, că dl Vl. Tismăneanu «mă denunță» pe mine, ieșind astfel în apărarea celui pe care-l «denunțase» cândva. Domnia

sa are pesemne astăzi o cu totul altă păreare decât în 1996. Este, desigur, dreptul dlui VI. Tismăneanu să se plaseze în orice disimetrie dorește față de ceea ce a susținut în alte ocazii. Ar fi trebuit, însă, dacă avea ceva de reparat, să se adreseze la «Partisan Review», și nu la «Les Temps Modernes»". □ Gheorghe Crăciun semnează un text *in memoriam* Costache Olăreanu, **Negruzzi și jucătorul de table**: „Toate calitățile scrisului lui Negruzzi (mobilitatea tematică, economia de mijloace, înclinația spre pastişă, parodie și colajul cultural, umorul hâtru, subtila erudiție filologică, știința tensiunii epice, arta clasică a portretului, miză pe mixajul stilistic, curajul hazardului semantic etc.) sunt absorbite în scrisul lui Costache Olăreanu, într-o directă succesiune, în ciuda parcă a rigorilor cronologiei. Nu am nici o îndoială că destinul prozatorului Costache Olăreanu va fi – odată cu intrarea în clasicitatea timpului ce vine – destinul lui Costache Negruzzi, marele nostru deschizător de drumuri din secolul trecut. Proza noastră postmodernă din ultimele două decenii știe deja ce-i datorează nu doar lui Costache Olăreanu, ci și lu' conu' Costache”. □ Sub titlul **Critica rațiunii pluraliste**, Monica Spiridon comentează volumul lui Virgil Nemoianu *România și liberalismele ei* (Ed. Fundației Culturale Române, 2000): „Situat exact în partea mediană a volumului, studiul *Imitație și identitate* ne revelează supra-tema volumului: reacția inadecvată a societății și a culturii românești față de modernitate (înțeleasă de autor în accepția weberiana a termenului). Încă mai precis, ar fi vorba de o modernizare întârziată, anevioasă și încă incompletă, pentru care Virgil Nemoianu brevetează o sintagmă proprie – *nemulțumirea tranziției*. (...)/ Argumentația lui Virgil Nemoianu merge constant în favoarea Multiplului în confruntarea cu Unul, în beneficiul hibridării, al sintezelor, al variantelor, al combinațiilor, al discontinuităților și al nuanțelor, al sistemelor de referință complexe – într-un cuvânt, al PLURALISMULUI rodnic./ Mână în mână cu evaluarea lucidă a beneficiilor pluralismului este articulată pledoaria împotriva reduționismelor de orice fel: rigiditatea, monolitismul, inflexibilitatea, manicheismul steril, reificarea în tipare. (...)/ Sub lupa analistului intră în primul rând modul în care se autopercepe și se definește consecvent cultură autohtonă: «De peste o sută cincizeci de ani, eforturile elitelor intelectuale și politice românești, indiferent de orientarea lor ideologică (pașoptiștii, liberalii, naționaliștii și comuniștii) au mers în direcția formulării unui concept monolitic (și unificator) al propriei identități de grup. Accentul era pus totdeauna pe continuitate și convergență (lingvistică, de idei, de credințe, de datini ș.a.m.d.)»./ Chiar proiecțiile mai sofisticate ale identității naționale, orientind construcția – și la rigoare invenția de sine – în funcție de repere și de modele legitimize prestigioase, suferă evident de aceeași carență: percepția simplificantă, lipsită de nuanțe a modelului de imitat – indiferent că ar fi în discuție ideea de Europa sau modelul de civilizație transoceanic. (...)/ De altfel, autopercepția și percepția celuilalt sunt inevitabil complementare. În fața unei Europe ideale proteiforme, abundente în

forme de manifestare, cu straturi istorice eterogene și glisante, atuu principal al României l-ar reprezenta exact discontinuitățile sale, faliile, eclecticismul, denivelările, alchimiile înconfundabile, adică pluralismul sau genuin și nu – exact dimpotrivă – unitatea automutilanta, fixată în tipare sclerозate și etalată emfatic cu orice prilej. (...) În mod compensator pentru stare de fapt, volumul lui Virgil Nemoianu ne propune o fenomenologie a pluralismului modern autohton, mai precis a formelor embrionare în care poate fi surprins acesta, de la nivelul eticii și al doctrinelor politice până la acela al expresiei literare. Din unghiul său particular de vedere, tot ceea ce este flexibil, antimonolitic, nuanțat, dinamic, tolerant, hibrid – fie este vorba de eseul conversațional ca gen al scrisului, de doctrina socialist, sau democrat-creștină, de opțiunile politice numite în mod curent conservatoare sau liberale, de opțiunile estetice ale lui Ion Negoitescu sau de cele politice ale lui Vlad Georgescu etc. – devine exemplar și demn de atenție./ O ocurență ilustrativă a opțiunilor plurale ar putea să fie setul de valori central-europene, într-una dintre dimensiunile sale majore, *ethosul instruirii*, de ale cărui ipostaze autohtone Virgil Nemoianu s-a mai ocupat cu alte ocazii”.

● În revista „22” (nr. 40), Livius Ciocârlie semnează editorialul *Normal și anormal*: „Pentru prima oară, iau cunoștință de o declarație a unui responsabil cu finanțele europene care sesizează cu adevărat dificultățile economiei românești. Domnul Wolfgang Kuhn, de la Bancă Europeană de Investiții, afirmă că, deși creează dificultăți mai mari decât Polonia sau Ungaria, țara noastră trebuie ajutată mai mult. Aceasta, fiindcă moștenirea lăsată de vechiul regim este de așa natură încât, nesuținută, economia românească nu se poate reforma. (...) FMI-ul și Banca Mondială ne tratează ca pe o țară *normală*, condusă ineficient. De aceea, după ce își oferă în repetate rânduri bunele oficii, de fiecare dată, după prima evaluare a rezultatelor, se retrag. În realitate, România e o țară *anormală* (ineficient condusă, e drept) care nu poate satisface condiții ce par a fi firești”. □ Ștefan Aug. Doinaș scrie despre *Naționalismul ca alibi al dictaturii*: „Ultimul dictator care utilizează din plin naționalismul pentru a-și masca dominația personală este sârbul Slobodan Miloșevici, agentul tuturor războaielor – întrucâtva intestinale – care au dezmembrat Iugoslavia. Croatul Iosip Broz Tito reușise, în condiții speciale, să facă din națiunile acestei țări un monolit. Dar, fiind neomogen, acest monolit nu putea să nu explodeze: diferențele etnice au fost mai puternice decât ideologia. (...) În ce mă privește, sunt foarte sceptic că o adevărată democrație – purgată de orice reziduuri xenofobe – va fi în stare să restabilească bunele relații pe care sârbii le-au avut cu vecinii lor: aceste relații par azi a fi un monopol rusesc”. □ H.-R. Patapievici publică un articol politic intitulat *Profită foarte puțin, plătesc toți*: „După nenumărate amânări, Parlamentul a luat în fine o decizie în ce privește păgubiții Fondului Național de Investiții (FNI). Decizia, care i-a

strâns alături pe parlamentarii PDSR, PD, ApR, PNL și PRM, este: să găsească Guvernul o soluție de finanțare de la buget, în termen de 15 zile. Altfel spus, printr-o singură mutare, Parlamentul a făcut trei mișcări: s-a spălat pe mâini, a aruncat pisica electorală în capul lui Isărescu și a acceptat ca just punctul de vedere al depunătorilor FNI. (...) Decizând acest lucru, Parlamentul se face promotorul încă unei nedreptăți flagrante: aceea de a nu aținti ochii opiniei publice asupra oamenilor cu adevărat responsabili de escrocheriile de la FNI, cei care au tras toate sforile și care au încasat toate profiturile – care sunt uriașe. Aceștia, datorită deciziei de joi, 28 septembrie a Parlamentului, pot sta liniștiți: s-au asigurat că, atunci când e vorba de mulți oameni fraieriți la mijloc, statul se va ocupa de mușamalizarea afacerii, iar costurile vor fi preluate la buget, din buzunarele noastre. După principiul: *profită puțini, plătesc toți*". □ La ancheta **De ce îl susțineți pe Mugur Isărescu?** („În lună august a.c. a fost constituit, la inițiativa lui Nicolae Manolescu, *Grupul independent de sprijin pentru susținerea candidaturii lui Mugur Isărescu la Președinție*. La acest grup au aderat până în prezent aproximativ 500 de personalități ale vieții cu, artistice, științifice din România, răspunzând, într-un fel, dorinței primului ministru de a candida ca independent și de a fi susținut exclusiv de către societatea civilă. Am dorit să aflăm chiar de la membri acestui Grup motivele care i-au determinat să se îndrepte spre «varianta Isărescu», solicitându-le răspunsuri la trei întrebări: 1. V-ați alăturat personalităților din *Grupul pentru susținerea candidaturii lui Mugur Isărescu la Președinție*. De ce îl sprijiniți pe actualul prim-ministru al României? 2. Vi se pare relevante cele 10 luni de când Mugur Isărescu este șeful Guvernului român pentru o eventuală prestație a domniei sale ca președinte? De ce? 3. În domeniul dvs., care sunt acele probleme grave pe care președintele Isărescu le-ar putea rezolva sau la rezolvarea cărora ar putea contribui?”), realizată de Mădălina Șchiopu, răspund: Horia Bernea, **Singura opțiune**; Șerban Rădulescu – Zoner, **Cel mai credibil candidat**; Gheorghe Firca, **Carisma unui viitor președinte e pe cale să se nască**; Adrian Cioroianu, **Nu cred că trebuie să-i cerem remedii președintelui**; Mircea Mihăieș, **Avem nevoie de un „purificator”**: „1. (...) Cred că d-l Isărescu, despre a cărui biografie predecembristă se fac tot felul de speculații, e convins – rațional și nu emoțional – pe propria piele, ca să zic așa, ca avem o singură șansă de supraviețuire: și anume, să mizăm în exclusivitate pe cartea democrației de tip occidental, lăsând de-o parte penibilele ambiguități la Iliescu. Și îl mai susțin și pentru că îmi place alertețea lui mascată în lentoare, în care văd o formă salutară a înțelepciunii. (...) 3. Mă aștept ca d-l Isărescu să fie primul președinte care, și trezit din somn, să poată recita primele două puncte ale Articolului 16 din *Constituție*. Și care să nu adoarmă imediat după aceea!”; Nicolae Brânduș, **Siguranța unui independent**; Adrian Iorgulescu, **Imun la presiunile unor cercuri de interes**.

4 octombrie

● Nr. 39 al „României literare” se deschide cu un editorial al lui Nicolae Manolescu, Grață ideologică, în care criticul reacționează la o scrisoare deschisă a publicistului orădean Octavian Blaga: „În legătură cu editorialul meu din nr. 35, *Poezia și Codul penal*, dl Octavian Blaga, care editează la Oradea publicația «Al cincilea anotimp», mi-a adresat o scrisoare deschisă. Lăsând la o parte malițiile de care este împănată, scrisoarea prezintă interes în mai multe privințe. «Doresc să cred că veți acorda o cât de mică atenție obiecțiunilor mele», scrie dl Blaga. Este exact ceea ce fac./ Împrospătez memoria cititorilor spunând că editorialul meu care l-a deziluzionat pe dl Blaga și la care se referă scrisoarea d-sale comenta o intervenție a poliției brașovene pe lângă Uniunea Scriitorilor, provocată de două poezii. Poliția a fost sesizată de un *Apel* apărut în «Gazeta de Transilvania» (și reluat, aflu din scrisoare, și de «Al cincilea anotimp» și de alte reviste) și datorat unui număr de intelectuali români din țară și de peste hotare. În apărarea acestui apel sare de fapt dl Blaga, reproșându-mi că-i atribui un conținut pe care nu-l are. În editorial, recunoscusem a nu fi citit *Apelul* și avusesem prevederea să dau ca probabile câteva fraze pe care le citam. Ele aparțin adresei poliției, nu *Apelului*. Precizarea d-lui Blaga s-ar fi putut opri aici și nu mi-ar fi rămas decât să-i mulțumesc că mi-a atras luare aminte./ Din păcate, dl Blaga aduce în discuție spiritul *Apelului*, de care mă despart fără să ezit. E drept că semnatarii *Apelului* declară că democrația nu permite «condamnarea prin justiție a opiniilor, oricât ar fi ele de nocive societății» (citez, sper, exact, din scrisoarea d-lui Blaga), dar, solicitând «reacții la turpitudinile semnalate mai sus» (adică poeziile cu pricina), ei se pomenesc că reacțiile vin, nu numai de la Președinție ori de la Parlament, ci și de la poliție. (...) Contracultura este, în adevăr, o problemă. Mă tem însă că semnatarii *Apelului* (la care se cuvine adăugat dl Blaga însuși) și cu mine nu înțelegem deloc același lucru prin termenul cu pricina. Semnatarii sunt animați de un duh naționalist care îmi este cu desăvârșire străin și socotesc, de pildă, că minți malefice lucrează din umbră la «aducerea culturii și educației în aceeași stare haotică în care au fost aduse economia și finanțele», folosindu-se, între altele, de noile manuale alternative spre a pune în circulație idei ce contravin «tezelor consacrate ale culturii noastre», minimalizând «realizările fundamentale ale înaintașilor noștri comuni» sau distorsionând «spiritualitatea creștină a neamului nostru»./ Dl Blaga are umorul (involuntar, bănuiesc) de a mă întreba unde, în aceste formulări, s-ar găsi «duhul național-comunismului» de care am vorbit în editorial. Cum unde, domnule Blaga? Chiar în cuvintele *Apelului* pe care le reproduc după scrisoarea dv. (...) Oare unde am mai auzit despre (...) «campania activă de denigrare a valorilor naționale»? Sau despre convingeri «sănătoase» și despre «boala» de care România ar fi amenințată? Sau despre expedierea «libertăților estetice» – pe care și le-au luat autori precum H. R. Patapievici, Sabin

Gherman, Mihai Gălățanu sau Marius Ianuș – în clasa libertinajului politic primejdios ce ar face din promotorii lor «sabotori cerți ai statului național-unitar» (nu era mai bine «dușmani ai poporului»)? «Sub masca 'literaturii', s-ar putea ascunde infractori, nu-i așa?», încheiați dv., domnule Blaga, acest capitol al scrisorii. Iată-ne ajunși la semnalul din editorialul meu. Eu tocmai acest lucru voiam să-l previn: așezarea literaturii în perimetrul Codului penal. (...) Modul de gândire cu pricina s-a dovedit în trecut un stimulent remarcabil pentru anumite instituții represive. Ca să nu mai spun că până și în democrația de tranziție de astăzi poliția a reacționat prompt la *Apelul* distinșilor intelectuali. Să fie o întâmplare? DI Blaga mă invită cu gentilețe să-mi pun pe nas ochelarii pe care, în fotografia de deasupra editorialelor mele, îi țin de hulumă. Nu e o idee bună: chiar și fără ei, ceea ce am citit în *Apel* și în scrisoare îmi dă o senzație de greață ideologică; știu eu oare de ce m-aș dovedi capabil dacă le-aș reciti cu ochelarii pe nas?”. □ Alex. Ștefănescu comentează două noi cărți despre cenzură – Marian Petcu, *Puterea și cultura, o istorie a cenzurii* (Ed. Polirom, 1999) și Bogdan Ficeac, *Cenzura comunistă și formarea „omului nou”* (Ed. Nemira, 1999) (*Din nou despre cenzură*): „În numărul trecut am prezentat o schiță de istorie a cenzurii, publicată de Adrian Marino, întâi sub formă de foileton, în revista «Sfera politicii», în 1997, și apoi sub formă de volum, anul acesta. Există însă încă două cărți despre cenzură, apărute încă din 1999 (...)/ Marian Petcu, asistent universitar la Institutul Național de Informații, Facultatea de Științe ale Comunicării, s-a gândit probabil, înainte de toate, la propriii săi studenți, atunci când și-a elaborat studiul. În România nu era de găsit o lucrare de sinteză cuprinzătoare care să-i edifice pe tineri asupra a ceea ce a însemnat cenzura în istoria culturii. Cartea care a rezultat, bazată pe o vastă documentație, construită riguros și redactată într-un stil sobru, servește foarte bine unui asemenea scop. În plus, ea prezintă interes pentru toți intelectualii de formație umanistă, punându-le la dispoziție informații greu de găsit pe cont propriu și provocându-i intelectual printr-o primă propunere de sistematizare a lor”. □ Dispariția lui Costache Olăreanu prilejuiește un grupaj de evocări îndoliate. ■ Ioana Pârvulescu (*Fereastra închisă*): „Costache Olăreanu era dintre oamenii a căror existență nu mi-a fost indiferentă și a cărui moarte mă împutinează./ (...) Pe la 15 ani am citit prima dată *Ucenic la clasici*. Niște prieteni pe care-i admiram mult, absolvenți de Litere, își petrecuseră o după-amiază discutând despre carte și, aflând că n-o știu, mi-o împrumutaseră. (...) Poate că, dacă am ajuns totuși să mă hotărâsc pentru studenția la Litere a fost și din cauza acelei cărți. Ciudat: amintirea aceasta fusese, până astăzi, pierdută. Nu i-am povestit-o așadar niciodată celui care a prilejuit-o. (...) Când veșnic tânărul creator al *Ucenicului* a împlinit 70 de ani, a fost aniversat la Uniunea Scriitorilor. Am fost de față, împreună cu Andreea Deciu și Gabriel Dimisianu. Fiecare dintre noi trebuia să vorbească despre unul dintre sărbătoriți. Îmi amintesc că am compus atunci un «alfabet» al lui Costache

Olăreanu (...). Îl scrisem în tren, oarecum în joacă, oarecum în spiritul Școlii de la Târgoviște și fără să mă gândesc prea mult la fiecare literă, ca-ntr-un fel de test. De atunci l-am păstrat pe birou, pentru că îi promisesem doamnei Olăreanu să i-l transcriu și să i-l dau. Mă țin abia azi, prea târziu, de promisiune. (...) De curând, tot la o aniversare de 70 de ani, a domnului Z. Ornea, l-am văzut pentru ultima dată și părea mult mai vesel decât la propria aniversare. Când Cronicarul revistei noastre l-a felicitat pentru ceea ce scrie la rubrica lui (m-am asociat și eu, din toată inima), s-a luminat de-a dreptul la față și ne-a spus că-și deschide cu multă atenție și trudă ferestrele (nu am cum să uit că într-una din ele a încăput și *Alfabetul doamnelor*). Acum fereastra lui Costache Olăreanu s-a închis definitiv și lumea a devenit, fără el, un pic mai insuportabilă”; ■ Floarea Țuțianu (*Discreție și eleganță*): „Puțini scriitori își pot permite să moară la 70 de ani în plină glorie. Domnul Olăreanu este unul dintre ei. Ne-am cunoscut la Editura Fundației Culturale Române – eu grafician, domnia-sa – redactor-șef. (...) Dimineața când intram pe ușa redacției se lumina la față și întreba: «Ce mai faci, Fleur?». Avea un anume fel de a spune Fleur care mă dădea gata. A fost, alături de Cezar Baltag, celălalt scriitor de care m-am simțit foarte apropiat. Ei mi-au prezentat primul volum de versuri. (...) Era totdeauna elegant, stăpâna bunele maniere, bon viveur dar mai ales însoțit de un umor fin și de bună calitate”; ■ Alex. Ștefănescu (semnează o *Biobibliografie* cu o coda subiectivă): „Moartea sa pare neverosimilă. Cu numai câteva zile înainte de a înceta din viață, Costache Olăreanu ne-a vizitat la redacție, prietenos, plin de voie bună, și ne-a adus, ca pe un buchet de flori, câteva exemplare din cea mai recentă carte a sa, romanul *Sancho Panza al II-lea*. Tocmai mă pregăteam să scriu o cronică. Moartea a fost însă mai rapidă decât cronicarul literar”. □ Ion Pop scrie despre *Bucureștii lui Paul Morand* (fragment din prefața unei traduceri personale din volumul lui Morand, realizate împreună cu Marian Papahagi și aflate în curs de apariție la editura clujeană Echinox). □ Muguraș Constantinescu realizează un interviu cu Irina Mavrodin sub titlul *Traducerea ca „nesfârșită urcare a muntelui”*. Pretextul – „La începutul lunii iulie au avut loc, la Universitatea «Ștefan cel Mare» din Suceava, «Atelierele tinerilor traducători», organizate de Serviciile Culturale Franceze de pe lângă Ambasada Franței în România, ateliere inițiate în urmă cu șase ani la ideea d-nei prof. univ. dr. Irina Mavrodin, coordonatoare a lor în tot acest timp”. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea semnalează *O contrafacere grobiană*, oprindu-se asupra volumului lui Călin Cernăianu *Recurs Eminescu – Suprimarea gazetarului* (Ed. Semnele timpului, Tamași, 2000): „Am mai scris, în revista noastră, de două ori (ultima oară acum câteva luni) despre cărțile care dau curs aceluși stupid scenariu potrivit căruia Eminescu a fost victima unui complot (liberalo-junimist) menit să-l excludă din viața publică în calitatea lui de eminent gazetar. Membrii marcanți ai cabalei ar fi fost, printre alții, protectorul poetului Titu Maiorescu, prietenii săi Slavici și Simțion. De

ce trebuia eliminat Eminescu din viața publică? Pur și simplu pentru că publicistul Eminescu se depărtase până la negațiune hotărâtă de politica junimistă privind aderarea României la Tripla Alianță (preconizată de junimiști în colaborare perfectă cu liberalii și cu suveranul) care, împotrivindu-se, se înscrisese în Societatea «Carpații» ce năzuia eliberarea Transilvaniei de sub habsburgi, inclusiv prin forța armelor. Să admit, pentru o clipă, că așa ar fi stat lucrurile. Întrebarea e de ce n-ar fi fost poetul pur și simplu concediat de la «Timpul» (ca înainte când a fost desărcinat din funcțiunea de director) și nu închis într-o casă de sănătate ca alienat mintal? Ultimul combatant al acestui scenariu este un domn Călin L. Cernăianu (de care n-am mai auzit) care-l duce la dimensiuni la care nici nu gândiseră d-nii Mihai Ungheanu, N. Georgescu și Th. Codreanu. Aici totul e mult exagerat, cu mențiunea că d-sa nu cunoaște deloc epoca și transformă boala lui Eminescu într-o înscenare monstruoasă. Dl. Cernăianu face din boala lui Eminescu (inclusiv tratamentul ce i s-a aplicat) un *casus belli*, străduindu-se să releve că, de fapt, poetul a fost perfect sănătos și, din dispoziția lui Maiorescu, ar fi fost arestat și internat în ziua fatală de 28 iunie 1883 în sanatoriul dr. Șuțu. (...) Dl. Cernăianu aduce mari reproșuri lui Maiorescu și medicilor curanți ai lui Eminescu pentru că boala lui a fost considerată a fi sifilis și de origine ereditară. Câte injurii și blesteme nu aduce, pentru asta, dl. Cernăianu, considerând că acest diagnostic a fost pus de convență cu oamenii poliției care voiau să scape de Eminescu? El judecă lucrurile, omniștient, după situația medicinei de astăzi. Dar, atunci, între 1883-1889, orice nevroză era diagnosticată drept lues și tratată ca atare. Degeaba îi invectivează dl. Cernăianu pe doctorii de la Ober Döbling, Leidesdorf și Obersteimer sau pe botoșăneanul dr. dermatolog Iszak (toți trei evrei și – nu-i așa? – nume l-au tratat astfel pe bolnav) atunci în tratamentul luesului ajuns la demență se folosea mercurul, morfina și opiul. Erau ulcerațiile de la picioarele poetului de natură varicoasă? Nu se știe. În consecință, au fost considerate tot de natură luetică și tratate ca atare. De abia acum trei ani dr. Ovidiu Vuia, într-o carte, considera că, de fapt, Eminescu a suferit de o schizofrenie, contestând luesul. Dar până azi, cine n-a admis boala poetului altfel decât de natură luetică? Degeaba îl acuză pe Maiorescu pentru că i-a considerat lui Eminescu maladia de natură ereditară, socotind aceasta un element din sinistrul scenariu ucigător. Și în 1977 Gh. Ungureanu, vestitul arhivar, publica volumul *Eminescu în documente de familie*, în care originea ereditară a bolii (venită prin familia mamei, lurașcu) este acreditată prin documente. De ce ar fi crezut, în 1932, altfel Călinescu în celebra sa biografie? Și cât de defăimător vorbește dl. Cernăianu despre Călinescu («decorativele halucinații ale lui Călinescu», «Scriind această biografie a lui Eminescu, Călinescu a slujit, de fapt, interese neromânești»)? De altfel, la fel sunt tratați și alți eminescologi ca D. Murărașu sau A.Z.N. Pop. Să mai spun că socotind că Eminescu a fost complet sănătos ar fi creat o operă de mare valoare în cei șase-șapte ani ai bolii. Dar se știe că nu e adevărat. N-a

luat A.C. Cuza editorul *Kamadewa* drept o poezie nouă, apoi dovedindu-se că e o transcripție din memorie după poezia aflată în lada cu manuscrise? Și nu la fel s-au întâmplat lucrurile cu *Sara pe deal*?! Toată cartea aceasta este o contrafacere grobiană, acuzându-i de complot diabolic pe Maiorescu, Slavici, Simțion și toți medicii curanți. Și întreaga argumentație, tot grobiană, se bizuie pe interpretări abuzive ale unor documente și pe rezultate ale medicinei de azi neștiute în anii optzeci ai veacului trecut. Se vede bine că n-avem cum scăpa de astfel de alienații grobiene și pace bună”. □ La „Revista revistelor”, Cronicarul notează, între altele: „În săptămânalul «România mare» criticul Mihai Ungheanu publică un studiu în serial despre Eugen Barbu. De fapt, o apologie lipsită de măsură în care bunăoară romane precum *Șoseaua Nordului* sau *Balonul e rotund* sunt valorizate drept creații cu greutate artistică, iar rolul de scriitor propagandistic pe care Eugen Barbu și l-a luat nesilit de nimeni e privit drept un fel de plată, obligatorie (?) pentru îndrăznelile sale scriitoricești din *Groapa* și de mai târziu. Dar, observă Cronicarul, despre îndrăznelile din *Groapa* nu se știe nici astăzi dacă sunt ale lui Eugen Barbu. Iar cele din *Incognito*, de pildă, sunt îndrăzneli de drumul mare, devalizând alți scriitori de zeci de pagini, folosite apoi ca pagini originale în romanul personal”.

● În „Luceafărul” (nr. 34), Alexandru George publică a doua parte a articolului *Emil Cioran sub noi luminii*: „Altceva cred că a regretat el după consumarea faptelor, nu anumite idei, ci dezvăluirea consecințelor lor, nici marea mișcare a Istoriei, care le-ar fi infirmat (deoarece adevărurile sale, atuni sau mai târziu, nu țineau a fi confirmate), ci un lucru mult mai simplu și mai grav, vizibil încă de când s-a produs trădarea condiției sale de singuratic, renunțarea la supremul orgoliu de a disprețui gloata, eclipsa de inteligență pe care el le-a săvârșit pentru o clipă, anume ÎNREGIMENTAREA, înregimentarea, indiferent în ce și de ce. E ceva mai mult decât abandonarea spiritului «contra», e renunțarea la tot eea e personalitatea lui juvenilă promitea a fi și la bătrânețe dovedea că fusese. Spiritul «contra» era al omului de opoziție, dar aceasta se trădează pe sine dacă nu e și eternă. Aș propune celor care se ocupă de Cioran să mediteze asupra acestui punct, luând în discuție o atitudine ce depășește simpla și banala contradicție în spiritul logic./ P.S. Ar fi interesant de văzut dacă Cioran avea idee de Spațiul mioritic al lui Blaga sau diatribele sale anti-țărănești sunt iscate doar de aptizantul ruralizant, mai ales ardelenesc, sufocant în atmosfera culturală a anilor '30”. □ În *De la cântecele focului la cântecele cernelii*, Octavian Soviany scrie: „Poezia Norei luga se plasa, într-o fază a înepăturilor, în imediata vecinătate a «onirismului estetic», care reprezenta, la cumăna dintre deceniile șapte și opt, tentativa cea mai radicală, dar și cea mai coerent articulată din punct de vedere teoretic (grație articolelor programatice ale lui Țepeneag și Dimov) în direcția unui nou concept de poeticitate, valorificând ceea ce mai rămăsese fertil din experiența mișcării suprarealiste”. □ Sub titlul *Un alt Paul Goma*, Mariana Sipoș

comentează volumul *Scrisuri 1972-1998*: „Ceea ce mi s-a părut inadmisibil a fost ratarea unui eveniment cu adevărat românesc, la Târgul de Carte de la Paris, din primăvara acestui an, târg la care Editura Nemira a participat dar nu a știut și nu a vrut să-și promoveze cartea publicată printr-o lansare care, cu siguranță, ar fi fost luată în considerare de mass media pariziană, dat fiind că acolo numele lui Paul Goma contează, chiar dacă nu mai este în centrul atenției ca pe vremea luptei sale anticomuniste. (...) Și dacă atunci, în anii comunismului, Paul Goma nu avea cum să primească ecoul scrisurii sale, este nedrept ca azi să ignorăm o voce care ne-a fost sprijin și reper ani la rând și să îndreptăm prin tăcerea noastră amărăciunea scriitorului din finalul notei introductive ale cărții sale: «De trei decenii (de la debut...) scriu în limba română surd și orb, nu primesc semnalele de confirmare a receptivității din partea lector. Nefiind asigurat că mesajul a ajuns unde îl trimisese, revin, reiau, repet... Repet, mă repet. Iertare»”. □ Marin Mincu scrie despre *Un Eminescu plauzibil*: „Am fost totdeauna surprins că nu s-a scris încă o dramă adevărată despre Eminescu, deși am înțeles cât de dificilă este o asemenea tentativă. Iată că piesa *Și mai potoliți-l pe Eminescu* de Cristian Tiberiu Popescu, regizată excepțional de Grigore Gonța la Teatrul Național, chiar în anul Eminescu, constituie prima lucrare dramaturgică de o anumită anvergură ce aspiră să împlinească acest deziderat. [...] Întrebarea ce se riscă după acest spectacol dramatic se referă la *plauzibilitatea* ipostazei ficționale propuse de dramaturg. Mă încumet a spune – deși unii au fost contrari acestui punct de vedere – că *Și mai potoliți-l pe Eminescu* reprezintă o contribuție importantă în actul serios de reconstituire a eminescianității autentice”.

5 octombrie

● În „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 38), Cătălin Țirlea semnează o *Continuare la chestiunea evreiască*, aducând în discuție antisemitismul „gândit și exprimat în cuvinte, antisemitismul *metaforic*” – cu un citat din Michael Finkenthal, dintr-o *Scrisoare deschisă fratelui Gabriel* publicată în revista «22». C.Ț.: „Am recitat, în ultima vreme, de mai multe ori și cu atenție, alocuțiunea d-lui G. Liiceanu, *Sébastien, mon frère*, cea care a stârnit atâtea controverse și pasiuni. Prin repulsia sa față de «logica colectivului» și prin reducerea la individual, dl. Liiceanu pierde din vedere, probabil în mod voit, faptul că problema evreiască este fundamental una comunitară; că Sebastian și mărturia sa oricât de individuală sunt, în ultima instanță, entități *exponențiale*. Demonstrația d-lui Liiceanu nu avea însă nevoie de aceasta perspectivă comunitară, și asta dintr-un motiv foarte simplu: riposta românească la comunism nu a fost una solidară, de masă. Ea a fost, câtă a fost, exprimată în forme individuale. Din acest motiv nici suferința românească nu poate fi cuantificată proporțional, în raport cu aceea esențial comunitară care este suferința evreiască. Or, sensul fundamental al demonstrației d-lui Liiceanu era

acela de a arăta că suferința românilor sub comunism este comparabilă cu aceea a evreilor în Holocaust. Pentru a demonstra acest lucru, dl. Liiceanu avea nevoie de o mărturie individuală a suferinței evreiești, iar *Jurnalul* lui Sebastian i-a slujit perfect acestui scop. La urma urmei, toată aceasta discuție în jurul așa-zisului antisemitism al d-lui Liiceanu (sau, în mai mică măsură, al d-lui Manolescu) este cu totul absurdă. Cei doi intelectuali români nu sunt nici măcar antisemiți «metaforici», vorba d-lui Finkenthal, cu atât mai puțin antisemiți în sensul primitiv al cuvântului. Aici este vorba, poate, de un antisemitism «de conjunctură», în cele din urmă involuntar. Ideea, o repet, a fost și este aceea de a exonera poporul român de «păcatul comunismului». Din păcate, însă cu totul întâmplător, țapul ispășitor în aceasta operație de deculpabilizare s-au nimerit a fi tot evreii, cei care, din sentimente antifasciste sau pur și simplu din oportunism, au condus România în anii proletcultismului. Acest lucru l-a determinat pe dl. Liiceanu să scrie tulburătoarea fraza (punând-o însă, virtual, în seama lui Sebastian, care, chipurile, ar fi scris-o dacă ar fi apucat anii '50): «...cum de e cu puțință ca acela care, într-un ceas al istoriei, purtase uniforma victimei să o îmbrace acum pe cea de călău?». Ca exponent al ideologiei de dreapta, așa cum este firesc să apere valorile individuale, este la fel de firesc ca dl. Liiceanu să se comporte și ca un bun naționalist român, care își apără demnitatea națională și poporul chiar și atunci când acesta a greșit de-a lungul istoriei. Pentru că, la urma urmei, ce vrea să dovedească dl. Liiceanu? Că poporul român este în esența sa un popor anticomunist, căruia comunismul i-a fost impus de tancurile rusești, inițial, și mai apoi de evreii foste victime, deveniți ulterior călăi. Dl. Liiceanu poate fi acuzat, poate, că este un «prea» bun român... Dar unde este, aici, antisemitismul?».

6 octombrie

● Într-un articol din „Dilema” (nr. 399) intitulat *Deslușiri*, Mircea Iorgulescu îi răspunde lui Adrian Cioroianu („Dilema”, nr. 397) în chestiunea articolului din revista „22” al lui H.-R. Patapievic: „Eu l-am pus pe H.-R. patapievici sub semnul *Conului Leonida*, ceea ce nu înseamnă cât de puțin o *explicație prin Caragiale*./ Sau înseamnă, dar prin abuz de interpretare./ Și TOTUȘI, dl. Cioroianu a intuit bine că era ceva «șubred» în articolul meu despre propunerea lui H.-R. Patapievic de a se institui politic suspiciunea. A intuit bine, dar a diagnosticat greșit./ Fiindcă am făcut în acel articol eroarea de a bagateliza teoria lui H. R. Patapievic. Socotind-o, ironic, o încercare de recuperare și de aplicare politică a «teoriei fandaxiei» făcute de personajul lui Caragiale, nu i-am subliniat, în termeni explițiți, gravitatea, mai mult, i-am conferit un caracter benign, de simplă năzbâtie. Și – asum! – am procedat așa în chip deliberat (...). N-ar fi trebuit. Din cel puțin două motive. H.-R. Patapievic este unul dintre cei mai străluciți intelectuali români cu activitate publică de după 1989 (sau, în termenii unei anumite sociologii, a fost *selectat*

ca atare de epocă), după unele opinii de autoritate fiind chiar *cel mai proeminent gânditor român al anilor '90* («Kierkegaard român»). De câțva timp, face parte, ca demnitar public, dintr-un organism însărcinat, cum se spune în mod curent, cu *purificarea* societății românești. În aceste condiții, a face elogiul suspiciunii, a susține că suspiciunea este rațională și legitimă reprezintă o acțiune ce poate avea – și are – consecințe sociale și politice net antidemocratice. Argumentul după care România s-ar găsi într-o situație specială, fiind o țară isterică și isterizată, nu stă în picioare. Declanșarea unei isterii de masă, o dovedește ce s-a întâmplat în Marea Britanie cu sinistra campanie lansată de un tabloid împotriva pedofililor, este posibilă oriunde, nu doar în țări care nu sunt, cum stupid se spune, «de veche tradiție democratică». □ Mircea Vasilescu prezintă, într-un articol intitulat *Latinitate și globalizare*, lucrările unui colocviu internațional cu tema „România – frontiera orientală a latinității”, desfășurat la sfârșitul lunii septembrie în organizarea Fundației Culturale Române, în colaborare cu Academia Latinității (printre invitați – Mario Soares, fost președinte al Portugaliei, Gianni Vattimo, Rémi Brague, Walter Mignolo, Zoe Petre, Nicolae Manolescu, Ștefan Niculescu, Mircea Martin, Răzvan Theodorescu). Subliniind – pe baza unor intervenții – faptul că, în prezent, latinitatea se manifestă mai pregnant „în zonele ei marginale, și nu în leagănul ei istoric” (prin urmare – în America de Sud sau în zona hispanofonă a Statelor Unite), autorul face următoarele aprecieri: „Pare paradoxal, dar leagănul latinității, Europa, tinde să devină (...) «al treilea pol». Sigur, optimiștii ori «istoriștii» pot spune că Europa rămâne, în continuare, axa latinității, fără de care cei doi «poli» americani nu și-ar fi putut afirma niciodată identitatea. Dar dacă trecem în revistă, sumar, imaginea spațiilor europene ale latinității, vom observa că Franța își are propriul ei proiect de «contracurare» a globalizării prin promovarea internațională a francofoniei, Italia e în continuare sedusă de ea însăși (și pe bună dreptate!...), Spania devine tot mai mult o (simplă) componentă a spațiului hispanofon mondial, iar Portugalia cedează treptat sceptrul «lusofoniei» fostei sale colonii, Brazilia./ Iar România? În construcția Europei multinaționale, despre care a vorbit Gianni Vattimo, România are un mare avantaj tocmai datorită latinității ei «de frontieră» și capacității dovedite istoric de a sintetiza, în substanța ei latină, atât «fondul nelatin», cât și elemente ale culturilor și identităților cu care a intrat în contact. Totul e să se ia, cultural și instituțional, în serios, și să afirme mai clar identitatea pe care vrea s-o construiască. Nicolae Manolescu vdea problema latinității ca «o problemă politică», argumentându-și ideea cu câteva exemple de «contralatinitate», de la Aron (sic!) Densușianu la «tracomanie» și la protocronism. Politică sau nu, altinitatea noastră transfrontalieră poate deveni fructuoasă numai prin dialog și prin asumarea propriei condiții». □ Grupajul tematic realizat de Adrian Cioroianu are ca obiect *Liceul (cum a fost și cum este)*. ■ Dakmara Georgescu, consilier al Ministrului Educației Naționale (*Liceul*,

între admitere și bacalaureat): „Liceul nu mai este astăzi pentru mulți un capăt de drum, ci un moment important în trecerea spre învățământul superior. Liceul nu mai poate da întreaga «cultură generală» pentru toată viața. El va trebui să permită tinerilor să cunoască în mod aprofundat noi orizonturi față de învățământul obligatoriu, să-și exploreze interesele și capacitățile și să-i ajute să se orienteze spre studiile din sistemul terțiar. Marea provocare a timpului nostru nu mai este liceul, ci participarea tinerilor în învățământul superior, iar în cadrul acestuia, tot mai mult, participarea tinerilor la studiile postuniversitare. Din totalul populației școlare și academice, dar 8% sunt în România (ca și în alte țări foste comuniste) studenți, spre deosebire de o medie europeană de 18-20%⁹ Deși anul acesta este vorba de cel mai numeros efectiv de studenți înregistrat vreodată în România, numărul acestora este încă mic în raport cu populația adultă”.

■ Daniela Zaharia, lector universitar, Facultatea de Istorie (**Veriga lipsă** – un comentariu despre volumul *Anii reformei. 1997-2000* de Andrei Marga): „Putem cred că reforma învățământului va face ca absolvenții liceului să fie cetățenii pe care ni-i dorim și de care avem nevoie? (...) Cu siguranță că acesta este unul dintre obiectivele domnului Marga. Soluțiile pe care le aplică sunt variate, dar cea mai importantă este legată de reforma bacalaureatului. Din păcate, însă, practica ne arată că este vorba mai puțin de o reformă a bacalaureatului (care să devină o instituție serioasă și respectată), ci mai degrabă de o reformă a admiterii în învățământul superior. Intenția este aceea de a consolida liceul, de a-i oferi prestigiu și de a da greutate diplomei pe care acesta o oferă. Este efectul obținut în acord cu intenția? La Facultatea de Istorie în toamna aceasta listele candidaților au dat un trist răspuns; mai mult de jumătate dintre ei au obținut la examenul de admitere note cu trei (sau mai multe) puncte mai mici decât cele obținute la bacalaureat, pe baza unor programe de examen identice. Sigur că nu aceasta este intenția domnului Marga. Dincolo de intenție, însă, se află rezultatele măsurilor pe care le-a adoptat. (...) Se pare (...) că vom avea încă de așteptat până când liceul va înceta de-a mai fi veriga lipsă a învățământului românesc”.

■ Cristian Preda, lector FSPA (**Legătura dintre uniforme și manuale**): „Educația livrează acel fundament capabil să dea unitate unei lumi formate din indivizi. Manualele sunt instrumente ale acestei creații comunitare. Și nu numai manualele de istorie și literatură, ci toate manualele. Din păcate, discuția despre manuale a fost viciată de pasiuni și colorată cu multă prostie. Desigur, cei autointitulați reformiști aveau dreptate să critice manualele staliniste. Dar ei confundau canonul stalinist cu canonul în genere, tot așa cum confundau istoria traversată de miturile național-comuniste cu istoria exemplară ca formulă. Ei vroiau să elimine nu doar erorile din vechile manuale unice, ci și manualul ca instituție politică. Ideea că poți face educație de masă în numele discreditării canonului e o idee de poezi ratată. De fapt, dacă e adevărat că nu avem nevoie de mituri, e la fel de adevărat că avem nevoie de exemple – și istorice, și literare./ Să mai

observăm că, în privința manualelor, vocea liceenilor de azi nu s-a auzit. Au vorbit pentru ei absolvenții liceului de ieri sau chiar de altăieri. Aceasta e, de fapt, o consecință a neasumării de către tinerii liceeni de azi a unei condiții politice, o urmare a refuzului egalității în numele atâtputernicei libertăți. Până la urmă, între uniforme și manuale există o legătură”. □ Z. Ornea rememorează, într-un articol intitulat *Botoșanii mei liceali*, un episod relevant din adolescența sa liceală: „Prin clasa a V-a sau a VI-a am avut o bună profesoară la limba și literatura română. Era fată bătrână și se numea dra Varvaric. (...) Cum, necum, îi adora pe Sadoveanu (ceea ce era extraordinar!) dar și pe I. Al. Brătescu-Voinești. Ba, aș spune, în ordinea preferințelor ei, primul loc îl ocupa Brătescu-Voinești. Îmi plăcea lectura și devoram cărțile pe care le împrumutam de la Biblioteca Orășenească (...). Nenorocirea era că nu-mi plăcea deloc Brătescu-Voinești. Or, dra Varvaric ne citea cel puțin o dată pe lună *Puiu* și când ajungea la scena finală când prepelița mamă, la amenințarea iernii, ia ceilalți pui abandonând-o pe prepelița rănită, profesoara noastră izbucnea literalmente în plâns. Uneori pe mine mă bufnea râsul. Pe dată, eram dat afară ca o obrăznicie fără seamăn. Dar, după ce își revenea, buna domnișoară Varvaric trimitea să mă recheme în clasă, apostrofându-mă invariabil «Ai noroc că-l citești pe Sadoveanu. Treci în bancă. Dar e ultima oară când îți îngădui astfel de purtări». Din păcate, luna următoare scena se repeta aidoma. Nu-l sufeream pe tatăl lui *Puiu* și pace bună. Și culmea, la o teză la limba română, buna mea profesoară ne-a dat ca subiect – se putea altfel? – analiza schiței *Puiu*. Am scris probabil bine (deși o detestam) și am luat nota zece. Mult mai târziu, când am devenit istoric literar, mi-am găsit un partener în aversiunea față de opera lui I. Al. Brătescu-Voinești în (...) Paul Georgescu. De la el, cred, am adoptat sintagma «tatăl lui *Puiu*». (...) Slavă Domnului, am constatat, nu fără bucurie, că azi manualele alternative nu-l mai cultivă pe acest autor care, la bătrânețe, era de un conservatorism retrograd extraordinar, intervenind, în 1935-1936, firește, în «Universul», și în campania despre pornografie în literatură, apărând cele mai extremiste puncte de vedere”. □ Teodor Baconski este prezent, în pagina „Din polul plus”, cu textul unei versiuni ușor modificate a unei conferințe prezentate în cadrul celei de-a XIII-a Reuniuni Internaționale „Oameni și religii” desfășurate la Lisabona între 24-26 septembrie 2000 (Intervenția a avut loc în cadrul dezbaterii *Ce fel de suflet pentru Europa?* La care au luat parte J. da Cruz Policarp, Patriarh al Lisabonei, Mario Soares, fost președinte al Portugaliei, Amos Luzzatto, președinte al Uniunii Comunității Ebraice Italiene, dalil Bobaker, rector al Moscheii din Paris și Anatoli Orel, consilier al președintelui Ucrainei (*Europa reanimată*): „Rezumând discursul de până acum, am putea pretinde: 1. demnitatea unei misiuni europene cu particularități geopolitice și spirituale distincte. 2. Reabilitarea identităților naționale în măsura în care națiunile sunt piesele ireductibile ale viitorului ansamblu continental. 3. Acceptarea ideii că persoana umană și creațiile sale

imateriale nu trebuie reduse la stimulul economico-financiari ai unei piețe complet dereglementate. Dacă aceste cereri ar fi îndeplinite, urmașii noștri ar urmări un scop, națiunile ar depăși defensiva etnocentristă, iar cetățenii fiecăru stat membru și-ar putea regăsi dorința de a participa la viața politică a Uniunii”. □ Pe ultima pagină, Tita Chiper îi ia un interviu lui Florin Ioniță, profesor de Limba și Literatura Română la Liceul „Iulia Hasdeu” din București, despre experiența sa personală în problemele reformei învățământului (*Apostol, dascăl, profesor*).

● La rubrica „Poemul de duminică” din „Ziarul de duminică” (nr. 20), Angela Marinescu recomandă un text al lui Daniel Bănulescu – „«Nouăzeciștii», adică acei poeți tineri, dar deja bătrâni, ai literaturii noastre, au venit, ca niște buldozere, să șteargă un praf imaginar de pe cărți, însă au răzuit, de-a dreptul, copertele și materialul din care erau făcute cărțile respective./ Ei au venit gata îndrăgostiți, inflamați ca niște cocoși vestitori ai unei noi ordini a poeziei, cântând răgușit, care mai de care mai priceput într-ale amorului./ Daniel Bănulescu se pare că este poetul-macho prin excelență, cu un limbaj de o inventivitate erotică ieșită din comun (...). Dar directețea (mistică) a libajului bănulescian este nu numai o dovadă a talentului care «dă pe dinafară», ci și a unei poetici nesatisfăcute de niște canoane artistice care au limitat mult timp posibilitățile de exprimare ale poemului” (*Poetul macho*). □ Sub titlul *Domnia superfluului asupra necesarului*, Marcela Zamfir realizează un interviu cu Mihai Zamfir (ambasador al României în Portugalia), prezent la București cu prilejul Colocviului Internațional al Latinității (organizat de Fundația Culturală Română, în colaborare cu Academia Latinității – 27-29 septembrie 2000). M.Z.: „...a trebuit să întovărășesc delegația oficială portugheză, care a făcut o vizită de stat în România (...), astăzi va sosi în Capitală, cu prilejul acestui colocviu, o personalitate extrem de importantă a vieții politice portugheze, fostul președinte Mario Soares. Prezența mea aici este suscitată în primul rând de interesul față de temă, față de personalitățile participante, de momentul simbolic pe care îl reprezintă o reuniune internațională consacrată definirii latinității și limielor acesteia în epoca pe care o traversăm”; „– *Cât de important e un asemenea colocviu pentru lumea latină?!* – Eu cred că este vital, mai ales în condițiile unei expansiuni anglo-saxone fără precedent. Federico Mayor (...) a încercat să contrapună ideea de latinitate – din punctul de vedere al interesului pentru cultură, al diversității și particularismului – conceptului de mondializare care, evident, poartă semn anglo-saxon. Mondializare înseamnă limbă engleză, tehnologie înaltă, înseamnă unificarea sub anumite principii, mai ales de natură financiară. (...) La ora actuală nu există neapărat buni și răi – bunii, cei care apără cultura, adică noi, răii, cei care impun uniformizarea prin tehnologie, adică anglo-saxonii. (...) / Pentru mine, latinitatea înseamnă mai curând domnia sau predominanța superfluului în fața necesarului, adică în fața extinderii tehnologiei actuale, anglo-saxone, cu tendința ei de kondializare.

Tehnologia, pe de altă parte, este visul etern al omenirii. (...)/ Conceptul de latinitate înseamnă (...) aproape opusul oricărei idei pragmatice. Înseamnă un anumit fel de a vedea viața, de a o înțelege ca pe o plăcere gratuită”. □ Sub titlul **Balul demascat**, sunt publicate în avanpremieră fragmente dintr-un amplu dialog între Mircea Mihăieș și Vladimir Tismăneanu (în curs de apariție la Ed. Polirom).

10 octombrie

● „Observator cultural” (nr. 33) publică un interviu cu Andrei Oișteanu (**Imagina „celulalt”. Legende și stereotipuri**) realizat de Raluca Alexandrescu: „Spuneți că, în comunitățile care nu se pot raporta la un model real, modelul imaginar devine din ce în ce mai puternic. Iată rezultatele ultimului referendum din Elveția – țara care tinde să devină un mozaic etnic –, unde membrii comunității au spus «nu» limitării imigrației./ A fost un vot pozitiv și democratic, care m-a surprins puțin, fiind vorba de Elveția, o țara mai degrabă conservatoare, care își autoprotejează bunăstarea, vecină cu Austria lui Heider etc. Iată că și eu cad în capcană gândirii stereotipe. Oricum, această pare a fi formă noii Europe unite; se pare că împrumutăm modelul «creuzetului etnic», experimentat cu succes de americani, însă cu reacțiile adverse și cu efectele secundare de tipul celor din Austria, dar și din Franța, Germania, Anglia. La noi, încă nu avem de-a face cu adversitatea față de azilanți, deci față de străinii externi – pentru că nu sunt încă o problemă, ei vor veni doar o dată cu prosperitatea României –, ci cu adversitatea față de «străinii» interni, mai ales față de maghiari și romi./ «Celalalt», străinul care creează diferență, este receptat ca având ceva demonic în el. (...) În Europa Centrală de secol XVII a existat o spaimă față de evreu – venea din alt continent, avea o altă țară, altă limbă, alte obiceiuri, altă religie. O dată cu apariția, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, a teoriilor lui Moses Mendelshon privind «ieșirea din ghetou» și integrarea evreilor, s-a produs o mișcare de idei care a dus la asimilarea unor evrei în spațiul cultural german, ba chiar și la convertirea multor evrei la creștinism. Oamenii s-au speriat și mai tare. Un evreu la fel cu ceilalți membri ai comunității, un «evreu asemenea», au zis antisemiții, este mai periculos decât un «evreu diferit». (...)/ Care ar fi principalele cauze folosite pentru justificarea antisemitismului popular?/ Principala cauză și cea mai veche a iudeofobiei este acuzația de deicid. Evreul este învinuit că l-a omorât sau că a participat la omorârea lui Christos. (...)/ În cultură română, acest stigmat a fost vehiculat de textele religioase, mai ales de cele apocrife. De asemenea, această incriminare apare în literatura populară și în iconografia creștină. În reprezentarea vizuală a scenei Judecării de Apoi, în «râul de foc», ajung creștinii păcătoși (mincinosul, adulterinul, vrăjitoarea), dar și evreul, care nu trebuie să fie păcătos, pentru că însuși faptul de a fi evreu este un păcat. Din acest păcat originar se nasc o serie de sub-stereotipuri, cum sunt

demonizarea evreului, apropierea lui de Infern, mirosul urât pe care-l degaja etc./ În epocă modernă, însă, acuzația de deicid a început să-și cam tocească colții. Sigur că evreul generic era urât în continuare din aceeași cauză, dar era vorba cumva de un evreu abstract, de un «evreu imaginar». (...) Dar după antisemitismul motivat religios, care a determinat un anume tip de trăsături, s-a născut prin secolul al XIX-lea antisemitismul motivat economic, care a dat naștere unor alte stereotipuri: evreul cămătar nemilos și negustor viclean, mercantil. A apărut, de asemenea, motivația rasială a iudeofobiei. (...) Absolut orice poate fi explicat ca având în spate complotul iudeo-masonic: bombardarea Iugoslaviei de către NATO, răspândirea SIDA în lume, înfeudarea țărilor sărace prin FMI și Banca Mondială etc., etc. (...) / În cercetarea dumneavoastră ați analizat originile culturale ale antisemitismului. Credeți că se poate porni de aici pentru o abordare mai sistematică și mai fundamentată a dezbaterei de mare actualitate **Holocaust vs. Gulag?** / E imposibil acum, în câteva rânduri, să rezolv o problemă atât de complicată, ca aceea a nașterii celor două totalitarisme care au marcat secolul XX. Dar cred că pot fi decelate unele origini psihologice comune. În ambele cazuri, s-a abuzat de o «logică a colectivului», cum spune Gabriel Liiceanu. S-a pus în mișcare mecanismul unei isterii a majorității împotriva unei minorități, de rasă sau de clasă. O majoritate care, brusc, are revelația faptului că, dacă ar scăpa de acea minoritate, totul s-ar rezolvă. Ea pornește așadar să extermine minoritatea respectivă, cu steaguri și torțe, într-un frison colectiv, după ce au fost exacerbate idealuri gregare, naziste sau comuniste. (...) Ceaușismul a practicat aceste modele, într-o zonă în care nu-ți mai dădeai seamă dacă este de extremă stângă sau extremă dreaptă. De aici și combinația explozivă a național-comunismului. (...) / În ultimul timp, discuția *Gulag vs. Holocaust* a inflammat nu numai intelectualitatea, ci și presă românească, cu ecouri în cea franceză. Apropo de acest fenomen, în curând, în perioadă 24-26 octombrie, se va desfășura un simpozion internațional, la Universitatea Ebraică din Ierusalim, cu temă *Antisemitismul în discursul public post-comunist din țările est-europene*. Din România suntem invitați George Voicu, decanul Facultății de Științe Politice, și cu mine, dar vor mai participa cel puțin alți doi buni cunoscători ai problemelor românești, Leon Volovici, de la Universitatea Ebraică din Ierusalim și Michael Shafir, analist politic la Radio Europa Liberă./ Cred că cei care studiază nazismul și cei care studiază comunismul nu trebuie să se saboteze unii pe alții. Modul în care se practică disputele în România este greșit. S-a creat sintagma *Gulag vs. Holocaust*, care pune în concurență cele două fenomene majore ale secolului al XX-lea și privește studiarea lor concurențial. (...) Oricine se ocupă de Holocaust este imediat incriminat că nu se de Gulag și invers. Se consideră că studiarea unuia s-ar face în detrimentul studierii celuilalt./ Acest mod de pune problema, precum și personalizarea în exces a subiectelor, duce la piste și la ținte false. Societatea românească nu s-a

maturizat suficient pentru a discuta calm, obiectiv și neemoțional despre problemele de fond ale fascismului și comunismului în formele în care s-au manifestat ele în România și în Europa, în general”. □ Monica Spiridon („*Exegi monumentum...*”) scrie despre volumul al șaselea din *Biografia ideii de literatură* de Adrian Marino (*Problema definiției literaturii. Criza definiției literaturii. Antiliteratura*, Ed. Dacia, Cluj, 2000): „Nici unul dintre volumele anterioare ale *Biografiei* nu are un accent epistemic și contextual atât de marcat ca acesta. (...) Unul dintre meritele remarcabile ale cărții este disocierea fină între aspectele caleidoscopice ale unui impas, despre care se scrie haotic și oarecum derutant în ultimul timp./ În ultima parte a veacului nostru, însăși definiția socială a literaturii este adusă în instanță, atrage atenția Adrian Marino. (...) Carența de prestigiu a obiectului merge mână în mână cu descalificarea discursurilor specializate care se ocupa de el – mai precis, cu suspiciunea crescândă față de posibilitățile de teoretizare pe marginea literaturii. În mod paradoxal, pe un plan absolut paralel, se înregistrează în ultimele decade ale secolului o explozie extremă a teoretizării, care devine parte integrantă a literaturii înseși. (...) În sfârșit, afirmării fără precedent a antiliteraturii i se consacră cea mai importantă și mai substanțială secțiune a cărții. (...) În spațiul românesc, la care Adrian Marino se raportează sistematic pe tot parcursul proiectului, în prima jumătate a veacului o astfel de poziție – epigonă pentru o literatură tânără, neatinsă de oboseală tradiției – este ilustrată în primul rând de avangarde, dar și de nihilismul programatic al unui Eugen Ionescu, printre alții. Fascinația teoretică de ultimă oră față de deconstrucție, într-o cultură în care cu greu s-a construit ceva masiv și durabil, este de asemenea înregistrată în carte drept un fenomen de mimetism steril”; „Ciclul teoretic inițiat de Adrian Marino cu aproape 15 ani în urmă marchează și în alt fel un reper în istoria literelor autohtone. El compensează carența marilor lucrări de referință și contrazice «tradiția» inaugurării triumfale de cicluri exegetice, de dicționare sau de istorii în mai multe volume, abandonate ritual în șantier perpetuu. Autorul înfruntă astfel pe cont propriu fatalitatea etnică a *zidului părăsit și neisprăvit* sau, mai puțin poetic spus, *complexul proiectelor neterminate*”. □ În sumar figurează comentarii la volume precum: *M. Blecher mai puțin cunoscut. Corespondență și receptare critică*, Ediție de Mădălina Lascu, Ed. Hasefer, 2000 (Paul Cernat: *Documentar M. Blecher. Scriitori împotriva suferinței*); *Ultima noapte de dragoste și întâia noapte de filozofie* de Luca Pițu, Ed. Nemira, 1999 (Cătrinel Popa; *Scriitura paradoxală*); *Fragmente dintr-un discurs in?comod* de Luca Pițu, ediția a II-a revizuită, prefață de Gh. Grigurcu, Institutul European, Iași, 2000 (Dan Gulea: *Idiolectul cajvanian*); *Cele patru anotimpuri* de Ana Blandiana, Cartea Românească, 2000 (Emilia David: *Anotimpuri în proză*), *The New Oxford Book of Romantic Period Verse*, Edited by Jerome J. McGann, Oxford University Press, 2000 (Codrin Liviu Cuțitaru: *Romanticii englezi*).

● Nr. 41 al revistei „22” se deschide cu un editorial al lui Sorin Alexandrescu, *Noi, autorii de scenarii de la Belgrad*: „(Nu apatici și manipulați erau deci sârbii, nici fanatici uniți în jurul lui Miloșevici, cum credeau marii noștri Cristoiu și Popescu, ci doar încă neorganizați, poate chiar în acord cu o politică europeană anti-Miloșevici. Curios – dar ce mai este astăzi curios –, nici unul dintre acești ziariști nu reia ce a scris atunci, nici nu certifică astăzi *post-festum* justetea politicii președintelui și a guvernului român de-a fi, atunci, de partea Europei. Dar să ne întoarcem la televiziune.) Un *déjà-vu*, desigur, de parcă noi românii am scris scenariul evenimentelor de la Belgrad de parcă noi am scos din sertare negativele fotografiilor de atunci spre a le mai developa o dată: *«singura soluție, încă o revoluție»*, chiar dacă pe a doua o fac alții”. □ Livius Ciocârlie semnează un articol politic, *O încerc eu cumva*: „Se vorbește și se scrie mult în această perioadă despre posibilitii câștigători ai alegerilor din noiembrie (cu toate că ei ne cam sunt dinainte cunoscuți), dar se reflectează mai puțin asupra a ceea ce se va petrece după alegeri. (...) În mod normal, viitoare putere nu va satisface nici cât cea actuală cerințele *FMI*. Aceasta, fiindcă ele sunt în bună măsură inadecvate economiei românești și fiindcă unele contravin programului *PDSR*. Numai amenințarea arătată și – nu exclus – anumite interese vor putea salva viitoarea coaliție. Când mă refer la anumite interese, nu le am în vedere numai pe acelea de ordin strategic ale unor oameni politici americani. Mă gândesc de asemenea la pragmatismul domnului Verheugen și al celor pe care-i reprezintă. Ar fi naiv să credem că ei nu există, iar domnul Verheugen, imitându-i pe politicienii români, s-a pomenit vorbind. Pentru toți aceștia, cea mai convenabilă Românie este una stabilă, dar nu atât de prosperă încât să forțeze intrarea în NATO și în UE”.

● La rubrica „Ipoteze” din „Adevărul literar și artistic” (nr. 539), Constantin Eretescu comentează în marginea volumului *Dosarul Marin Preda* al Marianei Sipoș: „Pornesc de la o întâmplare veche și fără legătură directă cu moartea lui Marin Preda. În 1977, a fost depus spre publicare la Editura Eminescu un volum de corespondență a lui Anton Golopenția. (El a apărut abia anul trecut, la Editura Fundației Culturale Române, sub titlul *Ceasul minunilor reale*). Corespondența acoperea, între altele, perioada recensământului românilor de dincolo de Nistru, operație efectuată în anii războiului de o echipă de cercetători de la Institutul de Statistică al României. După nenumărate tergiversări, redactorul Z. Ornea a cerut îndeplinirea unui șir întreg de condiții inacceptabile, care au dus la retragerea manuscrisului. Sanda Golopenția l-a depus atunci la Cartea Românească. Cu ocazia aceea a avut o discuție cu Marin Preda, care era interesat de carte. Un an mai târziu, după moartea scriitorului, înainte să părăsim țara, volumul a fost retras și de acolo, la capătul unor tracăsări și amânări lipsite, aparent, de orice noimă. Sanda (soția mea) îmi spune că impresia ei a fost că Marin Preda era foarte bine documentat asupra subiectului. Unele lucruri le cunoștea, potrivit mărturisirii lui, de la D. Corbea,

care luase parte la acțiunea de identificare a românilor din zona Bugului, altele din propriile lui cercetări de arhivă. Oricum, el era la curent cu detalii care-i erau ei, la data aceea, străine. Pun faptul că Marin Preda era atât de familiar cu aceste aspecte în legătură cu pregătirea pe care o făcea în vederea redactării unui nou roman. Așa cum știm astăzi, el se documenta serios și apela la diferite surse înainte să se apuce să scrie. Dacă ținem cont de faptul că primul volum din *Delirul* acoperă perioada care precede războiul și începutul lui, putem deduce că el avea în vedere continuarea narațiunii în timpul imediat următor. Supoziția este confirmată, de altfel, de secretara editurii în convorbirea pe care Mariana Sipoș a inclus-o în carte. Iar aici ajungem la miezul problemei. Cine era interesat ca această perioadă să nu facă obiectul unei scrieri care să prezinte și, eventual, să justifice acțiunile militare ale României din ultimul război? Să ne amintim că, după apariția romanului *Delirul*, un consilier al ambasadei sovietice a venit la editură să vorbească cu Marin Preda. El s-a arătat îngrijorat de posibile dezvăluiri ulterioare care ar pune URSS într-o postură incomodă. Gestul a fost socotit la data aceea o imixtiune în treburile interne ale altei țări. Nu știu dacă suplimentarea tirajului a precedat sau a urmat acestei întâlniri, dar cele două acțiuni sunt, după părerea mea, legate între ele. La rândul ei, ambasada sovietică nu se putea mulțumi cu un simplu avertisment. Presupun că acea parte a securității care a rămas loială KGB-ului și ai cărei membri funcționau ca agenți ai ei a primit instrucțiuni să urmărească desfășurarea evenimentelor. Din mărturisirea secretarei lui Marin Preda (observațiile ei sunt pe deplin oneste și credibile) aflăm că schema volumului II din *Delirul* fusese încheiată. Ea se afla, probabil, în seif, împreună cu tot soiul de note, jurnale și manuscrise. Este sigur că întreg conținutul acestui al doilea volum fusese adus la cunoștința sovieticilor, în acest moment nu putem decât să bănuim că el nu le-a fost pe plac. Soluția la care s-au oprit a fost eliminarea scriitorului. Operația a fost adusă la îndeplinire de agenții lor din securitatea noastră. Câteva circumstanțe care ies acum la iveală. În urma investigațiilor Mariane Sipoș, converg spre susținerea ipotezei noastre: Spargerea locuinței, care a precedat omorul, a fost o diversivone «clasică». La fel Volga roșie care i-a urmărit pe copiii lui Marin Preda. Un *red herring*, cum se spune în literatura polițistă. Nu s-a întrebat nimeni cum se face că dintre toate mașinile care circulau în oraș urmăritorii unor băieți de 9-10 ani n-au avut la dispoziție decât una roșie? Răspunsul este că au făcut-o în mod deliberat, ca să fie observați, să abată atenția de la amenințarea adevărată și, la nevoie, să atribuie moartea unor criminali de rând. Ani mai târziu, soția lui, răspunzând unei întrebări legate de temerile prin care trecuseră, vorbea despre telefoane și scrisori de amenințare primite după apariția volumului din 1975, cel care i-a iritat pe sovietici, iar nu despre recentul *Cel mai iubit dintre pământeni*. Nu am nici o îndoială că Marin Preda a înțeles, la un moment dat, ce i se pregătea. Un om sensibil și atent la nuanțe nu putea să nu observe că i

se umbla în seif, că mișcările lui erau supravegheate. Asemenea oameni au un al șaselea simț, «un ochi la ceafă», încercarea disperată de ultimă oră. de a fugi ca să se pună la adăpost, invitându-se la Caraion sau exclamarea patetică «Sunt un om terminat», probează acest lucru. Împrejurările concrete în care a fost săvârșită crima rămân obscure. Sigur că ele trebuie elucidate, cu toate că nu mai au aceeași însemnătate astăzi. Ceea ce mi se pare important acum este să aflăm ce s-a întâmplat cu manuscrisele. Cei care au adus la îndeplinire dispoziția de eliminare a scriitorului au fost preocupați să producă un scenariu al morții cât mai plauzibil și să intre repede în posesia hârtiilor. Preocuparea ofițerului de securitate, ale cărui note sunt publicate în cartea Mariane Sipoș, de a recupera documentele de arhivă studiate de Marin Preda, este întrutotul legitimă din punctul lui de vedere, pentru că ele dădeau seama de direcția cercetărilor pe care le făcea scriitorul. Era important să aibă în mână toate hârtiile lui, fiindcă nu aveai de unde să știi unde se afla o notiță, o aluzie, un cuvânt despre ceea ce avea de gând să scrie. Restituirea manuscrisului de corespondență a lui A. Golopenția s-a făcut și ea cu greutate, fiindcă putea fi considerat partea efortului lui Marin Preda de a se documenta asupra aceluși timp și loc. Este greu de admis că partea «naționalistă» a securității nu a înțeles ce s-a petrecut. Presupun că ea a fost surprinsă de evenimente. Moartea scriitorului fiind totuși un fapt împlinit, nu-i rămânea decât să elimine evidențele (Alternativa ar fi fost o nouă tensionare a relațiilor cu URSS, ceea ce nu e recomandabil; ele erau deja îndeajuns de reci). Admițând acest scenariu, putem spune că, dacă agenții serviciului sovietic din România au fost cei care au pus mâne pe documente, acestea au fost grabnic distruse; dacă ele au intrat în posesia celui alt segment al securității, manuscrisele sunt păstrate cu multă grijă și reprezintă până astăzi materiale de șantaj. Din faptele prezentate în cartea Mariane Sipoș nu decurge de nicăieri că partidul (cabinetul 1 sau 2) ar fi avut interes să-l anihileze pe Marin Preda. Iar conflictele lui cu alți scriitori făceau parte din rutina cotidiană. *Cel mai iubit dintre pământeni* era o carte curajoasă, dar nu subversivă. *Delirul*, înaintea lui, fusese primit cu entuziasm de un regim care apăsa pe pedala naționalistă. Nu este exclus ca elemente pro Ceaușescu din securitate să-l fi încurajat în pregătirea volumului doi. Să-i fi pus chiar la dispoziție materiale inexistente în arhivele deschise publicului. (Se face chiar o aluzie la asta în documentele publicate). Primejdia nu venea, așadar, din direcția aceea. În plus, Marin Preda își câștigase un mare prestigiu. Acesta nu putea fi uzurpat prin capriciul unui dictator. Primejdia reală venea din partea celor care urmau să fie lezați de apariția noii cărți. Aceștia erau doar sovieticii. Este surprinzător că nimeni dintre cei care au scris ori comentat dispariția tragică a unui romancier al nostru atât de important nu a remarcat acest lucru. Singurul care s-a apropiat de adevăr a fost Ion Caraion, dar mărturia lui a apărut în România după cincisprezece ani de la moartea lui Preda. Așa cum am spus de la început, e vorba de o *ipoteză*. (Multe din

problele prezentate în volum conduc la această idee. Nici una nu o contrazice). O fac publică în speranța că, reinterpretând faptele în această perspectivă. Mariana Sipoș va putea deschide ușa altor investigații și mai fructuoase”.

11 octombrie

● În „România literară” (nr. 40), Vladimir Tismăneanu sancționează alianța dintre Marian Munteanu – nominalizat recent drept candidat prezidențial – și formațiunea politică a fostului director S.R.I. Virgil Măgureanu (*Post-comunism și post-fascism*): „Recent anunțata numire a lui Marian Munteanu drept candidat prezidențial al unor formațiuni ce se auto-proclamă apărătoare ale supremelor interese naționale, inclusiv partidul fostului șef al SRI, aruncă o lumină alarmantă asupra peisajului politic și etic al post-comunismului. Simplu spus, este important de detectat elementul comun între cei care, sub diverse forme și cel mai adeseori în chip extrem de strident, au invocat idealuri naționalist-comuniste, și cel care a jucat rolul de orator en titre în Piața Universității, figura cândva promițătoare a societății civile românești pe cale de a se naște în urma năruirii dictaturii leninist-ceaușiste. Firește, destinul ulterior al fostului lider studentesc ar putea oferi anumite chei de interpretare: între altele, îmbrățișarea deschisă a neo-protocronismului, cultul mai mult sau mai puțin asumat al tradiției extremei drepte, apropierea de cercurile ideologice și politice ale unui radicalism anti-vestic care combina teme castro-guevariste cu nedisimulate propensiuni corporatist-autoritare. Mă gândeam la aceste alianțe ciudate citind un articol recent din «New York Times» despre Partidul Național Democrat, formațiune clar extremistă (ca idei, dacă nu ca metode) din Germania contemporană. Autorul este ziaristul Roger Cohen, corespondentul cotidianului american în Germania, autor al unei memorabile cărți despre tragedia din Bosnia. Ce face articolul lui Cohen în special interesant este observarea noii sinteze, post-Război Rece, undeva poate și post-ideologică, deci post-modernă, între extrema dreaptă și cea stângă în practica acestui încă minuscul, dar vociferant partid. Liderii PND sunt de fapt adepții revoluției anti-capitaliste, deci adversari ai establishment-ului așa cum funcționează acesta în Republica Federală: unul este Udo Voigt, fost căpitan în Bundeswehr, educat nu doar în Germania, dar și în școli militare din SUA. El este campionul ultra-naționalismului și al respingerii a ceea ce a devenit una din obsesiile extremei drepte: ideea unui complot internațional menit să culpabilizeze Germania, să-i ponegrească trecutul și, firește, să ofere compensații victimelor trecutelor atrocități. (...) Atunci când PUNR și PNR își numesc un candidat care nu își camuflează nicicum simpatiile naționaliste (ca să nu spun direct de extrema dreaptă) lucrurile se complică. Nu cred că fascismul tradițional are șanse de resuscitare în Europa. Dar un discurs al intoleranței, opus ideologiei Luminilor și înainte de toate principiilor legate de universalitatea drepturilor omului și cetățeanului, poate deveni popular atunci când clasa politică, deci establishment-ul,

se complace în tranzacții lipsite de moralitate și acceptă, ori chiar participă la spolierea resurselor economice ale statului. Combinații între radicalismul de dreapta și cel de stînga, deci un peronism *sui generis*, sunt așadar posibile în numele faptului că ambele extreme detestă același inamic, mult execrata și calomniata democrație parlamentară”. □ Mircea Anghelescu publică un articol cu titlul *Emil Cioran și aventura stilului*, pornind de la un element mai puțin cunoscut din istoria literară a exilului românesc postbelic: „S-a vorbit foarte puțin în publicistica noastră și se știe foarte puțin despre apariția unei reviste internaționale la Paris, în 1951, care are importanța ei pentru cunoașterea și chiar pentru evoluția unora dintre scriitorii noștri stabiliți de curând în Franța. Revista, un trimestrial intitulat «La Revue de culture européenne», poate trece la activul său colaborări ale unor nume celebre, esești, gânditori și scriitori mai degrabă de «dreapta», precum Karl Jaspers, Georges Duhamel, Salvador de Madariaga, Ernst Jünger, G. Papini, Henri Corbin, Daniel Rops ș.a., iar dintre români: Mircea Eliade, Vintilă Horia, Claudiu Isopescu și... Emil Cioran. Au apărut aici și articole despre Eminescu, uitate în ciuda interesului pe care ele îl prezintă încă (*Giraudoux et Eminescu* de Marcello Camilucci, sau *La pensée religieuse d'un Musset moldave: Mihail Eminescu*, de F. Taillez), și traduceri din lirica sa, a lui Arghezi etc. Există informația – pe care n-am cum s-o verific acum – că revista (zece caiete apărute între 1951-1954), europeană și «comunitară» *avant la lettre* după un program ușor de descifrat în substanța ei, ar fi fost subvenționată de francezi pentru a crea premisele culturale ale apariției unui pol european de putere într-o lume postbelică, dominată supărător de americani./ Important este că aici, în fasc. 4 pe 1953, găsim eseu lui Cioran *Le style comme aventure*, reluat ulterior, în 1956, în volumul *La tentation d'exister*. Prima apariție, din revistă, are un text substanțial diferit de cel definitiv, din volum, și ne oferă șansa – rară după câte știi – de a putea confrunța două versiuni succesive ale aceluiași text al unui autor care nu numai că teoretizează adesea pe marginea stilului, dar își și păstrează cu oarecare gelozie «secretele» devenirii acestuia”. □ Sub titulatura „Inedit” sunt publicate o serie de pagini de jurnal ale lui Romulus Dianu, iar Simona Cioculescu prezintă un manuscris de 50 de pagini despre Arghezi al lui Șerban Cioculescu, redactat în 1946, la un an distanță de *Introducere în poezia lui Tudor Arghezi* (1945). □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu scrie despre volumul *Manifest anarhist și alte fracturi* de Marius Ianuș (Ed. Vinea, 2000) (*Debut șocant*): „Există la New York un român care a făcut avere vânzând supă. Și afacerea îi merge bine în continuare, nu pentru că supa ar fi gustoasă sau ieftină, ci pentru că el se poartă... nepoliticos cu clienții. Îi insultă sau chiar îi amenință că le dă cu polonicul în cap, în timp ce ei stau cuminți la coadă, în fața teighelei soioase. Obișnuți cu politețea ireproșabilă a tuturor vânzătorilor din toate magazinele – sau poate chiar plictisiți de ea –, new-yorkezii vin cu sutele să încerce o nouă senzație. După ce-și iau porția de

bruftuluială, rîd din toată inima și părăsesc reconfortați magazinul, abandonînd de multe ori paharul cu supă pe o masă./ Într-un mod asemănător procedează Marius Ianuș cu cititorii lui. Îi desconsideră sincer și nu ține deloc ca întîlnirea cu ei să aibă caracterul unui eveniment. Spune tot ce-i trece prin minte, fără să selecteze ideile, fără să caute formulări expresive, fără să se pună măcar de acord cu gramatica limbii române. Este mereu de o impolitețe flagrantă, făcîndu-te să te gîndești la acei indivizi prost-crescuți care ies duminica în fața blocului îmbrăcați în pijama, nerași și târșîindu-și papucii./ Așa stînd lucrurile, îți trebuie o anumită doză de masochism ca să citești versurile din volumul recent apărut, *Manifest anarhist și alte fracturi*. Imediat după ce deschizi cartea te trezești împrôșcat cu expresii dintre cele mai vulgare, unele de o nerușinare rar întîlnită. (...) Dacă suntem malițioși, putem citi cartea și ca pe un document psihiatric. Personajul liric configurat în poeme (personaj care uneori își spune chiar Marius Ianuș) vorbește despre multe, dar cel mai des se plînge că n-are succes (și nici măcar acces) la femei. El este un frustrat, exasperat de faptul că aproape toate încercările lui de a face dragoste rămân infructuoase./ Așa cum unii au coșmarul imposibilității de a fugi de un pericol, simțind că înaintea printr-o materie vîscoasă, vorbitorul la persoana întîi din *Manifest anarhist și alte fracturi* are coșmarul incapacității de a ajunge la actul sexual. Mereu apar piedici, mereu se întîmplă ca partenera – capricioasă – să lipsească la întîlnire și să se culce cu altul. (...) Ca prin miracol, poetul cu stil șleampăt și deșucheat are și momente în care se mobilizează intelectual. Puține, dar greu de uitat. (...) Marius Ianuș este un poet pe măsura timpului lipsit de glorie pe care îl trăim. Poezia sa este maximum de poezie pe care îl poate produce stilul nostru de viață”. □ La rubrica „Diagonale”, Monica Lovinescu revine asupra chestiunii angajării intelectualilor, pornind de la resuscitarea unor vechi dispute în spațiul francez (*Intelectualii*): „Am consacrat în mai multe rânduri această rubrică disputelor intelectuale de la Paris deoarece orașul acesta mi se părea a fi rămas o capitală de prim plan tocmai prin nivelul discuțiilor de idei. Avea dreptate cel care spusese – nu neapărat în glumă – că Germania lansează câte un gînditor-doi pe secol, iar francezii îi comentează încă pe atît. Prin Paris trebuia neapărat să treci pentru a te situa în centrul lumii literare și artistice. De aici s-a descoperit, de pildă, un nou continent literar: America de Sud. Și s-au preluat toate curente de care se mai dezbate încă în America de Nord./ Am sosit după al doilea război mondial într-o Franță în care confirmarea îți stătea la îndemână. (...) Nu știu data exactă când creația la Paris a părut a secătui. Mi-ar plăcea să situez momentul după mai '68 într-atît am impresia că data ține de impostura malefică./ Probabil că nici n-a existat un moment precis. În timp ce ultimele mari figuri ne părăseau, noile apariții n-aveau proporțiile înaintașilor, nu aflai printre ei alergători de cursă înaltă ca și cum li s-ar fi tăiat munților piscurile. O geografie plată, câteva coline, nu mai aveai cu ce te mândri. De aproape un

secol, limba franceză nu se mai vorbea în saloanele diplomatice. Va trebui să aștept 1990 și să merg la Varșovia ca să constat că nu mai este înțeleasă nici în marile hoteluri din străinătate./ Dar în timp ce filmele păleau (revăzute azi peliculele «noului val» datează iremediabil) iar curente literare se desemnau să-și celebreze aniversările, discuțiile de idei nu numai că-și păstrasera vivacitatea, dar se vădeau și creatoare de mode salutare: în anii '70 Paris-ul, îndeosebi prin «noii filozofi» s-a demarxizat fulgerător. Credeam că definitiv, însă după căderea zidului de la Berlin s-a arătat, paradoxal, că nostalgia utopică n-a pierit cu totul și caută cu și fără rușine o portiță de scăpare./ Toate acestea se știu prea bine și s-au scris în mai multe rânduri, (și eu am făcut-o repetitiv). Mi se pare însă simptomatic că anul acesta a văzut revenind în primul plan problema intelectualului. Nu e anormal. Invenția este franceză. Data de naștere: afacerea Dreyfus. Cea a decesului, nesemnaltă încă, dar previzibilă”. □ La „Revista revistelor”, Cronicarul elogiază, printre altele, inițiativele lui Nicolae Țone în materie de cercetare a avangardei: „Din suplimentul «Bucureștiul cultural» al revistei «22» nr. 30, aflăm că pentru uimitorul Nicolae Țone, directorul Institutului pentru Cercetarea Avangardei Românești și Europene și al Editurii Vinea, nimic nu e imposibil. Proiectele lui culturale, ce par nebunești în condițiile noastre, sunt înfăptuite cu o pasiune, o energie și o abilitate managerială pe care dacă vreunul din cei ce s-au perindat la conducerea Ministerului Culturii le-ar fi avut, cu totul altfel ar fi stat azi situația și am fi oftat mai puțin. Într-un interviu luat de Diana Zaharia, aflăm ce-a mai făcut N. Țone în ultimul timp: are gata de tipar o ediție de *Opere complete* Ion Vinea, în 12 volume, a căutat (călătorind în acest scop pe banii lui și în străinătate) oameni care l-au cunoscut pe Vinea iar cartea cu dialoguri și mărturii va apărea anul viitor, a adunat noi documente pentru arhiva Institutului – un material imens, care va fi pus în curînd la dispoziția cercetătorilor: «Într-o lună-două vom pune la dispoziția publicului arhivele noastre. Institutul nostru are un sediu, o editură proprie – și va funcționa ca atare pe str. Mitrop. Antim Ivireanu nr. 45, într-un program săptămînal, trei sau patru zile pe săptămîină, 4-6 ore. Cine va vrea să cerceteze, respectând normele oricărei alte instituții sau biblioteci românești sau occidentale, va avea acces aici, va fi încurajat. Cei pasionați de avangarda românească pot folosi timpul foarte eficient. În loc să meargă în zece locuri, la Biblioteca Academiei, la Muzeul Literaturii, la diverse persoane particulare, găsesc toată documentația aici». Și mai ce?: «Facem ediții critice bilingve: Vinea, Tristan Tzara. Am încheiat contract cu celebra editură Flammarion de la Paris, în valoare de 42.000 franci, pentru a publica toată opera lui Tzara. Vor fi cca 10 volume de versuri pe 1000 de pagini»... Tot în direcția valorificării, vor fi republicate, prin facsimilare, toate revistele de avangardă și toate volumele (cca. 80) Dar cel mai uluitor proiect al lui N. Țone e unul arhitectonic: «Dorim să construim o clădire specială în București în care să funcționeze acest institut de avangardă.

Clădirea am vrea să fie concepută pornind de la o schiță a lui Marcel Iancu, *Volume arhitectonice*, din 1924. Am luat deocamdată legătura cu vicepreședintele Uniunii Arhitecților, Augustin Ioan, care ne-a încredințat de tot sprijinul său. Ne-am consultat cu domnia sa și urmează să găsim modalitatea de colaborare». Clădirea e gândită ca un complex multifuncțional: tipografie, săli de expoziție, săli moderne de lectură, spații de cazare pentru cercetători și două-trei nivele pentru arhivă unde, pe lângă manuscrise se va găsi și tot ce s-a scris în lume despre avangardă. (...) Ca orice proiect serios, construcția Institutului pentru Cercetarea Avangardei are un termen: 2005”.

12 octombrie

● La rubrica „Revista revistelor” din „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 39), este publicată o replică la un articol semnat L.T., din „România literară” (nr. 27/ 12-18 iulie 2000): „O dispariție care nu ne întristează – emisiunea «Punct și de la capăt» de pe programul 2 al TVR, realizată de Cătălin Țirlea. Emisiunea, o veșnică falsă dezbateră, la care erau obligați să asiste, ca niște statui, triști elevi de liceu, cu un Cătălin Țirlea plimbându-se blazat și tenebros printre imaginările ruine ale culturii române, mai avea un păcat: se transformase în ultima vreme într-un cenaclu «Contemporanul». Cătălin Țirlea, care este și subaltern al lui Nicolae Breban la revista «Contemporanul», îl invita preferențial pe șeful său la discuții. Iar șeful său, cum îl știm: perora, perora, zi de vară până-n seară, vorbind cu drag despre sine și cu draci despre cei care îl ignoră. Emisiunii «Punct și de la capăt» i s-a pus capăt. Iată că se întâmplă și ceva îmbucurător în mass-media”. În replică, în „Contemporanul” se scrie: „Un fel de terchea-berchea literar, un neica-nimeni (dovadă, nu semnează!) îndrăznește să alături numele scriitorului N. Breban unor aserțiuni bolborosite, calomnii directe și groase ironii în cea mai bună tradiție a presei și intoxicării ceaușiste exprimate timp de două decenii față de autorul *Buneinvestiri* și al *Drumului la zid*. Se pare că ipochimenul s-a iritat de faptul că dl. Breban a deplâns obediența «R.I.» sub dictatură. Simpaticul nostru «anonimus» are reflexul lui Bulă, care, când e prins cu mâța în sac, zice prompt: – Da’... și Popescu a tușit, dom’ profesor! – indicând seria «R.I.» de sub conducerea lui Nicolae Breban ca fiind obediență lui Ceaușescu. Iată prima minciună obraznică și grosolană, și cine dorește nu are decât să consulte colecția revistei și va constata, poate surprins, că seria editorialelor – și a altor «texte» de acest fel! – slugarnice la adresa perechii dictatoriale începe odată cu conducerea lui G. Ivașcu și sunt semnate prodigios de acesta. Nu, bineînțeles că dl. N. Manolescu nu a publicat astfel de penibile cădelnițări politice și nu ar fi deloc elegant din parte-ne să reamintim panegiricile D-Sale făcute slugoilor dictaturii pe numele lor Vasile Nicolescu, I. Lăncrânjan, Dumitru Popescu și... ne oprim aici, cronici, se pare, obținute de același G.I., care și-a folosit autoritatea asupra tânărului critic pentru a-l împinge în astfel de texte... riscate! Ele, aceste câteva cronici, nu vor putea vreodată umbri nici cât o zgârietură pe

un pahar de cristal marile merite, curajul, luciditatea și intuiția specială a valorilor pe care le-a demonstrat N. Manolescu acoperind mai bine de trei decenii de luptă, uneori singulară și eroică, contra dogmatismului și arbitrarului comunist. De altfel, revista noastră promite că nu va fi vreodată în situația de a adăposti vreo notă, nici măcar semnată, injurioasă și falsă la adresa Domniei-Sale, păstrându-i un respect invariabil, mai mult: dacă, undeva, cineva, va îndrăzni să-l atace – pe dânsul sau vreun alt nume din prima linie a literaturii contemporane – ne vom face o datorie de onoare de a-l apăra, chiar de ar fi și în dezacord cu «R.I.», cum am demonstrat-o în cazul campaniei contra marelui poet ce a fost Ion Caraion. De altfel, colegii noștri de la «R.I.» au uitat oare de una din regulile de fier ale corporației noastre – o regulă pe care și hoții, în lumea lor, o respectă! –, o mutuală și instinctivă solidaritate de breaslă, un respect al valorilor de prim rang, regulă ce a funcționat, în lumea autentică literară sub dictatură, solidaritate ce explică rezistența noastră sub comunism și căreia i-au făcut defect doar neonorabilii «colegi» de la «Luceafărul» și «Săptămâna»...?! (...) «Iată că se întâmplă și câte ceva îmbucurător în mass-media», exclamă în același număr L.T., salutând suspendarea celei mai importante emisiuni literare de pe canalul 2 și de la Televiziunea Română în general. Oare ura viscerală a acestui (sau a acestei) L.T. împotriva prozatorului Cătălin Țirlea e atât de totală încât să jubileze la suspendarea unei emisiuni care a invitat și găzduit, de-a lungul anilor, scriitori valoroși din provincie și din București, orice s-ar zice și de orice parte a baricadei ne-am situa, cărturari și oameni de litere din toate generațiile, indiferent dacă aparțin unei grupări literare sau nu, permițând lectorilor lor și publicului larg să-i cunoască, să-i audă și să aibe acces la cărțile și la problemele lumii noastre literare?! Nu înțelegem... E oare redacția «R.I.» și colaboratorii ei, printre care se numără multe nume de marcă ale literaturii vii contemporane, în deplin acord cu acest «eveniment fericit»?! Ca să fie consecvent cu sine, îi recomandăm acestui (sau acestei) L.T., necrofor din subsolurile «R.I.», în loc de cuvenitele necroloage să se felicite și să felicite jubilatului întreaga obște a condeierilor cu ocazia dispariției unuia dintre noi! Iar dacă are acces la Parlament sau, mai știi, la televiziune, îl îndemnăm să nu ezite a «da la cap» sau a pune în dificultate pe orice coleg scriitor sau artist, sau orice directivă sau lege ce ar aduce cât de cât folos obștei noastre. Îi dăm totuși un sfat: dacă vrea să mai atace editori sau producători de emisiuni literare la radio sau televiziune, să folosească aceleași inițiale, L.T., sau, cu un mic efort de imaginație, să le inverseze: T.L., și noi îi promitem că vom păstra bine secretul poltronității Sale”.

15 octombrie

● Nr. 10 al revistei „Orizont” se deschide cu un articol al lui Cornel Ungureanu, **Petru Popescu și lumea șansei**: „Petru Popescu intră în literatură foarte tânăr, chiar în anii în care noua putere, adusă de Ceaușescu, avea nevoie

de tineri. Voia să defileze cu autori tineri. Voia să anime *cealaltă direcție*, opusă internaționalismului marxist. Revistele «Amfiteatru», pe urmă «România literară», «Contemporanul» își schimbă garniturile, liderii, vedetele. În 1966, încă foarte tânăr, Petru Popescu debutează cu volumul de poezii *Zeu printre blocuri*. E un manifest al junei generații citadine. Al doilea volum de poezii, *Fire de jazz*, e deja aliniat unui program reformator. (...) Petru Popescu scrie poezii, dar și articole de direcție, eseuri, proze. Marele său succes este romanul *Prins* (1969), primul bestseller al acestui timp în care tinerii sunt personaje de succes. (...) În primul rând, fiindcă îndrăznește să încalce un șir de tabuuri, într-o vreme în care încălcarea anumitor tabuuri devenise posibilă. Fiindcă dă cu tifla propagandei oficiale, fiindcă evocă adevărurile, obsesiile, nonconformismul unei generații care se afirmă altfel. Fiindcă este o carte care lasă impresia sincerității, a confesiunii directe. (...) Romanul e viu, proaspăt, adolescentin, așa cum e și *Dulce ca mierea e glonțul patriei*, apărut cu un an mai târziu. Tânărul scriitor folosește toate ingredientele necesare: sex, dezvăluiri istorice, mediile militare descrise fără părtinire. (...) Exploatarea mediilor tinere se conjugă, în următoarele romane, cu exploatarea mediilor artistice. Nici un scriitor nu a descris abjecția creatorilor proletcultiști în culori mai tari decât tânărul scriitor”. □ Sub titlul *Jurnalul sfârșitului lumii*, Dorian Branea scrie despre Livius Ciocârlie: „Autentic până la scandal și autoreflexiv până la cruzime, Livius Ciocârlie a reușit, mai cu seamă prin jurnalele sale, să transforme spectacolul intimității într-o aventură unică în literatura română. Privită în întregime, opera sa este precizarea unor revelații fundamentale, survenite devreme, la capătul adolescenței. Pulsând aproape imperceptibil în cărțile de analiză literară, incomplet raționalizate în cele două romane, problema vidului, ca unic substrat al modernității târzii, problema indiferenței ca atitudine peremptorie a umanității istovite și problema nediferențierii ca sursă alternativă a creativității de tip crepuscular devin, abia în jurnale, obiect exclusiv al contemplației. (...) Prin intermediul inconștientului imperial, Livius Ciocârlie propune, pentru prima dată la noi și aproape sincron cu un Konrád sau un Milosz, o teorie a substratului central-european al identității românilor din Transilvania. Sub forma neraționalizată, intuiția acestui fundament identitar al modului bănățean nu este însă inedită, și ea s-a decantat până aici exclusiv în literatură, începând cu proza ultimului Sorin Titel, trecând prin romanele lui Livius Ciocârlie însuși, prin romanele critice ale lui Cornel Ungureanu și prin miniaturile experimentale ale Adriannei Babeți, pentru a infuza expresivitatea cărților lui Viorel Marineasa și Daniel Vighi”. □ Eugen Bunaru îl interviuează pe Adrian Bodnaru (*Greul Byron a murit doar... lord*): „Ai debutat editorial în «Seria de poezie» a Editurii Marineasa, în 1994, cu o carte ce-și anunța spiritul rebel, nonconformist, încă din titlu, *A bodnaru și alte verbe*. Volumul a fost foarte bine primit de critica literară. (...) Volumul a fost foarte bine primit și de mine. Da mi-a surâs norocul și o față.

Mi-am trăit sclipitor și sofisticat apariția primei cărți. Eram fericit. Sărbătorirea ținea, de pildă, din Timișoara, dimineața devreme, până la miezul nopții, în ianuarie, în mijlocul unui stadion înghețat – cel pe care jucasem cândva. (...) / Eu evident cred anumite lucruri despre propria-mi poezie. Contează însă ele, când există (și vrem, «somăm » să existe) critică și public?! Ei bine, poezia mea este lipsită de gravitate, dacă gravitatea este dată de cantitatea de colesterol acumulată pe versuri. Avem încă multă «poezie leneșă». Eu încerc să scriu în direcția de deplasare a subtilității limbii. Actul scriiural este, pentru mine, totodată, și unul critic; e o problemă de limită. (...) / *La ce mai e bună astăzi poezia, Adi Bodnaru? Și, tot aici, ce crezi despre poeziile timișoreni, despre poezia care se scrie astăzi în România?!* Un elev de clasa a V-a își întreba, mai zilele trecute, profesoara de limba română: «Scriitorii scriu de plăcere sau ca să aibă copiii ce să citească?» Eu scriu poezie, alții să facă ce vor cu ea. (...) Despre scriitorii timișoreni...: îi salut, încă o dată. Sunt solidar cu puține lucruri din literatura noastră, mă sperie «balaurii» ei, dar îi iubesc rafinații. O literatură e mare dacă poate da mari minori. / *Ești de zece ani în Timișoara. Te-ai simțit, în acest răstimp, vreodată, netimișorean?!* Nu mă simt neapărat al unui loc. La micul dejun nu sunt nici oltean, nici timișorean, nici român. Sunt tranșee pe-aici să mă simt timișorean? Și dacă da, să vină dușmanii, să fiu erou! Atât *Deșert al tătarilor* pentru nimic... Eu cred că «grecul» Byron a murit doar... lord. Dar, să nu uit: mă simt – atât cât sunt în stare – bine în Timișoara”. □ Este reproduș, în traducerea Izabellei Badiu, un fragment dintr-un interviu realizat de Philip Dracodaidis cu Andrzej Kuśniewicz (datat: Varșovia, 28 septembrie, 1987) – cu o punere în context semnată de Adriana Babeți: „Când, acum 13 ani, un tânăr savant, scriitor și traducător grec pe nume Philip Dracodaidis venea la Varșovia special ca să îl reîntâlnească pe Andrzej Kuśniewicz, să facă un interviu cu acesta și să îi promită că îl va publica într-o revistă literară, nimeni nu avea cum să bănuiască nimic despre desfășurarea ulterioară a lucrurilor. Nici despre, de pildă, că un alt tânăr savant, critic și istoric literar, Cornel Ungureanu, care îl vizitase deja pe Kusniewicz și făcuse și el un interviu cu marele scriitor, avea să se întoarcă la Timișoara lămurind cu exaltare nenumărați colegi români să îl citească pe acest autor polonez. Nici că volumele sale, aduse de C. Ungureanu în varianta lor franceză și mai apoi *Lecția de limbă moartă* (...), aveau să devină cărți de căpătâi pentru câțiva tineri studioși din Timișoara, organizați într-un grup cu nume ciudat, «A Treia Europă». Că precum voinicul din poveste, acest grup avea să devină Fundație, cu un colegiu și institut care studiază la cel mai serios mod cu putință cultura central-europeană. Sau că romanele lui Kusniewicz aveau să fie editate în română aveau să fie editate în română în colecția «A Treia Europă», devenind bibliografie obligatorie pentru zeci și zeci de studenți timișoreni împătimiți de literatură. (...) / P.S. Philip Dracodaidis nu a publicat niciodată interviul încredințat revistelor «A Treia

Europă» și «Orizont». Andrzej Kusniewicz a murit acum șapte ani în urma unui stop cardiac”.

17 octombrie

● Sub genericul „Eveniment”, „Observator cultural” (nr. 34) consemnează deschiderea, la București, a unui sediu extins și renovat al Consiliului Britanic (*British Council*) și, în al doilea rând, inaugurarea unui sediu nou al Colegiului Noua Europă (NEC). ■ Primul eveniment e prezentat printr-un scurt articol semnat de Mădălina Nicolaescu (*Facilitatorul*) și printr-un interviu realizat de Ion Bogdan Lefter cu Helen Meixner, directoare a Consiliului Britanic (România). (H.M.: „Consiliul Britanic a fost înființat în 1934. De fapt, el s-a extins în această parte a Europei, în Grecia, Turcia, Bulgaria, România, pentru a fi opus fascismului. Oamenii de afaceri britanici au decis că Marea Britanie trebuie să insiste în a impune valorile democrației ca o contrapondere la acțiunile Germaniei și Italiei de impunere a fascismului. De-acolo s-a pornit. În timp, Consiliul a evoluat spre profilul unei instituții care face lucruri pe care politicul și economicul nu le pot face. E vorba despre cultură în sensul larg al cuvântului, despre relațiile dintre oameni, despre ceea ce s-a numit uneori «diplomația oamenilor»”.) ■ Monica Spiridon („*Pe falezele de marmură*”) scrie despre Colegiul Noua Europă ca despre „o oază sau un refugiu de normalitate reconfortantă, în viața noastră intelectuală”: „Într-o cultură bântuită ciclic de obsesia formelor fără fond și de terapia simulării care produce stimularea, NEC-ul (cum îl alintă apropiatii) este o realitate cu susul în jos, debutând mai curând ca un fond fără formă sau ca o substanță care și-a consolidat tiparele instituționale din mers./ Rectorul ei și-a asumat frontal riscurile unei inițiative alternative, în raport cu învățământul universitar autohton, ținut în carapacea unor mentalități de neclintit, dar și cu inerția cercetării academice de vârf. Le cunosc pe amândouă dinlăuntru și mă pronunț în cunoștință de cauza./ În doar câteva vorbe, ce le desparte, la urmă urmei, de NEC?/ Selecția meritocratică, având drept criteriu exclusiv competența internațional-omologată. Lucrul efectiv în echipă – într-o țara unde se pendulează între izolarea ascetică, orgolioasă și cu accente genialoide, și integrarea brigadieristică, în colective eterogene și, în fond, atomizate, lipsite de un idiom propriu și de instrumente comune. Evadarea din izolarea noastră națională superior-complexată și adoptarea fără cârteală a standardelor și a rigorilor curente în lume – indiferent că e vorba de construcția și justificarea unui proiect, de normele de informare sau de redactare ale unei lucrări etc./ (...) Împotriva prejudecăților curente, NEC-ul nu este o rezervație de specii periclitate, un turn de fildeș sau un loc de reclusiune, ba chiar dimpotrivă. Cei mai mulți dintre membrii săi sunt avocați respectați ai unor cauze comunitare demne și extrem de diverse, instanțe de decizie cu greutate în viață publică, fermenți activi ai societății civile *in stătu nascendi*./ (...) Există aici un

inconfundabil spirit de corp absolut caren în viață noastră intelectuală, unde operează mai degrabă spiritul de gașcă, ghidat de interese și nu de valori. După expirarea stagiului contractual, alumnul NEC rămâne de-al casei (...)/ Cred în peisajul nostru intelectual o instituție ca NEC-ul nu este localizabilă în spațiu, ci mai degrabă în timp: mai precis, în viitorul României, oferindu-ți tot ce majoritatea universitarilor și a cercetătorilor autohtoni abia îndrăznesc să viseze”. ■ Andrei Pleșu, rectorul Colegiului Noua Europă, într-un interviu acordat Dianeii Soare („*Încercăm să oferim celor mai buni argumentul de a rămâne în țară*”): „Colegiul Nouă Europa este varianta românească a unui tip de instituție care, în alte țări, poartă numele de «Institut de Studii Avansate». În fiecare an, pe bază unui concurs girat de un juriu academic internațional, se aleg cei mai buni specialiști din felurite domenii de cercetare (în cazul nostru, «umanoare» și științe sociale în sens larg), care căpăta, de-a lungul a zece luni, subsidiile necesare pentru a-și realiza un proiect științific (bursă, o călătorie în străinătate, echipament electronic, cărți, contacte cu colegi din străinătate etc.). Săptămânal, ei se întâlnesc la colegiu pentru a dezbate în comun proiectele fiecăruia, dintr-o perspectivă inter- și trans-disciplinară. Este, din câte știu, singură instituție de acest tip existența, deocamdată, la noi în țară. Adunate laolaltă, fondurile puse la dispoziție de Elveția și Germania (...), la care se adaugă subvenții americane prin Higher Education Support Program și The Getty Grant Program, constituie cea mai mare investiție străină în sprijinul cercetării românești. Peste o sută de cercetători români (în majoritate tineri) au beneficiat deja, în cei șase ani de existență a Colegiului, de avantajele pe care le oferim./ De la înființarea sa, în 1994, Colegiul Nouă Europa a avut două teme «strategice»: a) identificarea și stimularea *elitelor* științifice locale, după ce decenii întregi ele au fost nevalorificate, sau prost valorificate; b) crearea, la București, a unui «centru de excelență», în care condițiile de viață și de lucru să fie cât mai apropiate de standardele europene. În subtext, este vorba de a oferi celor mai buni argumentul de a rămâne în țara, într-un moment în care tendința generală pare a fi exilul. Adaug că, prin profilul și conexiunile sale, Colegiul Nouă Europa se integrează într-o rețea de instituții asemănătoare, cu răspândire planetară, de la Berlin la Princeton, de la Viena și Budapesta la Uppsala, Stanford și Wasenaar. (...)/ Pe lângă «colocviile de miercuri», devenite «tradiționale», în care bursierii discută pe marginea proiectelor lor de cercetare, găzduim două-trei conferințe pe lună ale unor profesori străini, veniți din mari centre universitare. De-a lungul anilor, au ținut prelegeri publice, la invitația noastră, oameni că Wolf Lepenies, Adam Michnik, Jacques Derrida, John Searle, Jean-Claude Schmitt, John Gray, Stephen Greenblatt, Françoise Choay etc. Organizăm frecvent seminarii și colocvii internaționale (*O altă Europa: Bucureștiul, Kitsch-ul în politică de tranziție, Descartes, Problematika istoriei recente* etc.). În toamnă această, împreună cu Institut für die Wissenschaften vom Menschen din Viena, pregătim o dezbatere

pe temă reconfigurării Europei Centrale și de Est după 1989. Se conturează, de asemenea, un colocviu aniversar Nietzsche, un altul Giordano Bruno, un simpozion internațional despre națiuni și naționalisme ș.a.m.d. (...) Textele care rezultă din colocviile săptămânale sau din diferitele dezbateri pe care le organizăm apăr în anurile Colegiului sau în volume separate. (...)/ Dorim să dăm programului nostru de burse o extindere regională. Alături de cei 10 bursieri români ai fiecărui an, ar urma să invităm la București și 5-7 bursieri din spațiul sud-dunărean (plus Moldova de peste Prut); un mod de a consolida solidaritatea intelectuală a unui teritoriu (Bulgaria, Iugoslavia, Albania, Grecia, Turcia, Macedonia) care nu trebuie să rămână în conștiința europeană drept un simplu simbol al derivei...". □ Sub genericul „Structuri în mișcare”, scriu, în această săptămână, Ion Bogdan Lefter (*Textul: acțiune și spovedanie*) – despre Gheorghe Iova și Gheorghe Ene („Nu putem ignora cărți precum *Acțiunea textuală* și *O spovedanie a textului* fără să plătim un preț mult prea pipărat. Cine le tratează de «întârziate», «textualiste» etc. riscă să nu înțeleagă în profunzime ce s-a întâmplat în literatura română a ultimelor decenii; riscă să-și închipuie că se poate trece mai departe – de pildă spre un «nou realism» – ocolindu-le și nu asimilându-le, refuzând și nu acceptând altitudinea lor conceptuală și autoreflexivă...”) – și Gheorghe Crăciun (*Ene și o jumătate de veac*). □ Carmen Mușat (*Sancho Panza și aventurile cuvintelor*) cometează *Cu cărțile pe iarbă*, romanul din 1986 al lui Costache Olăreanu, reeditat în 2000 sub titlul *Sancho Panza al II-lea*; iar Paul Cernat (*Luminile și umbrele unei antologii-surpriză*) publică prima parte a unei cronici la *Poezia română după proletcultism. Generația anilor '60-'70 (antologie comentată)* de Constantin Abăluță (Ed. Ex Ponto, Constanța, 2000, 2 vol.) – „Spre deosebire de antologiile alcătuite de «optzeciști» și de succesorii lor, autori cu simțul proprietății literare și al gestionării pragmatice a acesteia, primele promoții literare de după proletcultism s-au dovedit, după 1990, incapabile să-și administreze retrospectiv «teritoriul» propriu, rămânând prizonierele unor ambiții totalizante. Timpuria lor canonizare a condus (pe lângă impunerea stilului înalt ca reacție împotriva masificării proletcultiste anterioare) la consacrarea unor vedete devenite rapid figuri «mitice» și la monopolizarea exclusivistă, arogantă a literaturii postbelice. Lipsit de solidaritatea activă specifică grupurilor literare marginalizate, nevoite, prin forță lucrurilor, să lupte pentru autodefinirea și promovarea propriei identități, mainstream-ul poetic al «generației '60» s-a arătat mult mai interesat de conservarea monopolului național-etatist, a puterii literare dobândite (...) în urmă «dezghețului» din anii '60. În acest context, apariția antologiei comentate a lui Constantin Abăluță constituie o premieră care se cuvine a fi salutată ca atare: este prima antologie postrevoluționară axată strict pe identitatea valului liric «post-proletcultist» din deceniile șase și șapte”. □ Sub titlul *Din nou despre trecutul lui Cioran*, Marta Petreu răspunde unui articol al lui Sorin Alexandrescu

(*Marta Petreu sau despre fascinația – malignă – a lui Cioran*) apărut în nr. 25/2000 (15 august) din „Observator cultural”: „Dl. Dorin Alexandrescu, subtilitatea și ingeniozitatea știute, încearcă să demonstreze că volumul meu, *Un trecut deocheat sau «Schimbarea la față a României»*, este un eșec. (...) / Dl. Sorin Alexandrescu se ocupă, în prima jumătate a articolului său, de concluzia mea că Cioran a fost influențat de Lovinescu. Și o respinge, cu argumentul că Lovinescu era pe pozițiile gândirii liberale și democratice, în vreme ce Cioran era pe pozițiile gândirii totalitare. Da, așa este. Atâta doar că eu, în cartea mea, nu am afirmat că Cioran a fost influențat de liberalismul și democratismul lui Lovinescu, ci am demonstrat că Cioran a fost influențat de teză lovinesciană sincronistă, proeuropeană, a «revoluției imitative». Dl Sorin Alexandrescu (...) îmi atribuie mie sau îi atribuie lui Cioran afirmații pe care nici eu, nici filozoful nu le-am făcut, apoi, victorios, le respinge. (...) Dl Sorin Alexandrescu sugerează că aș fi scris că Cioran admiră simultan totalitarismul hitlerist și «democrația din Franța și Anglia», ceea ce i se pare «logic incompatibil». Ei bine, nici nu am scris, nici nu am sugerat asta; am spus altceva, și anume, că Cioran admiră regimul politic hitlerist și, totodată, admiră cultură și civilizația Occidentului, în primul rând cultura/civilizația franceză. Deci mă întreb: unde este incompatibilitatea? (...) / Apoi, dl Sorin Alexandrescu susține că declarațiile proeuropene ale lui Cioran «nu pot fi... considerate lovinesciene, fără a lovi în liberalismul acestuia». Îi amintesc dlui Sorin Alexandrescu că Cioran nu a fost adversarul de principiu al democrației și liberalismului; le admitea ca valabile și că merituose: 1. în trecutul apropiat al României (fiindcă ne-au favorizat occidentalizarea, modernizarea, intrarea în istorie); 2. oriunde în lume unde se potrivesc. Pe această temă, am scris însă suficient în cartea mea, așa că n-o să refac o demonstrație pe care am făcut-o. În plus, nu văd cum este lezat Lovinescu prin faptul că unul dintre lovinescieni, Cioran, e un lovinescian imperfect și impur. (...) / Apoi: dl Sorin Alexandrescu declară că «nu cred că Spengler ar fi compatibil cu Lovinescu». De acord, dar asta este problema dlui Sorin Alexandrescu. În nici un caz nu a fost problema lui Cioran – care, cu mintea lui eclectică, i-a combinat dezinvolt; și nu a devenit problema mea, care am constatat combinația./ (...) Dl Sorin Alexandrescu sugerează că eu aș consideră *Schimbarea la față...* o carte nu numai lovinesciană (lucru cu care, cum am văzut, nu e de acord), ci chiar democratică (lucru pe care mi-l conde pe moment). Nu, nu consider că nucleul cărții lui Cioran ar fi unul «general democratic», și n-am afirmat așa ceva în studiul meu; observ (...) influența sincronismului lovinescian asupra lui Cioran. În același timp, sugestia dlui Sorin Alexandrescu, că aș încerca să «salvez» «restul volumului» *Schimbarea la față a României* este gratuită și incorectă. Nicăieri în cartea mea n-am încercat să «salvez» nimic nici din operă, nici din biografia lui Cioran. Faptul că în operă de factură politică a lui Cioran există idei valabile și astăzi este evident; a observa acest lucru – cum am făcut eu în *Un trecut deocheat...* sau

cum a făcut Z. Ornea în *Anii treizeci...* – e un act de obligatorie și elementară onestitate intelectuală (pomenesc numele dlui Ornea în mod informativ, iar nu ca un argument al autorității)./ (...) Insinuarea dlui Sorin Alexandrescu că aş urmări «răscumpărarea» ideilor extremiste ale lui Cioran este neîntemeiată; de fapt, este o falsificare lipsită de finețe a spiritului și literei cărții mele. (...)/ Dl Sorin Alexandrescu construiește o altă versiune a relațiilor Ciran-Legiune, pentru anii 1937-1941, decât am construit eu în volumul meu. (...) El s-a «dat la fund», cum plastic spune dl Sorin Alexandrescu, dar nu începând cu anul 1938 al represiunii antilegionare, ci începând cu anul 1937, an de înflorire pentru legionari; la Paris, el a continuat ceea ce începuse în țară: dezvățarea, lentă, e drept, de problematica românească și legionară. (...)/ O altă nemulțumire a dlui Sorin Alexandrescu este că nu i-am citit *Privind înapoi, modernitatea*. Din păcate pentru mine, volumul meu, încheiat în vară lui 1999, era în fază tipografică avansată în momentul apariției cărții domniei sale. A fost, deci, o întâmplare, iar nu o premeditare./ Și, încheind acest lung, prea lung răspuns, vreau să-i dau dlui Sorin Alexandrescu o explicație pentru ceea ce domnia să consideră «neașteptată neutralitate» a cărții mele. Dl Sorin Alexandrescu apreciază că în cartea mea «circulă mereu» un «subton de scuză», dar nu există decât o singură «evaluare» a ideilor lui Cioran, și anume chiar la sfârșit. Îl asigur că, dacă, în loc să frunzărească volumul, l-ar fi chiar citit, ar fi găsit destule și foarte limpezi «evaluări». Asta, fără supărare din parte-mi, ci doar cu o mică dar persistentă mirare: de ce, dacă n-a avut răbdare să citească, a avut răbdare, cu o ingeniozitate care se dovedește a fi identică sofismului *ignoratio elenchi* și lipsei de documentație temeinică, să scrie? Citindu-mă, și-ar fi dat, poate, seamă că nu scriu «neutru», ci calm. Adică așa cum cred eu că trebuie făcută știință, inclusiv istoria ideilor și ideologiilor. Cât despre fraze de înfierare a extremei drepte și a intelighenției prolegionare, inclusiv a lui Cioran, e drept, n-am simțit nevoia să scriu; mi-ar fi amintit practica ședințelor de partid, a celor de desolidarizare, din anii lui Ceaușescu. Și, cum neam de neamul meu nimeni n-a avut de-a face cu legionarii, mi s-a părut de la sine înțeles, dată fiind și substanță deloc neutră a cărții mele, că sunt mai presus de orice bănuială”. □ Raluca Alexandrescu realizează un interviu cu Traian T. Coșovei: „*Life is a state of mind*”. **Generația '80: viață și literatură pe garanție?! –** „Generației noastre i s-a reproșat că nu are proprii critici: spiritele care au susținut generația anilor '60 ne-au aruncat pe piață ca o «monedă» de schimb. Generația noastră a «simplificat» conjunctura unor voci critice și a prelungit discursul celor ce, împotriva tuturor, au crezut că fenomenul poetic contemporan are toată capacitatea de a sfida compromisul și, să nu uităm, compromisiurile./ În opinia mea, generația anilor '60 a existat atât ca o justificare a asasinării (poetice?) a lui Nicolae Labiș, cât și ca o prelungire a unor teme, motive pe care acest poet de excepție le-a transpus atât în versuri, cât și în metafore existențiale. Cei mai mulți martori ai acestui asasinat poetic sunt

morți. La noi, la Cenaclul de Luni, se vorbea puțin despre Nicolae Labiș (...)/ De altminteri, generația noastră a resimțit absența unor critici precum Radu G. Teposu (Dumnezeu să-l odihnească), «dezertarea» lui Ioan Buduca, absența lui Radu Călin Cristea... Prezențe precum Octavian Soviany, Ion Bogdan Lefter, Valentin F. Mihaescu se apropie firesc de numele ce dau notă literaturii contemporane: Nicolae Manolescu, Gheorghe Grigurcu, Marian Papahagi, Al. Cisteleanu... Ah, să nu-l uit pe prietenul meu din Hawai, poetul Mihai Ursachi! De fapt, cred că mulți dintre noi gândesc că fenomenul critic a preluat funcția critică a culturii”. La întrebarea „Cum se împacă literatura cu gazetăria?”, Traian T. Coșovei răspunde: „În momentul în care îmi puneți această întrebare, stau de vorba cu prietenul meu Cristian Nastase. Ne gândim dacă o revistă culturală mai are vreo șansă pe piața culturală. În urmă cu câteva zile am vizitat o bibliotecă de cartier (Floreasca) unde am descoperit că cei mai mulți abonați sunt tinerii. M-am oferit să donez un număr de cărți. Mai mult, am vorbit cu colegul meu de generație Ion Bogdan Lefter să acorde un abonament, cu titlul de gratuitate, la revista pe care o editează, «Observator cultural». Literatura nu se împacă cu gazetăria. Gazetărie fac Cornel Nistorescu, Ion Cristoiu, George Stanca (fost rapidist), actualul analist politic Stelian Tănase și fostul iubitor de fotbal, Horia Alexandrescu. Uneori recunosc stilul «milițienesc» în care transpun în viață realitățile lui Raymond Chandler./ Noi, românii, am avut o școală de gazetărie care s-a dovedit a fi literatură: Brunea Fox, Pamfil Șeicaru, Argehezi... Sunt doar câteva nume ce au dat strălucire acestui gen literar. Cred că ai mei colegi de generație ar fi de acord că genul literar numit gazetărie nu se confundă cu prostituția... fie ea și morală. Am avut colegi care și-au ratat vocația pentru o «pagină» de senzational”. Despre un apropiat debut în proză: „Spre deosebire de colegii mei ce s-au remarcat în teatru (Matei Vișniec), proză (Mircea Cărtărescu) și Elena Ștefoi care nu s-a remarcat cu nimic, la o anumită vârstă am ajuns să-i dau dreptate fratelui meu de generație Ion Stratan: «O nenorocire nu vine niciodată singură. E însoțită de un bodyguard!». Uneori, conștiința critică era, dacă nu un bodyguard, un bun sfătuitor. În urmă unei selecții riguroase a Asociației Scriitorilor din București, Ministerul Culturii a acceptat volumul de proză *Les années folles du socialisme*. Este un risc pe care mi l-am asumat. Am colegi care au strălucit în proză și resimt complexul experiențelor lor. Ion Stratan, Mircea Cărtărescu au trecut probă de foc. Această carte pe care am îndrăznit să o semnez împreună cu soția mea, Ștefania Coșovei, este o încercare de a recupera un trecut irecuperabil. Sunt două personaje care își povestesc viața într-o oglindă-portret pe care Dorian Gray, eroul lui Oscar Wilde, ar fi înjunghiat-o. Sunt două destine, sunt două voci, sunt două modalități de a percepe realitatea. *Les années folles du socialisme* este jurnalul de bord al unei copilării netrăite”.

● În revista „22” (nr. 42), Ștefan Aug. Doinaș publică un text intitulat *Redingota lui Petru Groza*: „În tinerețea mea, celebra formulă «Numai boul

este consecvent» i se atribuia lui Petru Groza, primul politician român care a pactizat cu comuniștii. Dar expresia e mult mai veche. Ea ar fi căzut în uitare, probabil, dacă politicienii noștri de azi n-ar ilustra-o cu brio. (...) Navetismul politic anunță, cu luni înainte, febra electorală –boala recurentă de care suferă orice democrație practică de oameni mărunți și verși». □ În **Puterea fără intelectuali**, Vasile Dan scrie: „Dacă în privința șanselor la Președinție predicțiile par ambigue (deși conduce în top, d-l Ion Iliescu ar putea, totuși, fi învins în turul doi, cel puțin după calculul hârtiei), în ceea ce privește alegerile parlamentare toate converg spre aceeași concluzie: o victorie, poate masivă, a stângii. (...) Dacă s-a erodat ceva în ultimii patru ani, atunci acesta este capitalul moral și de încredere al intelectualului român acordat, în principal, CDR. Luptele dintre partidele Convenției au fost repede urmate de cele intestinale din PNȚCD și PNL, nici una însă pentru principii ori pentru traducerea lor în acte politice, ci pentru interese meschine, politicianiste, de câștigare a supremației personale în partid. (...) Mulți dintre intelectuali s-au simțit, de aceea, trădați în idei, abandonăți în aspirații politice, economice și culturale. Iată de ce cred că intelectualii, chiar dacă ar vota, în mare, la fel ca în 1996, vor reacționa, în schimb, extrem de prudent, postelectoral». □ Sub titlul **Biblioteca Americană – o fereastră a României spre lume**, Gabriela Adameșteanu transcrie un interviu cu Kiki Skagen Munshi, consilier pentru Presă și Cultură al Ambasadei SUA în România: „Există anual vizite ale scriitorilor britanici în Rom. La fel la Institutul Francez, unde vin și țin conferințe personalități culturale, politologi, scriitori francezi. Există în proiectele dvs. de viitor asemenea schimburi? Sunt mai multe programe care permit schimbul academic, cum ar fi programul Fulbright. Uneori trimitem persoane în Statele Unite, pe perioade scurte, de trei până la patru săptămâni. Avem și persoane care vin aici pentru a ține discursuri pe subiecte diferite, de specialitate. Chiar acum discutăm despre posibilitatea de a organiza o conferință despre alegerile din Serbia. O alta ar putea să fie despre fenomenul de încălzirea a globului terestru. Sper să mărgesc această bază de lucru, dar sunt aici numai două luni și încă mai suntem în faza de a face planuri de viitor». □ În cadrul suplimentului „Bucureștiul cultural”, sunt publicate mai multe texte dedicate **Inaugurării noului sediu al colegiului „Noua Europă” (6 octombrie 2000)**; participă la acest grupaj: Jean-Claude Joseph, ambasadorul Elveției (**O investiție pentru viitorul României**), Annemarie Huber-Hotz, Cancelar Federal al Confederației Helvetice (**România și Elveția se aseamănă**), Emil Constantinescu, Președintele României (**Insula NEC, fermentul NEC**, text citit de Sorin Alexandrescu): „Voiam de fapt să spun că NEC continuă o tradiție de insularizare prin comportament voit atipic al unor intelectuali români mereu într-un jovial răspăr față de contemporanii lor, creând mereu numai în momente de *time out* dintr-un cotidianopresant fie la diverse academii domnești, fie la Junimea, fi la Criterion, fie la acea incredibilă *cultură de la*

Pălăniș, al altui himeric eficace, Constantin Noica. (...) Felicit călduros pe d-l. Adrian Pleșu, pe doamnele Anca Oroveanu și Marina Hasnaș și întreaga lor echipă, și mai ales pe toți bursierii și alumnii NEC. Fie că insula voastră de astăzi să devină arhipelagul de mâine al României intelectuale”; Andrei Pleșu, rectorul colegiului „Noua Europă” (*Înceierea a șase ani de provizorat*): „Când, în 1992, la sfârșitul sejurului meu la Wiessenschaftskollegzu Berlin, am vorbit lui Wolf Lepenies și lui Joachim Nettelbeck despre proiectul unui institut de studii avansate în România, nu credeam nici eu în ce spun. Trăisem câteva decenii sub un regim care nu îngăduia nici unei reverii să depășească stadiul de proiect. Aveam în minte și prin sertare nenumărate proiecte de cărți și de instituții, destinate să rămână pure abstracțiuni; în locul vieții înseși, eram pregătit să mă mulțumesc cu un *proiect de viață*. În virtutea acestei experiențe, aș fi fost fericit ca proiectul unui colegiu bucureștean să se împlinească fie și într-o proporție de 20%. S-a împlinit 200%, peste orice așteptări, în ciuda tuturor obstacolelor. Succesul acesta a fost rezultatul unei fericite *întâlniri* a câtorva oameni și ceea ce sărbătorim astăzi este tocmai miracolul acestei *întâlniri* fondatoare”; Wolf Lepenies, rector al Wiessnschauftskdugzu Berlin (NEC – *patria elitei intelectuale și politice*), Helnz A. Hertach, Președinte al Fundației Centrul Științific și Cultural NEC București-Zug, (*Regionalizarea NEC*). □ S. Damian publică un text intitulat *Pentru cine bat clopotele? (despre drama lui Ovid S. Crohmălniceanu)*: „Cazul lui se înscrie în psihograma multor inși traumatizați de o decepție intelectuală tipică secolului, care au descifrat mistificarea și totuși din varii motive nu s-au deprins total. Destinele nu se suprapun însă, efectele nu sunt lineare. Mă pot hazarda să schițez în interpretarea dramei sale doar presupuneri, fără să am pretenția să refac pe deplin un itinerar întortocheat. Probabil că în comportamentul său a decis, ca un factor primordial, un atașament de fond, structural, primise un mandat și nu concepea derobarea și abandonul. Acest devotament de bază, osatură fixă – chiar dacă în multe privințe s-a dezis de minciună – l-a dus în impas. Calea celor care ridicau toate punțile și sfidau tirania, cu orice consecințe, n-o agreea, o considera o fundătură. Nici rațional nu putea adera la intransigența lor eroică. Era de părere că răul instaurat va dura o veșnicie și că nu există altă perspectivă decât să te strădui dinăuntru să ameliorezi ceva, coabitând cu agresorul și numai formal, înghițind în sec, respectând clauzele pactului. Vei putea astfel repara unele stricăciuni, pe ici, pe colo, și salva eventual arta, fie ea mutilată, trunchiată, pironită în lanț. (...) E încă prea devreme pentru scormonirea universului intim, forările vor lua amploare după scurgerea unui timp. Din unghiul meu de observație și eu socotesc că în *Amintiri deghizate* Crohn-a fost consecvent, a strangulat destăinuirea. Și pentru anii de după *Amintirile deghizate* planează același mister al tăcerii. N-a avut chef să se explice, cu toate că muta lui desfidare întărâta în chip sporit pe clevetitori”.

● În „Academia Cațavencu” (nr. 41), apare un articol intitulat *Păunescu a soricitit în Scoția*, semnat *The Daily Telegraph* – pamflet ce vizează o recentă vizită a lui Adrian Păunescu în Scoția, unde „cel mai mare poet român (în kg, desigur)” s-a prezentat drept... disident anticeaușist”: „Dar ziarul «Sunday Herald» din Glasgow a publicat un lung articol de fond în care poetul a fost «scuipat de sus până jos cu cuvinte, nu vă gândiți la altceva», iar ziare ca «The Guardian», «The Daily Telegraph», «Sunday Scotland» au preluat discuția și s-au întrebat pe bună dreptate ce caută bardul ceaușist în țara lor și pe banii lor”.

18 octombrie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 41 al „României literare”, *Cititul printre rânduri*, atacă un text cu conotații antisemite al unui jurnalist din Austria lui J. Haider, formulat în parametrii „literaturii esopice”, cu considerații despre implicațiile ambigue ale celei din urmă: „Cotidianul «Neue Kronenzeitung», unul din cele mai răspândite din Austria, publică sub semnătura lui Wolf Martin, colaborator titrat al ziarului, o poezie în care protestele europene la adresa lui Heider sunt considerate rodul unei conspirații bolșevico-evreiești. Autorul articolului din «Le Monde» notează că, nemaitrăind noi pe vremea lui Völkischer Beobachter și legea interzicând antisemitismul, poemul lui Martin nu recurge la un limbaj clar, ci la unul esopic. Trebuie să recunosc că am tresărit la lectura comentariului din «Le Monde». Va să zică, m-am gândit, se poate ca cititul printre rânduri, care a reprezentat salvarea intelectuală a democraților sub comunism, să fie folosit deopotrivă de adversarii democrației. Codul prin care literatura anticomunistă (mai mult sau mai puțin) înșela vigilența cenzurii comuniste, iată-l încăput pe mâna neonaziștilor și destinat a înșela vigilența opiniei publice dintr-o țară liberă. Wolf Martin rimează tendențios Moscoviți și Rabinoviți, primul fiind ministrul francez al afacerilor europene iar al doilea un tânăr scriitor austriac legat de opoziția democratică. Wolf Martin sugerează astfel originea evreiască a celor doi. Cititorul român își va fi amintind de un editorial din revista «Săptămâna» și de o poezie a lui C.V.Tudor din debutul anilor '80 în care cenzura comunistă era păcălită cam în același fel, autorul reușind să lanseze pe piață două pamflete antisemite. Am spus păcălită. Nu e bine: cenzura național-comunistă era de fapt complice. Și trecea la măsuri punitive numai din teama de scandal. În Austria contemporană nu există cenzură. Limbajul esopic (Joëlle Stolz dă și alte exemple în articolul ei din «Le Monde») nu mai e rezultatul unei opreliști administrative, ci al uneia morale. Wolf Martin nu caută să mintă cenzura, ci să profite de absența ei: el știe că lumea civilizată nu acceptă antisemitismul și atunci i-l servește pe o cale ocolită. Își va fi închipuind că a inventat o formulă magică. În fond, trivializează una la care au recurs disidenții din regimurile comuniste. Nu știu dacă nu cumva asta mă scârbește cel mai tare. Sunt oameni care au darul de a

murdări totul, ieri Vadim, azi, Martin”. □ La „Cronica literară”, Gheorghe Grigurcu scrie despre *Memoriile* lui Constantin Beldie (Ed. Albatros, București, 2000) (*Memoriile unui hedonist*). □ Sub titlul *Un sapiențial vitalist*, Barbu Cioculescu elogiază antologia de versuri al lui George Virgil Stoenescu, *Fratele meu* (Editura Univers enciclopedic, 2000): „Își celebrează împlinirea într-un mirific volum antologic”. □ Ileana Alexandra Orlich de la Arizona State University semnează un eseu laudativ despre romanul *Recviem pentru nebuni și bestii* de Augustin Buzura (*Recviem pentru rămășițele ideologiei comuniste*), trad. Aurelia Anghel. □ Gabriela Duda publică un eseu elogios despre poezia lui Gellu Naum (*Înaintarea spre centru*), iar prozatorul-sociolog Dan Lungu – o *Schiță pentru studiul cenzurii în comunism*. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea prezintă volumul *M. Blecher mai puțin cunoscut. Corespondență și receptare critică*, ediție de Mădălina Lascu (Ed. Hasefer, 2000) (*O corespondență revelatoare*). □ Ștefan Cazimir semnalează, pornind de la o relatare a lui Ov.S. Crohmălniceanu, o *Întâlnire G. Călinescu – Gh. Gheorghiu-Dej*: „Un document publicat recent, pe care nu ezit să-l consider excepțional: Stenograma întrevederii lui Gh. Gheorghiu-Dej cu academicianul G. Călinescu, 2 martie 1960 (în «Caligraf», supliment cultural al ziarului «Teleormanul», n-rele din iulie și august 2000, cu o notă introductivă de Constantin Moraru). Până la eventuala retipărire a textului într-o revistă de largă circulație, prezentarea lui rezumativă poate fi, cred, de oarecare folos. Întrevederea a avut loc, după cum deducem din stenogramă, la solicitarea lui Călinescu și s-a desfășurat în prezența lui Leonte Răutu, șeful Direcției de Propagandă al CC al PMR. E de remarcat că, în câteva rînduri, Gheorghiu-Dej se referă nemijlocit la «tovarășii care lucrează pe frontul culturii», în speță la Răutu și la subalternii acestuia, menționând că au fost criticați sever pentru insuficiența «ajutorului» acordat intelectualității. Manevră subtilă în intenție, grosieră în fapt: răspunderea stărilor negative din domeniul culturii n-ar fi revenit, chipurile, primului secretar, ci unor activiști de rang secund care nu-și făcuseră datoria cum trebuie. A doua idee, repetată insistent: pentru ca lucrurile să meargă bine, intelectualii trebuie «îndrumați» de către partid; la rădăcina erorilor care se produc se află carențe ale muncii ideologice...”. □ Sub titlul *Vinovați de îndelungată prietenie*, Mircea Horia Simionescu îl evocă afectiv pe defunctul prieten și coleg Costache Olăreanu.

19 octombrie

● În „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 40), Nicolae Breban îi dedică un editorial lui Alexandru Ivasiuc, „una dintre cele mai contradictorii figuri literare de după al doilea război, oarecum exponențial pentru suferința socială, dar și pentru cariera sa socială”: „Ivasiuc este, orice ar spune unii, unul din vârfurile generației numite șaiszeci. L-am asemănat nu de puține ori cu o altă «figură excepțională» a unei alte generații, cu care seamănă prin inteligența

exorbitantă, dar și prin «capacitatea» cuiva de a-și nega propriile virtuți sau merite: l-am numit pe Camil Petrescu. Și o ultima apariție, *Jurnalul* lui Mihail Sebastian îmi dă cumva dreptate: și Camil era sfâșiat, se pare (nu l-am cunoscut!) între marile, vivacele sale calități și «ambițiile» sociale neutralizându-și, nu de puține ori, reușitele incontestabile. Aș numi această «înșușire» lipsa caracterială de răbdare, un neastâmpăr existențial ce poate năruia edificii importante ale minții! Ivasiuc, omul – poate ca și Camil Petrescu! – părea făcut mai ales pentru o cariera de politician și, pentru aceasta, în România, se născuse cu vreo trei decenii prea târziu. Azi, calitățile sale «de suprafață» ar fi mai bine «primite», în epocile «de tranziție» – cum era, neîndoielnic și perioada dintre cele două războaie, orice am zice! – e nevoie de spirite vii, mobile, înși apti de alianțe «ciudate», mânați de o mare combustie internă, și, mai ales, de o ambiție umană pe măsura eroilor renascentiști, înși nemulțumiți profund de mediocritatea vremilor. (...) Alexandru Ivasiuc, omul și scriitorul pe care l-am cunoscut bine, ce mi-a fost, pe rând, prieten, apoi vag inamic și apoi prieten și mai mult decât atât – un adevărat complice! – (în lupta pentru publicarea *Buneinvestiri*, dând dovadă de o generozitate rarisimă printre confrății noștri trecuți, prezenți și... viitori!, azi, în această «vreme» politică ce unora li se pare tulbure, iar altora rușinoasă sau chiar ticăloasă, el nu numai că și-ar fi găsit locul, dar, mai știi, ar fi putut deveni un factor de stabilitate (...). Pentru unii vânători de «ființe exotice» de care abundă sudul României, el era, bineînțeles, pitoresc până la ridicol! Semăna bine cu Matei Caragiale care nu pregeta să creadă în fantezmele sale heraldice: «Sașa» pretindea că e ruda, mai mult sau mai puțin depărtată cu o anume ramură a Hohenzollernilor și mare mi-a fost mirarea când un Hohenzollern autentic, corespondent de presă al lui «Frankfurter Allgemeine Zeitung» la București ce frecventa ca și Ivasiuc (și ca și mine!) pe scriitorul și ambasadorul R.F.G. la București Erwin Wickerl, a certificat pretenția de rudenie a celui născut la Sighet, în 1933, dintr-un tată profesor de liceu și o mama pe nume de fată Ciplea (înrușiți și aceștia cu Brebanii)».

20 octombrie

● Articolul lui Mircea Iorgulescu din nr. 401 al revistei „Dilema”, *Despre intelectuali*, are ca pretext un articol al Monicăi Lovinescu din „România literară” nr. 40/2000 (*Intelectualii*) despre „refuzul încăpățânat” al intelighenției pariziene de a recunoaște „complicitatea cu comunismul după căderea regimurilor totalitare din Europa de Est și Uniunea Sovietică. Potrivit lui M.I., „problemele intelectualilor francezi nu sunt identice cu ale intelectualilor din alte țări europene occidentale, după cum există o diferență netă de orizont și preocupări între intelectualii apuseni și cei din țările esteice”. Citând o recentă anchetă a revistei „Esprit” (nr. 5, mai 2000) despre condiția intelectualului european contemporan, M.I. se oprește asupra intervenției lui Pierre Hassner:

„Pentru numeroși intelectuali din Est, spune el, «stânga a devenit un termen peiorativ, desemnând alianța conservatoare dintre naționaliști și comuniști; ceea ce este pro-occidental și liberal se proclamă cu mândrie de dreapta...». Hassner nu merge mai departe de această constatare, ea este însă capitală. Ar mai trebui, poate, adăugat că pentru acei intelectuali din Est ce consideră stânga un termen peiorativ *socialul a fost complet evacuat din preocupările lor*, interesul pentru social fiind echivalat cu o poziționare politică și ideologică discreditantă. Mai mult, cum s-a petrecut în România, *o bună parte a intelectualității s-a auto-proclamat nu numai de dreapt, dar și elită, în sensul de castă având sau revendicând privilegiile, între altele înregistrându-se și curiosul fenomen al propunerii de a se renunța la votul universal*”. Că între a te proclama *democrat, pro-occidental și liberal și a milita totodată pentru restrângerea dreptului de vot există o totală incompatibilitate, nu are, desigur, nici o importanță. Chiar dacă denumirea însăși de intelectual își pierde conținutul și devine o impostură*”. □ În cadrul grupajului tematic al revistei (*Omul nou*), realizat de Simona Sora, Simona Popescu semnează un articol memorialistic vehement, intitulat *Scriitorii, mașina de cardat și quick-cola*: „În liceu am început să caut în biblioteci cărțile contemporanilor. Am observat, cu timpul, că cele care-mi plăceau nu erau soioase și duhnitoare. (...) Am luat acasă kilograme de cărți pentru ca să ajung și la cei câțiva scriitori care-mi plac până azi. Dar nu citisem încă pe îndelete, sistematic, generație după generație, autor după autor, pe, adică, mai toată lumjea care intra în «panorama literaturii române contemporane». Asta se va întâmpla abia la începutul anilor '90, după ce terminasem facultatea. (...) A fost cea mai cruntă experiență de lectură din viața mea. Ceea ce înainte mă plictisea, făcându-mă să las cartea din mână, mă irita acum de-a binelea, cu atât mai mult cu cât nu-mi permiteam s-o pun în loc la raft, s-o duc înapoi la bibliotecă necitită. În majoritatea romanelor, «omul nou» purta nume diferite, se desfășura în diverse ipostaze, bun sau rău, meschin sau patetic, afazic sau logoreic, în scenarii previzibile, fie ele realiste sau parabolice, alegorice. Păreau scrise cu o sută de ani înainte (chiar dacă ideologia lor era marcată de contextul postdecembrist). Bătrânici oase rău. Nu regăseam acolo aproape nimic din ce simțeam, din ce mă interesa pe mine. peste tot doar omul în acțiune, *face to face* cu societatea. Aproape nimic din obsesiile interbelicilor – autenticism, trăirism subiectivitate. Doar muncitori, țărani și intelectuali – adică OMUL cu majuscule, așa cum aveam să gădesc într-un eseu al unui prozator important. (...) În ce fel aparțineau timpului lor? Cre timp? Care «nou»?/ În ceea ce privește poezia, ea excela – mi se confirma încă o dată – prin absența (...) subiectivității în general sau, mai bine zis, prin emfaticizarea unei «subiectivități goale». (...) Nu cumva ținea ea nu numai de o paradigmă culturală, ci și de un soi special de neasumare a eului, simetrică față de incapacitatea generală, de «evazionismul» tuturor? «Eu» fusese, iată, exilat din literatură, ca și din discursurile oficiale. Citeam

transpuneri metaforico-abstracte și mă gândem în ce măsură acest tip de discurs poetic i-a protejat pe mulți dintre autorii care-l produsese. Citeam și mă întrebam, pentru a nu știu câta oară, cum de mergea atât de bine metaforismul, «orfismul» lor cu gloria publică și cu privilegiile obținute într-un regim în care recompensa era bine motivată. Cum de mergeau împreună lirismul abstract, populismul și aura de oficiali ai momentului? Nu înțelegem, așa cum, de pildă, nu înțelesesem în liceu (...) cum pot fi unul și același încremenitul secretar de partid cu băiatul de gașcă./ Surpriza cea mare a venit însă când am început să-i citesc cu maximă atenție și pe criticii care scriseseră despre toate aceste cărți. M-a uluit puterea lor de a imagina sensuri, semnificații acolo unde ele nu existau. Câtă investiție de inteligență inutilă! Câtă perversiune a inteligenței! (...) Citind, așadar, literatură română contemporană pentru un examen, mă gândeam ce am să fac dacă o să-mi pice unul dintre autorii ale căror cărți mă alienau în acele zile prea lungi. Să fac giumbușlucuri speculative? Să-i citez pe criticii literari, sustrăgându-mă astfel responsabilității personale? Mă întreb și acum dacă nu eram atinsă eu însămi de acea «conștiință vâscoasă» care ar fi, printre altele, și «necesitatea de a nu dezvălui nimic din sine însuși privirii răuvoitoare a celuilalt». □ Z. Ornea publică un articol despre etiologia politică și utopică a noțiunii de „om nou”, cu particularizări abundente din discursul legionar autohton, în relație cu cel stalinist, și prognoze sumbre pentru viitor: „Cea ce trebuie reținut e identitatea procedelor, demonstrând, prin însăși această comuniune, că totalitarismul n-a inventat nimic nou. Dar mă cutremur când mă gândesc cum va arăta, în câteva decenii bune sau mai mult, omul viitorului. Acaparare de consumism, de televiziune, de o presă plină de senzational pe foarte multe pagini și de surogate de lectură pe Internet, oare omul viitorului nu va fi cu totul altul decât cel de astăzi? Va mai exista carte imprimată altfel decât realitate muzeală? Va mai exista literatură, cultură în genere? Vor mai fi oamenii cultivați altceva decât niște curiozități anacronice într-un mediu aplatizat și aplatizant? Privesc, mărturisesc sincer, cu groază la viitorul culturii umane și mă înspăimânt la gândul că poate suntem ultimii într-un lanț milenar. Mă mai liniștește siguranța că nu voi fi contemporanul acestei realități neculturale și anticulturale (...). Va fi, oare, acela omul nou al noilor vremuri de apocalipsă culturală? Sau, poate, sunt eu prea pesimist și lucrurile nu vor ajunge până la acele stadii, totuși, înfricoșătoare”. □ În pagina „La zi în cultură”, sub titlul comun „Literatură și justiție”, Simona Sora semnează un articol despre conflictul dintre literatură și morală în literatura universală (*Noul proprietar*). Textul este inspirat de *Săptămâna cărții interzise*, eveniment organizat peste Ocean de mai multe asociații de editori și liberari, și de o recentă dezbateră franceză despre ficțiunile „cu probleme juridice”, începând cu romanul *Particulele elementare* ale lui Michel Houellebecq (dat în judecată de o organizație naturistă) și cu cazul scriitoarei Françoise Chandernagor (găsită vinovată de nerespectarea

„drepturilor fundamentale” ale omului într-un foileton și, drept urmare, cenzurată la publicarea unui roman). Cei doi protestează în „Le Nouvel Observateur” din 31 august 2000, invocând precedentele altor scriitori acuzați penal, între care Flaubert, Baudelaire, Marquez, Steinbeck, Salinger ș.a.. Potrivit Simonei Sora, „Asistăm – se pare – la elaborarea unei *addenda* tacite la Codul penal francez care are ca premisă o nouă identificare între realitate și ficțiune și o egală responsabilizare a lor în fața jurisdicției. (...) Când (...) discuția se poartă în jurul proprietății private și într-un stat cu tradiție democratică, ce le mai rămâne scriitorilor și editorilor de discutat? (...) Conflictul e mai profund decât pare, fiindcă ține de *înțelegere* naturii creației în general. Nu întâmplător, valoarea cărților pomenite nici nu intră în discuție, câtă vreme chiar condițiile lor de posibilitate sunt puse sub semnul întrebării. Criteriul axiologic aparține – măcar el – altui tribunal. Pentru rezolvarea diferendului este nevoie de un terț, de un mediator care să poată preciza (...) rolurile diferite ale judecătorului, istoricului și scriitorului în confruntarea cu o experiență limită”. □ Sub titlul *Oameni și fapte – modelul românesc*, Cezar Paul-Bădescu prezintă pe larg, în aceeași pagină, cazurile a doi tineri poeți români, Mihail Gălățanu și Marius Ianuș, ale căror texte poetice au fost reclamate pentru antipatriotism de către autoritățile publice: „În 1998, organizatorii festivalului sucevean «Nicolae Labiș» au avut inițiativa publicării unei antologii cu premიაții, de-a lungul timpului, ai festivalului. Cum Mihail Gălățanu primise «Marele Premiu ‘Lucefărul’» în 1984, a fost invitat și el să trimită un grupaj de poeme. *O noapte cu Patria*, care făcea parte din acest grupaj, a luat drumul Sucevei în 1998, pentru ca apoi, la sfârșitul anului 1999, să vadă ceea ce se numește lumina tiparului. Deși antologia a fost practic nedifuzată (...), la mai puțin de o lună, în ianuarie 2000, a stârnit frământări în fosta cetate de scaun a Moldovei. Pe scurt, doi deputați PDSR suceveni s-au indignat public, indignare ce a fost preluată și dezvoltată de revista locală de partid. Cei doi deputați au inițiat, de asemenea, și o interpelare în Cameră a ministrului Ion Caramitru («Cum a fost posibil ca pe banii Ministerului Culturii să apară o asemenea carte care să defăimeze în așa hal patria?»). La interpelarea respectivă, ministrul Culturii a lipsit, dar a fost prezentă Secretarul de Stat Maria Berza, care a apărat cauza lui Mihail Gălățanu (și, desigur, cauza proprie)./ În aprilie 2000 a apărut un protest semnat de câteva zeci de patrioți români stabiliți în SUA și Canada, care incrimina poemul lui Mihail Gălățanu, poemul *România* al lui Marius Ianuș, «citit în cenaclul lui Mircea Cărtărescu» (deși în 1998 fusese publicat în antologia *Ferestre 98*) dar și anumite grupuri, precum generația '80 sau GDS, care denigrează România, sau unele manifestări «decadente», cum a fost Festivalul Zen dada susținut de Valéry Oisteanu la Consulatul român din New York. «gazeta de Transilvania» din Brașov a publicat ulterior protestul și (fără să aibă acordul autorilor) poemele *O noapte cu Patria* și *România* și, astfel, acestea din urmă ajung la cunoștința

brașoveanului Nicuila Bera. Cetățeanul se declară ultragiāt de cele două poezii și sesizează Procuratura din Brașov. Procuratura începe o anchetă pornind – așa cum declară surse din cadrul Poliției care au dorit să-și păstreze anonimatul – de la acuzațiile de «deigrare a patriei și răspândire de materiale obscene». Într-un stadiu al anchetei, poliția brașoveană trimite o adresă Uniunii Scriitorilor prin care solicită date despre cei incriminați, dar Uniunea Scriitorilor refuză să colaboreze. Știrea despre acțiunea procuraturii, reproducă în august de mai multe ziare centrale, stârmește articole de protest din partea intelectualilor – așa cum au fost cel al lui Nicolae Manolescu din «România literară» sau al lui Luca Pițu din «Poesis». Spre sfârșitul lunii august, Procuratura decide neînceperea urmării penale a celor doi scriitori./ Contactat telefonic, Mihail Gălățanu a declarat în exclusivitate pentru revista noastră: «Poemul *O noapte cu Patria* și-a propus să fie o poezie patriotică à rebours, scrisă în limbaj argotic. De altfel, generația '90, din care fac parte, a urmărit încă de la început să redea argoul limbii române literare. Apoi, așa cum au observat și unii critici literari, generația '90 a redescoperit sexul și sacrul, teme fundamentale obturate în timpul comunismului. Așa cum spuneam, *O noapte cu patria* și-a propus să atace clișeul patriei ca măicuță bătrână cu brăul de lână, să arate cu degetul colcăiala discursului oratorilor patriotarzi (...). Trebuie disociat, oricum, eul auctorial de cel al poetului care scrie (...). Cât despre persoana propriu-zisă a poetului și convingerile lui, pot să spun că nu te referi la lucrurile de care nu-ți pasă. Se poate scrie și despre lucruri inconfortabile, iar a te uita astăzi la patria ta este un lucru inconfortabil». Marius Ianuș a remis presei, pe 16 septembrie, «Declarația oficială a poetului Marius Ianuș în privința urmărilor procesului de la Brașov» care începe cu următoarele fraze: «Sunt tot mai consternat de lucrurile care se petrec în țara în care trăim! Faptul că am fost dat în judecată, alături de M. Gălățanu, de un domn din Brașov mi se pare incalificabil. De fapt, cel mai mult mă rănește că am fost pus alături de un poet pornografic de mâna a treia care, nefiind băgat în seamă de nimeni, nu mai știe ce să facă pentru a șoca opinia publică.» Declarația continuă, pe mai mult de trei sferturi din ea, cu desființarea «imitatorului poetic de mahala» și «impostorului poetic» Mihail Gălățanu, și apoi cu o comparație extinsă între poemul *România* («un remix asumat al celebrei *Americi* a lui Allen Ginsberg») și *O noapte cu Patria* – comparație, desigur, în favoarea poemului propriu – sau cu îndemnuri revoluționare («Îndemnul meu e să distrugem acest rahat securist care e statul român! Să-l extirpăm ca pe o bubă umplută cu noroi!»). În cele din urmă, Marius Ianuș declară – scriind cu majuscule – că nu mai e cetățean al României, că cere azil politic în Germania și că vrea să fie scriitor al unei alte țări. Într-un *post scriptum* atașat acestei declarații trimise mai multor ziare și reviste, Marius Ianuș își oferă însă serviciile pentru susținerea unui editorial numit *Editorialul tinerei generații*. Cât despre părerile lui cu privire la «colegul de boxă»,

admiratorii lui ar putea fi cel puțin contrariați: de aproape un an, marius Ianuș are un *site* personal pe Internet, unde există un *link* numit «Poeziile prietenilor mei». Acolo poate fi citită, printre alte poeme ale lui Mihail Gălățanu, și poezia *O noapte cu Patria*". □ Pe ultima pagină, sub titlul ***Adevărata politică implică un angajament spiritual profund***, filosoful italian Gianni Vattimo îi acordă un interviu Simonei Sora (cu ocazia Colocviului „România – frontiera orientală a latinității”, organizat de F.C.R. și Academia Latinității la Sinaia pe 29 septembrie 2000).

● În „Ziarul de duminică” (nr. 22), Ioan Es. Pop publică un articol intitulat ***Vanitatea poetului și indiferența poeziei***: „Mă număr printre cei care cred că poezia face parte din toți și se exprimă prin toți. Când vor să-și atragă auditoriul, politicianul, istoricul, matematicianul apelează la metaforă, deci la poezie. Iar cel căruia i se adresează provocarea lor e impresionat nu de cifre și de puneri în ecuație, ci de metafizica acestora, de visarea pe care o aruncă ele asupra zilei de ieri, de azi și de mâine. (...) / Am văzut în ultimii ani miniștri, avocați, parlamentari, oameni de afaceri care și-au căutat împlinirea nu în calitatea de miniștri, avocați, oameni de afaceri, ci în aceea de scriitori. Au publicat cărți de poezie și proză – nu contează cât de bune – și și-au așteptat cu mai multă neliniște investirea ca poeți/prozatori decât ca demnitari. De cele mai multe ori, poezia a rămas nepăsătoare la chemarea lor, pentru că nu răspunde la porunci”. □ Marcela Zamfir consemnează un interviu cu Laurențiu Ulici, ***Poezia viitorului ar putea să arate altfel, dar nu se va pierde***: „– *Se spune după proza scrisă după 1989 că este lipsită de vârfuri, de cărți de referință. Se poate vorbi în termeni similari despre poezie? (...) / Într-un fel, această problemă se pune astăzi pentru toate genurile literare (...), după o schimbare atât de radicală de regim social-politic. (...) Cât privește poezia ultimilor zece ani, prima surpriză, pentru foarte multă lume, a fost aceea că s-a scris foarte mult. (...) Sigur că (...) rămâne de discutat calitatea ei. Cât despre poezia de astăzi, eu aș zice eu aș zice că este foarte asemănătoare celei ce s-a scris înainte de 1989. (...) Fiecare dintre poeții consacrați înainte de '89 și-a continuat felul de a gândi și de a scrie. Noutatea se află la poeții tineri, la cei care abia debutaseră în '89 și la cei care au făcut-o în ultimul deceniu. / – *Care ar fi trăsătura dominantă a noii generații de poeți? / – Dacă ar fi să găsec ceva comun în poezia scrisă de această generație, aș spune că lucrul cel mai frapant e resurecția temei religioase. Dar asta e o temă prin care poezia autohtonă coincide cu poezia europeană, pentru că, în general, în toate țările europene, nu doar în Europa de Est, la nivelul celei mai noi generații, se poate atesta acest extraordinar fenomen. În ce ne privește, indiferent de manieră, la poeții tineri mai cu seamă, tema este aceeași. Și e de observat că, mai ales în actualele condiții de libertate a exprimării, nu mai există prudența prezentă la poeții îndreptați către această temă înainte de 1989 – de pildă Ioan Alexandru, Daniel Turcea și alții – care au fost atrași de tema religioasă în timpul perioa-**

dei comuniste. Vreau să fac însă o distincție și să spun că tema religioasă nu trebuie confundată cu tema mistică. Noi nu avem o mare experiență istorică în materie de poezie mistică. (...) / – *Revenind la poezie, care este orizontul de așteptare al publicului cititor?* / – (...) tirajele cărților de poezie sunt relativ uniforme și mici. În această situație, nu poți ști dacă ele exprimă cu adevărat cererea. Se poate ști însă care e numărul de cititori. Conform tirajelor globale, se constată limpede că numărul consumatorilor de poezie a scăzut în raport cu anii de dinainte de '89, când era mare, dar artificial. Eu consider că aceia pe care ne putem baza sunt cititorii profesioniști, care nu pot trăi fără lectură. (...) Pentru succes însă, contează neprofesioniștii". □ La rubrica „Poemul de duminică”, Angela Marinescu recomandă un text al lui Ion Mureșan (*Un dans extatic*) – „Ion Mureșan este ceea ce se numește «un poet», adică practică o poezie «artistică», șlefuită cu mîgală de artizan, dar și cu nebunia de rigoare pe care o cere Poezia”. □ Dan C. Mihăilescu (*Întâmpinând*) semnalează debutul editorial al Nicoletei Sălcudeanu, cu volumul *Graffiti* (Ed. Cartea Românească, 1999): „Dacă facem abstracție de mediul universitar și al istoriei literare (unde, într-adevăr, s-au impus nume tinere precum Ioana Pârvulescu, Ioana Bot, Ruxandra Cesereanu, Liviu Malița, Corin Braga) și de meseriași cu prezență forfotitoare ca Dan-Silviu Boerescu și Daniel Cristea-Enache, în rest nu avem, după '90, decât debuturi editoriale ale unor profesioniști de mult cunoscuți, precum Ștefan Borbély, Dan Condeescu și Gheorghe Perian, ori apariții bulversante, suav-promițătoare, de genul Dianei Adamek. Oricum, să debutezi editorial cu critică de întâmpinare e ceva extrem de rar în zilele noastre, ba chiar, dacă nu mă înșel, cazul Nicoletei Sălcudeanu este unic./ Nicoleta Sălcudeanu e din Târgu Mureș, are 40 de ani, a absolvit literele la Iași, colaborează la «Vatra» și «Discobolul», se îmbracă băiețește, deși seamănă cu Claudia Cardinale (...)/ Cum știm, există, în linii mari, două moduri (tactici?) de a te imoune în critica de întâmpinare: să vii de la început cu o carte unitară, un doctorat despre un mare clasic sau vreo contribuție de istorie literară, «ca să știe lumea de unde să te ia», ori să practici o foiletonistică asiduă, pe cât posibil acidă, colorată, condimentată polemic, astfel încât să sară în ochi, obligându-i până și pe dușmani să-ți caute constant semnătura. Altminter, a urma – precum Nicoleta Sălcudeanu – «a treia cale» este o dovadă de curaj. Pe de o parte, scriitorii (urzicați invariabil de vanitate) vor întreba: «Cine-i puștoaica asta care-l laudă pe Goma, și de ce? A scris ea ceva? Știe cineva de unde vine?». / De cealaltă parte, cititorul se poate întreba: 1) În ce măsură opțiunea pentru un subiect sau altul îi aparține criticului și cât redacției (...)? 2) În numele cărei viziuni estetice, al căror principii și prejudecăți operează alegerile și gustul criticului? 3) Ce teame se poate pune și câtă încredere în verdictul unei semnături necertificate în prealabil printr-un act critic de anvergură? / (...) Nicoleta Sălcudeanu este un cititor atent și respectuos, nu fără o bună distanță (când neutră, când ironică) față de subiect...”

24 octombrie

● Sub titlul *Literatura română în post-ceaușism*, „Observator cultural” (nr. 35) publică un text al lui Dan C. Mihăilescu scris pentru catalogul cu care România a participat la Târgul de carte de la Frankfurt – 2000: „Cea mai spectaculoasă evoluție a lumii editoriale românești în intervalul 1990-2000 a fost, fără îndoială, explozia documentului și a literaturii confesive sub toate formele: memorii, jurnal, corespondență, evocări, interviuri. Sute și sute de volume, fie cu scrieri inedite, fie cu primele reeditări după 50-60 de ani, acoperind aproape două secole de istorie și cultură și aparținând oamenilor politici (...), victimelor persecuțiilor și închisorilor comuniste (...), scriitorilor, gazetarilor și artiștilor afirmați între cele două războaie mondiale (...), ori în anii de după instaurarea comunismului (...), ca și unor mari personalități ale exilului românesc, de la Mircea Eliade, E. M. Cioran, Eugène Ionesco, la Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. (...)/ Două mari tendințe au structurat, în esență, literatura noilor veniți în proză românească de după 1990. Una este cea a realismului cinic, grotesc și cu fibră apocaliptică, unde în special Bucureștii apar într-un bizar amestec de Bulgakov și René Guénon, de Gogol și Sabato (vezi prozele unor autori precum Radu Aldulescu, Daniel Banulescu, Caius Dobrescu, Dan Stanca, Adrian Oțoiu, Petre Barbu, Răzvan Petrescu, Răzvan Popescu ș.a.) prin care se încearcă exorcizarea prezentului prin sarcasm, mizerabilism, demonie sexualizată, ludic sarcastic și insurgență mistică la marginea anarhiei./ A doua tendință vizează, dimpotrivă, trecutul, conștiința captivă în mitul copilăriei (...), cu eul proiectat fabulos, fie la modul oniric luxuriant, ca în *Orbitor*-ul lui Mircea Cărtărescu, fie cvasi-proustian, prin îmbibarea psihismului infantil cu seve livrești și estetizari postmodern programate (vezi *Alexandru* de Ion Manolescu, *Exuvii* de Simona Popescu, *Oniria* lui Corin Braga, *Buimatic prin lume* de Dima Bicleanu, *Muzici și faze* de Ovidiu Verdeș), un trend în care intră, la rigoare, *Zbor în bătaia săgeții* de H.-R. Patapievici, jurnalele lui Cristian Bădiliță ș.a./ În plan secund, încă trei fenomene interesante: 1) tăcerea, ratarea sau uitarea în care au intrat aproape toate marile nume de prozatori ai generațiilor anterioare, în paralel cu dispariția limbajului esopic, inutilitatea scriiturii subversive (în regimul libertății de expresie), demonetizarea parabolei politice și reintegrarea științei istorice în drepturile ei firești; 2) recuperarea, adeseori abuzivă, a sexualității, a limbajului crud și a anormalității sub toate formele; 3) cultivarea unor subiecte, contexte și forme epice cvasi-tabuizate de cenzura comunistă, de la parodia politică la genul horror, trecând prin Michel Tournier sau Stephen King, prin scriitura sincopată, cinetică, onirismul suprarealist, dar mai ales frenezia argotică, libertatea limbajului și pasiunea pusă în absorbția cotidianului mizer, pestilențial, îndrăcit./ Una peste alta, că o face cu talent și amoralitate, patetic sau în răspăr, noua proză contribuie din plin la ceea ce Andrei Pleșu vedea (cu tristă îndreptățire) drept principala trăsătură a României postcomuniste:

«euforia dezastrului». (...) / Dacă e de găsit un numitor comun al eseului românesc de după 1990, acesta este criza de identitate, re-definire a românității. (...) / Au fost reluate – din unghiul europenității sau, dimpotrivă, din unghi reacționar – toate marile și spinoasele subiecte care au împărțit dintotdeauna istoriografia, sociologia, politica și etnopsihologia în Țările Române de la 1700 încoace: este posibil un panromânism (!) între pangermanism și panslavism? Modernizare și sincronizare versus conservatism și izolaționism; toleranță și multiculturalism versus autoritarism și idealul statului etnocratic; «balcanism» înseamnă noblețea purperei imperiale a Bizanțului sau, dimpotrivă, mahalaua fetidă și purulentă a Fanarului pseudo-european? (...) Este România («neantul valah», cum îi spunea E.M. Cioran) condamnată *in aeternum* la ineficiență, insubordonare, inconsistență și... inconștientă prin tare genetice, ori, invers, blestemul istoric, al situației geopolitice între imperiile slav, german (austro-ungar) și otoman și-a pus definitiv pecetea pe specificul național? În ce măsură s-au reacomodat și stimulat reciproc, după Marea Unire de la 1918, Transilvania, Valahia și Moldova? / Obsesiile identitare, spectrul federalizării, necesitatea stringentă a integrării politico-economice europene, reexaminarea culpelor tradiționale autohtone în ce privește masivul și permanentul aflux al elementelor alogene în Țările Române, conflictele dintre ortodoxism și catolicism față de actuală amploare a sectarismului și ereziei, lupta instinctului fundamentalist cu valorile democrației și liberalismului, asimilarea postmodernității sub toate aspectele – iată câteva teme predilecte ale eseisticii române de astăzi, fie că vorbim de nume-blazon, de mult afirmate, precum Alexandru Paleologu, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Nicolae Manolescu, Octavian Paler, Sorin Alexandrescu, Adrian Marino, Z. Ornea, Al. Zub, Sorin Antohi, de noile apariții-«dinamită» (H.-R. Patapievici, Cristian Tudor Popescu), de resuscitarea unor mari valori ale perioadei interbelice cu statut de clasici (Mircea Eliade, E.M. Cioran, Șt. Zeletin, E. Lovinescu, Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, C. Rădulescu-Motru) sau de acea gazetărie politică, aparent livrată efemerului, dar vizând, în fond, chestiuni istorice, vicii structurale, studii de context strategic sau constante etnospirituale (O. Paler, Emil Hurezeanu, Alină Mungiu, Vladimir Tismăneanu, N. C. Munteanu, Ioan Buduca ș.a.) / (...) După 1990, poezia a intrat într-o înfricoșătoare inflație: sute de volume apar anual, invazie de veleitari, o incultură sufocantă și o tot mai accentuată vulgaritate. Din ceea ce s-a numit «generația '60» nici nu mai ține prim planul scenei, în vreme ce liderul «generației '80» în poezie, Mircea Cărtărescu, a trecut cu arme și bagaje la proză. Singurele nume care s-au impus în ochii vigilenți și arhipretentiosi ai criticii literare sunt Ioan Es. Pop (poezia realismului sarcastic și exasperat, cu tușe negru-expressioniste), Rodica Draghinescu și Floarea Țuțuianu (feminitatea debordând de senzorial, cinic și provocator; titlul unui volum de Floarea Țuțuianu – *Libresse oblige* – spune aproape totul despre dezinhibarea noii

«lirici feminine»)/ Cât despre teatru – nici aici nu mai supraviețuiește (scenic) vreun nume cu sonoritate dinainte de 1990. Încet, încet, au apărut câteva nume de tineri dramaturgi, prezenți în antologia *Après la censure* (text francez și englez), Editură Unitext, 1999: Vlad Zografî, Horia Gârbea, Alină Mungiu, Petre Barbu, Saviana Stănescu, Ion Mircea, Radu Macrinici, Valentin Nicolau ș.a., cu texte incitante privind istoria biblică sau expansionismul rusesc versus civilizația europeană, cu piese de teatru ce repun în discuție istoria României față de minoritatea maghiară, ori starea psiho-socială actuală a țării (subcultură, invazia prostului gust prin mass media, mizerabilismul etc.)/ Cu vagă impresie că multe dintre caracteristicile enumerate mai sus reprezintă note comune ale Estului european postcomunist, închei cu nădejdea că, într-o bună zi, într-una din aceste țări, cineva va avea inițiativa editării unei reviste cu adevărat est-europene, prin care să ne cunoaștem, în sfârșit, unii pe alții, în deplină libertate. Până atunci, stăm cu toții cu ochii pironiți spre Vest, cu picioarele în Est și mijlocul ființei... nicăieri”. □ Este publicată (în traducere) prima parte din prefața lui Radu Ioanid la ediția americană a *Jurnalului* lui Mihail Sebastian: „Antisemitismul, caracteristică întotdeauna predominantă în România modernă, a continuat să marcheze fragilă ei democrație. Pe toată perioada secolului al XIX-lea, politicienii și intelectualii români au fost foarte antisemiți; nici considerabilele schimbări constituționale și politice aduse de primul război mondial (de exemplu adoptarea unei constituții moderne și a sufragiului nominal) nu au influențat această trăsătură structurală. În ciudă deceniilor de presiune din partea puterilor occidentale, România a refuzat până în 1923 să acorde evreilor drepturi egale prin lege, după care a făcut-o scrâșnind din dinți. După 1929, pe fundalul crizelor economice succesive, așa-numită «problemă evreiască» a căpătat tot mai mult un caracter de masă, astfel încât activitățile antisemite nu s-au mai înregistrat doar în contul organizațiilor radicale. Atât partidele democratice, cât și cele fasciste exploatau agitația antisemită. Intelectualii au intrat și ei în această dezbatere; cei orientați spre Gardă de Fier se aflau, bineînțeles, în prima linie a campaniilor antisemite îndreptate împotriva evreilor români. În afară soluțiilor radicale propuse pentru «problema evreiască», ei cereau înlocuirea democrației cu un regim de tip nazist cu parfum specific românesc. Cu toată evoluția modernă a României, antisemitismul a fost un element dominant și rămâne încă larg răspândit în cercurile intelectuale de astăzi./ Tragedia inteligenței românești interbelice a fost aceea că, în loc să încerce să îmbunătățească un sistem politic imperfect, a ales să-l arunce cu totul peste bord, alăturându-se personalităților și sistemelor totalitare. (...) Sebastian a trăit și a descris tocmai acest abandon civic, această «nazificare» a societății românești. Reflectată în jurnal, ea reprezintă unul dintre cele mai importante aspecte ale lui”.

● În revista „22” (nr. 43), Gabriela Adameșteanu publică articolul ***Politică și lealitate***: „Un sondaj de ultimă oră, realizat de CURS, IRSOP și METRO

MEDIA TRANSILVANIA și plătit de o fundație liberală, dă șanse zdrobitoare candidatului la Președinție Ion Iliescu și partidului său. (...) În caz că ar câștiga alegerile, Isărescu nu riscă să se confrunte cu reproșurile adresate președintelui Constantinescu. Actualul președinte nu a renunțat la genul de discurs-bumerang nici măcar în târzia dată de 17 iulie când, odată cu anunțul că nu va mai candida pentru un nou mandat, și-a relansat mult contestata campanie contra corupției”. □ Emil Hurezeanu semnează articolul *Măsura răului*: „Bătălia electorală riscă să desfigureze în mod exagerat și inutil realitatea. Iată-l bunăoară pe Mugur Isărescu, premierul cel mai credibil și priceput al ultimului deceniu. Marea sa neșansă, în această calitate, a fost însă dorința de a candida la Președinție. Cu aproape un an în urmă, experții opoziției și toate partidele din coaliție la unison jubilau la venirea lui Mugur Isărescu în fruntea Guvernului. Acum, primul ministru este jupuit de viu, de aceeași, chiar dacă cu încetinitorul și, ce-i drept, cu anesteziile unei dezbateri parlamentare din care, pentru o dată, a fost izgonită isteria ambientală. (...) Din păcate, transmisia în direct, prin televiziunea publică, a dezbaterii anti-Isărescu, în plină campanie electorală, va avea un efect artificial, dar foarte nociv împotriva candidatului prezidențial Isărescu. Lumea o duce rău sau mai degrabă rău, criticile antiguvernamentale n-au nevoie de multă fantezie pentru a fi crezute: între cauză – guvernarea – și efecte – viața guvernanților -, orice atacuri la adresa primăria primesc girul unui adevăr indiscutabil”. □ Radu Călin Cristea scrie *Despre tabuuri și logica lor efemeră*: „Mai întâi – spaima de absentism. Vom avea, cu siguranță, un electorat mult mai puțin naiv. Indiferent de dimensiunea sa, absentismul îi va defini doar pe cei ce vor intenționa să amendeze, printr-un protest superficial și neglijent, un mers al vremurilor, din unghiul lor de vedere, persistent în eroare. (...) În cazul, repet, particular al acestor alegeri – absentismul va echivala cu un act de autopenalizare semnat în alb și asumat cu toate nefericirile lui consecințe. Destui analiști consideră că vom asista la un vot orbit de standardul de viață, pe mari eșantioane sociale, foarte scăzut. (...) Altfel spus – contez puțin pe opțiunile electorale impulsive, gândindu-mă că, oricât de dificil ar fi fost accesul spre miezul unor evenimente, un cheag lămuritor tot va fi rămas în mintea oricărei persoane ce a răsfoit niște ziare și, fie și în așteptarea unei telenovele, a ajuns să absoarbă o cantitate de informație care, de la un punct încolo, o va conduce la o percepție cât de cât instruită a realității. (...) În fine, vom avea un vot proaspăt, sensibil la mișcarea vremurilor și probabil aproape imun la unele din temele mari ale dezbaterilor electorale precedente”. □ Gabriel Liiceanu este prezent în sumar cu un text intitulat *Cele cinci spaima ale electoratului român*, discurs rostit la Ateneul Român în 15 octombrie, cu prilejul prezentării ofertei electorale a lui Mugur Isărescu: „Cred că fiecare om are nevoie să se agațe de viitor. Dacă orizontul timpului se închide, dacă încrederea în ceea ce vine dispăre, noi murim sufletește. Am și eu nevoie, cum aveți și dumneavoastră, să mă agăț de viitor.

Dar făcând așa, de ce îmi pun o speranță tocmai în Mugur Isărescu? Am să vă răspund la această întrebare vorbindu-vă despre *cele cinci spaima ale electoratului român*. 1. *Spaima de clasa politică însăși*. De zece ani asistăm la aceeași mascaradă politică: partide care, în preajma alegerilor, își curtează impudic electoratul. Iar apoi, invariabil, promisiuni uitate, clientelism, găști de interese, certuri, corupție, căpătuială. Ei bine, Mugur Isărescu e singurul candidat care nu reprezintă un partid politic și care nu s-a bălăcit pe scena politică. Are prospețime și, dacă aș putea să mă exprim așa – dar știu că nu se poate –, un anume grad de virginitate, întărit de altfel de ambiguitatea unui zâmbet feciorelnic. 2. *Spaima de neașezare a României*. E vorba de inconfortul adânc pe care îl creează în sufletul nației noastre oscilația permanentă între mlaștinile Orientului Apropiat și anticamererele Occidentului. Mugur Isărescu e singurul candidat care îmi dă senzația de *continuitate* pe un drum pe care l-am dorit după 1990, pe care am început să ne așezăm după 1996 – și trebuie să-i aducem omagiul nostru lui Emil Constantinescu –, dar pe care riscăm la o adică să-l pierdem după un deznodământ nefast al alegerilor prezidențiale din 2000. (...) 3. *Spaima de sărăcie*. Este de fapt spaima de conducătorii incompetenți ai poporului român care, mai adecvat, ar putea fi numită *spaima de nearticulare economică internă*. Mugur Isărescu îmi dă senzația că se gândește nu la ce «o să ni se dea» dacă aderăm la cutare sau cutare organizație internațională, ci *la ce putem noi să facem*. (...) 4. *Spaima de imagine*. Nu e ușor astăzi să fii român în Europa. De la mineriade, boli contagioase (boli ale sărăciei) și leagăne le de copii, de la fângăduințele neîmplinite, șmecherie și incapacitatea de a ne mobiliza către un scop, totul pare să ne condamne, încă, în ochii lumii. Mugur Isărescu îmi dă senzația că e singurul candidat pe care lumea civilizată îl percepe ca reprezentând *credibil* voința de schimbare a României. 5. *Spaima de cel ce nu șovăie*. Această a cincea spaimă e de fapt spaima mea personală, și nu a electoratului român. Ceea ce mi-a plăcut cel mai mult la Mugur Isărescu este că a *șovăit*. Lichelele nu șovăie. Ele dau buzna și dau buluc. (...) Încerc să cred că Mugur Isărescu este reprezentantul acestor oameni cu bun-simț, șovăitori și cumsecade, care *a făcut pasul*. Pasul acela pe care, bălbâindu-ne hamletian, alții dintre noi, dintr-o pudoare infinită și dintr-o lehamite prost înțeleasă, nu l-au făcut niciodată”. □ În *Țărăniștii*, Livius Ciocârlie scrie: „Am urmărit cu mult interes discuția cu țărăniștii, la Grupul pentru Dialog Social. Intervențiile mi s-au părut consistente. Consistente dar nu fără sincope, din când în când. S-a auzit exprimată intenția de a câștiga alegerile pentru a continua guvernarea. În general vorbind, darmită acum, după defecțiunea liberalilor, mi-e greu să ghicesc cum s-ar putea realiza acest obiectiv. Pentru greșelile făcute, s-a evocat lipsa de experiență, argument acceptabil numai în parte. S-au comis și greșeli pe care oricine, cu altă mentalitate, le-ar fi evitat”. □ Sub titlul *Mai '68 la Paris*, este publicat un fragment din *La apa Vavilonului II* de Monica Lovinescu, volum în curs de apariție la

Editura Humanitas. □ În *România la „Hanovra 2000”*, Gabriela Adameşteanu scrie: „Pavilionul românesc la «Hanovra 2000» nu poate fi considerat, după părerea mea, o reuşită. La intrarea accelerată în epoca Internetului, a presei electronice, a informaticii, imaginea promovată de România (ţara care exportă computerişti excelenţi) este cea a unei civilizaţii arhaice – a lemnului. În celelalte pavilioane vizitate, multimedia era nu doar o prezenţă obligatorie, ci şi copleşitoare. La noi, marginală şi ne semnificativă. Pavilionul românesc este static (fireşte, cu excepţia vizitelor artistice, de la Dan Puric, Oleg Danovschi până la formaţiile de muzică şi dans popular). (...) Din pavilionul românesc, răzbătea puternic acordeonul muzicii populare. În celelalte, muzica electronică, tăcerea, zgomotele amplificate ale naturii – fâlfâitul aripilor de păsări, căderi de frunze. Materialele româneşti de prezentare sunt pliante banale, ca la orice seminar sau conferinţă, total necompetitive în raport cu albumele ţărilor enumerate. (...) Cei care au apreciat pavilionul românesc nu l-au pus în relaţie cu celelalte, care îl înconjoară”. □ Numărul include un supliment cu tema: **Candidatura unui independent: Mugur Isărescu**; scriu, în cadrul acestui supliment: ■ Nicolae Manolescu (*De ce Isărescu*). „Cu două luni în urmă, la Paris, l-am întâlnit pe un om de afaceri occidental care tocmai se întorsese din România. L-am întrebat cu cine s-a văzut. Între alţii, miniştri, parlamentari, fusese primit şi de Mugur Isărescu. «Şi ce impresie ţi-a făcut?», am vrut să ştiu. «Mi-a plăcut fiindcă gândeşte că mine», mi-a răspuns simplu. Iată, mi-am zis, că există oameni politici români care sunt simţiţi ca făcând parte din aceeaşi familie cu oamenii politici din Vest. Este unul dintre motivele pentru care îl susţin pe Mugur Isărescu. (...) Al doilea motiv pe care-l am de a-l susţine este unul oarecum opus: în căderea de prestigiu din ultima vreme de care, întemeiat ori nu, a avut parte, în interior, clasa politică românească, Mugur Isărescu poate fi receptat ca un alt fel de politician, nelegat de partide, independent, capabil să medieze între puterile din stat, cum i-o cere preşedintelui *Constituţia*, cu mai multă credibilitate şi, de ce nu, acurateţe decât oricare altul. (...) Al treilea motiv este de un ordin personal. Respect la Mugur Isărescu chiar ezitarea în a accepta să candideze. (...) În sfârşit, aş vrea să spun că Mugur Isărescu m-a salvat, candidând, dintr-o situaţie fără ieşire: n-aş fi avut pe cine să votez la Preşedinţie. Vadim, Iliescu ies din discuţie din cauze pe care n-are rost să le mai aştern pe hârtie. Roman n-are altă consistenţă decât o ambiţie nemăsurată şi lipsită de scrupule care îi umple până la buză fiinţa politică. Frunda e un vot pierdut. Singura justificare (dar nu şi scuză!) a UDMR de a fi venit cu un candidat propriu nu poate fi decât eventualitatea, calculată de pe acum, a participării la guvernul viitor alături de PDSR. Stolojan are obligaţia morală de a răspunde, înainte de a ne cere votul, câtorva întrebări foarte precise legate de trecutul său pre şi postdecembrist. A considera că întrebările sunt rodul unei cabale şi au doar caracter electoral nu e suficient. Restul (Munteanu, Cervenii etc.) e tăcere”; ■ Alex. Ştefănescu (*De ce*

Isărescu): „De fapt, eu nu-l susțin pe Mugur Isărescu (după cum nu l-am susținut nici pe Emil Constantinescu). Eu susțin –fără să-mi fac iluzia că susținerea mea contează foarte mult, pur și simplu din dorința de a avea conștiința împăcată – o anumită linie politică, pe care întâmplător, acum, actualul prim-ministru o reprezintă mai bine decât alții. (...) Îl mai votez pe Mugur Isărescu și pentru că în jurul său se află intelectuali eminenți, în care am încredere. Ca să merg cu sinceritatea până la capăt, dacă aș constata, prin absurd, că oameni ca Gabriel Liiceanu îl sprijină pe Ion Iliescu și că oameni ca Alexandru Mironov îl sprijină pe Mugur Isărescu, eu l-aș vota pe Ion Iliescu. În sfârșit, îl mai susțin pe Mugur Isărescu pentru că susținerea mea, alături de a altora, mai importanți decât mine, îl va *obliga*, după câștigarea alegerilor, să respecte linia politică pentru care noi l-am susținut”.

● În „Academia Cațavencu” (nr. 42), este publicat, sub titlul *Colocviu sau mort*, un articol despre Colocviul romanului românesc de la Snagov – eveniment despre care scrisese Gabriel Dimisianu în „România literară”, nr. 41, ajungând la concluzia că „romancierii care au făcut cu ochiul publicului scriindu-și cărțile au cam dat-o în bară. (...) Parcă mai profitabil este pentru un scriitor este să nu cedeze preferințelor publicului ci să-i forțeze adeziunea, chiar cu prețul insuccesului de moment”: „Dacă n-ar fi acel *parcă* de la început am subscrie din toată inima. Pentru exemplificare, domnul Dimisianu îl citează pe Marin Preda cu romanele lui de succes la public (*Delirul, Cel mai iubit dintre pământeni, Marele singuratic*), mai slabe, opunându-le romanelor lui Breban, care astăzi șed mai bine pe raft. Subscriem cu o rezervă : Radu Petrescu, cu al lui *Matei Iliescu*, aproape ignorat și de critică și de public la apariție, șade și mai bine”.

25 octombrie

● La rubrica „Contrafort” din nr. 42 al „României literare”, Mircea Mihăieș semnalează problema burselor de studii în Italia, devoalată într-un număr anterior al revistei de istoric Ion Bulei (*Bursa (non)valorilor*): „Am scris, dacă nu mă înșel, o singură dată lucruri bune despre vreun guvernănt român. Și anume, despre unul dintre cei mai slabi: Radu Vasile. Dar nu retrag ceea ce-am spus în vara lui 1998. Întâmplarea făcuse ca, împreună cu Vasile Popovici și Adriana Babeți, să ne aflăm la Accademia di Romania, invitați de Marian Papahagi, directorul acesteia. Și tot din întâmplare, o echipă a premierului de atunci vizita Italia. Cu acel prilej, formația ministerială a vizitat și venerabila instituție fondată de Pârvan. Marian Papahagi a profitat de ocazie pentru a prezenta un plan de restructurare a activității Accademiei, devenită o simplă anexă domestică a ambasadei. Între altele, el propunea instituirea unor burse pentru studenți români, care urmau să petreacă în capitala Italiei, dar și la Veneția, câte doi ani. Se relua, în felul acesta, glorioasa tradiție a burselor inițiate de Pârvan și Iorga, însă abandonată după război din motivele

binecunoscute./ Profit de acest prilej pentru a reaminti că Marian Papahagi rămâne cel mai inspirat ctitor de instituții culturale pe care l-a avut România în ultima jumătate de veac. Dotat – caz rarisim, dacă nu unic – în egală măsură pentru studiu și pentru practică, această strălucită minte a ars ca o torță pentru idealuri la care românul îndeobște strâmbă nasul: înaltă competitivitate, cultul instituției și al valorii, primatul inteligenței. Nu știu dacă fascinanta personalitate a lui Papahagi sau înțelegerea reală a importanței demersului său l-au făcut pe Radu Vasile să se comporte altfel decât politicianul român. Cert este că, întors acasă, el a dispus să se ia măsurile necesare și, după selecție, studenții chiar au plecat la studiu în cele două fabuloase orașe italiene, Roma și Veneția./ Evoc aceste împrejurări – în care învățământul și cultura noastră au trăit un scurt moment de glorie – stârnit de un articol publicat în urmă cu două săptămâni, în «România literară», de către dl. Ion Bulei, directorul Institutului Român de Cercetare Culturală și Științifică din Veneția. Nu stârnit, ci deprimat, vreau să spun. Om de carte, dar care și-a găsit în diplomația și administrația culturală o vocație pe măsura talentului său de istoric, dl. Bulei ne înfățișează un tablou terifiant. După întoarcerea în țară a primei serii de bursieri, în bună tradiție dâmbovițeană... fondurile pentru continuarea activității s-au epuizat! Pur și simplu, un popor de douăzeci și trei de milioane de oameni (conduși, ce e drept, de câteva sute de imbecili!) nu găsește resurse financiare pentru a continua o idee măreață născută în mintea unor «învățători ai neamului» precum Pârvan și Iorga!”. □ La „Cronica literară”, Gheorghe Grigurcu ia drept pretext volumul *Despre E. Lovinescu* (Ed. Paralela 45, Pitești, 1999), pentru a relua, din alt unghi, obișnuitele considerații est-etice despre colaboraționismul scriitorilor români sub comunism (*Actualitatea unui manifest*): „Nu putem a nu recunoaște o similitudine între criza produsă și accentuată la începutul anilor '40, prin imixtiunea în planul literelor a ideologiei de extremă dreaptă, și criza provocată de supremația, mult mai îndelungată și cu consecințe mult mai grave, a ideologiei comuniste, care a înrobât creația românească aproape 45 de ani. Nevoia unei clarificări de natură estetică și morală apărea atunci, după cum apare și acum, ca urmare a întreruperii unei evoluții firești a procesului creator. Cuvintele de început ale Manifestului de acum aproape șase decenii par potrivite auzului nostru. (...) Oricâte s-au schimbat în câmpul criticii din anii '40 până acum, oricât se cuvine a ține seama (fără a le fetișiza!) de «noile metode» venite în flux continuu și frecvent înlocuindu-se, în ritm alert, una pe alta, rămâne – să recunoaștem – o permanență a esteticului, pe care, depășind un snobism superficial ca oricare altul, nu putem a nu o lega de cei ce i-au fundamentat teoria și i-au vegheat înflorirea în spațiul literaturii române./ Atât propaganda fascistă, cât și cea comunistă (ultima primind, la un moment de criză a sa, altoiul naționalist, ca o dovadă în plus a consangvinității totalitarismelor) erau stânenite de ideea disocierii valorilor, preconizată de mentorul Junimii. (...) Maiorescu a fost

minimalizat de critica orientată spre dreapta din jurul anului 1940 (D. Caracostea, N. Roșu) și blamat, împins în unghiul infam al prohibiției, de către critica aflată în solda partidului comunist, de la Ion Vitner, J. Popper, Ov. S. Crohmăniceanu la Zoe Dumitrescu-Bușulenga. (...) Atât «Sămănătorul», care forma «focarul cel mai periculos al confuziei între ideea estetică, cea etică și cea etnică», precât și «Gândirea», «lipsită de un condei critic de autoritate», dădeau impresia a fi fost «înfrânte, sleite de orice vigoare». Dar s-a întâmplat ca, după 1930, «în urma unor împrejurări favorabile, de natură hotărât extraestetică și chiar antiestetică – împrejurări provenite din curente ce bântuiau peste și dinspre culturi dinafara granițelor noastre, acel spirit sămănătorist, al confuziilor mai sus amintite, să renască și încă cu o virulență necunoscută». Ce să mai spunem despre «sămănătorismul» roșu, instaurat după 1947, cu efecte cu mult mai devastatoare decât valul confuziei din 1940 (întâmplător, an marcând centenarul nașterii lui Titu Maiorescu)? Elementele ideologice au invadat zonele creației, mistificând, deturnând, infectând în proporții catastrofale structurile și conștiințele estetice. Cuvântul de ordine era o tendențiozitate extraestetică, la început socială, apoi naționalistă, contradicând brutal cerința abstragerii artei din contingent. (...) Și dacă până și la un M. Sadoveanu, la un G. Călinescu, la un T. Arghezi, spre a nu vorbi de Petru Dumitriu, ca și de atâția alții, găseam reflectate tezele oficiale, de factură «socialistă», de până în 1965, să recunoaștem că mentalitatea naționalistă a proliferat, la rîndul său, inclusiv în scrierile unor autori prețuiți, de la Marin Preda (veteran al celebrării colectivizării agriculturii) și Constantin Țoiu la Ion Gheorghe și Ioan Alexandru. Un «ruralism» excesiv, indus pe filieră ideologică, ne face și azi a-l supraprețui pe autorul *Moromeților*, în dauna, bunăoară, a unor Radu Petrescu sau Ion D. Sîrbu, a-i situa pe expresioniștii-țărani, precum Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Gheorghe Pituț deasupra unor Leonid Dimov, M. Ivănescu, Emil Brumaru, C. Abăluță. S-a ajuns astfel la situația amuzantă ca urbanismul, leagăn al proletarietului, nu numai al culturilor majore, să fie pus în umbră de «exaltarea ruralului și a etnicului», în numele unui comunism degenerat ce nu-și mai putea ascunde regresivitatea primordială informă și agresivă din care a purces. O retractilitate maladivă, corespunzătoare epuizării unui sistem politic abuziv, și-a pus pecetea și pe o parte din producția literară a «epocii de aur», ce se înfățișa aidoma unui magazin sătesc, umplut cu articole vetuste, oglindind izolarea noastră de lume și interesând prea puțin publicul de peste hotare. E grăitoare lipsa de ecou până și a traducerii franceze a unui roman foarte apreciat în țară, precum *Moromeții*. Nu e nevoie, credem, a insista suplimentar pe necesitatea, stringentă la ora actuală, a unor revizuri care să elimine confuzia între artistic și politic, revizuri dictate de vitalitatea principiilor lui T. Maiorescu și E. Lovinescu, rememorate, în chip oportun și sagace, în cuprinsul Manifestului Cercului literar din Sibiu. Ele trebuie să opereze preponderent asupra epocii comuniste,

în care cenzura și autocenzura pe de o parte, compromisurile de diverse nuanțe pe de alta, au ocultat adesea judecata critică, au alterat scara de valori. (...) Cei ce se opun azi discuției critice libere nu pot fi tratați decât ca apărători ai invaziei ideologice, ai scrierilor produse ori metisate de aceasta. Acuzându-i pe susținătorii revizuirilor că «politizează» discursul critic, ei nu încearcă decât să ascundă propria lor concreșcență, defel onorabilă, cu oneroasa politizare efectuată sub zodia secerii și a ciocanului. O a treia cale, cea a «apoliticilor» care disimulează o aderență politică conservatoare ori a «echidistanților» care-și aruncă năvoadele cu cinism în apa tulbure a stagnării, e doar o variantă a imobilismului postideologic. Cei ce se arată panicați de pericolul «negativismului», al «demolării» valorilor sacrosancte sunt, în realitate, vrăjmașii valorilor în cauză pe care le reduc la pura convenție, la o ritualitate vidă și tot mai agasantă. Nimeni nu neagă faptul că Marin Preda e un autor de seamă, dar a-l feri de o analiză neinhibată de hagiografie, a ocoli chestiunea inegalității scrierilor sale, a cere tuturor să-l guste la fel nu sunt decât erori profund dăunătoare operei în cauză. Cu atât mai dăunătoare cu cât sunt cauționate de instituții precum Academia și Învățământul, dominate acum de un personaj care, fără a avea anvergura lui N. Iorga, exercită aceeași frânare a progresului literar precum odinioară genialul istoric... La fel n-au nici un temei cei ce încearcă a despărți, cu aere de avocați subtili, revizuirea estetică de revizuirea etică. Din simplul motiv că ele sunt indisociabile, având ca obiect nu comportarea metatextuală a scriitorilor, ci textele lor, în care s-a prelin acidul nimicitor al oportunismului. Nu ne-ar interesa în mod deosebit împrejurarea că Arghezi sau Petru Dumitriu sau Eugen Barbu sau Marin Preda au încasat sume mari de bani din casieriiile oficialității totalitare, dacă scriitorii în cauză n-ar fi așternut pagini numeroase de slujire a acesteia. Esteticul și eticul se suprapun în produsul literar, în afirmarea publică a unui crez angajând ființa auctorială unică. A disocia eticul de estetic e ca și cum te-ai strădui să disociezi un obiect de culoarea și de forma sa". □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu semnează un articol despre Radu Cosașu „la o nouă lectură”: „Ani la rând, înainte de 1989, Radu Cosașu i-a delectat pe cititorii «României literare» cu rubrica sa de comentator capricios al filmelor văzute la televizor. În acele comentarii se spuneau multe lucruri inteligente – paradoxale, excentrice, de un umor nebun –, și se făceau aluzii culturale care flatau publicul, dovedind, prin însăși prezența lor în text, convingerea autorului că se adresează unor oameni capabili să le înțeleagă./ În afară de aceste mijloace de seducție folosite cu artă, mai era însă ceva care cucerea cititorii, chiar dacă nu mulți dintre ei își dădeau seama ce anume. Într-o lume în care totul, inclusiv viața intimă, fusese oficializat, Radu Cosașu apărea în chenarul rubricii ca un personaj de interior, în halat și papuci, datat unor plăceri burgheze. El se uita în tihnă la televizor, citea cărți bune sau juca belotă în familie, cu aerul că toate astea reprezintă ceva important în existența unui om./ De afară se auzea hurea macaralelor și scrâșnetul

buldozerelor. Radu Cosașu le ignora, lăsându-se absorbit de o delicată frază muzicală a lui Mozart. «Cronicarii» epocii, scriitori și ziariști, erau îndemnați de «partid» să scrie despre «realizări mărețe»: hidrocentrale, fabrici, blocuri de locuințe. Radu Cosașu analiza privirea de îndrăgostit a lui Humphrey Bogart. Ziarele și revistele, posturile de radio și televiziune îi glorificau pe Elena și Nicolae Ceaușescu. Radu Cosașu își omagia mătușile, femeile de modă veche, care știau încă să poarte o pălărie./ Ascunsă undeva, într-un colț de pagină de pe la sfârșitul revistei, prezentată intenționat ca un inofensiv zbenghi publicistic, pentru distrarea fugitivă a cititorilor, rubrica lui Radu Cosașu reprezenta, în realitate, ca și rubricile semnate de Geo Bogza, Șerban Cioculescu, Nicolae Manolescu sau Ana Blandiana, un mesaj săptămânal fascinant, o evocare fulgurantă a normalității pierdute./ Culmea este că protagonistul acestui show gazetăresc, prin care se elogia codificat stilul de viață burghez, participase, în tinerețe, în anii stalinismului, cu o dizgrațioasă feroare revoluționară, la campania de discreditare, culpabilizare și desființare a valorilor create de burghezie. Simpaticele lui mătuși erau pe atunci, pentru el, fanteze ale trecutului, iar un unchi din Belgia i se înfățișa ca un posibil spion, plătit de imperialiștii din Occident pentru a contribui la zădărnicierea grandiosului efort de construire a comunismului. Iată că utecistul de altădată revenea acum la spiritul mic-burghez al propriei lui familii, pe care și-o renegase cu ani în urmă, instigat de învățătura marxist-leninistă”. □ La rubrica sa „Prepeleac”, Constantin Țoiu îl ironizează pe candidatul prezidențial Marian Munteanu (*Psiho-candidați*): „În ziua de 5 septembrie a.c., la televiziune, a fost lansat în calitate de candidat la președinția țării, dl Marian Munteanu, studentul-erou din balconul Universității de la începutul decadei nouăzeci, când cu mișcarea cu pricina./ Cel ce l-a nășit a fost însuși dl Virgil Măgureanu, șeful serviciului secret de pe vremea când dl Munteanu era bătut măr de către agenți și când bravul student, după atâtea snopeli, căpătase, cu trupul schilav și fața sa suptă, un aer de Crist.../ Dacă în țara noastră ceva continuă sau perseverează, indiferent de vicisitudini, acesta este comicul, este umorul, este subiectul etern al lui I. L. Caragiale./ Dar, cum să zic, pe Caragiale îl întrecu însăși viața, viața noastră de azi politică, prin apariția acestui succesor îmbogățit, cu umor în loc de uraniu, al personajului Coriolan Drăgănescu, rămas clasic în literatura română datorită Monstrului ce vedea și auzea enorm. Întâi, că nu se compară. (...)/ Ei, nu, dar noi, cei de azi, progresarăm... După cum singur a declarat serios și naiv însuși dl Marian Munteanu, în fața moderatorului mirat că și-a schimbat figura de Crist, înlocuind-o cu niște favoriți strașnici, după decada de chin respectivă, dânsul, între timp, din martir devenind un înfloritor om de afaceri. În acel moment, candidatul era girat de alți doi afaceriști. Unul, de pomină, în persoana șefului serviciului secret de altădată, dl Virgil Măgureanu, proprietarul viloiului despre care se scrie atâta în ziare, plus celelalte învărteli și dl peunerist Valeriu Tabără, posomoritul

personaj bine-cunoscut. Drăgănescu lui Caragiale se transformase doar într-un biet, deși detestabil, inspector de poliție. (...) De aici înainte, eroul, luptătorul sfânt de dreapta, martirul cu figură de Crist, intră în finanțe...". □ La centenarul lui Ștefan Lupașcu, Basarab Nicolescu publică un eseu intitulat *Ștefan Lupașcu și logica terțului inclus*. □ Rodica Binder și Adriana Bitel scriu despre noul laureat Nobel pentru Literatură, scriitorul chinez Gao Xingjian. □ La „Revista revistelor”, Cronicarul comentează o serie de „secrete ale arhivelor”, preluate din „Adevărul literar și artistic” nr. 539, via Cezar Măță și Gheorghe Buzatu care, având acces la Arhiva C.C. al P.C.R., dezvăluie o serie de intervenții la nivel înalt (Daj sau Ceaușescu) al unor scriitori sau rude ale acestora: „Aflăm astfel, printre altele, că Fany Rebreanu apela în februarie 1962 la președintele Consiliului de Stat al RPR, într-un moment dramatic, când ginerele ei, Radu Vasilescu, fusese arestat «întrucât s-ar fi exprimat calomnios cu ocazia unor discuții sporadice, purtate cu unii dintre tovarășii lui de muncă». (...) Că scrisoarea a fost luată în considerație, se vede și din documentele pe care cercetătorii i le-au alăturat. Cum, mai mult ca sigur, Dej nu știa nimic despre Rebreanu, a cerut să i se dea o notă informativă. Anonimul informator e probabil un literat care îl admiră pe autorul lui Ion, îl consideră «cel mai reprezentativ scriitor român, neegalat de nimeni încă în ceea ce privește proza epică», dar viața lui Liviu Rebreanu, simpatic în relațiile sale umane, este «departe de a fi un exemplu demn de urmat». Sunt înșirate apoi «păcatele», inclusiv bârfe abjecte, pentru ca în final să revină la merite: (...). Impresionat de aceste referințe, Gheorghiu-Dej dă un deznodământ favorabil și dintr-o altă misivă a soției lui Rebreanu aflăm că solicita o audiență «pentru a-mi exprima personal călduroasele mulțumiri în legătură cu generosul Dvs. gest de ocrotire a familiei mele». Audiența, ne spun editorii într-o paranteză, i-a fost acordată./ Dacă Fany Rebreanu încerca să-și salveze ginerele, lingușelile deșănțate ale lui Arghezi vizau promovarea generelui său de atunci, doctorul Marius Cameniță, căruia voia să-i pună cea mai înaltă pilă. Adresându-i-se cu Iubite Mare Tovarășe, Scumpe și de mii de ori scumpe Tovarășe Dej, cinicul poet se dedă unui delir elogiator interesat. Iată ce scrie la 15 august 1963 de la Geneva (unde, prin aceeași supremă protecție, ajunsese, împreună cu familia, într-o «vacanță de tratament medical»): «Scump Tovarăș Dej,/ Urmărind din balconul odăii în care stau zborul vulturului alpin dominând furtunile dintre munții zărilor de pe Lemou, mi-e gândul întreg la Dumneavoastră, ca în toate zilele vârstei mele, sporită mulțumită primului dintre cei mai apropiați de inima omului și de sufletul țării, căutând în slabele mele slove sficioase, fără să le găsec pe măsura emoției și simțirii, licența de lumină pentru mărturisirea din depărtare, ca și apropiere, multul mult ce vă sunt dator, fără să-i poată corespunde proporțional niciodată nici devotamentul, nici recunoștința. V-aș face rugămintea ca la întoarcerea mea acasă să mă primiți un sfert de oră pentru obținerea, pe care o sper, a unei binevoitoare

soluții a câtorva dificultăți personale minore». «Dificultatea personală» era – aflăm din următoarele misive, trimise după întoarcerea acasă – numirea ginerelui său în postul de lector la Clinica II Chirurgicală de la Spitalul de Urgență. Argezi se știa ferm în grațiile lui Dej, din moment ce putea să formuleze și pretenții: (...)/ Din aceeași categorie dezgustătoare de lingușeli interesate face parte și felicitarea cu dar pe care Marcela Rusu și Aurel Baranga i-o trimit lui Ceaușescu de ziua lui, în ianuarie 1972: «Adânc respectate, mult ilustre tovarășe Ceaușescu,/ Îngăduiți-ne ca de ziua dumneavoastră de naștere să vă urăm sănătate, viață lungă și împlinirea tuturor idealurilor, spre gloria și fericirea poporului român. Și, fiindcă în memorabila dumneavoastră cuvântare pronunțată la plenara Comitetului Central din 3-5 noiembrie 1971 l-ați citat pe marele scriitor umanist Anatole France, dați-ne voie să asociem urărilor noastre fierbinți un mic dar simbolic: o pagină de manuscris semnată de Anatole France. Ne folosim de același prilej ca să transmitem scumpei tovarășe Elena Ceaușescu urări de bine, de sănătate, de deplină mulțumire sufletească. La mulți ani, scumpe tovarășe Nicolae Ceaușescu». (...)/ O mare surpriză a fost pentru Cronicar misiva sobră adresată de George Ivașcu lui Ceaușescu la 27 septembrie 1980, în care fostul nostru director cerea să fie eliberat de la conducerea «României literare», unde se afla de nouă ani: (...) Din fericire pentru noi, cererea nu i-a fost îndeplinită”.

● Nr. 37 al revistei „Lucafărul” este dedicat *Colocviului romanului*. Marius Tupan semnează un editorial intitulat *Carnaval la Sinaia*: „Reacțiile chimice le stimulează pe cele fizice, iar acestea, la rândul lor, devin promotoare pentru celelalte, cu un grad înalt de determinare pentru cele psihologice, încât ești tentat să crezi că legile circuitelor simpatetice funcționează, paradocal, mai ales în perioada unor crize, nu întotdeauna bine prezicute. Decetarea unor spirite critice (n-am spus, neapărat, comentatori inițiați) din spațiul ce le era până mai ieri predilect a sporit confuziile axiologice și, firesc, inițiativele culturale, fiindcă asupra unui teren viran, abandonat se ivesc destui întreprinzători, are-și revendică dreptul la proprietate. Situația ca atare amuză, intrifă și consternează. În urma acestor fenomene, previzibile de altfel, nici zona literară nu este scutită de surprize și modificări paradigmatiche. Nu întotdeauna dotați și buni purtători de mesaje umaniste sau artistice, unii temerari și părtuniști se aruncă în ape tulburi sau stârnesc vârtejuri, sperând să destabilizeze ierarhiile, bizar constituite, sau să-și edulcoreze imaginea, pătată în decenii. Asistăm, așadar, la un alt fel de rescriere și reasezare a valorilor, pe alte criterii decât cele clasice, zvonistica și cumetria având roluri bine precizate în scenariile ad-hoc. Nu ne vom referi, de această dată, la lanțurile de manifestări culturale (n-am zis înlănțuiri!), organizate în marile orașe ale țării, ca o reacție firească a marginalizării artei autentice prin mass-media, ca și a personalităților veritabile, ci, îndeosebi, la infamarea unor vanități, din ce în ce mai vizibile, amuzante la un moment dat, care îi individualizează și mai bine pe cei care și le

trădează. Amibiția și temeritatea lui Nicolae Breban de a organiza a doua ediție a «Colocviului romanului românesc», după ce prima ediție avusese un efect nul, ca să-l cităm pe unul din participanți, trebuie precizate, dar nu și aplaudate, de vreme ce bunele intenții (câte au fost!) n-aveau să se soldeze cu rezultate meritorii, când bănuielele urmau să devină de îndată certitudini”.

□ Același Marius Tupan publică textul **Cultul și improviția**: „În ceea ce ne privește, am ezitat multă vreme să participăm la o asemenea întrunire, cunoscând prea bine programul organizatorului (ca să fim doar eufemistici!) dar și opiniile importanților scriitori din țară față de rețetele prescrise de autorul *Animalelor bolnave*. Hotărâți în cele din urmă să urcăm la Sinaia, acolo unde avea să se desfășoare colocviul, nu ni s-a rezervat nici o surpriză și nici nu am fost obligați să ne revizuiem pozițiile inițiale, deși am fi dorit atât de mult. Pentru o asemenea manifestare națională, pregătită un an de zile, cu un titlu pompos și o presupusă participare pe măsura acestuia, am descoperit la fața locului – ce nu era nici măcar umflată, ca să cităm o proletcultistă! – că până și fițuica-desfășurător era tipărită în nota pompierismului și a superficialității. Totul vag, abulic și chiar neinspirat. cine itește o asemenea formulare «Romanul românesc astăzi – încheieri și perspective» n-are cum să nu se amuze. Nici celelalte subiecte, propuse pentru organizarea discursurilor, n-au fost ma iconvingătoare, așa că divagațiile și pălăvrăgeala au fost stimulate din start. Care or fi reușit să le audă, fiindcă, desfășurat într-o sală de mese a unui restaurant, colocviul romanului n-a beneficiat nici măcar de un microfon, care să capteze vocea oratorilor de profesire. Printre aceștia s-au detașat – prin insistența și frecvența luărilor de cuvânt – binecunoscuții proletcultiști, care au glisat pe lângă subiecte, făcând incursiuni într-un univers literar caduc și înmormântat deja, demonstrând – dacă mai era nevoie! / că nu-s cu lecturile la zi. De fapt, scopul venirii lor aici s-a trădat de îndată: urmau să-l tămâieze pe Nicolae Breban, cel care i-a invitat special, fiindcă unele clasamente și reviste nu-l elogiază îndeajuns. Desigur, câteva intervenții pertinente și izolate nu au putut salva o manifestare care, se observa doar cu ochiul liber, era organizată pentru a proslăvi o singură persoană. [...] Cunoscându-i se firea, Nicolae Breban a fost refuzat de mulți autori, fiindcă nu doreau să asiste la un parcurs previzibil. Sau e vorba și de trufia unora care nu vor să stea în aceeași asală de mese ca o persoană controversată, irascibilă, care-și proiectează, oriunde s-ar afla, doar propria sa imagine, nu întotdeauna fără retușuri”.

□ Adrian Dinu Rachieru publică prima parte a unui articol intitulat **Romanul în era mediatică**: „A vorbi, azi, despre roman presupune a cerceta, cu instrumentar sociologic, confuza epocă pe care o traversăm, descifrând resorturile mediatie în societatea spectacolului (ascultând de fundamentalismul pieței) și, inevitabil, a chestiona, în acest context, soarta cărții. Nu intenționăm să propunem un scenariu apocaliptic. Dar, fatalmente, concluziile nu îngăduie un optimism lăbărțat”.

□ Mircea Daneliuc semnează textul **Diamante porcine**: „Mă văd

nevoit să admit nu tocmai vesel: Bine, cel puțin, că există roman sau, mă rog, câteva. Fiecare romancier se consolează cu ideea că vaveni, cândva, o vreme, când... retipăririle... traducerile... Muncește, de fapt, de-a surda. Trăiește într-un stat anti-cultural și nu vrea nici să-i cunună cineva asta. Ca să nu dispere, că nu renunțe la oboseala și amărăciunea lui. Ceea ce dezgroapă arheologii n-au fost toate îngropate. Există orașe și biblioteci părăsite după cutremure, jafuri, ciumă. Nu le-a îngropat nimeni, le-a cimentat praful, până deasupra. Încet, cu răbdare, puțin vânticel, puțină argilă, puțin siliciu, gunoi și uite movila în care rămî procii! Înmoaie cu bale tencuială și oase. Nici jefuitorii de morminte nu bănuiesc că uneori, foarte rar, între măselele lor se aud crîntănind incasabile diamante vechi, Le înghit sau le scuipă”. □ Gabriel Chifu se întreabă: **Ce se poate aștepta de la roman?**: „În vremea noastră, în arhitectură, se practică o remarcabilă operație de renovare, de punere în valoare a clădirilor foarte vechi și terbil de prețioase: se menține numai fațada, exteriorul rămâne neschimbat, iar interiorul se reconstruiește asigurându-se o structură de rezistență solidă, sigură și saptiul respectiv se umple cu module utilitare complet noi, flexibile, confortabile, optime. Cum seamănă clădirea inițială cu cclădirea adusă la zi, tot așa seamănă romanul clasic cu unul edificiu romanesc al textului deplin. În acesta pășim că într-o zonă eliberatoare. (O precizare: e vorba de o libertate riguroasă, o libertate cu măsură, în care autorul își recunoaște limitele și ia în calcul permanent două contante, ce pot părea convenționale – *narațiunea* și *personajele*, pe care însă nu le poate nicidecum eluda, dacă dorește ca textul său să nu pară un rucsac unde sunt îndesate de a valma diferite boarfe...). În acest fel, încercarea dramatică, neobișnuită, mereu reluată de a obține o imagine integratoare asupra ființei omenești are o nouă șansă”. □ Dana Pitrop realizează un interviu cu Alexandru George: „**Nu se poate spune că n-am avea roman**”: „D.P.: *Ați putea face o clasificare a registrelor stilistice proprii atuorilor români de astăzi?* / A.G.: E foarte greu să fac, dar totuși ar fi o încercare care, de apt, e parțial conținută la răsunsul meu anterior. Atâta timp cât există scriitori de diverse formule, de vârste foarte diferite, care uneori chiar debutează acuma sau în tot cazul se afirmă acuma interesant și semnificativ. Sigur că este greu să găsești o formulă unică sau în tot cazul să faci distincții între felurile lor de a scrie. Pratic vorbind, sunt toate formulele încercate înainte cu mai mult sau mai puțin succes, fără ca de fapt să asistăm la un eigonism al experiențelor anterioare, dar mergând într-o aceeași paletă diversă. Și am spus «paletă» pentru a nu mai repeta imaginea gării asaltate de mai multe trenuri deodată care vin din direcții diferite. Adică libertatea scriitorilor de acum fiind totală și posibilitățile lor de informare ținând aproape de fenomenul globalizării, nu mai e ca înainte, când școala scriitorilor români era făcută dintr-o singură direcție sau din câteva direcții. Va fi foarte greu să desfunzi izboarele prozei narative în jurul anului 2000 și să vezi ce experiențe rodnice, nu le zic imitative, au stat la baza scriitorilor români de

acum, înțelegând prin această formulă pe cei care se afirmă în prezent, nu pe aceia care ajung de departe cu o experiență consumată”. □ Aceași Dana Pitrop consemnează un interviu cu Mihai Sin: „*N-am venit la un curs de reciclare*”:
„Dana Pitrop: *Cu ce impresii plecați de la Sinaia?* / Mihai Sin: Impresii amestecate. Bune, pentru că am auzit lucruri foarte interesante spuse de către unii prozatori, romancieri sau de către critici literari. În în privința informației au fost spuse lucruri inedite, pentru că, firește, nu putem să fim la curent cu tot ceea ce se întâmplă în lume. (...) Din păcate, nu pentru prima dată particip la conclavuri scriitoricești, uneori cu momente scilicet, teoretice, inteligente, de inteligență scriitoricească și intelectuală, dar unele lucruri care țin de concret ne scapă mereu. Noi putem să vorbim foarte frumos, dar se știe că un viciu al românilor este faptul că nu trec și la fapte. Cu faptele stăm, din păcate, foarte prost. Nu e menirea unui astfel de colocviu să ia niște mpsuri concrete într-o chestiune sau alta care reprezintă situația literaturii sau a romanului românesc la ora asta? (...) Este și o dovadă a marginalizării la care a ajuns cultura, literatura română și nu trebuie neapărat să arătăm cu degetul într-o parte sau alta. E o situație care se constată și faptul că nu există o voință de la cei care ar trebui să o aibă, pentru că ocupă totuși niște funcții și mănâncă într-un loc sau altul o pâine de pe urma culturii, a literaturii. Dar nu-i interesează. Am senzația penibilă că vom māvina în continuare în gol. O gândire mai aplicată a unor asemenea acțiuni cred că e necesară în viitor, pentru a ne alege totuși cu ceva, pentru a face un păsuț înainte din punctul de vedere al situației pe care o tot discutăm. Altfel, suntem mari maeștri la vorbe și atâta tot. Unii au sus că romanul românesc nu e în criză. Mie mi se pare că nu numai romanul, ci literatura română... Și nu numai literatura română. Există o criză profundă și trebuie să-i înțelegem dimensiunile, să-i înțelegem și motivele și eventualele soluții. Este o criză profundă pe plan european sau mondial a literaturii”. □ Constantin Novac semnează articolul *Între rețetar și diagnostic*: „Personal m-am ferit mereu de acuze la adresa criticii din teama de a nu fi socotit atins de mușenia acesteia, de mult și, zic cupe nedrepteiț pogorâtă asupra-mi. Martor fiind la trei zile de dezbateri nu pot totuși să nu remarc pārocedee tipice sporturilor de elită, unde te poți consacra formal numai dacă trăiești mult într-un loc curat și bine așezat. Pentru astfel de longevivi, eternitatea pare o bagatelă, dacă știi să-ți alegi fanfara. Puținătatea titlurilor invocate într-o atare împrejurare, chemată să arbitreze (diagnosticeze) fenomenul românesc contemporan mă face să red că privirea critică ațintită asupra acesteia este limitată hormonal, sentimental și teritorial. Se impune, cred ce mult o «cadastrare» în materie, un inventar al vocilor epice prin toate codoanele patriei, ar nu să modifice, cel puțin să nuanțeze judecățile de valoare ale celor ce impun ierarhiile Firesc ar fi fost să pornim de la romanul românesc contemporan la teoretizarea lui și nu invers, clamând astfel operația procustiană a încadrării acesteia în teme, structuri, paradigme est-europene și transatlantice. Între Dostoievski și Bogza rămânem

noi înșine, n-avem ce face, puternici sau plăpânzi. De aceea aceste rânduri confuze sunt la fel de confuze precum starea subsemnatului, de flămând-sătul, cu care a părăsit la jumătatea prânzului tabăra din Sinaia”. □ Într-un text intitulat *La un bilanț*, Alexandru George scrie: „Anume vreau să semnaliez, rectificându-mi optica, în genere optimistă, că după '90 s-a produs în literatura română o adevărată explozie: o prăbușire a ierarhiilor stabilite în comunism, și care și așa cereau o reevaluare, au schimbat radical raporturile scriitorului cu publicul, s-a accentuat sciziunea dintre generații și, în fine, s-a produs un grav divorț al întregii literaturi cu critica literară, neașteptatul deficit al acesteia, demiterea de la minimele obligații luând aspectul unei adevărate catastrofe culturale. Să precizez că multe dintre cele enunțate mai sus au fost discutate în ședințele care au urmat, cu un auditoriu mereu atent și participativ, nu eu le-am propus, dar am fost fericit să le văd măcar treptat semnalate, dacă nu și rezolvate. Eu m-am concentrat, într-o intervenție orală, la grava problemă a raportului scriitorului român cu publicul, la care, în clipa de față are un acces limitat și acesta ar fi și mai redus dacă o serie întreagă de «valori» nu ar fi susținute artificial prin programele didactice prin obligativitatea lecturii, apoi prin mediatizarea privilegiată, fără nici o legătură cu valoarea reală”. O a doua parte a acestui articol va apărea în nr. 38, din 1 noiembrie 2000: „Nu am vrut să fac, în articolul precedent, o dare de seamă a Simpozionului, ținut la Sinaia, pe tema romanului; eu consider că este, în linii mari, o acțiune pozitivă, care s-ar putea să dea roade mai îndepărtate, indiferent de carențele grave ale conducerii dezbaterilor (vorbitori care au ieșit din subiect, alții care au încălcat teritoriul tematic al celor ce aia urmau să ia cuvântul, scriitori care au divagat pe cont propriu, alții care au găsit prilejul de a se vâicări numai pe tema în discuție fără a oferi nici o soluție, dar propunând intervenții «de sus», ca în bunele vremuri ale comunismului). Uniunea Scriitorilor organizează prea rar asemenea dezbateri, Secția de critică a Asociației bucureștene nu a ținut, după știința mea, nici o ședință de la constituire (când va fi fost asta?), considerându-se că nu e cazul să riște o confruntare de opinii, în care s-ar putea să audă lucruri neplăcute, când ea, de fapt, organizează și amenajează lucrurile mult mai eficient, în cerc restrâns, așa cum stă bine propriilor interese. Câteva ore în care s-au spus niște adevăruri reprezintă ceva imend în pustiul bine temperat și păzit de bonzii de la conducere”. Partea a treia va fi publicată în nr. 39, din 8 noiembrie 2000: „Împotriva politicii de struț, a ignorării realității și reținerii numeroaselor «cărți bune», o politică preconizată în primul rând de Eugen Simion, susținută de mulți alții și aprobată măcar prin tăcere de însuși N. Manolescu, de la care te-ai fi așteptat la cu totul altceva, eu cred că numai printr-o nouă lectură, printr-o vastă acțiune de revizuire se poate asana climatul viciat al literaturii noastre, raporturile dintre scriitori și dintre valori, raporturile cu un public despre care se constată că trebuie recâștigat. Am intrat din nou în climatul cel mai propice criticii, care este indiscutabil o expresie a liberalismului burghez.

Libertatea de exprimare există după '89 într-un grad chiar mai mare decât în tot trecutul cultural românesc. De ce ar mai ezita atunci critica în fața unei maxime și urgente datorii?”. □ Marin Mincu publică articolul ***Eminescu – Condamnat la nebnunie de către Maiorescu?***: „În luna august a.c. am ascultat o emisiune în care ceretătorul D. Vatamaniuc și directorul Institutului de Medicină Legală, profesor Vladimir Beliș, împreună cu alții, au abordat «boala» lui Eminescu, pornind de la lucrearea lui Călin I. Cernăianu, *Recurs Eminescu. Suprimarea gazetarului* (Editura «Semnele Timpului», București, 2000). Din discuția acestora a reieșit următoarea ipoteză (rezum pe scurt): Eminescu nu a suferit de lues (plăgile de pe gambe provenind din tratamentul cu mercur) (...) internarea sa la balamuc, din 28 iunie 1883, fiind o modalitate de eliminare din gazetărie, pusă la cale de Maiorescu, întrucât articolele poetului din «Timpul» deranjau atât pe liberalii, cât și pe conservatori. (...) Dacă este adevărat că Maiorescu și-a «completat» *Jurnalul* în «creion», inversând semnele anticipatoare ale bolii poetului – cum susține eminescologul D. Vatamaniuc – pentru a avea o justificare în posteritate a actului din dimineața zilei de 28 iunie, s-ar putea ca rolul său în «condamnarea» la nebnunie a lui Eminescu să fie *real* și tot doraul ar trebui reconsiderat. Evident că, la fel ca N. Manolescu, sunt în așteptarea *documentelor* care să confirme o astfel de ipoteză alarmantă ce01 situează în altă perspectivă pe marele critic”.

27 octombrie

● Într-un articol din „Dilema” (nr. 402), Mircea Iorgulescu trage un semnal de alarmă și propune o analiză de caz cu privire la ascensiunea spectaculoasă în sondajele de opinie preelectorală a PRM și a candidatului prezidențial ultranaționalist Corneliu Vadim Tudor (***Fenomenul Vadim***): „Ceea ce în 1996 părea o aberație ori, în cel mai bun caz, o glumă proastă tinde să devină pentru mulți un coșmar. După rezultatele ultimelor sondaje de opinie, Partidul România Mare își dispută cu Partidul Național Liberal locul de *al doilea partid* în viitorul parlament, cel dintâi fiind de pe acum și incontestabil în posesia PDSR, iar Corneliu Vadim Tudor este unul dintre candidații serioși pentru intrarea în turul al doilea, în eventualitatea că totuși Ion Iliescu nu iese învingător din cel dintâi./ Și totuși, oricât ar părea de halucinantă, mai ales pentru cei obișnuiți să deplângă starea de înapoiere a românilor (făcând însă din asta un șmecheresc prilej de a-și afirma și pune în valoare o destul de discutabilă, când nu de-a dreptul falsă, *occidentalizare*), această ascensiune era previzibilă și este perfect explicabilă. (...) Iată câteva teme de analiză și/sau reflecție:/ 1. *Vadimizarea limbajului public și publicistic*. În 1990, la apariție, săptămânalul «România Mare» a șocat mai mult prin culoare decât prin violență. Violența nu era câtuși de puțin străină presei de atunci, era, dimpotrivă, registrul său curent de existență și manifestare; presă de luptă, de predici și denunțuri, de mobilizare și demascări, presă sub arme și în uniformă. În spațiul public,

«România Mare» a introdus de fapt un alt limbaj, un limbaj plebeian și argotic (...) al stadioanelor și al piețelor, până atunci evitat, chiar exclus; și, odată cu acest limbaj, a adus și un fel de exhibiționism cinic și insolent al batjocurii fără nici o reținere, atât de deșăntată încât părea gratuită și, în felul ei, chiar estetizantă./ Acest limbaj este azi nu numai aproape generalizat, dar și cvasi-oficializat, fiind preluat, poate și inconștient, chiar dacă în proporții diferite, de majoritatea instituțiilor românești de presă (scrisă, audio, vizuală). (...) Există chiar publicații și emisiuni față de care «Alcibiade» pare un prința al eleganței. În 1990, «România Mare» era denumirea unei publicații de scandal, de mare tiraj. Astăzi e denumirea unui partid parlamentar, solid ancorat în preferințele electoratului./ 2. *De la revistă la partid. Avantajele histrionismului politic.* (...) Se ignoră sau se trece pudic sub tăcere un amănunt totuși esențial: «România Mare» este creația unui grup de intelectuali, grup dominat de literați. Multă vreme, de altfel, «țintele» împotriva cărora săptămânalul lui Eugen Barbu și Corneliu Vadim Tudor a dus fioroase campanii de discreditare au fost alți literați – Ana Blandiana, Octavian paler, Nicolae Manolescu, Andrei Pleșu, Mircea Dinescu ș.a.m.d. Trecerea «României Mari» de la revistă la partid este de altfel simultană cu inițiativele de constituire a unor alte formațiuni politice dominate, chiar conduse, de intelectuali, de literați în special (Alianța Civică, Partidul Alianței Civice). Partid parlamentar după alegerile din 1992, Partidul România Mare s-a ilustrat inițial ca «tovarăș de drum», având rolul inițial de amplificator al «vocii» partidului dominant (FDSN, devenit ulterior PDSR), în registrul invectivei, al răcnetului și al grosolaniei, liderul său, Corneliu Vadim Tudor, făcându-și o specialitate (...). Acest histrionism turbulent avea să devină însă inconfortabil și va evolua spre o autonomie dusă până la ruptura vehementă de partidul lui Ion Iliescu: în vara lui 1996, partidul România Mare reușește să devină un fel de *a treia forță*, delimitându-se atât de PDSR cât și de CDR. Alegerile validează această poziționare, fiindcă PRM nu doar intră în noul Parlament, ci aproape își dublează scorul față de alegerile din 1992./ 3. *De la limbajul desfrânat la radicalismul social.* Asociat de regulă unor mișcări naționaliste și populiste de extremă dreaptă și liderilor acestora (de la Jean-Marie LePen la Vladimir Jirinovski), devenit un fel de «extremist de serviciu», Corneliu Vadim Tudor își datorează totuși esențialul carierei sale politice de până acum, eufemistic spus, lipsei de calități a lumii politice autohtone. Accesele de naționalism extremist, de șovinism, rasism și antisemitism nu au primit niciodată replica severă a unei respiingeri de fond; deseori, de altfel, Corneliu Vadim Tudor a părut că spune *tare* ceea ce alții tăceau din calcul; limbajul lui insolent și ireverențios a fost asimilat astfel tot mai mult limbajului franchetii. O metamorfoză favorizată de degradarea accelerată a vieții sociale: de aproape doi ani încoace, Partidul România Mare, revista cu același nume și conducătorul ambelor s-au instalat în rolul de denunțatori publici ai sărăciei, ai

corupției și ai insecurității. Un rol profitabil electoral (până și multe dintre partidele aflate la guvernare încearcă să și-l revendice!), dar nu și creat de Corneliu Vadim Tudor. Responsabilitatea pentru crearea nevoii de «justițieri» extremiști e în altă parte». □ În pagina „La porile Occidentului”, realizată de Magdalena Boiangiu, eseistul, filosoful și disidentul maghiar de stânga G. M. Tamas publică prima parte dintr-un amplu eseu (*Despre post-fascism*), având drept obiect metamorfozele contemporane ale gândirii fasciste. Un pasaj despre fascismul interbelic se referă la Emil Cioran: „există o logică în motivele pentru care naziștii i-au declarat pe comuniști, pe evrei, pe homosexuali și pe bolnavii mintali non-cetățeni și, în consecință, non-umani. (Celebrul ideolog al Gărzii de Fier, suavul eseist E. M. Cioran, a arătat, la vremea aceea, că dacă cineva este non-uman, dar aspiră la umanitate – cu alte cuvinte, evreii – contradicția poate fi «prevenită» și rezolvată prin moartea lor violentă, preferabil, cum credea estetul omagiat și încă la modă, prin liber consimțământ”.

31 octombrie

● „Observator cultural” (nr. 36) găzduiește o dezbatere cu tema *Literatura română în manualele alternative*, avându-i ca invitați pe: Ruxandra Achim, profesoară la Colegiul Național „I.L. Caragiale” din București, George Ardeleanu, lector la Facultatea de Litere din Universitatea București, Adrian Costache, profesor la Colegiul Național „Sf. Sava” din București, inspector general în cadrul Ministerului Educației Naționale, scriitor, Florentina Sâmișăian, cercetătoare la Societatea de Științe Filologice, și Rodica Zane, lector la Facultatea de Litere din Universitatea București, coordonatoare a Departamentului Educațional al Editurii Univers. Cu excepția Ruxandrei Achim, participanții la dezbatere sunt coautori ai unora dintre manualele de limba și literatura română pentru clasele a IX-a și a X-a, iar Florentina Sâmișăian, George Ardeleanu și Adrian Costache au făcut parte și din Consiliul Național pentru Curriculum. La dezbatere mai participă, de asemenea, din partea redacției revistei „Observator cultural” Carmen Mușat, lector la Facultatea de Litere din Universitatea București, și Gheorghe Crăciun, lector la Secția de Filologie a Universității „Transilvania” din Brașov și consilier al Editurii Paralelă 45.

■ „Carmen Mușat: (...) Pentru a ordona discuția noastră, vă propunem trei teme mari: în primul rând, noua programă, obiectivele ei și punctele care o diferențiază de cea anterioară; apoi metodologiile și formulele de predare a limbii și literaturii române la liceu; și, desigur, canonul literar, selecția autorilor, în ce măsură ei fac sau nu parte din canon, în ce măsură textele selectate sunt cele cunoscute de toată lumea sau s-a încercat o ieșire din șablonul care a funcționat ani de zile. De bună seamă, vorbind despre toate aceste lucruri, ne interesează câți dintre elevii care învață literatură română pe aceste manuale vor avea mai târziu capacitatea de a citi singuri un text și de a-l înțelege. (...) În ce măsură acești elevi vor deveni cititorii de mâine ai literaturii

române care se scrie acum? Are șanse literatură de ultima oră să ajungă la acești cititori? Pentru ce-i formăm, în fond, pe acești copii?! *Gheorghe Crăciun*: Aș adăuga de la bun început că discuția noastră nu este strict didactică, ea are un interes mai larg, cultural. Deși uneori aparențele nu sunt suficient de convingătoare, programa și manualele școlare sunt mijloace fundamentale de consacrare a canonului și a canoanelor unei literaturi. Ele nu fac altceva, în fond, decât să conserve modelele canonice, dar, atenție! – și aici cred că discuția noastră va atinge puncte nevralgice... – tot programele și manualele sunt acelea care pot să impună un nou canon, încă insuficient cristalizat în conștiință critică, și atunci este nevoie de puțin curaj. În acest sens, dacă facem comparația cu ceea ce știam până în '90, mi se pare că noile programe de limbă și literatură română pentru clasele a IX-a și a X-a vin cu o viziune extrem de dezinhibată. Această lipsă de inhibiție și elasticitatea cu care au fost concepute exprimă o viziune didactică modernă (în sensul larg al termenului), dar și o viziune realistă, în măsura în care ele, programele, își propun să creeze cititori reali, care să se sincronizeze cu fenomenul literar contemporan. Un alt mare câștig este renunțarea la binecunoscută dogmă cronologică a istoriei literare tradiționale. În sfârșit, la clasă a IX-a avem o programă aproape «ludică». (...)/ În privința programei de clasă a X-a, consacrată prozei românești, un câștig în prezentarea «materiei» mi se pare conexarea unui principiu morfologic, de teorie și metamorfoză a formelor, cu principiul istoric. Și de data aceasta facem istorie literară, dar pe mari categorii de discurs, iar în interiorul lor textele sunt dispuse în evoluție, în metamorfoza lor istorică. Mai mult decât atât, programa și unele dintre manuale – pentru că nu toate satisfac aceste exigențe – aplică și un criteriu teoretic: studiem formele prozei în evoluția lor istorică și vedem totodată și care sunt procedeele, tehnicile literare, care sunt invariantele textelor narrative.../ (...) *George Ardeleanu*: Unul dintre punctele litigioase ale discuției de anul trecut asupra manualelor alternative a fost problema istoriei literare. Unii au spus că istoria literară a fost scoasă din liceu. Eu îndrăznesc să spun că abia acum se face istorie literară, pentru că istoria literară nu este o știință a succesiunilor, așa cum se credea, nu se reduce la cronologie, ci este o istorie a metamorfozelor, o istorie a transformărilor./ *Adrian Costache*: Ceea ce se făcea în vechile manuale nu era, în unele clase, o istorie literară, ci o istorie a literaturii sub umbrelă istoriei culturii, o istorie mai mult factologică, de informație culturală, de sinteză, care avea drept consecință nedelimitarea obiectului de studiu. S-a menținut o confuzie prelungită între ceea ce înseamnă cultură în sens larg și ce înseamnă literatură în sine./ *George Ardeleanu*: Chiar cronologia era uneori haotică – de exemplu, Camil Petrescu era studiat înaintea Hortensiei Papadat-Bengescu, ceea ce nu este corect nici din punct de vedere cronologic./ *Adrian Costache*: Asta pentru că, probabil, din punctul de vedere al autorilor, Hortensia Papadat-Bengescu este mai modernă decât Camil Petrescu! (...)/

Gheorghe Crăciun: Dar eu v-aș întreba: credeți că în momentul de față programa și manualele au ajuns la un concept nou, operațional, de literatură și la un nou concept de literatură română, la modul implicit, căci, sigur, nu facem teorie explicită din asta?! *Adrian Costache*: Abia se constituie, așa spune. Senzația mea este că în momentul de față un câștig necesar încercării de a redefini conceptul de literatură este apropierea de text, care nu se face doar la nivelul retoricii, pe care și vechea programă o avea în vedere. Profesorul trebuie să pornească de la text și să-și construiască pe text demersul didactic. Pornind de aici, încet-încet se va reface conceptul de literatură, cu condiția ca actualei structuri și actualei filozofii să i se lase puțin timp să se sedimenteze. (...)/ *Gheorghe Crăciun*: Dar credeți că perspectiva estetică, așa cum o cunoaștem noi din deceniile trecute, trebuie să rămână dominantă în felul în care se predă literatura?! *Adrian Costache*: În mod categoric, pentru că, dacă urmăriți și programele pentru clasă a IX-a și a XII-a, apele s-au ales: dacă programa clasei a IX-a include, pe lângă altele, și critică estetică, conținuturile claselor a X-a și a XI-a se subordonează în mod evident esteticului în vreme ce autorii programei de clasa a XII-a au deschis-o către un câmp cultural mult mai larg./ *Gheorghe Crăciun*: Va fi vorba despre ideologii literare.../ *Adrian Costache*: Sigur că da.../ *Florentină Sâmihăian*: Mai mult decât atât, în nouă viziune literatura este abordată foarte pragmatic. Nu am gândit o programă pentru elită, ci pentru orice elev care în momentul când termină liceul va intra în contact cu o diversitate de texte, cu o lume literară foarte diversă, și atunci el trebuie pregătit să știe cum să reacționeze la toate aceste provocări. Din punctul acesta de vedere, cred că principala mutație pe care o face nouă programă este aceea de a se focaliza pe competențe sau pe obiective, și nu pe conținuturi, ceea ce nu s-a înțeles încă foarte bine. (...) Nu vom mai avea un elev încărcat de informație, ci un elev capabil să înțeleagă diverse tipuri de discurs./ *Rodica Zane*: Un obiectiv mai larg al programei școlare este acela de a crea discernământ comunicațional atât elevilor, cât și profesorilor. (...) În primul rând, elevii trebuie să discearnă între diferite categorii de texte. În al doilea rând, trebuie să fie capabili să emită ei înșiși texte, de asemenea diferențiate pe categorii. Ce provocare a mai deschis această programă? (...) Provocarea de a face din literatură o disciplină caldă, nu una rece. Literatura era, până mai acum vreo doi ani, o disciplină de mausoleu, legată în mare măsură de cei dispăruți. (...)/ Cred că acesta este câștigul: am adus literatura în câmpul vieții, al existenței cotidiene. Copilul nu mai găsește acea frontieră înspăimântătoare, acel zid între ce face la școală și restul vieții lui de zi cu zi. Se poate chiar ajunge până acolo încât literatura să facă parte din viața lui cotidiană și elevul să facă pasiune pentru literatură. Mai mult decât atât, el însuși să poată să scrie literatură. (...)/ *Gheorghe Crăciun*: Cred, totuși, că în această încercare de a apropia literatura de viață există și un pericol și așa vrea să-i întreb pe cei trei autori ai programelor, aici de față, dacă și-au pus această

problemă. Noi știm că astăzi mania studiilor culturale cu orice preț ajunge să pună sub semnul întrebării valoarea estetică. V-aș întreba dacă, în momentul în care v-ați gândit la un sistem de achiziționare a temelor literare, a unor universuri literare foarte diverse și care să se apropie de realitate, de actualitate, ați pornit de la o viziune globală asupra literaturii, dacă ați avut un concept axiologic al literaturii române, pentru că, altfel, programă este foarte generoasă la nivelul literaturii actuale, la nivelul literaturii postbelice și al celei postmoderne. Cum ați gândit această problemă?/ *Adrian Costache*: Literatura are o condiție a ei care nu poate fi în nici un caz ignorată. Așa se face că, atunci când am lucrat la programele pentru clasele a X-a, a XI-a și a XII-a, ne-am lăsat «trădați» de chiar spiritul literaturii: nu se putea merge prea departe cu pragmatismul, cu dimensiunea pragmatică a literaturii. În paranteză fie spus, este un element asupra căruia va trebui, desigur, să reflectăm puțin. Pe unii dintre colegii noștri genul acesta de pragmatism i-a scandalizat. Mi se pare că cel mai frumos lucru care s-a spus până acum aici – luați-o ca pe o metaforă – ar fi următorul: dacă vom reuși să-l determinăm pe elev să citească literatură, atunci vom reuși să-l facem capabil de a purta un dialog de un anume tip, și s-a evocat aici dialogul cultural. A nu fi în stare ca ființă umană să porți un dialog cultural este egal cu inutilitatea școlii. (...)/ *George Ardeleanu*: (...) În primul rând, când ne-am gândit la raportul dintre literatură și existență, dintre literatură și cotidian, ne-am gândit și la o altă realitate postdecembristă, și anume la faptul că literatura, mai mult decât în vechiul regim, intră într-un sistem de lecturi concurențiale; să ne amintim că până în 1989 literatura suplinea istoria, suplinea presă ș.a.m.d. După 1989, există presă liberă, există mai multe tipuri de discurs istoric și literatura nu mai are funcții substitutive. (...) În al doilea rând, altă schimbare pe care am avut-o în vedere a fost trecerea de la inflexibilitate și imobilitate la flexibilitate și mobilitate. Vechiul sistem cronologic – sau aparent cronologic – cu care s-a operat până acum crea o imagine rigidă, fixă a literaturii, în fața căreia individul trebuia să aibă o atitudine pioasă: or, acum, atitudinea pe care o scontăm e mai degrabă una critică, reflexivă. Când termină liceul, elevul avea o imagine de ansamblu asupra literaturii române, era eventual mândru că aparține acestei literaturi.../ *Florentina Sâmișăian*: ...dar nu realiza că literatură este un fenomen viu, care se desfășoară sub ochii lui. (...)/ *Gheorghe Crăciun*: Dar trebuie un elev care termină liceul să știe cine sunt Mircea Cărtărescu sau Mircea Nedelciu? Vor fi ei niște valori care vor rămâne?! Avem noi vreo garanție în acest sens?/ *Rodica Zane*: Nu numai că pui întrebarea din punctul «acela» de vedere, dar ilustrezi și mentalitatea «aceea»: faptul că elevul vine în contact cu un text de Mircea Cărtărescu nu înseamnă nici că trebuie să cunoască biografia lui Mircea Cărtărescu, nu înseamnă că trebuie să facă rezumate sau să povestească despre ce este vorba, ci pur și simplu că trebuie să fie capabil să recepteze acel text. E o chestiune, dacă vreți, instantanee... (...)/ Când termină liceul și dă examenul de bacalau-

reat, unui elev nu i se va cere să știe biografiile autorilor, nici să facă rezumate și nici să povestească un text, ci va trebui să fie capabil să recepteze și să înțeleagă un text. (...)/ *Florentina Sâmihăian*: Ar mai trebui spus că nu ne-am propus să facem ierarhii. Dacă am dat un text din Simona Popescu sau din Mircea Cărtărescu nu înseamnă că i-am pus pe același plan cu Mihai Eminescu. Ideea noastră a fost de a-i obișnui pe elevi cu diversitatea și de a-i lăsa pe ei înșiși să aleagă ce le place, ce li se potrivește. Nu cred că e cazul ca manualul să propună ierarhii – și asta e mai greu de acceptat, pentru că până acum programa însemna o lista de autori: acela era canonul și nu se putea ieși din el./ *George Ardeleanu*: Noua programă nu răstoarnă canonul, îl completează, dacă vreți, sau, mai bine spus, anihilează diferențele dintre canonul profesionist și cel didactic. Vechiul canon didactic era teribil de îndepărtat de cel profesionist actual, consfințind canonul profesionist al anilor '70-'80. Or, acum se încearcă estomparea acestei diferențe. Generația '80 este deja omologată de canonul critic, unii dintre autorii ei încep să fie văzuți ca niște «clasici în viață» (...)/ *Rodica Zane*: Am un amendament la titlul unui articol de anul trecut din «Adevărul», din perioadă «scandalului» primelor manuale alternative. Titlul de atunci spunea următorul lucru: mai au loc oare marii scriitori români în manuale?! Răspunsul este că da, ei își au locul lor în manuale, dar, pe lângă ei, au apărut și trebuie să aibă loc și alți scriitori. Noua programă îi oferă elevului șansa de a fi contemporan cu literatură timpului în care trăiește. Dacă nu i se formează instinctul lecturii, deprinderea lecturii, dacă în timpul liceului nu citește literatură contemporană, nu va citi niciodată, tocmai pentru că îi lipsește reflexul necesar”.

● În revista „22” (nr. 44), Andrei Cornea publică un text intitulat *Ștafeta*: „D-l Năstase știe bine în privat că, în principiu, d-l Isărescu are dreptate în temele strategiei sale de bază. Că nu-i poate da dreptate în public, acum, în plină campanie electorală, nu-i foarte grav, deși trebuie să recunosc că unele gesturi, de pildă, ideea de a introduce o moțiune de cenzură cu patru săptămâni înainte de alegeri numai pentru a constrânge Guvernul să oprească privatizările în curs, mi se par excesive. Îi va da el totuși dreptate, prin fapte, începând de la anul, dacă va ajunge noul prim-ministru al României, inaugurând astfel o continuitate de substanță ce a lipsit grav până acum în politica românească? (...) În ce ne privește, n-am îndrăzni, din păcate, să pariem pe elanul eroic d-lor Iliescu și Năstase de se lua la trântă până la ultima lor suflare cu balaurii populismului, ai demagogiei și ai retoricilor naționaliste! Așa cum nu sunt nici deloc convins că ei (ca și mulți alți politicieni români) au înțeles că s-ar cuveni să fie doar niște alergători de moment în lanțul lung al «ștafetei», și nu «scopuri în sine» și «oameni providențiali!»”. □ Livius Ciocârlie semnează articolul *Ne despărțim de viitor râzând*, referindu-se la emisiunea „Eu vreau să fiu președinte”, difuzată de ProTv pe 27 octombrie 2000: „Am asistat aseară, pe PRO TV, la spectacolul oferit de candidații la Președinție. Am răs

mult. Am răs fiindcă Florin Călinescu are umor și fiindcă situația era de... plâns. A lipsit, ostentativ, numai domnul Iliescu. A vrut să sublinieze că, întrucât e de pe acum *viitorul* președinte, n-are de ce să se coboare până la a alături pe linia de start, de *viitorii* lui dinainte învinși. (...) Am răs de rictusul și vocea răstită ale domnului Stolojan, convins – s-ar crede – că situația țării se poate îndrepta prin scrâșneli din dinți. Am răs de tertipul domnului Meleşcanu, omul venit din diplomație, care încerca să-și mascheze ignoranța într-ale poeziei de parcă ar fi fost o vină de incriminat. Am răs de privirea uimită a domnului Manole. Că se găsea acolo, avea de ce să fie uimit. M-a contaminat surâsul domnului Isărescu, surâs stânjenit de copil cuminte care, din nebagare de seamă, a intrat în încăperea unde se destrăbălează oamenii mari. (...) Cu adevărat în largul său n-a fost decât Vadim Tudor. Probabil, domnul Iliescu ar fi lăsat aceeași impresie. Au amândoi (mi-e teamă) motive să fie bine dispuși. Ion Iliescu este *Viitorul I*, Corneliu Vadim Tudor – *Viitorul II*'. □ Sorin Alexandrescu se arată îngrijorat de *Amurgul societății civile*: „Retrasă din avanscenă în fundal, societatea civilă intră în conul de umbră al propriului ei produs, omul modular. Este această umbră un amurg sau un mod discret de existență, propriu intrării României într-o nouă fază? Obsedați de necazuri și scandaluri pe termen scurt, noi nu am atestat public faptul că trăim în 2000 într-o altă societate decât acum patru ani, ci ne-am obișnuit doar cu gândul că acest lucru este firesc și definitiv. Ne spunem că militantismul civic nu se mai poartă pentru că nu mai este nevoie de el. Dacă alegerile vor fi însă câștigate de cei care doresc să reînvie o prezență dominatoare, dacă nu chiar opresivă, a statului, societatea civilă va trebui să redevină militantă, pentru a-i rezista. Din nou. Trăim într-un *amurg provizoriu*. Nu vom ști decât peste câteva săptămâni dacă bine am făcut, bucurându-ne de el, precum de această superbă toamnă târzie, sau rău ne-am îmbătat de-o iluzorie trecere în altă zodie ce nu se va dovedi decât sfârșitul în întuneric al unui amurg greșit perceput”. □ Alexandru Condeescu publică articolul *Romanul românesc?*: „Literatura română nu este o literatură a marilor romane. Cele câteva cărți importante ale genului apărute la noi se pot număra pe degetele mâinilor și s-ar putea ca și acestea, dintr-o perspectivă europeană mai amplă, să ne prisosească. Nu sunt din fire un pesimist și nu mi-am pierdut speranța într-o virtuală capodoperă românească românească, însă deocamdată, până una, alta, fără justificata mândrie patriotică și îndreptățitul orgoliu național cu care ne-am obișnuit a aborda înfăptuirile autohtone, aceasta-i realitatea noastră. (...) Mărturisesc că acestea erau gândurile cu care am participat recent la a doua ediție a *Colocviului romanului românesc*, ținut câteva frumoase zile de toamnă la Sinaia în organizarea revistei «Contemporanul – ideea europeană» și a Uniunii Scriitorilor, cu sprijinul integral (material) al Ministerului Culturii, care-și încheie astfel cu un subiect mai puțin obișnuit generoasele programe dedicate «Anului Eminescu». În fond, un proiect de roman, rămas ca atâtea altele în lada lui cu manuscrise, a

avut și marele poet, fiind și aici, în aspirații să spre imaginea «autorului total» atât de actuală azi, nu numai un precursor, ci chiar un întemeietor. Dar nu despre Eminescu a fost vorba, evident, ci despre... Breban, romancierul cu cota cea mai înaltă din literatura română contemporană, nu numai dintre participanții la reuniune. (...) Nobila credință în literatură a domnului Nicolae Breban este exemplară în aceste vremuri tulburi și mereu tulburate de false evenimente și de subvalori, iar într-un timp al culturii de piață, a căreia unică «religie» este divertismentul, iar televiziunea profetul ei, gesturile s-ar zice donquijotești ale creatorului unui Don Juan român au o reală grandoare, așa cum evoluează ele pe muchia aceea tăioasă și admirabilă între sublim și inutil. De altfel, puțini supraviețuitori ai propriilor glorii din generația domniei sale, cea a momentului de la '68, se mai văd plutind azi cu cărți notabile în apele tranziției postdecembriste. Dintre aceștia, mă gândesc cu regret la Țepeneag și la Buzura, nici unul nu a fost prezent la Colocviul de la Sinaia, ceea ce nu a scăzut însăensiunea intelectuală a dezbaterilor susținute de intervențiile, unele scrise, ale lui Laurențiu Ulici, Alexandru George, Nicolae Bârna, Adrian Dinu Rachieru, Gabriela Adameșteanu, S. Damian, Gheorghe Schwartz, Ioan Mihai Cochinescu, Edgar Reichmann, Caius Traian Dragomir, Ioan Groșan, Marian Victor Buciu, H. Zalis, Aura Christi. (...) Și totuși, în afara traducerii cărții lui Al. Vona, *Ferestre zidite*, și a publicării volumului de sertar al lui Blaga, ultimul deceniu să nu fi dat la lumină nici un roman memorabil, în ciuda celor două *Colocvii ale romanului românesc?* □ Gabriela Adameșteanu publică articolul *Necompetitivi – încă*, a doua parte a reportajului despre „Hanovra 2000”: „Poate că articolele bune despre prezența României la «Hanovra 2000» au fost determinate de prezența anterioară catastrofală, la alte expoziții – Lisabona, în primul rând. La «Hanovra 2000», România nu iese în evidență nici prin rău, nici prin bine: o mediocritate confortabilă. Nu-i cel mai grav lucru: nu poți să fii în frunte după ani de izolare, într-o perioadă când lumea se mișcă atât de repede, și tu nu alergi decât atunci când crezi că se uită ceilalți la tine. (...) Pavilionul românesc este folosit și ca spațiu de expunere pentru diverși artiști români. Daniela Făinuș își afișase lângă piesele expuse și telefonul de la București. Nu am văzut celelalte pavilioane folosite ca spațiu promoționale, fie și artistice. Oricum, se naște întrebarea: De ce unii artiști expun aici și alții nu? De ce au venit anumite trupe de teatru și altele nu? S-au dat concursuri pentru aceste prezențe, cu drum și diurne plătite?”

● În „Academia Cațavencu” (nr. 43), la rubrica „Show biz da' culți”, este publicat un articol cu titlul *Întoarcerea în vai* (sub pseudonimul *Normal, Manea!*): „Revista «Vatra» nr. 6/7 a publicat pe 192 de pagini format A4 un «dosar» Mircea Eliade. Pentru prima oară apar adunate la un loc articole naționaliste și protolegionare scrise în țară de celebrul savant. (...) Aceste articole i-au creat atât în țară, cât și afară multe necazuri. (...) Mircea Eliade nu s-a dezis de ele, dar cât a putut a lăsat deoparte această perioadă din viața

lui. Naționalist pe linia Eminescu-Hasdeu-Goga-Pârvan, protolegionar pe linia unui ortodoxism mântuitor de neam, Mircea Eliade a mai păcătuțit cu ceva în plus în ochii contemporanilor: a avut un succes imens ca romancier în țară și ca istoric al religiilor în Occident. În țară, din cauza romanului *Întoarcerea din rai* a fost acuzat de imoralitate și cartea a fost interzisă în școli (1934) iar apoi este exclus din învățământ (în 1937) cu aceeași acuză: *imoralitate*. În Occident, pe filiera Israel, i se reproșează articolele destul de exaltate în favoarea mișcării legionare. Până la moartea sa (în 1986) va avea de suferit la fel ca și Heidegger (alături de care a pus deseori pentru simpatiile profasciste și prolegionare). (...) În altă ordine de idei, apărut la Chicago, cu o serie de comentarii de Radu Ioanid și Ivan R. Dee, de natură să incrimineze de antisemitism toată școala românească de dinainte de război, *Jurnal-ul* lui Mihail Sebastian îi dă netolerantului Norman Manea – prozatorul care, pierzând ceea ce n-a avut niciodată în România (publicul), a reușit să devină un nimeni de prestigiu și peste Ocean – ocazia să-l compare cu unele memorii de la Auschwitz. Multă fiere trebuie să mai adune în el omul ce-și înjură țara care i-a dat nume, pâine și o limbă. Deși la cum își folosește limba, i se cuveneau și niște picioare!”.

[OCTOMBRIE]

● Nr. 10 din „Apostrof” găduiește o serie de articole despre Emil Cioran.

■ Marta Petreu (*Un fals?*) semnalează, cu numeroase obiecții, o carte a lui Ion Deaconescu, *Dacă m-aș fi aruncat în Sena. Convorbiri cu Emil Cioran* (Ed. Europa, 2000): „Sunt câteva detalii pe care mi-ar plăcea să le cunosc: dacă l-a înregistrat pe Cioran sau a notat convorbirile și când. Unele părți din interviu sunt foarte cioraniene, altele îmi sună rău, chiar fals. Aș dori să știu dacă Cioran a văzut, cumva, dactilograma interviului și dacă da, dacă a revăzut toate paginile sau numai unele? Precizez că interviul e interesant. Dar mie următorul paragraf de la pagina 5 (despre evrei) îmi sună foarte rău: «E timpul să spunem răspicat că nu am fost barbari. Că i-am ajutat pe evrei să nu fie decimați. Trebuie să scriem cărți, să luăm legătura cu cei care ne defăimează în legătură cu acest subiect. Evreii ne sunt datori. (...) Dacă se va înțelege exact poziția României în anii '30-'40, vom sta cu fruntea sus. Dacă nu, vom fi culpabilizați mereu, cu efecte îngrozitoare». Mă îndoiesc foarte tare că Cioran, oricând în anii '80, de când pare a data interviul, ar fi putut să spună așa ceva. Asta ar contrazice tot ce scrie el în corespondența sa privată, în *Caiete* și în *Un popor de singuratici*. Cioran, care se simțea vinovat și era înfricoșat de paginile sale despre evrei din *Schimbarea la față* n-ar fi putut spune așa ceva. Aș dori mult ca autorul interviului să producă proba că Cioran gândea atât de rudimentar și resentimentar față de evrei. (...) Cred că Ion Deaconescu ne pune în fața unui fals. (La un moment dat, și Sylvie Jaudeau a pus în circulație un «interviu» cu Cioran care era inautentic, în sensul că nu era rezultatul transcrierii unor

înregistrări, ci rezultatul unor note făcute de ea din amintire. Cioran n-a protestat public, pentru că era vorba despre o femeie.) Dacă însă ne pune în față adevărul, e cazul s-o dovedească. Asta așa, ca să știm și noi că Cioran a avut două fețe, că avea o părere excelentă despre nația română și că ținea contabilitatea «datoriilor» evreiești față de noi, ca și contabilitatea celor care ne «defăimează» pe tema evreiască”. (■ De asemenea, tehoredactorul revistei „Apostrof”, Dan Craioveanu, afirma că fotografia de pe coperta cărții lui Deaconescu, în care autorul apărea alături de Cioran, ar fi trucată.) ■ N. Tertulian participă, în acest număr, la un *Dosar Emil Cioran*, cu un articol al său mai vechi, pe care îl reia din „La quinzaine littéraire” (un număr din iulie 1981). În textul respectiv (*Un Ceadaev român*), N.T. încerca o reabilitare a lui Cioran, autor, în tinerețe, al unor articole controversate, ca și al mult discutatului eseu *Schimbarea la față a României*. Sunt reproduse totodată două scrisori adresate de Cioran lui N. Tertulian; într-una dintre ele, Cioran scrie: „Cunoașteți jena aproape insuportabilă pe care o resimt la amintirea extravaganțelor pe care am fost în stare să le debitez în existența mea anterioară. Reacționez față de ele ca o femeie care are un anumit trecut. (...) Ați făcut bine că ați insistat asupra aspectului filosofic al exceselor mele, deoarece aspectul politic ar fi fost sensibil și, la drept vorbind, neinteresant. Atunci, în acea perioadă a vieții mele, ar fi trebuit să-i citec pe sceptici. Pe de altă parte, dată fiind isteria mea de atunci, i-aș fi înțeles oare? Cu siguranță, nu. Suntem victimele temperamentului nostru, care ne impune toate opțiunile. Ce tristețe!”. □ Sub titlul *O grație excepțională*, Sanda Cordoș scrie despre volumul *Dulcea mea doamnă/Eminul meu iubit*, corespondența inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle: „Partea substanțială a cărții (...) o constituie, însă, incontestabil, povestea de iubire pe care – s-a subliniat îndeajuns și cu îndreptățire – epistolarul de față o restituie în adevăratele sale dimensiuni. (...) La o asemenea intensitate a trăirii, limbajul scrisorilor nu mai este (sau nu în primul rând) un mijloc de comunicare, ci un substitut, o imagine a celui alt, singură șansă posibilă de a-i fi în (inaccesibilă altfel) apropiere. (...) Sentimentul acesta foarte complex care ține legate împreună spaimile grele și o fragilă speranță (cu cât mai fragilă, cu atât mai disperată), presentimentul prăbușirii împreună cu firavă promisiune de bucurie pe care dragostea ar putea-o aduce, produce asemănarea dintre epistolele eminesciene și celebrele scrisori ale lui Kafka către Milena. (...) Probabil comparația poate fi continuată și în planul în care epistolarul de dragoste eminescian, la fel ca și în cel al lui Kafka, se înfruntă – după expresia Adrianei Babeți, din unul dintre cele mai importante texte consacrate până acum cărții – «două corpuri în același înveliș: unul erotic, puternic senzualizat, vibrând la închipuirea atingerii și mistuit de ardoare, altul măcinat tot mai adac de boală, obosit, degradat» (*Coregrafii erotice*, în «Orizont», nr 7, 2000). (...) Dincolo de toate aceste scenarii posibile (cu cantitatea lor de bucurie și amenințare), cert este că în anul 2000 am devenit stăpâni peste un tezaur și că starea această

poate fi numită cel mai potrivit tot cu cuvintele lui Eminescu – cele întrebun-
înțate pentru a o convinge pe Veronica Micle să-i lase lui în păstrare, după
despărțire, scrisorile – ca fiind «o grație excepțională». □ Nicolae Oprea
semnează un articol despre *Proza eseistică a lui Octavian Paler*: „Consecvent
în direcția autocunoașterii și a radicalității gândirii, Octavian Paler se oglin-
dește în operă nu spre a se admira, ci spre a admira prin sine pe alții. Literatura
lui Octavian Paler e generată de combinația benefică a pathosului cu ethosul
pe fondul unor trăiri tensionate de predispoziții ireconciliabile. Proza sa
eseistică este productul simbiozei dintre lirism și narativitate și atitudinea
radicală, decurgând din rectitudinea morală, determină sensul unei creații
fascinatoare și profunde. Temperamental, scriitorul este un romantic care nu-și
refuză sentimentalismul, dar nici nu-l exhibă. (...) Octavian Paler este un stilist
desăvârșit și un moralist incapabil de compromisuri, din familia lui Emil
Cioran, fără să atingă nihilismul radical al acestuia. Stilul său e nutrit
deoportivă din efervescenta ideilor trăite și poetismul lui Vasile Pârvan cel
fascinat de creația greacă”.

● În revista „Tomis” (nr. 10), Alina Ologu realizează un interviu cu Monica
Spiridon, chestionată, între altele, în legătură cu o prelegere ținută la Univer-
sitatea „Ovidius” din Constanța, *România – o identitate de inventat*: tema a
fost aleasă „în mod special pentru că se adresa unor studenți străini sau din
afară și pentru că se lega de o lucrare la care colaborez de mai mult timp – ea
însăși o carte de vizită pentru cei din afara Europei Centrale și de Est și a
problemelor sale de identitate culturală. Proiectul respectiv chiar se numește
«Istoria comparată a literaturilor din centrul și estul Europei» și a fost inițiat în
1996, la Toronto, de Oxford University Press, la el lucrând profesori și istorici
literari din zona respectivă (deci România, țările fostei Iugoslavii, Cehia,
Ungaria și Țările Baltice), unii dintre ei ca mine – acasă –, alții emigrați la
maturitate în America și Canada (cum ar fi Virgil Nemoianu sau Matei
Călinescu sau Marcel Pop Corniș, ultimul fiind și coordonatorul capitolului de
care se leagă cel mai bine prelegerea mea de aici, *Topografii literare*). De
curând m-am întors din Olanda, unde, la Institutul de Studii Avansate, s-a pus
pe masă ce a ieșit până acum din volum, adică prima versiune. Ideea a fost că
țările din centrul și estul Europei au o istorie comună și niște puncte comune
de identificat, însă ele tind să fie puse din exterior și în limbajul teoretic la
modă acum în Europa de Vest, în sfera post-colonialismului. Europa de Est și
Centrală e cu siguranță post-ceva. Poate să fie post-comunistă, post-sovietică,
dar în nici un caz post-colonialistă, și asta dintr-un motiv care sper să rămână
clar odată pentru totdeauna: post-colonialismul presupune o relație dintre un
centru și o margine – deci un centru cultural orgolios și o periferie umilă,
căreia i se impun modele venite de la centru. Cel puțin în România și, din câte
mi-am dat seama, în marea majoritate a țărilor post-sovietice, lucrurile au stat
exact pe dos. Rusia n-a fost niciodată un centru cultural pentru noi, noi am fost

centrul orgolios care a încercat să-și impună, să-și conserve prin existență modelele prestigioase și o parte din aceste modele erau modele spațiale – adică modele culturale legate de descendența noastră sau de legătura noastră culturală cu tocuri precum Roma, Bizanțul, Parisul s.a.m.d. Deci există o topografie imaginară pe care, într-un fel sau altul, sovietizarea și rusizarea țării n-au reușit s-o distrugă./ – *Ce se întâmplă astăzi? Cum se identifică românul pe sine ca român?!* – E foarte greu de spus. Americanul, de pildă, într-un spațiu multicultural cum este țara lui, se identifică printr-un singur lucru – și anume ca cetățean care respectă Constituția americană. Asta e tot ce au americanii în comun. În România există posibilitatea să se ajungă la asta, dar din păcate nu tot ceea ce este virtualitate culturală funcționează și practic. Din fericire, românul nu s-a identificat niciodată pe sine ca civis, adică în istoria identității culturale românești nu a existat această identitate, ca cetățean al unei comunități care să simtă nevoia să se legitimizeze juridic prin raport la o Constituție. E foarte interesant că lucrurile stau așa și nu altfel, dar nu cred că eu, ca istoric literar, trebuie să explic asta. E mai degrabă datoria istoricilor sau, eventual, a politologilor. Pentru mine, ca istoric literar, este o stare de fapt, și răspunsul este acesta – din păcate, identitatea românească, civică și juridică, nu a rodit în nici un fel în literatură. Românii s-au agățat în principiu de repere spațiale și asta poate fi explicat foarte ușor. Este vorba de faptul că România întotdeauna a avut niște probleme de situare topografică, a avut întotdeauna – cum ar spune Mihai Spăriosu, colegul nostru comparatist, emigrat și el, inițiator al aceluși proiect de care vă vorbeam – o identitate liminală. A fost în primul rând situată pe frontiera cu o zonă discutabilă, aceea a Balcanilor, și a avut întotdeauna problema de a fi fost percepută ca o țară balcanică, ceea ce nu era de fapt. A fost apoi situată la confluența unor mari imperii, deci la locul de întâlnire dintre imperiul habsburgic, rus și otoman, și a avut o rădăcină culturală dublă – una venind de la Roma și legitimându-se în special cărturăresc, aceea occidentală, latinitatea lingvistică – și alta răsăriteană, venind de la Bizanț, și anume cea confesională. Și a avut întotdeauna de făcut față acestei situații geopolitice, pe aceasta a trebuit s-o reprezinte, s-o explice, s-o imagineze, s-o construiască și, până acum, ceea ce s-a acumulat în cultura română, a fost construit pe linia asta. Totuși, după părerea mea, este un filon epuizat – faptul că deja a început să producă parodii, că a devenit o tradiție culturală care s-a deversat în clișee de pastișat și de parodiat, arată că este o tradiție epuizată, lipsită de vigoare, deja trecută în stereotipii; la sfârșit de secol și de mileniu va trebui probabil inventat altceva – chiar m-am întrebât dacă n-ar fi trebuit să-mi intitulez conferința: *România, o identitate de reinventat*, fiindcă întrebarea care se pune este: după ce repere o să ne reinventăm identitatea, în epoca globalității și a integrării europene? Deocamdată, la întrebarea asta, cultura română e foarte reticentă să răspundă, literatura nu-și asumă întrebarea, numai discursul politic o face și, foarte interesant, o face în

clisee, adică în clișeele limbii de lemn europene, care în general fac carieră în presă – integrarea euro-atlantică, globalizarea economică, satul global și toate celelalte. Literatura este în expectativă și cineva dintre studenți mă întreba dacă pot face o predicție privind direcția în care o va lua literatura românească a mileniului trei. Nu știu. Și părerea mea e că nici scriitorii înșiși nu știu și deocamdată nici nu vor să știe. De aceea se ascund în spatele unor post-isme. Adică în spatele unui post-ceva, care vine după ceva și după care urmează nu se știe ce. Așa se explică întârzierea nepermisă a literaturii române în postmodernism, pe care de altfel literaturile occidentale l-au depășit de mult și l-au și îngropat (cred că ultima carte pe care am citit-o despre postmodernism se chema *In memoria*). La noi, postmodernismul există ca fenomen zombie, renaște de fiecare dată și trăiește printre noi, deși a murit de mult. Este aici o reticență fața de viitor – se pare că românii au așa ceva și de aceea stau cu spatele la viitor, iată și cazul lui Sorin Alexandrescu, care privește îndărăt modernitatea, ne tot promite ca va privi și în viitor, dar deocamdată n-o face. Viitorul este de amânat deocamdată. Iarăși nu mă pot aventura să dau explicații, pentru că nu sunt nici istoric, nici sociolog – este o stare de fapt pe care, dinspre literatură, o pot semnala domeniilor în chestiune. Singurul istoric care știu că a lansat-o până acum este Sorin Antohi, în cartea lui *Civitas imaginalis* și în cele care au urmat. / – *Care sunt proiectele la care lucrați în prezent?* / – În general, cuvântul proiect este luat, la noi, într-un sens foarte vag. «Ce proiecte de lucru aveți» înseamnă îndeobște «ce vă gândiți să faceți», întâmplător, ideea de proiect înseamnă pentru mine altceva. În momentul de față fac parte dintr-o serie de echipe care elaborează ceea ce se cheamă în Occident un proiect. Adică au început un șantier de lucru, care are deja un program foarte precis, și care trebuie terminat până la un anumit moment și trebuie să producă ceva, adică să pună ceva pe masă. Oricât ar părea de ciudat, unul dintre proiectele importante în care sunt acum angrenată, privește și el spre trecut. Este un proiect despre romantism. În momentul istoric în care ne aflăm, trebuie să ne întoarcem la romantism, pentru că, probabil, noi, românii, ca și alte națiuni europene, suntem în continuare, la acest sfârșit de mileniu, încă produsul romantismului. Produsul modului lor de a vedea originalitatea, construcția, arta, societatea, insul în raport cu natura s a.m.d. Prin urmare, lucrez chiar acum la comunicarea pe care am s-o țin la o masă rotundă. De asemenea, trebuie să apară două volume ale acestui proiect despre romantism: un studiu despre pamfletul românesc, ca gen fictiv, avându-l evident în centru pe pamfletarul Eminescu; și un studiu despre poezia romantică românească și fețele ei – cea mesianică și cea pragmatică. Sper să pot preda editurii Polirom (și să apară spre începutul anului viitor) un volum în limba franceză – care a fost de asemenea un proiect în colegiul Noua Europă – și anume *Orient și Occident în conștiința culturală românească în secolele XIX și XX*. Mai sper, de asemenea, ca, într-un an-un an și jumătate, să termin o carte despre

Bucureștiul ca oraș imaginar, în cultura română din secolele XIX și XX. Cam astea sunt proiectele-șantier la care lucrez deocamdată”.

● În „Cronica” (nr. 10), Bogdan Mihai Mandache transcrie un interviu cu profesorul belgian Gilbert Hottois („*Postmodernitatea rămâne cantonată într-un relativism simbolic*”): „Viitorul umanității nu trebuie să se imagineze și să se inventeze la plural, în combinatorica deschisă a simbolurilor și tehnicilor? Sau trebuie să-l menținem în prelungirea modernității, sub semnul unității și universalității, în tradiția monoteismului și raționalismului occidental care a produs tehnostiința și ideea de progres?/ Trebuie subliniată radicalitatea postmodernității tehnosimbolice, nu este vorba numai de diversitatea simbolică, culturală, cum se concepe în general atunci când este vorba de postmodernitate. Este vorba mai curând de a gândi evoluționar speciile și mutațiile ca și cum, tehnofizic și simbolic, mai multe forme de viață diferite ar putea să se dezvolte plecând de la specia umană, dacă o considerăm ca un lung termen temporal. Căci poate ceea ce s-a schimbat cel mai profund în cursul acestui ultim secol este raportul cu timpul, care s-a adâncit către trecut și mai mult încă spre viitor, vertiginos. Ce va fi umanitatea într-o sută de mii de ani, într-un milion, într-un miliard de ani? Această întrebare sfidează toate istoriile și toate speculațiile: ea este radical nouă. Dar ea este de asemenea eminentemente filosofică. Postmodernismul a luat act în maniera sa declarând sfârșitul «Marilor Povestiri» sau «Meta-Povestirilor». Dar postmodernitatea rămâne cantonată cu plăcere într-un estetism cultural și un relativism simbolic care eșuează în a gândi tehnostiința și deci civilizația tehnostiințifică: postmodernismul nu reușește să gândească decât multiculturalismul. Este clar la Rorty, dar de asemenea la filosofii francezi ai diferenței”.

● În „Ateneu” (nr. 11), Sergiu Adam consemnează un interviu cu Ioan Groșan, care observă: „Există la scriitorii adevărați o adevărată transă a scriiturii, o beție benefică a ei, când vin spontan și cu notabilă forță de expresie. Am trăit-o și eu de câteva ori, dar după aceea trebuie să revii, în deplină luciditate de cauză, și să înlături zgura, chestiile facile, *gropile* de tensiune. În plus, am convingerea că dacă o povestire poate fi scrisă dintr-o răsuflare, asta nu se poate face decât dacă ai elaborat-o mental săptămâni și luni întregi”. În ceea ce privește promovarea literaturii române în lume, scriitorul afirmă: „Câteva lucruri foarte simple: crearea și finanțarea corespunzătoare a unui grup de traducători de elită (nu români, ci străini) în limbile de mare circulație; crearea și finanțarea corespunzătoare, pe modelele deja existente (Institutul Francez, Institutul «Goethe», «British Council»), a unui Institut Român de Cultură în câteva din capitalele importante ale lumii, în afara ambasadelor și misiunilor noastre diplomatice și separat de Fundația Culturală Română, în spatele căreia s-au pus prea multe sarcini, unele cu totul extra-culturale; crearea și finanțarea corespunzătoare, măcar la Paris, a unei librării românești, cum au acolo ungurii și polonezii și cehii. Dacă măcar aceste trei obiective ar fi îndeplinite, vă asigur că am fi mult mai bine, cel puțin literar, cunoscuți în lume”.

● În „Convorbiri literare” (nr. 10), la rubrica intitulată „Cartea de filosofie”, Gheorghe Grigurcu face o serie de comentarii pe marginea unui interviu acordat de Zoe Dumitrescu Buşulenga „României literare” (nr. 33/2000). Acuzând „lipsa modelelor” din societatea contemporană, Grigurcu aminteşte că în „Scînteia” din 2 februarie 1978, ea îl propunea drept model pe „eroul epocii socialiste, «noul model uman care se formează în vremea noastră, în epoca socialismului (...) către care ne îndreaptă atenţia mereu secretarul general al partidului, către trăsăturile morale şi psihologice ale unui om nou, apt în cea mai mare măsură să devină obiect şi subiect al literaturii noastre de azi, eroul ei prin excelenţă. (...) Fundamentând problematica literaturii şi artei în societatea contemporană românească, conturând profilul eroului, ideile tovarăşului Nicolae Ceauşescu constituie nucleul unei estetici a realismului contemporan situat în descendenţa certă a celui mai valoros realism românesc şi universal»”: „Trecând de la lauda patetică închinată omului nou şi de la encomiile entuziaste adresate lui Nicolae şi Elenei Ceauşescu la viziunea creştină, d-na Buşulenga trece de la stilul realist-socialist la cel gândirist. (...) O conversiune autentică presupune şi asumarea trecutului. A-ţi ascunde păcatele, a încerca să pari altminteri decât ai fost în realitate, avem impresia că nu e decât o nouă manifestare a neputinţei noastre spirituale”. În continuare, Gh. Grigurcu se declară în acord cu Alexandru George: „Îmi face plăcere să constat clara înţelegere a lucrurilor, în privinţa literaturii române contemporane, de care dă dovadă Alexandru George. Desfăcut de orice legătură (care adesea deformează ori măcar produce inhibiţii) de generaţie ori de grup literar, spirit independent şi prob, acesta nu şovăie a afirma că, de pildă, pactul cu diavolul, semnat de o seamă de importanţi interbelici, departe de-a «salva» cultura autentică, a fost steril, păgubos până la capăt: «În momentul vânzării, Camil Petrescu, M. Ralea, G. Călinescu, chiar şi mult mai puţin inovativi: T. Vianu sau Perpessicius, erau oameni în plenitudinea forţelor intelectuale, cei trei filosofi de mai sus erau angajaţi în elaborarea unor opere de supremă importanţă pentru împlinirea lor ca oameni de cultură. Ce au mai dat cei după aceea, în afara unor articole cel mult culturale şi a unor cărţi fără semnificaţie pozitivă, practic vorbind schimbându-şi în ultimii 15 ani vocaţia şi direcţia de afirmare? Iar Arghezi (...) a scris nenumărate omagii regimului, când acesta i-a îngăduit, nu după zece, ci doar câţiva ani de marginalizare, dezlănţuindu-se spre stupoarea mea şi a altora. El a adus cele mai jalnice omagii tiraniei şi crimei. Ca şi G. Călinescu (...)» («Luceafărul», nr. 30/2000). După cum apreciază cu justeţe cea parte privilegiată a generaţiei şaizeciste, care a obţinut nu doar preţuirea publicului, ci şi concursul autorităţilor, dornice a superviza, ca şi mai înainte, creaţia artistică, clasă de autori pe care o numeşte «seria răsfăţaţilor». Exclusivismul egoist al acestei «serii», poate mai puţin structurat decât cel al optzeciştilor, n-a lipsit, asociindu-se cu atenţia acordată doar câtorva scriitori mai în vârstă, frecvent supraevaluaţi, abordaţi în ipostază de

zeități octotitoare. Pentru majoritatea acestora, lumea se oprea la seria lor, altceva nu exista, decât unii trecuți din prima promoție de scriitori comuniști: Zaharia Stancu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu sau Marin Preda urmând a fi văzuți ca niște adevărați giganți ai literaturii, patronând de sus succesul tinerilor. «Giganți» ce, se cuvine precizat, au blocat critica într-o retorică pur admirativă care încă nu s-a risipit și care încearcă a intimica, în prezent, condeie mai puțin complezente, învinuindu-le de «demolare».

● Revista „Familia” (nr. 10) găzduiește ancheta ***Eu, scriitorul***. Primul răspuns îi aparține lui ***Andrei Bodiu***: „Poate unii dintre noi au scris tocmai pentru că nu aveau această libertate. Nu regimul totalitar i-a stimulat, ci lipsa libertății. Odată ce au câștigat libertatea mulți au renunțat la scris. Mulți au făcut-o cu demnitatea celor care se despart, într-o clipă, de cea mai iubită femeie din viața lor. Pentru alții scrisul a trecut parcă natural pe un plan secund viața oferindu-le prilejul să facă altceva, mai tentant, mai spectaculos. Pentru mulți, despărțirea e fără întoarcere. Să-i căinăm? Să-i admirăm? Să-i admirăm. Numai scriitorul adevărat renunță la scris. Veleitarul nu renunță niciodată. Neavând talent, scrisul și viața curg pentru el fără drame și fără răspântii. Veleitarul e un om fericit. Când îl mai aplaudă și critica, lumea e a lui. Cât de grea e renunțarea pentru un scriitor adevărat numai el o poate ști. Chiar mărturisită, renunțarea rămâne împovărătoare. (...) Eu, scriitorul, cred că, paradoxal rolul nostru crește pe măsură ce părem mai puțin băgați în seamă. Lumea asta nebună care se mișcă și se transformă continuu are nevoie de tâlmaci. Numai noi putem avea orgoliul ca înțelegem mai bine ca alții, că o putem reflecta și traduce pentru cei cărora le suntem astăzi indiferenți dar care mâine vor veni și reveni asupra atâtor cărți pe care le ignoră. Nu e asta viața dintotdeauna a scriitorului? Dar dacă vor dispărea cărțile? Cartea ca obiect va putea dispărea dar scriitorul nu. Nu sunt un super-fan al computerului internetului dar cred că existența lor nu defavorizează scriitorul. Dimpotrivă”. ■ ***Aurel Pantea*** se referă la „problema identității scriitorului ca o realitate precară”: „În orice epocă s-a ridicat problema condiției scriitorului și, bineînțeles, mă refer la condiția lui de spirit creator. Din păcate, azi, pe lângă această condiție, trebuie să ne referim și la cealaltă ipostază a sa, aceea biografică (...), la «eul superficial» al scriitorului. Problema este că acest «eu» a funcționat diferit în fiecare epocă istorică. Azi, de pildă, el a căzut în totală ignorare, non-semnificație, dar personal, nu cred că între cele două zone se pot trasa tranșant delimitări, căci ele se luminează pe rând una pe cealaltă, cu accent mai apăsător când pe creație, când pe zona factice. Cred că scriitorul este reprezentantul tipic, mai exact exemplar al «gândirii slabe». Din păcate această calitate accentuează precaritatea identității sale. Căci azi el are să se bată cu reprezentanții «gândirii tari», care de obicei se definesc printr-o gravă, crasă lipsă de caracter. Căci în ultimii zece ani scriitorul s-a lovit de un sistem care trăiește bînă disfuncționalitățile sale, prin confuziile sale. Firește că un tânăr va privi mai atent alte valori decât cele

reprezentate de scriitor. Să zicem că va fi fascinat mai degrabă de un politician care are succes, care este valoarea puterii. Aceasta este de fapt problema: raportul dintre o putere imorală și incompetentă și spiritul creator, care luptă și nu reușește să devină el însuși autoritate și care nu are cu cine dialoga”.

■ *Alexandru Mușina*: „Nu sunt de acord cu Aurel Pantea, deși el nu face decât să continue discursurile despre ce e sau ar trebui să fie scriitorul. Atrag atenția asupra a două probleme. Spuneai că dialogul scriitorului trebuie să fie cu puterea. Fals! Dialogul trebuie să fie cititorul. A doua problemă este că spuneai cum că scriitorul este rezultatul «gândirii libere», deci care nu propune mituri, nu legitimează anumite moduri de a vedea lumea cum o făcea vechea putere. Scriitorul legitimează așadar modul cum să te refugiezi din această realitate, nu să construiești în ea. În ce-i privește pe tineri, numai tovarășii de la partid știau ce simt ei, sau cei de la UTC. Pentru mine, de exemplu, erau doar niște oameni care se adunau și ei acolo într-o sală și vorbeau aiurea. Pentru mine ca tânăr, important era ca cineva să-ți spună ceva semnificativ, despre eternele probleme ale scriitorului cu eternele lui probleme. În ce privește scorul post-modernist, o să fiu foarte dur: sub această mască este promovată o literatură de tip autist, a Școlii de la Târgoviște, de exemplu, sau ca o stampă japoneză la care se pricep foarte puțini. Și atunci să ne mai mirăm că tinerii sunt atrași de un discurs primitiv, simplist, nu neapărat al puterii, ci care dă senzația că știe ce spune, chiar dacă te minte în față. Repet, relația scriitorului e cu cititorul”.

● În „Ramuri” (nr. 10), Romulus Diaconescu îl intervieveză pe Livius Ciocârlie. Amintind de volumul *Mari corespondențe* (1981), unde „se observă o deplasare de accent și de orientare critică”, L. Ciocârlie mărturisește: „*Mari corespondențe* a reprezentat, într-adevăr, translația spre literatură. Mai exact, către literatura publicată. Altcum, jurnale scriam încă de pe băncile liceului. Pe unele le-am aruncat, din altele am extras fragmente, pe câteva nu le-am tipărit. Continuitatea strictă există între *Mari corespondențe* și *Un Burgtheater provincial*, întrucât aceste cărți mizează pe expresivitatea involuntară, sintagmă lansată de fostul dvs. concitadin și bunul, admiratul meu prieten Eugen Negrici. În *Burghtheater*, am făcut treabă de grădinar: am săpat, am plivit, am tăiat crengi, obținând un parc, un artificiu pe alocuri mai anost decât originalul natural. Cu excepția acestei cărți, nu cred să fi scris vreun roman, chiar dacă, mi se pare, termenul a apărut pe coperta *Clopotului scufundat*. Am scris numai eseu memorialistic și jurnal. Nu jurnal intim, ci literar, conceput pentru a fi publicat. (...) Optam pentru jurnalul literar, pe care îl disting de jurnalul intim. Conceput ca literatură, destinată publicării, nu ca un confesor personal, jurnalul cere un travaliu la fel de exigent ca un roman. Nu mi se pare că literatura ar trebui să fie, cum spuneți, «o lentilă aburită care să amortizeze șocul lumii». Mi se pare, însă, că ea este așa la acest sfârșit de mileniu. Postmodernismul este, cred, o astfel de literatură para-șoc. Faptul se explică, poate, prin

tendința pendulară a gândirii. Literatura modernă a fost extrem de dură. I-a urmat una «slabă», «moale», termeni ce nu trebuie luați în sens peiorativ. E o literatură în care esteticul și jocul primează, ceea ce s-a întâmplat și în alte epoci. Nu e nimic incriminat în faptul acesta – chiar dacă preferințele mele de om format în spiritul modernității merg în altă parte –, e numai de constatat. Și apoi, să nu uităm: sfârșitul de secol e și în planul realului mai blând decât epoca modernă, mai ales pentru aceia care dau tonul marilor literaturi. Deci șocul lumii e el însuși amortizat și îi corespunde o literatură pe măsura lui”. O declarație din finalul interviului: „Am hotărât să nu mai scriu articole politice pentru că sunt prea pesimist și nu cade bine, într-o perioadă electorală, când ai anumite preferințe, să le subminezi prin catastrofism. Spus pe scurt, cred că tot ce am obținut din acel decembrie încoace – nu tot, dar ce e mai important – este să descoperim cât suntem de profund alterați. Suntem ca un gunoi pe care dictatura, iernatică, îl înghețase, iar acum a dat de căldură. Mirosim urât”.

● Într-un articol din „Cuvântul” (nr. 10), *Arheologia cenzurii și deontologia scriitoricească*, Dan Pavel examinează o recentă carte a lui Adrian Marino, *Cenzura în România: schiță istorică introductivă* (Ed. Aius, Craiova, 2000): „Teoretician și comparatist literar de excepție, critic și istoric literar cunoscut de mai bine de trei decenii, după un debut întârziat din pricina pușcăriilor politice comuniste, Marino a surprins pe toată lumea după 1989 prin preocupările sale în domeniul genealogiei ideilor politice, al istoriei politice și comentariului politic. Spre deosebire de alți confrăți din domeniul larg al literaturii și jurnalisticii, la care se simte imediat improvizatia și caracterul diletant al considerațiilor cu privire la politică (un calcul simplu ridică lista acestor «comentatori» la vreo două sute, care nu au habar ce înseamnă știința politică și subdomeniul analizei politice), Marino vine în acest domeniu cu un redutabil metodologic conceptual și teoretic. Calitatea antrenamentului său hermeneutic i-a înlesnit depășirea cu ușurință și folos a granițelor epistemologice. De aceea, indiferent de subiectul despre care scrie, chiar și în domeniul complicat al politicului, la care prea mulți cred că se pricep (dar știm de la *Socratele* lui Platon că acest lucru nu se întâmplă) el are ceva notabil de spus./ Cărticia despre cenzura din România s-a născut din solicitarea pe care criticul român al ideilor a primit-o în 1996 din partea editorului științific (Derek Jones) al lucrării *Censorship. An International Encyclopedia*, enciclopedie internațională care va apărea în trei volume. Întâmplarea a făcut ca în acea vreme să aflu de acest proiect și să-l invit pe criticul clujean să publice o versiune românească în serial, în revista de știință politică «Sfera Politicii», așa că am fost primul care a citit textul în manuscris, înainte de a-l publica. Marino a avut inspirația fericită de a strânge acele texte – apărute în 1997 – în volumul de față. El acoperă întreaga istorie a cenzurii de pe aceste meleaguri, din Evul Mediu târziu până la cenzura totalitară (fascistă-antonesciană și comunistă). (...)/ Pe bună dreptate sesizează Marino faptul că a fost ignorat textul său de

pionierat din «Sfera Politicii», care are și avantajul completitudinii, al unei abordări profesioniste, ce surprinde aspectele esențiale, iar unele «ecouri de presă sau TV atribuie acest pionierat unor lucrări ca *Censorship in Romania* de Lidia Vianu (Budapest, Central European University Press, 1998 – de fapt o simplă culegere de interviuri cu scriitori actuali și de traduceri de poezii) sau *Puterea și cultura. O istorie a cenzurii* (Iași, Polirom, 1999)». Cine citește un text de Marino, fie că este vorba de articole, studii sau cărți, va observă că întotdeauna sunt citați toți cei care au adus vreo contribuție bibliografică pe tema în domeniul respectiv, români sau străini. Pentru cei care citesc reviste străine de specialitate sau cărți (mă refer acum la domeniile pe care eu le studiez), acest lucru e normal. Erudiția nu este doar o chestiune de profesionalism cultural, dar și de morală culturală, pentru că nu te poți pronunța într-un domeniu dacă nu îl cunoști în profunzime și mai ales nu poți pretinde originalitate atunci când alții înaintea ta (sau care îți sunt contemporani) au contribuții notabile. Dar ceea ce este normal în țările cu o tradiție culturală nefraturată de experiența comunistă nu este normal și la noi. regula în cultura noastră (literară, politologică, sociologică, de istoria artei etc.) pare să fie cea a textelor fără referințe bibliografice și cu false pretenții de originalitate. Iar autorii care nu fac decât să redea lucruri banale în Occident (sau chiar în țări asiatice, latino-americane etc.), dar pe care alții nu le-au citit, își atribuie gloria priorității sau originalității, pe care alți diletanți (unii cu autoritate în domenii înrudite sau nu) le-o ridică la rang de «geniu». Autori la modă sau pur și simplu ignorați procedează la fel. Nu citează pe nimeni și mai ales nu își deconspiră sursele. Și cum să nu fie iritat Adrian Marino când scrie mult mai bine, mai documentat decât alții, dar nici măcar nu este citat sau nu i se recunoaște contribuția în domeniul respectiv? Este o reacție omenească profund morală, venită din demnitatea scriitorului, a artistului, care scrie sau creează tocmai pentru a fi citit (și citat) sau receptat. Am regăsit aceeași revoltă la Vladimir Tismăneanu, care și-a regăsit zeci dintre ideile sale preluate și distorsionate de tot felul de diletanți, proclamați apoi de conaționali lor drept gânditori subtili, originali sau nu mai știu eu cum”. □ Dan Ciachir semnează un text intitulat *2 Mai, nostalgia vacanțelor de altădată*: „Atunci, în 1948, când a început etatizarea Litoralului, o mică parte dintre deposedații și «foștii» care nu ajunseseră încă în pușcării – îndeosebi cei tineri – au găsit o alternativă: satul 2 Mai, aflat la trei-patru kilometri distanță la sud de Mangalia. Între primii veniți s-au numărat Alexandru Paleologu, soția sa de atunci și actorul Dorin Dron. Părăseau de-acum Costineștiul, care se numise Mangapunar. În felul acesta s-au pus temeliiile unui sat de vacanță într-o mică localitate necunoscută, locuită de români și lipoveni care erau perscari ori producători de miere și cașcaval./ (...) La începutul anilor '50, întemeietorii stațiunii, între care N. Steinhardt și indianistul Sergiu Al. George. Li s-au adăugat alți «sezoniști» care preferau singurătatea și liniștea locului, plaja

vastă, aproape pustie, și mediul «naturist» confortului minim pe care l-ar fi găsit la Constanța sau la Mangalia. Tot atunci au descins și primii scriitori, între care Titus Popovici și Nina Cassian. Aceasta va rămâne o fidelă a 2 Mai-ului și va deveni un simbol al său./ (...) Cu rare excepții, artiștii sau intelectualii care frecventau 2 Mai-ul sau Vama Veche, aflată în imediata apropiere, erau oaemni care evitau fasciculul de lumină al Puterii. Nu puteai găsit acolo un ziarist de la «Scînteia» sau «România liberă» ori pe vreunii scriitori din conducerea Uniunii. Aceasta, sub președinția lui Zaharia Stancu, tocmai inaugurase vila de vacanță de la Neptum destinată membrilor săi – un veritabil hotel de mîna întâi cu plajă proprie, terasă și restaurant. Niciodată însă, în perioada aceea, Nina Cassian, Maria-Luiza Cristescu, Dan Laurențiu sau Virgil Mazilescu nu s-ar fi dus să locuiască acolo și nici Nicolae Breban, dacă nu mă înșel./ (...) În perioada în care am mers la 2 Mai începuse deja să publice sau, mai bine zis, să-mi caut norocul pe coridoarele revistelor literare care apăreau în București. De aceea îmi amintesc cel mai bine de scriitorii care veneau acolo. O dată, în '72, adăpostindu-mă de o ploaie năprasnică în micul bufet căruia veteranii locului îi mai spuneau «La Mussuret», după numele turcului care îl stăpânise, am nimerit la aceeași masă cu criticul Lucian Raicu și cu soția sa, Sonia Larian. Am întâlnit la 2 Mai pe poeții Virgil Mazilescu și Marius Robescu, pe Dan Laurențiu și Nicolae Prelipeanu și pe alți scriitori. Însă persoana cea mai notorie acolo era Nina Cassian”. □ Adrian Marino scrie despre *Epilogul unui proiect cultural și ideologic*: „*Biografia* s-a dorit o lucrare de referință, care urmărește cronologic și sistematic întreaga evoluție și diversificare semantică a ideii de *literatură*. Ea a încercat să ofere, în același timp, o «bancă de date» și o bază de reflexie organizată, critică și amplu documentată, la nivelul sfârșitului de secolul 20. Fără deplina clarificare și documentare, în adâncime, a *literaturii*, sub toate aspectele sale, nici un studiu teoretico-literar serios, nu este posibil. Evident, documentarea nu este – și nici nu și-a propus să fie – riguros exhaustivă. În condițiile actuale ale culturii noastre, ea este de altfel practic imposibilă. Am lucrat adesea în condiții artizanale, imperfecte, uneori până la descurajare. Dar, îndrăznim să afirmăm esența și fazele istorice ale problemelor literare fundamentale au fost definite, pas cu pas, cu claritate și încadrate într-un sistem coerent de referințe, explicații și analize. Operație deloc simplă. Important – și din punctul nostru de vedere chiar capital – este, mai ales, sensul profund *cultural* al întregii întreprinderi. În această operație plină de riscuri se înscriu și *Dicționarul de idei literare* și *Hermeneutica ideii de literatură*, care pun bazele teoretice și metodologice ale *Biografiei noastre*. Cultura românească are acută nevoie de lucrări de referință, de bibliotecă, de sinteză, de instrumente serioase de lucru. *Biografia* și-a propus, cu toată convingerea, un astfel de obiectiv: de a constitui un izvor de documentare, orientare și reflexie literară sistematică. Am deplâns, nu o dată, această carență și subdezvoltare culturală în legătură cu sintezele de istorie

culturală ale lui Ovidiu Drimba (recent: *Soarta sintezelor*, în «Curentul», 25 martie 1998). Publicistica literară este necesară. Dar numai cu «cronici» de strictă actualitate, fragmente ocazionale și improvizații pretins «eseistice», poligrafie critică diletantă, prolifică și redundantă, nu se poate *construi* o cultură. Iar cultura română se cere, în primul rând, *construită*. Prin lucrări fundamentale, de bază (dicționare, enciclopedii, istorii de toate tipurile etc.), care, încă, în mod regretabil, lipsesc./ (...) De notat, în același timp, că *Biografia ideii de literatură* reprezintă, în ansamblul său, un proiect pur personal. Nu credem, de altfel, într-o cultură română de simpli compilatori, imitatori, elevi, discipoli, *suiveurs* etc. ea poate fi capabilă și de inițiative proprii, de acte de independență, creatoare, măcar în intenție. Nu este vorba de nici un fel de «naționalism cultural», ci doar de idealul originalității și autenticității”. □ În episodul al XVI-lea din serialul *Postmodernismul sau soluția finală*, Dan-Silviu Boreescu radiografiază starea criticii literare românești: „Mă uit la corifei și văd că, de fapt, nici ei nu prea mai scriu. De pildă, Nicolae Manolescu. Exercițiu critic face atât de rar, încât singurul lucru lesne memorabil din ultimul deceniu pare a fi eșecul proiectului de a scrie în paralel, săptămânal, cu Claudiu Constantinescu (Cum, care Claudiu?!). Nici Laurențiu Ulici nu mai scrie pe o bază permanent, nici chiar în «Luceafărul». Ambii au promis mari istorii ale literaturii române și tot amândoi au făcut doar eseistică politică, la propriu, etimologic (e drept, la nivel înalt, totuși nu chiar atât de înalt pe cât ar fi vrut). Cistelean? Ca și fugitiv (exceptând, cândva, o suculentă pagină întreagă despre Ruxandra Cesereanu), încât luxul, calmul și voluptatea interpretărilor sale pe marginea cărților de poezie se par pierdute ca fumul prefirat dintr-o vatră tot mai mică. Mihăieș? Încrâncenat politic, destins doar în dialogurile cu Tismăneanu, neafiliat literar decât pentru a produce mici bijuterii amicale, pline de patriotism local. Dan C. Mihăilescu? Atras de retorica televiziunii, își aplică impecabil dicția doar în «Ziarul de Duminică» (singurul periodic impus, de altfel, în timpul literar din urmă). Buduca? Era să-și legi numele de o revistă specializată pe Bingo, căreai promitea să-i facă eficient corectura, fără a mai cita abuziv din alte jocuri de societate. Lefter? Îmi amintesc și acum, cu nostalgie, notițele sale sembrate «Lector», ce păreau a prevesti o frumoasă carieră și un efort critic îndelungat, derivanil chiar într-o carte sau chiar două, mai știi? Trăgând linie, rămâne doar unul apt combatant. Deși a promis, la rându-i, o altă istorie literară, măcar comentează săptămânal 1-2 cărți. Parcurge, deci, Alex. Ștefănescu spre o sută de volume anual și dă seamă despre ele, adesea prea puțin convențional. Oricum, să lași pe umerii săi (corect, robuști) o întreagă literatură contemporană este prea mult”.

[OCTOMBRIE-NOIEMBRIE]

● „Vatra” (nr. 10-11) conține un amplu dosar cu tema *Cum poate fi cineva scriitor român evreu*. În deschidere, Al.C. [Al. Cistelean] semnează un text

intitulat *Problema evreiască. Umblatul ca pe ouă. Introducere la o dezbatere literară*: „Cazurile de «antisemitism» s-au înmulțit dramatic printre scriitori români. Mai cu seamă în acest an. S-au trezit brusc «antisemiți» oameni care seara se culcaseră liniștiți, știindu-se la adăpost de orice bănuială. Nici simpatii manifeste, nici prietenii străvechi, nici fapte în consecința unor principii mai paroaape de filo- decât de antisemitism nu i-au putut scuti de o asemenea ocară. Păcatul original, de la care s-a dezvoltat apoi o barocă floră de păcate capitale și veniale, a fost pretenția de a institui o arecare similaritate între victimele nazismului și cele ale comunismului, între Holocaust și Gulag. Tentativa a rezultat sacrilegă. De pe urma ei spiritele s-au inflammat iar criteriile s-au isterizat, devenind fluide și imponderabile, cu o acțiune mai curând inefabilă (de atâta imprezibilitate) decât clară. S-au improvisat ad-hoc procurori de antisemitism, foarte generoși în împărțirea certificatelor de bună ori rea purtare. Susceptibilitatea a prosperat într-atât încât a devenit un fel de pansuspiciune, făcând din tema sensibilă a evreității o temă tabu. Nu există nici un mod fără riscuri de a mai discuta această problemă. Sau una din subsidiaritatea ori vecinătatea ei. Acuza de antisemitism poate veni din te miri ce. (...) Diplomele de antisemiți se împart azi cu mărnimia și nonșalanța cu care se împart diplomele de provinciali de către miticii naționali. E tactica dintotdeauna a crizei de argumente și bun simț. (...) Investigația pe care ne-am propus-o are un subiect limitat: condiția scriitorului român-evreu stabilit în Israel. Nu pare a fi o condiție ușoară, ci mai degrabă una dilematică. Tocmai de aceea ne-am permis să punem întreaga dezbatere sub o parafrază cioraniană, ce poate sugera potențialul de dificultate și angoasă, poate chiar exasperanță, al acestei condiții. Am încercat să strângem aici câteva răspunsuri, sperăm noi – semnificative, chiar de la cei în cauză, însoțindu-le de o mică antologie (poeme, proză, eseu, teatru), ca semn că literatura română trăiește și pe meleagurile sfinte. Am despărțit această parte a anchetei noastre în două subdiviziuni, *cum se văd ei* și *cum sunt*. Ne facem o datorie de recunoștință mulțumind tuturor celor care s-au implicat în această dezbatere, dar mai cu seamă domnilor Al. Mirodan, Leon Volovici și Andrei Fischof pentru sprijinul dat în împlinirea (parțială) a intențiilor noastre. Nu mai puține mulțumiri i se cuvin domnului Alexandru Lungu, al cărui ajutor ne-a sosit, cu promptitudinea de totdeauna, din Germania. Ne-am străduit să completăm acest tablou printr-o investigație paralelă, dusă printre scriitori români, și referitoare la percepția unui anumit, problematic și el, (micro)specific «evreiesc» în spațiul literaturii române, pornind de la aceste două întrebări: «1. Credeți că literatura română scrisă de autori evrei reprezintă un modul perceptibil în ansamblul acestei literaturi? și 2. Care ar fi notele de «evreitate» care ar putea defini acest modul?». Am așezat aceste răspunsuri în secțiunea a treia, *cum îi vedem noi*. După cum cititorii pot constata imediat, am primit îndată peste nas, fie pentru felul în care am pus problema, fie pentru că am pus-o. O parte din răspunsuri refuză, din

principiu, să vadă în filigranul operei vreo determinare ce-ar putea veni din vreo specificitate produsă altminteri decât literar. Nu vom nega, firește, nimă-nui dreptul de a vedea literatura ca pe un fericit spațiu Schengen al valorilor individuale, în care vizele sunt și de prisos și ridicole. Soluția paradisului universal al valorilor vine întotdeauna în sprijinul eschivei. Iar eschivele trebuie făcute, obligatoriu, cu eleganță, dacă nu chiar cu principialitate. Mai reală decât acest sofism s-a dovedit însă o altă problemă. Scriitorii români nu știu, de fapt, care dintre ei sunt scriitori «români-evrei». Rareori această identitate de fond e transparentă sau deconspirată. Afară de azurile patetice, în care propria condiție e problemaizată (gen Sebastian), de cele mai multe ori avem de-a face cu o identitate «nesemnaltă», nici prin nume, nici prin elemente mai subtile ce țin de operă. Am putea vorbi, în multe cazuri, de o «identitate topită» sau de un proiect de ascundere în peisaj. Motivațiile unei asemenea «topiri» sunt, desigur, diverse și unele din ele se trag, poate, din experiența amară de «străin». Rămâne însă o întrebare delicată: e corect să nu-mi pun problema acestei identități (chiar și în cazurile de dizolvare sau valoare a ei)? Nu cumva ignoranța șterge o diferență? (...)». □ Sub genericul „Cum poate fi cineva scriitor român evreu – punctul pe i” este publicat un text al lui Dieter Schlesak, *Holocaustul refulat Studiu de caz: Norman Manea* (tradus în românește de Daniela Gache): „La 6.IX.98, Norman mi-a trimis o scrisoare din care răzbătea, încă o dată, la fel de insistent ca în oricare dintre scrisorile sale, durerea de a nu se simți nicăieri acasă («...pentru totdeauna pierdut în această lume lipsită de sens») și de a nu avea niciunde un cămin; îmi scria despre epuizarea sa fizică și psihică, despre înstrăinare față de sine și față de lume, despre exilul lingvistic... și: «Din timp în timp (prea adesea din păcate), mă ajunge câte o nouă rachetă purtătoare de otravă, venită de foarte departe, din patrie chiar, pentru a-mi aminti, iarăși și iarăși, starea mea de izgonit încă de la vârsta de cinci ani și exilul meu începând cu al 50-lea an al vieții, oferindu-mi astfel dovezi dintre cele mai solide pentru această stare: și anume că, oricât ar fi să-mi fie de greu oriunde în această lume, mi-ar fi oricum mai bine decât în acel anume loc căruia ar trebui de fapt să-i aparțin prin chiar natura lucrurilor. Îți expediez o parte dintre cele mai recente aspecte ale scandalului Manea...». Toate aceste doumente și tăieturi din ziare primite de la el erau din cale afară de «demascatoare». Am răsfoit teancul, l-am citit și am rămas consternat înainte de toate pentru că textele erau semnate de «crema» noii elite posttotalitare, precum și de către câțiva intelectuali de care mă simțeam legat și la a căror cultură, sensibilitate și lărgime de vederi țineam. Părea să fie limepede că – în cazul anumitor persoane – exista un anumit punct, de unde, odată depășit, sensibilitatea, talentul și stilul nu mai serveau la nimic, nemaiputându-le salva de vechea boală a unui antisemitism și «revizionism» criptic al atâtor intelectuali români constând în nepuțința (aproape voită) de a recunoaște crimele propriului lor popor și de a le integra în propria lor gândire, de a le

percepe ca parte din propria lor cultură. Se întâmplă destul e frecvent să vrei să-ți vezi propria imagine în chip de jertfă, interzicându-ți astfel apartenența la un popor care să fi fost complice la Holocaust. Toți acești oameni se adăpostesc după un soi de scut protector și devin agresivi față de oricine ar încerca – așa cum a făcut-o Manea în cele două eseuri ale sale – să-i lipsească de acest paravan. (...) Cele două eseuri ale lui Norman Manea au apărut și la București și au stârnit atacuri vehemente la adresa autorului care, în calitate de străin «antiromân», a ponegriț «valorile românești» în tot ce au ele mai bun și mai profund. Tonul ne este binecunoscut și ne apare ca fiind înfricoșat! Unul dintre aceste eseuri ale lui Manea, *Felix culpa* (1990), analizează trecutul legionar al lui Mircea Eliade, în vreme ce eseul-recenzie *The Incompatibilities* (1998), prezentând după unii circumstanțe agravante, se ocupă de «Jurnalul 1935-1944» al lui Mihail Sebastian. (...) Cel mai clar și chiar cel mai «pe cinstite», a reacționat la dezvăluirile lui Norman Manea unul dintre cei mai cunoscuți critici literari, Alex. Ștefănescu, publicând în cotidianul liberal «România liberă» un text intitulat *Protest*, dovedindu-se, într-astfel, a fi din cale afară de miop și procedând de parcă nu ar fi constituit o problemă pentru el. Manea, după părerea lui Ștefănescu, «a atacat societatea românească» deoarece aceasta «ezită să-și asume participarea la Holocaust». Deci așa stau lucrurile. Ștefănescu atacă în același timp un scriitor timișorean, pe Vasile Popovici dar – în mod indirect – și pe alții, deoarece, slavă Domnului, există o mână de oameni care nu acceptă să închidă ochii în privința crimelor din Transnistria și să cadă la învoială în ce privește povara trecutului. Firește că toți acei câțiva poeți și critici ai generației '80 (ca de pildă Marta Petreu, I.B. Lefter ș.a.), precum și importanta revistă «22» condusă de Gabriela Adameșteanu au fost atacați de către Alex. Ștefănescu. Într-un agresiv articol anonim apărut în publicația «Jurnalul literar», cam aceiași au fost acuzați de «occidentalizarea României», ca și de faptul că ar fi spurcat tot ce a însemnat «valoare adevărată în România», procedând la fel cu cei mai străluciți fii ai țării (fiind vorba de Eliade, Cioran, Noica), al căror trecut legionar l-ar fi scos la lumină. De cele mai multe ori cei care le judecă cel mai aspru păcatele din tinerețe sunt tocmai admiratorii acestor mari scriitori. Iar Norman Manea este unul dintre acești admiratori, corespondența sa cu Emil Cioran devedind-o cât se poate de limpede. (...) Izolarea și provincialismul sau perpelirea și coacerea în suc propriu (și în cel al unei națiuni de îngeri inocenți) au contribuit desigur la această absență a receptării și necunoașterii literaturii române de astăzi. În vreme ce autori ca Paul Goma sau D. Țepeneag (în anii '70), Norman Manea (astăzi) au țintit și țintesc în plină contemporaneitate, până în prezent în afară de optzeciști și Mircea Dinescu sau de supraviețuitorul surrealismului care este Gellu Naum și «evreul» Vona, cine altcineva ar mai ptea fi recunoscut în Occident? (...) De mirare este poziția unuia dintre cei mai interesanți optzeciști, a unui extrem de curajos luptător singuratic din «epoca Ceaușescu»,

Dorin Tudoran, care știe prea bine ce se întâmplă în lume, a trăit în SUA, iar astăzi încearcă să susțină o deschidere spre lume a Republicii Moldova; actualmente Dorin Tudoran trăiește în SUA și la Chișinău. Atât în «România literară» cât și, mai apoi, în «22», el a reacționat în orice caz mai obiectiv decât ceilalți la eseurile lui Manea, printre care și la cele dintâi pe care acesta i le consacrase lui Sebastian, încercând să nu neglijeze nici un aspect și înregistrând atât trauma lui Manea cât și «vigilența acestuia în privința antisemitismului și revizionismului» (obiectul revizuirilor ținând de adevărul despre naziști și minciunile legate de Auschwitz etc.). (...) Anumite săgeți le vom regăsi și la Tudoran care, deși încearcă să rămână conciliant, pare să acuze atât revista «The New Republic» (eseurile lui Manea apăruseră chiar în această revistă), cât și e redactorul-șef al acesteia, Leon Wieseltier, ca reprezentând centrul unei «conspirații», despre care lasă să se înțeleagă că ar fi una evreiască și, subtil, citează mai apoi pe un «cutare» anonim: «Faptul că nu sunt antisemit este treaba mea și nu a dumitale!». După care, o altă împunsătură: ar fi într-adevăr o greșală să nu vezi că fiecare «succes de felul acesta» ar reprezenta un câștig semnificativ pentru cultura română, însă – pe de altă parte – s-ar putea ca acest succes – «obținut cu mijloace de propagandă și financiare inimaginabile» – «să nu facă din Norman Manea un scriitor mai important decât este de fapt!» (...) Poate că ar fi trebuit chiar să evidențieze așa cum se cuvine performanța editorială a lui Gabriel Liiceanu care a publicat la editura Humanitas (în mai multe ediții) *Jurnalul* lui Sebastian, chiar dacă se va fi întâmplat să-l atace deja pe editor și filosof din cauza evocării de către acesta a paralelismului existent între victimele nazismului și cele ale stalinismului. Pe de altă parte, criticii eseurilor sale creează falsa impresie, care s-a consolidat semnificativ, cum că tocmai el este cel care a împins atât de serioasa revistă «România literară» într-un soi de izolare sau impas al antisemitismului și ar fi așezat-o alături de fițuicile murdare ale dreptei, în vreme ce – în fond – Manea nu-l atacase pentru atitudinea sa decât pe directorul Nicolae Manolescu. Și, probabil, nici nu nimerise tonul potrivit, devenind într-astfel de-a dreptul vulnerabil! În fapt însă, Manea are dreptate de fiecare dată ca, de pildă, când scrie că Liiceanu, în prelegerea sa «Sebastian – mon frère», pretinde o punere pe picior de egalitate a celor două totalitarisme și a chinurilor îndurate atât în vremea fascismului, cât și sub comunism. În acea prelegere, Liiceanu își proclamase solidaritatea cu evreii în calitatea sa de victimă, într-o oarecare măsură, a «sistemului roșu», făcând o apropiere cu dificultățile pe care le însuși le întâmpinase în vremea comunismului. Tocmai acest paralelism pare a fi de-acum – într-o perspectivă psihologică – punctul critic, devenind centrul discuțiilor și al atacurilor, sau tema care l-a iritat chiar și pe un critic și politician atât de important ca Nicolae Manolescu, încât acesta s-a declarat «șperiat» din cauza replicii lui Manea, care spune pe șleau că nu încape nici un fel de comaprație între aceste suferințe și uciderea evreilor. Manolescu va

riposta: nu poate exista un «monopol al suferinței». Reiese, așadar, că aici a fost atins punctul nevralgic. Și întocmai așa gândește și Norman Manea atunci când scrie – și când, înainte de toate, este citat eronat – în legătură cu punerea pe picior de egalitate a comunismului și a fascismului: «Aceasta este o analogie care nu lasă nici un sațiu pentru o condamnare, așa cum s-ar fi convenit, a antisemitismului și a Holocaustului». Aduce parcă o interpretare freudiană atunci când în loc de o «condamnare reală» a Holocaustului, la toți cei atacați de Manea, nu se vorbește decât despre o «evocare» a lui și asta cu toate că în textul apărut în românește stă scris «condamnare». Același cuvîntel, «condamnare», lipsește și în cazul lui Tudoran. (...) Însă și textele mai recente (1998) ale criticului și politicianului Nicolae Manolescu sunt lămuritoare, întrucât argumentele devin clare și inteligente. În articolele sale *Ce înseamnă să fii rasist* și *Cum am devenit un rinocer* («România literară» 32/98), este vorba despre acea atât de mult discutată punere pe picior de egalitate a celor două totalitarisme și a victimelor acestora! Reiese astfel că Manolescu abia dacă se arată afectat de culpa legionarilor și a naziștilor, care continuă să nu-l intereseze și pe care le expediază! Singurele lucruri care-l interesează sunt crimele comunismului și exorcizarea victimelor avestua, printre care – în sensul cel mai larg al cuvîntului – se consideră și el a face parte. În subtila sa analiză, el pare să vrea să înlătore cu un singur gest toate problemele: jurnalul lui Sebastian, amenințătoarea reabilitare a lui Antonescu, trecutul lui Eliade, la fel ca și deportarea lui Manea în Transnistria care – în acele timpuri – nu avea nimic de-a face cu comunismul, ci doar cu Antonescu; în același text el ignoră teama lui Manea și observația acestuia ca nu cumva «atitudinea de victimă» (a comunismului) să ducă la ignorarea Holocaustului. Iar această presupusă deprecieri a tuturor victimelor dictaturii roșii în comparație cu victimele nazismului îi va apărea lui Manolescu ca fiind «înspăimântătoare». Și ar mai fi, de asemenea, acea constatare oarecum perfidă că Norman Manea s-ar comporta ca un «nostalgic al antifascismului», neatins cătuși de puțin «de anticomunism», «temându-se probabil» că ar putea să piardă «un monopol deosebit de lucrativ». În «România literară» (nr. 32, 12-18 august) a apărut un alt editorial al lui Manolescu (de fapt, toate articolele sale sunt editoriale!), intitulat *Cum am devenit rinocer*, răspunzând de astă dată unui lung articol semnat de Michael Shafir, care se ocupă de studierea extremismului de dreapta și a «revizionismului» din România, luându-i, printre altele, și apărarea lui Norman Manea. Așadar, acest editorial reprezintă un nou atac la adresa lui Manea. De mirare este că până și «Academia Cațavencu» (revista lui Mircea Dinescu, înregistrând un foarte mare tiraj) îl atacă pe Manea și reține ca argument împotriva lui faptul că, «în afara unei nuvele», «cărțile domnului Manea (sunt – n. tr.) totalmente insipide, plictisitoare și ne apar ca fiind pe deplin mediocre. Iar faptul că banii și influența pot transforma asemenea cărți mediocre în succese, nu este – în fond – decât o problemă a americanilor».

Este surprinzătoare această concluzie în legătură cu o operă care a fost tradusă în mai multe limbi și apreciată nu doar în Germania sau America, trezind în Occident cele mai favorabile reacții legate de o scriere românească. Cel mai corect s-a comportat revista «22» (...). În paginile revistei «22» a apărut nu doar textul *Lecturi infidele*, reprezentând riposta lui Manea la toate atacurile, ci și traducerea eseului său «american» despre Sebastian, intitulat *The Incompatibilities*. Pe de altă parte, Gabriela Adameșteanu, redactor-șef al revistei «22», singurul intelectual și scriitor demn de acest nume, care a dorit să lămurească în chip obiectiv «afacerea Manea», constată că, de fapt, cel atacat nu a acuzat pe nimeni de antisemitism: Nicolae Manolescu nu s-a ales decât cu învinuirea șocantă de «confuzie conceptuală», la fel cum, în cele din urmă, i s-a spus pe nume și falsei analogii comise de Gabriel Liiceanu între exterminarea evreilor și suferințele provocate de comunism. Iar polemica a anulat «încă din start», parcă lovind cu ciocanul, analiza eseului despre Sebastian, în care se susține că Norman Manrea n-ar fi decât un «scriitor fără talent»; Gabriela Adameșteanu susținea în «22», că – indiferent de faptul că literatura sa place sau nu – este prea târziu să mai contești, astăzi, importanța scriitoricească a lui Norman Manea. După care înșiră «crema» criticilor români care scriseseră cândva elogios despre opera lui Manea, adăugând: «În clipa de față, Manea este unul dintre prozatorii români postbelici cei mai traduși și mai comentați». Și, la fel ca Dorin Tudoran, regretă faptul că românii nu percep și nu înregistrează acest fapt a fiind un succes al lor”. □ La secțiunea „cum poate fi cineva scriitor român evreu • cum se văd ei”, scriu: ■ Iosef Eugen Campu (*Janus cel cu două fețe*) „În ultimii patruzeci de ani, literatura israeliană de limba română s-a dezvoltat nu numai cantitativ, ci și calitativ. Nimeni nu mai îndrăznește astăzi să susțină că trebuie sprijinită orice lucrare în limba română, indiferent de calitatea ei artistică. Nimeni nu mai îndrăznește să susțină că rolul criticii este să facă reclamă operei respective, să-l ajute pe «sărmanul» autor în vânzarea mărfii sale. Avem astăzi o literatură bogată și variată, de bună calitate. (...) Problema esențială a scriitorului israelian de expresie românească este sfârșirea dureroasă între trecut și prezent, între limba română și cultura israeliană. Drama aceasta, rana mistică nevindecabilă, îl face să sufere, dar îi dă și șansa unei potențări a creativității. Situația materială e grea. Periodicele românești din Israel nu au bani ca să-și poată plăti colaboratorii. (Plătesc numai tipografia și redacția). Numai cine a adunat câțiva bani și e dispus să-i sacrifice își poate publica lucrarea pe cont propriu. Nu avem edituri cu program propriu și care să-și asume sarcinile materiale. De aici și pericolul publicării fără criterii calitative. Publicul cititor de limbă română, în Israel, este redus și divine din ce în ce mai redus. Copiii originarilor din România citesc numai ebraica. În privința aceasta, deschiderea României democratice față de Israel constituie un fapt hotărâtor. Pericolele împotriva cărora are de luptat scriitorul israelian de expresie românească: 1) piererea

demnității și a specificului, dacă uită că nu este pur și simplu un scriitor român (în exil), ci scriitor israelian; 2) «privincializarea», prin reclusiune, prin lipsa înțelegerii simpatetice pentru ceea ce depășește granițele spirituale ale ghetoului în care se închide, declarându-se superior tuturor, «popor ales» în sensul pejorativ. 3) tendința de a face concesii în ceea ce privește existența artistică; 4) renunțarea la activitatea creatoare din cauza atmosferei deprimante pe care o dă lipsa de viitor sigur»; ■ Leon Volovici (*Scriitor român – scriitor evreu* – un text din 1986: „Ronetti-Roman, F. Aderca, I. Peltz, Fundoianu, M. Sebastian, M. Blecher, I. Voronca, Ury Benador, H. Bonciu... Ce sunt acești scriitori – și mulți alții din generația lor sau contemporani cu noi – scriitori români sau scriitori evrei? (...) Fără înodială, ei, ca și scriitorii evrei de azi, aparțin literaturii române și mulți dintre ei au adus în cuprinsul ei valori specifice și o sensibilitate care exprimă fondul lor etnic și resursele unei mari tradiții. Dar relația dintre cele două rădăcini și echilibrul fragil dintre componentele sale, mereu tulburat de agresiuni exterioare, au făcut și fac dificilă, uneori imposibilă, asumarea lor senină și plenară”), *Săucan în Aradia* (cuvânt rostit la festivitatea acordării Premiului Arcadia, Tel Aviv, iunie 1995: „Mircea Săucan e o pasăre ciudată rătăcită printre noi. Faptul că este și un foarte original regizor de film îl face, cred, și mai suspect. La drept vorbind, el nici nu este «scriitor israelian de limbă română» și chiar mă mir că îl suportăm în mijlocul nostru. El, săracul, nu e ecât scriitor și atâta tot”) și *Utopie, ideologie și literatură: Intelectuali și scriitori evrei în România în secolul XX* (traducere din limba franceză de Cornelia Alexandru); ■ Andrei Fischof (*Monolog cu mine însumi*) „Scriitorul evreu de pretutindeni, adică și din țara sa de origine și cel aflat de-acum în Israel, este purtătorul dublei cetățenii culturale. Dacă cel trăind și scriind în România a încercat uneori să-și ascundă cetățenia culturală moștenită prin sânge, iudaismul, anturajul său colegial sau cel de dincolo de acest cerc au avut grijă totdeauna să i-o amintească, făcându-l pe respectivul om de litere să «revină» tulburat, să «recunoască» deodată evreul dintr-însul, de fapt nicicând adormit. (...) A trece la scrisul ebraic, treabă care incumbă curaj, noroc, voință și convingere; unii au făcut-o (Sandu David, Yehuda Gur-Arie, subsemnatul etc.), alții nu au reușit sau n-au încercat. Acesta este modul de asimilare sufletească totală a scriitorului de limbă minoritară în Israel, aceasta definește diferența dintre scriitorul evreu din Israel (de acasă) de scriitorul de limbă română din orice altă țară din lume, unde a emigrat din convingeri politice, materiale sau ambele la un loc, dar nu din convingeri naționale, de existență națională, de supraviețuire națională. Scriitorii israelieni de limbă română nu sunt scriitori români din Israel, iar în aceasta constă întreaga esență a dublei noastre cetățenii culturale: cultura din țara de baștină și cultura din sânge, aflându-se în proporții diferite în fiecare din noi, în funcție de vârsta sosirii în Israel, a alternativei alese, a conștiinței aflării în faza creării poporului israelian, diferit de poporul evreu caracterizat

prin felul său de a fi «adaptibil», «zburător», «de-al nostru», dependent în toate de bunăvoința celor din jur, care se acorda în vremurile apuse ca o recompensă pentru miile sau marile reacții în care evreul catalizator, scriitorul evreu catalizator, își oferea sufletul și talentul pentru a-și salva viața»; ■ Al. Mirodan (*Adevărul etnic*): „În realitate, existența celor două dimensiuni nu trebuie înțeleasă ca un handicap ci ca o condiție obiectivă (nu asta e!, rostit cu gura plină) și – de ce nu? – ca un atu, îngăduind unui poet din Israel, de pildă, să cânte pe două corzi: cea evreo-israeliană și cea românească. Rezultatul este o originalitate ce te deosebește atât de românul pur și simplu cât și de israelianul pur și simplu. Altfel, avem de-a face cu scrieri care sună fals. Când citesc astăzi romanul, cu evidență substanțată autobiografică, al unui scriitor evreu din România, unde nu vine vorba în nici un fel de «chestiunea evreiască» am senzația de fals. Când citesc romanul unui scriitor de la Tel Aviv, plecat din București (sau de la Tg. Mureș), la vârsta de 48 de ani, unde nu vine vorba în nici un fel de trăirile sale din România, am iarăși senzația de fals. Și într-un caz și în celălalt, autorii în cauză și-au ascuns – și până la urmă și-au trădat – condiția»; ■ Alexandru Sever (*Continuitate fără cenzură*): „Adevărul e că, oriunde s-ar afla, în țară sau pe aiurea prin lumea largă, la București sau la Ierusalim, câtă vreme scriitorul evreu stă pe teritoriul limbii române și strădania lui din condei se înscrie în odrinea de durată a valorii artistice, el este în literatura română un cetățean de drept și nici o putere, oricât de îndatorată duhului malefic al negației, nu-i poate interzice prezența, nici refuza continuitatea, nici suprima posteritatea»; ■ Luiza Carol (*Condiția mea de scriitor israelian de limba română*); ■ Bianca Marcovici (*Care e azi condiția scriitorului evreu de expresie românească?*). □ Secțiunea „Cum poate fi cineva scriitor român evreu • cum sunt” include texte literare de: Virgil Duda, Alexandru Sever, Andrei Fischof, Shaul Carmel, Bianca Marcovici, Dan Voinescu, Gina Sebastian Alclay și Luiza Carol. □ Sub genericul „Cum poate fi cineva scriitor român evreu • cum îi vedem noi”, scriu: ■ Radu Mareș (*Contradicțiile diferenței specifice*): „Așadar, la noi, ca și în multe alte țări, conviețuiește, alături de etnia băștinașilor, o comunitate evreiască. Un număr dintre membrii acesteia fac artă, scriu literatură. La întrebarea dacă produsele lor artistice au o trăsătură deosebitoare trebuie avută în vedere clauza notată mai sus. De ce? Iată de ce: pentru că adevărul e că, vrem, nu vrem, gândim ca și la începutul secolului XX. Chiar dacă nimeni n-o recunoaște franc, când se pune chestiunea revendicării lui Eugen Ionescu la literatura română, disimulăm cu ipocrizie sau ne prefacem că nu luăm în seamă detaliul că mama sa era evreică, ceea ce – după codurile religiei mozaice – înseamnă că era evreu. Explică asta oroarea lui viscerală față de climatul intelectual interbelic de la noi? Dar mereu iterata repulsie față de tată? Reprezintă aceasta (și altele) calități de identificare diferențiată? (...) Într-un fel pe care aș vrea să-l exprim cu un orgoliu subliniat, prozatorii români au depășit cu bine aceste impasuri ale filosofilor și ideo-

logilor. Și dacă în ficțiune soluțiile înțelepte au venit natural și s-au afirmat fără a produce neplăcutul vacuum al controverselor înseamnă că Supra Eul nostru e sănătos în pofida aparențelor care ar sugera contrariul”; ■ Silviu Lupașcu (*Despre evreitate. Despre „evreitate”*): „Evreitatea palestiniană și «evreitatea» est-europeană se învecinează în spațiul coliziunii hermeneutice, din perspectiva înțelegerii istoriei ca povestire, ca amplu aggadah de natură biblică. În acest sens, istoricizarea ficțiunii și ficționalizarea istoriei concordă pentru a reliefa adevărul progresului naratologic al neînțelegerii secolelor și vârstelor spre deznodământul apocaliptic”; ■ Daniel Vighi (*Saga moldavă cu Mochi și Acă*): „Dacă doriți să știți cam cum anume trăia evreul în Moldova, la răspântia dintre veacul lui Edison și acela al lui Einstein, vă îmbiembcu următorul fragment din proza sadoveniană în care «ovreiu» din târg ni se arată într-un din meseriile dumisale: (...). Cât de vinovați au fost Mochi și Acă de toate cele ce au fost să se întâmple în România interbelică este inutil să spunem. Un luru poate fi arătat cu certitudine, și anume faptul că înainte ca ura să capete dimensiunile din noiembrie 1940, viața comunităților evreiești din târgurile moldovenești s-a scurs în felul în care a descris-o Sadoveanu”; ■ Ovidiu Pecican (*O peninsulă fericită: Literatura românească a evreilor*): „Cu literatura evreiască din România suntem, cred, în stadiul primului recensământ. Iar, pe de altă parte, ancheta «Vetrei» pare să se intereseze nu de o literatură a evreilor din România, ci de evreii autori de literatură română, ceea ce presupune o altă abordare, un alt unghi. Având dezavantajul «anexării» pe baza componentei lingvistice – cum cealaltă eventualitate friza anexarea din perspectiva geografiei administrative și politice –, perspectiva anchetei «Vatra» simplifică, în același timp, discuția. Este vorba, deci, de acei scriitori de limba română a căror evreitate nu a rămas un secret, sau de acei scriitori evrei care au fost creatori de opere literare în limba română. Ei nu sunt, în nici un caz, la fel de mulți ca și ceilalți, activi literar în România. (...) Dacă legislația promovată de liberalii creatori ai României moderne ar fi cuprins și prevederi care să asigure drepturi egale cu ale românilor pentru evrei, astăzi actori ca Edward J. Robinson, Lauren Bacall și inventatorul psihodramei, Moreno, ar face parte din patrimoniul culturii române. La fel și scriitori pe care astăzi îi ignorăm sau care, schimbându-și patria, și-au aruncat, poate, peste bord și vocația. Atâția câți sunt însă, autorii evrei din literatura română au reprezentat o deschidere autentică spre universal și o diversificare tematică și expresivă; o peninsulă îmbogățită de toate formele e relief care pot da farmec suplimentar unui continent pe cale de a intra în faza de dezvoltare terțiar-cuaternară”; ■ Gabriela Adameșteanu („*Dacă aș fi în locul lor, m-ar deranja întrebarea*”): „I. Pentru mine nu. Întrebarea m-a nedumerit din mai multe puncte de vedere. Fiecare autor mă interesează (sau nu) individual. Eu nu îi grupez pe scriitori pe naționalități, sexe și nici măcar generații. Dacă nici în literatură nu suntem singuri, atunci unde? Pentru mine scriitorii există în

cadrul unei limbi și atât. Cioran și Ionesco reprezintă module diferite în momentul când scriu în franceză? Nu știu care dintre colegii mei sunt autori evrei decât dacă ei subliniază acest lucru, dar nici atunci pentru mine aceasta nu reprezintă o rațiune pentru a-i grupa împreună. Dacă aș fi în locul lor, m-ar deranja întrebarea. M-ar deranja și dacă ați întreba: credeți că literatura română scrisă de autoare femei reprezintă un modul perceptibil în ansamblu acestei literaturi? Din acest motiv, a doua întrebare nu mai are sens pentru mine”;

■ Adrian Popescu (*Nevoia de orizonturi noi*): „Spiritul evreiesc, «evreitatea», semnifică feroare a unui angajament moral și estetic, o neliniște estetică aproape continuă, o nevoie de orizonturi noi. «Modul» acesta nu are finalitate distructivă, «antipatriotică», dizolvantă, cum au spus unii tradiționaliști acerbi, ci, dimpotrivă, una regeneratoare a limbajului, a subiectelor și temelor, o «decanonizare», în spiritul veacului, urmată de configurarea unui nou canon. (...) Specificul evreității ar consta, pe scurt, într-un impuls avangardist, înnoitor, anticonvențional la nivelul operei și într-un model dialogal și democrat – la nivelul autorilor. Admir această componentă *dialogică* a culturii tradiționale evreiești, care vine din înțelepciunea hasidică, cristalizată la un Martin Buber, sau la Emmanuel Levinas, pentru a se regăsi la câțiva esești contemporani”;

■ Gheorghe Izbășescu („*Lung ocol prin amintiri*”): „1-2. E adevărat că poporul lui Israel, trăind de mai multe sute de ani risipit prin diferite țări de pe glob și abia în secolul nostru reîntemeindu-se ca stat, poate s-a acomodat națiunii în mijlocul căreia s-a născut și a viețuit, peluându-i și unele elemente ale materiei psihice și stilistice. Dar nu se poate spune că vechiul său fond primar nu i-ar fi rămas același prin sângele călăzuit a o funie trainică. Deci, că nu s-a pierdut niciodată și nici nu a putut fi desființat”;

■ Florin Paraschiv (*Unghia și gheara*): „Autorul evreu se împlinește într-un peisaj primejdios, ca *om din subterană*, fie ca subterana prejudecăților ca la atâția, a lui «*numerus clausus*» ca la Fundoianu și Ițic Mengher, sau a «*comunismului bizantin*» ca la Norman Manea... Dar un om e o cantitate finită și regenerarea poate întârzia creând *nevroză* și celor mai puternici. Te tot lupți cu sinele contruit prin opoziție! Și, mai ales, se cuvin mereu separate comunitate și invidie – sfătuiește Norman Manea, unul ce simte oroare de patologia oricărei Puteri. O «*genă*» iudaică obligă la atingerea conceptului de *irealitate imediată* (M. Blecher), la izbânzile specifice ale unor Voronca și Tzara, la învoirea ideii de «*exil*» prin Fundoianu și Norman Manea”;

■ Gheorghe Mocuța (*Literatura română scrisă de evrei*) „În ce mă privește nu cunosc prea bine literatura română scrisă în ultima vreme de evrei; mulți au emigrat încă înainte de '89. Există însă o excepție: Gheorghe Schwartz, scriitor arăean, născut la Lugoj, spirit universal și liber care depășește capanele provincialismului, autohtonismului și chiar pe ale generației. Prin scriitura sa este cosmopolit, prolific, dar cu șansa de a fi tradus relativ ușor în orice limbă. Pentru mine este modelul scriitorului care se zbate pentru a se face ucunoscut și este gata să facă vâlvă pentru a-și face cunoscute

romanele. (...) E unul dintre cei mai laboroși scriitori ai generației '70 având la activ vreo cincisprezece cărți care l-au făcut destul de cunoscut în rândul publicului și al criticii”; ■ Adrian Alui Gheorghe („*Sângele culturii noastre are nevoie de vigoarea altor culturi*”): „1.) Hotărât, nu. Am citit, în timp, tot felul de autori evrei fără să știu că aparțin unei alte etnii decât cea română. Și acum mai descopăr că unul sau altul dintre autorii români în vogă aparține aceluia neam rătăcitor. N-am căutat niciodată nodul în papura literaturii pentru a împărți autorii după originea unor străvechi rădăcini. Ca să fiu cât de cât ironic, așa cum stă bine majoritarului... condescendent, aș zice că nu e vorba de un modul (cât de cât) perceptibil de vreme ce el nu s-a concretizat într-un premiu Nobel, de exemplu. (...) Literatură tânără, năbădăioasă, focoasă, deh! (*c-așa-i tinerețea!*), literatura română îi încape și pe evrei și pe maghiari și pe lipoveni și pe turci și pe machidoni, îi încălzește la sânul limbii mioritice, îi rămâne doar cititorului perspicace să caute amprenta etnicității pe cuvinte. Autorii care au vrut să rămână evrei, au rămas autori de literatură *idiș*. Cei mai mulți însă au ținut să devină autori români, europeni și chiar universalși pe potecuța limbii române care ar putea duce până departe. (...) 2.) Mi-e mai lesne să caut românitatea în literatura scriitorilor de origine evreiască, adaptabilitatea acestei nații este de lăudat. (...) Sângele culturii noastre are nevoie de vigoarea altor culturi, «*horizontul de așteptare*» poate fi înviorat de mesagerii altui mod de a simți clipa prezentului care ne conține. «*Evreitatea*» nu este atât de evidentă în literatura noastră, discreția fiecărui autor în parte nu a fost, cred, frică sau un complex, cât adaptare la o limbă și la o cultură convenabile pentru sufletul fiecăruia. (...) Ei sunt *un popor cosmopolit* care nu trece pe partea cealaltă a străzii decât atunci când vede prostia în mișcare”; ■ Dan Lungu (*Literatura română scrisă de evrei ca joc între experiența de viață și spațiul estetic de distincție*): „A distinge notele de «*evreitate*» ale unei literaturi scrise de acest grup etnic, mai ales dacă încercăm să depășim simpla repertorie tematică, este o întreprindere dificilă, nu atât prin riscul – la modă – de a fi «*politic incorect*», ci fiindcă, în cele din urmă, discuția pune în joc delicata autonomie a esteticului. Datorită unor cercetări restrânse (personale) în domeniul propus de anchetă, mă simt obligat să avertizez cititorul că raționamentele de tip soiologic care urmează funcționează mai curând ca ipoteze decât cu statutul de certitudini. Numai o investigație completă le-ar putea conferi titlul de teorie sau nu. (...) Atât achiziționarea codului elaborat cât și experiența de viață diferită îl împing pe tânărul evreu aspirant la literatura română să cultive valorile individuale, subiectivitatea. În calitate de exponent al valorilor tradiționale evreiești, literatura sa ar fi avut un ecou limitat (din mai multe motive), iar valorile tradiționale românești nu sunt suficient de interiorizate. Cel ce vrea să se afirme în spațiul literar românesc este «*condamnat*» la modernitate, la cultivarea valorilor personale. Prezența artiștilor evrei în fruntea avangardei nu este întâmplătoare, ei sunt nevoiți să-și creeze un spațiu

de distincție, iar acest spațiu estetic de distincție să nu reclame o experiență de viață similară cu a majorității. De aceea sunt obligați să arunce în aer canoanele tradiționale, modul de a simți (corelativ modului de a trpi) deja stabilit, logica și regulile gramaticale, să nege vehement trecutul. Lor li se alătură artiștii români tineri care, deși au o experiență de viață ce le-ar permite accesul la o estetică tradițională, sunt nemulțumiți și preferă crearea unor noi nișe estetice, un spațiu propriu de manifestare, cu putere de distincție vizavi de generația anterioară”; ■ Monica Gheț („*Mă tem că există scriitori*”): „1. Mă tem că există *scriitori evrei* și nu un «modul perceptibil» din această direcție în ansamblul literaturii române. (...) 2. Modernitatea, cosmopolitismul, problematica existenței citadine. Antispecificitatea față de «specificul» ansamblului literaturii «clasice» românești. Ludici, experimenterii, anticanonici, de aceea mai greu asimilabili în conștiința comună”; ■ Viorel Gheorghită (*Literatura română și evreii*): „«Credeți că literatura română scrisă de autori evrei reprezintă un modul perceptibil în ansamblul acestei literaturi?» Categoriec, nu. Modulul, ca parte separabilă a unui ansamblu, nu-și are locul, nu poate să-și aibă locul sau rațiunea de a fi în alcătuirea (alchimia) unui fenomen organic, viu. (...) A doua întrebare a anchetei: «Care ar fi notele de *evreitate* care ar putea defini acest modul?» Modulul literaturii scrise de autori evrei. (...) Neexistând «modulul», nu poate fi vorba nici despre o «evreitate» a lui. E adevărat. Nu există modulul. Dar o literatură română scrisă de autori evrei există și, ca atare, se poate întreprinde o încercare de stabilire a unor trăsături specifice, încercare, evident laborioasă, fiind vorba de a analiza, nu un segment, ci un număr mare de opere literare de sine stătătoare. Lucrare de sinteză, inexistentă la noi, din câte știu”; ■ Dan Bogdan Hanu („*engramele ethosului local*”): „Formată fiind într-un cadru instituțional și social aparținând altor tradiții și altui sistem, individualitatea autorilor evrei a fost pusă în situația de a asimila osmotic valori, obiceiuri, tendințe, moduri comportamentale, scheme, viziuni etc., specifice autohtonilor și de a conserva engramele ethosului local. Dar scrierile lor păstrează, într-o măsură suficient de pregnantă, aceea specificitate de fond, de structură, care le v a permite oricând să funcționeze a repere definitorii și integrabile, indiferent de context, dar și, totodată, ca oglinzi necesare, ireductibile la forme de complicitate, în vederea eliberării de sub presiunea deviațiilor și preconcepțiilor ce ar putea anchiloza fizionomia psiho-socio-spirituală. Având conștiință de condițiile, aproape întotdeauna ostile și obligând, de aceea, la diverse subterfugii și strategii, în care s-au manifestat scriitorii evrei, acutizarea percepției existențiale și statuarea unor forme întotdeauna tensionate – nu și umorale – de conjuncție cu realitatea, reprezintă un câștig incontestabil în perspectivă literară, dar și morală. (...) P.S. Considerând că nu li-ar fi avut locul potrivit în textul de mai sus, sunt totuși obligat să-mi afirm reticența față de mai noile – sau mai vechile? – idiosincrazii ale D-lui Norman Manea, vizând o serie de intelectuali

români de mare probitate morală și profesională”; ■ Ion Chichere (*Judaism și elenism*); ■ Octavian Doclin („*Patria lui adevărată este limba română*”): „Latura *riscantă* a problemei ar fi aceasta: spre deosebire de confrății noștri sârbi, germani, maghiari, cehi, slovaci, ucraineni, care-și scriu opera în limba lor maternă, scriitorii români de etnie evreiască o fac, de regulă, *direct în limba română*. Nici când n-am auzit vreun coleg «evreu» declarându-se altceva decât *scriitor român* (chiar dacă, probabil, unii scriu și publică și în limba maternă). Și asta și sunt ei: *scriitori români*. Atunci pot să spun eu altceva despre ei?”; ■ Dumitru Ungureanu („*Cine nu are evrei, să-și cumpere*”): „Întrebările dvs. necesită adevărate studii aplicate! Două-trei volume de dimensiuni medii abia dacă ar defrișa problematica enunțată. Personal, nu vreau să mă aventurez pe acest teren. Și ca să mă rezum la doar la «percepția proprie», pot să afirm că literatura română scrisă de autori evrei mi-a deschis niște uși pe care alți autori nici nu le atinseseră. Parafrazând o vorbă, aș zice așa: cine nu are evrei, să-și cumpere! Noi, cum se știe, i-am vândut! E una dintre «afacerile» cele mai păguboase pentru România!”; ■ Dorin Ploscaru („*Nume simptomatice*”): „1. – Da, este un modul perceptibil în cadrul acestei literaturi. M-aș opri la două nume simptomatice la prima vedere: Nicolae Steinhardt și M. Blecher. 2. – Notele de «evreitate», poate de românită. O «evreitate» românească marcată de tradiția spiritualității României. Odată trecut (convertit) de la iudaism (cultul mozaic) la creștinism un evreu este dezrădăcinat atât ca nație cât și ca religie. Mi se pare că se supralicitează și face prea mult «caz» de literatură scrisă de autorii evrei. E adevărat, există o notă distinctă a acestei literaturi care ar consta în: educația hasidică, cunoașterea pe dinafară a Torei și Talmudului, recitarea și intonarea psalmilor, respectul pentru familie, cultivarea spiritului de elită la copii (tatăl va spune despre copilul ău că este cel mai bun chiar dacă în multe cazuri nu e așa) tocmai pentru a stimula spiritul de competiție și a-i asigura copilului suportul psihologic atât de necesar unui luptător. (...) Naționalismul care a menționat unitatea evreilor ar trebui luat ca model de către noi, românii... Sentimentul de etnie, tradiții, spiritualitate ar fi existat dacă nu ar fi fost o memorie vie a pogromurilor, prigoanelor și suferințelor îndurate de evrei în istorie. (...) Cam aici ne plasăm. Între tendința românului de a blama și starea de neputință. De acest blestem nu vom putea scăpa dacă mințile și nimile noastre vor mai fi tributare unei culturi orale (un fel de radio șanț românesc) și dacă nu ne vom dezbăra de prostul obicei de a eticheeta pe fratele nostru (evident pentru a-l discredita) cu sintagme de genul «cutare poet e bun dar e evreu» sau «cutare politician e as dar e evreu» sau «cutare economist e expert dar e evreu»”; ■ Ioan Lascu („*O chestiune delicată*”): „1. – Ancheta inițiată de dv. pune în discuție o chestiune delicată, zic eu, și care, privită printr-o anumită prismă, deformatoare, poate implica și niște riscuri. Aceasta în ce-i privește pe alții. În ce mă privește, foarte multă vreme nu mi-am pus întrebarea dacă cutare sau cutare scriitor cu

nume neoaș românesc ori cu nume perceptibil neromânesc este sau nu român, dacă atacă, în cărțile sale, sau, dimpotrivă, ocolește o anumită problematică mai mult sau mai puțin românească. Pentru mine literatura putea (și poate în continuare, desigur) să abordeze orice problematică, cu condiția să fie convingătoare, să reușească în demersurile sale. Zic și eu, ca atâția alții, că aici trebuie să primeze esteticul, iar, în ce privește critica literară, obiectivitatea și metoda. (...) 2. La notele de «evreitate» ce ar putea defini literatura scrisă de evrei români (și nu un *modul* cum spuneți dv.: un modul mi se pare prea mult) m-a determinat să mă gândesc doar ancheta de față, altfel cred că cu greu mi-aș fi pus problema. Da, la un examen stăruitor, prin însumare se pot sesiza, după părerea mea, destule dar subtile note comune”; ■ Vasile Spiridon (***Străin fără supușenie străină***): „Drept trăsături distinctive aș menționa spiritul ludic oscilând între echilibru și suferință, umorul, ironia prevenitoare și fraza sapiențială, toate acestea imprumutând ceva parcă din tristețea clovnească. Sunt voci care susțin că spiritul însuși al unei culturi este exprimat mai bine de alogeni decât de pământeni și aceasta pentru că minoritatea transcende mai lesnicios decât majoritatea perimetrul unei identități culturale circumscrise”; ■ Ioan F. Pop (***Evreitatea în doi prieteni și câteva cărți***): „Referitor la «notele de evreitate», ele cred că merg de la existențialitatea limită de tip Auschwitz la experiența limită a limbajului literar *Dada*. Nemaivorbind de experiența de tip religios. (...) Urmașă a poporului cu care Dumnezeu a făcut un legământ, întâlnindu-se cu transcendența dar și cu infernul, *evreitatea* este nu numai o formă de asumare a unui destin tragic, ci și un mod specific și unic de a fi”; ■ Dumitru Chioaru (***Cultura română modernă are o componentă evreiască***): „1. Scriitorii evrei de limbă română au marcat întotdeauna, într-o atmosferă autohtonă mai degrabă conservatoare, supusă forței centripete a tradiției, un ferment înnoitor și centrifugal în universalitate. (...) 2. (...) «Evreitatea», așa cum o scrieți dumneavoastră între ghilimele, nu este numai starea de spirit a evreului nativ, ci a oricărui om marcat printr-o diferență de sensibilitate și de gândire față de simțul comun. Este conștiința vulnerabilității omului modern deznăscut. (...) Unii cred că aceasta este o condiție a succesului. Alții văd în ea o infirmitate, pledând pentru o purificare spartană a societății. Nu sunt antisemit, nici filosemit, dar consider că – parafrazând o vorbă românească – cine nu (mai) are evrei trebuie să și-i câștige. Și că «evreitatea» ca stare de spirit trebuie asumată și respectată, deoarece este semnul diferenței necesare pentru a exista progres”; ■ Cornel Mihai Ungureanu (***Nu îmi trecea prin minte că ei ar fi autori români evrei***): „1. – Chiar dacă sunt un cititor de autori și nu unul de literaturi precum, să spunem, Călinescu, existența unui astfel de modul este, pentru mine, sesizabilă. În absența oricărei intenții și a oricărei dorințe, când aflu despre un autor român că este evreu, atenția mea capătă un plus de curiozitate”; ■ Adrian Grănescu (***Nimeni nu m-a lămurit***): „Scriitorii evrei din România au scris în românește (excepțiile prea

puține nu fac decât să confirme regula expusă) și deci, în mod firesc (așa mi se pare), fac parte din literatura noastră. (...) Ne unește limba folosită, ne unesc unele aspirații comune, influența unei vieți duse împreună (e drept, în situații limită chiar și această «vecinătate» ne poate dezbină...)”; ■ Mihai Posada (*O conștiință aparte*); ■ Viorel Mureșan (*Puterea de adaptare*): „Ca un cititor de literatură română cu oarecare experiență, nu mi-am pus multă vreme problema identității etnice a celui dinspre care îmi venea mesajul unei opere. Trecând peste un foarte posibil specific național, opera de artă e monadică și binefăcătoare, asemeni picăturii de ploaie la vreme de arșiță, indiferent din ce direcții ar bate norii care o varsă”. □ La rubrica „Cum poate fi cineva scriitor român evreu • cum scriu” semnează: ■ Alexandru Lungu (*Note despre poezii români din Israel*); ■ Cornel Moraru (*Memoria suferinței* – despre *Alvis și destinul* de Virgil Duda, Editura Fundației Culturale Române, 1993); ■ Camelia Crăciun (*Memoria literaturii între catharsis și avertisment* – despre *A trăi un păcat* de Virgil Duda, Editura Cartea Românească, 1996); ■ Nicoleta Sălcudeanu (*Muzeograful gândurilor* – despre *Inventarul obseșiilor circulare* de Alexandru Sever, Ed. Apostrof, Cluj, 1999); ■ Nicoleta Sălcudeanu (*Școlărind între Marea Neagră și Marea Moartă* – despre *Pe urmele altora* de Gina Sebastian Alcalay, Cartea Românească, București, 1997 – și *Ectoplasme de limbaj*, despre Mircea Săucan); ■ Dumitru Mureșan (*Candoarea simplității* – despre *Văzătorul de zăpadă* de Shaul Carmel, Cartea Românească, 2000); ■ Iulian Boldea (*Adevărul și temeiruile lui* – despre Leon Volovici); ■ Irina Șiptean (*Amprente ale literaturii în Israel* – despre *Amprente* de Bianca Marcovici); ■ Ștefania Mihalache (*Tentația drumului invers și complexul turnului Babel* – despre *Jurnalul fericirii mele* de Luiza Carol); ■ Al. Cistelean (*Imaginația sceptică* – despre *Dialog imaginar și Uitarea de sine* de Andrei Fischof); ■ Aurel Pantea (*Un poet al pasiunii vieții și al memoriei* – despre *Poezii* de M. Rudich, Ed. Minimum, Tel Aviv, 1995). □ Sub titlul *Amanta/Amantul anului 2000 – un concurs pentru maeștrii eroticii (VI)*, citim următoarea notă a redacției: „Penultima strigare: Odată cu acest număr concursul nostru se apropie primejdios de capăt. Mai sunt câteva zile și nopți pentru ca eventualii întârziți să prindă numărul 12. După aceea, cu toate imensele noastre regrete, poemele primite vor intra în spațiul altor rubrici, nu tot atât de privilegiate. Reînnoim cititorilor noștri rugămintea de a-și pregăti buletinele de vot și de a-i avea în vedere, pe lângă poezii din acest număr, pe cei care au apărut în numerele anterioare: Andrei Bodiș (nr. 3), Viorel Mureșan, Ioan Radu Văcărescu (nr. 4), Aurel Pantea, Iustin Panța, Nicolae Coande, Marius Ianuș (nr. 5), Nora Iuga, Daniel Pișcu, Mihai Vaculovski, Dorin Ploscaru, Augustin Ioan (nr. 6-7), Ovidiu Genaru, Liviu Ioan Stoiciu, Doina Ioanid, Zamfira Zamfirescu, Gheorghe Izbășescu, Zeno Ghițulescu (nr. 8), Maga Cârnci, Rodica Draghinicescu, Silvia Obreja, Emilian Galaicu – Păun, Leo Butnaru (nr. 9)”; în acest număr sunt publicate poeme de: Florea Țuțuianu,

Michael Astner, Mihai Ignat, Dumitru Crudu, Marian Dopcea, Marian Popa, și Dan Dănilă. □ Tatiana Slama-Cazacu publică un studiu intitulat *Viață, personalitate și limbaj: Paul Goma*. □ Sub genericul „Metamorfozele cercului”, Mihaela Ursa semnează un articol intitulat *Înapoi, la teorie*: „Critica românească a deceniilor '60-'70, dar și a ultimilor ani a rămas cu prea puține excepții una fundamental non-teoretică, axată mai degrabă pe investigația particulară a fenomenului literar și ferindu-se de «contaminări» venite din alte câmpuri speculative. Această poziție «de castă» se justifică în anii regimului comunist, când orice abatere spre sfera economiei politice ori a sociologiei ar fi însemnat o aderare implicită la dictatura ideologiei oficiale, o renunțare la subversiunea esteticului într-o epocă de maximă agresivitate propagandistică, însă nu se mai explică astăzi. (...) Critica românească, deși a început să pledeze cu jumătate de gură pentru «democratizarea» temelor și a discursurilor, nu poate ieși din marginalizare atâta vreme cât, înainte de a fi preocupată de comunicare, ea rămâne spațiul unor jocuri discursive periculoase prin descărcarea responsabilității individuale într-un fel de erotică lingvistică gratuită sau într-un limbaj criptic considerat suficient pentru a-și declara apartenența la o elită. Înainte de a deplânge absența contextelor culturale sau de civilizație care să justifice apropierea coneptelor occidentale, criticii de astăzi au de parcurs distanța – deloc confortabilă – dintre declarațiile de intenție privind «democratizarea» discursului critic și realizările lor individuale”. □ Apare, sub titlul „*Autorii nu sunt chiar ființe de hârtie*”, a unsprezecea parte din interviul realizat de Victor Știr cu Gheorghe Grigurcu: „– *Care este poziția dvs. față de compromisurile lui C. Noica?*! – (...) Autorul *Sentimentului românesc al ființei* rămâne, neîndoios, un reper al culturii noastre contemporane. Regretabil, concepția sa a fost minată de contradicția dintre, pe de o parte, abstragere, idee pură, iar pe de alta ancorarea într-o istorie turbulentă, ieșită din matcă, amenințătoare. Spiritul care se străduia a exorciza demonii istoriei a devenit o victimă a lor. Tânărul filosof a fost un legionaroid clamând «starea nouă a spiritului românesc», «marea misiune națională», bătrânul filosof se apropiase indiscutabil de naționalism-comunism, ajungând a îndeplini delicate misiuni de agent de influență ceaușist. Ca și în cazul lui G. Călinescu, aceste fapte nu anulează valoarea operei, reduc însă mult prestigiul moral al producătorului ei. (...) – *De ce credeți că se ceartă foștii disidenți? De ce tabăra democratică e măcinată de atâtea conflicte?*! – (...) Ceea ce mă mâhnește mai mult în acest spațiu al luptei intrademocratice (miza e puterea morală) nu e atât ciconirea «oțelului cu oțelul», cum ar fi cearta dinte Goma și soții Ierunca, cât hârțuielile persistente și malițioase la care cei din urmă sunt supuși din partea unor disidenți inconsecvenți sau dubioși, gen N. Breban și mentorul aestuia, D. Țepeneag. În acest ultim caz, este limpede nemulțumirea de ordin personal, resentimentar, împotriva unor merite de ordin general. (...) De prisos să adugăm că atari neînțelegeri ce divizează intelectualitatea antitotalitară, chiar

dacă nu-i pot distruge fundamentul, dau apă la moară unor adversari ce-și pot uni la nevoie meschinăriile cu și mai multă ușurință...”. □ Marius Ianuș este prezent în sumar cu un text intitulat *Harta nebuloasei lumi literare românești*, însoțit de următorul avertisment: „Îmi propusesem în acest număr să discut despre un poet. Însă el este atât de nesemnificativ încât, vai, discuția asupra lui n-ar fi reușit decât să vă plictisească de moarte. Un articol despre mentalitatea literară care l-a generat o să apară în numărul următor: *Aurolacii literaturii române*. De fapt, voi vorbi acum despre lumea literară românească de azi. Poate vă interesează ce înseamnă ea pentru un tânăr. Dar, nu uitați, aveți de-a face cu un autor fracturist – așa că nu se știe cum o să se termine povestea. După ce am trimis acest text revistei, am aflat de dispariția domnului Laurențiu Ulici. Dumnezeu să-l odihnească”. Din text cităm: „Uniunea Scriitorilor – e o adunătură de șaptezeciști (vreo zece mii) ne semnificativi, în care câteva sute trăiesc împărțindu-și premiile sătești, iar câteva mii mănâcând la cantina scriitorilor. Lucru foarte bun, omenesc, desigur, dar această asociație ar trebui să se numească «Asociația de ajutorare a autorilor necunoscuți» sau «Salvați bătrânii care nu au muncit pentru că aveau impresia că au habar de literatură». Lucrul cel mai rău cu această societate este că îi astupă pe tineri, creează un climat favorabil șmenului literar, distruge prestigiul scriitorului și al premiului literar, manevrează niște fonduri și un capital de imagine (cât mai e) care ar trebui să aparțină literaturii adevărate, în direcții absolut dubioase./ ASPRO – asociație construită din mariajul lui I.B. Lefter cu «Grupul de la Brașov». Promovează ideile optzecismului, printr-un alt triunghi amoros (Lefter, Vlășie, Crăciun), autori care nu au nici o treabă cu optzecismul (primii doi), sau au treburi cu direcții de mult apuse ale acestuia (Crăciun) și care nici măcar nu au vreo valoare literară (primii doi). Poziția domnului Crăciun (un scriitor important) poate fi explicată doar printr-o – de înțeles – sentimentalitate exacerbată. Sau – de ce nu? – prin interese materiale. Un singur autor din «Grupul de la Brașov» a ratat premiul ASPRO (Andrei Bodiș), pentru că a publicat în același an cu colegul lui, Caius Dobrescu. Dar și Bodiș se va înfrupta din această distincție anul acesta. Jocurile sunt făcute. Și făcut e și jocul noii soții a asociației, Doina Ioanid (premiul ASPRO pentru debut, 2000). Nu spun că ea nu ar merita acest premiu, dar e absurd ca, pentru asta, să fie nevoie să îi acorde un imbecil ca Lefter puncte în Topul Ocult. Din pura întâmplare, știu exact cum se face acest top. Sunt oameni care așteaptă de luni de zile să apară punctele acordate de ei unor cărți. Una peste alta, această asociație care se pretinde mai liberă în mentalitate decât Uniunea Scriitorilor, e o piedică mult mai mare în calea tinerilor, și – mai rău – se spune acolo intenționat: îi vom strivi! Sunt doar o altă Uniune a Scriitorilor (au deja vreo trei sute de membrii) dar, în locul să-și vadă de reumatismele lor, încearcă să sape niște tineri care încă nu și-au luat zborul. Foarte scârbos! Se comportă, de fapt, ca niște securiști ajunși («ajungere» extrem de discutabilă), care vor să controleze tot și să îndrepte interesul lumii literare doar asupra lor”.

• În „Mozaicul” (nr. 10-11), Adrian Marino publică a doua parte a articolului despre *Al treilea discurs*: „...Încercăm să-l sistematizăm, concis, în câteva principii de bază: 1. Cea mai largă deschidere internațională posibilă. În orice domeniu cultural și informativ. Nici o restricție, nici o barieră, nici o cenzură. De altfel izolarea, în epoca actuală, este – cum am menționat – imposibilă. (...)/ 2. Sensul acestei largi deschideri culturale și formative internaționale este de ordin stimulat, nu imitativ. Ea urmează a fi interpretată în sensul emulației, nu inspirației, dezvoltării propriilor potențialități creatoare. (...)/ 3. Depășirea oricărui complex de inferioritate sau superioritate. Culturile mici și fără prestigiu suferă între altele – mai toate – de obsesia eternului premiu Nobel. De câte ori el nu a fost acordat de la... București? Dar ne amintim că nici Olanda nu a obținut vreodată acest premiu pentru literatură, fără a constitui o dramă sau măcar o preocupare națională. (...)/ 4. Respingerea hotărâtă a oricărei culturi de pură sincronizare, compilație și imitație mecanică. Obsesia de a fi mereu *à la page*, adepți ai oricărui curent cultural sau literar occidental la modă, eterni și obedienți «discipoli», «elevi», *suiveurs*, lipsiți de orice personalitate etc. etc. este complet străină celui de al «treilea discurs». (...) În această orientare nu intră – subliniem cu toată tăria – nici o urmă de naționalism, șovinism, izolaționism sau autarhie culturală. Dar în personalitatea și originalitate, pe toate planurile, credem cu multă convingere. Incitarea creatoare, stimulare, emulație permanentă, spirit de concurență și competiție, da!; compilație, pastişă mecanică, epigonism lipsit de personalitate, servilism cultural categoric, nu! Acceptăm dialogul critic, fecund, de la caz la caz. Nu însă și permanenta imitație pasivă, nivelarea intelectuală generalizată. (...) Sub acest aspect, al «treilea discurs» echivalează – poate mult spus – cu o mică declarație de independență culturală. Deocamdată în stare incipientă. Dar de viitor sigur, dacă sunt asimilate și traduse progresiv în practică principiile sale de bază. Fără un minim spirit de inițiativă, de curaj, ca să nu spunem, de «mesianism», nu se poate realiza nimic în cultură. (...)/ 5. Recuperarea selectivă și critică a tuturor precursorilor ambelor tendințe: «europenizanti» *verbi gratia* «globalizante» și «autohtoniste». *Al treilea discurs* recomandă (și de fapt el nici nu este posibil, la nivelul conștiinței actuale) fără revenirea la «izvoare» și la construcții pe baze proprii. Însă – precizarea esențială în cazul nostru – nu în sensul revendicării doar a unei «ființe românești» imagine, ci a întregii tradiții românești, care confirmă orientarea de bază. Altfel spus, nu numai reluarea tezelor naționalismului autohton, ci și a *întregii* tradiții a gândirii independente, critice, liberale, alternative românești. (...)/ 6. Formula de sinteză a celui de al *treilea discurs* are în centrul său ideea de creație originală. Ea singură contează și se promovează, în ultimă analiză. În orice competiție și ierarhizare intelectuală. Creații deci originale, bine ancorate în «solul cultural natal». Dar cu un coeficient cât mai ridicat de personalitate și individualitate. Între cele două tendințe («globalizare» și «izolare autohto-

nică») sunt deci posibile și de dorit cât mai multe creații individuale, care să ofere noi și noi soluții de sinteză și de personalitate inconfundabile. (...) Acesta este ultimul și cel mai important mesaj al celui de al «treilea discurs»: o contribuție personală la modernitate. Fără complexe și o falsă propagandă culturală total ineficientă. Orice valoare națională are nevoie, evident și de un anumit *lobby*. Dar fără existența unor valori autentice nici un *lobby* din lume n-o poate promova și face să circule efectiv și permanent în timp și spațiu”. □ Ion Buzera scrie despre volumul 6 din *Biografia ideii de literatură* de Adrian Marino (*Integrala unei biografii*): „Două mari axe guvernează ansamblul *Biografiei ideii de literatură*: una care surprinde, cataloghează, sistematizează *devenirea* conceptuală, definițională a literaturii și are o portanță efectiv biografică; cealaltă are drept scop detectarea *invarianțelor* aceleiași idei, este orientată etimologic și validată de mecanisme «circulare» ale sensurilor. (...)/ Volumul șase al lucrării ține sub observație, în mare parte, chiar multitudinea contextuală a definițiilor literaturii în secolul 20. Sunt urmărite și reluate ipostazieri dintre cele mai diferite, raportările deja cunoscute, prezentate într-o formă succintă, la economic, social, ideologic etc. (...) De fiecare dată sunt prezentate și implicațiile unei definiții sau alteia, limitele, improprietățile ori inadecvările ei. Chiar atunci când este vorba despre constructe foarte necesare, li se remarcă și deficiențele (...) Adrian Marino este, așadar, flexibil, chiar în interiorul modelului, ai cărui parametri – se știe – sunt «pre-existenți», pe de o parte, «finali», pe de alta”. □ Același Ion Buzera semnează articolul *Schiță despre cum este posibil ceva nou în istoria literară*: „Critica noastră postdecembristă a practicat, în mare, două sporturi extreme: fie că a acordat credit total tipologiilor deja stabilite în perioada comunistă (a se citi: după 1960), considerând că tabelul scriitorilor români care au trăit în respectivul interval istoric e chiar unul «mendeleevian», fiind posibile numai completări firești, adăugiri ale acestuia (grație sertarelor), fie că a încercat discreditarea lor integrală, prin aruncarea în joc a altor criterii (care mergeu până la deligitimarea totală a acestei literaturi) și prin provocarea nu de puține ori emfatică a «revizuirii» (cu toate că mulți nu puteau depăși faza declamativă a lui «să se revizuiască primesc...»). Cele două mari modalități de a evalua creațiile literare produse în regimul totalitar au avut fiecare justificarea ei (mai ales dacă le considerăm din propria perspectivă!): una privește din «interior», din unghiul autorilor înșiși, al traiectelor mai mult sau mai puțin tranzacționale cu puterea pe care au fost nevoiți să le parcurgă, făcându-se (*et pour cause!*) cât mai mult posibil că nu le observă, asociindu-și inclusiv verdictele critice din epocă; cealaltă, exterioară, este mai detașată și, inevitabil, mai critică, mai «obiectivă». Dacă prima își asociază instrumente de ordin poetic sau își consumă strategiile în mod principal prin convocarea la apel a poeticilor personale, obnubilând orice formă de contextualitate, cea de-a doua urmărește modurile de coerciție, de «asimilare» a literarității, evaluează factorii de

constrângere și stabilește forme de alterare a normalității estetice. (...) Dincolo de diferențele dintre ele și pe cât de valabile se pot dovedi în anumite conjuncturi epistemice precise respectivele tipuri de abordări (care au indus și o anumită simplificare, o polarizare forțată a dezbaterilor critico-teoretice în primul deceniu de după 1989), pe atât de ușor se poate demonstra că își asociază fiecare, în contrapartidă, și deficiențe: primul insistă absolutizant asupra criteriului estetic, uitând că acesta a fost profund perturbat în epoca vizată, celălalt îl nesocotește până la anulare, omițând că în absența lui nu se poate vorbi – totuși – despre literatură. Miza jocului nu constă, de fapt, în conservarea vs. subminarea «ordinii» literare, ci în acceptarea vs. nonacceptarea posibilității schimbării înseși. Și aici lucrurile sunt simple: unii nu cred că ar exista o astfel de posibilitate, ceilalți cred, dar o «practică» oarecum în gol. (...)/ Au existat în acest prim deceniu de libertate, fără îndoială, și luări de poziție mai tolerante, «intermediare», care au evidențiat firescul coroborării «documentului» (ceea ce s-a scris fie parțial, fie în totalitate) cu atitudinea critică oricât de radicală și care au evitat riscurile unor *parti-pris*-uri mult prea tranșante. (Fiind însă în minoritate, aproape că nu s-au văzut) (...) Cu alte cuvinte, «materialul literar produs în comunism a fost amprentat de prea mulți factori exteriori pentru a nu încerca soluții de multiplicare a observației exegetice și de sporire a poziționărilor euristice. Rostul lor este, în primul rând, acela de a «decortica», de a identifica și, la rigoare, selecta ceea ce corespunde standardelor de lectură actuale, total modificate față de cele din perioada comunistă, atât sub influența unor schimbări de paradigmă ale metodologiilor critice, dar mai ales datorită sporirii enorme a informațiilor «colaterale» (sociologice, politologice, strict documentare, memorialistice etc.) privitoare la ceea ce s-a întâmplat în întreaga perioadă 1948-1989. În sfârșit, o «lectură» *sui generis* a ceea ce s-a scris înainte de 1989 a făcut-o chiar literatura postdecemdristă. (...)/ Unul dintre pionii «resetării» istoriei literare de până la 1989 poate deveni, așadar, chiar cel al încercării de refacere a proiectelor cognitive, nu de puține ori enigmatice, pe care le-au pus în practică anumiți poeți și al căror efort poate fi cu adevărat abia acum pus în valoare. Alternând (poate mai ales în astfel de situații) lentilele focalizării hermeneutice, practicând o starobinskiană navetă «sus»/«jos» se pot decamoufla acele momente obscure ale genezei operei și se pune în relație cu tot ceea ce a însemnat «extrateritorialitatea» ei. Numai o conlucrare continuă între paliere atât de (aparent) autonome poate să garanteze eficiența efortului recuperator». □ Într-un *Eseu despre violența gândirii*, Ion Militaru analizează receptarea românească a cărții lui Cioran *Schimbarea la față a României*: „Până astăzi, *Schimbarea la față a României* nu a fost asimilată de cultura română. Ne aflăm în fața unui fenomen aproape unic. Nici o înțelegere nu a fost elaborată în măsura care să-i asigure locul firesc, după cum nu a primit nici replica negatoare care să-i justifice răspunsul. Rămasă în suspensie, *Schimbarea la față a României* continuă să fie

o lucrare dificilă. Fără putința de a fi înghițită, ea nu poate fi nici scuipată. (...)/ Ce este nou, radical nou, în *Schimbarea la față...* este (...) îndrăzneala. Or, îndrăzneala nu este un ingredient vechi, de tradiție, în cultura noastră, ceva de felul obișnuinței. Îndrăzneala ca element caracteristic al culturii apare, cred, odată cu Emil Cioran. Mai precis, odată cu *Schimbarea la față a României*. Or, tocmai din cauza acestui caracter nou, inedit, cultura națională nu a răspuns adecvat lucrării lui Cioran. Ea a fost dezarmată și descumpănită exact pe linia noutății căreia a trebuit să-i facă față fără să reușească. Avem de-a face, în ceea ce privește cultura noastră în raportul ei cu *Schimbarea la față a României*, cu o derută. Și anume, cu o derută în fața unei scriituri extrem de violente. (...) Nu noutatea este aspectul frapant al lui Cioran, nu ideile efective (care sunt ele?), ci stilul. Cioran nu are noutăți de adus, nu are mesaje inedite, nu are nimic neștiut, netratat, nedescoperit. (...) Când Emil Cioran a scris *Schimbarea la față...*, România, cultura română, istoria nu se aflau în ipostaza celei germane. Este greu de evaluat și de contestat dacă Nietzsche, prin nihilism, nu a dat un imbold culturii germane. În orice caz, fără el nu este de gândit și nici de înțeles o apariție de felul celei ba lui Husserl și Heidegger, și nu este de înțeles, de data asta cu siguranță, întreaga filosofie germană a secolului XX. Cu totul altfel stau lucrurile dincoace. Cioran nu și-a scris cartea și nici nu și-a elaborat nihilismul pe fondul unei culturi mature sau în declin. Cultura română era o cultură tânără. În aceste condiții nu îmi pare deloc lipsită de plauzibilitate ipoteza conform căreia este de întrevăzut o inadvertență majoră între un exponent și o cultură, ipoteza unui accident cultural straniu, a unei incongruențe de esență. Emil Cioran a venit, istoricește vorbind, prea devreme pentru cultura română și, tot istoricește vorbind, prea târziu pentru cea universală”. □ Roxana Ghiță semnează un articol intitulat **Între ideologie și internet**: „În acest context, în care diminuarea interesului pentru lectură nu mai este doar o (...) tendință a ultimelor decenii, ci a devenit deja o stare de fapt generalizată în societatea contemporană (și noi nu facem excepție în acest sens), ni se pare extrem de importantă și binevenită o relansare a discuției asupra necesității și valabilității canonului literar. (...)/ Problema stabilirii unui canon literar nu privește, așa cum s-ar putea crede la prima vedere, exclusiv domeniul propriu al literaturii, deși cei însărcinați cu stabilirea unei axiologii a operelor literare (și preocupați, înainte de toate, de rezolvarea problemelor teoretice pe care trebuie necesarmente să se bazeze o asemenea axiologie) sunt bineînțeles criticii literari, ce ar putea fi ușor incriminați de publicul larg pentru elitismul lor intelectual. Însă, așa cum literatura poartă în tensiunile și conflictele epocii și societății care a generat-o, neputând, în plus, (ca orice bun de consum, a spus-o deja Valéry cu multă vreme în urmă) exista în absența publicului căruia îi este destinată, nici canonul literar nu poate rămâne doar un instrument de valorizare în cadrul istoriei literare, lipsit de orice finalitate practică. (...)/ În perioada comunistă, regulile de alcătuire a canonului, văzut –

și pe bună dreptate – ca excelent mijloc de manipulare ideologică, au urmat cu totul alte criterii decât cele privind valoarea literară a operelor respective. Dacă și într-o societate a exprimării libere, cum este cea occidentală, canonul a ajuns să fie pus în discuție ca instrument de dominație și constrângere, cu atât mai pregnant s-a manifestat acest lucru la noi. Și cum orice constrângere, de orice tip, generează automat o reacție de împotrivire, orice canon, cu atât mai mult cel impus ideologic, dă naștere unui anti-canon, a cărui forță o depășește de multe ori pe cea a primului. Exemplele în acest sens sunt numeroase. (...)/ După 1989, autorii ignorați sau interziși de vechiul regim au fost redescoperiți, Ionesco și Cioran, de exemplu, devenind probabil cei mai citați scriitori ai momentului, iar reintroducerea lor în manuale a fost salutăată de tânăra generație, ai cărei idoli deveniseră peste noapte (se poate vorbi mai ales de un *boom* Cioran care încă își mai face simțit efectul, deși scăzut în intensitate), cu un entuziasm de nedescris. Așa cum s-a întâmplat în orice domeniu, schimbarea de regim a făcut să fie stringent necesară și modificarea canonului literar. Nimeni nu a întreprins însă, de atunci, cercetări serioase în acest sens, iar confuzia generală care domnește, alimentată în plus de recrudescența naționalismului și supralicitarea controverselor privind «valorile neamului», s-a făcut recent resimțită din plin, cu ocazia disputei naționale generate de apariția manualelor alternative de literatură – o problemă care ar fi fost ușor rezolvată dacă am fi dispus de un canon literar actualizat și ferit pe cât posibil de influența diferitelor ideologii aflate în joc. (...)/ Pe lângă această polemică asupra canonului, ale cărei ecouri nu s-au stins încă în presa românească, există încă un fenomen, mult mai îngrijorător decât primul (...), care ar fi trebuit să ne preocupe în cel mai înalt grad: chiar presupunând clarificată situația canonului, nu vedem în ce mod existența (fie ea necontroversată) și aplicarea acestuia în școli ar putea stopa dezinteresul din ce în ce mai mare pentru lectură al tinerelor generații. Acest fenomen, cu care societățile occidentale se confruntă de multă vreme, începe și la noi odată cu avalanșa noile mijloace de comunicare, să devină o realitate de necontestat. Tinerii preferă să navigheze ore în șir pe Internet sau să vorbească la nesfârșit cu parteneri din toată lumea prin acele (deja celebre) *chat rooms* aflate la dispoziția oricui în rețea, decât să citească o carte. Iar dacă totuși se hotărăsc să o facă, atunci cu siguranță (sau doar în foarte puține cazuri) nu este vorba despre operele prevăzute în canonul literar. Să vină oare soluția tot de la același lucru care a adus «răul»? Poate că, oferită într-o nouă formă – și ne referim aici la lumea, încă puțin cunoscută la noi, a literaturii electronice (e de ajuns să menționaăm programul Gutenberg de promovare a literaturii pe Internet, prin al cărui uriaș efort aproape toate paginile marilor clasici ai literaturii universale sunt astăzi disponibile printr-o simplă conectare la rețea) – literatura ar fi capabilă să găsească un nou drum de acces către tânăra generație. Aceasta este însă o problemă la care numai viitorul ne va putea răspunde”.

● Nr. 10-11-12 din „Echinox” are ca temă *Macabrul*, conținând texte de: Dragoș Calma (*Crochiu la 4 argumente despre morbidețe*), Ruxandra Cesereanu (*Spații de tortură în secolul XX*), Roxana Andrei (*Violul, între abrutizare și politic* – Studiu aplicat pe războiul din Kosovo), Ștefan Borbély (*Povești de adormit copiii*), Corin Braga (*Rasele monstruoase ale Evului Mediu*), Ciprian Mihali (*Monumente, comemorări: a muri pentru...*), Oleg Garaz (*Substanța obiectului muzical*), Cosmin Călușer (*Despre istoria unei idei. De la Copernic la Einstein și Hawking și despre cum se face că ideea începutului necauzat al universului este una morală*). ■ Corin Braga semnează un text intitulat *L'Echinox est mort. Vive les Echinoxes*: „Acest număr al revistei noastre este într-o anumită măsură și un anunț mortuar, cel al unei formule ajunse la o anumită oboseală și epuizare. În cei treizeci și doi ani de existență (chistică vârstă!), «Echinoxul» a traversat !ai multe perioade, cu mai multe perioade, cu mai multe conduceri și concepții redacțională. De la sfârșitul anului 1993, am preluat directoratul revistei împreună cu Ștefan Borbély. Radicalizând oarecum tradiția moștenită, programul nostru a fost unul al culturii de excelență. (...) Experiența acestor șapte ani ne-a adus multe bucurii și satisfacții. Dar nu despre eventualele reușite vreau să vorbesc aici (aprecierile se cade să le facă alții), ci despre câteva neajunsuri și nemulțumiri create de această formulă sau adunate în acest interval. Am să le grupez în două mari familii. O primă familie de atacuri au vizat ideea de școală echinoxistă. (...) Privit din afară, echinoxismul a fost receptat, cred, ca o grupare relativ compactă. Disensiunile, rupturile, necunoașterile s-au produs în interior, cum se întâmplă în fond întotdeauna. (Nu aș vrea totuși să exagerez: ele nu au fost generale, ci doar simptomatice.) Unele din aceste nemulțumiri sunt vechi cât revista însăși, altele s-au format pe parcurs. În calitate de conducători actuali ai redacției, am avut nu rareori de «încasat» lovituri și răfuieli care vizau stări și conflicte din trecut (ca să dau un singur exemplu de reproș: «*Echinoxul* a servit drept pretext pentru confecționarea unor cariere universitare»). Am fost acuzați că perpetuăm confuzii legate de chiar întemeierea revistei (din păcate, nu noi am făcut acest trecut, și cu atât mai puțin nu îl putem modifica retroactiv. Ce e drept, pentru un istoric al *Echinoxului*, ar trebui luate mărturiile tuturor celor care au participat la facerea lui. Dacă aceste relatări nu pot fi omogenizate, atunci ar trebui pur și simplu colaționate). O seamă de nemulțumiri a generat și crearea Fundației Echinox. Totul a pornit de la confuzia că Fundația se vrea o chintesență a echinoxismului, prin care câteva persoane uzurpă locul tuturor celorlalte, când în fond ea a fost intenționată doar ca un instrument juridic și financiar prin care să putem gira mai departe economia revistei, aflată în pragul unui colaps. A nu fi fost convocat la semnarea actelor de creare a Fundației nu însemna, nu avea cum să presupună, o excludere din echinoxism a celor neconvocați. Era vorba

de reunirea unui minim grup de inițiativă care să participe la corvezile implicate de înscrierea la Tribunal. Și așa lucrurile au fost dificile. Deși am implicat doar 8 (opt!) oameni (toți lucrând în același loc, la Litere!), și tot a durat mai mult de un an de zile (după întâlniri peste întâlniri ratate la Tribunal din cauza unuia sau altuia) până să reunim acest mic colectiv pentru a semna actele fundatoare. Mă întreb ce s-ar fi întâmplat dacă am fi încercat să convocăm toți cei în jur de 200 de echinoxști... Dincolo de asemenea nemulțumiri, în general punctuale și personale, am avut de suferit și consecințele mult mai generale a ceea ce aș nu-mi «complexul înțârcării». Intrarea, cucerirea unui loc și supraviețuirea la *Echinox* au constituit, între altele, și o luptă dură, oarecum darwiniană. Privind retroactiv, aș spune că ea era stimulatorie, binevenită, în ciuda, sau chiar prin mica ei cruzime de laborator, care te pregătea pentru viața în lumea (literară și numai) reală. Plecarea era și ea traumatică, în special în anii de dinainte de 1989, când nu puteai rămâne în Cluj să evoluezi pe o linie a împlinirii personale, ci erai azvârlit prin repartiție în colțurile uitate de țară. (...) Că într-un organism social sănătos, chiar dacă ușor crud, noile promoții doreau să-și facă loc pentru propriile lor voci în paginile revistei, grăbindu-se să-i «consacre» în «criptă» pe redactorii plecați. Eu unul aș tinde să văd această situație ca pe un joc cu reguli acceptate: prin modul său de funcționare, redacția revistei nu permitea imortalizarea nimănui. (...) Totuși, frustrarea înțârcării a creat adeseori un mit compensatoriu: «Adevăratul *Echinox* s-a încheiat cu noi». Nostalgia după anii luminoși petrecuți în redacție se îmbină cu un resentiment nemărturisit față de redacția momentului prezent. Rezultatul era un fel de pată oarbă în care cădeai în ochii fostului echinoxist: numerle actuale ale revistei erau privite în transparență, ca și cum nu ar fi existat decât ca suport pentru amintirile nostalgice ale trecutului. Mai mult, formulele (poetice, narative, critice etc.) propuse de primii echinoxști (adică nu mai departe de 1980) au devenit un pat procustian de judecată pentru «neoechinoxism». Cu acești ochelari de cal, cei care nu se încadrează în formulă pur și simplu nu există (printr-un fel de amnezie care nici nu știu dacă e deliberată sau inconștientă), sau, dacă o fac, sunt acuzați de imitație și de bătrânețe a școlii. În condițiile în care, indiferent ce făceai, rămâneai oricum în umbra «primului», a «adevăratului», a «unicului» «*Echinox*» (în evocări orale, scrise, la simpozioane etc.), nu știu dacă de la un moment dat nu ar fi trebuit pur și simplu creată o altă revistă. Prin 1994 lansam la Colocviile Eminescu de la Iași numărul (sau numerele, parcă erau două) noii formule. Ion Bogdan Lefter, care ne-a prezentat, a lăudat continuitatea demersului nostru, faptul că, în loc să suferim de complexul Meșterului Manole, al lucrului luat mereu de la capăt, ne-am asumat să ducem mai departe o ștachetă. De atunci încoace, m-am întrebat, uneori, dacă a meritat să continuăm într-adevăr o tradiție care, așa cum se întâmplă, îți dă prestanță și blazon, dar te împiedică să exiști, sau să fii văzut prin tine însuși. (...) A doua familie de reproșuri a vizat

programul dat de noi *Echinoxului*. Multe din numerele făcute în ultimii ani au fost tematice, dedicate unor subiecte de literatură generală și comparată («Unul», »Visul», «Dublul», «Copilăria», «Monstrul», «Femeia», «Orașele» etc.), de istorie a ideilor și a mentalităților («Idee universitară», «Un alt Ev Mediu», «Supraviețuiri antice», «Generația 90?!», «Literatura Gulagului»), de teorie și metodologie («Psihoistoria», «Jung și arhetipologia», «Integralismul lingvistic») sau «de școală» («NEC», «Bursieri români la Paris », numerele sau dosarele dedicate lui Marian Papahagi, Liviu Petrescu, Mircea Zăciu etc.). Ne-am străduit, pe cât am putut, să reunim studii de un cât mai ridicat profesionalism, cu aparat critic și bibliografii de referință. (...) Revista a fost acuzată că e prea academică, prea erudită, prea scrobită, prea bătrânicioasă, prea rigidă, prea cu morgă, prea obositoare, prea plicticoasă. Mărturisesc că nu am reușit să înțeleg, sau să accept, logica reproșurilor. (...) Este posibil însă ca reproșul de pedantism să-și aibă originea într-o altă cauză, pe care se cuvine s-o recunoaștem: o anumită discrepanță între aspectul revistei și conținutul ei. Prin tradiția de revistă studentească, prin vârsta membrilor redacției, prin aspectul jucăuș și provocator, «Echinoxul» trezește anumite așteptări, pe care textele masive din interior, studiile în română și în limbi străine, aparatele de note și bibliografie, mult mai la locul lor într-un volum, le contrariază și frustrează. «Echinoxul» funcționează într-un statut amfibiu, ce adună la un loc două naturi divergente. De aici pleacă și ideea de schimbare pe care o dorim s-o introducem, aceea de a despărți apele și a da fiecărei orizont de așteptare ceea ce îl poate satisface. Numărul prezent, 10-11-12, încheie nu doar anul 2000, ci și această (a câta?) serie a «Echinoxului» pe care am deschis-o în 1993. * Începând cu 2001, intenționăm să debutăm cu o nouă formulă, amplificată, care să cuprindă nu !ai puțin de trei variante de expresie. Prima variantă îl reprezintă «Echinoxul» propriu-zis, publicat în continuare sub formă de revistă, cu un număr de pagini ceva mai mic, dar cu o frecvență sporită (cel puțin un număr la două luni). Acesta ar urma să ducă mai departe ideea de școală, cu studenți care își fac ucenicia de redactori, care găsesc în revistă un instrument de formare și o rampă de lansare. Fără a renunța la imperativul calității, el ar urma să iasă din turnul academic și să coboare în viața culturală, să se ocupe de probleme actuale, de dezbaterile la zi, de aparițiile de cărți. (...) Nu spun mai multe, pentru că programul revistei va fi anunțat de către noul său director, Horia Poenar, asistent de teoria literaturii la Facultatea de Litere. Pe lângă acesta, Ștefan Borbély și cu mine intenționăm să publicăm un supliment academic, niște *Caiete Echinox*, intitulate eventual *Solstițiu*, sub formă de carte, de 200-250 de pagini, cu două apariții pe an. Acesta ar urma să regroupeze studiile, în română și în limbi străine, care îngreunau «Echinoxul» în formula anterioară. (...) În sfârșit, avem în proiect încă o ipostază a unui «Echinox» tricefal: o revistă on-line. Am început lucrul pentru a deschide un site internet al revistei, care plănuiam să cuprindă mai multe (sub) pagini. O

pagină ar prezenta istoricul «Echinouxului», cu informații despre evoluția lui în timp, nașterea lui, conduceri, membri ai redacției, pe care (dacă vom răzbi cantitatea de muncă) îi vom prezenta pe fiecare cu o fișă bio-bibliografică (după modelul dicționarului din 1994). O a doua pagină ar fi o arhivă, în care am prezenta colecția «Echinouxului», cel puțin din 1993 încoace (de când am început să lucrăm revista pe calculator), scanând prima pagină, prezentând principalele contribuții și, dacă vom reuși operațiile tehnice, introducând chiar numere întregi sau câteva texte din acestea (nu ne este străină nici ideea de a compila un indice al textelor publicate în «Echinoux» de la întemeiere până azi, fișarea lor a fost făcută deja, ar urma prelucrarea informației). Alte două pagini vor fi dedicate celor două avataruri anunțate mai sus, «Echinouxul» cultural și *Solstițiul* academic, publicate nu doar tipografic, ci și electronic. În sfârșit, o a cincea pagină ar fi destinată celei de-a treia ipostaze, revista on-line, care nu se suprapune cu publicarea Informatică a primelor două. Ideea este de a crea o pagină de dezbateri, un cenaclu sau o cafenea electronică, în care să fie oferită posibilitatea unor discuții pe teme acute (premierii, alegeri, evenimente literare, concepte în vogă etc.), în care să fie publicate texte citite la cenaclu ce nu au ajuns și în revistă etc. Problemele financiare ridicate de acest proiect nu sunt simple, dar avem promisiuni și speranțe că vom găsi înțelegere și sprijin din mai multe locuri. Schimbarea devenise într-o formă sau alta inevitabilă. Dincolo de reproșurile venite din afară, formula actuală ajunsese la o certă oboseală, umană, de interes și dorință de implicare, atât în ceea ce privește redacția, cât și conducerea revistei. Nu a stat în firea «Echinouxului» să înțepenească în vreun proiect, iar vremurile nu predispun cu siguranță la molcome supraviețuirii. În locul unei stări comatoase, preferăm să închidem tubul w oxigen al actualei formule, să lăsăm să moară ceea ce s-a epuizat și să moșim renașterea tripletului unui nou «Echinoux»". □ La rubrica de „Cronică literară” scriu: Anca Hațiegan – despre *Cioran naiv și sentimental* de Ion Vartic (Biblioteca Apostrof, Cluj, 2000); Liana Pop – despre *Textul aisberg. Elemente de teorie și analiză* de Carmen Vlad (Ed. Casa Cărții de știință, Cluj, 2000); Laura Husti – despre *Alt Rebreanu* de Liviu Malița (Ed. Cartimpex, Cluj, 2000); Monica Brânzei – despre *Moartea artei? O cercetare asupra retoricii eschatologice* de Dan-Eugen Rațiu (Casa Cărții de Știință, Cluj, 2000); Vasile Szavu – despre *Obsesii sociale* de Doru Pop (Institutul European, Iași, 1998); Vasile Szavu – despre *Mass media și politica* de Doru Pop (Institutul European, Iași, 2000); Alexandru Vakulovski – despre *Seara artificerului* de Rareș Moldovan (Ed. Paralela 45, 2000); Laura Husti – despre *Poezia carcerală* de Ioana Cistelean (Ed. Paralela 45, 2000); Valentina Pop – despre *Plugarul și moartea* de Johannes von Telp (Ed. Humanitas, 1997); Ioan Curșeu – despre *Le fantastique au carrefour des arts* de Rodica Lascu-Pop și Gwenhaël Ponnau (Ed. Clusium, 1998); Ioan Curșeu – despre *Études francophones. Variations sur la différence* sous la direction de Ridică Lascu-

Pop (Ed. Napoca Star, Cluj, 2000). □ Publică literatură: Felicia Munteanu, Saviana Stănescu, Anca Hațiegan, Anda Cadariu. Sub titlul *Spațiul intoxicat*, Dragoș Calma realizează un interviu cu arhitectul Augustin Ioan.

NOIEMBRIE

1 noiembrie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 43 al „României literare”, *Pulsul istoriei*, conține reflecții asupra istoriei recente: „Aveam treisprezece ani când a murit Stalin. Și dacă intrarea rușilor în Ardeal și apoi sfârșitul războiului m-au prins la o vârstă la care le înțelegeam vag semnificația, comunicatele repetate cu privire la boala lui Stalin și apoi anunțul solemn al morții sale (...) mi-au dat o idee teribilă – ca un frison – de ceea ce înseamnă istoria. Ca și, douăzeci și cinci de ani mai târziu, invazia Cehoslovaciei și, în 1989, revoluția română. Întâmplarea a făcut ca, în finalul deceniului al noulea, să mă aflu de două ori pe an în casa unor prieteni, cu prilejuri aniversare, și să măsoar, împreună cu ei, precipitarea ritmului istoriei care a condus la prăbușirea comunismului, țară după țară, în toată Europa Centrală și de Est. Aș putea spune că, în toate aceste momente, am simțit istoria, pulsul ei răsfrânt în ființa mea ca un ecou într-o peșteră. (...) Lumea noastră apare globalizată și tot ce se întâmplă într-un loc are ecou pe toată planeta. Moartea tiranului de la Moscova a privit civilizația umană de pe toate continentele, la fel ca bomba de la Hiroșima sau Revoluția din 1917. Nu există nici un război – nici cel de o sută de ani – comparabil cu al doilea război mondial. Căderea comunismului e mai plină de consecințe planetare decât căderea Constantinopolului. (...) Complexitatea transformărilor din vremea noastră n-are egal înainte. (...) Evenimentele istorice au fost trăite cel mai adesea în trecut de mult mai puțini oameni decât astăzi. Nu doar fiindcă pământul numără astăzi mai mulți oameni decât în toată istoria. Dar și fiindcă niciodată înainte informația n-a fost atât de răspândită și n-a ținut mai mulți oameni la curent cu evenimentele”. □ Într-un articol de atitudine intitulat *Magul și ciomagul*, Mircea Mihăieș deplânge serviciile premierului Isărescu. □ Tot un articol de atitudine scrie și Nicolae Țone – despre *Stafia Securității* –, dar într-o retorică de tipul: „Stafia Securității trebuie lichidată fără drept de apel. Talpa ei solzoasă și fumegos-încăcioasă trebuie desprinsă pentru totdeauna de pe tâmplele, de pe grumazul și de pe inima românilor./ Drumul spre o Românie a onestității și a încrederii trece, în mod obligatoriu, prin delimitarea de acest flagel infernal”. □ Gheorghe Grigurcu publică prima parte a unui comentariu pe marginea recent-editatei – la Paralela 45 – teze de licență a lui Radu Petrescu despre G. Bacovia (*Radu Petrescu despre G. Bacovia*). □ Alex. Ștefănescu scrie despre volumul de versuri al lui Pavel Șușară, *Tetraktys*, cu douăsprezece ilustrații de Cristiana Radu (Ed. Brumar, Timișoara, 2000) (*Pavel Șușară și încercarea lui de a se*

juca de-a literatura): „Pavel Șușară este un personaj imediat vizibil al vieții literare. Are o constituție fizică robustă și poartă barbă. Se îmbracă sobru, dar nu uită să-și adauge și ceva de genul unei eșarfe roșii la gât. În Evul Mediu putea trece, deopotrivă, drept alchimist și corsar. În vremea noastră este confundabil cu un om de afaceri din America de Sud, dar și cu un pictor excentric. Când se angajează într-o discuție, vocea lui gravă îi reduce la tăcere pe cei din jur. Când începe însă să râdă – din toată inima, arătându-și dinții albi și sănătoși –, întreaga asistență se dezinhibă și se molipsește de pofta lui de viață./ Cronicile de artă plastică pe care le publică săptămânal în «România literară» sunt construite solid, ca niște studii. Eșafodajul lor teoretic are întotdeauna o anvergură disproporționat de mare în raport cu aceea a operei analizate. (...)/ Adevărata vocație a lui Pavel Șușară este probabil aceea de filosof. în mod curios, însă, acest bărbat plin de forță, capabil de construcții intelectuale bine articulate, se simte atras de teribilismul ieftin al avangardiștilor de azi (care își spun cu abilitate «postmoderni»). Ori de câte ori este lăsat nesupravegheat (de critica literară), se dedă cu plăcere jocurilor textuale, parodiindu-l pe Urmuz sau scriind versuri în argou. Recent, urmând exemplul lui Mircea Nedelciu, a compus și el o «replică» la *Povestea poveștilor* a lui Ion Creangă (textul a apărut în revista «Orizont»), în care locul țaranului este luat de Ion Creangă însuși, pedepsit de Dumnezeu și Sfântul Petru pentru un răspuns obraznic, similar cu cel al țaranului... Volumul de versuri lansat în aceste zile, *Tetraktys*, reprezintă o nouă tentativă a lui Pavel Șușară de-a se juca de-a literatura. Bărbatul cu alură de viking și vocație de filosof se mobilizează încă o dată pentru a se copilări cât mai convingător”. □ Andreia Roman semnează un eseu despre **Bucureștiul lui Cărtărescu**: „A reprezenta sugestiv Bucureștiul într-o geografie a realului cere fără îndoială talent și cunoaștere. Dar orice scriitor dotat cu meșteșugul unui Cezar Petrescu poate tenta demersul cu mai mult sau mai puțin succes. A-l reprezenta viu, autentic și palpabil într-o geografie a fabulosului ține în schimb de un har pe care până acuma numai Cărtărescu l-a dovedit”. □ La rubrica „Diagonale”, Monica Lovinescu polemizează cu poziția lui Ion Bogdan Lefter despre corectitudinea politică (**Gramofonul ideologic**): „Cum «gramofonul» pe care l-am numi «ideologic» a început să cânte și pe plaiurile elitelor noastre și tinere și intelectuale, cred că a venit momentul să punem unele concepte la punct. Începând cu acela de democrație. Am ezitat o vreme deoarece nu suportam ideea de a da arme celor care nu vor ca România să se îndrepte spre singura soluție de viațuire: democrația de tip occidental. În afara ei, n-o pândește decât mlaștina rusă./ Un articol din «Observator cultural» m-a îndemnat să pun capăt acestei șovăieli. Într-adevăr, chiar directorul publicației cu care întrețin relații de bună vecinătate intelectuală, Ion Bogdan Lefter, manifestă un entuziasm de neînțeles pentru dogmele de pe campusurile americane, corectitudinea politică și multiculturalismul, mirându-se că unii intelectuali, până acum animați de

spirit democratic, le pot pune în cheștiune. Ne propune și un amalgam între un astfel de refuz al corectitudinii politice și antisemitism. Ceea ce reprezintă dintru început un nonsens dacă ne gândim, de exemplu, că liderul negru cel mai radical, Louis Farrakhan, a făcut și cele mai înfocate declarații antisemite, sau că pamfletul cel mai inspirat împotriva aberațiilor multiculturalismului a fost cel semnat de criticul de artă Alan Bloom, el însuși evreu./ Dar spre a putea cât de cât discuta trebuie mai întâi lămurit ce înțelegem prin democrație. Dacă democrația de tip occidental reprezintă cel mai puțin nociv dintre toate sistemele politice este și pentru că presupune propria sa critică. Prin această cerere și ofertă a criticii e chiar unic de-a lungul timpului. De ce să refuzăm acest dar prețios și original și să-l înlocuim prin aria stricată de pe un gramofon și el prea uzat de fostele sale mecanisme totalitare? Se mai cer repetate și alte adevăruri elementare: pietrele de temelie ale democrației sunt: legea majorității căreia îi revine sarcina să ofere aceleași drepturi minorităților și să le ocrotească, primatul individului asupra grupului, pluralitatea partidelor politice, libertatea de opinie ca și, evident, libertatea pur și simplu./ Fără a împărtăși neapărat pesimismul gazetarului britanic Edward Behr de la publicația americană «Newsweek», care trage în studiul său, *O Americă înfricoșătoare*, clopotul de alarmă, și chiar neluând în tragic scenele de pe campusurile unor universități americane sau din sălile de tribunal, relatate de autorii citați de Edward Behr, nu putem să rămânem indiferenți față de derivatele la care a dus așa-zisa corectitudinea politică. Pentru un intelectual care a cunoscut cenzura comunistă, autocenzura pe care o presupune «corectitudinea politică» ce nu te amenința cu închisoare ci cu izolarea, cu anularea oricărei cariere universitare mi se pare una dintre ele mai grave. Tot astfel predominarea grupului etnic asupra individului ca și deresponsabilizarea acestuia din urmă pot avea cele mai grave consecințe: o discriminare pozitivă riscă să se transforme într-una negativă. Istoria recentă ne-a arătat care-i pot fi consecințele./ Relativ la ele, găsesc că este o rușine, nu numai intelectuală, să faci din comparația între cele două sisteme concentraționare ale veacului, Gulagul și Holocaustul, un semn de antisemitism. Cum se va putea scrie istoria veacului al XX-lea interzicându-i-se istoricului instrumentul prin excelență care este comparația? Cu atât mai mult cu cât punerea în paralel datează din anii '40 și aparține, cum toată lumea știe, Hannei Arendt. Nu înțeleg cu ce drept este penalizat negaționismul de dreapta dacă este îngăduit, chiar privilegiat, revizionismul de stânga. Pentru a ne restrânge la exemple locale de ce este natural să nu pomeniști de Cioran sau de Mircea Eliade, fără a înfiera, în trecere, sau în substanță, fascismul din tinerețe (cel care i-a înfierbântat câteva luni sau anotimpuri) și, în același timp, să nu-ți rezervi decât lauda pentru cei care au colaborat cu totalitarismul comunist timp de decenii, străduindu-se să impună dogmele realist socialiste. Când, de pildă, Gheorghe Grigurcu și-a permis să amintească tinerilor care nu l-au cunoscut pe Ovid S. Crohmălniceanu decât în

faza «desantistă» că acesta a fost unul dintre stareații dogmei jdanoviste, a stârnit în juru-i indignare. Pe drept și-a intitulat Crohmălniceanu cartea de memorii *Amintiri deghizate* din moment ce n-a semnalat decât păcatele celorlalți, camuflându-le pe ale sale. (...) Azi, ca și ieri, acest gen de campanie anti-anti-semită constă în a acoperi cu păcate rasiste pe cei indemnii de astfel de apucături pentru a spăla reputația adevăraților antisemiți care se manifestă la lumina zilei și a ziarelor primind sub domnia lui Iliescu, precum Vadim Tudor, un premiu al Ministerului de Interne. Luăm acest unic exemplu din pricina procentului din sondajele pentru alegerile prezidențiale ce nu par a neliniști niciuna din penițele cele mai «democratice» ale presei noastre culturale. De ce nu sunt puși la curent gazetarii străini cu biografia publică a bardului care și-a inaugurat cariera prin primul editorial antisemit de sub comunism? Era în «Săptămâna» din 1980. Am scris atunci cu o indignare pe care o caut și n-o găsesc la cei care azi nu par nici măcar interesați dacă nu și speriați de «româniile mari» și dezonorate. În loc să se ducă o campanie eficace împotriva unora ca el, se inventă antisemiți printre cei «suspecți», dimpotrivă, de filosemitism. E și asta o metodă de a crea rasisme». □ Constantin Țoiu relatează amuzat, la rubrica sa „Prepeleac”, o serie de *Mărunțișuri electorale* de la emisiunea „Marius Tucă Show”: „În septembrie a.c., pe Antena 1, la rubrica domnului cu bretele și cu «oameni buni» și cu acel «haideti să», care ne calcă pe nervi, a fost invitat și poetul Mircea Dinescu./ Prin semne mutești, interjecții, metafore, el ne spuse, în felul său inimitabil, adevărul. Fără nici unul din menajamentele fățarnice ale mediocrităților invitate pe posturi./ De remarcat, totuși, că moderatorul din Caracal, când se adresează marelui poet din Slobozia, îi spune frumos Dumneavoastră, cu majusculă. Pe când Mircea Dinescu, în focul perorațiilor sale, îl ia cu tu, ca pe un destoinic băiat de prăvălie. (...)/ Ce-nseamnă talentul! Toți candidații la președinție, plus Cristosul pupat azi de Serviciul secret și care îl snopea în bătai în '90, au fost desființați. Minus Stolojan, simpatizat, se pare, lucru observat și de moderatorul cu bretele. (...)/ Despre alegeri, poetul Mircea Dinescu, punând în funcțiune alfabetul său hiperaccelerat, ne vorbise mai întâi de dl Ion Iliescu... Că nevasta părăsită, în schimbul vampeii de la Geologie – ce se dovedi a nu fi bună de nimic (...). O vervă de zile mari”. □ Mihai Floarea îl evocă pe Ioan Alexandru (*Datorii pentru Ioan Alexandru*): „Mă simt îndatorat față de cel care ne privește de-acum de DINCOLO pentru pilda formidabilă din seara de 21 decembrie 1989: înconjurat de foști și de actuali – pentru acea perioadă – studenți, Ioan Alexandru, ținând în dreapta o cruce iar în stânga cunoscuta Biblie, pendula în spațiul (pentru mine legendar al) Pieței Universității, izbind ritmic lanțul scutierilor din dreptul Intercontinentalului, precum berbecul medieval poarta unei cetăți asediate. Gestul a îmbrăcat în mintea mea haine simbolice: Libertatea înarmată cu valorile eterne ale creștinismului – crucea și Evanghelia – lua cu asalt ultima cetate a stalinismului european, blindată cu

strâmba logică a ateismului și-a operelor marxist-leniniste. «Vom muri și vom fi liberi!» – se striga din toate piepturile”. □ La rubrica sa „Păcatele limbii”, Rodica Zafiu prezintă elogios apariția unui CR cu opera eminesciană (*Despre un CD și posibilele lui întrebuințări lingvistice*): „Compact-discul Eminescu 2000 – Opera completă merită semnalat pentru noutatea – la noi – a fenomenului pe care îl ilustrează, dar și, mai ales, pentru calitățile sale incontestabile. I se cuvine și o analiză din perspectiva lingvisticii, domeniu pentru care oferă un material și un instrument de lucru extrem de prețios. CD-ul recent apărut (coordonator Dan Petruc, Proiect realizat în colaborare cu Centrul național de Studii Mihai Eminescu Ipotești sub egida Ministerului Culturii) cuprinde, în primul rînd, textul integral (scrierile eminesciene, însoțite de note și comentarii) al volumelor I-XVI, apărute în perioada 1939-1989, din ediția de *Opere* inițiată de Perpessicius: condensarea digitală a unei cantități atât de mari de pagini tipărite continuă să ne apară ca un mic miracol”. □ Revista publică, sub titulatura „Document”, o scrisoare inedită trimisă de Ovid. S. Crohmălniceanu către S. Damian pe 15 octombrie 1999: „Un document revelator pentru felul în care criticul expatriat la Berlin vedea realitățile literare și social-politice postdecembriste raportate la cele din epoca anterioară. Odată cu scrisoarea publicăm un fragment dintr-un amplu eseu pe care S. Damian l-a consacrat personalității și operei prietenului său. Am ales acea parte din eseu care se constituie într-un răspuns la întrebările și opiniile formulate în scrisoare de Ov. S. Crohmălniceanu”. Scrisoarea are un caracter polemic la adresa lui Marin Mincu (M.M. în text) și a punctelor sale de vedere despre biografia și opera lui Paul Celan, dar și la adresa vieții literare românești și, în particular, a radicalismului est-etic al lui S. Damian: „De fapt, ce se ascunde în articolul lui M.M. și nu e semnalat de comentariul tău e o tentativă de «anexionism românesc», privindu-l pe Celan. Un atare anexionism, de sorginte naționalistă l-a silit pe Petre Solomon să-și intituleze cartea, *Dimensiunea românească a lui P.C.*, titlu aberant, pe care l-am criticat în cronica mea la cartea lui Petrică. Titlul i-a fost însă impus de editură, ca o condiție *sine qua non* pentru apariția cărții. Bietul Petrică mi-a povestit cum i-a cerut expres aceasta fiul lui Gafița, pe atunci directorul editurii Kriterion. Nu există nici o «dimensiune» românească a poeziei lui Celan, ci doar ecoul unui contact cu un mediu cultural. E și tragi-comic cum se conjuga anexionismul acesta cu antisemitismul, în epoca lui Ceaușescu. Regizorul german care a venit în România, ca să facă filmul cu Celan, aducea numai avantajii cinematografului românesc (valută pentru dreptul de a filma anumite locuri, angajamente bine plătite unor actori români, ca să nu mai vorbim de o anumită popularitate lumii românești. Reprezentantul oficial cu care a tratat, o jigodie numită Constantinescu, urmașul lui Vasile Nicolescu la Ministerul Culturii, după ce vrând nevrând, a acordat permisiunea realizării filmului, l-a întrebat pe interlocutorul său german, «de ce trebuie să faceți un film cu un scriitor evreu, când avem atîția scriitori români mai

interesanti?» (...) Mă văd obligat să-ți amintesc câteva lucruri elementare pe care le știi foarte bine, și numai o viziune primitivă a literaturii, cum aveau activiști de tipul Gonda (și nici el), le ignora: Nu toate producțiile literare sînt ideologizate într-un grad care să le implice politic. Se pot realiza capodopere care să nu deranjeze nici un regim politic neparanoid. Un volum de poezii ca *Monolog în Babilon* de Philippide, cel mai bun pe care l-a scris el, nu conține nici o urmă de concesiune făcută regimului și putea apare întocmai în orice regim. Philippide l-a scris așa cum a vrut, a profitat de un moment prielnic, cînd regimul a ieșit din paranoia anilor '50, și l-a publicat. N-a recurs la nici o strategie și complicitate. O bună bucată de vreme, mai mult de un deceniu, s-au putut publica astfel de cărți fără nici o problemă. Pot să-ți citez din fiecare perioadă o grămadă de asemenea scrieri, avînd drept autori scriitorii din toate generațiile. Sînt opere desăvârșite, putînd sta alături de ce s-a scris mai bun în literatura antesocialistă: *Întîlnirea din Pămînturi*, *Bietul Ioanide*, *Moromeții I*, *Groapa*, ciclul de balade al lui Doinaș din volumul *Omul cu compasul*, poeziile lui Dimov, *Cartea milionarului*, *Lumea în două zile*, *La Liliaci*, postumele lui Blaga, o sumedenie de nuvele ale lui D.R. Popescu, romanele lui Sorin Titel, *Ingeniosul bine temperat*, *Totul*, *Visul*, numeroase schițe de Mircea Nedelciu, Sorin Preda, Cristian Teodorescu, și altele și altele./ Ce vreau să spun cu asta? Că există un spațiu, destul de larg, în care literatura nu se implică neapărat politic și în nici un caz în mod nemijlocit, ceea ce nu o împiedică să atingă realizări majore. (...) Chiar și în roman, unde socialul și politicul intervin mai frecvent și mai adînc, opere capitale cum sunt cele ale lui Dostoievski sau Kafka, pentru a da numai două exemple faimoase, nu au implicații politice decât într-un plan derivat. Dacă un regim, fie el și totalitar, are o minimă înțelegere rațională a vieții literare, va lăsa să apară astfel de opere, întrucît nu-l deranjează. Iar scriitorii și-ar găsi un spațiu de exercițiu al profesiei lor, să zicem normal, făcînd lucruri pe care le-ar face și în deplină libertate. Toată viziunea militară, strategică și belicoasă e total neadecvată cu acest spațiu al vieții literare, unde nu neg că existau tensiuni, aranjamente intrigii, presiuni procese de corupție, dar nu mult diferite după 1960, de cele care se întîlneau și în viața literară antebelică și se întîlnesc și în lumea liberă azi. (...) Este iarăși de precizat că nu orice scriitor se simte neapărat împins să practice o astfel de literatură să-i spunem «angajată». Tendința actuală (și cred că o manifesti și tu) este să supraevalueze rolul acestei literaturi și să considere vinovat moral pe cel care nu a practicat-o sau nu o practică. Asta e o teorie leninistă, conform căreia un scriitor își vădește obediența față de «sacul cu bani» capitalist nu numai prin ce spune, ci și prin ceea ce nu spune. Cu teoria aceasta li se poate reproșa o complicitate cu ordinea oligarhică mai tuturor marilor scriitori din trecut, lui Goethe, că a rămas indiferent și olimpiant la multele așezări strâmbe ale epocii sale (...), lui Racine că nu s-a ocupat de samavolniciile din timpul domniei lui Ludovic al XIV-lea, lui Mallarmé, că n-

a suflat nimic în legătură cu afacerea Dreyfus, lui Cehov că nu a tratat în piesele lui groaznicele condiții de viață ale proletariatului rus și așa mai departe. De ce ar fi fost prin urmare neapărat complicii regimului comunist scriitori care și-au văzut de treaba lor, au scris *Mistrețul cu colți de argint*, *Monolog în Babilon*, *Moartea ceasului*, *Detectivul Arthur*, *Dropia*, *Țara îndepărtată*, *Ingeniosul bine temperat*, *7 poeme* și *Pe malul Styxului*? Ca să nu mai pun și întrebarea: oare ce va reține o viitoare istorie a literaturii române, scrisă peste douăzeci de ani, să ne închipuim, scrierile acestea, ori «opera» lui Paul Goma? (...) Te rog nu mă lăsa în întuneric și numește-mi și mie, cine au fost acești eroi prizonieri? N. Breban, Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Ștefan Bănulescu, N. Manolescu, Gabriel Dimisianu, chiar viteazul Alexandru Mușina, pe care îl cunosc foarte bine? Nu-mi amintesc deloc, stând pe plajă la Neptun alături de Manolescu sau numărând câte premii au luat cei citați și alții din rândul lor, că duceau o astfel de soartă amară. Nu-mi amintesc nici cine au fost acei supuși la «difamări, hăituire a membrilor familiei, percheziții, amenințări și azvîrlire în temnițe, boli provocate de tensiunea claustrării, exilare forțată pe nepusă masă» etc./ Nici măcar Dorin Tudoran, când trimetea texte la Europa Liberă, n-a trecut prin așa ceva. Ocnă adevărată a făcut Caraion, dar în epoca «obsedantului deceniu». Oricum tabloul tău cu «subterana» deoparte și premiile, tirajele fabuloase, medicii de vază, călătoriile, de cealaltă parte, suferă de viziunea maniheică. Au călătorit, slavă Domnului, mai mult ca mine, Bănulescu, Ana Blandiana, Manolescu, Doinaș, Sorescu, Marino, Mircea Dinescu (până la faimosul articol), Octavian Paler, Paleologu, Steinhardt și nu mai știu câți alții, au luat toate premiile posibile, și-au retipărit de nu știu câte ori cărțile și au avut parte de tratament medical optim. Până și (...) dl Grigurcu a luat pensie fără să fi lucrat vreodată, scotea în fiecare an o carte și încasa drepturi grase de autor. (Acum se vaită că starea materială a scriitorului e sub nivelul sărăciei!)/ Departe de mine gândul să idealizez condiția scriitorului român în regimul ceaușist. Dar, crede-mă, n-o recunosc deloc în tabloul sumbru pictat de tine. Poate ai în vedere situația din Uniunea Sovietică. Dar se creează atunci un amalgam, producător de confuzii. Lucrurile n-au fost la fel peste tot și în tot timpul. Mecanismele acestea au funcționat când delirant, când rezonabil, când preventiv, când turbat, când pur și simplu idiot, adică făcând rău cui nu era cazul și ignorând realele primejdii./ În sfârșit, spui că eu am tendința să-i vâr într-o oală pe toți și să-i consider lichele. Nu e așa. Ca să luăm numai cazul pornirilor antisemite: Nu cred că l-au animat vreodată pe Doinaș sau Virgil Teodorescu, ca să citez doar două nume. Și mai sunt destule altele. Dar nu te-ai întrebat, cum se face că nici un scriitor român neaș nu se simte împins să ia poziție față de murdării ca ale lui Buduca și trebuie să vie numai un evreu să protesteze? De ce nici un intelectual «democrat» n-a simțit nevoia să-l pună la punct pe Dorin Tudoran sau pe Sorin Alexandrescu?». ■ Amplul eseu lui S. Damian este un profil intelectual și,

totodată, un text de atitudine, în care autorul își precizează pozițiile (inclusiv divergențele) față de prietenul său dispărut: „În tot ce scriu despre Ovid S. Crohmăniceanu intervine evident și o doză mare de subiectivitate. Dacă mi-am permis să-i dau note la purtare (în relațiile sale contorsionate cu stăpânirea), nu am făcut-o nicidecum cu rea voință. Nu mă erijez în judecător, și eu am păcătuit, voi fi ultimul care aruncă în el cu pietre. Traseele noastre seamănă într-o oarecare măsură, deși el a fost de la început mult mai profilat, cotat sus în bursa valorilor și în același timp mult mai expus. Am râvnit să-l am ca prieten, era omul pe care-l admiram necondiționat pentru ceea ce știa fără să epateze și fără să fie arogant, pentru felul în care asculta ca un duhovnic, când era rugat, spovedaniile altora, continuu dispus, dintr-un altruism nevindecat de deziluzii, să ofere sprijin. (...)/ Comparat cu mine, la care întrezăream rare sculpiri de diletant, cu goluri rușinoase în aria de prospectare, Croh era cărturarul pur sânge, cu doctă informare, cu o sagacitate și mobilitate a minții, cu alese maniere în dialogul de idei. Nu a făcut la momentul oportun pasul decisiv de a părăsi albia strâmtă cu care s-a deprins, a avut ezitări, poate fiind și prea preocupat de echivalarea unui statut didactic (el nu putea totuși escalada iute peste mai multe trepte ale birocrăției universitare germane). E păcat că, împotmolit în încrângătura stereotipiei autohtone, n-a optat măcar cu cinci ani mai devreme în favoarea rupturii, ceea ce l-ar fi absolvit de o serie de necazuri, precum și de răsuciri în gol care nu fuseseră toate de anticipat. Greșesc însă, hazardându-mă să judec stări de lucruri încolăcite și frâne personale, fără să am la dispoziție decât puține date, în pofida legăturii noastre afective. Răsfirați în puncte geografice diferite, eu la Heidelberg, el la București, apoi la Berlin, distanța dintre noi și-a pus amprenta și pe prietenie. În faza care a precedat evenimentele din decembrie 1989, n-am resimțit însă un diapazon diferit când poposea pe malul Neckarului, reînnoam taifasul ca și cum ne-am fi văzut ieri, trângăneam despre toate, fără tabuuri, fiind la unison în opinii. Ca și la București, mă surclasa prin informație și perspicacitate în ierarhizarea faptelor de cultură, singura ascendență, pe care mi se părea că o adjudecasem eu, era în analiza eșichierului politic în lume, căpătasem, cred, o rutină mai mare în distingerea tendințelor hotărâtoare, avantajat de citirea asiduă a presei occidentale și de urmărirea emisiunilor la televiziune. Perturbări s-au prefigurat mai târziu, curioase nesincronizări între noi pe anumite segmente după coticura din decembrie 1989. Era o surpriză fiindcă până atunci coincideam în mare măsură, cum am notat, în preferințe și antipatii. (...) M-a uimit faptul că nu l-am găsit fără rezerve pe baricada cea bună, euforic că erau alungate fantomele, mobilizat de programul de reînnoire. Ce se petrecea cu el? Firește, își exprima bucuria că au fost mătrășiți satrapii, că se putea în fine respira, dar multe lucruri nu-i plăceau din șuvoiul prefacerilor. Nu aclama pe față lagărul celălalt. Îl iritau, desigur, și pe el retrograzii incorijibili, maniaci ai trecutului, nemulțumiți de economia de piață și de lozincile liberei circulații a mărfurilor

și ideilor. Era prea deștept, trecuse prin prea multe încercări, fusese el însuși o victimă a persecuției, ca să se alătore, la spartul târgului, pleavei i-munde. Se ghicea însă o înșatisfacție, bombănea, căuta nod în papură. Vedea cu precădere negativul, cum se lăfăie la tribune noi demagogi pe care îi știa câte parale fac din perioada când au slujit cu sârg la stăpânii de odioasă. (...) Nu știu cât a cântărit în reținerile lui carantina la care l-au supus câțiva membri din proaspăta elită. Nici avalanșa de dejecții care nu l-a menajat, asaltul lichelelor împotriva lui n-a fost de natură să-l încurajeze în decizii. Erau și resentimentele unor ipochimeni, măcinați de morbul revanșei care l-a hărțuit. S-a mai adăugat și decepția trăgănarilor de la Berlin, unde situația nu i s-a rezolvat repede și s-a simțit lăsat de pripas. M-a mâhnit apatia în care a alunecat Croh, nu avea însă chef să-și mărturisească impasul. Se arăta prevăzător, ca și cum ar fi fost iar amenințat de pericole. (...) M-a consternat și subita circumspecție față de mine, nu mai subzista în ochii lui transparența de altă dată, când relația noastră de confidență era descotorosită de dubii. Se manifesta tot atât de cald în simțăminte, atent să nu mă rănească (...). Nu aborda însă teme de natură politică, pasibile să ațâțe disensiuni, era sibilinic, echivoc. Puteam totuși reface cu puțină osteneală firul reflecțiilor sale din aluzii, din caracterizări avare, eliptice. Am constatat însă că nu mai suda între ele remarcile disparate, formulând concluzii nimicitoare asupra unor exponenți ai tagmei literare, cum obișnuise în trecut, nu voia să mă supere sau se abținea să-mi divulge miezul sintezelor la care ajunsese”.

2 noiembrie

● În „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 42), Nicolae Breban continuă un articol despre Alexandru Ivasiuc început în urmă cu două săptămâni: „După ce a devenit «persoană publică», se știu, bineînțeles, mai multe despre Alec. Văzut strict din «unghiul meu», el își păstra înaltele calități intelectuale, asociate unei anumite instabilități morale – dacă expresia nu e prea aspră! Oricum, neobișnuita sa vivacitate psihică, cred eu, dăuna reprezentării pe care alții și-o făceau despre el, de la ironii, sarcasm până la calomniile severe, brutale. Din capul locului eu vreau să infirm zvonul persistent că el ar fi fost un «agent al securității» și aștept, încrezător în ceea ce-l privește, cele ce vor revela «deschiderea dosarelor». O dovadă în sprijinul onestității sale funciare e și prietenia excepțională pe care i-au acordat-o doi ambasadori, cei mai puternici, ai Vestului: Harry Barnes jr., mai bine de un deceniu ambasador al S.U.A. la București și Erwin Wiekert, al R.F.G. care, la moartea sa, la 4 martie '77, a scris un amplu articol elogios despre scriitorul român. Or, acești doi demnitari erau, probabil, mai bine informați asupra celor pe care îi primeau în casă și în intimitatea lor decât nu puțini colegi, bârfitori și invidioși de iutea lui carieră, de calitățile sale naturale și pe orizontul său cultural amplu și lipsit de prejudecăți. Sigur, Goma și alți «denunțatori ai adevărului» (...) îmi vor

obiecta cu cel puțin «două dovezi»: faptul, pe care l-am amintit mai sus, că în timp ce foștii deținuți politici, de curând eliberați «faceau foamea» sau erau angajați undeva la o munca brutală, Ivasiuc a «fost numit» la Ambasada Americană, la biroul de presă. Doi: a apărut, după revoluție, o notiță scoasă din dosarele securității, nu știu de cine – suntem, de altfel, în ultimii ani, victimele unor astfel de «publicații», ce scot la iveală numai anumite acte pentru o manipulare «a adevărului», mai ales în scopuri imediat politice! – din care reiese că în «zilele fierbinți» de dinainte și de după cutremurul din '77, zile ce au coincis cu cele două vizite pe care le-am făcut secretarului C.C. Burtică în compania lui Goma, încercând să-l conving pe Burtică să-i publice un roman, lucru pe care îl voia și «dizidentul nr. 1», dovadă ca i-a înmănat activistului un manuscris pentru a fi publicat și care urma să apară odată cu romanul meu *Bunavestire* – în acele zile, deci, februarie și martie '77, înainte de arestarea lui Goma (sau în timpul ei!), Ivasiuc ar fi scris o «informare» către Securitate în care se distanțează de acesta și îl acuză de toate relele! Nu știu, nu am văzut acest act dar... îl cred veridic, deoarece eu însumi am avut atunci, la sfârșitul lui februarie, o confruntare cu Ivasiuc, în casa doctorului Ionel Vianu ce se pregătea de emigrare după câteva săptămâni umilitoare de «anchetă ambulatorie», o ceartă care a durat câteva ore, de față cu lume, în care îi reproșam că îl acuză pe Goma de lipsă de talent, de oportunism politic și cultural etc., etc., într-un moment când acesta se pregătea să adere la Charta '77, acțiune la care mă voia și pe mine părtaș și, dacă nu mi-ar fi apărut *Bunavestire*, aș fi făcut-o și acest lucru arată încă o dată că nu rareori, noi, scriitorii români eram prizonierii propriilor noastre ambiții literare și, dacă după '89, Paul Goma ar fi revenit în țară și nu ar fi aruncat fulgere și noroi de la Paris asupra noastră, compromițându-și marele său capital politic, aici, acum, i-aș da dreptate și aș regreta că nu am sacrificat apariția acestui roman, pivot esențial al creației mele, unei acțiuni comune de dizidență radicală ce ar fi putut să mă coste, ca și pe el, calitatea de scriitor român! Așa, însă, n-o fac, iar «adevărul» său devine tot mai mult o «iritare» penibilă, dezorientată și care-i face mai mult rău autorului ei decât elitei literare ce a străbătut, de bine-de rău, onorabil, cred eu, deceniile viclene și barbare ale dictaturii, dovadă atâtea capodopere ce au apărut în acei ani (...) și atâtea personalități de marcă ce și-au pus sigiliul indelebil asupra perioadei de care vorbim, și e suficient să citez la întâmplare numele unui Dimov, Preda, Radu Petrescu, Mazilescu, Nichita Stănescu, Noica și alții, mai tineri, Nedelciu, Groșan, Angela Marinescu, Ion Mureșan, Marta Petreu, Cărtărescu și atâția, de primă mărime (...)! Cum, adică, în țările vecine care au trăit aceiași apăsare bolșevică, Cehii, Polonezii, Ungurii și Rușii chiar, a fost posibilă o creație originală și majoră, iar la noi nu a existat decât o «vitrină a securității», cum au îndrăzneala și inconștiența să o afirme unii ce nu au trăit un ceas sub tiranie?! Ivasiuc a publicat romane – *Interval*, *Păsărilor*, *Apa*, *Iluminări*, *Racul* și volume de eseuri (*Radicalitate și valoare*, etc.), a fost

șeful (nereușit, după părerea mea!) unei Case de filme, cum se numeau atunci, mincinos, unele simple departamente ale Consiliului Culturii, a călătorit, a traversat medii intelectuale diverse provocând mai ales admirație în fața spiritului său polemic, avertizat, deși unii nu puteau să nu remarce contradicția un pic cam prea evidentă între situația și trecutul lui de «fost deținut politic» și fervoarea sa marxistă «mai nouă»! Nici eu și nici amicul nostru, Manolescu, cu care, în acei ani – între '72 și '77 am format un trio «prietenesc și luptător» – nu am fost totdeauna de acord cu părerile sau, uneori, cu comportamentul său public, sau cu cronicile pe care le ținea la «România literară» sau în alte părți, articole împănate câteodată de citate ale «tovarășului»! (Ivasiuc încerca să mă convingă, disperat, că «Ivașcu era cel care-i strecura citatele în text!»). Nu pot însă să uit că a fost singurul care a luptat cu patimă pentru publicarea manuscrisului *Bunevestiri*, obligându-l pe Dumitru Popescu să ceară aprobare «șefului său» pentru constituirea unei «comisii ideologice», comisie care făcuse posibilă și apariția unei cărți a lui Lăncrănjan, *Drumul Căinelui*. (...) Ivasiuc nu a folosit prieteniiile sale sus-puse și eficiente din Vest, a rămas în țară și a murit; nedrept, atroce, salvat o dată din temnițele staliniste, a fost ucis a doua oară, în plină creație, în plina bărbăție și elan vital și eu sunt convins ca ar mai fi putut da cărți interesante, vii, necesare, că azi, el ar fi fost unul dintre scriitorii care nu s-ar fi lăsat covârșiți de impasul și contradicțiile momentului, de lunga noastră rătăcire spre democrație și stabilitate economică. Evident, ca orice ins care a trăit tortura și umilința teribilă a pușcăriilor staliniste, el era îmbibat de frică și, probabil că aceasta inumană, irațională frică a fost sursa și explicația unor alunecări, ezitări sau lașități de moment! Dar... cine dintre noi, dintre cei care am avut uriașul noroc de a nu deveni victimele totale ale unor lepădături umane, încurajați de ideologia și structura «statală», cine dintre noi va avea curajul de a arunca piatra...?! Sau măcar «de a înțelege» ce poate trăi, îndura, suferi cineva, un om sensibil, din carne și oase, imaginativ și plin de speranțe «că noi», în infernul uman ce a durat ani, luni și mii de ore la Gherla, Aiud, Pitești...?! (...) În ce mă privește, eu îi voi păstra lui Alexandru Ivasiuc un loc privilegiat în acea memorie vie ce este, de fapt, identitatea noastră spirituală”. □ Cătălin Țirlea semnează un articol intitulat *Regimul Constantinescu – anexarea TVR și agresiunea asupra jurnaliștilor*: „«Ne-am bătut joc de speranțele a milioane de români și am compromis ideea de democrație!». Din această declarație memorabilă, cu care însuși dl. Constantinescu ar trebui să-și încheie mandatul de Președinte, reiese limpede că speranțele românilor au fost înșelate în cunoștință de cauză, batjocorirea fiind un act de voință, iar nu unul fortuit. (...) Reacția Puterii nu s-a lăsat așteptată, ea cedând, mult mai ușor decât era de așteptat de la o administrație democrată, tentației de a-și subordona presa. Primii pași, foarte grăbiți, au fost făcuți către confiscarea principalului instrument național de presă, Televiziunea publică, prin desantarea la conducerea ei a unui comando format din Stere Gulea, un fost regizor cu merite în campania

electorală a d-lui Constantinescu, Alina Mungiu, o jurnalistă mediocră, hiperideologizată, venită de la Iași, Radu Nicolau, un reporter frenetic și Anca Toader, crainică, apropiată a Președintelui. La puține zile de la instalare, Stere Gulea organizează o întâlnire cu corpul redacțional al Televiziunii, anunțându-l că echipa sa (la care se alăturase și scriitorul Bedros Horasangian, pus să dirijeze destinele culturii la TVR) «se revendica de la alegerile din noiembrie 1996». Din acel moment era limpede pentru orice jurnalist profesionist și onest că Televiziunea publică devenise un instrument ideologic în mâna Puterii. Imediat s-a operat debarcarea unui ziarist de marcă, Paul Șoloc, de la conducerea Departamentului de Știri, preluat personal de doamnele Mungiu și Toader. A urmat apoi pensionarea lui Iosif Sava, unul dintre marile simboluri ale televiziunii din România, soldată la puțin timp cu moartea ziaristului, căruia numai munca în Televiziune îi mai dădea forța să lupte cu o boala necruțătoare. Cinismul lui Stere Gulea și al echipei sale a îngrozit întreaga lume românească, ceea ce a condus în cele din urmă la debarcarea acestei echipe de la conducerea Televiziunii. Puterea nu a lăsat însă din mâna acest valoros instrument, numind în noul Consiliu de Administrație oameni la fel de fideli: același Stere Gulea, căruia i s-au alăturat Gabriel Liiceanu, filosof și editor, figură de prim rang a regimului Constantinescu, sau Alex. Ștefănescu, critic literar, membru al PNȚCD (acesta din urmă, la o recentă masă rotundă publicată în revista «22», reproșa unor lideri țărăniști că partidul nu i-a acordat însărcinările pe care zelul și avântul d-sale le-ar fi justificat; răspunsul a fost tocmai acela că PNȚCD l-a numit pe dl. Alex. Ștefănescu în Consiliul de Administrație al TVR. În consecința acestei numiri, redactorul șef al «României literare» a beneficiat de ecranizarea unui scenariu propriu, difuzat chiar de televiziunea din al cărei Consiliu de Administrație face parte, încasând în urma difuzării, conform unor informații publicate în presă, peste 250 de milioane de lei, adică aproximativ 10 mii de dolari SUA, în condițiile în care salariul mediu în România în anul 2000 este de sub 100 de dolari). În aceste condiții, Televiziunea publică a continuat politica de susținere necondiționată a regimului. Treptat, jurnaliști și oameni de cultură care formulau opinii nefavorabile au început să fie marginalizați. Sub pretextul cotelor de audiență și al «comercializării» discursului de televiziune (argumente ce poarta marca regimului Constantinescu, ele nefiind folosite până în 1996), au început să circule «liste» de indezirabili: Octavian Paler, Nicolae Breban, Laurențiu Ulici, Ion Cristoiu, Eugen Simion, Ileana Mălăncioiu, personalități ale culturii române a căror prezență «pe post» era inconvenabil regimului. Lor le-a fost preferată o serie de «analști politici» de genul Emil Hurezeanu, H.-R. Patapievici, Stelian Tănase, Dan Pavel etc., personalități cu unele merite culturale, dar dispuși necondiționat la a se abține de la comentarii critice la adresa Puterii, atunci când nu o susțineau fățiș. Recent, dl. Radu Sârbu, președintele FPS, unul dintre potențaii regimului, nu s-a sfiit să facă publică aceasta procedura a Puterii, cerând interzicerea

aparitiei pe post a jurnalistului Cristian Tudor Popescu, redactorul-șef: al celui mai mare cotidian românesc, «Adevărul». □ La rubrica „Revista revistelor”, Cătălin Țirlea analizează negativ un articol din „Luceafărul” semnat de Marius Tupan, „un tractorist” care „are despre sine impresia cum că ar fi scriitor, și încă de limba română, care se știe cât de multe dificultăți și capcane presupune”: „În fapt, însăilările sale sunt niște simple ineptii fără nici o legătură cu literatura, privite cu condescendență de către critică doar din jena de a nu desconsidera un efort fizic care ar fi mult mai eficient în agricultura, de pildă. Că Tupan a optat pentru a-l depune în literatură, asta nu e vina literaturii, desigur. Fostul secretar de partid de la «Urzica» și cel mai des filtru ideologic al acestei reviste pozează acum în mare dizident și anticomunist, fără să-și pună problema de ce lumea nu îl contrazice: pentru că așa obișnuiește una lume să-i trateze pe cei mai săraci cu duhul. Însă cititorii noștri se vor întreba ce ne-a apucat acum cu acest impostor, pe care altfel nu-l băgăm în seamă de ani de zile? Iată ce ne-a apucat: Din politețe față de Președintele Uniunii Scriitorilor, dl. Laurențiu Ulici, romancierul Nicolae Breban, directorul revistei noastre, l-a trecut și pe Tupan pe lista invitațiilor la cea de-a doua ediție a Colocviului Romanului românesc, care a avut loc acum câteva săptămâni la Sinaia. Acolo, în fața a peste 60 de scriitori, Tupan nu a scos nici măcar un cuvânt (slava Domnului!), ilustrându-se numai prin pofta cu care îngurgita șnițelele și fripturile oferite prin eforturi bugetare de Ministerul Culturii. Întors însă la Capitală, respectivul scrie în «Luceafărul» (nr. 37/2000) două pagini ignare despre Colocviu, că vezi-doamne tot scopul acestuia a fost de a-l «proslăvi» și de a-l «tămâia» pe Breban, că el, Tupan, a... «ezitat multă vreme» (!) să participe (de parcă ar fi insistat cineva în acest sens!), că totul a fost un «carnaval» și că, în fine, la viitoarele ediții Nicolae Breban ar face bine să ia loc în sală și să lase pe alții («critici de prim-plan») să conducă lucrările. Toate aceste insanități și încă altele, necitabile, sunt vândute de Tupan drept acte de curaj și de sinceritate prin care el speră să-i fie «de ajutor lui Nicolae Breban» (!). De menționat ar fi numai faptul că «sinceritățile» lui Tupan nu interesează pe nimeni, dicțiunea lor suferind, printre altele, și de acel accent dialectal necultivat care face din emițătorul lor un generator de frisoane pentru orice vorbitor de limbă română trecut prin școală. În ce ne privește, ne propunem să-l scutim pe Tupan de participarea la «brebaniadele» din anii viitori (sic!) și să-l băgăm în... seamă abia pe la ediția a 24-a (sau hai, la a 23-a!), asta dacă va avea bunul-simț (mă rog, vorba vine!) de a deconta Ministerului Culturii șnițelele de la ediția a doua, cea care l-a revoltat atâta”.

3 noiembrie

● În „Ziarul de duminică” (nr. 24) este publicat un interviu cu Catherine Durandin (realizat de Ileana Burlan), *Latinitatea, o problemă falsă: „Referindu-ne la istoria veche a României, credeți că descendența sa latină*

poate fi un avantaj în asimilarea culturii românești de către culturile europene?/ Nu. Centrul Europei astăzi este la Berlin și nu văd cum latinitatea i-ar interesa pe nemți. Cred că Europa e pe cale să se construiască prin eforturile Germaniei, Franței și Marii Britanii. Franța este, poate, puțin latină, în măsura în care nu e mai degrabă galică – nu mă pot pronunța exact. Cred că problema latinității este o problemă falsă. Ar fi greșit ca, din punct de vedere politic, să considerăm că o identitate latină ar putea constitui un avantaj în integrarea europeană, pentru că asta ar lăsa de înțeles că o identitate slavă nu ar fi de bun augur sau că una turcă ar fi de neconceput. Deci nu văd în latinitate un atu./ *Putem pune rămânerea în urmă a României doar pe seama celor 50 de ani de comunism (...)?* Cred că este vorba despre o situație care durează de mult mai multă vreme (...). De exemplu, societatea rurală românească nu se afla la același nivel de dezvoltare cu cea franceză nici în anii '30, cum nu se află bineînțeles nici astăzi. Dezvoltarea societății și a economiei, integrarea într-o imagine occidentală a națiunii nu ajunseseră nici ele la același stadiu. Cred că perioada comunistă a reprezentat în mod sigur un factor de blocaj pe anumite planuri, pe altele însă cred că a fost un factor de decolare – mă gândesc aici la perioada industrializării, cel puțin în deceniul 5-6. (...) România e o țară care nu a avut niciodată nivelul de dezvoltare vest-european./ *În urma studiilor pe care le-ați dedicat României, ați reușit să definiți o identitate românească?* Nu cred că putem defini cu precizie o identitate. Orice identitate națională este în mișcare și fiecare generație încearcă să găsească un punct fix, un reper. Cred, fără să fiu însă foarte sigură de acest lucru, că ceea ce este frapant în identitatea românească este multiplicitatea sa și în același timp voința sa, determinată poate de această multiplicitate, de a ajunge la o axă unitară, la un întreg, pentru a păstra în el toată această pluralitate. Mai mult decât o realitate în sine, cred mai degrabă că identitatea românească este un proces permanent și voluntar”.

7 noiembrie

● Într-un articol din „Observator cultural” (nr. 37), *Simptome și reacții*, publicat sub genericul „Structuri în mișcare”, Gheorge Crăciun scrie: „Cu câteva excepții notabile (...), lumea literară românească pare din ce în ce mai mult un mecanism care se învâрте în gol. Simptomatic e, înainte de toate, golul ideilor. După o perioadă de derută, în care s-a crezut probabil că literatura nu mai are nevoie de idei – ceea ce a încurajat orientarea masivă a unor creatori literari de opinie spre lumea jurnalistică, politică și a televiziunii – , nevoia unei repolarizări a atenției asupra vieții interne a literaturii s-a făcut și ea simțită. Vezi printre altele faptul simptomatic că o revistă fără audiența precum «Contemporanul. Ideea europeană» s-a transformat peste noapte într-o așa-zisă publicație de direcție, fără ca ea să reușească astfel, cu excepția unor editoriale ceva mai ofensive semnate de Nicolae Breban, să iasă din comodă-i

mediocritate./ Dar acesta e un exemplu simplu, poate cel mai benign, câtă vreme în provincie periodicele literare se înmulțesc nestingherite ca ciupercile după ploaie. (...) Văd în acest fenomen al unei noi revigorări a diletantismului agresiv (...) un fenomen care se asociază cu o flagrantă cădere a spiritului critic și cu sporirea nemăsurată a orgoliilor grafomane – fenomen care nu se întâmplă pentru prima dată acum la noi. (...) Profesionalismul muncii de scriitor și-a pierdut aproape orice realitate și gravitatea acestei pierderi e una cu consecințe pe termen lung./ Învărtirea în gol a mecanismelor faptelor literare nu e doar producătoare de subliteratură sau de literatură conjuncturală și nici nu-și are o justificare doar la nivelul fenomenelor invocate mai sus. Una dintre cauzele esențiale ale acestui joc de-a productivitatea operelor și ideilor se află în mult prea lunga așteptare a instituirii unei noi ordini literare. Nedreptății așteaptă să li se facă în sfârșit dreptate. Răsfățații ar dori să-și confirme vechiul lor drept la răsfăț. S-au făcut în ultimii ani o mulțime de observații negative despre literatura noastră postbelică și aceste observații s-au întins de la negarea oricărei valori a cărților scrise în comunism (cu excepția celor de sertar) până la punerea sub semnul întrebării a unor glorii indiscutabile din deceniile trecute. S-a vorbit despre necesitatea revizuirilor, reierarhizărilor, ceea ce ne-a putut aminti atât numărătoarea steagurilor a lui Pristanda, cât și filozofia schimbării a lui Farfuridi. S-a cerut imperios scoaterea pe piață a unei «istorii sincere» a literaturii române contemporane și câte și mai câte. La inventarea de lipsuri și proiecte de muncă pentru alții literatură română e tare. Mai greu e cu scrierea cărților și trebuie să recunoaștem faptul că aproape toate cărțile de după 1990 orientate spre o nouă viziune (reierarhizată) asupra literaturii noastre contemporane sunt dezamăgitoare (am în vedere aici cărți semnate de Gheorghe Grigurcu, M. Nițescu, Ion Simuț și alții). Cu o singură excepție: *Postmodernismul românesc* de Mircea Cărtărescu, carte întru totul normală, pentru că ea propune un punct de vedere personal asupra unei probleme de maximă actualitate. Cum bine însă se știe, cartea a stârnit multe reacții violente de respingere care nu și-au terminat nici acum ecourile. Și asta din simplul motiv că opul lui Mircea Cărtărescu ar fi o carte partizană./ Venite din partea unor scriitori incluși în vechile ierarhii și așteptând cu sufletul la gură măcar confirmarea pe post, aceste reacții sunt descumpănitoare prin ridicolul lor. (...) Vina lui Mircea Cărtărescu pare să fie aceea de a fi scris o carte prea personală, când el ar fi trebuit să fie un arbitru mediocru al unui joc în care e mai bine să închizi ochii la fiecare infrațiune. Criticii noștri nu mai scriu de mult panorame, sinteze, ei au alte treburi cu mult mai importante și, vezi doamne, tocmai Mircea Cărtărescu, această tânără speranță națională, ar fi trebuit să fie acela care să suplinească precaritatea și toate neputințele atât ale criticilor, cât și ale spiritului critic. E de-a dreptul stupefiant. Scriind cu o dezinvoltură invidiabilă *Postmodernismul românesc*, prozatorul și poetul Mircea Cărtărescu

a îndrăznit în față criticilor noștri cu vechi state de serviciu să fie mai bun, mai lucid și mai curajos decât ei”.

● În revista „22” (nr. 45), Ion Bogdan Lefter se întreabă: **Cine se va califica în finală?**: „Care ar fi – totuși – soluția cea mai sigură de evitare a «problemei Vadim»? Eliminarea concurenței dintre Isărescu și Stolojan prin retragerea din cursă a unuia dintre ei nu mai este posibilă. Formațiunile politice care-i sprijină ar plăti un preț prea mare socotit în procente pentru Parlament. Dar dacă – totuși, totuși! – sondajele vor indica la finalul campaniei pericolul ca liderul naționalismului românesc să promoveze pe locul al doilea? Ar exista chiar și atunci o soluție. Dacă cei doi «tehnocrați» n-au cum să renunțe, s-ar putea găsi în altă parte o rezervă de 6-7 procente care, adăugate la scorurile lor, ar crea o marjă de siguranță: sunt voturile etnicilor maghiari din România. La sfârșitul campaniei electorale, după ce și-a făcut auzit mesajul, după ce a beneficiat de convenitele apariții radio-televizate, candidatul UDMR, György Frunda, n-ar mai avea nevoie să candideze efectiv în ziua scrutinului. Formațiunea sa politică n-ar pierde nimic, susținerea disciplinată a minorității maghiare fiindu-i asigurată, cu ori fără candidat la prezidențiale. Mai mult decât atât, Frunda și Uniunea ar da – nu-i așa? – o admirabilă dovadă de altruism în scopul nobil de stopare a extremismului naționalist. Dar poate că nu va fi nevoie de o asemenea mutare pe tabla de șah a agitatei noastre scene politice...”.

□ În **Județul al sărmanilor**, Livius Ciocârlie notează: „Brava noastră armată, cu care atâta ne fâlim și e de neclintit în sondaje, cu nenumărații ei generali (și decorațiile aferente), brava noastră armată, despre care nu-mi aduc aminte ce război a câștigat în ultimele veacuri, și-a găsit în sfârșit un inamic pe măsură, pe care-l poate învinge: poporul român. Revenind serios, spun: de vină nu sunt acei generali. Ei au încercat. De vină e justiția care, împotriva legii, a aprobat. (...) Revenind la afacerea generalilor, cel mai îngrijorat aș fi dacă m-aș numi Vadim. Cu șanse certe de a deveni profitorul eșecului viitoarei guvernări, când oamenii, desperați, vor cere autoritate, mână forte, iată că a apărut un concurent primejdios. Poate că românii vor prefera armata, îi vor prefera pe generali. Ei vor fi buni înlocuitori și de parlamentari, și de guvernanți, și de... judecători”.

□ Ștefan Aug. Doinaș scrie despre **O boală fără lecuire: comunismul rezidual**: „Mi se pare cel puțin ciudat că o seamă de voci, aparținând unor oameni inteligenți (până la proba contrară...), susțin că, în timpul dictaturii comuniste, nimeni n-a fost comunist adevărat în România și că nici astăzi nu există picior de comunist în țara noastră: comunismul ar fi doar o poveste de speriat burghezii. Așa se și explică faptul că noi, românii, n-am avut parte de o «lege a lustrației»: pe cine să condamni, cui să-i interzici intrarea în politică și, deci, în Parlament, odată ce până și Corneliu Vadim Tudor și Adrian Păunescu se socotesc victime ale fostului regim, întrucât – zic ei – erau «urmăriți» și «li se ascultau convorbirile telefonice»?! (...) Iată, însă, că un fost general al Securității, numit Pleșiță, și un fost ministru comunist, numit Paul

Niculescu-Mizil, apar pe micul ecran și, după ce se declară, nu *foști*, ci *actuali* comuniști, ne dau lecții de comportament democratic și umanist și fac elogiul răsplat al ideologiei roșii. Intervine cineva să le dea replica meritată? Nici vorbă! (...) Este dovada cea mai teribilă a perenității acelu «comunism rezidual» despre care am scris de nenumărate ori: o mentalitate retrogradă, antidemocratică, persistentă, asemenea acelu aer îmbăcsit și nesănătos care stăruie în alveolele pulmonare ale indivizilor care nu-și împrăpătează respirația. (...) Cât timp indivizi ca Pleșiță și Mizil vor găsi audiență la oamenii care privesc micul ecran fără a se chestiona pe ei înșiși cu privire la ceea ce le este dat să asculte, șansele noastre de a adera la o Europă democratică și prosperă rămân pur teoretice. Mă tem că Occidentul a început să-și dea seama că noi, românii, suferim de o boală care n-are leuire». □ Este publicat, sub semnătura R.A., un articol cu titlul *Două zile de poezie la Cotroceni*: „Departamentul de Cultură și Educație al Președinției României (prin eforturile lui Sorin Alexandrescu și Marian Popescu), în colaborare cu Forumul «România la răscruce» au organizat în zilele de 31 octombrie și 1 noiembrie, la Palatul Cotroceni, două întâlniri dedicate poeziei române din anii 1960-1970. Manifestările au debutat în prezența președintelui României, Emil Constantinescu, cu lansarea antologiei *Poezia română după proletcultism*, realizată de Constantin Abăluță și apărută la editura *Ex Pontod* în Constanța și acordarea *Premiului pentru opera omnia* poetului Mircea Ivănescu. În ziua următoare au avut loc două colocvii moderate de Ion Pop și Sorin Alexandrescu, consacrate generațiilor '60-'70, recuperatoare ale limbajului poetic și ale tradiției interbelice, dar și posibile puncte de plecare pentru generația optzecistă. Au participat mare parte dintre poeții reprezentativi ai generațiilor luate în discuție (între care Ana Blandiana, Constanța Buzea, Angela Marinescu, Nora Iuga, Barbu Cioculescu, Nicolae Ţone, Doina Uricariu, Florin Iaru, Andrei Bodi, Alexandru Mușina și mulți alții), consilierii prezidențiali Zoe Petre și Sorin Alexandrescu, ministrul Culturii, Ion Caramitru, criticii literari Nicolae Manolescu, Eugen Negrici, Dan Cristea, Dan C. Mihăilescu, Ion Bogdan Lefter, Alexandru Cistelean, Carmen Mușat, președintele Forumului «România la răscruce», Dan Căpățână, directorul Editurii *Ex Ponto*, Ioan Popișteanu. Emil Constantinescu a declarat că Premiul pentru opera omnia acordat lui Mircea Ivănescu este «o opțiune personală» De altfel, a mai spus președintele, «este un premiu personal, pe care nu-l acordă Președinția României, ci îl acordă Emil Constantinescu, din Fondul Onoare» (constituit din măririle de salariu ale președintelui și ale câtorva apropiați ai săi). Președintele s-a plâns de «gălăgia» cotidiană provocată de posturile de radio și de televiziune, subliniind că «este momentul unei poezii interioare, așa cum scrie Mircea Ivănescu». Premiul i-a fost acordat, de asemenea, pentru «extrema originalitate a operei sale», care «marchează în mod profund literatura română a secolului XX». Din nefericire, starea sănătății nu i-a permis lui Mircea Ivănescu să fie prezent la Palatul Cotroceni și să primească personal

premiul și diploma de onoare. Emil Constantinescu a declarat că premiul, în valoare de 1.000 de euro (20 de milioane de lei), va fi acordat și în anii următori, prin Fundația Română pentru Democrație. «Chiar dacă nu vom mai fi la Cotroceni, vom găsi întotdeauna o sală în care să ne întâlnim și să ne simțim bine», a încheiat E. Constantinescu”. □ Vasile Dan semnează articolul **România profundă vs. România democratică**: „Această tensiune, dintre o Românie nouă, democratică, inocentă și fragilă și una profundă, conservatoare și imobilă, adânc înfiptă în solul patriei iese strident în lumină acum în campania electorală. Ea se vede mai bine, probabil, din afara țării – vezi reacția promptă a Bruxelles-ului -, dar și minți lucide și responsabile din interior o resimt cu acuitate. Asupra acestei tensiuni ar trebui să se concentreze dezbaterile actualei campanii electorale. Iar nu doar asupra efectelor secundare, a costurilor inerente și dureroase pe care procesul smulgerii țării din trecut, din provincialism și minorat istoric le cere”. □ S. Damian este prezent în sumar cu **Trimisul**: „Am cunoscut un om politic de excepție: domnul Tudor Dunca, reprezentantul României la Berlin. (...) Recunosc că nu sunt familiarizat cu toate detaliile activității unui ambasador, că le contempul din unghiul fatal limitat al ambianței universitare de pe malul Neckarului. Din ceea ce am aflat, însă, și sunt convins că nu mă înșel, citez să susțin că aportul domnului Dunca în inima Europei e o șansă pentru România, că numirea sa în acest post-cheie s-a efectuat sub o stea norocoasă (glumind oleacă i-aș conferi în idiom universitar pentru performanța să nota «*magna cum laudae*»). A ajuns până la noi un zvon care, nădăjduim, n-are temeii. Ar fi vorba de rechemare înainte de termen a ambasadorului de la Berlin. În această eventualitate nu se ține seama, abuziv, de o admirabilă prestație și de proiectele în curs de înlăptuire, care depind și de veghea celui care le-a dat viață. Dacă știrea nu e o născocire – ceea ce ar fi trist -, atunci nu putem recurge la o altă explicație decât că domnul Dunca, acum, cade victimă unor intrigi, unui calcul suspect, unor nenorocite socoteli tribale”. □ Marta Petreu publică un studiu despre Eugen Ionescu, **Eugen Ionescu în contextul ideologiei generației '27**. □ Diana Zaharia semnalează o recentă **Apariție editorială**: „A apărut cartea *Vârsta de bronz* de Zoe Petre, la editura Persona din grupul editorial Universalia (Du Style, Atlas, Persona, Integral, Universalia). Volumul cuprinde textele publicate din 1991 până în prezent, multe dintre ele apărute în revista «22», oferind cititorilor o privire retrospectivă asupra celor mai importante evenimente ale istoriei ultimului deceniu, de la revoluția din decembrie 1989. (...) Lansarea volumului va avea loc pe 7 noiembrie, ora 12.30, la Uniunea Scriitorilor, Sala Oglinzilor, avându-l ca invitat de onoare pe președintele Emil Constantinescu. Vor participa în calitate de vorbitori: Sorin Alexandrescu, Stelian Tănase, Email Hurezeanu, Daniel Barbu și Doina Uricariu”. □ Carmen Mușat (**Microscopul miraculos al privirii**) scrie despre *Inima ca un pumn de boxeur* de Nora Iuga (Ed. Vinea): „Antologia apărută în prima jumătate a acestui an oferă privi-

legiul unei lecturi *da capo al fine*, în urma căreia preponderentă rămâne impresia de totalitate, de întreg bine articulat. Nora luga se livrează potențialilor cititori fără false inhibiții, cuceritoarea franchețe a rostirii de sine fiind unul dintre principalele atuuri ale poeziei sale și unul dintre reperele ferme ale profilului ei auctorial. (...) Antologia *Inima ca un pumn de boxeur* este o invitație la recitirea operei poetice a unei autoare de o mare forță lirică, pe nedrept ignorată de ierarhiile curente”.

8 noiembrie

● Nr. 44 al „României literare” se deschide cu un editorial al lui Nicolae Manolescu, *Estetică și politică*, în care criticul încearcă să-și contextualizeze, retrospectiv, cronicile literare din perioada comunistă: „De câteva zile îmi recitesc (sau, mai bine zis, le răsfoiesc) cronicile literare pe care le-am publicat vreme de treizeci și doi de ani, săptămână de săptămână, din martie 1962 pînă în iunie 1993./ Părerii amestecate. E ca și cum aș privi într-un album cu fotografii vechi, de la diferite vârste. Amuzante, derutante, stupefiante și, câteodată, mai ales cele dintâi, ușor penibile. Există și un punct de ruptură în șirul de texte (în jur de o mie două sute cincizeci!), când clișeele (de gîndire, de expresie) se estompează sau chiar dispar și când încep să vorbesc în limba mea critică. Nici a epocii de apus proletcultist, tribut, s-ar crede, inevitabil la douăzeci și ceva de ani, când nu știam prea bine pe ce lume mă aflu, nici a lui G. Călinescu, din care mi-am făcut un fel de scut contra platitudinii și pe care l-am imitat aproape conștient și cu voluptate. Caut să situez cu exactitate acest moment și nu sînt convins că reușesc. (...) Am uitat cu desăvârșire cum îmi alegeam autorii în primii ani. Cine mi l-o fi scos în cale pe Ștefan Luca? Dar pe Aurel Mihale? Pe neașteptate, am ridicat ștacheta foarte sus (în raport cu standardele vremii, desigur). Elitismul acesta era, probabil, un mod de a nu mă lăsa înghițit de mediocritate. Trebuie să fi fost deliberat, dar nu pot jura. Chiar și durițările tînrului cronicar (oho, destule!) au, de la un punct înapoi, în vedere scriitori buni sau, în tot cazul, onorabili. Cît îi privește pe aceia nuli (artistic, moral), nici măcar nu-mi mai dădeam osteneala să-i fac praf. Îi ignoram. (...)/ Foarte repede, criticii generației mele au fost conștienți că singurul mod de a nu ceda presiunilor ideologiei oficiale era acela de a tăia operei toate legăturile cu viața din care se nutrea, cu etica dominantă, cu ideile la modă, chiar și cu biografia autorului, și de a o examina în splendoarea sau în mizeria ei fictivă, în arta și în artificiile ei, în stilistica și în tehnica ei. Nu era tocmai ușor. Dar acest evazionism critic, comparabil cu al poeziei aceleiași generații, abstractă și sofisticată, s-a dovedit norocos: cenzura l-a tolerat. Nu din prostie, aș zice. Cenzorii anilor '60 nu erau stupizi. Ei știau la fel de bine ca și noi că se eluda exact acel context (real și ideologic) al literaturii pe care marxismul stalinizat al doctrinei PCR îl socotea esențial. Dar alegea din două rele pe cel mai mic: decât o literatură realistă (asta era în fond comanda oficială),

greu controlabilă și cu efecte neprevizibile, mai bine una în care «figura» societății să se piardă printre cuvinte. Și decât o critică sociologică, în stare a decela paradoxul cu pricina, mai suportabilă era una care îl întreținea cu dibăcie. Nimic nu putea fi mai străin de politica culturală a partidului comunist decât estetismul. Și estetismul caracterizează prima literatură adevărată care se naște la începutul deceniului 7./ Din acest estetism, critica, la rândul ei, a făcut o politică. Și a câștigat, pe multe planuri, războiul cu politica partidului. Sunt, firește, și alți factori, ca și unele imponderabile, care ar merita să fie luați în discuție dacă vrem să înțelegem ce a însemnat mica liberalizare dintre 1964 și 1971. Dar important mi se pare să rețin acum ideea că niciodată, în deceniile următoare, în pofida unui efort uriaș, partidul comunist n-a mai recuperat pierderile suferite în cea dintâi bătălie cu scriitorii și criticii. (...). Ierarhia critică a dublat-o pe cea oficială, din anii '60 înainte, și a expulzat-o din manualele de școală. Opinia publică a fost în permanență corect informată. Canonul, încă astăzi valabil, a fost stabilit de critici, nu de politrucci. O cenzură tot mai neputincioasă și mai ridicolă – încât în 1977 Ceaușescu a desființat-o ca instituție – a hărțuit zadarnic o literatură care se tipărea în tiraje exorbitante, citită ca niciodată în trecut și, din nefericire, nici după 1989. La originea acestui extraordinar fenomen a stat politica estetică a criticii unei întregi generații. Când cronicile noastre literare, ale colegilor mei, ale mele (iată, în curând în volum la Editura Vinea) vor fi recitite în perspectivă istorică, se va putea vedea cu ochiul liber cum s-a născut o literatură și cum a supraviețuit ea cenzurii. Noi ne-am crezut esteți. Și am fost politicieni. Ne-am considerat cel mult lideri de opinie culturală. Și am devenit fără să vrem lideri de opinie politică. Nu întâmplător, scriitorii au dat cel mai mare număr de opere viabile în comunism și cel mai numeros contingent de disidenți”. □ Mircea Mihăieș publică un articol de atitudine exasperat despre apropiata perspectivă electorală (*Un dăunător de toamnă: indicele demografic*): „Alegerile din noiembrie vor sta, probabil, sub semnul iresponsabilității și al lipsei de memorie. Cei care, în decembrie 1989, au îndoliat țara, care au asasinat cu sânge rece pentru a pune mâna pe putere se întorc, cu blazonul curat ca o vitrină de la Sacks, decizi să redemareze în trombă jafurile și corupția. Dacă în urmă cu zece ani au fost aduși la putere de K.G.B., armată și securitate, acum s-au cățărât pe aripile pleoștite ale algoritmicilor. Rămân la părerea că în 1996 nu s-a produs alternativa la putere, pentru că avantajul C.D.R.-ului și-al aliaților a fost, de la bun început, fragil. Ultimii patru ani au constituit, de fapt, un respiro acordat celei mai criminale puteri care-a condus România în ultimii patruzeci de ani – o pauză de revirginizare. Ieșiți din clinicile de operații estetice, aproape c-ar fi de nerecunoscut, dacă nu i-ar trăda copitele, cornițele și codițele strecurate indecent pe sub smoking-uri. Cum a fost posibil ca o pacoste precum Iliescu să devină o speranță pentru disperații care, în 1996, ajunseseră să nu mai poată nici respira normal? (...) Crima regimului Constantinescu e și

ea imprescriptibilă: cu iresponsabilitate, ascunzându-și incompetența în spatele unor minciuni infantile, ei au ucis speranța. De-acum înainte, amărășteanul căruia copiii îi mor de foame nu va mai crede că democrația e o soluție și Europa o salvare. Refugiat prin bufete imunde și bodegi luate-n antrepriză de șobolănime, românul-standard nu mai crede decât în minciuna roșie, în naționalismul agresiv și în demagogia fascistoidă”. □ Radu Cernătescu publică un eseu hermeneutic despre *Eminescu și Sadoveanu*, insistând asupra preluării temelor eminesciene în viziunea inițiatică sadoveniană. □ Gabriel Dimisianu comentează noua ediție a romanului *Revoluția* de Dinu Nicodin (ediție și prefață de Ion Simuț, volum recent apărut la Albatros), cu reevaluări superlative (*Un mare roman ignorat*). □ Alex. Ștefănescu prefătează, într-un text emoțional (*Lupta cu amnezia*) editarea, la editura sa, Mașina de scris, a primului volum din cele zece proiectate ale *Dicționarului victimelor terorii comuniste* de Cicerone Ionițoiu (aflat sub tipar), ilustrând-o cu ample extrase din lucrare. □ În cadrul rubricii sale „La microscop”, Cristian Teodorescu se pronunță tăios în scandalul cumpărării diplomelor universitare (*Negustoria universitară*): „Cumpărarea, n-am alt cuvânt, a profesorilor universitari din România nu e însă o cucerire a tranziției, ci ea se purta încă de pe vremea lui Ceaușescu. Pe atunci, studenții străini își cumpărau reușita la examene cu cadouri. Ulterior, adică după ce valuta forte n-a mai fost motiv de pușcărie prin simpla ei posesie, studentul din România, străin sau autohton, s-a acomodat prin reprezentanții săi cu dare de mână, care s-au deprins cu ideea că examenele costă. De curând, președintele Comisiei Naționale de Acreditare Academică, dl Ion Mihăilescu a atras atenția asupra faptului că studenții care nu-și aleg cu băgare de seamă facultatea particulară pe care o urmează se pot trezi cu o diplomă cu care n-au ce face. Această afirmație e mai mult decât cinică în împrejurarea în care și studentul la stat poate obține o diplomă «ușoară», fără să-l mai ia nimeni la bani mărunți./ Așadar, problema e mult mai complicată decât scandalul diplomelor. Ea atinge în profunzime mediul universitar, câtă vreme între studenți și profesori va mai exista sistemul de cotizații pentru examene și câtă vreme, mai ales, studenții nu vor descoperi că un examen «trecut» de toți îi așază în aceeași oală și îi transformă într-un fel de magiun universitar tot mai lipsit de speranțe de viitor./ Mă așteptam ca scandalul diplomelor să stârnească un cutremur în rândul profesorilor universitari, pentru a-și lua distanță de acest fapt impardonabil. Disputa s-a purtat exclusiv la vârf, adică între Ministerul Educației și Universitățile prinse cu ocaua mică. După aceea, Comisia de Acreditare Academică a început să răscolească în dosarele facultăților particulare, dar asta mai curând parcă pentru a limita proporțiile scandalului./ Marele scandal e că în România învățământul superior s-a transformat într-o afacere între studenți și profesori și asta nu se întâmplă de un an sau doi, ci a căpătat un soi de acoperire prin uz./ Să mă ierte profesorii care nu fac parte din acest circuit, dar pe de altă parte, n-ar fi fost mai simplu

ca acești profesori curați să se coaleză și ei, măcar la nivel de semnături, împotriva celor care fac negustorie cu condiția lor universitară?”. □ La „Revista revistelor”, Cronicarul comentează favorabil apariția revistei satirice „Plai cu boi”: „Cronicarul, om normal, e curios și îi place să se distreze. De aceea a dat 24.500 de lei pe revista lui Dinescu, PLAI CU BOI. Și nu i-a părut rău, fiindcă a citit toate cele 96 de pagini (pe unele mai repede, că erau poze) și a râs destul. A așteptat să treacă efectul endorfinelor și când gura i-a revenit în poziția obișnuită, nu chiar pungă, dar cu distanțe între comisuri și urechi, a considerat că poate da expresie impresiilor. (...) Să le luăm la rând pe sărite, fiindcă n-avem loc de comentat totul. Mai întâi, editorialul lui Mircea Dinescu, transplantat de la «Cațavencu» și exact ca acolo (unde am citit și altele mai inspirate). Cum însă un lunar nu e ca un săptămânal, între momentul când e scris editorialul și apariția pe piață a revistei subiectele se pot perima, așa că ar trebui alese unele cu termen de garanție mai lung (...). Din editorialul *Plesnind din bici pe lângă boi*, cea mai reușită ni s-a părut o frază care nu mai e de actualitate, fiindcă se referă la Marian Munteanu ca candidat al lui Virgil Măgureanu: «Ați văzut vreun șnițel candidând la președinție din partea ciocanului de bucătărie care l-a frăgezit pe tocător?». Sărim peste fotoreportajul *Mona Muscă la duș* (dușul vârstă nu cunoaște), ca să ne oprim cu delicii la episodul-pilot al serialului *Patria are nevoie de defectele dumneavoastră*. Înlăuntrul treburilor din afară de Andrei Pleșu, în care găsim răspunsuri la o întrebare pe care ne-am tot pus-o unii dintre noi: nu ce naiba i-o fi trebuit lui să fie guvernant când vocația îi e alta, ci cum s-a simțit un om ca el în serviciu comandat de unii care nu-i ajung nici la degetul mic și de reguli procustiene. Andrei Pleșu începe cu o confesiune ironică. (...) Apoi începe să ne povestească în ce fel aceste «defecte» și limite au devenit funcționale în diplomație. Episodul se termină, ca tot ce-i bun, prea repede, lăsându-ne, până luna viitoare, *sur notre soif*. Tot de caligrafia subțire ține și o primă parte dintr-o proză confesivă de H.-R. Patapievici, *Frau mit Herz și mătușile mele*, cu un subiect drag tuturor prozatorilor și psihanalizatorilor, descoperirea sexualității în copilărie, tratat sensibil, fără umor, încât ai putea să te întrebi ce caută într-o revistă satirică, dacă n-ai vedea că, alături de politică, cealaltă cultură intensivă de pe Plai e sexul. Autori (anonimi cei mai mulți) altoiesc adesea cele două subiecte (cu rezultate mai mult sau mai puțin hazoase). Anonimi, dar care pot fi recunoscuți după stil. De exemplu, nu-i greu de ghicit cine i-a luat lungul și interesantul interviu lui Theodor Stolojan («Plaiul cu boi») e clar și o revistă de campanie pentru acest candidat) sau cine l-a mutat aici din «Cațavencu» pe Nelu Santinelu, căprar la Cotroceni (am apreciat naturalitatea cu care autorul intră în pielea unui răcan). De asemenea, iubitorii vechi de Arsamatoria pot depista câte pagini (destule) aparțin inepuizabilului Ioan Groșan. Cea mai nostimă producție a sa din acest număr se ascunde sub numele de... Rică Răducanu. Cu marginalul *Tirania lecturii*, paginile Rică

Răducanu vă recomandă au un preambul care îi poate convinge pe naivi că simpaticul Tamango e un obișnuit al anticariatelor și librăriilor Humanitas. Recenziile sunt însă eșantioane de Arsamatoria sută la sută. Cum cea despre *Postmodernismul românesc* de Mircea Cărtărescu e rătăcioasă, ca mai toți optzeciștii cu cel mai cunoscut, în țară și străinătate, dintre ei, am ales un citat din «recomandarea» unui volum apărut la Ed. Trei, *Psihologia eroticii masculine de Wilhelm Steckel*”.

9 noiembrie

• În „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 43), Nicolae Breban dedică un editorial lui Lucian Raicu: „Deși azi, în presa literară nu se mai vorbește aproape deloc despre criticul și autorul excepțional care a fost (și este!) Lucian Raicu, îmi este imposibil, «răsfoind, azi, filele 'romanului' tinereții mele literare», să nu-i acord un rol important – estetic și sentimental! – celui care mi-a – și ne-a! – fost prieten intim și complice de destin, lui Nichita, lui Matei și mie. (...) Prietenia noastră a murit cu vreo trei decenii în urmă, la puțină vreme de la întoarcerea mea din «primul meu exil», prin anul 1973. Sigur, prietenii se nasc și mor, chiar și marile prietenii, dar, lucru mai grav, din punctul meu de vedere, e faptul că a încetat interesul său pentru literatura română, odată cu expatrierea sa și, ca și în cazul lui Matei Călinescu, noi, cei ce scriem în această limbă, am pierdut un comentator și un interpret de excepție al «construcțiilor» noastre, al literaturii române moderne și contemporane. Îmi vine «mai ușor» să scriu despre o prietenie «inactuală», «pierdută în timp» deoarece, ca în scrierile mele de ficțiune, am, cum se zice, «avantajul distanței», al perspectivei. (...) Solidar cu tinerețea mea și cu prietenii ei – o «tinerețe» a unei întregi culturi, prin recâștigarea speranței și a capacității de creație a mai multor generații extrem de dotate, de «patriotice» în sensul adânc, pașoptist, «ardelean» al cuvântului! – eu nu pot să mă fac a uita energiile formidabile și competența ieșită din comun a unor tineri scriitori «de atunci», care m-au ajutat la început de drum – drumul greu, insuportabil de greu al construcțiilor ample și orgolioase într-o cultură, ea însăși tânără și încă nesigură de posibilitățile și anvergura ei. Lucian Raicu îmi și ne lipsește și, dacă el ar fi prezent, cum era altădată, în «corul literelor vii, actuale», s-ar vorbi cu siguranță mai mult, mai pertinent, despre marele său prieten, Nicolae Labiș, de exemplu, sau despre Teodor Mazilu, un alt prieten, sau despre Matei sau Nichita... Sau, foarte probabil, exegeza românească contemporană s-ar îmbogăți cu alte monografii de-un ordin excepțional. (...) A fost marele prieten al lui Labiș pe care, probabil, îl plânge și azi, prin drama căruia, însă a «avut acces», cred eu, la înțelegerea destinului ingrât al literaturii noastre, ce-și pierde valorile înainte ca ele – și geniul care le poartă! – să se fi putut împlini. Era puțin locvace, atent, temut pentru observațiile sale făcute cu un ton ușor, aproape ironic, cu vocea lui feminină, cu degetele-i tremurând de sensibilitate,

arse de-o veșnică țigară pe care o flutura prin față ca gheișele evantaiurile lor colorate, atent mereu și totuși cumva absent. (...) Dacă ar fi să-l apropii de un exeget european, mai degrabă decât de Ortega y Gasset, l-aș alătura lui Walter Benjamin sau, la noi, lui Pompiliu Constantinescu, întrecându-l pe acesta din urmă, însă, prin flexibilitatea și întinderea criteriilor de comparație, prin sensibilitatea la «marii Ruși»”.

10 noiembrie

● Într-un editorial din „Ziarul de duminică” (nr. 25), *Politică și poezie*, Nicolae Manolescu scrie: „A cere politicianilor să aibă competență ori gust în materie de literatură e totuna cu a cere patinatorilor să aleagă melodia pe care concurează în funcție de valoarea ei muzicală. (...) Nici în alte țări politicienii n-au neapărat competență culturală. Un candidat la președinția unei țări de peste Ocean ne-a convins, într-o împrejurare anumită, că e mai străin de geografia politică decât un elev de liceu. Un fost primar și apoi președinte al unei țări europene, faimoasă prin tradiția ei literară, credea că *Albatrosul* e o poezie de Victor Hugo. Ceaușescu știa pe de rost câteva versuri din Eminescu, Coșbuș și Goga. Cam la atât se oprea informația lui literară./ Nu e nici o nenorocire în această aculturalitate a oamenilor politici. Din contră, poate fi o garanție că nu se vor amesteca în literatură, când vor avea puterea. (...) Nu contează dacă oamenii politici, eventual candidați la ceva, au citit sau nu poezie. Pentru noi, ei sunt candidați. Dacă am crede că sunt poeți, nu i-am alege oricât de frumos ar recita cele mai minunate poezii din lume”.

□ Constantin Stan realizează o pagină cu tema *Literatura în Galaxia Internet* – în cadrul căreia scrie, între altele, un articol intitulat *În căutarea literaturii*: „A căuta literatură pe Internet, a căuta orice pe Internet seamănă întrucâtva cu căutarea acului în carul cu fân. Ce-i drept, un fân dispus mult mai uniform și mai logic, dar care nu-ți lasă mai multe șanse decât cele din vestitul car. Internetul este pentru avizați, pentru cei care și-au găsit deja «shortcut»-uri./ (...) Desigur că noi avem în minte ce vrem, dar nu știm să cerem. Capcana Internetului. Orice există acolo, important este să te pricepi să-i ceri (...)/ Pe Internet, totul depinde de tine, de cât de deștept ești. (...) Dar nu poți nega aparențele, ce nu e nu e, mai ales dacă te pricepi să cauți. Dacă rețeaua ți-a afișat 182 de pagini și tot n-ai găsit ce te interesa, fii sigur că greșeala nu e a ta!/ În limba română, ca și în engleză, franceză sau spaniolă, literatura este introdusă pe internet cu ajutorul bibliotecilor virtuale sau al librăriilor public online. Stilul de lecturare, diferit de cel al unei cărți tipărite, spaima continuă că la un moment dat un mesaj de genul «Rețeaua Internet își oprește brusc fluxul» modifică fără doar și poate receptarea...”.

● Nr. 404 al revistei „Dilema” are în centru un grupaj realizat de Mircea Vasilescu despre *Șmecheria românească*. Semnează articole și eseuri Paul Cernat (*Ars combinatoria, șmecheria, caragiale, Da Hood Justice...*),

Bogdan Ștefănescu (*Șmecherii istorice – sau cum reușim să ne învingem pe noi înșine*). Liviu Papadima (*Teama de pedeapsă*), Florin Toma (*Shmekerazada*) ș.a. □ G. M. Tamas continuă publicarea eseului *Despre postfascism*: „Postfascismul nu are nevoie de batalioane de asalt și de dictatori. E perfect compatibil cu democrația liberală antiiluministă”. □ La rubrica sa „Din viața unui extremist de centru”, Radu Cosașu prezintă amuzat, sub forma unei „nuvele” desprinse din viață, episodul recent al întâlnirii (cordiale) dintre scriitorul și disidentul anticomunist Alexandr Soljenițin – laureat al Premiului Nobel pentru Literatură, în prezent rezident în SUA – și liderul rus Vladimir Putin (*O nuvelă nu departe de Moscova*): „Peste 4 ani, în 1974, laureatul era expulzat din Uniunea Sovietică, la schimb – dacă nu mă înșel, dar n-ar fi o eroare catastrofală... – cu fostul secretar al Partidului Comunist Brazilian, primit fastuos la aeroportul Vnukovo. De aici, nuvela se constituie postmodernist din date, declarații și corespondențe./ În 1975, Vladimir Vladimirovici Putin intră în serviciul KGB-ului condus de Iuri Andropov, în cinstea căruia, în 1999, ca președinte al Rusiei, îi va dezveli o placă memorială în piața Lubianka spre a nu fi uitată lupta aceluia «pentru lichidarea elementelor antisovietice» (printre care, deigur, Soljenițin figura la loc de frunte). Impenetrabil în privirea sa de sticlă opacă, V.V. Putin are domenii în care se exprimă foarte limpede: «...se poate spune, fără exagerare, că sunt un produs reușit al educației patriotice în care a fost crescut omul sovietic». După acest tete-ă tete de 3 ore, din noaptea de 20 septembrie 2000, autorul *Arhipelagului Gulag* va declara cu toată vigoarea sa morală și rigoarea stilistică: «Vladimir Vladimirovici este un spirit tăios, înțelege repede, n-are nici o sete de putere personală. Președintele cunoaște toate enormele dificultăți moștenite, după cum trebuie să sublinieze extraordinara lui prudență și echilibrul judecăților sale». Nuvela mea nu se poate însă încheia decât cu fraza consilierului prezidențial pentru imagine, Gleb Pavlovski; ea nu are puterea de concizie și sugestie a măreței proze ruse, fără de care nici azi, cu atât mai puțin mâine, nu se poate face kremlinologie: «Că unul a aparținut KGB-ului și celălalt a fost disident, aceasta nu constituie un obstacol, ei nu trăiesc în trecut și mai au multe subiecte de discutat». Eu mă gândesc imediat și punctual cum ar discuta cei doi cele două capodopere care conțin, de peste o sută de ani, subiectele și problemele cele mai arzătoare ale Rusiei: *Hagi Murad* și *Demonii*”. □ Mircea Iorgulescu începe, la rubrica sa „Ce se vede”, un serial pe marginea recente publicări, în „Vatra” (nr. 6-7/2000, într-un grupaj „gândit și pregătit, în bună parte” de Mircea Zăciu), a articolelor legionare interbelice ale lui Mircea Eliade (*Inactualitate*): „Gest elementar, gest necesar, gest mult, inadmisibil întârziat: meritul revistei «Vatra» este cu atât mai amre. (...) De ce nu s-a procedat așa încă de acum 7-8 ani, când controversa în jurul acestor articole și în jurul pro-legionarismului lui Mircea Eliade din a doua jumătate a anilor '30 a pătruns și în spațiul românesc, nu se poate ști. Cu siguranță, însă,

că de-ar fi fost retipărite mai devreme, ca supliment al unei reviste, într-o ediție a publicisticii lui Eliade, sau măcar ca addenda la unul dintre volumele scoase de o editură sau alta, deformanta aură de senzațional dubios ce stăruie asupra dezbaterii despre aceste articole n-ar fi avut nici consistența, nici dimensiunile actuale. Acum, după ce *textele* sunt, în fine!, *pe masă*, abia acum discuția poate începe cu adevărat. ceea ce nu înseamnă că va și începe și că vor fi abandonate, așa, dintr-o dată tranșeele și muniția atâtor încrâncenați combatanți./ Fiindcă s-a ajuns la o veritabilă bătălie pro- și contra Eliade, *bătălie* ce a luat forma unui *proces*, cu procurori inflexibili și avocați îndârjiți. Nefericita și adeseori dezgustătoarea tendință de a se substitui dezbaterii intelectuale un *justițiarism* sumar și o *viziune polițistă* trivială și-a dat măsura și în *cazul Eliade*. Și n-ar fi cu totul exclus ca, într-o ultimă zvâcnire, inchi-zitori și vigilenți de serviciu sau din vocație să anatemizeze inițiativa revistei (...). *Procesul* e, însă, încheiat, chiar dacă nu e improbabil să existe încercări de a-l prelungi, iar mecanica sterilă a *demascării* și *inocentării* nu mai poate fi continuată. Articolele lui Mircea Eliade nu lasă nici un dubiu în privința adeziunii autorului lor la legionarism, după cum nici dimensiunea lor naționalistă nu e decât o evidență. O adeziune public exprimată și o dimensiune a cărei prezență accentuată constituie principalul resort al atitudinii politice a autorului din anul 1937, an în cursul căruia Mircea Eliade a susținut legiuonarismul, prin articole lipsite de orice echivoc./ Nefiind (sau *nemaifiind*) obiect de controversă, caracterul legionar și naționalist al acestor duzini de articole trece în plan secundar. Mircea Eliade nu mai poate fi nici *denunțat*, nici *deculpabilizat*, atitudini devenite acum desuete (...). Rămâne de sperat că eliberarea de obsesia *procesului* va lua forma, infinit mai profitabilă, a unei sau a unor cărți despre Eliade de genul celei, admirabile, scrise de Marta Petreu despre locul *Schimbării la față a României* în opera și biografia lui Cioran./ Dar aceasta nu epuizează posibilitățile deschise de excelenta inițiativă a revistei «Vatra»”.

14 noiembrie

● „Observator cultural” (nr. 38) publică o anchetă cu tema *România în prag de alegeri: cum stăm?*, la care participă: Ștefan Borbély (*Nu s-au schimbat metehnele...*), Caius Dobrescu (*Scoarță de copac și tălpi de bascheți*), Adrian Marino (*Două erori de perspectivă*), Cornel Moraru (*O scară de valori răsturnată*), Ion Vasile Șerban (*Stagnarea ca stare de spirit*), Traian Ștef (*Între mimetisme și canon*) și Stelian Tănase (*Tango cu istoria*). Ancheta se deschide cu următorul șapou redacțional: „Cu mai puțin de două săptămâni înaintea alegerilor parlamentare și prezidențiale de duminică 26 noiembrie, România se află la sfârșitul unui ciclu electoral și la începutul altuia. Suntem în plină campanie electorală, se fac prognoze, se discută cu pasiune șansele principalilor noștri actori politici. Avem – însă – și o bună perspectivă istorică

asupra situației actuale? Absorbiți de actualitatea imediată, de tensiunea cursei electorale, de opțiunile pentru cutare partid sau cutare candidat, găsim răgazul necesar pentru a reflecta și asupra evoluției de ansamblu a României în cei unsprezece ani care au trecut de la prăbușirea regimului comunist și la capătul unui prim deceniu constituțional «pe stil nou»? Ancheta din acest număr al «Observatorului cultural» încearcă să provoace câteva răspunsuri la astfel de întrebări mai generale. În ce stadiu se află – de fapt – reconstrucția democrației în România postcomunistă? Cât a progresat în acești ani reconstituirea la noi a unei culturi politice? Pe scurt: cum stăm la acest sfârșit de an 2000, înaintea unui nou ciclu electoral și... a unui nou mileniu?...". ■ *Ștefan Borbély*: „Cel mai rău lucru al deceniului din urmă, post-totalitar, a fost, după părerea mea, edificarea unei clase politice autoreproductibile. Pe moment, ea nu e controlată de nimeni, fiindcă se află deasupra legii, nu numai datorită mult-clamatei imunități parlamentare, ci și a unui lung și venal șir de legi, decrete și ordonanțe, date în interes propriu. Legiuitorul a ajuns să legisfeze, în România, translegalitatea, în condițiile în care, tot în virtutea legii, nimeni nu are posibilitatea de a-l trage la răspundere. Actul politic nu are parte, în România de azi, de virtualitatea controlului civic sau popular: funcționează de unul singur, în perimetru închis, autocefalic, ca stat în stat, flancat de armată, de Securitate și de Biserică, adică de cele mai neeuropene și nedemocratice instituții de care dispune în prezent țara. Acesta e, cred, cel mai periculos aspect pe care, în zece ani de zile, nimeni nu a reușit să-l neutralizeze. Nu va fi, deci, de mirare, dacă într-o bună zi se va întoarce foaia, pentru a i se vedea fața neagră de dedesubt: din păcate, nimeni nu a avut interesul, în zece ani care au trecut de la revoluție, să pună în fața poporului român o foaie cu ambele fețe albe. Discrepanța dintre societatea celor fără uniformă și detașamentul celor cu nu a fost nici până azi reglementată la noi, consecințele puțind fi, la o adică, fatale. (...)/ Sunt, apoi, de părere că în zece ani s-a acționat destul de mult asupra disponibilităților economice ale oamenilor, am asistat la o resurrecție a sentimentului de proprietate, mult timp adormit sau pur și simplu escamotat (nu însă și a unui sentiment al averii, banul fiind în continuare privit cu suspiciune delatoare, polițienească), dar că s-a lucrat mai puțin în direcția psihologiei individuale sau colective. S-au schimbat legi (câteodată cu unele mai proaste decât cele de dinainte), s-au închis fabrici, s-au privatizat întreprinderi, dar nu s-a ameliorat calitatea umană a conștiințelor. În România, metehnele sunt – au fost dintotdeauna – mai puternice decât legile: nimeni n-a avut puterea să acționeze asupra lor în deceniul care a trecut de la revoluție, să le modifice, să le amelioreze, eventual chiar să tindă la eradicarea lor./ Înțeleg prin meteahnă interiorizarea, lăuntricizarea micii corupții cotidiene: acceptarea ei ca lege socială funcțională, menită să reglementeze raporturile informale dintre oameni. Faptul că nu te poți duce la medic fără plasa plină sau fără un plic bine aseasonat e o lege în România: nimeni nu o contestă, deși mulți se revoltă retoric împotriva ei. Cu celelalte

instanțe administrative sau de putere e la fel. Orice aprobare se obține mai ușor cu șpagă decât fără. (...)/ Lăsând la urmă cultură, nu o fac dintr-un imbold ierarhic negativ sau fiindcă aici lucrurile au fost, în general, spuse. Ci fiindcă la nivelul intelectualității umaniste, saltul calitativ e cel mai spectaculos. A dispărut, în mare parte, regionalizarea, s-au distrus, în bună măsură, cuibulețele de legitimare culturală locală (cu traume inerente și cicatrizări dificile, dar asta e normal). Persistă anacronisme, de genul Inspectoratelor județene de cultură sau al Inspectoratelor școlare, dar aproape nimeni nu le mai observă, fiindcă sunt grevate pe un anacronism și mai mare: județele, păstrarea actualiei împărțiri teritoriale a țării./ Se circulă foarte mult în exterior în cultură, pe banii altora în general, investiția fiind fabuloasă pentru statul român, care nu mișcă un leu, dar încasează integral beneficiile, sub forma prestației intelectuale actualizate, suplă, subtile a celor care au fost dincolo. (...) Sub aspect cultural, intelectual sau ideologic, în România de azi e foarte mult de lucru. Există, vreau să spun, mult material brut, documentar, ce se cere a fi prelucrat, analizat, începând de la trecut și terminând cu prezentul. Mulți intelectuali trăiesc ceva ce s-ar putea numi o voluptate a explorărilor infinite, revelatorii: cercetează febril în arhive, scot la iveală documente uitate în fel și chip, fie din neglijență, fie culpabil, și rescriu pagini de trecut istoric sau cultural național, considerate și azi că fiind «sacrosancte». Le lipsește sprijinul politic sau popular, au de multe ori impresia că recurg la strategii insidioase, ilicite, dar, încet-încet, căruța se mișcă din glod, sancționând, prin simplul fapt că avansează, chiar și începutul foarte pesimist al rândurilor de față...". ■ *Caius Dobrescu*: „În pofida unui abundent discurs anticomunist foarte încărcat emoțional și legat, adeseori, de reprezentarea mistico-religioasă a bătăliei dintre întuneric și lumină, practicat de elitele intelectuale cu sistem de referință interbelic care domină viața publică din România, nu am auzit prea des o explicație simplă și convingătoare a aberației economice și sociale a comunismului. (...)/ Pentru a percepe corect sensul transformărilor postcomuniste, termenul de comparație ar trebui să fie nu fantezmele noastre europene, cât spectru unei virtuale României comuniste a anului 2000. O istorie paralelă, în care Ceaușescu ar fi rămas la putere de-a lungul anilor '90, nu reprezintă rodul pur al fanteziei. (...) Ceea ce trebuie să ne îngrijoreze în România postcomunistă nu este «capitalismul sălbatic», ci incapacitatea de a stopa mașina informală a subdezvoltării declanșată de economia de comandă de tip stalinist./ Cu toate acestea, este evident că măsurile economice luate după 1989 (și în special după 1996) au încercat măcar să încetinească procesul, generat de comuniști, al instaurării societății socialiste multilateral subdezvoltate. Ce ne-ar fi așteptat, altfel, în ceaușismul anului 2000?». ■ *Adrian Marino*: „Imaginea «noii României» (expresie, bineînțeles, figurată), în perspectiva viitoarelor alegeri, ne pare serios viciată de două erori de perspectivă. Lipsește încă încadrarea sa în procesul general de globalizare al politicii internaționale. În

același timp, suntem prea dominați de spectacolul mediatic televizat, cotidian, lipsit de orice încadrare contextuală și de o evaluare de sinteză. Două fenomene ni se par deosebit de notabile în sensul negativ al cuvântului./ Imaginea candidaților la președinție, ca și a formațiilor politice, apare prea personalizată, prea legată de unele figuri populare, sau mai bine spus popularizate, cele mai multe inconsistente. Ca și cum ele singure ar fi factorul decisiv, determinant în esență al viitoarei politici românești. Iar formațiile politice, aproape că nici nu au adevărate programe de principii și metode moderne de guvernare. Garanția aplicării lor este lăsată exclusiv pe seama unor lideri, de fapt efemeri, care azi sunt, mâine nu sunt. O selecție naturală, fie și minimală, se va produce fără îndoială./ Ca să fim cât mai preciși, se uită că orice viitor președinte al României este riguros condiționat și deci obligat de contextul politic internațional, care fixează de fapt marile linii directoare. Ce vreți mai bun exemplu decât recenta călătorie a dlui Ion Iliescu în Statele Unite, în citadela capitalismului internațional. El și-a dat seama încotro bate vântul și atunci face eforturi disperate să se alinieze. Să facă, de bine, de rău, o figură «prooccidentală», respectiv «proamericană». În care, bineînțeles, nu crede un cuvânt. Dar este îndeajuns de inteligent ca să-și dea seama de noile raporturi de forță internaționale, singurele cu adevărat determinante. (...)/ O a doua eroare ce se face, în perspectiva acelorași alegeri generale, este viziunea catastrofică despre clasa politică românească actuală. De acord integral că ea este încă plină de defecte. Unele foarte grave. Dar ne-am permite să ne punem și unele întrebări și să facem și unele observații. Există unii comentatori de presă care s-au specializat să acopere cu noroi întreaga clasă politică românească actuală, în frunte cu cel mai inocent dintre toți, căzut parcă în groapa cu lei, actualul președinte Constantinescu. Dar ne-am permite, totuși, o întrebare: oare vechiul aparat al statului totalitar comunist (din care unii editorialiști critici au făcut parte și încă din plin) era mai onest, mai competent, mai patriotic? Corupția și construcția ilicită de zile a început doar după 1989? Și, apoi, când să se formeze, într-un timp atât de scurt, o nouă clasă politică românească?”. ■ *Cornel Moraru*: „Zece ani de tranziție, care și așa nu dă semne să se încheie prea curând, nu constituie decât o tranșă temporală oarecare, un «fragment», greu de definit, și care constituie, în plan subiectiv (și încă pentru cei mai mulți), o etapă a speranțelor și a proiectelor eșuate. Nu alta este impresia care pare să domine în acest moment: o vedere în negru a tot ce se întâmplă, exacerbată pe toate canalele, de la pagina întâi a ziarelor până la show-urile politice – acestea din urma, pe cât de stupide pe atât de agresive./ Pe de altă parte, nu e mai puțin adevărat că și speranțele noastre au fost de la bun început, cumva, exagerate. N-am evaluat corect, suficient de lucid, cum stau în realitate, la noi, lucrurile și mai ales cum stăteau în 1990. Cred că avem încă o percepție magică a realului, crezând în răsturnări ca și miraculoase de situații, mentalități sau regimuri politice”. ■ *Ion Vasile Șerban*: „Azi, când fiecare partid și-a dat – mai mult sau

mai puțin – dovada incompetenței, a imoralității, a lipsei de responsabilitate (...), electoratul se află pentru prima dată în imposibilitatea de a alege. În absența alternativei, rumoarea electorală nu face decât să acopere neputința electoratului, el însuși rătăcit în manejul de circ al unor alegeri trucate nu formal, ci în chiar substanța lor. Obosit de lentoarea drumului spre niciunde al unei tranziții în pas de melc, majoritatea electoratului și-a făcut din imobilism o umbrelă de apărare; ceea ce pare a-și dori cel mai mult e trenarea prin orice mijloace, înfricoșat ca nu cumva răul să devină și mai rău. Pasivitatea, întoarcerea spre trecut sau oprirea în loc reprezintă trista opțiune a celor care nu mai pot sau nu mai vor să opteze./ Într-o asemenea realitate, când Parlamentul viitor nu pare să-și poată recăștiga statutul și autoritatea instituțională, iar partidele au coborât la un minim de credibilitate, democrația însăși se află în mare pericol. În lipsa unui pluripartitism autentic, cu partide puternice, competente și responsabile, capabile să se ridice deasupra intereselor de gașcă, democrația se macină din interior, se transformă într-un sistem inert și nefiabil, încât instituțiile, economia, mecanismele sociale devin nefuncționale. (...)/ Astfel văzute lucrurile, inamicul public nr. 1 apare a fi clasa politică a cărei gestiune lamentabilă în toții acești ani este cunoscută și recunoscută. O explicație, o acuză și o disculpă în același timp. Născută în lunile tulburi de după decembrie '89, în vidul perpetuat după decimarea elitei politice românești la începutul erei comuniste, clasa politică s-a încropit din oamenii eșaloanelor inferioare ale nomenclaturii, din puținii supraviețuitori ai partidelor istorice (...), din câțiva entuziaști ai reconstrucției postrevoluționare (...) și – mai ales – din mulți (o majoritate otova și agresivă) oportuniști și șmecheri, sălțați fără complexe și dubii de conștiință în barca de pe creasta valului. (...)/ Nici pe departe, însă, clasa politică nu poate «strânge» toate vinovățiile. Sunt suficiente ale sale! Deși critica fără menajamente a mass-mediei a făcut din ea singurul «țap ispășitor». Dacă pentru primii doi ani postrevoluționari analiza e aproape corectă, începând cu alegerile din '92, culpabilitatea electoratului trage mai mult în cumpănă. Incapacitatea lui de această dată, vechile mentalități care îl domină, impotența de a ieși singur din inerție au frânat, mai mult sau mai puțin conștient, drumul României spre capitalism și spre comunitatea europeană, creând și premisele propriei disperări. În 1996, schimbarea societății românești a fost doar aparentă. Votul care a propulsat la Putere forțele «schimbării» a fost doar un gest emoțional, al refuzului și al speranței deopotrivă. Iar noua Putere nu a reușit decât «să ucidă speranța». La sfârșit de mandat, bilanțul e mai mult decât negativ: o economie în derivă, o scădere la marginea suportabilității a nivelului de trai, o societate derutată, cu atitudini contrariante și îngrijorătoare, mai ales ale celor ce au crezut că, măcar în ordine morală, «schimbarea» ar fi putut fi posibilă. Rezultatul e datorat, desigur, clasei politice a Puterii, dar și electoratului care a susținut-o, și – nu în ultimul rând – societății civile care i-a permis derapajul moral, exhibarea

incompetenței, lipsa de reacție la atâtea semnale. Prea multe nu ar mai fi de modificat în această ultimă lună electorală. Alegerile par să-și fi făcut cărțile, în mare, deși în detalii pot fi surprize. Cursa prezidențială e un simptom elocvent al bălțirii din societatea românească, cât și pentru «absența» societății civile. În competiție, aceleași măști, puțin recondiționate, în numele acelorași partide fără credibilitate. (...) Societatea civilă a fost incapabilă să-și susțină, de una singură, un candidat propriu, confirmându-i astfel o independență autentică. (...)/ În ceasul al doisprezecelea al României contemporane, societatea civilă e ultima șansă; și singura alternativă a schimbării. Cu o singură condiție: aceea a propriei schimbări”. ■ *Traian Ștef*: „Mi se pare că nu putem discuta despre cultura română de astăzi fără să ne referim la mimetisme, la mode și fără să ne întrebăm dacă a reușit ea, în acești zece ani, să fixeze un canon, unul nou. Și cultura trece prin aceeași tranziție ca și întreaga societate. Mai bine zis, cultura este în primul rând în tranziție și ea determină toate celelalte fenomene sociale. (...) Cultura, în sens larg, este determinată de cauze din interior și din exterior, iar «organele» ei se dezvoltă după gradul de folosință, după funcție, ca mușchii. Politica, de exemplu, este funcția culturală cea mai dezvoltată acum la noi. Funcția politică și-a dezvoltat atât de mult organul, încât acesta este cel mai vizibil și le condiționează pe toate celelalte. (...)/ Nu putem vorbi, astăzi, despre sincronism. Cel mult despre imitație. Imităm legi, instituții, reguli, idei. Cu asta, însă, se ocupă elitele. De altă parte, din mijloacele mass-media, din filme, din auzite și văzute sunt împrumutate gesturi superficiale: un anumit mod de a se îmbrăca, de a vorbi, tipicuri de comportament, preferințe muzicale, gastronomice etc. (...) Dacă facem, însă, o comparație pe orizontală între imitația politică, de elită, am zice (legi, ideologii, partide, campanii electorale), pe de o parte, și imitația cotidiană, pe de altă parte, vedem, totuși, că nici una nu depășește superficialul. E vorba nu atât de imitație, cât de mimare./ (...) Nici în domeniul esteticului, în arte, în literatură, situația nu este mult diferită. Deși aici anul 1990 sau decembrie 1989 nu au constituit o ruptură totală, ca în domeniul teoriei, noile libertăți au condus nu spre constituirea unui nou canon estetic, spre o nouă ierarhie a valorilor, ci spre anularea esteticului și recursul la vulgaritate, erotism și misticisme. Apoi, ca și în politică, după o tăcere scurtă și studiată, vechii patriarhi ai literelor ies la suprafață și revendică același statut al puterii. Într-o astfel de situație, e destul de ușor să observi, cum o face Ion Simuț în «Familia» nr. 9/2000, ramânerea la putere a canonului șaizecist. A nu confunda, însă, puterea lor cu valoarea. Situația e similară cu a pedeserismului în politică. (...) Exista o «mecanică» a succesului experimentată întâi politic și extinsă la toate celelalte domenii ale culturii. Ceea ce mai putem observa este ca validarea, indiferent de domeniu, este dată tot de politic. Aud despre cutare că ar fi mare scriitor sau gânditor și i se răspândește renumele pentru că apare pe o listă electorală, într-o funcție publică. După cum chiar autori importanți își câștigă notorietatea prin

politică. (...)/ În aceste circumstanțe, a vorbi despre canon este riscant. E mai mult un deziderat decât o realitate. Putem vorbi, totuși, de mișcări canonice. Sau poate, deocamdată, doar de termeni la modă: democrație, ecumenism, multiculturalism, postmodernism, economie de piață, integrare europeană. (...)/ Scriitorii au luptat înainte de 1990 în «rezistență» împotriva comunismului. După aceea au fost între primii promotori ai pluralismului și democrației. Se pare, însă, că excesul de preocupare pentru esopism, care era o forma a esteticului, și chiar pentru esteticul pur, înainte de revoluție, iar după aceea implicarea civică, politică sau în jurnalism i-a apropiat mai mult de ideologic și i-a îndepărtat de ceea ce e specific artei lor, esteticul. Aici s-a ajuns și prin mimetismele și modele aduse acasă de bursieri. Într-o conferință adresată filologilor clujeni, consemnata în «Echinoc» nr. 4-5-6 din 1999, Nicolae Manolescu vorbește despre mai multe contestări trecute ale esteticului: proletcultista, structuralista, protocronista, dar și despre una actuala: (...). Neo-marxism numește Nicolae Manolescu virusul cu care se contaminează mulți bursieri ai noștri în unele universități americane. Să nu fim, totuși, prea sceptici. Este vizibilă mișcarea canonică a generației '80. Și «generația '80» există nu numai în literatură, ci și în celelalte arte, ba chiar în politică”. ■ *Stelian Tănase*: „România nu suferă de prea multe reforme, ci de prea puține. Argumentul după care coaliția guvernamentală ar pierde alegerile pentru că plătește un preț electoral la suferințele cauzate populației de reforme nu se susține. Lucrurile stau exact invers. Neaplicarea unui program de reforme suficient de largi și de radicale este cauza scăderii standardului de viață și a declinului economic. În 2000 putem vedea că, în mare măsură, toate partidele care au guvernat au aplicat politica pașilor mărunți. Miezul dur al economiei comuniste nu a fost atacat frontal de nimeni. El rămâne puternic, masiv în centrul economiei românești de tranziție. Doar 25% din activele acestei economii au fost privatizate. El blochează apariția unei economii de piață veritabile. Aici e toată chestiunea./ Incapabilă să demoleze acest miez, coaliția 1996-2000 a asaltat fiscal sectorul privat, zona întreprinderilor mici și mijlocii pe care în 2/3 din cazuri le-a și falimentat. Capitalismul românesc *in statu nascendi* a primit astfel o grea lovitură. Asta permite acum forțelor politice de stânga, în ascensiune, să spună că vor lua măsuri de însănătoșire a acestui sector. Ceea ce pare paradoxal. Burghezia română să se vadă salvată, încurajată, promovată de adversarii ei naturali. Și să fie martelată, îngropată – cum s-a întâmplat în ultimii ani – de aliații ei naturali. (...)/ Există o uriașă rezistență la schimbare în societatea românească. De 10 ani redistribuim – cum s-a spus – sărăcia. Fără să facem schimbări în modul nostru de existență. Nici drame, dar nici reforme. Acesta pare să fie pattern-ul general acceptat. (...) Populația vrea să facă unu doi pași înapoi, la pasul făcut înainte. E un tango cu istoria. Să luăm notă de această situație, să o acceptăm pentru un timp. Gradul de suportabilitate a fost depășit. (...)/ Nu ajunge să te declari liberal sau prooccidental pentru a reuși.

Experiența ultimilor 4 ani arată clar acest lucru. Cum nu e obligatoriu să ratezi pentru că ești de stânga. Stânga nu este incompatibilă cu reformele. Polonia și Ungaria anilor '90 sunt bune exemple. (...) PDSR face greșeala, repetând-o pe cea a CDR din 1996, de a încerca să mulțumească pe toată lumea. Lucru imposibil. Ori mulțumești un electorat defavorizat de reforme, exasperat de sărăcie, de nesiguranță, ori te sprijini pe segmentele dinamice ale societății, și satisfaci standardele UE și NATO. (...) Gradualismul, politica pașilor mărunți, dublul standard, prudența vor fi în continuare trăsăturile tranziției românești. Marea confruntare, marea opțiune se amână totuși cu încă 4 ani". □ Sub titlul *Intelectuali pentru un singur candidat*, este publicat comunicatul următor: „Ne aflăm într-un moment deosebit de critic. Riscăm să ne întoarcem la partidul unic și să periclităm integrarea euro-atlantica, dacă o singură formațiune politică câștigă alegerile cu o largă majoritate./ Riscăm ca turul doi al alegerilor prezidențiale să ofere o nemeritată șansă candidatului PRM ca prezumtiv opozant al lui Ion Iliescu./ Riscăm ca tot ce s-a clădit timp de un deceniu pe linia tradiției politice democratice să se distrugă, dacă CDR 2000 sau PD nu vor intra în Parlament, iar PNL va obține locuri puține./ Această situație se datorează în mare măsură defectuoasei strategii electorale a partidelor care au alcătuit coaliția aflată la guvernare: ele se atacă unele pe altele, cu o violență care le îndepărtează electoratul./ La fel procedează și candidații prezidențiali care sunt răspunzători de dispersia voturilor și de alunecarea lor pe o singură latură a spectrului politic./ Dată fiind gravitatea situației și puținul timp rămas la dispoziție, solicitam:/ – negocieri urgente între candidații la Președinție reprezentând spectrul democratic (György Frunda, Mugur Isărescu, Petre Roman, Theodor Stolojan) pentru ca, prin eventuala renunțare a trei dintre ei, înainte de primul tur de scrutin, să poată fi opus candidatului PDSR un singur contracandidat, puternic;/ – încetarea imediată a atacurilor reciproce între partide și candidați care, în loc să le aducă voturi, le îndepărtează electoratul și vor face și mai dificilă coalizarea în jurul unui singur candidat pentru turul doi./ În joc este destinul nostru și al copiilor noștri, precum și destinul european al României./ Această intervenție a intelectualilor vine în ceasul al 12-lea. Alegerile au fost și sunt răspunderea politicienilor, și cei care nici măcar în acest moment dramatic nu-și recunosc erorile și nu trec la îndreptarea lor se descalifică în ochii opiniei publice./ Inițiem o serie de discuții pe această temă și ne oferim disponibilitatea de a media între staff-urile de campanie”. Semnează: Gabriela Adameșteanu, Andrei Pleșu, Rodica Palade, Sorin Alexandrescu, Andrei Cornea, Dan Perjovschi, Alina Mungiu-Pippidi, Mircea Martin, Radu Filipescu, Adrian Marino, Andrei Oișteanu, Mircea Diaconu, Sorin Ilieșiu, Șt. Aug. Doinaș, Marta Petreu, Ștefan Borbély, Alina Ledeanu, Ioan Mușlea, George Virgil Stoenescu, Mihai Coculescu, Lidia Vianu, Marian Popescu, Ioan T. Morar, Vasile Dan, Florin Gabrea, Monica Spiridon, Stere Gulea, Doina Uricariu, Mihai Șora, Andrei Manolescu, Cezar Paul-Bădescu, Iaromira Popovici, Simona Șora,

Adrian Cioroianu, Alexandru Beldiman, Nora Iuga, Matei Călinescu, Gelu Ionescu, S. Damian, Anca Oroveanu, Magda Cârnelci, Costea Munteanu, Eugen Negrici, Nicolae Prelipceanu, Gabriel Dimisianu, Emil Brumaru, Al. Cistelecan, Alexandru Paleologu, Augustin Ioan, Simona Cioculescu, Barbu Cioculescu, Irina Nicolau, Dumitru Radu Popa, Catrinel Popa (director artistic Calvin Klein), Dan Peligrad, Sasha Meretz, Cornel Ungureanu, Dorin Branea, Manolita Dragomir-Filimonescu, Anavi Adam, Constanța Marcu, Radu Ciobotea, Maria Pongratz, Daniel Vighi, ieromon. Iustin Marchiș, Denisa Comănescu, Sorin Mărculescu, Dan Cristea, Ioanna Deligiorgis, Nicolae Brînduș, Simona Corlan, Radu Drăgan, Ion Mircea Enescu, George Voicu, Gheorghe Crăciun, Carmen Mușat, Victoria Luță, Cristian Munteanu. □ Carmen Mușat publică articolul *Demagogia salvează România?!:* „Asistăm, iată, după unsprezece ani de democrație și libertate – confundate de prea multe ori, din păcate, cu anarhia –, la o situație aparent paradoxală. Sondajele de opinie, pe cât de multe, pe atât de diferite din punctul de vedere al rezultatelor anunțate, confirmă tendința majorității de a se reîntoarce în trecut, fie la situația de acum patru-cinci ani, fie, mai grav încă, la cea de dinainte de decembrie '89. (...) Pe fondul unei situații economice precare și al unei acute deziluzii, cronicizate în ultimii patru ani, discursul autoritarist, cu accente vehement naționaliste, cu stridențe ce țin, în mod evident, de ideologia naționalist-comunistă, găsește ecou în rândul multora dintre semenii noștri. Cum altfel ar putea fi înțeles procentul de aproximativ 50% cu care este creditat PDSR-ul, partid care vine cu aceiași oameni, respinși în 1996 în proporție de 70%-75%? Sau opțiunea unora pentru un personaj ca Vadim Tudor (...)/? Mulți dintre noi l-am privit pe Vadim Tudor exclusiv drept ceea ce este: un personaj de circ, cabotin și găunos, un demagog (...). Iată însă că acest tip de discurs are adepți, căci există oameni simpli, de bună credință – dincolo de clientela PRM-ului – care se lasă amăgiți de avalanșă de vorbe goale pe care «tribunul» o rostogolește ori de câte ori are prilejul./ Perfidul amestec de oratorie și megalomanie, de promisiuni de bunăstare paradisiacă, ca și de amenințări directe la adresă tuturor celor care îndrăznesc să gândească altfel decât membrii sau simpatizanții acestui Ubu autohton pare să-i convingă în special pe cei aflați la limita subzistenței, pe cei pentru care democrația înseamnă, în primul rând, competiție, risc, competență, dar și pe cei care, nemulțumiți de corupție și de ineficiența unora dintre instituțiile statului de drept, consideră că o dictatură – personală sau militară – ar fi de preferat unui stat de drept imperfect. (...) Vulnerabilitatea democrației românești nu este doar efectul imperfecțiunii instituționale, al sărăciei sau al corupției, ci și al unei memorii insuficiente. Pe această memorie deficitară mizează, astăzi, mai mult decât pe precaritatea situației economice, toți cei care pretind că sunt «aproape de oameni, împreună cu ei», că și aventurierii politici precum Corneliu Vadim Tudor. Politician de mucava și scriitor închipuit, acest epigon al lui Adrian Păunescu a reușit, în cei unsprezece ani de

democrație, să-și construiască o imagine de «salvator al nației», supralicitând temerile unei populații dezorientate și neinformate față de tot ceea ce este nou și necunoscut”. □ Ion Bogdan Lefter observă că, în ultimii opt ani, alegerile parlamentare și prezidențiale din România s-au desfășurat în paralel cu cele din Statele Unite, analizând în paralel situația politică românească și pe aceea de peste Ocean – *Între alegeri paralele (inegale)*: „Cei doi candidați principali care s-au confruntat în alegerile din Statele Unite, republicanul George W. Bush, jr. și democratul Al Gore, jr. (primul – fiu de președinte, al doilea – de senator), au mers – cum se spune – «cap la cap» de-a lungul întregii campanii, nici unul nereușind să se desprindă de celălalt, de unde și rezultatul atât de strâns încât după o săptămână de la scrutin nu se știe încă exact cine a câștigat. La noi – primul clasat în sondaje, Ion Iliescu (nu fiu de președinte, ci el însuși fost președinte timp de șapte ani, din decembrie 1989 și până în decembrie 1996), are un avans confortabil față de următorii săi, ceea ce indică un dezechilibru al scenei politice./ Estimările opțiunilor de vot pentru partide nu fac decât să confirme: viitorul Parlament va fi dominat de formațiunile de stânga, chiar dacă relațiile dintre ele nu sunt dintre cele mai bune. (...) Orice speranță, cât de firavă, de măcar parțială echilibrare a celor două jumătăți ale spectrului politic în adunarea legislativă se va risipi dacă Partidul Național Țărănesc Creștin Democrat și micii săi aliați din Convenția Democrată 2000 nu vor reuși să treacă pragul electoral, caz în care s-ar putea ca Partidul Național Liberal să rămână singurul reprezentant al dreptei în Parlament. Mai există – firește – și Uniunea Democratică a Maghiarilor din România, în a cărei configurație intră grupuri și partide deopotrivă liberale și social-democrate, dar agendă lor comună e exclusiv etnică. (...) Opoziția bucureșteană a începutului de secol XXI va fi mai slabă decât cea de pe Dealul Capitolului din Washington, D.C. Mai aproape de situația din America s-ar putea dovedi – totuși – alegerile noastre prezidențiale: dacă Ion Iliescu, singurul participant la toate cursele pentru șefia statului din 1990 încoace, când câștigător, când învins, nu va obține în primul tur mult mai mult ca în 1996, atunci finala «se joacă». (...) Rezultatul aproape egal din Statele Unite i-a făcut pe unii observatori de peste Ocean să vorbească despre o populație «divizată». În România, după cum am văzut – dimpotrivă: masiva deplasare spre stânga a electoratului s-ar părea că indică un consens surprinzător de larg în favoarea politicilor social-democrate. În realitate e... invers: «divizați» suntem în continuare noi, nu americanii! (...) La noi, unde ar fi fost de presupus că disproporția dintre opoziția în creștere constantă în sondaje și guvernării abandonată văzând cu ochii de către electorat va aduce liniște stângii și resemnare dreptei, atitudinile – dimpotrivă – s-au radicalizat încă o dată: «anticomuniștii» anilor '90 s-au trezit din letargie și-i demască din nou pe adversari drept «neo-comuniști», în timp ce Ion Iliescu și ai săi, echipați iarăși de luptă, au viziunea ciclică a țărăniștilor și a liberalilor ca urmași hrăpăreți ai «moșierilor», guvernarea ultimilor patru

ani părăndu-li-se un «jaf» pe seamă «averii poporului». Și de-o parte, și de altă – mentalități depășite de istorie, perpetuate ca prelungiri ale unei epoci revoluate. Așadar, «divizată» nu e America, «divizata» continuă să fie România actuală, și nu între «stânga» și «dreapta», ci – scurt spus – între trecutul dușmăniilor și viitorul parteneriatelor. Noua noastră democrație va evolua – inevitabil – într-acolo...». □ Bedros Horasangian semnează un articol aniversar (*50 de ani cu Mircea Dinescu*), iar Dumitru Ungureanu și Victoria Luță îl evocă pe Mircea Nedelciu (în *Rându(i)ri despre Mircea Nedelciu* și, respectiv, *Certitudini de cititor*). □ Victor Neumann publică articolul *Multiculturalismul în analizele filozofice contemporane*, la rubrica „Studii culturale”, iar Codrin Liviu Cuțitaru este prezent, sub genericul „Opinii”, cu un text intitulat *Alte isprăvi ale periferiei în drumul său către centralitate*, ilustrând prin exemplul ieșean o teză privitoare la un așa-numit complex al periferiei: „Nu trebuie decât să urmărim anchetele făcute în ultimii zece ani – atât în presa cotidiană, cât și în cea culturală –, pe segmente socio-profesionale foarte variate (incluzând și elitele intelectuale), toate marcate de un narcisism intens și autodevorator. Pusă în termeni rudimentari sau sofisticăți, explicată prin medierea ideologiilor complicate ori tratată nemijlocit, cu brutalitate «periferică», ideea de bază s-a oprit într-o inflexibilitate reprezentatională, imposibil de depășit. Iașiul este prin excelență o margine «construită», identificată așa din cauza concurenței neloiale a centrului. Atitudinea celor convinși de adevărul acestei axiome trece, în general, de la esopismul vag ironic la pamfletul suculent și intolerant. Nemulțumirea ofuscată primeaza însă în ambele cazuri. S-a creat, ori s-a (auto)indus mai bine-zis, o mentalitate de victimă istorică, a cărei singură variantă de răspuns cultural devine alienarea superioară./ (...) «Periferia» este necondiționat cea care declanșează conflictul cultural, paradoxal, tocmai din autoidentificarea pernicioasă ca «margine» aflată într-o relație de «ostracizare» cu un «centru» imaginar. Aici discuția poate fi lărgită pînă la nivelul «provincialismului» nostru european (și nu doar național, al Iașiului bunăoară, în raport cu Bucureștiul). Dacă vorbim strict în termeni literari, rezistența culturală a literaturii române (cu excepția aproape neverosimilă a momentului optzeci) la dezvoltările ideologice de după 1965, devenită cruciadă în unele zone, nu sugerează altceva decât un autoizolaționism artificial, grefat pe frustrarea tipologică autoindusă (*margine vs. centru*). Interesant rămâne faptul că, în acest caz, «perifericul» nu se situează în interiorul unei disjunctii metodologice firești – rezolvate, de obicei, prin schimb de opinii contradictorii –, ci dezvoltă un straniu complex de superioritate (neînțeleasă), cu accente de radicalism, anihilând germeii oricărei comunicări. Revenind cu discuția în spațiul autohton, îmi amintesc că acum câțiva ani, un incitant «manifest postmodern» al lui Ion Manolescu, plin de sugestii «sincrone» și dovedind indubitabil familiaritate cu evoluțiile culturale mondiale, a fost repudiat inflexibil de vocile celor care s-au simțit «marginalizați». Violența a întrerupt

atunci închegarea unui dialog cu șanse reale de a deveni constructiv. La un alt nivel, tot așa se justifică «nepopularitatea» unui scriitor cu adevărat european (Mircea Cărtărescu), în lumea boemelor provinciale, tăcerea condescendentă asupra succeselor internaționale excepționale ale unor intelectuali cu formație academică vestică (Andrei Hoișie-Corbea), în zona marginalilor «autosuficienți», sau preferința pentru identificarea unor autori tineri de mare complexitate estetică (Simona Popescu, Caius Dobrescu, Andrei Bodiu, ș.a.) doar ca «poeți», într-un univers în care poezia fără fundament cultural, ca trăire trubadură, formează, desigur, un *modus vivendi*”.

● În revista „22” (nr. 46), apare următorul comunicat: ***Intelectuali pentru un singur candidat:*** „Ne aflăm într-un moment deosebit de critic. Riscăm să ne întoarcem la partidul unic și să periclrităm integrarea euro-atlantică, dacă o singură formațiune politică câștigă alegerile cu o largă majoritate. Riscăm ca turul doi al alegerilor prezidențiale să ofere o nemeritată șansă candidatului PRM ca prezumtiv opozant al lui Ion Iliescu. Riscăm ca tot ce s-a clădit timp de un deceniu pe linia tradiției politice democratice să se distrugă, dacă CDR 2000 sau PD nu vor intra în Parlament, iar PNL va obține locuri puține. Această situație se datorează în mare măsură defectuoasei strategii electorale a partidelor care au alcătuit coaliția aflată la guvernare: ele se atacă unele pe altele, cu o violență care le îndepărtează electoratul. La fel procedază și candidații prezidențiali care sunt răspunzători de dispersia voturilor și de alunecarea lor pe o singură latură a spectrului politic. Dată fiind gravitatea situației și puținul timp rămas la dispoziție, solicităm: – negocieri urgente între candidații la Președinție reprezentând spectrul democratic (György Frunda, Mugur Isărescu, Petre Roman, Theodor Stolojan) pentru ca, prin eventuala renunțare a trei dintre ei, înainte de primul tur de sc, să poată fi opus candidatului PDSR un singur contracandidat, puternic; – încetarea imediată a atacurilor reciproce între partide și candidați care, în loc să le aducă voturi, le îndepărtează electoratul și vor face și mai dificilă coalizare în jurul unui singur candidat pentru turul doi. În joc este destinul nostru și al copiilor noștri, precum și destinul european al României. Această intervenție a intelectualilor vine în ceasul al 12-lea. Alegerile au fost și sunt răspunderea politicienilor, și cei care nici măcar în acest moment dramatic nu-și recunosc erorile și nu trec la îndreptarea lor se descalifică în ochii opiniei publice. Inițiem o serie de discuții pe această temă...”. □ Sorin Alexandrescu publică un articol intitulat ***Ceasul al 12-lea!***: „Pericolul de care, senini, nici nu ne pasă este pur și simplu scufundarea partidelor democratice românești. Ceea ce nu au reușit campaniile brutale contra lor în 1990 și 1992 a reușit guvernarea lor timp de patru ani. Partidul Social-Democrat a și dispărut, grație fuziunii cu PDSR, creștin-democrații, aliați cu UFD, riscă să nu intre în Parlament, iar liberalii vor intra, poate, dar după o alunecare spre stânga care le creează deja, probleme de identitate. PD se zbate și el în pragul Parlamentului. Ne aflăm în situația incredibilă

că singurul partid realmente democrat, conform propriei tradiții, sigur de intrare în cele două Camere este UDMR! În consecință, la mai bine de 10 ani de la o revoluție uitată, alegerile ne pot aduce o scenă politică nu dominată, ci *ocupată* doar de stânga, PDSR, și de extrema stângă, PRM. Scorurile uriașe ale sondajelor de opinie în favoarea PDSR pot transforma România într-un stat-partid, ca pe vremuri, dar într-un moment în care ultimul asemenea stat tocmai a explodat la Belgrad. Aceeași depolitizare masivă a societății duce la scorurile favorabile candidatului prezidențial Ion Iliescu. Printr-o uitare totală a ceea ce a însemnat președinția să timp de șase ani, oamenii consideră că «tot ăl vechi» e mai bun. Mai departe, jocul de-a ofeu un «al treilea» candidat, în raport cu Iliescu și Constantinescu, deci liber de reproșurile care li se pot aduce acestora, a adus avansul în sondaje al unui «al treilea» neprevăzut, Vadim Tudor, care aproape egalează prestația celor prevăzuți, Isărescu și Stolojan. Și aici mecanismul care explică acest succes este unul de tip amnetic: omul căruia i s-a ridicat imunitatea parlamentară pentru a i se judeca procesele desfide aceste procese în aceeași seninătate generală a societății. Nici măcar agresarea la Piatra Neamț a lui Mircea Dinescu din partea unor simpatizanți PRM nu clătină liniștea noastră cea de toate zilele. Nu-i nimic, ne vom trezi când va fi prea târziu”. □ Livius Ciocârlie este prezent în sumar cu un ***Jurnal de campanie***: „Dacă stai să-l ascuți pe domnul Iliescu, rămâi convins că din spuma regimului (încă) actual s-a născut corupția. Domnii cutare și cutare din echipa sa, pe care îi știm – nu-i numesc, fără probe –, n-au pus gura pe usturoi, iar domnul Iliescu însuși, incoruptibil cum îl cunoaștem, nu și-a încălcat propria lege acceptând o susținere electorală din străinătate. (...) PDSR-ul se comportă de parcă ar dori să depășească 50% din voturi, ca să guverneze nestingherit de acele partide pe care intenționează să și le asocieze decorativ. În scopul acesta, reinstalează în mințile oamenilor sloganul statul *să ne dea*. Mulți români își aduc aminte că a fost o vreme, până prin 1980, când statul, de bine, de rău, *le dădea*. Nu sunt conștienți de faptul că acea costelivă prosperitate se baza pe o economie nesănătoasă care nu putea să nu-și arte reversul într-o zi. Și l-a arătat în anii următori cu vârf și îndesat. Dar oamenii cred din nou că odată cu dispariția lui Ceaușescu pericolul a trecut. Nu par să-și dea seama că cei la care se întorc acum, nici dacă ar vrea să se îndatoreze iar, ca să asigure acea brumă de trai suportabil, n-ar avea d la cine să obțină bani”. □ Ramona Avramescu semnează un material cu titlul ***Poezia română postbelică în dezbatere***: „Manifestările organizate de *Departamentul de Cultură și Educație* al Președinției României în zilele de 31 octombrie și 1 noiembrie, la Palatul Cotroceni, având ca pretext lansarea antologiei lui Costin Abăluță, *Poezia română după proletcultism* s-au încheiat cu un colocviu pe tema *Poezia română din anii 1960-1970, astăzi*. Colocviul a constat în două debateri: *Primul și al doilea val: continuitate și diferență*, moderată de Ion Pop, cu participarea criticilor Eugen Negrici, Dan Cristea, Dan C. Mihăilescu, Alexandru

Cistelecan, Barbu Cioculescu, și *Poezie reflexivă și tranzitivă: deschidere către poezia anilor '80?*, moderată de Sorin Alexandrescu, participanți Ion Bogdan Lefter, Andrei Bodi, Gheorghe Crăciun, Caius Dobrescu, Carmen Mușat, Alexandru Mușina. Cele două discuții s-au dorit o abordare «istorică», respectiv «teoretică», a poeziei postbelice (începând cu anii '60 până la generațiile de azi). Dezbaterile au fost extrem de animate, participanții dovedind adesea puncte de vedere în contradictoriu, în jurul cărora s-au declanșat adevărate polemici”.

● În „Academia Cațavencu” (nr. 45), apare, la rubrica „Munca cu cartea”, un articol (semnat *Disprețul corect*) intitulat *Un ratat* – despre volumul III din *Caietele* lui Emil Cioran (Ed. Humanitas, 2000): „Ca om, Emil Cioran era un fel de Cănuță, om sucit, cel puțin așa rezultă din însemnările lui dintre anii 1957-1972, din care au apărut anul acesta ultimele, 1969-1972. Își dorea cu înfrigurare să tacă. (...) și de câte ori avea ocazia vorbea prea mult. Își disprețuia compatrioții (...), dar după întâlnirea cu o tânără româncă ajunge la concluzia că: «neîndoielnic: poporul meu are farmec». (...) În tinerețe, ca membru al Gărzii de Fier, fusese antisemit, la bătrânețe e prieten cu evrei, pe care-i găsește foarte interesanți (Paul Celan, printre alții). (...) Ura viața, dar îi știa pe toți medicii, pacienții din Paris. Violent și intolerant ca fire, se străduia să fie cât mai inactiv cu putință, constatând că «pe legea mea, am izbutit!». Se voia un ascet, dar până la maturitate și ceva în timpul ei se îmbăta zilnic ca un cizmar sâmbătă seara. Ura stilul frumos și a devenit stilist într-o limbă pe care a învățat-o târziu. A suferit enorm din cauza antisemitismului de tinerețe dar pe 9 ianuarie 1969 nu se sfiește să scrie: «Mareșalul Antonescu era poate nebun, însă a dat totuși dovadă de înțelepciune și omenie: a salvat viața a cel puțin 600 000 de evrei români. Nici un cuvânt de recunoștință, nici un monument, nicio stradă, în Israel, care să-i pomenească numele». Trebuie să ai geniul și naivitatea lui Cioran ca să-ți închipui că oamenii îi vor ridica o statuie lui Antonescu la Tel Aviv”.

15 noiembrie

● În editorialul din nr. 45 al „României literare” Nicolae Manolescu îi face un portret intelectual și moral elogios confratelui Mihai Zamfir, cu prilejul împlinirii a 60 de ani (*Portret de intelectual român*): „Mihai Zamfir, colaboratorul nostru permanent (ale cărui articole din pagina a treia ne vin tocmai de la Lisabona, unde autorul lor se întâmplă să fie ambasador), critic și istoric literar, eseist, romancier, este unul dintre cei mai învățați oameni din câți am cunoscut. În generația noastră (am fost colegi de facultate), el și regretatul Marian Papahagi merită cel mai mult acest titlu. Doar că Mihai Zamfir, ca de altfel Papahagi, este atât de bine crescut, încât erudiția nu se bagă de seamă. (...) În fine, n-am reușit niciodată să-l surprind pe Mihai Zamfir în posturi de intoleranță sau agresivitate. Este un democrat prin excelență. Nu s-a îmbătat

niciodată cu apa rece ca gheața a marxismului sau a derivatelor și surogatelor lui din secolul nostru. Naționalismului i-a opus același zâmbet dizolvant, indiferent de varianta în care s-ar fi înfățișat. Criticul și-a dovedit competența în domenii diferite...”. □ La rubrica „Actualitatea”, Cornel Ungureanu ia atitudine împotriva unor tratamente mediatice denigratoare la adresa grupului timișorean interdisciplinar „A Treia Europă” (*TVR și Provincia*): „Din 1970 lucrăm, fie împreună, fie separat, la antologii, numere speciale de revistă, cărți, studii, prefețe despre raportul dintre centru și provincie. S-au spus atâtea prostii despre felul în care noi, cei din grupul *A treia Europă*, înțelegem acest raport, încât mi-am amânat toate trebile urgente și am zis că sâmbătă la nouă o să fiu în studiu. Să mai lămurim o dată ceea ce se cuvine a fi lămurit. S-a adăugat grupului nostru (Adriana, Mircea și cu mine) și Ileana Pintilie, și ea chinuită de obsesii și doctorate central-europene. Ne-am înghesuit în studioul timișorean, în așteptare. Au intrat în emisie bucureștenii, au intrat clujenii, nu cei pe care îi așteptam noi, au discutat și unii și alții cam ce le trecea prin cap. A fost interogată Ileana, pe urmă iar bucureșteni și clujeni. Pe urmă au ajuns la Timișoara. Au lăsat-o pe Adriana să vorbească un minut, pe Mircea două, pentru mine n-au mai avut timp. Și iar distracții într-un studiu și celălalt, preț de vreo trei ceasuri, între oameni cărora nu le trecea prin cap că, totuși, la Timișoara, au fost invitați niște oameni care au treburile lor și că nu le este indiferent dacă își masacrează câteva ore./ Un punct de vârf al nesimțirii televizive a fost momentul în care pe post a ajuns conversația noastră din studiu – o conversație care n-avea deloc menirea de a deveni publică. Emisiunea a ajuns, totuși, și la problemele teatrului timișorean – condusă de cineva care habar n-avea că la Teatrul Național timișorean tocmai se încheiase Festivalul dramaturgiei originale – moment important pentru noi. Autoarea aflase – nu știu de unde – despre niște spectatori rătăciți ai teatrului, și nu de festival. Bineînțeles că mi-am dat seama că am căzut într-o capcană, așa cum căzusem și cu doi ani în urmă când Livius Ciocârlie, Adriana Babeți și cu mine fusesem invitați de 1 decembrie ca să fim dați națiunii de exemplu rău – ce facem noi cu *A treia Europă*? Îi umilim pe bucureșteni? Divizăm țara? Negăm componenta noastră sud-est europeană?/ Nu mai insistam asupra acestor întâmplări penibile manipulate de postul național de televiziune, dacă sâmbătă, 28 octombrie, tot pe postul național, la o emisiune patronată de Stelian Tănase, personalități onorabile nu se ocupau iar de asta. De cât de infami sunt cei care trag cu ochiul spre Europa Centrală. România n-a fost niciodată Europă Centrală, cei care vorbesc despre asta sunt niște ultraprovinciali. Sunt cei mai răi dintre provinciali./ Ia uite, mi-am zis, grupul *A treia Europă* începe să fie material didactic. Dacă într-o singură săptămână suntem luați în vizor de două ori – prima dată brufțuluiți cu talent, a doua oară cu energie de niște autori care de-a lungul vieții lor au făcut mii de lucruri însemnate, dar nu să studieze, în liniște, acest spațiu, atunci înseamnă că știe ea televiziunea română c-o fi ceva

la mijloc. (Îndoielile mele pleacă de la faptul că niciodată televiziunea nu a chemat să-și dea cu părerea un specialist, deși specialiștii s-au pronunțat în repetate rînduri cu privire la acest grup!)/ În dezbatere nu sunt invitați oamenii care știu – cercetători de talia lui Mircea Muthu, de pildă. Sunt chemați mereu inși cărora li se pare că știu. *A treia Europă* a publicat până acum vreo 10.000 de pagini, dacă vrei să vorbești despre proiectele ei trebuie să citești măcar 100. Cine le-a citit? Există între domnii care își dau cu părerea zilnic pe micul ecran al televiziunii naționale vreunul calificat să vorbească despre asta?”. □ Ioan Holban semnează un articol de opinie vehement la adresa prostului gust al selectării noilor VIP-uri de către mass-media postcomunistă (*Vipurile și vipuștii*): „Cine sunt vipurile acestui deceniu? Oameni bolnavi, hoți, șuți, criminali, violatori, demnitari corupți, animale și păsări ciudate, pedofilul din Moldova, dame de consumație, sâni, fese – acestea sunt subiectele și figurile pentru copertile ziarelor, revistelor, emisiunilor de știri difuzate prin radio sau televiziune; și, din când în când, câte un VIP autentic, de preferință, cântăreț sau om politic, rareori vreun actor (și atunci când, din păcate, e vreun scandal prin teatre): despre pictori, scriitori, muzicieni, sculptori, oameni de afaceri curați, mai nimic. Vipurile sunt selectate (și create) de mass-media dintre figurile lombrosiene ale periferiei și marginalilor: violul unei bătrâne la marginea unui lan de grâu din județul Vaslui e totdeauna mai important decât o expoziție de Marcel Chirnoagă, decât un doctorat, decât apariția unei cărți de Gellu Naum, decât revenirea lui Ciulei în teatrul nostru, decât cei 80 de ani ai lui Virgil Ierunca...”. □ În secțiunea „Document”, Ion Nastasia prezintă, sub titlul *Două evocări camilpetresciene*, două evocări (publicate în „Ilustrațiunea armatei” nr. 1, 15 ianuarie 1919 și, respectiv, în „Universul”, 23 august 1928) ale unor figuri militare din timpul Primului Război Mondial, aflate la originea unor secvențe din *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*). □ Sub titlul *Rumiana L. Stancheva – un text polifonic*, Michaela Stanciu o prezintă pe românișta și traducătoarea bulgară Rumiana Stancheva, căreia îi publică un eseu despre romanul *Sertarul cu aplauze* de Ana Blandiana. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea comentează apreciativ volumul lui Anton Golopenția, *Ceasul misiunilor reale*, ediție îngrijită, introducere și note de Ștefania Golopenția (Editura Fundației Culturale Române, 1999), cu următoarea precizare finală: „Ediția corespondenței lui Golopenția (mai sunt, în ediție, scrisori către Comarnescu, Gusti, Manuilă, Stahl, Vianu), alcătuită de regretata sa soție Ștefania, am citit-o încă în 1977, când a fost predată Editurii Eminescu, cu o postfață redactată de d-na Zoe Dumitrescu-Buşulenga. Am întocmit un referat favorabil. Dar, apoi, d-na Sanda Golopenția, fiica sociologului, a plecat din țară, stabilindu-se în SUA și tot proiectul ediției a eşuat. M-am bucurat că ediția, totuși păstrată, s-a publicat, așa cum a alcătuit-o editoarea, la Editura Fundației Culturale Române. O recomand cu căldură și stăruință”. □ În cadrul rubricii „La microscop”, Cristian Teodorescu comentează un atac al pere-

miștilor nemțeni la adresa poetului Mircea Dinescu, în plină campanie electorală (*Atacul la Dinescu*): „Dacă șeful poate, putem și noi! Acesta pare să fie cuvântul de ordine al peremiștilor din Piatra Neamț care s-au repezit săptămâna trecută la Mircea Dinescu. Conduși de un parlamentar peremist, nu de vreun derbedeu anonim, oamenii lui CV Tudor s-au repezit să-i ceară socoteală lui Dinescu fiindcă și-a permis să-l critice pe șeful lor la postul local de televiziune. (...) Deloc întâmplător peremiștii din Piatra Neamț l-au agresat pe Mircea Dinescu. Dacă ar fi fost o afacere spontană, ei n-ar fi fost conduși de un parlamentar peremist. Acesta a ieșit în față cu aplombul unui șef de comando local. Un comando menit să avertizeze că în România cine se leagă de PRM și de șeful său poate avea surprize și mai mari decât Mircea Dinescu la Piatra Neamț. Mesajul lansat de peremiștii de la Piatra Neamț e că nici măcar o persoană de notorietatea lui Dinescu nu scapă nepedepsită de răzbunătorii partidului. Aceștia, pe urmele șefului, nu concep libertatea cuvântului altora, ci doar terorizarea celorlalți pentru a face loc cuvântului alesului lor. Și asta se întâmplă când PRM-ul și CV Tudor au căpătat, în sondaje, iluzia că ar putea deveni cea de-a doua forță politică în România. Să ne imaginăm ce-ar însemna să și devină așa ceva”.

● Într-o notă nesemnată din „Luceafărul” (nr. 40), *Cetățeanul turmentat*, se scrie: „S-a întâmplat la Câmpina, în această toamnă, cu prilejul Galelor A.P.L.E.R. Intrepelându-l pe un ton culico-inchizițional pe directorul adjunct de la Rodipet, domnul Preda, care, cică, ar defavoriza difuzarea europenei publicații «Contemporanul», la fel de continentalul Cătălin Țirlea a reușit performanța de a-i opera în certificatul de naștere, numindu-l, în ciuda atâtor proteste din sală, domnul Popa. Boală veche, de când lumea, în orice persoană care poate influența o decizie sau alta, pomanagii văd doar un om în sutană. Ceea ce a demonstrat și Țirlea cu acea ocazie./ De altfel, de-a lungul euforicei sale cariere postdecembriste, nu și-a trădat niciodată numele și caracterul, prezent pe la praznice și parastase, numai pentru a-s tîmâia pe alții, taman acolo unde a lins fără jenă cândva. Recrutat necopt și pretimpuriu de diverse unde, vîrât cu șiretenie pe unde a găsit o poartă nezăvorâtă, și-a arătat degrabă areama pe față și cultura pe sponci. Amuzat de enciclopedismul său, regretatul Mircea Nedelciu l-a avertizat că nu cunoaște sensul noțiunii de paradigmă, iar Laurențiu Ulici n-a fost nici el mai blînd, trimițându-l la dicționare, chiar într-o emisiune în direct./ În ciuda atâtor somașii – când doi spun că ești beat, du-te și te culcă! – Țirlea a continuat să spună, tot pe post, că tilogia e comusă din două volume, devenind un fel de asociat al lui Băsescu, în tentativa de a îmbogăți limba română. Spre a-l onora cum se cuvine, intenționăm să realizăm mai multe episoade, inspirându-ne și din scrierile sale opulente și suculente. Stilul e omul, nu?/ Fără a realiza că deșirarea fizică nu-i în raport proporțional cu cea morală și intelectuală, stimulat și de damfuri suspecte, încât nu mai știe ce spune, la concurența cu huliganismul de Ferentari, continentalul Țirlea a

început să se rîstească la Liiceanu, la Manolescu și la alți intelectuali de marcă ai culturii noastre, de era să credem că posturile și gazetele pe unde-și deversează rumegăturile sunt supuse unei ofensive târleșii de zile mari. Pentru aceste ieșiri ca la ușa cortului, dar și pentru altele, i s-a luat jucăria, iar, de-atunci, cerșește pe la diverse instituții, îngenunchiază în fața multor creatori, numai pentru a căpăta semnături întru recâștigarea emisiunii de familie. Destui oameni sunt îngrijorați e convulsiile sale, astfel că nu puțini cred că se impune degrabă un vaccin. În ceea ce ne privește, noi avem o altă opinie. Țîrlea trebuie îndemnat să apeleze tot la anabolizante (ca să fim eufemistici!), pentru a se simți și el fericit într-o lume căreia nu-i cunoaște bine tainele. Altfel, căpătându-și cumva luciditatea, s-ar putea să-și dea în petic iar noi să decoperim ceea ce a descoperit și prozatorul Cristian Teodorescu, cu câțiva ani în urmă, într-un text în «România literară» – un prost”. □ Adrian Dinu Rachieru publică un articol despre *Romanul în era mediatică*: „O întrebare revine obsedant: în plină explozie a «analfabetismului TV», lumea mai citește? Reculul lecturii constituie o observație la îndemână. Și dacă lucrurile stau așa, are cartea viitor? Romanul (genul «obez») va fi căutat? Vom încerca să răspundem acestor grave întrebări în serialul pe care l-am propus. Deocamdată, aproximând contextul, să ne edificăm asupra condiției receptorului. Și, iarăși, să ne întrebăm: care va fi soarta cărții într-o lume fascinată, opresată controlată (la modul tiranic) de *audiovizualitate*?”.

16 noiembrie

● În „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 44), Nicolae Breban schițează un portret al lui Marin Preda: „...N-am fost niciodată prieteni, deși, poate, am dorit amândoi acest lucru; amici, o scurtă perioadă, apoi, aproape dușmani. Am fost printre ultimii pe care i-a văzut, cu care a vorbit, în acea după-amiază de Mai, în biroul său de la Cartea Românească, cu câteva ore înainte de a muri, acolo, la Mogoșoaia, o moarte ce nu a fost pe măsura operei sale. (...) Ne aflam în vara lui '62, în frumoasa orbe a Bucureștilor, oraș pe care îl iubeam ambii, mai ales vara, când aproape toți «intelectualii» îl dezertau, pentru țărmlul mării. Ne-am întâlnit la piscina, foarte *en vogue* pe vremea aceea, a hotelului Lido și m-a invitat apoi, împreună cu soția sa de atunci, Eta Wechsler, la ei acasă, pe strada Jules Michelet, unde ocupa un frumos și spațios apartament. (...) Eu eram teribil de emoționat, eram lucid că mă aflam în casa nu numai a celui mai mare prozator în viață dar, *tout court*, în fața unui scriitor de primă mărime cum orice națiune, cât de îngâmfată și de veche, produce puțini într-un secol. Fusesem mai ales uimit, aproape intrigat, citindu-i primul volum al *Moromeților* – ce m-a respins multă vreme prin titlu, or, eu nu trăiam în lumea literară și cum nu urmăream revistele de cultură, nimic și nimeni nu-mi atrăsese atenția asupra sa – intrigat de maniera absolut nouă, profund «impvizibilă» cu care un «scriitor despre țărani» putuse, în această carte, aborda aceasta

«zonă», deja atât de «călcată», de «epuizată» de atâtea mari nume de scriitori moldoveni și ardeleni. Ce mă «intrigase», dincolo de stil, de-o splendidă cristalinitate și proprietate, dincolo de amprenta unui talent puternic, sigur de sine și de mijloacele sale (...), «omul» care scrisese «încă» un roman despre țărani și setea lor de pământ, îi «citise» pe Tolstoi, chiar și pe Dostoievski, ca și pe prozatorii americani din anii douăzeci. (...) Autorul *Moromeșilor* era un psiholog, așa mi se păruse, cineva care nu ezitase a «amesteca» narațiunea, epica, trama aproape clasică cu acele pulsuni ale minții și chiar ale instinctului – unui anumit instinct, nu cel naturalist, cel «pictural», ci cel care atrage «înspre adânc!». Un scriitor «modern», și eu prin acest atribut înțeleg: actual, actual întotdeauna, dincolo de modele tiranice ale literaturii și societății. (Din păcate, după părerea mea, el a părăsit «prima pistă» a geniului său, cea din *Întâlnirea din Pământuri*, și *Moromeșii I*, lăsând prea mult loc actualității tematice a momentului și timpului, ambiționând teme – nu «peste», ci «dincolo» de mijloacele sale, așa-zisa «literatură citadină» și, poate, căzând pradă ca și alți mari creatori, propriei camarile și presiunii vremurilor... (...). În seara, în noaptea aceea, când eram prima oară în casa sa, după ce mi-a propus să mă ajute (– Am auzit că lucrezi la un roman, mi-a spus, dacă vrei, îți fac referatul la editură!), am abordat, printre altele, o lungă discuție despre... momentul morții, cred că eu am fost acela care m-am agățat de acest «subiect», el era prea plin de bun simț să atace astfel, tam-nesam, o astfel de «temă prăpastioasă», cu un gust îndoielnic romantic!». □ Ștefan Postelnicu amendează, la rubrica „Revista revistelor”, un articol semnat de Gheorghe Crăciun în „Observator cultural” (nr. 37): „În dorința sa de a fi martor al instituirii unei «noi ordini literare» (oribilă sintagmă), oripilat de lumea literară românească ce «pare din ce în ce mai mult un mecanism care se învâрте în gol», Gheorghe Crăciun atacă ceea ce pare a-l deranja (din motive pe care nu le știu și nici nu vreau să le aflu) cel mai mult în peisajul presei culturale românești: «Contemporanul. Ideea europeană», de soarta căruia pare a fi realmente îngrijorat, mai ales de la o vreme, de când revista noastră își «arogă» (fără girul dlui Crăciun) statutul de «publicație de direcție». Este comisă o eroare grosolană sugerând că audiența restrânsă se conjugă firesc cu mediocritatea, aceasta pentru că, în cazul unei reviste de cultură, audiența nu trebuie evaluată doar numeric (așa cum am face-o dacă am discuta despre un cotidian de informație), ci și calitativ. Ultimul aspect pare a nu-l interesa pe dl. Crăciun și acest lucru ar putea avea efecte destul de neplăcute pentru revista al cărei redactor-șef adjunct este. Sigur, contează și numărul de cititori pe care îi are «Contemporanul» (sau oricare altă revistă de cultură), dar cred că, dincolo de acest lucru, mult mai importantă este calitatea publicului căruia i se adresează o revistă. Aici este miza oricărei publicații de direcție. «Dar acesta (*Contemporanul* – n.n.) e un exemplu simplu, poate cel mai benign, câtă vreme în provincie periodicele literare se înmulțesc nestingherite ca ciupercile după

ploaie. Tot literatura, săraca! Tot de la ea se așteaptă până la urmă marea recunoaștere publică. Văd în acest fenomen al unei noi revigorări a diletantismului agresiv și al unei noi migrații spre teritoriul literaturii (în care se înscriu miniștri ca Radu Vasile, medici-funcționari de stat ca Alexandru Ciocâlțu, regizori, medici, ingineri, ghicitoare în cafea, pictori și diplomați etc., etc.) un fenomen care se asociază cu o flagrantă cădere a spiritului critic și cu sporirea nemăsurată a orgoliilor grafomane – fenomen care nu se întâmplă pentru prima dată acum la noi. Profesionalismul muncii de scriitor și-a pierdut aproape orice realitate și gravitatea acestei pierderi e una cu consecințe pe termen lung». Lăsând la o parte toate acestea – chestiuni peste care însuși dl. Crăciun trece cu o ușurință dezarmantă –, trebuie subliniată lipsa de unitate, de ordine și coerență din articolul pe care îl comentez. Atacul împotriva revistei «Contemporanul» are legătură cu ceea ce autorul articolului se străduiește să demonstreze cam tot atâta câtă are Radu Vasile cu poezia. În mai puțin de jumătate de pagină de revistă se amestecă haotic nume de reviste, de literați, frânturi de idei din care nu se înțelege prea bine dacă autorul vrea să transmită și altceva decât niște săgeți prost țintite. La final, un sfat: chiar și o revistă axată mai mult pe informare, deci pe ceea ce înseamnă actualitate culturală, așa cum este «Observatorul» are mai multă nevoie de elaborare, mai ales atunci când miza articolelor este reprezentată de (rar, dar se mai întâmplă) analiză, construcția de idei, sau (de ce nu?) de polemică”.

17 noiembrie

● În „Dilema” (nr. 405), Mircea Iorgulescu își continuă articolul despre editarea publicisticii legionare a lui Mircea Eliade (*Inactualități*): „Teza «rătăcirii» provine din arsenalul circumstanțelor atenuante; teza, nu mai puțin aberantă, a unui extremism de fond camuflat sau deviat, cu excepția intensului «moment legionar» din 1937, când ar fi răbufnit în deplină vizibilitate, vizează pronunțarea unei sentințe capitale fără drept de apel. (...) Receptivitatea la fascism și autoritarism a elitelor naționale interbelice, în general puțin studiată și în special pudic minimalizată, probabil în primul rând din motive ideologice și politice, dar și ca urmare a aplicării perspectivei moralizator-justițiare, nu rămâne însă mai puțin decisivă și pentru înțelegerea susținerii legionarismului de către Mircea Eliade. Nefiind vorba de un militant sau de un conducător politic legionar, articolele lui sunt cu atât mai prețioase pentru analiza acestei receptivități, aflată foarte plauzibil în linia unui conflict esențial pentru societatea românească interbelică: între o modernizare ratată și un conservatorism refugiat în inventarea unei fantasmice arhaicități mobilizatoare. Căci nu metodele politice legionare sunt susținute de Mircea Eliade, aproape că nu există referiri la ele în aceste articole, ci «spiritul» mișcării, un «spirit» presupus mântuitor, «salvator». (...) Dincolo de legionarism și naționalism, dincolo de «revoluția conservatoare» preconizată implicit prin invocarea

Evului Mediu, aceste articole pun, grav, apăsător, problema degradării vieții politice românești din perioada interbelică. Nu împărtășesc sugestia din cuvântul înainte redacțional din «Vatra», după care articolele legionare scrise de Mircea Eliade în 1937 ar fi explicabile prin anticomunism. Există și anticomunism în aceste articole, dar e cu totul marginal. Și, apoi, nu e deloc obligatoriu ca naticomunismul să ducă la antidemocrație. Revoluția legionară îi apare lui Mircea Eliade ca singura soluție pentru salvarea României – și dramatic nu este că el s-a înșelat asupra remediului, dramatic este *diagnosticul* (...) Știm, astăzi, că ajunși în rol efemer de «piloți» legionarii nu au fost doar *orbi*, ci și însetați de sânge și răzbunare; că «băieții deștepți» și «canaliile» au fost, printre ei, legiune; că, după sălbatica lor reprimare, «luntrea» statului român a fost condusă, și pentru zeci de ani, de alte ființe brutale, nu mai puțin monstruoase. (...) Rămâne să ne întrebăm de ce atunci, în anii '30, democrația românească părăsise epuizată. Și mai e, poate, ceva de adăugat. Că sub vreme nu ești când faci sau accepți, silit, de nevoie, ceea ce e împotriva convingerilor și a voinței tale: ești sub vreme când te lași stăpânit de exaltările și exacerbările vremelnice. Iar pentru intelectuali asta echivalează cu pierderea sau abandonarea spiritului critic *de bunăvoie*. Ei se prefac, atunci, în trompete delirante./ Inactualitate!"/> □ La rubrica „Statul de drept”, Sever Voinescu acuză incidentul violent de la Piatra Neamț când poetul Mircea Dinescu a fost agresat de un grup condus de un senator PRM (***Pumnul, poetul și democrația***): „Incidentul de la Piatra Neamț este aproape paradigmatic pentru starea democrației noastre. Când un poet, care s-a întâmplat să fie și unul dintre umilitor de puținii disidenți autentici din ultimii ani ai dictaturii comuniste, și-a spus părerea public despre un candidat la funcția supremă în stat, susținătorii candidatului au găsit cu cale să dea buzna în studioul de televiziune în care poetul vorbea. Gașca de primitivi a cerut nici mai mult, nici mai puțin decât oprirea imediată a emisiei. Apoi l-au așteptat afară pe poet și l-au agresat. Înțeleg din relatările presei că numai intervenția directă a primarului a oprit derularea în continuare a sălbăticiilor. Dar asta, încă, nu e atât de alarmant. Stupizi cu creiere infestate se găsesc peste tot. Cu adevărat periculos era că gașca violentă era condusă de un senator. În plus, un senator membru într-o Comisie Senatorială care are direct de-a face cu ordinea și legalitatea. Credeți că acest gest va opri intrarea ipochimenului în viitorul Parlament? Aș. Românii vor vota după cu totul alte criterii decât cele normale, pentru că românii trăiesc într-un mediu social și politic aberant la care, firească, se adaptează./ Episodul de la Piatra Neamț este, cred, finalul cel mai potrivit al unui ciclu electoral în care ne-a plăcut să credem că democrația s-a instalat definitiv în România. (...) Senatorul care a condus bătăușii a fost ofițer de Securitate și, aflu, se mândrește cu asta. O societate post-comunistă în care foști ofițeri ai poliției politice se mândresc public cu ce au făcut și în care nu există nici un mijloc civilizată de a-i pune la punct este o societate prăbușită. Poate că standardele democratice

sunt prea înalte pentru o cetate atât de bolnavă. Poate că civilizația politică europeană este nepotrivită României post-comuniste. (...) Îmi amintesc de o discuție privată pe care am avut-o cu unul dintre cei mai străluciți interletuali români, care, înainte de 1989, a avut curajul să se opună și, după 1989, a avut curajul de a coborâ și lucra în jungla administrației noastre. I-am spus, cu ceva vreme în urmă, că începe să-mi fie frică de ceea ce se întâmplă în țara mea. (...) Mi-a răspuns, amintindu-și vremurile când suferea de pe urma poliției politice, că întotdeauna a crezut că România e și țara lui și nu doar țara lui Ceaușescu și a Securității. Această convingere este extrem de tonică în asemenea timpuri. M-a îndemnat să gândesc la fel: România este și țara mea cel puțin în aceeași măsură în care este țara lor. așa cum ei se socotesc îndreptățiți să murdărească și să urâtească totul, și noi avem cel puțin aceeași îndreptățire să spunem ce credem despre ei. Și dacă sar cu pumnii asupra poetului care spune adevărul, înseamnă că se tem. Este singurul lucru pe care îl mai au. Nu mai au rușine, nu mai au minte, nu mai au suflet. Doar, din când în când, li se face frică. Aidoma fiarelor". □ Carmen Firan semnează un articol (**Comunismul în cheie postmodernă**) despre reprezentare – în Statele Unite – a piesei lui Matei Vișniec *Istoria comunsimului spusă pentru bolnavii mintal*, în regia și traducerea în engleză lui Florin Fătuțescu (spectacolul, realizat împreună cu trupa „The Open Fist Company” din Los Angeles, a fost găzduit la New York în sala Florence Gould a Institutului Francez. □ Grupajul tematic realizat de Cezar Paul-Bădescu are cu obiect **Spaimetele noastre**. Răspund politologul Andrei Țăranu (**Trăind în frică**), sociologul Mircea Kivu (**Sănătate, că-i mai bună decât toate**), scriitorii Răzvan Rădulescu (**Grija zilei de răspoimăine**), Simona Popescu (**Frica nu are culoare albastră**), Svetlana Cârsteian (**Despre o anumită doamnă**), Mihai Zamfir (**O definiție**), jurnaliștii Rodica Chelaru (**Orbii – din „coșmarurile” politicienilor**) și Marian Chiriac (**Viața ca o spaimă – sau ce se întâmplă dacă iei prea în serios mass media**), istoricul Florin Abraham (**Temerale tranziției**). □ Z. Ornea consemnează propriile „frici” istorice în articolul **Spaimete și revanșism dictatorial** : „...asta a fost viața mea, bântuită mereu de spaimete azi de înțeles numai pentru contemporanii mei. Sau cum să uit spaimete încordată trăită la ședințele Consiliului Uniunii Scriitorilor (câte s-au mai ținut până prin 1985), când trebuia să rostești adevăruri critice la adresa stăpânirii comuniste, cu toată ariergarda de activiști de serviciu în prezidiu și prin sală, știind bine că fiecare cuvânt e înregistrat (...). Ce tensiune, parcă încărcată de electricitate, era în acea sală de Consiliu, câte spaimete pentru consecințe nu trebuia să birui pentru a spune ceea ce trebuia, vital, spu. Azi, când trec pe la Uniunea Scriitorilor și contemplan acea sală de Consiliu, retrăiesc acele clipe de spaimete. Și le trăiesc, mărturisesc cu nostalgie, nemaivenindu-mi (...) să iau parte la ședințele periodice de astăzi ale Uniunii Scriitorilor (din care fac, totuși, parte), care mi se par placide și lipsite de miză de orice fel în comparație cu trecutul de-acum zece-cincisprezece ani. Și mă încercă un val

de solidaritate confraternă pentru colegii mei de atunci, care aveau curajul să nu tacă și să rostească liber sau prin intermediul foii scrise adevărurile de care obștea scriitoricească (și nu numai ea!) avea nevoie. Azi sunt destui colegi care, atunci, preferau să tacă prudent, ce minimalizează acele acte de curaj rezistent sau chiar le bagatelizează, vorbind de o formă particulară de colaboraționism. Le vine lesne să le catalogheze astfel pentru că n-au trecut prin acele clipe de spaimă efectivă. Eu, care le-am trăit cu intensitate, mă încăpățânez să le numesc de-a dreptul forme ale rezistenței prin cultură, adăugându-le (cum altfel?) operele (marile opere) literare sau cărtărărești rezistente și azi ca și mereu (...) România n-a fost de prin anii șaizeci încoace – cum afirmă unii – o Sahară a spiritului (pe segmente mici și în anii cincizeci), ci o țară în care s-au produs valori impresionante estetic și cărturăresc, destul de apropiate (ca însemnătate) de cele din perioada interbelic. N-avem, de aceea, a ne rușina ci, dimpotrivă, de a fi mândri de ceea ce s-a înfăptuit./ Spaima de astăzi nu sunt atât de agresive ca acelea de până în 1990, sunt altele. Dar sunt! (...) ne încercă, fără îndoială spaima când constatăm, citind unele sondaje de opinie, cât de mulți dintre concetățenii noștri regretă fostul regim (...). Dar e evident că guvernării care s-au perindat la cârma țării în acești ultimi zece ani n-au găsit calea pentru a scoate economia din impas. Și tot atât de grav, dătător de spaimă, mi se pare erodarea aproape totală a spiritului multipartidismului datorită iresponsabilității clasei politice. Concepte precum ordinea (anunțată de forțe ale extremei drepte renăscute) semnaleză ideea de dictatură (parcă dorită de un segment al electoratului) și, recent, organizarea militarilor (...) întărește pericolul acesta, deloc vag, care plutește asupra noastră. (...) Din aceeași categorie fac parte și tentativele de reabilitare a dictatorului Ion Antonescu. Și asta o fac cu deosebire istoricii militari. (...) De curând, la postul radioului național (...) un domn colonel Mircea Dogaru i-a adus elogii absolute criminalului de război care a fost, negreșit, mareșalul Ion Antonescu. (...) Întrebarea nu e de ce formulează astfel de aserțiuni iresponsabile un istoric militar ca al. Mircea Dogaru. Ci de ce face lor Radiodifuziunea Română (pe banii contribuabililor) unor astfel de manifestări ale revanșismului periculos”.

□ La rubrica „Ce se vede”, Mircea Iorgulescu prefigurează peisajul post-electoral și evaluează responsabilitățile intelectualilor pentru actuala stare de fapt (**Scadențele**): „Alegerile de duminică nu reprezintă o scadență. Indiferent de rezultatele lor, reprezintă doar momentul după care scadențele, adevăratele scadențe, nu vor mai putea fi asumate sub pretext de perioadă electorală./ Câștigători și învinși, toți laolaltă, vom avea de făcut față ravagiilor pe care, dacă nu le-au produs neapărat ei înșiși, măcar le-au întreținut și deseori chiar le-au stimulat, probabil cu speranța secretă, dar nu mai puțin stupidă, că păgubiți vor fi doar adversarii, în vreme ce ei vor fi ocoliți. O speranță avortată. Nimeni nu a fost, nu este și nu va fi la adăpost. (...) Pierderea credibilității nu

afectează doar lumea politică, în fapt o *neo-nomenclatură* în cea mai mare parte a sa: s-a extins, inevitabil, și asupra intelectualilor, singura categorie socio-profesională care se bucurase, îndată după decembrie 1989, de un imens prestigiu. Și s-a extins pentru că mulți au utilizat, uzat și epuizat acest prestigiu în angajamente partizane și exhibiționisme servile, nicidecum pentru apărarea unor valori și principii ai căror reprezentanți se declarau totuși cu atât mai insistent cu cât le contraziceau mai sistematic. Dacă primitivismul, judecățile rudimentare în alb și negru, tonul suficient și arogant sunt atât de răspândite în planul dezbaterii publice românești, nu e din pricina pretensei înapoieri a societății românești: este, și poate în primul rând, din cauza diverșilor autoprotoclași și mult mediatizați «directori de conștiință». Exasperat de meschinul egoism al colegilor săi din «inteligenția» autohtonă, constatabil și în cazul indiferenței pentru agresarea lui Mircea Dinescu la Piatra-Neamț, Mircea Mihăieș scria, în «România literară» de marți, 22 noiembrie, că «...prin agresarea lui Mircea Dinescu România trece din faza roșului brun în aceea a verde-negrului». Atâta doar că Mircea Mihăieș se înșală, cred, în privința acestei treceri. De ce agresarea lui Mircea Dinescu nu a tulburat «elitista societate civilă românească» e de altfel foarte simplu: el e susținător pe față al unui candidat pe care respectiva grupare nu-l agreează, și nu-l agreează fiindcă susține, fără a-și asuma deschis opțiunea, un alt candidat. Fiindcă «societatea civilă» nu e, în multe cazuri, decât un pseudonim pentru grupări parapolitice. Și-atunci, cum să nu se discrediteze până și noțiunea de *societate civilă*? Ascensiunea unui partid de extremă-dreapta pe a cărui pagină de Internet figurează ca reper fundamental asocierea cu Frontul Național din Franța al lui Jean-Marie LePen nu putea fi decât favorizată de sectarismul violent al celor vizați de Mircea Mihăieș”. □ Pe aceeași pagină, Cristian Ghinea evaluează situația preelectorală (*Logica prăpastiei*): „Perspectiva unei finale în care Ion Iliescu să îl înfrunte pe Corneliu Vadim Tudor este tot mai verosimilă. Teoria emisă de un analist politic potrivit căreia era o scorleală de la PNL pentru a alarma populația care astfel ar fi votat cu Stolojan s-a dovedit a fi o fantasmagorie, din moment ce mai multe sondaje, inclusiv barometrul Fundației Soros, au afirmat același lucru. (...). Cristian Tudor Popescu crede, însă, că și aceasta că și aceasta este o gogoriță: «Oameni buni... hai să fim serioși – totul nu e decât literatură! PRM e un partid-fantomă, alcătuit din câțiva patrioți idealști pe lângă care se învârt o grămadă de escroci și fripturiști. N-are aparat în teritoriu, ‘doctrina’ sa economică e un ghiveci mobilizator (...), politica externă – niște aiureli imposibil de pus în practică.» Este o poziție liniștitoare, poate aveam nevoie de ea. Este și justificată în cea mai mare parte. Parcă acționează și aici logica prăpastiei, suntem prea prăpăstioși? Un răspuns cert nu poate fi dat decât post-factum”. □ Sorin Vieru marchează împlinirea, pe 17 noiembrie, a 15 ani de la moartea violentă, în închisoare, disidentului Gheorghe Ursu (inginer și poet arestat, anchetat și torturat pentru atitudinile sale anticeau-

siste): „La 15 ani după acest tragic eveniment, anchetatorii torționari ai lui Gheorghe Ursu (...) încă nu au fost trași la răspundere. Andrei Ursu, fiul poetului ucis, a început la 15 noiembrie o grevă a foamei, crând ca ancheta declanșată încă din 1990 de către Procuratura Militară să fie în sfârșit finalizată prin trimiterea în judecată a făptașilor. Cu prilejul publicării în 1993 a volumului postum de versuri al lui Babu (cum îi spuneau prietenii), intitulat *Presentimente, Presentimente*, Geo Bogza scria: «A fost un poet exemplar! Și a murit ca un martir în beciurile securității... Se cuvine ca întreaga cultură română să se ridice astăzi în picioare și să salute memoria lui Gheorghe Ursu». Un grupaj *In memoriam* reproduce două poeme ale sale: *Poezii sunt triste* și *Sonetul sonetelor*.

□ Dispariția, la 93 de ani (8 octombrie 2000), a profesorului, folcloristului și antropologului Mihai Pop e marcată de doi dintre colaboratorii săi apropiați, Claude Karnoouh și Katherine Verdery. ■ Katherine Verdery, University of Michigan (*Mihai Pop, în amintire*): „Departa de a fi un simplu conducător de cercetare, profesorul Pop a influențat însuși modul în care am învățat în acea vreme să privesc societatea românească. (...) Ajutorul pe care Mihai Pop mi l-a acordat mie s-a reptat și în cazul altor doctoranzi americani (generozitatea sa întinzându-se, desigur, mult dincolo de studiile etnografice și de cercetătorii americani). Fără el, cercetarea antropologică americană asupra României ar fi fost astăzi insignifiantă sau chiar inexistentă. Cum condițiile care au permis aceste cercetări în anii '70 nu s-au produs la vremea aceea în nici o altă țară din zonă, ceea ce el ne-a ajutat să facem a avut o influență extraordinar de mare asupra dezvoltării în Statele Unite a studiului antropologic al Europei de Est. Iar el ne-a putut ajuta astfel pentru că, reușind să-și creeze pentru sine un fel de viață liberă, a împărțit cu noi o parte din acea libertate”. ■ Claude Karnoouh (*Adio lui Mihai Pop*): „L-am cunoscut pe Mihai Pop în iunie 1971. Cu timpul, a devenit pentru mine mai mult decât un coleg mai în vârstă, mai mult decât un profesor la Universitate, mai mult decât un prietenș a fost un mentor, un ghid, un om care m-a inițiat într-o disciplină universitară (pe care, cu puțin efort, o găsești în cărți), ci într-o cunoaștere a oamenilor pe care o găsești în diferitele lor «vocații și stiluri», atunci când sunt cuprinși de tragedia istoriei. Iar această cunoaștere nu e povestită în cărți savante, ci în cuvintele celor care au avut o astfel de experiență existențială. A lui a fost intensă. (...) Am lucrat mult cu Moșu. Îmi amintesc de unul din sejururile sale pariziene: timp de o săptămână am stat închiși, ore întregi, în biroul meu, pentru a verifica, amenda și completa traducerea unui lung poem popular al cărui original îl descoperisem (3500 de versuri!). textul îi plăcea datorită lungimii sale – ce suflu epic!, spunea –, datorită diversității conținutului – ce însușiri de observație!, adăuga. Era vorba despre un fel de Odisee povestită de un țăran român din Maramureș, începând cu mobilizarea din august 1914, războiul până în 1916, viața de prizonier în Urali până în 1917 și întoarcerea pe jos, printre

vicisitudinile unei țări bulversate de revoluție. Moșu se prinsese în jocul traducerii, în capcanele sale, în imapsurile și imposibilitățile sale. Avea foarte multe observații semantice, comentarii subtile și precise asupra unei lumi care era aceea a tinereții sale. Avea o cunoaștere directă, nemijlocită a oamenilor săi, și o oferea dezinteresat, nu căuta să păstreze pentru el ceea ce știa că nu va scrie niciodată. Acele ore sunt încă prezente, ca și cum ar trebui să ne vedem mâine... (...) Împreună cu prietenele mele Gail Klingman și Katherine Verdery, care au lucrat alături de el și îi datorează atât de mult, am hotărât să-l evocăm public”.

• În „Ziarul de duminică” (nr. 26), Constantin Stan rememorează *O întâmplare ciudată cu Mircea Nedelciu* (autorul *Tratamentului fabulatoriu* ar fi împlinit pe 12 noiembrie 50 de ani): „Cu Mircea mă știam din anul 1970 (...), de la prima mea descindere la cenaclul *Junimea*. Era formula nouă, ce care, sub îndrumarea profesorului Crohmălniceanu, avea să trimită în lumea literară, sub ceea ce azi se cheamă «optzecism», o pleiadă de scriitori fără de care peisajul literaturii române contemporane nu se poate imagina: Nedelciu, Crăciun, Ene, Flora, Iova, Lăcustă, urmați, cronologic, de Cărtărescu, Coșovei, Iaru, Stratan, Mușina, Cornelia Maria Savu, Denisa Comănescu, Bogdan Lefter și încă mulți alții. Drumurile noastre literare au fost cam aceleași, inclusiv debutul în același an, la aceeași editură, cu același redactor de carte. Am fost adesea comentați împreună, am fost așezați de către unii pe baricade diferite, dar nu s-a mai creat încă un caz în literatura română – Nedelci sau Stan? –, grație vocației de priten pe care o avea Mircea./ În ultimii ani ai vieții lui, ne-am văzut destul de rar. Mi-era destul de greu să-l văd suferind (...). Vorbeam însă la telefon. Se ocupa de acel program de monitorizare a aparițiilor editoriale și de ierarhizare a lor prin sondaje. (...)/ După dispariția lui, mulți au fost cei care au scris despre el, mai degrabă agățându-și la butoniera numelor lor floarea naturală a talentului lui Mircea. (...) Prietenii nu și-au clamat nici durerea, nici prietenia cu el, ocazionalii s-au grăbit să evoce tot felul de întâmplări cu Mircea Nedelci, din care cel mai adesea rezulta cât de important este el, X. (...) Poate și din această pricină, multă vreme am refuzat să scriu despre Mircea. La un moment dat, am cedat insistențelor lui Viorel Sâmpetean, scriind un text despre ce nu scriu despre Nedelciu, iritat însă și de minimalizarea conținută într-un articol al unui critic (academician!), ce vorbea despre «tânărul scriitor, care promitea foarte mult». Am scris articolul direct la computer (...). Mă pregăteam să scot materialul pe o dischetă pentru a merge să-l predau când a sunat telefonul. Am salvat încă o dată textul. (...)/ Când am revenit în fața computerului, am văzut, cu stupeoare, că textul dispăruse. Nu mai era, pur și simplu! (...)/ Și acum, în computer există un fișier intitulat «pierdut». Nu vreau să-l șterg și nici nu vreau să rescriu textul despre Mircea Nedelciu. O senzație stranie, de apropiere de Mircea, mă încearcă ori de câte ori dau peste «pierdut»”. □ Sub titlul *Carte de cumpănă*, Dan C. Mihăilescu

comentează volumul de publicistică al Gabrielei Adameșteanu, *Cele două Români*: „Ei bine, au trecut 17 ani de la *Dimineața pierdută*, romanul prin care Gabriela Adameșteanu a intrat în prima linie a prozei românești, iar fesenismul cariat și resentimentar, cel care-și hrănește mediocritatea obedient-mercantilă cu îndemnuri de genul «Manolescu să-și vadă de istoria literaturii», «Blandiana să rămână la *Arpagicul* ei», «Ulici să-și vadă de Uniune» ș.a.m.d., continuă să întrebe cu tâmpă satisfacție: «CE-a făcut Adameșteanu după '90?». (...) Așa se face că, nu o dată, Gabriela Adameșteanu simte nevoia să se compenseze disculpându-se: de ce a intrat așa de adânc în jurnalism, de ce ține de aproape zece ani revista «22», de ce se angajează în luptele politice. (...)/ Din acest unghi, *Cele două Români*, cartea-estuar ce reunește parte din publicistica Gabrielei Adameșteanu post '89, este un capitol de viață cu drepturi egale cu cele ale *Dimineții pierdute*. Ființă contradictorie și imprezvizibilă, Gabriela Adameșteanu este un amestec aproape exploziv de melancolii colerice, frondă inocentă și înțelepciune profitabilă. De realism subtil și idealism eticist. De abilitate, durități derutante și capitulări inexplicabile. (...) Nu atât analizele și atitudinile politice interesează în ordinea creației, ci substanța nucleului confesiv al cărții”.

20 noiembrie

● Într-un articol din „Orizont” (nr. 11), „*Alle Dichter sind Juden*”. *Geografia culturale bucovinene*, Sorin Radu Cucu analizează un studiu al lui Andrei Corbea, *Paul Celan și „meridianul” său*: „Faptul că autorul acestei cărți a câștigat un prestigios premiu literar, Premiul Herder, în 1998, confirmă modul în care opera sa a fost receptată în mediile culturale germane. Dacă ar fi citită cu atenție în anumite medii culturale românești, reperele culturale ale lui Andrei Corbea ar produce cu siguranță unde seismice demolatoare de fixații culturale conservatoare și ar da apă la moară discursurilor cu tentă naționalistă. (...) Pe parcursul a șapte capitole, unele dintre ele deosebit de polemice, coordonatele culturale (dar și politice) ale Bucovinei intră în relație margine-centru într-un mod mai puțin obișnuit. Centrul nu e o constantă, ci o variabilă istorică. (...) Această dihotomie Balcani-Europa Centrală (de fapt o interferență) este în opinia mea o modalitate de raportare a discursului românesc la discursurile studiilor culturale din Anglia sau Statele Unite. Chestiunea în discuție este multiculturalismul, văzut ca întrepădrundere între două paradigme culturale care își exercită influența în aceeași Bucovină”. □ Sub titlul *Eu sunt Poezia*, Bogdan Mihai Dascălu comentează un volum coordonat de Andrei Corbea, *Paul Celan. Biografie și interpretare*: „Ieșită din comun în peisajul nostru literar e recent apăruta carte bilingvă *Paul Celan. Biografie și interpretare (Paul Celan. Biographie und Interpretation/ Biographie et interprétation)* sub îngrijirea eminentului germanist Andrei Corbea-Hoișie. Volumul cuprinde șaisprezece texte aparținând unor autori de pe întreg

continentul: România, Germania, Franța, Olanda, Anglia, Ucraina, Elveția, Italia. Acestea au fost prezentate în cadrul unui colocvii desfășurat sub președinția îngrijitorului, la Paris, în 11-12 octombrie 1999. Alegerea locului nu e câtuși de puțin întâmplătoare, întrucât cel mai mare poet de expresie germană din a doua jumătate a secolului nostru și-a trăit ultima parte a vieții în capitala Franței. (...) Succesiunea articolelor urmărește cronologia marilor evenimente din viața lui Paul Celan. Fiecare dintre aceste evenimente cu o semnificație ieșită din comun reprezintă abandonarea unui spațiu existențial și este urmarea unei decizii irevocabile de a părăsi Cernăuțiul în favoarea Bucureștiului (...), de a părăsi Bucureștiul pentru Viena și, în sfârșit, capitala Austriei pentru Paris, fără întoarcere. Parisul a fost și el, la rândul lui, lăsat în urmă, prin dispariția voluntară a poetului, înghițit de apele Senei. (...) În al doilea rând, subiectul este tentant și în măsura în care permite repunerea în discuție a însuși conceptului de biografie literară. În această privință, trebuie menționat punctul de vedere exprimat cu fermitate și eleganță de Andrei Corbea-Hoișie, care, în cuvântul de deschidere al lucrărilor colocviului, afirmă că a fost animat de o îndoită preocupare: pe de-o parte de înlăturare a tuturor tabuurilor și a obstacolelor privind biografia lui Celan și, pe de altă parte, de grija de a nu ceda în fața trivialităților și insanităților fatal legate de o mână de pământ”.

□ Anamaria Pop realizează un interviu cu Nádás Péter (***Omul încă nu s-a decis să devină om. Nádás Péter***). „Deci (...) mi-am propus să traduc cartea *Sfârșitul unui roman de familie* de Nádás Péter. (...) După ce am terminat traducerea, i-am trimis un email autorului, cerându-i o întrevedere pentru a lămuri câteva probleme stilistice și de conținut. Răspunsul n-a întârziat: a venit a doua zi, tot prin E-mail. Nádás Péter ne invita acasă la ei pe mine și pe soțul meu în 29 iulie” – notează Anamaria Pop într-un șapou al interviului. „*Ca traducător, pentru mine ambele romane au reprezentat o satisfacție spirituală extraordinară, inimaginabilă anterior. Mai exact, traducându-le, le-am retrăit în totalitate. Eu însămi fiind scriitoare, mi le-am impregnat în cele mai adânci straturi ale lumii mele creative. Iar acum, când am terminat traducerea ambelor romane (Verbele auxiliare ale inimii a apărut în anul 1997, la Editura Institutul European din Iași, iar cartea Dumneavoastră, Sfârșitul unui roman de familie, va apărea la începutul anului 2001, la Editura Univers din București, în colecția «A treia Europă»), înțeleg de ce anume sunteți mult mai curios să aflați ce se găsește dincolo de limbă. Ce se găsește dincolo de Sfârșitul unui roman de familie?/ Poate nimic, poate extrem de mult. Ce bine ar fi dacă aș putea răspunde la această întrebare. De fapt, eterna mea problemă rămâne aceeași și pe mai departe, anume: oare universul este sistemul diferitelor lucruri? Iar dacă da, atunci acest sistem are un singur centru sau mai multe centre? De parcă ne-am întreba dacă există un singur Dumnezeu sau mai mulți dumnezei? (...) Trebuie să decid unde, când și cum începe romanul meu, după cum la fel trebuie să decid unde, cum și când se*

termină. Un romancier aproape că nu-și poate permite să nu fie adept al platonismului sau al aristotelismului. Un romancier trebuie să gândească în structură, iar în cadrul structurii să descopere locul lucrurilor. La fel, și acele forțe sau energii enigmatice care direcționează un anume lucru în acel unic loc. (...) / *Peste tot în lume – dar să rămânem în perimetrul bătrânei noastre Europa, punând accentul, desigur, pe Ungaria – parcă tot mai greu este acceptată alteritatea și nu mă refer doar la alteritatea rasială. Cum se raportează scriitorul Nădas Péter la acest fenomen regretabil?!* În definitiv, omul este o ființă destul de bestială sau, altfel spus, încă n-a avut timp suficient să se dieferențieze de mamiferele mai evolute. Încă n-a devenit într-o suficientă măsură om. Deci omul încă nu s-a decis să devină om. Din punct de vedere moral, până și cei mai buni indivizi sunt mai răi decât cele mai simple animale. (...) Indivizii trăiesc în turme, în triburi, în hoarde naționale și se simt bine astfel. Se străduiesc ca fiecare să semene cu celălalt, fiind conșiși că astfel s-au abonat la viața veșnică. Adoră și respectă uniforma, detestând din tot sufletul pe cel care arată puțin altfel, pe cel care se comportă altfel. Când observă o cât de mică diferență, mai întâi lovesc, în loc să pună întrebări. La un moment dat, un țăran din sat a vrut să omoare în fața mea o superbă bufniță, mult mai deșteaptă decât noi, numai pentru simplul motiv că aceasta prevestește moartea. Abia am reușit să salvez bietul animal din fața prostiei umane, fiind nevoie de intervenția unui ornitolog pentru a-l vindeca. Orânduirea socialistă a răsfățat cu o dragoste deosebită aceste trăsături ticăloase ale mentalității umane, le-a ocrotit și le-a cultivat. Rezultatele se pot vedea. Peste tot o mulțime de inși care nu vor să audă nici măcar de propria lor individualitate, pentru că nu știu ce înseamnă asta”. ■ Interviu este urmat de un articol al Cristinei Chevereșan despre *Cartea amintirilor* de Nădas Péter (*Hermaphroditos. Mitul renăscut în Europa Centrală*). □ Într-un articol intitulat *Coaliția nostalgică*, Dorian Braneascrie: „Ceea ce e inedit și ireductibil în formele și ideile Europei Centrale, mai mult decât expresiile insurgenței moderne – aidoma aici, ca și aiurea – este prezența unui spirit care inundă până și experiențele sale intelectuale, politice, literare sau filosofice cele mai stridente. Suspendat undeva între universul tradițional și insolența modernă, un conservatorism profund, endemic, lansează, din zonele cele mai intime ale ființei umane, mesajele unei lumi pierdute. Sub travestiul modului modern și urban, Europa Centrală este un imens depozit de reziduuri premoderne, pulsioni antimoderne și reverii mitice. Nostalgia unei stări originare, a unei beatitudini adamice se suprapune, în textura unor cărți aparent bine instalate în modernitate, restaurației delicate a unor lumi concrete și familiare. Recuperarea spațiului intim și a ritmurilor sale curente, pasiunea pentru particularitate, culoare locală și concret trădează acest mental conservator din care derivă impulsurile evazioniste în raport cu schemele impersonale care structurează radicalismul modern. (...) În mod paradoxal, după ce au fost

subiectul imprecățiilor moderne și, potrivit lui Ernst Nolte, sursă a conformismului politic în sistemele totalitare, virtuțile și valorile minore ale micii burghezii sunt redescoperite și revitalizezate ca repere morale și afective ale unei umanități periclitată. Mănăstirea înecată în vegetație din *Migrațiile* lui Milos Crnjanski, berăriile lui Jaroslav Hasek și ale lui Hrabal, bordelurile lui Miroslav Krleža, bucătăriile lui Sorin Titel și Viorel Marineasa, odăile lui Livius Ciocârlie ori străzile lui Daniel Vighi sunt locurile care conservă gesturile familiare ale acestei umanități care își apără memoria și valorile. (...) La rândul ei, tema recurentă a «apocalipsei vesele» provine din sentimentul că Europa Centrală este scena pe care se joacă marea dramă a sfârșitului lumii». □ Alexandru Ruja (*Un destin perdant*) face o analiză a cărții Ioanei Bot *D. Caracostea, teoretician și critic literar* (Ed. Minerva, 1999), care „descifrează traseul existenței literare a lui D. Caracostea, destul de încurcat, niciodată suficient clarificat, de cele mai multe ori privit secvențial sau cu umor ori reticente”, încercând „o analiză asociată, printr-o privire de sus (vizând și integrarea în epocă) și din interior (stabilind filiații), privind activitatea lui D. Caracostea sub semnul unui destin perdant”: „[D. Caracostea] N-a avut destinul celebrilor săi colegi de generație, Roman Jakobson și Leo Spitzer, deși întruchipa tipul acesta de savant. Nu a devenit un critic literar de autoritate, iluzionându-se într-o vreme a libertăților cu necesitatea diercționării literaturii. Pendulând el însuși între izolare, retragere și dorință de afirmare prin participare, D. Caracostea se îndepărta de cei care făceau critică literară activă în literatura română interbelică. (...) Cartea Ioanei Bot discută «problemele pe care le ridică situarea lui Caracostea în relație cu ideile literare, românești și europene, contemporane lui, în mijlocul cărora a trăit, fără alte ambiții, în fond, decât acelea ale unui veritabil om de cultură.» (...) Flexibilitatea ideilor sale trimite spre un liberalism al creației. Ioana Bot scrie că «teoreticianul literar Caracostea nu este, structural, un doctrinar, el construiește un proiect enorm, în accente vizionare, de la realizarea căruia nu se va abate, însă pe care îl va aborda din mereu alte unghiuri»”.

21 noiembrie

● La rubrica „Structuri în mișcare” din „Observator cultural” (nr. 39), Ion Bogdan Lefter (*Asalt/desant reluat*) publică un fragment din prefața la ediția a doua a volumului colectiv *Desant '83* (care urma să fie lansat la Târgul de Carte „Gaudeamus”): „În cei șaptesprezece ani care s-au scurs între prima și a doua ediție (...), multe li s-au întâmplat autorilor ei. La data apariției, doar câțiva erau cât-de-cât cunoscuți și doar unul, Mircea Nedelciu, își câștigase deja o oarecare faimă de «deschizător de drum»./ De-atunci încoace, cei mai mulți dintre semnatarii *Desantului* au făcut cariere literare serioase, confirmând ceea ce apariția lor editorială colectivă propunea ca ipoteză: apariția unui «nou val» în proza românească. Mai ales după căderea regimului comunist

(...), majoritatea au făcut și ziaristică, au scris analize politice, culturale și mediatică, au lucrat în redacții de ziare și reviste, au lansat publicații proprii, au fost editori, au predat literatură sau jurnalistică în universități. La nivele de valoare – firește – variate (...), dar niciodată sub cota bunului profesionalism, s-au impus ca prozatori importanți, care au marcat decisiv istoria recentă a genului la noi. (...)/ Țara în care apare această a doua ediție a *Desantului* e practic alta decât cea din 1983.../ Cu toate acestea, puține lucruri par să se fi schimbat în literatura română din 1983 încoace! Republicat după aproape două decenii, *Desantul* nu arată deloc ca un «vestigiu al trecutului». Oferta novatoare a primei ediții își menține prospețimea. Efectul de surpriză era firesc să se estompeze, dar productivitatea modelului creativ pe care antologia îl ilustrează e departe de a se fi epuizat”. □ Sub genericul „Târgul de Carte «Gaudeamus»”, este publicat, în avanpremieră, un eseu inedit al lui Radu Petrescu, *Henry Moore*, inclus într-un volum în curs de apariție la Editura Paralela 45, *Locul revelației* (cuprinzând texte ale lui Radu Petrescu despre artele plastice). ■ Sub același generic, tot în premieră, sunt publicate extrase din *Carnetele* de editor ale lui Mircea Sântimbreanu (în curs de apariție la Editura Amarcord). ■ În cadrul aceleiași rubrici, este anunțat *Un debut în poezie: Alexandru Matei*, fiind transcrise două poeme din volumul *Tractir* (ce urma să apară la Ed. Dacia și să fie lansat la Târgul „Gaudeamus”) și un fragment din prefața lui Al. Cistelean la volumul respectiv („*Tractir* e un nou «jurnal de sex», nu mai puțin condescendent față de pudibonderie decât era erudiția primă a lui Bogza, cu toate că puține lucruri vin din patrimoniul de provocări de acolo”). □ Sub titlul *Mediatorul constructiv*, Paul Cernat scrie despre volumul lui Ion Simuț *Arena actualității* (Ed. Polirom, 2000): „Între criticii noștri literari implicați în «expertiza culturală a actualității», Ion Simuț face parte din familia restrânsă a celor care inspiră încredere și impun respect. Chiar și atunci când nu împărtășești evaluările pe care le propune, adecvarea la obiect, tonul echilibrat, calm, moralitatea actului critic și argumentele puse în joc te fac să reflectezi asupra propriilor prejudecăți și parti-pris-uri. Într-o lume literară parohializată (...), Ion Simuț este – ca și mai ludicul Dan C. Mihăilescu – un partener ideal de dialog critic, un «mediator constructiv» într-o zonă cu politici literare și culturale aparent puțin compatibile. Aproape fiecare grup literar îi poate reproșa deschiderea exagerată față de autorii susținuți de celelalte grupări. (...) Într-o perioadă a tuturor adversităților și atomizărilor, a lumilor paralele, Simuț continuă să creadă în existența unei singure literaturi române, în Ierarhie etc., crede că solidaritatea sau măcar înțelegerea între «taberele» aflate în conflict este posibilă în numele valorii, chiar dacă valoarea înseamnă, pentru fiecare dintre acestea, altceva, în funcție de propriile criterii. (...) Dar fostul echinoxist, astăzi cronicar la «Cuvântul» (revista bucureșteană a foștilor echinoxști), pendulând între redacția revistei orădene «Familia» și «România literară», este și un mediator între «regionalismul» transilvan și

Capitală, un gospodar de treabă al literaturii române. (...) / Amplul articol despre *Postmodernismul românesc* al lui Cărtărescu este nu numai cea mai lucidă, mai atentă și mai echilibrată reacție analitică de până acum pe marginea acestei cărți care a tulburat multe ape, ci și o spectaculoasă demontare a contestărilor cam subțirele și clar umorale produse de Alex. Ștefănescu, Cristian Tudor Popescu și Mircea Iorgulescu. De asemenea, neconcesivul și meticolosul comentariu despre istoria literaturii române a lui Dumitru Micu e o expertiză reductabilă, care, în plus, ne oferă și o viziune personală despre «cum se scrie o istorie a literaturii române»». □ Apare prima parte dintr-un interviu cu prozatorul Sorin Preda (*Despre un vapor care se clatină dar nu se scufundă*) realizat de Raluca Alexandrescu. S.P.: „*Despre situația romanului se fac colocvii, se discută... Care este însă starea producției literare propriu-zise?!* La ora actuală, este limpede că nu numai romanul, ci literatura română în întregime se află într-o fundătură cumplită. (...) Partea optimistă, frumoasă, a literaturii constă în faptul că, spre deosebire de economic, unde există o succesiune cvasilogică a redresării, în literatură este suficient să apară cineva care să reactiveze brusc ierarhiile și competiția. Din păcate, așteptăm această schimbare cu mâinile în sân, teoretizând la nesfârșit. În 1989 s-a întâmplat ceva cu noi, cu lumea în care trăim. Au trecut, iată, 11 ani și eu nu am întâlnit până acum o discuție foarte serioasă pe această temă. (...) / *Ce s-a întâmplat, de fapt, din acest punct de vedere, în 1989?!* S-a întâmplat o schimbare majoră a realității. Mi-a trebuit destul de mult să înțeleg un lucru destul de simplu, anume că astăzi nu este nici mai bine și nici mai rău decât înainte, este pur și simplu *altceva*. Comparațiile sunt inutile și păguboase. (...) Imaginea despre sine are de suferit astăzi în România. Problema noastră nu este economică, ci afectivă. Nu întâmplător, românii se îndreaptă tot mai mult spre biserică, spre credință – în mod, e adevărat, dezordonat și cu accente disperate, cu nerăbdare. Oamenii vor să rezolve totul peste noapte; au nevoie de miracole, de certitudini. Spun toate acestea pentru că nu poți să scrii – roman, cu atât mai puțin – fără să înțelegi ce se întâmplă în jurul tău. (...) / De câte ori mă duc la Paris găsesc o lume normală, funcțională, așezată. După trei săptămâni – mai mult nu rezist – simt că mi-am încărcat bateriile pentru un an de zile de zăpăceală bucureșteană. (...) Ura de sine de care vorbește Andrei Pleșu este adevărată dar eufemistică, pentru că trebuie văzut ce se ascunde îndărătul agresivității față de sine, mult mai gravă decât agresivitatea stradală. (...) S-a stricat ceva important în propria noastră interioritate. (...) / *Bulversarea produsă de 1989 a atins, într-un fel sau altul, întreaga arie culturală. Cum a reacționat – sau cum ar fi trebuit să reacționeze – prozatorul?!* După '89, prozatorul a trebuit să procedeze la o reformulare a strategiilor sale prozastice. Nu mai poți să scrii, înregistrând realist chiar ceea ce se întâmplă în jurul tău, să echivalezi o derută cu alta. (...) Scriitorii nu mai știu despre ei înșiși o mulțime de lucruri – cu atât mai puțin despre cei din jurul lor. (...) Ca să ajungi să scrii roman, trebuie în

primul rând să ai de partea ta o lume cât de cât așezată, previzibilă cumva. (...) / *Dar ceea ce se întâmplă înainte de '89 nu era doar o falsă normalitate, o normalitate simulată?* / Normalitatea nu se discută în termeni de prosperitate sau de libertate. Înainte de '89 exista un punct de echilibru, în mizeria și în dublul limbaj al epocii. Era o lume previzibilă, lecturabilă în mizeria și întunericul ei. Spre uimirea occidentalilor, noi ne descurcam surprinzător de bine cu dublul limbaj și manevram cu ușurință două sau chiar mai multe adevăruri. Ceea ce se întâmplă acum în România reprezintă un faliment al vechilor procedee de apărare. Criza aparține adaptării și nu neapărat economicului. (...) Mi se pare suspect și inacceptabil ca până acum să nu avem – încă – un roman despre perioada comunistă, scris cu detașarea și cu celelalte avantaje pe care le conferă trecerea timpului. / Faptul că până acum nu a apărut un text solid, acceptabil valoric, despre perioada de dinainte, foarte interesantă, plină de epic și de dramatism arată că noi încă nu ne-am sfârșit rătăcirea. (...) / *Se poate vorbi de o «perioadă de doliu» a literaturii noastre?* / Este într-adevăr o perioadă de doliu – în psihiatrie se numește *reacție de doliu*. Scriitorul român a pierdut din statutul social, din imaginea despre sine, a pierdut inclusiv cenzura și dublul limbaj, care l-au ajutat foarte mult, pentru că întotdeauna cel slab nu poate să reziste decât prin imaginație. (...) Perioada de doliu nu trebuie să se instituie ca motiv, ca exteriorizare a vinei, ca pretext al lenei în care am intrat de un deceniu. Pe de altă parte, stau și mă întreb dacă această criză literară pe care o traversăm nu se va dovedi la un moment dat benefică. Este o perioadă în care rezistă doar scriitorii adevărați, bolnavi de literatură – Iova, Coșovei, Marin, Flor, Cărtărescu, Danilov, Stoiciu”. Partea a doua a interviului apare în nr. 40, din 28 noiembrie 2000: „*Din perspectiva crizei literaturii de la noi, pe care ați descris-o, ce se poate spune astăzi despre generația '80?* / Generația '80 a traversat și traversează aceleași crize și confuzii ca toată literatura. Există două tendințe. Una respinge furios și contestatar generația '80, cum fac Cărtărescu, Mușina et comp. Alta aduce un elogiu tardiv și deja depășit optzecismului. Ceea ce este ciudat este faptul că generația a încremenit în propriul său proiect. Rămâne în continuare o generație de scriitori care, la 50 de ani, sunt în continuare etichetați ca fiind tineri. (...) Pe de altă parte generația aceasta nu a reușit să-și recupereze toți membrii. Mai sunt încă optzeciști interesanți, care mai au a spune ceva, dar care nici până acum nu au reușit să-și publice cărțile. De la Paraschivoiu până la Ene, există loc de surprize literare optzeciste. (...) / Pe mine mă îngrijorează altceva: dispariția instituției debutului. Generația noastră a apărut ca răsouns la o anume ostilitate politică și literară. (...) Generația '80 a spart cerul vicios, publicând antologii, scriind în gazeta de perete «Noii» din holul Facultății de Filologie. Tot ceea ce părea dezonorant, lipsit de seriozitate, de morga specifică celor consacrați, era asumat de optzeciști și transformat într-o armă de luptă. / Cenzura i-a obligat pe congenerii mei să dezvolte un tip de literatură hiperrealistă, în care eliminarea

unui pasaj nu putea să afecteze întregul. Era o literatură în mod eronat și rudimentar considerată de unii critici ca fiind apolitică, încurajată de sistem. (...) / a fost o literatură subversivă în cumiștenia ei, chiar și în lipsa unui epic care să recupereze felii de istorie, cum încercase într-un fel destul de comercial și de mincinos literatura obsedantului deceniu. Noi ne ocupăm de prezent, cu toate riscurile și cu toată mândria. Dacă cineva, peste ani, va dori să refacă atmosfera acestei perioade, nu o s-o găsească în presa timpului, cu atât mai puțin în filme sau emisiuni TV. O va găsi în cărțile optzeciste. (...) / *Dar în generația din care faceți parte cum vă plasați acum?* / Generația '80 a fost ținută artificial în viață pe de o parte de conflictul iscat în sânul Uniunii Scriitorilor – celebra dispută cu ASPRO –, iar pe de altă parte, de această prelungire optzecistă reprezentată de generația '90, care nu a făcut decât să ducă în propria sa direcție o ideologie literară configurată anterior de cărțile lui Mircea Nedelciu și de maieutica explozivă a lui Gheorghe Iova. / Schimbările petrecute după '90 nu au avantajat generația '80. Aceasta este drama acestei generații. Schimbarea a venit în chiar momentul deplinei maturizării literare, când mai toți membrii ei se pregăteau să-și dea «cartea vieții» (...). În clipa când s-a produs fractura, nu aveam de ales decât între două posibilități: să continuăm cu acest tip de proză, ceea ce înseamnă să intrăm într-o împardonabilă monotonie și autoplagiere, sau să încercăm altceva. Să o luăm de la capăt? Cam greu. Câtă vreme literatura noastră era un răspuns polemic la un anumit tip de literatură, ne-am trezit în situația de a nu mai avea cu cine polemiza. (...) Atunci am intrat într-o adormire, într-o așteptare consumată evident în umori politice, în mărunte interese economice, în gazetărie, am început să ne risipim. Altfel spus, am încălcat regula acestei generații. Un timp, ea a mai funcționat ca atare, grație lui Mircea Nedelciu și lui Gheorghe Iova. (...) / Nedelciu era liantul, iar Iova – necesarul disconfort, care te obliga să gănești și care te ridiculiza cu propriile tale arme. (...) / *Se poate spune că a existat un deficit de solidaritate înainte de 1989?* / Paradoxal, da. Deși sistemul nostru era să ne susținem unii pe alții, spre iritarea unor critici care ne spuneau, de altfel pe bună dreptate, că în literatură nu se intră cu turma. (...) Scriitorii bătrâni refuzau a se acredita unul pe altul. (...) Ceea ce ne-a caracterizat pe noi a fost solidaritatea. Când am vorbit de lipsa de solidaritate, m-am referit la faptul că știam prea puține lucruri despre optzeciștii din celelalte centre universitare puternice din țară. Dacă între aceste centre ar fi funcționat cu adevărat contactul direct, alta ar fi fost configurația generației. (...) Ne-am insularizat cumva, câteodată creând gelozii inutile, distanțări încărcate de reproș: de ce literatura să se facă numai la București, de ce noi, cei de la Cluj sau de la Iași, nu suntem luați în seamă așa cum sunt optzeciștii «junimiști»? (...) / Nu știu ce va rămâne din literatura optzeciștilor. Eu personal mi-aș rescrie la nesfârșit textele. (...) / *Ce șanse au acum tinerii?* / Fatalist cum sunt, aș zice că au șansa unui veteran de război să urce într-un tren în plină viteză. În

realitate, au apărut câteva debuturi cu totul remarcabile: Cornel Ivanciuc, Sorin Stoica, Ovidiu Verdeș (...). A fost un deceniu sărac, dar ce mai contează? Cei puternici reușesc oricum. Nu-l mai puțin adevărat că lipsa ierarhiilor, dezinteresul editurilor, sărăcia și văicăreala înconjurătoare, lipsa unui cenaclu serios, dispariția revistelor literare și a criticilor îl descurajează pe tânărul de talent, asta echivalând cu un cumplit raclaj literar”.

● În revista „22” (nr. 47), sub genericul „Dezbatere GDS” și sub titlul *Alegerile înainte de final*, este publicat un material semnat de Ramona Avramescu: „Luni, 13 noiembrie, la sediul Grupului pentru Dialog Social, a avut loc o întâlnire cu tema *Alegerile înainte de final*, care a reunit personalități ale societății civile și reprezentanții CDR 2000, PNL, PD și UDMR. Dezbaterea, moderată de Andrei Oișteanu și Magda Cârneci, au avut ca punct de plecare apelul *Intellectualii pentru un singur candidat*, semnat de peste 100 de intelectuali și publicat în «22» nr. 46 și în presa centrală. Participanții au luat în discuție pericolul, relevat de ultimele sondaje de opinie, ca în turul al doilea al alegerilor prezidențiale să se confrunte Ion Iliescu și Vadim Tudor, iar CDR 2000 și PD să nu intre în viitorul Parlament. Au participat din partea partidelor politice Crin Antonescu (PNL), Mihai Gheorghiu (CDR 2000), Borbély László (UDMR) și Cristian Rădulescu (PD). Din aceste pagini lipsesc intervenția lui Gabriel Liiceanu (care nu a dorit să fie înregistrat) și fragmente din intervenția Alinei Mungiu (care se regăsesc în articolul *Treabă de amatori*, din pg. 1 și 3 ale acestui număr)”. În continuare, sunt transcrise fragmente din intervențiile susținute în cadrul amintitei dezbateri: „*Magda Cârneci*: Problemele pe care ne-am gândit să le abordăm împreună și să le discutăm cu șefii de campanie ar fi: care este situația la zi a campaniei electorale, în ce moment al strategiei sale se află ea; dacă au existat deviații de la linia inițială și dacă acum se au în vedere niște scenarii care să schimbe cumva cursul politic; care este raportul partidelor invitate cu PDSR, cu campania electorală a PDSR și cu candidatul Ion Iliescu; mai este cu puțință în ceasul al 12-lea sau în turul doi o apropiere și o conciliere a partidelor de centru-dreapta în jurul unui singur candidat prezidențial? (...) / *Gabriela Adameșteanu*: (...) Îmi pare rău, Gabriel Liiceanu, dar societatea românească nu înseamnă doar GDS, nu înseamnă doar lumea care se întâlnește în această sală, iar tu, în această clipă, ca om care ai dat deja o adeziune pentru un candidat, ești mai puțin independent decât noi. (...) Dvs. ați vorbit de faptul că acum sunteți dezbinați de felul cum ați guvernat și de interesele diferite care v-au animat. Dvs. sunteți dezbinați, electoratul dvs. ar avea foarte mare nevoie să nu fie dezbinat de dvs. (...) Ar trebui ca măcar partidele să facă acest pact de neagresiune. Vreau să vă dau un exemplu de publicitate pe care am văzut-o săptămâna trecută. Mi-au adus-o tineri care au lipit afișele Convenției în '92 și '96 și mi-au spus: «Cum e posibil ca aceste texte de *România Mare* să apară ca publicitate a CDR 2000?». Se chema «Sfânta mare nerușinare» și era vorba

despre liberali. Liberalii sunt foarte agresivi și d-l Antonescu a dat un exemplu de acest gen chiar acum. Dar această publicitate a CDR 2000 era nu numai agresivă, ci și stupidă. (...) / *Vlad Alexandrescu* (Solidaritatea Universitară): De ce pe noi, Solidaritatea Universitară, ne-a iritat acest Apel poate mai mult decât pe alții? Pentru că noi, intelectualii universitari și cercetători din această asociație, am avut sentimentul că pregătim ceva în această campanie. Și am fost primii care am inițiat și am contribuit esențial la susținerea, din rândurile personalităților civice, a d-lui Isărescu. De aceea noi percepem comunicatul pe care o parte a membrilor GDS l-au redactat ca venind mai degrabă din orizontul celor care-l susțin pe d-l Stolojan. Așa cum e redactat, pare că retrace o parte din susținerea intelectualilor singurului candidat care promovează idealurile societății civice românești, Mugur Isărescu. (...) / *Gabriela Adameșteanu*: Apelul a avut parte de două suspiciuni: că textul a fost făcut de d-l Stoica și că textul a fost făcut de d-l Roman. Eu îl asum, ridicol, cum e, eu l-am făcut și l-au modificat toți cei care l-au semnat până când, la un moment dat, ne-am oprit”. □ Livius Ciocârlie publică articolul *La ce sunt buni intelectualii*: „Discuție pasionată și aprinsă, zilele trecute, la GDS, despre apelul adresat unora dintre candidații la Președinție. (...) Revenind la *Apel*, atâta soarta lui, cât și dezbaterile de la GDS m-au condus la o concluzie: din frământările intelectualilor nu poate ieși nimic de ordin practic. (...) Înțeleg dezamăgirea d-lui Gabriel Liiceanu în urma a numeroase luări de atitudine rămase fără rezultat, dar sper că dezamăgirea nu-l va demobiliza. Nu putem, nu trebuie să ieșim din acest cerc vicios; pe lângă că gândește cu propriul său cap, intelectualul se definește prin aceea că nu-i e indiferent ce se întâmplă în jurul lui și, totodată, prin faptul că intervenția lui nu duce la nimic. Nu duce la nimic practic, dar creează un climat. Oferă un balon de oxigen aceluia care se sufocă într-o vreme de obscurantism”. □ Nr. 19 al suplimentului „22 literar” este dedicat Târgului de carte Gaudeamus – 2000, fiind prezentate următoarele edituri: Cartea Românească, Editura Didactică și Pedagogică, Oxford University Press, Prior Books Distributors, Humanitas, Editura Univers, Editura Polirom, Editura Ro-Eamus, Editura Corint, Editura Casa Radio, Editura Universal Dalsi. ■ Două pagini ale suplimentului sunt dedicate dispariției lui Laurențiu Ulici, cu texte de: *Nicolae Prelipceanu* (*În amintirea lui Laurențiu Ulici Mormântul de cuvinte*): „Senator și scriitor, președinte al Uniunii Scriitorilor și al ANUC, Laurențiu Ulici era unul dintre cei mai activi intelectuali români de azi. Reușise chiar să pună pe picioare o Uniune a Scriitorilor care tocmai se pregătea să-și dea obștescul sfârșit. Acum, când el a plecat definitiv, brusc, tragic, neverosimil, iată, aruncăm cu dezinvoltură, la televiziune, la radio, în ziare și reviste, bulgări, zidindu-l mai întâi într-un mormânt fals, de cuvinte”; Rodica Palade (*Naturalețea, toleranța, franchețea*): „Am auzit, desigur, și voci nemulțumite. Dar, acum, când el a plecat dintre noi într-un mod atât de absurd (căci nu mă pot împiedica să nu mă gândesc la ce fel de țară este țara noastră, unde poți muri cu zile din cauză că

un horn de sobă este înfundat), așadar, acum când el nu mai e cu noi, simțim toți lipsa unui tovarăș de drum, de care ai oricând nevoie”; *Livius Ciocârlie (Biete cuvinte)*: „Pe om îl mai poți cunoaște când, uneori, devine demnitar. În majoritate zdrobitoare, oamenii ajunși în funcții par să le fi scăpat pământul de sub picioare, să nu mai fie ei. În realitate, abia atunci le apare chipul nefardat. Pe Laurențiu Ulici președinția *Uniunii Scriitorilor* nu l-a arătat nici cu cea mai mică umbră altfel decât îl știam până atunci”.

22-26 noiembrie

● În pavilionul central al ROMEXPO (București), se desfășoară cea de-a șaptea ediție a Târgului Internațional „Gaudeamus – Carte de învățătură”, organizat de Societatea Română de Radiodifuziune, Editura ALL și ROMEXPO. Participă 150 de expozanți: 107 edituri, 12 instituții de învățământ, 9 organizații nonguvernamentale, 10 publicații culturale. Se organizează în jur de 200 de manifestări – dintre care peste 150 de lansări de carte și 20 de dezbateri, seminarii, mese rotunde (între acestea, seminarul *Cartea pentru copii*, organizat de Societatea Română de Radiodifuziune – SRR, simpozionul *Reviste și suplimente literare*, organizat de SRR și de APLER, seminarul *Manualele alternative*, organizat de SRR cu sprijinul Asociației Editurilor cu Profil Pedagogic, precum și un Seminar Internațional al Traducătorilor). Premiile Târgului „Gaudeamus”: Premiul de excelență: Ed. Polirom; Diplomă pentru calitatea prezenței la Târg: Ed. Paralela 45 și Amarcord; mențiuni speciale pentru cele mai bune programe destinate literaturii pentru copii: Ed. Aramis și Hiparion; Diplomă pentru calitatea programului de traduceri din literatura universală: Ed. Univers; Trofeul publicului: Ed. Humanitas, ALL și Teora; Diplomă pentru programul de carte electronică: Ed. Academiei de Studii Economice din București; „Cartea cea mai râvnită”: *Ali Baba și cei 40 de hoși*, Ed. RAO; Trofeul presei „Mircea Sântimbreanu”, pentru reflectarea manifestărilor de la „Gaudeamus”, le-a revenit lui Dan Stanca (de la „România liberă”), lui Gabriel Rusu (de la „Adevărul”) și Mariei Sârbu (de la agenția Rompres) (cf. „Observator cultural”, nr. 40, 28 noiembrie 2000).

22 noiembrie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu (*Despre istoriile literare*) din nr. 46 al „României literare” schițează, pro domo, o viziune asupra relației dintre „mutația valorilor estetice” și perspectiva istorico-literară asupra contextelor literaturii: „E. Lovinescu punea această constatare la baza teoriei lui asupra mutației valorilor estetice. Mi-a trebuit un timp ca să mă conving de valabilitatea tezei. Când eram tânăr, conveneam cu oarecare neplăcere la ideea relativității în timp a valorii. Preferam s-o cred absolută. Astăzi înțeleg că Lovinescu avea dreptate. Schimbarea codului – estetic, etic, religios etc. – afectează valoarea, deseori ireversibil, și, o dată excluse din canon, operele pot deveni

obiect de studiu academic, dar nu mai sunt citite din plăcere. În schimb, țesătura de opinii, aprecieri, polemici din jurul operelor vechi își păstrează uneori o miraculoasă actualitate. Altfel spus, contextul operelor se dovedește mai puțin sensibil la variațiile de timp și de mentalitate decât textul lor. Critica, sub toate formele ei, are o posteritate mai lungă și mai sigură decât arta. Nouăzeci la sută din autorii care fac obiectul analizelor lui Sainte Beuve din *Lundis*-uri, de exemplu, au fost dați uitării. Paginile criticului despre ei se citesc încă, și cu ce bucurie! Iar când receptarea e urmărită sistematic, istoria literară reușește să devină mai palpitantă decât simplul comentariu, din unghiul de astăzi, al operei./ Nu vreau să relansez disputa din jurul lui Eminescu. Dar nu mă îndoiesc că, nu peste mult timp, poezia lui va avea mai puțini cititori (nu-i iau în discuție pe studioși, pe specialiști, pe profesorii de literatură) decât studiile care vor descrie felul în care poetul a fost citit de către Maiorescu în anii '80 ai secolului XIX, de către Călinescu după cincizeci de ani sau de I. Negoitescu în deceniile 6-7 ale secolului XX. N-am idee pe câți cititori mai poate conta în anul 2000 *Țiganiada*, dar o critică a criticii referitoare la epopeea lui Budai ar conta, fără nici o îndoială, pe destui cititori, mai ales dacă ar fi bine făcută”. □ La rubrica „Contrafort”, Mircea Mihăieș semnează un articol de atitudine intitulat antifrastic *Linșaji-l pe Dinescu!*: „Încă mai trist e că elitista societate civilă românească a tăcut și continuă să tacă mâlc. Obișnuiți să protesteze la cel mai anemic strănut al cine știe cărui politruc rătăcit de cârd, nici unul dintre auto-intitulații «directori de conștiință» n-au părut să observe că prin agresarea lui Mircea Dinescu România trece din faza roșului brun în aceea a verde-negrului. Jurnaliști care vânează, ca niște radare ultra-fine (pe bună dreptate, de altfel) orice obrăznicie a lui Teoctist și orice mârslănie verbală a lui Păunescu au devenit, subit, surzi și orbi. Am citit, de-a lungul anilor, în revista «22», proteste despre ce vrei și ce nu vrei, dar nimeni n-a luat inițiativa unei liste de semnături atunci când pericolul în societatea românească a prins chipuri și nume precise./ Dl. Constantinescu însuși, prea ocupat să se răfuiască, la sfârșitul rușinosului său mandat, cu jurnaliștii care i-au spus, săptămână de săptămână, că se află în eroare, că minte populația și că, în general, nu face nimic din ceea ce ar trebui să facă un președinte pentru a împiedica prăbușirea în prăpastie a țării, s-a înconjurat într-o tăcere... asurzitoare. (...) Dar aș fi infinit mai fericit dacă omul numărul unu al țării ar lăsa gargara și ar trece la fapte. Mi-ar plăcea să-l văd în fruntea unei coloane de demonstranți care să protesteze, sub geamurile Partidului România Mare, împotriva metodelor fasciste pe care această formațiune le-a folosit pentru a-l aduce la tăcere pe Mircea Dinescu”. □ Alex. Ștefănescu comentează entuziast romanul *Sexagenara și tânărul* de Nora Iuga (*Câtă cultură, atâta sinceritate*): „Cunoscuta poetă Nora Iuga a publicat recent un roman, *Sexagenara și tânărul*, care trezește interesul de la început, prin subiect. Este vorba de iubirea unei femei de șaizeci de ani pentru un bărbat de treizeci și cinci. Despre așa ceva nu s-a

mai scris, cel puțin la noi. În romanele lui Petru Dumitriu și G. Călinescu apar, fugitiv, câteva figuri de doamne vârstnice care au amanți tineri, însă secvențele respective țin de satira de moravuri și sunt lipsite de profunzime. (...)/ Subiectul ales de Nora Iuga ne provoacă, dându-ne sentimentul încălcării unui tabu (ca subiectul romanului *Lolita* al lui Nabokov), și trezește în noi acea indiscreție insașiabilă pe care ne străduim să o ascundem în viața de zi cu zi. Curiozitatea ne este întreținută pe parcursul lecturii de senzaționala sinceritate a autoarei, care lasă deoparte orice ipocrizie pentru a-și relata experiența. În roman nu apare, bineînțeles, Nora Iuga însăși, ci o proiecție a ei, Anna, dar în timpul lecturii ne abatem de la regula jocului și o identificăm în eroină pe scriitoarea./ Există prejudecata că un om cultivat nu poate fi sincer, întrucât cultura artificializează. Nimic mai departe de adevăr. În realitate ignorantul se dovedește incapabil de sinceritate, din cauză că orice încercare a sa de a-și descrie viața sufletească eșuează în clișee. Nora Iuga are o cultură bine însușită și, deci, o capacitate remarcabilă de a se înțelege pe sine, de a-și individualiza trăirile, de a le sesiza semnificația”. □ Constantin Roman, doctor în geofizică al Universității din Cambridge și *doctor honoris causa* al Universității din București publică un articol critic despre o invitație contestată a lui Adrian Păunescu la un festival scoțian de poezie (*Cazul Păunescu*): „Vechea universitate St. Andrews din Scoția, o instituție multiseculară și respectabilă, a fost gazdă timp de o săptămână, între 1 și 7 octombrie 2000 a Festivalului de Poezie StAnza. Organizatorul principal este dr. Gavin Bowd, tânăr poet scoțian și lector de Limba și Literatura Franceză, autorul unor studii despre Louis Aragon și Eugène Guillevic, fost asistent la Universitatea Paris 6 (Jussieu) și autorul unei disertații de doctorat despre Eugène Guillevic (1907-1997). Amintim că Eugène Guillevic, membru al Partidului Comunist Francez până în 1980, când și-a dat demisia, a fost laureat al Academiei Franceze și candidat la premiul Nobel. Dl Bowd este printre altele, corespondentul ziarului ‘Al Akram’ din Egipt, al periodicului «The New Left», din Madrid, cu frecvente contribuții despre problemele stângii politice, de la afacerea Pinochet pînă la politica socialiștilor francezi și englezi./ Printre poeții străini invitați la St. Andrews a fost și dl Adrian Păunescu, pe care organizatorii l-au prezentat drept «unul dintre cei mai semnificativi poeți din România», care a intrat în Guinness Book of Record pentru faptul că a fost «cel mai citit poet», un «poet controversat și disident», dar și «prieten cu Nicu Ceaușescu»./ Această invitație a stârnit vii proteste în cercurile universitare britanice care sunt la curent cu poezia bardului din perioada dinainte de 1989. Ei au adus la cunoștința organizatorilor și a sponsorilor ideile politice extremiste ale d-lui Păunescu, complet opuse normelor și practicilor politice și morale britanice, cerându-le să contramandeze invitația. Aflat sub presiune din mai multe direcții, organizatorul festivalului, dr. Gavin Bowd, care nu știe românește, a refuzat să retragă invitația lui Păunescu. Motivul invocat și declarat ziarului de

mare circulație «The Guardian» a fost faptul că ceea ce i se reproșează d-lui Păunescu «s-a întâmplat acum zece ani» și că «într-adevăr am anticipat controversa care a produs-o dl Păunescu. Știm că acesta a avut o atitudine ambiguă față de Ceaușescu, dar așa a procedat întreaga intelectualitate din România». Un alt organizator, dl Brian Johnstone a minimalizat importanța evenimentului spunând că timpul acordat poetului român este minim și că amploarea este minoră. Dl. Johnstone a adăugat că «festivalul se interesează doar de poezie nu și de politică» și a ținut să menționeze ideile extremiste ale poetilor T.S. Eliott (sic!) și Ezra Pound nu au împiedicat pe nimeni să le aprecieze opera. Spectacolul Păunescu s-a consumat timp de o oră, sîmbătă 7 oct. 2000, în fața unei audiențe restrânse, de circa 30 de persoane, din care aproape nimeni nu înțelegea românește, limba în care poetul și-a recitat versurile. După recitare, autorul a distribuit ca amintire niște brelocuri./ Ziarul «Sunday Herald» din Glasgow a scris un lung articol de fond dezvăluind antecedentele poetului în perioada dictaturii și a tipărit câteva versuri traduse în engleză din poezia *Viitorul României*, publicată în 1983, cu elogi aduse dictatorului. În felul acesta, publicul britanic neavizat a putut să judece validitatea prezentării lui Adrian Păunescu drept un «disident anti-ceaușist»./ Contactat telefonic din Londra și fiind solicitat să se distanțeze de acest eveniment, dl Laurențiu Ulici a spus că «Dl Păunescu nu mai face parte din Uniunea Scriitorilor și ca atare orice efect negativ s-ar răsfrînge doar asupra sponsorilor, și nu asupra scriitorilor din România». D-na Martinov de la cabinetul d-lui Ion Caramitru, în lipsa d-lui ministru, a îndreptat toate întrebările provenite de la Londra asupra operei d-lui Păunescu... spre canalul de televiziune Tele7abc./ Când au aflat despre antecedentele trubadurului român, sponsorii Festivalului din Scoția, vădit jenați, s-au distanțat de acest eveniment, promițând că în viitor vor evita asemenea erori, prin revizuirea acordării sponsorizării pentru astfel de invitații. O sursă din Consiliul Artelor din Scoția a spus că asemenea erori nu se mai vor repeta. Dr. Gavin Bowd a etichetat criticile primite împotriva invitatului său ca provenind «din cercuri ne-liberale». Controversa în jurul evenimentului, departe de a se fi stins, a continuat cu articole de protest apărute pînă acum în cinci ziare naționale de mare circulație din Marea Britanie (...). Dl Tom Gallagher, profesor de științe politice de la Institute of Peace Studies, Universitatea din Bradford și autorul unei analize politice despre România (...) a dat o declarație agențiilor de presă, luând apărarea reputației scriitorilor români care au făcut sacrificii ca să își păstreze integritatea morală, în contrast cu invitatul de la St. Andrews. Dat fiind gravele implicații, care pun sub semnul întrebării demnitatea morală a românilor, o reacție oficială a cercurilor culturale și literare din România ar fi oportună pentru a spulbera ideea unor scriitori britanici, conform căreia toți românii ar fi fost colaboratorii regimului comunist". □ Într-un articol intitulat *Pe culmile traducerii*, Stela Brătescu Barcelorna se pronunță extrem de drastic, cu

numeroase exemple ilustrative, despre o recentă traducere în franceză realizată de Hélène Lenz din proza lui Mircea Cărtărescu: „Locuiesc în Barcelona de mai bine de douăzeci de ani și în acest răstimp nu au fost publicați în Spania decât foarte puțini autori români: triada Ionesco-Eliade-Cioran, apoi Culianu, Vona și, mai nou, Norman Manea. Ținând seama că toate aceste nume aparțin diasporei, am tras concluzia că scriitorii români ajung la cititorul iberic doar prin strămutare. Cu atât mai mare mi-a fost deci surpriza și bucuria aflând că voi putea reciti în spaniolă *Visul* lui Mircea Cărtărescu. Dar bucuria inițială, umbrită întrucâtva de copyright-ul aparținând unui editor parizian (...) s-a prefăcut în stupoare, căci textul suna ciudat, devenind pe alocuri ininteligibil. Hotărâtă să scriu editurii barceloneze, am purces la o comparație sistematică cu originalul, spre a descoperi că imensa majoritate a inadvertențelor provin din versiunea intermediară, datorată Helènei Lenz. (...) Din zecile de pagini acoperite cu enormități culese din versiunea franceză a povestirilor *Rem* și *Mendebilul*, am ales o serie de exemple pentru a ilustra gradul de incompetență al traducătoarei, pe care o bănuim absolventă merituoasă a «cursului scurt» de limba română. Lipsită de o minimă conștiință profesională, H.L. nu-și dă nici măcar osteneala de a citi din dicționar toate definițiile cuvintelor ce-i sunt necunoscute, folosind cu seninătate prima accepțiune ce-i cade sub ochi”.

□ Eugen Negrici prezintă *Un scriitor discret* – Constantin Mateescu – în termeni elogioși, publicând, totodată, un fragment din jurnalul acestuia din 1984. □ Cronica literară a lui Gheorghe Grigurcu are ca obiect volumul *Studii despre Gogol* al slavistului Emil Iordache, recent apărut la Ed. Timpul din Iași (*Un Gogol dezideologizat*): „Apropiindu-se de Gogol cu sprijinul unei bibliografii puțin cunoscute cititorului român, Emil Iordache îi curăță chipul de clișeele ideologice, îl restaurează în datele autenticității lui spirituale. Căci putem afirma că ideologia comunistă a fost un demon cu care genialul scriitor rus s-a confruntat postum”.

□ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea comentează primul volum al memoriilor lui Constantin Beldie (Ed. Albatros, București), cu dezvăluiri despre culisele și preambulele editării acestora (*Dezvăluirile lui Constantin Beldie*): „Au apărut, în sfârșit, memoriile lui Const. Beldie. Din păcate, nu în forma lor integrală. Lipsește cel de al doilea volum sau numai capitole importante, aș spune esențiale din substanța manuscrisului. Fiul memorialistului, o figură pitorească a Bucureștilor știută, prin îmbrăcăminte și comportament, mi l-a adus, la Editura Minerva, prin anii șaptezeci (și nu cum crede prefațatorul, dl. inginer Nicolae P. Leonăchescu, prin 1952), le-am citit cu plăcere și admirație, pregătindu-mă să le public. M-am izbit de cerbicia cenzurii. Manuscrisul, în forma pe care am citit-o, avea câteva ample capitole portret (despre C. Rădulescu-Motru, Nae Ionescu, H. Sanielevici, Emanoil Bucuța și altele de care nu-mi mai amintesc). Firește, cuiul lui Pepelea îl crea capitolul despre prietenul său Nae Ionescu, deși era foarte critic, partea esențială de aici era denunțarea unei veroase fraude (împreună cu Octav

Onicescu) de la Centrala Cărții a Culturii Naționale, subvenționate de Aristide Blank (prin anii 1924-1928), pe care profesorul de metafizică voia să o arunce în responsabilitatea memorialistului. Am stăruit mult pe lângă factorii de la Cenzură și alte înalte fețe pentru acest incriminat capitol, demonstrând că e, de fapt, o demascare a filosofului și gazetarului. Mi s-a răspuns că deși am dreptate e contraindicat să se publice orice despre Nae Ionescu. N-am izbutit în strădaniile mele. Ani de zile a zăcut în dulapul redacției manuscrisul Beldie, eu refuzând să-l public fără capitolul Nae Ionescu. Mărturisesc că pentru a facilita necesitatea numeroaselor lecturi făcusem, după scris, o copie dactilografiată care a rămas în redacție și după ce fiul memorialistului, dezarmat, venise să ridice originalul prin anii optzeci. (...) În sfârșit, din 1990 le venise vremea. Cum prietenul Nicolae Manolescu mi-a cerut manuscrite interzise de cenzură pentru a le publica în «România literară», i-am încredințat capitolul despre Nae Ionescu din memoriile lui C. Beldie. A apărut, stârnind destulă vâlvă. Tocmai când mă pregăteam să trimit la tipar memoriile, cineva din familia de moștenitori (mi se pare că era nora memorialistului) mi le-au cerut imperios comunicându-mi că vor apărea la Editura Roza vînturilor a d-lui Dan Zamfirescu. N-am avut ce face și m-am executat, înmânând manuscrisul emisarului. Firește, cartea nu a apărut. Risc o ipoteză. Dl. Dan Zamfirescu, un fan al directorului «Cuvântului», a refuzat să publice acest capitol și... l-a făcut pierdut. Dacă ipoteza mea nu se verifică întrebarea, neliniștită, rămâne. Ce s-a întâmplat cu acele capitole (sau al doilea volum) din memoriile lui C. Beldie? Unde sunt, dacă mai sunt?”. □ Cristian Teodorescu comentează, în cadrul rubricii sale „La microscop”, un recent apel al intelectualilor adresat concurenților candidatului prezidențial Ion Iliescu (*Cutremurul bucătăriilor de partid*): „De curând, peste o sută de intelectuali au semnat un apel către partidele din coaliție să înceteze aceste atacuri și să sprijine un singur candidat la președinție, încât Ion Iliescu să aibă un adversar adevărat în competiție. Evident că acest apel a avut același ecou ca și observațiile comentatorilor de politică și rezultatele sondajelor de opinie. Jocurile sunt făcute! Au declarat șefii partidelor. (...) Să existe un destin al partidelor care, în România, e mai de neînălțurat ca în tragedia antică? Să fie nevoie de apeluri peste apeluri pentru a-i face pe actorii actualei coaliții de guvernământ să discute unii cu alții în termenii supraviețuirii parlamentare? Cred că nu. Mai curând cred că avem de-a face cu chestiuni de bucătărie de partide cu care destinul n-are nici o legătură. Cât despre apeluri, acestea chiar n-au cum ajunge la urechile celor care ar trebui să le audă, câtă vreme partidele din România sînt structurate în așa fel încât accesul în bucătăria lor nu poate avea loc decât pe căi dosnice”.

● În „România Mare” (nr. 541) Mircea Micu scrie defavorabil despre Gellu Naum: „O mediatizare exagerată, dacă nu excesivă, cunoaște în ultima vreme acest poet de esență avangardistă, cunoscut înainte de 1989 drept antifascist și chiar... ilegalist. Se pare (dacă memoria nu mă înșală) că *Arpagic*, celebrul

disident, al poetei Ana Blandiana era numele unui motan aparținând de drept și de fapt lui Gellu Naum. De ce Gellu cu doi de *l*, habar n-avem. Probabil pentru a nu fi confundat cu celebrul personaj istoric sau, pur și simplu, din motive de alint. (...) Critici entuziaști sau cu un *gust* special pentru un anume fel de poezie, l-au propus la un moment dat pentru candidatura la Premiul Nobel ! Din rememorările mele, Gellu Naum era considerat pe aceeași scară valorică, sau, mă rog, în același pluton de suprarealiști din care mai făceau parte, printre alții, Virgil Teodorescu, C. Nisipeanu, Șt. Roll, S. Pană, și lista putea continua. Poetul cultivă dicteul automat, e neconvențional și epatant în construcția metaforelor, adversar al semnelor ortografice al poeziei *clasice*. (...) În fine, întreaga recuzită practică la noi sau aiurea de avangardiștii declarați scrie poeme într-un vers sau mai lungi, *fantezii* aproape ilogice, șocante (...), speculații de sunete și alipiri sonore, mici jocuri filosofice, sofisticat exprimate. Este, cum ar veni, o poezie pentru *elite*, pentru cititorii avizați; poetul oficiază și astăzi, singur, într-o catedrală proprie, în care se vrea și preot și auditoriu și... se bucură din partea criticilor literari de un alint special, fiind laureat și cu numeroase premii în consecință”. □ Ileana Vulpescu semnează articolul politic *Încotro?*: „[În SUA] democrația a supraviețuit, de vreme ce încă mai dă din coadă și-n vremurile noastre chiar dacă mai șchioapătă nu rareori și chiar dacă mai calcă prin gropi. Dacă, însă, democrația românească și instituțiile ei vor continua să-și pună mânuși *glace* când au de-a face nemijlocit cu infracțiunea, cred că aceste instituții ar trebui să-și afle un loc de emigrare, fiindcă Țara proprie de păzit n-au să mai aibă. Încotro să se ducă ? Într-acolo, spre *faire-part-ul* de deces al civismului românesc”. (În numerele următoare, Ileana Vulpescu va publica o serie de articole politice pro-C.V. Tudor, dintre care amintim: *De pe Edgar Quinet pe Academiei*, nr. 543, din 7 decembrie 2000; *„Extremiștii” la români*, nr. 545, din 22 decembrie 2000.)

24 noiembrie

● Într-un articol din „Ziarul de duminică” (nr. 27), *Eminescu și editorii săi*, Constantin Stan schițează un portret simpatetic eminescologului Nicolae Georgescu: „Masiv și bonom, cu o vocație a povestirii neasemuită, așezat sub bolta de viță a casei sale din Concordiei, N. Georgescu, Nae pentru apropiați, face mai degrabă figura unui creangă argeșean. Are un simț al concretului excepțional, reușind să povestească, cu toate cele cinci simțuri, o secvență cum ar fi întoarcerea unei vaci de la pășune. Totodată, îi poate reface drumurile eminesciene prin București, tipografiile unde s-a tras de-a lungul vremii «Timpul», cluburile conservatorilor, plopii fără soț din dreptul casei Cleopatrei Lecca-Poenu. Este, a fost în stare să zăbovească pe toate edițiile operei eminesciene și să se bată ca un leu pentru un apostrof sau o virgulă care se află ori nu se află la locul lor într-o variantă. (...)/ Când cele zece volume din ciclul *A doua viață a lui Eminescu* se vor fi așezat în rafturile bibliotecilor, specia-

liștii vor avea cuvântul. Oricâte reproșuri i se vor face, îndreptățite sau nu, izvorâte din bunăcredință sau din considerente extraliterare, unul singur nu i se va putea aduce: că nu l-a slujit pe Eminescu din toate puterile ființei sale. (...)/ Eminescu și editorii săi – apărut de curând la editura «Floare albastră» – cercetează, în două volume impozante, frumoase, edițiile operei. Conținutul științific se adresează fără îndoială inițiatorilor”.

28 noiembrie

● „Observator cultural” (nr. 40) adună într-un grupaj câteva impresii de la Târgul de Carte „Gaudeamus”, încheiat cu două zile în urmă: ■ Ion Bogdan Lefter (*7 spre 8: intrarea în Europa!*): „...cărți multe, lume multă, agitație, bună dispoziție, policromie, aer cosmopolit. Târgul crește de la an la an (...)/ A existat în acest an și o parte mai puțin bună, de care – însă – nu sunt organizatorii vinovați: târgul a crescut, dar producția de carte a scăzut, ca și puterea de cumpărare a cititorilor, ceea ce a făcut ca numărul titlurilor noi-nouțe, de ultimă oră, să fie mai mic decât în anii trecuți, iar vizitatorii, mai ales în primele zile, să nu se afle chiar la-nghesuială. S-a mai și întâmplat ca târgul să fie programat în săptămâna finală a campaniei pentru alegerile prezidențiale și parlamentare”; ■ Victoria Luță (*Momente*): „La prima vedere: *Gaudeamus 2000* – un loc frumos, mirosind a tipărituri proaspete (...). lansări, discuții relaxate (sau nu) (...)/ La a doua vedere, ca de obicei, cele mai interesante locuri sunt cele unde se mănâncă și se bea. Unde, chiar înainte să răsuflă ușurați după maratonul încă în plină desfășurare, editorii își asigură continuitatea în goana după drepturi de autor, traducători, noi autori, redactori, colaboratori. (...) Acestea sunt locurile unde iei contact cu *relativitatea absolută*; unde afli (niciodată fără mirare) cât de puțin contează părerile oficiale, discursul și persoana publică, afirmațiile și opiniile susținute categoric în scris. (...) Lumea unui Mitică editor, scriitor, autor”; ■ Iulian Băicuș (*Varianta X Files*): „...N-au lipsit (...) prezidențiabili de toate culorile curcubeului politic cu sete neostoită de cărți și voturi, iar standul «Observatorului cultural» a fost vizitat de încă actualul președinte al României...”; ■ C. Rogozanu (*Enumerări*): „...conferințe pe teme diverse, întâlniri neașteptate cu cele mai importante personalități ale culturii române, o bere în centrul târgului alături de alte personalități, lume foarte multă în fiecare zi./ (...) N-am fost impresionat de numele mari, ci de faptul că, în sfârșit, aceste personalități sunt înconjurate de cititori în carne și oase; nu m-am uitat doar la cărți, am urmărit și viermuiala dintre standuri. Venind oarecum «din interior», am vizitat târgul cu gândul să mai scap de cărți, de reviste și să văd oameni «neconfiscați» complet de cultură, cititorii «de plăcere», adevărații susținători ai fenomenului cultural./ Nu pot să nu amintesc de revista târgului, «Gaudeamus», cu atât mai mult cu cât pe prima pagină au apărut zile în șir doi critici «de performanță»: Ioana Pârvulescu și Dan C. Mihăilescu”. □ Sub titlul *O falsă problemă*, Paul Cernat comentează în

marginea unui articol publicat de Ion Simuț în revista „Familia” (nr. 9/2000), Rezistența vechii ierarhii de valori: „Idea de bază a articolului (...) este că, după al doilea război mondial, au avut loc trei valuri de «revizuirii» ale literaturii române: mai întâi, o «revizuire» politică (perioada proletcultistă, când esteticul a fost ras cu buldozerul), apoi una estetică (perioada ceaușistă și relativa reabilitare a canonului estetic) și, în fine, una etico-morală (perioada postdecembristă, dominată, cel puțin în prima ei parte, de voga literaturii nonfictive și de criza autonomiei esteticului). În finalul editorialului, autorul constată că ierarhia de valori a literaturii postbelice, instituită de vedetele critice ale generației '60, rezistă încă – deși tot mai șubrezită – asaltului noilor generații, în condițiile în care se manifestă un dezinteres tot mai accentuat al publicului față de literatură și, mai nou, chiar față de nonficțiune. (...) Cum se explică această inerție și, de fapt, cui aparține? Explicațiile pe care le identifică Ion Simuț ar fi reculul «literaturii de dreapta» (Cioran, Eliade, Tușea etc.) în mare vogă în primii ani de după 1990, neputința literaturii basarabene «naționalistă și sentimentală» de a impune cu adevărat oănă acum valori autentice în prim-planul canonic, apoi reculul literaturii documentare din cauza slabei literarității a acesteia (o excepție: *Jurnalul fericirii* de N. Steinhardt), prăbușirea la bursa de valori estetice a interesului inițial pentru literatura de sertar a lui I.D. Sîrbu, respingerea cvasigeneralizată de către critică a lui Paul Goma, slabul impact canonic al literaturii exilului. (...)/ Ion Simuț vorbește și de «neputințele» sau erorile de calcul ale optzeciștilor. Aceștia, sau mai precis o anumită parte a lor, ar fi mizat, neconvingător, pe un poet din generația vârstnică precum Gellu Naum (...), neacordând însă suficientă importanță poezilor Cercului de la Sibiu sau celor de la revistele «Albatros» și «Kalende». Cât privește ascensiunea în top a unor scriitori-precursori precum Dimov, M. Ivănescu, prozatorii Școlii de la Târgoviște sau Ștefan Bănuțescu, ea ar fi început de prin anii '70, deci nimic nou. Astfel, principalii «avocați» ai optzeciștilor, identificați în persoanele lui Ion Bogdan Lefter și Gheorghe Crăciun, au greșit – crede Ion Simuț – împingând în față «experimentalismul și excesul livresc al unor autori ca Mircea Nedelciu, Gh. Crăciun, Al. Mușina, Ion Stratan, Gh. Iova, parțial Mircea Cărtărescu» (adică o literatură care «în toate epocile e condamnată la marginalitate») și minimalizând «literatura de experiență existențială și spirituală» a unor scriitori ca Stelian Tănase, Ștefan Agopian, Ioan Groșan, Dan Stanca, Bedros Horasangian etc. (...) În fine, criticul se întreabă, retoric, dacă operele de până acum ale optzeciștilor pot rivaliza cu cele, mult mai «solide», ale șizeciștilor, de până la aceeași vârstă. (...)/ Acestea fiind zise, mă văd nevoit să constat că înseși premisele de la care pornește Ion Simuț sunt eronate, drept pentru care mă simt dator să reformulez: mai putem vorbi, oare, despre existența unui singur canon? (...) Nu cumva avem de a face cu o criză a vechilor instituții literare, a «vechiului» sistem literar, piramidal, dublată de o prăbușire catastrofală a interesului public

pentru literatura «estetică» (...)? (...) Construcția canonică nu va mia fi, probabil, doar o afacere a specialiștilor, ci va fi negociată și cu diferite tipuri de public. Altfel riscăm să transformăm literatura într-o afacere de specialiști, pentru specialiști, lucru nu numai sinucigaș, ci și meschin. (...) Ne pierdem vremea vorbind despre revoluții în literatură, când am rămas o mână de oameni, atomizați, care nu mai știu nici cui se adresează. Ierarhiile estetice nu mai pot fi impuse cu forța nici măcar elevilor – efectul e îndepărtarea lor iremediabilă de lectură, pasivitatea și indiferență. (...) Dintre prozatorii postbelici, Marin Preda rezistă, într-adevăr, foarte bine, dar prestigiul său ierarhic nu a fost construit doar de criticii șaizeciști, ci și, mai înainte, de Ov. S. Crohmălniceanu, și menținut chiar de optzeciști”.

● Nr. 48 din revista „22” se deschide cu un editorial al Gabrielei Adameșteanu, *Votul pragmatic – ultima soluție*: „Încă de la alegerile locale, la care partea cea mai conștientă a electoratului bucureștean cederist s-a resemnat să voteze în turul doi pentru Traian Băsescu, doar ca să nu dea capitala integral în mâinile PDSR, era evident că am intrat într-o perioadă pragmatică, radical diferită de cele de dinainte. Un raționament similar ar trebui să ghideze acum electoratul la turul doi al prezidențialelor: să-l voteze pe Ion Iliescu pentru a nu distruge definitiv șansele României cu un președinte extremist ca Corneliu Vadim Tudor. În caz contrar, catastrofa următoare poate fi războiul civil. Sau măcar anarhia. (...) Trăim zile grele, având sub ochi acest peisaj după bătălie, plin de cadavre politice și găuri negre de obuz acolo unde se înălțaseră, an după an (oricât de precare), construcții. O armată fără generali, fără stat major, fără hartă și fără busolă a luptat totuși eroic, în duminica din 26 noiembrie: electoratul educat, altruist și disciplinat care a acceptat să meargă la vot pentru binele comunității, uitat de atâția dintre concetățenii noștri. Acest electorat merită omagiat cu atât mai mult cu cât de înțelepciunea lui depind și primele speranțe. Pentru că, oricât de greu ne-ar fi, trebuie să ne resemnăm cu gândul că totul trebuie luat de la cap. Altfel”. □ Livius Ciocârlie publică un text intitulat *Cine seamănă vânt...*: „Noutatea față de 1990 este că dacă atunci resentimentul stârnit de partidele istorice era formulat în lozinci primitive, de tipul «Nu ne vindem țara!», acum resentimentarii dispun – grefate pe o firească stare de nemulțumire – de argumente bine articulate și ușor de identificat. Sunt acelea ale PDSR-ului, propagate pe «cureaua de transmisie» a burtoșilor lideri sindicali, pe a căpușelor îmbogățite prin istovirea întreprinderilor de stat, a tuturor acelora care nu vor să cedeze nimic din ce au obținut fie prin necinste actuală, fie – în trecut – prin abuz. PDSR-ul a regăsit verva propagandistică a partidului din care se trage. Principalul combustibil al acestei propagande este neadevărul spus cu aplomb. Într-asta, Ion Iliescu este magistral. Rămâi cu gura căscată. Nu numai că debitează enormități, dar o face într-un fel convingător. (...) Se adaugă neadevărului insultă care, și ea, are efectul unui foc devastator. (...) Și fiindcă veni vorba despre Ceaușescu, i-aș da un sfat lui Ion Iliescu: n-ar

trebui să uite că, dacă va fi reales, motivația unei bune părți a populației va fi constat în imposibilitatea de a-l reînscăuna pe acela pe care el, Ion Iliescu, l-a asasinat, prin interpuși. Prin urmare, dacă – așa cum e previzibil – nouă guvernare va eșua, e foarte plauzibil ca – după ce se va consuma perioada în care vina va putea fi pusă, toată, în seama anilor 1996-2000 – furia populară să se întoarcă împotriva celor plebiscitați acum. «Cine seamănă vânt culege furtună» va fi atunci proverbul rememorat de Ion Iliescu. Proverb pe care-l uită, programatic, din patru în patru ani”. □ Apare un text cu titlul *Vârsta de bronz*, semnat de Zoe Petre, cu următoarea precizare: „Textul a fost rostit la lansarea volumului *Vârsta de bronz*, apărut la Editura Persona din grupul editorial Universalia. Lansarea a avut loc pe 7 noiembrie a.c., la Uniunea Scriitorilor. Au participat: președintele României, Emil Constantinescu, Sorin Alexandrescu, Stelian Tănase, Emil Hurezeanu, Daniel Barbu și Doina Uricariu”; cităm din textul lui Zoe Petre: „Mi se pare evident – și am spus-o și în introducerea cărții – că toți cei care au trăit ca pe o sărbătoare, sau ca pe un miracol, rezultatul alegerilor din 1996 sunt atât de iritați că victoria de atunci nu a fost dobândită de o oaste de îngerași, încât acum le neagă, strivindu-i sub ironie sau sub invectivă, orice merit. Măcar în sinea noastră s-ar cuveni să recunoaștem că n-am fost ușor să se obțină victoria opoziției democratice în 1996. Măcar în sinea noastră s-ar cuveni să recunoaștem că guvernarea actuală nu a avut de gestionat o Românie absolută și inocentă, ci una foarte reală și că, dincolo de lipsa de experiență, de păcatele omenești care nu i-au ocolit pe reprezentanții puterii, dincolo de faptul că, asemeni multora dintre concetățenii noștri, sunt mai degrabă clevetitori decât critici, că se pierd în lucruri mărunte în loc să se consacre gândului înalt; dincolo de toate acestea, cei care au guvernat în ultimii patru ani au moștenit o țară pe marginea prăpastiei și lasă în urmă o democrație stabilă și o Românie care are, probabil pentru prima dată, certitudinea sau măcar speranța realistă a conectării ei la Europa”. □ Ramona Avramescu realizează un interviu cu Anamaria Pop, director la *Centrul Cultural al României* de la Budapesta (*Întâlniri culturale de vârf la Budapesta*): „Care sunt principalele proiecte pe care le-ați inițiat până acum în cadrul Centrului Cultural de la Budapesta?! (...) Până acum, la aceste *Întâlniri*, din partea României au participat, printre alții: echipa de la revista «Vatra» din Târgu Mureș; în frunte cu criticul literar Al. Cistelecan, apoi, Mircea Martin, Geo Șerban, Adriana Babeți, Cornel Ungurenilor, Gabriel Andreescu, Cristian Părvulescu, Daniel Vighi, Mircea Dinescu, Ion Bogdan Lefter, Caius Dobrescu, George Crăciun, Augustin Buzura, Irina Horea, Al. Șahighian, B. Elvin, Dan Perjovschi, Gabriela Adameșteanu, arhitecții Anamaria Zahariade, Sorin Ștefan și Kovács Kázmér... Pentru lună decembrie și-au confirmat participarea la o dezbatere intitulată *Elitele politice între Est și Vest* Andrei Pleșu, H.-R. Patapievici, Horváth Andor, în cadrul acestei întâlniri fiind prezentate și cele două cărți ale d-lui Pleșu, respectiv, *Jurnalul de la Tescani*

și *Limba păsărilor*, care au apărut recent în traducere maghiară”. □ M.Ș. semnează nota *Gaudeamus la final*: „Duminică, 26 noiembrie, în chiar ziua primului tur de scrutin al alegerilor parlamentare și prezidențiale, s-a încheiat cea de-a șaptea ediție a Târgului Internațional Gaudeamus – carte de învățătură, un eveniment despre care se poate spune că reprezintă deja o tradiție în circuitul vieții culturale românești. Târgul a fost găzduit de Pavilionul Central al Complexului Expozițional de la Șosea, din Piața Presei Libere, și a fost organizat de Societatea Română de Radiodifuziune, Grupul Editorial All și Romexpo. (...) Vreme de șapte zile, din preziua inaugurării Târgului – 21 noiembrie – până duminică inclusiv, vizitatorii au fost întâmpinați, la intrare, cu revista expoziției de carte, intitulată, desigur, *Gaudeamus* (în formă de pliant, 8 pagini). Pe prima pagină, în două editoriale paralele, în oglindă, «vocea ei» și «vocea lui», au fost comentate noutățile și evenimentele din ziua respectivă. «Ea» și «el» au fost Ioana Pârvulescu și Dan C. Mihăilescu, care au conferit ceva din șarmul lor inconfundabil și câtorva lansări”. □ Este publicat un interviu realizat de Gabriela Adameșteanu cu Terry Carblom, secretar general al PEN Club Internațional (*Democrația este un fenomen mai complex decât votarea președintelui* – 28 octombrie 2000, Sarajevo): „Cum știți, în România PEN Clubul nu a putut funcționa timp de peste 40 de ani și tradiția lui, câtă a fost, s-a pierdut. În anii '80 au fost cooptați în alte centre PEN scriitori disidenți din România. Centrul român PEN s-a reînființat în 1990. În acești 10 ani de funcționare, scriitorii au dorit să devină membri PEN, chiar dacă nici acum nu știu bine despre ce este vorba și ce avantaje pot avea prin această apartenență. Este PEN un club în care scriitorii vor să se simtă bine, în contact cu colegii din alte țări, sau este o asociație cu implicații politice?/ PEN Club are implicații politice pentru că dorește să influențeze lumea din jur. Dorim să cultivăm literatura și libertatea de a scrie. PEN a fost înființat în 1921, după primul război mondial, în ideea de a păstra un spațiu liber de naționalism, deschis dialogului intelectual între scriitori de toate naționalităților și limbile. De aceea suntem împotriva a orice amenință dialogul liber, polifonic, fundamentat pe etică și onestitate intelectuală”.

29 noiembrie

● Nr. 47 „României literare” se deschide cu un editorial al lui Nicolae Manolescu, *Paradoxul românesc*, în care, pornind de la un articol pro-legionar al lui Mircea Eliade din anii '30, autorul formulează considerații îngrijorate despre recrudescența contemporană a naționalismului: „Electorale, din campania actuală, aflată la apogeu, și câteva texte aparținând lui Mircea Eliade (...) din a doua jumătate a anilor '30, majoritatea, din care «Vatra» nr. 6-7/2000 a făcut, sub oblăduirea d-lui Mircea Handoca, o antologie. Un paradox devine izbitor în lectura mea paralelă și despre el va fi vorba în editorialul de astăzi. Ce susține Mircea Eliade în articole (electorale, și ele, în bună parte) precum

De unde începe misiunea României?, O revoluție creștină, Piloții orbi etc.? În esență, fiindcă n-am spațiu ca să dezvolt, el atacă întreaga clasă politică din România de după 1918, acuzând-o de politicianism, de corupție economică și de iresponsabilitate față de destinul național. Să mai spun că aceste teme le regăsim în presa din zilele noastre? (...) Apărându-l pe Eliade de învinuirea de antisemitism, dl Handoca nu bagă de seamă câteva sintagme foarte limpezi din articolele sale. Greșala «piloților orbi» care au condus luntrea românească aproape două decenii n-a fost doar aceea de a fi permis să se fure ca-n codru, precizează Eliade, dar de a fi lăsat «să se distrugă burghezia națională în folosul elementelor alogene» și «să se deznaționalizeze profesiunile libere». Cu o frumoasă întorsătură retorică, M. Eliade îi laudă pe evrei (...). Așadar, materialismul, economic și politic, nu e pur și simplu o lipsă de spiritualitate, cum am fi putut crede, el este și o problemă de rasă, o deznaționalizare a industriei și a administrației./ Aici scoate capul paradoxul la care m-am referit. Ieri, ca și azi, doctrina naționalistă începe de la a sublinia dimensiunea spirituală a neamului și de la a proclama misiunea noilor generații (...) și ajunge la epurarea din economie și din administrație a elementelor alogene. Nu doar de evrei e vorba, ci și de unguri, bunăoară. Străinii sunt judecați de Eliade în raport nu cu vreo contribuție culturală, ci cu gradul de supușenie față de statul român. După 1918, scrie el, guvernării i-au uitat pe sașii și pe șvabii din Ardeal care au votat în totalitate alipirea la România Mare și i-au favorizat în schimb pe maghiari, care și-au făcut netulburați mendrele, ca și pe evreii care s-au consolidat în toate orașele de peste munți. Eliade oferă guvernanților români modelul celor din Iugoslavia și Ungaria, ambele state autoritare. Și iată ideea centrală a acestei critici, pe care, dacă o vom citi cu atenție, o vom regăsi în multe dintre atacurile contra guvernanților actuali. (...)/ Nu istoria atotștiutoare pe care o așază Eliade pe capul guvernanților din 1937 ca o lespede, dar istoria care dă naștere paradoxului după care toate teoriile în favoarea spiritualității românești, bineînțeles, ortodoxe, sfârșesc în nevoia statului național puternic, condus de români verzi și curățat de alogeni. (...) Statul național (acela din Constituția din 1991, nu e așa?) trebuie să fie autoritar și strict românesc. Toată spiritualitatea evocată cu gura plină de naționalistii de ieri și de azi se leapădă de individ, de persoana umană, și se concentrează pe un stat etnocratic pur./ Nu fac decât să duc la ultimele consecințe logice teza statului național autoritar pe care o proclamă astăzi nu doar Vadim și ai lui, dar și ziariști care se consideră democrați. Teza e veche, susținătorii ei sunt noi. Dacă apologia lui Eliade din 1937 n-ar fi fost urmată de crimele legionare bine știute, aș fi fost, poate, mai îngăduitor cu teza cu pricina și aș fi rânduit-o printre utopiile naive ale unor intelectuali care au optat pentru antipolitică. Dată fiind, din nou, istoria reală (și nu aceea fictivă a lui Eliade), nu găsesc în mine nici o brumă de înțelegere pentru o spiritualitate care înlătură omul, pretinzând că salvează statul, și, încă un stat autoritar, în sensul de etnocratic.

Vocabularul s-a înnoit pe ici, pe colo. Ideile au rămas. Ca și primejdia ca ele să se traducă în fapte”. □ Într-un articol intitulat *Dosarele cu detergenți*, Mircea Mihăieș vituperează împotriva prestației CNSAS: „Oricât de mare ar fi vina lui Mircea Dinescu (și e clar că poetul a exagerat cu inițiativele politice!), mi-e imposibil să cred că ceilalți membri (cu excepția lui H.-R. Patapievici și a lui Andrei Pleșu, a căror onestitate este, pentru mine, absolută) numiți de partide și nu de organizații de binefacere, sunt chiar niște fecioare neprihănite. Scoaterea basma curată a lui Ion Iliescu și a lui Vadim Tudor, ca să menționez isprava cea mai recentă, arată că eficiența Consiliului tinde spre fatala cifră zero. Împingerea cercetărilor pe o pistă îngustă, și anume, expunerea unei singure categorii de colaboratori ai Securității, turnătorii, e cel mai grav lucru ce se putea întâmpla. Tehnic vorbind, probabil că nici Ion Iliescu, nici Vadim Tudor și nici Theodor Stolojan (responsabil cu valuta la ministerul finanțelor ceaușeștiane, după câte se spune!) nu erau turnători./ Dar ca prim-secretar la Iași ori secretar cu propaganda la Timișoara într-o perioadă în care reprimarea intelectualilor a atins cote înalte, era imposibil ca Ion Iliescu să nu fi avut legături cu Securitatea. Mai precis, i-a dat ordine, pentru că așa spunea «fișa postului» pe care-l ocupa. Conform uzanțelor vremii, recrutarea membrilor de partid ca turnători trebuia să aibă acordul primului-secretar județean! Faptul că a fost, la rândul-i, urmărit de Securitate – după cum susține – intră în logica desăvârșită a sistemului schizofrenic în slujba căruia s-a aflat atâtea decenii./ În ce-l privește pe Vadim Tudor, stâlp, alături de Eugen Barbu, al celei mai odioase publicații apărute în ultimele decenii ale comunismului român nu era nevoie de un angajament de turnător, câtă vreme «Săptămâna» era organul de presă prin care se derula politica culturală a Securității! Acolo erau altoiți scriitori neconvenabili regimului, acolo se publicau documente confiscate de Securitate (cine nu-și mai amintește de jurnalul lui Ion Caraion?), acolo se războia Securitatea cu angajații Europei Libere, ai lui Deutsche Welle, ai Vocii Americii, ai BBC-ului. Or, dacă nici acestea nu sunt forme de colaborare cu Securitatea, atunci n-are rost să ne pierdem timpul în discuții prostești! (...) Cea mai aberantă dintre măsurile care fac din Consiliul condus de obscurul domn Onișoru o instituție inutilă e prevederea conform căreia vechii turnători activați de S.R.I. nu pot fi deconspirați. Și atunci? La ce bun întreaga vorbărie și agitația sterilă în jurul unei mize în cel mai bun caz iluzorii? După cum merg lucrurile, singurii turnători care-ar putea fi arătați opiniei publice sunt cei care, cu o ultimă tresărire de demnitate, au refuzat după 1989, în libertate, să facă ceea ce făcuseră constrânși de aparatul represiv al lui Gheorghiu-Dej ori Ceaușescu! Toate acestea se întâmplă pentru că s-a pornit nu doar cu stângul, ci și cu josul în sus. Fără o lege a lustrației, care să stipuleze limpede cine, de ce și pentru cât timp pierde dreptul de a ocupa anumite funcții publice, totul e vorbă în vânt. Prin înființarea Consiliului, s-a oferit cu cinism iluzia că lucrurile se vor rezolva de la sine și că în viitorul parlament și în alte instituții

publice nu vor intra uneltele fostei Securități! Or, în clipa de față s-a ajuns în situația incredibilă ca membrii Colegiului Consiliului să fie simpli detergenți ideologici meniți să albească biografiile murdare, și încă murdare la modul public, ale indivizilor vinovați – nu doar moral – de idiotizarea populației din România”. □ Gheorghe Grigurcu comentează romanul de sertar *Disciplina dezordinii* al lui Titus Popovici (Ed. Mașina de Scris, București, 1998) (**Duplicitatea lui Titus Popovici**): „Tulburăți de imprezizibila dedublare a lui Titus Popovici (e drept, manifestată scriptic atunci când toate pericolele au trecut), nu-l putem măsura pe nefericitul fericit prozator, decât cu două măsuri, așa cum ne propune el însuși: o dată în calitate de nomenclaturist obedient, de stipendiat de lux al sistemului căruia i-a plătit cu «sânge intelectual», cu sângele operei sale ce a rămas incompletă și schiloadă, altă dată în calitate de procuror lucid și calificat al aceluiași hidos sistem căruia îi cunoștea tarele dinăuntru, deci mai bine decât alții. Să-l condamnăm sau să-l absolvim? Dificilă problemă. Nici una din aceste atitudini n-ar putea fi susținută până la capăt”. □ Alex. Ștefănescu comentează empatic volumele *Soarele de apoi* (versuri) și *Soarele de apoi* (tablete) ale Anei Blandiana, ambele apărute la Ed. DU Style, București – ultimul în colaborare cu Ed. Atlas (**Aplauze pentru Ana Blandiana**): „Ana Blandiana descoperă acum, la maturitate, persoana întâi singular (după ce în tinerețe își dizolvase, fericită, ființa în persoana întâi plural). Ea se înțelege pe sine ca pe o lumină care se stinge. (...) Tabletele din volumul atât de ingenios intitulat *Ghicitul în mulțimi* sunt scrise, ca și versurile, cu un sentiment al zădărniceii. Ana Blandiana știe că discursul ei nu este ascultat și că dacă totuși este ascultat nu este luat în considerare. Ana Blandiana știe că ea este Casandra. Aceasta însă nu o face să tacă. Poeta acceptă, ca pe o coroană de spini, gloria de a vorbi într-un pustiu”. □ La rubrica „Lecturi la zi”, Iuliana Alexa recenzează apreciativ volumul *Povestiri cu înjurături* de Sorin Stoica. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea comentează solidar volumul *România și liberalismele ei. Atracții și împotriviri* (Ed. FCR, București, 2000) de Virgil Nemoianu (**Solidaritate coinfraternă**): „Am cu dl Virgil Nemoianu relații de stimă colegială. Nimic mai mult dar nici mai puțin. Prin 1977, pe când statutul d-sale de expatriat nu se definitivase, mi-a făcut onoarea de a mă invita în SUA, unde era lector de literatură română, la o reuniune științifică, acolo, cu prilejul aniversării din 1877, asigurându-mă că universitatea unde funcționa îmi plătește toate cheltuielile de deplasare și de ședere. Invitația era, desigur, tentantă. Dar știam bine ce mă așteaptă până capăt – dacă voi căpăta! – pașaport. Încât i-am răspuns, calm și deschis, de ce sunt nevoit să-i refuz invitația, mai ales că eram cufundat adânc în scrierea unei cărți și n-aveam deloc răbdare și putere să mă aferez în așteptările, atunci inevitabile, ale obținerii aprobărilor de deplasare. Mi-a răspuns că îmi înțelege punctul de vedere. În 1989 m-am întâlnit, tot pe căi cărțurărești, din nou cu dl Nemoianu. Dl Nicolae Manolescu îmi predase primul volum al operei sale

Istoria critică a literaturii române. Era consacrat începuturilor literaturii noastre și prozei romantice din al XIX-lea veac. Se folosisse de o tipologie propusă de dl Virgil Nemoianu în cartea sa *Romantismul îmblânzit* (am dat-o la tradus, apărind în BPT, prin 1996). Ori dl Nemoianu avea statut de azilant politic și, deci, la noi, atunci, necitabil. Șase luni aproape ne-am ciorovăit cu cenzura. Răspunsul era invariabil negativ. Până la urmă, dl Manolescu a găsit o stratagemă, citând pe un autor pe care îl cita și dl Nemoianu în cartea sa. Și așa, pe căi ocolite, cartea a căpătat viza cenzurii./ Dl Virgil Nemoianu, în anii aceia triști pentru noi, își vedea de treburile sale cărturărești, predând la catedră studenților, scriind studii și cărți. După 1990, eliberarea ce a venit pentru toți, l-am descoperit, firesc, alături de noi toți, întru apărarea aceluiași valori, scriind intens în presa românească. Unele dintre aceste texte, mai toate remarcabile, le-a adunat în cartea sa *România și liberalismele ei (...)*. Deși critic și teoretician literar, și-a organizat cartea pe capitole care vin din lumea politicului (...). La lectura cărții, realizezi instantaneu că asta, de fapt, îl interesează, aici, pe autor, să distingă între concepte și căi politice cea pe care trebuie să le urmeze numai-decît România dacă voiește să progreseze pe albia unui liberalism luminat și eficient”. □ La rubrica de „Comentarii”, Georgeta Drăghici semnează un articol laudativ despre critica lui Gheorghe Grigurcu (*Critica etico-estetică*): „Critica etico-estetică pe care o practică Gheorghe Grigurcu de ani de zile cu un curaj de sinucigaș a dat multe dureri de cap și amicilor și inamicilor săi”. □ Sub titlul *Somnul fără deșteptare al amintirii*, Barbu Cioculescu publică un text evocator despre Vladimir Streinu, cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la dispariția acestuia. □ Moartea fulgerătoare a criticului Laurențiu Ulici prilejuiește un grupaj îndoiat, în cadrul căruia semnează Gabriel Dimisianu, Alex. Ștefănescu, Gelu Ionescu, Eugen Uricaru, Dumitru Radu Popa și Horia Ziliaru. ■ Gabriel Dimisianu (*Scepticul constructiv*): „Îl amuza să «sperie», să-și pună convorbitorii în alertă, să-și incite auditoriul prin teorii șocante și alarmante lansate abrupt. Nu este mult timp de când l-am auzit, la Sinaia, la Colocviul despre roman, dezvoltând cu mare vervă teza dispariției criticii, adică a profesiei pe care el însuși o ilustra cu atâta har. Critica și-ar fi schimbat câmpul de adresare, ne avertiza, nu mai vorbește cititorilor profesioniști, ci aceluia pe care ni i-a furat televizorul. Iar dacă e așa, critica trebuie să-și schimbe formulele, uneltele, căci altfel va dispărea. De altfel, totul va dispărea, profeția Ulici și mai sumbru, în afară de televiziune. Acest apocalips cultural creat de «imperialismul mediatic», în care deja am intrat și nu ne dăm încă seama, Ulici îl descria în cele mai negre culori, dar eu îi ghiceam, ascultându-l, și zâmbetul lăuntric, căci se și amuza, parcă, înspăimântându-ne cu imaginile de infern pe care ni le flutura pe dinaintea ochilor./ În fond, Laurențiu Ulici făcea parte din categoria scepticilor constructivi, ca și E. Lovinescu. Conștienți de faptul că vor construi pe nisip astfel de oameni construiesc totuși. Convinși de zădărnicia ultimă a oricăror strădanii ei

nu pot să nu acționeze, să nu creeze, să nu lupte. Și o fac nu doar pentru ei dar și pentru ceilalți, cum a făcut-o și mult regretatul nostru confrate și prieten, conducător, și salvator, în timpuri grele al mereu năpăstuitei noastre comunități literare”. ■ Alex. Ștefănescu (*Magister ludi*): „Laurențiu Ulici mi-a fost drag și pentru că știa să se joace. Nu mă gândesc numai la jocurile propriu-zise – bridge, șah, table, poker – la care nu avea egal în lumea scriitoricească, ci și la gândirea lui combinativă, la practicarea curentă a paradoxului, la arta construirii unor teorii fanteziste./ (...) Mă simțeam ocrotit de Laurențiu Ulici, ca de un frate (ceva) mai mare. Era fundamental bun. Când se supăra devenea, ca toți oamenii cu adevărat buni, comic. Supărarea lui era neverosimilă, nu i se potrivea, părea un exercițiu actoricesc./ În biroul lui de la Uniunea Scriitorilor, suporta cu stoicism vizitele tuturor celor care voiau să-l viziteze, unii dintre ei atât de enervanți încât, dacă aș fi fost în locul lui, i-aș fi dat imediat afară, nu pe ușă, ci pe fereastră. (...) În ultimii ani, Laurențiu Ulici avea o amantă de care era nedespărțit: telemobilul. Îl purta peste tot cu el, inclusiv în cele mai simandicoase ședințe, și răspundea la fiecare apel, spre exasperarea asistenței. Prin acea jucărie mică și țârâitoare s-au strecurat toate miile de pledoarii prin care președintele Uniunii Scriitorilor a apărât cauza Uniunii Scriitorilor. Reușind să păstreze în stare de funcțiune, în vremuri potrivnice, o instituție mai vulnerabilă decât altele./ De ce mor oameni ca Laurențiu Ulici? Poate pentru că am greșit cu toții cu ceva și suntem pedepsiți. Sau poate pentru că nu știm să-i prețuim. Numeroși membri ai Uniunii Scriitorilor care n-au făcut niciodată ceva pentru Uniunea Scriitorilor l-au tot agasat pe Laurențiu Ulici, lansându-se în reproșuri capricioase și etalându-și țâfnele. Aș vrea să-i văd pe acești purtători de mutre acre acum, când generosul și răbdătorul lor protector nu poate fi găsit la nici o oră, nicăieri”. ■ Gelu Ionescu (*Neobosit și vital*): „Laurențiu, neobositul și vitalul, optimistul și mereu iscoditorul, curiosul, energicul, cel gata mereu să organizeze ceva, gata să-ți facă o bucurie, gata să ajute și să glumească, generosul și ludicul, nonconformistul și ingeniosul... unde e? Înainte de plecarea mea din țară, ne vedeam săptămânal. Am făcut împreună, în aceeași casă, multe vacanțe la 2 Mai. Am trăit cutremurul din '77 la el în casă. Am mers împreună la Cluj și în Maramureș, la festivaluri de poezie, în goana cu care conducea mașina – și care mi se părea că e singurul pericol ce-l paște. Nu a fost așa... Apoi la München, în anii în care era un pericol să fiu vizitat, a stat la mine de mai multe ori... nu s-a temut. (...) Laurențiu adora jocul. În tinerețe, fotbalul și ping-pongul, dar și bridge-ul și belota, șahul și zarurile. Învăța imediat un joc și pasiunea sa nu mai avea opreliști. Dar dacă perdea – și cum s-ar fi putut altfel? – nici o urmă de ranchiună față de câștigător – doar o privire de copil dezamăgit. Căci era ascuns în acest bărbat mare și falnic un copil, o inocentă și o secretă nevoie de protecție. (...) Criticul literar a lăsat în urma lui o dare de seamă completă asupra debuturilor din anii '70-'80, neuitata sa *Prima verba*, la început rubrică

în «România literară», apoi cărțile cu același titlu. Toți debutanții acelor ani au avut de la el un prim cuvânt, o primă judecată – primă vorbă de încurajare, mulți... Cred că 20 de ani a scris săptămânal despre cei noi veniți – un semn al aceleiași generozități. Ultima carte ce-am primit-o de la el a fost *Antologia poeziei românești* intitulată *1001 poezii* de care m-am folosit cu spor la seminarul de romanistică din Heidelberg. Îi plăceau gesturile temerare, îi plăcea pariurile grele... Scrisul său era dominat de ingeniozitate, talentul frazei sale cucerea”. ■ Eugen Uricaru (*Totul era scris*): „Era convins că, în ceea ce-l privește, totul era scris. Jucător de dragul jocului, el întrevedea în cei care-i trimiteau cărți, între cei care-i ieșeau în cale, ori în cei care îi stăteau în preajmă, la bine și la rău, semnele viitorului și avea plăcerea copilăroasă de a le anunța cu aerul celui ce știe ce spune. De cele mai multe ori mizele sale au fost câștigătoare pentru cei care erau temători și neîncrezători în propriul destin literar. Dar misterul, romantismul și premoniția se arătau în deplina lor putere în câmpul relațiilor umane. Cine l-a cunoscut mai îndeaproape nu poate să nu recunoască faptul că Laurențiu era un soi de guru în învățătura decenței, a cavalerismului, a onoarei ca trăsături definitorii ale unui om. Dăruia cui voia să primească semințe ale bunătății și mai ales ale cinstei. Dacă avea dreptate într-o dispută te făcea să i-o recunoști singur, chiar cu bucuria de a i-o împărtăși. Dacă nu, îți dădea satisfacția unei recunoașteri pline de încântarea că adevărul a ieșit la lumină. Avea o știință cu totul specială în a-și îmbogăți prietenul sau adversarul chiar și atunci când acesta pierdea”. ■ Dumitru Radu Popa (*Ultimul motiv*): „Prin 1969, Mircea Martin, bunul meu profesor și prieten, care era pe atunci lector universitar la Teoria Literaturii, ne-a adus la «cerc» pe tânărul critic literar de la «Contemporanul», Laurențiu Ulici. Eram un grup de studenți – Ioan Petru Culianu, Victor C. Ivanovici, Șerban Angheliescu, Silviu Angelescu, Dana Popescu (Șișmanian), Paul Drogeanu – în care rigurosul nostru mentor, doar zece ani mai mare decât noi, vedea oarece sclipiri.../ Cât de mult conta atunci acea minimă diferență de vîrstă! Eu eram, desigur, cel mai insolent, imberb și obraznic dintre toți, dar asta e altă poveste./ Prietenia cu Lulu Ulici s-a înfiripat firesc, aveam să fim părtașii unor glume literare serioase (un fel de afinitate electivă, să zicem!), ca și a unor (nenumărate) peripatetizări cu sfârșituri mai mult sau mai puțin bahice, toate întru literatură. Pe mine m-a sprijinit imens în publicarea întîieii cărți de critică (despre Antoine de Saint-Exupery [...]) insistând, cu o tenacitate pe care i-o invidiam, să deschidă porți închise, să escaladeze și să învingă piedici ce mi se păreau insurmontabile. (...) așa a făcut și pentru mulți din generația «optzeciștilor», chiar înainte ca Nicolae Manolescu să «promoveze» grupul, cu rezultate extrem de eficiente. (...) Rubrica *Prima Verba* a fost punctul de pornire al atâtor scriitori tineri care sunt astăzi valori solide ale literaturii române!/ Omul era greu de «prins» într-o formulă clară, la prima vedere. Histrionic dar profund atașant; melancolic când nu te așteptai și, dintr-o dată, exploziv; dăruit cu un bun simț fundamental care refuza

deopotrivă excesele și compromisurile, el nu-și precupețea nici energia nici timpul când era vorba de lansarea unor nume noi”. ■ Horia Zilieru (*Ne va vorbi prin operă*): „Cum mi-ar fi putut trece prin risipa de efemer, că în ziua aceea de trei noiembrie (orele trei și jumătate), aveam să-l văd pentru ultima oară?”. ■ Tot despre Laurențiu Ulici scrie, la rubrica sa „La microscop”, Cristian Teodorescu (*Ulici al meu*): „Am aflat la Praga de moartea stupidă a lui Laurențiu Ulici. Un lanț de «dacă» l-a legat de acest sfârșit. Dacă nu ar fi tras în casa aceea ai cărei proprietari au murit asfixiați cu câțiva ani în urmă, dacă s-ar fi întors în București de la lansarea de carte la care fusese, dacă ar fi făcut o gripă care să-l împiedice să plece de acasă... și alți asemenea dacă ai ghinionului. Toți acești dacă se opresc undeva în ciudățeniile felului de a fi al lui Laurențiu care iubea riscurile de tot felul, începând de la plăcerea lui de a juca tot ceea ce se putea juca. (...)/ Pe vremea când mergeam împreună prin țară, la festivaluri literare ori la «șezători», cum li se zicea, mă uimea câți prieteni putea să aibă și câți scriitori începători sau consacrați strângea în jur de fiecare dată. Cu memoria lui aproape infailibilă, nu avea nevoie să-și facă fișe de autori. Știa bibliografia câtorva sute de scriitori, titluri, ani de apariție, premii literare și uneori i se întâmpla să-i corecteze pe autorii înșiși asupra anului de apariție al unei cărți. Circulau pe seama lui anecdote care îl puneau într-o lumină pe care și-ar fi dorit-o mulți. La «Contemporanul», unde l-am cunoscut, își câștigase un teritoriu al lui, de care nu se mai atingea nimeni. Toată lumea din redacție știa că e contra, ceea ce nu-l scutea de atacuri piezișe, pe care le para, încercând să le micșoreze importanța. (...) De fapt, Laurențiu cred că se simțea acasă oriunde în România. (...) Poate că nici n-avea stare, cum se zice, dar nu în înțelesul vulgar al cuvântului. Avea ceva de Ulise. În destinul lui scria, pesemne, că trebuie să tot caute, dar și să lege lumi. Îl fermecau localismele, însă nu era omul care să cadă în capcana lor și, pe cât îi stătea în puteri, le reamintea localnicilor de oriunde de întregul din care fac parte. Poate din acest motiv construia paradoxuri adesea spectaculoase, iar în călătoria sa prin literatura română a introdus decada, drept criteriu de distincție între promoțiile literare, termen inventat de el, pentru a nuanța între generațiile literare. Asta l-a făcut să aibă și în literatură o, să-i zic, hartă personală, pe care a construit-o încetul cu încetul, potrivit acestor criterii care i-au adus prieteni care se simțeau promoționați de el, dar care l-au părăsit ori s-au răcit de el atunci când nu se mai simțeau bine în cutare promoție, ci se considerau membri cu drepturi depline în vreo generație. (...)/ După ce a intrat în politică n-am prea mai discutat. Mă încurca ideea că Laurențiu devenise senator și avea o funcție importantă în partidul său. Or, n-aș fi vrut să discut cu el împiedicându-mă în titlurile lui recent dobândite. Cu Laurențiu Ulici, cel cu care înfiripasem o anumită prietenie, aveam chef de taclale literare și de o călătorie, cu trenul, ca pe vremuri, când, după ce ne instalam în cușetă, Laurențiu scotea un pachet de cărți și îmi propunea să jucăm ce joc știam eu

mai bine”. □ Într-un comentariu intitulat *Sfârșitul neînțelegerilor*, Grete Tartler glosează, stimulată de participarea la un recent colocviu european, asupra riscurilor diluării identităților într-o Europă post-națională: „Am participat, recent, la o reuniune a unui for regional în care se recunoștea, fără emoție, că limbile (de circulație restrânsă) în care se purtau dezbaterile nu erau menite decât pentru această etapă; mai departe, un singur reprezentant al grupului urma să prezinte concluziile la Bruxelles. Evident, în engleză./ Nu părea nimeni mirat de situație. În Europa, noile structuri economice, politice sau lingvistice au fost atinse în egală măsură de rapiditatea schimbării, iar în ultimele decenii engleza s-a răspândit vertiginos. Dar Europa – pe lângă faptul că reprezintă numele unui întreg geopolitic și cultural mai mult sau mai puțin abstract – a fost din totdeauna admirată tocmai pentru diversitatea sa (culturală, lingvistică, religioasă, politică...)/ Trăim în plină redefinire politică și culturală a Europei. După Maastricht s-a încercat o mai mare coordonare, inclusiv în domeniul cultural, educațional și chiar lingvistic, între statele membre. E de la sine înțeles că modificarea tiparelor în politica lingvistică a început să lucreze chiar temeliile societății, chiar la nivel individual. Dacă ne schimbăm modul de a vorbi, va deveni inevitabilă și schimbarea modului de a ne exprima propria personalitate, vom comunica altfel unii cu alții, ba chiar vom vedea altfel realitatea. Pe de altă parte, dacă o entitate multiculturală ca Uniunea Europeană nu respectă, în munca de zi cu zi, principiile lingvistice egalitariste, ar putea răni însăși structura democrației./ Dar n-ar fi oare o soluție ca, într-o bună zi, globul să se înțeleagă într-o singură limbă – indiferent care? Ar însemna oare această «evoluție» lingvistică sfârșitul neînțelegerilor, ar slăbi oare anvergura conflictelor militare, comerciale și culturale din lume?/ (...) Teoretic, diversitatea lingvistică europeană e susținută. Dar, practic, într-o Europă unită, care va ajunge la 28-30 de membri, va fi imposibil să nu se recurgă la lucrul «în grupuri», un singur reprezentant al grupului expunând, în cele din urmă, la Bruxelles – într-o limbă de circulație – punctul de vedere asupra căruia s-a căzut de acord./ Vor fi, inevitabil, limbi «marginalizate». Care vor fi consecințele, pentru populație? Va suferi, în cele din urmă, democrația?”. □ Ilie Rad realizează un interviu cu Mihail Friedman, principalul traducător în limba rusă al lui Mihail Sadoveanu („*Cultura – un imperiu al binelui*”): „Am propus în 1953 o disertație despre Sadoveanu, care mi-a fost respinsă de Consiliul Științific al Universității din Moscova, fiindcă nu spusesem nimic despre Mitrea Cocor și Aventuri în Lunca Dunării, lucrări ridicate în slava cerului de critica sovietică. Lucrarea a fost autorizată abia în 1959, dar fără ca eu să fac concesii, respectiv să introduc în ea opera lui Sadoveanu de după 1944, primind în acel an titlul de candidat în științe filologice. Peste două decenii mi-am apărat teza de doctor în științe filologice cu tema *Curentele literare în România secolelor XIX-XX*. Cartea, cu același titlu, a apărut în 1989. În ceea ce privește teza despre opera lui Blaga și legă-

turile ei cu expresionismul, la care am fost oponent, pot să vă spun că e o lucrare foarte serioasă, pe care am recomandat-o cu inima curată. (...) Alungat din aspirantură, respins la apărarea dizertației despre Sadoveanu, dat afară de la Academie! Am avut destule de suferit, trăind ani îndelungați într-o zonă de nesecate bănuieli (ca basarabean, dar și ca evreu). La București fusesem «bolșevicul» merit să mănânce bătaie pentru orișice nimic. La Moscova eram «mesagerul unei lumi capitaliste»./ *Alături de Sadoveanu, Marin Preda este unul din scriitorii dvs. preferați. Știți probabil că romanul acestuia, Delirul, a avut un mare succes în România și pentru că a fost una din primele cărți în care s-a așezat o anumită atitudine de independență a României față de Uniunea Sovietică. În același timp, mareșalul Ion Antonescu apare aici mai umanizat, Preda încercând oarecum să-l reabiliteze.../* La noi a apărut atunci un articol foarte dur la adresa romanului, în «Literaturnaia Gazeta». Unele persoane mă bănuiau pe mine ca autor al acelui articol, dar eu toată viața mea nu m-aș fi putut hotărî să scriu ceva împotriva lui Marin Preda! Nu știu cine a scris articolul respectiv, dar acea replică este o nesăbuiță, făcută din imperative politice. Romanul lui Marin Preda este foarte frumos, el încercând să arate că Antonescu a fost o personalitate extrem de complexă”. □ La rubrica „Revista revistelor” este prezentată favorabil, cu abundență de exemple, revista basarabeană „Sud-Est”: „Revista «Sud-Est» din Chișinău (editată în prezent cu sprijinul Fundației Culturale Române) a împlinit 10 ani de existență. Pe parcursul unui deceniu, publicația condusă de Valentina Tăzlăuanu și-a constituit și și-a păstrat o atitudine demnă, lucidă și responsabilă, repudiind orice formă de demagogie și refuzându-și (poate cu prea mare cruzime) dreptul la iluzii. Nr. 1-2 (39-40) din acest an se deschide cu un editorial semnat de Valentin Tăzlăuanu, *După zece ani*, în care se remarcă tocmai efortul de a respinge narcisismul etnic, practicat din inerție și dintr-o dependență asemănătoare cu dependența de droguri pe malul stâng al Prutului. (...) Ultimii zece ani din istoria Basarabiei constituie subiect de reflecție și pentru alți colaboratori ai revistei Sud-Est: Vitalie Ciobanu, Nicolae Negru, Constantin Cheianu, Leo Butnaru și Em. Galaicu-Păun. Eseul lui Vitalie Ciobanu, intitulat *Anatomia unui faliment geopolitic: Republica Moldova*, este memorabil prin clarviziune și dramatism. Autorul deplânge, printre altele, inconsecvența unor intelectuali ca Grigore Vieru și Leonida Lari, anticomuniști în Basarabia și comuniști în România: «Pentru ca spectacolul compromiterii intelectualilor să fie deplin, poeții noștri militanți au contribuit la deteriorarea imaginii Basarabiei în România încheind alianțe reprobabile cu partidul România Mare, cu PSM-ul lui Ilie Verdeț, cu PUNR-ul lui Funar, sau prietenii cu indivizi dubioși, asemeni lui Victor Crăciun, care ajungea ulterior (ce surpriză!) purtător de cuvânt al concernului rus Lukoil în România. Din cauza acestor concubinaje dezonorante, mulți ani scriitorii și intelectualii români respectabili din România au ezitat să treacă Prutul, asociind – cumva pripit și

nenuanțat – Basarabia noului val patriotard, «românismului» funambulesc gen «Flacăra». Cum poți să fii concomitent anticomunist la Chișinău și comunist la București? – observa pe bună dreptate într-un interviu Dorin Tudoran în legătură cu manevrele unor Gr. Vieru și L. Lari”.

31 noiembrie

● Într-un editorial din „Ziarul de duminică” (nr. 28), *Actul Unirii*, Stelian Țurlea scrie: „Secolul care se sfârșește peste o lună a fost pentru noi al Marii Uniri. Adică al unirii făcute prin jertfe și printr-un miracol (pentru că o mână de mari bărbați au știut să aducă în avantajul nostru o seamă de împrejurări), dar și al pierderii României Mari; al unui nou miracol, în decembrie '89, pe care iarăși se pare că l-am irosit. Un secol al împlinirilor și al irosirilor. Ce învățăm din el?/ Ar trebui să medităm câteva clipe asupra bagajului pe care îl luăm cu noi în secolul următor. Să refacem ideea de sărbătoare națională, degradată de deceniile de comunism prin propaganda găunoasă și sloganurile lipsite de conținut. (...)/ Actul Unirii a fost unul de dreptate – pentru că românii și-au dorit, prin veac, să fie uniți, dar n-au știut cum să acționeze; în 1918, când au profitat de împrejurările favorabile, erau pregătiți. (...)/ Actul Unirii a fost unul de sacrificiu. (...)/ Actul Unirii a fost unul de credință. În fiecare moment greu s-au întors spre credința străbună, Biserica le-a fost reazem și garant al identității naționale. Toate acestea la un loc – măcar acestea – ar trebui să fie așezate în cumpănă la fiecare sărbătoare națională, pentru că toate acestea la un loc înseamnă o anume idee de patriotism de care nu trebuie să ne fie rușine”. □ La rubrica „Portretul artistului la tinerețe”, Ioan Es. Pop recomandă volumul *Copilul cafea* (2000) al tinerei poete Zvera Ion: „O cunosc pe autoare din două-trei întâlniri scurte și întâmplătoare, toate petrecute la terasa Muzeului Literaturii. Pe cât de fragilă mi s-a părut ca făptură, pe atât de puternică îmi pare ca poet. La ultima întâlnire, i-am cerut câteva rânduri despre sine (...): «Eu nu știu cum și de ce am început să scriu, nu mi-am spus și nu mi s-a spus dacă e bine sau rău, dacă e important sau nu. Erau poezioare pe copertele caietelor de școală sau pe hârtii mici și pe bilete de autobuz, niciodată transcrise până la capăt în caiete speciale – pretexte pentru discuții la fel de mici pentru lucruri mari. Ca o țigară fumată în apuză între două lucruri plictisitoare./ Dar pe urmă n-a mai fost altceva decât singurul mod de a arăta (și nu tuturor oamenilor, ci unui singur om) că m-am făcut mare. (...) Iar după vreo șapte-opt luni a apărut un copil, *Copilul cafea*, și m-am bucurat atât de tare, încât m-am împrietenit pentru prima oară cu mine”.

[NOIEMBRIE]

● „Literatorul” (nr. 3-6) se deschide cu un text al lui Fănuș Neagu, *Crivățul*: „Revenim odată cu ninsorile, cu mireasma zăpezilor și a brazilor. (...) N-ai știut că leii nu mânâncă oase. Timp de patru ani ai practicat jaful, disprețul

pentru marile valori clasice, tradiție și tot ce e românesc. (...) Cultură adevărată, literatura și arta modernă cunosc o singură patimă: a frumosului. Ne-ați pus pumnalul în gură și ne-ați otrăvit fântânile. Totuși, nu ne-am lăsat alungați de pe pământul fermecat al literelor române, am îndurat demn toate nedreptățile pe care un saltimanc cu mâinile înnegrite de fumul cărților împușcate și o guvernansă cu înclinații de grafaragioaică ni le-a impus. (...) Deschidem iarăși paginile «Literaturii» tuturor valorilor culturii românești. Deocamdată lunar. Din mileniul trei, săptămânal“. □ *Diac tomnatic și alumn* semnează un text intitulat *Ala-bala*: „«Adevărul literar și artistic» ar putea sau ar fi putut fi revista fanion a acestor ani de tranziție: ieftină, consistentă, implicată în realitate, atentă la tot ce mișcă, revista dlui Cristian Tudor Popescu se citește și se citează. Dintre cei care scriu consecvent în paginile sale îl alegem, de data aceasta, pe dl Constantin Coroiu – pentru performanța de a dezvolta o nouă specie critică: *cronica de... doctorat*. Dânsul se referă la doctoratul susținut, la Iași, de dl Constantin Parascan cu o teză despre Ion Creangă, conducătorul științific fiind profesorul Liviu Leonte, iar din comisie mai făcând parte și dna Zoe Dumitrescu-Buşulenga. Lucrarea a fost primită cu mare interes, cronicarul de la ALA vorbește, în context, de doctoratul lui G. Călinescu susținut în același amfiteatru în 1936 (scopul este dublu: de a cere ca amfiteatrul să se numească «G. Călinescu», în el susținându-se doctoratele în litere, dar și de a-l lăuda pe candidatul de azi). (...) Textul se sfârșește cu puncte de suspensie. Bănuiam că în locul lor ar trebui puse câteva exemple. Iată, însă, aici o limită a revistei dlui Cristian Tudor Popescu: definim, definim – dar ne oprim. Într-adevăr, dacă vreunul dintre *specialiștii întârziați și incontinenți* de prin noile manuale alternative este sau a fost prieten sau cunoscut sau cine mai știe cu cine știe cine? Noi credem că aceste abțineri exact când vine pofta de «scandal» se constituie în eterne repetiții generale la ceva ce nu se petrece niciodată la ALA, pentru simplul dar întemeiatul motiv că revista este bună, foarte bună, dar se scrie cu condeie de vârsta a treia pentru... condeiele fără vârstă. Numai dl Cristian Tudor Popescu este încă tânăr în această redacție, și, desigur, așa va rămâne – dacă nu cumva va mai întineri încă la umbra sfaturilor dulci ale subalternilor săi murați“. ■ Tot *Diac tomnatic și alumn* comentează (în *Mircea Cărtărescu: „Labele poc!“*): „Vă mai aduceți aminte de Mircea Cărtărescu? Este cel care, în «Dilema» de acum câțiva ani, a vrut să se dea în stambă citând din toate documentele despre Eminescu numai frazele care priveau boala poetului și înfățișarea fizică «păroasă». A șocat un timp, apoi s-a dat la fund. Puțină lume știe, însă, că Mircea Cărtărescu este ținut la fund de o grea bibliotecă personală (cărți scrise și semnate de el însuși) care-i cam încovoae șira spinării. Suntem în măsură să anunțăm că în curând dânsul va mai publica o carte, din care a făcut, deja, deliciul cititorilor «României literare» cu un fragment intitulat *Vreau să-mi spui, frumoasă Zaraza...* Cartea ar trebui să fie, judecând după «unghia» care a răzbătut până la revistă, o

evocare a Bucureștilor din timpul ultimului război mondial. Acest fragment începe astfel: «Prin 1942-1943, sub cele mai îndârjite bombardamente americane, Bucureștiul petrecea la fel ca în anii nebuni rămași în urmă cu două decenii». Luând lucrurile strict gramaticel, se poate: virgulele ar dirija lectura rezonabil (în sensul că bucureștenii pot să petreacă aici – iar americanii să bombardeze în altă parte, oriunde). Istoric, însă, este imposibil: primul bombardament american asupra Bucureștilor s-a consumat pe 4 aprilie 1944. «Anii nebuni» sunt, apoi, chiar anii de dinaintea ultimului război; cu două decenii în urmă au fost anii de dinaintea primului răzoi, adică «la belle époque» (studentii zic, prin joc de cuvinte româno-francez, ca să țină minte, «*labele poc*!», dar dl Mircea Cărtărescu n-a făcut facultatea asta). Mai jos, tot dânsul, tot în anii 1942-1943, mai spune că la Operă cânta Leonard (care murise, însă, în 1928). Ei bine, toate aceste anacronisme și inaderențe (și încă multe altele) pot să șocheze. Dl Titus Mesaroș, regizor de film, face o listă a lor și: «Le-am semnalat într-o scrisoare recomandată, direct, domnului Cristoiu! Zadarnic!» («ABC», 4 mai, p. 14). Am citit și noi, de-a dreptul intrigați, textul dlui Mircea Cărtărescu. Este o nuvelă de toată frumusețea, nici vorbă de evocare – iar anacronismele sunt alese voit, ca și numele de personaje ori locurile Bucureștilor (zice, undeva, că pe atunci Crematoriul uman «Învierea» era prin preajma gropii Tonola, și trebuie să ai simțul umorului să accepți și localizarea și denumirea). Iată, așadar, riscurile: când ți-ai fript cititorii cu ciorba istoriei, ei suflă și în iaurtul literaturii, adică te suspectează continuu. Literatura care devine, la Mircea Cărtărescu din ce în ce mai acuzat ca o prelungire a *Gropii* lui Eugen Barbu (a nu se uita că Barbu i-a fost «nașul»), în «Săptămâna» de pe timpuri). Ce-ar fi trebuit să remarce dl Titus Mesaroș, dacă ar fi citit cu atenție, este că Mircea Cărtărescu nu prea le are cu gramatica, cum se zice. Iată o frază imposibilă: «În noaptea aceea Zaraza fu femeia lui, cum avea să rămână încă aproape doi ani de zile, fără vreo trădare și fără măcar un gând la altul». Virgula a doua îl face pe «el» capabil de a o trăda cu altul. Dar cum înțelegem că Mircea Cărtărescu scrie pentru a fi tradus (îl așteaptă, în chip de răsplată a jertfei patriotice, Europa sau poate chiar Americile), nu are rost să se împiedice de virgule românești, ghilimelele sunt totul. ■ Același *Diac tomnatic și alumn* semnează tableta *P(r)oezia la ea acasă*: „Se pare că ProTv n-a mai știut ce să inventeze ca să ne facă să râdem. Între alții, regizorul Mihai Mănuțiu i-a chemat pe ambasadorii unor țări străine la București ca să recite din Eminescu la o emisiune care se cheamă *P(r)oezia*. La *P(r)oezia* s-a ilustrat reprezentantul Ungariei, care a recitat *Stau în cerdacul tău...* în traducerea lui Franyo Zoltan (unul dintre marii traducători ai lui Eminescu, de altfel), continuând reprezentantul Suediei, apoi cel al Franței și în fine al Canadei. Dl Mihai Mănuțiu a dorit să demonstreze, cu această serie occidentală, «calitatea traducerilor» din Eminescu, adică «o problemă cu care prezența culturii române în străinătate se confruntă continuu» (ziarele). Am avea două

observații de făcut. Mai întâi, că dacă reprezentantul Franței ar vrea să traducă în franceză numele emisiunii, și dacă n-ar avea darul acela natural al limbii, ar ieși «Leproesie» – pe care concetățenii D-sale l-ar suspecta de haploglie, lipsind de unde trebuie silaba «ze». Apoi, că din această – cum să-i spunem? Orezărie? – a *P(r)oeziei* mai puțin ilustrativ s-a arătat lucrul care ar fi trebuit să fie cel mai potrivit cu puțință în anul Eminescu: traducerile poetului în limba germană. Acestea sunt în număr mare, făcute încă din viața poetului – de nume de-a dreptul celebre (printre autori fiind poeta-regină Carmen Sylva, scriitoarea Mite Kremnitz ori al germanistului Victor Morariu). În al doilea rând, autorii acestui proiect s-au plictisit cam repejor de propria lor activitate, ANUL Eminescu având la ProTV o desfășurare... lunară. Sau lunatică. Ceea ce nu se poate spune despre autenticii lunatici de la *Vacanța Mare*, aceștia tinzând spre eternitate precum *Pro-stia*. Desigur, între cele două tipuri de emisiune nu e loc de vreo asemănare, singura problemă în discuție rămânând cea de opțiune“. □ Eugen Simion publică prima parte dintr-un eseu despre „*Diarismul*“ românesc. □ Sub titlul *Un neostalinist la curtea regelui Kapital*, este publicat următorul text (asumat redacțional): „Dan C. Mihăilescu este un personaj binecunoscut atât lumii culturale, cât și publicului larg: celei dintâi drept un reprezentant al aceluși tip intelectual bonom, simpatic, mare amator de vorbe de duh pierdute-n vânt, condamnat pe viață la sterilitate și la lipsa definitivă de operă, dar care, în pofida acestui fapt, trece drept un «fîn», un elitist, un elevat. Genul lui proxim este Andrei Pleșu și intelectualul spelb de tip Humanitas. Celui din urmă, adică publicului larg, Dan C. Mihăilescu îi este cunoscut grație mortalei emisiuni *Omul care aduce cartea* de la ProTV, unică în istoria televiziunii mondiale prin faptul că este realizată și prezentată de un om cu grave probleme de dicție. Sigur, nu este vina lui Dan C. Mihăilescu că s-a născut cu handicapul lui Demostene, și suntem primii care deplângem acest destin fără noroc. Dar nu putem să nu deplângem în același timp și soarta publicului românesc, silit în fiecare seară să asiste la spectacolul dezolant în care Dan C. Mihăilescu se chinuie câteva zeci de secunde prețioase pentru a duce la capăt câte-un cuvânt ce nu vrea să se lase scos la lumină. Dar mă rog, cine știe? Cunoscută cum este pentru spiritul ei inovator, s-ar putea ca ProTV să-și propună impunerea unui nou stil de prezentator de televiziune, care să izbândească să strige «gool!» abia la cinci minute după terminarea meciului, sau care să prezinte prognoza meteo de a doua zi... chiar a doua zi, iar nu cu o zi în urmă, cum prost ne-am învățat! În fine... Puțină lume însă, chiar dintre cei pentru care Dan C. Mihăilescu este un personaj binecunoscut, știe cu ce s-a ocupat el în anul 1999, pe când nu era încă la ProTV. Pe vremea aceea nu tocmai îndepărtată, subiectul nostru a fost angajat la TVR, adus acolo de însuși Președintele Televiziunii publice, dl. Cristian Hadji-Culea, în virtutea unei relații de înrudire intelectuală și nu numai, pe postul de consilier. Un post călduț, ca orice post de asemenea natură, unde câștigi bani mulți fără să

trebuia să faci, în general, nimic. Iată însă că, surpriză!, Dan C. Mihăilescu își ia treaba în serios și se apucă să întocmească, în cel mai pur stil neostalinist, tot felul de rapoarte care seamănă izbitor cu acelea ale informatorilor voluntari ai Securității din anii '50. O astfel de delațiune ordinară este și raportul următor, intrat în posesia redacției noastre după ce a circulat în zeci de copii xerox prin birourile televiziunii, făcut public în acest mod subtil de către chiar Președintele TVR, oripilat probabil de apucăturile de tristă memorie ale consilierului său. La puțin timp după aceea, Dan C. Mihăilescu a plecat de altfel din TVR, devenind «omul care aduce cartea» al ProTV-ului. Este incredibil cum oameni care trec drept fini intelectuali și mari apărători ai valorilor democratice ascund de fapt asemenea impulsuri grobiene de turnători! Atâta doar că flerul nostru, deprins de ani de zile să depisteze impostura și lichelismul, nu poate fi înșelat». ■ În continuare, este publicat raportul lui Dan C. Mihăilescu întocmit după prima ediție a emisiunii „Punct și de la capăt” din 13 decembrie 1999, producător Cătălin Țirlea, „emisiune ce avea să fie întreruptă în vara acestui an printr-o decizie abuzivă a Sandei Vișan, o altă «figură» a televiziunii publice de care ne vom ocupa mai cu atenție într-un viitor, pentru ea, dranatic de puțin îndepărtat”. Raportul lui Dan C. Mihăilescu este reprodus integral, cu „comentariile de rigoare” din paranteză: „Schematizând, în lumea noastră literară se înfruntă de zece ani (dincolo, firește, de puzderia de grupulețe, mici interese, lobby-uri locale, diverse variante generaționiste sau conflicte inter-gazetărești) două mari – și vechi – tendințe: cea conservatoare (izolaționistă, etnocrată, pledând pentru tradiție și *status quo* în ierarhia estetică) și cea liberală (cosmopolită, revizionistă, provocatoare de șocuri și regroupări ierarhizante). Nu este cazul să intrăm în detalii și în istoricul problemei, de la Maiorescu și Gherea încoace, lucrurile se știu foarte bine. Le știe foarte bine și dl. Țirlea, așa cum știe foarte bine și personalizarea fenomenului în polarizări precum Eugen Simion vs. Gh. Grigurcu, Nicolae Florescu vs. G. Liiceanu, Eugen Simion vs. Nicolae Manolescu, șaiyecism/optzecism, campaniile anti-Călinescu-Arghezi-Sadoveanu, lupta lui Paul Goma cu toată lumea, cazul Eminescu la «Dilema» etc. etc. Prin urmare, o adevărată și eficientă emisiune literară a TVR este obligată – la modul vital, așa spune – să păstreze, pe cât se poate, într-o lume care ORICUM va specula și va bârfi în permanență totul – O ECHIDISTANȚĂ CONSTRUCTIVĂ. Or, din capul locului Cătălin Țirlea și-a pecetluit zona într-o manieră flagrantă: d-sa, ca redactor-șef al «Contemporanului», și-a invitat direct... directorul, pe Nicolae Breban, care a prezentat revista (trecem, acum, peste chestia publicitară!) în termeni de ostraticizare culturală, lipsă de finanțare etc. Greutățile financiare ale «Contemporanului», prezentate în paralel cu filipica lui Octavian Paler la adresa Ministerului Culturii și a indiferenței guvernanților României față de actul cultural în genere (o filipică de altminteri perfect justificată) au lăsat impresia nu a unei discuții de principiu, ci a unei presiuni dirijate în scopuri auto-profitabile.

După acest *parti pris* afișat, a urmat gafa dnei Mariana Sipoș (la rându-i colaborator permanent al «Contemporanului») care, la rubrica «reviste culturale de top», a prezentat mai întâi... «Contemporanul», și apoi «Dilema», care «Dilema» – «se ocupă de subcultură». Ambiguitate mortală: auditorul în necunoștință de cauză a rămas cu ideea că, în general, revista «Dilema» se află înecată în subcultură, în vreme ce era vorba de un număr dedicat sub-culturii ca fenomen socio-psiho-estetic etc. etc. A prezenta într-o emisiune de două ore, la ditamai TVR, NUMAI DOUĂ reviste din cele câteva zeci care apar în toată țara, este o nedreptate, ca să nu zic altfel. Ba nu, a mai fost una: «Caiete critice», revista lui Eugen Simion, celălalt «zeu» al d-lui Țirlea (alături de N. Breban), revistă aflată invariabil pe picior de război cu echipa N. Manolescu – Grigurcu. Lasă că și numărul cu pricina se pretează la partizanate pe care o televiziune publică are a le evita... dar astea sunt chiar detalii, deocamdată. (...) Nu putea fi lăsat Breban pentru a patra sau a cincea săptămână? Nu putea fi ocolit «Contemporanul» măcar 2-3 ediții ale emisiunii? Și ce poate fi mai trist decât să auzi – deja instalată – convingerea că «dacă Manolescu are ProTV-ul, uite că Simion și-a arondat TVR-ul...»! (Dar, mai știi? poate că și asta o fi tot o regulă a jocului...). (*Îi spunem noi d-lui D.C.Mihăilescu ce poate fi «mai trist» decât asta: ceea ce se întâmplă de o ună bucată de vreme, anume că în locul lui Manolescu, la ProTV, este Dan C. Mihăilescu, iar în locul emisiunii «Punct și de la capăt» a d-lui Țirlea, cea atât de «partizană», este acum o emisiune realizată integral de revista... «Dilema». n.r.*) ■ În aceeași chestiune, „Literatorul“ publică un text al Cristinei Modreanu, *Sămânța de furtună în TVR*, apărut inițial în ziarul „Adevărul“ (din 11 iulie 2000), împreună cu o copie după *Răspuns la sesizarea domnului Cătălin Țirlea adresată Comisiei de Cultură și mass-media a Camerei Deputaților*, semnat de producatorul delegat Lili Lemnaru, care conchide: „Domnul Țirlea semnaleză că «toată presa a reflectat cu indignare» abuzul săvârșit de Direcția TVR 2. Afirmatia este falsă. O parte a presei, un număr mic de foști invitați în emisiunea domnului Țirlea au publicat ceva ce poate fi numit o atitudine ușor critică. Numărul «însemnat» de academicieni și scriitori menționați în «lacramația» domnului Țirlea, se ridică de fapt la câțiva, aceiași foști invitați în emisiune. În concluzie, considerăm că de fapt comnul Țirlea contestă Regulamentul de Ordine Interioara al SRTV, care stabilește relațiile de muncă în interiorul instituției, conform cărora a fost rezolvată dilema produsă de emisiunile «Punct și de la capăt»“. □ Sub semnătura *Diac tomnatic și alumn*, apare un articol intitulat *România literară – spaime electorale*: „Ca mai toată lumea, *Cronicarul*, responsabil cu pagina de bârfe a «României literare» (numărul 15-21 noiembrie) e frământat de iminența alegerilor și previzibilul lor rezultat. Ca un bun român, adică expert în fotbal și politică, *Cronicarul* se grăbește să-și dea cu presupusul apropo de identitatea viitorului ministru al Culturii. Dând el peste o listă publicată în «Adevărul» și care îi dă ca posibili miniștri pe Mihai

Mălaimare și Adrian Păunescu, chibițul se grăbește să-i desființeze. Pe Păunescu pe motive de «Cenaclul Flacăra», iar pe Mălaimare pe motiv de Teatrul Masca. După opinia *Cronicarului*, Păunescu «are și astăzi nostalgia deprofesionalizării culturii». Suntem convinși că membrii formației *Phoenix*, Nicu Alifantis, Socaciu, Mircea Florian, Mircea Bodolan, sau actorii Florian Pittiș, Gelu Colceag, Mihai Stan, Ioana Crăciunescu se simt foarte bine, aflând că domnului Cronicar i-a trecut la categoria amatorilor, pe motiv că s-au produs în cadrul infamantului cenaclu. Ca să nu mai vorbim de poeți ale căror opere erau citite sau puse pe muzică în aceleași împrejurări. Cât despre Vali Sterian și Anda Călugăreanu, probabil că acolo unde se află nu-i mai interesează ce crede *Cronicarul* de la «România literară» despre faptul că au cântat, niște amatori ce erau, la *Cenaclul Flacăra*. Adevărul este că, orice s-ar spune acum, când mulți viteji se-arată, acel hului cenacлу era una dintre puținele instituții în care mai sufla un vânticel de libertate, într-o epocă în care a cânta la chitară electrică sau a purta plete era considerată o infracțiune. (...) Păunescu mai are o vină. A plecat de la socialiștii lui Verdeț la P.D.S.R. Ce rușine! Ce lipsă de caracter! Să te muți dintr-un partid în altul! Adevărul este că Păunescu n-a dat dovadă de tărie de caracter, precum directorul «României literare». Acesta, om cu principii, n-a migrat dintr-o parte într-alta a eșichierului politic. Și-a găsit formațiunea cu doctrina cea mai potrivită simțămintelor sale și acolo a rămas. Neclintit. Apropo, cum se cheamă formațiunea cu pricina? Parcă-i spunea Alianța Civică... Sau cumva Partidul Alianței Civie? Sau te pomenești că era C.D.R.?... Parcă altfel îi spunea!... Te pomenești c-o fi P.N.L.-ul?! Mă rog, nu mai țin minte exact numele, dar ce mai contează amănuntele, când e vorba de un fost candidat la preșidenție. Cât despre Mălaimare, «el e atât de bine potrivit în lumea teatrului, încât a fost nevoit să-și facă o trupă volantă, a așa-numitului Teatru Masca, trupă care nici după ce a dobândit un sediu, n-a oferit, cultural vorbind, decât spectacole lipsite de miză». Auzi, dom-le! Al naibii, și-a făcut teatru particular de ciudă că nu-l iubește lumea teatrului! Cam în aceeași situație se află și Valeria Seciu, de pildă. Care și-a făcut și ea un teatru. Probabil tot din motive de lipsă de dragoste din partea breslei. (...) E limpede că persoana care semnează sub pseudonimul *Cronicar* n-a călcat pe la teatru cam deloc. În același articol e luat la refec și Răzvan Theodorescu, care «s-a compromis iremediabil în timpul mineriadei», pe vremea când era director general al televiziunii. Ce mai încolo și-ncoace, nici unul dintre posibili viitori miniștri ai culturii nu-i place *Cronicarului* de la «România literară». Probabil că-i place prea tare de distrugătorul *Coloanei infinitului*. Mare ministru, mare caracter! De altfel, dragostea de care se bucură printre oamenii de cultură e de mare notorietate. Probabil că i se va ridica o statuie. Confecționată din chirpici. Vestea proastă e că țărăniștii n-au intrat în parlamentul și imunitatea care va să zică nu mai este. Abia așteptăm să vedem și noi ce s-o alege de Hamlețică când l-o pune să-și facă bilanțul noul ministru

al culturii, indiferent cine-o fi ăla“. □ Sunt publicate, pe două pagini, poeme de Marin Sorescu din volumul *Scrânteala vremii* (volum în curs de apariție la Fundația „Marin Sorescu“).

● În „Convorbiri literare” (nr. 11), Liviu Ioan Stoiciu face o analiză a situației politice din România: „România «profundă» e în continuare șocată de ascensiunea extremismului de dreapta-postcomunist, de tip xenofob, ultranaționalist. Personal, nu-mi mai pot veni în fire de când am descoperit care e, de fapt, realitatea electorală românească după aproape 11 ani de «tranziție către democrație», apocaliptică: că «măscăriciul» Corneliu Vadim Tudor («poet» și publicist torționar) și partidul revistelor lui, «România Mare» și «Politica», Partidul România Mare (înțesat de mafia militarizată, a milițienilor și polițiștilor, a ofițerilor din MAPN, a securiștilor și angajaților SRI, a foștilor activiști PCR și actualilor miliardari cu pistol la șold; citez un senator PRM, fost membru PRM, care avertiza «poporul român» în aceste zile că liderul PRM e «un individ periculos» și cerea un control psihiatric obligatoriu candidatului la președinția României, că «listele parlamentare PRM sunt pline de securiști, torționari, comuniști, bișnițari cu dosare penale, lingușitori ai lui C.V. Tudor și lăutari» și că votul acordat masiv în Ardeal lui C.V. Tudor («ar putea fi un semn că românii de acolo vor autonomia») au luat procente aberante de la electoratul român frustrat. În urma unui vot dat ca o eliberare de tine însuși, ca o descărcare... (...) Pe de altă parte, elita «civică» e vinovată moral de această stupefiantă situație apărută după alegerile din 26 noiembrie 2000 (la care PRM depășește 25 la sută din sufragii, după redistribuirea voturilor, la Parlament, iar Vadim a intrat în turul II la Prezidențiale la doar 8 procente distanță de primul clasat, Iliescu; las la o parte procentele primului partid clasat, PDSR preluat de «europeanul» Adrian Năstase). În ultimii patru ani «intelighenția» (de la membrii GDS – «22» la Alianța Civică, la lideri de opinie, îndeosebi scriitori, care mai de care mai «de dreapta-centru», chipurile) «a făcut totul» pentru a susține fosta CDR, în primul rând, și fosta coaliție guvernamentală în întregul ei, necondiționat, fără spirit critic, complice nu numai la erorile, greșelile și amatorismul reprezentanților Puterii «forțelor democratice», dar și la fărâdelegile lor. Mai mult, din rândurile ei, elita civică a dat «reprezentanți» și la Președinție și în Guvern – de la consilierii lui Emil Constantinescu (unul și unul, de la Sorin Alexandrescu la Răzvan Popescu, Marius Oprea sau Marian Popescu, să mă refer la scriitori) la consilierii primilor ministru (de la N. Prelipceanu la Valentin Hossu-Longin), de la ștăbărimea bugetară la toate nivelurile, pe ministere sau pe prefecturi, la centru și în teritoriu (las la o parte ștăbărimea din consiliile județene, municipale, orășenești, comunale sau din primării), la profitorii lor, clientela cumpărată, care a fost bine întreținută (de la comisioane la ajutoare de stat și subvenții din banul public)... Aș putea să fac o listă semnificativă de scriitori profitori (să rămân doar la exemplul lor) «care și-au văzut de interese» pe seama acestei Puteri «democratice» atât de

penibil eșuată... Problema e că n-am auzit pe niciunul dintre acești scriitori, din rândul acestei «inteligenții» a societății civile să-și ia responsabilitatea pentru extraordinarul recul al electoratului, care s-a hotărât să-i sancționeze votând majoritar cu forțele retrograde, de rău-augur, ale PRM-Vadim. Din contră, toți stau cu coada pe sus (în loc să-și ceară scuze, precum Alex. Ștefănescu) și-i arată cu degetul pe cei ce s-au dovedit observatori clarvăzători, care au atras mereu atenția în comentariile lor că toți guvernării, în frunte cu președintele țării, Emil Constantinescu, sunt pe un drum greșit – ei (Ileana Mălăncioiu, Octavian Paler, Cristian Tudor Popescu, Ion Cristoiu; lor le cerea socoteală Alex. Ștefănescu săptămâna trecută în tableta sa din «România liberă»; printre ei sunt și eu, cu orice risc; eu n-am avut nimic de câștigat de pe urma articolelor mele-semnal de alarmă, din contră, mi-am îndepărtat prietenii «orbi» din tabăra cealaltă. Vă amintiți de listele «intelectualilor de dreapta-centru» care susțineau violența împotriva minerilor noștri răsculați și împotriva țării vecine, Iugoslavia, sau care în plin an electoral au favorizat ascensiunea lui Vadim, propunându-l pe Mugur Isărescu la Prezidențiale, împotriva lui Theodor Stolojan-PNL? Ei bine, aceste liste s-au răzbunat – între timp am înțeles că «minerii au avut dreptate» (li s-a făcut pe plac după înăbușirea mișcării lor protestatare în sânge, în loc să li se facă dreptate când erau în grevă generală, dându-li-se apă la moară PRM și lui Vadim, abia azi se înțelege clar asta), la fel Iugoslavia (situația din Kosovo e explozivă pe mâna ONU-NATO), iar Mugur Isărescu a pierdut lipsit de orice glorie... În ultimii patru ani am încercat să fiu un observator onest al vieții politice la noi, să atrag atenția asupra tendințelor și fundăturii spre care îndreaptă Puterea de centru-dreapta (fals denumită așa) și România – rezultatul? Am stat în opoziție riscată, respectându-mi condiția. Am fost acuzat că fac jocul PDSR și al lui Vadim deoarece am spirit critic, sunt negativist și nu mă complac în marasmul pus la cale de «elita» de dreapta-centru: o bazaconie care azi ne costă scump. Azi, în loc să-și asume responsabilitatea pentru eșecul Puterii pe care a susținut-o cu atâta lipsă de clarviziune, «elita» narcisistă, «mare democrată», a întocmit o nouă... listă de... nesusținere a lui Vadim în turul II al Prezidențialelor! Sic! Râd și curcile de penibilul situației, de degringolada din rândul «inteligenției» românești, prea neputincioasă. Eu mi-am făcut datoria față de mine însumi, susținându-mi puncte de vedere care s-au confirmat cu vârf și îndesat la aceste alegeri. N-am ce să-mi reproșez. N-am greșit nici o clipă în întreprinderile mele publicistice – atât de incomode față de «regimul Iliescu» până în 1996 și față de «regimul Constantinescu» începând cu partea a doua a anului 1997. Acum, la schimbarea Puterii, natural, rămân în aceeași opoziție păguboasă. (...) În «Cotidianul» (...), Ioan Buduca (dezinhibat, cu pretenții de mare eseist-publicist), interpretează un articol al lui N. Manolescu apărut în «România literară» (29 noiembrie), trăgând concluzii incalificabile. Ce se întâmplă? Presimțind mărirea lui Vadim, gata să motiveze extremismul la

români, N. Manolescu face teoria extremismului antisemit al lui Mircea Eliade, trasă de păr, căutând cu acul citate care să-i servească teoria «paradoxului românesc» (așa se intitulează editorialul lui). Ce să mai zici? E ciudat că intelectualii noștri nu puteau să aibă opinii în 1937! Fie și cu nuanță radicală... Firește, să te trezești azi că N. Manolescu (exact cel ce s-a dovedit că are mână rea «în practică») în tot ce întreprinde în politica românească, altfel e excelent teoretician; tocmai domnia sa, care în acest an electoral a inventat grupul de sprijin «de elită» pentru intrarea forțată a lui Mugur Isărescu la Prezidențiale, deschizând culoarul de alergare spre finis lui Vadim Tudor) dă vina pe Mircea Eliade că e vinovat de ascensiunea unuia ca Vadim Tudor azi, de parcă electoratul român n-a avut altă treabă în ultimii patru ani decât să citească exact cele câteva texte cu tentă extremistă ale lui Mircea Eliade... Dar asta nu e nimic, vine Ioan Buduca, prinde din zbor ideea lui N. Manolescu și decretează că... Mihai Eminescu e primul vinovat de ascensiunea lui Vadim Tudor! Nici mai mult, nici mai puțin. Ce structură morală au N. Manolescu și Ioan Buduca se subînțelege, dacă se arată atât de indignați că Eminescu și Eliade și-au permis să scrie ce credeau! (...) Nenorocirea e că ne permitem în continuare să judecăm cu mentalitatea de azi scriitorii care sublimau mentalitatea de ieri. Ce semnificații avea, în definitiv, ce însemna în vremea lui Eminescu antisemitismul și ce înseamnă el azi (ca și în vremea lui Eliade)? Vă rog să recitiți ce citez, mai jos, cu silă, din contradictoriul Ioan Buduca (îl citez din curiozitate, nu de altceva; repet, îmi e greu să înțeleg de ce el are drept la opinie, fără să fie condamnat, să spună orice tâmpenie îi trece prin minte, iar Eminescu sau Eliade nu aveau acest drept la opinie, «la timpul lor»). Cu atât mai mult cu cât nici unul dintre ei nu a fost „practician”, măcar ideolog de partid, să-i putem aduce acuzații): «Nicolae Manolescu nu-l asociază pe Eliade cu Mihai Eminescu, dar acolo e buba. Poetul nostru așa-zis național a gândit naționalist și antisemit», scrie senin Ioan Buduca. Și continuă: «Din păcate, românii au fost educați în cultul unui Eminescu fără păcate (...). Ceea ce se întâmplă în aceste două săptămâni (de după alegerile din 26 noiembrie 2000) este urmarea directă a greșelilor elitei noastre intelectuale care (atenție, ne asigură Ioan Buduca!) n-a avut niciodată curajul să pună în manuale imaginea antisemită a lui Eminescu, naționalismul anticapitalist din textele sate politice». Vă dați seama, Vadim e un micuț copil în chestiuni legate de antisemitism și naționalism anticapitalist pe lângă Eminescu și Eliade, tartorii radicalizării electoratului român de azi. Ați citit bine, inteligenți, neantisemiți, corecți politici, care nu sunt naționaliști anticapitaliști precum Eminescu și Eliade (ci globaliști-internaționaliști-multiculturaliști: să râzi, să plângi?). N. Manolescu și Ioan Buduca dau cu tifla – deși ei poartă pe față, azi, masca altui gen de Vadim (altui gen de extremism). Vadim e, de fapt, «opera» unor N. Manolescu (eșuat în politică) și Ioan Buduca (băgător de seamă din «elita» publicisticii românești)... Dărâmarea miturilor din istoria literaturii române nu

se face cu sperietoarea antisemitismului și a naționalismului, azi la modă (în versiunea finală a neantului). Și, apropo, despre ce antisemitism vorbim azi? De ce trebuia pus în manuale Eminescu cu stigmatul antisemitismului? Îl anunț pe Ioan Buduca, uitat mereu cu bâta în baltă, că liderul comunității evreiești din România, N. Cajal, a declarat fără echivoc, după alegerile din 26 noiembrie 2000 (pentru cotidianul israelian «The Jerusalem Post») că: «Nu este o problemă cu antisemitismul în România» (și că votul dat lui Vadim, ca și pentru Iliescu, are legătură numai cu deteriorarea nivelului de trai)... În fine, lui Ioan Buduca și altora ca el, le pun la dispoziție și definiția «academică» a ANTI-SEMITISMULUI (din epoca maturității lor comuniste, din *Dicționarul de neologisme*, Editura Academiei): (...). Ce ispită și cultivarea antisemitismului ăsta intelectual la români, nu? «Elita» noastră «exploatoare» are însă un handicap: despre antiromânism nu vorbește niciodată”.

● Într-un editorial din „Cronica” (nr. 11), **Doamne, ocrotește-i pe scriitorii!**, Valeriu Stancu evocă o serie de scriitori recent dispăruți: „În acea nenorocită zi, era înainte de amiază, m-a sunat întâi din Galați un prieten comun, poetul Corneliu Antoniu, redactorul-șef al revistei «Antares». Avea vocea sugrumată de emoție și durere atunci când mi-a spus: «Am auzit că a murit Laurențiu. Tu crezi că poate fi adevărat?». L-am asigurat că nu e decât un zvon, deși o neliniște surdă mi-a înghimpat nimima, căci în 1980 și despre incredibila moarte a lui Marin Preda am auzit întâi un zvon, care, din nefericire, curând avea să se adeverească. Ar fi fost prea nedrept – îmi spuneam, sperând că e o neînțelegere, că e o macabară glumă, că e o farsă, eventual politică – prea absurd, cu atât mai mult, cu cât, în timp ce Corneliu Antoniu mă suna, eu tocmai îmi încheiam articolul pe care îl scrisesem la despărțirea de prozatorul Tudor Dumitru Savu, plecat dintre noi în luna octombrie, dar despre a cărui moarte aflasem. Minte mea nu putea să priceapă rațiunile, resorturile, cauzele care au făcut că în această toamnă sriitorii să plece unul după altul spre Nicăieri, asemenea păsărilor migratoare care și-au luat zborul spre tărâmurii mai ospitaliere./ (...) În doar câteva luni au plecat dintre noi Radu G. Teposu, Costache Olăreanu, Ioan Alexandru, Tudor Dumitru Savu. Spre ce s-au îndreptat? Ce este dincolo? Ce se întâmplă cu veșnicia sufletului nostru după ce țărâna se întoarce în țărână? Laurențiu Ulici știe deja răspunsurile la aceste neliniști existențiale”. ■ Același Valeriu Stancu publică articolul comemorativ **Savu**: „Eram plecat departe, în Mexic, atunci când el a plecat și mai departe, tocmai la «marginea imperiului», aceluia imperiu unde nici făptura, nici umbra, nici vocea, nici ecoul nu-și află sălaş, a aceluia imperiu în care doar personajele plâsmuite de harul și de sufletul său capătă consistență./ De aceea, am aflat târziu, cu stupoare, durere, tristețe – din tulburătorul articol **Tudorică**, pe care Cristian Teodorescu l-a publicat în numărul 44 al revistei «România literară» – că prietenul pe care-l iubeam ca pe un frate, excepționalul prozator clujean Tudor Dumitru Savu și-a părăsit preocupările ce l-au înveșnicit prin Cuvânt,

pentru a se duce «să moară puțin», pentru a într-o într-o veșnicie unde genialitatea scrisului și efemeritatea lui nu mai sunt măsura ființării noastre./ În târziul unei primăveri, în urmă cu câțiva ani, atunci când boala a început să-i dea târcoale, mă aflam la Paris, în casa unui prieten comun, poetul Horia Bădescu, și vestea că Vusea e atins de o suferință fără șeac ne-a lăsat pur și simplu fără grai. În astfel de situații vorbele sunt de prisos și constăți că omul de lângă tine nu doar se stinge singur, ci-și poartă chiar și povara ființării tot în singurătate”. ■ Christian Crăciun își amintește de Ioan Alexandru în articolul **Metanoia**: „Despre Ioan Alexandru auzisem încă din primele zile de facultate, circula un fel de poveste înflorată despre întâlnirea sa cu Heidegger, despre doctoratul în teologie la Ierusalim, despre accentul metafizic neobișnuit al tabletelor pe care le publica în revistele literare și al poemelor trecute prin «vămile pustiei». Atunci i-am citit și volumele de poezie, în lumea liceenilor nu era cunoscut precum Nichita Stănescu sau Marin Sorescu. Abia întors din Germania (cred că pe la începutul lui 1973) el avea să (ne) devină cel mai neobișnuit dintre profesor. Era, scrut spus, cu *totul altfel* (*Ganz aandere* – nu cred că fac o eroare extrapolând această binecunoscută caracterizare). Pur și simplu nu aveam termen de comparație nici în conținutul, nici în forma cursurilor sale. Într-o vreme în care singura metodologie de care se vorbea în Universitate era un fel de vulgată structuralistă destul de prăfuită și de care te plictiseai repede, Ioan Alexandru era mai aproape de modul occidental de înțelegere a menirii învățământului universitar decât mulți alții. Dar de astă dată aveam să ne dăm seama ceva mai târziu./ Ioan Alexandru era o *prezență*. Nu știința (indiscutabilă) era importantă în cazul său, cât patetismul și fervearea, câtuși de puțin cenzurate, dimpotrivă, exacerbate cu care ne comunica un Adevăr (acel *aletheia* de care mereu venea vorba). (...) Poate că cineva ar trebui să cerceteze îndeaproape cele câteva puncte de inflexiune care ofereau, măcar în plan individual, alternative la atotputernicia. Sistemului în cumpliții ani '70-'80. De la Păltinișul lui Noica la Rohia lui Steinhardt și până la peripatetizările cu Petre Țuțea sau Mihail Șora printr-un București în apocalisp... toate se constituiau într-o încercare disperată de a salva spiritul (vorbă mare, dar inevitabil!) printr-o revenire la oralitatea arhetipală, la dialogul «față către față» magistru-discipol (care ar spune Părintele Scrima, și el trecut cam în același timp la cele veșnice). Cursurile lui Ioan Alexandru s-au înscris în acest traiect secret fără de care nu poate fi înțeleasă mișcarea intelectuală din România ultimelor decenii ale veacului. Moartea lui a trecut fără ca prea mulți să-i perceapă semnificația. Vremea lui Ioan Alexandru – gânditorul și poetul – n-a venit încă. Vremea lui va veni cu siguranță”. □ Este publicată lista cu **Premiile Salonului Internațional de Carte** (ediția a IX-a, 4-6 octombrie 2000, Biblioteca „Gh. Asachi”, Iași). Juriul a fost alcătuit din: Liviu Leonte – președinte, Dan Mănuică, Alexandru Călinescu, Ioan Holban, Grigore Ilisei, Cassian Maria Spiridon, Ștefan Oprea, Alexei Rău, Nicolae Busuioc: 1. Premiul

„Cartea anului” – *Dulcea mea Doamnă, Eminul meu iubit*, Polirom, Iași; 2. Premiul „Editura anului” – „Prut internațional”, Chișinău; 3. Premiul pentru eseu – *Student pe timpul rinocerilor. Jurnal 1969-1972* de Leo Butnaru, Editura Centrală, Chișinău; 4. Premiul „Lecțiile istoriei” – *Societate și mentalități în europa medievală* de Alexandru Platon, Editura Universității „Al.I. Cuza”; *Politica externă a României întregite* de Nicolae Tomescu, Editura Fides, Iași; 5. Premiul pentru poezie – *Doina. Tatăl meu, Rusia* de Cezar Ivănescu, Editura Junimea, Iași; 6. Premiul pentru debut – *Celălalt pas* de Aurelia Horopciuc; *Eclipsă neprogramată* de Aurelia Cazacliu; 7. Premiul „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris” – *Ipotești, topos eminescian* de Valentin Ciucă și Constantin Prut, Editura Gee și Art-Grafik, Botoșani; *Moldova 2000: Album*, Editurile Cartier și Știința; 8. Premiul pentru cartea de artă – *Dicționarul artiștilor plastici români contemporani din Iugoslavia* de Ioan Baba; 9. Premiul pentru istorie literară – *Pagini din literatura română în Bucovina* de Grigore Bostan și Laura Bostan, Editura Alexandru cel Bun, Cernăuți; 10. Premiul pentru cea mai bună colecție – CD-ROM *Literatura română* (Editura Litera, Chișinău); Colecția de poezie „Generația 80” (Editura Axa, Botoșani); 11. Premiul special „Ethos românesc” acordat scriitorilor Mircea Aurel Niță (București), Nicolae Tomescu (Iași) și Vasile Barbu (pentru întreaga activitate în cadrul Editurii și Societății Culturale „Tibiscus” din Uzdin, Iugoslavia); 12. Premii Speciale: *Principiile antagonismului și logica energiei* de Ștefan Lupașcu, Editura „Ștefan Lupașcu”, Iași; *Opere alese* de Vasile Bogrea, Editura Știința, Chișinău; *Tatăl lui Guguță când era mic* de Spiridon Vangheli, Editura Turturica, Chișinău; *Cicatrice pe suflet* de Vangya Shterjova (Macedonia); *O altă lume am visat* de Ioan Miloș (Suedia); *Zbor între milenii* de Ion Ciurea (Germania).

● În „Ramuri” (nr. 11), Gabriel Chifu scrie despre dispariția criticului Laurențiu Ulici: „Îmi este rău fizic, de parcă aș fi retrăit, cu încetinitorul, un cutremur de pământ, aidoma celui din 1977. S-a curmat evoluția unuia dintre contemporanii noștri de o impresionantă energie vitală dublată de o rară inteligență. Și apoi: îl prețuiam ca om, îl consideram unul dintre criticii noștri literari de autoritate și vedeam în el o personalitate culturală de extraordinară deschidere, un fin strateg care-și gândea mișcărilor, anticipând uimitor de multe mutări. Într-o vreme atât de tulbure, era un luptător pentru ideea de scriitor, ducea lupte și știa să le câștige; era cum nu se poate mai nimerit să conducă Uniunea Scriitorilor, era făcut și pentru cariera politică, avea diplomație și echilibru, avea pragmatism și precizie de matematician, împletite cu încrederea aproape evlavioasă în literatura română. Dar, dincolo de aceste motivații care mă privesc, moartea lui Laurențiu Ulici nu este o moarte obișnuită, nu este moartea unui mare intelectual și atât. Ci este o pierdere care, fie că ne dăm seama fie că nu, ne afectează pe toți, și pe cei care i-am fost prieteni și pe cei care i-au fost dușmani. Fiindcă, în acești ani, Laurențiu Ulici a făcut enorm

pentru normalizarea vieții literare de la noi, într-un timp care, repet, nu a fost deloc ospitalier cu creatorii români. Laurențiu Ulici a fost excepționalul arhitect al acestei normalități realizate în micul (sau marele) haos pe care îl traversăm. Și, dacă ar fi trăit, această operă a lui în favoarea scriitorilor români, acest dar al lui pentru noi, pentru cultura română și, în ultimă instanță, pentru viitorul acestui popor, sunt sigur, ar fi continuat cu izbânzi considerabile. Fără el se rup echilibre, se destramă punți cu consecințe nebănuite asupra evoluției fiecăruia dintre noi, cei care ne-am făcut din scris o cale”.

[NOIEMBRIE-DECEMBRIE]

● Revista „Steaua” (nr. 11-12) propune un număr special, cu tema *Înainte milenului – mituri ale sfârșitului de secol XX. Cultura română încotro?*. □ De menționat că, începând cu acest număr, redactor-șef devine Adrian Popescu, în locul lui Aurel Rău. Într-un text intitulat *Steaua înainte milenului*, Adrian Popescu notează: „Orice formulă literară se cere regândită”, deplângând absența dialogului cultural și o serie de curențe ale revistei în 2000: „Nu ne putem lăuda cu impunerea vreunui nume de poet sau prozator – e necesară, deci, o schimbare de mentalitate: textul literar se va afla pe primul loc prin valoarea sa intrinsecă, nu prin prestigiul social deținut de autor. O schimbare de conținut: revista se va orienta după cerințele prezentului, permeabilă ideilor care alcătuiesc *spiritul vremii* – totodată dorința este de a încuraja talente reale și de a descuraja pseudoscriitori mimetici. (...) După 50 de ani de la înființare, orice formulă literară se cere regândită obiectiv, confruntată cu orizontul de așteptare al prezentului, *redimensionată spiritual*. *Încremenirea sa* într-o formulă productivă, cumva și glorioasă, rămasă valabilă doar parțial, nu este specifică literaturii. Noutatea nu înseamnă automat valoare, dar repetiția, canonul reluat cu obstinație, în afara inventivității proaspete, obosesc și îndepărtează cititorii. Nu e cazul să recapitulăm marile merite ale revistei transilvănene, naționale în același timp, care, sub conducerea succesivă a lui Geo Dumitrescu, A.E. Baconsky și apoi, din 1959, Aurel Rău, a dus bătăliile pentru estetic. (...) [După 1990] nu am reușit decât parțial o reală racordare la contemporaneitate, la ideile și fluxul postdecembrist. (...) Articole lungi și mediocre, pletora de nume ce nu spun nimic, vetuste, nu puteau decât să congeleze revista în gheața trecutului. Prudența estetică potrivită în deceniile comunismului a însemnat, atunci, cu totul altceva decât înainte de 1989 lipsă de opinie critică, nici da, nici nu. Expectativă. (...) Într-o înțelegere, fie ea și târzie că fără idealitate, literatura devine meșteșug și rutină. Precum în urmă cu o jumătate de secol, numărul de sfârșit de an al « Stelei » anunță un început. (...) E aceeași stea și totuși una nouă”. □ În centrul numărului se află ancheta *Cultura română încotro?* – inițiată, de fapt, cu un an în urmă, cel dintâi repondent fiind Norman Manea. „Răspunsurile au venit greu, mulți refuzând dialogul [n.b. – considerând „Steaua” o revistă prăfuită/

anacronică] și au fost prudente/sceptice sau minim optimiste; *Ce înțelegeți prin cultură, astăzi?* lansează unul dintre participanți o contraîntrebare la titlul anchetei din «Steaua»; este o prudență de înțeles în privința acordării calificativelor culturii actuale ori viitoare – delimitându-se trei vicii ale ei: este *inoperantă, implozivă, colerică*”. ■ Răspund la anchetă: Norman Manea, Ioana Bot, Ștefan Borbély, Livius Ciocârlie, Gheorghe Grigurcu, Marta Petreu, Ion Pop, Ovidiu Pecican, Liviu Malița, Mihaela Ursa, Nicolae Prelipeanu. ■ *Norman Manea*: „Profețiile au ceva fioros și frivol, deopotrivă. Ele eșuau frecvent și în trecutul care avea de luat în considerare mai puține imponderabile decât ne asaltează astăzi. (...) Cultura română nu se poate încadra în Era Nouă, cred. Revoluția care se produce acum în tehnicile de comunicare va avea, fără îndoială, influență și asupra culturii. Este o modificare drastică, cu efecte multiple, încă greu de evaluat, deloc mai puțin importantă decât aceea produsă de apariția tiparului. (...) Efectele pozitive largi ale democratizării, ale libertăților, vor apare și ele, din plin, dacă acum nu au și apărut, pentru cine contemplă obiectiv diversitatea informării și a contactelor culturale, astăzi, comparativ cu paradisul societății închise, bizantin – comuniste de sub sceptrul de mai ieri al Scorniceștiului. România nu mai poate evita contactul cu modernitatea, cu solicitările ei atât de variate și complexe. (...) Cultura nu va fi – și nici nu ar putea să fie – opacă la noua atmosferă globală a tot mai strâmtorâtei noastre planete. Frustrările locale, încă remanente de pe urma deceniilor postbelice, de izolare și opresiune, se combină, din păcate, cu asemenea noi tensiuni mai generale. (...) Astfel de premise ale exteriorității vor avea, bănuiesc, consecințe psihice și spirituale pe care noua generație de cărturari le va asuma nu doar civic, ci și cultural”. ■ *Ioana Bot*: „Avem oare, după 10 ani de libertate, înțelepciunea de a găsi o fericire în libertatea culturii române, în pofida dificultăților pe care această libertate le implică? Cultura românească a învățat, în bună măsură, în ultimii 10 ani, că fericirea libertății redobândite nu supraviețuiește decât îmbinându-se cu înțelepciunea asumării conștiente a acestei libertăți și – în ultimă instanță – cu știința administrării ei. Și a mai învățat că nu există libertate absolută a culturii, niciun, niciunde (decât poate în visele «încarcerărilor» ce eram, înainte de 1990); determinările contextuale ale culturii (fie ele istorice, economice, sociale etc.), sunt de neelucidat, cultura este un «termen în relație» cu alții, libertatea ei este – oriunde și oricând – o libertate negociată. (...) Or, senzația mea este că, la ora actuală, ne lipsesc acut mai ales «negustorii»; oamenii de cultură care să aibă și știința administrării ei, a promovării ei, în mod efectiv, nu după propagandistica deceniilor apuse și nici – detaliu deloc neglijabil – drept un paternalism ce constituie astăzi obiectul unor regretabile, nostalgice discursuri. (...) Așadar, *încotro?* În numele diversității garantate de libertatea fericirii, cultura română o va apuca... în toate direcțiile... Iar ceea ce nu poate fi stăpânit, liber este”. ■ *Ștefan Borbély*: „Pe moment, literatura română e suprasaturată de jurnale, de eseistică politică

și de valorile de empatie religioasă. Primele creează un halou umoral și o retractilitate instructivă: nu știi niciodată câte jurnale scrie persoana cu care tocmai conversezi, și care sunt penumbrelor în care te va pune ca și în eseistica de ordin politic, în aceste «documente» se caută nu sistemul, nu întregul, ci farmecul insidios al detaliului. Nu cred că vom scăpa curând de această meteahnă: mai mult, încă, multe generații cu jurnale în sertar, în computere sau la purtător. Cu îngăduința cititorului, repet o afirmație pe care am mai scris-o: marele defect al perioadei pe care o traversăm este că se publică prea ușor, atât în reviste, cât și la edituri. În ambele cazuri, domină criteriul persoanei nu al ideii. (...) Ca director neremunerat al unei reviste literare, ca umil coautor la patru lexicoane (...), ca editor al încă unuia (pentru care nu primesc nici un ban, dimpotrivă, dau de la mine), ca donquijotesco coordonator al unei colecții de carte de unde nu-mi iese nici un șfanț, militez cinic pentru mercantilizarea radicală a actului de cultură, și pentru greva de grup a reprezentanților ei, dacă supradoza pecuniară nu se va produce. Aștept clipa în care oamenii de cultură vor boicota protestatar însăși cultura care dă sens vieții lor, din ce în ce mai plină de farfurii goale. Nădăjduiesc că, sperându-se de ecoul mondial al unui asemenea gest cu adevărat unic, diriguitorii noștri vor părăsi preț de o clipă paturile capitonate de la Hotel București, pentru a vedea, de unde vine nefireasca liniște a cărților care se abțin să mai foșnească”. ■ *Livius Ciocârlie*: „Acea mare literatură este posibilă, dar nu obligatorie, în orice țară a fostului imperiu sovietic. Una din condițiile *sine qua non* ale existenței ei va fi o nouă atitudine moral-intelectuală și anume tocmai aceea care constă dintr-o privire neșovăitoare asupra noastră și a trecutului nostru. (...) O nouă conștiință culturală ca premisă a unei noi literaturi. (...) Literatura – care va fi (ar putea fi) o explorare a motivațiilor obscure, dincolo de ceea ce conștiința culturală poate stabili – a început înainte de 1989 în măsura în care unii scriitori, mai mulți în alte țări din zonă, mai puțini la noi, au reușit să publice cărți libere de cenzură și de autocenzură. Mă gândesc la romane cum e *Dimineața pierdută*, ca și la unele proze optzeciste în care aveam, de atunci, imaginea omului nou, cu mintea lui îmbâcsită, și imaginea unei lumi ce-și pierduse – în afară de viața însăși – orice rațiune de a fi. Cum observați, nu reușesc să prevăd ceva cu totul nou, ci numai să presupun eflorescența în viitor a unor plante firave ce ni se arată de pe acum. Un ultim cuvânt: așa cum ne dăm toată osteneala să ratăm șansa unei reformări profunde a societății noastre, și șansa culturală ne stă în puteri s-o ratăm. Ba nu, încă ceva: până la viitor, mai este și prezentul nostru subred!”. ■ *Gh. Grigurcu*: „Că literatura română se află la o răspântie, e un fapt natural, la ivirea unei răspântii istorice pentru întreaga noastră obște. Aș raporta-o la o imagine a lui Esenin, cea în care poetul se declară a sta cu un picior în trecut. Trecutul e mai împovărător decât am fi bănuț, ducând la un dezechilibru intern, la o alterare a dinamicii conștiinței literare, care se despică într-o față proclamativă, redundantă și radioasă, și o realitate de atâtea ori

toropită, stăpânită de inerție. Toți par a fi de acord cu anumite principii, precum minunații (în retorică) oameni politici. Cu toții dorim etc., etc. În fapt, suntem încă, în bună măsură, subjugați de forțele conservatoare care ne opresc de la o perspectivă înnoitoare cu adevărat, de la acordul verbului programatic (care nu costă nimic) cu fapta. Ne simțim absolviți, prin declarațiile caligrafice, inclusiv cele privitoare la necesitatea revizuirilor, fără a ne sinchisi de transpunerea lor în scrisul aplicat, care e fapta noastră”. ■ *Marta Petreu*: „În ceea ce mă privește, mărturisesc că cred mai degrabă în valoarea formativă a adevărului. Nu am nevoie de idoli pentru a respecta, pentru a iubi și pentru a-mi asuma *realitatea* culturii române. Îmi place s-o cercetez cu de-amănuntul, să-i descopăr valorile și imposturile, triumfurile și culpele. Mi-o asum cu tot binele și tot răul din ea, e a mea, îmi aparțin, deci asta este. (...) Revenind la «scandalurile» care-au bântuit și bântuie în paharul de apă al culturii noastre. Ele au însușirea de a developa un proces ambivalent: pe de o parte, rezistența narcisiacă și a-morală de adevăr, pe de altă parte, ele arată că, totuși, lucrurile s-au pus în mișcare, că există o tendință – firavă, intermitentă, incipientă, liniar –, o tentativă critică, care regândește trecutul culturii noastre, inclusiv din punct de vedere etic. Îmi amintesc o frază dintr-un interviu pe care mi l-a dat, în 1991, Negoïtescu: spunea că suntem o cultură încă nematură axiologic pentru că suntem una neinteresantă etic. Eu cred că acum începe să se înfiripe și o substanță etică. În consecință, cred că în acest moment cultura română se îndreaptă către ea însăși. Adică: cred că în ciuda rezistenței unor intelectuali (majoritatea scriitori, iar unii de mare autoritate) ea s-a deschis pentru reviziunea critică a trecutului, a valorilor și a idealurilor ei. Cu cât va face asta mai rapid, cu atât mai bine. Cred că e un lucru greu de făcut; culturile occidentale au făcut asta la sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Noi, congelați atunci în ideologia comunistă, n-am trecut prin acest purgatoriu. Iar acum avem de regândit atât comunismul, cât și trecutul interbelic, ba chiar și sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, de unde se încep toate. Va fi greu. Aș fi preferat să trăiesc într-o altă epocă, fără asemenea probleme. Dar, pentru că nu putut alege timpul, eu una m-am apucat de lucru. Căci știu – pe baze pur logice – că este inevitabil”. ■ *Ion Pop*: „Dacă e să mă restrâng la domeniul strict literar, e destul de clar că literatura română se află și ea, ca societatea noastră întregă într-o fază de «tranziție». Întâi, de la poziția oarecum centrală și care o deținea în trecutul regim comunist, unde, în absența multor altor mijloace de comunicare, ea suplinea – cum s-a observat în nenumărate rânduri după 1989 – mai multe roluri, trebuind să se expună adesea în locul istoriei, politicii, sociologiei, filosofiei etc., cu jumătatea ei de gură liberă, adică cu cea pe care ambiguitățile ficțiunii și simbolizării o lăsau deschisă transmiterii de adevăruri interzise. (...) Or, o asemenea de-centrare, ca să nu spun chiar marginalizare, n-a putut rămâne fără consecințe tulburătoare, perturbante: scriitorul se vedea scos dintr-un mecanism cu

care se obișnuise, cu o «normalitate» a raporturilor cu publicul său, cu societatea, cu lumea – și poate în primul rând – cu propriul său limbaj. Într-un plan mai general, este de consolidat, înainte de a ști încotro putem merge, baza *instituțională* a culturii române, începând cu o mai bună organizare chiar și a Ministerului Culturii. (...) Or, ceea ce lipsește acum este tocmai coerența unor astfel de proiecte [culturale], procedându-se încă aleatoriu, inconsecvent, cu ineficientă voință de construcție. Și aș adăuga imediat, și cu o lipsă de motivație, datorită tratamentului inacceptabil jignitor, la care e supusă în ansamblu, creația culturală, una dintre muncile cele mai prost plătite din câte se practică în România de azi”. ■ *Ovidiu Pecican*: „După mine, cultura română se află într-un împas endemic, permanent. (...) Cu 10 ani în urmă – o vedem abia azi cu claritate – ne-am întors din nou în siajul unui Occident indecis să ne accepte, alunecând înapoi spre o lume a haosului răsăritean postcomunist gata să ne înghită, cu amabilitate, oricând. Oricum ne sucim și ne învârtim, cădem prost. Și prin marginalitatea noastră, și cultura românească devine marginală. Măcar de-am recunoaște-o. Măcar de ne-am da seama că suntem o cultură de *alecsandri, coșbuci și șteiosifi!* Dar noi ne străduim să-l găsim emblematic pe Eminescu, deși este atât de atipic, de neasemănător cu noi. Iar pe Blaga ori pe ceilalți ne va mai lua un veac de suficiență verbioasă până să-i asimilăm. (...) Nu avem nici hăul din sufletul slav, nici disciplina și eleganța latinității, nici consistența și metoda spiritului germanic. (...) Cultura noastră e mereu un ecou distorsionat, dizarmonic al notelor comune – nici prea înalte, nici prea joase – din alte culturi. Mă tem că și de aici încolo vom rămâne condamnați să fim tot noi înșine. Sunt rizibil fiindcă, deși văd clar trei aceste lucruri, continuu să vreau să trăiesc în cultura română; la marginea unei margini (Europa)”. ■ *Liviu Malița*: „Cele mai vehemente (dar și mai lucide?!) contestări ale culturii române o definesc drept *minoră și periferică*: o cultură devorată de vocația secretă de a antrena în mod constant numai mize perdante. (...) Excelența la noi e, mai degrabă, un atu izolat... Nimeni și nimic nu pare a fi reușit să construiască *back ground*-ul necesar, care să asigure prestigiul incontestabil al culturii române, să-i confere acel halou auto-valorizant, capabil să-l propulseze și nu să-l discretizeze creator. (...) O direcție a culturii române? Cu greu s-ar putea indica vreuna. La sfârșit de mileniu ea se prezintă încă drept un compus bizar între un paseism retrograd și forme ale unor experimente pe care le găsești frecvent într-o combinație cu mult mai incendiară și mai pregnantă în Occident. (...) Suntem, în schimb, contemporani și solidari cu ultimele postmodernisme, Extrema vogă coabitând cu provincialismul cel mai descurajant. Preocupată astăzi programatic de fenomenul globalizării, de multi și trans-culturalism, culturii române se pare că i-au reușit doar mutațiile asimetrice. (...) În pofida unor performanțe excepționale, dar singulare, continuăm să nu existăm european. Fondul nostru cultural adânc pare a fi cutreierat de curenții unei inexplicabile inerții, astfel încât țâșnirile genialoide

sau fulgurațiile unor vizionari rămân preambulul unei glorii care uită să mai apară”. ■ *Mihaela Ursa*: „În linii mari, cultura română se îndreaptă încotro se îndreaptă și cultura Occidentului de o bună bucată de vreme. Mai mult ca niciodată, există o cultură, pentru «mase» și una «pentru elite». (...) Cultura română își compensează deficitul de creație printr-un surplus de speculație și dezbateri, după cum o demonstrează tabloul presei literare de astăzi. Cât despre direcția pe care mi-aș dori să văd avansând cultura română, nu pot să spun decât că sper să țină de *democratizarea receptării* mesajelor culturale și de *democratizare a discursurilor*. Mi se pare că românii suferă de prea multă inflexibilitate... este ciudată insistența cu care este cultivată la noi *nostalgia unanimității*. Cei care nu sunt cu noi sunt încă împotriva noastră și, drept urmare, ei trebuie readuși la ordine (unul dintre exemplele celebre îl reprezintă întregul scandal stârnit în presă de reconsiderarea mitului Eminescu)... Rămâne să desprindem încă reflexele relaționismului, rămâne încă să-l descoperim pe celălalt și altfel decât ca pe străinul monstruos, a cărui diformitate constă tocmai în diferență”. ■ *N. Prelipceanu*: „*De ce încotro?* Încotro se îndreaptă poezia română? Dar știm noi, în general, încotro ne îndreptăm, și, mai ales, unde vom ajunge? (...) Noi, însă și voi, nu suntem nici în afara noastră, și nici mult mai sus s-o vedem pe ea, poezia, cum șerpuiește și cum lasă cotituri largi în urmă pentru a ajunge. (...) Căci găsim într-o gânditoare mult citată azi, Hannah Arendt, ideea că fabricația, *work*, unde intră și creația, nu urmează un plan, nu se știe dianainte exact unde se va ajunge. Or, poezia parcă e, totuși, creație. Prin excelență sau nu, arta e o altă problemă, dar creația da, deci drum fără perspective precise, bucurându-se de însăși *călătoria, traseul, calea* (poate și *adevărul de viață?*), preocupându-se mai puțin de punctul în care va ajunge. (...) Să nu pară că exalt hazardul, însă o oarecare experiență istorică – aproape șase decenii – mi-au insuflat neîncrederea în fixare, în ideologizare. Iar fixarea, acum, dinainte, a drumului poeziei, ce e decât încercarea unei ideologizări? Știm azi, ba mulți știam și ieri, ce șanse are orice idee sofisticată în ideologie: nici una. Vine creația, vine acțiunea, vine libertatea de gândire, componente ale condiției umane, și o spulberă de nu rămâne nici măcar urma cotită a unei soluții care a chinuit, deliberat, pe alții”. □ Doru Pop (*De pe unde scurte*) scrie despre volumele de *Unde scurte* ale Monicăi Lovinescu (Ed. *Humanitas* 1990-1996): „Cele 6 volume de *Unde scurte* (...) nu descriu numai evoluția personală a unei acute conștiințe critice a exilului, ci se constituie într-o consemnare publică a vieții intime a unei comunități, transformându-se în dovada concretă a existenței sufletului național dincolo de condiționările ideologice, frontaliere sau chiar istorice. (...) Dintr-un joc dublu al relevanței individuale și al sensului comunitar (...), Monica Lovinescu extrage trăsăturile esențiale ale unui nou gen al mărturiilor mediatice: participare, conștiință, înțelegere. (...) În cele din urmă, *Undele scurte* se confirmă ca un imens manual de aducere aminte, un exercițiu

anamnetic și cathartic ca finalitate. (...) Pe un alt palier este vorba de nimic altceva decât de un excurs de istorie literară, în care prezentările răspund criteriului generaționist. (...) Demersul acesta are, în cele din urmă, și o finalitate ce ține de științele sociale, mai exact de cele politice. Întâmplător sau nu, perioada acoperită de consemnările furnizate radiofonic este similară cu perioada constituirii «mitului Ceaușescu». Într-un fel, consemnările discuțiilor de la Radio Europa Liberă ale Monicăi Lovinescu, cu conștiința noastră națională, cu spiritul civic și civil al românilor și cu propria sa condiție literară ar trebui să constituie o lectură obligatorie pentru toți cei care exprimă opinii privind istoria noastră recentă, fie ea politică, fie literară, fie culturală. Pentru că *Undele scurte* nu pot fi tratate doar ca o formă de rezistență”. □ Sub titlul *Humanitas. Procesul comunismului*, Ruxandra Cesereanu începe o nouă rubrică – semnalând înființarea unei colecții a Editurii Humanitas („Procesul comunismului”), în cadrul căreia apar volume precum acela al lui Stelian Tănase, *Elite și societate. Guvernarea Gh. Gheorghiu-Dej. 1948-1965* sau acela – „celebru”, scris între 1951-1952, publicat în 1963 – al lui Czeslaw Milosz, *Gândirea captivă*. □ În sumar – articole de: Adrian Popescu (despre dispariția lui Laurențiu Ulici – *Dubla vocație a unui critic român*); Constantin Cubleșan (*Aurel Rău – 70*), V. Fanache (*Elocvența senectuții* – tot despre Aurel Rău), Laura Pavel (*Matei Vișniec sau metafizica misterului*) ș.a.

● În nr. 11-12 din „Apostrof”, Nicolae Balotă publică o scrisoare (din 17 februarie 1997) adresată președintelui Emil Constantinescu, scrisă „cu sentimentul melancolic al zădărniceii unor încercări de a urni – pe plan moral, politic, cultural – blocul de o teribilă inerție al unui regim ce n-a înțeles că în România trebuie pornit de la evadarea unor rele străvechi, de la reînnoirea temeliiilor”. Această scrisoare, în care Nicolae Balotă îi cerea președintelui recunoașterea și condamnarea oficială a Holocaustului, nu a primit răspuns: „Am scris-o atunci, în euforia recente sale alegeri în fruntea statului, alegere pentru care pledasem, militasem, combătusem, cu mijloacele toate ale cuvântului rostit și scris. Speram, ca atâția alții, că mandatul președintelui nou ales să reprezinte nu numai o radicală schimbare în politica statului nostru, ci o adevărată reîntemiere a Țării Românești. Speranțe excesive? fără îndoială. (...) Printre propunerile pe care eu le-am făcut în acea perioadă președintelui Constantinescu și unor consilieri ai săi, se află și cea cuprinsă în această scrisoare. Am înțeles însă curând că nici președintele, și cu atât mai puțin consilierii pe care i-a ales, nu erau receptivi la asemenea sugestii și nici măcar nu le supuneau unei reflecții mai aprofundate. Rezultatele s-au vădit în timp. Incompetența, lipsa de experiență, grava lipsă de curaj politic, ca să nu amintesc decât unele din viciile care au minat perioada mandatului prezidențial ce se încheie acum, au dus la dramaticul eșec al acestuia. Începută sub cele mai favorabile auspicii, președinția d-lui Emil Constantinescu se încheie sub cele mai funeste. Scrisoarea trimisă cu patru ani în urmă – referitoare la o

chestiune de o particulară gravitate – nu s-a învrednicit (ca și alte întâmpinări de acest fel ale mele ca și ale altora) de nici un răspuns. O public cu sentimentul melancolic al zădărniceii unor încercări de a urni – pe plan moral, politic, cultural – blocul de o teribilă inerție al unui regim ce n-a înțeles că în România trebuie pornit de la eradicarea unor rele străvechi, de la reînnoirea temeliiilor”. Iată și un fragment din scrisoare: „Mult stimat Dle Președinte al României, permiteți-mi să supun reflecției Dvs. cele ce urmează. În cadrul șantierelor prezidențiale pe care le-ați deschis cu scopul reîntemeierii morale și pragmatice a Țării Românești, alături de vasta operație de ecarisaj pe care o întreprindeți în lupta împotriva corupției și a crimei orgaizate, ori alături de programul «Copiii noștri» ce urmează să-l lansați pentru dezvoltarea unei societăți durabile, prin susținerea generației de mâine, ar fi din mai multe motive salutară – în acest an care a fost declarat al luptei împotriva rasismului, a antisemitismului – declanșarea unei acțiuni social-educative în acest sens, acțiune introdusă printr-o declarație solemnă prezidențială de condamnare a abuzurilor și crimelor săvârșite în trecut împotriva cetățenilor evrei din România. (...) Pentru întâia oară după o lungă perioadă istorică în care s-au succedat anii regimului totalitar, apoi deceniile regimului totalitar comunist, în sfârșit, cei șapte ani din urmă ai unui regim hibrid al celor ce au parazitat revolta anticomunistă, acaparând-o în folosul lor, un regim autentic democratic s-a instalat în România. Este absolut necesar ca această nouă guvernare să demonstreze – în față națiunii române, ca și a lumii întregi – ruptura sa totală cu un trecut pătat de prea numeroase crime. Printre acestea, cele săvârșite îndeosebi în anii 1940-1944, împotriva cetățenilor români de origine etnică evreiască, s-au înscris în cadrul mai general al holocaustului suferit de evreii din Europa căzută sub puterea nazistă. Un regim politic care vizează adevărul, dreptatea, respectul Legii sub toate aspectele sale – juridice, morale, religioase – nu poate evita confruntarea cu această nelegiuire istorică, nici condamnarea ei politică. (...) O asemenea declarație solemnă a Președintelui României ar fi prima manifestare de acest fel într-un stat care a cunoscut totalitarismul comunist și a suferit din pricina lui. (...) Președintele României ar manifesta și pe acest plan o inițiativa morală și politică exemplară...”. □ Revista propune un *Dosar Ionesco* (îngrijit de Marta Petreu) incluzând, între altele, articole de Radu Beligan (care a pus în scenă *Rinocerii și Ucenic fără simbrie* – „Am descoperit figura lui celebră de clown trist...”) și Laura Pavel (*Morala scepticismului la Ionesco și Levinas* – despre *Jurnal în fărâme*). □ În sumar figurează, de asemenea, fragmente din volumul lui Ion Vartic *Cioran naiv și sentimental* (Ed. Biblioteca Apostrof), un articol al Ruxandrei Cesereanu despre Adrian Marino, *Cenzorii, cenzurații și analistul lor*, la rubrica „Estuar” („*Schița istorică introductivă*, cum își subintitulează Adrian Marino *Cenzura în România* (Craiova, Ed Aius, 2000), continuă, parțial, preocupările vădite de autor în *Pentru Europa*, 1995, *Politică și cultură*, 1996 și *Revenirea în*

Europa, 1996, întrucât îl consacra pe Adrian Marino în ipostaza sa preferată: aceea de critic de idei de tip «iluminist-liberal» (cum singur preferă să-și spună). Textul din *Cenzura în România* este versiunea românească a unui articol propus de autor într-o enciclopedie britanică despre cenzură și, prin urmare, are darul de a fi o sinteză cu caracter rezumativ, introductiv și informativ, urmând că, într-o lucrare viitoare, Marino să ofere o analiză mai amplă temei aici discutate. Justificarea schiței introductive asupra cenzurii are o dublă cauzalitate: mai întâi deoarece autorul consideră că ideea de cenzură este inseparabilă de aceea a libertății de gândire și expresie, justificare general valabilă, apoi fiindcă revenirea în actualitatea românească a tendințelor autohtonizant-agresive și a «românismului metafizic» justifică o schiță a cenzurii, tocmai pentru a reveni și contracara astfel de direcții alarmante. Meritul cărții lui Adrian Marino este acela de a face istoricul cenzurii pe teritoriile românești, cu o privire sobră, exactă, concisă (totuși, nu lipsită de picanterii cenzurofobe) și de a decala pe ramificații demonstrare tipicul cenzurii religioase și politice pe parcursul a trei secole”), cronici de Irina Petraș (*Secretele jumătății tăcute* – despre volumul Sultanei Craia *Îngeri, demoni, muieri*, Ed. Univers Enciclopedic 1999) și Cătălin Ghiță (*Herme-neutica sacrului* – despre Mircea Eliade și *Techniques du Yoga*) ș.a.

● În „Familia” (nr. 11-12), Mircea Bentea realizează un interviu cu Livius Ciocârlie. Despre renunțarea la critica literară: „...găseam inadmisibil ceea ce făceam. Din două motive. Întâi, subiectivismul friza incorectitudinea. Îmi extrăgeam dintr-o carte anumite fraze și după aceea, fără să țin seama de restul cărții, care m-ar fi putut contrazice, le interpretam. În al doilea rând, din cauza formației precare și a lipsei de memorie critica practică de mine nu era temeinică. Mă simțeam culpabil și impostor când eram laudat. Cred în posibilitatea de a fi diletant în proză, nu cred deloc în criticul diletant”. Întrebat dacă se poate vorbi, în cazul cărților sale, despre o „experiență revelatoare sau doar de impactul livrescului”, L.C. răspunde: „Se poate vorbi despre un impuls al livrescului, am mai povestit. Aveam unsprezece ani când tatăl meu mi-a propus să scriu despre cărți. Am încercat și nu mi-a prea plăcut. Nici critica, mai târziu. Adevărata revelație am avut-o – la aceeași vârstă – la un concurs școlar. Ni s-a cerut să scriem despre prima zi de școală și astfel am descoperit, din fașă, «tema autorului». A fost ocazia să spun cât n-am putut să sufăr școala din primul (până în ultimul) minut. Nu trebuie să reiasă de aici că aș fi fost un scriitor preoce. E drept, am continuat – ca tot românul – cu poezii, dar am scris îngrozitor de prost până... alaltăieri. Livresc, în sensul ce se dă cuvântului, nu cred să fiu. Am prea puțin respect pentru cultură. Și prea puțin har. Nu mă interesează decât viața, fie și în cărți. Pe de altă parte, cum ați putut să constatați, o frază sau alta dintr-o carte îmi devine, și tot mai des, pretext. Deci, ca să revin, deși expresia este pretențioasă, aș vorbi mai curând despre *experiența revelatoare*. Descoperirea omului precar”; „N-am altă poetică decât

aceea că încerc să nu mă repet. Să găsec, n-aș zice o structură cât o formulă nouă pentru un fond constant. Să croiesc alte costume din aceeași stofă. Aceste volume își depășesc statutul de jurnal numai dacă luăm drept unitate de măsură jurnalul ca o consemnare a întâmplărilor zilnice. Pentru o perioadă, am și un asemenea jurnal. I l-am arătat unui prieten care a scris despre această specie. Mi-am spus că deși cuprinde fragmente remarcabile nu-și găsește rostul. Ca atare, l-am lăsat pentru «după aceea», când se publică totul, cu și fără rost. Oricum, nu e vorba de jurnal intim, de un confident, intenția literară e nedisimulată. Îl scriu cu plăcere și ca să fie citit”.

DECEMBRIE

1 decembrie

● În „Dilema” (nr. 407), Mircea Iorgulescu reacționează „la cald” pe marginea rezultatului alegerilor generale (*Nota de plată*): „Rezultatele celui de-al patrulea moent electoral de după căderea diictaturii comuniste au adus România în delicata situație de a fi singura țară de Europa în care extrema dreaptă reprezintă a doua forță politică din Parlament. Mai mult, s-ar părea că liderul acesteia are șanse considerabile să devină chiar șef al statului (...) Parțial corectă, explicarea opțiunii populare pentru extrema dreaptă prin degradarea economică și socială devine însă falsă în întregime dacă e absolutizată. Fiindcă nu e obligatoriu să devii rasist și xenofob dacă ești sărac. Nici să crezi că o dictatură te scoate din mizerie. Atrage însă atenția un refuz cvasi-generalizat al definirii ca *extremă dreaptă* a partidului ajuns acum a doua forță politică în România. Între presa occidentală și cea autohtonă ruptura e, în această privință, aproape totală.(...) politicienii și publiciștii din România care să fi luat în seamă această identitate politică incontestabilă a PRM sunt extrem de puțini. Iar refuzul ei, fie și tacit, echivalează cu o acceptare, mai mult, cu acordarea unei polițe de onorabilitate politică. În definitiv, când președintele francez François Mitterand a vizitat România în aprilie 1991, prima vizită a unui șef de stat occidental după căderea dictaturii comuniste, «democrații» au organizat manifestații de protest la care s-a huiduit copios; șase ani mai târziu, aceiași «democrați», ai căror reprezentanți se găseau acum la putere, nici măcar n-au tresărit la vizita lui LePen./ De ce am pus între ghilimele cuvântul *democrați*, nu mai trebuie să explic. Și, cred, nici de unde vine pudoarea unora, multora! În a preciza caracterul de *extremă dreaptă* a PRM./ Nota de plată e însă adresată României, nu lor. Din nefericire”. □ Sub titlul *Un altfel de politică*, Cristian Ghinea comentează astfel rezultatele: „Dar oare se împart într-adevăr românii în democrați și autoritari? Este puțin probabil, deși este îngrijorător că după zece ani democrația românească nu a fost capabilă să-și creeze o cultură politică de tip democratic în rândurile electoratului. Și acest lucru se vede clar din structura votanților celor doi concurenți aflați în frunte.

Pe segmentul de tineret, adică produsul tranziției, a ieșit învingător Corneliu Vadim Tudor, ca și în zonele cele mai dezvoltate din vestul țării, unde acea iluzorie clasă mijlocie trebuia să fi talpa democrației. Au ajuns ca gospodina fesenistă care îi aplauda pe mineri și țăranul moldovean, acei votanți stabili și neconștienți ai lui Ion Iliescu și ai PDSR, să reprezinte șansa stabilității democrației, deși nu își dau seama prea bine de acest lucru. Se dovedește că un public care este mai bine informat politic (efectul televiziunii) nu este întotdeauna și mai inteligent. (...) Și ce este mai grav: cei care votează cu Adrian Năstase, Valeriu Stoica, Petre Roman, Marko Bela nu au parte de susținători fanatici așa cum are Corneliu Vadim Tudor./ P.S. Toată această poliloghie este valabilă dacă Ion Iliescu învinge în turul doi. Dacă nu, salutări de la Toronto, cum spune un amic”. □ La rubrica „Interstiții”, Alexandru Călinescu îl contrazice tacit pe Mircea Iorgulescu, propunând altă explicație a succesului PRM (**Directorii de conștiință**): „Idea că ascensiunea partidului lui Vadim ar fi fost favorizată de orgoliul meschin și de atitudinea rudimentară și arogantă a unor «directori de conștiință» din «elitista societate civilă românească», idee lansată încă înainte de scrutinul din 26 noiembrie, nu poate decât să aducă un plus de confuzie și să întârzie analiza în profunzime a cauzelor răului. Spunând aceasta nu vreau câtuși de puțin să minimalizez erorile pe care le-a comis «societatea civilă», nici să eludez prestația foarte slabă a unora dintre reprezentanții ei proeminenți. Problema e, cred, alta: în lumea românească a ultimilor ani, «directorii de conștiință» și «liderii de opinie» nu fac nicidecum parte din elita intelectuală a societății civile. Ei nu se numesc Andrei Pleșu, Nicolae Manolescu, H.-R. Patapievici sau Gabriel Liiceanu, pentru simplul motiv că vizibilitatea lor în această ipostază a fost extrem de redusă. Influență efectivă au avut și au – în schimb animatorii de *talk show*-uri și cei câțiva ziariști care se plimbă de la un post de televiziune la altul și se pronunță în toate chestiunile, de la Kosovo la manualele alternative și de la reformă la integrarea europeană. Prezentându-se ca purtători de cuvânt ai «majorității tăcute», ca exponenți ai nemulțumirii populare, ei au avut un rol covârșitor în devalorizarea politicianului și a ideii însăși de democrație”. □ Adrian Cioroianu (în prima parte a unui articol intitulat **Contrarevoluția mută – de la Corneliu Zelea la Corneliu Vadim**) e de părere că „De fapt, în anul 2000 societatea românească se descoperă ca fiind ancorată în aceeași eternă dispută ce i-a însoțit ultimul secol și jumătate de istorie: autohtonismul reacționar opus pulsionilor modernizatoare ale europenizării. Dincolo de nuanțe, aceasta este esența și acesta este, cred, sensul alegerilor din 26 noiembrie”. □ În cadrul grupajului tematic al acestui număr, **Cultura nemulțumirii**, realizat de Magdalena Boiangiu, Caius Dobrescu evaluează astfel rezultatul alegerilor (**Despre idei și acțiuni**): „În opinia mea, oribila ascensiune a liderului neofascist Corneliu Vadim Tudor se datorează, în bună măsură, incapacității unor politicieni veniți la putere în numele rezistenței lor morale față de comunism de a lega, într-un

mod esențial și evident, acest capital simbolic de ideile reformei economice, legislative, administrative. Dar intelectualii care-i acuză astăzi sunt, oare, cu ceva mai buni, din perspectiva relației între principiile pe care le profesază (cu o fermitate care nu e întotdeauna acoperită de claritate) și eficiența acțiunii lor publice? Nu rămân ei în continuare într-un vag simbolic și patetic, *structural* incapabil să influențeze mecanismele mai mult sau mai puțin profunde ale *existenței cotidiene*? Saltul cu adevărat important, care ar genera în câmpul cultural o forță reală de schimbare și modernizare (cum nu este cazul în prezent!) ar fi transformarea acestei «culturi a nemulțumirii» într-o veritabilă contracultură politică a libertății, puternică prin coerența sa și prin v(r)igoarea sa morală. Această contracultură ar trebui să realizeze, în premieră absolută pentru România, relația dintre cuvinte și gesturi, dintre valori și interese, dintre idei și acțiuni, să «operaționalizeze» convingerile morale într-o raționalitate practică” Pe ultima pagină, Magdalena Boiangiu realizează un interviu cu hip-hop-erul protestatar I Q Sapro zis Ursul din Carpați „*Strigatzi totzi*”. □ La rubrica sa „Din vieța unui extremist de centru”, Radu Cosașu revine (într-un articol intitulat *Din registrul ideilor maniheiste*) asupra polemicii sale cu Gheorghe Grigurcu, care îi răspunsese în numărul din octombrie 2000 al „Convorbirilor literare”: „...dacă Ov. S. Crohmălniceanu, în perioada proletcultistă, a putut comite enormitatea îndelung regretată de a-l categorisi pe E. Lovinescu ca «lacheu al imperialismului», dl. Grigurcu nu e cun nimic mai puțin neoproletcultist când îl stigmatizează pe Crohmălniceanu, deocamdată fără regret, ca pe un călău realist-socialist sau ca pe un indiscutabil cameleon oportunist; ba chiar vina dlui Grigurcu e și mai grea, fiindcă Ov. S. Crohmălniceanu a făptuit păcatele sale și de frică. Pe când noul nostru Novicov, dotat cu aceeași cultură a urii intelectuale, numai de asta nu se poate plânge. (...) Dacă pentru un critic de subțirimea dlui Grigurcu, *Supraviețuirile* mele constituie «doar semimărturisiri», nu pot decât să-i mărturisesc integral și benign că și pe mine Blaga mă poate amuza, uneori, ca în scrisorica aceea către Tudor Vianu, din '54, când recomandându-i un tânăr foarte dotat, are grija unui PS în care adaugă că pe lângă rarurile sale intelectuale tânărul acela are și o origine socială foarte sănătoasă, fiind nepotul unei eroine a clasei muncitoare. Fără freudism excesiv, pentru mine, ca simplu nuvelist, publicistica anticomunistă «de basse espece» a dlui Grigurcu este o permanentă încercare de a-și face uitată «originea foarte sănătoasă» din urmă cu 50 de ani; nu e un subiect banal”. □ Adina Dinițoiu (*O zi de târg*) comentează pe un ton rezervat noua ediție a Târgului de Carte „Gaudeamus”: „Lansări puține, noutăți la fel, lume mică, lume mare, lume politică, lume veche și nouă, scaldată într-un fel de blazare grațioasă”.

5 decembrie

● Sub genericul „Eveniment”, „Observator cultural” (nr. 41) publică un amplu grupaj cu tema *Alegeri 2000* (înaintea celui de-al doilea tur al alegerilor

prezidențiale, unde se calificaseră Ion Iliescu – pe primul loc – și Corneliu Vadim Tudor – pe locul al doilea, cu un procent de 28%): ■ *Ion Bogdan Lefter (După alegeri: rezultate, percepții, perspective)*: „Rezultatele alegerilor din 26 noiembrie le-au provocat multora un șoc. Motivul principal, procentele neașteptat de mari ale lui Corneliu Vadim Tudor și ale Partidului România Mare. (...) / Gravitatea momentului nu trebuie subestimată. Reprezentanții naționalismului românesc – extremiști, fascistoizi, xenofobi ș.a.m.d. – au obținut scoruri exagerat de mari și care, pe bună dreptate, au îngrijorat străinătatea. Într-o perioadă în care Austria e guvernată de o coaliție din care face parte și partidul local de extremă dreapta (...) și în vecinătatea statelor iugoslave, dominate în anii '90 de lideri ultranaționaliști sângeroși, în frunte cu «vedeta» politică a deceniului, Slobodan Milosevic, ascensiunea lui C.V. Tudor pare să țină de o logică înspăimântătoare. (...) / În date concrete, rezultatele pentru Parlament au confirmat estimările. După redistribuiri, PDSR va ocupa aproape o jumătate din fotolii. PNL, PD și UDMR sunt – de asemenea – «în grafic». (...) De asemenea, sondajele mai recente arătau că nici CDR 2000 nu va atinge pragul pe care politica illogică de alianțe a PNȚCD îl ridicase la 10% (pentru o coaliție de peste patru partide). / Rămâne noutatea creșterii de ultimă oră a lui C.V. Tudor și a PRM – dar nici aici surpriza nu e totală. (...) Creșterea sa până la 28 de procente e – repet – gravă, dar catastrofa pe care mulți s-au grăbit să o proclame e departe. Foarte probabil, Ion Iliescu îl va învinge pe 10 decembrie. (...) Ar fi firesc ca susținătorii celorlalți candidați votați în turul întâi, și anume Theodor Stolojan, Mugur Isărescu, Gyorgy Frunda, Petre Roman și Teodor Meleșcanu, să-l respingă pe C.V. Tudor, dat fiind că opțiunea lor primă a fost – e adevărat – și anti-Iliescu, dar în fondul ei a exprimat o atitudine pro-democrație, pro-libertate, pro-liberalism, pro-economie de piață. / Recapitulând: cu Ion Iliescu președinte și cu un Parlament și un guvern dominate de PDSR, îi vom avea la putere – așa cum toată lumea se aștepta – pe favoriții indicați de sondajele preelectorale. Noutățile neplăcute sunt creșterea cotei extremismului și – poate că adevărata mare pierdere – rămânerea țărăniștilor pe dinafară”; ■ *Carmen Mușat (Responsabilitatea formatorilor de opinie)*: „După primele momente de confuzie, de revoltă și îngrijorare, încerc să înțeleg cum a fost posibil ca un fante de mahala [C.V. Tudor] să fie identificat de o bună parte a alegătorilor români – mai ales tineri, între 18-24 de ani – cu un salvator autentic, iar partidul său să fie perceput ca un campion al luptei împotriva corupției? (...) S-a votat orbește, în necunoștință de cauză. (...) Mulți dintre votanții PRM-ului și ai lui Vadim Tudor sunt oameni foarte simpli, lipsiți de informația necesară pentru a discerne între adevăr și minciună. (...) / Ascensiunea PRM și a liderului său a fost posibilă pe fondul unei evidente crize a reperelor etice, o criză declanșată, în mare parte, de prestația multora dintre politicienii noștri, dar desăvârșită de comportamentul isteric și iresponsabil al mass media. (...) Presa cotidiană românească –

cu rare excepții – a alergat neconținut după senzațional, după scandalul ieftin, dar vandabil, mediatizând cu precădere eșecurile, lansând «știri» de senzație despre X sau Y, multe infirmate ulterior de justiție, dar nedezmințite de ziarele care le puseseră în circulație. (...) / Nu mai departe decât la începutul lui 1999, cotidiene precum «Adevărul», «Libertatea», «Jurnalul Național» sau «Azi» s-au cramponat luni în șir de afirmația – amendabilă în sine – a Președintelui Constantinescu referitoare la legitimitatea bombardamentelor NATO în Kosovo, denaturând complet efortul României de a se manifesta consecvent față de angajamentele internaționale pe care și le-a asumat. Înverșunarea cu care editoriaștii de la aceste ziare plâneau pe umărul Serbiei lui Miloșevici, obstinația cu care au deplâns demnitatea și onoarea națională pierdute (...) au avut, la alegerile din 26 noiembrie, efectul unui bumerang. Pare o ironie a soartei să-i auzi, acum, pe aceiași ziariști care apărau, acum un an, dreptul suveran al unui popor de a-și alege drept conducător pe un Miloșevici, vorbind despre pericolul – cumplit de real – al iugoslavizării României, în eventualitatea în care «tribunul» ar deveni președinte”; ■ *Gabriel Andreescu (Elitele și societatea lui Vadim Tudor)*: „Reacțiile la votul din 26 noiembrie par să deschidă din nou tema responsabilității elitelor. (...) / Desigur, ar fi aceeași dovadă de miopie dacă am arăta cu degetul la elite fără să vedem marile cauze precum sărăcia, lipsa de exercițiu democratic, teribilele jocuri de interese care au pregătit ascensiunea PRM și a liderului său. Dar rolul responsabililor pentru spațiul nostru simbolic nu trebuie nici el subestimat. Câteva vicii mi se par a descrie perfect acel fond cultural pe care proliferază apoi subcultura votanților lui Vadim Tudor. Aș numi, într-o ordine aleatoare, predispoziția pentru irațional, aventurism și misticism, incompetența și disprețul față de regulă și anti- sau non-umanismul. / 1. Ar fi fost greu să fi avut o astfel de predispoziție pentru discursul iraționalist, aventurist și mistic fără «succesul» unei anumite elite care i-a promovat pe Cioran, Noica, Petre Țuțea ca repere culturale prime. Gânditorii numiți nu ar fi devenit o «modă» dacă nu ar fi fost lansați (unii, relansați) în primii ani după revoluție, când viața publică și mai ales noile generații erau gata să preia, imatur, ce oferea piața intelectuală. Autorii și editorii care au fost în fruntea acestei mișcări – în frunte trebuie situat, desigur, Gabriel Liiceanu – aveau toată legitimitatea de a-și fi promovat simpatiile culturale și proiectele financiare. Legitimitatea de care amintesc nu înseamnă că ei ar fi mai puțin responsabili pentru atmosfera absolut retrogradă care domină o parte a dezbaterilor publice – și, din păcate, obsesiile tineretului universitar. / 2. O a doua temă la care merită gândit, în nici un caz ruptă de prima, ar fi profunda deformare a culturii române, provenind la rândul ei dintr-o înțelegere extrem de strâmtă a ceea ce înseamnă «cultura». (...) Puținele reviste care asigură dezbaterile cultivate ajung să descopere autori și idei care mai degrabă degradează spațiul nostru simbolic (...). Pentru orice gânditor informat, disertațiile lui Ovidiu Hurduzeu – echivalând spiritualul cu energia și alte

asemenea bazaconii –, descriu diletantismul ofensiv cu atitudini grandilocvente. Iată că «România literară» ia de mână un astfel de autor pentru a-l așeza pe loc de vedetă, singurul său merit fiind acela de a răsunde foamei de ideologie conservatoare a echipei redacționale. (...) / 3. O a treia temă, nici ea ruptă de cele anterioare: disprețul față de regulă al elitei noastre intelectuale. Împărțirea resurselor între creatori este viciată fundamental de conflicte de interese. (...) Mi-a fost dat să văd cum vârful criticii și literaturii românești a optat senin pentru un procedeu de alegere a conducerii Uniunii Scriitorilor care încălca, pe viu, ca să spun așa, statutul instituției care-l reprezenta. Ne putem aduce aminte de indecența cu care, nu demult, a fost argumentată «încălcarea legii» în cazul «unora» dintre candidații la Colegiul Consiliului Național pentru Studiul Arhivelor Securității. / 4. (...) Ratarea Colegiului CNSAS este mult prea impresionantă pentru a putea deschide acum o analiză. (...) Nici astăzi nu avem un cod deontologic al Televiziunii publice. (...) / 5. Tot ceea ce a fost numit anterior descrie slaba propensiune pentru umanism a culturii române. (...) Acolo unde există compasiune nu există aventurism politic. / Corneliu Vadim Tudor sintetizează (și) patologiile noastre culturale”; ■ *Caius Dobrescu (Despre scoaterea în afara legii a Partidului România Mare)*: „Unul dintre lucrurile care m-au surprins în legătură cu reacția publică față de Partidul România Mare (...) este ezitarea, ca să nu spun teama, de a i se atribui în mod direct și deschis calificativul de fascist”; ■ *Dan Culcer (Dictatură sau democrație? Între dictatura „zâmbăreață” și dictatura „încrunțată”. Cum să alegem între holeră și ciumă?)*: „Candidații rămași în cursa la prezidențiale, Ion Iliescu (PDSR) și Corneliu Vadim Tudor (PRM), sunt cele două fețe ale aceluiași fenomen neocomunist mafiot, drapat în faldurile democrației și patriotismului de tarabă. (...) În Occident se strigă mai ales împotriva celui de al doilea, despre care se poate presupune plauzibil că nu va deveni acum președinte al României, pe temeiul declarațiilor sale xenofobe, antimaghiare și antisemite (...). / Primul candidat pare plauzibil. El a reușit să astâmpere temerile diverselor guverne europene și ale americanilor prin mesajele și promisiunile transmise de către tâlmacii și dragomanii trimiși la Poartă sau la Porți, fiindcă se revendică de la social-democrație, chestie cunoscută și etichetă liniștitoare. (...) / Deja presa din România difuzează chemările la un vot proiliescian, ca singură alternativă posibilă la ascensiunea «extremei drepte» iar chemările vin dinspre personalități de genul Ana Blandiana sau Doina Cornea. Inițiativa lor sau a Grupului de Dialog Social (GDS), care propune mobilizarea la vot, adică implicit votul pentru Iliescu, este plauzibilă din unghi electoral, dar totalmente contradictorie din unghi moral sau politic”; ■ *Vasile Gogea (Ce votăm și ce alegem?)*: „Îngrijorarea inteligenței românești față de riscul unui grav derapaj al țării este mai degrabă de înțeles decât justificată. Nu cred că alegerea este între democrația (sau promisiunea ei) și dictatură (ori amenințarea cu). Cred că alegerea este una mult mai profundă și mai gravă, în

consecință mai greu de făcut atâta timp cât trebuie exprimată printr-un vot care, în sine, este «alb»; anume între un *comunism rezidual* și o *democrație «murdară»*. Comunismul rezidual reprezentat de PDSR și personificat de Ion Iliescu este, între acestea două și pe termen lung, cel mai periculos: «toxic», «radioactiv», el produce «discret» dar sigur degenerări grave ale organismului social (...). Acest *comunism rezidual* este sursa «mutațiilor» gen România Mare și C.V. Tudor (...)./ De cealaltă parte (...), *democrația agresivă* «justițiară» reprezentată de PRM și «concentrată» în liderul său C.V. Tudor nu poate produce decât «gunoiaie». (...) A vota cu Ion Iliescu împotriva lui C.V. Tudor înseamnă a oculta adevărul, a încerca în mod iluzoriu să ne punem la adăpost prin fabricarea unei «minciuni necesare». Mitul atât de păgubos, generator de catastrofe, al «salvatorului», al «tătucului» providențial pare să fie resuscitat acum tocmai de aceia care i-au declarat «moartea clinică».

■ Este publicat, de asemenea, un *Apel GDS. Votați împotriva dictaturii* (semnat de un număr foarte mare de intelectuali), pentru susținerea lui Ion Iliescu în cel de-al doilea tur al alegerilor prezidențiale, împotriva lui Corneliu Vadim Tudor, și, alăturat, sunt transcrise reacții – de respingere – față de acest apel venite de la *Michael Shafir* („În eventualitatea că aș semna acest apel, mi-aș găsi semnătura alături de câțiva membri ai GDS care – involuntar, desigur (...) – au contribuit la legitimarea lui Vadim. Apărarea pe care au oferit-o aceste persoane, în numele dreptului la libertatea de exprimare, unor negaționiști sau minimalizatori ai Holocaustului (...) în jurul articolului lui George Voicu și denaturarea forțată a acestui articol (...) nu au deranjat pe nimeni sau nu au deranjat destul pentru a face efortul de a examina ce era (...) comun între Vadim și ei. O lectură superficială a «României Mari» și a articolelor apărute în publicații «pro-occidentale» ar fi fost îndeajuns”), *Radu Ioanid* („Nu am să semnez apelul. (...) Am fost și rămân aliatul fidel al democrației românești, atât cât există ea./ Dar nu pot să uit cum am fost tratat(i) de o parte importantă a elitei intelectuale românești pentru că am îndrăznit să trag(em) niște semnale de alarmă pe deplin justificate. Elitele politice și intelectuale românești sunt responsabile pentru acest dezastru fie și numai prin ignorarea semnalelor prevestitoare. (...) Antisemitismul românesc nu aparține numai extremiștilor. Este *mainstream* și a fost cultivat și de unii viitori semnatari ai apelului”), *William Totok* („Nu voi semna nici un text care nu condamnă ascensiunea extremei drepte în România. Tăcerea intelectualilor – respectiv minimalizarea pericolului radical de dreapta prin bagatelizarea gândirii nocive a unor intelectuali din perioada interbelică, a dictaturii militaro-fasciste etc. – față de recrudescența extremismului de dreapta a contribuit, indirect, și la ascensiunea unei formațiuni ca PRM./ Nimeni nu s-a scandalizat când în «România literară» s-a cerut pedepsirea acțiunilor anti-românești (...), nimeni nu a condamnat publicarea manifestelor grupului Noua Dreaptă – în «România liberă» –, în care s-au propagat idei anti-democratice și

anti-occidentale, antisemite și antiminoritare, rasiste și xenofobe”), **Dumitru Radu Popa** („Îmi pare rău că nu pot semna acest apel. (...) Dar dacă e să se întâmple răul cel mai mare, nu un apel, de orice tip, va duce la «mobilizarea întregului electorat democratic». Cred că e de bun simț să asumăm că atât GDS, cât și Alianța [Civică], ca și Solidaritatea Universitară sunt egalmente culpabile pentru «somnul rațiunii» care a născut monstruoasa posibilitate ca C.V. Tudor să devină președinte... E ridicol să ai de ales între Iliescu și Vadim – dar asta e!”), **Victor Eskenasy** („Patetismul și dramatizarea peste măsură, comparația cu Iugoslavia lui Slobodan Milosevic nu cred că servesc deloc în momentul de față, ba chiar dimpotrivă, sunt contraproductive, sugerând un soi de nouă limbă de lemn și alunecare în clișee. (...)/ Nu transformarea României într-o «nouă Iugoslavie» preocupă lumea întreagă și nu extremismul în general, ci votul implicit de adeziune la îndemnul la ura de rasă, la xenofobie, la antisemitism. (...)/ Nici un cuvânt despre ele în forma «îmbunătățită» a apelului, după cum neclar mi se pare formulat și pe cine chemați «la mobilizarea întregului electorat». Tot pe Dumnezeuastră? Intelectualii de la GDS se adresează restului intelectualilor care le citesc revista?.../ Cu regret, în rest trebuie să mă alătur opiniilor trimise de William Totok, Michael Șafir, Dumitru Radu Popa”); H.-R. Patapievic, Călin Dan și Dan Culcer se pronunță în favoarea Apelului inițiat de GDS. (Reacțiile respective sunt exprimate pe *mail* și publicate de „Observator cultural” cu precizarea că aceste mesaje electronice „au fost trimise la seturi întregi de adrese, astfel încât poziția celor în cauză să fie cunoscută de cât mai mulți interesați”: „Am selectat secvențe din această corespondență electronică încrucișată, în prelungirea căreia sperăm că dezbateră astfel anticipată chiar se va porni” – *E-mail: dezbateră în jurul Apelului GDS.*) □ Sub titlul „**Nu cred că retrăgându-te în bibliotecă poți să rămâi intelectual**”, este publicat un interviu cu Livius Ciocârlie realizat de Raluca Alexandrescu: „*Ce rol acordați (...) intelectualității în influențarea gradului de cultură politică a populației?*! Sunt extrem de sceptic în privința acestui rol. Nu cred că intelectualul poate să-i convingă decât pe cei care sunt deja convinși. Poate să-i dea un confort sufletească unui care, având opțiuni asemănătoare, găsește în vocea intelectualului care se bucură de o oarecare notorietate un suport, o confirmare. Dar ca intelectualul să poată convinge pe cineva care vede lucrurile altfel decât el, mi se pare cu neputință, cel puțin la noi. (...) Este un punct de vedere ce mi s-a confirmat anul acesta, după ce îl exprimasem și cu alte ocazii. Mi-am început anul cu un soi de chemare adresată intelectualilor. (...)/ *Dumnezevoastră v-ați respectat apelul, începând să publicați articole de analiză politică.*! Nu le-aș numi articole de analiză, ci numai de atitudine. Oricum, scriind articole, mi-am dat seama că luările de poziție ale intelectualității se rotesc în cerc închis. (...)/ E o experiență foarte neplăcută pentru mine, nu am nici cea mai mică vocație pentru asemenea articole, nu sunt capabil să scriu bine când îmi propun un subiect, cad într-un

soi de impuritate stilistică. De aceea nici nu le mai recitesc după ce le public. (...)/ *Care ar fi soluția de salvare personală? Un alt refugiu în cultură, o enclavizare a instituției culturale?*/ Nu cred că retragerea în cultură este o soluție de dorit. Aș merge chiar până acolo încât să nu-l numesc intelectual pe omul care-și trăiește exclusiv vocația. Pe acela îl numesc artist sau filosof sau matematician, după caz, dar nu intelectual. Acesta din urmă este definit de două trăsături: gândește cu capul lui (...) și îl preocupă ceea ce se întâmplă în jurul lui. (...) Intelectualul nu este făcut să determine schimbări în lumea din jurul lui, este făcut să le problematizeze (...). Dacă vrea să schimbe ceva, el renunță la condiția de intelectual așa cum am definit-o eu (...) și ia parte activă la viața politică, intrând într-un partid politic. (...) mai există și posibilitatea de a te angaja într-o acțiune civică, cu o atitudine nu critică, ci constructivă. (...)/ Cred că ceea ce ar trebui să facem noi ar fi să nu perseverăm în donquijotismul care ne-a caracterizat în ultimii ani.. Să nu mai fim maniheiști, să nu mai simplificăm lucrurile, să ne profesionalizăm cât de cât”.

● Revista „22” (nr. 49) publică, pe prima pagină, următorul anunț: „ASOCIAȚIILE STUDENȚILOR DIN BUCUREȘTI – JOI 7 DECEMBRIE – MARȘ AL TĂCERII împotriva extremismului • împotriva dictaturii • pentru democrație • pentru toleranță • pentru Europa Adunarea studenților se face pe plattoul din Regie (clubul Maxx) la ora 14.00 Coloana va pleca spre Universitate pe traseul Eroilor-P-ța Operei-Drept-Piața Kogălniceanu și se va reuni cu restul manifestațiilor la ora 16:00 în Piața Universității. Coloana de manifestații se va deplasa apoi pe traseul P-ța Romană-P-ța Victoriei, înapoiindu-se pe Calea Victoriei în Piața Universității la ora 18:00”. □ H.-R. Patapievici scrie despre *Votul ca o mineriadă*: „Cum se explică această cuplare spectaculoasă, între frustrarea unui electorat care se simte amăgit și un politician extremist, care proclamă necesitatea introducerii în politică a violenței, a urii și a execuțiilor sumare? Simplu spus, printr-o banalitate psihologică. Nemulțumirea care nu găsește înțelegere tinde să se transforme în furie, furia nesatisfăcută se transformă în frustrare, iar frustrarea în sete de răzbu-nare. (...) Furia pe care o resimte față de cutare actor politic îl face să-l voteze pe acela care i se pare că îl poate cel mai bine lovi pe cel pe care îl detestă. Frustrarea, furia și setea d a găsi un țap ispășitor îl fac să gândească numai împotriva, numai negativ, numai cu capsă pusă. Dacă PRM – un partid cu luări de poziție clar extremiste, xenofobe și antidemocratice – a putut fi făcut, peste noapte, a doua forță politică a țării, este pentru că acest partid promitea să fie rău, și anume cel mai rău. Nu pentru că nu știau ce-i poate pielea a fost votat atât de amplu Corneliu Vadim Tudor, ci tocmai pentru că lumea știa că se poate aștepta de la el tot ce poate fi mai rău. (...) Dar pentru soarta democrației românești, întrebarea crucială este alta: câți astfel de frustrați și de furioși are în acest moment România? Altfel spus, câți oameni se vor duce în turul doi de scrutin, de ziua internațională a drepturilor omului (10 decembrie), să voteze

ca și când s-ar duce, din nou, la mineriadă?”. □ Ion Bogdan Lefter semnează un articol intitulat **Populism**: „Adevărata problemă nu este – deci – că se recurge în campanie la promisiuni, ci că unele dintre ele sunt totalmente iluzorii și că, făcându-le, candidații respectivi știu deja că le vor încălca. Între dezirabil și realizabil este o diferență uneori recuperabilă, dar altele de netrecut. În doze mici, atât cât să alimenteze psihologiile speranței și să nu contrazică flagrant perspectivele realiste de viitor, populismul e acceptabil. Un rău necesar într-o meserie care presupune un bun control al imaginii publice, notorietate, vedetism ș.a.m.d. dar promisiunile fără noi o acoperire, alimentarea cinică a oamenilor cu speranțe deșarte înseamnă minciună, demagogie, populism de cea mai rea speță, grav și periculos. La această extremă se plasează cine altcineva decât extremiștii”. □ Ramona Avramescu gestionează câteva pagini așezate sub titlul mare **Democrația – între libertate și răspundere**: „Miercuri, 29 noiembrie la Hotelul Continental din București, a avut loc, în organizarea Fundației «Konrad Adenauer», dezbateră cu tema *Democrația între libertate și răspundere. Decizia electorală versus algoritmul partidelor*, moderată de Emil Hurezeanu despre. Întâlnirea a fost posibilă datorită d-nei Sabine Habersack, reprezentanta în România a Fundației «Konrad Adenauer», și s-a bucurat de prezența unui numeros public. Discuțiile, extrem de animate, au avut ca teme principale cauzele situației politice actuale și consecințele posibile ale ascensiunii extremismului în România. Din aceste pagini lipsesc fragmente din intervenția lui Cristian Preda, care se regăsesc în articolul **Compromisul istoric**, din pg. 4 a acestui număr”. Din intervențiile participanților: „*Ana Blandiana*: (...) Am în mână cartea unui tânăr politolog, Mihail-Radu Solcan, numită *Arta răului mai mic*. Asta este o definiție a politicii în general. Vom încerca să explicăm arta răului cel mai mic în cel de-al doilea tur al alegerilor. Dar a vorbi numai despre Vadim Tudor și a nu încerca să explicăm de ce au câștigat numai Ion Iliescu și Vadim Tudor înseamnă nu numai a nu înțelege nimic din ce a fost până acum, ci și a ne pregăti să nu înțelegem nimic din ce va urma de acum încolo. Așa cum văd eu lucrurile, românii au intrat în libertate extrem de oboșiți și cu niște iluzii despre libertate la care, dacă ar fi avut o minimă educație civică, n-ar fi avut dreptul. (...) În timp ce Vadim Tudor elogiază pe față pe Ceaușescu, Iliescu nu o face, dar reprezintă prin însăși cariera și destinul lui, prin felul în care vorbește, prin felul în care arată, ceva cunoscut dinainte, dintr-o perioadă în care nu trebuia să fii responsabil. Asta nu înseamnă că reprezentanții partidelor democratice nu poartă o răspundere covârșitoare. Există câțiva dintre ei care, dacă ar fi japonezi, și-ar face harakiri. Nu sunt japonezi, nu-și fac harakiri, nici măcar nu-și recunosc greșelile. Nu se sinucide nimeni. De sinucis, suntem în curs să ne sinucidem doar toți împreună. (...) *Gabriela Adameșteanu*: Indiferent că Vadim Tudor și-a curățat în ultima vreme discursul de elemente șovine, faptul că a fost votat arată cel puțin o indiferență îngrijorătoare a societății românești față de discursul lui rasist.

Există și o moștenire culturală a extremei drepte românești care poate deveni explozivă. Cred că e nevoie ca asociațiile civice, partidele politice, liderii de opinie să dea un semnal încurajator pentru mersul la vot și pentru votul pentru democrație în data de 10 decembrie. Acest semnal e necesar în acest moment, pentru a risipi din anxietatea despre care am vorbit la început”. □ Într-un articol cu titlul **Înmormântarea Revoluției**, Ștefan Aug. Doinaș notează: „Așadar, la zece ani după 1989, un fost ministru al dictatorului împușcat și un fost lingău impenitent al savantei soții a acestuia sunt aleși să conducă România. Condamnarea aceasta a fost pronunțată de un electorat care, în felul acesta (confirmând epitetele cu care l-au congratulat, cândva, un Silviu Brucan și un H.-R. Patapievici) se grăbește să înmormânteze, cu pompă democratică, o revoluție care – sângeroasă, cum a fost – nu merita să fie dusă la cimitir atât de curând, dar care – ce-i drept – fusese abil confiscată. Onoarea de a-i așeza lespeda pe mormânt și-o vor disputa Ion Iliescu și Corneliu Vadim Tudor. (...) Scrutinul din 10 decembrie va fi încă un test fatal pentru români. Ei vor trebui să arate care este ciocul lor preferat și cum se va desfășura ceremonia funerară și definitivă a Revoluției: cu tromboanele sau cu mitraliera?”. □ Pe ultima pagină este publicat – sub titlul **Votați împotriva dictaturii!** – un Apel inițiat de Grupul pentru Dialog Social și semnat de asociațiile Pro Democrația, Fundația «ICAR», PEN Club Centrul Român, AICA (Asociația Internațională a Criticilor de Artă – Secția română), Fundația «Memoria», ATAC (Asociația Tinerilor Pentru Acțiune Civică): „Niciodată, din decembrie 1989, situația României nu a fost mai dramatică decât în aceste zile. În acest moment crucial, nu mai avem de ales între reforma lentă sau rapidă, între un partid sau altul, ci între democrație și tiranie. În consecință, vă chemăm: 1. La mobilizarea întregului electorat democratic pentru a participa la votul din 10 decembrie 2000. 2. La un vot masiv împotriva candidatului PRM, Corneliu Vadim Tudor, care, prin agresivitatea și extremismul său iresponsabil, reprezintă cea mai gravă amenințare din ultimul deceniu la adresa libertăților individuale și a instituțiilor democratice. Un vot dat acestui periculos demagog va duce la conflicte interetnice, anarhie și la destabilizarea țării, adică o nouă Iugoslavie. 3. La coalizarea tuturor forțelor democratice – cetățeni, partide, sindicate, organizații non-guvernamentale, mass-media – pentru evitarea izolării internaționale a țării, ceea ce va accentua dificultățile economiei și sărăcia oamenilor. Să nu ratăm continuarea democratizării României și a integrării ei în structurile euro-atlantice!”. (Apelului îi este atașată o foarte amplă listă de nume din viața culturală.)

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 547) este publicat un interviu cu Marta Petreu realizat de Daniel Cristea-Enache: „Daniel Cristea-Enache: *Stimată doamnă Marta Petreu, sunteți poetă și eseistă, conducătoarea unei reviste culturale lunare («Apostrof») și editoare, o prezență activă în viața noastră literară și, totodată, profesoară de filosofie la Facultate. Nu de mult ați*

publicat o carte masivă despre Cioran. Un trecut deocheat sau «Schimbarea la față a României», ce a «înghițit», ca documentare, multe ore de cercetare a surselor, în biblioteci, întrebare firească: aveți, pentru această ubicuitate, vreo formulă secretă? Cum reușiți să faceți, în același timp, atâtea lucruri, și să le faceți bine?/ Marta Petreu: Tânărul meu coleg și prieten, fac, e adevărat, o mulțime de lucruri, cele pe care le-ai enumerat; și altele. Cu timpul, vei descoperi, pe pielea ta, cred, «formula secretă» a «ubicuității», cum o numești: munca. Muncesc. Continuu. E o însușire cam... neromânească, deși și-a găsit, în filosofia românească, doi teoreticieni; Rădulescu-Motru și Blaga. Secretul e altul: *îmi place să muncesc, chiar dacă e vorba de munci foarte umile, cum ar fi să fac curat în redacția «Apostrofului».* Când m-am maturizat, ceea ce mi s-a întâmplat târziu, cam la 35 de ani, am descoperit plăcerea de a munci și faptul că, în muncă, poți să fii singur, fără ca asta să-ți strice bucuria. Cîstit vorbind, fac în același timp lucrurile pe care le-ai spus, mai puțin poezia... N-am mai scris un vers de nu mai țin minte când. Cred că pentru poezie e nevoie, pe lângă vocea zeului care-ți dictează, și de lene... Lenea, ca libertate, ca așteptare a vocii care-ți dictează./ D.C.-E.: *Și, în continuarea acestei întrebări: la care dintre «fațetele» Dvs. țineți cel mai mult, în ipoteza că există, totuși, un «clasament afectiv» al lor?/* M.P.: Nu știu. Le iubesc pe rând pe toate. Totuși, cred că țin cel mai mult la poezie. Restul este, cum spuneam, mal multă muncă decât talent./ D.C.-E.: *Revenind la cartea despre Cioran: nu vi se pare oarecum inactuală studierea vinovățiilor «de dreapta» ale intelectualilor noștri, într-un context în care, de regulă, sunt studiate, dimpotrivă, cele «de stînga»? După Revoluție, cu câteva excepții ce confirmă regula, analiștii noștri (cei serioși și cei cu ghilimele) s-au aplecat asupra Gulagului, lăsând Holocaustul, ca să zic așa, pentru altă dată. Desigur, extremele se ating; dar de ce oare ele nu se ating și într-o analiză «globală» a extremismului politic?/* M.P.: Să nu ne grăbim. Pentru o analiză «globală» a extremismelor care au umplut secolul de sânge și de durere e nevoie, întâi, de analize de detaliu. Predau istoria filosofiei românești, deci am venit în contact obligatoriu cu extrema dreaptă românească. Cum i-aș putea preda pe Nae Ionescu și pe discipolii lui. Cioran, Eliade, Noica etc., fără o analiză a extremismului legionar? Încet, încet, însă, mă apropii și de descifrarea totalitarismului de extremă stîngă. De pildă, ocupându-mă de evoluția lui Eugen Ionescu, am fost obligată să iau act de mecanismele și înscenările totalitarismului comunist, cărora Ionescu le-a căzut victimă în 1946. Între extrema dreaptă legionară și extrema stîngă comunistă este, din punctul de vedere românesc, o deosebire importantă. Și anume, așa cum observa și Alexandru George într-un articol de la începutul anilor '90, legionarismul este produsul nostru național, revolta inconștientului nostru colectiv rău și ranchiunos. Comunismul, în schimb, nu e o creație românească, ci un produs de import, impus aici prin tratate internaționale și prin forța armelor sovietice. Apoi: tinerii intelectuali interbelici –

precum Cioran, Eliade, Noica etc. – care au cochetat cu legionarii au făcut-o de bunăvoie, alegând, în condițiile unui stat democrat și ale unui sistem politic pluralist, alegând deci în deplină libertate mișcarea politică cea mai reacționară apărută vreodată în România. Dimpotrivă, intelectualii care au «optat» pentru comunism au făcut-o în condițiile unui stat totalitar cu partid unic; «opțiunea» n-a mai fost, pentru aceștia, alegere, ci adeziune cu de-a sila. E o diferență importantă, care nu trebuie uitată și care, după părerea mea – de om născut într-un stat comunist cu partid unic, deci de om născut fără să știe pe viu ce este democrația – relativizează, în foarte multe cazuri, probabil nu în toate, responsabilitatea moral-intelectuală a adeziunii la comunism. Uite, să dau un exemplu: în 1938, Noica intră în Legiune, iar în 1940, înainte și după instaurarea statului național-legionar român, scrie o serie de articole entuziast și implacabil legionare. Gestul lui – căruia îi cunosc circumstanțele: l-a scos din miști asasinarea în închisoare a lui Codreanu, deci un fapt incalificabil pentru un stat de drept – e o opțiune liberă. Închis de regimul comunist, Noica se arăta dispus, în închisoare, după cum povestește în *Rugați-vă pentru fratele Alexandru*, să devină «antrenor de marxism», deci să pactizeze cu călăul, ca să zic așa. Ei bine, pentru prima lui opțiune, făcută în libertate, poate fi judecat din punct de vedere moral; pentru a doua lui «peripeție», gândită în închisoare, nu mai poate fi judecat. Or, în anii socialismului real întreaga Românie era, de fapt, o închisoare, una cât țara. Vinovățiile pentru Gulag trebuie căutate, cred, sus de tot, la nivelul mecanismelor de decizie, de conducere, de supraveghere, sau la vârful mecanismelor de execuție, și mai puțin, poate deloc, la nivelul indivizilor care s-au supus. Așa gândesc acum. Poate că dacă m-aș apuca de cercetat cu de-amănuntul epoca comunistă, mi-aș nuanța sau schimba părerea./ D.C.E.: *Mi se pare că sunteți un spirit «eminamente» raționalist. «Pâcla», «cețurile», «claritățile și ambiguitățile «lirice» din discursul intelectualilor atrași de mișcarea de extremă dreaptă le-ai izolat, pentru a le respinge, într-o analiză rece, deloc impresionată (dimpotrivă!) de căldura lor.*/ M.P.: O, biata rațiune! Încerc și eu să gândesc, să fiu onest și corect. Discursul neguros al extremei drepte legionare seamănă, nu în puține puncte, cu Programul PCR, așa că mi-a fost ușor să nu mă las contaminată de el. De fapt, m-a impresionat teribil. Am lucrat, la cartea mea despre Cioran, 4 ani lungi și lați. Intenția mea a fost să scriu o carte mică, de vreo sută și ceva de pagini, în care să explic *Schimbarea la față...* și sateliții ei. Singurul fapt încurajator din punct de vedere moral pe care îl aveam era regretul, rușinea resimțite de Cioran pentru această peripeție politică a vieții sale. Ei bine, m-am tot întins cu documentarea, am citit sute, mii de pagini ale extremei drepte, legionare și nelegionare. M-au umplut de oroare. Citind textele de extremă dreaptă – repet, nu numai legionare, și nu doar interbelice, ci și anterioare perioadei interbelice – mi-a fost rău și rușine. Mi-a fost rău și mi-a fost frică și citind unele din textele lui Cioran, în special articolele din epoca germană. M-am întrebat, cu frică, ce

s-ar fi întâmplat cu mine dacă aş fi trăit atunci, m-ar fi cuprins oare şi pe mine greaua boală a străfundurilor româneşti, ultranaţionalismul? Crede-mă, n-a fost, din punct de vedere moral, o cercetare uşoară. Contactul cu răul tulbură raţiunea. Nu uitaţi că eu nu am în spate experienţa vie, trăită, a democraţiei, a ce e bine şi drept, a ce se cuvine. M-am născut într-un stat totalitar şi am fost intoxicată, ca toţi ceilalţi, de ideologia acestuia. Iar adevărul şi binele, dezirabilul social şi politic nu le-am putut obţine prin simpla întoarcere pe dos a ideologiei comuniste – care a fost mediul meu de viaţă până la 35 de ani. Cercetarea epocii interbelice mi-a spulberat nişte iluzii intelectuale – de pildă, iluzia c-a fost o epocă autentic democratică – şi m-a umplut, pe moment, de tristeţe. Oricum, e trecutul nostru, trebuie să ni-l asumăm aşa cum a fost, plin de boli colective şi de vinovăţii. Cred că cheia unor excese din epoca socialismului real se află în perioada interbelică şi-n excesele ei. La fel, cred că cheia multor eşecuri din ultimii 10 ani corupţie, politicianism, justiţie precară, comportament nedemocratic – inclusiv cheia configuraţiei politice actuale, când Corneliu Vădim Tudor a ajuns în turul doi al prezidenţialelor, se află în tot ce s-a întâmplat din 1918 încoace. Democraţia este o realitate care se învaţă, iar noi, românii, n-am avut timp s-o învăţăm temeinic: cei 20 de ani de democraţie interbelică au fost minajaţi subteran de extremism, iar jumătatea de secol de comunism ne-a distrus orice amintire a normalităţii./ D.C.E.: *Acest raţionalism, indispensabil omului de ştiinţă, nu vă incomodează în ipostaza de poet? Nu exclude el lirismul, acel inefabil de care vorbea Vladimir Streinu, mărturisindu-şi neputinţa de a-l mai diseca?!* M.P.: Se pare că da. Spre durerea mea, aşa cum ţi-am mai spus, n-am mai scris de ani de zile nici un vers.../ D.C.E.: *Trecând la o altă «faţetă»: după zece ani de «Apostrof», se poate risca un bilanţ. Care au fost victoriile acestei reviste, şi care au fost eşecurile ei, în caz că recunoaşteţi vreunul? Nume noi, descoperite de «Apostrof», probleme «vechi», rezolvate într-un mod specific? Care este specificul revistei, nota sa particulară?!* M.P.: În anii '80, după terminarea facultăţii, visam – la propriu, adică în somn – că fac o revistă; ieşeau la lumină, în somn, amintirile paradisiace de la «Echinox», din timpul studenţiei. Am fost un om norocos, am ajuns să am o revistă şi s-o duc 10 ani. Am ţinut de ea cu ghearele şi dinţii, a fost jucăria mea, pe care am apărât-o cu încăpăţănare de copil. Căci a fost mereu mereu periclitată. O iubesc. Sunt fericită să public textele *bune* ale altora, să fac numere splendide, să fac farse. O împodobesc număr de număr. E o revistă bună şi, vorba unei prietene, «vizibilă». Înseamnă că am reuşit. Adică, eu şi cei trei-patru oameni care o facem, redacţia de «apostrof», facem un lucru *bun*, cu care o să intrăm în istoria literară. Victorii? Am publicat aproape pe toţi scriitorii pe care am vrut să-i public; cu texte excelente. Eşecuri? Da, de pildă, am vrut să fac – prin '91, cred – un interviu cu Gellu Naum, şi m-a refuzat, pe motiv că e o revistă excesiv de politică... Las că şi eu m-am răzbunat, i-am făcut o farsă de toată frumuseţea,

și exact în stilul lui avangardist: i-am publicat o frază despre niște ghete, ca reclamă pentru încălțăminte de la Fabrica Clujana. Iar fabrica mi-a plătit pentru reclamă, desigur! Mă distrez copios făcând revista, recunosc. Specificul revistei (și al editurii); recuperările, documentele, «dosarele». Am publicat autori tineri: Judith Meszaros, sprijinită copios în debutul poetic; în cercetare și eseistică, Sanda Cordoș, a cărei carte am publicat-o anul trecut; în proză, Ileana Určan, al cărei roman e încheiat și din care am publicat mereu fragmente. Cu ce ne lăudăm: cu *Procesul «tovarășului Camil» [Petrescu]*, cu relansarea lui I.D. Sîrbu, cu dosarul Soranei Țopa; cu scrisorile de tinerete ale lui Cioran către Țincu; cu debutarea – postumă! – a lui Arthur Dan; cu *Straja dragonilor* a lui Negoîtescu; cu numărul Caragiale, din anul 1992; cu numărul Vona-Ovidiu Constantinescu; cu Petru Dumitriu (*Vârsta de aur...*); cu volumul de poeme al lui Mircea Zăciu, pe care îl vom lansa peste câteva zile. Cu «ancheta foamei» de-acum câțiva ani, cu «ancheta Mioriței și Meșterului Manole». Cu dosarele Zaharia Boilă de anul acesta. Cu toate năzbâtiile, serioase și «ne-», pe care le facem. Căci existăm./ D.C.E.: *Contactul (și contractul) cu studenții este, bănuiesc, înviorător. O penultimă întrebare, aplicată «ultimei» fațete a activității Dvs.: din generația tânără, pe cine mizați ca voce distinctă, personală, «plină» în discursul filosofic? Există deja vreun nume, printre studenții Dvs.?* M.P.: Da. Ai pus degetul pe rană, cum se spune. Aș vrea eu să fac descoperiri... Pe vremea când eram profesor de liceu, elevii mei mă scâldau într-o dragoste enormă și continuă. La facultate, unde sunt conferențiar de filosofie românească, nu numai că nu sunt iubită, dar nici măcar nu am succes. Studenții mei – pe care îi primesc, gata formați și deformați, în semestrul II al anului III – nu au prea mare stimă pentru filosofia românească. Am avut certitudinea că faptul că eu vorbesc clar și cu informații precise îi face să mă creadă cam... proastă. Faptul că fac corelații cu literatura, cu muzica, cu pictura, îi face să mă considere «poetă», în sensul peiorativ al cuvântului. Secția de filosofie a Facultății de Istorie și Filosofie din Cluj e orientată spre alte direcții decât cercetările mele. Studenții secției filosofice au impresia că filosofia poștoară, precum duhul sfânt, asupra capetelor plecate, și că n-are nimic de-a face nici cu Istoria, nici cu politica, nici cu celelalte domenii – literatură, artă, muzică, teatru etc. – ale unui câmp stilistic dat. Așa că... sunt un profesor nu numai fără succes, dar și fără «învățăcei». Gândește-te, având o revistă la dispoziție, nu găsesc un student care să-mi facă cronică de carte filosofică ori general teoretică în «Apostrof». Am exagerat nițel, dar numai nițel; am, desigur, în fiecare an, un număr mic de studenți buni; sfârșitul facultății îi risipește în patru vânturi... De pildă, am făcut câteva tentative de a publica studenți și absolvenți care mi se păreau promițători, cum au fost Mihai Giurgea (cu un studiu despre Camil Petrescu), Călin Drăgan (cu mici eseuri psihanalitice) și alții. Dar, după două-trei colaborări, se volatilizează nu știu unde, îi pierd și nu-i văd reapărând în altă parte. Singura mea reușită în

domeniu este Alexander Baumgarten, tânăr coleg de la catedră, iar nu fost student, a cărui carieră de traducător din latină am sprijinit-o prin publicarea a două cărți, două volume Anselm din Canterbury...”

● În „Cronica română”, Ion Bogdan Lefter face o evaluare a recentelor alegeri: „Să privim de astă-dată către perdanți. PNȚCD și ApR au comis erori simetrice: principalul partid al actualei guvernări n-a îndrăznit să meargă singur în alegeri, în timp ce formațiunea lui Teodor Meleșcanu n-a înțeles că trebuia să accepte parteneriatul cu liberalii. Comportamentul țărăniștilor, de-a dreptul sinucigaș, e greu de înțeles. Primiseră din timp suficiente semnale cum că sunt considerați principalii «vinovați» ai unei guvernări cu o reputație dezastruoasă (și – aș adăuga – nemeritată, căci s-au făcut și multe lucruri bune în România ultimilor 4 ani). Or, în loc să aibă de trecut pragul de 5% obligatoriu pentru partide solitare, PNȚCD l-a urcat nebunește la 10%, străduindu-se din răspuțeri să refacă în ochii populației imaginea – acum negativă – a vechii Convenții Democratice, sub a cărei umbrelă a adunat micile veleitarisme politice rămase disponibile pe piață. Insuficient pentru coaliție, rezultatul de peste 6 procente obținut de noua CDR 2000, votată de electoratul fidel țărăniștilor, arată limpede că aceștia din urmă ar fi trecut pe cont propriu pragul de 5%. Prizonieri ai propriilor lor prejudecăți, ei au mizat – din păcate – pe fantasmile care le-au ținut din 1990 încoace loc de doctrină și i-au făcut să gândească utopic și nu pragmatic: anticomunism, moralitate, deconspirare a fostei Securități, opoziție unită etc. Reconstrucția PNȚCD și revenirea sa în prim planul politicii românești nu va fi posibilă fără o analiză severă și o despărțire netă de acest comportament mai degrabă civic și orientat spre trecut decât politic și deschis spre viitor. Refuzând alianța cu PNL, ApR a ratat în vara acestui an o mare șansă. Partidul era în scădere, dar exista încă potențial pentru alimentarea unei imagini de «pol» politic nou, de «a treia cale» între guvernarea ultimilor ani, lăsată în responsabilitatea țărăniștilor, și PDSR, a cărui prestație din 1992-1996 fusese deja clasată la «negativ» la trecutele alegeri. Programul economic de tip liberal susținut constant de către ApR asigură compatibilitatea celor doi parteneri de negociere, care se înfățișau fiecare drept «parte bună» a conglomeratelor din care se desprinseseră. Sondajele arătau că noul «pol» putea atrage masiv voturile dezamăgiților și ale nehotărâților. Așa, ApR s-a stins de tot și a rămas pe dinafară. Tradiția istorică a PNȚCD este – cred – o garanție de continuitate, oricât de dificilă va fi refacerea, dar Alianței pentru România îi va fi greu să supraviețuiască o dată ce rostul său de «partid pentru un prezidențiabil» nu mai există, iar clientela sa nu mai are de visat la beneficiile guvernării sau la consolări parlamentare. Un vis frumos, care însemna la un moment dat peste 15% în clasamentul partidelor și locul doi în cursa pentru Cotroceni, se încheie aici, fără glorie. Deși s-ar fi putut și altfel...”

6 decembrie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 48 al „României literare, Despre revizuire, abordează chestiunea revizuirilor literare postdecembriste, pornind

de la un „interesant articol” al lui Ion Simuț din revista orădeană „Familia, nr. 9/2000 (*Rezistența vechii ierarhii de valori*): „Mai complicată este situația de după 1989. Accentul definitiv și irevocabil pus pe reevaluarea morală a izvorât din condițiile particulare ale revoluției anticomuniste. Dacă ne gândim bine, nu se putea altfel. Încă o dată, scriitorii s-au aflat în avangardă, după ce, în deceniile 8 și 9 dăduseră cel mai mare număr de disidenți, și și-au făcut ordine în ograda lor. Nici o instituție culturală (și nu numai!) n-a cunoscut un proces la fel de lucid și de radical ca acela din literatură. Procesul comunismului s-a făcut în România doar în literatură. Reversul acestei stări de lucruri este că revizuirea n-a contat aproape deloc pe o reevaluare estetică. Din contra, încrâncenarea judecății morale a lăsat să se înțeleagă că valoarea literară ca atare nu mai intră în discuție. Mari scriitori au fost țintuiți la stâlpul infamiei. Reacțiile s-au produs tocmai în acest punct. S-a protestat contra tratării nediferențiate, iar justițialismului arătat de unii cenzori morali i s-a replicat că un mare scriitor, chiar dacă a colaborat cu oficialitatea comunistă, nu trebuie tratat ca un simplu infractor. Părerea mea a fost din capul locului aceea că adevărul se cuvenea rostit, fără menajamente, dar că exclusivă reconsiderare morală, oricât de necesară în procesul comunismului, nu poate pretinde să fie o reală revizuire, care să schimbe ierarhiile. S-a întâmplat ce era de prevăzut: scara de valori stabilită cu treizeci de ani în urmă n-a putut fi înlocuită cu alta, în pofida libertății de exprimare și a contextului radicalizat de după 1989./ Ion Simuț are în vedere cinci cauze ale rezistenței vechii ierarhii de valori. Cauza la care m-am oprit eu este cea de-a treia, din perspectiva adoptată în articolul din «Familia». Nu știu dacă e și o ordine de importanță. Presupun că nu. Totuși cauza esențială aceasta este. În privința celorlalte, putem discuta. Cu altă ocazie”. □ Mircea Mihăieș publică un nou articol vehement (*Finala pe aparate. Astăzi: imbecilitatea*) la adresa situației moral politice din România: „Câtă vreme Securitatea nu e denunțată pentru crimele sale (tragicul caz Ursu e privit și astăzi, în regimul «democrației», cu aceeași nerușinată indiferență cu care era privit și sub vechea dominație iliesciană!), câtă vreme securiști ce-au desfășurat activități de poliție politică îngroașă cefele în aceleași funcții călduțe, cu umerii acoperiți de stele din ce în ce mai mari, să nu ne mirăm că România arată în halul de mizerabilitate și disperare ce-i șochează pe occidentalii. Chiar dacă, idiotizați de alcool și subnutriți, fără să știe când răsare și când apune soarele, au votat cu entuziasm pentru auto-suprimare, în realitate un mecanism interior îi avertizează că viața lor nu valorează două parale și că e mai bine ca toată această farsă care e viața lor să se termine cât mai repede./ Preferința electoratului român pentru stânga securisto-comunistă e ultimul act dintr-un proces suicidal început în decembrie 1989, când asasinarea Ceaușeștilor i-a adus în prim-plan pe cei care asfixiau spiritual, schingiuiu moral și exterminau prin înfometare un popor credul până la prostie și mai depersonalizat decât bucățile de cartoane pe care, la vot, și-au transformat

viitorul într-un scrum murdar și toxic. La 26 noiembrie 2000 s-a votat mai ales din disperare. O țară care nu mai așteaptă nimic de la nimeni și-a pus singură ștreangul de gât. Numele acestei disperări e astăzi Vadim Tudor. Măine, după ce aburii minciunii paranoice se vor risipe, ea ar putea să se numească război civil, gulag ori separatism”. □ Alexandru Niculescu publică un articol de atitudine, *Cel două României*, în care opune, polemic, România „culturii oficiale” – României culturale a exilului, încă marginalizată: „Am citit și noi – cu multă atenție – discursurile de recepție în Academia Română ale unor specialiști de valoare străini, îndrăgostiți, în studiile lor, de limba și de cultura românească. Am avut prilejul de a asculta docte cuvântări de grațitudine adresate Universităților din România de către profesori eminenti din străinătate, care au cultivat în instituțiile de învățământ superior unde lucrează (sau au lucrat) valorile poporului nostru. Și, în același timp, avem în vedere și volumul recent de memorii (*Trecut-au anii...*) al domnului Virgil Ierunca./ Ce constatăm? Că cea mai mare parte dintre româniștii din străinătate își întemeiau (unii dintre ei, după cite am citit – își întemeiază și astăzi!) studiile lor numai pe materialul bibliografic sau pe operele scriitorilor români dinlăuntrul hotarelor României. Constatările noastre vin dintr-o experiență îndelungată de cercetător al limbii române și în România și în străinătate; mai mult, câteodată ele se întemeiază pe convorbiri colegiale, pe reflecții orale sau scrise, despre România și cultura ei, în lumea largă. Și am observat că puțini sunt cei care încearcă a depăși limitele culturii afirmate exclusiv în România.../ Iată bunăoară, numele scriitorilor și al criticilor contemporani citați de un eminent românist încununat cu onorurile Academiei Române: Zaharia Stancu, Marin Preda, Dumitru Micu, Ovid Crohmălniceanu, Urmuz și câțiva alții. Este drept, apare în discursul său academic și numele lui Virgil Mihăilescu, valorosul întemeietor și director al Bibliotecii române de la Freiburg. (...) Da! Au existat pe lume DOUĂ României! Cine a avut «ochi de văzut» le-a cunoscut, în România și în afara granițelor ei (...). Cine a vrut să se limiteze la cultura oficială, de atunci, a rămas tributatar acesteia. Dar este bine să amintim că, între 1945-46 și 1989, cultura românească se extindea în toată Europa – câteodată chiar și dincolo de marginile acesteia. Nu credem a greși prea mult afirmând că noi, României (poate, după sau alături de Ruși) am avut o literatură (și o cultură) trans-națională, dincolo de limbă, dincolo de frontiere. Care nu mai poate permite să nu fie luată în considerare și studiată ca atare – în vederea unei unități specifice, regăsite”. □ Alex. Ștefănescu scrie, favorabil pe ansamblu, despre Mircea Dinescu „la o nouă lectură”: „În România de azi, Mircea Dinescu întruchipează ideea de poet (așa cum Gabriel Liiceanu întruchipează ideea de filosof). În prezența lui se intimidează și eleva de liceu, și șeful statului. Talentul extraordinar îi conferă imunitate, în orice împrejurare. Fiind mereu spontan și inspirat, poetul nu pierde în nici o confruntare, iar dacă totuși pierde își recucerește imediat poziția. Farmecul îl face invulnerabil. Nici bătrânețea nu îl poate atinge. Mircea Dinescu se scutură

de cei cincizeci de ani pe care i-a împlinit de curând ca de un roi de muște”.

□ Sub genericul „Inedit” este publicat – cu prilejul împlinirii a patru ani de la moartea poetului – un grupaj de poeme inedite ale lui Marin Sorescu din volumul *Scrânțele vremii*, în curs de apariție la Fundația „Marin Sorescu”.

□ La rubrica „Păcatele limbii”, Rodica Zafiu comentează o serie de paradoxuri lingvistice ale limbajului agresiv în literatura română și în comunicarea politică autohtonă (*Paradoxuri ale limbajului agresiv*): „...s-ar părea cititorul a acceptat mai ușor limbajul personajelor lui Eugen Barbu din *Groapa* decât pe cel al *Moromeților* lui Preda. În cazul lui Barbu, violențele lingvistice au fost probabil tolerate pentru că erau atribuite unui mediu limitat (lumea interlopă), asociindu-se cu argoul, cu limbajul celuilalt. Simpatia, identificarea cu un mediu condamnat poate rămâne o plăcere secretă; aparențele sunt astfel salvate. În cazul lui Preda, limbajul vulgar sau violent e însă atribuit unor țărani, adică unei categorii care întruchipează, în mitologia națională, puritatea și tradiția; în acest caz, asumarea distanței e mult mai puțin probabilă. Dincolo de această plasare diferită, există și deosebiri de strategie discursivă, care apar doar la o analiză atentă a textelor. Într-un număr de pagini echivalent, înjurăturile (grave, blasfematorii) sunt mult mai puține la Barbu, deși mediul le e, în realitate, foarte favorabil. La Preda, în schimb, frecvența injuriilor e mult mai mare; totuși acestea sunt, ca în vorbire, desemantizate, automatizate, având valoarea unui alt act de limbaj (sunt exclamative, folosite pentru a alunga, a schimba vorba) etc. Imaginea e mai realistă, dar tocmai de aceea mai puțin gustată de cititori. Revenind în planul politic, constatăm că strategia periculoasă e cea a dublului discurs: violențe inimaginabile – insulte, injurii, atacuri la persoană – sunt limitate la anumite canale și puse sub semnul polemicii, sub scuza pamfletului și sub protecția pseudonimului. E un limbaj a cărui responsabilitate e atribuită celuilalt, un limbaj savurat de cititorii săi fideli, care își oferă scuza estetică sau justițiară; pentru ocazii solemne, se alege în schimb stilul înalt, discursul patriotic, clișeele sentimentale și cuvintele cu inițiale majuscule. Agresivitatea limbajului ca instrument politic atinge și problema umorului: limbajul vulgar și atacul la persoană sunt acceptate mai ușor când le sunt asociate efecte comice. Un aparent paradox implică, de altfel, și raportul dintre scris și oralitate: ceea ce apare în scris în reviste precum «România Mare», «Politica», «Atac la persoană» este evitat în discursul oral public al reprezentanților extremismului xenofob: raportul între scrisul (care rămâne) și vorba (care zboară) pare a fi perceput într-un mod inedit. De fapt, cuvântul jurnalistic e efemer, de circulație restrânsă – în vreme ce aparițiile televizate au efect imediat și public larg”.

□ Ruxandra Cesereanu publică un fragment dintr-un studiu despre *Limbajele durerii* în memorialistica dedicată Gulagului.

□ Amelia Pavel semnează o prezentare pe marginea unui extras – în avanpremieră – dintr-o traducere în curs de apariție la Ed. Meridiane, București, a volumului *Pierderea măsurii* de esteticianul și criticul de artă german Hans

Sedlmayr. □ Șocat de rezultatele primului tur al alegerilor generale (cu un vot masiv în favoarea candidatului PRM Corneliu Vadim Tudor și a partidului său), Cronicarul scrie, la rubrica „Revista revistelor”, o acoladă exasperată: „Cum să te împaci cu ideea că aproape o treime din semenii noștri se simt reprezentați de un personaj precum Corneliu Vadim Tudor? Cum să nu devii mizantrop, când vezi că, dintr-o sută de oameni care au votat, 28 sunt încântați de grobianism, demagogie, paranoia, intoleranță, violență, ură? Sigur, știm cauzele care au dus la ascensiunea acestui individ și a partidului său, dar cum e posibil să-i placă unui om cumsecade așa ceva, să opteze liber pentru adeptul declarat al dictaturii, terorii, cultului personalității, poliției politice, pentru admiratorul lui Ghadafi și al lui Saddam? Luptând cu deprimarea, Cronicarul se întoarce îndârjit spre revistele lui. O să citim și o să scriem înainte, o să trăim, unchiule Vania, deși ceea ce s-a întâmplat ne-a însemnat cu fierul roșu pe toți, dezvăluind că potențialitatea negativă a românilor e mai mare decât ne imaginăm și poate fi atât de lesne manipulată, când lupta politică se reduce la o înfruntare de orgolii, pe fondul general de mizerie și corupție”. □ Despre **România resentimentară** scrie, la rubrica sa „La microscop”, și Cristian Teodorescu: „Voturile căpătate de C.V. Tudor și de partidul lui nu sunt numai opera politicienilor. Mass media au pus și ele umărul în ultimele săptămâni la creșterea peste măsură a acestui pericol extrem pentru viitorul României. În parte, cei care au stat acasă afirmând că n-au pentru cine să voteze l-au împins și ei în sus pe C.V. Tudor. Cel mai dureros sprijin pentru acest candidat aducător de catastrofe vine însă din partea tinerilor care au votat C.V. Tudor în speranța că vor obține azil politic în Occident dacă extremismul va ajunge la putere în România. Nu vor obține nimic, pentru asta sunt în stare să bag mâna în foc. Dar micul punct negru pe care îl au pe conștiință că și-au trădat convingerile – dacă le-au avut! – pentru a putea pleca din țară, s-ar putea să le înne-grească în scurt timp toate proiectele de viitor. Fiindcă vor rămâne în România și vor avea parte de toate relele pe care au vrut să le programeze cetățenilor lor – între care, rude, prieteni, cunoscuți – ca să obțină statut de refugiați politic. Probabil că își vor regreta amarnic votul și cei care au sperat că CVT și partidul lui vor face ordine cu mitraliera în România și vor organiza procese publice, pe stadioane. Pentru asta, idolul lor va trebui ca mai întâi să dea o lovitură de stat și să proclame dictatură. Dacă se va încumeta la așa ceva, C.V. Tudor va provoca răzmeriță sângeroasă, și va intra pe listele de criminali internațional căutați pentru crime împotriva umanității. În Europa, dictatorii nu au căutare decât astfel! În schimb țările care își exprimă preferința pentru extremism, pentru xenofobie, pentru non-democrație într-un cuvânt, sunt izolate politic și economic. (...) Cu o gândire politică retardată, asemănătoare aceleia a lui Ceaușescu, din vina istorică a căruia România e și astăzi o țară care sângerează economic, C.V. Tudor e pe punctul de a lichida toate

posibilitățile pe care le-a câștigat România, cu ajutorul «șapului» și al «partidelor trădătoare» pentru a se integra între statele Uniunii Europene”.

7 decembrie

● La rubrica sa („Șotron”) din „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 47), lui D. Țepeneag abordează chestiunea disidenței scriitorilor înainte de 1989: „Când am auzit că soțul Anei Blandiana n-a catadicsit să mă treacă și pe mine printre disidenți – în prefața la *Cartea neagră a comunismului* (nu-i știu titlul exact, n-am citit-o) –, recunosc că am simțit o mică enervare. Am auzit e un fel de-a spune. De fapt, am citit un editorial al lui Nicolae Manolescu. Directorul «României literare» constată și alte omiteri și sublinia indignat că numele lui Goma era vârat într-o paranteză ca într-o cămașă de forță. S-a enervat Nicolae Manolescu, s-a enervat și Nicolae Breban. Bănuiesc că Goma o fi avut și el o mică reacție. Și aveau și de ce să se enerveze! Dar eu, dacă stau și mă gândesc: eu de ce m-am enervat? Am fost eu membru în C.C. și director al «României literare» de unde mi-am dat demisia, odată ajuns la Paris, în toamna lui 1971? Am fost eu măcar membru de rând în PCR, cum a fost Goma, și apoi am scris cărți despre închisoare și le-am publicat fără voie de la Partid în străinătate? Eu nu am fost disident. Nu credeam că regimul politic din România poate fi ameliorat. Nu am făcut politică, nici măcar atunci. Ori am făcut, dacă acceptați expresia, politică literară. Disidenți au fost Iliescu, care a căzut din vârful copacului, din ramură în ramură, până în postul de director al unei edituri tehnice. Sau Breban. Sau chiar Ana Blandiana, care a scris acea splendidă poezie cu un motan, de-o subversivitate năucitoare care era cât pe-acți să dărâme regimul. Pe când eu n-am scris nimic împotriva regimului, cele câteva articole publicate în «Le Monde» sau în «New York Times» tot nu puteau intra în țară, iar Europa Liberă era în stare să le și inventeze... Oricum eu eram considerat un opozant, nu un disident, un opozant care, din umbră, îi ajută pe disidenți să devină și mai disidenți. Partidul nu-și făcea iluzii în legătură cu mine și nici nu se socotea trădat. Când a fost nevoie, fără mult zgomot, m-a înlăturat, m-a alungat, mi-a luat cetățenia română și m-a constrâns la exil. (...) Puterea politică sau, mai exact spus, puterea obținută prin politică mi s-a părut că nu merită osteneală. Scopul nu merită toată umilința la care te expun mijloacele necesare pentru (a încerca) atingerea acestuia. Căci mai e și asta: nu e deloc sigur că vei reuși, de cele mai multe ori te alegi doar cu umilința. E de ajuns să dau un singur exemplu, care însă va fi studiat în curând la școală: Nicolae Manolescu și repetatele sale eșecuri politice. E spectacolul cel mai tragicomic al acestui sfârșit de secol! Nu e vorba că refuz moralmente compromisul (în sensul de compromitere) – cinismul e pentru mine o poziție mai curând acceptabilă – dar trebuie să recunosc că nu am nici cel mai mic talent pentru asta. Sunt din născare unul care tot calcă în străchini. Nefiind dotat nici pentru lingușire, nici pentru intrigi, la un moment dat, adică destul

de repede, conștientizându-mi defectele, m-am hotărât să le declar virtuți. Lipsa de abilitate în societate am proclamat-o onestitate. Neputința de-a trage clopotele – demnitate. Iar când mă ia gura pe dinainte și jignesc pe cineva invoc propensiunea mea pentru sinceritate. Și-așa mai departe! Altfel sunt orgolios, scandalagiu și, din fericire, nepăsător de ce zice lumea despre mine. Cel puțin așa vreau să cred... Cu asemenea caracter n-aș fi avut nici o șansă în politică. (...) Unde sunt ideile politice în România? Care sunt analiștii politici? De ce atacurile la persoană țin loc de analiză politică? De ce nu există o mișcare ecologică? De ce nici măcar stânga necomunistă nu are drept de cetate? Iată întrebări la care ar trebui să se răspundă. Și-atunci, poate, ar fi o șansă ca dezbaterea politică de idei să se îmbogățească, iar climatul politic în România să se tempereze. E drept că, aici la Paris, nu-mi parvin publicațiile specializate, cum ar fi «Sfera politicii», ceea ce îmi sporește impresia de sărăcie ideatică. Poate că în ultimul timp situația s-a mai schimbat și mai sunt și alți jurnaliști politici decât C.T. Popescu sau Tucă peste care dau de fiecare dată când deschid televizorul sau ziarul (cel mai popular!) în România”.

8 decembrie

● În „Dilema” (nr. 408), Mircea Iorgulescu comentează, pornind de la rezultatul alegerilor din România, implicații ale fenomenului fascist (*Fascismul de larg consum*), pornind de la amendarea unei aserțiuni a lui Dan Pavel potrivit căreia Hitler ar fi fost ales democratic: „Afirmatia că *națiunea germană l-a votat în mod democratic pe Hitler* trebuie (...) serios revizuită. Sau nuanțată măcar. (...) Opțiunea fascistă nu se explică atât prin criză socială sau morală, cât prin conservatorism, prin etno-naționalism, prin dorința de constituire a unei «comunități naționale» omogene și purificate rasial, opuse deopotrivă individualismului liberal și antagonismului de clasă marxist, prin atracția exercitată de valori «marțiale» ca forța, credința și lupta”. □ La rubrica „Socio-hai-hui”, Vintilă Mihăilescu evaluează eșantioane socioogice despre așteptările votanților PRM-Vadim Tudor (*Nu trageți în popor!*): „În rândul electoratului lui Vadim se regăsește (...) cel mai mare număr de tineri între 18 și 34 de ani (33% din numărul voturilor valide), cu studii medii (32%) și provenind din orașele mici (31%). Ei sunt, în parte cel puțin, acea realitate socială din spatele *hip-hop*-ului, în plină ascensiune și cu un mesaj coerent (pe care ne-am mulțumit, eventual, să-l comentăm doar din punct de vedere «cultural») (...) Ce dorește acest electorat heterogen? În primul rând «pedepsirea vinovaților de corupție» (58%, față de 42% media pe țară) și în ultimul rând integrare europeană «11% față de 15% la nivelul țării». Este deci ducerea la extremă a unui electorat pentru care corupția e palpabilă, în timp ce Europa a deveit doar un certificat permanent de corigență”. □ În prag de tur doi al prezidențialelor, Cristian Ghinea semnează un articol evaluativ cu mesaj (*Un clovn fără circ – fără legătură, votați Ion Iliescu!*): „Politica noastră nu a dat până acum nici

un concurent capabil să-l contrazică pe Vadim de pe pozițiile omului simplu. (...) Pe C.V. Tudor trebuie să îl reduci la ridicol (...) pentru a-l combate eficient. Când, în timpul campaniei, primarul Bucureștiului a aruncat, cu nonșalanța-i caracteristică și incorectă în condiții normale, epitetul de «traficant de casete porno», atunci liderul PRM și-a ieșit din fire, pentru că era un «argument» pe care îl înțelegeau și votanții săi. Clovnul poate fi oprit numai printr-o piedică pe care cei care caută circ să o interpreteze ca făcând parte din scenariu. «I-a zis-o Băsescu», și-a spus spectatorul și a așteptat urmarea spectacolului. (...) Vadim este și produsul unor generații care au ajuns să aibă o pondere extraordinară (comparativ cu trecutul) de oameni cu liceu și facultate, dar care au căpătat acolo o masivă cultură naționalistă și nici un fel de cultură civică. Vadim se scaldă în această băltoacă a imaginarului colectiv, face apel la figuri, simboluri și semne comune. Ghinionul României este că această deficiență de cultură civic-democratică își găsește o personificare în acest foarte bun comunicator, care răspunde exact așteptărilor publicului. Sărăcia și nemulțumirea constituie numai contextul favorabil, baza există și va exista încă mult timp de-acum înainte”. □ La rubrica „Interstiții”, Alexandru Călinescu încearcă să definească mai precis profilul ideologic al lui Vadim Tudor prin raportare la „extrema dreaptă” a lui Jean-Marie Le Pen (*Vadimism și lepenism*): „Comparația între vadimism și lepenism relevă și deosebiri notabile. Publicațiile exprimând poziția Frontului Național, «Présent» și «Minute», aproape că sunt modele de decență în comparație cu zoaiele din «România Mare» și «Politica». În fine, dacă extrema dreaptă este net anticomunistă, partidul lui Vadim reabilitează și recuperează național-comunismul ceaușist. Această mixtură ideologică îi oferă o rază de acțiune mult mai largă, făcându-l apt să câștige teren la dreapta, acolo unde s-a încercat stigmatizarea comunismului, și mai ales la stânga, acolo unde s-a urmărit banalizarea lui”. □ Sever Voinescu (*O generație de români*) formulează critici aspre la adresa prestației elitelor postcomuniste: „Până acum nu i-a băgat nimeni în seamă. Acum au votat. Lumea este șocată. Această generație debusolată s-a manifestat prima oară civic. Cei mai mulți dintre ei ne-au arătat ură, sete de răzbunare, cinism. E o generație care, dacă ar fi entuziastă, ar fi anarhistă, dar așa nu e decât tristă, cenușie și pierdută. E o generație resentimentară (...). Pentru ei, democrația înseamnă sărăcie și mizerie morală. Votul, esența democrației, a fost prilejul pentru exhibarea frustrărilor și a urii acumulate în anii primei lor tinereți./ Vina pentru deriva acestei generații este a întregii clase politice democratice și a întregii intelectualități. Când acești tineri creșteau, vocile pe care le auzeau erau ale lui Vadim și Mitică Dragomir (...). O presă inconștientă până la nebunie le vorbea despre buricul cântărețelor de doi bani și violuri. Politicienii români, știm bine, sunt complet lipsiți de charismă. Ei nu se pot opune Diavolului și, cu atât mai puțin, nu au anvergura necesară să stârpească Fiara. Intelectualii noștri, singurii care ar fi putut să oprească urgia,

au avut alte treburi. Cu câteva excepții de-a dreptul apostolice, ei și-au petrecut anii în burse și colocvii internaționale, vorbind mereu în fața aceluiași cerc îngust, mereu despre aceleași lucruri. (...) Burse, fundații, Europa, chestii fine. Din când în când un pic de victimizare, că șade bine (...) Sunt ferm convins că această criză va trece cu bine. Sunt ferm convins că rațiunea va triumfa și Ion Iliescu va fi, din nou, președintele României. Vreau să spun, mai pe șleau, că sunt ferm convins că România va fi în continuare o țară democratică. Căci aceasta este miza votului din 10 decembrie. Rămâne, însă, întrebarea: ce se întâmplă cu acești tineri români?”. □ Daniel Vighi își începe proza cotidiană din foiletonul „Din fanfare funerare” (*Vara la pescuit și, mai apoi, la Cina creștină*), cu o aluzie politică de actualitate: „Când e nasol, când istoria năvălește apocaliptic, e vremea să ne retragem în munți, în izolare, în pustie”. □ Grupajul tematic al revistei (*Dreptul de a trăi*, realizator Alex. Leo Șerban) se deschide cu un text al lui Ion Bogdan Lefter (*Schimbări în lumea din ce în ce mai postmodernă...*) despre mutațiile rapide în materie de intervenții asupra corpului (eutanasie, fecundare *in vitro*, transplanturi, clonare etc.) și bioetică în lumea contemporană: „Lumea – iată – se schimbă și începe să se răstoarne vechea normalitate conformă căreia oamenii știau mai mult atunci când îmbătrâneau: acum ritmurile de evoluție sunt atât de iuți încât, pe măsură ce timpul trece, capacitatea noastră de a le înțelege scade...”. Pe ultima pagină, Simona Sora rememorează propriile experiențe traumatice ca elevă la un liceu sanitar din județul Hunedoara, cu trimitere la consecințele decretului din 1966 de interzicere a avorturilor (*Cruciada copiilor*): „O mare parte dintre cei care l-au votat luna trecută pe C.V. Tudor au între 18 și 35 de ani și sunt cu toții născuți în perioada acestui faimos decret. O statistică ce lasă un gust amar, de haos și descompunere și confirmă poate ultima ofensivă a celui «Popor de foetusi/ Nenăscut încă/ Dar condamnat la naștere» din poemul unei doamne care, din păcate, n-a avut mână bună în politică”.

● Într-un articol din „România Mare” (nr. 543), *De pe Edgar Quinet pe Academiei*, Ileana Vulpescu scrie: „Absentivismul românilor la recente alegeri generale este pus pe seama lehamitei pe care o parte a populației o simte față de clasa politică, în totalitatea ei. Lehamitea se poate manifesta și sub forme a-civice, nu doar prin neprezentarea la urne. Calea cea mai bună de amendare a clasei politice este *prezentarea* la urne și *anularea* votului. (...) Noi n-avem guvernanți, noi avem căței de pază la două praguri: UE și NATO. Și, catastrofa catastrofelor, românii, care sunt «rușinea» Europei, au ajuns să-i aleagă pe «Jos Iliescu – KGB» și pe Vadim Tudor, „ultra-naționalistul și extremistul și nebun pe deasupra”. (...) Despre Corneliu Vadim Tudor și PRM se vorbește ca despre un pericol: extremiști, naționaliști etc. La faptul că există o reactivitate a unui popor nu se gândește nimeni. (...) Vadim este considerat de unii «nebun» – dacă este «nebun», atitudinea TVR față de el este de neînțeles. Fiind total aservită Puterii, această televiziune publică avea tot interesul să-l

arate pe Vadim în ultimii patru ani, de dimineața până seara pe ecrane; și n-ar fi trebuit ca toți telespectatorii să fie păstrați ca să vadă că e «nebun». Mă întreb numai cum de atâția ardeleni – oameni cunoscuți pentru calmul, pentru echilibrul judecății – l-au ales majoritar pe Vadim? N-om fi trecut iar de pe Edgar Quinet pe Academiei? În loc să se ocupe atât de ultimii aleși ai românilor, și să le caute nod în papura democrației, în loc să se tângue politicianilor noștri – din orice parte a spectrului politic – bine ar fi să-și mai învingă orgoliile personale și să-ncerce să scoată Țara asta din groapă; din groapa în care tot niște români au afundat-o. (...) Dacă *mass media* din România va prezenta simplul exercițiu democratic din 2000 – greu ca plumbul de-nvățăminte – drept o catastrofă, n-avem niciun motiv să mirăm că foruri internaționale superioare (cele care taie și spânzură) vor reface harta Europei, oprind-o la Tisa”.

12 decembrie

● Ion Bogdan Lefter publică în „Observator cultural” (nr. 42) un text intitulat *Privat și public în poșta electronică*: „Întrucât grupajul consacrat în numărul nostru trecut *Apelului GDS* pentru mobilizarea la vot în turul al doilea al alegerilor prezidențiale împotriva lui C.V. Tudor a stârnit unele tensiuni, replici, nervozități, sunt necesare câteva precizări./ Mai întâi, îndreptarea unei erori. Inițial, *Apelul* fusese proiectat caun gest comun al Grupului pentru Dialog Social și al altor două cunoscute organizații neguvernamentale, Alianța Civică și Solidaritatea Universitară. (...) Dintr-o neatenție pe care mi-o asum și pe care o regret, cele două organizații au rămas menționate în propoziția dintre textul propriu-zis al *Apelului* și lunga listă de semnături. După apariția revistei, am primit din partea Alianței Civice textul propriei sale *Declarații* în chestiunea C.V. Tudor. (...)/ Ecouri mai ample și mai agitate pare să fi stârnit restul grupajului, așezat sub titlul *E-mail: dezbatere în jurul Apelului GDS*. Am primit mai multe mesaje care, direct sau indirect, ne solicitau din partea unor membri ai Grupului pentru Dialog Social explicații și clarificări. A apărut și în presa săptămânii trecute ceva: un mic articol în «Cotidianul» de joi 7 decembrie, în care «cazul» era transformat, încă din titlu, în *Scandalul apelului GDS*, cu un supratitlu și un subtitlu și mai fioroase: *Un apel împotriva extremismului și a dictaturii produce o gravă încălcare a secretului corespondenței*, respectiv *Revista «Observator cultural» violează Constituția și Codul Penal publicând scrisori private fără acordul proprietarilor lor*. Descriind «cazul», autorul articolului, colegul nostru Ioan Buduca, numește mesajele de *e-mail* pe care le-am reprodus «scrisori private» (...). De asemenea, colegul nostru H.-R. Patapievici, întrebat dacă și-a dat acordul pentru publicarea «scrisorii sale private», e citat cu enunțurile foarte elegante: «Ce porcărie! Ce nerușinare!». (...)/ Caz de viol, așadar! Violarea a unor «scrisori private»!/ «Private»?! (...) N-am interceptat fraudulos și n-am

publicat în revista noastră nici o «scrisoare privată»; fără s-o fi cerut, mesajele pe care le-am reprodus au sosit în contul meu de *e-mail*, distribuite fiind altor câțiva zeci de «andrisanți». Altfel spus, nu sunt «scrisori private» (...), ci puncte de vedere făcute publice într-un cerc semnificativ de intelectuali (...). Luând act de situație și considerând schimbul de opinii interesant, n-am făcut decât să le reproducem ca atare (...). Pentru edificare, iată lista celor cărora colegul nostru revoltat de «porcărie» și de «nerușinare» le-a dezvăluit «scrisorile private» adresate de el lui Victor Eskenasy, transmițându-le simultan tuturor (...)./ La finalul textului din «Cotidianul» e menționată și ipoteza că publicarea grupajului din «Observator cultural» servește «interesului» celor care n-au semnat *Apelul GDS*, dorind în schimb «să-și mediatizeze argumentele, poziția și, în felul acesta, să dea o palmă GDS-ului». Caz de «conspirație», de astă-dată! (...)/ Un ultim detaliu, nu lipsit de importanță: poate că, luați de valul indignării, eleganții mei colegi care se revoltă în «Cotidianul» n-au apucat să parcurgă toată lista semnatarilor *Apelului GDS*. Mă număr printre ei, deși își vor fi imaginat că trebuie să mă aflu printre maleficii lui «adversari»! De asemenea, *Apelul* a fost semnat și de către colega mea de redacție Carmen Mușat. Ni s-a părut un gest simbolic necesar. Și nu din «adversitate» a publicat revista noastră reacțiile la *Apel*, ci pentru că (...) se contura în ele începutul unei adevărate dezbateri intelectuale provocate de alegerile anului 2000. Nu e vorba nici de vreo «adversitate» față de GDS. Discuția francă, fie și incomodă, despre prestațiile sale, dialogul despre o asociație de *dialog social* n-ar trebui să fie luate drept crimă de lezmajestate”.

□ Sub titlul *În lumea în care trăim, fantasticul ne vizitează zilnic*, Raluca Alexandrescu transcrie un interviu cu Cristian Teodorescu: „*Ce credeți că e mai de temut: cenzura economică sau cenzura politică?*” (...) Despre cenzura economică vorbesc, precumpănitor, scriitorii deprinși cu ideea că literatura aduce bani. Unde e cenzura economică? În faptul că literatura nu mai aduce bani? Dar sunt atâtea alte îndeletniciri care nu mai aduc bani la această oră, din cauză că pur și simplu ele nu se mai cer pe piață. Să zicem că nu ne place piața. Ce vrem? Să scriem literatură subvenționată? Asta se poate. Să trăim din scris? Asta nu se prea mai poate. Adică bugetul patriei nu are fonduri pentru a asigura scriitorului mijloace de trai înlesnite. Dar are patria contract ferm cu scriitorul? Din câte știu, nu. La fel cum n-are nici cu cercetătorii care-și târăsc zilele de la un salariu la altul, sau cu profesorii care fac foamea tot așteptând o creștere de leafă. De ce ar trebui scriitorul protejat? Ca să facă *literatură*? Ca să scrie ce doresc cei care îl protejează? (...) Eminescu a scris poezie în timpul său liber. Caragiale, Creangă și alții n-au trăit din literatura lor. Scriitorul liber de probleme economice e invenția totalitarismului, iar această libertate n-au gustat-o decât câțiva aleși (...)./ Pentru mine, scriitorul trebuie să aibă mai întâi libertatea de a publica. Dacă are această libertate, el poate deveni tot ceea ce îi poate oferi notorietatea – în măsura în care o câștigă. (...)/ *Dumneavoastră ați*

abordat o temă – în **Povestiri din lumea nouă** – despre care se vorbește foarte mult în lumea postdecembristă, dar care este arareori prezentă în transpunere literară, anume chiar tema tranziției. Credeți că lumea din jurul nostru mai oferă surse de inspirație?/ Mă sperie ideea că nu sunt în stare să mă asociez cu toate cele care au loc în această perioadă de tranziție. Am scris un volum de povestiri în care nu mi-a mai ajuns realismul pentru a spune chestiuni simple. (...) Trăim într-o lume fantastică. La un moment dat însă ne vom da seama că lumea aceasta ar fi putut fi mult mai apropiată de normal dacă am fi vrut acest lucru. Drama de profunzime a românilor e că nu acceptă decât cu întârziere, uneori deloc, că ceea ce li se întâmplă e propria lor operă. Noi găsim tot timpul țapi ispășitori pentru greșelile noastre. (...)/ Pentru dumneavoastră, lumea din jur nu este sursa de inspirație numai pentru opera de ficțiune, ci și pentru cariera de jurnalist, incluzând postul de șef al biroului din București al *Europei Libere*. (...)/ (...) Ficțiunile mele nu trăiesc din reportaje sau din ceea ce îmi oferă factologic Europa Liberă. Sursele ficțiunii sunt cu totul altele, în ceea ce mă privește, decât factologia imediată. Aproape niciodată nu știu de la bun început de ce trebuie să povestesc un anumit lucru, dar știu că trebuie să-l povestesc./ Credeți că presa este a patra putere în stat la noi? (...)/ Dacă mă convingeți că primele trei ar fi puteri autentice în România, accept că și presa ar fi a patra putere în stat. (...) Nu mi se pare deloc normal ca presa să creadă că poate face și desface totul, în vreme ce justiția se înnămoalește în dosare, iar Parlamentul se joacă de-a legile. Presa de la noi a încercat și delicile tirajelor uriașe, în '90, apoi nefericirea pierderii de cititori, dar cred că n-a înțeles nici azi că nu publicul face ziarul (sau postul de radio sau de televiziune), ci ziarul e cel care își face publicul. Mă tem că această filozofie lipsește în lumea presei din România. (...) Responsabilitatea, în presă, e, mă tem, un mister pentru foarte mulți directori de ziare și de televiziuni, iar consecința cea mai nefericită am simțit-o cu prilejul acestor alegeri”.

● Într-un editorial din revista „22” (nr. 50), **Nepregătiți**, Gabriela Adameșteanu scrie: „Și pentru că nu mai există Corneliu Coposu, s-a găsit și noua victimă care s-ar cuveni aruncată mâniei publice: GDS, imagine standard a intelectualilor. Și-au dat mâna acuzând chiar colegi ai lor, deranjați de ani de zile de vizibilitatea celor din Calea Victoriei 120. Gata oricând să se mai spargă și să se mai antagonizeze, zona tradițional numită «democrată» a mai trasat la repezeală o falie, care în viitor poate să se adâncească. Simplificând, putem vorbi, pe de o parte, despre conturarea unei aripi radicale, rămasă fidelă strigătului de luptă «Jos Iliescu», cu largă audiență și în diaspora. (...) Cealaltă aripă, să-i spunem moderată, a considerat că în ultima lună s-a precizat un enorm pericol național și recurs la soluții de ultimă oră (nu doar *Apelul*, ci și îndemnuri clare pentru votul din 10 decembrie), conștientă că, deși criticabile, ele sunt singurele raționale. (...) Riscul moderaților este să se trezească fără soluții în fața unui PDSR care își dă mâna cu PRM. Altminteri, radicali sau moderați,

oamenii din această parte a societății românești privesc uluiți chipul cunoscut al lui Ion Iliescu sau Parlamentul, cu grupuri compacte de peremiști, din care lipsa țărâniștilor se simte că durerea unui braț amputat. Toboganul electoral i-a aruncat într-o realitate pentru care, sufletește, nu au avut timp să se pregătească”. □ Mircea Martin publică prima parte a unui text intitulat **Fascismul și comunismul dinspre partea omului** – prefață la volumul lui François Furet și Ernst Nolte, **Fascism și comunism**, în curs de apariție la Editura Univers. (Partea a doua va fi publicată în nr. 51, din 19 decembrie.) □ În suplimentul «Bucureștiul cultural» apare următoarea notă (semnată R.A.) (**Academia Română are bibliotecă nouă**): „Vineri, 8 decembrie, la sediul Academiei Române, a avut loc inaugurarea corpului central al noii clădiri a Bibliotecii Academiei Române. Cu această ocazie a fost pusă în funcțiune aparatura de facsimilare digitală, care va servi la reproducerea manuscriselor eminesciene și la protecția pieselor originale din patrimoniul literar național. Au participat președintele României, Emil Constantinescu, premierul Mugur Isărescu, ministrul Culturii Ion Caramitru, Eugen Simion, președintele Academiei Române”

● „Academia Cațavencu” (nr. 48) titrează: **Iliescu, ai câștigat (sperăm ultimul mandat)**; sub genericul „bula săptămânii” – i se atribuie (în glumă) lui Theodor Stolojan următoarea afirmație: „Aș fi vrut să fiu la aceeași circumscripție electorală cu Nicolae Manolescu, Doina Cornea și Ana Blandiana, ca să-l votăm împreună, cu bucurie, pe Ion Iliescu”. ■ La rubrica „Show biz da’ culți”, este ironizat Eugen Simion – pentru opțiunea sa pro-Ion Iliescu (pamflet semnat *Simion Iliescu*): „Ca să nu se spună că ar avea ceva și dânsu’ cu intelectualii, Emil Constantinescu a decorat câțiva la spartul târgului. Printre cei decorați se numără și actualul președinte al Academiei Române, domnul Eugen Simion. Domnul Simion este cunoscut ca un tenace și subtil susținător al domnului Iliescu, ceea ce i-a făcut bine la carieră, și acum chiar la biografie. Noi nu uităm totuși că domnul Simion a susținut în 1990 că nu minerii au devastat Universitatea București, ci studenții. Fostul președinte, profesor universitar în timpul liber, pare să fi uitat asta!”

13 decembrie

● Nr. 49 se deschide cu un editorial confesiv de Nicolae Manolescu despre o specie „pe cale de dispariție” – corespondența (**Specii pe cale de dispariție**): „Confortul convorbirii telefonice duce la răirea scrisorilor. Noi citim și scriem din ce în ce mai puțin. De câțiva ani, poșta electronică (e-mail-ul) a pus capac genului epistolar. Gata, nu mai scriem scrisori adevărate, ci surrogate electronice, de câteva rânduri și care nici nu se mai păstrează, fiindcă nu e nimeni nebun să-și umple fișierele computerului cu frazele banale ale acestei corespondențe impersonale./ Urmașii noștri nu vor mai avea problema mea de azi, cu pusul ordinei în scrisorile primite. Edițiile din operele lor nu vor mai

conține capitolul cu pricina. Marii epistolieri ca Alecsandri, Ghica, Hasdeu, Odobescu, Maiorescu, Caragiale, Barbu, Steinhardt și alții vor aparține definitiv trecutului, laolaltă cu specia pe care au ilustrat-o cu geniu”. □ Mircea Mihăieș comentează rezultatele previzibile ale alegerilor generale (*Stafia are pulsul mărit*): „Fraza pe care-am auzit-o cel mai des în ultimele zece zile, rostită, invariabil, pe-un ton definitiv-sapiential este: «Va trebui să tragem acum toate învățămintele!». Toate învățămintele din ce? Cu un parlament populat în proporție de douăzeci și cinci la sută de haidamacii lui Vadim Tudor ce mai e de evaluat? E ca și cum ai ține conferințe de înalt nivel academic în fața unui surd, mut și orb, ori ți-ai face griji pentru pulsul mărit al sângelui unui cadavru. Nu știu, în clipa când scriu aceste rânduri, dacă Ion Iliescu a înfrânt sau nu pe «iluminatul» pe care tot el (împreună cu inspiratul Petre Roman!) l-a creat în martie 1990: atunci, Eugen Barbu și C.V. Tudor s-au oferit să intre în solda puterii feseniste, jurând să le «termine» adversarii. Fericit că cineva se va ocupa de treburile murdare, osul de ardelean al lui Petrică a iscălit imediat, fără să-și dea seama că-și semnează și propria condamnare! (...)/ Ca exercițiu intelectual, poate fi o plăcută trecere a timpului!/ Așadar, cu Iliescu sau fără Iliescu la Cotroceni, răul a fost făcut. Am devenit, prin decizia unui electorat adus în pragul disperării, nu doar oaia neagră a Europei, ci și poporul înfricoșător de care orice popor civilizată se ferește ca de Satan. Să facem un exercițiu de imaginație: cine dorește, în clipa de față, să aibă de-a face cu regimurile extremiste din America de Sud? (...) Resentimentari blocați în utopia anilor cincizeci își imaginează că în relațiile economice se mai tratează, astăzi, de la stat la stat. Bieți prostănaci idiotizați de odele, scrise și nescrise, la adresa lui Pingelică și a Analfabetei!». □ Lingvista Valeria Guțu-Romalo încearcă să explice, cu instrumente de specialitate, succesul relativ la public al candidatului PRM prin prisma contrastului cu limbajul contracandidaților (*Limbaș lemnos*): „În vâltoarea comentariilor postelectorale consacrate interpretării și explicării rezultatelor, mai mult sau mai puțin previzibile, dar totuși neașteptate, s-a invocat, printre multe alte motivații, și stilul, particularitățile de prezentare a discursului electoral. Evaluarea stilistică a prestației electorale a fost formulată de unul dintre analiști sub forma opoziției dintre «limbaș lemnos» și cel «viu», iar succesul candidatului partidului România Mare a fost pus pe seama discursului său «colorat» și «percutant», care l-a deosebit în percepția electoratului de toți ceilalți candidați la președinție. În aprecierea comentatoarei, discursul acestora, cantonat în formulări seci și stereotipe, nu a reușit să-și transmită mesajul alegătorului”. □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu elogiază volumul de atitudini politice *Vârsta de bronz* (Ed. Persona, București) al istoricului și consilierului prezidențial Zoe Petre (*Zoe Petre și comunismul*): „Comparat cu Zoe Petre, un publicist prolific și rudimentar ca Ion Cristoiu, de pildă, devine comic. În SUA, universitarii sunt furnizori de competență ai Casei Albe. Zoe Petre

practică acest stil american în România, fiind consilier prezidențial pentru probleme de politică internă și externă. Există vreo legătură între istoria antică și politica românească din vremea noastră? Există. Cea mai bună dovadă o constituie chiar textele din volumul *Vârsta de bronz*, în care judecarea comunismului și a postcomunismului dintr-o perspectivă istorică este mai edificatoare decât orice aproximare impresionistă. Zoe Petre, care și-a luat doctoratul în 1978 cu teza Formarea ideologiei democratice în Grecia antică, înțelege mai bine ce se întâmplă azi la noi decât comentatorii transformați în prizonieri ai actualității politic”. □ Criticul de artă Pavel Șușară semnează un articol îndoliat în memoria recent-dispărutului Horia Bernea (**Horia Bernea**): „Din Franța în care încă se afla după ce a suportat o intervenție chirurgicală multă vreme amînată, o intervenție care părea să fi reușit deplin, în seara zilei de patru decembrie a căzut ca din senin, dar cu atât mai năprasnic, vestea morții lui Horia Bernea. Cum pierderea unor oameni de o asemenea anvergură lovește nu numai un timp și o comunitate profesională anume, ci chiar fibra vitală a unei comunități și puterea de identificare a unui întreg popor, dispariția lui Bernea, în plină putere, are, pentru cultura noastră în ansamblul ei, proporții catastrofale. Puțini oameni, dacă există cumva și aceia puțini, au reușit în aceste vremuri, asemenea lui, să construiască atât de profund și de trainic, de la instituții morale, cum a fost aceea a atitudinii sale publice, la instituții naționale, cum este Muzeul Țăranului Român și pînă la instituția artistică, aceea pe care o reprezenta el însuși, de o enormă amplitudine și de o inegalabilă măreție. Personalitate de tip enciclopedic, Horia Bernea reface, într-un anumit fel și într-o severă sinteză, istoria generală a picturii, dar și aspiră, în același timp, la definirea unei imagini globale a lumii. Caz unic în pictura noastră, și nu doar în cea contemporană, de continuitate lăuntrică și de permanentă mobilitate exterioară, el a reușit să traverseze cam toate experiențele majore ale genului. Însă, în paralel cu investigarea picturii sub raportul limbajului, al tehnicii și al instrumentarului, Bernea încearcă și decodarea imaginii ca metaforă a creației înseși”. □ Sociologul Cătălin Mamali, stabilit în Statele Unite, publică o *Scrisoare deschisă* către Z. Ornea, căruia îi reproșează că, într-un comentariu de la „Cronica edițiilor” (*Din nou despre tragedia aromânilor*, nr. 34, 30 august 2000), a trecut prea ușor peste istoria și problemele aromânilor din România. □ Dispariția – pe 1 decembrie 2000 – a teologului Andrei (André) Scrima, personalitate marcantă a grupului isihast Rugul Aprins, prilejuiește un grupaj îndoliat în cadrul căruia Roxana Sorescu semnează un eseu despre *Vasile Voiculescu și André Scrima*, alături de un interviu inedit cu cel din urmă, *Despre spiritul Europei*, realizat în iunie-noiembrie 1995 la New Europe College: A.S.: „Am impresia că, de câteva luni, mediul românesc pune niște probleme particulare țărilor occidentale... Eu sunt foarte ispitit să spun, ascultând posturi de radio occidentale, consultându-mă cu prietenii mei din Occident, din Franța pînă la Washington, la State

Department, sunt foarte ispitit să văd aicea, fenomenologic vorbind, adică încercând să extragem esențialul eidetic din evenimente, să văd simptomul unei noi faze a Europei, pe care am început-o într-un fel mai supreptice din 1989-1990 și care continuă pe un fel de linie de destin, cum se zice în astrofizică o «linie de univers» – traiectoria pe care o urmează lumina – o linie de destin al Europei. Europa, dacă ne gândim, n-a fost ca atare un continent strict definit geografic”. □ La rubrica „La microscop”, Cristian teodorescu trage concluziile alegerilor generale într-un articol intitulat, elocvent, **Spargerea bubei**: „Pentru imaginea reală a României, după aceste alegeri, contează nu numai motivația celor care au votat, ci aproape la fel de mult și de ce s-a stat acasă./ Orice s-ar spune, în primul tur nu alegătorii PDSR-ului au lipsit de la urne, chiar dacă o parte a dat voturi PRM-ului. Au stat acasă mulți dintre votanții fostei Convenții și unii dintre cei care au votat cu PD-ul în '96. Un refuz de a merge la vot care a mărit scorul, și așa scandalos, al prezenței în Parlament al PRM, prin redistribuirea voturilor./ Dacă luăm la cercetat faimosul refren «Nu am cu cine să votez!» vom descoperi în spatele lui o atitudine nedemocratică. El nu vine din partea unor cetățeni pe care nu-i interesează politica sau care nu participă consecvent la vot. Au lipsit de la urne persoane care de fapt au boicotat alegerile, deoarece nu aveau cu cine să voteze. Sau, mai exact spus, nu mai aveau cu cine să voteze. Dar această greață față de cei aleși data trecută nu ascunde și o greață nemărturisită față de principiile democrației? Sau un fel de a trata democrația potrivit cu obligația de a ieși la vot din perioada totalitarismului? Statul acasă, care acum e permis prin Constituție, nu mai e totuna cu statul acasă pe vremea lui Ceaușescu. Și, să fim serioși, pe vremea lui Ceaușescu, aproape toți îngrețoșatii de azi se duceau să voteze, chiar dacă știau că iau parte la o mascaradă. (...) Apare aici însă o întrebare. Cât contează convingerea politică și cât oportunismul în votul anului 2000? Alegătorii PDSR, cei care în '96 nu s-au lăsat luați de valul schimbării, au dat un vot al convingerii în partidul pe care l-au ales, în pofida tuturor dezamăgirilor pe care le-au avut. Votanții CDR din '96, mult mai mofturoși în 2000, se consideră înșelați de cei pe care i-au votat, asta ca și cum i-ar fi votat numai pentru promisiunile făcute, nu și pentru direcția politică pe care au propus-o aleșii lor./ Probabil că această atitudine, a lipsei de direcție politică, alături de votul pentru promisiuni și numai atât, a produs absenteismul de la vot, în primul tur al alegerilor. (...) Nemulțumire, indignare, plus o târzie consternare./ Consternare față de ce? Față de faptul că alții au mers la vot, spre deosebire de persoanele îngrețoșate? Indignare față de un rezultat al alegerilor la care au contribuit din gros și cei care au stat acasă? O nemulțumire târzie față de rezultatele unui vot care a impus PRM-ul drept a doua forță politică din România?/ În turul doi al alegerilor prezidențiale, Ion Iliescu s-a trezit susținut chiar și de cei de ale căror voturi nu avea nevoie. Așa-numitele voturi întoarse, de frică să nu iasă răul cel mai mare. Înțelegând că aceste voturi de circum-

stanță ar putea să-l văduvească de voturile alegătorilor săi, Ion Iliescu s-a văzut silit să refuze acest serviciu de ultimă oră, de natură oportunistă, din punctul său de vedere./ Un serviciu care echivalează cu un sacrificiu. Asta la prima vedere, fiindcă altfel marele sacrificiu s-a produs prin absența de la vot în primul tur. O absență care a făcut din CV Tudor marele performer al acestor alegeri. O absență care transformă România într-un fel de țară sperietoare din punctul de vedere al Occidentului. Dar cum e ea pentru cei care au preferat să stea acasă și în primul tur și în cel de-al doilea? O țară a bubei care se va sparge! Dar pînă să se spargă? Și cu ce preț se va sparge această bubă?!”

● În „Luceafărul” (nr. 44) apare următoarea notă nesemnată: **Voi scandal...** „În goana lor după lovele (să le împrumutăm, vremelnic, limbajul!), unii mercenari de profesie spurcă tot ce ating sau calcă peste cadavre, neavând vreun Dumnezeu. Banii la care râvnesc nu le asigură nici vreo orientare politică (de cea artistică, nici nu se pune problema) și nici vreo credință în actul publicistic, doar câștigul îi căneacă, nimic altceva. Seduși de tirajul imundeii publicații «Atac la persoană», băieții au pus de un «Scandal național», o fițuică de gang, scomonitoare doar prin gunoaiile tranziției./ (...) Așadar, recurgând la un limbaj ce ne scutește de orice comentariu, se reped în Ana Blandiana, care îi *deranjează* fiindcă are o atitudine civică exemplară. «La menopauză, poetesa Ana Blandiana, are rău de *arpagic* (n.n.virgula plasată între subiect și predicat aparține scandalagiilor). I s-o fi deranjat burtia sau *Alianța Civică* (corect – i s-or fi), o fi poftit la ciolan afumat, total interzis la vreme de post... ideologic?”. Cu asemenea delațiuni, să tot capete credit unii condeieri! Dar, ca să ne dovedească faptul că-s și vizionari, concluzia: „După aprecierea lui Ion Rațiu (decedat!), dna Blandiana poate fi considerată Ana Pauker, varianta 2000. Acum, se retrage. Nu în literatură, sau la Gogu Rădulescu. Ci direct la mănăstire, unde câțiva preoți mihoși o revendică de *soră*.» N-ar fi mai bine ca astfel de profeții să ne spună încotro se îndreaptă și ei? După cum se exprimă, noi credem că la un ospiciu, unde-și pot afla un mediu simpatetic”. □ Alexandru George se întreabă: **Maiorescu asasin?**: „Rămâne totuși o contestare, anume că centenarul lui M. Eminescu a fost întinat de această fantezie iresponsabilă a unor așa-ziși ai lui admiratori; în loc să se recunoască deschis că un mare poet al nostru a murit așa cum au văzut toți contemporanii, adică nebun. E i situație pe care o întâlnești oriunde și nimeni nu s-a apucat acum să facă presupuneri jignitoare la adresa contemporanilor pentru că un Hölderlin și un Nietzsche, dar și un Gérard de Nerval sau un Baudelaire au murit cu mintea întunecată. Eminescu a fost privit de mulți dintre contemporanii săi ca un tip ciudat, chiar dacă aceștia nu au avut un interes anume să sublinieze bizareria lui, dând apă la moară celor care, după mai bine de o sută de ani, vor să impună ideea că marele poet a fost victima celor care, mult mai mult decât alții și mai ales decât «partizanii» lui de azi, i-au dorit binele și, după ce l-au ajutat în fel și chip, au ajuns să cheltuiască și bani pentru a-l

vedea din nou sănătos”. □ Marin Mincu publică un text intitulat *Gafa președintelui sau despre premiul de poezie „Emil Constantinescu”*: „Luni dimineață, 30 octombrie, primesc o invitație de la Departamentul de Cultură și Educație al Preledinției României, în colaborare cu Forumul «România la răscruce», pentru a participa «la două întâlniri despre poezia română în anii 1960-1970» ce se vor ține în Palatul Cotroceni, în zilele de marți, 31 octombrie și miercuri, 1 noiembrie 2000. (...) Cu stupoare observăm toții cum președintele începe să tragă cu ochiul la o fițuică – pe care i-o pregătise probabil profesorul de la Amsterdam – și se apucă să ne țină o «prelegere» despre poezia autorului lui *Mopete*. Sunt convins că dacă bietul Mircea Ivănescu ar fi fost de față s’ar fi simțit foarte jenat de situația caraghioasă. În fine, după ce ne «convinge» că se pricepe și la poezie (lucru firesc când ai 15.000 de specialiști în toate domeniile!), domnul Emil Constantinescu aruncă o bombă, ne spune că, *în numele său propriu și nu în numele Președinției, s-a gândit să instituie un premiu de poezie pentru Opera Omnia* în valoare de o mie de euro (din «veniturile salariale», mai ține să precizeze) pe ultima sută de metri a mandatului său prezidențial, pe care a decis, el singur (fără nici un juriu!), să i-l decerneze lui Mircea Ivănescu. La prima vedere, desigur că poetul este foarte important și desigur că gestul filantropic pare destul de justificat. În esență, însă, e vorba de o ofensă gravă adusă literaturii române, fiindcă *în loc să instituie un Premiu al Președinției Republicii* – cum există în toate țările civilizate – care să devină apoi o instituție națională de recunoaștere a valorilor literare, «chiriașul» de la Cotroceni personalizează gestul său în mod nepermis, ratând șansa de a ctitori ceva durabil. Probabil că, din exces de megalomanie, domnia sa crede că premiul «Emil Constantinescu» este mai important (prin implicarea valorii sale personale în geologia politică balcanică), decât Premiul Președinției; că lucrurile stau chiar așa reiese din faptul clamoros că domnul Emil a promis că va continua să acorde această «atenție specială» poeziei și «după aceea», în «alt loc», ce nu va fi atât de somptuos ca teatrul de la Cotroceni”.

14 decembrie

● În „Contemporanul – Ideea europeană” (nr. 48), Nicolae Breban scrie un articol dedicat lui Nichita Stănescu. „...L-am cunoscut prin martie-aprilie ’58 la un cenaclu al tinerilor scriitori ce se ținea la Casa Scriitorilor, pe Calea Victoriei. Era prima oară că intram în acest imobil ce și azi adăpostește Uniunea Scriitorilor. Aveam 24 de ani, «Nini» 25, și era de curând angajat la «Gazeta literară», «organ» al U.S. ca redactor II, iar Cezar Baltag, student, un tinerel încordat, cu ochelari, frumos, cu părul blond, des, relaxat ca un student californian. avea doar 19. A citit ciclul *Răsfrângerii* care m-a uluit nu numai pe mine și, pentru ca nu era «înțeles» – era departe, deci, de limbajul partinic literar al vremii, înfeudat Moscovei și clișeelelor unuroase ale propagandei

literare – a fost și violent atacat (Chirovici, Ion Gheorghe, T. Popovici etc). Nichita a fost, pare-mi-se, singurul care a apărut acest ciclu ce anunța nu numai un poet precoce, mai talentat decât deja dispărutul Labiș, dar și un alt «program literar», cel ce avea să devină și al nostru, al «grupului» nostru, reflectat egal în diversitatea producțiilor noastre, indiferent că era vorba de critică, proză sau poezie: «primatul estetic», atacat de mulți, apoi ca «estetism», iar noi eram «estetizânții», cu sensul net de «reacționari», «îmbibați de literatură și mai ales de ideologia idealista-burgheză» etc. etc. (...) Da, poezioara aceea nu conținea nimic special, dar felul în care a vorbit acolo, sus, între oglinzile acelei vremi acel «tânăr și suav lungan», blond, ușor spân, din care farmecul și politețea curgeau cum curge rășina mieroasa din tinerele conifere, m-a frapat. Am rămas iute surprins și apoi fermecat de dicția sa intelectuală precisă, de vocabularul său bogat ce utiliza neologisme rare cu o pertință dezinvoltă, curajul și răceala demonstrației – întreaga sa pledoarie era nu numai o susținere a unei «alte arte», dar și un alt limbaj, o cu totul altă psihologie literară (...), în acei ani intoxicați de dogmatism stalinist și de ură groasă, fățișă față de orice amintea de eleganță și spirit (...). Eram aproape fascinat și, după câteva zile, mi-am luat curaj și am pășit pentru prima oară pe culoarele «Gazetei» în imobilul elegant de pe Ana Ipatescu; acolo, la capătul coridorului, într-un mic birou prăfos (...) se afla acel «lungan blond» ce m-a primit fără uimire, deși abia ne cunoșteam și, în prima jumătate de oră, m-a întrebat ce preferințe muzicale am. (...) Apoi... l-am revăzut în «demi-solul» lui Grigore, pe strada pictor Stahi, la doi pași de Cișmigiu. (...) Atunci, lănceput, când ne vedeam aproape zilnic și petreceam zeci și zeci de ore împreună, seri și nopți lungi, îmbibate de alcool (nu vodcă, atunci!), fum și lecturi, începând cu Homer și sfârșind cu Noul Testament, Nichita – neobosit – fermecătorul, aristocratul (bunicul său, Cereaciukin, fusese cneaz! și acest lucru se trăda aproape prin fiecare gest, zâmbet, articulație a mâinii și a gândului, incapacitatea de a jigni, prudența excesivă în expunerea unei păreri contrarii, instinctul de a-i proteja chiar și pe cei egali sau care se cufundau în eroare!) – atunci, Nichita a fost «paratraznetul amuzat» între noi, el a fost, de altfel, aproape singurul care a crezut în steaua mea literară, deloc evidentă în acele vremi și într-o literatură ca a noastră ce suferă de o boală veche, iremediabilă se pare: *Exaltarea precocității!*"

15 decembrie

● Nr. 409 al revistei „Dilema” are în deschidere un nou articol de Mircea Iorgulescu (*Pe drumul spre Vadimistan*), polemic la adresa intelectualilor care neagă caracterul de extremă dreapta al PRM & Corneliu Vadim Tudor: „Drumul României spre Vadimistan a fost barat, nu însă și definitiv închis, iar certitudine în privința solidității barajului și a trăinicieii materialului nu există. (...) Încă mai există, deși puțini, ireductibili care susțin că ar fi totuși un partid

de «extremă stânga», asta probabil pentru ca nobilele idealuri ale dreptei să nu fie cumva întinate – pentru că a fi *de dreapta* sau, mai răspândit, *împotriva stângii*, e aproape o modă, e valorizant, e semn de apartenență la o imaginară *lume bună*. Refuzul îndelungat de a lua în seamă până și simpla existență, la dimensiunile lor reale, a PRM și a liderului său, refuz dublat de iritarea evidentă față de calificarea lor ca *extrema dreaptă*, reprezintă, în orice caz, o temă fascinantă de cercetare și reflecție. Cu atât mai mult cu cât această auto-orbire voluntară nu a fost doar opera politicianilor, ci și a profesioniștilor analizei politice, a *experților*./ Iată spre exemplu ce afirma, cu doar câteva săptămâni înainte de 26 noiembrie, un eminent profesor de științe politice: «Vadim Tudor și Gyorgy Frunda par intrați în campanie doar pentru a stabiliza electoratul propriilor partide» (Cristian Preda, *Jocurile nu sunt făcute*, în «22», nr. 44/31 octombrie- 6 nov.). Este adevărat că expertul era/fuse și consilier prezidențial... După încă două săptămâni, un alt profesor, dar nu de științe politice, însă tot consilier prezidențial, se alarma apocaliptic («am mereu impresia, zilele din urmă, că aud ultimul vals de pe *Titanic*», anticipând că «alegerile ne pot aduce o scenă politică nu dominată, ci *ocupată* doar de stânga, PDSR, și de extrema stângă, PRM») (Sorin Alexandrescu, *Ceasul al 12-lea*, în «22», nr. 46, 14-20 nov. 2000). În realitate, scena politică a fost – și la legislative, și la prezidențiale – *câmpul de bătălie între PDSR și PRM*, celelalte partide rămânând, cu excepția UDMR, niște triști figuranți. (...) Sigur este totuși că un partid și un lider cu manifestări și atitudini coconstant rasiste, xenofobe și antisemite nu este «de stânga», fie ea și «extremă». Invocarea lui Ceaușescu, după unii gânditori din numitul ansamblu de contorsiuni intelectuale semn cert de «comunism» și de «stânga», este în realitate făcută de PRM și de liderul său în logica modelelor (sau a simbolurilor) naționale autoritare, în linia Țepeș-Antonescu etc. Și apoi, e imposibil de adus în perimetrul stângii, chiar și în al extremei stângi, un ins care umblă cu Biblia în mână, se proclamă iluminat de Dumnezeu și e mare iubitor de scenografii kitsch în registru religios. Da, cu condiția ca adeziunea la valorile și principiile vieții politice de tip vest-european să fie convingere, nu lustru oportunist ori snob. Când, la sfârșitul declarației lui după aflarea primelor rezultate ale celui de-al doilea tur al alegerilor prezidențiale, Corneliu Vadim Tudor a spus că înfrângerea lui înseamnă «o victorie a ateismului și a Antichristului», el își confirma situarea într-una dintre cele mai retrograde și mai profitabile tradiții ale perioadei de după 1989: implicarea politică și electorală a lui Dumnezeu, a religiei, a Bisericii. Sfeștaniile, parastasele, alaiurile, soboarele de preoți, îngenuncherile în masă (...) toate acestea nu au fost inventate de Corneliu Vadim Tudor, dar au constituit o atmosferă prielnică, foarte prielnică, ascensiunii lui. Câți intelectuali români *democrați, filo-occidentali și occidentalizanți* au schițat public o minimă rezervă față de întrebarea pusă de candidatul Emil Constantinescu, într-o dezbateră televizată decisivă, candidatului Ion Iliescu, «Domnule

Iliescu, credeți în Dumnezeu?!». O întrebare de neconceput, descalificantă după normele vieții publice occidentale, însă. (...) În sfârșit, tot în seara zilei de 10 decembrie 2000, Corneliu Vadim Tudor s-a mai înscris într-o tradiție a deceniului: a învinpvățirii alegătorilor de eșecul propriu. Fiindcă și pentru liderul partidului România Mare poporul român a dat dovadă, nevoțându-l, de înapoiere, de nevolnicie, de imaturitate («nu ne-am maturizat suficient»). Într-un *text* modulat de atâția antivadimiști în declarații solemne, dar esențial vadimiști în atitudini concrete, «Fenomenul Vadim» nu a apărut din neant, iar pe șantierul drumului spre Vsdimistan au lucrat, poate inconștient, mulți dintre cei care au pretins și pretind că au crut să croiască o cale în direcție inversă». □ Sub genericul „Glosar de tranziție”, sociologul Pavel Câmpeanu citește rezultatul recentelor alegeri din România printr-o grilă proprie și cu ajutorul unui termen hibrid – compus din democrație și dictatură – importat din America latină (**Democratura**): „Neprevăzut, deși previzibil, amenințătorul succes al extremismului are conotațiile unei diagnoze. Circumstanțe mai mult decât incomode i-au făcut pe numeroși descendenți ai dacilor, romanilor și ai naționalităților conlocuitoare că de pe urma discursurilor despre o refermă a economiei înfăptuită cu mijloace democratice nu s-a ales nici cu reforma, nici cu democrația. (...). Milioanele de alegători care și-au dat votul extremiștilor nu s-au pronunțat contra democrației și reformei, ci contra mistificării lor. Dacă opțiunea lor a fost greșită, ea a dovedit totuși că tranziția le-a asigurat fie și libertatea de a greși. Reiterându-și în turul doi greșeala, ei s-ar pune în situația de a pierde până și această cea mai nefericită dintre libertăți. Nefericită fiindcă ei nu pot alege cu entuziasm între o dictatură tranșantă și o democrație șovăielnică – democratura”. □ Mircea Vasilescu taxează dublul standard al presei autohtone în campania pentru turul doi al prezidențialelor, chiar dacă-i justifică oportunitatea (**Campanie și campanii**): „...dincolo de orice reguli, mai toată presa română a militat deschis împotriva unuia dintre candidați și a partidului său, punându-le în evidență extremismul și avertizând asupra pericolelor pe care le reprezintă. O asemenea regroupare în apărarea democrației e notabilă și dovedește că, în situații de urgență și în regim de campanie, presa din România știe să reacționeze și știe cum să lucreze. Trecând însă peste faptul că, în turul al doilea, cetățenii au avut de ales între păstrarea în limitele democratice și ieșirea periculoasă din democrație (...), ideea de a face campanie *împotriva* unui candidat nu e, după standardele profesionale aplicabile în orice țară europeană, deloc democratică. (...) felul în care s-a ajuns la această necesitate arată, pe de o parte, limitele democrației românești, iar pe de altă parte obligă presa să-și pună întrebări cu privire la propriul statut, la propriile strategii...”. □ Adrian Cioroianu speculează, pornind de la Niccolò Machiavelli, șansele „istorice” pe care le are noul președinte real al României, Ion Iliescu (**Visul lui Machiavelli**): „Iliescu și partidul său au o șansă precum poate nu au avut nici măcar în 1990Ș șansa de a se dovedi, într-adevăr,

salvatorii democrației și o soluție bună pentru țară; șansa de a face preponderent uitate *fentele* lor glorioase, de la mineriade până la Bancorex; șansa de a aduce România mai aproape de Europa, de unde până acum li se reproșa că au dus-o în sens invers, legată cu *firul roșu*; șansa de mulțumi votului de bun-simț al românilor printr-o reală eficiență guvernamentală, adică evitând acel amatorism păgubos, dar cu țâfnă, ce-a mai scos din când în când capul în ultimii ani (...); șansa, în fine, de a dovedi că toate presupusele lor nostalgii sunt acuze fără fond și că ei cred, într-adevăr, în singurele patru idei ale actualității: democrație, reformă, capitalism și integrare”. □ Antropologul american Gail Klingman îl evocă pe profesorul și folcloristul Mihai Pop într-un articol memorial (*Pentru Moșu*): „Claude, cu durere, m-a anunțat prin e-mail despre moartea Moșului, despre care aflase de la Andrei, singurul dintre băieții Moșului care mai trăiește, rămas acum *pater familias*. Pe aceeași cale, i-am scris acum la rândul meu lui Katherine. Ni-l vom aminti pe Moșu așa cum îl știam mai bine. Ș atâția ani am fost inspirați de pofta lui intelectuală și de profunda lui poftă de viață. Pentru noi, pare că s-a terminat o epocă. Și, din multe puncte de vedere, așa e”. □ Pe ultima pagină, Tita Chiper îi ia un interviu scriitorului Mircea Horia Simionescu despre experiența anilor '50 (*Amintiri despre temperarea ingeniosului*): „Până la 30 de ani, sau în jurul vârstei de 30 de ani nu se poate să te reduci la viața de ascet. În anii '50, noi eram oameni tineri, plini de energii pe care toți simțeam că trebuie să le consumăm. Nimic deliberat. Totul venea de la sine. Sigur, anormalitatea generală o simțeam cu toții, dar, ca o normalitate, ca o reacție firească, noi trebuia să ne trăim viața. Cum? Așa cum se putea trăi atunci. Eu am ajuns să lucrez la «Scânteia» trimis de o profesoară a mea de la facultate, Despina Mladoveanu, italianistă, care m-a văzut amărât, vai de capul meu și a încercat să-mi facă loc de corector la Editura Politică”.

17 decembrie

● Nr. 12 al revistei „Orizont” se deschide cu un articol al lui Cornel Ungureanu, *Mircea Mihăieș; acasă, la școală și în haiducie*: „Spre deosebire de colegii săi implicați în politică, spre deosebire de optzeciștii dedicați jurnalisticii militante, Mircea Mihăieș a realizat un șir de cărți (...). Așadar, Mircea Mihăieș a realizat un număr de antologii (pe care le-a prefătat), a coordonat serii de poezie (la Editura Polirom), a purtat dialoguri cu cărturari importanți pe care i-a lăsat (sau i-a constrâns să se desfășoare în toată splendoarea lor. (...)/ Succesul de public al lui Mircea Mihăieș nu a venit dinspre literatură, dinspre critică, dinspre eseu sau traduceri (...), ci din analizele politice, pe care, de câțiva ani, le propune prin rubrica de «Contrafort» a «României literare». Rubrica înnegurată a lui Mircea Mihăieș a atras laude, injurii, polemici. (...) După anii 1990, analiștii iau locul cronicarilor, spectacolul politic ia locul spectacolului artistic (care atunci, în epoca socialismului

multilateral dezvoltat, camufla protestul politicii). Ei, analiștii, țin minte, ei știu, ei au dreptul să spună *nu* cu tot talentul din dotare. Erudiția lor pare omului de rând copleșitoare, stilul lor, inconfundabil. Sunt incomozi fiindcă negația alunecă spre pamflet (altfel ar avea vreun haz?), fiindcă lumea politică e alcătuită din personalități fabricate peste noapte”. □ Sub titlul **Comparatism, feminism, post-colonialism**, Pia Brânzeu transcrie un dialog cu Virgil Nemoianu: „*Domnule profesor Virgil Nemoianu, participați la al XVI-lea congres al Asociației Internaționale de Literatură Comparată «ICLA» de la Pretoria. Vă rog să ne mărturișiți, în calitatea Dvs. De secretar al asociației și de organizator, câteva din impresiile despre acest congres./* Începând cu 1952, ICLA organizează un congres la fiecare trei ani. Aceste congres aveau loc până acum doar în Europa sau în America de Nord. Începând cu acest deceniu și alte continente au fost interesate să organizeze congresul și să atragă atenția asupra regiunilor, mai mult sau mai puțin periferice pe care le reprezintă. Iată-ne acum în Africa, iar peste trei ani vom organiza congresul în Asia, la Hong-Kong. În general, sunt în jur de 700-1000 de participanți. Din cauza poziției excentrice a Africii de Sud, anul acesta sunt doar 500 de cărturari. Motivul pentru care aceste congrese au început să se țină în afara zonei clasice este faptul că însăși componența asociației s-a schimbat. Nu mai domină vestul, ci se înscriu din ce în ce mai mulți membri din Asia, Africa și America de Sud./ *Am observat că și aici, ca de altfel și cu ocazia altor congrese, că islamicii sunt total absenți. În ciuda globalizării masive, un fenomen care ar trebui să-i implice pe toți intelectualii planetei, nu există nici un reprezentant din țările arabe. Există vreo explicație pentru acest fenomen de izolare științifică?/* Ocazional, mai participă câte un cercetător din Egipt sau Maroc, dar se pare că interesul lor nu este suficient de mare pentru a-i scoate din izolare. Vina este și a noastră, că nu am fost destul de energici să-i atragem, dar și a lor, că evită sistematic modul occidental de a gândi. (...)/ *Ce s-a mai schimbat în literatura comparată?/* Elementele teoretice au devenit mult mai puternice, fără ca prin aceasta să slăbească elementul istoric. Aspectele politice, filosofice, ideologice sunt integrate mai subtil în analize. Există un echilibru între modalitățile tradiționale de analiză a literaturii și cele mai recente feministe, post-coloniale etc. Personal, nu mă simt prea apropiat de aceste nișe pe care le consider derivate din vechiul marxism muribund și, deci, efemere. Uneori, însă, aceste forme de studii culturale reușesc să aducă puncte noi de vedere, să incite la discuții și la redescoperirea autorilor. În plus, e evident că și în literatura comparată se regândesc zonele: Europa e completă numai cu Europa de Est, deși țările din această zonă au cu mult mai multă nevoie de Europa decât invers. Totuși, continentul e ciuntit fără aceste zone ce nu se mai pot omite, din moment ce a căzut Cortina de Fier. Vezi că și participarea românilor la acest congres e destul de bună. Din țară mai sunt aici Monica Spiridon de la București și Emil Sârbulescu de la Craiova. (...)/ *Mai*

publicați ceva despre viața dvs. personală? / Am foarte multe materiale brute: note de călătorie în care privesc locurile – în special cele europene – cu ochii unui fost băștinăș înrădăcinat altundeva. Îmi placee jocul imagologic al oglinzilor. Ar trebui să-mi continui memoriile oprite în 1975, dar pe moment dispun doar de fragmente dispartate. Am, în schimb, multe scrisori, unele nepublicate, de la personalități marcante ale vieții literare românești, precum Doinaș, Negoïtescu, Steinhardt, I.D Sîrbu. Am auzit că s-a creat o societate «N. Steinhardt» și aș dori să le donez materialele pe care le am”. □ Aceași Pia Brânzeu consemnează într-un articol desfășurarea celui de-al 16-lea Congres Internațional de Literatură Comparată (Pretoria), eveniment la care se face referire și în interviul cu Virgil Nemoianu: „Aleg prima secție, *Literatura comparată în epoca multiculturalismului*. Călin Andrei Mihăilescu din Canada definește literatura comparată din perspectiva postmodernistă a cotidianului pragmatic analizat de Fredric Jameson: «totul în viața noastră poate fi considerat cultură». Dacă, pe de o parte, totul se culturalizează, pe de altă parte, piața de consum cunoaște o competiție acerbă ce uniformizează cultura. Literatura comparată reprezintă o salvare prin experimentalism, interculturalitate, circularitate a gândirii, discontinuitate și prezență a alterității. Urmează Ulrike Kistner, din Johannesburg, care vede comparatismul ca o interfață între limbă, literatură, poetică, retorică și semiotică. Schimbările actuale nu afectează gustul artistic, ci experiența estetică și procedeele cognitive, literatura urmărind din ce în ce mai mult să scape de limitele discursului, ale granițelor naționale și ale istoriei. Din solidaritate românească mă mut la secția Ilenei Șora Dimitriu, care se referă în lucrarea sa despre literatura de detenție la Breyten Breytenbach, Wole Soyinka și Nicolae Steinhardt. Ea însăși oferă un exemplu pentru ceea ce reprezintă literatura comparată astăzi: o metodă de a stabili punți între lucruri ce nu se leagă. Dacă în studenția noastră, comparatismul însemna să pleci de la fapte de cultură evident relaționate prin influențe mai mult sau mai puțin evidente, acum se compară acte de cultură dispartate, legate doar prin contexte similare. (...) / Adunarea Generală ICLA discută probleme legate de statutul literaturii comparate ca disciplină universitară și critică. Cei 5.000 de membri ai societății, ca și prezentul congres, urmăresc să contribuie la depășirea crizei în care se află științele umaniste astăzi, stabilind legături între teme ex-centrice – în speță africane – (...) prin punți interdisciplinare și practici interculturale. Noile alegeri, în urma cărora vechiul președinte francez va fi înlocuit de Koji Kawamoto din Japonia, vor spulbera eurocentrismul cu care suntem atât de obișnuiți. O doamnă medievalistă din Statele Unite îmi poveștește că din aceleași motive, de refuz al canonului eurocentric, perioada medievală nu mai interesează studenții. Chiar dacă, izolat, apar unii pasionați în această direcție, profesorul are datoria morală să îi oprească de la a investi efort și timp acolo unde viitorul nu le mai oferă nici o șansă. Nici în universitățile din Africa de Sud studenții nu vor să mai

aleagă literatura sau literatura comparată. Ei preferă studiile culturale, mult mai complexe și mai utile în opinia lor. Prin urmare, indiferent de vârsta la care s-ar afla, profesorii trebuie să-și uite pasiunea de-o viață și să se reorienteze spre noile domenii cerute. Deși specializarea post-universitară este din ce în ce mai restrânsă, deschiderea oferită de studiile propriu-zise trebuie să fie din ce în ce mai largă, nu din considerentele universaliste ale renaștiștilor, ci din dorința pragmatică de a reuși în cele mai variate contexte”. □ Veronica Balaj îl interviuează pe Shaul Carmel (*Când scriitorul nu e doar scriitor*): „*Scrieți direct în limba română, e clar. Ați experimentat de curând o traducere în ebraică a unei piese de teatru. Dar e o traducere, nu originalul. Aveți multe variante la o poezie? Le păstrați?/* Depinde. Unele poezii îmi ies dintr-una. La altele lucrez mai mult. Nu păstrez nici o variantă, le rup, n-am de gând să fac ce-a făcut Ion Barbu la vremea sa și să-mi public variantele. Desigur, între forma mentală și cea scrisă apar alte posibile variante. Dar asta e altă problemă./ *Literatura holocaustului cum a fost primită în Israel? O considerați ca fiind deja integrată literaturii israelite?/* Trăiesc într-o țară cu multe direcționări. A trecut mult până să fie acceptată una sau alta din noile atitudini sosite aici odată cu scriitorii, cu artiștii în general. Ei bine, la început, acest tip de literatură n-a fost înțeleasă, asimilată nici vorbă. Era experiența unor evrei veniți din alte țări, lumea ne este ostilă încă și totuși, acasă n-am fost înțeleși cu ușurință. De aceea, acum în prag de mileniu trei, încă se mai scrie despre holocaust. (...) România a fost generoasă cu evreii. Păcat că acum sunt tot mai puțini./ *Ați trădat vreodată poezia? Să scrieți proză, de pildă? De altfel, ați și semnat o carte cu tentă politică, **Pacea și-a ucis soldatul**./* Am încercat proză. Proză scurtă. (...) Cartea de notație politică este rodul unei trăiri foarte aprinse, în numele unor idei. Am și făcut parte din partidul lui Itzak Rabin. Trebuia să scriu această carte./ *Sunteți un scriitor implicat în politic, în social? Credeți în rolul acesta al poetului?/* Fără îndoială. Cred. Vă dau un exemplu. De curând, președintele PEN-ului la care sunt ales pentru centrul Israel, face observația referitoare la un scriitor contemporan din Israel: «E numai scriitor.» Asta-i grav. E cel mai mare neajuns pe care-l poți găsi unui scriitor. Cum să fii rupt de realitatea din jur, care te arde? Eu nu pot sta deoparte. Nu o spun din sau pentru oportunism politic, o spun din credință că așa e necesar să fie. Un scriitor nu trebuie să se izoleze. La ora actuală, în Israel, sunt cazuri când primul ministru se consultă cu scriitori mai de seamă. Mi-amintesc de un moment important pentru colaborarea culturală între Israel și România, eram cu regretatul meu prieten Adrian Dohotaru și discutam probleme ce interesau cele două culturi, cu masca de gaze pe față. Așa am făcut și nu-i de mirare. Când simți că trebuie să te implicii, o faci”. □ Sub titlul *Un spirit transilvan*, Alexandru Ruja comentează un volum al lui Ovidiu Cotruș, *Titu Maiorescu și cultura română* (ediție îngrijită de Cornel Ungureanu, Editura Paralela 45, colecția «Cercul Literar de la Sibiu», 2000): „Prima dată, studiul Titu

Maiorescu și cultura română a fost publicat în *Meditații critice* (1983), volum îngrijit și prefațat de Ștefan Aug. Doinaș. (...) Studiul lui Ovidiu Cotruș poate fi contextualizat și fixat în cadrul bătăliei mai largi de revenire la Maiorescu după trecerea prin infernul proletcultist. (...) Ovidiu Cotruș deschide procesul de înțelegere a criticii maioresciene și pe dimensiunea sensibilității, a gustului estetic, a pătrunderii în «substructurile latente ale operei literare». În construcția personalității lui Maiorescu se întâlnesc o natură (în sens de dispoziții structurale, temperamentale), empiristă, pozitivistă, continuu solicitată de faptele și realitățile imediate, și o conștiință axiologică, orientată spre valorile absolute, notează Ovidiu Cotruș”.

19 decembrie

● Într-un articol din revista „22” (nr. 51), *Situația e disperată, dar nu e gravă*, Livius Ciocârlie scrie: „Trăim de câteva zile încoace sub semnul unui strașnic paradox: după ce ne-am temut – prea mult, prea mult – că s-ar putea ca Vadim Tudor să devină președinte, acum va trebui să ne temem din cauză că n-a devenit. Pare absurd ce spun, dar nu e greu de înțeles. Dacă lucrurile vor merge rău în continuare – și e greu de crezut că vor merge altfel –, cine va capitaliza nemulțumirea populației? (...) Nu va fi rău deloc dacă partidele din actuala opoziție pe care le numim democratice își vor juca rolul cu reală înțelepciune, adică sprijinind orice măsură bine venită, opunându-se tuturor celorlalte, fără a ține seama de cine știe ce obscure socoteli. În treacăt spun că n-ar fi rău nici ca noi, intelectuali, să nu mai dăm gropi. (...) Intelectualilor ce le rămâne de făcut? Tocmai ce nu le stă în fire. În loc să tremure de frică până li se încheștează gura, ei ar trebui ca printr-o muncă nespectaculoasă și asiduă să creeze o rețea de nuclee spre care să se îndrepte aceia dintre nemulțumiți care nu vor fi atrași de Vadim Tudor. Vom fi în stare s-o facem? Dacă nu, ne va rămâne posibilitatea să intonăm o frază familiară vienezilor din 1900, din perioada numită *Finis Austriae*, fraza pe care am împrumutat-o ca să dau titlu acestui articol”.

20 decembrie

● În editorialul din „România literară” (nr. 50), Nicolae Manolescu încearcă să răspundă la întrebarea postelectorală *Cine l-a inventat pe Vadim*: „Lăudând trezirea la realitate a presei, când cuțitul a ajuns la os, să nu ne sfiim a recunoaște greșelile pe care cu toții le-am făcut. Cine l-a inventat pe Vadim? Dacă insatisfacțiile sociale conduceau, inevitabil, spre o astfel de apariție pe scena politică, regia spectacolului și a imaginii aparține presei, televiziunii, radioului. Vadim e proiecția politică a vulgarității – în limbaj, în gândire, în comportament – care a invadat mass-media românească după revoluție. Acest Ubu, acest Arturo Ui a fost fabricat de editorii și de jurnaliștii români ieșiți din mantaua primului Eveniment al zilei. Nu întâmplător, tocmai redactorul lui șef

era singurul care sărea să-l apere pe Vadim de... linșajul mediatic. El nu accepta să-i fie distrus mitul”. □ În prelungirea editorialului se situează și articolul de atitudine al lui Mircea Mihăieș (*Balada chirurgilor iresponsabili*): „Oricât ar părea el de rupt de clasa politică românească, Vadim reprezintă doar exacerbarea minciunii și a fraudei inventate de foștii și actualii guvernanți. Nu e nici o surpriză că Irina Loghin, vajnica guristă de-anțărț, ar vrea să schimbe tehnica unduirii omușorului cu aceea a cătușei puse d-lui Rasdaq. Surprinzător e doar că Vadim se visează (cred că nici nu-și dă seama de asta!) o combinație de Iliescu și Constantinescu: justițiar cu gura (pentru că nu-l costă nimic!) și făcător de minuni la nivel de frigider (ceea ce l-ar costa enorm!) Nici imaginația, nici cultura de liceu de cartier etalată în fața unei populații de cartier fără liceu, nici oamenii care-l înconjoară nu văd dincolo de imbecilitatea comunistoidă. Ce e drept, un comunism merit să le apere privilegiile și să le protejeze Mercedesurile și vilele. El va trebui să rezolve nu doar bovarismele unei populații xenofobe, ci și dilema existențială a curvei care, surprinsă de polițiști în timpul exercitării funcțiunii, s-a adresat reporterului T.V. cu un perfect sânge rece de politician versat: «Aici am ajuns! Țștia nu ne lasă nici să muncim, nici să ne futem!»”. □ Alex. Ștefănescu publică *În loc de cronică literară* un articol despre cronicarul literar Tudorel Urian și volumul său de debut *Proza românească a anilor '90* (Ed. Albatros, București, 1999) (*Un critic literar care trece direct la subiect*): „Cine este Tudorel Urian? N-am reușit până în prezent să aflu. Numele lui nu figurează în dicționare./ L-am întâlnit o singură dată, la o recepție la Palatul Cotroceni. Mi s-a înfățișat ca un tânăr cuviincios, care se apăra de lume cu un exces de politețe și cu o ironie timidă. Era secondat de soția lui, Liliana Urian, o ființă frumoasă și prietenoasă. Cei doi se înțelegeau din priviri și înaintau prin mulțime cu grija de-a nu stânjeni pe nimeni, dar și cu bucuria copilăroasă de-a vedea oameni./ Nu mi-a venit să cred că tânărul acela ceremonios și stângaci era autorul comentariilor critice din «Cuvântul», scrise cu atâta siguranță. (...) Ceea ce îl face dezinvolt ca autor – dezinvolt, direct și sincer până la o anumită impetuo-zitate – este desăvârșita lui competență. Nu știu cât se pricepe Tudorel Urian la viață, dar la literatură se pricepe. (...) Citind cartea lui Tudorel Urian avem senzația că citim, cu acceleratorul, toate cărțile de proză apărute în România în ultimul deceniu. Și că le și înțelegem și ni le întipărim în minte. Concluzia la care ajungem – fără ca autorul comentariilor să ne-o impună – este că proza românească s-a relansat după 1990. Concluzie optimistă, în distonanță cu teoriile la modă despre criza romanului (sau a prozei scurte)”. □ Constantin Iftene publică un interviu inedit cu Laurențiu Ulici (*Laurențiu Ulici – ultimul interviu*), rezumat în șapoul introductiv: „Ultima zi din viața unui om are ceva din incendiul marilor evenimente. Biroul lui Ulici, în ultima lui zi, miercuri, 15.11.2000, este scâldat în amintirea mea de această lumină. Secretara lui, ca un personaj bine integrat unui posibil scenariu al destinului, le ordonează pe

cele câteva alte personaje care aproape că tropăie de nerăbdare în anticameră. Aflat în afara acestei fotografii gogoliene, citesc pe fețele lor că știu bine scenariul. Îmi fac loc, fiind convins că trebuie să înregistrez ultimul dialog. Laurențiu Ulici, care ținuse mult să mă asigure de promptitudinea întâlnirii, strălucea de prospețimea zilei./ Aceasta era vibrația din preajma biroului său, aglomerat de musafiri, dar și de mobilele vechi, încărcate de elemente sculptate, care arătau că își găsiseră locul în spațiul acela strîmt, după o perioadă de orgolioasă stinghereală. Laurențiu Ulici nu avea mânecele suflecate, ca să-i pot aprecia brațele vânjoase, nu avea cămașa desfăcută, dar energia ce licărea pe chipul lui mă împinge și acum spre aceste iluzii. Avea un sacou, rigid bine încheiat, iar barba lui mohorită acoperea triunghiul îngust al cămășii. Răspundea cu poftă, utilizând din plin cele două instrumente, cu care era bine dotat: logica și cuvântul bine șlefuit și tăios. Mi-am închipuit că se pregătise pentru un ultim asalt în campania electorală. Târgoviște a rămas unul din orașele PDSR-ului, mi-a spus. Nu era disperat, dar nici nu voia să piardă, fără să aplice leviatanului câteva lovituri mortale. Replicile lui dovedesc această dezinvoltură. A căutat să iasă de sub molozul locurilor comune, pe care oamenii politici l-au deșertat în acele zile peste România. A ajuns la mărturisiri grave: cu glas stins, pierdut în barba lui sîrmoasă, mi-a spus că România, în 2002, dacă merge la fel, nu va mai exista. Banatul și Ardealul vor pluti spre alte zări... Eram convins, când m-am despărțit, că opiniile lui vor disloca multe suflete, acolo unde va merge. Când secretara, a doua zi, mi-a comunicat sumbra veste, sufletul meu năucit, căutând o salvare pe moment, s-a lipit de schijele acelor ultime vorbe, uimitor de dureroase. Mă temeam chiar să nu găsesc în dialogul înregistrat explicația acestui absurd, care-l lovise din plin. Nu puteam să pun stavilă unei voci destrămate, care-mi repeta jignitor, în ritm de slogan, că asistasem la ultimul său discurs public". □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea comentează acid volumul de amintiri al lui Stelian Popescu, directorul cotidianului interbelic „Universul”, apărut la Editura Albatros, în 2000, într-o ediție realizată de Ioan Opriș (*Patronul „Universului”*). □ Augustin Buzura trimite la redacția revistei o serie de precizări la adresa unei scrisori a lui Mircea Zăciu către Spiru Vergulescu apărută în „Vatra»” nr. 8 și reprodușă parțial în „România literară” nr. 48 (în legătură cu *Dicționarul Scriitorilor Români*): „Cunoșteam prea bine povestea *Dicționarului*, așa că mi s-a părut firesc să-l ajut atât cât îmi stătea în puteri, deși avusesem timp să descopăr că, aici, prin partea noastră de lume, a ajuta pe cineva la nevoie, cum poți și nu cum se așteaptă el, înseamnă, în marea majoritate a cazurilor, a te alege cu o dușmănie adevărată. Cu regretatul Mircea Zăciu lucrurile mi se păreau diferite, adică normale. Până în ultima clipă mi-a arătat o reală prietenie, iar eu, în răstimpul dintre volume, i-am tipărit un substanțial volum de articole: *Ca o imensă scenă, Transilvania*, căruia i-am adăugat și alte gesturi de prețuire pe care nu vreau să le amintesc. Oricum, mie, cel puțin, toate mi se păreau a fi în regulă.

Cât despre onorarii, pentru volumul II al *Dicționarului* s-au plătit 60 de milioane de lei, din care 30 pentru coordonatori și 10 pentru colaboratori. Nu am nici o îndoială că și unii și alții meritau mai mult, din păcate însă, tirajul nu s-a vândut nici până în ziua de azi în întregime, deși prețul nu reflectă valoarea reală, pierderile editurii au fost mari, dar pe noi ne interesa înainte de orice investiția culturală și morală. Nu are rost să reproduc nici cuvintele de recunoștință care ni s-au adresat în Prefață și nici să explic ceea ce am înțeles eu din faptul că autorii au refuzat să încheie un contract de editare. Tipărirea volumului III costă, potrivit tarifelor actuale, aproximativ un miliard de lei, bani care nu pot fi adunați ușor, mai ales acum, când toate editurile au mari dificultăți, când în general cartea nu se vinde, iar dezinteresul față de cultură al autorităților a atins cote greu de imaginat. În condițiile în care am primit abia 130 milioane subvenție din partea Ministerului Culturii, nu știu cine în afară de noi ar fi avut curajul să se angajeze într-o asemenea aventură. Dar eram conștienți că *Dicționarul* este o nevoie stringentă a culturii noastre. Scrie Mircea Zăciu: «Noi am pregătit pentru tipar vol. 3 care jumătate e în corectură și jumătate s-a oprit din cules la dispoziția celor de la Fundație, cred că Buzura personal». Care va să zică, îmi asum riscul tipării acestei lucrări împotriva tuturor celor ce mă avertizau asupra numeroaselor daune, îmi iau obligația de a strânge miliardul necesar și tot eu să o opresc? Logic, era mai simplu să dea un telefon, să afle direct de la sursă adevărul. Din păcate, Mircea Zăciu știa prea bine de ce s-a oprit culegerea./ Fundația Culturală Română este o instituție nouă, înființată după Revoluție, cu foarte precise obligații statutare, și prin urmare nu moștenește Consiliul Culturii, Secția de presă a C.C. sau mai știu eu ce alte instituții cu care au avut de furcă autorii *Dicționarului*, și care i-au exasperat pe bună dreptate. Așadar, nu-și poate asuma daunele morale și materiale provocate acestora de instituțiile pomenite. Mai mult: *Dicționarul* apare într-un alt context politic, economic și cultural, iar dincolo de toate, nici o editură din lume nu decontează, așa cum ni s-a pretins, cheltuielile făcute de autori pentru a duce o operă la bun sfârșit (xeroxuri, hârtie de scris, bilete de tren, cerneală, convorbiri telefonice, hotel, piese de computer uzate etc.). Pretențiile financiare ale lui Mircea Zăciu și Aurel Sasu, care depășeau puterile editurii, sunt adevărata cauză a întârzierilor pe nedrept atribuite mie. Și-apoi, cum aș fi putut opri eu tipărirea câtă vreme o bună parte din manuscris nici măcar nu ajunsese în editură?! Cele 500 pagini au fost predate abia în noiembrie, în urma unor anevoioase tratative, așa încât, în clipa de față, ele se află în corectura I. Dacă Ministerul Culturii va reinnoi subvenția, și dacă noi înșine vom izbuti să adunăm încă o dată miliardul, volumul III va putea să apară în prima jumătate a anului 2001./ Volumul IV nu a fost încă predat, în schimb autorii au realizat un consistent compendiu care va apărea curând la o altă editură, ceea ce va face ca pierderile editurii noastre pentru ultimele două volume să fie și mai mari. Acesta este adevărul spus foarte în fugă. Știu prea

bine că Mircea Zăciu a căruia dispariție neașteptată m-a cutremurat, nu a murit din cauza *Dicționarului*, așa cum se spune în diferite scrisori de către cei ce pretind că i-au fost apropiați, ci din cu totul alte motive. Familia, prietenii adevărați, cei ce au întocmit rapoartele medicale pot depune mărturie. A pune în seama *Dicționarului* și indirect, a subsemnatului, moartea regretatului Profesor este fie o ticăloșie, fie o imbecilitate, dacă nu cumva amândouă. Cunoscându-i însă pasiunile epistolare și jurnaliere mă aștept la surprize noi, deși după ce i-am citit jurnalul, cu mare întârziere, din păcate, nu mă mai miră nimic. A propoz de *Jurnal*, Marian Papahagi, alt mare dispărut mult prea devreme, spunea că ar trebui să ne adunăm o dată toate personajele pentru a-i explica autorului ce s-a întâmplat cu adevărat în diversele împrejurări despre care acesta a scris”. □ Mircea Cărtărescu scrie un articol de susținere despre poezia „anarhică” a debutantului Marius Ianuș, victimă a unui recent scandal de dmoravuri (*O poezie adevărată*): „Poezia lui Marius Ianuș se cere contextualizată și apoi decontextualizată ca să poată fi înțeleasă. Vulgo: ar trebui observate mai întâi ideologia și psihologia ei, iar apoi ele ar trebui date deoparte ca sa poți rămâne cu poezia. Altfel cititorul riscă să arunce (dezgustat) copilul o dată cu apa murdară din albie căci, trebuie s-o spunem, rareori un copil mai adevărat, mai sănătos și mai reușit s-a scăldat într-o apă mai tulbure. În același timp ar trebui să ne-ntrebăm dacă această apă nu e chiar lumea românească în care trăim, anormalitatea care ne-nconjoară și din care nu putem scăpa. «La așa vremuri, așa poet», a scris un critic despre Ianuș, și, într-un fel, avea dreptate, căci Ianuș își definește deplin epoca în tot ce are ea mai diform, mai disperat și mai grotesc. Dar orice poet autentic o face. Tinerii autori de azi nu și-au ales ei înșiși vremea în care trăiesc, ci s-au trezit aruncați printre ruinele ei. De-aici confuzia, nerăbdarea, obscenitatea, agresivitatea, perplexitatea poeziei lor. Toate acestea, detestabile în vremuri normale (și nimeni nu detestă mai mult decât mine violența și obscenitatea), sunt totuși mărci ale autenticității în lumea de azi. Nici un poet adevărat nu se poate feri de ele. Tot de demoralizarea și de ura de sine a noastră, a tuturor, țin și alte excese. Gongorismului patriotard ceaușist i-au luat locul la fel de morbide și de jenante blasfemii naționale. Legătura dintre cele două e directă și nu poate scăpa nimănui: tinerii de azi vomită ceea ce li s-a vârat pe gât cu de-a sila în deceniul precedent. Înjosirea sadică, psihanalitic coerentă, a simbolurilor naționale (care sunt, în definitiv, simboluri materne), care a șocat pe drept cuvânt sensibilitatea unora ar fi, de asemenea, o oroare în vremuri normale – n-am întâlnit-o sub aceste forme în nici o cultură civilizată. Dar noi nu trăim vremuri normale, acesta e mesajul tinerilor poeți în definitiv. Cei mai buni dintre ei scot aceste strigăte barbare dintr-o adevărată, legitimă în vremea de azi, sfișiere lăuntrică. Ieremiadele vremurilor biblice nu erau plăcute la auz”. □ Într-un grupaj omagial prilejuit de împlinirea a 25 de ani de la moartea lui Dinu Pillat semnează articole evocatoare soția acestuia, Cornelia Pillat (*Un destin*

implinit) și fiica sa Monica Pillat (*Cele mai vechi amintiri*), Theodor Enescu (*Deschis prieteniei*, din Fonoteca de Aur a Radiodifuziunii Române) și Virgil Ierunca (Cînstit, exemplar, demn, transcriere de pe bandă magnetică, din emisiunea *Portrete și evocări literare*, realizată de Anca Mateescu și difuzată pe Canalul România Cultural, miercuri, 6.XII. 2000). □ La rubrica de carte străină, Andreea Deciu scrie despre un volum mai vechi al teoreticianului Stanley Fish, prefațându-l cu considerații mai generale despre dezbaterile de idei literare din România și clișeele care o parazitează (***Autonomia esteticului***): „Citind diverse comentarii în presa culturală românească, sau doar participând la conversații, am întâlnit destul de frecvent convingerea, exprimată uneori cu iritare, că teoria și critica literară de peste ocean ar fi produsele indirecte ale unei orientări politice. Sau, că ar fi militante politic și social, că miza lor nu este una intelectuală, ci mult mai implicată în contingent, și de aceea lipsită de valoare și de durabilitate. «Marxista» universitate americană a produs în ultimele decenii valuri de teorii care de pe țărmul opus al Atlanticului par isterice și mediocre. Nu m-aș încumeta să polemizez cu aceia care nutresc asemenea convingeri dacă exemplul ales ar fi, să zicem, critica postcolonială, sau așa-numita *queer theory*. Dar reacționez la rândul meu cu iritare când aud sentințe implacabile care reduc toate eforturile intelectuale din Statele Unite la o simplă agitație stradală, cu scopuri politice imediate. Cei care nu văd, în ideile provenite de peste ocean, decât political correctness, exagerează revoltător. Însă ca să lămurim (nu o dată pentru totdeauna, firește, ci măcar cât de cât) chestiunea dimensiunii politice a teoriilor literare de import american, să ne retragem de pe pozițiile verdictelor și polemicii pentru a porni de la o întrebare fundamentală și destul de veche: cum ar putea fi studiile literare (critica, istoria, teoria) strict politice? Altfel spus: care ar fi make-up-ul lor intelectual? Iată întrebarea care constituie teza principală uneia dintre cărțile recent semnate de Stanley Fish, *Professional Correctness: Literary Studies and Political Change (Corectitudinea profesională: Studiile literare și schimbarea politică)*. Volumul e ceva mai vechi (1996 în harrdcover, 1999 în paperback), publicat fiind înainte de celebrul scandal Sokal, dar poziția lui Fish a rămas aceeași”. □ La rubrica de „Revista revistelor”, Cronicarul scrie tăios, sub titlul ***Reziduuri psihosomatice***, despre o intervenție pamfletară a criticului Radu Voinescu la adresa receptării lui Gellu Naum: „Iritat de prețuirea și afecțiunea lumii literare față de Gellu Naum, Radu Voinescu publică în «Luceafărul» nr. 43, un fel de pamfletel (cu inevitabil efect de bumerang), în care afirmă că volumele poetului sârbătorit cum se cuvine la 85 de ani nu spun nimic. Nu lui, R.V., ale cărui merite nu s-au făcut remarcate pînă acum, ci așa, în general. Aceeași afirmație și tot fără argumente e extinsă și asupra exegeților lui Gellu Naum (după cum se știe, universitari și scriitori cu bibliografie consistentă) – nimic despre nimic: «Nu demult, pohetul fu sârbătorit din nou. I-a mai apărut o carte. Care nu spune nimic. Cum nu spun multe dintre cele pentru care a fost

sărbătorit alte dăți. De pe urma cărora a primit onoruri. Pentru care e considerat unul dintre cei mai importanți, ba chiar cel mai important și așa mai departe. Doamne și domnișoare care nu s-au eliberat de complexe freudiene se extaziază mistic atunci când pohetul mai spune câte ceva. (...) Dar cum tot ce zice și scrie pohetul face să curgă râuri și lacrimi înduioșat-evlavioase, sau să scapere priviri transportate în lumea ficțiunii ideale, natural că i s-au găsit justificări metafizice, metatextuale, metapsihologice, metalingvistice etc. etc.». Toți sunt deci niște snobi exaltați, habar n-au să deosebească poezia de vorbărie, trebuia să vină cineva să le spună adevărul verde în față și obscurul colaborator al «Lucefărului» n-are nici o îndoială că el e singurul cap-capabil să ajungă la o judecată de valoare asupra operei lui Gellu Naum și asupra persoanei poetului. Care mai are un defect major: îi plac pisicile. La o recentă lansare a îndrăznit chiar să facă elogiul lor. În calitate de biped, Radu Voinescu s-a simțit jignit: «Dacă pe bipezi îi expediază în două fraze, în schimb se lansează într-un consistent elogiul adus pisicilor. Foarte frumos! Cineva a elogiat nebunia și azi e citat cu admirație. Pentru ca, la o întrebare inexplicabilă a unei doamne care făcea pe reporterița – doamnele au dreptul, nu-i așa?, din când în când, la o doză de irațional – să declare ritos că între oameni și pisici preferă pisicile. Fără îndoială, a mai precizat. Păi scrieți atunci pentru pisici, maestre!». Semnatarul misogin, pisicofob și invidios al acestor rânduri, care se crede copilul din *Hainele împăratului*, ar avea, după părerea Cronicarului, nevoie de ajutorul unui psihanalist (asta fiindcă tot vorbește dânsul de complexe freudiene). Mult regretatul Laurențiu Ulici, care figurează încă în casetă ca director al revistei ce publică ineptia, vedea în Gellu Naum un candidat la Premiul Nobel pentru Literatură. E drept că pe Ulici îl plăceau și femeile și pisicile, iar invidia îi era străină”.

● „Lucefărul” (nr. 45-46) găzduiește o anchetă privitoare la *Istoriile literare*, propunând următoarele întrebări: „1. Deși mulți sceptici consideră că în viitorul secol literatura va căpăta un caracter oral..., sunt totuși unii optimiști care cred că elitele nu vor renunța ușor la magia cărții tipărite. Dumneavoastră pe ce poziție vă situați? 2. Credeți că istoriile literare mai prezintă vreun interes? Dacă da, de unde va veni acesta? 3. Ignorând timpul și vremurile, câțiva cercetători nu și-au abandonat proiectele inițiale și ne-au promis istorii (dicționare) ambițioase. Din câte știm, putem să vă oferim câteva nume: Laurențiu Ulici, Nicolae Manolescu, Marian Popa, Cornel Ungureanu, Alex. Ștefănescu, Aurel Sasu, Eugen Simion, Valentin Tașcu, Dumitru Micu, Ion Rotaru. Ce așteptați de la autorii menționați și care dintre aceștia credeți că ne vor dezamăgi? 4. De fapt, care-s așteptările dumneavoastră? Cce metode credeți că vor avea șanse de izbândă și ce personalități vă dau garanții? 5. Considerați că editarea acestor istorii merită a fi subvenționate de stat sau autorii trebuie să se descurce pe cont propriu? 6. Istoria semnată de Marian Popa e încheiată de mai mulți ani. Interesați să o publicăm, am propus oferta noastră Comisiei de

subvenții de la Ministerul Culturii, dar ni s-a refuzat proiectul. Vi se pare normal? 7. Care credeți că au fost criteriile pentru acest refuz? e Marian Popa un diletant în domeniu? Cum considerați că se poate ieși din această curioasă situație? *Nota redacției:* Câteva texte, prezente în aceste numere speciale, ne-au venit înainte de dispariția lui Laurențiu Ulici”. La anchetă răspund: ■ *Horia Gârbea:* „2. Istoriile literare prezintă interes în orice epocă și motivele sunt aceleași pentru are istoria în general prezintă interes pentru public și specialiștii domeniului. 3. (...) Dintre autorii citați în întrebare, unii sunt politicieni, conducători de instituții (academie, teatru), au oare timp pentru munca intensă pe care o presupune sistematizarea materialului, presupunând că fișele sunt deja scrise? Dacă s-ar referi doar la o perioadă scurtă sau ar porni din vechime, s-ar opri într-un punct mai îndepărtat de prezent, poate le-ar fi cu putință. Altfel, cupinzând «tot», inclusiv ultimul deceniu, nu.”; ■ *Marius Tupan, Avatarurile unui eșec:* „Cei care s-au trudit să scrie o istorie vor aprecia strădaniile confrăților, chiar dacă metodele alese de aceștia nu-s cele mai inspirate. Subiectivitatea e firească aici. Ignoranți (ca să nu le spunem altfel) devin aceia care nu au reușit (n-au îndrăznit sau n-au putut) să se înhame la o asemenea muncă titanică. Când sunt iritați, nu se sfiesc să treacă la defaimări, afirmând adesea că astfel de întreprinderi sunt desuete, inoperabile, mai ales în aceste vremuri în care mijloacele electronice ne vor scoate din orice încurcătură”; ■ *Caius Traian Dragomir;* ■ *Monica Spiridon:* „1. (...) V-aș sugera mai curând să amânați acest subiect pentru altă anchetă, mai ales că nu are cine știe ce legătură cu istoriile literare. Dacă acestea mai au sau nu un viitor, nu Internetul decide, asta e sigur. Iar literatura, ca să vă răspund totuși, sibilinic, la întrebare, nu va muri. Se va încăpățâna să rămână printre noi, schimbându-și doar înfățișarea, așa cum a făcut-o, vreme de milenii. 2. (...) Pentru sferele școlare și pentru cele academice, istoriile literare au o funcție care nu se va demonetiza niciodată, aceea de a canoniza o serie de autori dintre mai mulți și de a-i acredita în programe ca obiect de studiu, până când ceilalți îi va abandona arhivelor. (...) 3. Până când nu vom avea toate aceste proiecte încheiate pe masă, întrebarea nu își are rostul. Nu am nici vocație profetică și nici dexteritatea s-o mimez”; ■ *Radu Voinescu;* ■ *Alexandru George:* „3. (...) Partea cea mai gravă este că toți cei pomeniți mai sus sunt total lipsiți de simț istoric, sunt niște spirite anistorice, formați la școala nefastă a lui G. Călinescu – asta neînsemnând că le-ar lipsi intuiția critică, talentul sau viziunea pe porțiuni limitate. Dar istoria e cu totul altceva, ea nu se poate constitui din recenzii și cronici puse cap la cap, fără simțul ansamblului și al cronologiei. G. Călinescu, prin scrierile lui geniale și prin talentul impresionistic inegalabil, a nenorocit serii întregi de criticele după el, care au încercat să-l imite, dar, mai grav, au crezut că se poate face istoriografie cu instrumente inadecvate. Și, cum nu puteau atinge nivelul maestrului, au ajuns să concureze cu un epigon, Eugen Barbu. Tot criticul român ambiționează să scrie o *Istorie polemică și antolo-*

gică a literaturii române, adică un talmeș-balmeș de paflete, portrete, date de anecdotă, lovituri de cuțit și când nu, de măciucă. Ideea unei critici createoare a ispitit pe mulți, dar când îl vezi pe D. Micu ce face, ai senzația că privești o găină care încearcă să zboare”; ■ *Cornel Ungureanu*: „2. O, da, un interes în creștere, fiindcă este nevoie de memorie, de amintiri, de instrumente de lucru, de arborele genealogic care să ne amintească, fiecărui, că ne tragem de la Râm. Sau de la Crâm. Sau de unde se va așeza politichia mileniul următor.

3. Sigur că aștept, mai întâi, de la mine tot felul de istorii. Dar dacă e să vorbim de oamenii cercetării disciplinate care deja au propus cărți – opere încheiate – atunci să spunem că personajele sigure sunt Dumitru Micu, Eugen Simion, Marian Popa, Alex. Ștefănescu, Ion Rotaru. Nu știu dacă numele cu care completați lista cred, într-adevăr, în istoria literară. Că se dedică acestei munci. Sigur că numeroasele cronici ale lui Nicolae Manolescu, o dată tipărite, vor face excelentă figură de instrument de lucru, omolog istoriei literare pe care o reclamăm”; ■ *Dumitru Solomon*: „2. Firește că istoriile literare prezintă interes pentru cine au prezentat și până acum: profesori, cercetători, studenți, elevi, istorici literari, critici, scriitori în viață, precum și moștenitorii drepturilor de autor.”; ■ *Mihai Sin*; ■ *Alex. Ștefănescu*: „3. Ion Rotaru deja ne-a dezamăgit. Istoria literaturii publicată de ele este de un amatorism funambulesc. Ion Rotaru cca istoric literar arată cam așa cum arăta eu ca balerin. Dumitru Micu a scris o istorie a literaturii ștearsă, lipsită de personalitate (singura ei originalitate constituind-o ignorarea capricioasă a unor scriitori talentați, ca Mircea Dinescu). Bineînțeles, Dumitru Micu nu este Ion Rotaru, lucrarea lui nu poate fi luată în derâdere. Dar nici nu pasionează pe nimeni. Nu întâmplător, nu se scrie aproape nicăieri despre ea. De proiectele lui Valentin Tașcu și Aurel Sasu nu știu nimic. M-aș bucura să aud că numele lor figurează pe copertele unor cărți de sinteză. Eugen Simion este un sitoric literar care practică *descriptivismul critic* și are un stil mătășos, potrivit pentru inventarierea calmă și voluptoasă a literaturii unei epoci. Volumele *Scriitori români de azi* ilustrează marea lui capacitate de cuprindere. Critic lipsit de nerv critic, Eugen Simion ni se înfățișează ca un șarpe boa care a înghițit toată literatura contemporană și o digeră lent, somnolând la soare. El și-ar putea transforma sutele de profiluri literare într-o istorie a literaturii române contemporane dacă ar avea sau dacă și-ar constitui și o concepție despre literatură. Cornel Ungureanu este singurul capabil să ne facă o mare surpriză. El știe totul despre literatură (și din afara și dinăuntrul ei), are un fin umor de idei și este înzestrat cu un excepțional simț al istoricității formelor literare. Să sperăm că multiplele funcții pe care le îndeplinește, în special aceea, sisifică, de director al Teatrului Național din Timișoara îl vor lăsa să se așeze mai des la masa de scris. Marian Popa a și dus la bun sfârșit – așa se spune – o istorie a literaturii române contemporane. După cum reiese din dicționarul său de acum douăzeci de ani, el are o inteligență critică agresivă și este capabil să sintetizeze în câteva fraze,

sarcastice și elegante, idei pentru formularea căriora alții au nevoie de pagini întregi. Sunt convins că o istorie a literaturii scrisă de Marian Popa ar fi captivantă. Mă întreb, însă, cum a reușit criticul și istoricul literar, stabilit de multă vreme în Germania, să fie la curent cu ceea ce s-a întâmplat, după plecarea sa din țară, în literatura română? Nicolae Manolescu este Nicolae Manolescu și orice carte a sa devine un eveniment în cultura română. Ar fi, bineînțeles, extraordinar ca el să continue *Istoria critică a literaturii române*. Poate că o va face acum, după ce a pierdut o nouă partidă în jocul politic. Deși tocmai în acest moment este mai mare nevoie ca oricând de oameni ca el în viața publică, pentru a se opune stângismului care a invadat România. Laurențiu Ulici, din nefericire, a murit și discuția despre proiectele lui a devenit inutilă. În ceea ce-l privește pe Alex. Ștefănescu ar fi multe lucruri (bune) de spus, dar cine să le spună? Eu, în orice caz, nu pot”; ■ *Gabriel Dimiseanu*: „3. De la unii aștept ducerea la capăt a *Istoriilor* începute (Manolescu, Ștefănescu, Simion), de la alții aștept să înceapă ceea ce au pregătit atât temeinic și de promițător (Ungureanu, Sasu, Simuș, Ion Pop, Mircea Iorgulescu, de ce nu?), iar de la alții nu mai aștept nimic. De la profesorul Ion Rotaru, de pildă, care și-a dat măsura cu un monumental eșec, dus până la capăt. Dumitru Micu, în schimb, este autorul unei serioase *Istории a literaturii române* aduse la zi. Factura tradițională a acestei lucrări probabil că îi va nemulțumi pe unii, dar aportul ei sintetizator și clarificator este remarcabil. Este nedreaptă tăcerea din jurul *Istoriei* lui Dumitru Micu”; ■ *Cristian Livescu*; ■ *Cassian Maria Spiridon*: „2. O literatură fără *istorii literare* e ca o națiune fără Constituție. Cum literatura este un organism viu, în continuă transformare și metamorfozare, lipsa unor noi *istorii literare* o lipsește de un codex în care noii autori și operele lor sunt valorizate și accesibile celor interesați de soarta literaturii, în genere, dar și la un moment dat. O *istorie literară* este, obligatoriu, și un minim îndrumar axiologic, ce îl călăzuiește pe cititor prin jungla atât de stufoasă a literaturii. 3. Nu pot, înainte de a le consulta, să stabvibilesc dacă sunt sau nu dezamăgit de unele sau altele. Din cele deja apărute, ale lui Dumitru Micu și Ion Rotaru nu îmi par o reușită, dar faptul că există e mai mult decât notabil, în primul rând pentru buna funcționare a organismului literar în ansamblu. Din ceea ce au publicat Laurențiu Ulici (sperăm că sunt și alte volume trimise la tipar înaintea morții sale fulgerătoare, din *Literatura română contemporană*), Nicolae Manolescu și Eugen Simion, sunt șanse să avem parte de adevărate *istorii literare*, sperăm, cât mai la zi. Ce au publicat, până la această oră, este aplicat, cu o grilă axiologică severă și au ca principal criteriu pe cel estetic. Știu că sunt gata sau în fază finală cel puțin două *istorii literare*, care au ca obiect perioada postbelică până la Revoluție, *istorii* realizate de Marian Popa și Alex. Ștefănescu. Regret și pentru mine este de neînțeles, în cazul în care au fost propuse, că nu au fost promovate de comisia de specialiști de la Ministerul Culturii spre a fi sprijinite financiar, în vederea publicării. Consider să apariția *istoriilor literare*

menționate este o prioritate”; ■ *Octavian Soviany*: „3. Autorii enumerați de dumneavoastră (la care s-ar mai putea adăuga alte câteva nume) aparțin în totalitate (și acesta e iarăși un fapt simptomatic) unei anumite generații. Lipsesc din această enumerare numele tinerilor. Căci cu adevărat îngrijorător este dezinteresul pentru istoria literară al «noului val». De ce? Fiindcă am sentimentul că o reșezare a valorilor este sarcina tinerei generații. E greu de presupus ca tocmai criticii care au impus o serie de autori (bunăoară, domnii Nicolae Manolescu sau Eugen Simion) se vor revizui integral doar pentru că... a sosit momentul revizuirilor. Actualele ierarhii rezultă dintr-o anumită concepție estetică, dintr-un anumit mod de a percepe literatura, reevaluarea lor presupune un aparat conceptual și o viziune radical diferită. Iar sărăcia conceptuală, este o altă țară a criticii românești. Cu câteva excepții (și firește primul nume care îmi vine în minte este cel al lui Marin Mincu), criticii noștri.. cântă după ureche. Astfel încât lipsesc tocmai principiile estetice generale care să facă posibilă o istorie literară cu un solid fundament teoretic. În ceea ce privește așteptările mele în legătură cu autorii pe care i-ați enumerat, vreau să spun că unii m-au incitat (aștept cu nerăbdare volumele următoare din *Istoria critică* a lui Nicolae Manolescu sau *Istoria...* lui Marian Popa), iar alții m-au... dezumflat (ultimul volum din *Istoria* lui Ion Rotaru, de pildă, este, eufemistic vorbind, o carte destul de ciudată). Dar nu putem aștepta totul de la aceste nume deja consacrate. Domniile lor și-au făcut datoria, iar unii au o operă deja încheată”; ■ *Bujor Nedelcovici*; ■ *Vasile Andru*; ■ *Valentin Tașcu*; ■ *Radu Cernătescu*; ■ *Adrian Dinu Rachieru*; ■ *Mariana Sipoș*: „3-4. Întrebarea a treia ne oferă mai întâi o listă de critici literari de la noi care au printre proiectele lor și scrierea unei istorii a literaturii române. Desigur, în condiții de liberă concurență, oricine poate să își propună – și chiar să realizeze – orice. Dar în aceleași condiții de liberă concurență, piața poate sancționa un produs prost. Ceea ce nu s-a întâmplat cu *Istoria...* (nu i-am reținut numele exact) publicată recent de Ion Rotaru. Cu excepția lui Horia Gârbea care a încercat să determine, prin intervenția sa din chiar revista «Luceafărul», o asemenea sancționare a unui produs prost (*Istoria...* mai sus-menționată, cu greșeli și concluzii de neiretat), nimeni nu s-a alăturat protestului său care trăgea semnal de alarmă împotriva unui produs... toxic. Ce rost are atunci întrebarea dumneavoastră insinuantă – anume care dintre criticii literari care *promit* istorii literare credem că ne vor dezamăgi? Nu trebuie să gândim negativist, dar când răul se produce, el trebuie semnalat și sancționat ca atare”; ■ *Aurel Sasu*: „3-4. (...) Când se vor subvenționa și la noi teme și idei (nu cărți, pur și simplu), se vor rezolva și multele, gravele priorități naționale. Și, mai ales, când Instituțiile direct beneficiare ale acestui anonim, dar extraordinar efort își vor plăti partea ce li se cuvine la bugetul de timp și de singurărate al autorilor, abia atunci voi considera că trăim sub legea firii”; ■ *Gheorghe Schwartz*: „3. (...) În mod cinstit, nu se poate răspunde decât într-un singur fel la întrebarea «Ce așteptați

de la autorii menționați?» Să-mi găsească și locul meu în istoria lor, locul meu să fie cât mai glorios, iar aprecierile cât mai poleite cu praf de aur. Cine pretinde că așteaptă altceva, cine pretinde că nu dorește să fie confirmat nu face decât să mintă. Sigur, sunt autori a răror părere, dintr-un motiv sau altul, chiar nu ne interesează absolut deloc Pentru mine, Alex. Ștefănescu este unul dintre aceștia. Totuși, dacă îi va apărea cartea, diavolul din mine nu mă va lăsa să n-o răsfoiesc”; ■ *Dan Stanca*; ■ *Mircea Constantinescu*; ■ *Lucian Vasiliu*; ■ *Liviu Grăsoiu*; ■ *Carmen Ligia Rădulescu*; ■ *Vasile Spiridon*; ■ *Ion Rotaru*: „3. Cum ar putea să «ignore timpul și vremurile» (vă referiți la «timpul și vremurile» de azi – ca să reiau și eu ușoara exprimare tautologică – înțeleg), tocmai ccei «câtiva cercetători» (le dați și numele, în număr de vreo zece) care se încapățânează să nu-și abandoneze proiecetele inițiale de a ne promite «istorii (dicționare)» – dar istorii literare și dicționare literare nu-i același lucru! – de ce tocmai ei ar gândi așa?”; ■ *Ștefan Ion Ghilimescu*; ■ *Dumitru Micu*: „3. Numărânu-mă printre cei nominalizați la întrebare, nu pot decât să nutresc iluzia că, poate, încercarea de a întocmi, și eu, o diagramă a creativității autohtone pe tărâmul literarului sau dezamăgește chiar pe toți cei ce își dau osteneala de-a o utiliza”; ■ *Romul Munteanu*; ■ *Maria-Ana Tupan*; ■ *Ioan Stanomir*; ■ *Ion Roșioru*; ■ *Marian Popa*.

22 decembrie

● Nr. 410 din „Dilema” se deschide cu articolul *Sacul de Crăciun* al lui Mircea Iorgulescu: „Binevenite, foarte utile clarificările lui Alexandru Călinescu din articolul *Vadimism și lepenism* («Dilema», nr. 408). Cred, totuși, că s-ar mai putea adăuga câte ceva. Migrația spre Frontul național a unor straturi sociale tradițional orientate spre stânga, chiar a unei părți a electoratului care aparținuse comuniștilor, nu a dus la schimbarea încadrării partidului lui Jean-Marie Le Pen (...) considerat tot de *extrema dreaptă*. În al doilea rând, toate partidele democratice franceze, de dreapta sau de stânga, refuză colaborarea cu Frontul Național (...). În al treilea rând, cei care votaseră cu Le Pen nu au fost ciocoiește disprețuiți (în Franța, spre deosebire de România, cuvântul «proletar» nu e folosit, de exemplu, cu sens descalificant) ori socotiți «dușmani», ci s-a încercat aplicarea unor politici sociale și culturale de natură să restrângă motivațiile orientării spre extrema dreaptă (...). Și o obiecție: mi se pare nepotrivit, ca metodă, să se compare limbajul publicațiilor vadimiste, «Politica» și «România Mare», cu limbajul publicațiilor lepeniste; în realitate, gazetele Frontului Național trebuie raportate la limbajul din «L Figaro», «Le Monde», «Libération», în vreme ce foile lui Corneliu vadim Tudor trebuie raportate la limbajul presei românești, acesta deloc, dar deloc impermeabil la «zoaiele» (Al. Călinescu) din revistele PRM, ba chiar, uneori, cel puțin tot atât de insalubru./ Începe să fie pusă în circulație o idee halucinantă: extraordinara, neliniștitoare ascensiune a PRM și a liderului acestui partid n-ar fi fost decât o gigantică farsă,

o diversiune montată și executată de PDSR și de Ion Iliescu pentru eliminarea celor care au fost eliminați, nu-i mai numesc. Altfel spus, cele trei milioane de cetățeni ai României care au votat pentru PRM și CVT ar alcătui un fel de imensă armată, foarte disciplinată, aflată de fapt în subordinea PDSR și a lui Ion Iliescu. Dacă se ia în calcul, inevitabil, și numărul celor care au votat – tot la ordin, se-nțelege – pe față cu PDSR și Ion Iliescu, rezultă că ar exista în România o uriașă, o apocaliptică structură de tip politico-militar, perfect organizată, gata oricând să intre în acțiune, ajunge să se dea semnalul. Un delir imaginativ deloc însă inocent. Cei care au pierdut alegerile devin astfel *victime nevinovate ale monstrului*, iar cei care le-au câștigat reprezintă, firește, *forțele infernului*. Un partid ai cărui conducători dădeau triumfal de știre, în urmă cu patru ani, că vor să conducă singuri România pentru cel puțin încă un deceniu (dar atunci nimeni nu a văzut în asta o tentație a partidului unic!), iar acum își pune problema supraviețuirii până la viitoarele alegeri, a anunțat că va forma un «guvern fantomă», pentru a supraveghea noul guvern și a-și face cunoscută, din vreme, oferta de miniștri. Ridicolul, e adevărat, nu ucide. Dar nici nu învie!”.

□ Cristian Ghinea comentează instalarea noului Guvern condus de Adrian Năstase (*Puterile premierului*), anticipând că „vor apărea divergențe între guvern și președinte”, că „omul forte este Adrian Năstase” iar „Ion Iliescu va fi un președinte mult mai slab decât în primele legislaturi”.

□ În cadrul unui grupaj tematic realizat de Iaromira Popvici (*Eroi ai timpului nostru*), sociologul Mircea Kivu notează că „La turul al doilea, Iliescu a obținut cu aproximativ două milioane și jumătate mai multe voturi decât la primul tur. Cele mai multe din aceste voturi provin, probabil, din ștampilele aplicate cu mâini tremurânde de aceia care, cu 10 ani în urmă, scandau în Piața Universității «Jos Iliescu!» Adevărata miză a scrutinului din 10 decembrie nu a fost electorală, ci simbolică; nu alegerea lui Ion Iliescu în funcția de președinte (aceasta era previzibilă), ci în aceea de erou al luptei pentru salvarea democrației. Îmi amintesc Bucureștiul din seara anunțării rezultatului celui de-al doilea tur al alegerilor din 1996. Mulțimea scandându-și bucuria, necunoscuții care se îmbrățișau, sticlele cu șampanie, Bulevardul Kogălniceanu transformat în discotecă. Cel care câștigase alegerile fusese votat de 62% din bucureșteni. În seara de 10 decembrie 2000, candidatul învingător întrunise 74% din sufragiile bucureștenilor. Străzile Capitalei erau pustii”.

□ Cezar Paul-Bădescu comentează empatic (*Povești cu Irina Nicolau*) volumul *Haide, bre! – Incursiune subiectivă în lumea aromânilor* de Irina Nicolau (Ed. Ars Docendi, București, 2000).

□ Adrian Cioroianu comentează traducerea (realizată de Bianca Rizzoli) a volumului *Inventarea Europei de Est. Harta Civilizației în Epoca Luminilor* (Ed. Humanitas, 2000) (*Istoria intelectuală a „cortinei de fier”*).

□ Claudiu Constantinescu semnalează laudativ (*M&M*) un volum de eseuri memorialistice al nepoatei lui Mihail Sebastian (Michelle Hechter, *M & M*, Gallimard, Paris, 2000) care „ar naște cu siguranță discuții politice la GDS și, tot cu siguranță, l-ar face pe Vadim să bage

un cartuș pe țevă”, iar Cristian Ghinea – lansarea volumul-documentar *The Ceaușescu Cult* de Anneli Ute Gabanyi, conținând rapoarte politice despre situația din România din perioada Războiului Rece și a colaborării autoarei la Radio Europa Liberă: „Cartea poate fi chiar mai interesantă pentru cei tineri, care nu se pot împiedica să exclame «cum de a fost posibil un asemenea trecut?» Trecutul în care un alt tânăr, Corneliu Vadim Tudor, se remarcă de fiecare dată supralicitând în întrecerea pentru noi adjective omagiale. E imposibil să nu te simți bântuit de un asemenea trecut”. □ La rubrica sa „Din fanfare funerare”, Daniel Vighi scrie: „A venit vremea literaturii. Nu mai suntem obligați de realitate să dăm seama, să justificăm, să batjocorim, să tăcem semnificativ, să credem la modul exasperant și dincolo de toate argumentele, rațiunile și evidențele contrarii. Să lăsăm hoții să-și vadă de treabă în liniște, să lăsăm incompetența să se lăfaie în Areopag și noi să ne vedem de ale noastre. Să ne facem apolitici. Crea vrea să însemne atare treabă, mă întreb, decât să mă apolitizez după ce ani de zile am activat în sens opus. A trecut vremea în care, fără rușinări inutile, apucat-am taurul organizațional de coarne, și am mers «pe sate», în orașele și orașelele patriei, să discutăm, să îndoctrinăm, să ne îndatorăm față de te miri cine, să convingem prin munca de la om la om. Așa am fost eu la PAC, după ce înainte fusesem eu la AC. Tare conștiincios mi-am îndeplinit ceea ce trebuia îndeplinit și am rămas ca atare, ca soldatul acela nipon care, multă vreme după terminarea celui de-al doilea război mondial, a rămas «la obiectivul de pândă și pază» în junglă. Adică în nu știu ce și care Consiliu suprem al național-liberalismului, spre exasperarea uimită și (vag) dezamăgită a nu știu cărui coleg de breaslă...”.

● În „România Mare” (nr. 545), Ileana Vulpescu semnează un articol intitulat „*Extremiștii” la români*: „Apartin ei, oare, vreunui partid, vreunei etnii? Nu. Ei sunt rezultați din toate păturile sociale, din rândurile tuturor năpăstuiților: dintre cei cărora le-a expirat indemnizația de șomaj; dintre cei cărora, cu lunile, nu li se plătesc salariile; dintre cei care n-au bani să-și cumpere medicamente etc. «Extremiștii» sunt oameni care, aflându-se în asemenea stare, se vor gândi că – ori de foame, ori de «dulcele glonț al Patriei» – tot o moarte îi așteaptă. Ei sunt minele anti-persoană care acoperă întreg teritoriul Patriei. Acest «extremism» se întinde ca o pecingine. Dar, pentru că este necoagulat, difuz, nimeni nu-l ia în seamă. S-au văzut explozii, prin acumulare de gaze naturale în spații închise: explozia se produce la un anumit gen de acumulare sau la declanșarea unei surse de iluminat. Clasa noastră politică este mult prea absorbită de aranjarea sacilor în propria căruță, ca să ia în seamă acest «extremism». De nu l-ar băga în seamă prea târziu”.

23 decembrie

● Într-un articol din „România liberă”, Ana Blandiana notează: „Frânți de obo-seală și aproape bătrâni – scria poeta –, ieșim din secolul 20 ca dintr-o

îngrozitoare capcană pe care ne-am construit-o noi înșine. Capcana inteligenței noastre, creatoare de mecanisme mai puternice decât noi și capabile să scape oricărui control; capcana orgoliului nostru aproape sinucigaș care, ambiționând să schimbe lumea, a început prin a o distruge. «Mai bine este dușmanul bine-lui» spune un proverb românesc, devenit concluzia emblematică a acestui secol care a inventat comunismul și fascismul sub pretextul construirii unei lumi mai bune, dovedită de fiecare dată monstruoasă. A considerat că este vorba despre povestea ucenicului vrăjitor nu e suficient, pentru că, la o analiză atentă, nu numai efectele, ci și premisele se dovedesc condamnabile. Prin cele două experiențe totalitare care-l vor desemna în istorie ca un secol vinovat, secolul 20 a încercat să schimbe lumea, fără să țină cont de dimensiunile și necesitățile umane. Și pentru că omul, prin natura sa, se opunea acestor experiențe, s-a încercat să fie înlocuit prin altcineva: „omul nou”, un fel de Frankenstein, oribil personaj de laborator, în care au fost distruse sistematic trăsăturile omenești pentru a putea deveni o mașină programabilă ideologic”.

28 decembrie

● Un articol din Academia Cațavencu (nr. 51-52), de la rubrica „Showbiz da’ culți”, *Vulgargaragiul* (semnat *Meșterul Manolescu*), îl are în vizor pe Corneliu Vadim Tudor: „Domnul Nicolae Manolescu se întreabă, pe bună dreptate: «Cine l-a inventat pe C.V. Tudor?». Răspunsul domniei sale, în «România literară», este fără echivoc: «Dacă insatisfacțiile sociale conduceau, inevitabil, spre o astfel de apariție pe scena politică, regia spectacolului și a imaginii aparține presei, televiziunii, radioului. Vadim e proiecția politică a vulgarității în limbaj, în gândire, în comportament – care a invadat mass-media românească după revoluție». Ar fi adevărat dacă C.V. Tudor ar fi apărut după Revoluție. El a fost inventat cu 15 ani înainte, de către Securitate, care astfel avea un mijloc «legal» de a-i demasca pe intelectuali (în special scriitori) prooccidentali. Să fi uitat domnul Manolescu de așa-zisa grupare din jurul «României literare» care era acuzată săptămânal că era vândută «Europei Libere»? Principalul acuzator era Eugen Barbu, secondat strălucit de C.V. Tudor. Așadar, Corneliu Vadim Tudor este mai curând produsul național-comunismului ceaușist și al Securității decât al unei mass-media democratice, chiar dacă mai are și ea bubele inerente unei adolescențe întârziată». ■ La aceeași rubrică, este amintită dispariția lui Laurențiu Ulici: „Cu o zi înainte să moară, pe 15 decembrie 2000, Laurențiu Ulici a acordat un interviu lui Constantin Iftime. Cităm din acest interviu, fără nici un comentariu: «Sărăcia e o problemă falsă în România, e o gogoriță electorală, căreia i-au căzut plasă tocmai românii simpli. Nu sărăcia este problema capitală în România, ci mentalitatea. Românii au, într-o majoritate covârșitoare, o mentalitate de... slugi (...) Iar cuvântul *slugă* e de origine slavă. Nu avem nici măcar o mentalitate de *servitor*, care este cu totul altceva decât *slugă*»”.

● Numărul dublu 51-52 al revistei „România literară” se deschide cu un editorial bilanțier, *Sfârșit de an, de secol și mileniu*, semnat de Nicolae Manolescu: „Ca istorici literari sau critici, ca filosofi ai culturii sau ai societății, pragul dintre ani, secole și milenii nu reprezintă neapărat o dată importantă. Se prea poate chiar ca ea să nu aibă nici o semnificație din perspectiva urmașilor noștri. Nu totdeauna secolele s-au încheiat o dată cu anii care aveau două zerouri în coadă, așa că un zero în plus, de data aceasta, nu e numai decît dovada unui final, în afară de cel calendaristic. Secolul al XVIII-lea s-a încheiat în Franța în 1789, cu unsprezece ani mai devreme decît cerea calendarul. Dar oare cînd s-a terminat el în alte țări? La noi, cu siguranță în 1821, o dată cu apusul epocii fanariote. Cît despre al XIX-lea, se prea poate ca abia primul război mondial să-i fi pus capăt, și nu numai într-o parte a Europei, ci pe întregul continent în același timp, fiindcă omenirea era mai aproape decît fusese oricînd înainte de o percepție globală a istoriei. E așadar sigur că vom păși cam toți o dată în mileniul al treilea, globalizarea fiind astăzi cu adevărat ceea ce o arată numele. Dar nu e deloc sigur că acest lucru se va petrece în noaptea dintre ultima duminică a lui 2000 și prima luni a lui 2001 decît dacă avem în vedere calendarul. Nu știm care va fi percepția celor de după noi în această privință. S-ar putea ca ei să considere că nimic remarcabil, istoric sau cultural, nu desparte apele în noaptea cu pricina (sau, mă rog, în zilele, săptămînile ori lunile de dinaintea ei sau de după ea) și să răzbune astfel nenorocul lor de a nu o fi trăit, asemenea nouă. Sau să creadă că secolul XX a fost cuprins între 1914 și 1989, fiind, adică, unul dintre cele mai scurte și concentrate în evenimente”. □ La rubrica „Actualitatea”, Dan Lungu publică un studiu de sociologie literară *Despre condiția literaturii în socialismul real*. □ La „Cronica literară”, Alex. Ștefănescu comentează reținut romanul postum inedit *Zodia scafandruului* de Mircea Nedelciu, recent publicat la Editura Compania din București (*Scriitorul și funcționara de la poștă*): „Editura Compania, care s-a remarcat de mai multă vreme prin originalitate și bun-gust în alegerea textelor destinate publicării, și-a reconfirmat profesionalismul tipărind în volum romanul neterminat *Zodia scafandruului*, și anume ultima lui versiune, datată 1996 (aproximativ 150 de pagini). Cartea prezintă interes pentru specialiști și, prin câteva zeci de pagini inspirate, pentru nespecialiști. Mircea Nedelciu, lider de opinie al prozatorilor generației '80, lucid și rațional, capabil să ia distanță critică – și chiar cinică – față de orice formă de sentimentalism, nu mai este aici atît de consecvent cu sine, lăsându-se absorbit adeseori de retrăirea unor momente autobiografice, ca un bătrîn care răsfoiește un album cu fotografii de familie. Din cînd în cînd, însă, el redevine ce-a fost, dominînd inteligent materia epică, construind teorii îndrăznețe, propunînd experimente literare ingenioase (...). Inegalitatea valorică dintre diferitele secvențe ale cărții conferă o dramatică autenticitate textului scris de Mircea Nedelciu în ultimii ani ai vieții sale, îl transformă într-un document./ Pe de altă

parte, trebuie să ne amintim că Mircea Nedelciu nu era exclusiv scriitor, ca Mircea Cărtărescu, de exemplu. Era și un strateg al generației lui, aflate mereu în ofensivă, și un om de afaceri, și un înțelept căruia îi plăcea să-și lucreze grădina (de neuitat rămâne una din tabletele lui pe această temă, adevărată odă închinată foarfecii de tăiat vița de vie). Doar o parte din energia sa s-a îndreptat către scris./ Mircea Nedelciu – ne-o confirmă romanul său postum *Zodia scafandrilor* – a fost și scriitor. Cu atât mai mult merită admirat pentru înălțimea pe care a atins-o uneori în literatură”. □ Istoricul literar Emil Manu publică un fragment dintr-un eseu cvasi-inedit al lui Petru Comarnescu din 1947, *Des-umanizarea Poeziei*, apărut în unicul număr (retras rapid din circulație) al revistei „Agora” conduse de Ion Caraion și Virgil Ierunca. □ Gabriel Dimisianu comentează apreciativ volumul memorialistic *Elegii la sfârșit de secol* al lui Ștefan Bănuțescu (*Memorii neconvenționale*). □ La rubrica de „Comentarii”, Mircea Anghelescu scrie favorabil, cu obiecții de detaliu, despre un nou volum despre România (și, în particular, despre București) al istoricului francez Catherine Durandin, apărut la Ed. Hesse din Paris (*Bucureștii sub priviri amicale*), insistând asupra relevanței perspectivei critice de ansamblu a autoarei. □ Traducătoarea Antoaneta Ralian prefătează un fragment în avanpremieră din romanul *Ravelstein* al lui Saul Bellow, în curs de apariție la editura Polirom. □ Cristian Bădiliță realizează un interviu biografic/memorialistic cu scriitorul exilat Theodor Cazaban („*În Scânteia erau asemenea minciuni, încât mi s-a părut un ziar mai mult decât supraréalist*”). □ La rubrica „Ecouri”, Valeriu Rusu intervine polemic într-o serie de chestiuni de actualitate culturală, vizând în principal receptarea și traducerea lui Eminescu (*Tot despre aberații*): „Evident, titlul de mai sus se referă la articolul domnului Theodor Codreanu, *Alte aberații despre Eminescu* («Literatură și artă», 23 septembrie 1999, p. 5), care este o replică la obiect, dreaptă și bine scrisă, severă, dar într-un stil civilizată./ ...Severă, deloc exagerată, pe măsura absurdităților vehiculate de Mihai Zamfir, de la «înălțimea» funcției de Ambasador al României în Portugalia, în scrisorile («vielene», cum, pe drept, le califică Th. Codreanu), trimise spre publicare «României literare»./ Nu intru în detalii. Rețin și subliniez invitația finală pe care domnul Codreanu o trimite domnului Ambasador Mihai Zamfir, anume de a acorda, în agenda sa diplomatică, puțin timp și pentru a citi cele 16 volume din ediția academică a operei lui Eminescu, apoi celelalte ediții, monografiile și studiile consacrate de către personalități distinse, românești și străine, Prințului de la Ipotești... care (...) beneficiază de zeci și sute, ba chiar de mii și milioane de ambasadori fideli ai creației sale geniale, la noi acasă, ca și aiurea. Neplătiți, nerăsplătiți. Vreau să spun: de la copilul îngânând primele versuri eminesciene, la savantul încărunit sau orbit pe manuscrisele eminesciene.../ Sau, dacă zăbava asupra scrisului eminescian i se pare obositoare ori ne-modernă, în raport cu ritmurile trepidante ale gândirii sale occidentale, să se aplece, cu mai multă băgare de seamă, asupra treburilor

diplomatice pentru care a fost trimis de Țară și este plătit în consecință de aceeași Țară (parcă încă n-am uitat scandalul – inclusiv financiar – privind participarea-eșec a României la Expoziția mondială de la Lisabona, cu puțin timp în urmă, ambasadorul nostru avînd, evident, partea sa de răspundere). A avut «puțin» timp și pentru Eminescu, participînd la colocviul-eșec, român-român, de la Veneția, mai 2000!/ Dar mă gîndesc și la alt aspect: cum este, oare, apreciată țara noastră, cultura românească, spiritualitatea românească, într-o țară ca Portugalia, cu care am avut și avem afinități profunde, semnificative (...) cînd, după 50 de ani de dictatură, România de după decembrie 1989 a «beneficiat» de prestările unui ambasador ca Vasile Ilea (fost director de Relații Externe, personal, afaceri culturale, cînd la Ministerul de Externe, cînd la Consiliul Culturii și Educației Socialiste) care, după studii la Moscova, parcă uitase și limba română, ce să mai vorbim de portugheză sau de literatura română pe care o maltratase, între timp, cu tehnica de rigoare, în calitate de director și la Editura Minerva sau de serviciile lui Mihai Zamfir care nu găsește altceva mai bun de făcut decît să denigreze (...) ce are mai sfînt poporul nostru, pe Eminescu (...). Restul dezbaterilor: că Eminescu este modern sau nu, dacă el corespunde opiniilor unor exegeți, care n-au bunul simț de a-și apropia, mai întîi, materia în cauză (nu de a o domina, doamne ferește!), înainte de a se lansa în extravagante comentarii, totul este... moft. De-ar fi numai atît, parcă m-aș opri aici./ Dar am avut ocazia să ascult, nu de mult, un alt diplomat român, chiar în ziua instalării sale în post în străinătate lansându-se în etichetarea lui Eminescu ca xenofob, antisemit etc. – așa cum a făcut-o și un coleg, membru al unui Juriu de doctorat, susținut la Montpellier; și cînd l-am întrebat pe acest coleg unde este Eminescu antisemit, mi-a răspuns: în *Doina*, la care i-am spus, public, să mai citească *Doina* puțin să vadă de cine este vorba acolo! –, negându-l, apoi, pe Iorga, Mircea Eliade, Emil Cioran etc. Și i-am pus atunci întrebarea: bine, domnule, dar dacă chiar noi spargem aceste «cadre», Eminescu, Iorga, Eliade, Cioran, Ionescu, cultura românească cu cine mai rămîne? Cu dumneavoastră și cu mine?! (...) Iată însă ce spune un alt critic literar, domnul Eugen Simion: «...traduși, marii noștri poeți nu înseamnă nimic. Eminescu tradus în franceză e zero. Arghezi este un poet intraductibil. Și așa mai departe» (Eugen Simion, *Convorbiri cu Petru Dumitriu*, ediția a II-a revăzută și adăugită (?), Mercurio, București, 1998, p. 103). De ce atunci E.S. a susținut, insistent, să se dea un premiu d-lui Watremetz, fostul meu doctorand de la Aix-en-Provence, debutant cu o traducere din proza lui Eminescu? Atunci am zis: să mai stăm puțin, să vedem ce mai dă domnul W. Și Marin Sorescu, care asista la discuție, la Colocviul internațional al traducătorilor, Sinaia, 1995 (?), a fost de acord cu mine! Nu, domnule Critic literar, nu este chiar așa. Și pot să-ți spun că experiența mea de peste 12 ani ca profesor de limbă, civilizație și lingvistică românească la Universitatea Provence, din Franța, m-a convins că efortul merită a fi făcut – afară de acela

de a-i învăța bine românește pe străini pentru a-l putea ei înșiși citi pe Eminescu”. □ La o anchetă a revistei – *Cum recunoașteți o carte bună* – răspund mai mulți critici literari și scriitori: ■ *Adriana Bittel*: „Mă suspectez de deficiențe intelectuale, de lipsă de rafinament și de gust, dar nu pot fi atât de snoabă încât să mă autoconving că mi-a plăcut doar din pricina unei scriituri la modă sau a unor artificii meseriașe. Aceste cărți or fi bune, dar nu pentru mine. În privința cărților proaste sau doar mediocre (apar tone!), experiența atâtor decenii «în meserie» mă face să depistez cu ușurință veleitarii, grafomanii, impostorii, semidoctii literari, lipsa talentului. De la prima pagină. Masochistă, câteodată le citesc până la sfârșit ca să văd până unde merge prostia (mai ales când, din interese obscure, se găsesc unii critici care laudă, ba chiar și premiază autori fără valoare, băgându-le în cap că ar fi cineva”); ■ *Mircea Cărtărescu*: „Când mă pot bucura de ea ca și când aș fi scris-o eu./ Când mă pot bucura de ea ca și când ar fi scris-o altul”; ■ *Liviu Ciocârlie*: „Găsesc suspecte cărțile care îmi plac de la început. Cărțile mari încep prin a mă plictisi”; ■ *Liviu Papadima*: „Cazul extrem îl reprezintă cărțile care mă fac să las baltă orice altceva, dar atunci e categoric vorba despre ele și nu de mine. Rețete de a mă lămuri rapid ce carte răspunde așteptărilor mele și cum, iarăși n-am. Depinde enorm și de tipul de cărți”; ■ *Mircea Daneliuc*: „Când e lizibilă, e un semn bun”; ■ *Mircea Horia Simionescu*: „...de când cunosc slovele, n-am considerat niciodată lectura altfel decât ca pe o plictiseală. Rar carte care să se fi acordat, ritmic și proiectiv, cu pulsul și impulsurile mele – de o vitalitate, inițial, explozivă”; ■ *Andreea Deciu*: „Recunosc sincer că nu-mi amintesc toate cărțile pe care le-am citit. Dar cu timpul am ajuns să recunosc cărțile bune, care sunt și memorabile, în funcție de intensitatea cu care mă simt absorbită în universul lor. Și Kafka era convins că trebuie să citim numai acele cărți care ne rănesc și ne bruschează, care vin ca o lovitură în moalele capului. Întâlnirea cu o carte bună are ceva din șocul unei revelații. Ea nu relaxează, cu atât mai puțin nu binedispune”; ■ *Alex. Ștefănescu*: „O carte mi se pare bună atunci când îmi dau seama că autorul nu spune numai ce spune. Atunci când textul are o irizație. Atunci când există și altceva în afară de cuvintele propriuzise./ Aceasta nu înseamnă că prefer scrierile esoterice. Nu le prefer. Dar vreau ca textul, fie el și unul de inspirație ludică, să-mi dea prilejul să-l privesc cu un respect religios. Vreau ca fiecare cuvânt să pară important. O carte în care cuvintele au o valoare redusă, ca și cum ar fi atinse de inflație, nu mă convinge”; ■ *Alex. Leo Șerban*: „Dacă nu există nici cel mai mic regret în a da o carte, nu este cu adevărat bună; dacă nu există nici cea mai mică strângere de inimă în a o păstra, la fel”; ■ *Gabriel Dimisianu*: „Un sunet plin al textului, o senzație de autentic și de bine interior și se impun din prima clipă a contactului cu o carte bună. Începi să citești și te și simți acaparat, confiscat, luat în posesie de o forță fascinatoare căreia ți-ar plăcea să i te încredințezi cu totul, prizonier benevol al lumilor imaginare. Dar nu poți să o faci pentru că ești, nu-

i așa?, cititor profesionist, critic literar, obligat să-ți argumentezi încântarea, să-ți motivezi emoțiile, să analizezi, să compari, să clasifici, să aduni și să scazi, să tragi la urmă o linie și să pronunți judecata estetică./ Greu nu este să recunoști valoarea, greu este să renunți la bucuria lecturii ingenuă, destinată, neangajantă, astfel cum o practici demult, înainte de a fi devenit cititor de profesie”; ■ *Bruno Mazzoni*: „Convingerea mea, ușor convențională, mă tem, este că criteriul cel mai bun, valabil pentru o asemenea judecată estetică, poate fi găsit în *Poetica* aristotelică. În traspunerea în limba latinească, acolo unde se analizează opera de artă, sunt indicate cu impecabilă claritate cele trei elemente constitutive ale oricărui text, care trebuie luate în seamă de către autor”; ■ *Călin-Andrei Mihăilescu*: „Presimt ades și uneori știu ce-nseamnă a scrie bine; a ști, însă, ce-i a scrie o carte bună, e duplicitar ca moartea”; ■ *Virgil Nemoianu*: „Trei lucruri diferite. Una este o stare de «extaz», în ambele sensuri ale cuvântului. Adică pe de o parte o stare de entuziasm, de înălțare, de splendoare, de entuziasm aprobativ. Pe de altă parte de «ec-stasis», de ieșire din sine, de intrare într-o stare paralelă, într-o lume diversă. A doua ar fi dorința ca textul să nu se mai termine, să dureze, să se reia, să vedem ce s-a mai întâmplat. (Asta ar fi latura «realistă», adică asemănătoare cu viața însăși, cu dorința supraviețuirii: vreau să văd ce-o să mai fie). A treia ar fi diversitatea, capacitatea de a citi textul în feluri cât mai multe, la niveluri dintre cele mai diferite, abundența de legături”; ■ *Z. Ornea*: „Mărturisesc, în calitatea mea de critic și istoric literar, că pot aprecia valoarea unei cărți numai citind-o. Ba încă din scoarță în scoarță, ceea ce cronicarul din mine e mult handicapat, știind colegi – destui – care scriu despre o carte numai răsfoind-o./ Niciodată, în cărțile pe care le-am scris, n-am izbutit să știu, în timpul lucrului și chiar când o isprăveam, dacă mi-a ieșit bine. Îmi apărea într-un fel la dactilogramă, în alt fel la corectură și mă cuprindea efectiv spaima când o citeam la apariție. Cunosc un moment al obiectivității totale în receptare. E acela prilejuit de momentul trecerii a patru-cinci ani de la apariție. Îmi citesc, atunci, cartea total detașat (ca și cum n-ar fi fost scrisă, cu trudă, de mine) și, perfect obiectiv, apreciez cutare pasaj sau capitol drept izbutite și altele eșuate”; ■ *Pavel Șuşară*: „Cum recunoști, așadar, o carte bună? Foarte simplu, conform următoarei definiții: se numește carte bună acea carte pe care, văzând-o, ai vrea să o scrii pentru ca, mai apoi, să o poți citi în tihnă!”; ■ *Rodica Zafiu*: „...în afara cazurilor de evidentă auto-excludere – prime pagini teribile, de o stupiditate și stângăcie inacceptabile – rămâne o speranță de redresare pe parcurs: ca într-o conversație cu un necunoscut, în care acesta se va dovedi poate un om inteligent care spune și prostii, sau un prost care poate avea și o idee genială. Cred că acesta e motivul pentru care am citit de multe ori până la sfârșit, cu răbdare, cărți – de literatură sau științifice – care dădeau puține semne de salvare estetică sau teoretică. Mai e ceva: evident, bun e un termen ambiguu și polifuncțional: o carte e bună pentru o după-amiază liniștită, sau

bună de recomandat prietenilor, bună de discutat cu studenții, bună de scos material ilustrativ pentru cronică lingvistică, bună ca document istoric, sociologic sau psihologic. O carte bună poate fi o carte bună, onorabilă, fundamentală sau genială. Sunt infinite nuanțe, dar nu un haos. O carte bună, adică onorabilă, ceea ce e deja mult, se strecoară printre judecățile negative: nu e chiar plicticoasă, nu e chiar lipsită de idei, nu e scrisă chiar agramat, poate că o s-o recitești cândva. Din păcate, trăiești adesea sentimentul de a-ți fi pierdut vremea cu cărți de specialitate pe care nu le poți rezuma într-o frază conținând măcar o idee nouă, sau cu cărți de literatură pe care știi, în momentul când ai sfârșit lectura, că nu o să le mai recitești niciodată de plăcere. Mi s-a întâmplat totuși, o dată sau de două ori, să am reacția contrară: tocmai pentru că mi se părea foarte bună, să nu pot termina de citit o carte”. □ O dezbatere având ca titlu *Criticii de mâine despre literatura de ieri* găzduiește intervențiile unora dintre tinerii critici-colaboratori ai revistei. ■ *Catrinel Popa*: „Trebuie să mărturisesc că, în ceea ce mă privește, aș putea să recitesc, la nesfârșit, dincolo de orice capricii ale modei... literare, romanele lui Ștefan Bănuțescu și George Bălăiță, (*Cartea de la Metropolis*, respectiv *Lumea în două zile*), că mă fascinează mai cu seamă acele texte utopice, visătoare, psihedelice, a căror lume ficțională pare cu totul desprinsă de contingent; de asemenea, citesc cu multă plăcere «dictionarele» și «bibliografiile» lui M.H. Simionescu, dar nu mai puțin *Căderea în lume* și *Galeria cu viață sălbatică* ale lui Țoiu, sau *Istoriile* lui Mircea Ciobanu./ Poate că am nedreptățit un pic poezia, care, deși mai puțin supusă presiunilor contextuale, nu rămâne totuși, cu totul în afara lor; să ne gândim, de pildă, la acele poeme orientate spre real, prozaice și «colocviale», care ar putea fi interpretate foarte bine ca replici la anumite stări de fapt”; ■ *Iulia Popovici*: „Literatura din timpul dictaturii nu înseamnă pentru mine, acum, același lucru ca pentru părinții și bunicii mei; e cât se poate de normal. Eu n-aș sta la coadă pentru *Pasărea furtunii*, dar aș face o opțiune foarte personală pentru *Matei Iliescu* sau *Dicționar onomastic*. Dovada că uneori cărțile vorbesc mai multe limbi, iar pasărea pe limba ei piere. Cu toate astea, îl citesc și pe Buzura, și pe Mircea Horia Simionescu, și *Minerii din Maramureș*, și pe Gheorghe Ursu. Și aici pot să dau a doua parte a răspunsului la întrebarea: de ce? Pentru că vreau să știu. Înainte de a ști unde va sta fiecare în ierarhiile viitorilor critici literari, vreau să aflu ce-a fost, ce s-a întâmplat în 44 de ani cu ceea ce în sens antropologic se numește cultura românească. Pentru că într-o bună zi, pentru copiii mei, n-o să mai fie atât de evident de ce, într-o proză a lui Mircea Nedelciu, numele Serviciului de Emigrări a fost înlocuit de cenzură cu cel al străzii Nicolae Iorga. Poate că toate astea țin de ceva mai mult decât de atemporală, apolizata filologie, dar nu mă pot face că nu aud. Mie una, literatura scrisă sub comunism încă îmi spune ceva; aș putea zice chiar că strigă. Rămâne să-mi dau seama ce”; ■ *C. Rogozanu*: „Nu-mi place deloc cuvântul «revizuire». Și el tot apare de un deceniu încoace de câte

ori vine vorba despre literatura sub comunism. Termenul ascunde o intoleranță periculoasă: facem dreptate, există o matrice în care lucrurile trebuie așezate o dată pentru totdeauna etc. Poate că o astfel de violență în gândire și-a avut rostul imediat după '89; însă în ultimul timp ar trebui să se vorbească mai nuanțat despre o «abordare din perspectivă etică» și despre neajunsurile unei astfel de abordări. Cam toate «revizuirile» pe care le-am citit nu au drept țintă literatura propriu-zisă din acea perioadă și nici măcar contextul social mai larg în care a apărut. Ținta cât de cât «literară» este alcătuită din extreme: *Drum fără pulbere* sau poemele la stemă ale lui Adrian Păunescu. În rest sunt vizate mai mult gesturi biografice decât bibliografice./ Acea literatură (oricât de compromisă sau de curajoasă ar fi fost ea) și-a câștigat dreptul la lectură liberă. E limpede că revizionistii sunt departe de așa ceva; în plus, apare și o mică-mare perversiune: cei care aplică o astfel de corecție etică implică o drastică judecată etică în ceea ce-i privește («eu sunt în măsură să judec») – un gest critic complet dizgrațios./ Ar fi nevoie de o «estetică a moralei». Încerc să îmbin în această sintagmă cele două «revoluții»: cea estetică din anii '60 și cea etică din anii '90. Ceea ce pare a fi un joc de cuvinte poate deveni o metodă. Dacă vrei să faci morală în critică trebuie să respecti un cod estetic pentru a capta un cititor adevărat. O dată cu falsa literatură a murit și falsa lectură. Au rămas cei care au iubit literatura pentru ceea ce este ea (mult mai puțini decât acele sute de mii care stăteau la coadă la librărie când mai apărea vreun roman «curajos») și ei sunt cei care au rămas să citească acum, în libertate, revizuirile de care vorbeam. Din păcate, profesii «etici» se închipuie încă strigând lucruri extraordinare, «interzise» într-o vreme în care totul e permis. Revin și subliniez necesitatea nuanțării perspectivei etice. În același timp, nu trebuie să uităm că e un punct de vedere printre multe altele”; ■ *Roxana Răcaru*: „Nu e ușor să ne clătim ochii și să le vedem dincolo de epoca în care se încăpățânează să rămână. Căci specific acestor romane este contextul politic strict și, în curând, notele de subsol care să explice contemporanilor noștri detaliile de dinaintea erei noastre. Sunt cărți care insinuează și disimulează continuu, care cultivă subînțelesurile de toate felurile, în care nu ne mai putem regăsi. Poate de aceea le simțim atât de diferite de prozele anilor '80 în care autorii sunt, poate părea paradoxal, mai deschiși față de cititori, mai sinceri”; ■ *Luminița Marcu*: „Avantajul nostru istoric pare să fie un garant pentru revizuirile adevărate. Înainte de orice considerații, vreau să spun că e o idee greșită și o speranță vană. Nu vom fi obiectivi. Hrănim încă această speranță pentru că pur și simplu nu am început încă să supărăm cu adevărat. Nu vom fi obiectivi dintr-un motiv foarte simplu și care ține de normalitatea în care avem norocul să trăim azi: pentru că ne mișcăm într-o societate culturală vie, dinamică și pentru că, implicit, suntem sensibili la comportamente. Onestitatea (călinesciană) funcționează doar ca fundal, suntem onești în măsura în care nu suntem înregimentați. Dincolo de asta, avem cu literatura română contemporană o

relație complicată, în care pe lângă inteligență și luciditate, există deopotrivă simpatie și antipatie. (...) Astăzi declararea imparțialității ar fi o ipocrizie./ Așadar, înainte de a trece la un eventual examen lucid al literaturii ultimilor zeci de ani, ar trebui să ne anunțăm deschis prejudecățile. Vedem implicit această literatură contemporană *à rebours*. Cea mai nouă paradigmă prezentă în facultatea pe care tocmai am terminat-o este aceea postmodernă, literatura anilor '80. Inevitabil suntem într-o relație de simpatie cu aceasta. De ce? Pentru că ne place în primul rând tipul de comportament cultural pe care îl adoptă reprezentanții ei. Pentru că ne place activismul lor, pentru că întâlnirile pe care ei le organizează învie atmosfera literară, pentru că ne dau speranțe că se va putea trăi efectiv, chiar și material, nu doar pasional, din literatură. Pentru că distrug mitul literatului răpănos și ascetic. Cât suntem de acord cu ideologia lor literară și cât ne place literatura pe care o produc, asta rămâne de văzut./ Cu generația '70 încă nu ne-am lămurit. Ne ajută Laurențiu Ulici și Eugen Negrici. Ultimul e mai periculos, pentru că analizează seducător. Nu suntem neapărat sensibili la o sistematică, dar am descoperit acolo niște poeți care merită toată atenția./ Cu generația '60 prejudecățile devin alarmante. Suntem atât de refractari la modelul scriitorului genialoid, la sintagma marele X, încât ne punem în pericol nu doar obiectivitatea, dar și onestitatea. (...) Trebuie să se înțeleagă că noi, cei tineri, nu suntem în nici un caz atât de liberi cum s-ar părea. Suntem efectiv hărțuiți de toate dezvăluirile literaturii nonficționale, asistăm la un spectacol câteodată grotesc de mărturisiri contradictorii, de răsturnări morale. Citim studii de istorie recentă, de sociologie laolaltă cu literatura propriu-zisă. Obiectivitatea estetică e încă foarte departe. Înainte de a ne întreba dacă o carte e valoroasă, ne întrebăm, în continuare, obsedant: cum a fost posibil?/ În al doilea rând, literatura contemporană continuă să acopere un interval exacerbat. Literatura contemporană ar trebui să fie foarte tânără, în nici un caz să atingă venerabila vîrstă de 50 de ani. Continuă să fie așa pur și simplu pentru că n-a fost cercetată la timpul ei. E o fată bătrână, adică o imagine nu tocmai plăcută ochiului. Cred că ar trebui să acceptăm cu toții, instituțiile academice inclusiv, că ea are o mare parte care ține deja de istorie literară, în nici un caz de contemporaneitate./ În sfârșit, dacă lăsăm la o parte haina criticului sau a istoricului literar și rămânem în ținuta lejeră a cititorului care se plimbă printre rafturile pline de cărțile literaturii române contemporane, nu cred c-o să avem parte de un oțium pur. Dacă vrem să nu fim acaparați de un negoțiu intelectual, citim în continuare literatură străină. Există și excepții, evident, doar că cititorul de azi nu prea mai are timp să caute printre rafturi”.

29 decembrie

● În „România Mare” (nr. 546), este publicat un pamflet politic al „marelui poet Ion Gheorghe”, vizându-l pe Ion Iliescu (de curând reales președinte al

României): *Ca șef al Statului* – „Care stat? Statul în picioare, drepti, în fața stăpânului din Răsărit, până ieri/ Statul în patru labe de câine./ (...) Ce Șef, al cărui Stat?/ Al lui Stalin – Palmă-Barbă de un cot,/ Uzinele vândute ca mormane de fier vechi,/ Minele închise, pământul Țării dat cu oameni cu tot.../ Eu, Șeful Statului? Care Stat?/ Statul sluj în fața Americii,/ Oțelurile nobile altă dată la prețul unui Ducat,/ Cu fabricile de stofă date cui, unde s-au dat.../ Minți slabe, minți slabe,/ Ungeți-l și spălați-l de sângele muncitorilor voștri pe labe!”.

[DECEMBRIE]

● Într-un articol din „Literatorul” (nr. 7-8), *Dincolo de bolile lumești*, semnat *Diac tomnatic și alumn*, se scrie: „Pe la începutul anului acestuia dl Răzvan Voncu, unul dintre criticii importanți ai tinerei generații, scria atrăgându-ne atenția (...) (*Schimbarea la față*, ian.-feb. 2000, p. 2) (...) asupra unui scenariu posibil (protevist, desigur) pentru anul 2000, însemnând că avem să-l sărbătorim pe Eminescu numărându-i bubele, deplângându-i nimicul omenesc etc. Campionul revizuirilor (proteviste, desigur) este, cum se știe, dl Lucian Boia, acela care ne învață că Ștefan cel Mare n-a fost deloc «mare», nici Mihai Viteazul «viteaz» etc. Dânsul este, însă, savant cu ștaif, doctor în științe etc. – și n-a avut, până acum, răgazul să dedice vreo etapă cât mai mică a studierii vieții și operei lui Eminescu, astfel că nu are, după câte cunoaștem, nici un titlu în «curriculum vitae» referitor la acest subiect. Ar fi hazardat să credem că din partea sa va fi venit unda luetică în momentul Eminescu. Și totuși, previziunile dlui Răzvan Voncu se adevăresc. Nu Lucian Boia, nici vreun emul al său, ci Alexandru Condeescu preia mesajul Pro-Tv din 15 ianuarie, scriind – și aducându-l martor pe nimeni altul decât Nichita Stănescu (...) (Alexandru Condeescu, *Lumina de lună. II. Ne credeam să-nvăț a muri vreodată*. Prefață la *M. Eminescu: Versuri lirice*, Ed. Muzeului Literaturii Române, București, 2000). Autorul rândurilor (...) este în măsură a identifica chiar filonul acestei viziuni de sfârșit de secol saturat de «isme»: Ion Barbu i-ar fi transmis lui Nichita Stănescu, iar poetul ar fi avut un cult al versului eminescian: «Nu credeam să-nvăț a muri vreodată» care ar încifra boala genetică a lui Eminescu într-una dintre conștientizările ei de către poet (...) Nici Alexandru Condeescu nu s-a ocupat cu insistență de viața și opera lui Eminescu, dar – cel instalat în scaunul lui Perpessicius, Al. Oprea, la umbra lui Petru Creția, și în vecinătatea lui D. Vatamaniuc – își confecționează autoritatea morală de a lega scenariul Pro-Tv de instituția pe care o conduce. Dânsul se sprijină pe studiile de acum 25 de ani ale dlui George Munteanu, ilustrul nostru profesor și – atenție! – personajul disprețuit, până mai ieri, de «emulii» lui Petru Creția. (...) Recent, dl Cristian Tiberiu Popescu a pus în scenă, la Teatrul Național, o piesă de teatru – *Și mai potoliți-l pe Eminescu!* – (...) Ar fi mult de scris pe tema redeschisă de Alexandru Condeescu. Destul că dl Cristian Tiberiu Popescu

este consilierul ministrului Caramitru și, cel puțin din acest punct de vedere, asta ar dovedi că scenariile la care se gândea Răzvan Voncu la începutul anului nu au acoperire la vârf. Nu încapе îndoiala că vom asista la încercări în stilul «Dilemei» de acum câțiva ani, este sigur că bursele și alte recompense ale acelor «dilematori» sunt râvnite și de alții, că acești alții sunt inteligenți, talentați etc. Nu credem, însă, că ei, acești «dilematori de așteptare» au altă șansă decât aceea de a se ascunde în gaură de șoarece ca să-și roadă cașcavalul. Vrem să spunem că la vedere, în ziare și reviste care se citesc, în cărți care se citesc – nu ne așteptăm să întâlnim asemenea anacronisme. Poate prin prefețe obscure, prin gazete de cartier, pe posturi de radio sau tv comerciale (pentru că – o spunem ca să se știe! – burghezia românească actuală, adică oamenii cu bani, este patriotică dar incultă, sălbatică, dezorientată) – dar nu la drumul mare, trebuie să ai argumente, nu numai haz, iar argumentele sunt demult contra «pro»-ului și «pro»-eilor“. □ Eugen Simion publică partea a doua a eseului despre „*Diarismul*“ românesc. □ În *Ficțiunea confortabilă*, Nicolae Iliescu scrie: „Cam lung rolul în care s-au lăfăit jerpeliții ăștia cu voce grunjoasă! Nesărați și împleticiți la minte, norodul a dat din mână a lehamite și i-a înscăunat în 1996. Acușică, au purces spre groapa de gunoi comun a istoriei bâlăite. Căci cine își închipuie că vor intra vreodată în istorie aceste ciurucuri, nu știe nimic, nici măcar geografie, o materie foarte utilă la bingo sau la «vreau să fiu miliardar», emisiune copiată mot à mot după Raiuno. Lumea normală și cu scaun la cap a deșirat toată perdeaua de stambă adunată în jurul acestor rămășițe, aruncându-le peste bord. Pe ei și pe autorii lor guralivi, analogiști politologi, de-o prostie viermănoasă. Tembelismul, bre, tembelismul lor hârbuit a ajuns să fie blamat, atât și nimic altceva. Plus caraghioasele danțuri și ieliri în decor ale lui nea Caisă. Ultima pozna a hojmalăului: a pășit pe teren, cu pasul ăla de rață îmbătătată cu boabe din damigeana de vișinată, dând din aripi și măcănind la niște atleți. Și ăia, echipa a opta a Noii Olande. Sau Zeelande. Realitatea deșirată și răzbită de o grămadă de împrumuturi a anulat mistificarea prostănacă, pusă la fiert ca o ciorbă de linte de către niște non-valori făsăite în valuri. «Elita» generată din biete obiele frustrate și din literatorite de scriu ca niște eleve din clasa a zecea a avut și i s-a adresat întotdeauna unui public fictiv. Toate fițele lor nu au intrat în vizorul țării normale și vii. Nici o carte, nici un film, nici o piesă executate de alde ăștia, deși au fost umflute cu asupra de măsură, nu au mișcat vreu rid de pe fața publicului. Nici de aici, nici de aiurea. Ne-am dus la Cannes pentru a fi fluierați (bine, am și acceptat scenariile alcătuite de un nimeni ca R. Popescu!). Ne-am înscris la Nobel cu ghiotura, ca pe listele de dinainte, pentru televizoarele color. La festivalurile de teatru a trimis cam numai ceea ce a plăcut Uniter-ului (organizația asta și Jeanina aia de la Adesgo ce au peste șapte gale și colecții!). L-am pompat pe lureș mai mult decât merită (deși nu are nici un rol important în ultimii zece ani!) și acum, când în sfârșit își

piaptână cabotinismul și devine un Hamlet corect, îl înjurăm, ca să ricoșeze în Ciulei, aproape singurul regizor adevărat pe care îl avem. Neizbutita elită a încercat să-și refacă loc cu coatele și să se autodeclare pe propria răspundere. În ceasul al două sutelea, după eșecul lamentabil din primul tur, vine și se gudură în repriza a doua. Cu deștele pline de luciri strâmbe pe care ni le flutură pe sub ochi. Flitul dat de către dl Iliescu acestor arendași ai gândului vrăfuiți și îngrămădiți în proiect, după chiar spusa unui prost de-al lor, sperăm că i-a tămăduit de ambiție. Le tâțâie afacerile și spetezele de cât au băgat mâna în gestiune (hoțul nedovedit e negustor cinstit, firește, dar degrabă trebuie controlate toate Sigheturile, colocviile, scenariile, de grabă trebuie scuturat însuși CA al TVR, căci oricum nu mai reprezintă pe nimeni, tărănoii demo-cristiani ducându-se pe apa sâmbetei în canalul colector al Sfântei Duminici)“.

● În „Literatorul” (nr. 9-12), *Diac tomnatic și alumn* scrie: „Cu o voce bună și un triumfalism de-a dreptul de invidiat, «Observatorul cultural» ne spune număr de număr că toată cultura «mare» din țară de la noi este făcută prin truda și chemarea mistico-responsabilă a unei generații, aceea care a debutat literar la începutul anilor '80, mulți dintre membrii ei fiind în mod simbolic strânși în volumul *Desant 83*, volum care acum s-a reeditat. Comentează dl Ion Bogdan Lefter, directorul revistei amintite: (...). Nu credem că ar avea cineva ceva împotriva ca «generația '80» să existe ca val literar unitar, să poată fi definită ca atare și chiar să ocupe funcțiile importante ale culturii. Deocamdată, însă, ceea ce-i lipsește acestei «generații» este exact ceea ce laudă autodidactul ei lider. Îi lipsește critica – și îi lipsesc criticii literari. Vedem cu toții apelpiselile săptămânale ale dlui Lefter și cu mâna pe inimă spunem: *lefteri la critică*. Îi lipsesc personalitățile universitare. Vedem cu toți improvizațiile din care dl Manolescu a făcut lectori, confi sau chiar profi, și iarăși cu mâna pe inimă spunem: *lefteri la «facultăți»*. Îi lipsesc istoricii, eminescologii, poeții, marii ziariști – încât inima iarăși spune mâinii întinse: *lefteri la cultură*. Îi prisosește, iată, lăudăroșenia – și bine face c-o folosește în familie, adică și-a creat o revistă a ei și numai a ei unde și-o revarsă. Doamne ajută că are un sfârtac de fonduri, un editor inimos, o mână de băieți energici: poate în vreo 10 ani de zile de-acum înainte, când vor bate spre 60 de ani, aceste inimioare își vor găsi și creierele pe măsură. Până atunci ea, această generație regăsită atât de triumfal, va verifica vorba după care avem și noi gasconii noștri, ei sunt oltenii“ – *Lefteri, dar liberi! (Ai noștri ca brazilii)*. ■ Același *Diac tomnatic și alumn* comentează: „Curge monoton și liniștit la vale prin timpul nostru bătrâna «Românie literară» cu bătrânii ei colaboratori și angajați. Când o privești ai vaga impresie că timpul stă pe loc de vreo 30-40 de ani, când o citești te amuzi că timpul a luat o înapoi și a ajuns pe la anii '80. Nou este, uneori, doar limbajul, de la pasta bio-cuvintelor lui Emil Brumaru până la diatribele de un extremism bine mascat ale lui Mircea Mihăieș. Acesta din urmă scrie, de ani buni, generalități despre largi categorii de oameni, cum ar fi

electoratul de pildă. Ei bine, electoratul este «idiotizat de sărăcie și setos de revanșă prostească»; «Imagina de popor violent, primitiv, barbar, de care geme presa occidentală, e confirmată în mod, ca să zic așa, democratic chiar de votanți. Oameni pentru care marile concepte ale emocrației suunt sunete fără sens, la fel de neplăcute precum zgomotul apei la toaletă sau scâțâitul ușilor de fier ruginite, se identifică cu o voluptate – cum să zic? – animalică, bestială cu sămănătorii de ură și de crimă...» Să mai cităm, nu credem că este hârtie la fel de răbdătoare ca a bătrânei «Românii literare» presărate, iată, cu vegetații de plămâni de fier. Ce este ciudat la acest Mircea Mihăieș este că el nu are nici proprietatea termenilor, nici gramatica elementară pusă la punct, nici bruma de cultură ziaristică necesară unui publicist cât de cât avizat – și cu toate acestea păstrează un debit verbal de-a dreptul torențial. Să te ferească Dumnezeu de semidocti, că de sfertodocti poți să te ferești singur. (...) Pe semidoct îl descoperi greu, și cea mai bună metodă de a-l încerca este să-l întrebi de gramatică. Oricât i-ar aranja angajații redacțiilor textul, tot scapă câte ceva. Acest Mircea Mihăieș, de pildă, nu face toate acordurile, pune foarte des virgulă între subiect și predicat, mimează genitivul jurnalistic, condeiu între degetele sale e cărbune. Și totuși, priviți mai sus cât de «elegant» întregeste aria veceistico-chiloțiantă a lui H.-R. Patapievici trimițând la toaletă poporul unei țări care, nu este așa, arată cum pe unde sună goarna... Acest Mircea Mihăieș scrie cu ură, din care pricină îi ies atât de multe dezacorduri: ura este disolutivă, discordantă, chinuitoare. Iată cât de candid înjură o lege care este «boantă și chioară, ea lăsând la cheremul lupilo în piele de oaie de la SRI pe securiști...» Va-să zică, *oaie de la SRI*... Lupii «României literare» sunt făcuți, oare, să se hrănească numai cu metafore dezacordate și să cultive incultura crasă? (Agramatul). ■ Tot *Diac tomnatic și alumn*, în *Revoluția Franceză n-a avut loc*: „Ghici cine *cotidează* când nu *cuvântă*. Desigur, simpaticul domn Ioan Buduca, pentru care viața e tot mai cotidiană, la propriu: adică scrie zi de zi ce s-a întâmplat noaptea trecută pe la televiziuni. Acum, recent, pe 8 decembrie, dânsul *cotidează* cu spor despre ideea și sensurile cuprinse în cuvântul *revoluție*, pe motiv că în seara de 7 cineva (Virgil Măgureanu, pare-se) a rostit cuvântul cu pricina. «În fapt – notează I.B. – orice revoluție care are parte de complicațiile morale și politice necesare este un puci. Puciurile care nu convin sunt botezate revoluții Nașii? Puterile înzestrate cu dreptul de a recunoaște regimul politic instaurat de revoluție. Puciurile care nu ne convin rămân ala, sunt declarate puciuri» – Și tot așa, pe un cearșaf întreg, încât te întrebi dacă nu cumva omul a scris la vreun *punci* și i-a ieșit *puci*. Când spui: «Orice revoluție care are parte de complicațiile morale și politice necesare» te întrebi obligatoriu: necesare *cui*, revoluției sau puciului? Sunt și revoluții care *nu au parte* de asemenea *complicații necesare*? Cum ar apărea, de pildă, una fără complicații morale? Dar fără complicații politice? Iată ce ușor te poți juca pe cearșaful e ziar cu bieteile cuvinte (vedeți ce greu

mă feresc de cacofonie)! Finalul acestui joc, eliberator: «Ce a fost de fapt decembrie 1989 în România? O schimbare de regim politic. Masivă. De ce să-i mai spui revoluție, când de fapt ea ne întoarce la ideile de la 1789?» Dumnezeu să-l mai înțeleagă pe dl I.B. Dar la 1789, nici atunci n-a fost Revoluția Franceza, domnule?!». ■ Un alt comentariu semnat *Diac tomnatic și alumn* se intitulează *Coroiu forever*: „«Adevărul literar și artistic» a început ceea ce se numește bilanțul Eminescu prin pana dlui Constantin Coroiu care este deja la al doilea serial (5 decembrie a.c.) neajungându-i spațiul de numărul trecut pentru a ridica laudele convenite lui Dumitru Irimia pentru ediția biliofilă și științifică pe care a scos-o. Nu numai științifică, ci chiar «academică». Și nu doar atât, dar încă și o «lucrare fundamentală» și câte și mai câte. Este vorba, într-adevăr, de un record al vremurilor noastre care ne va întrista, fără îndoială, peste ani – dar pe care dl Coroiu ori îl trece sub tăcere pentru a nu-și supăra cititorii, ori nu-l știe pur și simplu. Anume, dl Dumitru Irimia editează a patra oară în câțiva ani *Poeziile* lui Eminescu – ceea ce nu s-a mai întâmplat de vreo 20 și mai bine de ani. (...) Ce nu vrea să le spună dl Constantin Coroiu cititorilor d-sale este că editorul a lansat, odată cu poezia lui Eminescu, o nouă formulă ortografică a limbii române. Mai exact, din normele ortografice ale Academiei Române acceptă scrierea cu *sunt*, pe motiv că este veche de 200 de ani, dar refuză scrierea cu *ă* (din a) rezultând astfel ceea ce dl Dumitru Irimia numește într-o notă de subsol la una din edițiile d-sale «*ortografie rațională*». (...) Ce nu mai știe laudătorul de astăzi este că dl Dumitru Irimia schimbă de la o ediție la alta punctuația poeziilor lui Eminescu, punând virgula când într-un loc, când într-altul, cum i se pare dânsului mai potrivit. Lumea avizată a primit cu tăcerea convenită gestul dlui Dumitru Irimia de a-l schingiui pe Eminescu“. ■ Sub titlul *Dilema dilemelor Dilemei*, Diac tomnatic și alumn scrie: „«Dilema» (nr. 408; 8-14 decembrie), în ciuda temei impuse (*Dreptul de a trăi*), e doldora de articole ce dezbat «problema Vadim». Ascensiunea neprevăzută de nici un analist politic, politician ori sondaj a acestuia ne-a băgat în răcori pe toți. Evident, nu cititorii «Dilemei» vor decide numele câștigătorului alegerilor prezidențiale, dar subiectul e gras și merită dezbătut, mai ales că fiecare vrea să-și arate, măcar în al treisprezecelea ceas, «atașamentul față de valorile democrației». Interesant și demn de reținut ni se pare, însă, articolul *Fascismul de larg consum*, semnat de Mircea Iorgulescu. Polemizând cu un soi de politolog numit Dan Pavel (de la o vreme, nu-i ziarist în România să nu-și zică așa), acesta ne reamintește un adevăr: *naziștii n-au ajuns la putere în Germania prin vot democratic*. (...) Despre Vadim ce s-ar putea spune, apropo de cele de mai sus? Situația economică a României, după cei patru ani de catastrofală guvernare C.D.R. & Co. se aseamănă cu cea a Germaniei de după primul război mondial (să nu uităm că P.R.M.-ul abia luase câteva procente, la alegerile din 1996). (...) E drept că Vadim nu-i are de partea sa pe mari îmbogățiți ai tranziției, dar să nu uităm că nici fascismul nu mai este

cel de acum cinzeci de ani. Dar dacă alegătorii și politicienii îi vor da putere mai multă decât spera el însuși, s-ar putea să re-deșteptăm *fiara* și s-o terminăm pentru o bucată de vreme cu democrația“. □ Eugen Simion publică partea a treia a eseului „*Diarismul*“ *româneasc*. □ Paul Dugneanu semnează articolul *Labiș, poetul rebel*: „Cum îl citim astăzi pe Nicolae Labiș, în perimetrul revizuirilor și contestărilor vindicative de după 1989 cărora le-au căzut victime într-o acțiune dirijată, de ștergere a reperelor culturale naționale, Eminescu, Arghezi, Sadoveanu, Călinescu, Marin Preda și Nichita Stănescu? Nu legitimitatea revizuirilor în sine o pun în discuție, ci scopul lor demolator și metodele din arsenalul politico-ideologic amintind întristător de procesele de intenție din perioada stalinistă a anilor '50. S-a schimbat ideologia, dar politrucii mai vechi sau mai noi au rămas; S. Damian, Z. Ornea, Dan Pavel, Gheorghe Grigurcu, Liviu Papadima, Ion Bogdan Lefter, Alex. Ștefănescu și lista poate continua, sunt la datorie. Acestui program de epurare culturală nu putea să-i scape nici Nicoale Labiș. Privit în anii '70, '80, ca un simbol – așa cum a și fost – al îndrăznelii creatoare într-o perioadă de cruntă teroare stalinistă, poetul *Albatrosului ucis*, mort (sau omorât din ordinul autorităților la vârsta de 21 de ani, în 1956) este astăzi acuzat, nici mai mult, nici mai puțin – supremă imbecilitate – de a fi fost scriitor al regimului comunist. De parcă Labiș, a cărui perioadă creatoare este rimbaudiană, *adolescența*, ar fi trăit în alt regim politic decât România obsedantului deceniu. Ce nu facem însă, dacă aplicăm același criteriu, cu Gellu Naum – decretat recent de același cercuri reformatoare, mare poet român contemporan, suprarealist interbelic și proletculturist de nădejde în anii cincizeci? Sau cu Gheorghe Grigurcu, vajnicul moralist și acuzator public de azi, care în perioada respectivă publica poezii precum *Grivița*, *Petrolul*, *Primele tancuri sovietice* (odă «armatei eliberatoare» sovietice la doi ani de la înecarea în sânge a revoltei anticomuniste din Ungaria), din care citez: «Pe Lenin îl recunoști,/ După constelațiile care-i marchează drumurile,/ În Europa și Asia (...)/ Mâna lui Lenin indică/ Perpetuu viitorul...» (probabil pe-al lui Grigurcu?). Și pentru a sesiza și mai clar excepția pe care a reprezentat-o Labiș, «buzduganul» generației '60, folosind inspirata sintagmă a lui Eugen Simion, voi cita încă un text exponențial pentru discursul poetic al epocii, aparținând Ninei Cassian, dedicat zilei de naștere a «tovarășului» Stalin: (...). În ceea ce-l privește pe Nicolae Labiș, și când scria astfel de texte partinice, în *Primele iubiri* (1953), o face cu credință naivă și entuziasmul vârstei adolescente, pentru ca, la foarte puțin timp, în volumul *Lupta cu inerția* (1956) multe dintre poeziile sale cuprinse în ciclurile *Intima comedie*, *Lupta cu inerția*, *Panteon*, *Albatrosul ucis* să fie de-a dreptul subversive“. □ Sub titlul *Sensul recuperator al monografiei*, Andrei Grigor recenzează volumul lui Lucian Chișu *Mihu Dragomir. Metamorfozele creației* (Ed. Muzeului Literaturii Române, 2000). □ În cadrul rubricii „Document“,

este publicat un material cu titlul *Constantin Noica, două scrisori către Emil Cioran*.

• În „Vatra” (nr. 12), Liviu Ioan Stoiciu publică articolul *Cenzura la zi*: „Cenzura se practică în continuare în România postcomunistă – e chiar o componentă istorică. Numai cine nu publică regulat în presa de azi nu știe. Toată mass-media scrisă și audio-vizuală cenzurează (acum, în numele democrației originale de la noi). Cine nu crede, e rupt de realitatea nefardată românească... (...) Vin cu două exemple publicistice de cenzură pe tapet, întâmplate mie la începutul verii anului 2000. Unul la o revistă săptămânală a Ministerului Culturii, «Contemporanul – ideea europeană» și altul la un ziar particular, «Cotidianul» (la care public atât de des, încât n-are nici o semnificație cenzurarea unui text). Cenzură derulată discret, altfel, «pe tăcute». La aceste amândouă publicații bucureștene am avut rubrică. E relevant să se știe ce se mai cenzurează azi în România, poate posteritatea ne va fi recunoscătoare – dacă va mai avea criteriile morale. Întâi, «Contemporanul – ideea europeană»: după ce mi-am întrerupt transcrierea jurnalului din decembrie 1989, am transformat rubrica mea în tablete critice la adresa politicienilor «cu cărți», scriitorii sau nu. Astfel, în iunie am predat acest text de mai jos (împărțit în două părți), în care îl atac pe Corneliu Vadim Tudor. Până să-l predau, îi «atacasem» (vorba vine) la această rubrică pe N. Manolescu sau Laurențiu Ulici, în tablete ce au apărut fără nici o problemă. Brusc, fără să fiu avertizat, apariția regulată a rubricii mele s-a întrerupt: tableta de mai jos (în două părți, știți) despre C.V. Tudor n-a fost publicată! Sincer surprins, am întrebat redactorul șef de ce: «Domnul director Nicolae Breban n-a fost de acord cu ceea ce scrii despre Vadim, așteaptă alte tablete, dar nu despre Vadim». Bine, dar puteați să mă avertizați că vi se pare normal să mă cenzurați, înainte să pierd vremea cu scrierea tabletelor, e vorba de un minim respect reciproc... Imediat, am hotărât să-mi desființez rubrica de la «Contemporanul»: nu accept umilințele gratuite. Nici o pagubă, pentru ambele părți. Dar consider în continuare regretabilă «procedura»... Altfel, sincer, nu sunt supărat pe hachițele publicistice ale marelui prozator N. Breban, care se dovedește a fi un director de revistă literară, azi, slab de înger... (...)/ Al doilea text cenzurat – de data aceasta la ziarul «Cotidianul», în iulie 2000. Text care se ocupă de moravurile din viața publicistică de azi de la noi. Îl redau aici să înțelegem pe ce lume mai trăim, sub aripa protectoare a actualului «regim politic Emil Constantinescu», în schimbare: (...)/ Natural, l-am întrebat pe directorul general al «Cotidianului», Călin Husar, de ce mi s-a cenzurat acest text. Răspunsul: de ce să ne punem în cap toate ziarele?». Trebuie altfel pusă problema moralității în presă, azi. Cum altfel? Moralitatea în presă e mereu derizorie, «nu se ocupă de esență, de ceea ce e neschimbător»? Gândiți-vă singur, eu nu sunt ziarist... Sceptic din fire, am pus mereu sub semnul îndoielii orice evidență în publicistica mea. Mă opresc aici. De la Revoluție înapoi

«mi-am tocat» cei mai buni ani pentru scris literatură pe altarul publicisticii de atitudine – și cu ce m-am ales? Cu nimic, pot să zic neliniștit: mai ales când, iată, vă fac să credeți că și nimicul meu înseamnă ceva dacă e cenzurat...». □ Sub genericul „Convergențe/divergențe”, Paul Goma publică un text intitulat „**Să fie interzis electoratul**” (datat Paris, 11 decembrie 2000): „Pe hârtie, pe unde, pe ecrane, pe internet se întretaie până la vacram – păstrând totuși aerul de cor – gemetele, vaietele, văicărelile celor ce se cred purtătorii de cuvânt ai acestui neam nefericit. După ce se lamentează (acest *se* vrea să indice că ei, autorii Eremiadelor, doar ei și cumnatele lor sunt demni de compătimire – chiar susceptibili de despăgubire pentru daunele suferite), mintoșii directori de conștiință carpatodanubieni trec la «analiza dezastrului». Concluzia cogitațiunii lor profunde: «Electoratul este de vină». Cum să nu fie electoratul de vină că a fost re-cocoțat la putere bolșevicul, criminalul Iliescu? Doar el cu mână lui l-a votat! (...) Asta era soluțiunea, dragi tovarăși directori de conștiință neoaș-românească: Adameșteanu, Doina Cornea, Blandiana, Rodica Palade, N. Manolescu, Liiceanu, Pruteanu, Patapievici, Paleologu, Pleșu, Nadia Comăneci, Iorgulescu, Doinaș, Mircea Martin, Țiriac, Paler, Marino, Zub, Andrei Cornea, Ilie Năstase, Groșan, Tismăneanu – și alte monumente autentice românești: să interziceți electoratul! Operațiunea v-ar fi scutit de cea mai mare cretinărie, de cea mai lăbărtată porcărie pe care ați făcut-o în viețile voastre, altfel presărate de măgarii-idioți: nu numai să-l votați – voi! – pe Iliescu, dar să îndemnați oamenii să vă urmeze. Pentru a salva, ce? «Democrația»? Care democrație, analfabeților, amnezicilor incapabili de a vă încheia la obiele? Democrația cu/a lui Iliescu? V-a luat Dumnezeu mințile? Dacă v-ar fi venit ideea salvatoare înainte de 26 noiembrie acest an, ați fi făcut economie de un somn – din el a ieșit Monstrul Dezinformației Securisto-Kaghebiste materializat prin o falsă problemă, deci prin o soluție falsă: «Votați împotriva dictaturii, pericolul fascismului și antisemitismului românesc purtând numele: V.C. Tudor!». (...) Dar bineînțeles că V.C. Tudor este un ins dezgustător, semianalfabet, neam-prost de-acasă (și de la MAI), ștergătoare de picioare al Ceaușescului, că a activat din pruncie pentru Securitate, a atacat în «Săptămâna» pe cei indicați de Conducerea Superioară de Securitate și a apărât, la comandă, pe agenții infiltrați în Occident (Gustav Pordea, «deputatul european» de pe lista lui Le Pen, plătit prin securistul Costel Mitran cu o jumătate de milion de dolari – de pildă). Fiindcă și la noi securiștii persecutori ai credincioșilor au devenit peste noapte mistici (chiar de nu li s-a luat văzul, ca lui Saul); și la noi securiștii internaționaliști de ieri au devenit azi vânjoși naționaliști – vezi-l și pe Marele Rus, altfel evreu: Jirinovski. Nu V.C. Tudor și nu fascismul, nu antisemitismul, nu antițigănistul lui purtând marca Securității dâmbovițene constituie amenințarea la adresa nefericitei Românie. Ci bolșevismul kaghebigist reinstaurat de Ion Iliescu. Prin alegerile din 26 noiembrie 2000 țara noastră a înaintat-pe-culmi, vorba lui Păunescu glorificându-l pe

Ceaușescu: a «urcat» din lac în puț. Asta înseamnă că «dezastrul» (termen de care sunt pline până la sufocare taman gurile care până la 22 decembrie '89 fix rămăseseră cusute-sudate) nu trebuie articulat (gramatical): corect fiind: «unul din dezastrurile de după decembrie 1989». (...) Intervenția mea inchizitorială: «*Numai activiștii și securiștii au confiscat revoluția română? – Nu! Și scriitorii!*») a provocat indignațiunea maselor largi de rezistenți prin cultură. Și consternarea – rănită – mai ales când am formulat acuzația: De vină pentru victoria lui Iliescu, la 20 mai 1990, nu este electoratul – analfabetizat, teriorizat, șantajat de aceiași activiști și securiști – ci voi, scriitorii; voi, înainte de decembrie '89, nu v-ați făcut datoria de a amplifica glasul celor care nu se puteau exprima. În schimb, de cum a dat revoluția peste voi (încât au intrat în panică nu doar ticăloși ca Titus Popovici, Păunescu, D.R. Popescu, Săraru, ci și «de-ai noștri»: N. Manolescu, Buzura, Țoiu, M.H. Simionescu), cum v-ați repezit la ciolan, ați înșfăcat posturi, ordinatoarele vechi trimise unor instituții, burse, medicamente aduse pentru spitale, directorate de publicații, de fundații, țoale destinate săracilor, ministere – de parcă vi s-ar fi convenit recompensele pentru dârzele și riscantele voastre activități din... ilegalitate... Vă plângeți de electorat? Culegeți ce nu ați semănat. Cum fiecare bărbat are nevasta meritată și copilul făcut, voi aveți electoratul pe care vi l-ați modelat (negativ) – prin Opera și prin Viața voastră de scriitori dezertori. (...) Cum îndreznesc, acum, evreii (din România, din Europa Occidentală, din Israel), să strige pe toate drumurile că în România antisemitismul face ravagii... în ultimii ani, adică de la apariția lui V.C. Tudor, acest neica-nime, vorba lui ta-su spiritual E. Barbu? De ce nu s-au plâns – de antisemitism – în momentul în care Iliescu și Petre Roman – repet: sfătuiți de Brucan – au fabricat ei înșiși pretextul de a lovi în opoziția democratică prin legalizarea aelei aripi a securității care urma să joace rolul extremiștilor xenofobi, antimaghiari, antisemiți? A scris vreun rând marele vânător de antisemiți Ed. Reichmann, în «Le Monde», despre comanditarii provocărilor de la Târgu Mureș? Dar despre autorii (și scopul) aprobării date lui E. Barbu de a scoate o foaie antisemită, de a înființa un partid antisemit? Nu: el a scris – confirmativ – doar despre afirmațiile la Paris ale lui Petre Roman, anume că România este o țară antisemită, că Românii sunt antisemiți! Dar dezinformatorii de la GDS?, pactizatorii cu securistul Măgureanu, consiliați de indivizi ca Brucan, Paul Cornea, Pavel Câmpeanu și alți vechi-tovarăși?; lupii-tineri preocupați de propria-le nouă-carieră – în frunte cu celebrele anticomuniste din ilegalitate: Adameșteanu, Palade, Magda Cârneli, Mungiu, Ioana Ieronim, Enache, Zoe Petre, Renate Weber și alte plimbăresciene – s-au prefăcut că apără «drepturile naționalităților» dar nu au suflat un cuvânt despre diversiunea care a constatat în: *inventarea-antisemitismului-la români (ca să nu se observe bolșevismul lui Iliescu și al lui Petre Roman)*, întreținută de revista 22, iar când Zoe Petre și E. Constantinescu au crezut că pentru a intra în NATO obiceiul casei cere să dai șpagă, s'au grăbit să îngroape înțelegerea

Hitler-Stalin, încheind tratatul cu Ucraina – cine a fost în fruntea dezgustătoare, analfabetei, criminalei agitații? GDS și 22! În chestiunea campaniei împotriva «antisemiților Manolescu, Liiceanu, Tudoran» aceiași luminători au procedat ca niște repetenți incapabili să închege o explicație, să se angajeze într-o dezbatere normală. Care este adevărul în «campania» amintită? În două puncte – pe care le-am dezvoltat în alt text: 1. Liiceanu, Manolescu, Tudoran – «fioroșii antisemiți» – au comis gafe de informație, altfel zis: după obiceiul carpatnic, s-au trezit vorbind despre chestiuni de care habar n-aveau; 2. Bătători de maioneză și falsificatori de citate (Manea, Ornea, Voicu, Ioanid, Ed. Reichmann, Oișteanu, Volovici) s-au grăbit să demonstreze Franței și Americii că... avuseseră dreptate Roman, Brucan, Pavel Câmpeanu, rabinul Rosen când susținuseră că în România antisemitismul a devenit o gravă primejdie! (...) Iată de ce n-are ursul coadă, nici Românul coloană vertebrală. Fiindcă el nu s-a desprins de glie și de momentul prezent. Or, ce viitor poate imagina pentru comunitate cineva care nu-și cunoaște trecutul – de frică; refuză să-l afle – din interes meschin? Românul doar merge tot timpul pe el, din când în când sare din somn și se năpustește – ba la revoluție; ba la bătut-studenți; va la semnat de tratate cu Ucraina. Acum o lună s-a pomenit zbierând: «Mai bine Iliescu decât V.C. Tudor». De ce «mai bine»? Și de ce «decât»? Mister". □ Sub titlul „*Zodia scafandrului*” – *exerciții de suferință*, Sorin Preda consemnează un interviu cu Mira Nedelciu (despre Mircea Nedelciu). „Ar fi împlinit 50 de ani în noiembrie. Mereu surâzătorul Mircea Nedelciu, omul plin de optimism și energii vitale, a suferit cât pentru două vieți. Nu s-a plâns niciodată. A luptat și a scris până în ultima clipă. De altfel, cu doar două zile înainte să moară, a predat ultimul său articol pentru «Formula As». Acum, la un an de la dispariția sa, editura Compania îi publică un roman inedit, *Zodia scafandrului* – o carte nu numai autobiografică, dar – așa cum vom vedea din conversația cu soția lui, Mira Nedelciu – o carte strâns legată de suferința și destinul său nemilos. – *Dragă Mira Nedelciu, Zodia scafandrului este un text mai vechi, scrierea lui fiind însoțită de mai multe coincidențe ciuate. Îmi amintesc, de pildă, uimirea și neliniștea lui Mirela de a constata că de câte ori lucra la carte, ceva rău se întâmpla cu sănătatea lui.*! – Sunt mai multe coincidențe, care și acum mă tulbură. Ar fi suficient să iau ultima din ele – coperta cărții. E vorba de un desen făcut de către fata Adinei Kenereș și a lui Petru Romoșan, desen care seamănă inexplicabil cu profilul lui Mircea, deși nu l-a cunoscut niciodată. Într-adevăr, Mircea începuse acest nou roman când au apărut primele semne ale bolii. Asta se întâmpla în 1988. Ei bine, de câte ori se așeza la masa de scris, apăreau crizele lui febrile. Chiar și la Marsilia, în Franța, unde urma un tratament de chimioterapie, era urmărit de această ciudată coincidență. Pentru că între o ședință de tratament și alta putea să treacă 2-3 săptămâni, Mircea făcuse rost de o mașină de scris. De fiecare dată când lucra la roman se întâmpla ceva: i se făcea rău, apăreau complicații,

avea stări de vomă, leșinuri. Odată, într-un interviu, a și spus: «Nu o să termin niciodată cartea, pentru că simt că o să mi se termine viața împreună cu ea»./ – *Mă miră, pentru că Mircea avea superstiția cuvântului. Ca orice scriitor adevărat știa că nu trebuie să te joci cu vorbele. Cuvântul atrage realitatea. Îmi amintesc cât de tulburat a fost să afle de la sora lui, Gigi, că în viața lor de la Fundulea avusese loc o crimă – o întreagă poveste legată de niște țigani veniți la furat. Tulburarea venea din faptul că în chiar aceea noapte, el scrisese o scenă asemănătoare. De unde începe imaginația și unde se termină realitatea? se întreba el. Pe scurt, se temea să pronunțe anumite cuvinte. În afară de asta, mai avea și alte superstiții?/ – Sigur că avea. Unele păreau o glumă: să nu-i dai cuțitul în mână, să nu se întoarcă din drum etc. Altele te puneau serios pe gânduri. De pildă, era convins că ziua de 13 (mai ales dacă data cădea într-o zi de marți sau vineri) îi aduce ghinion. Coincidență sau nu, când s-a internat pentru autogrefă la Marsilia era într-o zi de vineri 13. Degeaba a încercat să schimbe, să amâne. Planificarea stabilită pentru camera sterilă era bătută în cuie. Mircea a trebuit să accepte decizia spitalului dar știa că nu o să fie bine. De altfel, stau și mă întreb de ce în ziua nunții, el mi-a spus: «Vei fi o văduvă tânără. Eu n-am să apuc 50 de ani». Am rămas năucă – de ce tocmai într-un moment atât de fericit venea cu asemenea idee? El însă a repetat: «N-am să apuc 50 de ani». (...)/ – *Multe din aceste lucruri se regăses în Zodia scafandului. E o carte autobiografică și nu întâmplător, poate, a rămas neterminată. Din câte țin minte (mi-a arătat niște pagini) cartea trebuie să arate altfel, fiind legată efectiv de lumea aparte și prea puțin cunoscută a scufundătorilor. Ce anume l-a făcut să schimbe subiectul?/ – E greu de spus ce anume s-a întâmplat. Mircea își distrugea sistematic ciornele. Mie, de pildă, nu-mi arăta decât varianta finală a unui text. Când lucra și se nimerea să trec pe lângă el, acoperea ecranul calculatorului. În orice caz, schimbarea de care vorbești trebuie să se fi petrecut prin 1993. Inițial, subiectul era altul. Nu întâmplător, dorea să meargă la Constanța, să stea o lună acolo și să cunoască mai bine lumea scufundătorilor. Din proiectul acesta nu a mai rămas decât tema: omul supus la presiune. Omul care trebuie să lupte și să ajungă la suprafață./ – *Vorbești de scufundare, de presiune. El la ce presiune a fost supus?/ – În carte amintește doar o mică parte din lupta pe care a dus-o. Ar fi multe e spus – în primul rând despre ostrazicarea lui socială. Cu familie și un copil, i se refuza angajarea din cauza dosarului meu (fratele și rudele plecate în SUA), din cauza turnătoriilor făcute de unii colegi de la ONT. Ne fiind membru de partid, nu a putut intra în presă. A încercat, apoi, să se angajeze suplinitor la o școală, dar i s-a trântit ușa în nas. A ajuns paznic la un cămin studentesc, în spatele Casei Scânteii, dar și de aici a fost dat afară. Abia în 1982, când publicase câteva cărți, George Bălăiță l-a angajat librar la «Cartea Românească». A fost fericirea vieții lui, dovedindu-și încă de atunci priceperea sa de manager, de om îndrăzneț, plin de idei novatoare. Coincidența (a căta***

oară?) va face ca zece ani mai târziu să revină la «Cartea Românească», în calitate de patron al «Euromediei»./ – *Mircea nu avea resentimente. Nu l-am auzit niciodată înjurând sau vorbind pe cineva cu ură.* – Era un mare generos. Se lăsa pe el ca să ajute pe altul. Chiar mă ciondăneam cu el pe tema asta, dar nu putea fi altfel. Era foarte sensibil la necazul celui de lângă el. În ultima vreme nici nu mai suporta să audă că cineva e în suferință. Plângea imediat și, dacă putea, sărea în ajutor. Îi plăcea să fie înconjurat de prieteni și tot din cauza lor a suferit din când în când. Cel mai tare l-a afectat un articol apărut în «Cațavencu» despre așa zisele lui afaceri murdare de la Euromedia. Tot așa, l-a rănit sufletește un alt articol, *Pentru cine bat clopotele, Mirciulică?*. Chiar dacă era deasupra oricăror mizerii omenești, nu accepta să fie lovit de către cei apropiați, cei în care investise afectiv. Nu era însă ranchiunos. Cu umorul și bunătatea lui i-a iertat pe toți. Chiar pe patul de moarte, semi-conștient, i-a făcut un semn de prietenie lui Florin Iaru. Ura și dușmania îi erau pur și simplu străine. – *Vrei să spui că boala și apropierea morții nu l-au schimbat deloc?* – Mircea s-a schimbat, dar altfel decât și-ar imagina cineva. În ultimul timp, devenise religios. Îl descoperise pe Dumnezeu. El care privea până atunci religia cu politețe, a cerut brusc să se împărtășească. De Paști, cu puțin timp înainte de moarte, a cerut să participe la slujba de Înviere, așa cum era, în scaunul cu torile. De altfel, la capătăi nu mai avea decât două cărți: o Biblie și o carte de rugăciuni, pe care Mugur acum o păstrează cu sfințenie. E adevărat, devenise mai tăcut, mai interiorizat. Îl afecta faptul că prietenii nu-l mai vizitau, dar nici nu suporta să fie compătimit. Făcuse din optimism o armă de apărare. Chiar dacă suferea cumplit, avea puterea să glumească, să minimalizeze situația, zicând: «Nu sunt în stare acum să câștig nici crosul de la Ciorogârla, dar important e că îmi merge capul, că pot să scriu». Era conștient de ceea ce o să se întâmple. Nu-l puteai minți. Citise toate tratatele de medicină și știa orice amănunt despre boala sa. A fost tot timpul lucid, chiar și atunci când, aparent, intrase în comă. Nu numai că și-a reunoscut prietenii adunați în jurul lui, dar, înainte de ultima suflare, a strigat cumplit: «Mă scufund. Cad în gol». Apoi, și-a recăpătat brusc liniștea zicând: «Acum, urc. Am ieșit la suprafață». □ Apare ultima parte din *Amanta/Amantul anului 2000 – un concurs pentru maeștrii eroticii*: „*Strigare finală*: Așa cum am promis, încheiem acest concurs incitant odată cu apariția numărului nostru 12/2000. Redacția mulțumește din inimă și cu sentiment tuturor celor care au luat parte la desfășurarea lui, pe parcursul numerelor 3-12, adică doamnelor și domnilor Andrei Bodiș (nr. 3), Viorel Mureșan, Ioan Radu Văcărescu (nr. 4), Aurel Pantea, Iustin Panța, Nicolae Coande, Marius Ianuș (nr. 5), Nora Iuga, Daniel Pișcu, Mihai Vaculovski, Dorin Ploscaru, Augustin Ioan (nr. 6-7), Ovidiu Genaru, Liviu Ioan Stoiciu, Doina Ioanid, Zamfira Zamfirescu, Gheorghe Izbășescu, Zeno Ghițulescu (nr. 8), Magda Cârnelci, Rodica Drahinicescu, Mihai Ignat, Dumitru Crudu, Marian Dopcea, Marian Popa, Dan Dănilă (nr.

10-11), precum și celor patruzeci de poeți din numărul de față. Tuturor, firește, le dorim mult succes în judecarea trofeului. În final, reamintim cititorilor noștri rugămintea de a-și trimite opțiunile, cu o motivare concisă, în termen util, astfel încât să putem anunța, în nr. 3/2001, marele câștigător. Atât poemele apărute în cadrul concursului, cât și aceste exerciții de evaluare pe care le reprezintă votul, vor apărea în antologia pe care revista noastră o pregătește de tipar. Votul e, încă o dată, o expresie responsabilă a impresiilor de lectură. Contăm pe sprijinul cititorilor noștri și pe seriozitatea lor cel puțin tot atât cât am contat și pe interesul poezilor. În fond, decernarea unui titlu atât de invidiabil nu se poate face decât cu acest sprijin. (Vatra»); în acest număr sunt publicate poeme de: Traian Ștef, Adrian Alui Gheorghe, Simona Tache, Bucur Demetrian, Sorin Gârjan, Florina Zaharia, Eugen Evu, Grigore Șoitu, Claudiu Mitan, Toma Grigore, Ioan Baba, Ștefan Doru Dăncuș, Mihaela Colin, Ionel Ciupureanu, Ioana Diaconescu, Lucian Scurtu, Ioan-Salah Mahdi, Adela Greceanu, Vlad Neagoae, Domnica Drumea, Viorica Răduță; Ana-Maria Crișan, Mihai Posada, Laura Bilciu, Ioan Joca, Marin Oprea, Grațiela Popescu, Andrei Trocea, Ioan F. Pop, Marta Izsak; Dan Bogdan Hanu, Constantin Bejenaru, Daniel Luca, Gheorghe Izbășescu, Florea Țuțuianu, Iulian Boldea.

● În „Viața Românească” (nr. 12), Mircea A. Diaconu consemnează un interviu cu Alexandru Lungu, care rememorează întâmplări având în centru diferite personalități scriitoricești. De exemplu, Ion Caraion, „din fire un nemulțumit, răsucit față de sine și față de lume în mereu neliniștite încrâncenări. Surâsul destins și încruntarea necruțătoare, încântarea bucuriilor simple și mânia bilioasă, realul bine cumpănit și lunecarea într-un imaginar înșelător – se succedau, uneori surprinzător îngemănate, într-o comportare doar în aparență discontinuă”. Invitat să se pronunțe asupra „cazului Caraion”, care începe o dată cu publicarea în „Săptămâna” „(sub asistența de regie a lui Eugen Barbu, regizorul prim fiind Securitatea) a așa zisului jurnal”, Alexandru Lungu își amintește: „Ecourile imediate ale primului act al acestei jalnice tragi-comedii au fost minime. Caraion însuși, într-un text pe care l-am citit mult mai târziu, susținea că «jurnalul» n-ar fi decât o suită de fragmente culese de securitate din declarațiile scrise la multele anchete la care a fost supus. Verosimilitatea afirmațiilor poate fi acceptată doar parțial, întrucât unele fragmente apărute în «Săptămâna» sunt în mod evident cu totul străine de tonul și conținutul unor posibile declarații. După pseudorevoluție, Securitatea (cu firma schimbată, dar credincioasă metodelor sale perfide și perverse), a socotit la un moment dat că e cazul să-și facă mai departe jocurile în cazul Caraion. De data aceasta manevra a constat într-o aparentă, bine îngrădită și fals binevoitoare «deconspirare»: un acces (limitat) la câte ceva din dosarele respective și publicarea câtorva acte (alese, poate și... pieptănate) din aceleași dosare. Manevra, departe de a aduce vreo clarificare (ceea ce nici nu era în intenția mânuitorilor săi), a stârnit reacții mai mult sau mai puțin violente,

formându-se inevitabil ceea ce s-ar putea numi două tabere (sau mai bine zis două fronturi, întrucât una din părți s-a manifestat foarte belicos): o parte *anti* și un *pro*. Această nouă manevră securistă, prefăcându-se că dăruie o nevinovată rază de luminare a cazului, n-a făcut decât să adâncească întunecatele confuzii. Atâta vreme cât nu există răspunsuri limpezi (care nu pot veni decât din partea blestematei instituții) la câteva întrebări esențiale: cum și când a pus mâna pe textele «jurnalului»? Ceea ce a apărut în «Săptămâna» e tot ce s-a aflat la îndemână sau mai există câte ceva păstrat în rezervă? Ce alte manuscrise mai sunt prin dosare? – căutarea adevărului va bate pasul pe loc. Partea *anti* n-are cum să se desprindă de un substrat în bună parte ipotetic. Cât privește tabăra *pro*, majoritatea textelor pe care le-a furnizat până acum sunt împânzite de afirmații dacă nu cu dinadinsul false, cel puțin ridicol fanteziste; pe deasupra pe alocuri se întâlnesc încălecări absurde de date sau întorsături pe dos ale unor situații. În asemenea împrejurări nu se întrezărește un dezno-dământ lămuritor al cazului Caraion. Imaginea morală a poetului este știrbită și maculată, ceea ce generează o rezervă (temporară) față de cărțile sale. Opera rămâne însă neclintită și își va arăta deplinătatea după ce cândva, într-un fel sau altul, umbrele de acum se vor risipi”. Alexandru Lungu – despre plecarea sa din țară, în 1973 și despre experiența exilului: „Prin plecare mi-am asumat un singur «risc» – acela de a avea mai puțini cititori, ceea ce nu mi s-a părut nicidecum grav: parcursesem un timp fără cititori și consideram dintotdeauna că ascensiunea împlinitoare în poezie nu ține de numărul de cititori. Au existat «succese de librărie» mai mult sau mai puțin marcante, urmate de scăderi și intrări în umbră inconfortabile. Mi-am asumat reducerea numărului cititorilor în credința unui câștig major; respirând în libertate, departe de opreliști și piedici, poezia va dobândi noi și înalte înaripări. Ceea ce îndrăznesc să spun s-a adevărit din plin: poemele scrise în primii doi ani de exil mi se par a iradia o vigoare lirică fericit regăsită. (...) Simțământul izolării nu a apucat să mă ajungă: foarte curând după ce am aterizat în Germania, chiar înainte de a tona perspectivele medicale, am intrat în legătură epistolară și telefonică susținută cu Virgil Ierunca și Ștefan Baciu (poetul năstrușnic din Hawaii), iar puțin mai târziu cu poetul și graficianul Ștefan Munteanu. La prima «fugă» la Paris, în primăvara 1974, m-am întâlnit nu numai cu Virgil Ierunca, ci și cu Ștefan Baciu, care printr-o fericită întâmplare se afla în una din vacanțele sale pariziene. Pe Ștefan Munteanu, fire delicată și discretă, l-am cunoscut după câțiva ani la Los Angeles. Toți trei erau «patronii» unor reviste. La Paris apăreau «Ethos» și «Limite», amândouă gospodărite cu îndârjire pasionată de priceperea redacțională neîntrecută a lui Virgil Ierunca. Deși n-am cunoscut revistele primelor valuri ale exilului (multe și efemere) cred că «Ethos» a fost publicația cea mai solid și înalt reprezentativă, cu o ținută neștirbită, a exilului românesc. (...) Încă din 1974 am fost publicat în cele patru reviste și astfel ipotetica izolare nu m-a atins, lăsând loc unui început benefic de participare

rodnică la viața literară a exilului. (...) Cred cu tărie că nu se poate vorbi de o «excludere» a scriitorului român din exil din istoria literaturii române. După cât mi se pare, istoria literară a ultimei jumătăți de veac nu s-a consolidat încă într-o operă majoră. Există panorame aproximative, «sinteze» mai mult sau mai puțin improvizate, incursiuni insuficient împlinite, ba chiar «istorii» rătăcite într-un arbitrar absurd. Preludii pestrițe la o – să zicem – *Istorie a literaturii române din secolul XX*, care va apărea cândva și va însemna integrarea organică a literaturii din exil, arătând că literele noastre, în ciuda unor despărțiri geografice, socio-politice și ideologice, n-au participat decât la rupturi aparente. Literatura română rămânând, într-un plan ideal, peste cruzimile vremii, una indivizibilă. Până la o asemenea împlinire socotesc că n-ar fi lipsită de interes și de prelungită actualitate o dezbatere asupra modului în care s-a desfășurat, de un deceniu, procesul de reîntregire a celor două spații literare. Timp de peste 40 de ani, între scriitorii din țară și cei din exil comunismul a așezat neconținut Cortina de fier sau de negură. Lipsa aproape totală a posibilităților de comunicare, o dezinformare continuu strecurată nu numai în țară ci și în exterior, alături de campaniile furibunde împotriva «transfugilor» au semănat dihonnia și au «înraît» spiritele ambelor părți. Nimeni n-a crezut (nici chiar cei ce se făceau a crede) că povara resentimentară și rezervele reciproce ar fi putut să dispară, topite într-o dulce înfrățire, bătând din palme la manifestațiile tulburat festiviste din ianuarie-februarie 1990. După numitele manifestații (fie-mi îngăduit să le văd în lumina acidă a unor clamori caragialești, am pornit primii întru reîntregirea celor două spații literare. La început inevitabil șovăielnici, mai apoi mai siguri, dar neferiți până astăzi de ocolișuri nedorite și lipsiți câteodată de repere orientative sigure. (...) Dincolo de piedici obiective sau de jocul unor reflexe subiective, «recuperarea» literaturii exilului continuă, așa zice, mulțumitor. Drumul spre reîntregirea de care vorbeam, deși nu totdeauna neted și drept, este deschis și nu mai poate fi barat. Există desigur și nemulțumiri (unele motivate, altele absurde), cum este și firesc într-o conjunctură polimorfă și mobilă în care sunt implicați scriitori – personaje «sensibile», stăpânite de orgolii de diferite grade și împărțite, nu întotdeauna prea clar între complexe de superioritate sau de inferioritate. Poate că nu-i de mirare că nemulțumirile cele mai zgomotoase vin din partea unor autori care au intrat masiv pe terenul literar din țară. Versificatori ușuratici, scriitori interesanți, poeți uneori remarcabili au publicat sumedenie de cărți, articole mai mult sau mai puțin narcisiste, ba unii chiar au negociat – că tot piața literară e liberă și supusă tranziției – apariția unor volume monografice, menite să le comenteze opera. Notorietatea astfel obținută nu i-a satisfăcut, nu toate revistele iau prezentat laudativ, majoritatea criticii nu le-a dat note prea mari sau i-a ocolit. Din aceste orgolii rânite pornesc nemulțumirile cele zgomotoase, ale căror ecouri vor fi generat probabil întrebarea cu «excluderea» exilului scriitoricesc din istoria literaturii române. Personal, nu am doar un

sentiment vag, ci convingerea că poezia mi-a fost după 1990 – și mai ales în ultimii ani – receptată cu iscusită înțelegere și analizată cu acuitate nuanțată de mai mulți critici decât mă așteptam”.

● În „Ateneu” (nr. 12), apare un grupaj *In memoriam Laurențiu Ulici*. ■ *Irina Petraș*: „Avea ceva esențial, intuiția valorii, adică a relației operei cu gustul în mișcare a cititorului (Marian Papahagi), și găsea de cuvânt să fie istoricul contemporanilor săi, adică, preluându-i vorbele, să fie «în primul rând critic», să fie un «receptor direct» al literaturii, neinfluențat de bibliografia critică, trăind scrisurile și scriiturile vremii sale lucid și aplicat, înspăimântat doar de uitarea vinovată. (...) E de neînlocuit nu la modul patetic al necrologului superlativ cu orice chip, ci într-un fel mult mai grav și mai implacabil”; ■ *Vlad Sorianu*: „Dispariția năprasnică a lui Laurențiu Ulici a fost întâmpinată cu o imensă durere și cu un sentiment al nedreptății pe care soarta ne-a făcut-o. S-a pierdut în deplinătatea puterilor creatoare (57 de ani) un om de mare valoare, cu o reală vocație a militantismului social, dar și cu o chemare intelectuală de excepție, un specialist de vază în literatura contemporană românească, dar și cu o deschidere interdisciplinară rar întâlnită la oamenii de litere. Așadar un om de carte, însă și cu o disponibilitate de om politic onest și competent. Când l-am cunoscut, cu vreo 30 de ani în urmă, scria la mari gazete literare despre poezii tineri, dar avea să țină mai bine de doi ani o strălucită «cronică a traducerilor» în paginile revistei «Ateneu». Sau, în timp ce își onora excelența rubrică de critică a poeziei tinere – sub genericul *prima verba* – și-a găsit timp să realizeze și fabulosul volum *Nobel contra Nobel* (precedat de acela despre toți laureații premiului Nobel pentru literatură). Numai o minte aspirând spre enciclopedic, așa cum era a lui, putea să încerce a corecta cu propuneri proprii, opțiunile Fundației Nobel în domeniul literaturii. Putea fi prezent, în aceeași săptămână, la «zilele culturii călinesciene», de la Onești, la o ședință a Asociației Scriitorilor de la Iași, iar apoi să zboare cu avionul la Munchen, pentru un colocviu internațional. (...) Avea ceva din nevoia maioreșciană de a găsi soluții nu numai pentru un tărâm umanist sau altul, ci și pentru planul social în ansamblu. Avea simțul datoriei individuale, dar și intuiția locului său cel mai nimerit ca slujitor obștesc. În acest mod și-a descoperit chemarea de lider al obștii scriitoricești. Pentru că trebuie recunoscut fără tăgadă: dacă Uniunea Scriitorilor a supraviețuit crizelor și contestațiilor, la care în mod absurd, a fost supusă după 1990 de către unii membri ai săi, faptul se datorește priceperii președintelui său de a se mișca printre intrigi imunde, orgolii meschine, capcane economice și provocări politice, rămânând el însuși. Orientarea lui Laurențiu Ulici către dreapta spectrului politic românesc a reflectat intenția de a da stabilitate și girul unei tradiții istorice verificate, vieții literare în special, celei social-politice actuale în general. Stânga i s-a părut străină de specificul moderat al neamului nostru. Experiențele ei recente îi

apăreau ca fiind la fel de refuzate istoricește ca și ale extremei drepte de dinainte de război”.

● Într-un articol-bilanț din „Cuvântul” (nr. 12), **După alegeri**, Nicolae Manolescu analizează climatul politic românesc: „Devine tot mai limpede, pe zi ce trece, un anumit scenariu conform căruia, până la un punct, s-au desfășurat recentele alegeri parlamentare și prezidențiale. Se confirmă, astfel, rumori care circulau încă din timpul campaniei electorale. PSDR a dorit cu tot dinadinsul să aibă în turul al doilea al prezidențialelor un candidat, teoretic, fără nici o șansă. Peste o zecime din voturile dlui Iliescu și ale PDSR s-au deplasat, la 26 noiembrie, spre Vadim și PRM. Lucrul era știut de membri și simpatizanți ai dlui Iliescu încă din octombrie. Părea o intoxicare, dar s-a dovedit a fi real. În această împrejurare, strategii PDSR n-au putut evita ca voturile oamenilor lor să meargă și spre PRM, la parlamentare, nu doar spre Vadim, la prezidențiale. De aici, o surpriză majoră. PRM a obținut cu mult mai mult decât se calculase. Iar Vadim, și mai mult mult. Astfel de fenomene scapă din mână, inevitabil. A existat un moment în care dl Iliescu și ceilalți ai PDSR și-au dat seama de primejdie și s-au temut. Nu știu cât de tare, dar, cu siguranță, s-au gândit la ucenicul vrăjitor. Logic, Vadim nu mai avea pe ce voturi să conteze în turul al doilea, el trebuia să dea înapoi o parte din cele câștigate în primul tur. Dar logica nu funcționează neapărat în politică. Un adevărat *tsunami* a fost pe cale să înece totul, rezultat din valurile mai mici sau mai mari pe care strategia PDSR le-a provocat. Dacă nu s-a întâmplat așa, este pentru că, pe de o parte, mass-media au avut una dintre reacțiile acelea prompte și eficiente, în stare să schimbe din rădăcini lucrurile, iar pe de altă parte, fiindcă Vadim a greșit profund, începând să se creadă învingător, supralicitind și sperându-și cu accesele lui grandomane și cu violența atacurilor *ad personam* propriii suporterii. O dată în plus s-a văzut că există în astfel de situații o masă critică de la care mai departe sensul evenimentelor se schimbă brusc. Până la urmă, strategia PDSR a dat roade. Nu numai că dl Iliescu a câștigat net turul al doilea, aproape fără efort, lăsându-și contracandidatul să fiarbă în suc propriu urât mirositor: dar domnia sa și partidul pe care (încă) îl conduce au apărut în ochii opiniei publice din țară și din afară ca singura variantă democratică valabilă la extremismul peremist. Un fel de spălare a imaginii murdare, așa zice. PRM și Vadim au oferit, prin amenințarea produsă, dlui Iliescu și PDSR un *new look*. Au obligat celelalte partide să le acorde sprijinul. I-au făcut pe mulți alegători români și observatori internaționali să răsuflă ușurați”. □ Sunt publicate **Superlativele anului 2000**, cu mențiunea că „Ceremonia decernării Superlativelor «Cuvântul» va avea loc în ziua de 21 decembrie 2000, la restaurantul «Mărul de Aur» din București”. Titlul de „Omul Anului” i-a fost acordat lui Valeriu Stoica, pentru că „prin jocul său politic, el a pus întâi bazele unui partid viabil, PNL, a cărui forță va continua să crească odată de apropiat sa reorganizare”. Ceilalți câștigători sunt: Ana

Blandiana („Poezie”, pentru vol. *Soare de apoi*), Nora Iuga („Proză”, pentru romanul *Sexagenara și tânărul*), Adrian Marino („Exegeză literară”, pentru vol. *Biografia ideii de literatură – 6*), Stelian Tănase („Ideologie” – *Miracolul Revoluției. O istorie politică a căderii regimurilor comuniste*), Marcel Iureș („Teatru” – pentru afirmarea Teatrului „Act”), Angela Gheorghiu („Muzică”), Alexandra Nechita („Arte plastice” – „I se spune «Micuța Picasso», Este considerată un geniu. Este româncă, dar țara ei de adopție este America. A fost invitată să-și perfecționeze tehnicile de gravură la Paris”).

INDEX DE NUME

A

- Abăluță, Constantin, 114, 150, 157,
210, 322, 345, 418, 439
- Abraham, Florin, 448
- Achim, Ruxandra, 356
- Acosmei, Constantin, 266
- Adam, Anavi, 435
- Adam, Sergiu, 80, 368
- Adamek, Diana, 68, 336
- Adameșteanu, Gabriela, 10, 30, 50,
57, 70, 116, 154, 173, 185, 208,
229, 326, 339, 362, 378, 434, 453,
461, 472, 515, 532, 576
- Aderca, F., 382
- Agache, Cristina, 244
- Agopian, Ștefan, 80, 471
- Ahmatova, Ana, 52
- Albu, Florența, 66
- Aldulescu, Radu, 169, 251, 337
- Alexa, Felix, 251, 477
- Alexandrescu, Dorin, 323
- Alexandrescu, Raluca, 6, 61, 98, 132,
158, 160, 183, 306, 324, 458, 513,
531
- Alexandrescu, Sorin, 90, 99, 121,
123, 205, 223, 271, 309, 322-324,
326, 338, 361, 367, 408, 418, 419,
434, 438, 440, 473, 491, 540
- Alexandrescu, Vlad, 462
- Alexandru, Ioan, 200-202, 204, 212-
214, 248, 249, 335, 345, 405, 494
- Alexiu, Lucian, 41
- Alighieri, Dante, 95
- Almosnino, George, 151
- Alui Gheorghe, Adrian, 50, 268, 386,
581
- Andreescu, Gabriel, 24, 93, 130, 154,
473, 510
- Andrei, Roxana, 398
- Andriescu, Radu, 263
- Andru, Vasile, 157, 210, 556
- Angelescu, Silviu, 6, 184, 190, 480
- Anghel, Aurelia, 329
- Anghel, Paul, 228
- Anghelescu, Ilinca, 25
- Anghelescu, Mircea, 118, 141, 167,
205, 208, 209, 313, 562
- Anghelescu, Șerban, 480
- Anghelescu-Irimia, Mihaela, 247
- Antohei, Sorin, 91, 245, 338, 367
- Antonesei, Liviu, 267
- Antoniou, Corneliu, 494
- Ardelean, Laura, 38
- Ardeleanu, Cosmin, 6
- Ardeleanu, George (Gheorghe), 184,
356, 357, 360
- Ardeleanu, Virgil, 147
- Arendt, Hannah, 404, 502
- Arghezi, Tudor, 56, 68, 84, 116, 150,
281, 313, 325, 345, 346, 348, 349,
369, 488, 563, 574
- Aron, Raymond, 302
- Arun, George, 255
- Astner, Michael, 51, 54, 263, 266,
391
- Attila, Jozsef, 236

Augustin, Ioan, 240, 251, 255, 316,
39, 402, 435, 580
Avram, Mioara, 65, 138
Avramescu, Ramona, 9, 439, 461,
473, 515
Axinte, Șerban, 264

B

Babeți, Adriana, 21, 40, 68, 189, 207,
270, 318, 343, 364, 441, 473
Baciu, Ștefan, 582
Baconsky, Teodor, 71, 74, 80, 100,
147, 178, 196, 199, 236, 497
Bacovia, George, 66, 68, 204, 216,
234, 402
Badea, Mircea, 23
Badiu, Izabella, 319
Baghiu, Vasile, 50, 255
Balaci, Alexandru, 154
Balaj, Veronica, 545
Balazs, Imre Jozsef, 230
Balmuș, Pavel, 52
Balogh, Tamás, 236, 277
Balotă, Bianca, 154
Balotă, Nicolae, 76, 92, 134, 176,
503
Baltag, Cezar, 104, 297, 538
Banciu, Paul Eugen, 47, 133
Banuș, Maria, 216
Baranga, Aurel, 349
Barbăneagră, Paul, 154
Barbu, Eugen, 61, 68, 154, 204, 205,
228, 299, 329, 346, 355, 476, 486,
524, 534, 553, 560, 577, 581
Barbu, Ion, 138, 180, 229, 280, 545,
569
Barbu, Petre, 169, 250, 253, 255,
337, 339
Barbu, Viorel, 111
Bardan, Vasile, 496
Barth, John, 36, 268
Barthes, Roland, 211, 231

Barton, Ana, 226
Baștovoi, Ștefan, 264
Bădiliță, Cristian, 100, 169, 278, 337,
562
Băicuș, Iulian, 6, 48, 96, 205, 262,
470
Bălăiță, George, 71, 157, 210, 566,
579
Bănulescu, Daniel, 66, 140, 159, 169,
250, 253, 254, 257, 261, 263, 265,
270, 271, 276, 278, 279, 281, 283,
305, 337
Bănulescu, Ștefan, 29, 30, 45, 66, 71,
106, 107, 243, 408, 471, 562, 566
Bârna, Nicolae, 167, 255, 362
Beckett, Samuel, 91
Behr, Edward, 93, 404
Beldie, Constantin, 329, 467
Beldiman, Alexandru, 111, 435
Beligan, Anamaria, 270, 504
Beliș, Vladimir, 354
Bellow, Saul, 186, 562
Benador, Ury, 216, 382
Benedek, Iolan, 253
Beniuc, Mihai, 154, 186
Benjamin, Walter, 425
Bentoiu, Annie, 50, 52, 175
Berindei, Mihnea, 125, 288, 289,
290, 291
Bernea, Horia, 205, 206, 294, 535
Bernhard, Thomas, 20
Berza, Maria, 333
Beszédes, István, 236
Bibescu, Martha, 187
Bicleanu, Dima, 169, 337
Bittel, Adriana, 32, 167, 190, 208,
564
Blaga, Lucian, 56, 68, 92, 100, 101,
138, 189, 236, 295, 299, 362, 407,
482, 501, 508, 517
Blaga, Octavian, 295

- Blandiana, Ana, 30, 49, 56, 151, 163,
 177, 213, 221, 269, 308, 347, 355,
 408, 418, 442, 453, 469, 477, 511,
 515, 526, 533, 537, 559, 576, 586
 Blecher, M., 216, 308, 329, 382
 Bleonț, Beatrice, 161
 Bleonț, Claudiu, 161
 Bloom, Harold, 55, 186, 247, 404
 Bloy, Léon, 214
 Bobe, T.O., 250
 Bodi, Andrei, 60, 116, 158, 240,
 255, 370, 390, 418, 438, 440, 580
 Boerescu, Dan-Silviu, 80, 167, 253,
 336
 Bogza, Geo, 129, 205, 215, 347, 352,
 370, 451, 457
 Boia, Lucian, 569
 Boiangiu, Magdalena, 20, 198, 209,
 356, 507
 Boilă, Zaharia, 69, 520
 Boldea, Iulian, 167, 237, 390, 581
 Borbély, Ștefan, 68, 91, 96, 153, 166,
 270, 336, 398, 427, 461, 498
 Borcilă, Mircea, 249
 Bordás, Sándor, 236
 Bos, Jan Willem, 208
 Bostan, Grigore, 51, 496
 Bostan, Laura, 496
 Bostan, Lora, 51
 Bot, Ioana, 118, 177, 336, 456, 498
 Botta, Emil, 56
 Bour, Octavian, 147
 Bozsik, Péter, 236
 Braga, Corin, 91, 169, 336, 337, 398
 Brague, Rémi, 302
 Bran, Mirel, 291
 Branea, Daciana, 318, 435
 Bratu, Savin, 190
 Brauner, Victor, 43, 210
 Brătescu, Geta, 304, 466
 Brânduș, Nicolae, 294
 Breban, Nicolae, 9, 34, 36, 41, 50,
 64, 71, 78, 104, 112, 141, 159,
 196, 215, 228, 269, 316, 329, 343,
 350, 362, 374, 391, 408, 410, 415,
 424, 444, 488, 526, 538, 575
 Brezianu, Barbu, 79
 Brînzei, Monica, 91, 401
 Brucan, Silviu, 93, 516, 577
 Brumar, Emil, 345, 435, 571
 Buber, Martin, 385
 Buciu, Marian Victor, 362
 Buduca, Ioan, 5, 35, 64, 80, 85, 148,
 219, 232, 325, 338, 375, 408, 492,
 530, 572
 Bulei, Ion, 343
 Bunaru, Eugen, 46, 195, 318
 Burac, Andrei, 50
 Burlan, Ileana, 414
 Busuioc, Aurel, 41, 495
 Butnaru, Leo, 50, 240, 390, 483, 496
 Buzatu, Gheorghe, 348
 Buzea, Constanța, 33, 151, 212, 418
 Buzera, Ion, 82, 394
 Buzura, Augustin, 10, 64, 70, 92,
 154, 173, 196, 208, 271, 329, 362,
 473, 548, 566, 577
- C**
- Cacoveanu, Viorel, 249
 Cadariu, Anda, 402
 Cajal, Nicolae, 9, 208, 215, 494
 Calma, Dragoș, 398
 Calujnai, Amalia, 78
 Calvus, Jehan, 91, 114
 Cameniță, Marius, 348
 Campu, Iosef Eugen, 381
 Caragiale, I.L., 43, 86, 128, 156, 182,
 198, 234, 280, 301, 330, 347, 356,
 520, 531, 534
 Caraion, Ion, 117, 127, 159, 311,
 317, 408, 476, 562, 581
 Caraman, Ștefan, 250

- Caramitru, Ion, 38, 50, 67, 113, 333,
 418, 466, 533, 570
 Carmel, Shaul, 249, 383, 545
 Carol, Luiza, 383
 Carp, Petre P., 116
 Cassian, Nina, 41, 50, 57, 124, 148,
 216, 268, 374, 495, 555, 574
 Cau, Mircea, 279
 Cazaban, Theodor, 362
 Cazacu-Slama, Tatiana, 391
 Cazimir, Ștefan, 161, 187, 329
 Călin, Constantin, 66
 Călinescu, Alexandru, 445, 507, 528,
 557
 Călinescu, Florin, 10, 214, 361
 Călinescu, G., 13, 58, 74, 84, 138,
 150, 159, 187, 244, 298, 329, 345,
 369, 389, 391, 420, 464, 465, 485,
 488, 553, 574
 Călinescu, Matei, 39, 104, 365, 424,
 435
 Călușer, Cosmin, 398
 Căpățână, Dan, 418
 Căprariu, Sandy, 196
 Cărtărescu, Mircea, 8, 16, 17, 37, 47,
 91, 157, 169, 183, 191, 205, 206,
 210, 228, 232, 243, 261, 269, 273-
 275, 281, 325, 333, 337, 338, 359,
 360, 403, 411, 416, 424, 438, 452,
 458, 459, 467, 471, 485, 486, 550,
 562, 564
 Câmpeanu, Pavel, 169, 541, 577, 578
 Câmpeanu, Roger, 136
 Cândea, Virgil, 154
 Cârnecki, Magda, 91, 96, 141, 240,
 390, 435, 461, 577
 Cârsteian, Svetlana, 255, 448
 Ceaușescu, Nicolae, 5, 16, 29, 72, 92,
 104, 137, 154, 162, 190, 240, 311,
 316, 317, 324, 347, 369, 378, 406,
 421, 425, 429, 439, 448, 465, 472,
 476, 503, 515, 525, 536, 540, 559,
 577
 Cerkez, Matei, 184
 Cernat, Paul, 96, 114, 141, 167, 168,
 182, 261, 308, 322, 425, 457, 470
 Cernăianu, Călin L., 130, 144, 297,
 354
 Cernătescu, Radu, 422, 556
 Cesereanu, Ruxandra, 91, 147, 255,
 336, 375, 398, 503, 504, 524
 Chandler, Raymond, 95, 325
 Cheianu, Constantin, 483
 Chelaru, Marius, 448
 Chearu-Murăruș, Oana, 48
 Chelcea, Liviu, 202
 Chetrinescu, Dana, 133, 193
 Chevereșan, Cristina, 455
 Chichere, Ion, 388
 Chifu, Gabriel, 351, 496
 Chihaia, Pavel, 41, 73
 Chioaru, Dumitru, 249, 389
 Chiper, Tita, 138, 162, 169, 208, 305,
 542
 Chiriac, Dorina, 8
 Chiriac, Marian, 448
 Christi, Aura, 50, 362
 Ciachir, Dan, 80, 373
 Cimpoi, Mihai, 42
 Ciobanu, Mircea, 93, 151, 566
 Ciobanu, Nicu, 102
 Ciobanu, Vitalie, 50, 55, 60, 212,
 262, 263, 483
 Ciocârlie, Livius, 27, 62, 78, 98, 142,
 184, 193, 205, 207, 230, 293, 309,
 318, 341, 360, 371, 417, 439, 441,
 456, 462, 472, 498, 505, 513, 546,
 564
 Cioculescu, Barbu, 329, 418, 435,
 440, 478
 Cioculescu, Simona, 27, 313, 435
 Cioculescu, Șerban, 228, 347
 Cioran, Emil, 15, 35, 43, 55, 70, 79,
 97, 98, 100, 118, 121, 138, 161,
 187, 214, 221, 231, 271, 291, 299,

- 313, 322, 337, 356, 363, 378, 395,
401, 404, 427, 440, 467, 471, 504,
510, 517, 563, 575
- Ciorănescu, Alexandru, 155
- Cioroianu, Adrian, 198, 209, 294,
301, 435, 507, 541, 558
- Cipariu, Dan Mircea, 109, 286-288
- Cipariu, Timotei, 109
- Cistelecan, Al., 66, 80, 93, 166, 235,
325, 375, 401, 418, 435, 440, 457,
473
- Ciubuc, Bogdan, 205
- Ciumăgeanu, Ilinca, 193
- Ciupureanu, Ionel, 255, 581
- Ciurea, Ștefania, 496
- Clair, Jea, 61
- Cliveț, Nicoleta, 238
- Coande, Nicolae, 237, 276, 390, 580
- Cobain, Kurt, 7
- Cocea, N.D., 161
- Cochinescu, Ioan Mihai, 362
- Codreanu, Theodor, 122, 130, 138,
144, 188, 298, 518, 562
- Codrescu, Răzvan, 137, 138, 188
- Codruț, Mariana, 255
- Cofan, Alunița, 279
- Cojar, Ion, 161
- Comarnescu, Petru, 78, 442, 562
- Comănescu, Denisa, 50, 55, 57, 208,
435, 452
- Comănescu, Ileana, 279
- Condeescu, Alexandru, 192, 336,
361, 569
- Condurățeanu, Florin, 64, 144
- Constantin, Ilie, 103
- Constantinescu, Claudiu, 375, 558
- Constantinescu, Emil, 27, 38, 61, 62,
66, 67, 113, 123, 175, 176, 187,
207, 212, 326, 340, 341, 343, 412,
413, 418, 419, 421, 430, 439, 464,
473, 491, 492, 503, 510, 533, 538,
540, 547, 575, 577
- Constantinescu, Marina, 8
- Constantinescu, Mihaela, 25, 26
- Constantinescu, Mircea, 557
- Constantinescu, Muguraș, 297
- Constantinescu, Nicolae, 184
- Constantinescu, Ovidiu, 520
- Constantinescu, Pompiliu, 425
- Copil-Popovici, Ioana, 186, 192
- Coposu, Corneliu, 93, 214, 532
- Corbea, Andrei, 309, 438, 453
- Corbin, Henri, 313
- Corbu, Daniel, 268
- Cordoș, Sanda, 68, 91, 364, 520
- Corn, Sebastian A., 270
- Cornea, Andrei, 170, 360, 434, 576
- Cornea, Doina, 93, 511, 533, 576
- Cornea, Paul, 10, 30, 173, 190, 577
- Corniș-Pop, Marcel, 45, 92, 365
- Cosașu, Radu, 129, 161, 216, 346,
426, 508
- Cosma, Viorel, 80
- Cosmeanu, Marius, 236
- Costa, Iosif, 75
- Costache, Adrian, 157, 184, 205, 209,
228, 229, 249, 269, 292, 296, 322,
329, 356, 494
- Coșoveanu, Gabriel, 81
- Coșovei, Ștefania, 325
- Coșovei, Traian T., 109, 111, 142,
286, 287, 324, 325, 452, 459
- Cotruș, Ovidiu, 134, 545, 546
- Courriol, Jean Louis, 244
- Crainic, Nichifor, 116, 138
- Crăciun, Camelia, 239, 390
- Crăciun, Christian, 495
- Crăciun, Gheorghe, 24, 49, 61, 91,
114, 117, 158, 160, 190, 195, 279,
292, 322, 356-359, 392, 415, 435,
440, 445, 446, 452, 471, 473
- Crăciun, Ioana, 157, 210, 490
- Crăciun, Victor, 483
- Creția, Petru, 145, 569

Cristea, Casandra, 91
Cristea, Dan, 10, 50, 114, 116, 167,
208, 418, 435, 439
Cristea, Radu Călin, 325, 340
Cristea, Valeriu, 188, 276
Cristea-Enache, Daniel, 167, 188,
251, 336, 516
Cristescu, Maria-Luiza, 374
Cristofor, Ion, 249
Cristoiu, Ion, 29, 56, 144, 309, 325,
413, 486, 492, 534
Crivăț-Vasile, Adolf, 188
Crohmăniceanu, Ovid S., 134, 142,
162, 189, 190, 216, 327, 329, 345,
404, 452, 472, 508, 523
Crudu, Dumitru, 391, 580
Csonka, Zoltan, 236
Cubleșan, Constantin, 503
Cucu, Mircea, 173, 208, 453
Cugno, Marco, 208
Culcer, Dan, 511
Culianu, Ioan Petru, 49, 97, 122, 190,
203, 467, 480
Cușnarencu, George, 239, 270
Cuțitaru, Codrin Liviu, 183, 267,
308, 437
Cuza, A.C., 133, 227, 299, 496

D

Dabija, Adina, 255
Dabija, Alexandru, 6, 9
Daian, Paul, 157, 183, 210
Damian, Ștefan, 30, 51, 99, 118, 153,
180, 216, 219, 222, 230, 234, 327,
362, 406, 408, 419, 435, 574
Dan, Vasile, 62, 92, 96, 124, 172,
326, 419, 434
Daneliuc, Mircea, 268, 350, 564
Danovschi, Oleg, 342
Darie, Alexandru, 6, 170
Dascălu, Bogdan Mihai, 453
Datcu, Iordan, 209

David, Emilia, 308
David, Sandu, 382
Dănilă, Dan, 391, 580
Deaconescu, Ion, 363
Deciu, Andreea, 34, 167, 296, 551,
564
del Conte, Rosa, 244
Deletant, Denis J., 244
Deligiorgis, Stavros, 435
Derrida, Jacques, 100, 211, 321
Deșliu, Dan, 205
Diaconu, Marin, 150, 167, 434, 581
Dianu, Romulus, 313
Dima, Simona-Grazia, 169, 337
Dimisianu, Gabriel, 32, 137, 166,
242, 243, 248, 296, 343, 408, 422,
435, 478, 562, 564
Dimov, Leonid, 37, 225, 240, 275,
299, 345, 407, 411, 471
Dinescu, Mircea, 5, 29, 108, 111,
144, 148, 163, 276, 355, 378, 405,
423, 437, 439, 443, 447, 450, 464,
473, 476, 523, 554
Dinițoiu, Adina, 142, 508
Dinu, Cornel, 161
Dobrescu, Caius, 23, 91, 169, 251,
255, 263, 269, 271, 272, 274, 278,
337, 392, 427, 429, 438, 440, 473,
507, 511
Doclin, Octavian, 388
Doinaș, Ștefan Aug., 98, 123, 135,
149, 173, 184, 208, 228, 293, 325,
407, 417, 434, 516, 544, 576
Dopcea, Marian, 391, 580
Dorian, Dorel, 209
Dracodaidis, Philip, 319
Draghici, Georgeta, 255
Draghinescu, Rodica, 195, 240, 250,
338
Dragomir, Alexandru, 100
Dragomir, Caius Traian, 36, 362, 553
Drăgan, Călin, 520

- Drăgan, Ioana, 238, 239, 250, 255,
263, 274, 276, 278, 281, 285
- Drăgan, Mihai, 181
- Drăgan, Radu, 435
- Drăgănescu, Coriolan, 180, 347, 348
- Drăghici, Ștefan, 255, 478
- Drimba, Ovidiu, 375
- Drogeanu, Paul, 190, 480
- Dron, Dorin, 373
- Drumea, Domnica, 581
- Duda, Gabriela, 329
- Duda, Virgil, 104, 137, 383, 390
- Duhamel, Georges, 313
- Dumbrăveanu, Anghel, 161
- Dumitrescu, Florin, 8, 250
- Dumitrescu, Geo, 38, 63, 127, 155,
171, 497
- Dumitrescu-Bușulenga, Zoe, 137,
345, 442, 485
- Dumitriu, Anton, 100
- Dumitriu, Petru, 41, 71, 186, 345,
346, 465, 520, 563
- Dumitru, Mircea, 196
- Dunăreanu, Ovidiu, 150
- Durandin, Catherine, 414, 562
- Durnea, Victor, 107
- E**
- Economu, Maria, 40, 182
- Ecovoiu, Alexandru, 189, 253
- Eliade, Mircea, 35, 43, 75, 78, 81, 83,
97, 100, 112, 135, 138, 155, 158,
167, 186, 196, 203, 214, 226, 233,
271, 291, 313, 337, 362, 378, 404,
426, 446, 467, 471, 474, 493, 505,
517, 563
- Elvin, B., 473
- Eminescu, Mihai, 6, 10, 27, 29, 39,
49, 50, 57, 62, 67, 83, 84, 96, 99,
112, 118, 122, 128, 130, 135, 137,
144, 153, 157, 159, 164, 177, 181,
182, 187, 197, 198, 231, 244, 259,
297, 300, 309, 313, 354, 360, 361,
363, 364, 367, 399, 406, 422, 425,
442, 464, 469, 485, 493, 501, 531,
537, 562, 569, 573
- Emson, William, 114
- Enache, Smaranda, 108
- Ene, Gheorghe, 322, 452, 459
- Enescu, George, 43
- Enescu, Ion Mircea, 435
- Enescu, Radu, 100
- Enescu, Theodor, 551
- Erb, Roland, 51
- Erceanu, Dan, 111
- Eretescu, Constantin, 309
- Everac, Paul, 161, 288
- F**
- Fanache, V., 503
- Farkas, Jenő, 107
- Farnetti, Monica, 232
- Fassel, Horst, 118
- Fati, Vasile Petre, 151
- Fântâneru, Ctin., 117, 141
- Fekete, Vince, 236
- Felea, Victor, 167
- Ferdinand, Leopold, 208
- Fianu, Andriana, 31
- Filipciuc, Ion, 130, 144
- Filipescu, Radu, 434
- Finkenthal, Michael, 300
- Firan, Carmen, 448
- Firca, Gheorghe, 294
- Fischof, Andrei, 376
- Flămând, Dinu, 42, 190
- Flora, Ioan, 41, 114, 452
- Florescu, Nicolae, 73, 154, 488
- Florian, Mircea, 100, 101, 490
- Foață, Șerban, 141, 270
- Fox, Brunea, 325
- France, Anatole, 209, 349
- Frățilă, Dana, 255
- Fundoianu, B., 216, 382
- Furet, François, 533

G

- Gabrea, Florin, 241, 434
 Gache, Daniela, 377
 Gadamer, Hans-Georg, 133, 159
 Galaicu-Păun, Em., 50, 240, 255, 483
 Gálfalvy, Zsolt, 108
 Gallagher, Tom, 466
 Gamara, Pierre, 244
 Gángoly, Attila, 236
 Garaudy, Roger, 223
 Garaz, Oleg, 398
 Gaster, Moses, 244
 Gălățanu, Mihail, 163, 174, 177, 250, 296, 333
 Gârbea, Horia, 159, 215, 249, 339, 553
 Gârneț, Vasile, 50, 60, 138, 262
 Genaru, Ovidiu, 240, 390, 580
 George, Alexandru, 41, 80, 153, 214, 223, 299, 351, 353, 362, 369, 517, 537, 553
 Georgescu, Dakmara, 48, 302
 Georgescu, Nicolae, 11, 130, 144, 145, 298, 469
 Georgescu, Paul, 32, 180, 230, 304
 Georgescu, Vlad, 293
 Gèze, François, 125, 288
 Gheo, Radu Pavel, 168, 178, 267
 Gheorghe, Ion, 151, 345, 539, 568
 Gheorghită, Viorel, 93, 387
 Gheorghiu, Angela, 586
 Gheorghiu, Mihai Dinu, 461
 Gheorghiu, Val, 267
 Gheorghiu-Dej, Gheorghe, 104, 229, 329, 348, 476, 503
 Gherguț, Sorin, 250
 Gherman, Mihai, 168, 255, 296
 Gheț, Monica, 387
 Ghibu, Onisifor, 217
 Ghica, Ion, 534
 Ghica, Marius, 50, 52
 Ghica, Mihai, 270
 Ghidirmic, Ovidiu, 83
 Ghilimescu, Ștefan Ion, 557
 Ghinea, Cristian, 168, 450, 506, 527, 558
 Ghiță, Cătălin, 505
 Ghiță, Roxana, 396
 Ghițescu, Micaela, 50
 Ghițulescu, Zeno, 240, 390, 580
 Ghiu, Bogdan, 6, 19, 50, 57
 Giddens, Anthony, 21
 Ginsberg, Allen, 334
 Glodeanu, Gheorghe, 153
 Goga, Octavian, 101, 117, 138, 204, 363, 425
 Goia, Vistian, 249
 Golea, Claudia, 114, 253
 Goma, Paul, 14, 30, 64, 93, 117, 153, 197, 220, 241, 299, 336, 378, 408, 410, 471, 488, 526, 576
 Goția, Andrei, 91
 Gray, John, 321
 Grămadă, Livia, 132
 Grănescu, Adrian, 389
 Grăsoiu, Liviu, 557
 Greceanu, Adela, 250, 581
 Greenblatt, Stephan, 321
 Grigor, Andrei, 574
 Grigorcea, Ana Maria, 40, 57
 Grigorescu, Mircea, 127
 Grigurcu, Gheorghe, 16, 31, 57, 72, 93, 109, 117, 126, 148, 151, 153, 166, 176, 186, 212, 242, 308, 325, 329, 344, 369, 391, 402, 416, 467, 477, 488, 498, 508, 574
 Groșan, Ioan, 35, 137, 148, 180, 275, 362, 368, 411, 423, 471, 576
 Groza, Petru, 8, 325
 Guénon, René, 203, 337
 Guga, Mihaela-Elena, 71
 Guillermou, Alain, 244
 Gulea, Dan, 272, 308
 Gulea, Stere, 412, 413, 434

Gurghianu, Aurel, 147
Gurgu, Costi, 250
Gusti, Sanda, 442
György, Konrád, 38, 60, 108, 417,
434, 438
Gyr, Radu, 45, 138
Gyula, Dávid, 50, 108, 236
Gyurcsik, Ilie, 193

H

Hadji-Culea, Cristian, 487
Handoca, Mircea, 97, 112, 155, 167,
474
Hanu, Dan Bogdan, 387, 581
Hasnaş, Marina, 327
Hassner, Pierre, 330
Hász, Róbert, 236
Haţieganu, Anca, 91
Havel, Václav, 119, 176
Hărtescu, Diana, 173, 184
Heidegger, Martin, 100, 231, 363,
396, 495
Heitmann, Klaus, 30, 118, 134, 173,
185, 189
Hersch, Jeanne, 30
Hoisie, Andrei, 438, 453
Holban, Ioan, 41, 50, 166, 442, 495
Horasangian, Bedros, 413, 437, 471
Horea, Irina, 6, 148, 473
Horia, Vintilă, 313
Hossu-Longin, Lucia, 491
Hostiuc, Ştefan, 51
Houellebecq, Michel, 332
Hubay, Miklós, 50
Hugo, Victor, 425
Hunor, Kelemen, 50
Hurduzeu, Ovidiu, 25, 30, 510
Husti, Laura, 401

I

Iacob, Livia, 266
Iacob, Valentin, 250

Iancu, Traian, 29, 181, 184, 189, 316
Ianuş, Marius, 20, 163, 240, 255,
296, 313, 333, 390, 550, 580
Iaru, Florin, 6, 418, 452, 580
Ierunca, Virgil, 14, 31, 41, 72, 93,
107, 126, 148, 152, 155, 185, 236,
337, 391, 442, 523, 551, 562, 582
Ignat, Mihai, 255, 278, 391, 580
Ilea, Letiția, 255, 276
Ilea, Marian, 253, 255
Iliescu, Elvira, 74, 154
Iliescu, Ion, 16, 27, 75, 76, 93, 107,
123, 124, 161, 169, 174, 175, 185,
241, 294, 326, 340, 342, 343, 354,
355, 360, 361, 405, 21, 430, 434,
436, 438, 439, 450, 461, 468, 472,
473, 476, 491, 492, 494, 507, 509,
511-513, 515, 516, 526, 527, 529,
533, 534, 536, 537, 540, 541, 547,
558, 568, 571, 576-578, 585
Iliescu, Matei, 343, 566
Iliescu, Nicolae, 570
Iliescu, Paul, 102
Iliescu, Simion, 533
Ilisei, Grigore, 137, 495
Ioan-Corlan, Simona, 91, 435
Ioanid, Doina, 240, 269, 390, 392,
580
Ioanid, Ion, 93
Ioanid, Radu, 339, 363, 512
Ionescu, Andrei, 50
Ionescu, Cristian, 6, 8
Ionescu C. M., 211
Ionescu, Dudu, 38
Ionescu, Emil, 184
Ionescu, Eugen, 14, 16, 30, 83, 95,
97, 99, 308, 383, 419, 563
Ionescu, Gelu, 30, 67, 119, 435, 478,
479
Ionescu, Ileana-Stana, 161
Ionescu, Nae, 35, 97, 99, 116, 138,
176, 178, 338, 467, 468, 517

Ionică, Cristina, 273
Ioniță, Florin, 184, 305
Ionițoiu, Cicerone, 422
Iordache, Emil, 467
Iordan, Iorgu, 209, 212
Iorga, Nicolae, 101, 107, 135, 188,
231, 244, 343, 563
Iorgovan, Antonie, 139, 161
Iorgulescu, Mircea, 92, 153, 156,
168, 197, 227, 294, 301, 330, 354,
426, 446, 449, 458, 506, 527, 539,
555, 557, 573, 576

Iosif, Dan, 161
Iosif, Marius, 158
Iova, Gheorghe, 157, 183, 190, 210,
322, 452, 459, 460, 471
Irimescu, Ion, 161
Irimia, Dumitru, 134, 247, 573
Isărescu, Mugur, 27, 62, 119, 123,
142, 157, 187, 198, 294, 340, 360,
402, 417, 434, 438, 462, 492, 509,
533

Iscovescu, Barbu, 212
Isopescu, Claudiu, 313
Isou, Isidore, 34
Iuga, Nora, 16, 20, 50, 171, 205, 240,
269, 299, 390, 418, 435, 464, 580,
586

Ivanciuc, Cornel, 461
Ivanovici, Victor, 190, 480
Ivasiuc, Alexandru, 329, 410
Ivănescu, Cezar, 496
Ivănescu, Mircea, 243, 345, 418, 471,
538
Izbășescu, Gheorghe, 240, 385, 580

J

Jakobson, R., 133, 456
Jaspers, Karl, 313
Jász, Attila, 236
Jaudeau, Sylvie, 363
Jeanrenaud, Magda, 133

Jebeleanu, Eugen, 58, 205, 228, 370
Jebeleanu, Tudor, 180
Jela, Doina, 93
Jensen, Olaf Kjell, 50
Jianu, Ionel, 78
Jirinovski, Vladimir, 355, 576
Jones, Derek, 372
Jorgensen, Radu, 253
Joseph, Jean-Claude, 326
Jünger, Ernst, 313

K

Kafka, Franz, 364, 407, 564
Kanterian, Edward, 208
Karnouh, Claude, 451
Keneres, Adina, 279, 578
Kerouac, Jack, 69
King, Stephen, 337
Kocsis, Francisko, 236
Kojevnikov, J.A., 244
Kolozsi, László, 236
Konrád, György, 38, 60, 108, 318
Kontra, Ferenc, 236
Köteles, Pál, 108
Kuśniewicz, Andrzej, 319

L

Labiș, Nicolae, 213, 248, 324, 333,
424, 539, 574
Laignel-Lavastine, Alexandra, 290
Lari, Leonida, 483
Larian, Sonia, 374
Lascu, Ioan, 388
Lascu, Mădălina, 308, 329
Lascu, Rodica, 401
László, Noémi, 236
Laszloffy, Alador, 230
Lászlo-Kuțiuk, Magdalena, 51
Lazu, Robert, 100, 135, 193
Lăcustă, Ioan, 157, 210, 452
Lăncranjan, Ion, 228, 316, 412
Lăzărescu, Florin, 264, 266

- Lăzărescu, Rodica, 184
 Le Pen, Jean-Marie, 528, 557, 576
 Le Rider, Jacques, 193
 Lefter, Ion Bogdan, 5, 6, 10, 18, 24, 49, 60, 91, 94, 96, 105, 113, 124, 125, 126, 141, 143, 145, 158, 170, 184, 207, 253, 320, 375, 378, 399, 403, 417, 436, 440, 452, 456, 470, 473, 509, 515, 521, 529, 530, 571
 Leon, Nica, 171, 307, 376
 Lepenies, Wolf, 321, 327
 Liiceanu, Gabriel, 10, 15, 24, 29, 35, 56, 62, 87, 93, 100, 108, 124, 125, 185, 219, 225, 226, 288, 289, 290, 291, 300, 301, 307, 338, 340, 343, 379, 381, 413, 444, 461, 462, 488, 507, 510, 523, 576, 578
 Livescu, Cristian, 555
 Lotoțchi, Dan, 158
 Lövétei, Lázár László, 236
 Lovinescu, E., 13, 122, 202, 203, 215, 323, 338, 344, 345, 463, 478
 Lovinescu, Monica, 14, 30, 41, 42, 73, 75, 93, 127, 128, 152, 197, 219, 225, 314, 330, 337, 341, 403, 502, 503, 508
 Luca, Ștefan, 420
 Lungu, Alexandru, 41, 376, 390
 Lungu, Dan, 253, 255, 263, 264, 266, 276, 329, 386, 561, 581, 582
 Lupașcu, Silviu, 91, 255, 260, 384
 Lupașcu, Ștefan, 348, 496
 Lupescu, Silviu, 10
 Luță, Victoria, 6, 85, 171, 435, 470
 Luzi, Mario, 232
 Luzzatto, Amos, 304
- M**
- Macovescu, G., 205
 Macrinici, Radu, 250, 339
 Magenau, Jörg, 60
 Magris, Claudio, 208
 Maiorescu, Titu, 41, 64, 82, 86, 101, 109, 116, 121, 130, 135, 180, 227, 232, 297, 344, 354, 464, 488, 534, 537, 545
 Malamen, Iolanda, 112
 Malița, Liviu, 336, 401, 498, 501
 Malița, Mircea, 100
 Manasia, Ștefan, 91
 Mandache, Bogdan Mihai, 368
 Manea, Norman, 72, 97, 117, 135, 153, 208, 216, 220, 225, 363, 377-381, 385, 387, 467, 497, 498, 578
 Mann, Thomas, 95
 Manole, Diana, 250, 255
 Manolescu, Anca, 200, 229
 Manolescu, Andrei, 434
 Manolescu, Ion, 26, 91, 142, 169, 171, 255, 269, 270, 271, 273, 274, 278, 337, 437
 Manolescu, Nicolae, 10, 13, 24-28, 31, 32, 34, 35, 38, 47, 55, 58, 63, 65, 69, 80, 85, 92, 93, 95, 96, 103, 116, 119, 123, 128, 135, 136, 138, 144, 149, 152, 155, 163, 166, 180, 184, 188, 190, 191, 211, 219, 223-225, 265, 286, 294, 295, 301, 302, 316, 317, 325, 328, 334, 338, 342, 347, 353, 354, 355, 375, 379, 380, 381, 402, 408, 412, 418, 420, 425, 433, 440, 444, 453, 463, 468, 474, 477, 478, 480, 488, 489, 492, 493, 507, 521, 526, 533, 546, 552, 554-556, 560, 561, 571, 575, 576, 578, 585
 Manoliu, Costin, 251
 Manu, Monica, 562
 Marchiș, Iustin, 435
 Marcovici, Bianca, 383
 Marcu, Luminița, 30, 171, 268, 435, 567
 Marcus, Solomon, 98, 112
 Mareș, Doru, 6, 8, 9, 255, 258

- Mareș, Radu, 155, 383
 Marga, Andrei, 100, 303
 Marineasa, Viorel, 318, 456
 Marinescu, Angela, 96, 149, 151,
 203, 237, 38, 305, 336, 411, 418
 Marino, Adrian, 70, 80, 81, 103, 155,
 171, 205, 211, 228, 245, 296, 308,
 338, 372, 393, 408, 427, 504, 576,
 586
 Marquez, Gabriel Garcia, 333
 Martin, Angela, 173, 208
 Martin, Matei, 168
 Martin, Mircea, 50, 51, 57, 71, 92,
 154, 169, 184, 263, 302, 434, 473,
 480, 533, 576
 Martin, Wolf, 328
 Matei, Alexandru, 171, 183, 457
 Maurer, Ion Gheorghe, 162
 Mavrodin, Irina, 297
 Mazilescu, Virgil, 151, 374, 411
 Mazilu, Dumitru, 129, 161, 199, 283,
 424
 Mălaimare, Mihai, 161, 490
 Mălăncioiu, Ileana, 14, 58, 106, 111,
 128, 151, 175, 187, 269, 413, 492
 Măniuțiu, Mihai, 6
 Mănuță, Dan, 181, 495
 Mărculescu, Sorin, 435
 Mărgeanu, N., 196
 Măță, Cezar, 348
 Melinescu, Gabriela, 213
 Mendelshon, Moses, 306
 Mengher, Ițic, 385
 Mezincescu, Lucia, 161
 Michnik, Adam, 63, 80, 321
 Micle, Veronica, 10, 27, 39, 57, 62,
 84, 99, 128, 153, 182, 364
 Micu, Dumitru, 458, 523, 552, 554,
 555, 557
 Micu, Mircea, 39, 67, 161, 203, 468
 Mihalache, Ștefania, 390
 Mihale, Aurel, 420
 Mihali, Ciprian, 398
 Mihăescu, Valentin F., 325
 Mihăieș, Mircea, 10, 39, 63, 69, 80,
 128, 174, 195, 207, 273, 294, 306,
 343, 375, 402, 421, 450, 464, 476,
 522, 534, 542, 547, 571
 Mihăilă, Cătălin, 141
 Mihăilescu, Călin Andrei, 544, 565
 Mihăilescu, Dan C., 6-8, 10, 24, 27,
 63, 99, 112, 128, 130, 158, 166,
 169, 203, 228, 336, 337, 375, 418,
 439, 452, 457, 470, 474, 487, 488,
 489
 Mihăilescu, Florin, 166
 Mihăilescu, Vintilă, 527
 Mihăilescu, Virgil, 523
 Mișu, Dan, 250, 574
 Milin, Miodrag, 51
 Militaru, Ion, 395
 Milosz, Czeslaw, 191, 318, 503
 Miloș, Ion, 41, 44, 496
 Minar, Octav, 58
 Mincu, Marin, 13, 18, 35, 36, 64, 84,
 109, 157, 176, 180, 181, 210, 223,
 230, 300, 254, 406, 538, 556
 Mincu, Ștefania, 65
 Minulescu, Ion, 95, 151
 Mircea, Ion, 190, 339, 435
 Mircean, Ovidiu, 91
 Mironov, Alexandru, 29, 161, 343
 Mitrea, Vasile, 482
 Mitterrand, François, 16, 506
 Mizumschi, Ana, 255
 Mladin, Emil, 159, 253
 Mocanu, Titus, 100
 Mocuța, Gheorghe, 385
 Modreanu, Cristina, 251, 489
 Moldovan, Ioan, 50
 Moldovan, Ovidiu Iuliu, 67
 Moldovan, Rareș, 401
 Morand, Paul, 297
 Morar, Ioan T., 434

- Moraru, Alexandru, 276
 Moraru, Constantin, 329
 Moraru, Cornel, 236, 390, 427, 430
 Moraru, Mihai, 168
 Moulin, Jean-Pierre, 50
 Mungiu-Pippidi, Alina, 199, 434
 Munteanu, Basil, 155
 Munteanu, Cornel, 152
 Munteanu, Costea, 80, 435
 Munteanu, Cristian, 141, 435
 Munteanu, Felicia, 402
 Munteanu, George, 569
 Munteanu, Marian, 163, 180, 184,
 187, 198, 214, 312, 347, 423
 Munteanu, Neculai Constantin, 338
 Munteanu, Romul, 557
 Munteanu, Ștefan, 582
 Mureșan, Dumitru, 238, 390
 Mureșan, Ion, 70, 71, 230, 336, 411
 Mureșan, Viorel, 158, 240, 390, 580
 Mușat, Carmen, 6, 24, 60, 91, 116,
 159, 167, 183, 208, 322, 356, 418,
 435, 440, 509, 531
 Mușina, Alexandru, 37, 160, 261,
 371, 408, 418, 440, 452, 459, 471
 Mușlea, Ioan, 434
 Muthu, Mircea, 91, 442
- N**
- Nadriș, Gr., 244
 Naghiu, Iosif, 157, 210
 Naum, Gellu, 37, 56, 76, 96, 114, 329,
 378, 442, 468, 471, 519, 551, 574
 Neacșu, Iulian, 161, 241
 Neagoș, Ion, 158
 Neagu, Fănuș, 80, 113, 161, 188,
 280, 484
 Neamțu, Leonida, 196
 Necula, Damian, 192, 279
 Nedelciu, Mircea, 24, 190, 207, 265,
 359, 403, 411, 437, 443, 452, 456,
 471, 561, 578
 Nedelcovici, Bujor, 220, 556
 Nedelcu, Vasile, 251
 Negoitescu, Ion, 9, 134, 234, 293,
 464, 500, 520, 544
 Negrici, Eugen, 149, 165, 212, 371,
 418, 435, 439, 467, 568
 Negru, Nicolae, 483
 Negruzzi, Iacob, 292
 Nemoianu, Virgil, 24, 28, 93, 100,
 131, 135, 292, 365, 477, 543, 565
 Nettelbeck, Joachim, 327
 Neumann, Victor, 20, 80, 135, 171,
 193, 437
 Nicodin, Dinu, 422
 Nicolaescu, Sergiu, 29, 161, 320
 Nicolau, Irina, 435, 558
 Nicolau, Radu, 413
 Nicolau, Valentin, 255, 339
 Nicolescu, Basarab, 348
 Nicolescu, Vasile, 316, 406
 Niculescu, Alexandru, 127, 523
 Niculescu, Paul, 418
 Niculescu, Ștefan, 302
 Nimigean, Ovidiu, 263
 Nistorescu, Cornel, 214, 325
 Nițescu, Sanda, 416
 Noica, Constantin, 14, 15, 35, 78, 97,
 100, 101, 135, 138, 214, 291, 327,
 378, 391, 411, 495, 510, 517, 518,
 575
 Noica, Dinu, 78, 79
 Nolte, Ernst, 456, 533
 Novac, Constantin, 352
 Novac, Nicolae, 164
- O**
- Octavian, Tudor, 180
 Ogășeanu, Virgil, 161
 Ogoranu, Ion Gavrilă, 93
 Oișteanu, Andrei, 161, 170, 209, 306,
 434, 461, 578
 Oișteanu, Valéry, 333

- Olăreanu, Costache, 64, 157, 205,
209, 228, 229, 249, 269, 292, 296,
322, 329, 494
- Olivotto, Alexandra, 137
- Ologu, Alina, 365
- Olteanu, A. Gh., 184
- Olteanu, Draga, 161
- Olteanu, Ioanichie, 196
- Onfray, Michel, 141
- Onișoru, Gheorghe, 476
- Oprea, Al., 569
- Oprea, Marius, 250, 255, 269, 272,
491
- Oprea, Marin, 581
- Oprea, Nicolae, 239, 365
- Oprea, Ștefan, 495
- Oprescu, Sofia, 6
- Oprescu, Sorin, 161
- Opriș, Tudor, 548
- Opriță, Dana, 255
- Oproiu, Ecaterina, 161
- Orcsik, Roland, 236
- Orlich, Ileana Alexandra, 329
- Ornea, Z., 10, 57, 66, 69, 107, 117,
140, 141, 145, 171, 178, 188, 202,
208, 216, 227, 249, 297, 304, 309,
324, 329, 332, 338, 442, 448, 467,
477, 535, 548, 565, 574, 578
- Oroveanu, Anca, 327, 435
- Oroveanu, Mihai, 18
- Oțoiu, Adrian, 169, 256, 337
- P**
- Palach, Jan, 190
- Palade, Rodica, 434, 462, 576
- Paleologu, Alexandru, 24, 73, 74, 80,
111, 180, 241, 338, 373, 406, 435,
576
- Paler, Octavian, 20, 152, 338, 365,
408, 413, 488, 492, 576
- Pamfil, Alina, 91, 325
- Pană, Iulia, 210, 250, 469
- Pandrea, Petre, 30, 74
- Pantea, Aurel, 238, 370, 390, 580
- Pantelimon, Valeriu, 286
- Panța, Iustin, 240, 250, 390, 580
- Papadat-Bengescu, Hortensia, 107,
357
- Papadima, Liviu, 21, 48, 138, 184,
426, 564, 574
- Papahagi, Marian, 91, 147, 153, 167,
277, 297, 325, 343, 400, 440, 550,
584
- Papilian, Alexandru, 220
- Papini, Giovanni, 313
- Paraschiv, Florin, 385
- Paraschivescu, Miron Radu, 127, 153
- Paruit, Alain, 226
- Pascal, Noemi, 83
- Pasolini, Pier Paolo, 65
- Passima, Elena, 158
- Pasternak, Boris, 73
- Patapievici, Horia-Roman, 24, 37, 80,
93, 100, 123, 130, 156, 169, 172,
180, 198, 234, 255, 293, 295, 301,
337, 413, 423, 473, 476, 507, 513,
514, 530, 572, 576
- Patraș, Antonio, 66
- Paul-Bădescu, Cezar, 23, 36, 177,
333, 434, 448, 558
- Paulescu, Nicolae C., 138
- Pavel, Amelia, 61, 170, 212, 524
- Pavel, Cristian, 276
- Pavel, Dan, 47, 80, 372, 413, 527,
573, 574
- Pavel, Dora, 76, 87, 146, 208, 229
- Pavel, Laura, 503, 504
- Pavel, Toma, 271
- Pavlovski, Gleb, 426
- Pătrășconiu, Cristian, 193
- Păunescu, Adrian, 64, 104, 126, 143,
149, 169, 183, 186, 203, 213, 230,
283, 328, 417, 435, 464, 490, 567,
576

- Pârvan, Ancuța, 343, 363, 365
Pârvu, Ancuța, 91
Pârvu, Iuliu, 249
Pârvulescu, Ioana, 33, 57, 107, 167, 184, 205, 208, 271, 296, 336, 470, 473
Pellea, Oana, 6
Peltz, I., 216, 382
Perahim, Jules, 212
Perian, Gheorghe, 336
Perjovschi, Dan, 434, 473
Peșă, Dan, 80
Petean, Mircea, 230
Petre, Cipriana, 6
Petre, Zoe, 302, 418, 419, 473, 534, 535, 577
Petrescu, Camil, 84, 330, 357, 369, 520
Petrescu, Cezar, 403
Petrescu, Dan, 28-30, 49, 122, 228
Petrescu, Ioana Em., 132
Petrescu, Liviu, 132, 400
Petrescu, Radu, 61, 159, 229, 343, 345, 402, 411, 457
Petrescu, Răzvan, 159, 169, 250, 257, 265, 266, 276, 278, 286, 337
Petreu, Marta, 69, 96, 98, 121, 176, 208, 230, 322, 363, 378, 411, 419, 427, 434, 498, 504, 516
Petrică, Ion, 406, 534
Petroveanu, Mihail, 216
Philippide, Alexandru, 407
Pillat, Dinu, 74, 550
Pinte, Gavril, 251
Pippidi, Andrei, 107
Pișcu, Daniel, 240, 390, 580
Pitrop, Dana, 351
Pituț, Gheorghe, 213, 345
Pițu, Luca, 308, 334
Platon, Mircea, 372, 496
Pleșu, Andrei, 5, 21, 29, 100, 111, 173, 197, 228, 321, 327, 337, 355, 423, 434, 458, 473, 476, 487, 507, 576
Ploscaru, Dorin, 93, 240, 388, 580
Poantă, Petru, 66, 147
Podoabă, Virgil, 238
Poenaru, Cristina, 157, 210, 469
Polovinkin, I.N., 244
Pomogáts, Béla, 107, 235
Pop, Ana Maria, 133, 235, 454, 473
Pop, Doru, 91, 401, 402
Pop, Ioan Es., 20, 255, 257, 261, 265, 278, 279, 286, 335, 338, 389, 418, 439, 484, 581
Pop, Ion, 76, 77, 114, 115, 132, 166, 230, 248, 297, 498, 500, 555
Pop, Liana, 401
Pop, Mihai, 451, 542
Pop, Sânziana, 241
Pop, Ștefana, 91
Pop, Valentina, 401
Popa Dumitru Radu, 189, 192, 435, 478, 480, 513
Popa, Catrinel, 212, 308, 435, 566
Popa, Cornel George, 255, 276, 278, 284
Popa, Marian, 391, 552-557, 580
Popa, Nicolae, 41, 44
Popa, Sebastian-Vlad, 251, 279
Popa, Valeriu Mircea, 70, 71, 72
Pope, Robe, 183
Popescu, Adrian, 50, 55, 60, 146, 157, 385, 497, 503
Popescu, Dumitru, 92, 186, 316, 412
Popescu, D.R., 64, 92, 154, 159, 161, 186, 196, 197, 210, 282, 283, 407, 544
Popescu, Horia, 161
Popescu, Simona, 23, 91, 96, 114, 169, 250, 255, 263, 269, 270-274, 331, 337, 360, 438, 448, 458
Popescu, Bogdan, 159, 277, 280, 281, 284

- Popescu, Cristian, 36, 37, 250, 255,
263, 269, 278, 280, 284
- Popescu, Tudor, 20
- Popescu, Marian, 80, 158, 172, 418,
434, 491
- Popescu, Răzvan, 169, 255, 337, 491,
570
- Popescu, Petru 240, 317, 318
- Popescu, Dana, 480
- Popescu, Cristian Tiberiu, 300, 569
- Popescu, Stelian 548
- Popescu, Grația, 581
- Popescu, Vlad T., 253, 255
- Popescu, Cristian Tudor, 20, 25, 37,
65, 128, 130, 224, 255, 338, 414,
450, 485, 492, 527
- Popovici, Aurel C., 135
- Popovici, Dimitrie, 244
- Popovici, Iaromira, 434
- Popovici, Iulia, 175, 566
- Popovici, K. F., 244
- Popovici, Titus, 92, 186, 374, 477,
539, 577
- Popovici, Vasile, 127, 343, 378
- Popper, J., 345
- Posada, Mihai, 390, 581
- Postelnicu, Ioana, 445
- Preda, Cristian, 303, 515, 540
- Preda, Marin, 15, 35, 58, 59, 71, 92,
105, 142, 162, 197, 207, 309, 310,
311, 343, 345, 346, 370, 411, 443,
444, 472, 483, 494, 523, 524, 574
- Preda, Sorin, 24, 407, 458, 578
- Prelipceanu, Nicolae, 50, 60, 163,
180, 209, 374, 435, 462, 491, 498
- Pruteanu, George, 161, 576
- Puric, Dan, 342
- Puslojić, Adam, 112
- R**
- Rachieru, Adrian Dinu, 350, 362,
444, 556
- Radu, Olimpia, 147
- Radu, Tania, 158
- Raicu, Lucian, 188, 220, 238, 374,
424
- Ralea, Mihail, 101, 150, 178, 229,
369
- Rațiu, Dan-Eugen, 401
- Rațiu, Ion, 168, 537
- Rațiu, Iuliu, 157, 210
- Rădulescu, Bogdan, 27
- Rădulescu, Carmen Ligia, 184, 557
- Rădulescu, Gogu, 92, 154, 240, 537
- Rădulescu, Magdalena, 14
- Rădulescu, Mihaela, 10
- Rădulescu, Răzvan, 250, 255, 279,
448
- Rădulescu, Stella Vinițchi
- Rădulescu, Șerban, 294
- Rădulescu-Motru, Constantin, 100,
338, 467, 517
- Rădulescu-Zoner, Șerban
- Răduță, Magda, 273, 581
- Rău, Aurel, 147, 186, 495, 497
- Răutu, Leonte, 161, 329
- Rebreanu, Fany, 348
- Rebreanu, Ilderim, 167
- Rebreanu, Liviu, 56, 117, 207, 348
- Rebreanu, Ludovica, 167
- Regman, Cornel, 134
- Reichmann, Edgar, 9, 10, 34, 215,
290, 291, 362, 577, 578
- Richard, Jean-Pierre, 133
- Riffaterre, Michel, 133
- Robescu, Marius, 374
- Rogalski, Florina, 173, 184
- Rogozanu, C., 96, 141, 171, 270,
470, 566
- Roman, Andreia, 403
- Roman, Petre, 434, 438, 507, 534,
577
- Romoșan, Petru, 578
- Rops, Daniel, 313

- Rosenthal, C.D., 131, 212
 Roșca, D.D., 100
 Roșca, Elisabeta, 184
 Roșioru, Ion, 557
 Roșu, Renata, 345
 Rotaru, Ion, 552
 Roth, Philip, 208
 Rousseau, Henry
 Ruba, Radu Sergiu, 187, 250
 Ruffini, Mario, 244
 Ruja, Alexandru, 41, 134, 192, 456, 545
 Rusan, Romulus, 50
 Rusiecki, Cristina, 6
 Rusu, Gabriel, 463
 Rusu, Liviu, 189
 Rusu, Marcela, 349
 Rusu, Valeriu, 562
 Rusu, Viorica, 10
 Ruști, Doina, 184
- S**
- Sadoveanu, Mihail, 56, 84, 150, 233, 304, 345, 384, 422, 482, 483, 488, 574
 Sadoveanu, Valeria, 137
 Sandu, David, 382
 Sartorius, Joachim, 60
 Sasu, Aurel, 117, 141, 277, 549, 552
 Sava, Valerian, 168, 216, 356, 413
 Savin, Nicolae, 190
 Savu, Cornelia Maria, 112, 452
 Savu, Tudor Dumitru, 249, 494
 Sălcudeanu, Nicoleta, 167, 238, 336, 390
 Sălcudeanu, Petre, 161, 175
 Săraru, Dinu, 92, 154, 577
 Săucan, Mircea, 382
 Săvoiu, Adrian, 184
 Sâmihăian, Florentina, 184, 356
 Schlatter, Eginald, 20
 Schlesak, Dieter, 377
 Schmitt, Jean-Claude, 321
 Schwartz, Gheorghe, 41, 50, 362, 385, 556
 Scrima, Andrei, 228, 495, 535
 Scurtu, Ion, 161, 164, 581
 Searle, John, 321
 Sebastian, Mihail, 92, 221, 226, 227, 330, 363, 378, 558
 Seciu, Valeria, 67, 490
 Segre, Cesare, 232
 Selejan, Ana, 68
 Sever, Alexandru, 137, 383, 447, 528
 Severin, Constantin, 202, 208
 Shafir, Michael, 223, 307, 380, 512
 Simion, Eugen, 10, 11, 29, 30, 92, 111, 112, 149, 158, 159, 166, 173, 184, 188, 242, 243, 280, 353, 413, 487-489, 533, 552, 554, 555, 556, 563, 570, 574
 Simionescu, Horia, 113, 114, 212, 229, 269, 329, 542, 564
 Simionescu, Maia, 111
 Simionescu, Mircea Horia, 566, 577
 Simuț, Ion, 80, 117, 152, 165, 240, 416, 422, 432, 457, 471, 522, 555
 Sin, Mihai, 70, 208, 352, 554
 Sipoș, Mariana, 58, 299, 309, 489, 556
 Siupiur, Elena, 168, 173
 Sîrbu, I.D., 83, 92, 135, 159, 277, 345, 471, 520, 544
 Soare, Diana, 6, 157, 210, 288, 321, 586
 Soares, Mario, 302, 305
 Sociu, Dan, 264
 Solcanu, Ion, 161
 Soljenițin, Alexandr, 426
 Solomon, Dumitru, 180, 216, 554
 Solomon, Petre, 406
 Sora, Simona, 37, 331, 434, 495, 529, 544
 Sorescu, Annemarie, 133

- Sorescu, Marin, 12, 149, 151, 159,
228, 283, 408, 491, 495, 524, 563
- Sorescu, Roxana, 535
- Sorescu, Sorina, 83
- Soviany, Octavian, 80, 109, 129, 167,
180, 280, 299, 325, 556
- Spăriosu, Mihai, 366
- Spieß, Ludovic, 161
- Spiridon, Cassian Maria, 41, 44, 50,
57, 148, 268, 434, 495, 543, 553,
555
- Spiridon, Monica, 205, 211, 292,
308, 320, 365
- Spiridon, Vasile, 239, 389, 557
- Stan, Constantin, 19, 109, 425, 452,
469
- Stan, Mihai, 490
- Stan, Nicolae, 157, 210
- Stanca, Dan, 73, 117, 169, 203, 255,
337, 463, 471, 557
- Stanca, George, 325
- Stanciu, Dan, 157, 217
- Stanciu, Michaela, 442
- Stancu, Valeriu, 75, 494
- Stancu, Zaharia, 32, 205, 370, 374,
523
- Stanomir, Ioan, 159, 167, 557
- State, Aurelian, 58, 329, 535
- Stănescu, C., 38, 63, 125, 161, 252
- Stănescu, Alexandru, 72
- Stănescu, Nichita, 37, 39, 104, 105,
112, 151, 159, 192, 197, 242, 281,
408, 411, 495, 538, 569, 574
- Stănescu, Saviana, 37, 250, 255, 257,
261, 263, 276, 278, 279, 339, 402
- Stănescu, Dora, 37
- Steinhardt, Nicolae, 138, 248, 373,
388, 408, 471, 495, 534, 544
- Stere, C., 412, 434
- Sterian, Jean Lorin, 250, 490
- Stoenescu, Alex, 144
- Stoenescu, George Virgil, 329, 434
- Stoica, Dumitrița, 184
- Stoica, Florentin, 141
- Stoica, Petre, 50, 151
- Stoica, Sorin, 461, 462, 477
- Stoica, Valeriu, 62, 63, 207, 507, 585
- Stoiciu, Liviu Ioan, 150, 240, 390,
459, 491, 575
- Stolojan, Sanda, 14, 27, 73, 120, 123,
174, 342, 361, 405, 417, 423, 434,
438, 450, 462, 476, 492, 509, 533
- Stratan, Ion, 325, 452, 471
- Sütö, András, 107
- Ș**
- Șahighian, Alexandru Al., 473
- Șchiopu, Mădălina, 114, 143, 294
- Șeicaru, Pamfil, 325
- Șerban, Andrei, 111
- Șerban, Alex. Leo, 209, 228, 529, 564
- Șerban, Geo, 142, 173, 209, 473
- Șerban, Ion Vasile, 427, 430
- Șerban, Robert, 46, 47, 167
- Șerban-Pârâu, Oltea, 80
- Șerbănescu, Andra, 138
- Șerbănescu, Tia, 128
- Șincai, Ana, 65, 159
- Șora, Mihai, 50-52 101, 132, 135,
434
- Ștef, Traian, 427, 581
- Ștefănescu, Alex., 24, 28, 30, 32, 34,
56, 60, 66, 93, 94, 104, 105, 117,
124-126, 137, 143, 145, 166, 174,
208, 211, 213, 265, 276, 296, 297,
313, 342, 346, 375, 378, 402, 413,
422, 458, 464, 477, 478, 479, 492,
523, 534, 547, 552, 554, 555, 557,
561, 564, 574
- Ștefănescu, Bogdan, 426
- Ștefănescu, Cornelia, 73
- Ștefoi, Elena, 325
- Știr, Victor, 391
- Șușara, Pavel, 255

T

Tache, Simona, 91, 581
 Talpeș, Ioan, 161
 Tartler, Grete, 482
 Tașcu, Valentin, 552
 Tămaș, C. M., 356, 426
 Tănase, Stelian, 10, 80, 241, 255,
 325, 413, 419, 427, 441, 471, 473,
 503, 586
 Tănăsescu, Cristian, 266
 Tărchilă, Dan, 157
 Tăzlăuanu, Valentina, 483
 Teiuș, Sabina, 168
 Teodoreanu, Ionel, 137
 Teodorescu, Alin, 108
 Teodorescu, Cristian, 136, 279, 407,
 422, 442, 444, 468, 481, 494, 525,
 531
 Teodorescu, Vasile, 184
 Teodorescu, Virgil, 408, 469
 Teodorovici, Lucian Dan, 255
 Teuțișan, Călin, 148
 Theodorescu, Răzvan, 302, 490
 Tismăneanu, Vladimir, 80, 291, 306,
 312, 338, 373, 576
 Titel, Sorin, 71, 318, 407, 456
 Tkacenko, Alexandr, 51
 Toader, Anca, 413
 Todoran, Eugen, 134
 Todorov, Tzvetan, 133
 Toma, A., 150
 Toma, Florin, 426
 Toma, Sorin, 244
 Totok, William, 141, 219, 512
 Tournier, Michel, 187, 337
 Triculescu, Ioana, 184
 Tucă, Marius, 10, 23, 56, 405, 527
 Tudor, Corneliu Vadim, 126, 169,
 175, 186, 224, 329, 342, 354, 355,
 356, 361, 405, 417, 435, 439, 450,
 461, 472, 476, 491-494, 507, 509-
 516, 519, 523, 525, 527-530, 534,

539, 540, 541, 5246, 547, 558-560,
 573, 575, 585
 Tudoran, Dorin, 5, 24, 93, 131, 219,
 379, 408, 484, 578
 Tudorovici, Doina, 255
 Tulbure, Victor, 154
 Tupan, Maria Ana, 557
 Tupan, Marius, 17, 349, 350, 414,
 553
 Turcea, Daniel, 240, 335
 Tzara, Tristan, 43, 56, 315, 385

Ț

Țăranu, Nicolae, 448
 Țărnea, George, 161
 Țepeneag, D., 5, 30, 64, 78, 94, 159,
 180, 219, 240, 299, 362, 378, 526
 Țeposu, Radu G., 80, 148, 494
 Țirlea, Cătălin, 9, 159, 217, 250, 300,
 316, 412, 443, 488
 Țoiu, Constantin, 32, 92, 154, 345,
 405, 566, 577
 Țopa, Tudor, 520
 Țuglea, Mircea, 93
 Țurlea, Stelian, 128, 484
 Țuțea, Petre, 101, 137, 159, 188, 471,
 495, 510
 Țuțuianu, Floarea, 297, 338, 390, 581

U

Udroiu, Neagu, 161
 Uleia, Liviu, 158, 183, 210
 Ulici, Laurențiu, 10, 11, 50, 85, 114,
 128, 157, 235, 241, 258, 335, 362,
 375, 392, 413, 443, 453, 462, 466,
 478, 494, 496, 503, 547, 552, 560,
 568, 575, 584
 Underhill, Evelyn, 97
 Ungheanu, Mihai, 29, 64, 144, 204,
 298
 Ungureanu, Cornel, 8, 39, 132, 166,
 189, 193, 250, 298, 317, 388, 435,
 441, 542, 552

Urian, Tudorel, 79, 152, 167, 547
Uricariu, Doina, 50, 190, 418, 434,
473
Uricaru, Eugen, 41, 70, 147, 190, 478
Ursa, Mihaela, 91, 148, 167, 391, 498
Ursachi, Mihai, 41, 50, 57, 268, 325
Ursu, Andrei, 451
Ursu, Gheorghe, 450, 451, 566

V

Vaculovski, Mihai, 240, 390, 580
Vaida, Mircea, 249
Vakulovski, Mihail, 17, 69, 401
Valeriu, Emanuel, 161
Valmarin, Luisa, 167
Vartic, Ion, 97, 161, 401, 504
Vasile, Nina, 250, 255
Vasile, Radu, 343, 344, 446
Vasilescu, Adolf, 188
Vasilescu, Lucian, 66, 250, 255, 257,
258, 261, 263
Vasilescu, Mircea, 22, 157, 168, 205,
209, 302, 425, 541
Vasilescu, Radu, 348
Vasiliu, Anca, 100
Vasiliu, Codrin Dinu, 264, 266
Vasiliu, Lucian, 50, 268, 557
Vatamaniuc, Dimitrie, 181, 354, 569
Vatmanu, Dan, 161
Vattimo, Gianni, 231, 302, 335
Văcărescu, Ioan Radu, 240, 390, 580
Vălcan, Ciprian, 193
Vălcan, Gilda, 193
Velea, Nicolae, 32, 280
Verdeș, Ovidiu, 23, 169, 255, 337,
461
Veteranyi, Aglaja, 20
Vian, Boris, 157, 210
Vianu, Ion, 61, 113, 159
Vianu, Lidia, 373, 434
Vianu, Tudor, 101, 216, 369, 508

Vieru, Sorin, 50, 100, 149, 198, 264,
450, 483
Vighi, Daniel, 24, 318, 384, 435, 456,
473, 529, 559
Vinicius, Paul, 112
Visky, Andras, 230
Vișan, Dorel, 161, 488
Vișniec, Matei, 325, 448, 503
Vitner, Ion, 345
Vlad, Alexandru, 28, 70, 71, 208
Vlad, Carmen, 401
Vlasie, Călin, 61, 87, 160, 392
Vlașin, Gelu, 158, 210
Vlădescu, Andreea, 184
Voican-Voiculescu, Gelu, 16, 161
Voicu, Bogdan, 251
Voicu, George, 9, 10, 215, 288, 289,
291, 307, 43, 512, 578
Voicu, Mădălin, 161
Voiculescu, Dan, 16, 161, 173, 535
Voinea, Marius, 91
Voinescu, Dan, 383
Voinescu, Radu, 551-553
Voinescu, Sever, 447, 528
Volovici, Leon, 171, 307, 376, 578
Vona, Alexandru, 97, 362, 378, 467,
520
Voncu, Răzvan, 251, 569
Vrânceanu, Florica, 141
Vuia, Ovidiu, 130, 144, 298
Vukadinović, Miljurko, 279
Vulpescu, Ileana, 39, 64, 66, 120,
140, 161, 469, 529, 559

W

Waremme, Gregor, 161
Weber, Max, 100
Weber, Renate, 577
Wieseltier, Leon, 379
Wittstock, Joachim, 50
Wolf, Christa, 321, 327, 328

Z

- Zaciu, Mircea, 137, 196, 277, 400,
426, 520, 548
Zafiu, Rodica, 138, 184, 406, 524, 565
Zaharia, Daniela, 303
Zaharia, Diana, 51, 209, 315, 419
Zaharia, Romulus, 164
Zahariade, Ana Maria, 473
Zalis, H., 216, 362
Zamfir, Marcela, 229, 305, 335
Zamfir, Mihai, 140, 145, 162, 163,
305, 440, 448, 562, 563
Zamfirescu, Dan, 242, 468
Zamfirescu, Zamfira, 240, 390, 580
Zanca, Andrei, 158
Zane, Rodica, 184, 356
Zarojanu, Tudor Călin, 112
Zegrea, Ilie, 51
Zelea Codreanu, Corneliu, 188, 507
Zeletin, Ștefan, 202, 338
Zinoviev, Alexandr, 45
Zografu, Vlad, 250, 339
Zsolt, Gálflavi, 50, 51, 108
Zub, Al., 338, 576
Zubașcu, Ion, 130
Zumthor, Paul, 90

Cronologia vieții literare românești. Perioada postcomunistă (1990-2000) ilustrează – pe întinderea a mai mult de 8.000 de pagini –, prin intermediul unor extrase din presa culturală a epocii, principalele teme de dezbatere și cele mai semnificative evenimente care au marcat evoluția diferitelor instituții culturale – de la presă și edituri până la Uniunea Scriitorilor sau Ministerul Culturii. Fără a avea pretenția exhaustivității, *Cronologia...* de față și-a propus să consemneze o sinteză a temelor și evenimentelor care au ținut agenda zilei în viața literară/culturală românească a primului deceniu postdecembrist. Am dorit să adoptăm o atitudine obiectivă în selectarea și redactarea materialului, evitând interpretările personale și, mai ales, pe cele partizane. În locul oricărei analize, am preferat să lăsăm ca textele „antologate” aici – și așezate într-un puzzle documentar – să vorbească de la sine. Vremea interpretărilor de abia acum începe – în afara, dar nu fără suportul prezentei *Cronologii...*

Bianca BURȚA-CERNAT

ISBN 973-167-390-3

9 78 9731 673905